ڕاپۆرت

بۆ گریکۆ

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی

زنجیرەی ڕۆشنبیری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکەت شێخ یەزدین

سەرنووسەر: بەدران ئەحمەد حەبیب

* * *

ناوونیشان:

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، شەقامی گوڵان، هەولێر

نیکۆس کازانتزاکیس

ڕاپۆرت

بۆ گریکۆ

وەرگێڕانی

دلاوەر قەرەداغی

ناوی کتێب: ڕاپۆرت بۆ گریکۆ
رۆمانی: نیکۆس کازانتزاکیس
وەرگێڕانی بۆ فارسی: د. ساڵح حوسێنی
وەرگێڕانی بۆ عارەبی: مەمدوح عەدوان
وەرگێڕانی بۆ کوردی: دلاوەر قەرەداغی
بڵاوکراوەی ئاراس- ژمارە: ٥٨٢
دەرهێنانی هونەریی ناوەوە: ئاراس ئەکرەم
دەرهێنانی بەرگ: حەمید ڕەزا ئازموودە
هەڵەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل
سەرپەرشتیی چاپ: ئاوڕەحمانی حاجی مەحموود
چاپی دووەم، هەولێر- ٢٠٠٧
لە کتێبخانەی گشتیی هەولێر ژمارە (٤٨٩)ی ساڵی ٢٠٠٧ی دراوەتێ

سەرەتا

نیکۆس کازانتزاکیس لە خودا دەپاڕایەوە کە ١٠ ساڵی تریش مۆڵەتی بدات تا کارەکەی تەواوکات. لەو کارەدا هەموو ئەو شتانە بڵێ کە پێویستە بیانڵێ و ئیدی پشوو بدات. کازانتزاکیس لەخودای داوا دەکرد کاتێ مردن دەگاتە سەری، مشتێ چڵوچێوی لێ مابێتەوە. ١٠ ساڵی بۆ ئەوە بەس بوو، یان خۆی وای مەزەندە دەکرد کە ١٠ ساڵ بۆ ئەوە بەسە.

بەڵام کازانتزاکیس لەو جۆرە کەسانە نەبوو کە بکرێ پشوو بدات. لە تەمەنی حەفتا و چوار ساڵیدا هەستی بەپیرێتی و ماندوویی نەدەکرد و تەنانەت پاش دوایین ڕووداو و دوای ڤاکسینە کارەساتاوییەکە، ئەوسا هەردوو تایبەتمەندی گەورەی خوێن، (هیلمێر) و (کراوس)ی بەخەیاڵدا هات کە خۆی پیشانیان بدات.

بەدرێژایی مانگەکانی دواتر، پرۆفیسۆر هیلمێر دوای هەر سەردانێ هاواری دەکرد: "پێتان دەڵێم ئەم پیاوە چاک بۆتەوە، خوێنەکەی ساخ و سەلیمە وەک خوێنی من."

هەمیشە بەسەر نیکۆسدا هەڵدەشاخام: "بۆچی ئاوها ڕادەکەیت؟" ئاخر دەترسام لەسەر عەردە بەردینەکە بکەوێ و ئێسکێکی بشکێت. وەڵامی دەدایەوە: "لینوتسکا نیگەران مەبە. من باڵم هەیە!" بونیادەم دەیتوانی هەست بەو متمانە بەخۆبوونە بکات کە لەپێکهاتە و لەڕۆحیدا قوڵپی دەدا، متمانە بەخۆبوونێک کە دەستەمۆبوون زەفەریی پێ نەدەبرد.

هەندێ جار بەهەناسەهەڵکێشانەوە دەیگوت: "ئای گەر تەنها بمتوانیبا بۆم بخوێندبایتایەوە و تۆ بتنووسیبا!" پاشان هەوڵی دەدا بنووسێ، قەڵەمەکەی بەدەستە چەپ دەگرت.

– پەلەی چیتە؟ کێ ڕاوتدەنێ؟ وا خەریکە چاک دەبیتەوە. لەمیانەی چەند ڕۆژێکی کەمدا دەتوانیت بەئارەزووی دڵی خۆت بنووسیت!

سەری وەردەگێڕا و قەیرێک بەبێدەنگیی لێم ڕادەما. پاشان بەهەناسە هەڵکێشانەوە دەیگوت: "شتم زۆر زۆرە کە پێویستە بیانڵێم. جارێکی تر سێ بابەت ورووژاندوویانم، سێ ڕۆمانیی تازە. بەڵام پێویستە یەکەمجار ڕاپۆرت بۆ گریکۆ تەواوکەم."

– تەواوی دەکەین. خەمت نەبێ!

– لەبەرنامەمدایە گۆڕانکاریی تێدابکەم. بێ زەحمەت کاغەز و قەڵەمێکم دەدەیتێ؟ بزانم دەتوانین پێکەوە کار بکەین؟

بەڵام کارکردنمان بەیەکەوە پێنج دەقیقە زیاتری نەدەخایاند.

– مەحاڵە! ناتوانم بخوێنمەوە و تۆ بنووسیت، قەڵەمم بەدەستەوە نەبێت ناتوانم بیربکەمەوە.

پێشینان، باوان، تافی منداڵیی، ئەسینا، کرێت، گەشتەکان... سیکیانوس، ڤێنا، بەرلین، بریفیلاکیس، مۆسکۆ...

ئەلعان ساتەوەختێکی وردی تری ژیانی خۆمانم وەبیردێتەوە. لە نەخۆشخانەیەکی تر و ئەمجارەیان لە پاریس. نیکۆس زۆر نەخۆش و پلەی گەرمای لەشی بێ ئەندازە بەرزببۆوە، پزیشکەکان شپرزە ببوون، هەمووان ئومێدیان بەچاکبوونەوەی بڕیبوو. کەچی نیکۆس بەتەنێ خۆڕاگر بوو. گوتی:

– لینوتسکا، قەڵەمێکم دەدەیتێ؟

نوقووم لە خەونەکەیدا و بەدەنگێکی لەرزۆک و پچڕ پچڕ، ئەو وشانەی قەدیس (فرانسیسکۆس)ی پێ نووسیم: "بەدارچواڵەم گوت: خوشکێ لەبارەی خوداوە بۆم بدوێ، کە وام گوت، دارچواڵە شکۆفەی کرد و پشکووت!"

بەرلەوەی بەرەو چین بەڕێکەوین، (ڕاپۆرت بۆ گریکۆ)ی لای وێنەکێشێکی جاحێڵ جێهێشت. ئەو جاحێڵەی ناونابوو مامانی کتێبەکە، لەبەرئەوەی هەر لە سپێدەوە دەهات و بەشپرزەیی و کێشەی گەورەوە لەبارەی خودا و خەڵک و هونەرەوە، خۆی بەکتێبخانەکەی نیکۆسدا دەکرد. دەکەوتە پرسیارە بێکۆتاییەکانی لەبارەی (کەی) و (ئەگەر) و (چۆن)ەوە، نیکۆسیش دۆشداماو پێدەکەنی و بەگەرم و گوڕیی ئەو کوڕە گەنجە و خۆشەویستیی بەلرفەی بۆ هونەرەکەی سەرسام دەبوو. ئاخر ئەو گەنجێک

بوو کە ڕاشکاوانە بیر و ئەندێشەکانی خۆی دەردەبڕین و باری شانی خۆی سووک دەکرد. نیکۆس پێیدەگوت: "ڕەنگە تا دێمەوە ماڵەکە بسووتێ، لەبەرئەوە دەسنووسی (ڕاپۆرت بۆ گریکۆ)ت لا جێدێڵم. ئاخر گەر لەم قۆناغەیدا بسووتێ، ئەوا جارێکی تر ناتوانم بینووسمەوە. زۆر شەرمەزارم کە تا ئێستا نەمتوانیوە تەواوی کەم."

بەڵام چۆن دەکرا تەواوی کات؟ لەمیانەی ئەو چەند مانگە کەمەی بەر لە سەفەرەکەدا، چ شتێک هەبوو بەتەواو نەکراویی جێی هێشتبێت؟

پاییزی ساڵی ١٩٥٦و دوای گەڕانەوەمان لە ڤێنا، کەوتە نووسینی (ڕاپۆرت). کاتێ پێویستی بەهەوا گۆڕینێک با، ئەوا ئۆدیسەی هۆمیرۆسی دەگرت بەدەستەوە کە بەهاوکاری پڕۆفیسۆر کاکریدیس کاری تێدادەکرد.

– پێویستە لەسەرمان لەکاتی خۆیدا تەواوی کەین، بەرلەوەی بەشەلەشەل بۆ هادیس(*) دابەزم!

ئەمە ئەو وتەیە بوو کە ڕاهاتبوو بەشتێک لە شۆخیی و بەشتێکیش لەترسەوە دەیگوتەوە. هەر لەمیانەی ئەو مانگانەدا و لە ماوەی جیاوازدا، خەریک بوو برگەگەلێک لە وەرگێڕانە ئینگلیزییەکەی بۆ ئۆدیسە و لاپەڕەگەلێکی تەواو لەو وشانەی کە پاچڤە ناکرێن، بەئاکام دەگەیشتن. ئای چ کات و چ هەوڵێکی سەرلەنوێ لەئۆدیسەدا سەرف کرد. ئەمە جگە لەچاپی جۆراوجۆری کارە گرێکییەکانی تری، دەقگەلێک هەبوون کە پێویستییان بەپێداچوونەوە و بۆ زیادکردن بوو. جگە لە ئیشکردنی لە (ڕوسیا) دا. ڕوسیا ئەو دەسنووسە بوو کە دواتر بزر بوو. (بیرسیبریۆ)ش لە ئیزگەی فەڕەنسە بەوتووێژەکانی ماندووی کردبوو. فیلمەکە و ئەو سەفەرەی هیندوستان کە نەهرۆ بۆی بانگهێشت کردبووین و خۆمان بۆ ئامادەکردبوو، بەڵام نەچووین، چونکە لەو شرینقانە ترساین کە دەبا لەخۆمانیان بدەین.

نەخێر ئەو نەیدەویست ڕاپۆرت بۆ گریکۆ لەکاتی دیاریکراودا تەواوکات. چونکە نەیدەتوانی نووسینەکە بۆ دووەمجار پاکنووس بکات، هەروەک ئەوەی نەریتی وا بوو. بەڵکو دەیویست هەموو بەشی یەکەم و یەکێ لەبڕگەکانی کۆتایی کە ناوی (کاتێ

(*) هادیس: شوێنی مردووان لە ئەفسانەکانی گریکدا. و. ف

تۆوی ئۆدیسە لەناوەوەمرا چرۆی کرد)ی لێنابوو، بنووسێتەوە کە پێش مردنی هەناردی تا لەگۆڤاری وەرزیی نیائێستیا Neaestiaدا بڵاوبێتەوە. جگە لەوەش مەبەستی بوو لە خوێندنەوەی دەسنووسەکەی بێتەوە و بەقەڵەم لێرە و لەوێ هەندێ شتی لێ کەم و بۆ زیاد بکات.

هەنووکە کە بەتەنێم، ئەو سپێدە پاییزییە بیر خۆم دێنمەوە کە بەوپەڕی ئارامیی و میهرەبانییەوە وەک منداڵێکی گچکە بەبەشی یەکەمی کتێبەکەیەوە بۆ لام هات.

– لینوتسکاکەم بیخوێنەوە. بیخوێنەوە و با گوێم لێت بێ.

ئەشیاکانم کۆ دەکەمەوە: ئەشیای بینین، بۆن، بەرکەوتن، چەشتن، بیستن و ئەقڵ، تاریکیی داهاتووە و کاری ڕۆژانە ئەنجامدراوە. وەک جرج دەگەڕێمەوە ماڵەکەم، دەگەڕێمەوە عەرد، نەک لەبەر ئەوەی ماندووم و ناتوانم کاربکەم. من ماندوونیم، بەڵام خۆر ئاوا بووە...

نەمتوانی بەردەوام بم. دڵم پڕ بوو. ئاخر ئەوە یەکەمجار بوو کە نیکۆس لەبارەی مەرگەوە دەدوا.

بەنائومێدییەکی ڕاستەقینەوە هاوارم کرد:

– بۆ دەنووسیت؟ وەک ئەوەی ئامادەی مەرگ بیت؟

پاشان لە دڵی خۆدا گوتم: ئاخۆ بۆ ئەمڕۆ تەسلیمی مەرگ بووە؟

بێ هیچ دوودڵییەک وەڵامی دایەوە:

– لینوتسکا نیگەران مەبە، من نامرم. نەمگوت ١٠ ساڵی تر دەژیم؟ هەنووکە دەنگی کپتر بوو. پاشان دەستی ڕایەڵ کرد و خستییە سەر ئەژنۆم. گوتی: دەی ئێستا بیخوێنەوە، با بزانین چیم نووسیوە!

لەلای من نکوڵیی دەکرد. بەڵام دەشێ لەناخیدا هەموو شتێکی لا یەکلایی بووبێتەوە. هەمان شەو ئەو بەشەی لە زەرفێک نا و بۆ (بانتدیلیس بریفیلاکیس)ی هاوڕێی هەنارد. لێی نووسی: "هێلین ناتوانێت بۆم بخوێنێتەوە. بەخوێندنەوەی کوڵی گریانی بەر دەبێ، بەڵام بۆ خۆی و _ هەروا بۆ منیش – وا باشترە ڕابێت..."

پێدەچێ شەیتانەکەی ناوەوەی هانی دابێ کە دەسبەرداری (فاوست– بەشی سێیەم) بووبێت کە مەبەستی بوو بینووسێ و لەبری ئەو ناونیشانە، ناوی

(یادەوەرییەکانی خۆی) لێ بنێ.

ڕاپۆرت بۆ گریکۆ تێکەڵەیەکە لەواقیع و ئەندێشە، بڕێکی زۆرە لە حەقیقەت و لانی کەمە لە ئەندێشە. چەند مێژوویەکی تێدا دەسکاری کراوە، بەڵام کاتێک لەبارەی خەڵکانی ترەوە دەدوێ، ئەوە حەقیقەتە بەبێ چ گۆڕانکارییەک: ئەوە ئەوەیە کە بەتەواوی بینیویەتی و بیستوویەتی. کاتێکیش لەبارەی سەرکێشییە شەخسییەکانی خۆیەوە دواوە ئەوا هەندێ گۆڕانکاری تێداکردوون. بەڵام شتێک هەیە دڵنیام لێی، ئەویش ئەوەیە کە گەر بیتوانیبا سەرلەنوێ ئەم ڕاپۆرتە بنووسێتەوە، ئەوا دەیگۆڕی... بەڵام چۆن؟ ئەمە ئەو شتەیە کە نایزانین... دیارە بەسەرلەنوێ نووسینەوەی، بابەتەکەی دەوڵەمەندتر دەکرد. لەبەر ئەوەی ئەو هەموو ڕۆژێک ڕووداوی نوێی بیر دەکەوتەوە کە بیری چووبوونەوە، هەمدیس ئەو ڕووداوانەی – وەک بزانم – لەقاڵبی حەقیقەتدا دادەڕشتنەوە. ئاخر ژیانی پڕ لە ماتریاڵ بوو: پڕ لە ئازار و شادومانیی و عەزاب... بەیەک وشە ژیانی پڕبوو لە عیززەت. باشە ئیدی بۆچی ژیانی خۆی دەگۆڕی؟ نەک لەبەر ساتەوەختە سەختەکانی لاوازیی و لادان و عەزاب، بەڵکو بەپێچەوانەوە، خودی ئەو ساتەوەختە سەختانە لای ئەو دەبوونە پلەی نوێ کە یارمەتییان دەدا بۆ هەڵگژان بەرەو ژوورتر، هەڵگژان تا گەیشتن بەترۆپک، ئەو ترۆپکەی کە کازانتزاکیس بەڵێنی بەخۆی دابوو بەرلەوەی شەودابێ و دەسبەرداری کەرەستەکانی ئیشکردن بێ، پیایدا هەڵگژێ. ئەو لە بەرخۆدەرێکی تر دەپاڕایەوە و پێی دەگوت: "بەکارەکانمدا حوکمم بەسەردا مەدەن، لەڕوانگەی مرۆڤیشەوە حوکمم بەسەردا مەدەن، بەڵکو لەڕوانگەی خوداوە حوکمم بەسەردا بدەن.– لەئامانجی کورتکراوەی ئەودیو کارەکانمەوە حوکمم بەسەردا بدەن!"

دەبوو ئاوها حوکم بەسەر کازانتزاکیسدا بدەین. نەک بەوەی کردوویەتی و ئاخۆ لەوەی کردووشییەتی بەهای باڵا هەیە یان نا، بەڵکو پێویستە بەو کارانە حوکمی بەسەردا بدەین کە دەیویست ئەنجامیان بدا. بەوەدا حوکمی بەسەردا بدەین کە ئاخۆ ئەو کارانەی دەیویست ئەنجامیان بدا خاوەن بەهایەکی باڵان بۆ خۆی و بۆ ئێمە یان نا.

بەشبەحاڵی خۆم پێموایە کارەکانی وی خودان ئەم بەهایەن. لەو سی و سێ

ساڵەی لەگەڵیدا ژیام، بیرم نایەت لە هەڵسوکەوتێکی شەرمەزار بووبم. ئەو لەڕادەبەدەر پاقژ و بێ فێڵ، دڵپاک و میهرەبان لەگەڵ خەڵک، تەنها بەرامبەر خۆی توندوتیژ بوو. کاتێ بۆ گۆشەگیریی خۆی دەگەڕایەوە، لەبەر ئەوە بوو کە هەستی دەکرد ئەو کارانەی کە پێویستە ئەنجامیان بدا زەحمەتن و سەعاتەکانی ژیانی ئەمیش دیاریکراو.

وا ڕاهاتبوو هەمیشە بەچاوە ڕەشە گردەکانییەوە کە نوقووم لەتاریکیی و لێوڕێژ بوون لە فرمێسک، پێم بڵێ: "وا هەست دەکەم خەریکم دەکەومە پراکتیزەکردنی ئەوەی کە برگسۆن باسی دەکرد. واتە چوونە سەر جادده و دەست پانکردنەوە لە ڕێبواران: خێرێک برادەرینە، لە تەمەنی هەریەکەتان چارەکە سەعاتێکم بدەنێ. ئای بۆ تۆزێک عومر، تۆزێک عومر بۆ تەواوکردنی کارەکەم، ئیدی دوای ئەوە با چیرۆن بێت و بمبا!(*)"

دواجار چیرۆن هات – نەفرەتی لێبێ – هات و نیکۆسی لەهەڕەتی لاویدا برد. بەڵێ خوێنەری ئازیز، پێمەکەنە. نیکۆس لەوەختێکدا جێی هێشتین کە کاتێکی گونجاو بوو بۆ گەشانەوەی بەری هەموو ئەوەی کە ئەو پیاوە دەستی پێکردبوو. ئەو پیاوەی کە خۆشمەدەویست و کە تۆی خۆشدەویست، ئەو (نیکۆس کازانتزاکیس)ی هاوڕێت بوو.

هێلین. ن کازانتزاکیس

ژنێڤ

١٥ی حوزەیرانی ١٩٦١

(*) چیرۆن یان شیرۆن: گوێزەرەوەی ڕۆح بۆ هادیس. و. ف

بەر لە پێشەکی

ڕاپۆرتەکەم بۆ گریکۆ ژیاننامە نییە. ژیانی شەخسیم هەندی بەهای هەیە، بەهایەکی تەواوێک ڕێژەیی، ئەوەش بۆ خۆم نەک بۆ هیچ کەسێکی تر. وەک بزانم تەنها بەهایەک لە ژیانمدا لەو هەوڵانەدایە کە بۆ هەڵگژان لەپلەیەکەوە بۆ پلەیەکی تر بۆ گەیشتن بەبالاترین خاڵێک کە دەشێ پڕاوپڕی ئیرادە و سەرکێشیی بێت، داومن. واتە ئەو لوتکەیەی کە خواوڕاسان ناوم ناوە (ڕوانگەی کرێتیی).

لەبەر ئەوە خوێنەری ئازیز تۆ لەم لاپەڕانەدا ئاسەواری سوور دەبینی کە بەدڵۆپە خوێنی من تەڕ بوون، ئاسەوارێک کە سەفەری من لەنێو ئینسانەکان و هەست و سۆز و فیکردا دیاری دەکات. هەموو ئینسانێک کە شایانی ئەوەبێت بەئینسان ناوزەد بکرێ، پێویستە لەسەری کە خاچی خۆی لە کۆڵ نێ و بەجەلجەتای خۆیدا هەڵگژی. زۆرێکیان، لەڕاستیدا زۆربەی زۆریان، دەگەنە مەنزڵگەی یەکەم یان دووەم، پاشان لەنیوە ڕێی ئەو سەفەرەدا هەناسەبڕکێیان پێ دەکەوێ و لە پێ دەکەون، ناگەنە ترۆپکی جەلجەتا، بەواتایەکی تر ناگەنە ترۆپکی فەرمان، ناگەنە لەخاچدان و هەستانەوە و ڕزگاربوونی ڕۆح. ترسی لەخاچدان دڵیان پێ دەدۆڕێنێ، ئەوانە نازانن کە خاچ تەنها ڕێگەی هەستانەوەیە، جگە لەوە چ ڕێگەیەکی تر نییە.

چوار پێپلیکەی یەکلاکەرەوە لە هەڵگژانمدا هەن و هەریەکەیان ناوێکی پیرۆزی هەڵگرتووە: ئەوانیش (مەسیح و بوزا و لینین و ئۆلیسۆس) ن. سەفەرە خوێناوییەکەشم بەنێو ئەم هەموو ڕۆحە مەزنەدا ئەوەیە کە دوای ئەوەی خەریکە خۆرئاوا دەبێ، بەوپەڕی توانا هەوڵدەم ڕوخسار و تایبەتمەندییەکانی ئەو ڕۆحە مەزنانە لەم یادەوەرینامەیەدا وێناکەم. ئەمە سەفەری ئینسانێکە کە دڵی وا لەنێو لەپی دەستیدا و بەسەر شاخێ قەدەرە سەخت و تووڕەکەیدا هەڵدەگژێ، ئاخر ڕۆحم هەر هەمووی هاوار بووە و کارەکانم هەر هەموویان شوێنپێ هەڵگرتنی ئەو هاوارە بوون.

بەدرێژایی ژیانم وشەیەک هەبووە کە هەمیشە عەزابی داوم و تازەی کردوومەتەوە، ئەویش وشەی (هەڵگژان)ە. دەی من ئەم هەڵگژانە دەخەمەڕوو. لێرەدا واقیع ئاوێتەی خەیاڵ دەکەم، لەگەڵ ئەو شوێنپێ سوورانەدا کە لەکاتی سەرکەوتن لەدوای خۆمەوە جێم هێشتوون. سوورم لەسەر ئەوەی کە بەزوویی کۆتایی بەو سەفەرە بێنم بەر لەوەی (کڵاوە ئاسنینە ڕەشەکەم) لەسەر بنێم و بگەڕێمەوە بۆ خۆڵ. لەبەر ئەوەی ئەم ئاسەوارە خوێناوییە تاقە نیشانەیە کە لە تێپەڕبوونمدا بەسەر عەرددا دەمێنێتەوە.

هەموو ئەوەی کە نووسیومە و کردوومە، لەسەر ئاو نووسراون یاخۆ لەسەر ڕووی ئاو ئەنجامدراون، بۆیە چتاقیان دیارنەماون.

زەینم وەخەبەر دێنم تا شتەکانی وەبیر بێتەوە. وەک سەربازێک دەچمە بەردەمی ژەنەڕاڵەکەم، تا ڕاپۆرتەکەم بۆ گریکۆ بنووسم. ئاخر گریکستان هەویرێکە لە خاک و خۆڵی کرێت، هەمان ئەو هەویرەی کە منی لێ شێلراوم. هەر بۆیە ئەو دەتوانێ لە هەموو تێکۆشەرانی ئێستا و ڕابردووم زیاتر تێم بگات. ئاخۆ ئەوە هەمان شوێنپێی خوێناویی نییە کە بەسەر گاشە بەردەکانەوە جێماوە؟

*

سێ جۆر ڕۆح، سێ نزا:

* خودایە من کەوانێکم لەنێو دەستتدا، ڕامکێشە تا نەڕزێم
* خودایە زۆرم ڕامەکێشە تا نەپچڕێم
* خودایە زۆرم ڕاکێشە، دە لێگەڕێ با بچڕێم!

پێشەکی

ئەشیاکانم کۆدەکەمەوە: هەستی بینین، بۆن، بەرکەوتن، چەشتن، بیستن، ئەقڵ. تاریک داهاتووە، ئیشوکاری ڕۆژانە ئەنجامدراوە. وەکی جرج بۆ ماڵەکەم، بۆ عەرد دەگەڕێمەوە. نەک لەبەرئەوەی ماندووم و ناتوانم کار بکەم، ماندوو نیم، بەڵام ئاخر ئیدی خۆر ئاوابووە.

خۆر ئاوابووە، تەپۆڵکەکان تاریکن، دامێنی زنجیرە چیای زەینم هێشتاکە ڕۆشناییەکی گچکەی بەبەرزایی ترۆپکەکانیانەوە لەخۆیدا پاراستووە، بەڵام شەوی پیرۆز کێشێکی قورسی وا بەسەرمەوە: لەسەر عەردەوە هەڵدەگژێ و لەئاسمانەوە دادەچێ. ڕووناکیی سوێندی خواردووە کە خۆی بەدەستەوە نەدا، بەڵام دەشزانێ چ ڕزگاربوونێک لەمیانا نییە. ڕووناکیی خۆی بەدەستەوە نادا، بەڵام دواجار دەکوژێتەوە. دوا سەرنج لە دەوروبەر دەدەم، ماڵئاوایی لە کێ بکەم؟ بەچی ماڵئاوایی بکەم؟ ماڵئاوایی لەچیا و زەریا و کەپری تەژی بەترێی بەرهەیوانی ماڵەکەم؟ ماڵئاوایی لە چاکە... لە گوناه؟ ماڵئاوایی لە ئاوی سازگار؟ بێهوودەیە، بێهوودە... ئەوانە هەمووی لەتەکمدا دەخرێنە گۆڕەوە.

بە کێی بسپێرم؟ سندووقی گچکەی نهێنیی شادومانیی و خەمەکانم بە کێ بسپێرم؟ سندووقی پڕ لەسەرچڵیی دۆنکیشۆتانە و عاریفانەی جحێڵیی و پاشان ڕووبەڕووبوونەوەی سەختم لەگەڵ ئینسانەکاندا بە کێ بسپێرم؟ ئەو سندووقە بە کێ بسپێرم کە لە دوا غروری دڕندانەی تافی پیریدا هێشتا هەر دەسووتێ، بەڵام تا سەروەختی مردن مل بۆ بەخۆڵەمێش بوون نادات؟ قسەوباسی هەڵخلیسکان و گلان و خلۆربوونەوە یەک لەدوایەکەکانم لەکاتی ڕۆیشتن بەمیعراجی سەخت و ناهەمواردا و هەمدیس و هەمدیسان هەستانەوە و سەرلەنوێ کەوتنەوە هەڵگژان بەجەستەیەکی شەلاڵ لەخوێنەوە، بۆ کێ بگێڕمەوە؟ لەکوێ بتوانم ڕۆحێکی یاخی بەجێنیشانەی هەزاران برینەوە، ڕۆحێک وەک ڕۆحی خۆم بدۆزمەوە تا گوێ لە ددانپیانانەکانم ڕادێرێ؟

بەسۆز و میهرەوە چنگێک خۆڵی (کرێت) لەنێو دەستمدا دەوڵم. بەدرێژایی ڕۆژانی ئاوارەییم ئەو چنگە خۆڵەم پێبووە. لەساتەوەختی شپرزەیی و تەنگەتاوییە گەورەکاندا وەک گوشینی دەستی یارێکی ئازیز، ئەو خۆڵەم لەنێو لەپمدا ولێوە و ئیدی هێزم تێ هاتۆتەوە. بەڵام ئەلعان کە خۆر ئاوابووە و کاری ڕۆژانە ئەنجامدراوە، ئیدێ چیی لە هێز و توانا بکەم؟ ئیدی پێویستم پێی نییە. ئەم خۆڵەی (کرێت) لە نێو لەپی دەستما دەهێڵمەوە و بەشادومانیی و لوتف و سوپاسگوزارییەکی لەوەسف بەدەرەوە دەیوڵم، وەک گوشینی مەمکی ئەو ژنەی کە خۆشم دەویست. دەیوڵم و خوداحافیزیی لێ دەکەم. ئەو خۆڵە، نەمرێتیی من بوو، ئەو خۆڵە، نەمرێتیی من دەبێ. ئەی خاکوخۆڵی زبری کرێت، ئەو لەحزەیەی گوشیمیت وەک نەیزەک کشایت و لە شێوەی ئینسانێکی جەنگاوەردا خوڵقایت.

لەنێو ئەو مشتەخۆڵەدا چ شەڕوشۆڕێک ڕووی دا؟ چ ئاشوبێک، چ هەوڵێک بۆ وەگیرهێنانی دەعبایەکی ئەفسانەیی مرۆخۆر؟ چ ئاهورا و ئەهریمەنێ هێزە خەتەرناکەکان! ئەو خۆڵە بەخوێن و ئارەقە و فرمێسک گیرابۆوە. بووە قوڕ، پاشان بووە ئینسان و هەڵگژانی بەرەو گەیشتن دەس پێکرد. بەرەو گەیشتن بەچیی؟ بەهەناسەبڕکێوە بەرەو قەوارەی تاریکی هەڵکشا، باسکی ڕایەڵ کرد و کوێرە کوێرە بەدوای دۆزینەوەی ڕوخساری خوداوەند کەوتە گەڕان.

لەهەمان ئەو ساڵانەی دواییدا، کاتێک ئەو پیاوە بەنائومێدییەوە هەستی بەوە دەکرد کە قەوارەی تاریک چ ڕوخسارێکی نییە، ئیدی بەرگەی بەرخۆدانێکی نوێی لێوانلێو لە چاوقایمیی و ترس گرت تا ئەو دوندە بێ شێوەیە داتاشێ و ڕوخسارێکی پێ ببەخشێ، ڕوخساری خۆی.

بەڵام ئێستا کە کاری ڕۆژانە ئەنجامدراوە، ئەز ئەشیاکانم کۆدەکەمەوە. دەی.. با مشتە خاکەکانی تریش بێن و درێژە بەجەنگ و زۆران بدەن. ئێمەی فانییان، لەشکری جاویدانیی کار، خوێنمان مەرجانی سوورە و دوورگەیەک بەسەر خەرەندی نهێنییەوە ڕۆدەنێین.

خودا سەرگەرمی ئەفراندنە. منیش بەچەوە سوورەکانم، دڵۆپە خوێن، بەشدار بووم تا گوڕی ئەوەی پێ ببەخشم تۆکمە بێ و هەرەس نەهێنێ، بەشکم ئەویش گوڕی

ئەوەم پێ ببەخشێ تۆکمە بم و هەرەس نەهێنم. ئیدی من ئەرکی خۆم بەجێ هێناوە. بەدوعا!

دەست ڕایەڵ دەکەم. دەسکی دەرگای دونیا دەگرم تا بیکەمەوە و بڕۆم. بەڵام تۆزێکی تر لەبەر دەرکی ڕووناکدا خۆم تاخیر دەخەم. چاوانم، گوێم، ناخم، دابڕانیان لەبەرد و سەوزاییيەکانی دونیا پێ زەحمەتە. ئینسان دەتوانێ بەخۆی بێژێ کە خۆشنوود و سەرحاڵە، دەتوانێ بڵێ کە ئیدی چ ئامانجێکی تری نییە، کاری خۆی ئەنجامداوە و ئامادەی ئۆغرکردنە. بەڵام دڵ نایەوێ بڕوات و هەروا کە چنگی لە بەرد و سەوزاییيەکان گیرکردوون، دەپاڕێتەوە: " تاوێک بمێنەوە!"

هەموو بەرخۆدانم بۆ ئەوەیە سەبووریی دڵم بدەمەوە و قایلی بکەم کە ئازادانە وشەی (بەڵێ) بهێنێتە سەر زوبان. ئاخر ئێمە نابێ وەکی کۆیلەیەکی زەلیل و دەم بەگریانی بەر ڕەحمەتی قامچی، عەرد جێ بێڵین. بەڵکو دەبێ وەک ئەو پادشایانە ئۆغرکەین کە دوای تێرخواردن و تێرخواردنەوە، دەست لەسەر سفرە هەڵدەگرن. بەڵام وا دڵ هێشتا لە قەفەسی سینەدا لێدەدا و لەکاتێکدا کە هاوار دەکات: " تاوێکی تر بمێنەوە!"، مل بۆ ڕۆیشتن نادات.

منیش دەمێنمەوە و دوا سەرنج لەڕووناکیی دەدەم. ڕووناکییش وەک دڵی مرۆڤێک پێ دادەگرێ و دەجەنگێ. هەور ئاسمانی پۆشیوە، نمە نمە بارانێکی گەرم دەبارێتە سەر لێوم، خاک بۆنێکی خۆشی گرتووە، دەنگێکی شیرین و ئەفسووناویی لەخاکەوە بەرز دەبێتەوەو دەبێژێ: "وەرە، وەرە، وەرە.."

باران بەلێزمە دەبارێ. یەکەمین باڵندەی شەو هەناسە هەڵدەکێشێت. ئازاری ئەو تەیرە لەو هەوا شێدارەدا، بەوپەڕی چێژەوە لەچڵی بەشەو تەڕبووی درەختەوە دەتکێ. ئارامیی، چێژێکی قووڵ! کەس لەماڵەوە نییە... لە دەرەوە چیمەنزاری تینوو، بەشوکرانەبژێریی و دڵێکی خۆشەوە لەیەکەمین بارانی پاییز دەخواتەوە. عەرد وەک ساوایەک هەڵدەسێتە سەر پێ تا مەمکی ئاسمان بمژێ.

لەکاتێکدا وەک هەمیشە چنگێ خۆڵی کرێتم لەنێو لەپی دەستدا بوو، چاوانم لێکنان و نوستم. نوستم و خەونم بینێ: وەک بڵێی خۆر هەڵدێ، ئەستێرەی بەیان بەژوور سەرمەوە بوو، لەبەر ئەوەی وام دەزانی بەسەرمدا دەکەوێ، بۆیە ترسام و بێ

یار و یاوەر بەنێو چیا قاقڕ و ڕووتەنەکاندا هەڵهاتم. خۆر لە خۆرهەڵاتەوە وەدیارکەوت، خۆر نەبوو، بەڵکە ئاگردانێکی بڕۆنزیی پڕ لەپشکۆی هەڵایساو بوو. هەوا کەم کەم گەرم دەبوو، جارناجار کەوێکی بۆر لەتەپکەیەکەوە دەهاتە دەرێ، باڵەکانی لێکدەدان و بەقاسپەقاسپی خۆی گاڵتەی پێ دەکردم. قژقڕەیەک بەبینینێ من لەدامێنی کێوەکەوە بەرەو سەرێ هەڵفڕی، هەڵبەت چاوەڕێی دەرکەوتنی من بووە و ئیدی بەقاقای پێکەنینەوە دوام کەوت. لەڕقدا دانەویمەوە، بەردێکم هەڵگرت تێی بگرم، بەڵام قژقڕەکە دەگۆڕا و دەبووە پیرەمێردێکی گچکە، زەردەخەنەی دەهاتێ و تەماشای دەکردم.

بەواقوڕماویی کەوتمەوە ڕاکردن. چیاکان دەسووڕانەوە و منیش لەتەکیاندا باوەخولێم پێ کەوتبوو. ئەڵقەکان وردە وردە دەهاتنەوەیەک، سەرم گێژی دەخوارد، چیاکان بەدەورمدا سەمایان دەکرد. کوتوپڕ هەستم دەکرد ئەوانە چیا نەبوون، بەڵکە ئاسەواری بەردینی کەللەسەرێکی بەر لەمێژوو بوون. لەلای ڕاستیشەوە، بەژوور سەرمەوە، خاچێکی گەورە لەنێو گابەردێکدا، مارێکی بڕۆنزیی زەبەلاحی لەسەر لەخاچ درابوو.

پشتوێنی بروسکەیەک لەزەینمەوە ئاڵا و شاخەکانی دەوروبەرمی ڕووناک کردنەوە. بینیم لە زنارێکی تەنگ و پێچاوپێچ و ترسناکدام کە هەزاران ساڵ لەمەوبەر بەنی ئیسراییل بەسەرکردایەتی (یەهووە) لەکاتی هەڵاتن لەسەر زەمینی بەبرشتی فیرعەون، لەوێوە تێپەڕیون. ئەو زنارە تەنگە کورەیەکی تاقیگەیی بوو کە تیایدا قەومی بەنی ئیسرائیل لە برسێتیی و تینوێتیی و کوفردا خارا بوون.

ترس، ترس و شادومانییەکی قووڵ سەراپای بوونمی لە خۆوە پێچا. پاڵم بەگابەردێکەوە دا تا سەرە گێژییەکەم هێوربێتەوە. چاوانم لێک نان. دەستوبرد هەموو شتەکانی دەوروبەرم مەحف بوون و هێڵێک لەکەناری گرێکستانەوە لەبەرامبەرمدا خۆی کردەوە: زەریای ڕەشی مەیلەوشین، گاشەبەردی سوور، لەنێو گاشە بەردەکاندا باریکەڕێیەک بەئەشکەوتێکی ڕەشی شەبەقڕەنگەوە. دەستێک پەردەی هەوای درز تێ برد و مەشخەڵێکی هەڵایساوی نایە دەستم، فەرمانەکەم وەرگرت، خاچم کێشا و ئیدی بۆ ناو ئەشکەوتەکە چووم.

گێژووێژ، بەنێو ئاوی ڕەشی شەختەبەنددا، بەملاولادا دەڕۆیشتم. هەر چراوگی شینی بلوورین بوو بەژوور سەرمەوە شۆڕببوونەوە. گابەردێکی گەورە کە لەبەر ڕۆشنایی مەشخەڵەکەدا پرشنگی دەدا و پێدەکەنێ، لەعەردەوە سەرێ هەڵبڕی. ئەو ئەشکەوتە مناڵدانی ڕووبارێکی گەورە بووە و لەماوەی چەندین سەدەدا ڕەوتی خۆی گۆڕیوە و ئەشکەوتەکەی جێهێشتووە.

مارە برۆنزییەکە لەتووڕەییدا دەیفیشکاند. چاوانم کردنەوە و هەمدیس چیاو زناری تەنگ و هەڵدێرەکانم بینین. سەرەسوورێکەم نیشتبۆوە. هەموو شتێک بێدەنگ و تەژی لە ڕووناکیی، حاڵی بووم: (یەهوە)یش بەهەمان شێوە لەناخی چیاکانی دەوروبەرمدا تونێلێکی لێدابوو، ئیدی من چووبوومە نێو ڕوحمی ترسناکی خوداوەند و جێپێیم هەڵدەگرت و بەهەمان ڕێگاکەی ئەودا دەڕۆیشتم.

لەخەونەکەمدا هاوارم دەکرد: "ڕێگاکە ئەمەیە، ڕێگەی ئینسان ئەمەیە، ئەمە تەنها ڕێگەیەکە کە هەبێ!" هەر کە ئەم وشانە بێ پەروا لەزارمەوە هاتنەدەر، گێژەڵووکەیەک لە خۆیەوە پێچام، بای کێویی لەڕەگەوە هەڵی کێشام. لەناکاو خۆمم لەسەر ترۆپکی کێوی سینا بینییەوە. هەوا بۆنێ گۆگردێ لێ دەهات و لێوم کەوتە برژانەوە وەک ئەوەی لێکدا لێکدا پڕیشکی ئاگرێکی نادیاری بەرکەوێ. لەسەرەوەم ڕوانی، چ کاتێ چاوو ناخم تامی لەززەتی دیمەنێکێ نائینسانیی لەو جۆرە و ئاوها هاوئاهەنگیان لەگەڵ دڵمدا نەکردبوو– دیمەنێکی بێ ئاو، بێ درەخت، بێ ئینسان و بێ ئومێد. ڕۆحی ئینسانێکی لەخۆبایی یاخۆ نائومێد دەیتوانی لێرە دوایین بەختەوەریی بدۆزێتەوە.

لەو گابەردەم ڕوانی کە لە سەری ڕاوەستابووم. دوو چاڵی قووڵ لەسەر بەردە چەخماخەکە هەڵکۆڵرابوون. ئەو دوو چاڵە هەڵبەت جێپێی پێغەمبەرێکی قۆچدار بوون، جێپێی ئەو پێغەمبەرەی کە چاوەڕێی دەرکەوتنی شێری برسیی بوو. چما مەگەر هەر ئەو شێرە نەبوو کە فەرمانی دابووە پێغەمبەر تا لەوێ لەسەر ئەو ترۆپکە چاوەڕێی بکات؟ دەی ئەویش چاوەڕێی دەکرد.

منیش چاوەڕێ بووم. پاڵم بەلێواری هەڵدێرەوە دا و بەوردێ گوێم هەڵخست. لە ناکاوێکڕا گرمەی کپی هەنگاوگەلێکم لە دووری دوورەوە هاتە گوێ. کەسێک نزیک

دەبۆوە. چیاکان لەرزین، پەڕەی کەپووم کەوتە لەرە، هەوای دەوروبەر بۆنی بزنی پێش گەلەی لێ دەهات. چپەدۆ گوتم: "ئەو خەریکە دێ.. خەریکە دێ!" وام دەگوت و پشتێنەکەم لێ توند دەکرد. خۆم ئامادەی جەنگ دەکرد.

ئای چەند ئارەزووی ئەو ساتەوەختە بووم کە لەگەڵ دێوی برسی دارستانی ئاسماندا ڕووبەڕوو ببمەوە: ساتەوەختێک کە ڕووبەڕوو بەرامبەری ڕاوەستم بەبێ ئەوەی دونیای بەتاڵ و دیار ببێتە بەربەستی ڕێگەم و بەلاڕێمدا بەرێت. چاوەڕێی ئەو ساتەوەختەی لەگەڵ "باوک" ی نادیار و هەمیشە برسی و دڵپاکدا کە فرزەندەکانی خۆی دەکاتە پڕپۆڵە و لە لێوو ڕیش و نینۆکەکانییەوە خوێن دەچۆڕێ، بەرامبەر ڕاوەستم. کە دێت ئازایانە لەگەڵیدا دەئاخڤم، لەبارەی عەزابی ئینسان و تەیر و درەخت و بەردەوە قسانی بۆ دەکەم. پێی دەڵێم بڕیاری ئێمە ئەوەیە کە نەمرین، ئەو یاداشنامەیەی تەسلیم دەکەم کە ئیمزای تەواوی درەخت و تەیر و گیانەوەر و ئینسانەکانی لەسەرە، یاداشتێک کە لێی نووسراوە: (باوکە ئێمە نامانەوێ بمانخۆیت!) یاداشتنامەکەی دەدەمێ، دەیدەمێ و هیچ ناشترسم!

وام دەگوت و دەپاڕامەوە و بەردەوامیش پشتێنەکەم لێ توند دەکردەوە و هەڵدەلەرزیم. لەوکاتەی کە لەوێدا چاوەڕێم دەکرد، وا پێدەچوو بەردەکان جێگۆڕکێ بکەن. دەنگێ هەناسەبڕکێیەکی گەورەم بیست.

لەبەرخۆوە گوتم: "ئەوە.... خۆیەتی... هاتووە!"

ڕۆحم لەرزێکی تێ گەڕا و لام کردەوە. بەڵام یەهووە نەبوو. یەهووە نەبوو، ئەوە تۆ بوویت باپیرە گەورە، ئەوە تۆبوویت خوڵقاو لە خاکوخۆڵی ئازیزی کرێت. لەبەردەممدا تۆی نەجیبزادە گرژومۆن ڕاوەستابوویت. بەڕیشە سپییە بەفرینەکەتەوە، بەلچولێوی وشکهەڵاتەی ئەستوورتەوە، بەنیگای بەرینی پڕ لە بڵێسە و باڵتەوە، ڕەگی گیای شیوەران بەتاڵە مووەکانی قژتەوە لکابوو.

لێم خوورد دەبوویتەوە و لە نیگاتا هەستم دەکرد ئەم دونیایە هەورێکە ئاوس بەتەرزە و با، ڕۆحێ ئینسان هەورێکە ئاوس بەتەرزە و با، خوداش لەسەرەوە فوو بەو هەورەدا دەکا و چ ڕێیەک بۆ ڕزگاربوون نییە.

بۆ سەرێ ڕوانیم تا بتبینم، دەمویست بپرسم: "باپیرە گەورە، ئاخۆ ڕاستە چ

ڕێگەیەک بۆ ڕزگاربوون نییە؟" بەڵام زوبانم بەسترابوو. دەمویست لێت نزیک ببمەوە، بەڵام قاچم لە دووم نەدەهات.

لەم کەین و بەینەدا دەستت ڕایەڵ کرد، وەک بڵێی من خەریک بێ بخنکێم و تۆیش بتەوێ ڕزگارمکەیت.

بەپەرۆشییەوە بەدەستتەوە نووسام. دەستت بەوێنەی ڕەنگاوڕەنگ ڕازابۆوە. پێدەچوو هێشتا هەر وێنە بکێشیت. لەپی دەستت دەسووتا. بەدەستدان لە دەستتەوە هێزم تێ هاتەوە و توانای قسەکردنم پەیداکردەوە.

– باپیرەی ئازیز، ئەمرکە!

بەزەردەخەنەوە دەستت بەسەرمدا هێنا. ئەوە دەست نەبوو، بەڵکو ئاگرێکی ڕەنگاوڕەنگ بوو، بڵێیسە مۆخی بڕیم و تا ڕەگەکان ڕۆچوو.

– کوڕەکەم، بگەرە ئەوەی کە دەتوانیت پێی بگەیت!

دەنگت جیددی و تاریک بوو، وەک بڵێی لە گەرووێ قووڵی ئەرزەوە هەڵقوڵێ. دەنگت هەتا بنی ئەقڵم ڕۆچوو، بەڵام دڵی نەلەرزاندم.

هەمدیس بانگم کردیت و ئەمجارەیان بەرزتر: "باپیرە، فەرمانێکی قورستر، فەرمانێکی کرێتییانەترم پێ بسپێرە!" قسەکەم تەواو نەکردبوو کە یەکسەر بڵێسەیەکی بەلرفە هەوای شەق کرد. باپیرەی هەرگیز تەسلیم نەبوو، بەڕەگوڕیشاڵێ شیوەرانی نووساو بەتاڵە مووەکانی قژییەوە لەبەرچاوانمدا ڕەوییەوە. هاوارێکی لەسەر ترۆپکی کێوی سینا جێهێشت. هاوارێکی فەرماندەرانە، فەزا هاتە لەرزە:

– بگەرە ئەوەی کە ناتوانی پێی بگەیت!

*

ڕاچڵەکیم و ترس وەئاگای هێنامەوە. خۆر هەڵاتبوو. هەستام، بەرەو لای دەرگاکە ڕۆیشتم و چوومە هەیوان. کەپری شەلاڵ بەبۆڵە ترێ هێنامیەوە سەرخۆ. باران خۆشی کردبۆوە. بەردەکان دەدرەوشانەوە و پێدەکەنین، فرمێسک شانی گەلاکانی قورس کردبوو.

– بگەرە ئەوەی کە ناتوانی پێی بگەیت!

ئەوە دەنگی تۆ بوو، جگە لەتۆ باپیرە، کەسی تر شیاوی دەرکردنی ئاوها

فەرمانێکی جوامێرانەی نەبوو. چما ئەدی تۆ ژەنەراڵی نائومێد و تەسلیم نەبووی نەسلی بەرخۆدەری من نیت؟ ئەدی ئێمە ئەو قەومە بریندار و نەهاتیی دیوە نین، ئەو قەومە ئەقڵ سووک و گێلە نین کە تەنگانەیی و متمانەمان لەدووی خۆمانەوە جێهێشت تا بەسەرکردایەتی تۆ هێرش بەرەو سنوورەکان بەرین و تێکوپێکیان بشکێنین؟

خواوەند درەوشاوەترین ڕوخساری نائومێدیی و درەوشاوەترین ڕوخساری ئومێدیشە. باپیرە.. تۆ من بەرەو ئەوسەری ئومێد و نائومێدیی بەڕێ دەکەیت، بەرەو ئەوسەری سنوورەکانی پیریی. بەرەو کوێ؟ لەدەوروبەرم ورد دەبمەوە، لەناخم ورد دەبمەوە، چاکەخوازیی حەپەساوە، ئەندازە و مادده حەپەساون، زەینی یاساساز، دەبێ هەمدیس تەشریف بێنێ تا سیستێم و یاسای نوێ دارێژێ. پێویستە دونیا دەستی بەهارمۆنییەتێکی شیاوتردا ڕابگات.

ئەمە ئەوەیە کە تۆ دەتەوێ. ئەمە ئەو شوێنەیە کە منی بۆ ڕەوانە دەکەیت، ئەو شوێنەیە کە هەمیشە منت بۆ ڕەوانە کردووە. شەو و ڕۆژ گوێ قوڵاغی فەرمانت بووم. بەپێی توانا جەنگیم تا دەستم بگاتە ئەو شتەی کە ناتوانم دەستم پێی بگات. ئەوەم بەئەرکی خۆم دەزانی. ئیدی تۆ دەبێ سەرکەوتن یاخۆ شکستەکانم پێ بڵێیت، ئامادەباش لەبەردەمتا ڕادەوەستم و چاوەڕێم.

ئەی ژەنەراڵ(*)، واجەنگ لە تەواو بووندایە و منیش ڕاپۆرتی خۆم ئامادە دەکەم. گۆڕەپانی جەنگ و چۆنێتیی بەرخۆدانم ئاوهایە: بریندار بووم، نائومێد بووم، عاشق بووم، بەڵام ڕام نەکرد، گەرچی لەترسا ددانەچۆقەم پێ کەوتبوو، بەڵام بەدەسەسرێکی سوور، توند توند نێوچەوانم بەست تاخوێنەکە بشارمەوە و هەمدیس بۆ گۆڕەپانی جەنگ بگەڕێمەوە.

بەرلەوەی لە حزوورتا یەکەیەکە پەڕە گرانبەهاکانی خەسڵەتی قەلەڕەشانەی ڕۆحم هەڵکێشم تا ئەو مشتە خاکەی کە تێکەڵ بەخوێن و ئارەقە و فرمێسک بووە لەشوێنی

(*) لە بەشی کۆتایی ئەم کتێبەدا، ئەوە ساخ دەبێتەوە کە کازانتزاکیس لێرەدا بیرەوەرینامەی خۆی نانووسێتەوە، بەڵکو ڕاپۆرتێک لەبارەی ژیانی خۆیەوە دەداتە باپیرەی. باپیرەشی، ئێل گریکۆ ی نیگارکێشی بەنێوبانگی بەڕەچەڵەک کرێتییە. و. ع

خۆیدا بمێنێتەوە، قسەوباسی بەرخۆدانمت بۆ دەگێڕمەوە _ تا باری شانی خۆم سووک کەم. فەزیلەت و شەرم و حەقیقەت وەلادەنێم – تا باری شانی خۆم سووک کەم. ڕۆحی من لە مەخلوقەکەی تۆ (تۆلیدۆ لە تۆفاندا) دەچێت، کە لە بروسکەی زەرد و گەواڵە هەوری ڕەشەوە پێچرا و نائومێدانە شەڕی چارەنووسی دژی هەر یەک لە ڕووناکی و تاریکیی ڕاگەیاند. تۆ ڕۆحم دەبینیت، بەبرۆ چرووپرەکانتەوە دادێیتەوە و ڕۆحم کێشانە دەکەیت و دەکەویتە داوەریی. ئاخۆ ئەو پەندە جوانە کرێتییەت لەبیرە کە دەڵێ: (بگەڕێرەوە ئەو جێگایەی کە تیایدا شکستت هێنا، ئەو جێگایە جێبێڵە کە تیایدا سەرکەوتیت!) گەر دۆڕام ئەوا دەگەڕێمەوە مەیدانی شەڕ تەنانەت گەر زیاتر لە سەعاتێک عومریشم نەمابێ. خۆ گەر بردیشمەوە، ئەوا دەرکی عەرد والاّدەکەم تا بێم لە لاتەوە ڕاکشێم و بحەوێمەوە.

کەواتە ئەی ژەنەراڵ، گوێ لە ڕاپۆرتەکەم ڕادێرە و خۆت حوکم دە. گەر لە ڕیزی تۆدا جەنگیبم، گەر بریندار بووبم و نەمهێشتبێ کەسێ لە سۆی برینەکەم وەئاگابێ، ئەگەر هیچ کاتێ پاڵم بەدوژمنەوە نەدابێت، ئەوا لە دوعای خێری خۆتم بێ بەش مەکە!

*

پێشینان

لە ناخم دەنوڕم و هەڵدەلەرزم. باپیرانم لەباوکەوە لە ئاودا چەتەی خوێنڕێژی زەریا بوون و لەسەر وشکانیش جەنگاوەر، نە ترسیان لەخوداوەند هەبوو نە لە ئینسان. لەدایکیشەوە باپیرانم جوتیارانی دڵ و دەروون پاک بوون کە بەدرێژایی ڕۆژ بەوپەڕی ڕاستگۆیییەوە لەسەر عەرد دەچەمینەوە: تۆویان دەکرد و بەمتمانەوە چاوەڕێی باران و خۆر دەبوون. درەویان دەکرد و دەمەو عەسرانیش لەسەر سەکۆی بەردەم ماڵەکانیاندا دادەنیشتن، باسکیان لەنێو باسک دەنا و ئومێدیان بەخودا دەبەست.

ئاگر و خاک. چۆن دەمتوانی ئەو دوو باپیرە جەنگاوەرە هاودژە لەناوەوەمڕا هاوئاهەنگ بکەم؟ هەستم دەکرد کە یەکەمین ئەرکم ئەوەیە خەسمەکان ئاشت کەمەوە تا تاریکایی ئەستووری باپیرانم لە لاکەلەکەم دەرکێشم و بیکەمە ڕووناکیی. ئەدی مەگەر ڕوخساری خوداوەندیش هەر ئاوهایی نییە؟ ئەدی مەگەر وەزیفەی ئێمەش ئەوە نییە کە بەهەڵگرتنی جێپێکانی وی، ئەم شێوازە بەکاربەرین؟ تەمەنی ئێمە لە نیگایەک زیاتر نییە. دەی ئەوەش بەسە.

تەواوی دونیا، بێ ئەوەی خۆی پێبزانێ، ئەو شێوازە پەیڕەو دەکات. هەر مەخلوقێک بۆ خۆی کارگەیەکە و تیایدا خودا بەنهێنی گڵ ئامادە دەکات و ڕۆحی خۆی تێدەمێنێ. بەو هەنجەتەیە کە درەختەکان چرۆ دەکەن، کە ئاژەڵەکان زاووزێ دەکەن، هەر بەم هەنجەتەشە کە مەیموون پێی لە کەوشی چارەنووسی خۆی نا و توانی لەسەر دووپێ ڕاوەستێ. لەمێژووی دروستبوونی دونیاوە تا ئەمڕۆ، بۆ یەکەمین جار، ئینسان توانای ئەوەی پەیدا کرد کە بچێتە کارگەکەی خوداوەند و شان بەشانی ئەو (شان بەشانی خوداوەند) کار بکات. هەرچی زیاتر گۆشتی جەستە بگۆڕێتە ئەڤین و ئازایەتی و ئازادیی، هەر بەڕاستیی ئەو ئینسانە دەبێتە کوڕی خوداوەند.

ئاوها ئەرکێک بڕست لێبڕ و بێ کۆتاییە. من سەراپای عومرم جەنگیوم و هێشتاکەش هەر دەجەنگم. بەلاّم ئاسەوارێک تاریکایی لەدڵمدا جێماوە. لێکدا لێکدا زۆران گرتن دەست پێ دەکاتەوە. باپیرانم لە باوکەوە زۆر بەتوندی ڕەگیان لەمندا

داکوتیوە، بەردەوام شێوەیان دەگۆڕدرێ، بۆیە زەحمەتە بتوانم لەتاریکیی ڕەهادا ڕوخسارییان لەیەکتر جیابکەمەوە. لە گەڕانمدا بەدوای دۆزینەوەی یەکەمین باپیرەی ترسناک لە ناخمدا، هەرچی زیاتر بچمە پێشی و بەنێو چینەکانی عەردی ڕۆحمدا – تاک، نەتەوە، ئینسانییەت – دا ڕۆ بچم، زیاتر ترسی پیرۆز دامدەگرێ. سەرەتا ڕوخسارەکان لەشێوەی ڕوخساری برا یان بابدا دەردەکەون، پاشان کە زیاتر بۆ قووڵایی دادەبەزم، لە لاکەلەکەمەوە، باپیرەیەکی کوڵکنی شەویلە زل دەردەپەڕێ. ئەم باپیرەیە برسی و تینووە و هاوار دەکا و خوێن بەری چاوانی گرتووە. ئەم باپیرەیە دەعبایەکی زل و ناقۆڵایە و دراوەتە من تا بیکەمە ئینسان. خۆ چ باشتر ئەگەر لەو مۆڵەتەدا کە بۆم تەرخان کراوە هەوڵ بدەم بیکەمە مەخلوقێکی بالآتریش لەئینسان. چەند سامناکە لە مەیموونەوە بوون بەئینسان و لە ئینسانەوە بوون بەفریشتە.!

شەوێکیان لەگەڵ هاوڕێیەکدا بەشاخێکی بەرز و بەبەفر پۆشراوەوە بووین. ڕێگەمان وێڵ کرد و تاریکیی گەمارۆی دابووین. چ هەوری بەئاسمانەوە نەبوو، مانگ چواردە و بەخامۆشی بەژوور سەرمانەوە بوو. لەبەرزایی شاخەکەوە، جێگایەک کە خۆمان لێ بینیبۆوە تاپێدەشت، بەفر بەڕەنگێکی شینی کاڵ دەدرەوشایەوە. بێدەنگیی ترسناک و شپرزەیی هێنەر و بڕست لێبڕ بوو. هەڵبەت هەزاران ملیۆن ساڵ لەمەوبەریش، شەوانی بەمانگ شۆڕاو هەروەک ئەمشەو بوون. خوداش لەشەوێکی وەک ئەمشەودا، بێدەنگییەکی ئاوها بڕست لێبڕی پەیداکرد و قوڕی گرت بەدەستەوە و ئینسانی پێ دروست کرد.

چەند هەنگاوێک لە پێش هاوڕێکەمەوە بووم. زەینم سەرەسووڕێیەکی سەیری پێکەوتبوو، وەک سەرخۆشێک لەترم دەدا. واپێدەچوو لەسەر ڕووی مانگ بڕۆم یاخۆ بەسەر عەردێکی دێرین و چۆڵ، بەڵام زۆر ئاشناوە بم. کوتوپڕ لەپێچێکی دووری پێدەشتەکەی نزیک کۆتایی زنارەکەوە، ڕۆشنایی چرا دەبینرا. هەڵبەت ئەوێ گوندێکی گچکە بوو کە هێشتا خەڵکەکەی نەنوستبوون. لەو ساتەدا حاڵەتێکی سەیر گرتمێ، حاڵەتێ کە تائێستاش لە وەیادهێنانەوەیدا لەرز دامدەگرێ. ڕاوەستام، مشتم هێنایەوە یەک و بەرەو ڕووی گوندەکە گوڕمدایە خۆم، بەتووڕەییەکی شێتانەوە هاوارم کرد: "هەمووتان سەردەبڕم!"

ئەو دەنگە وشک و شکاوە دەنگی من نەبوو. بەبیستنی ئەو دەنگە هەموو ئازای جەستەم لەترسا کەوتە هەڵلەرزین. هاوڕێکەم بەرەو لام ڕایکرد، بەنیگەرانییەوە دەستی گرتم و پرسی: "چیت دەوێ؟ دەتەوێ سەری کێ ببڕیت؟"

ئەژنۆم سڕ ببوو، کوتوپڕ هەستم دەکرد بێ ئەندازە ماندووم، بەڵام بەبینینی هاوڕێکەم هاتمەوە سەرخۆ. چپەدۆ گوتم: "من نەبووم، من نەبووم، کەسێکی تر بوو!"

کەسێکی تر بوو. کێ بوو؟ هیچ کاتێ ناخم ئاوها قووڵ و ئاشکرا نەکەوتبووە ڕوو. لەو شەوەوە بەدوا، مەزەندەی ساڵانی لەوەوبەرم بووە یەقین: لە ناخی ئێمەدا، چین لەسەر چین تاریکیی هەیە: چین لەسەر چین دەنگی هیشک و شکاو و دەعباگەلی برسی قڕن. کەواتە هیچ شتێک نامرێ؟ ئایا لەم دونیایەدا هیچ شتێک نامرێ؟ تینوێتیی، برسێتیی و بەڵای بەرایی و تەواوی شەوان و مانگان، بەر لەهاتنی ئینسان درێژە بەژیان دەدەن و برسێتییش لە قولاییمانداییە، مادامەکی زیندووین، ئەوا ئەوانیش لەتەک ئێمەدا تینوویان دەبێ. بەبیستنی باڕەی ئەو بەرانە سامناکەی کە لەهەناومدا هەڵمگرتبوو، ترسێکی گەورەم لێ نیشت. مانای وایە هەرگیز ڕزگارم نابێ؟ ئاخۆ ئیدی ناخم پاقژ نابێتەوە؟

ناوبەناو و بەشێوەیەکی پچڕ پچڕ بانگێکی شیرین لەقووڵایی دڵمەوەڕا بەرزدەبێتەوە و پێمدەڵێ: (مەترسە من یاسا دادەڕێژم و نەزم بەرقەرار دەکەم، ئیمانت هەبێ!) بەڵام یەکسەر لە قووڵایی بوونمەوەڕا گرمەیەکی قورس هەڵدەسێ و ئەو بانگە لەگوێدا شیرینە دەڕەوێتەوە: (ئەی خۆپەرست، من یاساکانت بەتاڵ دەکەمەوە، نەزم و نیزامت بەیەکدادەدەم و تۆیش نابووت دەکەم. من بێسەروبەرەییم!)

دەڵێن: جاروبار خۆر لەکاتی ڕۆیشتنیدا ڕادەوەستی تاگوێ لەدەنگی گۆرانیی چڕینی کیژۆڵەیەک ڕادێرێ. خۆزیا ئەم قسەیە ڕاست دەبوو.خۆزیا زەروورەت بەسیحری کیژۆڵەیەکی گۆرانیبێژ ڕەوتی ڕێڕۆشتنی خۆی گۆڕیبا! خۆزیا بمانتوانیبا بەگریان و پێکەنین و گۆرانیی یاسایەکمان خوڵقاندبا تا نەزمێکمان لەسەر ڕووی بێسەروبەرەیی بەرقەرار کردبا! چ دەبوو گەر بانگی لەگوێدا شیرینی ناخی ئێمە بیتوانیبا هەراو زەنا و ژاوە ژاوی داپۆشیبا!

کاتێ سەرخۆشم یان تووڕەم، یاخۆ کاتێ دەستم بەر جەستەی ئەو ژنە دەکەوێ کە

خۆشم دەوێ، یاخود کە زوڵم دەمترسێنێ و لەیاخیبوون لەخودا و ئەهریمەن و خەلیفەکانی خودا و ئەهریمەن لەسەر زەوی کۆڵ دەدەم، هاواری ئەو دەعبایانە لەناخمدا دەبییەم کە بەرەو دەرگای تەڵەکە هوروژم دێنن، دێن تا بیشکێنن و هەمدیس بەرەو ڕووناکیی تەکان بدەنە خۆ و جارێکی تر چەک هەڵبگرنەوە. هەرچۆنێک بێت، دواجار من دوایەمین و ئازیزترین نەسلم و ئەوانیش جگە لە من چ ئومێد و پەناگەیەکی دێ شک نابەن. تەنها لە ڕێگەی منەوەیە کە دەتوانن تۆڵە بکەنەوە یان لەزەت وەربگرن یاخۆ برەنجێن. گەر من تیا بچم، ئەوا ئەوانیش لەگەڵ مندا تیادەچن. کاتێ دەخرێمە گۆڕەوە، سوپایەک درندەی کوڵکن و خەڵکی غەمگینیش لەگەڵ مندا دەخرێنە گۆڕەوە. ڕەنگە لەبەر ئەوەبێ کە ئاوها ئازارم دەدەن و ئاوهاش بەپەلەن، ئەوە بۆیە جحێڵیم بەو شێوەیە نائارام و سرک و بەدبەخت بووە.

ئەوان بێ ئەوەی نرخ بۆ ڕۆحی خۆیان یان ئەوانیتر دانێن، کوشتوکوشتاریان دەکرد و کوشتوکوشتاریان لێ دەکرا. بەهەمان خۆشەویستیی لە ڕادەبەدەریانەوە بۆ ژیان، ڕقیان لە مەرگ بوو. وەکی دێو دەیانخوارد و وەک وشتر دەیانخواردەوە، کاتێکیش مەسەلە مەسەلەی جەنگبا، ئەوا جەستەی خۆیان لەژن نزیک نەدەخستەوە. هاوینان هیچیان نەدەپۆشی و زستانانیش فەروویان لەبەردەکرد، هاوین و زستان بۆنی نێرە ئاژەڵیان لێدەهات.

هەست دەکەم هێشتا خوێنی باپیرە گەورەم بەشادەمارەکانمدا دەگەڕێ. بڕوام وایە لەناو هەموویاندا، وی لەهەموویان زیاتر ئامادەیی لە دەمارەکانما هەیە. باپیرەم پێشی سەری دەتاشیی، پرچێکی هۆنراوی درێژی لە دواوە هەبوو، لەگەڵ چەتە زەریاییە جەزایرییەکاندا ببووە هاوڕێ و هێرشی بۆ زەریا ئازادەکان دەبرد.

ئەوانە مۆڵگەی خۆیان لە دوورگە لاکەوتەکانی (گرابۆسا)، لەپنتی خۆرئاوای کرێت دامەزراندبوو، لەوێوە چارۆکەیان هەڵدەدا و هێرشیان دەبردە سەر ئەو کەشتییانەی کە بەزەریادا ڕەت دەبوون. هەندێ لەو کەشتییانە خەڵکانی موسوڵمانیان بەرەو مەککە دەبرد، هەندێکی تر مەسیحییەکانیان بەرەو تەووافی مەرقەدی موتەهەر. دزەکانێ زەریا، بەنەعرەتە کێشانەوە قولاپیان هەڵدەدا و خۆیان دەگەیاندە کەشتییەکە، ڕوحمیان بەموسوڵمان و مەسیحییەکان نەدەکرد، پیرەمێردەکانیان بە

قەمە دەکوشت، جحێڵەکانیان بەدیل دەگرت، سواری ژنەکانیش دەبوون و ئەوجا هەمدیس بۆ پەناگەکانیان دەگەڕانەوە. کە دەگەڕانەوە سمێڵیان بۆنی ژنی لێ دەهات و خوێنی لێوە دەچۆڕا. زوربەی کات هێرشیان دەبردە سەر ئەو کەشتییانەی کە لەخۆرهەڵاتەوە دەهاتن و بارەکانیان داوودەرمان و عەتر بوو، پیرەمێردان هێشتا چیرۆکێکیان لەیادە کە جارێکیان سەراپای دوورگەی کرێت بۆنی دارچین و میسکێ گرتبوو، لەبەرئەوەی باپیرەم کەشتییەکی پڕ داوودەرمانی بەتاڵان بردبوو، کاتێ چ کەڵکێکی لێ وەرنەگرتبوو، ئەوسا هەمووی بەناوی دیاری بۆ کچەزا و کوڕەزاکانی لە ئاواییەکانی کرێت هەناردبوو.

ماوەیەکی زۆر لەوەوبەر، کاتێ پیرەمێردێکی سەد ساڵەی خەڵکی کرێت ئەو ڕووداوەی بۆ گێڕامەوە، بێ ئەندازە وورووژام. ئاخر من بێ ئەوەی بزانم بۆچیی، بەردەوام حەزم کردووە کە لە سەفەرەکانمدا شووشەیەک دارچین و چەند دەنکە میسکێک لەگەڵ خۆمدا ببەم و لەسەر مێزی نووسین لەبەردەمی خۆمدا دایاننێم.

بەگوێڕادێران بۆ دەنگە پەنهانەکانی ناخم، دەمتوانی لەبری زەین جێپێی خوێن هەڵگرم. بەیەقینێکی عاریفانەوە دەگەیشتمە دوورترین بەرایی باپیرانم. دواتر ئەم یەقینە نهێنیئامێزە لەشوێنی خۆیدا و بەنیشانەی بەڵگەدار، لەژیانی ڕۆژانەدا تینی تێ هات. گەرچی سەرەتا ئەو نیشانانەم بەتشتی ڕێکەوت دەزانین و گرینگیم پێ نەدەدان، بەڵام دواتر بەئاوێتەکردنی دەنگە ئاشکراکانی دونیا و دەنگە نائاشکراکانێ ناخم توانیم ڕۆ بچمە قووڵایی تاریکێ ئەزەلیی زەینمەوە، دەرگاکە بکەمەوە و بنۆڕم.

لەو لەحزەیەوە کە بینیم، ڕۆحم ڕسکا، ئیدی وەک ئاو هەڵنەدەکشا و دانەدەچوو، بەڵکو بەدەوری ناوکێکی تەنکدا ڕوخسارێک دەنەخشی، ڕوخساری ڕۆحم.

بە درێژایی ڕێگا هەمیشە گۆڕاوەکان، لەبری ئەوەی یەکەمجار بەڕاست و دواتر بەچەپدا بڕۆم، تا بۆم دەرکەوێ کە نەوەی کام ئاژەڵی درندەم، بەمتمانەوە دەچوومە پێش. لەبەرئەوەی ڕوخساری ڕاستەقینەی خۆمم دەناسی و دەشمزانی تاکە ئەرکم چییە. تاکە ئەرکم ئەوەبوو ئەو ڕوخسارە بەتەواوی حەوسەڵە و ئەڤین و سەلیقەیەکەوە کە لە توانامدا هەبوو بدۆزمەوە، بیدۆزمەوە یانی چیی؟ واتە بیکەمە بڵێسە و بەر لەمردن دەرفەتێک بقۆزمەوە و ئەو بڵێسەیە بکەمە ڕووناکیی، تا کە مردم شتێکم لێ

نەمێنێتەوە بۆ ئیزراییل بیبات. گەورەترین ئامانجم ئەوەبووە جگە لە مشتێ چڵوچێو شتێکی تر بۆ مەرگ جێ نەهێڵم.

تاقە شتێ کە بەزۆریی بۆ گەیشتنە ئەو متمانەیە یارمەتی دام، خاکێ بوو کە باپیرانی بابم لەوێدا لەدایک ببوون. نەسەبی بابم دەچێتەوە سەر گوندێک بەناوی (بەربەری) کە دوو سەعاتێک لە(میگالۆ کاسترۆ)وە دوورە، کاتێ لەسەدەی دەیەمدا (نیفوروس فۆکاس)ی ئیمپراتۆڕی بیزانس، (کرێت)ی لەعارەبان پاک کردەوە، ئەو عارەبانەی کە لە کوشتن ڕزگاریان ببوو، بەسەر چەند گوندێکدا دابەش بوون و ئیدی ئەو گوندانە ناونران (بەربەری). لە گوندێکی وەک ئەو گوندانەدا بوو کە باپیرانی بابم ڕیشەیان داکوتی. هەموو ئەوانە سروشتی عارەبانیان هەیە، ئەوان وەک عارەبان لە خۆبایی، کەللە ڕەق، کەم دوو، زاهید و گۆشەگیرن. سالآنێکی درێژ ڕق و ئەڤین لەدڵیاندا دەهێڵنەوە و دەم هەڵناهێننەوە، وەک بڵێی کوتوپڕ شەیتان چووبێتە بن کلێشەیان، لەتووڕەیییەکی شێتانەدا دەتەقنەوە. نیعمەتی گەورە لای ئەوان ژیان نییە، بەڵکو ئاشووب و شەڕە، ئەوانە خەڵکانی میهرەبان و لەپز شیرین نین. تۆماریان پشێویی ئامێزە، نەک لەبەر خەڵک بەڵکو بەهۆی خۆیان. دێوێک لەناوەوەڕا دەستی ناوەتە بینەقاقایان. لە پێناوی ڕزگاریی و ڕاکردن لە دەستی تاسان و ئارامیی دەبنە چەتەی زەریا، یان لەوپەڕی سەرخۆشیدا دەماری خۆیان دەبڕن، یاخۆ ئەو ژنە دەکوژن کە خۆشیان دەوێ، نەبا ببنە دیل و کۆیلەی. یان وەک من، منی نەوەی بێ جەوهەریان هەوڵ دەدەن تاریکیی بکەنە ڕۆح. ئاخۆ من باپیرە دڕندەکانم دەکەمە ڕۆح؟ مانای وایە بەڕاگرتنیان لەبەر ئەو ئەزموونە دژوار و بالآیەدا، مەحف و نابووتیان دەکەم.

هێشتا دەنگی نادیاری تر بەرەو لای باپیرانم دەمبەن. هەر کاتێ بەدارخورمایەک دەگەم لەشادییدا دڵم ڕادەچڵەکێ، وەک بڵێی دڵم بەرەو زێدی خۆی گەڕابێتەوە، زێدێکی قاقڕ و خۆڵاوی گوێ بیابان کە خورما تاکە زینەتی بەنرخیەتی. جارێکیان کە بەسواری حوشترەوە چووبوومە بیابانی عارەبستان، لەشەپۆلی لمی بێ سنوور و نائومێدی بەردەمم ورد دەبوومەوە. لمی زەرد و گوڵڕەنگ و وەنەوشەیی لە عەسراندا و بێ ئاسەوار لە شەودا، سەرمەستییەکی سەیر لەخۆیەوە پێچام. دڵم دەتگوت مێیە

شەهێنێکە کە بەرەو هێلانەکەی خۆی گەڕاوەتەوە، هێلانەیەک کە هەزاران ساڵ لەوەوبەر جێی هێشتووە، دڵم کەوتە هاوار.

جارێکیان تەنیای تەنیا لە کوختێکی لاکەوتەی نزیک گوندێکی گرێکستاندا ڕۆژگارم دەگوزەراند، بەقەولی زاهیدێکی بێزانسیی (شوانی با) بووم، بەمانایەکی تر واتە خەریکی شیعر نووسین بووم. ئەو کوختە گچکەیە بەدرەختی زەیتوون و کاج شاردرابۆوە. زەریای بێ سنوور و شینی (ئیژە) لەنێوان پەلکی درەختەکانەوە دەبینرا، کەسێک لەوێوە ڕەت نەدەبوو. (فلۆرۆس)ی شوانی سافیلکە و کراس چڵکن بەڕیشە ڕەنگ خورماییەکەیەوە، هەموو بەرەبەیانییەک بەمەڕەکانییەوە دەهات، بوتڵێک شیر و هەشت هێلکەی کوڵاو و کەمێک نانی بۆ دەهێنام و دەڕۆیشت. کە دەیبینیم سەرم بەسەر پەڕە کاغەزاندا شۆڕکردۆتەوە و خەریکی نووسینم، دەکەوتە سەرلەقاندن و دەیگوت: "گەورەم.. خودا بمانپارێزێ، ئەرێ ئەم هەموو نامە نووسینە بۆچی؟ مەگەر هیلاک نابیت؟" دوای ئەو قسانە لە قاقای پێکەنینی دەدا. ڕۆژێکیان بەپەلە بەلای کوختەکەمدا ڕەت بوو، هێند بێ خولْق و تووڕە بوو کە تەنانەت سڵاویشی نەکرد. بانگم کرد: " فلۆرۆس.. چ بووە؟"

دەستە زلەکەی تەکان دا و گوتی: "گەورەم.. جا چ نەبووبێ؟ بەدرێژایی دوێنێ شەو خەو نەچۆتە چاوم. چما ئەدی تۆ گوێت لە هیچ نەبوو؟ ناشێ هەستی ژنەفتنت لەدەست دابێ؟ نەفرەت لەو شوانەی سەر شاخ، بیری چووبوو زەنگۆڵەکانی گەلەکەی میزانکا، ئیتر چۆن بمتوانیبا خەوم لێ بکەوێت!"

– فلۆرۆس.. ئەدی ئەلعان بۆکوێ دەڕۆی؟

– هەڵبەت دەڕۆم زەنگۆڵەکان میزانکەم تا بتوانم هێور ببمەوە!

ئێوارەیەک کاتی شێو، بەرەو لای دۆڵابەکە چووم تا خوێدانەکە بێنم، لەو کاتەدا تۆزێ خوێ ڕژایە سەر عەردەکە. دڵەکوتێم پێکەوت. بەپەلە چەمیمەوە و زەڕڕە زەڕڕە کەوتمە کۆکردنەوەی خوێکە. لە ناکاوێکڕا بەخۆدا هاتمەوە و بەخۆم گوت ئەرێ ئەوە چ دەکەم؟ ئەم هەموو نیگەرانییە بۆ تۆزێ خوێی ڕژاو لەبەر چیی؟ چ نرخێکی هەیە؟ هیچ!

گەر لەسەر ڕووی لمیش بکەوتینایە گەڕان، دەمتوانی نیشانەی تر بدۆزمەوە کە

بەرەو لای باپیرانم بەرێتەوە. ئەو نیشانانەش ئاگر و ئاو بوون.

کاتێ سەرنج دەدەم ئاگر لەخۆڕا دەسووتێ، بەنیگەرانیی لەجێگەکەم ڕادەپەڕم و دەیکوژێنمەوە، لەبەرئەوەی ناخوازم فەنابوونی ببینم. کاتێ دەبینم بەلوعەی ئاو کراوەتەوە، نە سەتڵێکی لێ پڕ دەبێ و نە ئینسانێک لێی دەخواتەوە و نە باخێکی پێ ئاو دەدرێ، هەڵدەسم و دەیگرمەوە.

من تەواوی ئەو شتە سەیر و سەمەرانەم ئەزموون کردوون، بەڵام هیچکات ئەو شتانەم بەئاشکرایی بەزەینمەوە گرێ نەداون تا یەکانگیرییە نهێنیئامێزەکەیان بدۆزمەوە. دڵم بەرگەی بەهەدەر ڕۆیشتنی ئاو و ئاگر و خوێی نەدەگرت. هەر کاتێ دارخورمایەکم دەبینی حاڵم لێ دەهات. کاتێک پام دەنایە بیابانێکەوە حەزم نەدەکرد لێی بێمە دەرێ. بەڵام زەینم چوونە پێشتری پێ نەدەسەلمێنرا. ئاوها ساڵانێکی زۆر تێپەڕین، بەڵام لە کارگە تاریکەکەی ناوەوەمرا، ئەو ویستە بەنهێنیی سەرگەرمی کار بوو. تەواوێ ئەو ڕووداوە نهێنییانە خۆ بەخۆ لەناخمدا پێکڤە گرێ دەدران. کاتێ لەپاڵ یەکدا ڕیزبوون، هێور هێور مانایەکیان وەردەگرت. ڕۆژێکیان کە لەشارێکی گەورەدا بێ مەبەست هەنگاوم دەنا و بیرم لەو مانایە نەدەکردەوە، کەچی ئەو مانایەم هەڵگۆزی: خوێ، ئاگر، ئاو.. دارونەداری بیابان بوون. هەر بۆیە، هەر بەڕاستیی یەکێ لە باپیرانم لە ناخمدا بوو، کاتێ دەیبینی خوێ و ئاگر و ئاو بەهەدەر دەڕۆن، ئیدی هەڵدەسایە سەرپێ و یارمەتی دەدام.

ئەوڕۆژە لەو شارە گەورەیەدا، بارانێکی هێور دەباری. بیرم دێ کیژێکم بینی چووبووە ژێر کەپری دەرگای ماڵێکەوە، چەپکی گچکە گچکەی گوڵە وەنەوشەی دەفرۆشت، وەنەوشەکان تەڕ ببوون. ڕاوەستام و لەکیژۆڵەکەم ڕوانی، بەڵام زەینم کە هەنووکە دوور و ئارام و زۆر بەختەوەر بوو، دوور لەوپەڕی بیاباندا پیاسەی دەکرد.

بۆی هەیە هەموو ئەو شتانە وەهم بن یاخۆ نیگەرانییەکی نهێنیئامێز بن بۆ شتە غەریب و دوورەکان. دەشێ تەواوی ئەو ڕووداوانەی کە ژمارەمن سەیر نەبن، یان خاوەن ئەو مانایە نەبن کە من پێیاندەدەم. بەڵێ بۆی هەیە، لەگەڵ ئەو هەموو فرتوفێڵە ڕێکخراو و بەوردی لەپاڵ یەکدا دانراوانەدا، ئەم وەهمەش (گەر بکرێ پێی بگوترێ وەهم)، وەهمی ئەوەی کە لە دەمارەکانما دوو جۆر خوێن دێن و دەچن،

خوێنێکی گرێکی لە دایکمەوە و خوێنێکی عارەبیش لە بابمەوە، کاریگەرییەکی باش و بەسەمەریان لە مندا هەبووبێ و هێزو لەزەت و توانایان پێبەخشیبم. هەوڵی من بۆ ڕێکخستنی ئەو دوو خوێنە دوژمن بەیەکە، ئامانج و هاوسەنگیی بەژیانم بەخشیوە. ئەو ساتەی کە مەزەندەی شاراوەی ناخم بووە یەقین، ئیدی دونیای دەوروبەرم ڕێکخراو بەدۆزینەوەی ڕەچەڵەکی دووڕەگی باووباپیرانم، ژیانی ناوەوە و دەرەوەم هێدیی بۆوە. بەو جۆرە و دوای ساڵانێکی زۆر، ئەو نەفرەتە شاراوەیەی کە بەرامبەر بابم هەستم پێدەکرد، دوای مردنی بووە ئەڤین.

*

باوک

بابم بەدەگمەن قسانی دەکرد، قەت پێنەدەکەنی، قەت خۆی هەڵنەدەقورتانە ململانێ و جاڵوجەنجاڵەوە، تەنێ هەندێ جار نەبێت ددانی جیڕ دەکردەوە یاخۆ مشتی دەهێنایەوە یەک. گەر بەرێکەوت بادامێکی ڕەقی بەدەستەوە با، ئەوا لەنێو پەنجەکانیدا دەیگوشی و خرمەی لێ هەڵدەسان. جارێکیان کاتی بینی کابرایەکی تورک پاوانێکی ناوەتە کۆڵ مەسیحییەک و وەکی گوێدرێژ باری کردووە، چاوی پەڕییە پشتی سەری و بۆ کابرای تورک چوو، ویستی جنێوی پێ بدا، بەڵام دەمی بۆ هەڵنەهاتەوە. لەبەر ئەوەی نەیدەتوانی ئەو شتە بهێنێتە سەر زوبان کە دەیویست بیڵێ، ناچار وەک ئەسپ حیلاندی. ئەوسا من منداڵ بووم، لە ترسا هەڵدەلەرزیم و تەماشای ئەو دیمەنەم دەکرد. ڕۆژێکی تر پاش نیوەڕۆ لەکۆڵانێکی باریکەوە ڕەت دەبوو تا بۆ فراوین بۆ ماڵەوە بگەڕێتەوە، لەو کۆڵانەدا دەنگی قیژەوهاواری ژنان و زرمەی داخستنی دەرگای ژنەفت. بینی تورکێکی مەستی شمشێر بەدەست سەری خستۆتە سەر مەسیحییەکان و شەڕیان پێدەفرۆشێ. کە بابمی بینی، یەکسەر هێرشی بۆ هێنا. دونیا گەرم و بابیشم کە تازە لە ئیش گەڕابۆوە، حەوسەڵەی شەڕی نەبوو. هات بەخەیاڵیدا ڕاکاو لەکۆڵانێکی ترەوە بۆ ماڵەوە بگەڕێتەوە، کەسیش ئاگای لێ نەدەبوو، بەڵام کارێکی لەو جۆرە بۆ وی شوورەیی بوو، بۆیە کراسەکەی بەری داکەند و لە مشتیەوە ئاڵاند. ڕێک لەو ساتەدا کە کابرای تورک شمشێرەکەی بۆ

وەشـاندن داهـێنایەوە، ئەم بۆکسـێکی توندی لە ورگی وەشـاند و تەختـی عـەردەکەی کرد، پاشـان نوشـتایەوە و شـمشێرەکەی لەدەسـتی کابرای تورک دەرکێشـا و ڕێـی مـاڵەوەی گـرتەبەر. دایکم کـراسێکی پاکی بـۆ هێنا، جـەسـتـەی بابم شـەلاڵـی ئارەقـە ببـوو، منیش (وابزانم تەمـەنم نزیکـەی سێ سـالانێک بوو)، لەسـەر کـورسـیـیـەک دانیشتبووم و لێی وردبوومەوە. هەڵم لە سینگە تووکنەکەیەوە هەڵدەسا. دوای ئەوەی کراسەکـەی گۆڕی و فێنکی بۆوە، ئـەوسا شـمشـێرەکەی لەتەنیشت منەوە لەسـەر کـورسـیـیـەکـە دانا، ڕووی کردە دایکم و گوتی: "کـاتێ منداڵەکەت گـەورە بوو چووە قوتابخانە، ئەم شمشێرەی بدەرێ تا وەک قەڵەمدایان بەکاری بێنێ!"

بیرم نایەت قسەیەکی لەوە خۆشترم لە بابم بیستبێت، تەنها یەکجار نەبێ. ئەویش کاتێک کە گەرمەی شۆڕش و لە (ناکسۆس) دەژیاین و لەقوتابخانەیەکی فەرەنسایی دەمخوێند کە قەشـەگەلی کاسـۆلیک مەزەب بەڕێوەیان دەبرد. من لەو قوتابخـانەیەدا خەلاتی زۆرم وەرگرتبوون. خـەلاتەکان کتێبی ئەستوور بوون بەبەرگی تەجلیدکراوی ئاڵتـونیی ڕەنگەوە، لەبەرئەوەی نـەمدەتوانی هەمـوو کتێبـەکان هەڵگرم، بـابم نیـوەی لەگەڵدا بۆ هەڵگرتبووم. هەوڵی دەدا ئەو خۆشییە بشارێتەوە کە هەستی پێدەکرد، خۆشیی ئەوەی کـە کوڕەکەی سـەرشـۆڕی نەکردووە. کـاتێ گـەیشـتـینەوە مـاڵ، زاری هەڵهێنایەوە، بەدەنگێکی نەوازشـئـامێز و لە کـاتێکدا کە سـەیری نـەدەکردم گوتی: "ئافەرین، کرێتت سەرشۆڕ نەکرد!"

بەڵام هەر زوو بەخۆیداهاتەوە. پێدەچوو دەربڕینی ئەو هەستی میهرەبانییـە فریوی دابێ، بۆیە تەواوی ئەو ڕۆژە مۆنی کرد و تەماشای نەکردم.

کاتێ خزم و هاوسـێیـان هاتبان بۆ مـاڵمـان و دەستیان بەپێکەنین و قسان کردبا، زۆر خـەتەر بوو گـەر لەو کاتەدا دەرگـا کرابایەوە و بابم خـۆی بەژووردا کردبا. ئیدی یەکسـەر قسـەو پێکەنین نەدەمـا و بێـدەنگیـیـەکی قـورس باڵی بەسـەر ژوورەکـەدا دەکـێشـا. سـلاوێکـی سـاردوسـڕی دەکرد و لـە جێگا هـەمیـشـەیییـەکەی خـۆی، لە گۆشەیەکی قەنەفەکە و لەبەر پەنجەرەی بەر هەیوانەکەدا دادەنیشت، چاوانی دەبڕییە عـەردەکـە، کـیسـە تووتنەکـەی دەکـردەوە و بـێ ئەوەی یەک حـەرفی لـەزار بێـتـەدەر سـیـغارێکی دەپێچایەوە. مـیوانەکـانیش دەکەوتنە ئحم ئحم کردن و پـاککردنەوەی

قورگیان، بەتیلەی چاو تەماشای یەکتریان دەکرد و دوای تاوێ هەڵدەستان و لەسەر نووکی پێ خۆیان دەگەیاندە دەرگاکە و لێوەی ئاودیو دەبوون.

بابم ڕقی لە قەشـەگەل بوو. هەرکاتێ قـەشەیەکی لە کۆڵان بینیبا، نیشـانەی خاچی دەکێشا تا جادووی ئەو ڕێکەوتە شوومە بەتاڵکاتەوە. خۆ گەر قەشـەی بەستەزمان لە ڕووی ئەدەبەوە گوتبای:

(ڕۆژباش قـارەمـان مـیـخـایـل!) ئەوا بابم لە وەلامـدا دەیگوت: (بە نەفـرەتمکە!). بۆ ئەوەی خـۆی لە شـەڕی بینینێ قـەشـەگـەل بەدوور بگرێ، هـەرگـیـز بەشـداری لە ڕێوڕەسمی شێوی ڕەببانیدا نەدەکرد. بەلام ڕۆژانی یەکشەمووان، دوای تەواوبوونی نوێژ و پاش ئەوەی هەمـووان کـلـێـسـایان جـێـدەهـێشت، ئەوجـا دەچووە ژوورێ و بەرامبەر ئەیکۆنەکەی قـەدیس (میناس)، مۆمێکی دادەگیرساند. ئاخر بابم قـەدیس (میناس)ی لە هەر مەسیح و مەریەمێکی پاقیژەی تر زیاتر دەپەرست. چونکە قەدیس (میناس) قارەمانی (میگالۆ کاسترۆ) بوو.

قورسـایی سـەر دڵی لانەدەچوو. باشـە بۆچی؟ ئاخـر بابم تۆکمـە و لەش سـاخ بوو، کاروبارەکـانی بەباشـیی بەڕێوە دەچوون، چ شـیکایەت و گلەیی لە ژن و منداڵەکانی نەبوو. خـەڵکیی ڕێزیان لێ دەنا، خـەڵکانی دەست کورت لەکاتـی ڕەتبوونیدا، لەبەری هەڵدەسانە سەرپێ و دەستیان بۆ بەسینگەوە دەگرت و بە(قارەمان میخایل) بانگیان دەکـرد. ڕۆژی جـەژنـی پاک، مـەتران بۆ کۆشـکـی ئەسـقـەفـیی داوەتی دەکـرد و دوای ڕێوڕەسمـی زیندوو بوونەوە، شان بەشـانی ڕیش سپیانێ شار، قاوەو کێکی تایبەتی جەژن لەگەڵ هێلکەی ڕەنگکراوی پێشکەش دەکرا. ڕۆژی یانزەی نۆڤەمبەریش، ڕۆژی قـەدیس (میناس)، لەبـەر دەرگـای مـاڵەوە ڕادەوەسـتـا و کـاتێ کـەژاوەکە بەبەردەمیـدا تێدەپەڕی، دۆعای دەخوێند.

بەلام هێشـتـا هـەر دڵی بەهیچ نەدەکرایەوە. ڕۆژێکیـان قارەمـان (ئەلیاس)ی خـەڵکی (میـسـارا)، ئازایەتیی دایە بەر خـۆ و لێی پرسی: " ئەرێ قـارەمـان، بۆچی هـەرگـیز خەندە بەسەر لێوتـەوە نابینرێ؟" بابیشم کە فیلتەری سیغارەکەی لەدەمیدا دەجوو، تفی کـردەوە و گـوتی: "قـارەمـان ئەلیـاس، ئەدی تۆش پێم بڵێ بۆچی قـژقـڕە ڕەنگی ڕەشـە؟"

بیستم ڕۆژێکی تر بەمجێورەکەی قەدیس میناسی گوتبوو: "تۆ دەبا باوکمت بینیبا. باوکم دێوێک بوو بۆ خۆی، من لە چاو ئەودا چیم؟ مشتێ پوشوپەڵاشم!" ئاخر باپیرەم بەپیریی و کوێریشەوە چەکی هەڵگرت و بەشداری لە شۆڕشی ساڵی ١٨٧٨ دا کرد. دایە شاخ تا بجەنگێ، بەڵام تورک گەمارۆیان دابوو، بەئەڵقەی گوریس گرتبوویان و ئەوجا لە دەرەوەی دەیری (ساوا تیانا)دا سەریان بڕیبوو. ڕەهبانەکان کەللەسەرەکەیان لە میحرابەکەدا پاراستبوو. ڕۆژێکیان لەمیانەی پەنجەرە بچووکەکەی کڵێساوە کەللەسەرەکەم بینی، دەبریسکایەوە و بەزەیتی پیرۆزی چرای نەزریی چەورکرابوو. تیغی شمشێر تا قووڵایی بڕیبووی!

لە دایکمم پرسی: "دایکە، باپیرەم شێوەی چۆن بوو؟"

– هەر عەینەن بابت.. نەختێک ئەسمەرتر!

– ئیشی چ بوو؟

– جەنگ!

– ئەی لە ئاشتیدا خۆی بەچییەوە خەریک دەکرد؟

– سەبیلێکی درێژی قانگ دەدا و لە کێوەکانی دەنۆڕی!

لەبەرئەوەی خۆیشم لە جحێڵیدا ئیماندار بووم، پرسیارێکی ترم لێ کرد: "ئەدی هاموشۆی کڵێسای دەکرد؟"

– نا. بەڵام سەرەتای هەموو مانگێک قەشەیەکی لەگەڵ خۆیدا دەهێنایەوەماڵەوە و داوای لێ دەکرد بپاڕێتەوە کە کرێت هەمدیس دەسباتەوە چەک. کە بێ ئیش دەبوو دەکەوتە بیانووگرتن. کاتێ هەمدیس چەکی هەڵگرتەوە، لێم پرسی:(باوکە، لە مردن ناترسی؟) بەڵام ئەو نەک وەڵامی نەدامەوە، بەڵکو هەر ئاوڕیشی لێ نەدامەوە.

کە گەورە بووم، ویستم لە دایکم بپرسم: "دایکە.. باپیرەم چ ژنێکی خۆش دەویست؟" بەڵام شەرمم کرد ئەو پرسیارە بکەم و ئیدی قەت پەیم بەوەنەبرد. بەڵام هەڵبەت زۆر ژنی خۆشویستوون، لەبەر ئەوەی کاتێ تورک کوشتیان و کەسوکارەکەی باوڵەکەیان کردبۆوە، باڵشتێکیان تێدا دۆزیبۆوە کە پڕی ببوو لە کەزی و پرچی ڕەش و زەرد.

*

دایک

دایکم قەدیسێک بوو بۆ خۆی. سەیرم لێدێ چۆن توانیویەتی بێ ئەوەی دڵی بڕەنجێ ماوەی پەنجا ساڵ لە پاڵ شێرێکدا بنوێ؟ دایکم حەوسەڵە و ئارامیی و میهرەبانیی خودی خاکی هەبوو. باوباپیرانم لە دایکەوە خەڵکانی جوتیار بوون، لەسەر ڕووی خاک دەنووشتانەوە، بەخاکەوە لکابوون. دەستوپێ و زەینیان لێوڕێژ لەخاک بوو. عاشقی عەرد بوون و تەواوی ئومێدیان بەعەردەوە گرێدابوو. نەوە بەنەوە لەگەڵ عەردا ببوونە یەک. لە ڕۆژانی وشکەساڵییدا ئەوانیش وەک عەرد لە تینوواندا ڕەش دادەگەڕان، هەر کە پەڵەشی دەدا، ئێسکیان کرتەی لێوە دەهات و وەک نەی دەئاوسا. کاتێ بەگاسن زەوییان دەکێڵا، لەسەر سینگ و ڕانیان هەمدیس شەوی عەروسییان ئەزموون دەکردەوە.

ساڵێ دووجار، لە جەژنی پاک و کریسمێسدا، باپیرەم لەگوندە زۆر دوورەکەی خۆیانەوە، بەرەو میگالۆکاسترۆ دەکەوتە ڕێ تا کچ و کچەزاکانی ببینێ. پێشتر حیسابی ئەوەی دەکرد کەنگێ بێت و لە دەرگا بدات کە زاوا دێوەکەی لە ماڵ نەبێ. باپیرەم پیرەمێردێکی چوست و چالاک و بەگوڕ بوو، قژی بژ و سپیی و قەت سەرتاشی نەبینیبوو، چاوانی شین و دەم بەپێکەنین و دەستەکانێ زل و زبر و توێخ هەڵداو، کاتێک دەستی بەرم دەکەوت و نەوازشی دەکردم، پێستی لەشم مێرووڵەی دەکرد. هەمیشەش پۆتینی ڕەشی لە پێ دەکرد و جلکە شینە تایبەتییەکەی ڕۆژانی یەک شەمووانی دەپۆشی، دەسەسرێکی سپیشی هەبوو کە خاڵی شینی تێدابوو. بەردەوامیش هەمان دیاریی لەگەڵ خۆیدا دەهێنا: بەچکە بەرازێکی برژاوی لە توێکڵە لیمۆوە پێچراو. کاتێک سەرەکەی لادەبرد، بۆنێکی خۆش بەهەموو ماڵەکەدا بڵاودەبۆوە. باپیرەم بەتەرزێک بەچکە بەرازە برژاوەکە و توێکڵی لیمۆکەی ئاوێتەی یەک دەکرد، کە دواتر بەبۆنکردنی بەچکە بەرازی برژاو و چوونە نێو باخی لیمۆوە نەمدەتوانی باپیرەم وەیادنەهێنمەوە. یادی پێکەنینە خۆشەکەی و بەچکە بەرازە برژاوەکەی دەستی. من لەم ڕووەوە خۆشحاڵم. چونکە مادامەکی زیندووم، ئەوا ئەویش بەزیندوویی لەیادەوەریمدا دەمێنێتەوە، گەرچی ئێستا جگە لە من چ کەسێ

لەم دونیایەدا نییە ئەو وەیاد بێنێتەوە. ئێمە بەیەکەوە دەمرین. ئەو باپیرەیەم یەکەمین کەسێ بوو هانی دام کە ئارەزووی مەرگ نەکەم تا مردووەکانی ناوەوەم نەمرن. لەو ڕۆژانەوە بەدوا زۆر لە ئازیزان هەڵخزان، نەک بۆ ناو گۆڕ، بەڵکو بۆ ناو یادەوەریم. من ئێستا دەزانم کە مادامەکی زیندووم، ئەوا ئەوانیش بەزیندوویی لە یادەوەریمدا دەمێننەوە.

کە باپیرەم وەیاد دێنمەوە بڕوام بەخۆم زیاتر دەبێ و دڵنیا دەبم لەوەی کە دڵم دەتوانێ بەسەر مەرگدا زاڵ بێ. لە تەمەنمدا کەسێکی ترم نەبینیوە ڕوخساری هێندەی ڕوخساری ئەو خاوەن ڕووناکییەکی ئاوها میهرەبان و درەوشاوە بێت. ڕووناکییەک کە دەتگوت شەوقی چرای شوکرانەبژێرییە. یەکەمجار کە هاتە ماڵەوە و بینیم، هاوارێکم کرد. بەو جلکە تایبەتییەی یەکشەمموان و پشتێنە سوورەکەیەوە، بەسیمای ناسک و تریفە ئامێزی و ڕەوتاری شاد و شەنگیەوە لە ڕۆحی ئاو دەچوو، یان ڕۆحی عەرد کە هەر لەهەمان لەحزەدا لە باخەکان هاتبێتە دەر و بۆنی گژوگیای تەڕی لێ بێت.

کیسە چەرمە تووتنەکەی لە چاکی پەستەکەکەی دەردەهێنا و سیغارێکی دەپێچایەوە، پێی دەکرد و دوای مژێک بەخۆشحاڵیی و ئاسوودەییەوە لە کچ و کچەزا و ماڵەکەی دەنۆڕی. کەم جار زاری هەڵدەهێنایەوە. لەبارەی ماینەکەیەوە دەدوا کە جوانوویەکی بووە. لەبارەی باران و تەرزەوە، لەبارەی کەروێشکەکانییەوە دەدوا کە زوو زوو زاووزێ دەکەن و زیان بەبێستانەکەی دەگەیەنن. من لەسەر ڕانی دادەنیشتم، دەستم لە ملییەوە دەئاڵاند و گوێم ڕادەدێرا. دونیایەکی نەناسراو لەزەینمدا ڕادەخرا، کێڵگەکان، شەستە باران، کەروێشکەکان. لە خەیاڵمدا دەبوومە کەروێشکێک و دزەم دەکردە بێستانەکەیەوە و شێلمەکانیم دەکرۆژت.

دایکم حاڵوئەحواڵی خەڵکی گوندی لێ دەپرسی، ئاخۆ گوزەرانیان چۆنە و ژیان چۆن بەسەر دەبەن، ئایا هێشتا زیندوون؟ باپیرەم گا وەڵامی دەدایەوە: بەڵێ زیندوون، منداڵیان خستۆتەوە، بەخۆشیی و شادیی ژیان دەگوزەرێنن. گا لەبارەی مەرگی خەڵکانێکی ترەوە دەدوا: "فڵان کۆچی کردووە، عەمری بۆ ئێوە جێهێشتبێ!" وەک ئەوەی لەبارەی لە دایکبوونەوە بئاخڤێ، ئارام و بەهەمان سۆز لەبارەی مەرگەوە

دەدوا، پێدەچوو باسی سەوزایی و کەروێشک بکات. دەیگوت: "کەنیشکم... ئەویش کۆچی کرد، بەخاکمان سپارد، پرتەقاڵێکیشمان نایە دەستی تا بیداتە چیرۆن، ڕاسپاردەشمان بۆ خزمانمان لە هادیس پێدا نارد، سوپاس بۆ خودا، هەموو شتێ بەباشیی بەڕێوەچوو." پاشان مژێکی لەسیغارەکەی دەدایەوە. دووکەڵەکەی لە کەپوویەوە دەهێنایە دەرێ و زەردەخەنەی دەهاتێ.

سالانێک لەوەوبەر ژنەکەی مردبوو. هەر کاتێ باپیرە بهاتبا بۆ ماڵمان، ژنەکەی وەیاد دەهێنایەوە و چاوانی پڕ لە فرمێسک دەبوون. ژنەکەی لە کێڵگەکەی و ماینەکەی زۆر خۆشتر دەویست و ڕێزی لێ دەنا. گەرچی بەهەژاریی ژنی هێنابوو، بەڵام بەهیممەت و هەوڵ و کار توانیبووی ژیانی خۆی دامەزرێنێ. باپیرەم دەیگوت: "ئەگەر ژنێکی باشت هەبێ، ئەوا هەژاریی و ڕووت و ڕەجاڵیی چ نین!" ئەو ڕۆژانە بەپێی دابونەریتە دێرینەکان، لەگوندەکانێ کرێتدا عادەت وابوو کاتێک پیاو لەکێڵگە دەگەڕایەوە، ژنەکەی ئاوی بۆ گەرم دەکرد و پێوپلی مێردەکەی دەشت. دەمەوعەسرێک کاتێ باپیرەم کفت و ماندوو دەگەڕێتەوە، لە حەوشە دادەنیشێ و ژنەکەی بەتەشتێک ئاوی گەرمەوە دێت لەبەردەمیدا لەسەر ئەژنۆ دادەنیشێ تا پێوپلی خۆڵاوی باپیرەم بشوات. باپیرەم تاوێ لێی ورد دەبێتەوە و سەرنج دەدا کە دەستوپلی ژنەکەی بەهۆی ئیشەوە قلیشاوە و خەریکە پرچیشی تاڵی سپی تێ دەکەوێ. ئیدی لەبەرخۆیەوە دەڵێ: "ئەم زەعیفەیەم پیر بووە و پرچی لەماڵی مندا سپیی کردووە!" ئیدی هەستی دڵسۆزیی بەرانبەر ژنەکەی هانی دەدا شەقێک لە تەشتە ئاوەکە هەڵدا و بێژێ: "ژنەکە، ئیتر تۆ لەم سەعاتەوە پێوپلم ناشۆیت. خۆ تۆ کۆیلەی من نیت، تۆ ژنێ من و خانمی منیت!"

گوێم لێبوو ڕۆژێکیان گوتی: "هەرگیز ژنەکەم دڵی نەئێشاندبووم، تەنها یەکجار نەبێ. هیوادارم خودا ڕۆحی غەرقی ڕەحمەتکات."

هەناسەیەکی هەڵکێشاو بێدەنگ بوو. دوای ساتێ لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "هەموو ڕۆژ دەمەوعەسران لەبەر دەرگای ماڵەوە دەوەستا و تا دەگەڕامەوە چاوەڕێی دەکردم. کە دەیبینیم ڕایدەکرد، ئەشیاکانی لە کۆڵم دادەگرت و پاشان پێکەوە دەچووینە ژوورەوە. بەڵام عەسرێکیان بیری چوو، بەپیرمەوە نەهات. ئەو مەسەلەیە

دڵی ئێشاندم." خاچی کێشا و لەژێر لێوەوە گوتی: "خودا گەورەیە، من هیوام بەخودایە کە دەیبەخشێ." ئەوجا بەچاوانێکی ڕووناکەوە تەماشایەکی دایکمی کرد و زەردەخەنەیەکی هاتێ.

جارێکیان لێم پرسی: "ئەرێ باپیرە، مەگەر لە کوشتنی بەچکە بەراز بێزار نەبوویت؟ کاتێ دەیانخۆیت هیچ بەزەییت پیایاندا نایەتەوە؟"

لەکاتێکدا کە لەپێکەنینا خەریک بوو بەپشتا دەکەوت، وەڵامی دامەوە: "ئەدی کوڕەکەم چۆن، خودا دەزانێ بەزەییم پیایاندا دێتەوە. بەڵام چ بکەم، گۆشتی ئەو بەچکە بەرازە ناڕەسەنانە زۆر خۆشە!"

هەر کاتێ ئەو جوتیارە گۆنا سوورە پیرە وەیادی خۆ دێنمەوە، باوەڕم بەخاک و ڕەنجی ئینسان لەسەر خاک زیاتر دەبێ. ئاخر ئەو یەکێکە لەو کۆڵەگانەی کە شانیان ناوەتە بەر دونیا و ناهێڵن بنەوێ.

بابم تاقە کەسێک بوو کە خۆشیی بەو باپیرەیەم نەدەهات. کاتێک باپیرەم بۆ ماڵمان دەهات و لەگەڵ مندا دەدوا، بابم بێ تاقەت دەبوو، وەک ئەوەی بترسێ کە نەبا خوێنم ئاڵوودە بێت. کاتێکیش سفرەی کریسمیس و جێژنێ پاک ڕادەخرا، دەمی لە گۆشتی بەچکە بەرازی برژاوەوە نەدەدا. وای پیشان دەدا کە بە بۆنەکەی دڵی تێکەڵ دێ، لەسەر سفرەکە دەکشایەوە و سیغارێکی پێدەکرد تا ئەو بۆنە ناخۆشە لەکەپوویدا بڕەوێنێتەوە. هەرگیز قسەشی نەدەکرد، تەنها جارێکیان نەبێ دوای ڕۆیشتنێ باپیرەم برۆی گرژ کرد و بەتووڕەیییەوە لەبەرخۆوە گوتی: "وای لەچاوی شین!" دواتر تێگەیشتم کە بابم زیاتر لەهەر شتێکی تر لە دونیادا، ڕقی لە چاوی شین بوو، دەیگوت: "شەیتان چاوی شین و قژی سوورە!"

کاتێ بابم لەماڵ نەدەبوو، ماڵەکە لەوپەڕی ئارامیی و ئاشتییدا بوو. زەمەن چەند خێرا و چ بەختەوەرانە بەنێو باخچەی حەوشەکەماندا ڕەت دەبوو. کەپرێ مێو، گوڵێ ئەکاکیای بەرز و بۆنخۆش لەگۆشەی حەوشەدا، ئینجانەی ڕێحان و مادەنووس، گوڵە یاسەمینی عارەبیی لەلێواری ئینجانەکانا... دایکم لەبەر پەنجەرەکەدا دادەنیشت و گۆرەوی دەچنێ، سەوزەی پاک دەکرد، قژی خوشکە چکۆڵەکەمی دادەهێنا یاخۆ دارە دارەی پێدەکرد. منیش لەسەر چەرپاکەم دادەنیشتم و لە دایکم دەنۆڕی. کە دەنگی

پێی ڕێبوارانم لەدەرەوە دەژنەفت و بۆنی خاکی شێدار و گوڵە یاسەمینم هەڵدەمژت، ئێسکی سەرم کرتەی دەهات و دەکەوتە سەر پشت تا ئەو دونیایە بەخێر بێنێت کە دەهاتە نێو جەستەمەوە.

ئەو ساتانەی لەگەڵ دایکمدا دەمبردنە سەر، تەژی لە ڕەمز و ڕاز بوون. بەرامبەر یەک دادەنیشتین – ئەو لەسەر کورسی بەر پەنجەرەکەدا و منیش لەسەر چەرپاکەم. هەستم دەکرد سینگم لەمیانەی بێدەنگیدا، لێوڕێژ لە خۆشنوودی دەبێ، وەک بڵێی فەزای نێوانمان شیر بێ و من مەمک بمژم.

بەژوور سەرمانەوە، دار ئەکاکیا هەڵکشابوو. کاتێ ئەو درەختە گوڵی دەگرت، حەوشی ماڵەکەمان پڕ لە بۆنێکی خۆش دەبوو. وای کە خونچە زەرد و بۆن خۆشەکانیم خۆش دەویستن! دایکم خونچەکانی لەنێو باوڵەکان و جلکی ژێرەوە و کراسەکانمان دەنا، ئیدی تەواوی تافی منداڵیم بۆنی ئەکاکیای لێدەهات.

قسانمان دەکرد و ماوەیەکی درێژ لەگەڵ یەکدیدا دەکەوتینە دەمودۆ. گا دایکم لەبارەی باوکی و گوندەکەیەوە دەدوا، گا منیش چیرۆکی ئەو قەدیسانەم بۆ دەگێڕایەوە کە خوێندبوومنەوە. لەزەینی خۆدا تشتی زیادەم بەو حەکایەتانەوە دەنا. ئەزموونی شەهیدەکانم پێ بەس نەبوون، بۆیە ئەزموونی نوێم پێوە دەلکاندن. کاتێ دایکم کوڵی گریانی بەردەبوو، بەزەییم پێیدا دەهاتەوە، لەسەر ڕانی دادەنیشتم و دەستم بەسەریدا دەهێنا و دڵنەواییم دەکرد.

– دایکە، ئەوان چوون بۆ بەهەشت. خەفەت مەخۆ. ئەلعان لەژێر درەختگەلی پڕ لە خونچەدا پیاسە دەکەن و لەگەڵ فریشتاندا دەئاخڤن و ئازارەکانیان بیرچۆتەوە. یەکشەموان جلکی ئاڵتوونیی دەپۆشن، کڵاوی سووری گوڵینگەدار دەنێنە سەر و بۆ دیداری خودا دەڕۆن.

دایکم فرمێسکەکانی دەسڕی. تەماشای دەکردم و زەردەخەنەی دەهاتی، وەک ئەوەی بپرسی: "بەڕاست.. وایە؟" دەتگوت کەناریێ ناو قەفەسەکە گوێی لە دەنگمان بووە، بۆیە گەرووی درێژ دەکرد و بەنەشوەیەکی مەستانە دەیچریکاند، وەک بڵێی لە بەهەشتەوە دابەزیبێ، بۆ چەند ساتێک قەدیسەکانی تەنیا جێهێشتبێ و بۆ دڵخۆشکردنی خەڵکیی بۆ سەر عەرد هاتبێ.

دایکم و ئەکاکیا و کەناریی بەجۆرێکی تۆکمە و نەمر لە زەینمدا پێکڤە گرێدراون. هەرگیز ئەکاکیایەکم بۆن نەکردووە، یاخۆ چریکەی کەنارییەکم نەژنەفتووە بێ ئەوەی هەست بەوە نەکەم کە دایکم لە گۆڕەکەیدا – لەناخمرا – ڕادەبێتەوە و لەگەڵ بۆنی عەتر و چریکە کەناریدا یەکانگیر دەبێ.

قەت نەمبینیبوو دایکم پێبکەنێ، ئاخر ئەو تەنها زەردەخەنەی دەهاتێ و بەچاوانێکی ئارام و میهرەبانەوە لە هەمووانی دەنۆڕی. لە ماڵەوە وەکی ڕۆحێکی میهرەبان دەهات و دەچوو، بێدەنگ هەموو خواستەکانمانی جێبەجێ دەکردن. پێدەچوو ڕەحمەت و توانایەکێ ئەفسانەیی لە دەستەکانیدا هەبێت کە ئاوها خێرخوایانە ویستە ڕۆژانەییەکانی حوکمڕانی دەکرد. کاتێ بەهێمنیی دیقەتیم دەدا، بەخۆم دەگوت ڕەنگبێ ئەم دایکەی من (نەریدی[*] یەک بێ کە لە ئەفسانەی دێوو درنجاندا باسی دەکرێت. ئیدی ئەندێشە لەزەینی منداڵیمدا دەکەوتە جووڵە:

گوایە بابم شەوێکیان بەگوێ ڕووبارێکدا ڕەت دەبێ، دایکم دەبینێ لەژێر تریفەی مانگدا سەما دەکات، شالاوی بۆ دەبات و دەسەسرەکەی دەگرێ. ئەوسا دەیهێنێتەوە بۆ ماڵەوە و دەیکات بەژنی خۆی. وا هەنووکەش دایکم بەدرێژایی ڕۆژ لە ماڵەکەدا دێت و دەچێ تا دەسەسرەکەی بدۆزێتەوە و هەمدیس ببێتەوە بەنەریدی و ئۆغرکاتەوە. من لە هاتوچوونی دایکم لەماڵەکەدا ورد دەبوومەوە، لە کردنەوەی سندووق و باوەڵی جلەکان، لە بەتاڵکردنی گۆزەکان، لە چەمینەوە بۆ سەیرکردنی ژێر تەختەنوێن، کوتوپڕ دەترسام نەبا دەسەسرە ئەفسانەییەکەی بدۆزێتەوە و دیارنەمێنێ. ئەو ترسە سالانێک درێژەی کێشا و برینێکی قووڵی لەسەر ڕۆحی تازە زاوم جێهێشت. تەنانەت تا ئەلعان ئەو برینە لەجاران بەسۆتر ماوەتەوە. بەهەمان عەزاب و ڕەنجەوە لەتەواوی خەڵک و ئەو ئەندێشانە دەنۆڕم کە خۆشم دەوێن، چونکە دەزانم ئەوانە بەدوای دەسەسرەکانیاندا دەگەڕێن تا هەمدیس ئۆغرکەنەوە.

تەنێ یەکجارم لەبیرە کە چاوانی دایکم بەڕووناکییەکی سەیر پرشنگیان دا و پێکەنی و وەک ڕۆژانی دەستگیرانیی یان تافی کچێنیی لەزەت لە ڕوخساریدا ڕەنگی دایەوە.

(*) نەریدی Nereid: هەر یەک لە پەنجا حۆرییە زەریاییەکە،کیژانی(نیرۆس) خواوەندی زەریا .و. ف

ئەوە لە یەکەمین ڕۆژی مانگی مایسدا بوو. ئێمە بۆ گوندی (فودهیل)، کە ئەوێ گوندێکێ پڕ لە ئاو و لەدارپرتەقاڵ بوو. ڕۆیشتبووین تا بابم شاهیدی غوسڵی منداڵێک بێت. کوتوپڕ زریانێکی بەهێز هەڵی کرد، باران وەک کوندەی سەربەرەو خوار کەوتە بارین. عەرد دەم بەپێکەنین و پەرۆش ئاوی نێرینەیی لە قووڵایی سینگیدا جێگە دەکردەوە. زریانەکە ڕیش سپییانی گوند و ژنان و کچانیانی ڕاونایە ژوورێکی گەورەی ماڵی خاوەن ئاهەنگەکەوە، باران و هەورەبرووسکە لە پەنجەرە و لە درزی دەرگاکەوە دزەیان دەکردە ژوورێ. هەوا بۆنی خۆڵ و نارنجی لێدەهات. هەر شەراب و عارەق و مەزەش بوو پەیتا پەیتا دەهێنرانە ژوورێ و دەبرانە دەرێ. خەریک بوو شەو دادەهات، چراکان پێکران، پیاوان زەوق گرتنی، ژنان چاوانی سەربەرەوژێریان هەڵبڕی و وەکی کەو کەوتنە قاقبەقاق. لە دەرەوەشڕا هەور لە گرمە گرمی خۆی بەردەوام بوو، تا دەهات هەورە گرمە توندتر دەبوو. کۆڵانە باریکەکانی گوند ببوونە جۆگە، بەرد بەنێو ئەو جۆگانەدا تلی دەدا و دڕندانە پێدەکەنی. ئاسمان ببووە زریان و عەردی لە ئامێز دەگرت، ئاودێریی دەکرد و تول بڕیی دەکرد.

بابم ڕووی کردە دایکم. یەکەمجار بوو ببینم بابم ئاوها بەسۆزەوە لە دایکم بنۆڕێ، یەکەمجار بوو جۆرە چێژێ لەدەنگی بابمدا ببیەم. بەدایکمی گوت: "مارگێ.. گۆرانیێ بێژە!"

مۆڵەتی دایە دایکم گۆرانێ بڵێ! لەکوێش؟ لەبەردەم ئەو هەموو پیاوەدا. من نازانم بۆچی لەخۆمەوە ڕقم هەستا. بەشپرزەیی هەستام و بەرەو لای دایکم ڕامکرد، وەک بڵێی بمەوێ لە شتێکی بپارێزم. بەڵام بابم پەنجەی نایە سەر شانم و داینیشاندم. ئیدی ڕوخساری دایکم پرشنگی دا، وەک بڵێی هەموو ئەو باران و هەورە برووسکەیە ئەویان لەئامێزگرتبێ. سەری هێنایەوە دوا. یادم دێ کە پرچە شەبەقرەنگەکەی کوتوپڕ لێک جوێ بوونەوە و بەسەر شانیدا کەوتن و تا سمتی گەیشتن. کەوتە گۆرانیی چڕین، خودایە... چ گۆرانییەک! قووڵ، شیرین، پۆشراو بەسایەیەک لە غەم، تەژی لەسۆز. هەروا کە چاوە نیوەکراوەکانیشی لەسەر بابم بوو، گۆرانییەکی چڕیی کە هەرگیز یادم ناچێتەوە. ئەو کات تێنەگەیشتم ئەو گۆرانییە بۆچی و بۆ کێ دبێژێ، بەڵام کە گەورە بووم لەوە حاڵی بووم. وای کە دەنگە خۆشەکەی لێوڕێژ بوو لە چ خرۆشانێک:

کاتێ تۆ پیاسە دەکەیت
سەیرم لێدێت چۆن شەقامەکان ناپۆشرێن بەغونچە و
تۆیش نابیتە هەڵۆیەکی باڵ زێڕین

بۆخۆ بەدوورگرتن لە سەیرکردنی بابم، بۆ خۆ پاراستن لە بینینی دایکم، لە شوێنێکی ترم دەنۆڕی. بەرەو لای پەنجەرەکە ڕۆیشتم و نێوچەوانم بەشووشەی پەنجەرەکەوە نووساند و تەماشای ئەو شەستە بارانەم دەکرد کە خاک دەینۆشی.

زریان بەدرێژایی ڕۆژ وچانی نەدا. شەو باڵی بەسەردا کێشاین، دونیای دەرەوە تاریک داهات، ئاسمان و عەرد بوونە یەک. هەردووکیان بوونە قوڕاو. چرای زیاتر پێکران، هەمووان بەرەو لای دیوارەکان هاتن، مێزو کورسییەکان هێنرانە لاوە تا جێگە بێتەوە. جحێڵ و پیر دەیانویست سەما بکەن. کەمانچەژەن لەناوەڕاستی ژوورەکەدا و لەسەر چوار پایەیەکی بەرز دانیشتبوو، کەوانەکەی وەک شمشێرێک بەدەستەوە گرت، لەژێر لێوەوە بەیتێکی چڕی و پاشان دەستی بەژەنین کرد. ئیدی پێوپلەکان کەوتنە مێروولە و ناوقەدەکانیش کەوتنە جووڵە. ژنان و پیاوان سەیری یەکتریان کرد و هەستانە سەرپێ. یەکەمین کەسێ هاتە سەر سەحنەی سەما، ژنێکی ڕەنگپەڕیو و باریکەلە بوو کە تەمەنی چل ساڵێک دەبوو. لێوی نارنجیی و دەدرەوشایەوە لەبەرئەوەی توێکڵەگوێزی لێداو و زەیتی گەڵای داردێمشتی لە پرچە شەبەق ڕەنگەکەی ساویی بوو. هەر کە لام کردەوە و ئەو ژنەم بینی، ترس دایگرتم. نوورێکی خەمین و شین لەژێر چاوانیدا دەواری هەڵدابوو. کوتوپڕ بیلبیلەی چاوانی پرشنگی دا، نا، ڕاستترە بڵێم: هەڵایسا. وا هات بەخەیاڵمدا تەماشای من دەکات. لە ترساندا چمکی کراسەکەی دایکم گرت. هەستم کرد ئەو ژنە دەیەوێ قۆڵم بگرێ و لەگەڵ خۆیم ببات.

پیرەمێردێکی کەتە و ڕیش بزنیی، هاواری کرد: "بارەکەڵڵا سورمێلینا!" وای گوت و چووە بەردەم سورمێلینا. دەستەسڕە ڕەشەکەی دەرهێنا، چمکێکی دایە دەستی وی و چمکەکەی تری بەدەستی خۆیەوە گرت. پاشان دوو قۆڵی کەوتنە سەما. لەکاتێکدا کە سەریان بۆ سەرەوە و جەستەیان وەک مۆم قنج و قیت ڕاگرتبوو، خۆیان بەدەستی سەما سپارد.

سورمێلینا قاپقاپی تەختەیی لەپێدابوو. بەهەموو هێزی خۆی، پاژنەی قاپقاپەکەی بەئەرزی ژوورەکەدا دەکێشا و تەواوی ماڵەکەی دەهێنایە لەرە. گرێی سەرپۆشە سپییەکەی کرایەوە و ملوانکە لیرەکەی، کە گەردن و سەرسینگی ڕازاندبۆوە، وەدیارکەوت. پەڕەی کەپووی دادەخرا و دەکرایەوە و بۆنی هەوای هەڵدەمژت. هالاوی هەناسەی پیاوان ئەڵقاوئەڵق گەمارۆی داو و بەدەوریدا شەپۆلی دەدا. ئەژنۆی دەنوشتانەوە، دەسووڕایەوە، خەریکبوو بەسەر ئەو پیرەمێردەدا دەکەوت کە لەبەردەمیدا سەمای دەکرد، بەڵام یەکسەر بەپێچدانی سمتی لەبەردەمیدا بزر دەبوو. پیرەمێردی سەماکەریش وەکی ئەسپ دەیحیلاند، هەر بەحەواوە ژنەی دەگرتەوە و توند بەخۆیەوە دەیگرت، بەڵام ئەو هەمدیس لەباوەشی هەڵدەخزایەوە. ژنەو پیرەمێرد گەمەیان دەکرد، یەکدییان ڕاودەنا. هەورە گرمە و باران نەمان. دونیا بارگەوبنەی پێچایەوە و جگە لەو ژنە (سورمێلینا) کە سەمای دەکرد، چ شتێکی تر بەسەر هەڵدێرەوە نەما. ئیدی کەمانچەژەن خۆی بەسەر چوارپایەکەوە بۆ ڕانەدەگیرا و هەستایە سەرپێ. کەوانەکەی وەک بونیادەم هەناسەی هەڵدەکێشا و هاواری دەکرد، خۆی لەگەڵ سووڕانەوەی پێی سورمێلینادا هاوئاهەنگ دەکرد.

ڕوخساری پیرەمێرد ڕەنگی دڕندەی لێ نیشتبوو. تا بناگوێی سوورهەڵگەڕاو و لێوەلەرەی پێکەوتبوو. لەژێر چاوەوە لە ژنەکەی دەنۆڕی، هەستم دەکرد کە هەر ئەلعان هەڵدەکوتێتە سەری و لەتوکوتی دەکات. پێمەوابوو کابرای کەمانچەژەنیش هەمان هەستی هەیە، بۆیە یەکسەر مۆسیقاکەی بڕی. سەما تەواوبوو. هەردوو سەماکەر لەجووڵە کەوتن، ئارەقە لەتەواوی جەستەیانەوە دەچۆڕا. پیاوان بەرەو لای پیرەمێرد ڕایانکرد، بردیانە ئەولاوە و بەعارەق کەوتنە شێلانی. ژنەکانیش دەوری سورمێلینایان دا تا پیاوان نەیبینن. منیش کە هێشتا نەببوومە پیاو، لەنێو ژنەکاندا شوێنێکم بۆ خۆم کردەوە، ژنەکان ڕێیان دام. سوخمەکەی سورمێلینایان ترازاندبوو، ئاوی نارنجیان بەمل و ژێر باڵ و لاجانگەیدا دەپرژاند، ئەویش چاوانی لێکناو و زەردەخەنەی دەهاتێ.

ئەمە ئەوکاتە بوو کە سەما و سورمێلینا و ترس، یاخۆ سەما و ژن و مەرگ لە ناخمدا ئامێتە و یەکانگیری یەکدیی دەبوون. چل ساڵ دواتر، لە بانیژەی بەرزی

هۆتێلی (ئۆرینت) له (تفلیس)، ژنێکی هیندوستانیی کەوتە سەما. ئەستێرەکان بەژوور سەرییەوە دەدرەوشانەوە، چرایەک لەوێدا هەڵنەکرابوو. دە دوانزە کەسێ بەدەوری ئەو ژنەدا ڕاوەستابوون، جگە لە ڕووناکیی کزی سیگارەکانیان هیچی تر دیارنەبوو. ژنە هیندوستانییەکە لەژێر قورسایێ زێڕ و زیو و گوارە و پڵپڵەی زێڕیندا، بەترسێکی پەنهان و لەسەرخۆ سەمای دەکرد، وەک بڵێی بەلێواری خەرەندێکەوە سەما بکاو گەمان بکا. دەهاتە پێشەوە، دەکشایەوە، سەری دەکردە سەری و لە تەواوی ئەو ماوەیەشدا هەموو گیانی لە ترسا هەڵدەلەرزی تا نەبا هەڵدێرریێ. ناو بەناو بێ جووڵە لەجێی خۆیدا ڕادەوەستا. قۆڵ و باسکی لەیەک دەئالآن و دەتگوت دوو مارن کە بەحەواوە لەگەڵ یەکدیدا جووت دەبن. ڕووناکیی سیگارەکان کوژانەوە و لەپانتایی شەودا جگە لەو سەماکەرە و ئەستێرەکانی ژوور سەری شتێکی تر دیارنەما. ئەستێرەکانیش بێ جووڵە کەوتنە سەما. ئێمە هەناسەمان لەخۆ بڕیبوو. کوتوپڕ ترسێک دایگرتم، ئاخۆ ئایا ئەوە ژنێک بوو لەگوێ خەرەند سەمای دەکرد؟ نا، ئەوە ڕۆحی خودی ئێمە بوو کە گەمەی ئەڤینی بەمەرگ دەدۆڕان!

*

کوڕ

هەر شتێ بهاتبایە زەینی منداڵیمەوە، هێند بەتاسەوە ئامێزم بۆ دەکردەوە و هێند بەقووڵیی لە زەینمدا تۆمار دەبوو، کە ئەلعانیش لە تافیی پیرییدا لە وەیادهێنانەوەی ماندوو نابم. یەکەمین ئاشنایەتیم لەگەڵ زەریا و ژن و ڕەنگ و بۆنی دونیادا بەبێ کەم و زیاد وەیاد دێنمەوە.

دوورترین یادەوەری ژیانم ئەمەیە: هێشتا بەتەواوی نەمدەتوانی بەپێوە خۆم ڕابگرم، کە بەگاگۆڵکێ بەرەو دەرگای حەوشە دەڕۆیشتم و ترساو و پەرۆش سەرم بۆ فەزای کراوەی حەوشە دەبردە دەرێ. تا ئەو کاتە تەنها لە شووشەی پەنجەرەوە تەماشای دەرەوەم کردبوو. شتێکی وام نەدیتبوو، بەڵکو تەنها سەرنجم دابوو. بەڵام وا ئیدی بۆ یەکەمین جار دونیام دەبینی. وەی چ دیمەنێکی سەرسووڕهێن بوو!

باخچەی حەوشەکەمانم بێ سنوور دەهاتە پێش چاو. ویزە ویزی هەزاران مێشهەنگی نەبینراو فەزای لێ پڕ ببوو. بۆنێکی مەستیهێن دەگەیشتە لووت و گەرمای خۆریش بەچڕیی هەنگوین بوو. دەتگوت فەزا بەشمشێر دەدرەوشێتەوە و لەنێو شمشێرەکاندا مێرووگەلی قەد ڕاست و فریشتەئاسا، بەباڵە ڕەنگاوڕەنگەکانیانەوە، بێ جووڵە بەرەو لام دێن. لەترسا هاوارێکم دەکرد، چاوانم پڕ دەبوون لە فرمێسک و دونیا لەبەر چاوانمدا بزر دەبوو.

ڕۆژێکی تر وەیاد دێنمەوە کە پیاوێکی ڕیش قرژ لە باوەشی گرتم و بۆ بەندەری بردم. کە نزیک بووینەوە، دەنگی ئاه و بۆڕەی ئاژەڵێکی دڕندە وەک بڵێی بریندار بێ یاخۆ گەرەکی بێ هەڕەشەمان لێ بکا، هاتە گوێم. بەترسەوە خۆم ڕاپسکاند و لەباوەشی پیاوەکە خۆم خستە خوارەوە و وەک مەلێک زیقاندم. دەمویست بگەڕێمەوە. کوتوپڕ بۆنی تیژی خڕنووک و قیر و لیمۆی گەنیو گەییە کەپووم. ناخم بۆ هەڵمژتنی ئەو بۆنە کەوتە سەر پشت. لەنێو باسکی تووکنی پیاوەکەدا کەوتمە خۆڕاپسکان. تا ئیدی لەپێچی شەقامێکدا هەموو زەریای کەفچڕێن ڕژایە ناخمەوە. زەریایەکی شین، پڕ لە هاوار و بۆن (وەی چ بوونەوەرێکی سەیر بوو! چ تەڕو تازەییەک بوو! چ دیمەنێکی بێ سنوور بوو!). سەرم تەژی لە پێکەنین و خوێ و ترس بوو.

ژنێکی هاوسێمان وەیاد دێنمەوە کە ناوی (ئانیکا) بوو. ئانیکای نۆبووک و تازە دایک، شۆخ و نازدار، کەزیی درێژ کاڵ و چاو گەورە. عەسری ئەو ڕۆژە لەحەوشە یاریم دەکرد. وابزانم تەمەنم سێ ساڵان بوو. باخچە بۆنی هاوینی لێ دەهات. ئانیکا نوشتایەوە و لەکۆشیدا داینام و لەباوەشی گرتم. منیش پێڵووم لێکناو سەرم خستە نێو مەمکۆڵانییەوە و بۆنی جەستەیم هەڵمژت: هالاوی بۆنێکی گەرمی چڕ و تیژی شیر و ئاوێتە بەئارەقە لە جەستەی نۆ بووکەوە هەڵدەسا. بەنەشوەیەکی هاوئامێزییەوە ئەو هالاوەم ڕژانە ناخمەوە. کوتوپڕ سەرم گێژی خوارد و لەهۆش خۆ چووم. ئانیکا لەشەرمدا سوور هەڵگەڕا، لەنێوان دوو ئینجانەی گوڵە ڕێحاندا، لەسەر عەردەکە داینام. ئیدی لەوە بەدوا هەرگیز لەباوەشیدا داینەدەنیشاندم. بەڵکو تەنها بەچاوە گەورەکانی سەرنجی نەوازشئامێزی لێ دەدام و زەردەخەنەی دەهاتێ.

شەوێکیان هاوین لەحەوشە لەسەر کورسییە گچکەکەم دانیشتبووم. بیرم دێ کاتێ سەرم هەڵبڕیی و بۆ یەکەمین جار ئەستێرەکانم بینی، هەستامە سەرپێ و لە ترسا هاوارم کرد: "بلێسە.. بلێسە... !" دەتگوت ئاگر لە ئاسمان هەڵایساوە و جەستەی چکۆڵەم کەوتۆتە بەر مەترسیی لرفەی ئاگرەوە.

ئاوها بوو یەکەمین بەرکەوتنم بەعەرد و و زەریا و ژن و ئاسمانی پڕ لە ئەستێران. ئەلعانیش لەقووڵترین ساتەکانی ژیانمدا، ئەم چوار توخمە ترسناکە بەهەمان تاسەی تافی منداڵیمەوە ئەزموون دەکەم. لە حەزی هەمدیس ئەزموونکردنی ئەم توخمە ترسناکانەدا (بە هەمان ترس و سەرسووڕمان و پەرۆشیی تافی منداڵیم)ەوەیە کە ئەورۆ دیسان ئەوانە بەقووڵی لەجەستە و ڕۆحمدا هەست پێدەکەم. لەبەرئەوەی ئەوانە یەکەمین هێزێک بوون کە هۆشیارانە تۆماربوونیانم لە ڕۆحمدا پێزانی و ئیدی بەتەرزێکی لێکنەپچڕاو، پێکڤە گرێ دران و یەکانگیری یەکدی بوون. بەڕوخسارێک دەچن کە هەمیشە لە شێوەگۆڕکێدا بن. کاتێ تەماشای ئاسمانی پڕ لە ئەستێران دەکەم، هەندێ جار مەزەندە دەکەم باخێکی پڕ لەگوڵ بێ، یاخۆ زەریایەکی ڕەش و خەتەر. هەندێ جاری تریش لەوێنەی ڕوخسارێکدایە غەرق لە فرمێسک.

وێڕای ئەوە، هەریەک لەسۆز و خەیاڵاتم، تەنانەت ڕووتەن ترینیشیان، لەم چوار پێکهاتە سەرەتاییە دروست بوون. لەناخمرا فەلسەفیترین مەسەلە، شێوەی جەستەیەکی گەرم و دونیایی بەخۆوە دەگرێ و شەڵاڵ لەبۆنی زەریا و خاک و ئارەقە دەبێ. وشە بۆ ئەوەی بتوانێت دەستم تێوەبدا، ئەوا دەبێ ببێتە جەستەیەکی گەرم. کاتێ دەتوانم پەی ببەم کە بتوانم بۆن بکەم، ببینم و لەمس کەم.

جگە لەو چوار هەستە، ڕۆحم بەقووڵیی لە ڕووداوە ڕێکەوتەکان ڕاچڵەکێ. ڕوداوی ڕێکەوت؟ چ دەکرێت کاتێ زەینی ترسنۆک لەڕاڤەکردنی شتێکدا دۆش دادەمێنێ و ئیدی لە حەژمەتا پەنا بۆ گوزارشتی خۆپارێز و ناجوامێرانە دەبا تا نەبا قسەکانێ ببنە چەنەبازی و شکۆی بریندارکات. وابزانم تەمەنم چوار ساڵان بوو کە بابم بەبۆنەی ساڵی نوێوە کەنارییەک و گۆیەکی وەک جەژنانە، یان ئەوەی کە لە (کرێت) پێی دەڵێن (تەبەڕوک) بۆ هێنام. دەرگاو پەنجەرەی ژوورەکەم دادەخست، دەرگای قەفەسەکەم دەکردەوە و کەنارییەکەم ئازاد دەکرد. کەنارییەکە ڕاهاتبوو لەسەر گۆکە

بنیشێتەوە و چەند سەعاتێک لەسەریەک بچریکێنێ. منیش بەدیارییەوە هەناسەم لەخۆ دەبڕی و گوێم ڕادەدێرا.

پێموایە ئەم ڕووداوە زۆر ساکارە، لە هەموو کتێبەکان زیاتر و لەو کەسانەش زیاتر کە دواتر ناسیمن، کاریگەریی لەسەر ژیانم، لەسەر هەڵسوکەوتەکانی ساڵانی دواترم لەسەر عەرد، لە سڵاو و ماڵئاواییەکاندا هەبووبێ. هەستم دەکرد سەرم ئەو گۆیەیە و کەنارییەک لەکاتی گۆرانی چریندا، هێلانەی لەسەر چێ دەکات.

ڕاڤەکردنی یەک بەیەکی یادەوەرییەکانی منداڵییم لەبەر ئەوە نییە کە خاوەن سیحرێکی گەورەن، بەڵکو لەبەرئەوەیە کە لەو سەردەمەدا، هەروەکی خەون، ڕووداوێکی بەڕواڵەت گچکە، ڕوخساری ڕاستەقینەی ڕۆحی ئاشکرا دەکرد، زیاتر لەوەی کە شیکاریی و ڕاڤەی دەروونیی ئاشکرای دەکات. هۆکاری گوزارشتکردن لەمنداڵییدا یاخۆ لە خەوندا زۆر ساکارە، هەر بۆیە جوانترین لایەنی دەروونیی بەبێ زۆر پێوەنان، ئاڵوگۆڕ دەبێ و تەنها جەوهەر دەمێنێتەوە.

زەینی منداڵ بێگەرد و جەستەشی نەرم و نیانە. خۆر و مانگ و با و باران و بێدەنگیی بەسەریدا دەڕژێن. منداڵ هەویرێکە و ئەوانە هەڵیدێن: منداڵ بەئیشتیاوە دونیا قووت دەدا، گەدەی وەری دەگرێ، هەرسی دەکاو دەیکاتە منداڵ.

کاتێ کە هەتاو هەوای گەرم دەکرد و لەخانووە گەورەکەی دراوسێکەماندا، ترێ دەگوشراو دونیا تەژی لە بۆنی شیلەی ترێ دەبوو، بەزۆریی لەسەر سەکۆی بەردەم ماڵەکەمان دادەنیشتم. بەخۆشحاڵییەوە چاوانم لێک دەنان، دەستەکانم ڕایەڵ دەکردن و چاوەڕێ دەبووم. هەمیشە خوداوەند لەشێوەی منداڵێکی وەک خۆمدا دەهات و یارییە منداڵانەکانی خۆی – خۆرو مانگ و با – ی دەدایە دەستم و دەیگوت: "ئەمانە دیاری مەن، یارییان پێبکە. یاریی منداڵانەی زیاتریشم هەن!" ئیدی من چاوانم دەکردنەوە.دیار نەدەما، بەڵام هێشتا یارییە منداڵانەکانیم هەر بەدەستەوە بوون.

قودرەتی ڕەهای خواوەندم لەبەر دەستدا بوو (ئەوەم نەدەزانی، لەبەرئەوەی ئەزموونیم دەکرد) دونیام بەو جۆرە دەخولقاند کە خۆم دەمویست. ئاخر من هەویر بووم، دونیاش هەروا. بیرم دێ لەتافی منداڵیدا ئاڵباڵو و گێلاسم لەهەر میوەیەکی تر خۆشتر دەویست. جامێکم لە بیرەکە پڕ لە ئاو دەکرد، دەنکە گێلاس و ئاڵباڵوەکانم

تێ دەکردن و هەر بەگەیشتنیان بۆ ناو ئاوەکە دەئاوسان. دەنوشتامەوە و تەماشای بریقەدانەوەیانم دەکرد. بەپەرۆشەوە لێم دەنۆڕین. بەڵام کاتێ لە ئاوەکە دەرمدەهێنان، بەوپەڕی نائومێدییەوە لە چرچ بوونیان ورد دەبوومەوە. چاوانم دەنووقاند تا ژاکانیان نەبینم، ئینجا دەمهاویشتنە زارم.

ئەم ڕووداوە هاکەزاییە، لە ڕەوتی گشتگیرانەی خۆیدا ئەو شێوازە ئاشکرا دەکات کە تا ئێستا لەتافی پیرییشدا ڕوبەڕووی واقیعی پێ بوومەتەوە. من واقیعییەت، ڕووناکتر، باشتر و گونجاوتر بەمەبەستم دەخولقێنمەوە. ئەقڵ هاوار دەکات، ڕاڤە دەکات، ڕێنوێنیی دەکا، بەرەنگار دەبێتەوە، بەڵام نەغمەیەک لە ناخمەوەڕا بەرز دەبێتەوە و هاوار دەکا: "ئەی ئەقڵ، بێدەنگبە! وا باشترە گوێ لەدەنگی دڵ ڕادێرین!" ئەدی کام دڵ؟ شێتیی: جەوهەری ژیان. ئینجا دڵ دەکەوێتە گۆرانیش چڕین.

یەکێ لە عاریفە بێزانسییەکان دەڵێ: "هەنووکە کە ناتوانین واقیع بگۆڕین، وا باشترە ئەو چاوە بگۆڕین کە واقیع دەبینێ!"(*) لە تافی منالّیدا وام دەکرد. ئەلعانیش لە ئەفرێنەرترین ساتەکانێ ژیانمدا، هەروا دەکەم.

بەڕاستیی زەین و چاو و گوێی منداڵ موجیزەن. بەبرسێتییەکی بێ ئەندازەوە ئەم دونیایە قووت دەدەن و لێی تێر دەبن. دونیا مەلێکە بەپەڕێ سوور و سەوز و زەردەوە، منداڵ ئەو مەلە ڕاو دەکات.

لە چاوانی فریشتەیەک چ شتێکی تر نییە لەچاوانی منداڵ بچێ. منداڵ بۆ یەکەمجار دونیا دەبینێ و دەیخولقێنێ. بەر لەوە دونیا بێ سەروبەرەیە. تەواوی مەخلوقاتەکان (ئاژەڵ، درەخت، ئینسان و بەرد)، تەواوی شتەکان (شێوە، ڕەنگ، دەنگ، بۆن، تیشکی برووسکە) لەپێش چاوی منداڵدا بەتەرزێکی گوزارشتنەکراو ڕەت دەبن – لەپێش چاویدا نا، بەڵکو لە ناوەوەیڕا – منداڵ ناتوانێ پێکیانەوە گرێ بدا و نەزمی لەنێوانیاندا پێک بێنێ. دونیای منداڵ لەقوڕ نەخولقاوە تا بەرگە بگرێ، بەڵکو لە هەور دروست بووە. نەسیمێکی فێنک بەسەر لاجانگەکانیدا هەڵدەکا و دونیا لەبەریەک دەڕەوێنێتەوە و دیار نامێنێ.

(*) دەبێ چاوەکان بشۆردرێنەوە .
تا جۆرێکی تر ببینرێ. (سوهرابی سوپهێری) .

بێ شک، بەر لەخەڵیقەت، بێسەروبەریی بەو شێوەیە ڕەت بووە.

کاتێ منداڵ بووم، لەگەڵ ئاسمان، مێروو، زەریا و با دا، واتە لەگەڵ هەموو ئەو شتانەدا کە دەمبینین یاخۆ دەستم تێوەدەدان یەکانگیر دەبووم. (با) سینگی هەبوو، دەستێ هەبوو، نەوازشی دەکردم. هەندێ جار تووڕە دەبوو، ململانێی دەکردم و نەیدەهێشت بڕۆم. هەندی جار دەیخستم بەعەردا، گەڵێ مێوەکانی دەوەراند، قژی تێکدەدامەوە کە دایکم جوان بۆی شانە کردبووم، دەسەسرەکەی سەری (دیمیترۆس)ی دەڕفاند و داوێنی کراسەکەی (پنلۆپ) خانی ژنی دیمیترۆسی هەڵدەدایەوە.

هێشتا من و دونیا لەیەک جوێ نەببووینەوە. بەڵام وردە وردە خۆمم لە ئامێزی وەدەرنا. ئەو لە بەرێک ڕاوەستا و منیش لەبەرێکی تر. ئەوسا هەمدیس شەڕ هەڵایسایەوە.

منداڵەکە کە هەروا لەسەر سەکۆی بەردەم ماڵەکەیاندا دادەنیشت و پەی بەزریانی چڕ و ڕەشی دونیا دەبرد، ڕۆژێکیان کوتوپڕ چاوانی کرانەوە و دونیای بینی. هەر پێنج هەستەکەی کەوتنە خۆ، هەریەکەیان ڕێی بۆ خۆی کردەوە و بەشی خۆی لە دونیا وەرگرت. بیرم دێ هەستی بۆنکردن بەر لە هەستەکانی تر لە مندا ورووژا. ئەوە یەکەمین هەست بوو کە کەوتە بەرقەرارکردنی نەزم و یاسا بەسەر بێ سەروبەرەییدا.

دوو ساڵان بووم، هەر کەسێک لەلام بۆنێکی تایبەتی خۆی هەبوو. بەرلەوەی سەر هەڵبڕم و ئەو کەسە ببینم، بەبۆنیدا دەمزانی کێیە. دایکم، بابم، خاڵەکانم، ژنەکانی دراوسێمان، هەریەکەیان بۆنی تایبەتی خۆیان هەبوو. کاتێ کەسێک لە باوەشی دەگرتم، بەبۆنیدا ئەو کەسەم خۆشدەویست یاخۆ دەکەوتمە لنگە فرتێ تا لەباوەشیم داگرێ. لەگەڵ ساڵاندا ئەو توانایە لە بوونمدا بارگەوبنەی پێچایەوە و بۆنی جۆراوجۆر ئامێتەی یەکدی بوون.

یەکەندەردوو بەبۆندا مەسیحیی و تورکم دەناسینەوە. ماڵێکی میهرەبانی تورک دراوسێمان بوو. کاتێ ژنی ماڵەکە بۆ ماڵمان دەهات، بەبۆنەکەی دڵم تێکەڵدەهات، ناچار چڵێ ڕێحانەم لێدەکردەوە و دەکەتمە بۆنکردنی، یان گوڵێکی ئەکاکیام

دەترنجانە کونە لووتمەوە. بەڵام ئەو ژنە تورکە، کە ناوی فاتیمە بوو، کچێکی چکۆڵەی چوار ساڵانی هەبوو ناوی (ئامینە) بوو – وابزانم ئەو کاتە تەمەنم سێ ساڵان بوو– ئەو کچە چکۆڵەیە بۆنێکی سەیری لێدەهات کە نە تورکیی بوو نە گرێکیی. بۆنێکی لە کەپوومدا خۆش بوو. ئامینە سپیکەلانە و خڕتۆڵ، دەست و پێ خەناویی، بەهەر پرچێکییەوە سەدەف یاخۆ موورووی چاوەزار شۆڕببۆوە. ئامینە بۆنی میسکێ لێدەهات.

دەمزانی کەنگی دایکی لە ماڵەوە نابێ. دەچوومە دەرێ و ئامینەم دەبینی لەبەر دەرگا دانیشتووە و بنێشت دەجوێ. بڕیارم دەدا بچم بۆ لای. بونیادەم بەسێ پێپلیکانە بۆ ماڵەکەیان سەر دەکەوت. ئەو سێ پێپلیکانەیەم بەلاوە زۆر بەرز بوو. بیرم دەکردەوە ئاخۆ چۆن بتوانم بەو پێپلیکانانەدا سەرکەوم؟ هەرچۆنێکبا خنەخن بەپێپلیکانەی یەکەمدا سەردەکەوتم، ئینجا هەوڵم دەدا دووەمیش ببڕم، تۆزێ بۆی ڕادەوەستام تا هەناسەیەکم تێ بێتەوە. سەرم هەڵدەبڕی تا تەماشایەکی بکەم، دەمبینی ئەو بێباک لەبەر دەرگا دانیشتووە، لەبری ئەوەی دەست ڕایەڵ کا و یارمەتیم بدات، کەچی سەیری دەکردم و جووڵەی لەخۆی بڕیبوو. وەک ئەوەی بڵێ: "کاتی بەسەر کۆسپەکاندا زاڵ دەبیت، ئینجا هەموو شتێک بەدڵی خۆت دەبێ. ئیدی ئەو کات دەگەیتە لام و بەیەکەوە گەمە دەکەین. خۆ گەر نایشتوانی ئەوا فەرموو بگەڕێوە!" بەڵام من نەدەگەڕامەوە. دوای هەوڵێکی زۆر بەسەر پێپلیکانەکانا سەر دەکەوتم و دەگەیشتمە لای. کە دەگەیشتمە لای هەڵدەسایە سەر پێ، دەستی دەگرتم و دەیبردمە ژوورەوە. دایکی تا نیوەڕۆ نەدەهاتەوە، جلشۆریی دەکرد. بێ ئەوەی تەنها ساتێک بەهەدەر بدەین، گۆرەوییەکانمان دادەکەندن، ڕادەکشاین و پاژنەی پێمان دەنووساند بەپاژنەی یەکدییەوە. ورتەمان لەخۆ دەبڕی. من چاوانم لێکدەنان و هەستم دەکرد کە گەرمای لەشی ئامینە لەپاژنەی پێیەوە بۆ پاژنەی پێم ڕەت دەبێ، هێدی هێدی بەرەو ئەژنۆم، زگم، سینگم، هەڵدەچێ و تەواوی بوونم لە خۆ دەگرێ. ئەو چێژە هێند قووڵ بوو کە هەستم دەکرد لە هۆشخۆم دەبات. بەدرێژایی تەمەنم هیچ ژنێ چێژێکی ترسناکتری لەو چێژەی ئامینە پێ نەبەخشیوم و هەرگیز گەرمایی لەشی ژنم بەو قووڵییە هەست پێ نەکردووە. ئەلعانیش دوای هەفتا ساڵ، چاوانم

لێکدەنێم و گەرمایی لەشی ئامینە هەست پێدەکەم کە لەپاژنەی پێمەوە هەڵدەکشێ و بەسەراپای ڕۆح و جەستەمدا بڵاودەبێتەوە.

وردە وردە لە سەرکەوتن و دابەزین ترسم شکا. خۆم بەماڵی دراوسێکاندا دەکرد و لەگەڵ منداڵەکانیانا گەمەم دەکرد. هێور هێور دونیا فراوانتر دەبوو.

کە تەمەنم بووە پێنج ساڵان، ژنە مامۆستایەکیان بۆ گرتم تا لەسەر تەختەڕەش فێری کێشانی هێڵ و بازنەم بکات. ئەو کارە دەستی ڕادەهێنام تا دواتر نووسینی پیتەکان فێربم. مامۆستاکەم ژنێکی ساکار و لادێیی بوو، ناوی خاتوو (ئارت) بوو. کورتە بالا، قەڵەو و تۆزی کۆم، باڵووکەیەک بەلای ڕاستی چەناگەیەوە بوو. خاتوو (ئارت) دەستی دەگرتم و فێری دەکردم کە چۆناوچۆنیی تەباشیر بەدەستەوە بگرم و پەنجەکانم بجووڵێنم. خاتوو ئارت دەمی بۆنی قاوەی لێدەهات.

یەکەمجار چ حەقم بەسەرییەوە نەبوو. نە خۆشییم بەبۆنی دەمی دەهات و نە بەکۆمییەکەی. بەڵام دواتر نازانم چۆن بوو کە هێدی هێدی شێوەی لەبەر چاوم گۆڕا. باڵووکەکەی سەر چەناگەی نەما، کۆمییەکەی ڕێک بۆوە، قەڵەوییەکەی نیشتەوە و جەستەی باریک و جوان بۆوە. تا ئیدی لەماوەی چەند هەفتەیەکدا بووە فریشتەیەک بۆ خۆی. فریشتەیەکی باریکەلە بەکراسێکی سپیی ئاودامان بەڕەنگی بەفر و شەیپورێکی بڕۆنزیی گەورەشی بەدەستەوە. هەڵبەت من ئەو فریشتەیەم لەیەکێک لە ئەیکۆنەکانی کلێسای قەدیس (میناس)دا بینیبوو. جارێکی تر چاوانی منداڵیی موجیزەی خوڵقاند و فریشتە و خاتوونی مامۆستای یەکانگیر کرد.

ساڵان تێپەڕین. من چووم بۆ دەرەوەی وڵات و هەمدیس بۆ کرێت گەڕامەوە. بەدوای مامۆستاکەمدا گەڕام. پیرێژنێکی گچکە لەبەر دەرکی ماڵەکەیاندا خۆی دابووە بەر هەتاو. بەباڵووکەکەی سەر چەناگەیدا ناسیمەوە. خۆی بوو. کە لێی نزیک بوومەوە و خۆم پێناساند، لە خۆشیدا دەستی بەگریان کرد. دیاریم بۆ هێنابوو: قاوە و شەکر و پاکەتێک ڕەحەتەڵقوم. سەرەتا دوودڵ بووم، شەرمم دەکرد پرسیاری لێ بکەم. بەڵام وێنەی فریشتەی شەیپور بەدەست، هێند توند لەناخمدا بنجی داکوتیبوو کە نەمتوانی دان بەخۆدا بگرم. لێم پرسی: "ئەرێ خاتوو ئارت، تۆ قەت کراسی درێژی سپیت لەبەر کردووە و شەیپورێکی بڕۆنزیی گەورەشت

بەدەستەوە بووبێ؟"

پیرێژنی بەستەزمان خاچی کێشا و هاواری کرد: "خودا بۆخۆی ڕوحم کات. من و کراسی سپیی؟ من و شەیپوور؟ خودایە تۆبە.. من و گۆرانی گوتن؟"

هەموو شتێ موجیزەئاسا سەرلەنوێ لە ئەقڵی هەویرینی منداڵیمدا دروست دەبۆوە. لەسنووری ماقوڵی تێدەپەڕاند و لە شێتیی نێزیک دەبۆوە. بەڵام ئەو شێتییە جۆرە خوێیەکە کە بەسەر ئەقڵی ساخدا دەکرێت تا بۆگەن نەکا. لە دونیای ئەفسانەی دێو و درنجاندا کە لەهەر ساتێکدا دەمخوڵقاند، دەژیام و دەدوام و دەبزوام و ڕێگەم بۆ خۆم دەکردەوە و بەنێوانیاندا ڕەت دەبووم. چ شتێکم دووجار نەدەبینی، لەبەرئەوەی هەر جارەی ڕوخسارێکی نوێم پێدەبەخشی. ئیدی بەو جۆرە بەردەوام پاقیژەیی دونیا تازە دەبۆوە.

چەند میوەیەکی تایبەتی سیحرێکی پەنهانیان تێدا دەورووژاندم. بەتایبەتی گێلاس و هەنجیر. بەگەڵاو بۆنی گەڵای هەنجیر هەر وەک خواردنیان، ئەفسوون دەبووم. چاوانم لێکدەنان و بۆنی گەڵای هەنجیرم هەڵدەمژت، لە خۆشییەکی ترسناکدا غەرق دەبووم و ڕەنگم دەپەڕی: خۆشیی نا، بەڵکو خرۆشان، ترس، هەڵلەرزین. وەک بڵێی چووبێتمە ناو دارستانێکی تاریک و خەتەرناکەوە.

ڕۆژێکیان دایکم لەگەڵ خۆیدا بۆ گوێ زەریایەکی لاکەوتەی دەرەوەی میگالۆ کاستروێ بردم. ئەوێ شوێنی مەلەی ژنان بوو. زەینم پڕ لەزەریای بێ سنوور و بەلرفە بوو، پێدەچوو لەمیانەی ئەو فەزا شینەوە قلاّفەتی ڕەنگپەڕیو و لاواز و سەیر هاتبێتنە دەرێ، وەک بڵێی نەخۆش بن، دەیانزریکاند و ئاویان بەیەکدیدا دەکرد، تا ناوقەد لەئاودا بوون. بەخۆم دەگوت: "دەشی لەناوقەد بەرەو خوار ماسیی بن. هەمان ئەو کیژانەی زەریا بن کە خەڵکی لەبارەیانەوە دەپەیڤن!" حەکایەتەکەی نەنکم بیرهاتەوە لەبارەی کیژێکی زەریاوە کە خوشکی ئەسکەندەری گەورە بووە. هەموو زەریاکان بەدوای براکەیدا تەی دەکا. هەر بەلەمێک بەلایدا ڕەت دەبێ لە سەرنشینەکانی دەپرسی: "ئەرێ شا ئەسکەندەر زیندووە؟" بەلەمەوانەکەیش وەڵام دەداتەوە: "بەڵێ خانمەکەم، شا ئەسکەندەر خۆشحاڵ و زیندووە!" وای بەحاڵی ئەو بەلەمەوانەی گوتبای: "شا ئەسکەندەر مردووە!" ئیدی کیژەکە کلکی بەزەریادا

دەکێشا و زریان هەڵدەساو هەموو بەلەمەکانی تەفروتوونا دەکرد.

یەکێک لەو کیژانەی زەریا بەسەر شەپۆلێکی بەرزەوە بەرەو لام هات. شتێکی لێ پرسیم. بەڵام هاژەی زەریا هێند بەرز بوو کە لەپرسیارەکەی حاڵی نەبووم. لەبەرئەوەی پێشتر تێکەڵی دونیای ئەفسانە ببووم و وامزانێ پرسیاری براکەیم لێ دەکات، بۆیە بەترس و لەرزەوە هاوارم کرد: "شا ئەسکەندەر زیندووە، خۆشحاڵ و زیندووە!" وام گوت و کوتوپڕ سەرجەم کیژانێ زەریا دایانە قاقای پێکەنین.

بەشەرمێکی تێکەڵ بەتووڕەیی ڕامکرد. لەبەرخۆوە گوتم: "نەفرەتیان لێ بێ، ئەوانە ژن بوون، کیژانی زەریا نەبوون!" ئیدی لەسەر بەردێکی بچووک دانیشتم و لە ڕقدا پشتم لە زەریا کرد.

سوپاسی خودا دەکەم کە هێشتا ئەو خەونە خۆشانەی منداڵیی بەتەواوی ڕەنگ و دەنگیانەوە لەگەڵمدان. هەر ئەوەشە زەینم لەچنگی ئافات قوتار دەکا و لە ژاکان و وشکهەڵاتن دەیپارێزێ. ئەوە ئەو قەترەی ئاوی پیرۆزی ژیانەیە کە لەچنگی مەرگم دەردێنێ. هەر کاتێ بمەوێ لە نووسینەکانمدا لەبارەی زەریا و ژن و خوداوە بدوێم، ئەوا چاو دەبڕمە دڵم، گوێ بۆ منداڵەکەی ناخم شل دەکەم و ئیدی ئەو شتەکانم پێدەنووسێتەوە. گەر من توانیبێتم جارێک لەجاران لەهێزە گەورەکانێ ژن و زەریا و خودا نێزیک بووبێتمەوە و لەڕێی وشەوە گوزارشتم لێ کردبن، ئەوا بۆ ئەوە خۆم بەقەرزارباری منداڵیی دەزانم کە هێشتا هەر لەگەڵمدایە. سەرلەنوێ دەبمەوە بەمنداڵ تا بتوانم هەمیشە دونیا بۆ یەکەمجار و بەچاوانێکی پاقیژەوە ببینم.

دایک و بابم لە دەمارەکانمدا دێن و دەچن: یەکێکیان گرژ، توندوتیژ و مۆن. ئەویتریشیان: ناسک، میهرەبان و ئیماندار. بەردەوام ئەو دوو کەسەم لەگەڵدا بوون. هیچ کامیان نەمردن. مادامەکی من زیندووم، ئەوا ئەوانیش لە ناخمدا هەر زیندوو دەبن و بۆ حوکمکردن بەسەر ڕەوتار و کردارمدا لەگەڵ یەکتر دەجەنگێن. مەدەلعومر هەوڵ دەدەم ئەو دووانە لەخۆمدا ئاشتکەمەوە تا یەکێکیان قودرەتی خۆی و ئەویتریان میهرەبانیی خۆیم پێ ببەخشێ. تا پێکەوە نەگونجانیان کە بێ وچان لە ناوەوەمڕا درێژەی هەیە، لە دڵی کوڕەکەیاندا هاوئاهەنگ کەم.

ئامادەیی دایک و بابم بەئاشکرا بەدەستەکانمەوە دیارە. دەستی ڕاستم بەهێزترە،

بەتاڵ لەهەست و تەواوێک پیاوانەیە. بەڵام دەستی چەپم زۆر هەستیارە. بەوەیادهێنانەوەی مەمکی ژنێک کە خۆشم دەویست، دەستی چەپم دەئێشا و مێرووڵەی دەکرد، لەئازاردا شین هەڵدەگەڕا و هێندەی نەدەما ببێتە برین. لەخەڵوەتی تەنیایی خۆمدا، کاتێک لەفڕینی مەلێک دەنۆڕم، گەرمای ژێر زگی مەلەکە لە لەپی دەستی چەپمدا هەست پێدەکەم. لە دەستەکانمدایە، تەنها و تەنها لە دەستەکانمدایە کە دایک و بابم شوێنپێیان دیارە. بابم دەستی ڕاست و دایکیشم دەستی چەپمی بۆخۆی هەڵگرتووە.

هەر لێرەدا ئەوەش بڵێم کە ڕووداوێک کاریگەرییەکی قووڵی لەسەر ژیانم جێهێشت. ئەوە یەکەمین برینێک بوو کەوتە ڕۆحم. وا پیر بووم و کەچی ئەو برینە هەر بەسۆیە و هێشتا سارێژ نەبووە.

وابزانم تەمەنم چوار ساڵان بوو. ڕۆژێکیان یەکێک لە خاڵۆکانم دەستی گرتم تا بۆ دیدەنی گۆڕی هاوسێیەکمان لەگۆڕستانی گچکەی کڵێسای قەدیس ماتیۆ بچین.

وەرز وەرزی بەهار بوو. گوڵە بەیبوون ڕەشماڵی بەسەر گۆڕەکانا هەڵدابوو. تەلانێک گوڵی سوور لەقوژبنێکدا تەژی لەخونچەی چکۆڵەی بەهاریی ببوو. کات نیوەڕۆ بوو، هەتاو عەردی گەرم دەکردەوە و گژوگیاش بۆندار. دەرگای کڵێساکە کرابۆوە. قەشە بخووری خستبووە بخووردانەکەوە و ئێخەی قەشەیی بەستبوو. لەدەرکی کڵێسا هاتە دەرەوە و ڕووەو لای گۆڕەکان چوو.

من لەو کاتەدا کە بۆنی بخوور و خاکم هەڵدەمژت، لەخاڵۆم پرسی: "ئەوە بۆچی بخووردانەکە دەگەڕێنێ؟" بۆنەکە گەرم و کەمی ناخۆشیش بوو، بۆنی ئەو حەمامە تورکییەی وەیاد دەهێنامەوە کە شەممەی ڕابردوو لەگەڵ دایکمدا، خۆمان لێ شتبوو.

خاڵۆم بەبێدەنگیی بەنێو گۆڕەکانا دەڕۆیشت. هەمدیس لێم پرسی: "ئەوە بۆچی بخووردانەکە دەگەڕێنی؟"

خاڵۆم وەڵامی دامەوە: "وس بە.. ئەلعان دەبینی بەدواما وەرە!"

کە لەپشتی کڵێساکەوە داگەڕاین، دەنگە دەنگێکمان هاتە گوێ. پێنج شەش ژنی ڕەشپۆش لەمبەر و ئەوبەری گۆڕێکدا ڕاوەستابوون. دوو پیاو کێلی گۆڕەکەیان لادەبرد، پاشان یەکێکیان چووە نێو گۆڕەکە و کەوتە هەڵکەندن. من و خاڵۆم نزیکیان

بووینەوە و لەگوێ چاڵەکەدا ڕاوەستاین.

پرسیم: "ئەوە خەریکی چین؟"

خاڵۆم وەڵامی دامەوە: "ئێسک و پرووسک لەژێر خۆڵدا دەردێنن!"

پرسیم: "ئێسک و پرووسکی چیێ؟"

وەڵامی دامەوە: "ڕاوەستە، ئێستا خۆت دەیبینیت."

قەشە بەسەر گۆڕەکەوە ڕاوەستابوو. بخووردانەکەی بەرز و نزم دەکردەوە و لەژێر لێوەوە دوعای دەخوێند. بەسەر خۆڵە تازە دەردراوەکەدا دانەویمەوە، بۆنێکێ ناخۆش دەهات. کەپووم گرت، گەرچی دڵم تێکەڵ دەهات بەڵام نەکشامە دواوە. چاوەڕێ بووم و لێکدا لێکداش لەخۆم دەپرسی: "ئێسک و پرووسک؟ ئێسک و پرووسکی چیی؟"

چاوەڕێ بووم. کوتوپڕ ئەو پیاوەی کە خۆڵەکەی دەردەدا، خۆی ڕاست کردەوە. کەللەسەرێکی بەدەستەوە بوو، خۆڵەکەی لێ پاک دەکردەوە. پەنجەی بەچاڵی چاوەکەیدا دەکرد و خۆڵی لێ دەردەهێنا. پاشان کەللەسەرەکەی لەسەر لێواری گۆڕەکەدا دانا، دانەوێوە و هەمدیس کەوتەوە خۆڵ دەردان.

من کە لە ترسا هەڵدەلەرزیم، لە خاڵۆم پرسی: "چییە؟"

– ئەی نابینی.. کەللەسەری مردووە، کەللەسەرە!

– کەللەسەری کێیە؟

– بیرت نایە، کەللەسەری (ئانیکا)ی دراوسێمانە!

– کەللەسەری ئانیکا؟

دامە خورەی گریان و کەوتمە قیژە و هاوار. هاوارم کرد: "کەللەسەری ئانیکا؟ کەللەسەری ئانیکا؟" وام گوت و بۆ ئەرزەکە دانەویمەوە و هەر بەردێکم بەدەستەوە هاتبا دەمگرتە گۆڕهەڵکەنەکە. بەگریان و هاوارەوە دەمگوت: "ئانیکا چ شۆخ بوو؟ چ بۆنێکی خۆشی لێدەهات!"

ئانیکا دەهات بۆ ماڵمان. لەباوەشیدا دایدەنیشاندم و بەشانەکەی قژی بۆ دادەهێنام. ختوکەی ژێر باڵی دەدام و پێدەکەنیم، وەکی مەلێک دەمچریکاند.

خاڵۆم لە باوەشی گرتم و بردمییە ئەولاوە. بەتووڕەیی گوتی: "بۆچی دەگریت؟ وادەزانی چییە؟ مردووە... هەموومان دەمرین!"

بەڵام من بیرم لای قژە زەردە کاڵەکەی ئانیکا، خەیاڵم لای چاوە درشتەکانی بوو. بیرم لای ئەو لێوە سوورەی بوو کە ماچی پێدەکردم، کەچی ئێستا....

قیژاندم: "قژی، لێوی، چاوانیّ....؟"

– لەبەین چوون... خاک لووشی دان!

– بۆچی؟ بۆچی؟ نامەویّ خەڵک بمرن!

خاڵۆم شانێکی هەڵتەکاند و گوتی: "کاتی گەورە دەبی، وەڵامی ئەو بۆچییەت دەست دەکەوێت!"

دەستم نەکەوت. گەورە بووم، پیربووم، بەڵام وەڵامی ئەو بۆچییەم هەر دەست نەکەوت!

*

قۆناغی خوێندنی سەرەتایی

بەچاوانی هەمیشە ئەفسووناویمەوە، زەینی لێوانلێوم لەهەنگوین و ویزەویزی هەنگ، کلاوێکی تیسکن لەسەردا و جووتێک پێڵاوی گوڵینکەدار لەپێدا، بەیانییەکیان، نیوەی بەخواست و نیوەکەی تریّ بەنابەدڵیی بەرەو قوتابخانە بەڕێ کەوتم. بابم دەستی گرتم، دایکم چلّیّ ڕێحانەی دامیّ، گوایە بۆنکردنی شەهامەتم پێدەبەخشیّ، خاچی ئاڵتوونیی ڕێورەسمی غوسلّدانەکەمی کردە ملم و بەشانازییەوە تەماشای کردم و لەژێر لێوەوە گوتی: "خودا ئاگادارت بیّ و بەدوعای خێری منت لەگەڵ بکات."

بەقۆچی قوربانییەکی گچکە دەچووم کە زەنگۆڵەکانی، قورسایی خستبێتە سەر گەردنی. لەناوەوەمڕا هەستم بەشانازی و ترس دەکرد، بەڵام دەستم نوقووم لەدەستی پیاوانەی بابمدا و ئازایانە ڕێم دەکرد. بەکۆڵانە باریکەکاندا ڕەت دەبووین. گەیشتینە کلّێسای قەدیس میناس، لەوێوە داگەڕاین و خۆمان بەساختمانێکی کۆندا کرد کە حەوشێکی گەورەی هەبوو. چوار هۆدەی گەورە لەهەر چوارلای حەوشەکەدا، دارچنارێکی سەروقژ خۆلاویی لەناوەڕاستا. ترسام و لەڕۆیشتن سلّەمیمەوە. دەستم لەنێو دەستی زل و گەرمی بابمدا دەلەرزی.

بابم دانەوییەوە و دەستی بەسەرمدا هێنا. ڕاچلّەکیم، چونکە وابزانم ئەوە

یەکەمجار بوو بابم دڵنەواییم بکا. سەرم هەڵبڕی و بەترسەوە دیقەتیم دا. بابم سەرنجی ترسەکەمی دا، دەستی کێشایەوە و گوتی: "لێرە خوێندنەوە و نووسین فێردەبیت تا بۆ خۆت ببیتە پیاو.. دەی خاچ بکێشە!"

مامۆستا لەبەر دەرگاوە وەدیارکەوت. شوڵکێکی درێژی بەدەستەوە و لەبەرچاومدا بەئاژەڵێکی لۆز زل دەچوو. لەتەوقی سەری ورد بومەوە تا بەڵکو قۆچێک ببینم بەڵام لەبەرئەوەی کلاویی لەسەردا بوو نەمبینی.

بابم گوتی: "ئەمە کوڕی منە!" وای گوت و دەستی لەنێو دەستم دەرهێنا و منی بەمامۆستا سپارد. پاشان گوتی: "ئێسقانی بۆ من و گۆشتی بۆ تۆ. بەزەییت پیایدا نەیەتەوە. دارکاری بکە و بیکەرە ئینسان!"

مامۆستا ئاماژەی بۆ شوڵکەکەی کرد و گوتی: "قارەمان میخایل، نیگەران مەبە! ئەم شوڵکە هۆکارێکە بۆ دروستکردنی ئینسان!"

لەو ڕۆژانەی تافی خوێندنی سەرەتاییدا، کۆمەڵە ڕوخسارێک لەیادەوەریمدا ماون. کۆمەڵی سەری مندالانە کە وەک کەللەسەر بەیەکەوە نووساون. ئەلعان هەڵبەت زوربەی ئەو سەرانە بوونەتە کەللەسەر. بەڵام بەرزتر لەو سەرانە – چوار مامۆستاکەم لە زەینمدا بەنەمریی ماونەتەوە.

لەپۆلیّ یەک، (پاترۆ پۆلۆس): پیرەمێردێکی گچکە و کورتەبنە بەچاوانێکی دڕندانە و سمێڵێکی شۆڕەوە، هیچکات شوڵکەکەی دەستی دانەدەنا. بەئاماژەیەکی شوڵکەکە هەمووومانی کۆدەکردەوە. پاشان ڕیزی دەکردین. وەک بلّێی مراوی بین و بمانبا بۆ بازاڕ بمانفرۆشیّ. هەموو باوکێک بەسپاردنی منداڵەکەی بەو مامۆستایە، پێی دەگوت: "مامۆستا، گۆشتی بۆ من و ئێسقانی بۆ تۆ. دارکاری بکە تا بۆ خۆی ببێتە ئینسان!" ئیدی ئەویش بیّ ڕوحمانە بەر شوڵکی دەداین. هەمووومان، هەر لەمامۆستاوە تا قوتابی، چاوەڕێی ئەو ڕۆژە بووین کە ئەو شوڵکانە بمانکاتە ئینسان.

کە گەورە بووم و تیۆرەکانی مرۆڤدۆستیی زەینمی بەرەو گومڕایی ڕاپێچا، بۆم ساخ بۆوە کە ئەو جۆرە فێرکردنە فێرکردنێکی دڕندانە بووە. بەڵام بۆ باشتر ناسینی ماهییەتی ئینسان، لەوەیاندا دۆعام بۆ شوڵکەکەی پاترۆپۆلۆس دەکرد و تا ئەلعانیش هەر دۆعای بۆ دەکەم. ئاخر هەر ئەو شوڵکە بوو فێری کردین کە عەزاب گەورەترین

مورشیده بۆ هەڵزنینی ئاژەڵ بەرەو ئینسانبوون.

(تیتیرۆس) – چ جۆر پەنیر– لەسەر عەرشی پۆلی دووەمدا حەکەمیی دەکرد. فەقیرە تەنها حەکەمیی دەکرد نەک حوکمڕانیی. پیاوێک بوو چاویلکە لە چاو و ڕەنگپەڕیو، کراسی یەخە ڕەقی لەبەردا و پێلاوی چەرمی پاژنە نزمی نووک باریکی لەپێدا. خودان کەپوویەکی زل و مووایی، دووکەڵی جگەرە پەنجە لاوازەکانی زەرد هەڵگەڕاندبوو. ناوە ئەسڵییەکەی (چ جۆر پەنیر) نەبوو، بەڵکو ناوی پاپاداکیس بوو. بەڵام ڕۆژێکیان بابی کە قەشەی گوندێکی چەپەک بوو، دەچێ بۆ شار و پەنیری بەدیاری بۆ دێنێ. کوڕەکەی هاواردەکا: "باوکە.. ئەمە چ جۆرێکی پەنیرە؟" (لەبری شێوەزاری تایری، شێوەزاری تایرۆس بەکاردێنێت بۆ ئەوەی وا خۆی بنوێنێ کە گوایە زوبانی ستانداردی گریکیی دەزانێت) بەڕێکەوت دراوسێیەکیان گوێی لەو قسەیە دەبێ و بڵاوی دەکاتەوە. ئیدی مامۆستای بەستەزمان ئەو نازناوەی بەسەردا دادەبڕدرێ. مامۆستا (چ جۆر پەنیر) داری نەدەوەشاند، بەڵام هەڕەشەی دەکرد. (ڕۆبینسۆن کرۆزۆ)ێ بۆ دەخوێندینەوە و وشە بەوشەش ڕاڤەی دەکرد. ئەوسا بەمیهرەبانیی و دڵەڕاوکێوە دیقەتی دەداین، وەک بڵێی تکامان لێ بکات تێبگەین. بەڵام ئێمە سەرقاڵی هەڵدانەوەی پەڕەکانی کتێبەکە بووین. لەژێرەوە سەرنجمان لە وێنەی جەنگەڵە گەرمەسێرییەکان دەدا، لە درەختە گەڵا پان و ئەستوورەکان. سەرنجمان لە (ڕۆبینسۆن کرۆزۆ) دەدا بەکڵاوە حەسیرییە پانەکەی لەپانتایی ئۆقیانوسە لاکەوتەکەی چوار دەوریدا. مامۆستا (چ جۆر پەنیر)ی داماو لەزەنگی پشوودا کیسە توونتەکەی دەردەهێنا، سیغارێکی دەپێچایەوە و تکاکارانە تەماشای دەکردین.

ڕۆژێکیان (مێژووی پیرۆز)مان دەخوێند. ناوی (عیسۆ)[*]، ئەوەی بەخاتری ئەو شۆربای نیسکێنەیەی کە یاقوبی برای لێی نابوو، مافی (سەر بەمۆربوون)ی خۆی فرۆشتبوو، بەرگوێ کەوت. ئێوارە کە گەڕامەوە ماڵەوە، مانای (مافی سەر

(*) لەبەر ئەوەی بەهۆی ئەو شۆربای نیسکەوە کە یاقوبی برای لێی نابوو (مافی سەر مۆر بوون)ی خۆی فرۆشت، لەبەر ئەوەو لەبەر سووریی ڕەنگی ڕوخساری ناویان نابوو(عیسۆ)، نازناوەکەی (ئادوم)ە، واتە سوورو نیسک ڕەنگ. (فەرهەنگی کتێبی پیرۆز) و. ف

بەمۆربوون)م، لەبابم پرسی. بابم تۆزێ سەری خوراند و بەکۆکەکۆکەوە گوتی: "ئەوە لە خاڵۆ (نیکۆلاکی)ت بپرسە!"

خاڵۆ نیکۆلاکی دەرچووی خوێندنی سەرەتایی بوو. هەر بۆیە بەخوێنەوارترین پیاوی بنەماڵەکە دەژمێردرا. خاڵۆ نیکۆڵاکی کورتەبنەو قەڵەو و کەچەڵ، خودان چاوانێکی گەورە و ترسنۆکانە، دەستێ زل و تووکن. لە ژنهێناندا پێی بەقەدەر بەڕەکەی خۆی ڕانەکێشاو و پاروویەکی زلتری لەدەمی خۆی قووت دابوو، ئیدی ببووە مەسخەرەی ژنە نالەبار و بەخیلەکەی. هەموو شەوێ ژنەکەی قاچی خاڵۆمی بەتەختە نوێنەکەیانەوە دەبەستەوە، نەبادا بچێ لەگەڵ کارەکەرە قەڵەو و مەمک زلەکەیاندا – کە لەخوارەوە دەنووست، بنوێ. کە ڕۆژ دەبۆوە ئەوسا پێی خاڵۆمی لە تەختە نوێنەکە دەکردەوە. ئەو خاڵۆ داماوەم بۆ ماوەی پێنج ساڵ ئاوها ژیانی لەگەڵ ژنەکەیدا گوزەراندبوو. بەڵام دواتر ئیرادەی خودا وای ویست کە ئەو ژنە نارەسەنە بمری (ئاخر هەر لەبەر ئەمەشە کە ناوێ خودامان ناوە میهرەبانی ڕەها). ئەمجارەیان خاڵۆم کچێکی لادێیی میهرەبان و لەشساخ و دەم نوقڵیی هێنا. ئەم ژنەی تر شەوانە قاچی خاڵۆمی نەدەبەستەوە. ئیدی خاڵۆم بەسەرفەرازییەوە دەهات بۆ ماڵمان و سەردانی خوشکەکەی دەکرد.

دایکم لێی دەپرسی: "نیکۆلاکی، ئەرێ لەگەڵ ژنە تازەکەتا چۆنیت؟"

– مارگی، هەر مەپرسە چەند بەختەوەرم... ئاخر ئەو نامبەستێتەوە!

خاڵۆم لەبابم دەترسا و هەرگیز نەیدەوێرا لەحاستیا سەربەرزکاتەوە و چاو لەچاوی ببڕی. بەڵکو کاتی دادەنیشت بەردەوام دەستە تووکنەکانی بەیەکدا دەهێنا و سەرنجی لە دەرگاکە دەدا. ئەو ڕۆژە هەر کە بیستی قارەمان میخایل کاری پێیەتی، یەکسەر لەسەر سفرە ڕاپەڕی و هێشتا پاروەکە لە دەمیدا بوو، بەرەو ماڵی ئێمە بەڕێکەوت. بەدەم ڕێوە پارووەکەی ناو دەمی دەجویی و بەتووڕەییەوە لەخۆی دەپرسی:

– بڵێی جەنابی دێو چ ئیشێکی پێم بێ وا لەم کاتەدا ناردوویەتی بەدوامدا؟ ئەرێ ئەو خوشکە داماوەم چۆن لەگەڵ ئەو دێوەدا هەڵدەکا؟" بەڵام بەوەیادهێنانەوەی ژنی یەکەمی، سەرێکی ڕەزامەندی دەلەقاند و بەزەردەخەنەیەکەوە بەخۆی دەگوت:

سوپاس بۆ خودا کە من دواجار ڕزگارم بوو!

هەر کە بابم خاڵۆمی بینی، گوتی: "ئا وەرە ئێرە، تۆ خوێندەواریت، وەرە ئەمە لێکبدەرەوە!" ئەوسا هەردوو بەجووتە سەریان بەسەر کتێبەکەدا شۆڕکردەوە.

بابم دوای ڕامانێکی درێژ گوتی: "یەعنی جلکی ڕاو!"

خاڵۆم ڕەتی دایەوە و گوتی: "وابزانم یەعنی برنەو!"

کە وای گوت دەنگی دەلەزری.

بابم نەڕاندی: "گوتم یەعنی جلکی ڕاو!" کە وای گوت، بڕۆی گرژ کرد و خاڵۆم ڕاچڵەکی.

ڕۆژی دواتر، مامۆستا پرسی: "مافێ سەربەمۆربوون یانێ چێ؟" منیش یەکسەر هەستامە سەرپێ و گوتم: "یەعنێ جلکێ ڕاو."

– ناماقووڵیت کرد.. چ وڵاخی ئەوەی پێ گوتیت؟

– بابم!

مامۆستا ساکا. ئاخر ئەویش وەک هەر کەسێکی تر لە بابم دەترسا، چۆن دەیوێرا قسە لە قسەیدا بکات؟ مامۆستا بەزەحمەت تفێکی قووت دا و گوتی: "بەڵێ.. بەڵێ.. هەڵبەتە یانی جلکی ڕاو، بەڵام زۆر بەدەگمەن یانی جلکی ڕاو، بەڵام لێرەدا...."

وانەی مێژووی پیرۆز، وانەیەکی خۆش بوو لەلام. حەکایەتی سەیری دێوودرنجان بوو، پڕ لە سەرگوزەشتەی ئەو مارانە بوو کە دەئاخڤن، حەکایەتی زریان و پەلکە ڕەنگینە، حەکایەتی دز و پیاوکوژان. لەو حەکایەتانەدا برا برای دەکوشت، باوک دەیویست کوڕە تاقانەکەی سەر ببڕێ. خودا... هەر دوو دەقیقە جارێک دەخاڵەتی دەکرد و بەشی خۆی لە کوشت و کوشتار ئەنجام دەدا. خەڵکیی بێ ئەوەی قولەپایان تەڕ ببێ، بەزەریادا دەپەڕینەوە.

لەوانە نەدەگەیشتین. لەوبارەیەوە پرسیارمان لە مامۆستا دەکرد، ئەویش کۆکەیەکی بۆ دەکرد و بەتووڕەیی دارەکەی هەڵدەبڕی و دەینەڕاند: "فزووڵی نالەبارینە، چەند جار پێمگوتن بێ قسە!"

ئێمەش دەمانگوت: "قوربان ئاخر تێناگەین؟"

مامۆستا وەڵامی دەدایەوە: "ئەوانە هەمووی ئیشی خودان، ئێمە بۆمان نییە

تێیانبگەین، گوناهە!"

گوناه ! ئەو وشە ترسناکەمان دەژنەفت و لە حەژمەتا خۆمان مت دەکرد. ئەوە وشە نەبوو، بەڵکو مار بوو. هەمان ئەو مارە بوو کە حەوای فریودا و وا ئەلعانیش لە شوێنەکەی مامۆستاوە دەهاتە خوارەوە. دەمی دەکردەوە تا قووتمان بدا. ئیدی لە جێگەکانماندا دادەنیشتین و ورتەمان لەخۆ دەبڕێ.

وشەیەکی تر کە بۆ یەکەمجار بەر گوێم کەوت و تۆقان دمیی، وشەی (ئیبراهیم) بوو: (ئا) و (یا)ی ئەم وشەیە لە ناوەوەمڕا دەنگی دەدایەوە. پێدەچوو لە دووری دوورەوە، لەناو چاڵێکی قووڵ و تاریک و خەتەرناکەوە بێت. بەنهێنیی لەبەر خۆمەوە دەمگوت: "ئیبراهیم.. ئیبراهیم!" و... ئیدی دەنگی تەپەی پێ و هەناسەبڕکێم لەدوای خۆمەوە دەژنەفت. هەستم دەکرد کەسێ بەپا پەتیی و زەبەلاحەکانییەوە بەدوامەوەیە. کاتێ زانیم ئیبراهیم ڕۆژێ لە ڕۆژان کوڕەکەی خۆی بردبوو سەری ببڕێ، ئیدی بەیەکجاری زەندەقم چوو. هەڵبەت وی هەمان ئەو کەسە بووە کە منداڵانی گچکەی سەردەبڕی. لەپشت مێزەکەمەوە خۆم قایم دەکرد تا نەبا بمبینێ و لەگەڵ خۆیم بەرێ. کاتێ مامۆستا پێیگوتین گەر ئەو کەسەی ملکەچی فەرمانەکانی خودا بێ ئەوا دواجار دەچێتە نێو سینگی ئیبراهیمەوە، ئیدی من سوێندم خوارد کە لەوەبەدوا سەرپێچی هەموو فەرمانەکانی خودا بکەم تا خۆم لە چوونە نێو سینگی ئیبراهیم ڕزگارکەم.

کە بۆ یەکەمجار واژەی (حەبەقوق)(*) یشم لە هەمان وانەی مێژووی پیرۆزدا بەر گوێ کەوت، بەهەمان شێوە ورووژام و زەندەقم چوو. ئەو واژەیەش لەلام بێ ئەندازە تاریک دەینواند. ئاخر (حەبەقوق) خێوی بوو کەهەر دونیا تاریک دادەهات، لە حەوشەکەماندا خۆی لە بۆسە دەنا – باش دەمزانی لەکوێدا خۆی دەشارێتەوە، لەودیو بیرەکەوە. جارێکیان جورئەتم دایە بەرخۆم و بەتەنها چوومە حەوشە. لەودیو بیرەکەوە دەرپەڕی، دەستی ڕایەڵ کرد و هاواری کرد: "حەبەقوق..." واتە " ڕاوەستە. ئێستا دێم و دەتخۆم!"

ئەو وشانە بەتایبەتی وشە عیبرییەکان دەیانخرۆشاندم. ئەم خرۆشانەش لە

(*) حەبەقوق: Habakkuk: حەبەقوق یان هاباکوک، یەکێکە لەپێغەمبەرەکانی بەنی ئیسرایيل. و. ف

ترسەوە بوو نەک لە شادومانیی. باپیرەم پێی گوتبووم: "ڕۆژانی هەینیێ پاک، یەهودییەکان منداڵانی مەسیحییان دەگرت، دەیانخستنە نێو کەناڵێک بزمارەوە و خوێنیان دەمژین!" زیاتر وا پێدەچوو کە واژە عیبرییەکانی تەورات و – واژەی یەهووە لە هەموویان زیاتر _ کەناڵێک بزمار بن و کەسی بیەوێ فرێمبداتە ناوییەوە.

(پریاندەر کراکیس) ناوی مامۆستای پۆلی سێیەممان بوو. دەبێ کام باوەپیارەی دڵڕەق، ناوێ ئەو دەعبا بێڕوحمە (کۆرنس)ییەی لەم کۆترە بریندارە لە بونیادەم چووە نابێ؟ کراسێکێ یەخە دەڵێی لەبەردەکرد تا غودەکانێ ملێ داپۆشی. قاچی دەتگوت قاچی کوللەیە. هەمیشەیش دەستەسرێکی بەدەمییەوە دەنا و تفی ڕۆدەکرد، وەک بڵێی دوا نەفەسی گیان دەرچوون بدا. ئەو مامۆستایە شێتی پاک و تەمیزیی بوو. هەموو ڕۆژێک گوێچکە و لووت و دان و نینۆکەکانمانی دەپشکنی. لێی نەدەداین، هەڕەشەشی نەدەکرد، بەڵکو تەنها کەللە زل و ناقۆلا و پڕ زیپەکەی تەکان دەدا و هاواری دەکرد:

– ئاژەڵینە! بەرازینە! گەر هەموو ڕۆژێ دەست و دەم و چاوتان بەسابوون نەشۆن قەت نابنە ئینسان! دەزانن ئینسان بوون یانی چی؟ یانێ دەست و دەم و چاو بەسابوون شتن. منداڵینە تەنها مێشک بەس نییە، بەڵکو سابوونیش پێویستە. ئەدی چۆن دەتانەوێ بەو دەستانەوە لەبەردەم خودادا دەرکەون؟ دەی.. یاڵا دەی بڕۆنە حەوشە و دەستتان بەسابوون بشۆن!

بۆ ماوەی چەند سەعاتێک بەباسکردنی ئەوەی کە کام پیتێ دەنگدار بەرزە یان نزم، کامیان ناسکە و کامیان گڕ، سەرمانی دەهێنایە ژان. لە کاتێکدا کە ئەو سەرگەرمی ئەو باسانە بوو، ئێمە گوێمان بۆ ئەو دەنگانەی لە کۆڵانەوە دەهاتن، ڕادەدێرا. دەنگی سەوزەفرۆشان، دەنگی منداڵانی کولیچەفرۆش، زەڕینی کەر، پێکەنینی ژنان. گوێمان ڕادەدێرا و چاوەڕوانی لێدانی زەنگ دەبووین تا بچینە دەرێ. تەماشای مامۆستاکەمان دەکرد کە هێندە لەبارەی ڕێزمانەوە چەنەی دابوو، شەلاڵی ئارەقە و تەواوی هەوڵی بۆ ئەوەبوو دەرسەکە ڕۆبباتە زەینمانەوە. بەڵام خەیاڵی ئێمە لە شوێنێکی تر بوو: خەیاڵی ئێمە لەبەر هەتاو و لای شەڕە بەرد بوو. ئاخر زۆر حەزمان بەو گەمەیە دەکرد و زۆربەی جار بەسەری شکاوەوە لە

قوتابخانەوە خۆمان بەماڵدا دەکردەوە.

ڕۆژێکی بەهار، پەنجەرەکان کرابوونەوە. لە کۆڵانەکەی ئەودیو قوتابخانەوە درەختێکێ نارنج خونچەی کردبوو. بۆنێ خونچەی درەختەکە دەڕژایە پۆلەوە. زەینی ئێمە ببووە دار نارنجە بەخونچە ڕازاوەکە. ئیتر حەوسەڵەی گوێگرتنمان لە مامۆستا و تاقەتی دەنگی بەرز و نزم، ناسک و گڕمان نەمابوو. ڕێک لەو لەحزەیەدا چۆلەکەیەک هات و لەسەر چڵی دارچنارەکەی حەوشی مەکتەب نیشتەوە و کەوتە جریوە. قوتابییەکی ڕەنگ پەڕیو و سەر سوور کە ئەو ساڵە لەگوندەوە هاتبوو و ناوی (نیکۆڵۆس) بوو، نەیتوانێ دان بەخۆیدا بگرێ. پەنجەی هەڵبڕیی و هاواری کرد: "مامۆستا بێدەنگ بە و لێگەڕێ با گوێمان لە جریوەی ئەو چۆلەکەیە بێت!"

ئای (پریاندەر کراساکیس)ی داماو! ڕۆژێکیان بەخاکمان سپارد. ئێمە مردنەکەیشیمان بینی. بەئارامێ سەرێ نابووە سەر مێزەکەی، لەحزەیەک وەک ماسی خۆی ڕاپسکاند و ئیدی گیانی سپارد. ئێمە کە لەدیداری ڕووبەڕووی مەرگ زەندەقمان چوو بوو، بەقیژەقیژ و هاوارهاوارەوە ڕامان کردە حەوشە.

ڕۆژی دواتر، جلکی تایبەتیی یەک شەممەوانمان پۆشی، جوان جوان دەستمان شت (ئاخر دەمانویست ئامۆژگارییەکانێ لەگوێ بگرین) و بەرەو گۆڕستانێکی دێرینی کەنار زەریامان برد. وەرزی بەهار بوو، ئاسمان دەتریقایەوە، عەرد بۆنی گوڵە بەیبوونی لێدەهات. سەری تابووتەکە هەڵدرابۆوە. ڕوخساری مردووەکە، پڕ لە زیپکەی پڕ لەکێم. ڕەنگی سەوز و زەرد هەڵگەڕابوو. کاتێ قوتابییەکان یەکە یەکە نوشتانەوە تا ماچی بکەن و دوا ماڵئاوایی لێ بکەن، ئیدی بەهار بۆنی گوڵە بەیبونی لێ نەدەهات، بەڵکو بۆنی گۆشتی گەنیوی لێ دەهات.

لە پۆلی چوارەم، مامۆستاکەمان بەڕێوەبەری قوتابخانەکە بوو، کە هەم حوکمڕانیی دەکرد و هەم حەکەمیش. وی کورتەبنە و خڕیلانە. قەڵەو وەکی کووپەڵە. ڕیشێکی تەنکی دەهێشتەوە، ڕەنگی چاوانی خۆڵەمێشیی، هەمیشە تووڕە و خاوەن دوو قاچی گێڕ. بەجۆرێک کە گوێی لێمان نەبێ دەکەوتینە چپەچپ و دەمانگوت: "دە توخوا سەیر، قاچی جوانە، سەیر چۆن لەیەکترەوە دەئاڵێن. چاو لەو کۆکەیە. ئەم کابرایە کرێتیی نییە!" ئەو مامۆستایە لە ئەسیناوە هاتبوو. مامۆستایەکی تازە

دەرچوو بوو، لای خۆی (پیداگۆژی نوی)(*)ی لەگەڵ خۆیدا بۆ هێنابووین. وامان دەزانی ڕەنگە (پیداگۆژی) ناوی خانمێک(**) بێ. بەڵام کە یەکەمجار ئەو مامۆستایە هاتە پۆلەوە، خاتوو (پیداگۆژی) لەگەڵ نەبوو. وامان مەزەندە کرد کە هەبێ و نەبێ خاتوو پیداگۆژی لە ماڵەوەیە. ئەو مامۆستایە قامچییەکی گرێ گرێ و کوڵی بەدەستەوە بوو کە لەپێستی گا چنرابوو. ڕیزی دەکردین و دەکەوتە قسان. دەیگوت: هەرچییەک فێر دەبین، دەبێ ببیینین و دەستی تێوەبدەین، ئەوجا بەخاڵ لەسەر کاغەز ڕەسمی کەین. دەبی هۆشمان تەواوێک گردکەینەوە. ئەو مامۆستایە حەوسەڵەی گوێگرتنی لە قسەی زیادە نەبوو. تەنانەت نەماندەوێرا لەزەنگی پشووشدا پێبکەنین و هاوارکەین. دەبوو دەستمان بەنیشانەی خاچ لەسەر یەک دانابا، دەبوو هەر کاتێ قەشەیەک دەبینین، دەستی ماچکەین. دەیگوت: "منداڵینە، تەواوێک هۆشتان لای خۆتان بێت، ئەگینا – ئاماژەی بۆ قامچێکەی دەکرد– خۆ دەبینن، من تەنها قسان ناکەم، بەڵکو جێبەجێشی دەکەم!" بەڕاستییش هەر وابوو. گەر هاریمان کردبا، یان حاڵووەزعی خۆی باش نەبا، ئەوا پانتۆڵەکەی لەبەر دادەکەنین و دەرپێ کورتەکەمانی ڕادەکێشایە خوارێ، ئەوجا بەقامچی لەقوونی ڕووتمانی دەسرەواند. خۆ گەر حەوسەڵەی داکەندنی پانتۆڵەکانمانی نەبا، ئەوا هێندەی لەپەنا گوێمان دەدا کە خوێنی لێدەهات.

ڕۆژێکیان وێرام پەنجە هەڵبڕم و بپرسم: "مامۆستا، ئەرێ ئەوە خاتوو پیداگۆژی لەکوێیە؟ باشە بۆچی بۆ قوتابخانە نایەت؟" لەسەر کورسییەکەی ڕاپەڕی و قامچییەکەی لەقولاپی سەر دیوارەکە کردەوە و هاواری کرد: "هەی بێ ئەدەب، ئا وەرە ئێرە. دەی پانتۆڵەکەت داکەنە!" خۆی حەوسەڵەی نەبوو پانتۆڵەکەم داکەنی. هەروا کە بەرقامچی دابووم، هاواری دەکرد: "ئەمەتا، ئەمەتا، ئەمەتا!" دەموچاو و ڕوخساری شەلاڵی ئارەقە ببوو. کە ماندوو بوو، ئەوجا دەستی لە لێدانم هەڵگرت و گوتی: "خاتوو پیداگۆژی ئەمەتا، ئەمجارە کرِ بیت!"

(*) پیداگۆژی:Pedagogie: وشەیەکی فەرەنسییە، واتە پەروەردە و فێرکردنی منداڵان، هونەری مامۆستایەتیی. و. ع

(**) وشەی نوێ لە زوبانی گریکییدا واتای خانمی جحێڵ دەگەیەنی. و. ئینگلیزی

ئەو مامۆستایە، مێردەکەی (پیداگۆژی خانم) شەیتانێکی فێڵباز بوو. ڕۆژێکیان پێیگوتین: "سبەینێ دەمەوێ لەبارەی کریستۆڤەر کۆڵۆمبس و چۆنێتیی دۆزینەوەی کیشوەری ئەمریکاوە قسانتان بۆ بکەم. ئینجا بۆ ئەوەی باشتر لەوە تێبگەن، ئەوا دەمەوێ سبەینێ هەر یەکەتان هێلکەیەک لەگەڵ خۆی بێنێ، هەر کەسێکیش لە ماڵەوە هێلکەیان نەبوو، وا باشترە کەمێک کەرە بێنێ."

کچێکی هەبوو بەناوی (ترپسیکۆر) کە وەختی شووی بوو، کورتە باڵا بەڵام شۆخ. خوازبێنیکەرێکی زۆری هەبوون، بەڵام بابی نەیدەویست بەشووی بدات. دەیگوت: "ڕێگە بەکارێکی ئاوها ئابڕووبەرانە لەماڵەکەمدا نادەم!" سەرەتای زستانانیش کاتێ پشیلە نێرەکان دەهاتنە دەرێ و دەکەوتنە میاو میاو، ئەم پەیژەی دەنا بەدیوارەوە و دەچووە سەربان و ڕاوی دەنان و لەبەرخۆیەوە دەیگوت: "نەفرەت لە سروشت کە نازانێ ئەخلاق چییە!"

ڕۆژانی (هەینی پاک) دەیبردین بۆ کڵێسا تا لەبەرامبەر مەسیحدا کڕنۆش بەرین. دوای ئەوە دەیهێنایەوە قوتابخانە تا لەبارەی ئەوەی بینوومانەوە و ئەوەی کڕنۆشمان بۆ بردووە بۆمان بدوێ و باسی مانای لەخاچدانمان بۆ بکا. ئێمەش کفت و ماندوو لەجێگەکانمان دادەنیشتین. لەبەر خاتری چەشتنی عەزابی مەسیح، جگە لە لیمۆ و سرکە زاد نەچووبووە دەممان. بەو برسێتی و شەکەتییەوە، مێردەکەی (پیداگۆژێ خانم) بەدەنگێکی شکۆدار دەکەوتە باسکردنی چۆنێتی هاتنی مەسیح، باسی عەزاب و مردنی لە پێناو ڕزگاربوونی ئێمەدا لە گوناه. بەجوانیی لە ماهییەتی ئەو گوناهە تێنەدەگەیشتین، بەڵام دڵنیابووین لەوەی کە مەسیح دوانزە قوتابی هەبوون و یەکی لەو قوتابییانەی ناوی (یەهوزا) بووە و خیانەتی لێ کردووە.

– یەهووزا .. لە کێ... لە کێ دەچوو؟

مامۆستا لە جێگەکەی هەستا و هێور و هەڕەشەئامێز لە کورسییەکەوە بۆ لای کورسییەکی تر دەهات و چاوی بە یەکە بەیەکەماندا دەگێڕا.

– یەهووزا .. وەکو.. وەکو....

پەنجەی دۆشاومژەی درێژ کرد. بەسەر یەک بەیەکی قوتابییەکاندا گێڕای. هەوڵی دا بزانێ کاممان لە یەهووزا دەچین. هەمووومان لەترسدا خۆمان تەڕ کردبوو،

زەندەقمان چووبوو لەوەی کە دەبێ ئەو پەنجە ترسناکە لەسەر کاممان بگیرسێتەوە. کوتوپڕ هاوارێکی کرد و گوتی: "دۆزیمەوە...!" وای گوت و پەنجەی لەسەر منداڵێکی ڕەنگپەڕیو و هەژار دانا. ئەو منداڵە ناوی (نیکۆلیۆس) بوو، هەمان ئەو منداڵەی کە ساڵی پێشوو لە پۆلی سێیەمدا بەمامۆستای گوت: مامۆستا بێدەنگ بە، لێگەڕێ با گوێمان لە جریوەی ئەو چۆلەکەیە بێت.

مامۆستا هاواری کرد: "خۆیەتی.. کوتومت وەک نیکۆلیۆس. بە موو فەرقیان نییە. هەمان ڕەنگپەڕیویی، هەمان جلک.. یەهوزاش هەر وەک ئەم سوورفل بوو، سوورفلێکی تۆخ.. وەکی بڵێسەی دۆزەخ !"

نیکۆلیۆسی داماو کە ئەوەی بیست کوڵی گریانی بەربوو. ئەوانی ترمان کە لەخەتەریات ڕزگارمان ببوو، نیگای دڕندانە و دوژمنکارانەمان لە نیکۆلیۆس بڕی. بەنهێنیی ڕێککەوتین لەسەرئەوەی کە هەر مەرەخەس بووین، نیکۆلیۆس تەمبێ بکەین. ئاخر چۆن دەبوو خیانەت لە مەسیح بکات؟

مامۆستا کە بەپەیڕەوکردنی شێوازی (خاتوو پیداگۆژی) لەنیشاندانی شێوە و ڕوخساری (یەهوزا) قاییل و خۆشحاڵ بوو، مەرەخەسی کردین. هەر کە گەیشتینە سەر جادده، گەمارۆی نیکۆلیۆسمان دا و کەوتینە لێدان و تف لێکردنی. نیکۆلیۆس بەچاوانێکی پڕ لە فرمێسکەوە ڕایکرد، بەڵام ئێمە لە کوڵی نەبووینەوە، بەبەرد هەڵمانبڕی. تا گەیشتە ماڵی و خۆی کرد بەژووردا، ئێمە هەر بەردمان تێدەگرت و هاوارمان دەکرد: یەهوزا.. یەهوزا!

ئیدی نیکۆلیۆس ببڕای ببڕ پێی نەنایەوە قوتابخانە. دوای سێ ساڵ کە لە ئەوروپاوە بۆ کرێت گەڕامەوە، لە دەرگای ماڵەوە درا. شەممەی پیرۆز بوو. بابم بەبۆنەی جەژنی پاکەوە ڕایسپاردبوو پێڵاوی تازەمان بۆ بکڕدری. بینیم پیاوێکی ڕەنگ پەڕیو و لاواز، قژی سەرو مووی ڕیشی سوور، پێڵاوەکانمانی لە قوماشێکی ڕەنگاوڕەنگەوە پێچاو و دای پێم. بەشەرمەوە لەبەر دەرگای حەوشە ڕاوەستابوو. سەیرێکی کردم و سەری لەقاند.

– نامناسیتەوە؟ بیرت چوومەتەوە؟

کە وای گوت دەستوبرد ناسیمەوە.

باوەشم پێداکرد و هاوارم کرد: "نیکۆلیۆس!"

گوتی: "یەهوزا..!"

وای گوت و زەدەخەنەیەکی تاڵی هاتێ.

*

زۆر جاران هاوسێکانمانم لەپیاو و ژن وەیاد دێنەوە. هەمیشە بەترسەوە یادم دێنەوە. زیاتر ئەوانە خەڵکانی شێتۆکە و ئەتوار سەیر بوون. لەبەر ئەوەی لێیان دەترسام، بەپەلە بەبەردەم ماڵەکانیاندا ڕەت دەبووم. باڵەخانەکانیان دابووە کرێ، ڕەنگە لەبەر ئەوە بووبێ کە بەدرێژایی ساڵ لەنێو چوار دیواری ماڵەکانی خۆیاندا زیندانیی بوون و لە خەڵکانی تر دابڕابوون. خۆ ڕەنگیشە بەهۆی ترسیانەوە لە تورک و پابەندییانەوە بووبێ بەژیان و شەرەف و سامانەوە کە بەردەوام لەبەر هەڕەشەی خەتەردا بوو. ئەوانە هەمدیس باسی قەتڵوعام و جەنگەکان، باسی ئەزموونێ دژوارێ مەسیحییەکانیان لەزاری پیرەمێردانەوە دەژنەفت و مووی جەستەیان ڕاست دەبۆوە. گەر کەسێ هاتبا و لەبەر دەرگاکانیاندا ڕاوەستابا، ئەوا ئەمان لەترسدا ڕادەچڵەکین و سەری دونیایان لێ دەهاتەوە یەک. ئەدی شەوانە چۆن دەیانتوانی بنوون؟ بەچاوانێکی دەرپۆقیو و گوێ لەزەنگی دەرگا، چاوەڕێی ئەو ساتەوەختە شوومە بوون کە بەڕێوە بوو.

هەر بەڕاستیی بەترسەوە پیاو و ژنی دراوسێکانمانم بیر دێنەوە. خاتوو (ڤیکتۆریا)، ماڵەکەی کەمێک لەخوار ماڵی ئێمەوە بوو. هەندێ جار زۆر بەگەرمیی چاکوچۆنیی لەگەڵ خەڵکدا دەکرد، دەکەوتە چەنەبازییەک وێنەی نەبوو. هەندێ جاری تریش دەرگای بەڕووتا دادەخست و لەودیوەوە دەکەوتە جنێوپێدانت.

ماڵی خاتوو (پنڵۆب) بەرامبەریان بوو. پنڵۆپ ژنێکی قەڵەو و چەور و چلیک و خوڵق خۆش بوو. هەمیشە شەوەرێ دەخوارد تا گوایە بۆنی دەمی خۆشکات. بەردەوام پێدەکەنی، پێدەچوو خوتوکەی بدەن. مێردەکەی ناوی (دیمیترۆس) و کەسێکی ڕەشبین و کەم دوو بوو. زوربەی جاران چەترەکەی هەڵدەگرت و دەیدایە شاخ. دوای دوو سێ مانگ بەجلکی شڕوپڕەوە دەگەڕایەوە. گیرفانی پانتۆڵەکەی بەتاڵ و لەبرسا قۆڕەی زگی دەهات. هەر کە سەروکەللەی لەدوورەوە وەدیار دەکەوت،

خاتوو پنلۆب دەیدایە قاقای پێکەنین، بەدەنگی بەرز بەدەرو دراوسێی دەگوت: "ئەوەتا، بۆم هاتەوە تا پانتۆڵەکەی پڕکاتەوە!" ئەوانیش بەدوایدا دەیاندایە قاقای پێکەنین.

لەوسەری کۆڵاندا، جەنابی (مانۆسۆس) دەژیا. مانۆسۆس بازرگانێکی بەشکۆ بوو، بەڵام ئەوێی کەمێک تەواو نەبوو. بەیانییان کە لەماڵ دەچووە دەرێ، بەپارچە گەچی خاچێکی لەسەر دەرگاکەیان وێنە دەکێشا. نیوەڕوانیش کە بۆ فراوین بۆ ماڵەوە دەگەڕایەوە، لەسەری سەعاتێکی دیاریکراودا دەکەوتە لێدانی خوشکەکەی. کاتێک هاوارو قیژەی خوشکەکەیمان دەژنەفت، ئیدی دەمانزانی کاتێ فراوینە و لەسەر سفرە دادەنیشتین. مانۆسۆس قەت بۆ بەیانیی باشکردن لێوی هەڵنەدەهێنایەوە، تەنها بەدڕندەیی و ترسێکەوە تەماشای دەکردیت.

ئەندریاسی (پێشەنگ) کەمێک لە سەروو ماڵی ئێمەوە بوو. لەسەری کۆڵاندا لەخانوویەکی گەورەدا دەژیا. ئەندریاس دەوڵەمەند و دەموچاوی ئاوڵاوی بوو، کەپوویەکێ زل و دوو کونە لووتی زل کە بە هی گوێرەکە دەچوون. هەرکاتێ دەرگای حەوشەی ماڵەکەی دادەخست، بۆ ماوەی یەک سەعات دەستی بەدەرگاکەدا دەهێنا تا دڵنیابی لەوەی ناکرێتەوە. بەردەوام دۆعای دەخوێند تا گوایە دز و ئاگر و نەخۆشیی لە ماڵەکەی بەدوور بێت. دواجار سێ کەڕەت خاچی دەکێشا. ئەوجا دەکەوتە ڕێ و جارناجاریش ئاوڕی لە دواوە دەدایەوە. منداڵانی دەروجیران بۆیان دەرکەوتبوو کە ئەندریاس بەسەر چەند بەردێکی دیاریکراودا دەڕوا. ئینجا بۆئەوەی سەر بکەنە سەری، تۆپەڵە قوڕ یاخۆ تەرسەقولی ئەسپیان لەسەر ئەو بەردانە دادەنا. بەڵام ئەو بەگۆچانەکەی تۆپەڵە قوڕ و تەرسەقولەکەی لەسەر بەردەکان لادەدا و بەڕێی خۆیدا دەڕۆیشت.

لەهاوسێکانماندا دکتۆر (پریکلیس)یشمان هەبوو کە ڕەمزی شانازیی گەڕەک بوو. ئەو پزیشکی بوو تازەکیی دوای وەرگرتنی بڕوانامەی دکتۆرا، لەپاریس گەڕابۆوە. موو زەرد و قۆز، چاویلکەی ئاڵتوونیی لە چاو دەکرد، شەپقەیەکی لەگەنیی لەسەر دەنا (ئەوە یەکەمین شەپقەیەک بوو کە هاتبووە میگالۆ کاسترۆوە). بەنەعلەوە بۆ سەردانی نەخۆشەکانی دەچوو، لەبەرئەوەی بەقەولی خۆی گوایە پێوپلی بریندار بوو.

خوشکە قەیرەکەی ئەو نەعلانەی بۆ گوڵچنیی کردبوو. دکتۆر پریکلیس بەپارەی جازیی ئەو خوشکەی خوێندنی تەواو کردبوو. وی دختۆری ماڵی ئێمەش بوو. کاتێ دەهات بۆ ماڵمان، دادەنەویمەوە و بەتاسەوە لە گوڵەکانی نەعلەکەیم دەنۆڕی– گوڵی سووری ئاوریشمیی لە ناوەندی گەڵای سەوزدا. جارێکیان (تا)م لێ هاتبوو، دختۆریان هێنایە سەرم. بەپاڕانەوەوە پێمگوت: "گەر دەتەوێ چاک ببمەوە، ئەوا پێویستە نەعلەکانتم بدەیتێ!" ئەویش هەر بەڕاستیی نەعلەکانی خۆی لە پێ کردم تا بزانێ بەپێم دەبێ یان نا. بەڵام زۆر بەپێم گەورە بوو، ناچار بۆ ئەوەی تاسەی خۆم بشکێنم، کەپووم بەگوڵی سەر نەعلەکەوە نا تا بۆنی کەم، بۆنی لێدەهات.. بەڵام بۆنی گوڵ نا.

بەردەوام بەپێکەنینێکی ئاوێتە بەفرمێسکەوە، هاوسێکانمانم بیر دێنەوە. ئەو ڕۆژانە خەڵکی لەیەک قاڵبدا دانەڕێژرابوون. هەریەکە و بۆ خۆی دونیایەکی جودا و تایبەتی خۆی هەبوو. پێکەنین و قسەی لەگەڵ پێکەنین و قسەی هاوسێکەیدا جیاواز بوو. دەرگای بەڕووی خۆیدا دادەخست و لە شەرم یان لە ترسا ئارەزووە پەنهانەکانی لای خۆی دەهێشتەوە و دەیپاراست. تا ئیدی ئەو ئارەزووانە لە ناوەوەیڕا پەلک و چڵ و گەڵایان لێ دەبۆوە و دەیانتاساند. بەڵام زاری هەڵنەدەهێنایەوە و ژیانی ویقارێکی تراژیدییانەی لەخۆ گرتبوو. هەژاریی دەردێ سەرباری دەردان بوو. عیزەتی نەفس ڕێی نەدەدا هیچ کەس لەو هەژارییە ئاگاداربێ. خەڵکیی نان و زەیتوون و چڵە خەردەلیان دەخوارد تا بەجلکی پینەکراوەوە نەچنە دەرێ. جارێکیان گوێم لێبوو، دراوسێیەکمان گوتی: "هەژار کەسێکە کە لەهەژاریی دەترسێ، دەی من لەهەژاریی ناترسم!"

*

مردنی باوە گەورەم

هێشتا لە قۆناغی خوێندنی سەرەتاییدا بووم کە ڕۆژێکیان شوانێکی شپرزە لە گوندەوە هات تا بۆ لای باوە گەورەمم بەرێت. دیاربوو باوە گەورەم گیانی دەدا. بەدوامدا ناردبووی تا بچم و بەرەکەتم بدا. بیرم دێ مانگی ئاب بوو، دونیا گەرم، من

سوارە و شوانەیش پیادە لە دوامەوە هەنگاوی دەنا. بەدارە دوولاکەی کە بزمارێک بەنووکەکەیەوە بوو، پەیتا پەیتا نەقیزەی لە گوێدرێژەکە دەژەند، خوێن فیچقەی دەکرد و ئاژەڵی داماو لەتاو ئازار هەڵیدەتیزان و بەلەسە دەبوو. ئاوڕم دەدایەوە و لە شوانەکە دەپاڕامەوە: "ڕوحمت هەبێ، مەگەر بەزەییت بەو بێ زوبانەدا نایەتەوە؟ خەریکیت بریندار دەکەیت!"

وەڵامی دەدامەوە: "تەنها بونیادەم هەست بەئازار دەکات. کەر، کەرە!" بەڵام کە گەیشتینە ڕەز و زەیتوونستانەکان، ئازاری (گوێدرێژ)ەکەم بیر خۆبردەوە. ژنان هێشتا ترێیان دەرنی و لەجێگایەکی وشکدا و لەسەر ڕاخەرێک هەڵیاندەخست تا ببێتە مێوژ. هەوا بۆنێکی خۆشی گرتبوو، وژەی کوللە گوێی بونیادەمی کەڕ دەکرد. یەکێک لە ترێ ڕنەکان ئێمەی بینی و لە قاقای پێکەنینیدا.

لە شوانەکەم پرسی: "کریاکۆس (تا ئێستا ناوەکەیم لەیاد ماوە) ئەوە بەچیی پێدەکەنێ؟"

وەڵامی دامەوە: "ختوکەی دەدەن و ئیدی پێدەکەنێ!"

وای گوت و تفێکی ڕۆکرد.

– ختوکەی دەدەن؟ کریاکۆس، کێ ختوکەی دەدا؟

– شەیتان!

حاڵیی نەبووم، بەڵام ترس دایگرتم. بۆ ئەوەی شەیتان نەبینم بەمشت کەوتمە لێدانی گوێدرێژەکە تا خێراتر لەو جێگایە دوورم بخاتەوە.

کە بەیەکێک لە گوندەکاندا ڕەت دەبووین، خەڵکانی کوڵکن و کەتە، تا ناو قەد ڕووت، ترێیان دەفلیقاندەوە. لەناو تەشتێکی گەورەدا سەمایان دەکرد و گاڵتەی بێ مانایان لەگەڵ یەکدی دەکرد و وەختە بوو لەتاو پێکەنین بەپشتا بکەون. عەرد بۆنی شیلەی ترێی گرتبوو، ژنان نانی برژاویان لە تەنوور دەردەهێنا، حەپەی سەگ، ویزەی هەنگ. خۆر مەست و ڕوخساری سووری بەرەو خۆرئاوا لار کردبۆوە، وەک بڵێی ئەویش کفت بووبێ و بەدرێژایی ڕۆژ شان بەشانی خەڵکەکە ترێی فلیقاندبێتەوە. منیش دامە قاقای پێکەنین، بەفیکەلێدانەوە دارەکەم لە کابرای شوان وەرگرت و کەوتمە نەقیزە تێوەژەنینی گوێدرێژەکە.

کاتێ گەیشتینە ماڵی باوە گەورەم، لەتاو ماندوویی و خۆر و کوللە وڕو کاس ببووم. کاتێ گەیشتین و باوە گەورەم بینی لە ناوەڕاستی حەوشەکە پاڵ خراوە و کچەزا و کوڕەزاکانی دەورەیان لێ داوە، ئیدی هەناسەیەکی ئیسراحەتم هەڵکێشا. لەبەرئەوەی تاریک داهاتبوو، گەرما تینی شکابوو. باپیرەم چاوانی لێکنابوو، چ ئاگای لەئامادەبوونی من نەبوو. ئیتر بەو جۆرە لەشەڕی باپیرەم ڕزگارم بوو کە هەر جارێک دەستی تێوەدەدام، پێستم سوور هەڵدەگەڕا و لەحەیوەتا تێم دەتەقاند.

بەو ژنەی کە کردمییە باوەش و لە گوێدرێژەکە دایگرتم، گوت:

– ماندووم!

وەڵامی دامەوە: "ئارامت هەبێ، باوە گەورەت لە ئان و ساتدایە. باشترە لە لای بیت تا یەکەم کەس بیت بەرەکەت بدرێیت!"

ئەو بەرەکەتەی کە ئەو هەموو ڕێگەیەم بۆ بڕیبوو، بەدیارییەکی ئەفسووناویی، یان یارییەکی منداڵانەی گرانبەها دەچوو: وەکی مووی ئەژدیها کە لەئەفسانەی دێوودرنجاندا باسی کراوە. ئەو مووەت وەک جادوو لای خۆت دەپاراست و لەکاتی تەنگانەدا دەتسوتاند و ئیدی ئەژدیها بەهاناتەوە دەهات. هەر بۆیە منیش چاوەڕێ بووم تا باپیرەم چاوانی بکاتەوە و مووی ئەژدیهاکەم بداتێ.

باوە گەورە هەر ڕێک لەو کاتەدا هاوارێکی لێ هەستا و کووڕ و گرمۆڵە ڕاست بۆوە و لەسەر ئەو فەرووی مەڕە دانیشت کە لەژێریدا ڕاخرابوو.

پیرێژنێک گوتی: "ئەوە مەلایکەتەکەی خۆی بینی. ئیتر لەهەر لەحزەیەکدا بێ ڕۆحی دەردەچێت!" پیرێژنەکە بەدەم گوتنی ئەو قسانەوە خاچی کێشا و پارچەیەک مۆمی هەڵگرت، بەهاڵاوی هەناسەی کەوتە گەرمکردنی و بەپەنجەشی نەرمی دەکرد. شێوەی خاچێکی لێ دروست کرد تا لێوی مردووەکەی پێ کڵۆم بدا.

یەکێ لەخاڵۆکانم کە ڕیشێکی ڕەشی شەبەقڕەنگ و زبری هەبوو، لەجێی خۆی هەستا. چووە ژوورێ، هەنارێکی هێنا و خستیە نێو لەپی باپیرەوە تا لەگەڵ خۆیدا بۆ (هادیس)ی بەرێت.

هەمووان لێی نێزیک ببووینەوە و دیقەتیمان دەدا. ژنێک کەوتە لاواندنەوە، بەڵام ئەو کوڕەی کە ڕیشێکی زبری هەبوو دەستی خستە سەر دەمی ژنەکە و پێیگوت: "بێدەنگ!"

لەو کاتەیدا باوە گەورە چاوانی کردنەوە و ئاماژەی بۆ خەڵکەکەی دەوروبەی کرد لێی نزیک ببنەوە. خەڵکەکە چوونە پێش و کوڕەکانی بازنەی یەکەمیان بەدەوریدا دروست کرد، کوڕەزا و کچەزا کوڕەکانی لەدوای ئەوانەوە دانیشتن و پاشان کەنیشک و بووکەکانی.

باوە گەورە دەستی هەڵێنا. پیرێژنێک سەرینێکی نایە ژێر سەری. دەنگیمان هاتە گوێ، گوتی: "منداڵینە، خوداحافیز. من بەشی خۆم نانم خواردووە، ئیتر وا ئەلعانیش دەڕۆم. حەوشی ماڵەکەم پڕ لە منداڵ و نەوە کردووە، کووپەڵەکانم پڕ لە زەیت و هەنگوین و بەرمیلەکانم پڕ لە شەراب کردوون. چ گلەییم نییە، ئیدی خوداحافیز."

دەستی بەنیشانەی ماڵئاوایی تەکان دا. لەسەرخۆ بەملاولای خۆیدا ئاوڕی دایەوە و سەرنجی لە یەکە بەیەکەمان دا. من ئیدی تەواوێک مەسەلەی بەرەکەتدانەکەم بیرچووبۆوە. لە پشت سەری دوو سێ خاڵۆزامەوە خۆم شاردبۆوە و باوە گەورە منی نەدەبینی. کەس ورتەی لێوە نەدەهات. باپیرەم هەمدیس زاری هەڵێنایەوە:

– منداڵینە، گوێ بۆ دوایین وەسێتم ڕادێرن. ئاگاتان لە ئاژەڵان بێ، لە گاو مەڕ و گوێدرێژان. خۆتان فریو مەدەن. ئەوانیش وەک ئێمە ڕۆحیان هەن، ئەوانیش وەک ئێمە بونیادەمن. تەنها هێندە هەیە ئەوان کلکیان هەیە و ناشتوانن بئاخڤن. نەسەبی ئەوانیش دەچێتەوە سەر ئادەم، خواردنی تەواویان بدەنێ. ئاگاتان لە دار زەیتوون و ڕەزەکان بێ، گەر دەتانەوێ میوەتان بدەنێ ئەوا لە پەیین و ئاو و قەڵەم کردنیان تەقسیریی مەکەن. نەسەبی ئەوانیش دەچێتەوە سەر ئادەم، بەڵام لەبەرئەوەی زۆر دەمێکە، بیریان نایەت. بەڵام ئینسان بیری دێت، هەر لەبەر ئەمەشە کە ئێمە بونیادەمین... گوێتان لێمە یاخۆ بۆ کەڕولاڵان دەپەیڤم؟

هەمووان گوتیان: "گوێمان لێتە، گوێمان لێتە."

پیرەمێرد دەستە زەبەلاحەکەی تەکان دا و کوڕە گەورەکەی بانگ کرد: "کوستاندیس، ئا وەرە ئێرە."

کوستاندیس ناکەسبەچەیەکی قژ بژ، خاوەن ڕیشێکی دێز و دووچاوی گەورە وەکی چاوی گا. کوستاندیس دەستی بابی گرت.

– قوربان، ئەمەتام. ئەمر بفەرموون.

– بڕێک گەنمی دەستچنم لە کووپەڵەیەکی گچکەدا هەڵگرتووە. ماوەیەکی زۆرە ئەو گەنمەم بۆ ڕێوڕەسمی خەتم داناوە. نۆیەم ڕۆژ بیکوڵێنە، بیرت نەچێت بادامی زۆر تێکەیت (سوپاس بۆ خودا بادامان زۆرە) بۆ شەکریش ڕەزیلیی نەکەیت، گوێت لێمە؟ تۆ بونیادەمێکی بەدخوویت و چ متمانەم پێت نییە!

کوڕە گەورە دوای ئەوەی سەری بەنیشانەی ڕەزامەندیی لەقاند. لە وەڵامدا گوتی: "ڕێز لە وەسێتەکەتان دەگرم، بەڵام وا چاکترە هەمووان لەخەرجیی و مەسرەفدا شەریک بین. بەو جۆرە هەموو شتێک بەڕێکوپێکی بەڕێوە دەچێت. مەسەلە مەسەلەی ڕێوڕەسمی خەتمە. گاڵتە نییە. پول و پارەی دەوێ، مۆمی دەوێ، کرێی قەشە و گۆڕهەڵکەنی دەوێ. بیرت نەچێ پارەی شیرینیی دوای ڕێوڕەسمی بەخاک سپاردن و پول و پارەی شەراب و مەزەی دوای خەتم و پارەی قاوە خواردنەوەی ژنان. عەرزی جەنابتانی دەکەم کە ئەو هەموو مەسرەف و خەرجییەی دەوێ. گاڵتە نییە، دەبێ هەمووان لەو مەسرەف و خەرجییەدا شەریک بین!"

ئەوجا ڕووی کردە براکانی و لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "گوێتان لێمە؟ دەبێ هەموومان لەو خەرجیی و مەسرەفەدا شەریک بین. وا چاکترە ئەم مەسەلەیەتان لا ڕۆشن بێت!"

کوڕەکان ددانە جیرەیان پێکەوت. یەکێکیان بەدەنگێکی بەرز گوتی: "زۆر باشە کۆستاندیس، لەسەر مەسەلەیەکی ئاوها نایکەینە هەرا!"

خۆم خزاندبووە یەکەمین بازنەوە. پێشان گوتم کە مەرگ هەمیشە نهێنییەکی سەر سوڕهێنەر بووە کە ئەفسوونی کردووم، بۆیە نزیکتر بوومەوە، تا بەباشیی مردنی باوە گەورەم (بابی دایکم) ببینم.

باوە گەورە بینیمی.

– ئێی بەخێربێی کوڕە گچکەکەمان لە میگالۆ کاسترۆوە. ئا دانەوە تا بەرەکەتت بدەم.

ئەو پیرێژنەی کە مۆمی نەرم دەکرد، سەری چەمانمەوە. باپیرەم دەستە زەبەلاح و قورسەکەی بەسەرمدا هێنا. گوتی:

– نەوەی میگالۆ کاستریۆییم، دۆعای بۆ دەکەم و بەرەکەتی دەدەم و ئومێدەوارم ڕۆژێک لەڕۆژان ببێتە پیاو.

لێوی بۆ گوتنی تشتی تریش جووڵاند، بەڵام ئیدی ڕۆح لە جەستەیدا نەمابوو. چاوانی لێکنا.

بەدەنگێکی بێ گیان گوتی: "بەئاراستەی ئاوابوونی خۆر پاڵمخەن!"

دووان لە کوڕەکانی بەئاراستەی خۆرئاوابوون پاڵیانخست. ئەوجا لەبەرخۆیەوە گوتی: "خودا حافیز.. ئیتر من دەڕۆم!"

هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا. پێکانی لەیەکەوە ئالاند، سەری لەسەر باڵشتەکە کەوت و بەر وردە بەرد و زیخی حەوشە کەوت.

لە یەکێک لە خاڵۆزا گچکەکانم پرسیی: "باپیرەم.. مرد؟"

وەڵامی دامەوە: "ڕمقی ڕەحمەتی نۆشیی. وا باشترە بڕۆین تشتێک بخۆین!"

*

کرێت لەبەرامبەر تورکیادا

شتێک کە زیاتر لە قوتابخانە و مامۆستا و قووڵتر لە ئەووەڵین شادیی و ترسەکانم لەکاتی ڕوانینە دونیا کاریگەریی لەسەر ژیانم دانا، بەرخۆدانی کرێت بوو دژی تورک، ئەو بەرخۆدانەی کە خستمییە سەر ڕێگایەکی بێ هاوتا. گەر ئەو بەرخۆدانە نەبا، ئەوا ژیانم ڕێگەیەکی تری دەگرتە بەر و ڕوخسارێکی تری دەپۆشی. لەیەکەمین ڕۆژی لە دایکبوونمەوە پەیم بەو شەڕە ئاشکرا و نهێنییە ترسناکە بردبوو کە خۆی لە هەناسەدانمدا حەشاردابوو.

مەسیحی و تورکم دەبینی مۆڕەیان لە یەکدی دەکرد و لەتووڕەییدا سمێڵیان بادەدا. ئەو دەمەی سەربازانی تفەنگ بەشانی هێزی داگیرکەر کۆڵانەکانیان دەگرت، مەسیحییەکانم دەبینی لەودیو دەرگای ماڵەکانیانەوە سەنگەریان لێدەدا. پیرەمێردان چیرۆک و داستانیان لەبارەی قەتڵوعام و ئازایەتیی و ئازادیی و گرێکستانەوە دەگێڕایەوە و من گوێم ڕادەدێرا. قووڵ و بێدەنگ لەنێو هەموو ئەو شتانەدا دەژیام. چاوەڕێی ڕۆژێک بووم گەورە ببم و لەمانای هەموو ئەوانە تێبگەم، تا منیش قۆڵی لێ

هەڵماڵم و بەرەو جەنگ بڕۆم.

دواتر لە هەموو شتێک حاڵی بووم. کرێت و تورکیا سەنگەریان لەیەکدی گرتبوو. کرێت بۆ وەدەسهێنانی ئازادیی دەجەنگی و تورکیاش دەستی نابووە بینی و لێنەدەگەڕا ئازاد بژی.

ئیدی دوای ئەوە شتەکانی دەوروبەرم ڕوخساریکیان بەخۆوەگرت، ڕوخساری کرێت و تورکیا. لە ئەندێشە و جەستەمدا هەموو شتێک دەبووە ڕوخسارێک کە ئەو جەنگە ترسناکەی وەبیر دەهێنامەوە. ڕۆژێکی هاوین، پازدەیەمی مانگی ئاب، ئەیکۆنی (هەڵگژانی(*) مەریەمی پاکیژە)یان هێنا بۆ کڵێسا و لەسەر کورسی عیبادەت دایاننا. دایکی مەسیح ئارام و دەستی بەشێوەی خاچ لێکنابوو. مەلایکەتێک لای ڕاستەوە و شەیتانیش لای چەپ. هەردووکیان بۆ وەدەسهێنانی ڕۆحی وی، بەربوونە گیانی یەکتر. مەلایکەتەکە شمشێرەکەی ڕاکێشاو و هەردوو دەستی شەیتانی لە مەچەکدا گرتبوو. دەستەکان خوێن لێچۆڕاو بەحەواوە مابوونەوە. لە ئەیکۆنەکە ورد دەبوومەوە و دڵم لێوانلێو دەبوو لەشادومانیی. بەخۆم دەگوت: "مەریەم: کرێتە، شەیتانە ڕەشەکە: تورکە، فریشتە وەم بەفر سپییەکەش: پادشای گرێکستانە. ڕۆژێک دێ پادشای گرێکستان مەچەکی تورک دەبڕێ. کەنگێ؟" بەخۆم دەگوت: "کە گەورە بووم!" وام دەگوت و سینەی منداڵانەم پڕ لەشانازیی دەبوو.

ئەو سینگە ناسکە منداڵانەیە، لێوانلێو لەڕق و نائارامیی دەبوو. منیش ئامادە بۆ چوونە مەیدانی نەبەرد، مستە گچکەکانم دەهێنانەوە یەک. باش دەمزانی وەزیفەم دەرگیربوون لەگەڵ کام لایەنی ئەو جەنگەدایە. پەلەم بوو گەورە بم تا بتوانم بجەنگم و درێژە بەڕێگەی باب و باپیرەم بدەم.

ئەوە تۆوەکە بوو. نەمامی درەختی ژیانم لەو تۆوەوە شین دەبوو، خونچەی دەکرد، گوڵی دەگرت و بەری دەهێنا. لە بەراییدا ئەوە ترس یاخۆ عەزاب نەبوو کە ڕۆحمی ڕادەچڵەکاند. لەزەت و گەمەش نەبوون، بەڵکو پەرۆشیی بۆ ئازادیی بوو. دەبوو

(*) پاکیژەی یرۆز دوای مردنی بەرەو ئاسمان هەڵگژا. ئەوە بۆنەیەکە کە لە ١٥ ی ئابدا ئاهەنگی بۆ دەگێڕدرێت. و. ع

ئازادیی وەدەس بێنم. بەڵام ئازادیی لە چیی و لە کێ؟ هێـدی هێـدی و بەمـرووری زەمەن بەپێپلیکانەی قۆقـز و سەختـی ئازادیدا سەرکـەوتم. یەکەمین پێپلیکانە وەدەسـهێنانی ئازادیی بوو لە تـورک، پاشـان شـەڕێکی نوێ هەڵایسـا: وەدەسـهێنانی ئازادیی لە تـورکی ناخ. واتـە لە جـەهل، لە شـەڕانگێـزیی و حـەسـەد، لـە ترس و تەمبـەڵیی، لە مـەزەندە درۆیینەکـان. دواجار وەدەسـهێنانی ئازادی لە بتـەکان، لە تەواوی بتەکان، تەنانەت لە بەڕێزترین و شکۆدارترین بتیان.

گەورە بووم و زەینم زیاتر دەکرایەوە، بەرخـۆدانەکـەش بەرفـەراوانتر دەبوو. لە سنووری کرێت و گرێکستانی تێدەپەڕاند. تەواوی زەمەن و شوێنەکانی تەی دەکرد و مێژووی بەشەرییەتی دەخستە ژێر نقێمەکەی خۆیەوە. ئاخر هێشتا کرێت و تورک دەستیـان نەدابووە یەخـەی یەکتر کـە خێـر و شـەڕ هەبوون، ڕووناکیی و تاریکیی هەبوون، خوداو شەیتان هەبوون. هەمیشە هەمان جەنگ، جەنگێکی هەمیشەیی. هەمیشەش کرێت لەپاڵ خێـر و ڕووناکی و خـودا دا ڕاوەستابوو، تورکیش لەپاڵ تاریکیی و شەیتاندا. قەدەرم وابوو کە لە ساتەوەختی قەیراناویی شەڕی کرێت بۆ وەدەسهێنانی ئازادییدا، لەم نیشتیمانەدا لەدایک بم. بۆیە هەر لەتافی منداڵییەوە حاڵیی بووم لەوەی کە دونیا خاوەنی نیعمەتێکە ئازیزتر لە گرێکستان، شیرینتر لە بەختەوەریی. ئەو نیعمەتەش ئازادیی بوو.

قارەمانێکی پیر و بەساڵاچووی هاوڕێی بابم هەبوو بە(پۆلی مانتلیاس)، واتە چەند دەسەسرِ بانگ دەکرا. نازناوی (چەند دەسەسرِ)ی لەوەوە بەسەرا دابڕابوو چونکە هەمیشە چەند دەسەسرێکی پێبوو. یەکێکیان بۆ قژی، یەکێکیان بۆ ژێر باڵی چەپی، دوو دەسەسرِ بۆ بەر پشتێنە ئاوریشمینەکەی، دەسەسرێکیش بەدەستییەوە بۆ سڕینی ئارەقەی نێوچەوانی، چونکە بەردەوام ئارەقە لە نێوچەوانییەوە دەچۆڕا. دوکانەکەی بابم ببووە جێژوانی ئەو. بابم نێرگەلەیەک و فنجانێک قاوەی بۆ بانگ دەکرد. هاوتەمەنەکانی بابم لەو دوکانەدا کۆدەبوونەوە. قارەمان مانتلیاس کیسە تووتنەکەی دەکردەوە، نەختێکی دەترنجاندە کەپوویەوە، دەپژمی و ئەوجا سەری قسەی دادەمەزراند.

من لە قوژبنێکدا ڕادەوەستام و گوێم ڕادەدێرا. جەنگ و دەسدرێژیی و کوشتار و

میگالۆکاستڕۆ دیار نەدەمان و شاخەکانی کرێت لەبەردەممدا سەریان قیت دەکردەوە. هەوا تەژی لە نەعرەتە دەبوو: نەعرەتەی مەسیحییان، نەعرەتەی تورکان، تفەنگی قۆناغ زیوین بریقەی دەدایەوە. ئاخر ئەوە کرێت و تورکیا بوون لەشەڕدا بوون، یەکێکیان هاواری دەکرد: ئازادیی و ئەوی تریان هاواری دەکرد: مەرگ. ئیدی زەینم تەژی لە خوێن دەبوو.

ڕۆژێکیان قارەمانی پیر، بەوردیی دیقەتی دام. هەڵیسەنگاندم و گوتی: "گەنم لە گەنم دەڕوێ و جۆ لە جۆ(**). پالیکار(***)ی چکۆڵە، تێدەگەیت؟"

سوور هەڵگەڕام و وەڵامیم دایەوە: "نەخێر پاڵەوان!"

– بابت پالیکارە. تۆیش بتەوێ و نەتەوێ دەبیتە یەک پالیکار!

بتەوێ و نەتەوێ! ئەو وشە قورسانە لە زەینمدا ڕۆدەنیشتن. کرێت لە زوبانی ئەو قارەمانە پیرەوە دەدوا. ئەوکات من لەقسەکەی قارەمان مانتیلیاس حاڵی نەبووم. دواتر سەرنجم دا خاوەنی هێزێکی زیاترم. ئەو هێزە لە منەوە نەبوو کە حوکمی بەسەر بوونمدا دەکرد. ئاخر چەند جاران دەمویست خۆم دەست پێبکەم، بەڵام ئەو هێزە نەیدەهێشت. کام هێز؟ کرێت!

کە منداڵیش بووم، لە هەوڵی زاڵبوون بەسەر ترسدا بووم. لەلایەک بەخاتری عیزەتی نەفسی کرێتیی بوونم و لە لایەکی تر لە ترسی بابم. لە بەراییدا نەمدەوێرا شەوانە بچمە حەوشە. شەیتانێکی گـرگن بەچاوانێکی زیتەوە لەسووچ و قوژبنەکاندا، لەودیو ئینجانەکانەوە، لەگوێ بیرەکەدا بەدزییەوە لێی دەنۆڕیم. بەڵام بابم لەسەرئەوەی کە نەمدەوێرا بچمە حەوشە، قسەی ڕەقی پێدەگوتم، دەیکردمە حەوشە و دەرگاکەی لەو دیوەوە لەسەر کلیل دەدام.

تا ئەو کاتە نەمتوانیبوو ترسی خۆم لە بوومەلەرزە بشکێنم. زۆر جاران میگالۆ کاستڕۆ دەلەرزی، دەنگی گرمە و نەعرەتە لە گەنجینەکانی دونیاوە دەنگی دەدایەوە. عەرد کاژی فڕێ دەدا و خەڵکانی داماو لەتاوا شێت دەبوون. کە (با) لە ناکاوێکڕا دەیخست، گەلایەک چییە نەدەجووڵا و بێدەنگییەکی ترسناک باڵی بەسەر هەموو

(**) لە دەقە ئەسڵییەکەدا: (کۆتر لە هێلکەی قژقڕە ناجوقێ) و. ف

(***) Pallikari: واتە ئینسانی حیسابیی، کە مەبەست لێی ئینسانی ئازا و بەهێزە. و. ف

شتێکدا دەکێشا. دانیشتوانی میگالۆ کاسترۆ لە ماڵ یان لە دوکانەکانیان ڕایان دەکردە دەرێ و یەکەمجار لە ئاسمان پاشان لە عەردیان دەنۆڕیی. بێدەنگ.. وەک ئەوەی حەپی بێدەنگییان قووت دابێت، تا نەبا شەڕ گوێی لێیان بێت و بێت. بەڵام بەترسەوە بەخۆیان دەگوت: "ئەلعان بوومەلەرزە ڕوودەدا!" وایان دەگوت و خاچیان دەکێشا.

ڕۆژێکیان مامۆستاکەمان، (پاترۆپۆلس)ی پیرەمێرد، هەوڵی دەدا ترسمان لە بوومەلەرزە بشکێنێت. ئاوها کەوتە قسان: "بوومەلەرزە چ نییە، لێی مەترسن. گایەک لە ژێر عەردایە، ئەو گایە دەبۆڕێنێ و قۆچ لە عەرد دەدا و ئیدی دەلەرزێ. گرێکییە دێرینەکان پێیانگوتووە: مینۆتۆر(*). باوەڕم پێبکەن، بوومەلەرزە هەر هیچ نییە!" دوای ئەو دڵنەواییەی مامۆستا، هەستمان دەکرد ترسمان لە بوومەلەرزە زیاتر بووە. ئاخر مامۆستا بوومەلەرزەی لێ دەکردینە مەخڵوقێکی زیندوو، لێی دەکردینە دەعبایەکی قۆچدار کە لەژێر پێماندا دەیبۆڕاند و دەلەرزی و ئینسانی دەخوارد.

(ستراتیس)ی چکۆڵە و تەپۆ، کوڕی زێوانی کلێسا، لە مامۆستای پرسیی: "ئەدی باشە بۆچی قەدیس میناس نایکوژێت؟" بەڵام مامۆستا تووڕە بوو. هاواری کرد: "قسەی قۆڕ مەکە!" ئەوجا یەکسەر لەسەر مێزەکەی هەستا و توند گوێچکەی ستراتیسی ڕاکێشا.

ڕۆژێکیان (لەبەر ئەوەی بەبۆنی جەستەی تورک سەخڵەت دەبووم) بەپەلە لە گەڕەکی تورکانەوە ڕەت دەبووم. لەو کاتەیدا عەرد سەرلەنوێ لەرزی، دەرگا و پەنجەرەکان بەیەکدا دران. گرمەیەک هاتە گوێم وەک بڵێی خانووەکان هەرەسیان هێنابێت. سەراپا زەندەقچوو لە کۆڵانێکی باریکدا ڕاوەستام و چاوم بڕییە عەردەکە، چاوەڕێ بووم عەرد بقڵیشێ و (گا)کە بێتە دەرێ و بمخوات. لەناکاو دەرگایەکی تاقدار کرایەوە و باغێک وەدیارکەوت. سێ کیژی پا پەتیی تورک، پرچ ژاکاو و بێ سەرپۆش ڕایان کردە دەرەوە. ساکاو بەهەر لایەکدا ڕایان دەکرد و وەک پەڕەسێلکە دەیانزیقاند. کۆڵان بۆنی میسکی گرت. لەو ساتەوە بەدوا، چیدی بوومەلەرزە ڕوخسارێکی تری پۆشیی، ڕوخسارێک کە مەدەلعومر لەگەڵمدا مایەوە. ئەو

(*) Minotaur: ئینسانی گا. و. ف

ڕوخسارە چیدی ڕوخساری ترسناکی گا نەبوو، بەڵکو لە نەعرەتە کەوت و وەکی مەل کەوتە چریکە. بوومەلەرزە و کچە تورکەکان یەکانگیری یەکدی بوون. ئەوە یەکەمین جار بوو ببینم کە هێزی تاریک لەگەڵ ڕووناکییدا دێتە دەرێ و دەبێتە هێزێکی ناسک و نەرمونیان.

زۆرجاران لە ژیانمدا، گا ئاگا و گا نائاگا، بەو شێوەیە ڕووپۆشی گونجاوم بەسەر ترس و ئەڤین و چاکەخوازیی و نەخۆشیدا داوە. ئاخر ئەز بەو جۆرە بەرگەی ژیانم گرتووە.

*

ئەفسانەی قەدیسان

ئازادیی یەکەمین ئارەزووی گەورەم بوو. دووەمین ئارەزوو کە تا ئەمڕۆ لەبوونمدا شاراوەیە و ئازارم دەدا، ئارەزووی قەدیس بوونە. قارەمان و قەدیس بەیەکەوە: ئەوە نموونەی باڵای بەشەرییەتە. تەنانەت لە تافی منداڵیشمدا ئەو نموونەیەم بەژوور سەر و لەئاسمانی شیندا تۆمار دەکرد.

ئەو ڕۆژگارە لە میگالۆ کاسترۆ، هەموو کەسێک ڕەگێکی لە قووڵایی عەرد و ئاسماندا هەبوو. هەر بۆیە دوای فێربوونی حونجە و پێکەوەنانی وشە، یەکەمین شتێک کە لەدایکم داوا کرد بۆم بکرێت کتێبی ئەفسانە بوو: کتێبی گوتەی پیرۆزی پێغەمبەران. (جیلوەی خودا پەرجوویەکی سەرسوڕهێنەرە! بەردێک لە ئاسمانەوە بەر عەرد کەوت....) و ئەو بەردە شکا، لەناو بەردەکەدا نووسرابوو: (وای بەحاڵی ئەو کەسەی کە ڕۆژانی چوارشەممە یان هەینیی ڕۆن بەکاردێنێ یاخۆ شەراب دەنۆشێ!) کتێبی پیرۆزم بەدەستەوە دەگرت، وەک ئاڵا بەرزم دەکردەوە و هەموو ڕۆژانی چوارشەممە و هەینییەک لە دەرکی مالانم دەدا. ماڵی خاتوو پنلوپ، ماڵی خاتوو ڤیکتۆریا، ماڵی خاتوو کاترینا دێلیڤاسیلاینای پیرێژن. سەراپا غەریب دەچوومە حەوشەکانیانەوە. یەکڕاست خۆم بەموبەقدا دەکرد و بۆنم دەکرد. ئای لەو ڕۆژەی گەر بۆنی گۆشت یان ماسییم کردبا. بەهەڕەشەوە کتێبی پیرۆزم ڕادەوەشاند و هاوارم دەکرد: "وای بەحاڵتان، وای بەحاڵتان!" ئیدی دەستوبرد چەند هاوسێیەک کە

زەندەقیان چوو بوو، دەکەوتنە دڵنەوایی کردنم و لێم دەپاڕانەوە بێدەنگ بم.

ڕۆژێکیان لەمیانەی پرسیارێکدا لە دایکم، کاتێک حاڵیی بووم لەوەی کە بەمنداڵیی لە ڕۆژانی چوارشەممە و هەینیدا مەمکیم مژیوە و لەو ڕۆژە پیرۆزانەدا شیرم خواردووە، دامە قوڵپی گریان و کەوتمە شین و شەپۆڕ.

تەواوی یارییە منداڵانەکانم بەهاوڕێکانم فرۆشتن، بەپارەکەی کتێب و ژیاننامەی قەدیسانم کڕی. چاپی ئاسایی و بەشێوەی نامیلکە. عەسران لەسەر چەرپا چکۆڵەکەم لەنێوان ڕێحانە و گوڵی هەمیشە بەهاریی حەوشەکەماندا دادەنیشتم و بەدەنگی بەرز ئەزموونی جۆراوجۆر و سەختی قەدیسان، ئەزموونی ئەو قەدیسانەی کە ڕێگەی ڕزگاریی ڕۆحیان گرتبووە بەر، موتاڵا دەکرد. دەرو دراوسێ وردە وردە لێم کۆدەبوونەوە. هەندێکیان گۆرەوییان دەچنی و ئەوانی تریش یان قاوەیان دەکوتی یاخۆ پەلکە خەردەلیان پاک دەکرد. بەدەم کاری خۆیانەوە گوێیان ڕادەدێرا و هێور هێور دەنگی گریان و شیوەن بۆ ڕەنج و عەزابی قەدیسان لە حەوشەکەمانەوە بەرزدەبۆوە. کەنارییەکە، کە قەفەسەکەی لەژێر دار ئەکاکیاکەدا هەڵواسرابوو، بەبیستنی ئەو گریانە، مەستانە گەرووی بۆ دواوە دەکشانەوە و دەکەوتە چریکە. باخچە بەبۆنی عەتر و کەپری مێوەکەی ژوور سەریەوە، لە مەزاری گوڵبارانی مەسیح و کەژاوەی عەزا دەچوو کە ژنان بەدەوریدا بگرین و بلاوێنەوە.

ڕێبواران کە لەو کاتەیدا بەبەر ماڵەکەماندا ڕەت دەبوون، ئیستێکیان دەکرد و بەیەکتریان دەگوت: "هەبێ و نەبێ یەکێک لەو ماڵەدا مردووە!" ئەوجا بەهەڵەداوان خۆیان دەگەیاندە لای بابم تا ئەو هەواڵە دڵتەزێنەی بدەنێ. بەڵام وی سەری ڕادەوەشاند و دەیگوت: "چ نییە، ئەوە کوڕەکەی منە وەعز بۆ دەرو دراوسێ دەدات!"

زەریا دوورەکان لە ئەندێشەی منداڵیمدا دەکشان. بەلەمەکان دەشکان، دەیرەکان لەنێو خەرەندەکاندا دەدرەوشانەوە، شێرەکان ئاویان بۆ زاهیدان دەبرد. زەینم لێوالێو لەخورما و وشتر دەبوو. سۆزانییەکان پاڵەپەستۆیان دەکرد و پەلەی چوونە کڵێسایان بوو. گالیسکەی ئاگرین بەرەو ئاسمان هەڵدەگژا، جیرەی پێڵاو و پێکەنینی ژنان لە بیابانەکاندا دەنگی دەدایەوە، شەیتان وەکی بابەنۆێلێکی دلۆڤان دەهات و خۆراک و ژن و زێڕی وەک دیاریی بۆ زاهیدان دەهێنا. بەڵام ئەوان هەر لە خودایان دەنۆڕی و ئیدی شەیتان دیار نەدەما.

(بەهێز و ئارام بە، بەختەوەریی بەهیچ بزانە، لە مەرگ مەترسە، لەم دیو ئەم دونیایەوە لە نیعمەتی باڵا بنۆڕە!) ئەمە ئەو نەغمەیە بوو کە لەو کتێبانەوە بەرز دەبۆوە و دڵی منداڵیمی دەرس دادەدا. تینوێتییەکی ئاگرین بۆ هیجرەتی شاراوە و سەفەرە دوور و درێژەکان، بۆ ئاوارەبوونە تەژی لە شەهادەتەکان، پێبەپێی ئەو نەغمەیە هەڵی دەکرد.

ئەفسانەی قەدیسانم موتاڵا دەکرد. گوێم بۆ ئەفسانەی دێوودرنجان ڕادەدێرا، قسەوباسەکانم دەژنەفتن، ئەو هەموو شتانە لە ناوەوەمرا لەشێوەی درۆیەکی دڵڕفێندا وەدیار دەکەوتن. هاوپۆلەکانم، یاخۆ منداڵانی دەرودراوسێم کۆدەکردنەوە و ئەو درۆیانەم بۆ دەگێڕانەوە وەک ئەوەی بەسەر خۆمدا هاتبن. پێم دەگوتن: تازەکیی لە بیابان گەڕاومەتەوە. لەوێ شێرێکم لەگەڵ بوو، دوو کووپەڵەم لێ بار کردبوو. چووبووم ئاو لە کانییەکە بێنم. یاخۆ دەمگوت: چەند ڕۆژێک لەمەوبەر فریشتەیەکم لە دەرەوەی ماڵەکەمان بینی، ئەو فریشتەیە یەکێک لە پەڕەکانی خۆی هەڵکێشاو پێی دام. کە ئەوەم دەگوت، تەنانەت پەڕەکەشم بەدەستەوە گرتبوو تا پیشانیان بدەم – ئەو پەڕە هی کەڵەشێرە سپییەکەمان بوو کە چەند ڕۆژێک لەوەوبەر سەرمان بڕیبوو، منیش پەڕێکی درێژیم لێ هەڵکێشابوو! درێژەم بەقسەکانم دەدا و دەمگوت: بڕیارم داوە ئەو پەڕە بکەمە پەڕەمووچ و پێی بنووسم.

– بنووسیت؟ چ بنووسیت؟

– ژیانی قەدیسان.. ژیاننامەی باوە گەورەم!

– مەگەر باوە گەورەت قەدیس بوو؟ ئەدی تۆ پێت نەگوتبووین کە ئەو لەگەڵ توورکدا دەجەنگی؟

بەدەم داتاشینی نووکی پەڕەکەوە، وەڵامم دەدانەوە: "جا فەرقی چییە؟"

لە قوتابخانەی سەرەتایی ڕۆژێکیان لە کتێبی ئەلفوبێدا ئەوەمان خوێندەوە کە منداڵێک دەکەوێتە بیرێکەوە، لەو بیرەدا شارێکی سەرسوڕهێنەر دەدۆزێتەوە. شارێک بەکڵێسای ئاڵتوونیی، باغی پڕ لە گوڵ و ڕێحان، بەدوکان و مەغازەی پڕ لە کێک و نوقڵ و شیرینیی و تفەنگیی منداڵانەوە. کە ئەوەم بیست زەینم ئاگری گرت. بەڕاکردن خۆم گەیاندەوە ماڵەوە، جانتاکەم هەڵدایە حەوشە و چوومە لێواری

بیرەکەی حەوشە تا شۆڕبیمەوە ناوی و خۆم بگەیەنمە ئەو شارە ئەفسانەییە. دایکم لەبەر پەنجەرەی ڕووەو حەوشە دانیشتبوو قژی خوشکە چکۆڵەکەمی شانە دەکرد. هەر کە چاوی بە من کەوت، قیژاندی و یەکسەر لەو کاتەدا پێم بەزەویدا دەکوتی تا هەڵبەزمەوە و خۆم هەڵبدەمە بیرەکەوە، نێوقەدی گرتم(*).

یەکشەممووان کە بۆ کڵێسا دەچووم، ئەیکۆنێکم دەبینی کە مەسیحی لە کاتی ڕابوونەوە و پیاسە کردن لە فەزادا و ئالایەکی سپیی بەدەستەوە، پیشان دەدا. لە بەردەم ئەیکۆنەکەدا پاسەوانەکان دەبینران کە کەوتبوون بەپشتا و بەترسەوە لە مەسیحیان دەنۆڕی. من ئەو دەمە حەکایەتی زۆرم لەبارەی ڕاپەڕینی خەڵکی کریت و جەنگەوە بیستبوون. زانیاریم پەیدا کردبوو لەوەی کە باپیرەم ڕابەرێکی گەورەی سەربازیی ئەو ڕاپەڕینە بووە. بۆیە کاتێک لەو ئەیکۆنەم دەنۆڕی، وردە وردە باوەڕم بەخۆ دەهێنا کە مەسیح لەڕاستیدا باپیرەم بووە. هەر بۆیە هاوڕێکانم لە دەوری ئەیکۆنەکە کۆدەکردنەوە و پێمدەگوتن: "تەماشای باپیرەم کەن، سەیری کەن چۆن ئالاکەی بەدەستەوە گرتووە و بۆ شەڕ دەچێت، ئەوانەیش کە لەبەرپێیدان، تورکن!"

ئەوەی دەمگوت نە ڕاست بوو نە درۆ. لە سنوورەکانی مەنتیق و ئەخلاقیات تێدەپەڕی تا لە هەوایەکی سووکەڵەتر و ئازادتردا بفڕێ. گەر بەدرۆ بخرامایەوە، ئەوا لە شەرمدا کوڵی گریانم بەردەبوو. ئیدی ئەو پەڕەی بەدەستمەوە بوو پەڕی کەڵەشێر نەبوو، بەڵکو فریشتە پێی بەخشیبووم. درۆم نەدەکرد، بەڵکو تەواوێک دڵنیابووم لەوەی کە مەسیحی ئالا بەدەست، ڕێک باپیرەمە و پاسەوانە زەندەقچووەکانی پای ئەیکۆنەکەش تورکن.

ماوەیەک دواتر، کاتێک دەستم بەشیعر و ڕۆمان نووسین کرد، بۆم دەرکەوت ئەوەی من لە منداڵیدا کردوومە، بەزاراوەی (ئەفراندن) ناوزەد کراوە.

ڕۆژێکیان ئەفسانەی قەدیس (ژان)م دەخوێندەوە. هەستام و بڕیارم دا بۆ چیای ئاتوس بڕۆم و لەوێ ببمە قەدیس! بێئەوەی ئاوڕ بدەمەوە و تەماشای دایکم بکەم (ئاخر قەدیس ژانیش هەر وای کردبوو) لەماڵ چوومە دەرێ و لە ترسی ئەوەی نەبا یەکێک لە خاڵۆکانم ببینێ و بۆ ماڵەوەم بگەڕێنێتەوە، ڕێی کۆڵانە چەپەکەکانم

(*) هاوشێوەی ئەم ڕووداوە لە ڕۆمانی (ئازادیی یان مردن)دا هەیە. و. ف

گرتەبەر و لە تەواوی ڕێگەدا هەر ڕامدەکرد. گەیشتمە بەندەر. بەرەو لای بەلەمێک چووم کە لەوەدا بوو بەڕێ بکەوێ. بەلەمەوانێکی هەتاوبردوو لەنێو بەلەمەکەدا نوشتابۆوە و لەهەوڵی کرنەوەی گوریسەکەدا بوو. لەکاتێکدا لە پەرۆشیدا هەڵدەلەرزیم، بۆ لای بەلەمەوانەکە چووم.

– کاپتن.. لەگەڵ خۆت دەمبەیت؟

– دەتەوێ بۆ کوێ بڕۆیت؟

– چیای ئاتوس!

– کوێ؟ چیای ئاتوس؟ ئەدی لەوێ چ دەکەیت؟

– دەبمە قەدیس!

کابرای بەلەمەوان دایە قاقای پێکەنین. دەستی بەیەکدا ماڵی، وەک بڵێی کشە لە مریشک بکات. هاواری کرد: "یاڵڵا، بگەڕێوە!"

بەشەرمەزارییەوە گەڕامەوە ماڵەوە. چوومە نێو جێگاکەمەوە و ئیدی هەرگیز ئەو نهێنییەم لای کەس نەدرکاند.

ئەمڕۆ یەکەمجارە کە ددان بەو نهێنییەدا دەنێم. هەوڵی یەکەمینم بۆ بەقەدیس بوون بە(با) چوو. سالانێک ئەو نائومێدییەم، ڕەنگە تا ئەمڕۆش، بەردەوام بوو. ئاخر من ڕۆژی هەینی، هەژدەی شوبات، ڕۆژی ڕۆحەکان، ڕۆژی سەختی پیرۆز لەدایک بووم. مامانە پیرەکەم، بەدوو دەست هەڵیگرتبووم و لەبەر ڕووناکیدا بەوردیی دیقەتی دابووم، وەک بڵێی سەرنجی چەند نیشانەیەکی نهێنیی لە جەستەمدا دابێت. گوتبووی: "باوەڕبکەن، ڕۆژێک لە ڕۆژان ئەم کوڕە دەبێتە ئەسقەف!"

لەگەڵ ڕۆژگاردا، پەیم بەو پێشبینییەی مامانەکەم برد و باوەڕم هێنا. ئاخر ئەو پێشبینییە لەگەڵ ئارەزووە شاراوەکانمدا دەهاتەوە. بەرپرسیارێتییەکی گەورە دەکەوتە سەر شانم. ئیدی کارێک نەمابوو ئەسقەفەکان کردبێتیان و من نەیکەم. دواتر کاتێک بەچاوی خۆم کاروباری ئەسقەفەکانم بینی، باوەڕم گۆڕیی. لەوە بەدوا، لەبەر خاتری قەداسەت کە بەدڵ و گیان بەدوایدا دەگەڕام، هیچ کام لەو تشتانەم نەدەکرد کە ئەسقەفەکان دەیانکرد.

*

تاسەی هەڵهاتن

ئەو زەمانە، ڕۆژەکان خاو و یەکتا ڕەت دەبوون. خەڵک ڕۆژنامەیان نەدەخوێندەوە، هێشتا ڕادیۆو تەلەفیزیۆن و سینەما دانەهاتبوون. ژیان بێ قرە، جیددی و بێدەنگ بەڕێوە دەچوو. هەرکەسێک بۆ خۆی دونیایەک بوو داخراو. دەرگای خانووەکان ئەڵقەڕێز دەکران. سەرگەورەی خێزانەکان ڕۆژ بەڕۆژ پیرتر دەبوون. بەچرپە دەدوان نەبا دەنگیان ببیسترێ. بەنهێنیی دوژمنایەتیی یەکتریان دەکرد، یاخۆ بێدەنگ نەخۆش دەکەوتن و دەمردن. پاشان بۆ هێنانە دەرەوەی تەرمەکە دەرکی حەوشەکانیان دەکرانەوە و بۆ ساتێک نهێنیی نێو چوار دیواری ماڵەکانیان دەکەوتە ڕوو. بەڵام هەمدیس دەرکی حەوشە دادەخرایەوە و ژیان سەرلەنوێ بەبێدەنگیی دەکەوتەوە جوینی عومر.

خەڵکیی لە کاتی پشووی ساڵانە، لەدایکبوون، مردن، یاخۆ ڕابوونەوەی مەسیحدا جلکیان دەپۆشیی. زێڕو زیوەکانیان لەخۆ دەدان، لەماڵ دەهاتنە دەرێ و دەڕژانە کۆڵانەکانەوە. ڕێگەی کڵێسایان دەگرتەبەر و دەرکی کڵێسا بۆ پێشوازییان دەکەوتە سەر پشت. چرا و مۆم دادەگیرسێنران، مەیتەر و خاوەن ماڵ، واتە قەدیس میناس، لەبەر دەرگاکە ڕادەوەستا تا پێشوازی لە هاوڕێ ئازیزەکانی، لە دانیشتوانی میگالۆ کاسترۆ بکات. دڵەکان دەکرانەوە، داماوییەکان لەبیردەکران، ناوەکان یاد دەچوونەوە. هەموان دەبوونە یەک. ئەوانە ئیدی کۆیلە نەبوون. شەڕو تورک بوونیان نەدەما، هەروەها مەرگیش نەدەما. لەناو کڵێسادا بەپێشەوایەتیی قارەمان میناسی سوارە، هەر کەسێک خۆی بەجەنگاوەری سوپای نەمریی دەزانی.

ئەو ڕۆژگارە، ژیان قووڵ و بێدەنگ بوو. ئەو ڕۆژگارە لە میگالۆ کاسترۆ پێکەنین کەم بوو، بەڵام گریان زۆر، وتووێری ئاشکرانەکراوی دڵ زۆرتر. شارنشینانی ڕەسەن، خەڵکانی جیددیی بوون و سەرگەرمی کاری خۆ. ڕەشە خەڵکەکە گوێڕایەڵ. هەر کاتێک سەروەتمەندێک بەلایاندا ڕەت دەبوو، ئەمان بەڕێزەوە لەبەری هەڵدەسان. بەڵام ئەڤینێکی هاوبەش هەموانی پێکڤە گرێ دەدا و دەبووە هۆی ئەوەی هەموان ئازار و میحنەت و گەنجینەی نهێنییەکانیان لەبیرکەن و برایانە پێکەوە هەڵکەن.

بەڵێ، ئەو ئەڤینەیان نەدەدرکاند، چونکە لە تورک دەترسان.

وای لەو ڕۆژەی کە ئاوە مەنگەکان جووڵەیان تێ کەوت. بەرەبەیانییەک کەشتییەکی هەڵمیی ڕازاوە بەئاڵا گەییە بەندەر. ئەو خەڵکانەی میگالۆ کاسترۆ کە بەڕێکەوت لەو بەیانییەدا لە لەنگەرگەی بەندەر بوون، کاتێک کەشتییەکەیان بینی حەپەسان. ئەدی ئەو کەشتییە ئاڵوواڵا و بەئاڵا ڕازاوەیە چ بوو کە لەنێوان دوو بورجە ڤینیسیاییەکەی کلکەی بەندەرەکەوە دەهاتە پێش؟ کەشتییەکە نزیکبۆوە. پەنا بەخودا! یەکێک دەیگوت: "پۆلێک مەلن!" یەکێکی تر دەیگوت: "تیپی ڕەقس و سەمان!" هەندێکی تر دەیانگوت: "باغێکی نێو زەریایە، لەو باغانەیە کە سەندیباد لەزەریا گەرم و دوورەکانا بینیویەتی!" لەو بێنەوبەردەیەدا، چەند دەنگێکی نامۆ و کێویی لە چاخانەکەی بەندەرەوە دەهاتنە گوێ: "شاڵ لەملان! سەفاتان هێنا!"

تەماشاچییان هەناسەیەکی قووڵیان هەڵکێشا. ئاخر مەسەلەکەیان بۆ یەکلایی ببۆوە. کەشتییەکە نزیک و نزیکتر دەبۆوە. ئیدی ئاشکرا بوو بارەکەی چییە: بارەکەی ژنانی جوانپۆش بەکڵاو و پەڕ و شاڵی ڕەنگاوڕەنگی مل و گۆنای سوورەوە. پیرەمێردە کرێتییەکان بەبینینی ئەو ژنانە خاچیان کێشا و بەدەم تفکردنە سینگ و مەمکیانەوە، لەبەرخۆوە گوتیان: "شەیتان کوێربە، شەیتان دوور کەۆ!" ئەدی باشە بۆچی قەحپەکان هاتبوون بۆ ئێرە؟ ئاخر ئێرە میگالۆ کاسترۆی نەزر کردوو بوو کە ڕیسواییەکی ئاوهای پێ قووت نەدەچوو!

سەعاتێک دواتر دیوارەکان بەبانگەوازی سوور پڕ کرانەوە. خەڵکیی ئاگادارکران کە ئەوانە تیپێکی نواندنی ژنان و پیاوانن، هاتوون تا خەڵکی میگالۆ کاسترۆ دڵخۆشکەن.

تا ئەمڕۆ نەمتوانیوە حاڵیی بم ئاخۆ ئەو موجیزەیە چۆن ڕووی دا. بەڵام بابم دەستی گرتم و گوتی: "با بڕۆین بۆ شانۆ و بزانین ئەوانە چ جڕوجانەوەرێکن!" شەو هەڵکشابوو. بابم دەستی گرتم و ڕێی بەندەرمان گرتەبەر. بەرەو گەڕەکێکی هەژارنشین کە بە من نائاشنابوو کەوتینە ڕێ. هەموو ناوچەکە پڕ لە تەویلە و پشتیری مەڕ و ماڵات بوو. تاکوتەرا خانوو لەو ناوەدا دەبینرا. لە یەکێ لەو تەویلانەوە ڕووناکیی پرشنگی دەدا. دەنگی تەپڵ و جوزەلە دەهاتە گوێ. چارۆکەیەک

بەدەرگای دەرەوە کرابوو. بابم ئەوەی لادا و خۆی بەژووردا کرد. کە چووینە ژوورەوە، مێز و چەرپا و کورسی سەرنجیان ڕاکێشاین. هەر ژن و پیاو بوو لەسەر کورسییەکان دانیشتبوون و چاوەڕێی لابردنی پەردەکەی بەرامبەریان بوون. شنەیەکی فێنک لە زەریاوە هەڵی کرد. بۆنی هەوا خۆش. پیاوان و ژنان بەیەکەوە دەدوان، پێدەکەنین و فستق یاخۆ ناوکە کوولەکەیان دەخوارد.

بابم کە هەر وەک من یەکەم جاری بوو لە ژیانیدا پێ بنێتە ئەو جۆرە شوێنانەوە، پرسی: "ئەی شانۆکە کوانێ؟" پەردەکەیان پیشان دا. ئیدی ئێمەیش دانیشتین و چاومان لەسەر پەردەکە جێگیر کرد.

لە ژوور پەردەکەوە بەپیتی گەورە نووسرابوو:(چەتەکان.. نووسینی: شیللەر، سەرگەرمکەرترین نمایش.) لەژێریشیدا نووسرابوو:(مەترسن لەوەی دەیبینن، ئەوەی دەیبینن شتێکی فانتاسییە!)

لە بابم پرسیی: "باوکە، ئەرێ فانتاسیی یەعنی چیی؟"

وەڵامی دامەوە: "یەعنی هەوای گەرم!"

بابیشم پرسیاری تایبەتی خۆی هەبوو. لای کردەوە تا لەو کەسەی تەنیشتی بپرسیت ئەرێ ئەو چەتانە کێن، بەڵام ئیدی کات درەنگ بوو. سێ زەڕبە لێدرا و پەردە کرایەوە. بەسەرسوڕمانەوە سەرنجم دا. بەهەشتێک لەبەردەممدا ڕاخرا: ژنان و پیاوانی فریشتە، جوان پۆش بەپەڕ و زێڕ، گۆنا ڕەنگکردوو بەڕەنگی سپی و نارنجیی، دەهاتن و دەچوون. دەنگیان هەڵدەبڕیی و هاواریان دەکرد، بەڵام من تێنەدەگەیشتم. تووڕە دەبوون، بەڵام من نەمدەزانی بۆ؟ پاشان دوو زەلامی کەتە و سەیر هاتنە ژوورێ کە لە برا دەچوون، کەوتنە شەڕ و دەمەقاڵێ و بەمەبەستی کوشتن کەوتنە ڕاوەدوونانی یەکتر.

بابم بەوردی گوێی ڕادێرابوو، لە نارەزایەتیدا کەوتبووە بۆڵە بۆڵ. خۆی بەسەر کورسییەکەیەوە نەدەگرت. دەتگوت لەسەر پشکۆی هەڵایساو دانیشتووە. دەسەسڕەکەی دەرهێنا و ئارەقەی نێوچەوانی سڕی. بەڵام کاتێک سەرنجی دا کە ئەو دوو برا حوشترە لەگەڵ یەک بەشەڕ هاتوون، ئینجا بەوپەڕی تووڕەیی هەستایە سەرپێ.

بەدەنگێکی بەرز گوتی: "ئەمە چ مەهزەلەیەکە، یاڵڵا با بڕۆینەوە ماڵەوە!" دەستی گرتم و هاتینە دەرەوە. لە پەلە پەلیدا دوو سێ کورسی هەڵگێڕانەوە.

بەتوندی شانی ڕاوەشاندم و گوتی: "ئیتر نەبینم پێ بخەیتە شانۆ. گوێت لێمە؟ گەر پێ بخەیتە شانۆ ئەوا پێستت دەگرووم!"

ئەوە یەکەمین ئاشنایی من لەگەڵ شانۆدا بوو.

*

شنەیەکی گەرم هەڵی دەکرد. گژوگیا لە زەینمدا چرۆی دەکرد. ناخم پڕ لەگوڵاڵە سوورە دەبوو. بەهار لەگەڵ قەدیس (جیۆرج)ی دەسگیرانیدا، بەسوار گالیسکەیەکی سپییەوە دەهات. بەهار تێدەپەڕی. هاوین دەهات و پاقیژەی پیرۆزیش بەرگرتوو ڕادەکشا، تا ئەویش دوای هێنانە دونیای ئاوها کوڕ(*)ێک، بۆ خۆی بحەوێتەوە. قەدیس (دیمیتریس) بەنێو باراندا بەسواری ئەسپە قاوەیی ڕەنگەکەیەوە دەگەیشت، پاییزی بەدوای خۆدا دەهێنا و گەڵا مێوەکانی دەژاکاند. زستان بەسەرماندا ڕۆدەنیشت. لەماڵەوە (کاتێک بابم لەوێ نەبوو) من و دایکم و خوشکەکەم ئاگردانەکەمان گڕ دەدا، لەبەریدا دادەنیشتین و گوێز یان نۆکمان دەبرژاند. لەچاوەڕێی لەدایکبوونی مەسیحدا دادەنیشتین، تا باوە گەورە ناو لەپ خۆڵاوییەکەم بەخۆی و بەچکە بەرازی پێچراو لە توێکڵی لیمۆوە بێت. زستان لەمەزەندەی ئێمەدا ڕێک ئاوهایی بوو: تەواوێک وەک باپیرەم، بەپۆتینی ڕەش و سمێڵی سپی و بەچکە بەرازی برژاو بەدەستەوە.

زەمەن تێدەپەڕی و من گەورەتر دەبووم. لە حەوشە گوڵەڕێحانە و گوڵی هەمیشە بەهاریی لە ئینجانەکاندا دەژاکان. هەنووکە پێپلیکەیەک بەپێپلیکانەکانی ماڵی ئامینەدا چووبوومە سەرێ. گەورەتر دەبووم و ئارەزووی دێرینیش لەناوەوەمڕا گەورەتر دەبوو. وەک بڵێی ئارەزووی نوێ لەپاڵ ئەوانی پێشوودا چرۆ بکەن. ئیدی ئەفسانەی قەدیسان ڕقیان هەڵدەساندم. من باوەڕم لە دەست نەدابوو، باوەڕم هەبوو، بەڵام ئەو قەدیسانەم لەلا ببوونە خەڵکانی داماو. ئاخر ئەوانە هەردەم لەبەرامبەر خودادا سەریان نەوی دەکرد و بەڵێ قوربانیان دەگوت. خوێنی کرێت

(*) مەبەست لە مەسیحە. و. ع

لەناوەوەمرِا وەئاگا ببۆوە. بێئەوەی ئەو مانایە لەزەینمدا شرۆڤە بکەم، بەهەستی شەشەم بۆم ساخ ببۆوە کە ئینسانی واقیعیی کەسێکە بتوانێ بەرگری بنوێنێ، بتوانێت بەرخۆدان بکا. لەکاتی وەدیهێنانی خواستی گەورەدا نەترسێت لەوەی کە تەنانەت بەخوداش بڵێ (نا).

نەمدەتوانی ئەو خرۆشانە نوێیە بەرِستێک وشە دەرببرِم، بەڵام خۆ من لەو قۆناغەی ژیانمدا پێویستیم بەوشە نەبوو. بێ کۆمەکی ئەقڵ یان وشە، تێدەگەیشتم. ئاخر تێگەیشتنم کامڵ بوو. کاتێک دەمبینی قەدیسان دەستەوئەژنۆ لەبەر دەرکی بەهەشتا دانیشتوون و زەلیلانە چاوەرِێی کردنەوەی دەرگاکەن، ئیدی خەم سەراپای بوونمی داگیردەکرد. ئەو گەرِو گولانەیان دەهێنامەوە یاد کە لەکاتی چوونە نێو باغدا دەمبینین. ئەوانە لەدەرەوەی دەروازەی شار، بەکەپووی شۆرِ و دەست و پەنجەی لەرزۆک و لچ و لێوی کێماوییەوە دادەنیشتن و لەپی دەستیان بۆ رِێبواران پان دەکردەوە و داوای سەدەقەیان لێ دەکردن. یەک تۆزقاڵ بەزەییم پیایاندا نەدەهاتەوە. بەبینینیان بۆژۆ دەبووم. هەمیشە سەرم وەردەچەرخان و بەوپەرِی خێرایی لێیان رِەتدەبووم. قەدیسان تا ئەو رِادەیە لەزەینی منداڵیمدا نزم ببوونەوە. ئاخۆ جگە لەوە چ رِێگەیەکی تر بۆ چوونە بەهەشت نەبوو؟ بەپشتکردنە ئەژدیها و شازادە خانمەکانی ئەفسانەی دێوودرنجان، لەگەڵ قەدیسانی پرسیارکەردا چووبوومە بیابانی تیبس و ئەلعانیش لێیان هەڵدەهاتم.

دایکم لەجێژنە گرینگەکاندا شیرینیی دروست دەکرد: هەندێک جار کولیچەی شەکر، هەندێک جاری تر رِەحەتەلقوم. لەجەژنی (پاک)یشدا کێکی تایبەت بەو جێژنەی دروست دەکرد. منیش جوانترین جلکەکانم دەپۆشی و وەکی نیشانەی خۆشەویستیی، شیرینییەکانم بۆ ماڵی پوور و خاڵۆکانم دەبردن. ئەوانیش هەر یەک لای خۆیەوە شتێک پارەی دەدامێ تا گوایە شوکولاتە و وێنەچەسپی پێ بکرِم. بەڵام من رِۆژی دواتر خۆم دەگەیاندە کتێبخانە گچکەکەی جەنابی (لوکاس). بەو پارەیە نامیلکە چیرِۆکی تایبەت بەوڵاتانی دوور و گەرِیدە گەورەکانم دەکرِی. خەیاڵی (رِۆبینسۆن کرۆزۆ) لە کەللەی دابووم، ئەو خەیاڵە وردە وردە گەڵا و پەلکی لێ دەبۆوە.

زۆر سەرم لەو ئەفسانە نوێیەی قەدیسان دەرنەدەچوو، بەڵام جەوهەری ئەو ئەفسانانە لەقووڵایی رِۆحمدا رِۆدەنیشت. هەنووکە دەریچەی زەینم کەوتبووە سەرپشت و لێوانلێو لە بورجگەلی سەدەکانی ناوەرِاست، لە ناوچە نامۆکان، لەو دوورگە نهێنیئامێزانەی کە بۆنی شەوەر و دارچینییان لێ دەهات، دەبوو. درِندەکان، بەپەرِی سوورەوە لەناوەوەمرِا هەنگاویان دەنا، سەمایان دەکرد، ئاگریان دەکردەوە و ئادەمیزادیان دەبرژاند. دوورگەکانی دەوروبەریان بۆنی ساوای تازە لەدایکبوویان لێ دەهات. ئەو قەدیسە نوێیانە سواڵیان نەدەکرد، هەرچییەکیان ویستبا بەزەبری شمشێر بەدەستیان دەهێنا. بەخۆم دەگوت: "چ دەبوو بونیادەم بیتوانیبا بەو شێوەیە، بەسواری ئەسپەوە، تەواوێک وەک ئەو پیاوە دلێرانە چووبایەتە بەهەشت! قارەمان و قەدیس پێکەوە: ئادەمیزادی کامڵ ئاوهایە!"

ماڵی بابمم لێ دەهاتەوە یەک، هەروەها میگالۆ کاسترۆیش. عەرد بەدارستانێکی ئیستوایی دەچوو پرِ لەمەل و ئاژەڵی رِەنگاورِەنگ، پرِ لەمیوەی گەییوو، میوەی شیرینی وەک هەنگوین. منیش دەمویست (مەزەندەم وا دەکرد) تەواوی ئەو دارستانە تەی بکەم تا لەسەر ئەو کیژۆڵە رِەنگ پەرِیو و خەمینە بکەمەوە کە لە تەنگژەدا بوو. ئەو کیژۆڵەیەی کە رِۆژێکیان لای قاوەخانەیەکەوە رِەت بووم و رِوخساریم بینی. ناوی (جینیڤیڤی) بوو.

قەدیس و قارەمانان لەئەندێشەمدا یەکانگیر دەبوون. ئەوانە لەپێناوی رِزگاریی دونیا (مەرقەدی موتەهەر) یاخۆ لەپێناو رِزگارکردنی کیژۆڵەیەکدا دەکەوتنە رِێ. قەدیس و قارەمان لەگەڵ گەرِیدە گەورەکانا ئامێتە دەبوون. کەشتییەکانی (کریستۆف کولۆمبس) کە لە بەندەرێکی گچکەی ئیسپانیاوە کەوتبوونە رِێ، هەمان ئەو کەشتییانە بوون کە پرِ لە قەدیسان بوون و لەناوەوەمرِا بەرەو بیابان دەکەوتنە رِێ و هەمان ئەو بایانەش بوون کە چارۆکەکانیانی وەجووڵە دەخستن.

دواتر کە (سێرڤانتیس)م خوێندەوە، پاڵەوانەکەی وی، (دۆنکیشۆت) لەلام وەک قەدیس و شەهیدێکی گەورە خۆی نوواند کە لەمیانەی تەنز و خەندەوە رِەوانە کرابوو، تا لەودیو شتە رِۆژانەییەکانەوە، ئەو شتە جەوهەرییانە وەدۆزێت کە لەودیو شتە بینراوەکانەوە شاردراونەتەوە. کام جەوهەر؟ ئەوکات نەمدەزانی، دواتر

تێگەیشتم. تەنها یەک جەوهەر هەیە و هەمیشەش هەر ئەوەیە. بەو جۆرە ئادەمیزاد جگە لەئامێتەکردنی مادده و تەسلیمی ڕۆح بەمەبەستێک کە مایەی بالابوونی تاک بێ، جا با ئەو مەبەستەش وەهم بێت، جگە لەوە ڕێگەیەکی تری نەدۆزیوەتەوە. کاتێک دڵ باوەڕ دێنێ و خۆشەویستیی دەکا، ئیدی چ وەهمێک بوونی نییە. جگە لەغیرەت و پشت بەخۆبەستن و کاری بەسەمەر، چ شتێکی تر بوونی نییە.

سالان تێدەپەڕین. هەوڵم دەدا پردێک لە نەزم بەسەر هەراوهۆریای ئەندێشەمدا ڕایەڵ کەم. بەڵام ئەو جەوهەرە، جەوهەرێک کە لەکاتی منداڵیمدا تۆزوخۆڵاویی خۆی دەنوواند، بەردەوام لەشێوەی دڵی حەقیقەتدا خۆی پیشان دەدام. ئەوە ئەرکی ئێمەیە کە لەودیو ئارەزووە تاکە کەسییەکانی خۆمانەوە، لەودیو عادەتە ڕاحەت و دڵنشینەکانەوە، بالاتر لەبوونمان، ئامانجێک بۆ خۆمان دەستنیشان کەین. بەکەم ژماردنی پێکەنین، برسێتیی، تەنانەت مەرگ، شەوو ڕۆژ هەوڵی گەیشتنە ئەو ئامانجە بدەین. گەیشتن بەئامانج؟ نا... ڕۆحێک کە ڕێزی خۆی بگرێت هەر کە گەیشتە ئەو ئامانجەی، ئیدی لەمەودایەکی دوورتردا ڕایدەگرێت. نەگەیشتن بەئامانج، واتە ڕانەوەستان لەهەڵگژان. تەنها بەو شێوەیەیە کەژیان بەڕەسەنێتیی و یەکانگیریی دەگات.

ئاوها بوون ئەو بڵێسانەی کە تیایاندا منداڵیم دەگوزەراند. بەرزایی و نشێوە زۆرەکانی قەدیس و قارەمانان لەلام، لە شێوەی ساکارترین و واقیعیترین ڕەوتی ئادەمیزاددا خۆیان دەنواند. بەڵام ئەو بڵێسانە بەو بڵێسە گەورانەی تری ئەو زەمانی کۆیلایەتییەوە کە میگالۆ کاسترۆ و کرێتی دەسووتاند، گرێ دەدران.

لەو سەردەمی قارەمانییە دێرینەدا، میگالۆ کاسترۆ چەند ماڵ و دوکان و ڕیزە کۆڵانێک نەبوو کە بەهێڵی کەناری کرێتا بەرامبەر زەریایەکی تووڕە درێژ بوو‌بێتەوە. خەڵکەکەی کۆمەڵێک پیاو و ژن و منداڵی بێ نەزم و بێ سەروبەر نەبوون کە تەواوی خەم و ئارەزووی خۆیان بۆ پەیوەندییە ڕۆژانەییەکانی وەک خواردن و ژن و منداڵ تەرخان کردبێ. یاسایەکی وشک و نەنووسراو حوکمڕانیی دەکردن. کەسێک نەبوو دەستی یاخییبوون دژی یاسا وشکەکەی ژوور سەری بەرزکاتەوە. کەسێک بەژوور سەرییەوە فەرمانی دەردەکرد. تەواوی شار ڕەبیەیەک بوو، هەر شارنشینێکیش بۆ

خۆی ڕەبیەیەکی جاویدانەی گەمارۆدراو. قارەمان و قەدیسی ئەو شارنشینە کەسێک بوو بەناوی قەدیس (میناس) کە بەرگریلێکەری میگالۆ کاسترۆ بوو. ئەم قەدیسە، بەسواری ئەسپە شێوە، نێزە بەدەست ڕووەو ئاسمان، بەدرێژایی ڕۆژ بێ جووڵە لەکڵێسا چکۆڵەکەیدا – چاو وەحشی، هەتاو بردوو، ڕیش کورت و لوول– ڕادەوەستا. بەدرێژایی ڕۆژ لەژێر باری بەردی زیوینی موراز کە خەڵکی میگالۆ کاسترۆ بۆ شیفای خۆیان بە– دەست، پێ، چاو و دڵ ـ ی وییانەوە دەکرد، بێ جووڵە دەمایەوە و وای دەردەخست لە نیگارێکی سەرتەختە زیاتر نییە، بەڵام هەر کە شەو دادەهات و مەسیحییەکان بۆ ماڵی خۆ دەگەڕانەوە، هەر کە یەک یەک چراکان دەکوژانەوە، ئیدی بەئاماژەی دەستی، ئەو نیگار و بەردە مورازانەی لادەدا، قامچی لەئەسپەکەی دەسرەواند و بۆ ئێشکگرتن و پاراستنی گەڕەکە گرێکیی نشینەکان دەچوو. ئەو دەرگایانەی دادەخستن کە مەسیحییەکان بیریان دەچوو دایانخەن. فیکەی بۆ کونەپەپووەکان دەکێشا تا بۆ هێلانەکانیان بگەڕێنەوە. هەرکات گوێی لە گۆرانییەک با، لەبەر دەرگاکە ڕادەوەستا و بەخۆشحاڵییەوە گوێی ڕادەدێرا. بەچرپە بەخۆی دەگوت: "دیارە مەسەلەکە ژن هێنان و شووکردنە، دوعای خێرم بۆ ئەو زاوا خۆشبەختە، هیوادارم بۆ زیادبوونی ژمارەی مەسیحییەکان منداڵ بخەنەوە." پاش ئەوە سەرێکی لەشورا و سەنگەرەکانی میگالۆ کاسترۆ دەدا. لەگەڵ قووقەی کەڵەباب و بەرلەوەی گزنگ بدا، قامچییەکەی لەئەسپەکەی دەسرەواند و بەیەک گوڕ دەگەیشتەوە کڵێسا و دەچۆوە نێو ئەیکۆنەکەی. جارێکی تر قلافەتی بێ پەروایی بەخۆوە دەگرتەوە. بەڵام ئارەقە لەئەسپەکەیەوە دەچۆڕا، دەمی کەفی کردبوو. کاتێک بەرەبەیان (هارا لامبیس)ی مجێوری کڵێسا بۆ سڕین و بریقەلێهێنانی مۆمدانەکان دەهاتە ژوورێ، ئەسپەکەی قەدیس (میناس)ی دەبینی شەلاڵی ئارەقەیە. ئەوە نەدەبووە مایەی سەرسوڕمانی، لەبەرئەوەی دەیزانی (هەموو خەڵکیی دەیانزانی) کە قەدیس بەدرێژایی شەو پاسەوانیی کردووە. هەر کاتێک تورک چەقۆیان تیژ دەکردەوە و خۆیان بۆ هێرش کردنە سەر مەسیحییەکان ئامادە دەکرد، قەدیس میناس جارێکی تر لەئەیکۆنەکەی دەهاتە دەرێ تا پارێزگاری لە هاوشارییەکانی خۆی بکات. تورکان ئەویان نەدەبینی، بەڵکو تەنها حیلەی ئەسپەکەیان دەژنەفت. دەنگیان

دەناسییەوە. پزیسکی ناڵی ئەسپەکەیان دەبینی کاتێک بەر بەردەکان دەکەوت. ئیدی زەندەقچووانە بەرەو ماڵ ڕایان دەکرد و خۆیان حەشار دەدا.

تورکان چەند ساڵێک لەوەوبەر، قەدیس میناسیان بەچاوی خۆیان بینیبوو. ئەوکات خۆیان بۆ قەتڵوعامێکی تر ئامادە دەکرد. بەڵام قەدیس میناس بەسواری ئەسپەکەیەوە، بەرەو ناوچە تورک نشینەکان غاری دابوو. کاتێک لای کۆڵانێکەوە داگەڕابوو، حاجی (مستەفا)ی شێتۆکە بینیبووی. حاجی کەوتبووە هاوار هاوار: "ئەڵڵا.. ئەڵڵا.. قەدیس میناسمان بۆ دابەزیوە!" لەو کاتەدا تورکەکان لەدرزی دەرگاوە سەیرێکی دەرەوەیان کردبوو. هەر کە قەدیسیان بەزرێی ئاڵتوونیی و ڕیشی خورمایی و لوول و نێزە سوورەکەیەوە بینیبوو، ئەژنۆیان شکابوو. ئیدی شمشێرەکانیان نابۆوە کێلان.

قەدیس میناس بۆ خەڵکی میگالۆ کاستڕۆ هەر بەتەنها قەدیس نەبوو، بەڵکو قارەمانیشیان بوو. بەقارەمان میناس بانگیان دەکرد و بەنهێنیی تفەنگەکانیان بۆ بەرەکەت پێدان بۆ لای دەبرد. تەنانەت بابم مۆمی بۆ دادەگیرساند. خودا دەیزانی سەبارەت بەدواکەوتنی ئازادبوونی کرێت، چیی پێ دەگوت و چ سەرزەنشتێکی ئاراستەی دەکرد.

قەدیس میناس قارەمانی دونیای مەسیحییەت بوو. (حەسەن بەگ) دوژمنی خوێنەخۆری مەسیحییەکان، هاوسێی وی بوو. میحرابەکەی (حەسەن بەگ) پاڵی بەپاڵ دیواری کڵێساوە بوو. شەوێکیان کەسێک بەدیوارەکەیدا دەماڵێ، یەکسەر دڵی خەبەر دەدا کە ئەوە قەدیس میناسە هەڕەشەی لێ دەکات، چونکە هەمان ئەو ڕۆژە حەسەن بەگ بەقەسدی کوشتن لە مەسیحییەکی دابوو. هەر بۆیە قەدیس میناس لەوە تووڕە بووە و ئەلعانیش بەدیوارەکەی حەسەن بەگیدا دەماڵێ. حەسەن بەگ مشتی بەرز کردبۆوە و بەدیوارەکەیدا ماڵیی بۆوە. هاواری کردبوو: "هێی هاوسێ حەقی خۆتە. بەڵێ بەئیمانم حەقی خۆتە، بەڵام دەست لە بەدیوار ماڵین هەڵگرە. هەر ساڵەی دوو دیزە زەیت بۆ چرای شوکرانەبژێریی و بیست پاکەت مۆمت بۆ دێنم تا تووڕەییت دامرکێنمەوە. ئاخر ئێمە هاوسێی یەکترین، وا چاکترە بەشەڕ نەیەین!" ئیدی لەو کاتەوە حەسەن بەگی (سەگ!) هەر ساڵەی لە ڕۆژی یازدەیەمی نۆڤەمبەردا کە

تایبەت بوو بەڕۆژی قەدیس میناس، خزمەتکارەکەی بەدوو دیزە زەیت و بیست پاکەت مۆمەوە دەنارد. لەوساوە قەدیس میناس هەرگیز بەدیواری ماڵی حەسەن بەگیدا نەماڵییبۆوە.

بڵێسەیەک لە کرێت هەیە – باشترە بەڕۆح ناوی بەرین – کە بەهێزترە لەمەرگ یان لەژیان. ئەو بڵێسەیە شانازییە و سەرسەختییە و ئازایەتیی. هاوشانی ئەوانەش شتێکی تری بەیاننەکراو و بەدەرە لەئیدراک، شتێک کە تۆ لەوەی ئینسانیت، دەتخرۆشێنێت و لەهەمان کاتیشدا جەستەت دێنێتە هەڵلەرزین.

کە منداڵ بووم، هەوای کرێت، بۆنی هەناسەی تورک، بۆنی هەناسەی دەعبایەکی دڕندەی لێ دەهات. شمشێرێکی تورکیی بەژوور سەرمەوە هەڵواسرابوو. ساڵانێک دواتر، بەبینینی (تۆلیدۆ لە تۆفان)دا بۆمدەرکەوت کە لە تافی منداڵیمدا چ جۆرە هەوایەکم هەڵمژتووە و کام فریشتەی لە نەیزەک چوو بەژوور سەری کرێتەوە دەسووڕێتەوە.

*

لە تافی منداڵییدا، مانگی (ئاب)م لە هەموو مانگەکانی تر خۆشتر دەویست و هێشتاکەش هەر وام. بیرمان نەچێت کە لەم مانگەدا ترێ و هەنجیر و کاڵەک پێ دەگەن. ئەو مانگەم ناونابوو ئابی قەدیس. بەخۆم دەگوت: "پشت و پەنای من لێرەیە. ڕووەو قیبلەی ئەو نوێژ دادەبەستم. خواست و ئارەزووەکانم بەئابی قەدیس دەڵێم، ئەویش ئەو خواستانەم دەگەیەنێتە خودا و خوداش جێبەجێیان دەکات." جارێکیان بەبۆیەی ئاویی وێنەیم کێشا. شێوە و قڵافەتی باپیرە گوندنشینەکەمی بەخۆوە گرت، بەهەمان گۆنای گۆشتن و زەردەخەنەی بەرین، بەڵام پێ خاوس، لەنێو تەشتێکی گەورەدا ترێی دەفلیقاندەوە. قاچیم تا ئەژنۆ بەڵکو تا ڕان، بەشیلەی ترێ ڕەنگاند، تاجێکیشم لە گەڵامێو لەسەری کرد. لەگەڵ ئەوەشدا، وێنەکە لە شتێکی کەم بوو.. لە چیی؟ کە لێی وردبوومەوە، لەنێوان گەڵامێوەکانەوە دوو قۆچم بۆ دروست کرد، چونکە ئەو دەسەسڕەی کە باوە گەورەم سەری پێ دەبەست، دوو گرێی پێوەبوو لە قۆچ دەچوون، یەکێکیان لای ڕاست و ئەویتریشیان لای چەپ.

ئەو ساتەی (ئاب)م وێنە دەکێشا و شێوە و نیشانەیم دەنەخشاند، متمانەم بەو

مانگە لەناوەوەمرا تۆمار دەبوو. هەموو ساڵێک چاوەڕێیم دەکرد تا بێت و لە ڕەزەکانی کرێتدا ترێ بڕنێ و ترێ بفلیقێنێتەوە و موجیزەی خۆی لەگۆڕینی ترێ بۆ شەراب بنوێنێ. بیرم دێ ئەو نهێنییە بێ ئەندازە ئازاری دەدام. ئەدی چۆن ترێ دەبێتە شەراب؟ ئاوها موجیزەیەک تەنها لە قودرەتی ئابی قەدیس دەوەشێتەوە. خۆزگەم دەخواست ڕۆژێک بەڕێکەوت بمتوانیبا ئەوم لەو ڕەزەی لەدەرەوەی میگالۆ کاسترۆ هەمانبوو، بینیباو ئەو نهێنییەم لێ پرسیبا!

سەرم لەو موجیزەیە دەرنەدەچوو. چۆناوچۆنی بەرسیلە دەبێتە ترێ و ترێ دەبێتە شەراب، چۆن خەڵکیی شەراب دەخۆنەوە و سەرخۆش دەبن، بۆچیی؟ بۆچی سەرخۆش دەبوون؟ ئەو شتانە، نهێنییەکی ترسناکیان لەلام خوڵقاندبوو. جارێکیان کە لەو بارەیەوە پرسیارم لەبابم کرد، نێوچەوانی گرژ کرد و وەڵامی دامەوە: "خەریکی تشتی خۆتبە!"

هەر لەمانگی ئابدا بوو کە تڵپەی ترێ هەڵدەخرا تا وشک بێتەوە و ببێتە مێوژ. ساڵێکیان چووبووینە ڕەزەکەمان و لە کوختی ناو باخەکە مابووینەوە. هەوا بۆندار، عەرد دەسووتا و هەروەها کوللەکانیش دەتگوت لەسەر پشکۆی هەڵایساو دانیشتوون.

ڕۆژی پازدەی ئاب بوو، ڕۆژی هەڵگژانی پاقیژەی پیرۆز. کرێکارەکان لە پشوو بوون. بابم لەژێر دارزەیتوونێکدا دانیشتبوو سیگاری دەکێشا. هاوسێکانیش ترێیان هەڵخستبوو، لای بابمەوە دانیشتبوون و سیگاریان دەکێشا. خەمبار دیار بوون. دیقەتی پەڵە هەورێکی ڕەشیان دەدا کە لەئاسۆوە دیار و وردە وردە دەهاتە پێش. وەک ئەوانی تر، منیش لەنزیک بابمەوە دانیشتبووم و تەماشای پەڵە هەورەکەم دەکرد. خۆشیم پێی دەهات. وەک قوماشی مەلمەل ڕەنگێکی خۆڵەمێشی و مەیلە و ڕەشی هەبوو. لێکدا لێکدا گەورەتر و بەردەوام ڕوخسار و بیچمی خۆی دەگۆڕی. جارێک لە مەشکەی دەمبەستراو دەچوو، جارێک لە داڵە کەرخۆرەیەکی ڕەش، جارێکی تریش لەو فیلە دەچوو کە لەوێنەدا بینیبووم. کەپووی بەرز و نزم دەکردەوە و هەوڵی دەدا عەرد لەمس کات. بایەکی گەرم هەڵی کرد. گەڵای دارزەیتوونەکە کەوتنە خشوهۆڕ. کەسێک لەهاوسێکان قنجەپێ هەستا و دەستی بەرەو ڕووی هەورەکە

ڕایەڵ کرد. بەورتەورت گوتی: "نەفرەت لەشەیتان، پیاو نەبم گەر ئەو هەورە بەسەرماندا نەیکاتە ڕەهێڵە و زریان!"

پیرەمێردێکی ئیماندار وەڵامی دایەوە: "کورە ئاگات لە دەمت بێت. چۆن مەریەمی پاقیژە مۆڵەتی شتێکی لەو جۆرەی پێ دەدا، ئاخر ئەمڕۆ ڕۆژی مەریەمی پاقیژەیە!"

بابم مڕەمڕێکی کرد، بەڵام چ وشەیەکی لەدەم نەهاتە دەر. بابم باوەڕی بەمەریەمی پاقیژە هەبوو، بەڵام دوودڵ بوو لەوەی کە مەریەم بتوانێت دەسەڵاتی بەسەر هەورەکاندا هەبێت.

لەکاتێکدا ئەوان خەریکی مشتومڕ بوون، هەور سەراپای ئاسمانی داپۆشیی و یەکەمین دڵۆپە گەرم و درشتەکان کەوتنە بارین. هەور لەعەرد نزیک بۆوە، قامچی زەردی برووسکە لە ئاسمانەوە وەشێنرا، هاوسێکان هاواریان لێ هەستا: "وەی پاقیژەی پیرۆز.. هاوار!"

گورج هەستانە سەرپێ و بەهەموو لایەکدا بڵاوبوونەوە. بەپەلە ڕووەو ڕەزەکانیان، بۆ ئەو شوێنەی کە بەرهەمی ساڵانەی مێوژیان لێ هەڵخستبوو، ڕایان کرد. تادەهات دونیا تاریکتر دادەهات، قەڵبەزەی ڕەش بەهەوردا شۆڕ دەبۆوە و تەرزە دای کرد. ئاو دێراوەکانی داپۆشی، شەقامەکان دەتگوت جۆگەلەن. دەنگی گریان و شیوەن لە ڕەزەکانەوە بەرزبۆوە. هەندێک کەس جنێویان دەدا، هەندێکی تر لە مەریەمی پاقیژە دەپاڕانەوە بەزەیی بەحاڵیاندا بێتەوە و دەخاڵەتێک بکات. دواجار، هاوار و گریان و شین و فوغان لەودیو دارزەیتوونەکانەوە بەرزبۆوە.

لە خانووەکەی باخ هاتینە دەرێ و لەژێر تاوە تەرزەدا و لەکاتێکدا پەرۆشییەکی مەستانەی سەیر لەخۆوەی پێچابووم، تێم قوچاند. بۆ یەکەمین جار ئەوەم لەخۆمدا هەست پێ کرد کە لەگەڵ هاتنی بەڵا گەورەکاندا، ئیدی پەرۆشییەکی بەیاننەکراو و نائینسانیی، بوونم لەخۆ دەگرێ. یەکەمجار کە ئاگرێکم بینی، ئەو کاتەی ماڵی پوورە (کالیوپ)م سووتا، لەبەردەم بڵێسەکانا کەوتمە سەما. باش بوو کەسێک ملی گرتم و لەئاگرەکە دووری خستمەوە. کاتێکیش (کراساکیس)ی مامۆستامان مرد، بەزەحمەت توانیم جڵەوی پێکەنینم بگرم. وەک بڵێی مامۆستاکەم و ماڵی پوورم ئەڵقە بووبن لە گەردنمدا و ئەلعان ئەو تەوقانە شکابن و ئیدی دەتوانم هەناسەیەکی ئاسوودە هەڵمژم.

ئاگر و تۆفان و مردن بەلامەوە وەک تارمایی ئازیز خۆیان دەنوواند. هەستم دەکرد بەبنەماڵەی تارماییییەوە پێوەستم. هەستم دەکرد هەموو ئێمە تارماییین و لە هەوڵی ڕزگارکردنی عەرددایین لەشەڕی ماڵ و خەڵکەکانی ناویان.

گەیشتمە سەر جاددە. بەڵام لافاو هەستابوو، نەمتوانی بپەڕمەوە. لەهەمان شوێندا ڕاوەستام و کەوتمە تەماشاکردن. ترێی نیوە وشکەوە بوو، بەری ڕەنجی یەک ساڵ، بەدەم ئاوەوە ڕووەو زەریا دەڕۆیشت. تا دەهات شیوەن و گریان بەرزتر دەبۆوە. ژمارەیەک ژن تا ئەژنۆ لەئاودا، چەمیبوونەوە و لەهەوڵی گرتنەوەی چنگێک مێوژدا بوون. ژمارەیەکی تر لەچکیان لەسەر ببۆوە، لەگوێ جاددەکە ڕاوەستابوون و قژی خۆیان دەڕنییەوە.

بەپەلە، وەکی مشکی تەڕ، لەکاتێکدا کە هەوڵم دەدا شادومانیی خۆم وەشارم، بۆ ماڵەوە گەڕامەوە تا بزانم ئاخۆ کاردانەوەی بابم چۆناوچۆنییە. بڵێی بگری؟ بڵێی جنێو بدا؟ یان کەوتبێتە هاوار هاوار؟ ئاخر باران تەواوی ترێکەمانی بەتاڵان بردبوو. باوکمم بینی بێ جووڵە لەبەر دەرگای حەوشە ڕاوەستاوە و سمێڵی دەجوێ و دایکیشم لەدوایەوە ڕاوەستاوە و دەگری.

هاوارم کرد: "باوکە.. ترێکەمان فەوتا!"

وەڵامی دامەوە: "بێدەنگبە، خۆ خۆمان نەفەوتاوین!"

هیچ کاتێک ئەو ساتەوەختەم لەیاد ناچێتەوە. پێموایە لە قەیرانەکانی ژیانمدا دەرسێکی گەورەم لەو هەڵوێستە وەرگرتبێت. بەردەوام بابم وەیاد دێنمەوە کە ئارام و بێ جووڵە لەبەر دەرکی حەوشە ڕاوەستاوە. بێ ئەوەی جنێو بدات، یان هەڕەشە بکات، یاخۆ بگری، بێ جووڵە لەکارەسات دەنۆڕێ و لەنێو گشت هاوسێکاندا بەتەنها غرووری ئینسانیی خۆی پاراستووە.

*

کوشتار

لە کرێت پەندێکمان هەیە دەڵێت: (کاتێک بەدبەختیی خۆی بەتەنیا هات، بڵێ با بەخێر بێ!) ئەو پەندە ڕاستە. چونکە بەدبەختی بەدەگمەن بەتەنها هەر خۆی دێ. ڕۆژی دواتر ئاسمان ساماڵ بوو. ڕۆژی پێشتر ژەهری خۆی ڕژاند و ئەمڕۆش پێدەکەنی. خاوەن باغەکان بەرەزەکانی خۆیاندا دەگەڕان. هەموو ترێکان فەوتابوون. هێشتا بۆڵ بۆڵ ترێی غەرقبوو لەقوڕ و لیتاودا دەبینرا. ڕێک لای نیوەڕۆ، بابم بەپەلە لە میگالۆ کاسترۆوە گەڕایەوە. یەکێک لەهاوڕێکانی بەرەبەیان شتێکی بەگوێیدا چرپاند و ئەویش ڕۆیشت. وا بڵاوببۆوە کە مەسیحییەکان لە گوند ئاغایەکی بەناوبانگیان کوشتووە. تورکان لەوە تووڕە ببوون و خۆیان چەکدار کردبوو. چاوەڕێی پەلامارێکی تر بووین. تورک ڕژابوونە میگالۆ کاسترۆ تا لەپاڵ دیوارە ڤینیسییەکاندا پەناگەیەک بۆ خۆیان ببیننەوە.

من و دایکم و خوشکەکەم ئەو دوا بۆڵە ترێیانەمان لێدەکردەوە کە بەمێوەکەوە مابوون. گەرما تاوی سەندبوو. هەوا پۆنگی خواردبۆوە. کوتوپڕ دەنگی هاواری بونیادەم و بۆڕە بۆڕی وڵاخ لەجاددەکەوە گەیشتە گوێمان. حەشاماتێکی زۆر بەهەرا و زەناوە ڕەت دەبوون. تەشت و کتری و ژنانی تورک بەسوار کەرەوە، پیاوانی مێزەر بەسەر لەدواوە، ژمارەیەکیان پا پەتی، هەندێکیان جزمە لەپێدا و بەنێو قوڕو لیتاودا هەنگاویان دەنا. بەبۆڕەبۆڕ و بێ قسە بەرەو میگالۆ کاسترۆ دەهاتن.

دایکم لەبەرخۆیەوە گوتی: "تورکە سەگبابەکان!" وای گوت و باوەشی پێداکردین و بەرەو کوختی ناو باخەکەی بردین.

بەئەژنۆیەوە نووسام و پرسیم: "دایە بۆ وا بەپەلە ڕێ دەکەن؟ چییان دەوێ؟ بۆچی هەڵدەلەرزیت؟"

دایکم دەستی بەقژمدا هێنا و وەڵامی دامەوە: "کوڕەکەم، هێشتا لەکوێمانە! بەکرێتیی لەدایکبوون شتێکی ترسناکە!"

لە درزی پەنجەرەکەوە لە دەرەوەمان دەنۆڕی. حەشاماتەکە دوور دەکەوتەوە. لەودیو دار زەیتوونەکانەوە دیارنەمان. بێدەنگیی باڵی بەسەر جاددەکەدا کێشا.

بابم گوتی: "یالاّ پەلە بکەن. دەبێ بەر لەخۆرئاوابوون بگەینەوە ماڵەوە!"

دایکم دەستی گرتین. بابم دەمانچەکەی لەژێر باڵشتەکەیدا دەرهێنا. تاقی کردەوە. پڕ بوو. لەکاتێکدا کە دەمانچەکەی خستە گیرفانی، لەدوای ئێمەوە کەوتە ڕێ.

خەریک بوو خۆرئاوا دەبوو کە بەدەروازەی شاردا چووینە ژوورێ. پێدەچوو تاریکیی لەکۆڵانەکاندا بارگەوبنەی خستبێ. خەڵکیی بەپەلە ڕایاندەکرد. دەرگاکان لەودیوەوە بەقوفڵی تەختە کلۆم دەدران. دایکان منداڵەکانی خۆیان لەکۆڵان بانگ دەکردنەوە. فاتیمە، هاوسێ تورکەکەمان، ئێمەی بینی و چاکوچۆنیی لەگەڵ نەکردین.

بابم لەجێگە هەمیشەییەکەی خۆی، لەسەر قەنەفەکەی بەر پەنجەرەی ڕووەو حەوشەدا دانیشت. دایکم گوێ لە مستی فەرمان و لەبەرامبەریدا ڕاوەستا. دەیزانی بابم ئامادەی فەرماندانە. بابم کیسە تووتنەکەی دەرهێنا، لەسەرخۆ سیغارێکی پێچایەوە. پاشان سەری هەڵبڕی و گوتی:

– نابێ هیچ کەسێک پێ لەماڵ بنێتە دەر!

ئەوجا بەتووڕەیی لای بۆ من کردەوە و پرسی: "دەترسیت؟"

وەڵامیم دایەوە: "نەخێر!"

– ئەدی ئەگەر تورک دەرگاکەیان شکاند، هەر ناترسیت؟ گەر هاتنە ژوورێ و تۆیان کوشت چۆن؟

کە ئەوەم بیست لەرز دایگرتم. نووکی شمشێرم لەسەر گەردنم هەست پێ کرد. دەمویست هاوارکەم: "بەڵێ دەترسم!" بەڵام لەنیگای بابم سڵەمیمەوە. کوتوپڕ سینگم پڕ لە ئازایەتیی بوو. هەستم دەکرد دڵم پڕ لەغیرەت و پیاوەتیی دەبێ. گوتم: "گەر بشمکوژن، هەر ناترسم!"

بابم گوتی: "باشە!" و ئیدی سیغارەکەی پێکرد.

هاوینی ڕابردوو کە چووبوومە گوند تا شاهیدی مردنی باپیرەم بم، لەگەڵ یەکێک لەخاڵۆکانما لە بێستان نووستم. خەوم لێکەوتبوو کە کوتوپڕ دەنگی کرتەکرتێکم بیست. زەندەقم لەو دەنگە چوو. خۆم بەرەو لای خاڵۆم خزاند، پرسیم: "ئەو دەنگە چییە؟ من دەترسم!" خاڵۆم لەتاو ئەوەی کە خەبەرم کردبۆوە، تووڕە بوو. پشتی تێ

کردم و گوتی: "کوڕە شاریی بنوو. مەگەر تا ئەلعان دەنگێکی ئاوات نەبیستووە؟ ئەوە دەنگی کاڵەکەکانن کە گەورە دەبن!" ئەو ڕۆژەش کە بابم ئاوها دیقەتی دەدام، هەستم دەکرد دڵم گەورە دەبێ و دەنگدانەوەی ئەو گەورەبوونە دەبییەم.

میگالۆکاسترۆ چوار دەروازەی هەبوو. هەموو ڕۆژێک لەکاتی خۆرئاوابووندا، تورک ئەو دەروازانەیان دادەخستن و لەگەڵ هەڵهاتنی خۆردا دەیانکردنەوە. بەدرێژایی شەو کەس نەیدەتوانی بێتە ئەمدیو بۆ ناو شار یاخۆ لەشار بچێتەدەر. بەو جۆرە مەسیحییەکان بەتەڵەکەوە دەبوون. مادامەکی دەروازەکان داخرابوون، ئیدی تورک دەیانتوانی شەوانە دەست بدەنە قەتڵوعام، لەبەرئەوەی هەم ژمارەیان زیاتر بوو، هەم بارەگا و هێزیان هەبوو. یەکەمین جار بوو کە من شاهیدی قەتڵوعام دەبووم. چەند ڕۆژێ لەوەوبەر، زەینی منداڵیم ڕوخساری ڕاستەقینەی ژیانی لەودیو دەمامکە جوانەکانی زەریا، دارمێوی پڕ لەترێ و نانی گەنم و زەردەخەنەی دایکێکەوە دەبینی. بەڵێ، ڕوخساری ڕاستەقینەی ژیان: کەللە سەر!

هەر لەو سەردەمەدا بوو کە تۆوێک بەنهێنیی لەناخمدا شین بوو. دەبوو ئەو تۆوە ماوەیەک دواتر چرۆ بکا و بەرەکەی لەشێوەی چاوی سێیەممدا، لەشێوەی چاوی ناوەوەمدا دروست بێت: چاوێکی ڕووناک کە شەو و ڕۆژ کراوە بێ و ترس و خۆف نەناسێ.

من و دایکم و خوشکەکەم لەماڵەوە پاڵمان دابوو بەیەکەوە و خۆمان قایم کردبوو. لەدەرەوە دەنگی جنێو و هەڕەشەی تورکە شێتەکان، دەنگی شکاندنی دەرگاکان و قەتڵوعامی مەسیحییەکانمان دەژنەفت. دەنگی قروسکەی سەگ و هاواری گیانکێشانی برینداران. هەراوهۆریایەک فەزای گرتبۆوە کە دەتگوت بومەلەرزە قەوماوە. بابم لەمدیو دەرگاکەوە بەتفەنگی پڕەوە، ئامادەباش لە بۆسەدا بوو. بیرم دێ بەردێکی شێوە لاکێشەیی بەدەستەوە بوو کە بەردی چەقۆتیژکەرەوەیان پێدەگوت، چەقۆیەکی درێژی دەسک ڕەشی پێ تیژ دەکردەوە. ئێمەش چاوەڕێ بووین. ئاخر بابم گوتبووی: گەر تورک دەرگاکەیان شکاند و هاتنە ژوورێ، بڕیارم داوە بەرلەوەی بکەونە بەر دەستیان، خۆم بتانکوژم! ئیدی دایکم و من و خوشکەکەشم قایل بووین، بۆیە هەنووکەش چاوەڕێ بووین.

لەو دەقیقانەدا، ئەگەر نادیار دەرکەوتبا ئەوا وابزانم ڕۆحم کامڵ دەبوو. هەستم دەکرد لەماوەی چەند سەعاتێکدا کوتوپڕ لەمنداڵێکەوە بوومەتە پیاو.

شەو بەو شێوەیە ڕەت بوو. ڕۆژ بۆوە. هەراو هۆریاکە دامرکایەوە. سوپای مردن پاشەکشێی کرد. بەوریایی دەرگاکانمان کردنەوە و سەرمان بردە دەرێ. هەندێ لە ژنە دراوسێکان، بەدزی و ترس و لەرزەوە پەنجەرەی ماڵەکانیان کردبوونەوە و دیقەتی کۆڵانیان دەدا. هەر لەو کاتەدا کولیچە فرۆشە تورکەکە، کە کۆسە و دەنگێکی زیکنی هەبوو، وەدیارکەوت. بەگۆرانیی چڕینەوە جاڕی بۆ فرۆشتنی ئەو سینییە کولیچەی دارچین و پەلکە خەشخاشانە دەدا، کە نابوویە سەر سەری. چ کەیفێکی هەبوو! وا پێدەچوو هەموو شتێک سەرلەنوێ لە دایک بووبێتەوە. دەتگوت یەکەمجارە ئاسمان و هەور و سینییەکی پڕ لەکولیچەی بۆندار دەبینین. دایکم کولیچەیەکی بۆ کڕیم و ئیدی بەوپەڕی خرۆشەوە کەوتمە خواردنی.

پرسیم: "دایکە قەتڵوعام تەواو؟"

بەترسەوە وەڵامی دامەوە: "کوڕەکەم وسبە، ناوی قەتڵوعام مەهێنە. ئاخر ڕەنگە گوێی لە دەنگت بێ و هەمدیس بگەڕێتەوە!"

ئەلعان کە وشەی (قەتڵوعام) لەسەر کاغەز دەنووسم، مووی سەرم ڕاست دەبێتەوە. کاتێک منداڵ بووم، ئەو وشەیە تەنها پێنج پیت لەپیتەکانی ئەلف و بێ نەبوو، بەڵکو هەرا و زەنایەکی گەورە بوو. پاگەلێک بوو کە دەرگاکانیان بەلەقە دەشکاندن، ڕوخسارگەلێکی تۆقێنەر بوون کە چەقۆیەک لەنێوان ددانەکانیا بوو، قیژە و زریکەی ژنانی دەرودراوسێ بوون، پیاوانێک بوون کە لەمدیو دەرگاوە خۆیان دەنایەوە و فیشەکیان دادەگرتەوە. بۆ ئێمە کە لەو سەردەمەدا منداڵ بووین و لەکرێت دەژیاین، وشەگەلی تریش هەبوون کە فرمێسک و خوێنیان لێ دەچۆڕا: وشەگەلێک کە ببوونە هۆی لەسێدارەدانی خەڵکی. ئەوانەش وشەگەلی: ئازادیی، قەدیس میناس، مەسیح و شۆڕش بوون.

نووسەر، قەدەرێکی زاڵمانە و تاڵی هەیە. چونکە ماهییەتی کارەکەی وشەی پێ بەکاردێنێ تا کوڵی ناخی بۆ بێدەنگیی پێ بگۆڕێ. هەر وشەیەک بۆ خۆی سەدەفێکی ڕەقە و هێزێکی گەورە و تەقینەوەیی لەخۆیدا حەشارداوە. بۆ هەڵگۆزانی ماناکەی،

دەبێ ڕێگە بدەیت لەناختڕا وەک بۆمبێک بتەقێتەوە. بەو جۆرە ئەو ڕۆحە ئازاد دەکەیت کە زیندانی کراوە.

جارێکیان حاخامێک هەبوو کە هەمیشە بەر لەچوون بۆ کڵێسا بۆ نوێژ، وەستێتی دەکرد و بەچاوانی پڕ لە فرمێسکەوە خوداحافیزیی لە ژن و منداڵەکانی دەکرد. ئاخر ئەو دڵنیا نەبوو لەوەی کە ئاخۆ دوای نوێژ دەمرێ، یاخۆ بەزیندوویی دەمێنێ. دەیگوت: "کاتێک وشەیەکی وەک وشەی خودا دەهێنمە سەر زوبان، ئەو وشەیە دڵم هەپروون بەهەپروون دەکات، زەندەقم دەچێ و ئیدی نازانم ئاخۆ دەتوانم وشەکانی دواتر (ڕوحمم پێ بکە) بڵێم یان نا!"

چ دەبوو گەر کەسێک توانیبای شیعرێکی بەو جۆرە بخوێندبایەوە، یان وشەی (قەتڵوعام)ی نوتق کردبا، یاخۆ نامەی ئەو ژنەی خوێندبایەوە کە خۆشی دەوێ، یان بەو جۆرە ئەم ڕاپۆرتەی خوێندبایەوە کە شەرحی حاڵی ئینسانێکە کە زۆر لەژیانیدا جەنگی و شتێکی کەمی دەستکەوت.

*

ڕۆژی دواتر، سوبای ساڵحان، بابم دەستی گرتم و گوتی:

– وەرە!

دایکم بەترسەوە گوتی: "ئەرێ ئەو توڵفە بۆ کوێ دەبەیت؟ تەنانەت مەسیحییەک لەماڵ نەهاتۆتە دەرێ!"

بابم دووبارەی کردەوە: "وەرە!" وای گوت و ئیدی دەرگاکەی کردەوە و چووینە دەرێ.

لێم پرسی: "بۆ کوێ دەچین؟" وام گوت و دەستم لەنێو دەستی زلی پیاوانەیدا دەلەرزیی.

تەماشایەکی خوارووژووری کۆڵانم کرد. جگە لە دوو ژنی تورک کە لە سووچی کۆڵان و لەبەر بەلوعەدا خەریکی شت شتن بوون، کەسی تر بەدەرەوە نەبوو. ڕەنگی ئاوەکە سوور بوو.

– دەترسیت؟

– بەڵێ؟

– قەیدی ناکا، ڕادێیت!

لە سووچی کۆڵانەکەوە داگەڕاین و بەرەو دەروازەی بەندەر کەوتینە ڕێ. لای دەرگای ماڵێکەوە ڕەت بووین کە هێشتا دوکەڵی لێ هەڵدەسا. لای ماڵی زۆرەوە ڕەت بووین کە دەرگاکانیان شکاو و هێشتا خوێنەکەی سەریان وشک نەببۆوە. گەیشتینە گۆڕەپانی شار کە ئەستێرکێکی پەیکەری شێر و دارچنارێکی بەتەمەنیش لەگوێ ئەستێرکەکەدا بوو. بابم لەوێدا ڕاوەستا.

بەدەم ئاماژەکردنەوە گوتی: "بنۆڕە!"

سەیری دارچنارەکەم کرد و لە حەیوەتا قیژەیەکم لێ هەستا. سێ کەس لە پاڵ یەکدا لەسێدارە درابوون. پایان پەتیی و جلکی نووستنیان لەبەردابوو. زوبانیان بەڕەنگێکی سەوزی تۆخ لەدەمیانەوە هاتبووە دەرێ. ئەو دیمەنە زیاد لە وزەی من بوو. سەرم وەرچەرخان و بەئەژنۆی بابمەوە نووسام. بەڵام ئەو بەدەست سەری گرتم و بەرەو ئاراستەی دارچنارەکە وەری چەرخاند.

هەمدیس ئەمری پێ کردمەوە: "بنۆڕە!"

پانتایی چاوانم پڕ لە خەڵکانی لەسێدارەدراو بوو.

– ئومێدەوارم بەدرێژایی تەمەنت، دیمەنی ئەم لەسێدارەدراوانە لە پێش چاوانت نەسڕدرێتەوە!

– کێ ئەوانەی کوشتوون؟

– ئازادیی، خودا لێمانی پیرۆزکات!

من لەو قسەیە حاڵی نەبووم. بەچاوانێکی دەرپۆقیوەوە لەو سێ جەنازەیە ورد دەبوومەوە کە بەئەسپایی لەنێوان گەڵا زەردەکانی دارچنارەکەوە دەلەرینەوە.

بابم چاوی بەملاولادا گێڕا و گوێی هەڵخست، کۆڵانەکان چۆڵ بوون. ڕووی تێ کردم و گوتی: "دەتوانیت دەستیان تێوە بدەیت؟"

بەترسەوە وەڵامیم دایەوە: "نا!"

– چۆن؟ دەتوانیت... وەرە!

نزیک بووینەوە. بابم بەپەلە خاچی کێشا، فەرمانی دا:

– دەی دەست لە پایانەوە بدە!

دەستی گرتم. پێستی سارد و هیشکی جەنازەکانم لەسەر پەنجەکانم هەست پێکرد. هێشتا شەونمیان لەسەر بوو.

بابم فەرمانی دایەوە: "ماچیان کە. ڕێوڕەسمی دۆعاکردن بەجێ بێنە!"

کاتێک سەرنجی دا دەمەوێ بڕۆم، ژێرباڵی گرتم. بەرزی کردمەوە. سەری چەماندمەوە و لێومی بەپایانەوە نووساند. پاشان دایگرتمە سەر عەردەکە. لەشم لەسەر پام قورس بوو. بابم دانەوی و تەماشای کردم. گوتی: "ئەمە بۆ ئەوە بوو تا لەسەر مەرگ ڕابێیت!"

ئەمجارەیش دەستی گرتم و بۆ ماڵەوە گەڕاینەوە. دایکم بەنیگەرانییەوە لەودیو دەرگاوە چاوەڕێی دەکرد. بەدەم باوەش پێداکردن و ماچکردنمەوە گوتی: "توخودا ئەو تولفەت بۆ کوێ برد؟"

بابم وەڵامی دایەوە: "چووین بۆ دۆعا کردن!" وای گوت و سەرنجێکی پڕ لە متمانەی لێ دام.

*

بۆ ماوەی سێ ڕۆژ دەروازەکان بەداخراوی مانەوە و لەڕۆژی چوارەمدا کرانەوە. بەڵام تورک بەکۆڵانەکاندا دەگەڕان، چاخانەکانیان تەحەڕیی دەکرد، لە مزگەوتەکان کۆدەبوونەوە. هێشتا کەفوکوڵی دەروونیان نەنیشتبۆوە. چاوانیان پڕ لەقەتڵوعام بوو. کرێت بەلێواری تەقینەوەوە بوو، تەنها پریشکێکی گەرەک بوو. ئەو مەسیحییانەی منداڵیان هەبوون، سواری بەلەم و کەشتی هەڵمیی بوون و بەرەو گرێکستانی ئازاد ڕۆیشتن. بەڵام ئەوانەی منداڵیان نەبوون، میگالۆ کاسترۆیان جێ هێشت و دایانە شاخ.

ئێمە لەو کەسانە بووین کە بەنیازی سەفەر بۆ بەندەر چووین. بابم لە پێشەوە دەڕۆیشت و من لەدواوە و دایکم و خوشکەکەشم لەدوای بابمەوە.

بابم بەمنی گوتبوو: "ئێمەی پیاوان دەبێ ئاگاداری ژنان بین ـ من هێشتا تەمەنم نەگەییبووە هەشت ساڵان – من لە پێشەوە دەڕۆم و تۆ لە دواوە بە، زۆر وریابە!"

لای ماڵی سووتاوی هاوسێکانمانەوە ڕەت بووین. هێشتا ژمارەیەک لە جەنازەکان لانەبرا بوون. لاشەکان بۆنیان کردبوو. بابم لەبەر دەرگایەکدا دانەوییەوە و بەردێکی

بەخوێن سووری هەڵگرتەوە. بەردەکەی دامێ و گوتی:

– ئەمە بۆ تۆ، هەڵیگرە!

سەرەنجام پەیم بەڕەوتاری توند و هیشکی بابم دەبرد. وی شێوازی (پیداگۆژی نوی)ی پێڕەو نەدەکرد. ئەو پێڕەوکاری شێوازێکی دێرین و بێڕوحمانە بوو. پێڕەوکاری شێوازێک کە دەیتوانی پارێزگاری لەنەژاد بکات. گورگ یەکەمین بەچکەی خۆی فێری ڕاووکوشتن دەکات. فێری دەکات چۆناوچۆنیی بەفێڵ یان ئازایەتیی، خۆی لە تەڵە ڕزگار بکات. حەوسەڵە و سەرسەختیم کە هەمیشە لەهەلومەرجی خەتەرناکدا پشتوپەنام بوون، بەقەرزارباری (پیداگۆژیی)یە زبر و وشکەکەی بابمیان دەزانم. هەروەها ئەو ئەندێشە دەستەمۆنەبووانەی کە هەر ئەلعان لە کۆتایی عومرمدا حوکمڕانیم دەکەن و ئامادەی قەبووڵکردنی تەسەللای من لە خودا یاخۆ شەیتان نین، قەرزارباری ئەو ڕەوتارە وشک و زبرەی باوکمن.

*

بەر لەوەی ماڵ جێبێڵین، بابم پێی گوتم: "وا باشترە بچینە ژوورەکەی تۆ و بڕیاربدەین بۆ کوێ بڕۆین!"

لە ناوەڕاستی ژوورەکەدا ڕاوەستاو ئاماژەی بۆ نەخشەی گرێکستان کرد کە بەدیوارەکەوە هەڵواسرابوو.

– پیرایۆس یان ئەسینام ناوێ، هەمووان لەوێ کۆدەبنەوە. دواتریش دەکەونە هاوارهاوار کە شتێک شک نابەن بیخۆن و ئینجا دەکەونە دەستی سواڵ پانکردنەوە. ئەو جۆرە کارانە پەست و تووڕەم دەکەن. دوورگەیەک هەڵبژێرە.

– هەر کامێک خۆم بمەوێ؟

– بەڵێ، هەر کامێک خۆت بتەوێت.

لەسەر کورسییەکە هەستام و لە تەواوی دوورگەکانی (ئیجە) – خاڵچنیی سەوز لەزەریای شیندا _ وردبوومەوە. پاشان لە(سانتۆرینی) یەوە دەستم پێکرد و پەنجەم بە(میلۆس) و (سیپنۆس) و (میکۆنۆس) و (پارۆس)دا گێڕا و لەسەر (ناکسۆس) ڕام گرت.

گوتم: "ناکسۆس!"

شێوە و ناوەکەیم پێ خۆش بوو. لەو ساتەدا چۆن دەمتوانی پێشبینی ئەوە بکەم کە ئەو هەڵبژاردنە ڕێکەوت و خەتەرناکە چ کاریگەرییەک لەسەر تەواوی ژیانم جێ دێڵێ.

لەکاتێکدا کە تەماشای بابم دەکرد، هەمدیس گوتم: "ناکسۆس!"

وەڵامی دامەوە: "زۆر باشە، دەچین بۆ ناکسۆس."

*

ناکسۆس

ئەم دوورگەیە خودان ڕووناکیی و ئارامییەکی گەورە بوو. لەهەموو لایەک کاڵەک و هەڵووژە و هەنجیر هەڵدرابوونەوە. زەریایەکی ئارام دەوری دابوو. لە خەڵکی ئەو دوورگەیەم دەنۆڕی، ڕوخساریان میهرەبان و هەرگیز لە حەژمەت تورک یان بوومەلەرزە ڕانەچڵەکی بوون و ڕووبەڕووی مەترسیی نەببوونەوە. لێرە ئازادیی، پەرۆشبوونی بۆ ئازادیی ڕەواندبۆوە. ژیان وەکی گەڵای ناو ئاوێکی بێ لرفە، گەرچی ناو بەناو دەخرۆشا بەڵام هەرگیز لافاوێکی لێ نەدەکەوتەوە، ڕەت دەبوو. کاتێک لەو ناوەدا پیاسەم دەکرد، یەکەمین دیارییەک کە سەرنجی ڕاکێشام، ئاسایش بوو: ئاسایش و چەند ڕۆژێک دواتریش بێزاریی. بەپیاوێک ئاشنا ببووین کە ناوی (لازارۆس) بوو. ئەو پیاوە ناکسۆسییە دەوڵەمەندێکی خەڵکی (ئینگاریس) بوو، ئەوێ سەعاتێک لەشارەوە دوور بوو. لازارۆس باخێکی گەورەی هەبوو. ئێمەی بۆ ئەوێ دەعوات کرد و دوو هەفتەیەک لای ماینەوە. چ فەرەحییەک و چ جوانییەک و چ درەختگەلێکی بەردار! کرێت لە لامان بووە ئەفسانەی دێوودرنجان. هەوری هەڕەشەکەر لەو دوورەوە چ خەتەری بۆ سەر ئێمە نەبوو. نە لەخوێنڕێژیی هەواڵێک هەبوو، نە لە جەنگین بۆ ئازادیی. ئەوانە هەمووی ڕەویبوونەوە و لە نیعمەتەکانی ناکسۆسدا بزر ببوون.

ژمارەیەک کتێبم لە گەنجینەی خانووی باخەکەدا دۆزینەوە. ڕۆژگار پەڕەکانی زەرد هەڵگەڕاندبوون. کتێبەکانم هەڵگرتن و ڕۆژانە لەژێر دار زەیتوونێکدا دادەنیشتم و بەپەرۆشەوە دەکەوتمە هەڵدانەوەی پەڕەکانیان. لەوێنەی کۆن و بێ ڕەنگی قارەمانان و خانمان، لەئاژەڵانی دڕندە و مۆزی کێوی ورد دەبوومەوە. لە کتێبێکی تردا وێنەی

زەریای شەختەبەند و کەشتیی لەناو سەهۆڵدا گیرخواردوو، وێنەی بێچووە ورچ کە وەک تۆپەڵە لۆکە لەسەر ڕووی بەفر تلیان دەدا. لە کتێبێکی تردا وێنەی شاری دوور بەگوڵخەنی بەرز، بەکرێکاران و ئاگری گەورەوە.

زەینم دەکشا و دونیاش لەگەڵیدا بەرفەراوان دەبوو. خەیاڵم پڕ دەبوو لە درەختی گەورە، لە گیانەوەری سەیر، لە خەڵکانی ڕەش و زەرد. لە یەکێک لەو کتێبانەدا ئەم وشانەم هاتنە بەرچاو: چەند بەختەوەرە ئەو کەسەی کە زۆرترین زەریاو کیشوەرەکان ببینێ! لە کتێبێکی تردا ئەم ڕستەیە سەرنجی ڕاکێشام: گوێرەکە بۆ ڕۆژێک باشترە لە گا بۆ ساڵێک! باش لەو ڕستەیە حاڵی نەدەبووم، بەڵام دەمزانی نامەوی ببمە گا. بەداخستنی کتێب و سەیرکردنی داربەهی و دارهەڵووژەی گەییو و ئاودار، هەوای گەرم و بۆنخۆشم هەڵدەمژت. مێروویەک بووم کە هێشتا باڵەکانی تەواو کامڵ نەبوون و پا گچکەکانی بەعەردا دەدا تا بەڵکو باڵ بگرێ و بفڕێ، گەرچی دەشترسێ لەوەی ئاخۆ سەردەکەوی یان دەبەزێ؟ ئەمە بوو وای لێ دەکرد کە خوو بەکەمەکێکی تر لە ئارامییەوە بگرێ.

من خووم بەو ئارامییەوە گرت. بێ ئەوەی چ زانیارییەکم هەبێ، بەنهێنیی خۆم بۆ ڕۆژێک ئامادە دەکرد کە باڵەکانم ئامادەی فڕین دەبن و ئیتر بۆ خۆم دەڕۆم.

بەڵام خوشکەزایەکی لازارۆس، کە کیژێکی کوڕانیی دوانزە ساڵان و ناوی (ستیلا) بوو، بەدارزەیتوونەکەی ئەولامەوە جۆلانەی دەکرد و گۆرانیی دەچڕیی. لەکاتی جۆلانەکردندا داوێنی کراسەکەی هەڵدەدرایەوە و پێوپوزە خڕ و وەک بەفر سپییەکەی لەبەر ڕۆشنایی هەتاودا دەبریسکایەوە. حەوسەڵەی بیستنی گۆرانییەکەی، یاخۆ بینینی پێوپوزیم نەبوو. ڕۆژێکیان بەتووڕەیی کتێبەکانم کێشا بەعەرددا. ئەویش بەدەم بنێشت جوینەوە تەماشای دەکردم و دەیدایە قاقای پێکەنین. زۆرترین کات بەگۆرانییە سەرزەنشت ئامێزەکانی گاڵتەی پێ دەکردم. لەو هەموو گۆرانییانەی ستیلا تەنها یەکێکیانم بیرماوە کە دەڵێ:

ئەو چاوە ڕەشانە داگرە کە تەماشای منیان پێ دەکەی
زێڕ و زیوەکەم دایانگرە، وا خەریکە ئاگرم تێبەردەدەن
هەستامە سەرپێ و هاوارم کرد: "ستیلا، یا تۆ بڕۆ یان من دەڕۆم!"

لە جۆلانەکە دابەزیی و ئیتر بێ ئەوەی پێ بکەنێ، وەڵامی دامەوە:

– "وەرە با هەردووکمان بڕۆین!" پاشان دەنگی نزم کردەوە و لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "ڕۆڵە، باشترە پێکەوە بڕۆین. چونکە ڕۆژی دووشەممە لە قوتابخانەیەکی کاسۆلیکەکاندا زیندانیی دەکرێیت. گوێم لێ بوو باوکت لەو بارەیەوە قسەی بۆ خاڵۆم دەکرد!"

لەناو قەڵاکەی ناکسۆسدا، کە داگیرکەرە فەرەنگییەکان لەدێرزەمانەوە تیایدا نیشتەجێ ببوون، قوتابخانەیەکی بەنێوبانگی فەڕەنسایی هەبوو کە قەشەی کاسۆلیک مەزەب بەڕێوەیان دەبرد. من و بابم ڕۆژێکیان بۆ ئەوێ چووبووین. بابم قەیرێک دیقەتی دا و ئەوجا سەرێکی لەقاند و گوتی:

– ئێرە بۆ فێربوون بەهەرحاڵ، بەڵام مامۆستاکانی قەشەی کاسۆلیکن، نەفرەتیان لێ بێ. دەشێ بتکەنە کاسۆلیک!

گەرچی دووبارە ناوی ئەو قوتابخانەیەی بەزاردا نەهاتەوە، بەڵام دەمزانی کە خەیاڵێکی لەو جۆرە گینگڵی پێ دەدا و نازانێ چ بڕیارێک بدا. شەوی هەمان ئەو ڕۆژەی کە ستیلا لەوبارەیەوە قسانی بۆ کردبووم، دوای شێو بابم لەگەڵ خۆیدا بۆ پیاسە بەرەو باغەکەی بردم. مانگ تریفەی دەدا، هەموو شتێک ئارام و بۆنێکی خۆشی لێ دەهات.

باوکم ماوەیەک زاری هەڵنەهێنایەوە. کە کاتی گەڕانەوە هات، ڕاوەستا و گوتی: "لە کرێت شۆڕش هەڵایساوەتەوە و ئیدی من بۆ ئەوێ دەگەڕێمەوە. ڕەوای حەق نییە برا مەسیحییەکانم لەوێ بجەنگن و منیش لێرە لەباغەکاندا پیاسە بکەم. هەموو شەوێک خەو بەباپیرەتەوە دەبینم و لەوبارەیەوە گلەییم لێ دەکات. دەبێ بڕۆم. تۆیش نابێ هەل لەدەست بدەیت. دەمەوێ بۆ خۆت ببیتە پیاو!"

هەمدیس بێدەنگ بۆوە، چەند هەنگاوێکی نا و جارێکی تر ڕاوەستا.

– تێدەگەیت؟ پیاو واتە بەکەڵکی وڵات هاتن. حەیفێک کە ناوکیان بۆ دەرسودەور بڕیویت نەک بۆ چەک هەڵگرتن. داخەکەم تازە چ شتێک ناکرێ. ئیتر ڕێگەی تۆ ئەوەیە، ئەو ڕێگەیە بگرەبەر. تێدەگەیت؟ دەرس بخوێنە تا لە ڕێی وەدەسهێنانی ئازادییدا یارمەتی کرێت بدەیت. دەبێ ئامانجی تۆ ئەوە بێ. ئەگەرنا ئەوا خوێندن و

خوێندەواریی بەجەهەننەم. من نامەوێ ببیتە مامۆستا و قەشە و سولەیمانی حەکیم، تێدەگەیت؟ من بڕیاری خۆم داوە، ئەلعان تۆیش بڕیاری خۆت بدە! گەر لە ڕێی قەڵەم یان تفەنگەوە نەتوانیت یارمەتی کرێت بدەیت، ئەوا باشترە بۆ خۆت ڕاکشێیت و بمریت!

گوتم: "ئاخر من لە قەشەی کاسۆلیک دەترسم!"

– هەروەها منیش لێیان دەترسم. پیاوی حیسابیی دەترسێ، بەڵام بەسەر ترسەکەیدا زاڵ دەبێ. من متمانەم پێتە.

ساتێک بیری کردەوە و ئەوجا ئاوها قسەکانی ڕاست کردنەوە:

– نا، متمانەم بەتۆ نییە، بەڵکو متمانەم بەو خوێنە هەیە کە لەدەمارەکانتا دێت و دەچێ. متمانەم بەخوێنی کرێتیی هەیە. یاڵڵا دەی خاچ بکێشە، مشت بێنەوە یەک و بەئومێدی خودا ڕۆژی دووشەممە دەچین ناونووست دەکەین.

ئەو ڕۆژەی من و بابم بەو تەپۆڵکەیەدا سەر دەکەوتین کە لەبەردەم قەڵاکەدا بوو، باران دەباری: نمە بارانێکی پەراگەندەی پاییزیی ڕێگاکانی تاریک دەکرد. زەریا لەدوامانەوە هەناسەی هەڵدەکێشا. شنەیەکی فێنک گەڵای درەختەکانی شەن دەکرد. گەڵاکان یەکە یەکە، بەڕەنگی زەرد و خۆڵەمێشیی دەڕژانە سەر عەرد و بەرزاییی نمناکەکانیان ئارایشت دەکرد. بایەکی توند کە هەڵبەت لەوسەرەوە هەڵی کردبوو، هەوری دەڕەواندەوە. سەرم هەڵبڕی و سەرنجێکی قووڵم لە هەور دا. هەور ڕای دەکرد، یەکی دەگرتەوە، جوێ دەبۆوە و هەندێکیان دامێنی خۆیان نزم دەکردەوە و هەوڵیان دەدا بەر عەرد بکەون.

لەتافی منداڵیمەوە بەدوا، حەزم دەکرد لە حەوشە لەسەر پشت پاڵ کەوم و لە هەور بنۆڕم. زۆربەی کات مەلێک، ڕیشۆڵەیەک، پەڕەسێلکەیەک یاخۆ کۆترێک دەفڕی و بەتەرزێک لەگەڵیدا یەکانگیر دەبووم کە گەرمای سینگیم لەسەر لەپی دەستم هەست پێ دەکرد. خاتوو (پنلوپ)ی هاوسێمان ڕۆژێک بەدایکمی گوتبوو: "مارگی، مەزەندە دەکەم کوڕەکەت بونیادەمێکی خەیاڵ پڵاو یاخۆ فاڵچی لێ دەرچێ. هەمیشە تەماشای هەور دەکات."

دایکم وەڵامی دابۆوە: "پنلوپ خەفەت مەخۆ، شەقی زەمانە ناچاری دەکات کە

سەرنجی بۆ خوارەوە نەوی کات!"

بەڵام هێشتا ئەو ڕۆژانە نەهاتبوون. ئەو ڕۆژەی بەرەو قەڵاکە سەردەکەوتم، هێشتا هەر هەورم ستایش دەکرد. هێشتا زەمانە شەقی خۆی نەوەشاندبوو. جار ناجار هەڵدەنگوام و پام دەخزا. بابم شانی دەگرتم و دەیگوت:

– هەور لەبیرکە. تەماشای بەردەکانی بەر پێت بکە تا نەکەویت و هەڵدێرێیت!

کیژۆڵەیەکی جحێڵ و مەلوول لەخانوویەکی نیوە وێران دەهاتە دەرێ. ئەویش لە ئاسمانی دەنۆڕی. کیژۆڵەکە خەمین و لاواز بوو، لەڕوخساریدا نیشانەی ویقار و خانەدانیی دیار بوو. شاڵێکی شڕی لەخۆوە پێچاو و هەڵدەلەرزی. دواتر زانیم ئەو کیژۆڵەیە سەر بەیەکێک لەبنەماڵە بەنێوبانگە کاسۆلیکەکان بوو. ئەندامانی ئەو خێزانە کۆنت و ژنە کۆنت بوون و چەند سەدەیەک لەوەوبەر ناکسۆسیان داگیرکردبوو، ئیدی ئەو قەڵایەیان بۆ نیشتەجێبوونی خۆیان ڕۆنابوو. قەڵاکە کەوتبووە بەرزترین جێگای شار و لەوێوە دەیانتوانی ڕەشە خەڵکە ئەرتەدۆکسییەکە کۆنترۆڵ بکەن و لەبەندەرەوە تا عەردە تەختانییەکانی پشتەوە، لە ڕەنج و هەڵپڕووکان و بێگاریی پێکردنیان بنۆڕن. بەڵام ئەلعان ئیدی کەوتبوونە سەر بەڕەی خاڵیی و لەمەزەلەتدا دەژیان. کۆشکەکانیان داڕووخاو و نەوە بەئەسڵ و فەسڵەکانیان برسی و ڕەنگیان پەڕی بوو. کیژانی ئەو بنەماڵەیە بەدڵی خۆیان مێردێکیان نەبینیبۆوە، لەبەرئەوەی پیاوانی هاوسینفی ئەو کیژانە پیاوەتییان لەدەست دابوو. ئەو پیاوانە یان ئارەزووی ژن هێنانیان نەبوو، یاخۆ دەرەقەتی ژیانی ژن و منداڵ خستنەوە نەدەهاتن. لە لایەکی تر ئەو خانمە شکۆدارانە پێیان شوورەیی بوو شوو بەئەرتەدۆکسێکی هەژار بکەن. ئەوانە لە کەری خۆبەشتزانیی و شکۆی خۆیان نەدەهاتنە خوارەوە. ئاخر تەنها خۆبەشتزانیی و شانازییان شک دەبرد. کیژۆڵەکە بۆ ساتێک لە ئاسمانی نۆڕی، سەرێکی بادا و هەمدیس خۆی بەژووردا کردەوە.

موو بەموو تەواوی ڕووداوەکانی ئەو ڕۆژە، ئەو ڕۆژەی کە بەقەڵاکەدا سەردەکەوتم تا لە قوتابخانەی کاسۆلیکەکان خۆم ناونووس بکەم، وەیاد دێنمەوە. هێشتا دەتوانم پشیلەیەک ببینم کە لەسەر سەکۆیەک لە بەر باراندا کرووشکەی کردبوو. سەگێکی سپی بەپەڵەی نارنجییەوە. کیژۆڵەیەکی پا خاوس مەقەڵییەکی پڕ لەپشکۆی سووری

بەدەستەوە و ڕای دەکرد. ڕوخساری بەبڵێسەی ئاگرەکە هەڵایسابوو.

بابم گوتی: "وا گەیشتین!" ئیدی دەستی برد و لە ئەڵقەی دەرگا گەورەکەی دا.

لە ژیانی فیکریمدا، ئەوە یەکەمین و ڕەنگە گرینگترین ڕاچڵەکین بێ. دەرگایەکی ئەفسووناویی لەزەینمدا کەوتە سەرپشت و بەرەو دونیایەکی سەرسوڕهێن ڕانومایی کردم. تا ئەو دەمە ڕۆحم لەدونیای داخراوی کرێت و گرێکستاندا دیل بوو. بەڵام هەنووکە دونیا بەر فراوان دەبوو، دابەشکاریی گرووپە بەشەرییەکان زیاتر دەبوو، ئێسکی سینگی هەرزەکاریم بۆ لەخۆگرتنی هەموو ئەو شتانە کەوتبووە کرتە. بەر لەو ساتە، نەگەیشتبوومە ئەو یەقینەی کە دونیا زۆر گەورەیە و ڕەنج و بەرخۆدان تەنها لای جەنگاوەرانی کرێت نییە، بەڵکو لای هەموو ئینسانێک هەیە. لەوەش زیاتر، لەڕێی شیعرەوە دەتوانرێ تەواوی ئەو ژان و بەرخۆدانانە بکرێنە خەون، جیلوەی بوون بەهەر ڕادەیەکیش زوو گوزەر بێ، شیعر دەتوانێ لەشێوازی گۆرانییدا نەمری بکات. تا ئەو دەمە تەنها دوو یان سێ ئەڤینی سەحرایی حوکمڕانییان بەسەر بوونمدا کردبوو: ئەوانیش ترس، بەرخۆدان بۆ زاڵبوون بەسەر ترسدا و پەرۆشیی ئازادیی بوون. بەڵام حاڵی حازر دوو ئەڤینی تازە لە ناخمڕا کڵپەیان دەسەند: ئەوانیش جوانیی و ئەڤینی فێربوون بوون. دەمویست بخوێنم و فێر ببم، سەرزەمینە دوورەکان ببینم، ئەزموونی شەخسیم لەبارەی ڕەنج و شادییەوە هەبێ. ئاخر دونیا لە گرێکستان بەرفراوانتر بوو، ڕەنجی دونیا لەڕەنجی ئێمە گەورەتر بوو، پەرۆشبوون بۆ ئازادیی، موڵکی ڕەهای کرێت نەبوو، بەڵکو بەرخۆدانی هەمیشەیی تەواوی بەشەرییەت بوو. لەگەڵ ئەوەشدا، کرێت لە پانتایی ڕۆحمدا نەسڕدرایەوە، بەڵکو تەواوی دونیا لەناخمدا بووە کرێتێکی گەورە کە گیرۆدەی زوڵمی جۆراوجۆری تورکان ببوو، بەڵام لێکدا لێکدا هەڵدەسایە سەر پا و داوای ئازادیی دەکرد. لەو ڕێگەیەوە، لە ڕێی گۆڕینی تەواوی دونیاوە بەکرێت، لەساڵەکانی یەکەمی هەرزەکاریمدا توانای ئەوەم پەیدا کرد کە ڕەنج و عەزابی تەواوی بەشەرییەت هەست پێ بکەم.

لە تەواوی گرێکستانەوە قوتابیان بۆ ئەم قوتابخانە فەڕەنسایییە دەهاتن. لەبەرئەوەی من کرێتیی بووم و کرێتیش لەو ڕۆژگارەدا دژی تورک دەجەنگا، بۆیە

بەئەرکی خۆم دەزانی نەبمە مایەی سەرشۆڕیی زێدەکەم. بەئەرکی سەر شانی خۆم دادەنا کە بەیەکەم دەرچم. ئەوە باوەڕێک بوو پێموابوو لە شانازیی شەخسیمەوە هەڵنەدەقووڵا، بەڵکو لە ئەرکی نەتەوەییمەوە بوو. ئەو باوەڕە توانای ئەوەی پێ دام کە پێشی هەموو هاوپۆلەکانم بدەمەوە – نا، من نا... بەڵکو کرێت – بەو جۆرە چەند مانگێک لە سەرمەستییەکی بێ پێشینەدا ڕەت بوو: ئەوە ئارەزوویەکی مەستانە بوو بۆ فێربوون و پێشکەوتن و شوێن باڵهەڵگرتنی ئەو مەلە شینەی (کە دواتر زانیم پێی دەگوترێت ڕۆح.

زەینم ئازایەتییەکی وای پەیدا کردبوو کە ڕۆژێکیان بڕیارم دا بەرامبەر هەر وشەیەکی فەڕەنسی لە فەرهەنگدا، مانا گرێکییەکەی بنووسم. ئەم کارە چەند مانگێکی خایاند. بۆ ئەنجامدانی سوودم لە فەرهەنگی جۆراوجۆری زوبان وەرگرت. کاتێک تەواوم کرد، بەشانازییەوە فەرهەنگەکەم پیشانی (پییێر لورن)ی بەڕێوەبەری قوتابخانە دا. ئەو پیاوە قەشەیەکی بیریار و کەمدوو بوو. چاوانی خۆڵەمێشیی و زەردەخەنەیەکی تاڵی لەسەر لێو، ڕیشێکی پانی نیوە سپی و نیوە زەردی هەبوو. فەرهەنگەکەمی بەدەستەوە گرت، پەڕە پەڕە هەڵی دایەوە. بەستایشەوە تەماشای کردم و دەستی بەنیشانەی تەقدیس بەسەرمدا هێنا. گوتی: "کرێتیی جحێڵ، ئەو کارەی تۆ کردووتە ئەوە دەگەیەنێ کە تۆ ڕۆژێک لەڕۆژان دەبیتە کەسێکی گرینگ. تۆ بونیادەمێکی بەختەوەریت کە لەم عومرەدا ڕێگەی خۆت دۆزیوەتەوە، ڕێگەی گەڕان. خودا ئاگای لێت بێ."

تەژی لە شانازی بەدوای (پییێر لاورێنت)ی یاریدەدەریدا گەڕام. پییێر لاورێنت قەشەیەکی نەوسن و قۆز و چاو باشقاڵ بوو. پێدەکەنی و نوکتەی دەگێڕایەوە و گەمانی لەگەڵدا دەکردین. پشووی هەفتان بەرەو یەکێک لە باغەکانی دەوروبەری قوتابخانە بۆ پیاسەی دەبردین. لەوێ دەکەوتینە زۆران، پێدەکەنین، میوەمان دەخوارد، لەنێو چیمەنەکەدا دەگەوزاین و ماندوویی ئەو هەفتەیەمان لەجەستە دەکردە دەر.

بەپەلە بەشوێن (پییێر لاورێنت)دا گەڕام تا شاکارەکەمی پیشان بدەم. لە حەوشی قوتابخانە دۆزیمەوە. گوڵە سۆسەنەکانی ئاو دەدا. فەرهەنگەکەی لێ وەرگرتم و پەڕە

پەڕە تەماشای کرد. هەرچی زیاتر پەڕەکانی هەڵدەدایەوە، زیاتر ڕوخساری دادەگیرسا. کوتوپڕ فەرهەنگەکەی بەرزکردەوە و بەدەموچاویدا کێشام. هاواری کرد: "ئەرێ ئەوە شەرم ناکەیت؟ تۆ منداڵیت یاخۆ پیرەمێردێکی سەر لەگۆێی قەبر لەرزیو؟ ئەم کارە پیرەمێردانەیە چییە کە وەختی خۆتت پێوە بەفیرۆ داوە؟ لەباتی پێکەنین و گەمە و مێبازیی، وەک پیرەمێردێکی خەڵەفاو دانیشتوویت و فەرهەنگی زوبانت وەرگێڕاوە! دەی برۆ لەبەرچاوم ونبە و ئیدی سەرو فەساڵت نەبینمەوە. لەمنی وەربگرە.. گەر لەسەر ئەم ڕێگەیە بەردەوام بیت، ئەوا قەت هیچ بەهیچ ناکەیت! دەبیتە مامۆستایەکی داماوی پشت کۆماوەی عەینەک لەچاو. گەر تۆ بەڕاستیی کرێتیت، ئەوا ئەم فەرهەنگە بسووتێنە و خۆڵەمێشەکەیم بۆ بێنە. ئەوسا بەرەکەتت دەدەم. باش بیخەرە مێشکتەوە، دەی ئێستا برۆ و لەبەر چاوم مەمێنە_!"

سەراپا گێژ و وڕ گەڕامەوە. ئەدی کامیان لەسەر حەق بوون؟ ئەی من چیم کردبا؟ کام ڕێگە لەو دوو ڕێگەیە ڕاست بوو؟ سالانێک ئەو پرسیارە ئازاری دام، کاتێک وەڵامەکەیم دەس کەوت ئیدی سەرم سپیی ببوو. ڕۆحم لەنێوان پیێر لورن و پیێر لاورێنتدا دەهات و دەچوو. سەیری فەرهەنگەکەم دەکرد کە وشە گرێکییەکان بەخەتی سووری ورد لە پەراوێزدا نووسرابوون، بەوەبیرهێنانەوەی ئامۆژگارییەکەی پیێر لاورێنتیش دڵم دەشکا. نا.. من ئازایەتی سووتاندنی فەرهەنگەکە و بردنی خۆڵەمێشەکەیم بۆ پیێر لاورێنت نەبوو. سالانێک دواتر، کاتێک پەیم بەمەسەلەکە برد، فەرهەنگەکەم خستە نێو ئاگرەوە، بەڵام خۆڵەمێشەکەیم کۆ نەکردەوە. ئاخر چونکە ئیدی پیێر لاورێنت مردبوو.

بابم هەر یەکسەر دوای ئەوەی خستمیە قوتابخانە و لەوبارەیەوە دڵنیابوو، خۆیشی لەنێو بەلەمێک نا و بەنهێنیی خۆی بەکرێتدا کردەوە تا لەوێ بجەنگێ. جارێک چەند دێڕێکی کورتی لەسەر کاغەزێکی باروتاویی بۆ ناردم:(من ئەرکی خۆم ئەنجام دەدەم. دژی تورک دەجەنگم. تۆیش بجەنگە. جێ خاڵیی مەکە و مەهێڵە ئەو کاسۆلیکانە مێشکت تێکدەن. ئەوانە سەگن، تەواوێک وەک تورک وان. بیرت نەچێت کە تۆ خەڵکی کرێتیت. ئەقڵت موڵکی خۆت نییە، بەڵکو هی کرێتە. تا دەتوانیت قاڵی بکە، تا ڕۆژێک لەڕۆژان بتوانیت لە پێناوی ئازادی کرێتدا بیخەیتە کار. حاڵی حازر

کە ناتوانیت بەچەک یارمەتی کرێت بدەیت، ئیدی بۆچی بەقەڵەم ئەو کارە ناکەیت؟ قەڵەمیش وەک تفەنگ وایە. تێگەیشتیت من چیم لێت دەوێ؟ بڵێ بەڵێ، ئەمەش بۆ ئەمڕۆ و سبەینێ و بۆ هەمیشە سەرو زیادە. ها.. ڕووم ڕەش نەکەیت!)

تەواوی قورسایی کرێتم لەسەر شانم هەست پێ دەکرد. گەر بەباشی لە دەرسەکان نەگەیشتبام، ئەگەر بەپرسیارێکی بیرکاریم نەوێرابا، گەر لە تاقیکردنەوەدا بەیەکەم دەرنەچووبام، ئەوا هەستم دەکرد کرێتم سەرشۆڕ کردووە. من لە تافی هەرزەکاریدا شەڕە شەق و بزێویی و شتی لەو جۆرەم نەدەزانین. کاتێک دەمبینی هاوپۆلەکانم پێدەکەنن و گەمان دەکەن، پێیان سەرسام دەبووم. ئاخر منیش وەک ئەوان حەزم لە گەمە و پێکەنین بوو. بەڵام کرێت دەجەنگی و لە خەتەردا بوو. لەوەش ترسناکتر ئەوەبوو کە سەرجەم مامۆستا و قوتابییەکان بەناوی خۆمەوە بانگیان نەدەکردم، بەڵکو بە(کرێتیی) بانگیان دەکردم. ئەمەش وەبیرهێنانەوەی ئەو ئەرکە بوو کە کەوتبووە سەر شانم.

بەڵام سەبارەت بەکاسۆلیکبوون، چ ترسێکم نەبوو. نەک لەبەرئەوەی دەمزانی کام مەزەب لەسەر حەقە، بەڵکو هۆیەکی تری هەبوو کە لەگەڵ ڕووکەشییە بێ بایەخەکەیدا، قووڵتر ڕۆحی هەرزەکاریمی لەهەر ئایین و مەزەبێک خستە ژێر کاریگەریی خۆی. بەیانیانی هەموو ڕۆژێک لە نوێژخانەی قوتابخانە، ڕێوڕەسمی زۆرەملێیی نوێژمان هەبوو. نوێژخانەکە هۆدەیەکی گچکە و هاکەزایی و کەوتبووە ناوەڕاستی قوتابخانەوە. ئەوێ هاوینان ترسناک و گەرم و زستانانیش ترسناک و سارد. دوو پەیکەری ڕەنگاوڕەنگی لە گەچ دروستکراوی لێ هەبوون، یەکێکیان هی مەسیح و ئەوی تریشیان هی مەریەمی پاقیژە. لە گوڵدانە شوشەیییە بەرزەکانی سەر میحرابی پیرۆزدا، چەپک چەپک گوڵە سۆسەنی سپیی دانرابوون. گرینگییەکی ئەوتۆ بەو گوڵانە نەدەدران و بۆ ماوەی چەندین ڕۆژ ئاوی گوڵدانەکانیان نەدەگۆڕین. سەرەنجام دەڕزین و بەیانیان کە دەچوومە نوێژخانەکە، بۆڕزیو هێڵنجی پێ دەدام. بیرمە جارێک خەریک بوو بەبۆنی ئەو گوڵانە ببوورێمەوە. بەو جۆرە وردە وردە کڵێسای کاسۆلیک و گوڵە سۆسەنە ڕزیوەکان لەناوەوەمرا ئاوێتەی یەکدی دەبوون. ئیتر لەوساوە مەسەلەی بوون بەکاسۆلیک هێڵنجی پێ دەدام.

لەگەڵ ئەوەشدا ساتەوەختێک پێشهات کە تیایدا بەلێواری هەڵدێری خیانەتکردن لە ئیمانم گیرسامەوە (تا ئەمڕۆش بەشەرمەوە ئەو ساتەوەختە وەیاد دێنمەوە) چۆن؟ ئەدی کام شەیتان چووبووە بن کلێشەمەوە؟ دەبێ ئەو شەیتانە چەند فێڵباز و ئارام بێ کە ئاوها لەودیو چاکەخوازییەکانی ئێمەوە دەچێتە بۆسەوە و خۆیشی جلکی فەزیلەت دەپۆشێ، دڵنیاشە لەوەی کە درەنگ یان زوو، بێ ئەملاولا نێچیرەکە دەکەوێتە بۆسەکەیەوە!

لە ڕاستیدا ئەو ساتەوەختە هات. بەیانی ڕۆژێکیان کاردیناڵێک کە قوتابخانە کاسۆلیکەکانی خۆرهەڵاتی بەسەر دەکردنەوە، خۆی بەقوتابخانەکەی ئێمەدا کرد. جبەیەکی ڕەشی ئاوریشمینی بەڕیشاڵی سوورەوە پۆشیبوو، کڵاوێکی سووری لێوار پانی لەسەردا و گۆرەوی سووری لەپادا، ئەنگوستیلەیەکی گەورەی یاقیقیی لە پەنجەدا. فەزای دەوروبەری پرشنگی دەدا و لێوڕێژ لە بۆنی عەتر بوو. ئەو ساتەی هاتە قوتابخانەکەمانەوە و لەبەردەمی ئێمەدا ڕاوەستا، گومانمان نەکرد لەوەی کە بونیادەمێکی بێگانەیە و هەر ئەلعان لە بەهەشتەوە دابەزیوە. دەستە سپی و قەڵەوەکەی، هەمان ئەو دەستەی کە ئەنگوستیلە یاقیقییەکە لەپەنجەکەیدا بوو، هەڵبڕی و بەرەکەتی داین. هەمووان هەستمان کرد هێزێکی شاراوە لەتەوقی سەرمانەوە دێتە جەستەمانەوە و تا قولەپێمان دەڕژێ. پێدەچوو شەرابی ترێمان نۆشیبێ و مۆخمان بەسووریی چریی خوێن ڕەنگیبێ.

گومانم لەوە نەبوو کە پیێر لورن باسی منی بۆ کردبوو. لەبەرئەوەی کاتێک ڕۆیشت، ئاماژەی بۆ کردم بەدوایدا بچم. چووینە ژوورەکەی. مۆڵەتی پێ دام لەسەر کورسییەکەی بەردەمیدا دانیشم.

بەنەغمەیەکی شیرین، شیرین وەکی هەنگوین گوتی: "حەز دەکەیت لەگەڵ مندا بێیت؟"

بەسەرسوڕمانەوە پرسیم: "بۆ کوێ؟ ئاخر من کرێتیم!"

کاردیناڵ پێکەنی. پاکەتێکی کردەوە، چکلێتێکی دەرهێنا و نایە دەمم. دەمی کاردیناڵ گچکە و ورد و پاقژ، لێوی ئەستوور، ڕەنگی لێوی سوورێکی تۆخ. هەر کاتێک دەستی دەجووڵان، بۆنی عەتر ئەو ناوەی دەتەنی.

گوتی: "دەزانم. هەموو شتێک لەبارەی تۆوە دەزانم. تۆ کرێتیت، بەمانایەکی تر تۆ بزنە کێویت. بەڵام ئارامبە و گوێم بۆ ڕادێرە. ئێمە بۆ ڕۆما، بۆ شاری پیرۆز دەچین. بۆ تەواوکردنی خوێندن دەچیتە قوتابخانەیەکی گەورە تا ببیتە کەسێکی بەناوبانگ. کێ چوزانێ، ڕەنگە ڕۆژێک جلکێکی وەک ئەم جلکانەی من بپۆشیت. بیریشت نەچێ کاتێک کرێتییەک دەبێتە پاپا، واتە دەبێتە ڕابەری هەموو مەسیحییەکانی دونیا، گەورەتر لە یەک ئیمپراتۆر. ئەوکات تۆ دەتوانیت بێیتە مەیدان و کرێت ئازاد بکەیت. حاڵیی بوویت؟"

بەچرپە گوتم: "بەڵێ.. بەڵێ!" سەرم هەڵبڕی و بەپەرۆشەوە گوێم ڕادێرا.

– کوڕەکەم، لەم لەحزەیەوە تەواوێک ژیانت لە خەتەردایە. گەر وەڵامم بەبەڵێ بدەیتەوە، ئەوا ڕزگار دەبیت. ئەگەر نا، ئەوا بۆ خۆت زایە دەبیت. ئەدی گەر لێرە بمێنیتەوە دەبیت بە چی؟ باشە بابت ئیشی چییە؟

– بازرگان.

– کەواتە تۆیش دەبیتە بازرگان. ئەوپەڕەکەی دەبیتە قازی یان پزیشک. بەواتایەکی تر دەبیتە بەتاڵە. گرێکستان لە کوێرە دێیەک زیاتر نییە. کوڕەکەم، لەو کوێرە دێیە وەرە دەرێ. زۆر شتم لەبارەی تۆوە بیستووە، نامەوێ زایە بیت!

دڵم بەتوندی کەوتبووە تەپە تەپ. جارێکی تر دوو ڕێگە لەبەردەممدا ڕاخرا بوون. دەبوو کامیانم هەڵبژاردبا؟ دەستی داوای یارمەتیم بۆ کێ ڕایەڵ کردبا؟ پیێر لۆرن بۆ ڕێگەیەکی دەبردم و پیێر لاورێنتیش بەرەو ڕێگەیەکی تر. ئەدی کام ڕێگەیان ڕاست بوو؟ چۆنە لە بابم پرسیبا؟

کە بابم بیرکەوتەوە زەندەقم چوو. جلک و سەر و گوێلاک باروتاویی، تازەکیی لە کرێت گەڕابۆوە و قۆڵی بەقورسی پێکرابوو. هەنووکە تفەنگەکان کڕ ببوون. دوای چەند سەدەیەک خوێن و خوێنڕێژیی، بووکی ئازادیی پێی نابووە خاکی کرێت. بەو زووانە شازادە ژۆرژی هێلینییەکان دەگەیشت و ڕێک لەو کاتەدا کە کرێت و گرێکستان بۆ هەمیشە دەبوونە یەک، ئەویش ئەڵقەی لەپەنجەی دوڵبەرەکەی دەکرد.

بابم لەگەڕانەوەیدا یەکسەر بۆ بینینم هات. یەکەم جار نەمناسییەوە. ڕەنگی پێستی لە جاران ڕەشتر و زەردەخەنەیەکیش لەسەر لێوی نەخشیی بوو. ئەوە

یەکەمین زەردەخەنە بوو بەڕوخساری بابمەوە ببینم. بەپێکەنینەوە لێی پرسیم: "حاڵ و ئەحواڵت چۆنە؟ خۆ نەچوویتەتە سەر ئایینی تازە؟" لەشەرما سوور هەڵگەڕام. دەستە زلەکەی خستە سەر سەرم و گوتی: "گاڵتە دەکەم، متمانەم پێتە!"

ئەلعان کە لە حزووری کاردیناڵدا، بیرم لە قسەکانی بابم دەکردەوە، شین و مۆر هەڵگەڕام. کاردیناڵ دەستە زلەکەی بەمیهرەوە نایە سەر سەرم و پرسیی: "بیر لە چ دەکەیتەوە؟"

بەچرپە گوتم: "بیر لەوە دەکەمەوە، چیی جوابی بابم بدەمەوە؟"

– نابێ بابت بەم مەسەلەیە بزانێ، نە ئەو و نە هیچ کەسێکی تر. ئێمە شەوانە بەنهێنیی لێرە دەڕۆین!

– ئەی دایکم چۆن؟ ئاخر دوایی دایکم دەگری؟

– مەگەر ئەو وتەیەی عیسات نەژنەفتووە کە دەڵێ: هەر کەسێ حاشا لە دایک و بابی خۆی نەکات، ناتوانێ شوێنپێی من هەڵگرێ!

بێدەنگیی لێوەکانمی دروو. لە ڕۆژانی منداڵیمەوە بەرەو ژوور، ڕوخساری عیسا ئەفسوونی کردبووم. لە ئەیکۆنەکاندا هەنگاو بەهەنگاو کەوتبوومە شوێن چیرۆکی ژیانی وی: لەدایکبوون، گەیشتن بەتەمەنی دوازدە ساڵیی، ڕاوەستان لەنێو بەلەمەکەدا و دەست ڕایەڵکردن بۆ هێورکردنەوەی زەریا. پاشان قامچی چەشتن و لەخاچدان، هاواری وی لەسەر خاچ کە گوتبووی:(خودایە، خودایە، بۆچی بەتەنیا جێت هێشتم؟) دواتر ئەو بەیانییە دڵڕفێنەی کە لەنێو گۆڕەوە هاتە دەرێ و بەبەیداخێکی سپییەوە بەرەو ئاسمان هەڵگژا. بەبینینی وی، منیش بەر قامچی دەدرام، لەخاچ دەدرام، ڕادەبوومەوە. ئەو سەردەمەی (کتێبی پیرۆز)م دەخوێندەوە، داستانە کۆنەکانم لەلا دەژیانەوە: ڕۆحی بونیادەم لەجانەوەرێکی کێویی و نووستوو دەچوو کە لە خەوندا هاواری دەکرد. کوتوپڕ دەروازەی ئاسمانەکان دەکرانەوە و مەسیح دەنیشتەوە. ئەو جانەوەرەکەی ماچ دەکرد و ئەمیش یەکسەر هەناسەیەکی خۆشیی هەڵدەمژت، وەئاگا دەبۆوە و لە وێنە هەمیشەییەکەی خۆیدا وەدیار دەکەوتەوە، دەبۆوە بەشازادە خانمێکی زۆر ناسک و نازدار.

دەستی کاردیناڵم ماچ کرد و گوتم: "زۆر باشە، من حاشا لە دایک و بابم دەکەم!"

کاردیناڵ گوتی: "کوڕی خۆم، هەر ئەلعان ڕوحلقودسم بینی کە بەسەر تۆدا دابەزی. تۆ ئیدی ڕزگارت بوو." وای گوت و ئەنگوستیلە یاقیقێکەی بۆ ڕاگرتم تا ماچی بکەم.

بڕیار بوو دوای سێ ڕۆژی تر ئۆغر بکەین. من دەمویست بێ ئەوەی ئەو نهێنییە بدرکێنم دایک و بابم ببینم و لەدڵی خۆدا، خوداحافیزییان لێ بکەم. بەڵام کاردیناڵ قایل نەبوو. گوتی: "بونیادەمی حیسابی کەسێکە کە بێ خوداحافیزیی، ئازیزانی خۆی جێ دێڵێ!"

لەبەرئەوەی منیش دەمویست ببمە بونیادەمێکی حیسابیی، پێم بەدڵی خۆدا نا و هیچم نەگوت. ئەی مەگەر چەند جار لە ئەفسانەکاندا نەمخوێندبۆوە کە کاتێک قەلەندەران دەدەنە بیابان، هەمان شت دەکەن؟ تەنانەت بۆ بینینی دایکیشیان ئاوڕ نادەنەوە و خودا حافیزیی لێ ناکەن. دەی منیش دەبوو هەمان شت بکەم.

چەند کتێبێکی قەبە و بەرگ ئاڵتوونییان دامێ سەبارەت بەشاری ڕۆمای نەمر و باوکی پیرۆز و پاپا. کتێبەکانم دەخوێندنەوە، لەوێنەی کلێسای قەدیس پەترۆس و فاتیکان ورد دەبوومەوە، لەنیگار و پەیکەرەکانم دەنۆڕی و سەرمەست دەبووم.

هەموو شتێک بەباشیی دەچووە پێش. لە خەیاڵی خۆدا لە زەریا دەپەڕیمەوە و دەگەیشتمە شاری پیرۆز. خوێندنم تەواو دەکرد، جبەیەکی سووری ڕیشاڵ ئاوریشمینم دەپۆشی. هەر کە تەماشای پەنجە گەورەی دەستی ڕاستم دەکرد، ئەنگوستیلەیەکی یاقیقیم تێدا دەبینی کە لەنێو تاریکیدا دەدرەوشایەوە. بەڵام یەکسەر دەستی قەدەر کەوتە جووڵە و ڕێگەی لێ گرتم. کەسێک بەگوێی بابمدا چرپاندبووی و پێی گوتبوو: "وا کاسۆلیکەکان خەریکن کوڕەکەت دەبەن!" شەو بوو. بابم، ئەو کرێتییە گرژ و مۆنە، لەسەر جێگاکەی ڕادەپەڕێ و ژمارەیەک بەلەمەوان و ماسیگری ڕەفیقی خەبەر دەکاتەوە. مەشخەڵ گڕ دەدەن، تەنەکەیەک نەوت و گوریس و تێشە لەگەڵ خۆیان دێنن و بەقەڵاکەدا سەر دەکەون. لەدەرگای قوتابخانە دەدەن و هاوار دەکەن: هاتووین قوتابخانەکە ئاگر تێبەردەین! قەشەکان دەحەپەسێن. پیێر لورن ئەرەقچنەکەی لەسەردەنێ، سەر لە پەنجەرەوە دەباتە دەرێ و نیوەی بەفەرەنسایی و نیوەشی بەگرێکیی دەکەوێتە هاوارهاوار و پاڕانەوە.

بابم بەدەم ڕاوەشاندنی مەشخەڵەکەی دەستییەوە هاوار دەکات:

– کوڕەکەم دەوێتەوە، ئەی سەگانی لایەنگیری پاپا کوڕەکەم دەوێتەوە؟ ئەگەر نا، ئەوا بەئاگر و تێشە دەتانهێنمە ژێر بار!

خەبەریان کردمەوە. بەپەلە جلکم پۆشی. خستمیانە سەبەتەیەکەوە و لە پەنجەرەیەکەوە شۆڕیان کردمە خوارەوە و کەوتمە نێو باوەشی بابمەوە. بابم ملی گرتم و سێ جار سەرمی بەعەردەکەدا کێشا. ئەوجا ڕووی کردە هاوڕێکانی و گوتی: "مەشخەڵەکان بکوژێننەوە، دەی یاڵلا با بگەڕێینەوە!"

بابم سێ ڕۆژ قسەی لەگەڵ نەکردم. حەمامی بۆ گەرم کردم و جلکی پاکی بۆ ئامادەکردم. سەریان بەزەیتی چرای شوکرانەبژێریی پاقیژە بۆ چەور کردم. بەدوای قەشەدا ناردی تا بێت و ئاوی پیرۆزم پێدا بپرژێنێ و بەخوێندنی دۆعا، جادووی پیسی کاسۆلیک لە ڕۆحمدا پووچەڵ کاتەوە. پاشان ڕووی تێ کردم و بە ددانەجیرێوە گوتی: "یەهوزا!" وای گوت و سێ تفی کرد.

بەڵام خودا میهرەبان بوو. چەند هەفتە دواتر مژدەیەک هات کە شازادە ژۆرژ بەڕێوەیە بگاتە کرێت و جڵەوی دەسەڵات بگرێتە دەست. بابم ڕاپەڕی، سێ جار سوژدەی برد، خاچی کێشاو بۆ لای سەرتاش چوو. ڕیش و قژی بابم هەرگیز گوێزانیان بەخۆوە نەبینیبوو. ڕیشی تا سەر سینگی درێژ ببوو، چونکە خۆی بەتازیەبار دەزانی، تازیە باری کرێت کە لە دیلێتیدا دەژیا. لەبەر هەمان هۆ بوو کە بابم نەک هەر پێنەکەنیبوو، بەڵکو بەو مەسیحییانەش تووڕە و قەڵس دەبوو کە پێدەکەنین. بەلای ئەوەوە پێکەنین کارێکی نانیشتیمانپەروەرانە بوو. بەڵام ئەلعان کە کرێت ئازاد ببوو، یەکڕاست بۆ لای سەرتاش ڕۆیشت. کاتێک بۆ ماڵەوە گەڕایەوە، ڕوخساری پرشنگی دەدا و ماڵەکە پڕ بوو لە بۆنی ئەو عەترەی کە سەرتاشەکە بەسەرو ڕیش و ڕوخساریدا پرژاندبوو.

پاشان ڕووی کردە دایکم و ئاماژەیەکی بۆ من کرد و پێکەنی:

– کرێت ئازاد بووە. ئەوەی چوو چوو. وا باشترە تەنانەت لە یەهوزاش خۆشبین!

دوای چەند ڕۆژێک ڕێگەی گەڕانەوەمان بەرەو کرێت گرتەبەر. خودایە چ سەفەرێکی تەژی لە سەرفرازیی بوو! خودایە چۆن هەتاو لەو ڕۆژە پایزییەدا بەقوولایی دڵدا ڕۆ دەچوو! خودایە پەڕینەوەی کەشتیی بەزەریای ئیژەدا چەندی

خایاند! بەرەبەیان بابم لەسەر ڕووی کەشتییەکە دانەوییەوە، ڕووەو باشوور دەینۆڕی. گەر چاوی بونیادەم توانیبای چیاکان لە شوێنی خۆیان هەڵکەنێ، ئەوا لەو ساتەدا کرێتمان دەبینی کە وەک کەشتییەکی جەنگیی چارۆکەدار ڕووەو لای ئێمە دەهاتە پێش.

*

ئازادیی

دوای تێپەڕبوونی هەموو ئەو ساڵانە، هێشتا بەوەیادهێنانەوەی ئەو ڕۆژە، چاوانم پڕ لە فرمێسک دەبن: ڕۆژێک دەڵێم کە شازادە (ژۆرژ)ی هێلینییەکان، واتە ئازادیی، پێی نایە خاکی کرێت. هەر بەڕاستی بەرخۆدانی ئینسان عیبادەتێکی لێک نەپچڕاوە. کەواتە ئەم چینە عەردییە – تورەهات و لەق و درزبردووە – چییە کە مرۆڤەکان، ئەو مشەخۆرە پۆشراو بەقوڕ و قەوزە و خوێنە، لەساتەوەختی گەڕان بەدوای ئازادیی خۆیاندا، لەسەری دەخشێن؟چەند ڕاچڵەکێنەرە تەماشاکردنی گرێکییەکان لە پێشەنگدا، ئەو ساتەی کە بەدوندی بڵندی ئازادییدا سەردەکەون و یان بەپاڵتۆ و و نێزەوە، یان بەتفەنگگەلی ساڵی ١٨٢١ و پەستەکەوە، یاخۆ بەشەرواڵە دەڵبە کرێتییەکانیانەوە ڕێ شەق دەکەن.

قارەمانێکی کرێتیی دێتەوە یادم کە شوان و بۆنی پشقلی نێرە بزنی لێ دەهات. تازەکیی لە جەنگ گەڕابۆوە. وەکی شێر جەنگیی بوو. ڕۆژێکیان پاش نیوەڕۆ لە پشتیری مەڕەکانیدا لەتەکیدا بووم. لە کۆمەڵەی (برایەتیی کرێت) لە ئەسیناوە نامەیەکی چاپکراوی پێ گەیشتبوو کە بەپیتی درشتی سوور و ڕەش نووسرابوو. کۆمەڵەکە لەنامەکەیدا بەسەر قارەمانێتیی ویدا هەڵی دابوو. لەنامەکەدا بەقارەمان ناوی بردبوو.

بەتووڕەیی لە گەیەنەری نامەی پرسی: "ئەوە چییە؟ ناشێ هەمدیس مەڕەکانم چووبێتنەوە ناو دەغڵی کەسێکەوە؟ چییە، داوای غەرامەم لێ دەکەن؟"

گەیەنەری نامە بەشادومانییەوە نامەکەی کردەوە و بەدەنگی بەرز بۆی خوێندەوە.

– خۆمانە بدوێ تا لە مەسەلەکە بگەم! ئەدی مەبەستیان چییە؟

– مەبەستیان ئەوەیە تۆ قارەمانیت. گەل ئەم نامەیەی بۆ ناردوویت تا بۆ منداڵەکانتی لەچوارچێوە بگریت.

قارەمان دەستە زلەکەی ڕاگرت و گوتی: "ئادەی بمدەرێ!" نامەکەی وەرگرت، ورد وردی کرد و خستییە نێو ئاگرەکەوە کە قابلەمەیەک شیری لەسەر بوو.

– بڕۆ پێیان بێژە من لەبەر خاتری ئەم کوتە کاغەزانە نەجەنگیوم، من جەنگیوم تا مێژوو ڕۆبنێم!

تا مێژوو ڕۆبنێم! شوانەی نەخوێندەوار باش دەیزانی دەیەوێ چ بڵێ. بەڵام نەیدەزانی چۆن ئەوە بڵێ. خۆ دەشێ بەباشترین شێوەی گونجاویش ئەوەی دەربڕیبێ.

گەیەنەری نامە، بەبینینی نامەی وردکراوی لەناو ئاگردا تووڕدراو، نیگەران بوو. قارەمان هەستایە سەرپێ، کاسەیەک شیر و برێک پەنیر و دوو نانی جۆی هێنا. پاشان رووی کردە گەیەنەری نامە و گوتی: "برادەر، وەرە ئێرە. تووڕە مەبە. هانێ وەرە بۆ خۆت بخۆ و بخۆرەوە، نەفرەت لە هەرچی نامە و سوپاسنامە هەیە. پێیان بێژە من پاداشتم گەرەک نییە. من شەڕ دەکەم لەبەرئەوەی حەزم لە شەڕە. بڕۆ ئەوەیان پێ بێژە. دەی یاڵڵا وەرە و تشتێک بخۆ!"

دوو ڕۆژی شکۆدار لەژیانمدا هەن. یەکەمیان ئەو ڕۆژەیە کە شازادە ژۆرژ پێی نایە خاکی کرێت. دووەمین ڕۆژیش، ساڵانێک دواتر، ڕۆژی ئاهەنگی دەیەمین ساڵوەگەڕی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بوو. لەو دوو ڕۆژەدا هەستم دەکرد کە جەستە و مۆخ و ڕۆحی ئینسان توانای وێرانبوونی هەیە و مرۆڤایەتیی دوای سەرگەردانییەکی ترسناک و خوێناویی، هەمدیس دەتوانێ یەکانگیرییە خۆڕسک و خوداییەکەی خۆی بەدەست بێنێتەوە. لە هەلومەرجێکی ئاوهادا، ئیدی (من) و (تۆ) و (ئەو) بارگە و بنەیان دەپێچنەوە و هەموو شتێک یەکانگیر دەبێ. ئەو یەکانگیربوونە سەرمەستییەکی عاریفانە و قووڵی وەها دەخوڵقێنێ کە ئیدی مەرگ داسەکەی لەدەست دەکەوێتە خوارێ و لەبووندا نامێنێ. جیا جیا لە یەکدی، ئێمە یەکە یەکە دەمرین. بەڵام لە پەیوەندیمانا بەیەکترەوە نەمر دەبین. هەروەک کوڕانی ئەهلی عەییاش(*)، دوای

(*) ئاماژە بەئینجیلی لۆقا، دەروازەی پانزەهەم. و. ف

برسێتیی و تینوێتیی و یاخیبوونێکی سەخت، ئامێز واڵا دەکەین و باب و دایکمان، ئاسمان و عەرد لەباوەش دەگرین.

قارەمانانی کرێت، کە زەنگۆڵی فرمێسک ڕیشیانی تەڕ کردبوو، دەسەسڕەکانیان لە هەوادا ڕادەوەشاند. دایکان ساوا شیرەخۆرەکانیان لەسەر دەستیان هەڵدەبڕی تا بتوانن ئەو غۆڵە مووزەردە، ئەو شازادەیەی ئەفسانەکانی دێوودرنجان ببینن، ئەو شازادەیەی کە چەند سەدەیەک لەمەوبەر دەنگی ناڵە و شیوەنی کرێتی ژنەفتبوو، وەک قەدیس ژۆرژ بەسواری ئەسپە سپییەکەیەوە بۆ وەدەسهێنانی ئازادیی دوورگەکە هاتبوو.

کرێتییەکان هێندە لەزەریایان ڕوانیبوو ڕووناکی چاوانیان کوژابۆوە. بنۆڕن... وا هات! نا، هێشتا وەدیار نەکەوتووە، بەڵام هەر لەحزەیەک بۆی هەیە وەدیارکەوێ. گا هەورێکی بەهاریی یاخۆ چارۆکەیەکی سپیی ئەو خەڵکەی بەهەڵەدا دەبرد، گا خەون نیوە شەودا. بەڵام هەمیشە هەورەکە دەڕەوییەوە، چارۆکەکە دیار نەدەما، خەون کۆتایی دەهات و جارێکی تر کرێتییەکان لە باکوور، لەگرێکستان و لە مۆسکۆ، لە مرۆڤانی بێ ڕوحم و خاووخلیچکیان دەنۆڕی.

هەنووکەش بنۆڕن! تەواوی کرێت لەرزی. قەبرەکانی دەمیان کردەوە، هاوارێک لە ترۆپکی (پسیلۆریتی)دا دەنگی دایەوە: "ئەوا هات، ئەوا گەیشت، بنۆڕن!" قارەمانە پیرەکان بەجێگەزامی جەستە و تفەنگە زیوینەکانیانەوە لەشاخەکانەوە دابەزین. جحێڵان بەخەنجەری دەسک ڕەش و کەمانچە کۆک کراوەکانیانەوە هاتن. زەنگەکان لێدران. گەڵای دارخورما و دارمۆرت شاریان ڕازاندەوە. قەدیس ژۆرژی قژ زەرد لە کەژاوەی ڕازاوە بەگەڵای دار دێمشتدا ڕاوەستابوو، زەریای کرێتیش لەودیو شانەکانییەوە دەدرەوشایەوە.

کرێتییەکان لەمەیخانەکاندا گۆرانییان دەچڕی و سەمایان دەکرد. دەیانخواردەوە و کەمانچەیان دەژەند، بەڵام نائارام و بێ ئۆقرە. بەوەی کە لە پێستی خۆیاندا دانەدەسەکنان، ناچار دەستیان دەدایە خەنجەر و بەقوڵ و ڕانی خۆیاندا ڕۆیان دەبرد تا خوێن فیچقەی دەکرد و لەو هەستە پۆنگخواردووەی ناوەوەیان بەتاڵ دەبوونەوە. مەترانی پیر دەستەکانی لەژێر گومبەزی کڵێسادا هەڵدەبڕی و لە

پەیکەری قودرەتی بێ هاوتا(*)ی دەنوێنی. دەیویست نوتق بدا، بەڵام گەرووی نووسابوو. هەر کە زاری هەڵێنایەوە، هاواری کرد: "ڕۆڵەکانم، مەسیح هەستاوەتەوە!" جگە لەوە نەیتوانی هیچی تر بێژێت. دەنگەکان تێکەڵاوی یەکدی دەبوون: "هەر بەڕاست مەسیح هەستاوەتەوە؟" چلچرا گەورەکانی کڵێسا دەلەرینەوە، دەتگوت بوومەلەرزە خستوونییەتە لەرە.

من ئەوکات جاحێڵ و بێ ئەزموون بووم. ئەم سەرمەستییە پیرۆزە تا ماوەیەکی درێژ لەبوونمدا مایەوە – ڕەنگە تا ئێستاش هەر ئاسەواری مابێ. تەنانەت لەقووڵترین ساتەکانی شادومانییدا – کاتێک لە زەریا، لە ئاسمانی پڕ ئەستێرە، یان لە دارچوالەیەکی چرۆکردوو دەنۆڕم، یاخۆ ئەو دەمەی یەکەمین ئەزموونی خۆشەویستیم وەبیردێنمەوە – نۆی دیسەمبەری ساڵی ١٨٩٨، ئەو ڕۆژەی کە دەسگیرانی کریت (شازادەی گریکستان) پێی نایە خاکی کریتەوە، لە ناخمدا چەخماخە دەدا و دڵم هەروەک ئەو ڕۆژەی کریت، بەدارمۆرت و گەڵای داردێمشت دەڕازێتەوە.

لای عەسر، لە کاتێکدا کە خەڵکی میگالۆ کاسترۆ لەشادومانیدا هاواریان دەکرد، بابم دەستی گرتم و بەدرێژایی شەقامە سەرەکییەکە کەوتینە پیاسە. سەراپای شەقام بەگەڵای دار مۆرت و دار دێمشت پۆشرابوو. پاشان لە دەروازەی شارەوە ڕەت بووین و لە کێڵگەکانەوە سەرمان هێنایە دەرێ. وەرز وەرزی زستان بوو، بەڵام هەوا بەتەرزێکی نەشئەبەخش گەرم بوو. دارچوالەیەک لەودیو پەرژینەکەوە یەکەمین خونچەی خۆی کردبۆوە. کێڵگەکان بەهۆی ساتەوەختە دڵڕفێنەکانی فێنکایی هەواوە، مەیلەو سەوز دەیاننواند. لەلای چەپەوە، شاخەکانی (سێلینا) ئەرەقچنی بەفریان لەسەرنابوو. گەرچی دارمێوەکان لە پەلکەداری وشک زیاتر نەبوون، بەڵام غونچەی دارچوالەکە، هاتنی وەرزی بەهاری ڕاگەیاندبوو، هەر بۆیە پەلکی دارمێوەکە جارێکی تر خونچەی دەکرد تا ترێ سپی و ڕەشەکانی ناو ناخی ئازادکات.

(*) Pantocrator وەرگێڕی فەرەنسایی ڕۆمانی (مەسیح هەمدیس لە خاچ دەدرێتەوە)، ئاماژەی بەوە داوە کە لە کڵێساکانی گریکستاندا وێنەیەکی گەورەی مەسیح بەناوی پانتۆکراتۆر لەژێر گومبەزەکەیدا وێنە کێشراوە. و. ف

پیاوێکی کەتە بەباوەشێک گەڵای دار دێمشتەوە بەرەو لامان هات. کە بابمی بینی، لەشوێنی خۆیدا ڕاوەستاو گوتی:

– قارەمان میخاییل، مەسیح هەستاوەتەوە!

باوکم دەستی بۆ بەسینگەوە گرت و وەڵامی دایەوە: "کریت هەستاوەتەوە!"

بەڕێگەی خۆماندا کەوتینەوە ڕێ. بابم پەلەی بوو. دەبوو منیش ڕاکەم تا پێی بگەمەوە.

بەهەناسەبڕکێوە پرسیم: "باوکە، بۆ کوێ دەچین؟"

– بۆ بینینی باپیرەت! دەی بێ بەڕێوە!

گەیشتینە سەرقەبران. باوکم بەشان دەرگاکەی کردەوە. بەسەر دەرگاکەوە، کەللەسەرێک بەژوور دوو ئێسقانەوە وێنەکێشرابوو. ئێسکەکان لەشێوەی نیشانەی لێکدان (x) دابوون – شێوەی یەکەمین پیتی ناوی مەسیح لە گریکیدا. ناوی مەسیح، ئەوەی کە هەستابۆوە، بە(x) دەس پێ دەکات – بەژێر دار سەرووەکاندا و لەلای ڕاستەوە بەسەر گۆڕە لەبیرکراوە خاچ شکاوەکاندا چووینە پێش. من لەمردووەکان دەترسام و لەکاتێکدا کە پام هەڵدەنگاوت، چاکەتەکەی بابم گرتبوو، لەدوایەوە هەنگاوم دەنا.

باوکم لەلای یەکێ لەگۆڕە لاکەوتەکاندا ڕاوەستا. گۆڕەکە لە تەپکەیەکی چکۆڵانە و خڕ دەچوو، خاچێکی تەختەیی لەسەر بوو. زەمانە ناوی مردووەکەی لەسەر سڕیبۆوە. بابم دەسەسڕەکەی لەسەری کردەوە و دەموچاوی بەعەردەکەوە نووساند. پاشان بەنینۆک کەوتە لابردنی خۆڵی سەر گۆڕەکە و کونێکی بچووکی تێ کرد. دەمی بەکونەکەوە نا و سێ جار بەدەنگی بەرز گوتی: "باوکە، ئەو هات! باوکە ئەو هات! باوکە ئەو هات!" دەنگی بەرز و بەرزتر دەبۆوە و بۆ نەعرەتە دەگۆڕا. بوتڵێکی گچکەی پڕ شەرابی لە گیرفانی دەرهێنا و دڵۆپ دڵۆپ ڕۆی کردە کونەکەوە تا خاک بینۆشێت. ئەوسا هەستایەوە سەر پا، خاچی کێشاو تەماشایەکی منی کرد. چاوانی برووسکەیان دەدا.

پرسی: "گوێت لێ بوو؟" دەنگی لە خرۆشاندا گڕ ببوو. "گوێت لێ بوو؟"

بێدەنگ بووم، ئاخر هیچ دەنگێکم گوێ لێ نەببوو.

باوکم بەتووڕەیی گوتی: "گوێت لێ نەبوو؟ دەنگی کرتەی ئێسکەکانی هات!"

*

هەر کاتێک ئەو ڕۆژە وەیاد دێنمەوە، سوپاسی خودا دەکەم کە منی دروست کردووە. زیاتریش سوپاسی دەکەم کە بەکرێتیی دروستی کردووم، ئەوەش لە سەردەمێکدا کە بەهەرتک چاوی خۆم شاهیدی ڕەتبوونی ئازادیی بووم بەسەر گەڵای دار دێمشت و پێشڕەویی ئەو لە دەروازەی بەندەرەوە بەرەو بێشەی قەدیس میناس. چەند شەرمەزارییە چاوانی لە قوڕ دروستبووی بونیادەم نەتوانێ نادیار ببینێ. گەر چاو توانای بینینی نادیاری هەبا، ئەوا من لەو ڕۆژەدا (قەدیس میناس)م دەبینی کە لە ئەیکۆنەکەیەوە دەهاتە دەرێ، لەبەردەم کڵێسادا بەسوار ئەسپەکەیەوە ڕادەوەستا، لە چاوەڕوانیی شازادەی گرێکستاندا، فرمێسک بەگۆنای خۆربردوو و ڕیشە ماش و برنجییەکەیدا دەهاتە خوار.

سەرەنجام دوای نیشتنەوەی شەپۆلی شادومانیی و دوای چەند ڕۆژێک، پاش هەڵکردنی بایەکی بەهێز کە گەڵای دار دێمشتی لەکۆڵان و جاددەکان ڕاماڵی، دوای بارینی بارانێکی تازە کە شەرابی ڕژاوی سەر شۆستەکانی دەشوشتەوە، ژیان هەمدیس بێدار بۆوە و زەینمان بۆ حەرەمی سنوورەکانی خۆی گەڕایەوە. سەرتاشەکان مووی قژ و ڕیشیان لە دوکانەکانیان گسک دا. ڕیشی تاشراوی مەسیحییەکان بریقەی دەدایەوە. بەردەوام دەنگی وشک و شکاو لە مەیخانەکانەوە دەگەیشتە گوێ.

من بەو کۆڵانانەدا پیاسەم دەکرد کە بەباران تەڕ ببوون. هەر کاتێک چۆڵوهۆڵیی کۆڵانەکان سەرنجی ڕاکێشابام، دەمقیژاند و هاوارم دەکرد تا هێور ببمەوە. هەزاران نەسل لەناوەوەمڕا دەیانقیژاند و هاواریان دەکرد تا هێور ببنەوە.

هیچ کاتێک ئاوها قووڵ هەستم نەکردبوو بەوەی کە باپیرانی ئێمە نەمردوون. لە ساتەوەختە هەستیارەکاندا هاواردەکەن، ڕادەپەڕنە سەر پا و چاو و دەست و زەینی ئێمە دەخەنە ژێر ڕکێفی خۆیان. لەمیانەی ئەو ڕۆژانەدا هەر کاتێک کۆڵان چۆڵ با و کەس ئێمەی نەبینیبا، ئەوا تەواوی باپیرە کوژراوەکانم بەدەستی تورک، تەواوی نەنکە ئەشکەنجە دراوەکانم بەدەستی تورک، لە شادومانییدا هاواریان دەکرد و

دەیانقیژاند. منیش شادومان بووم و پێشبینی ئەوەم دەکرد کە منیش وەک ئەوان وەهام، نامرم و تەنانەت دوای مردنیش توانای بیرکردنەوە و بینینم دەبێ. تەنها بوونی بەردەوامیی دڵەکان بەس بوو تا لە یادەوەریدا بمێنمەوە.

*

لەمیانەی ئەو دەروازەیەوە، لەمیانەی ئەو دەروازەی سەرفەرازییەی کە بەگەڵای دا رمۆرت و ئێسک و پرووسکی باپیران ڕازابۆوە، خۆم بەنێو ساڵەکانی هەرزەکاریدا کرد. ئاخر من ئیدی منداڵ نەبووم.

*

گرفتەکانی هەرزەکاریی

ساڵانی هەرزەکاریم بەکێشە و گرفتە ئاساییەکانی تافی جحێڵییەوە تێپەڕین. دوو دەعبای زل و زەبەلاح لەناخمدا وەئاگابوونەوە: یەکێکیان، جەستە، واتە پڵنگ، ئەوی تریشیان: زەین، واتە ئەو بازە تێرنەخۆرەی کە ناوەوەی ئینسان دەخوا و هەرچی زیاتریش بیخوات، برسیتر دەبێ.

کە تەمەنم سێ چوار ساڵان بوو، لەژێر زەبری دەسەڵاتی پەیجۆریدا بۆ پرسیارکردن، هەوڵی ئەوەم دەدا نهێنیی لەدایکبوون ئاوەڵاکەم. لەدایک و پوورەکانم دەپرسی: "ئەرێ منداڵان چۆن لەدایک دەبن؟ چۆناوچۆنیی ئاوها کوتوپڕ خۆیان بەماڵدا دەکەن؟ لەکوێوە دێن؟" بەڵگەم بۆ دەهێنانەوە کە دەبێ وڵاتێکی پڕ خێر و بەرەکەت هەبێ، دەشێ ئەو شوێنە بەهەشت بێ، لەوێ منداڵان بەچەشنی گوڵاڵە سوورە دەڕوێن. هەر جارێ کە باوکێک پێ دەنێتە بەهەشت، گوڵاڵە سوورەیەک لێ دەکاتەوە و لەگەڵ خۆی بۆ ماڵەوەی دێنێتەوە. بێ ئەوەی متمانەیەکی زۆرم بەوە هەبێ، چەندین جار لەزەینی خۆدا تاوتوێم دەکرد. بەڵام دایکم و پوورەکانم یان نەیاندەزانی چۆن وەڵامم بدەنەوە، یاخۆ حەکایەتی دێوودرنجانیان بۆ دەگێڕامەوە. بەڵام زیاتر لەوەی کە خۆم و ئەوان مەزەندەمان دەکرد، من تێدەگەیشتم و ئەفسانەی دێوودرنجەکانی ئەوان بەئەقڵمدا نەدەچوو.

هەر لەو سەردەمانەدا، ڕۆژێکیان خاتوو (کاتینا)ی هاوسێمان کە ژنێکی جاحێڵ

بوو، مرد. کاتێ تەرمەکەیان لەماڵ هێنایە دەرێ و ژمارەیەکی زۆر خەڵک بەهەڵەداوان کەوتنە دوای تابووتەکەی و لەپێچی کۆڵاندا بزربوون، ئیدی ترس سەراپای بوونمی لەخۆگرت. پرسیم: "ئەرێ بۆ کوێیان برد؟ بۆچی بردیان؟" وەڵامیان دامەوە: "مرد!" پرسیم: "مرد؟ یەعنی چێ؟" بەڵام چ شتێکیان بۆ ڕاڤە نەکردم. لەودیو قەنەفەکەوە هەڵترووشکام. بەدەست ڕوخسارم شاردەوە و کوڵی گریانم بەربوو. ئەو گریانەم لەدڵتەنگیی یاخۆ ترسەوە نەبوو، بەڵکو بۆ ئەوەبوو کە لەمانای مردن حاڵی نەدەبووم. بەڵام چەند ساڵ دواتر کاتی (کراساکیس)ێ مامۆستامان مرد، ئیدی مەرگ سەرسامی نەدەکردم، بەڵکو هەستم دەکرد پەی بەمردن دەبەم و ئیتر لەو بارەیەوە هیچم نەدەپرسی.

مەرگ و لەدایکبوون، ئەوەڵین نهێنییەک بوون کە ڕۆحی منداڵانەمیان هێنایە گیروگاز. مشتی چکۆڵانەم بەدەرگای داخراوی ئەو دوو نهێنییەدا دەماڵی بۆ ئەوەی بیانخەمە سەر پشت. سەرنجم دا کە نابێ بۆ وەدیهێنانی ئەرکێکی ئاوها چاوەڕێی یارمەتیی لە هیچ کەس بکەم، ئاخر خەڵکیی یان قوڕوقەپیان لێ دەکرد یاخۆ پێم پێدەکەنین. دەبوو خۆم فێربم.

هێور هێور جەستەش وەئاگا دەبۆوە. قەڵەمڕۆی من کە لە هەور و کەشفکردن پێکهاتبوو، قاڵبی جەستەی خۆی دەدۆزییەوە. قسەوباسی کۆڵان و بازاڕ دەکەوتنە بەر گوێم. گەرچی بەباشیی لەو قسە و باسانە حاڵی نەدەبووم، بەڵام هەندێ لەو قسانە بەلامەوە نهێنی ئامێز و ئالوودە بەگوناه بوون. بەو جۆرە ڕێوشوێنی ئەو قسانەم لەزەینمدا دیاری دەکردن و لەگەڵ خۆمدا دەمگوتنەوە تا بیرم نەچنەوە. بەڵام ڕۆژێکیان یەکێ لەو قسە قەدەغانەم بەزاردا هات، لەبەردەمی دایکمدا و بەدەنگێکی بەرزیش. دایکم بەسەرمدا قیژاندی: "کێ ئەو قسە ناشیرینەی فێرکردیت؟ گوێم لێ نەبێ جارێکی تر دووبارەی بکەیتەوە!" ئەوجا بۆ موبەق ڕۆیشت و بڕێک وردە بیبەری تیژێ هێنا و ترنجانییە دەمم. کەوتمە قیژە و هاوار، دەمم ئاگری گرتبوو. لە ڕقدا بەڵێنم بەخۆم دا کە بەردەوام ئەو وشانە لەبەرخۆمەوە بڵێمەوە، لەبەرئەوەی بەگوتنیان هەستم بەچێژ و خۆشیی دەکرد.

بەڵام، لەو وەختەوە بەدوا تا ئەلعان، تەنانەت دوای تێپەڕبوونی ساڵانێکی زۆر و

ئاشنابوون بەگوناهی بێ شومار، هەر وشەیەکی قەدەغە بەزارمدا هاتبێ، لێوی سوتاندووم و دەمم بۆنی بیبەری لێ هاتووە.

*

لەو سەردەمە دوورانەدا لە کرێت، زۆر درەنگ باڵقبوون خۆی وەدیار دەخست. لەتاو شەرم و شوورەیی هەوڵی دەدا خۆی لەودیو دەمامکە جۆراوجۆرەکانەوە حەشار بدا. ئەوەڵین جار هاوڕێیەتیی بۆ من، یەکێک لەو دەمامکانە بوو. ئەو دەمامکەش ئەڤینێک بوو کە بەرامبەر یەکێ لە هاوپۆلەکانم هەمبوو. ئەو هاوپۆلەم هەر بەناو بونیادەم بوو. منداڵێکی کورتەبنە و خڕتۆڵ، قاچ گێڕ و جەستەی بەهێز بەڵام خاڵیی لە پەیجۆریی و خەیاڵ. هەموو ڕۆژێک نامەی گەرموگوڕمان بۆ یەک دەنارد. گەر ڕۆژێک بهاتبا نامەیەکیم بەدەست نەگەییبا، ئەوا هەستم دەکرد فریودراوم و زۆر جاریش لەحەژمەتا کوڵی گریانم بەردەبوو. دەوروخولی ماڵەکەیانم دەدا و چاوەڕێم دەکرد بزانم کەنگێ دێتە دەرێ. کاتێ دەهاتە دەرێ، ئیدی دڵم بۆ ساتێک لەجووڵە دەکەوت. جەستەم بێدار ببۆوە، بەڵام هێشتا نەیدەزانی چ ڕوخسارێک بەخواستەکانی ببەخشێ و بەباشیی نەیدەتوانی ڕەگەزی نێر لە مێ جیاکاتەوە. لە لایەکی دییەوە هاوڕێیەتی بەستن لەگەڵ کوڕدا کەم خەتەرتر و بێ سەر ئێشەتر بوو. کاتێ بەژنێک دەگەیشتم، لە ناخمڕا هەستم بەنەفرەتێکی ئاوێتە بەترس دەکرد. کاتێک (با) هەڵی دەکرد و داوێنی کراسەکەی هەڵدەدایەوە، یەکەندەردوو ڕووم وەردەگێڕا و لەشەرم و نەفرەتدا تا بناگوێ سوور هەڵدەگەڕام.

ڕۆژێکیان – وابزانم نیوەڕۆ بوو، لەبەرئەوەی هەتاو وەک تەنوور هەڵایسابوو– لەڕێی گەڕانەوەمدا بۆ ماڵەوە، بەکۆڵانێکی باریک و سێبەرداردا دەهاتمەوە. کوتوپڕ ژنێکی تورک لەوبەرێ کۆڵانەکەوە وەدیارکەوت. کاتێک بەبەردەممدا ڕەت بوو، تۆزێ سنگێ کردەوە و مەمکۆڵانی وەدیارخستن. کە ئەوەم بینی ئەژنۆکانم سست بوون. هەرچۆنێک بوو بەهەڵەداوان خۆم گەیاندە ماڵەوە و لەسەر دەستشۆرەکە دانەویم و ڕشامەوە.

ساڵانێک دواتر، کاتێ نامەکانی هاوڕێکەم لەنێو گەنجینە تۆز لێنیشتووەکەماندا دۆزینەوە، ڕاچڵەکیم. خودای گەورە، چ پەرۆشییەک و چ تووڕەهاتییەک! بێ ئەوەی

خۆم ویستبێتم یاخۆ ئاگام لێ بووبێ، ئەو هاوپۆلە دەعجانەم لێ ببووە دەمامک و تا چەندین ساڵ ژنی لێ حەشاردابووم. بەدڵنیاییەوە گەر تۆزێ ئەو لەزەتە مەرگهێنە، واتە هەڵخلیسکانی ویم بۆ بۆسەی تۆقێنەری ژن دواخستبا، ئەوا منیش بۆ ئەو دەبوومە هەمان دەمامک.

هەواڵم پێگەیشت کە ئەو دواجار کەوتۆتە بۆسەوە، کەوتۆتە بۆسەی ژنەوە و ئیدی تیاچووە.

پشووی هاوینێکیان، من و ئەو هاوڕێیە و هاوپۆلێکی تر، (ئەنجومەنی هاوڕێیان)[*]ێکی نوێمان دامەزراند. بەنهێنیی کۆدەبووینەوە و سوێندی وەفاداریمان بۆ یەکتر تازە دەکردەوە. ئامانجێکمان بۆ ژیانمان دیاری کردبوو. ئەو ئامانجەش ئەوەبوو کە تا مردن، جەنگێکی درێژخایەن دژی درۆ و کۆیلایەتی و ناعەدالەتیی بەرپاکەین. پێمان وابوو دونیا لەسەر بناغەی درۆ و ناعەدالەتیی و فرتوفێڵ ڕۆنراوە. بەرپرسیارێتی ڕزگارکردنی دونیامان خستبووە ئەستۆی خۆمان. ئێمە ئیدی یەکێتییەکمان لەنێوان خۆماندا ڕۆنا و خۆمان لە هاوپۆلەکانی ترمان دابڕی. بۆ گەیشتنە ئامانج، نەخشە و پلانمان دادەڕشت. ئەرکی من لەو جەنگەدا بریتیی بوو لە نووسینی نمایشنامە و ئەرکی هاوڕێکەشم تەمسیلکردن لەو دەقانەدا بوو. هاوڕێی سێیەم کە شێت و شەیدای بیرکاریێ بوو، دەبوو ببێتە ئەندازیار و داهێنانێکی گەورە وەدی بێنێت، تا بەپارەی مۆڵی ئەو داهێنانە کۆمەکی هەژار و زۆرلێکراوان بکەین. پەلەمان بوو تا هەرچی زووتر بگەینە ئەو ساتەوەختە مەزنە. تەواوی هەوڵەکانمان بۆ ئەوە بێ لە سوێند و بەڵێنەکانمان لانەدەین. هەرگیز درۆمان بەدەمدا نەدەهات. کە لە کۆڵانەکاندا بەمندالانی تورک دەگەیشتین دەکەوتینە بیرازکردنیان، فالینەکانی ژێرەوەمان بەڕەنگی سپێ و شین بوو، ڕەنگی ئالای گرێکستان.

دەمەو ئێوارەی ڕۆژێکی زستان، لەگوێ بەندەر، حەماڵێکی تورکی پیرمان بینی کە لەقوژبنێکدا هەڵترووشکابوو هەڵدەلەرزی. دونیا تاریک داهاتبوو. کەس ئاگای لێ نەبوو. یەکێکمان فالینەکەی، ئەوی ترمان کراسەکەی، سێیەممان هێلەکەکەی لەبەری خۆی داکەند و بەو حەماڵەمان بەخشی. تەنانەت دەمانویست بیکەینە کۆڵ، بەڵام

(*) ئەنجومەنی هاوڕێیان لە ساڵی ١٨٢١ دا نەخشەی شۆڕشی گرێکستانی داڕشت. و. ف

نەمانوێرا. شەرمەزار و پەرێشان لەوەی کە نەمانتوانیبوو ئەرکەکەمان بەتەواوی بەئەنجام بگەیەنین لەو ناوە دوور کەوتینەوە.

هاوڕێکەم پێشنیاری کرد: "باشترە بگەڕێینەوە و ئەو پیرەمێردە بدۆزینەوە!"

– زۆر باشە، با بگەڕێینەوە!

بەهەڵەداوان کەوتینە سۆراخی حەماڵی پیر تا لەکۆڵی کەین، بەڵام لەوێ نەمابوو.

ڕۆژێکی تر، بیستمان قازییەکی بەنێوبانگی خەڵکی میگالۆکاسترۆ خانمێکی جاحێڵ و دەوڵەمەندی نیشانە کردبوو. بڕیار بوو زەماوەندەکەیان لە هەمان ئەو یەکشەممەیەدا ساز بدەن. لەو کەینوبەینەدا کوتوپڕ خانمێکێ جاحێڵی تر لە ئەسیناوە گەیشتبوو. ئەو خانمە جوانکیلە بەڵام هەژارە، هاوڕێی کچەکەی قازیی بووە لەزانکۆ و کاتی خۆی قازیی بەڵێنی پێ داوە بیهێنی. بەبیستنی ئەو هەواڵە، ئەندامانی (ئەنجومەنی هاوڕێیان)م بۆ کۆبوونەوە بانگ کرد. هەرسێکمان لەتووڕەییدا قوڵپمان دەدا، لەژوورەکەی من کۆبووینەوە. بەگوێرەی ڕێوڕەسمی ڕێکخراوەییمان نەدەبوو ئاوها ناعەدالەتییەک قەبووڵ بکەین. دوای چەند سەعاتێک وتووێژ لەبارەی ڕێوشوێنی جێبەجێکردنی بڕیارەکان، دەرئەنجام لەسەر ئەوە ڕێکەوتین کە هەرسێکمان بچینە لای مەتران و ئەو کارە نائەخلاقییە هەڵوەشێنینەوە. نامەیەکیشمان بەئیمزای ئەنجومەنی هاوڕێیان بۆ قازیی ڕەوانە کرد کە ئەگەر دورۆتی – ناوی خانمە ئەسینایییەکە بوو– نەهێنێ، ئەوا دەبێ حیسابی خۆی لەگەڵ ئێمە و خودادا یەکلایی بکاتەوە. جلکی پاکوتەمیزی ڕێوڕەسمی کڵێسامان پۆشی و بۆ حزووریێ مەتران چووین.

مەتران پیرەمێردێکی لاواز و سیلاوی و لەهەمان کاتیشدا فێڵباز بوو. گەرچی بەزەحمەت قسانی بۆ دەکرا و خێرا خێرا تەنگەنەفەس دەبوو، بەڵام چاوانی وەکی پشکۆی هەڵایساو دەدرەوشانەوە. ئەیکۆنی هەڵواسراو بەدیوارێ پشت مێزەکەیەوە، وێنەی مەسیحێکێ سووروسپیی و باشخۆر و قژ بەملاولادا شانەکراوی پیشان دەدا. وێنەیەکی بەردینی گەورەی قەدیس (سۆفیا)ش بەدیوارەکەی بەرامبەرەوە هەڵواسرابوو.

مەتران بەواقوڕماوییەوە دیقەتی دەداین، پرسی:

– منداڵینە چیتان دەوێ؟

هەرسێکمان بەیەکەوە گوتمان: "قوربان، ناعەدالەتییەکێ گەورە بەڕێوەیە بقەومێ!"

مەتران کۆکی، بەڵغەمێکی لەنێو دەسەسڕەکەی کرد و بەدەنگێکی فێڵبازانە گوتی: "ناعەدالەتی گەورە؟ باشە ئەو مەسەلەیە چ پێوەندییەکی بەئێوەوە هەیە؟ ئێوە تەلەبەی مەکتەبن. وایە؟ هەر بەڕاست وا باشترە ئێوە خەریکی دەرسودەوری خۆتان بن!"

هاوڕێکەم کە گوتاربێژێکی لێهاتووی ڕێکخراوەکەمان بوو، وەڵامی دایەوە: "قوربان..." ئیدی مەسەلەکەی لەسیرەوە تا پیاز بۆ گێڕایەوە.

لەکۆتایی قسەکانیدا گوتی: "قوربان، تا ئەم ناعەدالەتییە ڕانەگیرێ، ئێمە ناتوانین هێور ببینەوە. پێویستە قازیی خاتوو دوروٚتی بێنێ!"

مەتران هەمدیس کۆکی، چاویلکەکەی داگرت و ماوەیەکی درێژ دیقەتی داین. پێدەچوو سێبەری خەمێکی سەیر لەسەر ڕوخساری نیشتبێ. هەرسێکمان بەشپرزەییەوە لەبەردەمیدا ڕاوەستابووین و چاوەڕێ بووین. دواجار زاری هەڵێنا و گوتی: "ئێوە جاحێڵن. هێشتا منداڵن. نازانم خودا هێندە تەمەنم دەداتێ تا ببینم دوای پازدە بیست ساڵی تر چۆناوچۆنی لە ناعەدالەتییەوە دەگلێن!"

ماوەیەکی کەم بێدەنگ بوو. ئەوسا بەچرپە، وەک ئەوەی لەگەڵ خۆیدا بدوێ، گوتی: "ئێمە هەموومان ئاوها دەستمان پێ کرد!"

هەر کە زانیم دەیەوێ بابەتەکە بگۆڕێ، یەکسەر گوتم: "قوربان، چ بکەین بۆ ئەوەی بەر لە ناعەدالەتیی بگرین؟ لەپێناو چەسپاندنی عەدالەتدا، فەرموو ئێوە ئەمر بکەن و ئێمەش ئامادەین خۆمان فڕێ بدەینە نێو کوورەی هەڵایساوەوە!"

مەتران هەستایە سەرپا، لەکاتێکدا دەستی بۆ ماچکردن بەرەو لامان ڕایەڵ کرد، گوتی: "ئێوە بڕۆن، دوعای خێری منتان لەگەڵ بێ. ئێوە ئەرکی خۆتان بەئەنجام گەیاند. ئەوەش بەسە. ئەوەی کە ماوە پێوەندیی بەمنەوە هەیە!"

خەنیی و خۆشحاڵ گەڕاینەوە. لەڕێگە هاوڕێکەمان کە لە ناوەڕاستەوە دەڕۆیشت، دەستی نایە سەر شانی من و هاوڕێکەی تر و گوتی: "ئافەرین هەی ئەنجومەنی هاوڕێیان!"

هەمان ئەو یەکشەممەیە، قازیی زەماوەندی لەگەڵ خانمە دەوڵەمەندەکەدا کرد.

دواتر زانیمان کە مەتران ڕووداوی دیدارەکەی ئێمەی بەقاقای پێکەنینەوە بۆ هاوڕێکانی گێڕابۆوە.

*

هەرچ ڕۆمانێکمان بەدەست گەییبا دەمانخوێندەوە. زەینمان ئاگری دەگرت، سنوورەکانی نێوان واقیع و ئەندێشە، حەقیقەت و شیعر لەبەین دەچوون و پێدەچوو ڕۆحێ ئینسان توانای لەخۆگرتن و کارایی هەموو شتێکی هەبێ.

بەڵام چەند زەینم کرابایەوە و لە سنوورەکانی حەقیقەتی تێپەڕاندبا، بەهەمان پێوانە دڵم پڕ لەغەم دەبوو. ژیانم بێ ئەندازە تەنگ دەهاتە بەرچاو و لەبەرئەوەی نەمدەتوانی لەگەڵیدا هەڵکەم، ئارەزووی مردنم دەکرد. ئاخر تەنها مەرگ بوو کە ڕووبەرێکی بەرفراوان و بێ سنووری وەهای هەبوو کە دەمتوانی تیایدا جێگەم بێتەوە. ڕۆژێکیان – بیرم دێ – خۆر دەدرەوشایەوە و هەستم بەلەشساغیی و قاییل بوون دەکرد. پێشنیارم بۆ هاوڕێکەم کرد خۆمان بکوژین. پێشتر نامەیەکی درێژی خەمینم نووسیبوو. وەسێتنامەیەک بوو کە تیایدا ماڵئاواییم لەدونیا دەکرد. بەڵام هاوڕێکەم قایل نەبوو، منیش هیچ حەزم نەدەکرد بەتەنیا خۆم بکوژم.

ئەو غەمە بەیاننەکراو و پەی پێ نەبراوە، هێند دەستی ڕۆبردبووە بوونمەوە، کە ئیدێ حەزم بەبینینی هاوڕێکەشم نەدەکرد. ئێواران دەچوومە دەرێ و تەنیای تەنیا بەدرێژایی دیوارە ڤینیسیاییەکە، کە بەسەر شەپۆلەکاندا دەینۆڕی، پیاسەم دەکرد.

خودایە هەوا چ موجیزەئامێز بوو! چ شنەیەکی دڵنەواز لەزەریاوە هەڵی دەکرد! کیژان بەقردێلەی ئاوریشمیی بەکەزی و پرچە پەخشەکانیانەوە دەهاتن و دەچوون. منداڵە گچکە تورکەکان، بەپێی پەتیی و بەدەنگ و نەغمەی کچانەیان یاسەمین و ناوکە کوولەکەیان دەفرۆشت. (بار بالاریس) لە قاوەخانەکەی، مێز و کورسییەکانی ڕێکدەخستن تا پیاوانی دیار لەگەڵ هاوسەرەکانیاندا، کوڕان لەگەڵ دەسگیرانەکانیانا بچنە ئەوێ و قاوە و شەربەت و مەرەبا داواکەن و بەدڵێکی ئاسوودەوە لەئاوابوونی خۆر بنۆڕن.

بەڵام من هیچم نەدەبینی: نە زەریای بێ سنوور و ئارام، نە کلکەی بڵند و سیحراوی (ئاجیاپلاجیا)، نە چیای (ئەسترومبولاس)ی شێوە قووچەکیی

بە(نوێژخانەی لەخاچدراو) و هێلکە گچکە و سپییەکەی سەر ترۆپکەکەیەوە و نەکوڕان لەگەڵ دەسگیرانەکانیانا. فرمێسک بەرچاوی تاریک کردبووم. دوو نهێنی گەورە ڕۆحمیان هێنابووە گیروگاز، دوو نهێنیی کە ساڵێکیان مامۆستای فیزیا ئاوەڵایێ کردبوون. مەزەندە دەکەم ئەو برینانەی ئەو مامۆستایە کردنییە ڕۆحم، تا هەنووکەش سارێژ نەبووبن!

یەکەمین نهێنی، نهێنییەکی لە حەقیقەتا ترسناک، ئەوە بوو کە عەرد پێچەوانەی باوەڕی ئێمە، ناوەندی کەون نییە و خۆر و مەدارە پڕ ئەستێرەکان بەدەوری عەرددا ناسووڕێنەوە. بەڵکو هەسارەکەی ئێمە لە ئەستێرەیەکی گچکە زیاتر نییە کە بەخەمساردیی فڕێدراوەتە کۆئەستێرە و بەدەوری خۆردا دەسووڕێتەوە... بەو پێیە تاجی پادشایەتی لە تەوقە سەری (عەرد)ی دایکمان کەوتبووە خوارەوە.

سەراپای بوونم تەژی لە خەم و دڵتەنگیی بوو. ئاخر ئێمەش لەگەڵ دایکماندا لەسەر عەرشی پادشایەتی داگیرابووین. بەواتایەکی تر، عەردەکەی ئێمە وەک خانمێک بێ جووڵە لەناوەندی مەدارەکاندا، لەگەڵ ئەستێرەکانی چواردەوریدا ڕانەوەستاوە، بەڵکو ئەم خانمە لەنێو بلێسە مەزنەکان و لەنێو بێ سەروبەریدا وێڵە و لەچاوشارکێیەکی هەتاهەتاییدایە. ئەدی بەرەو کوێ دەچێ؟ بۆ ئەو شوێنەی بۆی دەستنیشان کراوە، بەپێی خۆری سەروەرییەوە بەستراوە و بەدوای ئەودا ڕێ دەکات. ئێمەش هەروەک ئەو بەستراوینەوە، ئێمەیش کۆیلەین و پاشکۆ. خۆریش بەهەمان شێوە پاشکۆیە. پاشکۆی کێ؟

کەواتە خورافەیە چییە کە مامۆستاکانمان تا ئەلعان بەبێ شەرمیی بۆیان گێڕاوینەتەوە؟ خورافەی ئەوەی کە گوایە خودا خۆر و مانگی وەک خشڵ بۆ عەرد خوڵقاندووە و مەداری پڕ ئەستێرەی وەک چرا بەژوور سەرمانەوە هەڵواسیوە تا ڕۆشناییمان پێ ببەخشێ.

ئەوە یەکەمین زام بوو. زامی دووەم ئەوە بوو کە ئینسان مەخلوقی ئازیز و لەبەردڵانی خودا نییە. بەڵکو ئەویش وەک مەخلوقەکانی تر، بازنەیەکی گچکەی نێو بازنەی بێکۆتایی ئاژەڵان و نەوە و نەبیرەی مەیموونە. پشتمان بگەڕێین، ڕۆحمان بگەڕێین، لەژێر داپیرە گەورەماندا هەر مەیموون دەبینین!

خەم و دڵتەنگیم بەرگە نەدەگیران. تەنیای تەنیا بەدرێژایی ڕۆخی زەریا، یان بەنێو کێڵگەکانا پیاسەم دەکرد، یاخۆ بەپەلە دەڕۆیشتم تا ماندووبم و ئەو خەم و دڵتەنگییە لەبیرکەم. بەڵام چۆن دەمتوانێ فەرامۆشی بکەم؟ بەسەری ڕووت دەڕۆیشتم و هەر دەڕۆیشتم. تەواوی قۆپچەکانی کراسەکەم دەترازاند چونکە خەریک بوو دەخنکام. هەنگاوم دەنا و لەخۆم دەپرسی: "بۆچی ئەو هەموو ساڵانە فریومان خوارد؟ بۆچی ئەو تاجی پادشایەتیەی کە لەسەر ئێمەی ئینسان و عەردی دایکمان نرابوو کەوتە خوارەوە؟ واتە ئیدی عەرد هیچ! ئێمەی ئینسان بێ بایەخ بووین، ڕۆژێکیش دێ کە هەر هەموومان نابووت دەبین؟" لەبەرخۆمەوە هاوارم دەکرد: "نا.. نا.. من سەر بۆ قەناعەتێکی لەو جۆرە نەوی ناکەم. ئێمە دەبێ هێند تەقولباب لەدەرکی چارەنووسمان بدەین تا بەڕووماندا دەکرێتەوە و خۆمان ڕزگار دەکەین!"

ڕۆژێکیان عەسر، کە ئیتر نەمدەتوانی بەرگەی ئەو دۆخە بگرم، بۆ لای مامۆستای فیزیا ڕۆیشتم. ئەو مامۆستایە کەسێکی زەردەڵ، کەم دوو، قسەی دەبێژا ئەوجا دەیبێژا، بەڵام قسەکانی هەمیشە ڕەق و کینایەتامێز بوون. زیرەکی و فێڵبازیی لەچاوانی سارد و لێوی ناسکی دەباریێ. نێوچەوانێکی چکۆڵە و تا برۆی هەر قژ بوو، لە ڕاستیدا هەر لە مەیموونێکی نەخۆش دەچوو. بینیم لەسەر کورسییەکەی دانیشتبوو دەیخوێندەوە. دیقەتی دام و بەئاشکرا سەرنجی شپرزەییمی دا بۆیە زەردەخەنەیەکی تەشەراویێ هاتێ.

پرسی: "ئەوە چۆن بوو؟ دیارە دەبێ بۆ شتێکی گرینگ هاتبیت؟"

– بمبوورە کە مەزاحیمتان بووم، بەڵام دەمەوێ حەقیقەت بزانم!

بەگاڵتەپێکردنەوە وەڵامی دامەوە: "هەر ئەوە! داواکەتان داوایەکی مەحاڵە، کام حەقیقەت؟"

– حەقیقەتی ئەوەی کە (ئەو) چنگی بەخاکدا کرد و لەهەناسە...

– کێ؟

– خوداوەند!

پێکەنینێکی وشک و بڕندە لە لێوە ناسکەکانیەوە قوڵپی دا.

چاوەڕێی وەڵام بووم. بەڵام مامۆستا پاکەتێکی گچکەی کردەوە، چوکلێتێکی ئاوی

نەواتی دەرهێنا و کەوتە جوینی.

غیرەتم دایە بەر خۆ و پرسیم: "قوربان، ناتانەوێ وەڵامم بدەنەوە؟"

بەدەم ئەملاولا پێکردنی چکلێتەکە لەدەمیدا گوتی: " با...چۆن!"

دوای ماوەیەک، سەرلەنوێ پرسیم: "کەنگێ؟"

– دە ساڵ، ڕەنگە بیست ساڵی تر. ئەو کاتەی زەینی چکۆڵەت دەبێتە زەینێکی کامڵ و حیسابیی. ئێستا بۆ وەڵامدانەوەت زووە. فەرموو بۆ ماڵەوە بگەڕێوە!

دەمویست بەگریانەوە بڵێم: "قوربان، ڕوحمم پێ بکە، حەقیقەتم پێ بڵێ، هەموو حەقیقەت!" بەڵام قوڕگم گیرا بوو. هەمدیس گوتی: "بۆ ماڵەوە بگەڕێوە!" وای گوت و ئیدی دەرگاکەی پیشان دام.

لە ڕێی گەڕانەوەدا، (ئارچماندرێت)(*)م بینی کە وانەی ئایینی پێ دەگوتین. ئەو مامۆستایە کەسێکی ساکار و ئیماندار بوو. گوێ گران و کورتەبنە، پیرێژنەکەی دایکی کە لەگوندێکی گچکەی دوور لە میگالۆکاسترۆ دەژیا کە بێ ئەندازە خۆشدەویست. زوربەی جاران ئەو مامۆستایە بەچاوانی فرمێسکاوییەوە پێی دەگوتین کە خەونی بەدایکییەوە بینیوە. وی هێند داوێن پاک بوو کە ئیدی سەرەنجام لەپیاوەتیی کەوتبوو. کاتی زەنگی پشوو لێی دەدا و دەرس تەواو دەبوو، بۆ ساتێک لەبەر دەرگاکە ڕادەوەستا و پاشان ئاوڕی دەدایەوە. بەنەغمەیەکی گریاناوییەوە پێی دەگوتین: "ڕۆڵەکانم، لەپێناو نەمرکردنی نەسلی خۆتاندا تێبکۆشن!" ئێمەیش کە خەریک بوو لەپێکەنینا ژانمان دەکرد، هاوارماندەکرد: "خەمت نەبێ قوربان، خەمت نەبێ!"

من هیچ ئەو مامۆستایەم خۆش نەدەویست. ئەقڵی هێندەی ئەقڵی بزنێک بوو کە بەردەوام دەیبـاڕاند و نەیدەتوانی وەڵام بەهیچ یەکێ لە دڵەڕاوکێکانمان بداتەوە. ڕۆژێکیان کە بنەماکانی ئایینی بۆ باس دەکردین، پەنجەی بەنیشانەی سەرکەوتن بۆ سەرەوە هەڵبڕی و گوتی: "خودا یەکە، یەک ک ک! لەبەرئەوەی بنەمای ئایین دەڵێ: من بڕوام بەخودایەک هەیە. گەر خودا دوو بایە، ئەوا بنەماکانی ئایین دەیانگوت: من بڕوام بەدوو خودا هەیە... دوو... دوو...."

(*) Archimandrite، لێکدراوە لە archos واتە سەرۆک و mandrita واتە شوان. و. ف

بەزەییمان پێیدا دەهاتەوە، هیچ کاممان بەڕەوای حەقی نەزانی بەرپەرچی بداتەوە.

بەڵام ڕۆژێکیان نەمتوانی دان بەخۆدا بگرم. باسی قودرەتی ڕەهای خودای بۆ دەکردین. قەڵەمەکەم هەڵبڕی و پرسیم: "قوربان، خودا دەتوانێ واقیعیەتی بوونی ئەم قەڵەمە ڕەت کاتەوە؟"

ئارچماندرێتی بەسەزمان سوور سوور هەڵگەڕا، بۆ ساتێک تێ فکری و هەوڵی دا وەڵامێک بدۆزێتەوە. کاتێ چ وەڵامێکی بۆ نەهات، ئەوسا تەختەسڕەکەی گرتە دەموچاوم. منیش هەستامە سەرپێ و بەوپەڕی شانازییەوە گوتم: "جا ئەوە کەی وەڵام بوو!"

سێ ڕۆژ لە قوتابخانە دەری کردم و عەسری هەمان ئەو ڕۆژە چووبووە لای بابم و پێی گوتبوو: "کوڕەکەت ئاژاوە گێڕ و هاروهاجە، پاشەڕۆژێکی خەراپ چاوەڕوانێتی، باشترە توند جڵەوی بگریت!"

– چیی کردووە؟

مامۆستای ئایین تەواوی ڕووداوەکەی لە نووکەوە بۆ گێڕابۆوە. بابم بەشان لەقاندنەوە وەڵامی دابۆوە: "کاتێک مەسەلەیەکی ئەوها پێوەندی بەمنەوە هەیە کە کوڕەکەم درۆ بکا یاخۆ لێیبدەی. جگە لەوە، هەنووکە ئەو ئیدی پیاوێکە بۆ خۆی، لێگەڕێ با هەرچی پێ خۆشە ئەوە بکات!"

ئەوە ئەو ئارچماندرێتە بوو کە لەسەر جادە بینیم. هەر کە بینیم، ڕووم وەرچەرخاند تا ناچار نەبم سڵاوی لێبکەم. ئاخر لەو ساتەدا زۆر داخ لە دڵ بووم. دواجار بۆم ساخ ببۆوە کە ساڵانێکە ئەو و هاوکارەکانی فریومان دەدەن. لەو بەشەی تایبەت بەپیرۆزترین بەرخۆدانی بەشەرییەتدا، گاڵتە و سووکایەتییان پێ دەکردین.

چەند خۆش بوون ئەو ڕۆژانەی کە دوو پرشنگی خێرا، زەینیان شەق کردم! وای چ شەوانێک بوون ئەو شەوانەی کە خەو نەدەچووە چاوانم! نیوەشەوان لەسەر تەختەنوێنەکەم ڕادەپەڕیم، نەبا بانگم کەن و ئاشکرابم، هێور هێور لەسەر نووکی پێ بەپێپلیکانەکاندا دەهاتمە خوار، وەک دز دەرگاکەم دەکردەوە و دەچوومە کۆڵان. هەموو شوێنێک چۆڵ و بێدەنگ. دەرگاکان داخراو، چراکان خامۆش. بەکۆڵانە تەنگەبەرەکانی میگالۆکاسترۆدا دەکەوتمە پیاسە و بەوردیی گوێم بۆ هەناسەدانی

ئارامی شاری نووستوو ڕادەدێرا. بەڵام جارناجارێک دەنگی ژنانێکی عاشقم دەژنەفت کە لەودیو پەنجەرە داخراوەکانەوە، بەگیتار و عود گۆرانی عاشقانەی خەمینیان دەچڕی. گۆرانییەکی بەشکۆو گریاناویی کە لەساپیتەکانەوە بەرز دەبۆوە و هەڵدەفڕی. سەگەکانی دەروجیران گۆرانییەکەیان دەبیست، وە ئاگا دەبوونەوە و دەکەوتنە وەڕین. بەڵام من لە ئەڤین و لە ژن بێزار بووم. لێکدا لێکدا لەخۆم دەپرسی: "خەڵکیی چۆن دەتوانن گۆرانی بڵێن؟ چۆن دڵیان ڕاناچڵەکێ بۆ تێگەیشتن لەماهییەتی خودا و بۆ حاڵیبوون لەوەی کە لە کوێوە هاتووین و بۆ کوێ دەڕۆین؟" بەخێرایی لەو ناوە ڕەت دەبووم، دەگەیشتمە دیوارەکانی کەنار و لەوێ هەناسەیەکی ئاسوودەییم هەڵدەمژت. زەریای قیرڕەنگ لەو خوارەوە گرمەی دەهات، هوروژمێ بۆ دیوارەکان دەبرد و دەیڕووشاندن. کەفێ ئاو بەدیوارەکاندا سەری دەکرد و بەنێوچەوان و لێو و دەستمدا دەپرژا و فێنکی دەکردمەوە. چەند سەعاتێک بەژوور ئاوەوە دەمامەوە، هەستم دەکرد زەریا دایکمە نەک عەرد. ئاخر تەنها زەریا بوو کە نیگەرانیمی پەی پێ دەبرد، لەبەرئەوەی ئەویش لەو نیگەرانییەدا شەریکم بوو، بۆیە ئەویش چاوانی نەدەچوونە خەو. زەریا بەسینگی خۆیدا دەکێشا، هوروژمی بۆ کەنار دەبرد و ئەویش بەشێ خۆی گورزی بەردەکەوت. ئەویش لە گەڕانیدا بەدوای ئازادیدا، هەوڵی دەدا دیوارەکانی کەنار ڕاماڵی و لەو سنوورانەوە بەرەو دیوی ئەودیو ڕەت ببێ. وشکایی ئارام و دڵنیا و سادە دڵ و ڕەنجدەرە، شکۆفە دەکا، میوە دەدا و دەژاکێ. بەڵام نایەڵێ ترس دزە بکاتە دڵییەوە، لەبەرئەوەی دڵنیایە بیەوێ و نەیەوێ بەهار جارێکی تر لە خاکەوە سەر دەردێنێ. بەڵام زەریای دایکم، ئارام نییە، شکۆفە ناکات، میوە نادات، لەباتی ئەوە دەگرمێنێ و شەو و ڕۆژ لە بەرخۆداندایە.

من گوێم بۆ ئەو ڕادەدێرا و ئەویش گوێی بۆ من ڕادەدێرا و تا کازێوەی دەدا دڵی یەکترمان دەدایەوە. پاشان لە ترسی ئەوەی کە نەبا خەڵکیی پێکەوە بمانبینن، بەپەلە بۆ ماڵەوە دەگەڕامەوە و لەسەر تەختەنوێنەکەم ڕادەکشام. دڵنیاییەکی تاڵ و سوێر لەجەستەمدا دەبزووت. خۆشحاڵ بووم کە لە ئاوی زەریا خولقاوم نەک لە خۆڵ.

یەکێ لە هاوسێ نزیکەکانمان مەیموونێکی هەبوو: بوونەوەرێکی بێ شەرم و گەڵوقوون سوور و خاوەن چاوانێکی مرۆڤانە بوو. هاوڕێی پیرەمێردێکی ئەو هاوسێیەمان کە خەڵکی ئەسکەندەریە بوو، ئەو مەیموونەی بۆ یادگار دابوویی. هەر

کاتێ لەوێوە ڕەت دەبووم، لەسەر سەکۆی بەر دەرگا دەمبینی. بەردەوام بستەی دەکرتاند. هەمیشەش خۆی دەخوراند تا لە گۆبەنی ڕشک و ئەسپێکانی لەشی ڕزگاربێ. بەزۆریی ڕادەوەستام و تەماشای جووڵە و پێکەنینەکەیم دەکرد. وەک کاریکاتێرێکی بونیادەمانە دەهاتە بەرچاوم. مەخڵوقێکی عەییار و بێ حەیا و خاڵی لەنهێنیی بوو. دەکرا خەڵکیی بێ بایەخانە لێی بنۆڕن و پێبکەنن. بەڵام ئەلعان من کە دەمبینی زەندەقم دەچوو. بۆ ئەوەی سەر و فەساڵی نەبینم ڕێگەکەم دەگۆڕی. بەخۆم دەگوت: "بڵێی ئەوە نەنکم بێ؟ ئەمە ئیدی سووکایەتییە بۆ ئینسان!" شەرمەزار و تووڕە هەستم دەکرد دەسەڵاتی ناوەوەم وێران دەبێ.

ئایا نەنکی ئەوەڵینم ئەم مەیموونە بووە؟ بەواتایەکی تر ئایا ڕاستە دەستکردی خودا نیم و ڕۆحی خۆی لە مندا نەچاندووە؟ ئایا من لە نێرە مەیموونێک کەوتوومەتەوە کە تۆوەکەی لە مێ مەیموونێکەوە بۆ مێ مەیموونێکی تر گوێزراوەتەوە؟ بەکورتیی ئایا من لە بنەڕەتدا کوڕی مرۆڤ و کوڕی مەیموونم؟

چەندین مانگ ئەو سەرە گێژیی و تووڕەیییەم درێژەی کێشا. کێ چوزانێ، ڕەنگە تا هەنووکەش بەردەوام بێ. لە بەرێکی ئەو هەڵدێرە نهێنیئامێزەدا مەیموون ڕاوەستابوو، لەوبەریشەوە مامۆستای ئایین. لەنێوان ئەمبەرو ئەوبەردا، بەژوور ئەو فەوزا و بێ سەروبەرییەوە، من بەسەر تاڵە دەزوویەکەوە بووم و بەوێوە هاوسەنگی خۆم پاراستبوو. بەترسەوە هەنگاوم دەنا. ڕۆژگارێکی ناخۆشم دەگوزەراند.

کاتێ پشووی قوتابخانە هاتبوو، بەباوەشێک کتێبی خوازراوەوە لەبارەی ئاژەڵ و گژوگیا و ئەستێرەوە دەرگام لەسەرخۆ کلیل دا. بەپیاوێک دەچووم کە لە تینوواندا خەریک بێ لە پەلوپۆ بکەوێ، تا ئەو کاتەی لە ڕۆخی ڕووبارێکدا بەدەمدا دەکەوێ تا ئاو بنۆشی. شەو و ڕۆژ سەرم بەسەر ئەو کتێبانەدا شۆڕکردبۆوە. نەدەچوومە دەرێ. بەدەستی ئەنقەست نیوەی سەرم سفر کردبوو. کاتێ هاوڕێکانم دەهاتن بەدواما تا لەگەڵیاندا بچم بۆ پیاسە، سەرم لە پەنجەرەکەوە دەبردە دەرێ و ئاماژەم بۆ سەرە نیوە سفرکراوەکەم دەکرد و دەمگوت: "چما نابینن؟ چۆن بەم وەزعەوە دەتوانم بێمە دەرێ؟" ئەوجا هەمدیس سەرم بەسەر کتێبەکانا شۆڕ دەکردنەوە و بەئارامیی گوێم بۆ پێکەنینی گاڵتەئامێزێ هاوڕێکانم ڕادەدێرا کە دوور دەکەوتنەوە.

هەرچی زانیارییەکانم زیاتر دەبوون، دڵم زیاتر تەژی لە دڵتەنگیی و گومان دەبوو. سەرم هەڵدەبڕی و گوێم بۆ قریشکە و هاواری مەیموونەکەی دراوسێم ڕادەدێرا. ڕۆژێکیان پەتەکەی پچڕاند، هاتە حەوشە و بەسەر دار ئەکاکیاکەدا سەرکەوت. کاتێ سەرم هەڵبڕی سەرنجم دا لەنێو پەلکەکانی درەختەکەوە دیقەتم دەدا. لەرزم لێ هات. بەهەموو ژیانم چاوانێکێ ئاوها بونیادەمانەم نەبینیبوو. دووچاوێ بازنەیی، دووچاوی ڕەش و بێ جووڵە، دووچاوی لێوانلێو لە فێڵ و گاڵتەجاڕیی دیقەتیان دەدام.

هەستام و کتێبەکانم لەولاوە دانان. بەدەنگی بەرز گوتم: "ئاوهایی نابێ، من پێچەوانەی ماهییەتی ئینسان هەڵسوکەوت دەنوێنم و لەپێناو تارماییدا چاو لەجەستە دەقوچێنم. ژیان لەگۆشت و جەستە پێکهاتووە و منیش برسیم!" لە پەنجەرەکەوە بۆ دەرەوە نەویم و گوێزێکم بۆ مەیموونەکە هەڵدا. گوێزەکەی بەحەواوە گرتەوە، بەددان شکاندی، توێکڵەکەی لێکردەوە و بەدەم جوینی ناوکەکەیەوە بەگاڵتەجاڕییەوە تەماشا و بانگی دەکردم.

فێری خواردنەوەی شەراب کرابوو. ڕامکردە ژێر زەمینەکە و پیاڵەیەک شەرابم هێنا و لەسەر لێواری پەنجەرەکە بۆم دانا. بەئیشتیاوە پەڕەی کەپووی لەرییەوە، قەڵەمبازێکی دا و خۆی گەیاندە سەر لێواری پەنجەرەکە. لمۆزی نایە نێو پیاڵەکە و کەوتە خواردنەوەی شەراب. هێند بەکەیف و لەزەتەوە شەرابەکەی دەخواردەوە کە بەزوبان تەقەی لەنێو زاری هەڵدەسان. پاشان دەستی کردە ملم، وەک بڵێی نەیەوێ جێم بێڵێ. بۆنی شەراب و چڵکێ لێ دەهات. گەرمای جەستەیم لەسەر ملم هەست پێ دەکرد. مووێ سمێڵی دەچوو بەنێو کەپوومدا، ختووکەی دەدام و دەیخستمە پێکەنین. بەهەموو جەستەی ئامێزی پێداکردبووم و وەک بونیادەم هەناسەی دەدا. گەرمای جەستەمان ئاوێتەی یەکدی ببوو، هەناسەی لەدووی هەناسەکانی منەوە دەهات. پێکەوە بووینە هاوڕێ. کاتێک ڕۆیشت، هەستم دەکرد ئەو لەئامێزگرتنە بەجێژنی تەبشیریی شووم دەچێ. فریشتەیەکی ڕەش، پەیامهێنێکی کوڵکن و چوار پا، لە پەنجەرەی ژوورەکەمەوە دەچووە دەر.

ڕۆژی دواتر، دەمەو ئێوارە بۆ بەندەر چووم. وەک بڵێی لەوەوبەر نیازێکی لەو چەشنەم نەبووبێ. خۆم بەمەیخانەیەکدا کرد کە جێژوانی ماسیگران بوو. داوای

شەرابم کرد. نەمدەزانی خەمین و تووڕەم یان خۆشحاڵ، هەموو شتێ – مەیموون، ئاسمانی ئەستێرەباران، خوداو پلەی ئادەمیی – هەموو شتێ لە ناخمدا ببوونە گرێکوێرە. پێدەچوو ئومێدم لەسەر کحول هەڵچنیبێ تا ئەو گرێکوێرەیەی پێ بکەمەوە.

چەند ماسیگر و حەماڵێک کە هەموویان مەیخۆری حیسابیی بوون لە گۆشەیەکدا دانیشتبوون، پێک پێک بادەیان هەڵدەدا. هەر کە منیان بینی، دایانە قاقای پێکەنین.

یەکێکیان گوتی: "هێشتا دەمی بۆنی شیری خاوی لێدی و دەیەوێ لاسایی پیاوان بکاتەوە!"

ئەوی تریان گوتی: "لاسایی بابی دەکاتەوە، بەڵام ڕێیەکی درێژی لەپێشە!"

بەبیستنی ئەو وشانە لە تووڕەییدا قوڵپم دەدا. هاوارم کرد: "هێی هاوڕێیان، وەرنە ئێرە، تا سەرخۆشتان کەم!"

بەقاقای پێکەنینەوە هاتنە سەر مێزەکەم. خێرا خێرا پەرداخەکانمان پڕ دەکردن و چۆڕبڕمان دەکردن. ئەوان بەتووڕەیی دیقەتیان دەدام. نە قسەمان دەکرد و نە گۆرانیمان دەگوت، تەنها پەرداخە پڕەکانمان بەرز دەکردنەوە و سەیری یەکتریمان دەکرد تا ببینین کاممان گرەوەکە دەباتەوە. عیززەتی نەفسی کرێتیی بوون ئاگری تێ بەردابوون. ئاخر ئەو مەیخۆرە بەئەزموونانە شەرمیان دەکرد لەوەی کە مێردمنداڵێک لێیان بەرێتەوە.

بەوەشەوە، یەکە یەکە تەختی عەرد بوون و من تا کۆتایی بەئاگا مامەوە. پێدەچوو عەزابم هێند قورس بووبێ کە ئەوها بەسەر کاریگەریی بادەکەدا زاڵ ببوو.

شەوی دواتر و شەوانی تریش، هەمان بەزم دووبارە دەبۆوە. چیرۆکی شەونشینیم لەگەڵ ماسیگر و حەماڵەکانی بەندەردا کەوتە سەر زاری خەڵکیی و لە سەراپای میگالۆ کاسترۆدا وەک مەیخۆرێکی بەدمەست ناوبانگم دەرکرد.

هاوڕێکانم بەو هەڵخلیسکانەم خۆشحاڵ بوون. ئاخر نەیاندەتوانی بڕوا بەو واقیعە بێنن کە من ڕقم لە هاوڕێیەتی ئەوان دەبێتەوە و دەرگا بەڕوویاندا دادەخەم و دەخوێنمەوە، یاخۆ باوەڕ بەوەی کە بەودواییە کتێبێک بنێمە گیرفان و بەتاقی تەنیا بۆ پیاسە بچم. ئەو هاوڕێیانە بەنیگای نەفرەتاویی و بەتانە و تەشەرەوە گوتبوویان:

"ئاخرییەکەی سەرث بەر ئەستێران دەکەوێ و هەپروون بەهەپروون دەبێ!" بەڵام هەنووکە خۆشحاڵ بوون کە دەیانبینی لەگەڵ خەڵکانی هەرچث و پەرچیث میگالۆکاسترۆدا دەخۆمەوە و باجی ڕووڕەشیی خۆم دەدەم.

لێم نزیک دەبوونەوە، خۆ دەشی لە ڕووی میهرەبانیشەوە لێم نزیک بووبنەوە. شەوێکی شەممە، بەپێی بەڵێن و بڕیارێکی نهێنیی، بۆ باشترین تیاترۆخانەی شاریان بردم. تیاترۆخانەکە ناوی تیاترۆخانەی (جەنگاوەرانێ ١٨٢١) بوو. ماوەیەک لەوەوبەر تیمێکی نوێی نمایشکار، کە پێکهاتبوو لەژنانی شۆخ و شەنگی ڕۆمانی و فەڕەنسایی هاتبوونە میگالۆکاسترۆ و ئەقڵیان لەسەری پیاوماقووڵانی شاردا نەهێشتبوو. عەسرانێ شەممە ئەو پیاوانە، بەوپەڕی حیرسەوە لەماڵ دەهاتنە دەر و وەک دز پێیان دەنایە ئەو بەهەشتە قەدەغە و نیوە تاریکەوە. بەترس و لەرزەوە لەمێزە دوورەکاندا دادەنیشتن، بەملاولای خۆیاندا دەیانڕوانی تا دڵنیابن لەوەی کە لەژێر چاودێری ناسیاوێکدا نین. ئەوسا دەستیان بەیەکدا دەدا تا ژنە گۆرانیبێژێکی بۆنخۆش و ئارایشتکراو بێت و لە نێو ئامێزیاندا دانیشی. پیاوە هاوشارییە ماقووڵەکان بەو جۆرە چەند ساتەوەختێکی شەرمەزارانەی پڕ شەڕوشۆڕیان لەبیر خۆدەبردەوە، ساتەوەختگەلێک کە پەیوەست لەگەڵ ژیانێکی هاوجووت لەگەڵ فەزیلەتە.

هاوڕێکانم منیان بۆ ئەوێ برد و داوای شەرابیان کرد. ژنێکی ڕۆمانیی خڕ و خەپان هاتە مێزەکەمان. مەمکە ئارەقاوییەکانی هێنابووە دەرێ. بەو تەمەن و ئەزموونەی کە هەیبوو، بەتەواوی کاری خۆی دەزانی. هاوڕێکانم پێک دوای پێک بۆیان تێ دەکردم و منیش دەمخواردەوە. سەرم گەرم بوو، بەبۆنکردنی ڕەگەزی مێ هەستم دەکرد کە مەیموونەکەی ناخم وەئاگادێتەوە. تاکی پاپووجی ژنە گۆرانیبێژەکەم هەڵگرت، خێرا خێرا شەمپانیام تێ دەکرد و دەمخواردەوە.

ڕۆژی دواتر، چیرۆکی ڕیسوایی گەورە لە میگالۆ کاسترۆدا دەنگی دایەوە: قەدیس، سولەیمانی حەکیم شەوی لە قەحپەخانەیەکا ڕۆژ کردۆتەوە و لە پاپووجی ژنە گۆرانیبێژێکدا شەمپانیای خواردۆتەوە. قیامەتی هەستا بوو نەبێتەوە. یەکێ لە مامەکانم، تووڕە لە پێ هەڵخلیسکانی ئابڕووبەرانەی برازاکەی چووبووە لای بابم و هەواڵەکەی پێ ڕاگەیاندبوو. بەڵام بابم بەدەم شان لەقاندنەوە وەڵامی دابۆوە: "ئەلعان

ئیتر ئەو پیاوێکە بۆ خۆی، واتە دەیەوێ ببێتە پیاو. تاقە ئیشێ بیکات ئەوەیە، جووتێک پاپووج بۆ ئەو ژنە گۆرانیبێژە بکڕێ!"

بەڵام من، لە دڵەوە خۆشحاڵ بووم، لەبەر ئەوەی سەرپێچی یاسام دەکرد. خۆم لەشەڕێ مامۆستای ئایین و دێوی (دە فەرمان)ەکە ڕزگار دەکرد، شوێنپێی جێگیر و تۆکمەی باپیرە کۆڵکنەکانم هەڵدەگرت.

هەڵخلیسکابوومە نشێوێکەوە و ئەو هەڵخلیسکانەم پێخۆش بوو. دواساڵی قۆناغی خوێندنی ئامادەییم بوو. بەڕقەوە لەمامۆستای ئایینم دەنۆڕی کە لەپاڵ چاکەخوازییەکانیدا، بەئارامیی زەردەخەنەی دەهاتێ. ئەو پیاوە مەڕە، ئاسوودەخەیاڵ لە دونیاو قیامەت، بەمیهرەبانییەوە لە ئێمەی گورگی دەنۆڕی. منیش بەرگەی ئەوەم نەدەگرت. دەبوو ئارامیی و ئاسوودەیییەکەی تێکوپێک بشکێنم، دەبوو تۆفانێک لە دەمارەکانیا بەرپاکەم و ئەو زەردەخەنە گێلانەیەی پانتایی ڕوخساری بسڕمەوە. هەر بۆیە بەیانییەکیان، کارێکی شەیتانانەم بەرامبەری لێوەشایەوە. چووم نامەیەکی کورتم بەم ناوەڕۆکە بۆ نووسێ: "تەندروستی دایکت زۆر خەراپە. هەر ئەلعان گیان دەدا و ئیتر لەوەدایە بمرێ. خێرا وەرە بۆ لای تا لەدوعای خێری مەحرووم نەبیت!" نامەکەم بۆ پۆست کرد، ئەوسا چووم بۆ قوتابخانە و چاوەڕێم کرد.

ئەو ڕۆژە ئارچماندرێت نەهاتە پۆلەوە. ڕۆژی دووەم و ڕۆژێ سێیەمیش هەر نەهات. دوای پێنج ڕۆژ هاتەوە. نەدەناسرایەوە. بەهۆی نەخۆشی ئاگزیماوە دەموچاوی ئاوساو و ڕەنگی مرۆڤی پێوە نەمابوو. تا مل و ژێر باڵی هەمووی ببووە لیر. لێکدا لێکدا خۆی دەخوراند، پێستی سوور هەڵدەگەڕا، لەقسان دەکەوت و بەر لەوەی زەنگ لێبدا لەپۆل دەچووە دەرێ. سێ مانگ لەجێگادا کەوت. پاشان بەیانییەکیان هاتەوە، ئاوساوییەکەی نیشتبۆوە. بەڵام هێشتا کاریگەری نەخۆشییەکە بەڕوخسارییەوە هەر دیاربوو. بەمیهرەبانییەوە تەماشای دەکردین. جارێکی تر زەردەخەنە سیمای پۆشییەوە. یەکەمین قسەی گوتی: "ڕۆڵەکانم، سوپاسی خودا دەکەم دەستێکی ئاوهای ڕاسپارد نامەم بۆ بنووسی کە تەندروستیی دایکم زۆر خەراپە، بەو جۆرە دەرفەتی بۆ ڕەخساندم تا بەشی خۆم تێبکۆشم بۆ بەرز و بەڕێز ڕاگرتنی بەشەرییەت: واتە بەشی خۆم عەزاب بچێژم."

ئەو وشانە ڕایانچڵەکاندم. ئاخۆ زاڵبوون بەسەر چاکەخوازیدا هێند کێشە بوو؟ بۆ ساتێ ویستم لە جێگەی خۆم هەستم و هاوارکەم: "بمبوورە لەبەر ئەو گوناهەی کە کردم!" بەڵام خێرا دەنگێکی تر لەناخمەوە بەرزبۆوە، دەنگێک تەژی لە لۆمە و شەڕەنگێزیی، گوتی: "تۆ سەگیت، سەگی مامۆستای ئایین، قامچیت لێدراوە و تۆیش ئەو دەستە ماچ دەکەیت کە قامچییەکەی لێداویت!" نا، کارەکەم ڕاست بوو. نەدەبوو داوای لێبوردن بکەم!

*

ڕۆژی دواتر، ئەندامانی (ئەنجومەنی هاوڕێیان)م کۆکردنەوە و پێم گوتن: "ئەلعان ئیدی زەینمان ڕۆشن بۆتەوە، پێویستە هەوڵ بدەین زەینی خەڵکانی تریش ڕۆشن بکەینەوە. دەبێ ئەرکی مەزنی ئەنجومەنی هاوڕێیان ئەوە بێ کە بۆ هەر شوێنێ سەفەر دەکەین، لەهەر جێگایەک لا دەدەین، دەبێ کار و قسەمان بۆ یەک ئامانج بێت: ئامانجی ڕۆشنگەریی!"

ئەرکی ڕۆشنگەریی دەستی پێ کرد. ئامادەییمان تەواو کردبوو، هەنووکە ئازاد بووین. بابم کە دەیویست بچمە ناو سیاسەتەوە، بۆ گوندێکی هەناردم تا شاهیدی ڕێوڕەسمی غوسڵی منداڵێک بم. دوو هاوڕێکەشم لەگەڵ خۆمدا بردن. ئەوە هەلێکی دەگمەن بوو تا تەواوی خەڵکی ئەو گوندە بەڕۆشنگەریی ئاشنا بکەین. دوای تەواوبوونی ڕێوڕەسمی غوسڵ، کاتێ لەسەر سفرە دانیشتین و دەملەوەڕان دەستی پێ کرد، هاوڕێ گیانی بەگیانییەکەم، بەوپەڕی گەرموگوڕییەوە کەوتە وەعزدان و باسکردنی ڕۆشنگەریی. بەر لەهەر شتێ، سەرەتا لەبارەی خولقاندنی مرۆڤەوە قسانی کرد و گوتی: "ئەوەڵین باپیرەمان مەیموونە و ئێمە نابێ لافێ ئەوە لێبدەین کە شەرافەتمەندترین بوونەوەرێ خوداین!"

لەتەواوی ئەو ماوەیەدا کە هاوڕێکەم سەرگەرمی نوتقەکەی بوو، قەشەی گوند بەچاوانێکی زەقەوە دیقەتی وی دەدا و زاری هەڵنەهێنایەوە. کاتێک باسی ڕۆشنگەریی تەواو بوو، ئینجا قەشە بەمیهرەبانیی سەری تەکان دا و گوتی: "کوڕەکەم بمبوورە لەکاتێ نوتقەکەتدا دیقەتم دەدایت. بەقسەی تۆ بێ، دەشێ نەسەبێ بونیادەم بچێتەوە سەر مەیموون. هیوادارم لێم ببووریت، بەڵام من پێموایە کە نەسەبێ ڕاستەقینەی تۆ دەچێتەوە سەر کەر!"

لەرزێک ڕۆچووە گیانمەوە. تەماشای هاوڕێکەم کرد. وەک بڵێی یەکەمجار بێ بیبینم. بەدەم و قەپۆزی پان و شۆڕیەوە، بەگوێی قەرنابیتیانە و چاوانی ئارام و ڕەنگ مەخمەڵییەوە، هەر بەڕاستیی لە کەر دەچوو. ئەدی باشە بۆچی تا ئەو کاتە سەرنجی ئەوەم نەدابوو؟ تاڵە داوێک لەناخمدا پچڕا و ئیدی لەو ڕۆژەوە بەدوا، نامەم بۆ نەنارد و چ ئیرەییشم پێ نەدەبرد.

ڕۆژانی دواتریش، میگالۆکاسترۆمان تەی دەکرد و بەگوندەکاندا سەفەرمان دەکرد. لە هەوڵەکانماندا بۆ ڕۆشنبیرکردنی خەڵک، بەرگەی دەردەسەریی و ئازارێکی زۆرمان دەگرت. ئاخر بەکافر و فەرمەسۆن و بەکرێگیراو ناویان دەهێناین. دوای ماوەیەک بۆ هەر شوێنێک دەچووین، خەڵکیی دەکەوتنە هوها لێکێشان و توێکڵە لیمۆ تێگرتنمان. بەڵام ئێمە بەشانازییەوە گوێمان بەوانە نەدەدا و سەربەرزانە لە تانە و تەشەر و توێکڵە لیمۆمان تێدەپەڕاند. مایەی دڵخۆشیی ئێمە ئەوەبوو کە لە پێناوی (حەقیقەت)دا شەهید بین و شەهادەت بەگیان بکڕین. بۆ دڵدانەوەی یەکتر بەیەکدیمان دەگوت: "ئەی مەگەر هەمیشە هەر ئاوها نەبووە؟ چەند خۆشە مردن لەپێناو فیکرێ گەورەدا!"

جارێکیان، سێ قۆڵیی بۆ شارۆچکەیەک چووین کە دوو سەعات لە میگالۆ کاسترۆوە دوور بوو. کەوتبووە دامێنی چیای (یۆکتاس)ەوە و بەڕەز و مێوەکانی بەنێوبانگ بوو. دەیانگوت: زیۆس باوکی خواوەندەکان و مرۆڤەکان لەو چیا پیرۆزە نێژراوە. بەڵام ئەو خودا مردووەی کە ئەمێستا لەژێر بەردەکانا بەئارامیی ڕاکشاوە، هێشتا توانای ئەوەی هەیە ئەو چیایە سەر لەنوێ داتاشێتەوە. بۆیە شوێنگەی بەردەکانی ئاڵوگۆڕ پێ کردوون و شکڵێ کەللە سەرێکی هەڵاوگێڕاو و زەبەلاحی پێ داوە. دەتوانرا بەئاشکرا ئەوە ببینرێ کە دارگوێز و خرنووک و دارزەیتوونەکان لەشێوەی برۆ و کەپوویدا بوون و ڕیشە درێژەکەی تا ڕێکی پێدەشتەکە درێژ ببۆوە.

ئەو هاوڕێیەمان کە بەهیوا بوو ببێتە داهێنەر و ئەنجومەنی هاوڕێیان دەوڵەمەند بکات، گوتی: "تەنانەت خوداوەندکانیش دەمرن!"

وەڵامیم دایەوە: "خوداوەندکان دەمرن، بەڵام خوایتی نەمرە!"

گوتی: "مەبەستت چییە؟ تێناگەین!"

بەپێکەنینەوە وەڵامیم دایەوە: "خۆیشم بەتەواوی تێناگەم!"

گەرچی هەستم دەکرد قسەکانم ڕاستن، بەڵام نەمدەتوانی مەبەستەکەم بەڕۆشنی دەربڕم. دەرەنجام دەمامکێکم لەپێکەنین دروست دەکرد و خۆم لەژێر باری وەڵامدانەوە پێ ڕزگار دەکرد. ئاخر من بەردەوام لە هەلومەرجە خەتەرناکەکاندا، پێکەنینم وەک ڕێگەیەک بۆ هەڵاتن هەڵبژاردووە.

گەیشتینە شارۆچکەکە. هەوا بۆنی ئارەق و شیلەی ترێی لێ دەهات. خەڵکیی شارۆچکەکە لەکاری ترێ ڕنین ببوونەوە، ئاوی ترێیان کردبووە تەنەکەوە و تڵپەکەشیان کردبووە ئارەق. ئیدی هەنووکە لەبارەکان دانیشتبوون و ئارەقیان دەخواردەوە، یاخۆ لەدەرەوە لەسەر سەکۆیەکی بەردین یاری قاقزێنیان دەکرد، یان لەژێر سێبەری سپیدارەکانا دانیشتبوون و ماندوویی خۆیان لە جەستە دەردەکرد.

چەند کەسێک بەڕێزەوە لەبەرمان هەستان. لەسەر مێزەکەی خۆیان دایاننیشاندین و ئاوی گێلاسیان بۆ بانگ کردین. سەری قسانمان دامەزراند. ئێمە هەرسێکمان لەسەر خاڵێک بۆ دەسپێکردنی قسەکانمان ڕێک کەوتبووین و وردە وردە لێزانانە بابەتێ قسەکانمان هێنایە سەر باسی موجیزەکانی زانست.

پرسیمان: "دەتوانن مەزەندە بکەن کە چۆن کاغەز دروست دەکرێ و ڕۆژنامە چاپ دەکرێ؟ چ موجیزەیەکی گەورەیە! درەختەکانی دارستانێک دەبڕدرێنەوە، کۆتەرە دارەکان دەخرێنە ئامێرێکەوە، لەو ئامێرەدا دەکرێنە هەویر، ئەو هەویرە دەکرێتە کاغەز. لەدەرگایەکەوە دەبرێتە چاپخانە و لە دەرگایەکی ترەوە ڕۆژنامە دێتە دەرێ!"

خەڵکەکە بەدیقەتەوە گوێیان بۆ ڕادێرابووین. ئەوانەیشی کە لەمێزەکانی دەوروبەر دانیشتبوون، هاتنە سەر مێزەکەی ئێمە.

بەخۆمان گوت: "زۆر چاکە، وا خەریکە تەسقیفیان دەکەین!"

بەڵام لەناکاوێکرا پیاوێکی کەتە و زل کە هێندەی باری وڵاخێک داری هەڵگرتبوو، لەبەر دەرگاوە وەدیارکەوت، هاتە ژووری و قینج و قیت لەبەردەمماندا ڕاوەستا بۆ ئەوەی گوێ لە قسەکانمان ڕادێرێ. یەکێک پێی گوت: "هێی دیمترۆس، ئەرێ ئەو دارانە بۆ کوێ دەبەیت؟"

وەڵامی دایەوە: "دەچم ڕۆژنامەیان پێ دروست دەکەم!"

بەو قسەیە، هەموو خەڵکەکە، تەنانەت ئەوانەشی کە لەڕووی ئەدەبەوە گوێیان بۆ ڕادێرابووین، دایانە قاقای پێکەنین.

بەچرپە بەهاوڕێکانم گوت: "باشترە لێرە بڕۆین. هەست دەکەم کە هەر ئەلعان بەر توێکڵە لیمۆ دەدرێین!"

خەڵکەکە کە لەپێکەنیندا ژانیان کردبوو، هاواریان دەکرد: "بۆ کوێ منداڵینە؟ لەلامان بمێننەوە و زیاتر قسەمان بۆ بکەن. ئاخر ئێمە دەمانەوێ پێبکەنین!" ئەوجا کەوتنە دوامان و هاواریان دەکرد:

– بڵێن با بزانین، کامیان یەکەم جار هەبوو، مریشک یان هێلکەی مریشک؟

– ئەرێ خودا چۆن کلک بەبێ بزمار دەوەستێنێ؟

– ئەرێ ئەوە سولەیمانی حەکیم نێر بوو یان مێ؟ منداڵینە گەر ئازان لە ناوقەد بەرەو خوارێ خۆتانمان پیشاندەن!

– باشە بۆچی بزنی بەڵەک پێدەکەنێ؟ دەتوانن ئەو مەتەڵە هەڵبێنن؟

بەڵام ئێمە ئیدی تێمان قوچاندبوو!

دواجار نائومێد بووین لەوەی کە بتوانین لەڕێی قسەوە ڕۆشنگەریی لەناو خەڵکدا بڵاو بکەینەوە. بۆیە ڕۆژێکیان بڕیارمان دا بەیاننامەیەک بۆ خەڵک چاپکەین و تیایدا بەڕۆشنی و بێ ئەملاولا باس لە ئامانجی خۆمان و ماهییەتی ئەرکی ئینسان بکەین. پارە پاشەکەوتەکانی خۆمان کردە یەک و چووین بۆ لای خاوەن چاپەمەنییەک کە ناوی (مارگۆلیس) بوو. لەبەرئەوەی لە بەیاننامەکانیدا هەژار و بێ نەوایانی بۆ ڕاپەڕین و یەکێتیی هان دەدا، بۆیە بەجەنابی پرۆلیتار بانگ دەکرا. ئامانجی (مارگۆلیس) ئەوەبوو کە هێزێکی گەورە لەخەڵک پێک بێنێ تا بۆ نوێنەرایەتی پارلەمان هەڵی بژێرن. هەر بۆیە ئێمەش چووین بۆلای. جەنابی (مارگۆلیس) پیاوێکی تەمەن مام ناوەنجیی بوو، سەرو قژێکی لوول و ماش و برنجیی، چاویلکە لەچاو، کراسی دەڵب لەبەردا و پێ گێڕ و ورد ئەندام. دەسەسڕێکی سووری لە ملیەوە دەپێچا. ڕەشنووسی بەیاننامەکەمانی بەزێدەڕۆیی و دەنگێکی بەرز خوێندەوە. هەرچێ زیاتر بەیاننامەکەی دەخوێندەوە، ئێمە زیاتر خەنیی و خۆشحاڵ دەبووین. چەند جوان و بە چ هێزێک وشەکان داڕێژرابوون. هەرسێکمان ملمان وەکی کەڵەباب

لەکاتی قووقاندندا، بەنیشانەی سەرکەوتن بردبووە پێش.

مارگۆلیس کە لەخوێندنەوەی ڕەشنووسی بەیاننامەکە بۆوە، بەدەم پێچانەوەیەوە گوتی: "ئافەرین منداڵینە، ئەمە نیشانەی ئەوەیە کە ئێوە ڕۆژێک لەڕۆژان بۆ نوێنەرایەتیی پارلەمان هەڵدەبژێررێن و خەڵکی ئێمە ڕزگار دەکەن. کەواتە بۆچی نایەن پێوەندی بەهێزی هەژار و بێ نەوایانەوە بکەن؟ منیش بەیاننامەیەک دەردەکەم، یاڵڵا دەستتان بێنن!"

بەڵام من قایل نەبووم، گوتم: "تۆ تەنها لەبیری هەژار و بێ نەوایاندایت، بەڵام ئێمە لەبیری هەموو خەڵکداین. ئامانجی ئێمە مەزنترە!"

جەنابی مارگۆلیس، بەدڵشکاوییەوە وەڵامی دایەوە: "بەڵام زەینی ئێوە چکۆڵەترە. پێتان وایە دەتوانن دەوڵەمەندەکان بێننە سەر بیروباوەڕی خۆتان؟ پەندێکی بەنێوبانگ هەیە دەڵێ: (ژەنگ بە شتن سپی نابێتەوە!)(*). گوێ لە من بگرن، خەڵکانی دەوڵەمەند کاریان بەڕێوەدەچێ و لەگەڵ هیچ جۆرە گۆڕانکارییەکدا نین، نە خودا، نە نیشتیمان، نە ژیانی خۆش و دەوڵەمەندانەیان. کەواتە ئێوە دەتانەوێ لەدەرگای خەڵکانێکی کەڕ بدەن. کەڵەشێرە گچکەکانم، دەی وەرن بەهەژار و بێ نەوایان دەست پێ بکەن، ئەوانەی ژیانیان بەڕێوە ناچێ، بەزوڵم لێکراوان دەست پێکەن. ئەگەرنا، ئەوا برۆن بەدوای خاوەن چاپەمەنییەکی تردا بگەڕێن، من بەجەنابی پرۆلیتار ناسراوم!"

سی قۆڵیی چووینە بەر دەرگا تا لەنێوان خۆمانا مشاوەرەت بکەین. بەبێ بەهەدەردانێ کات گەیشتینە بڕیارێکی هاوبەش. هاوڕێکەم ڕووی لە جەنابی پرۆلیتار کرد و گوتی: "نەخێر ئێمە بەپێشنیارەکەی ئێوە قایل نین. هەوڵ و کاری ئێمە هی سازش نییە. پێچەوانەی ئێوە، ئێمە جیاوازی لەنێوان خەڵکانی هەژار و دەوڵەمەنددا ناکەین، هەمووان دەبێ بگەنە ڕۆشنگەریێ!"

مارگۆلیس نەڕاندی: "کەواتە نارەسەنینە لەبەرچاوم مەمێنن!" وای گوت و ڕەشنووسی بەیاننامەکەی بەدەم و چاوماندا کێشا.

*

(*) لە دەقەکەدا: شتنی غولامێکی ڕەش بەهەدەردانی سابوونە. و. ف

کیژە ئایرلەندیی

بەوەشەوە، هێشتا بەتەواوی نەگەیشتبوومە قەناعەت. ئەو ڕێگەیەم خۆش دەویست کە گرتبوومەبەر، بەڵام هەستم دەکرد کە دەبێ بگەمە کۆتاییەکەی. ئەو ساڵە کیژێکی ئایرلەندیی بۆ میگالۆ کاسترۆ هاتبوو. وانەی ئینگلیزی دەگوتەوە. لەبەرئەوەی هەمیشە خولیای فێربوون لە مندا قوڵپی دەدا، بۆیە داوام لێ کرد ئینگلیزیم فێرکات. دەمویست فێری ئەو زوبانە بم تا بەیاننامە بەزوبانی ئینگلیزیی دەربکەم و ڕۆشنگەریی لەنێو ئەو خەڵکانەدا بڵاوبکەمەوە کە لەدەرەوەی گریکستان دەژیان. ئاخر چۆن دەبوو بهێڵین لەتاریکیدا بمێننەوە؟ هەر بۆیە بەدڵ و گیان خۆم بۆ فێربوونی زوبانی ئینگلیزیی، فێربوونی ئەو دونیا سەیر و ئەفسانەییە تەرخان کرد. چەند خۆش بوو ئەو ساتەوەختانەی کە لەگەڵ ئەو کیژە ئایرلەندییەدا بەنێو دونیای شیعرێ لیریکی ئینگلیزیدا پیاسەم دەکرد. زوبانێ ئینگلیزیی بەپیتە دەنگدار و بێدەنگەکانی دەبوونە مەلێ نەغمەخوێن. تا شەوێکی درەنگ لەماڵی ئەو کیژە دەمامەوە. لەبارەی موزیکەوە دەدواین، شیعرمان دەخوێندەوە، بۆشایی نێوانمان ئاگری دەگرت. هەروا کە لەسەرشانی دەنوشتامەوە و شیعرەکانی (کیتس) و (بایرون)(*) م بۆ دەخوێندەوە، بۆنێ گەرم و تیژی بن باڵیم هەڵدەمژت. زەینم شپرزە دەبوو، کیتس و بایرۆن دیار نەدەمان و دوو ئاژەڵی نائارام، یەکێکیان پانتۆڵ لەپێ و ئەویدییان لەپۆشاکی ژندا، لەژوورێکی گچکەدا جێدەمان.

هەنووکە کە قۆناغی ئامادەییم تەواو کردبوو، خۆم ئامادە دەکرد تا بۆ ئەسینا برۆم و ناوم لە زانکۆ تۆمارکەم. کێ دەیگوت جارێکی تر ئەم کچی قەشە ئایرلەندییە، ئەم کچە چاوشین و برێک کۆم بەڵام گۆشتنە دەبینمەوە!

لەگەڵ نێزیکبوونەوەی ڕۆژی جیابوونەوەدا، غەم و نارەحەتیم زیاتر دەبوو. هەنجیرێکی گەییو بێننە پێش چاوێ خۆتان کە شیلەی لێ دەتکێ. ئێمەش برسی و تینوو، بەوپەڕی پەرۆشییەوە دەست ڕایەڵ دەکەین تا لە پەلکەکەی بکەینەوە، ڕێک لەگەڵ لێکردنەوەیدا ئاو دەزێتە دەممان. بەهەمان شێوە منیش بەدزییەوە لەو کیژە

(*) کیتس و بایرۆن لە شاعیرانی ڕۆمانتیکی سەدەی نۆزدە.

ئایرلەندییە گەییوەم دەنۆڕی و لە ئەندێشەی خۆدا وەک هەنجیر لەپەلک و لقەکانیم دەکردەوە.

ڕۆژێکی مانگی سیپتێمبەر بڕیاری خۆم دا. لێم پرسی: "حەز دەکەیت پێکەوە بچین بۆ چیای پسیلۆریتی؟ تەواوی کرێت لەترۆپکی ئەو چیایەوە دیارە. نوێژخانەیەکی گچکەیشی لێیە کە دەتوانین شەو لەوێ ڕۆژ بکەینەوە و منیش دەتوانم لەوێ خوداحافیزیت لێ بکەم!"

گوێچکەی سوور هەڵگەڕا، بەداواکەم قایل بوو. ئای.. چ نهێنییەک لەو گەشتەدا خۆی حەشار دابوو. چ تام و چێژێک. چ چاوەڕوانییەکی دڵەڕاوکێ ئامێز. تەواوێک وەک مانگی هەنگوینیی! شەو کەوتینە ڕێ. لە مانگەوە هەنگوین دەچۆڕا، هیچ کات لەژیانمدا مانگم بەو شێوە نەبینیبوو. ڕوخساری مانگ کە هەمیشە لەلام وەک ڕوخسارێکی خەمین خۆی نواندووە، کەچی – لەو شەوەدا پێدەکەنی و بەهەمان پێکەنینەوە لەگەڵماندا، لە خۆرهەڵاتەوە بۆ خۆرئاوا کەوتبووە ڕێ و بێباکانە تەماشای دەکردین. لە یەخەی کراوەی کراسەکانمانەوە خۆی بەژووردا دەکرد و دەگەیشتە گەروومان و لەوێشەوە بۆ سینگ و زگمان بەرەو خوار دەبۆوە. بەبێدەنگیی دەڕۆیشتین و زارمان هەڵنەدەهێنایەوە. دەترساین نەبا وشە، لێکحاڵیبوونی تەواوی جەستەمان کە لە پاڵ یەکدا هەنگاویان دەنا، تێکوپێک بدات. کاتێ بەدرێژایی توولەڕێیەکدا ڕەت دەبووین، هەندێ جار ڕانمان بەر ڕانی یەکدی دەکەوت. بەڵام کوتوپڕ هەریەکەمان دوور دەکەوتەوە و خۆی لادەدا. پێدەچوو نەمانەوێ ئارەزووە ئاگرینەکانمان لە لەزەتی هیچوپووچدا بەهەدەر بدەین. دەبوو ئەو ئارەزووانە دەست لێ نەدەین و بۆ ساتەوەختە مەزنەکان هەڵیان بگرین. بەپەلە دەڕۆیشتین، وەک دوو هاوڕێ نا، بەڵکو وەکی دوو دوژمنی بەخوێنی سەری یەکتر تینوو. بەرەو جەنگێک هەنگاومان دەنا کە تیایدا دەستەویەخە دەکەوتینە گیانی یەکتر.

گەرچی تا ئەو ساتەوەختە قسەیەکی عاشقانەمان لەگەڵ یەک نەکردبوو، چ بڕیار و بەڵێنێکمان بۆ ئەم گەشتە دانەڕشتبوو، بەڵام هەردووکمان بەباشیی دەمانزانی بۆ کوێ دەچین و بۆچیی دەڕۆین. نیگەرانی گەیشتن بووین. هەستم دەکرد نیگەرانییەکەی ئەو بۆ گەیشتن لەمن زیاترە.

بەیانی لەگەڵ کازیوەدا خۆمان لە گوندێکی بناری پسیلۆریتی بینییەوە. شەکەت و ماندوو بووین و لەماڵی قەشەی گوند دامەزراین. لەبارەی هاوڕێکەمەوە بۆ قەشە دوام کە کیژی قەشەیەکی خەڵکی دوورگەیەکی دوور و بەبڕشتە و دەخوازی لەترۆپکی چیاکەوە بڕوانێتە کرێت. ژنی قەشە سفرەی ڕاخست. بەرچاییمان کرد. پاشان لەسەر قەنەفە دانیشتین و سەری قسەمان دامەزراند. سەرەتا لەبارەی هێزە گەورەکان – ئینگلیز، فەڕەنسە، ئەمەریکا و مۆسکۆ – وە دواین، پاشان لەبارەی ترێ و زەیتوونەوە. دواییش قەشە لەبارەی مەسیحەوە قسانی کرد کە گوایە مەسیح ئەرتەدۆکسە و هەرچییەکی لێ بکەن نابێتە پرۆتستانت. گرەویشی کرد کە ئەگەر بابی ئەو کچەمان لەگەڵ بایە، ئەوا بەیەک شەو دەیکردە ئەرتەدۆکس. بەڵام کچە چاوشینەکەی هاوڕێم خەوی دەهات. قەشە بە ژنەکەی گوت: "بڕۆ جێگەی بۆ داخە تا بحەوێتەوە. بەهەرحاڵ ژنە و ماندووە!" پاشان ڕووی کردە من و گوتی: "بەڵام تۆ پیاوێکی بەهێزی کرێتیت. نووستن لە ڕۆژدا بۆ کرێت مایەی سەر شۆڕییە. وەرە تا ڕەزەکانمت پیشان دەم. هێشتا مێوەکان ترێیان پێوە ماوە. دەی با بچین پێکەوە ترێ بخۆین."

لە ماندوویی و خەواڵوویيدا توانای هیچم نەبوو، بەڵام چیم کردبا؟ کرێتیی بووم و نەدەبوو کرێت سەرشۆڕکەم. وەلحاڵ چووین بۆ ڕەزەکان. لەبەرماوەی ترێکانمان خوارد و پیاسەیەکمان بەئاواییدا کرد. تڵپەی ترێ لە حەوشەکانا دەپیشاو دەبووە ئارەق. بەئەندازەی پێویست ئارەقی گەرممان خواردەوە و قۆڵ لە قۆڵی یەکدا و بە لەتردانەوە بۆ ماڵەوە گەڕاینەوە. خەریک بوو خۆرئاوا دەبوو. کیژە ئایرلەندیی خەبەرێ ببۆوە و ژنی قەشەش مریشکێکی سەر بڕیبوو. هەمدیس نانمان خواردەوە.

قەشە گوتی: "ئەمشەو بێ قرە بنوون. نیوەشەو خەبەرتان دەکەمەوە و شوانەکەم وەک ڕێنوێن لەگەڵتان دەنێرم تا ڕێگە بزر نەکەن."

ئەوجا چووە حەوشە و وەکی ئەستێرەناسێک چاوێکی بەئاسماندا گێڕا. پاشان بەڕوویەکی خۆشەوە هاتەوە ژوورێ و گوتی: "بەختتان هەیە، هەوای سبەی وەک هەوای شەڕ گەرمە. هەموو شتێ بەخودا بسپێرن. شەوباش!"

لای نیوەشەو، قەشە بەپێیدا کێشام و خەبەری کردمەوە. بەلێدانی مەنجەڵێکی

مس، کیژەکەی هاوڕێشمی خەبەر کردەوە. کوڕە شوانێک، بەگوێی پان و ڕوانینی وەحشییانەیەوە لە حەوشە چاوەڕێی دەکردین. بۆنێ نێرە بزن و هەلاڵەی کێوی لێ دەهات.

لەگەڵ هەڵبڕینی دارەکەیدا گوتی: "یالاّ ئامادە، با بڕۆین. دەبێ لەگەڵ خۆرهەڵاتندا بگەینە ترۆپک."

مانگ هێشتا شادوشەنگ بەئاسۆوە بوو. هەوای دەرەوە سارد بوو. خۆمان لە پاڵتۆوە پێچا. کەپووە گچکەکەی کیژە ئایرلەندیی سپی هەڵگەڕابوو، بەڵام لێوی وەکی خوێن سوور بوو. ڕووم وەرگێڕا تا ئەو دەمولێوە نەبینم.

چیایەکی کووڕ بوو. لە ڕەز و باخی زەیتوونەکان ڕەت بووین، ئەوسا گەیشتینە دارگوێز و سەرووە کێوییەکان، گەیشتینە گردۆڵکە بەردینی ڕووتەن. بنی پێڵاوەکانمان بزماری پێوە نەبوو، بەردەوام هەڵدەخلیسکاین. کیژە ئایرلەندیی دوو سێ جار کەوت، بەڵام بێ دەستگرتن هەڵدەسایەوە. ئیدی سەرمامان نەبوو. ئارەقەمان دەردابوو. لەکاتێکدا کە بەتوندی زارمان لێک نابوو تا لە هەناسە نەکەوین، بەبێدەنگیی ڕێمان دەکرد. شوانەکە لەپێشەوە، کیژە ئایرلەندیی لە ناوەڕاستدا و منیش لەدواوە.

بناری ئاسۆ ڕووناک دەبۆوە. گاشە بەردەکان وەدیار دەکەوتن. شەهێنەکانی سەحەر لە هەوایەکی شیندا پیاسەیان دەکرد و لەدووی نێچیر دەگەڕان. کاتێ گەیشتینە ترۆپک، خۆرهەڵات گوڵڕەنگ بوو. بەڵام نەماندەتوانی لەو مەودایەدا چ شتێک ببینین. تەمێکی چڕ گەمارۆی دابووین، تەمێک کە عەرد و زەریای حەشارداو و تەواوی کرێتی پۆشاندبوو. لەکاتێکدا کە لەحەژمەت سەرما هەڵدەلەرزین، دەرگا گچکەکەی نوێژخانەکەمان کردەوە و چووینە ژوورێ. لەو کەین و بەینەدا کوڕە شوان بەدوای چیلکە و چوێلی دەگەڕا تا ئاگرێک بکاتەوە.

نوێژخانەکە لەبەرد، بەبێ بەکارهێنانی چیمەنتۆ ڕۆنرابوو. من و کچە ئایرلەندی تەنیا ماینەوە. مەسیح و پاقیژە لەمیحرابە پەڕپووتەکەیانەوە تەماشایان دەکردین، بەڵام ئێمە تەماشامان نەدەکردن. شەیتانگەلێکی یاخی لەمەسیح و پاقیژە، لە دژە مەسیحەکان، لە دژە پاقیژەکان لە ناخمانڕا سەریان هێنابووە دەرێ. دەستم ڕایەڵ

کرد و گەردنی کیژەم گرت. بێ چ بەرگرییەک خۆی بەدەستەوە دا – ئەمەش هەمان ئەو شتە بوو کە چاوەڕێی دەکرد. ئیدی هەردووکمان لەسەر وردە بەردەکە گەوزاین.

دەرگایەکی ڕەش بۆ لووشدانم کەوتە سەر پشت و من لەناویدا مەحف بووم. هەر کە پێڵووم کردەوە، سەرنجم دا عیسا لەنێو ئەیکۆنەکەیەوە بەبوغزەوە تەماشام دەکات. ئەو سەوڵەجانە سەوزەی بەدەستی چەپییەوە بوو دەلەرییەوە، پێدەچوو بیەوێ تێم بگرێ. ترسام، بەڵام باسکی ژن لەخۆیەوە پێچامەوە و هەمدیس لە تێکەڵ پێکەڵیدا ڕۆ چوومەوە.

کاتێ دەرگاکەمان کردەوە بچینە دەرێ، ئەژنۆکانم لەرزین. کاتێ دەستم دایە کێلونی دەرگاکە، دەستەکانم لەرزین. کوتوپڕ ترسێکی دێرین باڵی بەسەر بوونمدا کێشا: ترسی ئەوەی کە هەر ئەلعان خودا برووسکەیەک نازڵ دەکات و هەردووکمان، کیژە ئایرلەندی و من –حەواو ئادەم– دەکاتە قەرەبرووت. هەر بەڕاست بێ حورمەتیی کردن بەماڵێ خودا و بەبەرچاوی پاقیژەوە، بێ سزا بەسەر کەسەوە ناچێ. هێزێکم دایە بەر خۆم و بۆ دەرەوە گوژمم دا. بەخۆم گوت: هەرچی دەبێ با زوو ببێ.

بەڵام کاتێ چوومە دەرەوە، خودایە چیم بینی! وای چ شادومانییەکی مەزن! چ بوو ئەو موجیزەیەی کە لەبەرامبەرمدا ڕاخرابوو! خۆر وەدیار کەوتبوو، تەمەکە ڕەویبۆوە و تەواوی دوورگەی کرێت لەو سەرەوە بۆ ئەمسەر، بەڕەنگی سپی و سەوز و سوور دەدرەوشایەوە و وەکی نیگین لەنێوان چوار زەریاکەیدا دانرابوو. کرێت بە سێ ترۆپکە بەرزەکەیەوە – ترۆپکی کێوە سپی، ترۆپکی پسیلوریتی و ترۆپکی دهیکیتی– کەشتییەکی سێ ستوون بوو کە لەنێوان شەپۆلەکاندا چارۆکەی هەڵدەدا. هیۆلایەکی زەریایی بوو، (گورگون)[*] یێک بوو بەمەمکە بێ شومارەکانییەوە لەسەر شەپۆلەکان

(*) Gorgon گورگونەکان سیان بوون لەنێو ئەو سیانەدا تەنها (مەدوز) نەمر بوو، ناونیشانی (گورگون) تەنها بە(مەدوز) دەدراو ئەویان بەگورگونی ئەسڵی دەزانی. ژمارەیەک مار چواردەوری سەریانی دابوو، خاوەن ددانی گەورەی وەکی ددانی بەراز و دەستی برۆنزیی و باڵا زێڕین. بەهۆی ئەو باڵانەوە دەیانتوانی بفڕن. چاویان زۆر تەنک و نیگایان بەئەندازەیەک بڕندە بوو کە هەرکەسێ لەو نیگایەی ڕوانیبا، دەبووە گاشەبەرد. فەرهەنگی ئەفسانەکانی یۆنان و ڕۆم، ترجمە (أحمد بهمنش). و. ف

ڕاکشاو و خۆی بەخۆر دەدا. لەهەتاوی ئەو بەیانییەدا بەئاشکرا، ڕوخسار و دەست و پێ و کلک و مەمکە هەڵتۆقیوەکانیم دەبینین. لە تەمەنمدا زۆر لەزەتم چەشتوون، چ شکایەت و گلەیییەکم نییە، بەڵام بینینێ دوورگەی کریت بەسەر شەپۆلەکانەوە، گەورەترین لەزەتە چەشتبێتم. لام کردەوە تا لە کیژە ئایرلەندیی بنۆڕم. پاڵێ بەدیوارێ کلێسا گچکەکەوە دابوو، دەنکێک نوقلێ لە دەمدا و ئارام و خەمسارد لێوێ دەلێسایەوە، لێوێک کە بەگازی من پۆشرا بوو.

گەڕانەوە بۆ میگالۆ کاسترۆ، خەمین و دڵتەنگیی ورووژێن بوو. هەرچۆنێ بوو گەیشتینەوە. دیوارە ڤینیسیاییەکان بەشێرە بەردینە باڵدارەکانییەوە وەدیارکەوتن. کیژە ئایرلەندیی لەتاو ماندوویی و شەکەتیی، نزیکم بۆوە تا خۆی بەباسکەکانمەوە ڕابگرێ، بەڵام نەمتوانی بەرگەی بۆن و بەرگەی چاوە بێ ڕەنگەکانی بگرم. ئاخر وی سێوێکی دەرخوارد دابووم کە لێو و ناودەمی کردبوومە خۆڵەمێش. خێرا چوومە ئەولاوە، ئەویش بێ ئەوەی تەنها وشەیەک بڵێ، هەنگاوێک لێم دواکەوت. قوڵپی گریانیم دەژنەفت. ویستم بگەڕێمەوە، تا لە ئامێزی بگرم و قسەیەکی خۆشی لەگەڵ بکەم، بەڵام لە بری ئەوە هەنگاوەکانم خێرا کرد و بێدەنگ مامەوە. دواجار گەیشتینەوە بەر ماڵەکەی. کلیلەکەی لە گیرفانی دەرهێنا و دەرگاکەی کردەوە. پاشان لە بەر دەرگا چاوەڕێ بوو. بەسەرێکی نەوییەوە چاوەڕێ بوو. بچوومایە ژوورێ یان نا؟ میهرەبانییەکی زیاد لە وزە و وشەگەلی شادیی ورووژێن و خەمهێن لەناخمەوە هەڵقوڵین و تا گەرووم هات، بەڵام لێوم لێک نا و هیچم نەگوت. تۆقەم لەگەڵ کرد، لێک جوێ بووینەوە. ڕۆژی دواتر بۆ ئەسینا دەرۆیشتم. مەیموونێکم نەبوو بەدیاریی بیدەمێ، بەڵام لە ڕێی یەکێ لەقوتابیەکانییەوە، توولە سەگێکم بۆ نارد، توولە سەگێک کە خۆشم دەویست و حەزی لە گازگرتن بوو. ئەو توولە سەگە ناوی (کارمەن)(**) بوو.

*

(**) کارمەن: دەنگی ساحیرانە. و. ف

ئەسینا

جحێڵیی گیانەوەرێکی کوێر و گۆشەگیرە. خواردنی دەوێ، بەڵام نایخوا، شەرم دەکا بیخوا. بەختەوەریی لە کوڵان پیاسە دەکا و هێندە بەسە سەرێکی بۆ بلەقێنی و بەپیر داواکەیەوە بێ. بەڵام سەری بۆ نالەقێنی، بەلوعەی ئاو دەکاتەوە و لێدەگەڕێ زەمەن بێ سوود لێوەرگرتن بڕژێ و سەر کات. وەک بڵێی زەمەن ئاوە. جحێڵیی ئاوهایە: ئاژەڵێکە بێ ئەوەی خۆی پەی بەئاژەڵێتیی خۆی بەرێ.

بەوەبیرهێنانەوەی ڕۆژانی زانکۆم لە ئەسینا، دڵم دەشکێ. هەرچەند دیقەتم دەدا هیچم نەدەبینی. دونیا بەتەمێکێ چڕێ ڕەوشت و فیکری وەهمامێز و پڕوپووچ، لەچاوانی من شاردرابۆوە. جحێڵیی تاڵ و نەفرەتاوییە. لە هیچ حاڵی نابێ، تا زیاتر بکەویتە خۆت، ئەو زیاتر بەهەدەر دەچێ. ئەو حەکیمە چینییە کێ بوو، ئەوەی کە بەسەر و ڕیشی سپیی و چاوانی پڕ لە فرمێسکەوە لەدایک بوو؟ لەگەڵ ڕۆژاندا وردە وردە سەر و ڕیشی ڕەش بۆوە، پێکەنین لەنێو چاوانیدا بارگەوبنەی خستەوە، باری دڵێ سووک بوو، دواجار کە مەرگ لێی نێزیک بۆوە، تازەکیی گۆنای وەک گۆنای گەنجێک گەندەمووی لێ دەڕوا... گەر خودا ڕوحمی بەبەشەرییەت کردبا، دەبوو عومرێ ئێمە بەو جۆرە تێپەڕیبا!

لە کریت، دژی چارەنووسم یاخی ببووم. دەمێک دەستم بەداوێنی بادە و دەمێکی تر خۆم هاویشتبووە نێو ئامێزی کیژە ئایرلەندییەوە. بەڵام ئەوە ڕێگەی من نەبوو. هەستم دەکرد گوناهم کردووە. ئیدی شەرمەزار و ژێوان بۆ کتێب و تەنیایی گەڕامەوە.

لەجحێڵییەوە تا پیریی، هەر گوفتار یان ڕەفتارێک کە منی لەڕەوتی چارەنووسم لادەدا، ئەو گوفتار و ڕەفتارەم بەگوناه داناوە. ئەدی چارەنووسم چ بوو؟ بۆ کوێی کێش دەکردم؟ تا ئەو جێگەیەی ئەقڵم پەی بەجەوهەری نهێنیی نەدەبرد، بڕیارەکەم بەدڵ دەسپارد: (ئەمە بکە. ئەوەیان مەکە. بڕۆ بۆ پێشەوە! مەوەستە و هاوار مەکە. تەنیا ئەرکێکت لە ئەستۆیە و ئەویش گەیشتن بەکۆتاییە!) دەمپرسی: (کام کۆتاییی؟) دەیگوت: (مەپرسە و بەرەو پێش بڕۆ!)

کاتێ لەتەنیاییدا گوێم بۆ ئامۆژگاری گێلانە و پڕ دەعوای دڵم ڕادەدێرا، خواستەکانم بەرفراوان دەبوون. ئەوەی لە شاری ئەسینای بەنێوبانگدا دەمبینی و دەمبیست، نەیدەتوانی تینوێتیم بشکێنێ. وانەکانی کۆلێژی مافناسیی، ئارەزووە ڕۆحییەکانی منیان تێر نەدەکرد. قەناعەتیشیان بەپەیجۆریی فیکریم نەدەهێنا. هیچ چێژێکم لەو کۆڕ و کۆبوونەوانە نەدەبینی کە هاوڕێکانمی لەگەڵ کیژە قوتابییەکانی هاوپۆلیاندا کۆدەکردەوە. ئەو سێوەی کیژە ئایرلەندیی دەرخواردی دابووم، هێشتا ئاسەوارەکەی بەسەر لێومەوە بوو. بەردەوام بۆ شانۆ یاخۆ کۆنسێرتێک دەچووم و چێژم لێوەردەگرت، بەڵام چێژێکی ڕووکەش کە ناوەوەمی نەدەورووژاند. کە دەگەیشتمەوە ماڵ، ئەو چێژەم بیردەچۆوە. لەسەر فێربوونی زوبانە بیانییەکان بەردەوام بووم. هۆشیار بوون بەرامبەر بەبەرفراوانیی فیکر زۆر خۆشحاڵی دەکردم، بەڵام زوو بەزوو (با) ی نهێنی ئامێز و گەرمی جحێڵیی هەڵی دەکرد و گوڵی ئەو شادومانییەی دەژاکاند. ئاخر شتێکی ترم دەخواست، شتێک لەودیوی ژن یاخۆ فێربوون، لەودیو جوانییەوە.. ئەو شتە چ بوو؟

ئەو دوو زامەی تافی هەرزەکاریم لێکدا لێکدا بەسۆتر دەبوون. هەموو شتی بێ هوودە و بێ بەها خۆی دەنواند، لەبەرئەوەی هەموو شتی زوو تێپەڕ و بەرەو ناو گەرداوێکی نهێنیئامێز غاری دەدا. دەستێکی شاراوە و بێ ڕوحم ئەوەی وەک گاڵتەیەکی بێ مانا دەورووژاند. دەمامکی ڕوخساری شادومانانەی کیژۆڵەکانم هەڵدەگرت و لەودیوەوە پیرێژنی ئایندەم دەبینی. ئیدی گوڵ دەژاکا، لەودیو زاری پێکەنیناوییانەوە ئێسکی شەویلاگەکانیانم دەبینی. دونیا لەپێش چاوانمدا نەغمەیەکی ڕەق و زبری لەخۆدەگرت و بەرەو نابووتیی دەکشا. ئاخر جحێڵیی بەدوای نەمریدا لە گەڕاندایە. نایدۆزێتەوە، ئامادەی چ جۆرە سازێکیش نییە. بەو پێیە لەڕووی خۆبەزلزانییەوە تەواوی کەون ڕەت دەکاتەوە. ئەم مەسەلەیە خاوەن میسداقییەتێکی گشتگیر نییە. وەختێ حەقیقەتێکی سووتێنەر دەخاتەوە، ئەوسا ئەم مەسەلەیە میسداقییەت پەیدا دەکات.

یەکشەمموان، بەتەنیا دەچوومە دەرەوە. هەستم دەکرد چوونە دەرەوە لەگەڵ هاوڕێیاندا – قسە و شۆخیی و پێکەنینەکانیان – بێدەنگیی پیرۆز لەکەدار دەکات.

هەنگوین و دار کاجەکان، کێوەکانیان بۆنخۆش دەکرد. دەچوومە نێو زەیتونستانەکانەوە و چاوانم پڕ لە تەڕوبڕیی دەبوون. گەر بۆ نموونە جوتیارێکی ئالبانیایی بەنێوچەوانی گچکە و کڵاوە ڕەش و چڵکنەکەیەوە کە بۆنی شیر و سیری لێ دەهات، بەڕێکەوت بەلامدا ڕەتبا، ئەوا دوو سێ قسەمان ئاڵوگۆڕ دەکرد. گوتەکانێ عەوامانە و قورس و ئاڵۆز و پڕ لە پەیجۆری پرسیارکردن بوون. ئەو جوتیارانە بەتیلەی چاوانی فێڵبازانە و وردیان تەماشایان دەکردم. مێشکێ چکۆڵەیان دەگوشی تا ناونیشانم بزانن و بەڵگەیەک بۆ ئەم گەشت و هاتوچۆیەم لەچیاکاندا بدۆزنەوە. بڵێی سیخوڕ بێ؟ بڵێی شێت یاخۆ دێوەرە بێ؟ دڕندانە لە کۆڵە پشتەکەم ورد دەبوونەوە. دەیانپرسی: "ئەرێ هاوڕێ چ دەفرۆشیت؟ کتێبی پیرۆز؟ ناشێ فەرمەسۆن بیت؟"

ڕۆژێکیان دەنگی جریوە جریوێکم ژنەفت و مەلێکی شینم لەکاتی هەڵفڕینیا بینی. جوتیارێک بەلامدا ڕەت بوو، لێم پرسی:

– برادەر، ئەرێ ئەوە چ جۆرە تەیرێکە؟ ناوی چییە؟

بەدەم شان هەڵتەکاندنەوە وەڵامی دامەوە: "فەقیر خۆشیت لێ نەیە، گۆشتی ناخورێ!"

کاتێ سپێدەی دەدا وەئاگا دەبوومەوە. ئەستێرەی سەحەر ڕۆشنایی بەسەر عەرددا دەپرژاند، تەمێکی سووکەڵە بەسەر بەرزایی چیای (هیمتۆس)دا پیاسەی دەکرد. شنەیەکی سارد ڕوخسارمی دەتەزاند. کڵاوکوڕەکان بەدەم خوێندنەوە بەرەو سەرێ هەڵدەفڕین و لەنێو ڕۆشناییدا بزر دەبوون. بیرم دێ ڕۆژێکی یەکشەممەی بەهار، دوو سێ درەختی پڕ لە شکۆفەی ئاڵباڵوم لەباغێکی تازە کێڵراودا بینی، دڵم لێوانلێو لە بەختەوەریی بوو. هەمان وەخت خۆر هەڵات. خۆر دەتگوت هەر هەمان ئەو ڕۆژە لەکارگەکەی خودا هاتۆتە دەرەوە. کەنداوی (سارونیک) دەدرەوشایەوە، (ئەجینا) لەدووری دوورەوە و لەنێو ڕۆشنایی بەرەبەیاندا، پڕ لەگوڵی سوور بوو. دوو قژقڕە کە باڵەکانیان وەک ژێی کەمان دەلەرییەوە، لەلای ڕاستەوە بەرەو لای من هەڵفڕین، من ئەوەم بەشانسی باش لێکدایەوە.

لە لایەک، شەپۆل یاڵ سپیی وەک ئەسپەکانی هۆمەر، وەک شیعرە تیژڕۆ و تەڕ و

پاراوەکانی هۆمەر. لە لایەکی تریش، زەیتوونی پڕ لەڕۆن و ڕۆشنایی (ئاتینا) و داردێمشتی (ئاپۆلۆ) و ترێی موجیزاویی (دیۆنیزیۆس) ی پڕ لە بادە و گۆرانی. عەردی هیشک و لەخۆگرەوەش کە بەردەکانی لەژێر هەتاودا بەڕەنگی گوڵیی سوور دەردەکەوتن، چیاکان بەڕەنگی شین لەمیانی هەوادا هەڵدەواسران، لەژێر ڕۆشناییدا خۆیان دەشت و ڕووت و قووت وەک پاڵەوانان بەئارامیی لەژێر ڕۆشنایی هەتاودا ڕادەکشان.

دەچوومە پێش، هەروا کە دەچوومە پێش، هەستم دەکرد تەواوی عەرد و ئاسمان لەگەڵمدا سەفەر دەکەن. هەموو موجیزەکانی دەوروبەرم ڕۆدەچوونە ناخمەوە. چرۆم دەکرد، پێدەکەنیم و منیش هەروەک ژێی کەمان دەلەریمەوە. وای لەو ڕۆژی یەکشەممەیەی کە چۆناوچۆنیی ڕۆحم دیارنەما و وەکی کلاوکوڕە بەجریوە جریو لەڕووناکیی بەرەبەیانییەکدا بزر بوو.

بەگردۆڵکەیەکدا سەردەکەوتم و تەماشای کەنارە تەنگەبەر و گوڵڕەنگەکان، زەریا و دوورگە نیوە دیارەکانم دەکرد. وای خودایە چ لەزەتی لەو تەماشاکردنەدا هەبوو! خودایە چۆن گرێکستان بەجەستەی پاقیژەیەوە لەنێو شەپۆلەکانا مەلە دەکا و بەسەر شەپۆلەکانەوە قەد ڕاست دەکاتەوە، خۆریش وەک زاوایەک، بەسەریدا پرشنگ دەدا! چۆن ئاو و بەردەکانی کەوی کردووە و خۆی لەچەسپاوی و گرژیی ماددە ڕزگار کردووە و ماهییەتی خۆی پاراستووە.

من دەگەڕام تا ببمە ئاشنای ئاتیکا (یان وا مەزەندەم دەکرد دەمەوێ ببمە ئاشنای) بەڵام لە ڕاستیدا دەگەڕام تا ببمە ئاشنای ڕۆحی خۆم. دەمویست بیدۆزمەوە و لە درەختەکان و لە چیاکان و لە تەنیاییدا بەشانازیی ناسینیی بگەم. بەڵام بێ هوودە بوو. لەشادومانیدا دڵم لەلێدان دەکەوت، ئەمەش نیشانەیەکی دڵنیاکەرەوە بوو بۆ ئەوەی کە ئەو شتەی کە من بەدوایدا دەگەڕێم هێشتا نەمدۆزیوەتەوە.

تەنها جارێکیان نەبێت، دەمەونیوەڕۆ، باوەڕم هێنا بەوەی کە دۆزیومەتەوە. بەتاقی تەنیا سەفەرم کردبوو بۆ (سونیون). سەروەختی هاوین و کەتیرە لە درزی قەدی دارکاجەکانەوە هاتبووە دەرێ. کوللەیەک دابەزی و لەسەر شانم نیشتەوە. ماوەیەک

پێکەوە ڕۆیشتین. تەواوی جەستەم بۆنی کاجی لێ دەهات، ببوومە کاج. پاشان کە لە دارستانێ کاج هاتمە دەرێ، کۆڵەگە سپییەکانی پەرستگای (پوسیدون)م بینین و لەمیانەی پەرستگاکانیشدا زەریای شینی پیرۆزەیی کەوتبووە لەرە. ئەژنۆم سست بوو، لەجێی خۆدا ڕاوەستام. بەخۆم گوت: ئیدی ئەمەیە جوانیی، ئەمەیە فڕین بەبێ باڵ، ئەمەیە ترۆپکی شادومانیی. ئینسان ناتوانێ لەمە زیاتر ئەولاوەتر بچێ. ئەمەیە گرێکستان. ڕوانین لە جوانیی گرێکستان بۆ ساتێک شادومانییەکی وەهای ڕژاندە گیانمەوە کە ئیدی باوەڕم هێنا بەوەی هەردوو برینەکەم سارێژ بوون و ئەم دونیایە لەگەڵ زوو بەسەرچوونەکەشیدا – ڕێک بەهۆی ئەو زوو بەسەرچوونەشییەوە – خاوەنی بەهایە. ئیدی باوەڕم هێنا بەوەی هەڵە بووم کە هەوڵم داوە لەودیو ڕوخساری گەنجانەی کیژۆڵەوە، پیرێژنی ئایندە ببینم. ئاخر خۆی دەبوو لە ڕوخساری پیرێژندا، تەڕو بڕیی گەنجیی کیژێک کە ئیتر نەبوو، بخوڵقێنم و زیندووی بکەمەوە.

دیمەنی (ئاتیکا) سیحرێکی بەیاننەکراو و بڕندەی هەیە. هەست دەکەیت هەر شتێ پاشکۆی گۆرانییەکی ساکار و دڵنیا و هاوسەنگە. لێرە هەموو شتێ خاوەنی شکۆ و ئارامییەکی نەجیبزادانەیە: عەردی لەخۆگرەوە و هیشک، چەمینەوەی فریودەرانەی (هیمتۆس) و (پنتلیکوس)، درەختانی گەڵا زیوینی زەیتوون، دار سەرووی باریک ئەندام و خەڵوەت نشین، درەوشانەوەی سرکی بەردەکان لەژێر هەتاودا. لەسەروو هەموو ئەمانەشەوە، ڕۆشنایی سووکەڵە و تەنکی مەلەکوتیی کە جلک دەکاتە بەری هەموو تشتەکان و ڕووتیان دەکاتەوە.

دیمەنی ئاتیکا پۆرترێتی ڕوخساری مرۆڤێکی خاوەن ئامانج دەکێشی: مرۆڤێکی باریک ئەندام، کەمدوو، ڕەها لە ناز و نیعمەت، بەدەسەڵات، بەڵام لەهەمان کاتیشدا خودان توانا لە جڵەوکردنی هێزو دەستنیشانکردنی سنوورەکانی خەیاڵی خۆی. هەندێ جار دیمەنی ئاتیکا وشک و بێ ڕوخسار خۆدەنوێنێ، بەڵام لەوە زیاتر ئەولاوەتر ناچێ. لەتۆکمەییەکی خرۆشێنەر و پڕ میهرەبانیدا دەمێنێتەوە. دڵڕفێنییەکەی لەزەلکاوی بێ تین و تاویی و نائارامیدا ڕۆناچێ و هێزو گوڕی بۆ توندوتیژیی و زەبروزەنگ هەڵناگەڕێتەوە. هەموو شتێ هاوسەنگ و پێوراوە. تەنانەت

چاکەخوازییەکانیشی ڕێگەی زیادەڕۆیی ناگرنەبەر، لە سنووری وزەی ئینسان ئەولاوەتر ناچن، بەڵکو لەجێگەیەکدا دەمێننەوە کە لەکاتی چوونە ئەودیویدا، یان زاڵمانە و نائینسانیی، یاخۆ مەلەکوتیی وەدیار دەکەون. دیمەنی (ئاتیکا) ناز ناکات، دەسەودامێنی خوازە نابێ، خۆی فەقیر دەرناخا و ناپاڕێتەوە. بەڵکو بەپێداگرتنێکی ئارام و جوامێرانەوە ویژدانی خۆی دەخاتەڕوو. بەساکارترین شێوە هێڵە سەرەکییەکان وێنا دەکات.

بەڵام جارناجار لەنێوان ئەم تۆکمەیی و توندوتۆڵییەدا زەردەخەنەیەک هەیە – دوو سێ درەختی پەلک زیوینی زەیتوون لەداوێنی چیایەکی ڕووتەن و بێ پیتدا، تاک و تەرا داردێمشت، گولاڵەسوورەی گوێ ڕووبارێکی هیشک و سپیی، چەپکێک وەنەوشەی کێویی لەنێوان بەردگەلێکی وشک و شیندا. لێرە دژەکان پێک دەگەن، یەکانگیر دەبن، سازش بۆ یەکدی دەکەن و هاوئاهەنگی وەدی دێنن. هاوئاهەنگییەک کە ئەوە ئیدی بالاترین موجیزەیە.

ئەدی چۆن ئەو موجیزەیە ڕووی دا؟ لەکوێوە دڵفرێنیی بەو هەموو تۆکمەییە گەیشت و لەکوێوە تۆکمەیی ئەو هەموو دڵفرێنییەی وەدەست هێنا؟ دەسەڵات چۆن توانی لە بەد سوود وەرگرتنەوە ئامادەباش بێ؟ ئەمانە هەمووی موجیزەی گرێکستان پێک دێنن. ئەو کاتەی کە هەروا لە ئەتیکادا دەگەڕام، چەند ساتێ لە بیری ئەوەدا بووم کە ئەم سەرزەمینە لە شارستانییەت و ڕەسەنیی و هێزدا، دەتوانێ وانەیەکی نموونەیێ بێت.

هەرجارێک دوای گەڕان و پیاسە لەدەوروبەری ئەتیکا، بۆ(ئاکروپلیس) دەچم تاکو دووبارە و دووبارە تەماشای (پارتنون) بکەم. ئەو پەرستگایەم پێ نهێنیئامێزە. ناتوانم دووجار وەک یەک ئەو پەرستگەیە ببینم. پێدەچێ بەردەوام لەخۆگۆڕیندا بێ، جارێک ژیانی تێ دێتەوە و جارێکی تریش بێدەنگیی باڵی بەسەردا دەکێشێت. یاری بەڕووناکیی و چاوی ئادەمیزاد دەکات. بەڵام کاتێ دوای ئارەزوویەکی درێژ بۆ زیارەتکردنی ئەو پەرستگەیە، کە بۆ یەکەمجار بینیم، وەک پەیکەری ئێسکیی ئاژەڵێکی کێویی بێ جووڵە هاتە بەرچاوم و دڵم وەک گۆلکی ڕانەچەنی. (لەسەراپای ژیانمدا، ئەم ڕاچەنینی دڵە، وەک ئاماژەیەکی هەڵە قەبوڵنەکەر بووە. هەر کاتێ لەگەڵ

هەڵاتنی خۆردا، لەگەڵ نیگارێکدا، لەگەڵ ژنێک یاخۆ فیکرێکدا ڕووبەڕوو بووبێتمەوە و دڵم وەک گۆلکێ ڕاچەنیبێ، ئیدی زانیومە بەختەوەرییەک ڕووم تێ دەکات.) بەڵام کاتێ بۆ یەکەمجار بەرامبەر (پارتنون) ڕاوەستام، دڵم ڕانەچەنی. ساختمان، شاکاری ئەقڵ – ژمارەکان، ئەندازە – فیکری بێ خەوشی مەڕمەڕین، وەبەرهاتووی بالای زەین و هەموو جۆرە باشییەکیان تێدابوو، تەنها یەکێک نەبێ، بەبەهاترین و ئازیزترینیان، ئەویش ئەوەبوو کە (پارتنون) دڵی بونیادەمی ڕانەدەچەناند.

هەستم دەکرد پارتنون پێکهاتووە لە ژمارەی جووت، وەک دوو، چوار. ئاخر ژمارەی جووت پێچەوانەی دڵی منە. دڵم نێوانی لەگەڵیاندا خۆش نییە. ژیانی ئەو ژمارانە زۆر ساکار ڕێکخراوە. زۆر تۆکمە لەسەر دوو قاچ ڕاوەستاون و گچکەترین ئارەزوویان بۆ گۆڕینی شوێنەکانیان نییە. ژیانێکی قاییل، کۆنسێرڤاتیڤانە و بێ دڵەڕاوکی دەژین. هەر پرسیارێک شیتەڵ بکەن، ئارەزوویان بەواقیعییەت ئاڵوگۆڕ پێدەکەن و ئارام دەبنەوە. ژمارەی تاک لەگەڵ ڕیتمی دڵمدا هاودەمە. ژیانی ژمارەی تاک، ساکارانە ڕێک نەخراوە. ژمارەی تاک ژیانێ بەو تەرزە خۆش ناوێ کە هەیە، بەڵکو هەوڵی گۆڕینی دەدا. هەوڵ دەدا لێی زیاد بکا و بەرەو پێشی بەرێ. لەسەر یەک قاچ ڕادەوەستێ، قاچەکەی تری ئامادەباش لە هەوادا ڕادەگرێ و لەخواستی جووڵەدایە. بەرەو کوێ؟ بەرەو ژمارەی جووتی دوایی، تا بۆ ساتێک ئێستێک بکات، هەناسەیەک وەرگرێ و هێزی تێ بێتەوە.

ئەم ئەقڵگەراییە هۆشیار و مەڕمەڕییە، لەگەڵ چێژی دڵی یاخیبووی جحێڵییدا نایەتەوە. ئەم دڵە دەیەوێ ڕاخەری کۆنەیی بپێچێتەوە و دونیایەکی تازە ڕاخات. پارتنون بەپیرەمێردێکی چەنەباز و دوورئەندێش دەچێ کە بیەوێ بەپەند و حیکمەت، لێوڕێژبوونی دڵ جڵەو بکات. لەگەڵ پشتکردنە پارتنون، لەدیمەنێکی دڵڕفێندا غەرق بووم کە تا زەریا درێژ دەبۆوە. خۆر لەنیوەی ڕێدا بوو. نە سێبەری بارگە و بنەی لەسەر عەرد خستبوو، نە ڕۆشناییەک گەمەی دەکرد. ساکاریی و بالایی و کامڵیی بوو. لەشارم ڕوانی کە لەژێر تینی هەتاودا بەڕەنگێکی سپی دەدرەوشایەوە، لە زەریای پیرۆز کە بەئەڵقاوئەڵقی (سالامیس) بریقەی دەدایەوە، لە شاخەکانی دەوروبەر کە ڕووت و قووت و قاییل لەژێر هەتاودا ڕاکشابوون. غەرق لەو دیمەنەدا،

(پارتنون)م لەیادی خۆبردەوە کە وەک جاران لە پشتمەوە ڕاوەستابوو.

بەڵام لەگەڵ هەر گەڕانەوەیەکی تازە لە زەیتونستانەکانی ئاتیکا و کەنداوی سارۆنیک، هاوئاهەنگییەکی شاراوە، یەکە یەکە ڕووپۆشەکانی لادەدا و وردە وردە و هێدی هێدی خۆی بۆ زەینم ئاشکرا دەکرد. هەر جارێک کە هەمدیس دەچووم بۆ (ئاکروپلیس)، وام هەست دەکرد کە پارتنون بەحاڵەتی وەک سەمایەکی بێ جووڵە، ڕادەچەنێ و هەناسە هەڵدەکێشێ.

مانگانێک، ڕەنگە ساڵانێک، ئەم نهێنیی فێربوونە بەردەوام بوو. تا ئەوکاتەی لەگەڵ ڕازێکی تەواو ئاشنادا لەبەردەم پارتنوندا ڕاوەستام – بەوردیی بیرم نییە چ ڕۆژێک بوو – دڵم وەک گۆلکی ڕاچەنی. ئەم پەرستگەیەی لەبەردەممدا قەدی ڕاست کردبۆوە، سەرسامیی یادەوەرییەک و بەری هاوکاریی نێوان عەقڵ و دڵ و میوەی گەیوی هەوڵی بەشەریی بوو! فەزا شکستی هێناو و جیاوازی نێوان گەورە و گچکە مەحف ببوو. بێ سنوورییەک چووبووە نێو ئەم لاتەریبە باریک و ئەفسانەیییەوە و لەوێدا ڕاکشابوو. زەمەنیش شکستی خواردبوو، ساتەوەختی باڵا بەئەبەدییەت گۆڕابوو.

نیگام لەسەر مەڕمەڕێ گەرم، کە خۆراکی خۆی لەهەتاو وەردەگرت، دەخلیسکا. دەستی لە بەردەکانەوە دەدا. پێدەچوو دەستی لە ناخیاندا بگەڕێ و نهێنییە شاراوەکانیان ئاشکرا بکات. بەبەردەکانەوە دەنووسا و پێی لەسەر مانەوە دادەگرت. کۆڵەگە بەڕووکەش تەریبەکانم دەبینی کە سەریان بەسەر یەکتردا چەماندبۆوە تا لەکۆمەڵەیەکی هاوئاهەنگدا، بەمیهر و هێزەوە، باری ئەمانەتی وێنەی هەڵکۆڵراو و پیرۆزی سەر بەردەکان لەکۆڵ نێن. جووڵە شەپۆلییەکان هیچ کات ئاوها هێڵی ڕاستیان نەخولقاندبوو. هیچ کات ژمارە و مۆزیک بەئاوها ئەڤین و لێکحاڵیبوونێکەوە، ئاوێتەی یەکدی نەببوون.

*

وا بزانم ئەوە گەورەترین چێژێک بوو کە لە چوار ساڵی خوێندنی زانکۆمدا لە ئەسینا ئەزموونم کرد. هەناسەم تێکەڵی هەناسەیەک نەببوو بۆنی ژنی لێ بێ، بەڵام چەند هاوڕێیەکم هەبوون کە لەگەڵیاندا دەچووم بۆ شاخ و هاوینان بەیەکەوە لە زەریادا مەلەمان دەکرد. لەبارەی ڕووداوە هەنووکەیییەکانەوە دەدواین و جارناجار

کوڕ و کۆبوونەوەمان ڕێک دەخست کە هەندێک لەو برادەرانە، کچە هاوڕێکانیان لەگەڵ خۆیاندا دەهێنان. بەبێ هۆ پێدەکەنین لەبەرئەوەی گەنج بووین. بێ هۆ خەممان دەخوارد، لەبەرئەوەی گەنج بووین. بەگۆلکێک دەچووین لە کاتی بۆڕاندنا، لەبەرئەوەی تواناو هێز تاساندبووینی.

دەرفەتی زۆر لە ڕێگەماندا هەبوون. لە چاوانی یەک بەیەکی هاوڕێکانم ورد دەبوومەوە و هەوڵم دەدا مەزەندە بکەم هێز و توانایان چ ڕێچکەیەک دەگرێتەبەر. یەکێ لەو هاوڕێیانە، کاتێ زاری هەڵدەهێنایەوە تا لەبارەی فیکرێک یاخۆ ئەڤینێکەوە بدوێ، یەکسەر ئاگرێ دەگرت. وەکی بولبول گوزارشتی لەبیر و ئەندێشەکانی خۆی دەکرد. گوێڕادێران بۆ قسەکانی چێژێکی زۆری دەبەخشی. من ئیرەییم پێ دەبرد، لەبەرئەوەی هەر کاتێ خۆم زارم بۆ قسەکردن هەڵدەهێنایەوە، یەکسەر ژێوان دەبوومەوە، ئاخر وشەکان بەدژواریی دەهاتنە زەینمەوە. گەر بەڕێکەوت بۆ سەلماندنی قسەیەک بەڵگەیەکم هێنابایەوە، ئەوا بەڵگەیەکی پێچەوانە کە بەهەمان ڕادە ڕاست بوو، بەزەینمدا دەهات. ئیدی شەرمەزار لەگوتنی درۆ بێدەنگ دەبووم. هاوڕێیەکی تر، کەمدوو و بژاردە قسە، هەرگیز لێوی هەڵنەدەهێنایەوە، مەگەر کاتێ مەسەلەیەکی مافناسیی کۆلێژی مافی باس کردبا. بەدەستی ئەنقەست کێشە مافناسییەکانی دەکردنە گرێکوێرە و پاشان لێزانانە دەکەوتە کردنەوەیان. مامۆستا و قوتابی بەستایشەوە گوێمان بۆی ڕادەدێرا. یەکێکی ترمان ڕێکخراوەیییەکی گەورە بوو، بەسەر خەڵکیدا فەرمانڕەوایی دەکرد، خۆی تێکەڵی سیاسەت دەکرد، خۆپیشاندانی ڕێکدەخست، نوتقی دەدا، زیندانیی دەکرا، ئازاد دەبوو، هەمدیس درێژەی بەبەرخۆدان دەدایەوە. هەمووان پێمان وابوو کە ڕۆژێک لە ڕۆژان دەبێتە دەسەڵاتدارێکی گەورە. یەکێکی تر، ڕووەکییەکی ڕەنگ پەڕیو و دەنگ ناسک. چاوانی شین و خاوەن دەستوپلێکی ژنانە بوو. بەهەوڵێکی زۆر توانیبووی یانەیەک بکاتەوە کە سیمبوڵەکەی گوڵە سۆسەنێکی سپی بوو. لەژوور ئەو سیمبوڵەوە نووسیبووی: (پێکان پاکژترن لە دەستەکان). مانگی خۆشدەویست، دەیگوت: "مانگ تەنها ژنێکە کە ئازیزە لەلام." هاوڕێیەکیتر، بەسۆسەنێکی دەست لێنەدراو دەچوو. ڕەنگ پەڕیو، پەرێشان، چاوانی شین و گەورە و قامکی درێژ. شیعری دەنووسی، لە دوو سێ بەیت

زیاتر لە شیعرەکانیم لەیاد نەماوە. هەر کاتێ لە تەنیاییدا ئەو بەیتانە لەبەرخۆوە دەڵێمەوە، چاوم پڕ لە فرمێسک دەبێ. لەبەرئەوەی شەوێکیان ئەو گەنجە لە دەرەوەی پەرستگەی (کایسیاریانی) دەدۆزنەوە کە خۆی بەپەلکی دار زەیتوونێکدا هەڵواسیوە.

زۆر هاوڕێی تریش هەبوون، هەر یەکێ بەرۆحی ئیندیڤیدوالیی خۆیەوە، پڕ لە غونچەی چرۆ نەکردوو. لەخۆم دەپرسی: "ئاخۆ کەنگێ ئەو غونچانە چرۆ دەکەن و بەر دەگرن؟" لە خودا دەپاڕامەوە هێند دەرفەتم بداتێ تا ئەوانە ببینمەوە. بیانبینمەوە و بزانم کام غونچەیان لەناخی مندا چرۆ دەکا و چ بەرێک دەهێنێ. بەدڵەڕاوکێ و خەمێکی شاراوەوە لە هاوڕێکانم ورد دەبوومەوە، وەک بڵێی ماڵئاوایییان لێ بکەم. دەترسام زەمەن (با)یەکێ توند بێ و لەکاتی چرۆکردنی سروشتدا هەڵکات. دەترسام ئەو (با)یە بێڕوحمانە هەڵکا و ئەم ڕۆحانە وشک هەڵگەڕێنێ.

*

کاتی ڕۆیشتن لە ئەسینا، دوو تاجی گەورەی داردێمشت کە تاکە خەڵاتی ڕۆژانی ژیانم بوون، جێهێشتن. یەکەمیانم بەبۆنەی شمشێربازییەوە وەرگرتبوو. تاجێکی قورس بوو، تانوپۆی بەقردێلەی سپی و شین پۆشراو و لە گەڵای داردێمشت دروست کرابوو. گوایە ئەو گەڵایانە لە زناری پەرستگەی (دلفی) لێکرابوونەوە. دەمزانی ئەوە درۆیە، هەموو کەسێ دەیزانی درۆیە، بەڵام ئەو درۆیە گەڵاکانی غەرقی شکۆ کردبوو. دووەمین خەڵات، لەپێشبڕکێی شانۆنامەنووسیندا وەرم گرتبوو. نازانم بۆچی، بەڵام ڕۆژێکیان هەستم ورووژا و شانۆنامەیەکێ حەماسیی پڕ لە سۆز و ڕەشبینیم نووسی. شانۆنامەکە لەبارەی ئەڤینەوە بوو، بەناونیشانی (گزنگ دەدا). وام هەست دەکرد، ڕەوشتێکی باڵاتر، ئازادییەکی گەورەتر، ڕۆشناییییەکی تازەم بەدیاریی بەخشیوەتە دونیا. یەکێ لەمامۆستاکان کە کەسێکی جیددی بوو، کراسێکی یەخە زلی دەپۆشیی، وەک لیژنەی هەڵسەنگاندن، شانۆنامەکەی منی بەیەکەم دەرچوواند. بەڵام بەدەنگێکی بەئەدەبانە و فەرمیی، ڕایگەیاند کە شانۆنامەکەی من باشترین شانۆنامە بووە، بەڵام بڕگەی چاوقایمانە و ورووژانی سێکسواڵیی هەوسار پچڕاوی تێدا بووە. لە کۆتاییدا گوتی: "تاجی گەڵای داردێمشت دەدەینە شاعیر، بەڵام لەم

ناوچە پیرۆزە وەدەری دەنێین!" وای گوت و منیش، منی قوتابی بێ ئەزموون و مووی ڕیش نەهاتوو، لەوێ، لە هۆڵی گەورەی زانکۆ گوێم ڕادێرابوو. لە کاتێکدا کە هەتا بناگوی سوور هەڵگەڕابووم، لە جێگاکەم هەستام، تاجەکەم لەسەر مێزی لیژنەی هەڵسەنگاندن دانایەوە و چوومە دەرێ.

هاوڕێیەکم لە وەزارەتی کاروباری دەرەوە هەبوو. دواجار بەڵێنمان دابوو پێکەوە سەفەر بۆ ئەورووپای خۆرئاوا بکەین. ڕۆژێکیان پێی گوتم: "وا باشترە خەڵاتی شمشێربازییەکەت لەگەڵ خۆت بهێنیت. لە ئەورووپا گەڵای داردێمشتمان دەست ناکەوێ، بۆ شلە پێویستمان پێی دەبێ!"

تاجەکەم بەدیوارەکەوە هەڵواسی و نەمفەوتاند. ساڵان تێپەڕین. کاتێ بڕیاری من و ئەو هاوڕێیەم هاتە دی و بەرەو ئەڵمانیا ڕۆیشتین، من تاجەکەم لەگەڵ خۆمدا برد. لە ماوەی دوو ساڵدا، تەواوی گەڵاکانمان بۆ شلە بەکارهێنا.

*

گەڕانەوە بۆ کرێت... کنۆسۆس

بۆ گوزەراندنی پشووی هاوینەی دوایین قۆناغی خوێندنی زانکۆ، بۆ کرێت گەڕامەوە. دایکم لە جێگا هەمیشەیییەکەی خۆیدا، لەبەر پەنجەرەی ڕووەو حەوشە دانیشتبوو گۆرەوی دەچنی. کات عەسر و خوشکەکەم ئینجانەی گوڵە ڕێحان و شیوەرانەکانی ئاودەدا. دارمێو بەژوور بیرەکەوە پڕ لە هێشووە ترێی ئاودار و نەگەییو بوو.

هەموو شتێکی ماڵەکە لەجێی خۆیدا بوو. هیچ شتێ ئاڵوگۆڕی پێ نەکرابوو: ئاوێنە، چرا و وێنەی قارەمانانی شۆڕشی ساڵی ١٨٢١ بەسمێڵی فش، سینگی تووکن، حەوت تیر بەبەر پشتوێن، دڕندە و عاشق، کردە بەباش و خەراپ بەدیوارەکەوە هەڵواسرابوون. (کاریاسکاکیس) بۆ قارەمان (ستورناراس)ی نووسیبوو: "قارەمان نیکۆلاس، برای دلێرم، نامەکەت گەیشت. ئەوەی نووسیوتە بینیم. یادم هەم شەیپور دەژەنێ و هەم توبلیکیا. هەر کامیان عەشقم بکوژی، من ئەوەیان دەژەنم!" توبلیکیا ئامێرێکی مۆسیقایی تورکییە و شەیپوریش گرێکستانیی. ئەو پاڵەوانانە خاوەن ڕۆحی مەزن بوون، ئاخر ڕۆحی مەزن هەمیشە خەتەرناکە.

زوربەی کات لەزەریای ئەو نهێنییەدا غەرق دەبم کە چۆن لەزەلکاوێکی ئاوهادا – زەلکاوێ نەفرەت، خیانەت، دوو ڕوویی، ئازایەتیی، ئەڤینی ئاگرین بۆ زێدی باوان و سەما لە زالونگون(*)– گوڵی شینی ئازادیی ئاودراوە و چرۆی کردووە!

ڕۆژی دواتر، بەرەبەیان کەوتمە سۆراخی دوو هاوڕێکەی قۆناغی خوێندنی ئامادەییم. چوار ساڵ بوو نەمبینیبوون. نەمدەتوانی بەهاسانی بیانناسمەوە، لەبەرئەوەی لەژێر داروپەردووی ژیاندا نەوی بوون. کاتێ لەبارەی (ئەنجومەنی هاوڕێیان)ەوە دەپەیڤین، دەیاندایە قاقای پێکەنین. یەکێکیان دەنگێکی خۆشی پێوەبوو، بۆ هەموو ئاهەنگ و غوسڵ و جێژنەکان داوەتدەکرا. دەیخوارد و دەیخواردەوە و گۆرانیی دەگوت. خەڵکیی بۆ ئەو دەنگە خۆشەی ئافەرینیان دەکرد، ئەویش نازی دەکرد. ڕێی هەڵخلیسکانی گرتبووەبەر. بەهۆی خواردنەوەی زۆرەوە دەستی دەلەرزی. ئەویتریش فێری گیتار ژەنین ببوو، لەگەڵ هاوڕێکانیدا ئاوازی خۆش و عاشقانەی دەژەند. ئەو دوو هاوڕێیەم خۆشخوڵق و کەیفساز بینین. لە کارگەیەکی سابوون سازییدا کاریان دەکرد، تامی ژیانیان دەکرد و لە داڵغەی ژنهێناندا بوون.

لێیان ورد دەبوومەوە، گوێم بۆ قسەکانیان ڕادەدێرا، بەڵام هیچم نەدەگوت – قوڕگم گیرابوو. ئاخۆ بڵێی بڵێسە بتوانێ ئاوها بەو خێراییە ببێتە خۆڵەمێش؟ ئایا ڕۆح لە پێوەندییەکی ئاوهادا لەجەستەوە نزیک بوو؟ ئەوان دەیانزانی جازێ کچان چەندە، لەکوێ دەتوانرێ ڕەحەتەڵقومێکی ئاوها بخوری و لە کام مەیخانە باشترین بادە هەیە.

بەدڵێکی شکاوەوە جێم هێشتن. پێدەچوو تازەکیی لەڕێوڕەسمی بەخاکسپاردنی تەرمێک گەڕابێتمەوە. بیرم دەکردەوە کە چاکەخوازییە گچکەکان لە خەراپییە گچکەکان خەتەرناکترن. ئاخر گەر ئەوان باش گۆرانییان نەگوتبا و جوان

(*) زالونگون Zalongon هەڵدیرێکە لە ئەپیرۆس، لە مێژووی گرێکستاندا بەناوبانگە، لە ١٨ ی دیسامبەری ساڵی ١٨٠٣دا، لەم هەڵدێرەوە بوو کە پەنجا و حەوت ژنی گرێکستانیی مەرگیان لە کەوتنە بەر دەستی تورک بەباشتر زانی. ئەو ژنانە دوای ئەوەی منداڵەکانیان لەو هەڵدێرەوە فڕێدایە خوارەوە، بازنەیەکیان پێکهێنا و هێند سەمایان کرد تا خۆشیان هەڵدێران و گیانیان لەدەست دا. و. ئینگلیزی

مۆسیقایان نەژەندبا، ئەوا بۆ ئاهەنگ و شایی بانگێشت نەدەکران، سەرخۆش نەدەبوون، کاتیان بەبێ ئیشی نەدەبردە سەر و قوتاریان دەبوو. بەڵام لەحاڵ و وەزعێکی ئاوهاییدا، بەدەنگێ خۆش و ژەنینس گیتار، ڕێی هەڵخلیسکانیان گرتبووەبەر.

ڕۆژی دواتر، کاتێ لە دوورەوە بینیمن، ڕێگایەکی ترم گرتەبەر. شەرمەزار بووم لەوەی کە ئەو هەموو هاوڕێیەتیی و پەرۆشبوونە بەخێراییەکی ئاوها لەناخمدا کاڵ ببۆوە و ئەو هەموو نەخشە گەورەیە بۆ ڕزگاریی دونیا بەبا چوو بوو. ئاخر (با)یەک هەڵیکردبوو کە درەختی جحێڵیی لە پەلک و گەڵا ڕووت کردبۆوە، ئاخۆ ئیدی ئەو درەختە بەری نەدەگرت؟ ئایا ئاوها نەبوو کاتێ زۆر کەشتی چارۆکەیان هەڵدەدا تا ئۆقیانووس شەقکەن، کەچی سەرەنجام خۆیان لە زەلکاوێکی گچکەدا دەبینییەوە.

تەنیای تەنیا بەکۆڵانە باریکەکاندا دەڕۆیشتم و دووبارە و دووبارە دەگەڕامەوە بەندەر تا سەرلەنوێ بۆنی خۆشی خڕنووک و لیمۆی گەنیو بکەم. بەردەوام کتێبێکم بەدەستەوە بوو، گا دانتی و گا هۆمەر. بەخوێندنەوەی ئەو شیعرە نەمرانە هەستم دەکرد کە ئینسان دەتوانێ نەمر بێ و ڕوخساری ناهاوڕەنگی خانووەکان، خەڵک، شادومانییەکان، سووکایەتیەکانی دونیا – بێ سەروبەرییەک کە ناومان ناوە ژیان – هاوئاهەنگ بکات.

ڕۆژێکیان بۆ ماڵی کیژە ئێرلەندییەکە چووم، بەڵام ڕۆیشتبوو. جارێکی تریش بۆ ماڵیان چووم، لەوەی کردبووم و نەمکردبوو هەستی ژێوانییەکی سەیر و ڕۆح برینداریی‌یەک دایگرتبووم. وەک بڵێی تاوانێکم کردبێ و لەنێو بازنەیەکی تەنگ و تروسکدا بەرەو لای قوربانییەکەم کێش بکرێم. خەو لە چاوانم تۆرابوو. شەوێکیان لەگەڕەکی تورکانەوە ڕەت دەبووم، گوێم لە گۆرانییەک بوو، ژنێک بەدەنگێکی خەمین گۆرانیی (ئامان ئامان)ی دەچڕی. دەنگێکی هیشک و لەتوپەت لەقووڵایی بوونی ئەو ژنەوە هەڵدەگۆزرا و شەوی تەژی لە نائومێدیی و مەلوولیی دەکرد.

کاتێ هەستم کرد کە مەحاڵە بتوانم درێژە بەڕۆیشتن بدەم، ڕاوەستام، سەرم بەدیوارەکەوە نا و گوێم ڕادێرا. تەنگەنەفەس ببووم. مەلی ڕۆحم لە قەفەسە قوڕینەکەیدا هەڵی نەدەکرد و دوودڵ بوو لەوەی هەڵفڕێ یان نا.

نا، نەخێر.. ئەو گۆرانییەی لە سینگی پڕ ئازاری ئەو ژنەوە بەرزدەبۆوە لەئەڤینەوە نەبوو، لە هاوئامێزییەوە نەبوو، لە شادی و ئۆمێدبەستنیشەوە بەکوڕ نەبوو. بەڵکو هاوارێک ئەو سینەیەی دەرزی ئاژن دەکرد، هاوارێکی فەرماندەرانە بۆ پچڕاندنی کۆتەکانی زیندانی ئەخلاق، زیندانی شەرم و ئومێد و سپاردنی بڕیاری خۆی بەدەستی (عاشق)ی ترسناک و خانەگومان، تا لەودا بزر ببین و لەگەڵیدا ببینە یەک: عاشقێک کە لەتاریکیدا خۆی لەبۆسە ناوە. و ناومان ناوە ...

ئەو شەوە بەگوێڕادێران بۆ گۆرانیی خەمینی ئەو ژنە، هەستم دەکرد کە عیشق و مەرگ یەکێکن. بەتێپەڕینی زەمەن، قووڵتر لەو سێ کوچکە خەتەرناکە حاڵی بووم کە لە زەلکاوی تێکەڵپێکەڵیی – زەلکاوی دڵمان – دا خۆی لەبۆسە ناوە. سێ کوچکە نەبوو، بەڵکو بەقەولی عاریفێکی بیزانسی (جەوهەری تاکی جەنگاوەر)[*] بوو.

دەنگی ژنە گۆرانیبێژەکە نەما. سەرم لەسەر دیوارەکە هەڵگرت. دونیا هەمدیس سەری لە تێکەڵپێکەڵی هێنایەوە دەر. خانووەکان ڕاست بوونەوە، کۆڵانەکان جارێکی تر ئامێزیان بۆ هەنگاوەکانم کردەوە و توانیم ڕێ بکەم. شەو، تەواوی شەوم بەڕێگە سپارد. زەینم هەروا لاڵ. چ بیرێک بەزەینمدا نەدەهات تا شپرزەییم دامرکێنێتەوە یاخۆ شێوەی بگۆڕێ. لەکاتێکدا کە بڕیارم دابووە دەست جەستەم، تا بۆ هەر کوێی گەرەکە بمبا، بەدرێژایی دیوارە ڤینیسییەکاندا پیاسەم کرد. ئاسمان برووسکەی دەدا. هەموو شتێ ڕووناک ببۆوە. وێنەی فەلەکی جێگۆڕکێیان دەکرد، بەرەو خۆرئاوا هەڵدەخزین و مەحف دەبوون. ڕۆحی منیش لەگەڵ ئەواندا مەحف دەبوو. شنەیەکی فێنک لەچیاکانەوە هەڵی دەکرد، لەدرزی پەنجەرەکانەوە دزەی دەکردە ماڵەکان و خەڵکانیی نوستوو و ئارەقەکردووی ئەو ماڵانەی فێنک دەکردەوە. دەنگی هەناسەدانی شارم لە بێدەنگییەکی قووڵدا دەژنەفت.

ئەو شەوە هەمدیس لای ماڵێ کیژە ئایرلەندییەوە ڕەت بووم. چەند سەعاتێک گەڕام و بێ ئەوەی بمەوێ یان ئاگام لەخۆبێ، لەبازنەگەلی تەنگوترووسکدا بەرەو ناوەند، بەرەو ماڵی وی کێش دەکرام. وەک بڵێی هاوارێک لەو ماڵەوە هەستی. هاوارێک کە فەرماندەرانە و سەرزەنشتکەر بانگی دەکردم و نەمدەتوانی خۆمی لەبەردا ڕاگرم.

(*) Miliitant Monad.

بەڵام بەرەبەیان کە جارێکیتر لە هەوڵی خۆگەیاندن بۆ بەر پەنجەرە و دەرگای داخراوی ماڵەکەی ویدا بووم، پشتوێنی برووسکەیەک لەزەینمەوە ئالا و زەینمی ڕووناک کردەوە. هاوار نەبوو، بەڵکو گۆرانیی ژن بوو، ئەو گۆرانییە هیشک و شکاو و گیان سووتێنەرە بوو کە ئێوارەی ئەو ڕۆژە لە گەڕەکی تورکان بیستبووم. هەنووکە ئەو گۆرانییە لەناخمدا ڕوخساری خۆی گۆڕی بوو، ببووە لوورەی ئاژەڵێکی تەنیا و بێ جووت و دەرکراو.

گۆرانیی، لوورەی گیانەوەر و هاواری نائومێدانەی کیژە ئایرلەندیی، وەک ملوانکەیەک کرابووە ملم و خەریک بوو دەیخنکاندم. قسەی پیرەمێردێکی هەوەسبازم بیرکەوتەوە کە دەڵێ: "گەر ژنێک داوات لێ بکات لەگەڵیدا بنوویت و قایل نەبیت، ئیدی بەر لەعنەت دەکەویت. خودا لە کارێکی لەو جۆرە نابووری. لە بنی دۆزەخ لەگەڵ یەهوزادا دادەنیشیت!" کە ئەو قسەیەم وەبیرهاتەوە زەندەقم چوو. جەستەم کەوتە سەر ئارەقەیەکی سارد. لە کاتێکدا کە وەک ئاژەڵێکی پێکراو لەترم دەدا، بەپەلە ڕێی ماڵەوەم گرتەبەر.

لەسەر نووکی پێ بەپێپلیکانەکانا سەردەکەوتم، گوتم نەبا بابم وەئاگابێتەوە. چوومە نێو جێگەکەمەوە. هەڵدەلەرزیم. بۆ ساتێک هەستم بەگەرماییەکی سووتێنەر دەکرد و بۆ ساتێکی تریش لەرز ڕۆ دەچووە جەستەمەوە. دیار بوو تام هەبوو. خەو وەک جاڵجاڵۆکەیەکێ ژەهراوێ هات و تەونەکەی بەدەورمدا تەنی. ڕۆژی دواتر کە دەوروبەری نیوەڕۆ وەگابوومەوە، هێشتا هەر هەڵدەلەرزیم. سێ ڕۆژ ئەو نائارامییە درێژەی هەبوو. نائارامیی نەبوو، بەڵکو گرییەکی گەورە بوو لە دڵمدا و دەمم وەکی ژەهر تاڵ بوو. کاتێ لە پەنجەرەی ژوورەکەمەوە لە دارئەکاکیای ناوەڕاستی حەوشەم دەنۆڕی، لە کەپری پڕ لە مێوو ترێ و خوشکەکەم دەنۆڕین کە سەرگەرمی چنین بوو، لە دایکم دەنۆڕی کە بەزنجیری کۆیلایەتی پیرۆزی خێزانییەوە بەبێدەنگیی دەهات و دەچوو، گرێکە بەرەو گەرووم دەهات و تەنگە نەفەسی دەکردم. هەستم دەکرد لە بەهەشت وەدەرنراوم. نا... دەرنەکرابووم، بەڵکە بەخواستی خۆم لە پەرژینی باغی بەهەشتەوە بازم دابووە ئەمدیو و هەڵاتبووم. هەنووکەش نائارام و نیگەران لەودیو دەرگا داخراوەکانەوە دەهاتم و دەچووم. لەو کارەی کردبووم ژێوان بووم.

چوارەم ڕۆژ بەرەبەیان لە جێگەکەم ڕاپەڕیم و بێ ئەوەی چ مەبەستێکی دیاریکراوم لە زەیندا هەبێ یان بزانم چ دەکەم، قەڵەمم گرت بەدەستەوە و کەوتمە نووسین.

ئەم بڕیارە لە ژیانمدا بووە ساتەوەختێکی چارەنووسساز. دەشێ لەو بەیانییەدا نائارامیی دەروونیم لەو ڕێگەیەوە ویستبێتی دەرگایەک بکاتەوە و هەڵبێ. کێ چووزانێ؟ (دەبێ بیرم لەوە کردبێتەوە بەڵام بێ ئەوەی بەڕوونی فۆرمۆڵەم کردبی). دەشێ بەبەرجەستەکردنی ئەو نائارامییە لەڕێگەی قەڵەمەوە، بتوانم ڕوخساری ببینم و ئیدی لێی نەترسێم. ئاخر من لە گوناهێکی گەورەوە گلا بووم. گەر ددانم بەو گوناهەدا نابا، ئارام دەبوومەوە.

هەر بۆیە شیعر، ئەفسانەی قەدیسان و ئەو ڕۆمانانەم هەڵهێنانەوە کە خوێندبوومنەوە. کەوتمە هەڵڕژاندنی وشەکان. لەکاتێکدا کە شتێک لەو و شتێک لەمم وەردەگرت، کەوتمە نووسین. بەڵام یەکەمین وشە کە لەسەر پەڕە کاغەزەکە نووسیم، سەرسامی کردم. شتێکی لەوجۆرە لەزەینمدا نەبوو. لەنووسین ڕاوەستام. بەڵام بۆچی ئەوەم نووسیێ؟ وەک بڵێی بۆ هەمیشە لەیەکەمین هاوئامێزیم قوتار نەبووبم (گەرچی دڵنیابووم قوتار ببووم)، چیرۆکێکی پڕ لە ئەڤین و خەیاڵم لەبارەی کیژە ئایرلەندییەکەوە خوڵقاند. قەتاو قەت وشەگەلێکی ئاوها جوان و شیاوم بەو کیژە نەگوتبوو. لەمیانەی بەریەککەوتنی جەستەماندا قەتاو قەت هەستم بەئاوها جەزبەیەک نەکردبوو کە ئەمجارە لە کاتی نووسیندا تیامدا ورووژابوو. ئەوانە هەمووی درۆ بوون، بەڵام بەنووسینی ئەو درۆیانە، بەسەرسامییەکی زۆرەوە بۆم دەرکەوت کە لەڕاستیدا چێژێکی گەورەم لەگەڵ ئەو کیژە ئایرلەندییەدا چەشتووە. باشە ئایا ئەو هەموو درۆیە لە واقیعدا ڕاست بوون؟ بۆچی لەکاتی ئەزموونکردنی ئەو چێژەدا، لێی بەئاگا نەبووم؟ ئەلعانیش کە وەسفی ئەو لەزەتە دەخەمە سەر کاغەز، بۆچی بۆ یەکەمجار لێی بەئاگا دەبم؟

لەکاتی نووسیندا، پڕ لە هەستی شانازیی دەبووم. ئاخۆ ئایا من چی بووم کە بەپێی مەیلی خۆم کارم دەکرد و واقیعییەتم بەو تەزرە دەگۆڕێ کە دەبوو ببێ، یاخۆ بەو جۆرەی کە خۆم پێم خۆش بوو وابێ؟ درۆ و ڕاستییم پێکڤە دەچنین. نا، ئیدی شتێ نەبوو ناوی ڕاست و درۆ بێ، بەڵکو هەموو شتێ هەوێنێکی نەرم بوو کە بەپێی

دەستووری خەیاڵ دەمشێلا و بێ ئەوەی مۆڵەت لە کەس وەربگرم بەتیرۆک پانم دەکردەوە. مەسەلەیەکی گوماناوی هەیە کە لە خودی یەقین یەقیندارترە، بەڵام دەبێ یەکێ لەوانە چیرۆکێکی باڵاتر لە بونیادی نزمی چیرۆکی بەشەریی بدۆزێتەوە کە ناوی حەقیقەتە.

ئەو کیژە ئایرلەندییە توڕەهات و بڕێ کۆمە، لە چیرۆکەکەمدا نەدەناسرایەوە. خۆیشم کەڵەبابێکی پەڕ هەڵکێشراو بووم، پەڕی ڕەنگاوڕەنگ و گەورەم بەخۆوە کردبوون کە هیی خۆم نەبوون.

بەچەند ڕۆژێک نووسینەکەم تەواوکرد. دەستنووسەکەم کۆکردەوە و بەپیتی گەورە لەسەرەوە نووسیم: (مار و گوڵە سۆسەن)(*). ئەوسا هەستام و بەرەو لای پەنجەرەکە ڕۆیشتم تا هەناسەیەکی قووڵ هەڵمژم. ئیدی کیژە ئایرلەندیی ئازاری نەدەدام. وازی لێ هێنابووم و چوو بوو تا لەسەر کاغەزەکە ڕاکشی و قەتاوقەت لێی جیانەبێتەوە. من ئیدی قوتار ببووم!

هەور ئاسمانی پۆشیبوو. دونیا تاریک و باران دەباری. گەڵای پانی مێوەکان بریقەیان دەهات و دەنکە ترێ گەورەکان دەدرەوشانەوە. بۆنی خاکی شێدارم بۆ ناو سییەکانم هەڵدەمژت. بەردەوام ئەو بۆنە گۆڕی تازە هەڵکەنراوێ لە یادەوەریمدا دەورووژاند. بەڵام ئەوڕۆ هالاوی مەرگ ئەفسووناویێ و زەینم تەژی لە بۆنی خۆش ببوو. پاسارییەک تەڕتەڕ بەباران دابەزی و لەبەر پەنجەرەکەدا پەناگەیەکی دۆزییەوە. لەسەربانەوە ئاو وەک پۆلە کۆتر دەیگماند.

جوان نووسینەکەم هەڵگرتبوو. وەک بڵێی مەخلوقێکی وردیلە بێ و نەمەوێ لە دەستم هەڵبێ. پێدەچوو پاسارییە تەڕەکە لەنێو دەستمدا بگوشم، یاخۆ دەتگوت لەگەڵ کیژە ئایرلەندییەکەدا ئاشت بوومەتەوە: خۆڵەمێش ببووە سێو و من ئەو سێوەم بەدەستەوە بوو.

چوومە حەوشە و لەنێوان ئینجانەکانا و بەژێر باراندا کەوتمە پیاسە. هەستم بەچێژێک دەکرد وەک ئەو چێژەی کە درەختێکی تۆزو خۆڵاویی و تینوو هەستی پێدەکات کاتێ ئاسمان بەزەیی پیایدا دێتەوە و بارانێکی ڕەحمەتی بەسەردا

(*) Snake and Lily

دەبارێنێ. بەردەوام باران چێژێکی ڕاڤەنەکراوی پێ بەخشیوم. گەر شەرمم نەکردبا دەمگوت باران بەردەوام چێژێکی سێکسوالّیی پێ داوم. هەست دەکەم لە عەرد، لە عەردێکی تینوو دەچم. توخمی ژنانەی بوونم، ژنێک کە لە ناخمدا شاراوەیە، وەئاگادێتەوە و ئاسمان لە ئامێز دەگرێ. ڕێک وەک لە ئامێزگرتنی پیاوێک. پەرۆش و شەیدا بەژێر باراندا پیاسەم دەکرد، قورسایێ سەر دڵم لاچوو بوو، ئیدی خەیاڵم لای کیژە ئایرلەندیی نەبوو، ئەوە نەبێ کە هەمدیس ئەوم بەوشە خولّقاندبۆوە. وی ئەمجارە لەسەر رووی کاغەز ڕاکشابوو. ئەو حەقیقەتەی کە ڕۆژانێکی درێژ نائارامیی ڕژاندبووە گیانمەوە، حەقیقەتێکی واقیعیی نەبوو. حەقیقەتی واقیعیی ئەم مەلۆتکەی خەیاڵە بوو، ئاخر لەڕێی خەیاڵەوە واقیعم مەحف کردبۆوە و ئیدی هەستم بەڕزگاریی دەکرد.

جەنگ لەنێوان واقیع و خەیاڵ، لەنێوان خوداوەند و ئینساندا، بۆ ساتێک مەستیی شەرابی ڕژاندبووە گیانمەوە. لەکاتێکدا لە حەوشە، بەژێر باراندا دەهاتم و دەچووم، هاوارم دەکرد: "ڕێگەکە ئەمەیە، وەزیفەم ئەمەیە!" هەر مرۆڤێک لەشەڕی خۆیدا لەگەڵ دوژمن، قەلافەتی وی بەخۆوە دەگرێ. جەنگ لەگەڵ خوداوەند، تەنانەت گەر بەبەهای نابووت بوونم لەسەرم کەوتبێ، منی شادمان و خۆشحاڵ کردووە.

فریشتە بۆ خولّقاندنی دونیا، قوڕی بەدەستەوە گرت، من وشە بەکاردێنم، ئەو ئادەمیزادی دروست کرد کە دەیبینین لەسەر عەرد هەڵدەخزی، منیش لە هەواو ئەندێشە، ماددەی بونیاتنەرێ خەون، ئادەمیزادی تر بەڕۆحێکی زیاترەوە دەخولّقێنم: ئادەمیزادگەلێک کە لە بەرامبەر پەلاماری زەمەندا بەرەنگار دەبنەوە. لەکاتێکدا ئادەمیزادەکان دەمرن، کەچی ئینسانەکانی من بەزیندوویی دەمێننەوە.

ئەلعان بەوەبیرهێنانەوەی ئەو شانازییە شەیتانییە، هەستی شەرمەزاریی دامدەگرێ. بەڵام ئەوکات جاحێڵ بووم و جاحێڵییش واتە وێرانکردنی دونیا و داڕشتنی پلان و نەخشەی نوێ.

سینگم تەژی لە ئازار بوو. گەرچی نائارامییە دێرینەکان هێورهێور لە قوژبنێکدا کروشکەیان کرد، نائارامیی نوێ سەریان دەرهێنا. ڕێگەیەک کە لەبەردەممدا دەدرەوشایەوە، ڕێگەیەک بوو سەخت و پڕ لەنشێو. ئەو ڕێگەیە کە قەتاوقەت تا

هەنووکە ڕوخساری پیشان نەداوم، ئەدی چۆن کوتوپڕ وەدیارکەوت؟ کێ ئەم دەرگایەی ناوەوەی کردەوە و بەئاماژە تکای کرد ژوورکەوم؟ بڵێی ئەوە دەرگایەک نەبێ بۆ ڕزگاربوون؟ ئایا ئەمە ئیشی ئەڤینی پێوانە نەکراو بوو، یاخۆ ئەو قەدیسانە ئەم دەرگایەیان خستبووە سەرپشت کە بەمنداڵیێ ئەفسانەکانیانم موتاڵا کردبوو؟ یاخۆ ناز و عیشوەی کرێت بوو کە دەیبینی ناتوانم لە شەڕدا کۆمەکی بکەم، لەبری ئەوە چەکی تری دەدایە دەستم؟

*

لە پێناو گۆڕینی ڕستی بیر و ئەندێشەم، سەر لەبەیانی ڕۆژی دواتر، کاتێ زەنگەکان لێدران و مەسیحییەکان بۆ ڕێوڕەسمی نوێژ بەرەو کڵێسای قەدیس میناس کەوتنەڕێ، من ڕێی زیارەتگەیەکی ترم گرتەبەر. ڕۆیشتم تا سەر بەدەرگای قەدیس (کرێت)ەوە بنێم کە لەم سالانەی دواییدا لەژێر خاکی دێرینی کنۆسۆسەوە سەری هێنابووە دەرێ.

کرێت خودان نهێنییەکی گەلێک قووڵە. هەرکەسێ پێ دەنێتە ئەم دوورگەیەوە، هەست دەکات کە هێزێکی نهێنیئامێزی گەرم و میهرەبان لەدەمارەکانیدا دەکەوێتە گەڕ. هەست دەکات ڕۆحی دەکەوێتە خۆڕزگارکردن. بەڵام لەو کاتەوەی ئەم شارستانێتییە خاوەن هونەر و ڕەنگاوڕەنگەی ژێر خاک کەشف کراوە، کە لێواولێو لەڕەسەنایەتیی و شادیی جحێڵییە، ئەم نهێنییە قووڵتر بووە.

شارم جێهێشت و شەقامێکی ئەفسووناویم گرتەبەر کە بەقەبرسانە نوێیەکە کۆتایی دەهات. بەبیستنی شیوەن و گریان و هاوار، گوڕم دایە هەنگاوەکانم. دوو ڕۆژ لەوەوبەر بازرگانێکی بەئەسڵ و نەسەبی هاوسێمان مردبوو، یەکێک بوو لە گەورە کەسێتییەکانی میگالۆ کاسترۆ و ئەمڕۆ لەو گۆڕستانە نوێیەدا بەخاک دەسپێردرا. ژنەکەی خۆی دابوو بەسەر تابووتەکەدا و نەیدەهێشت هاوڕێکانی تەرمی مێردەکەی بەخاک بسپێرن. من لەو ساتەدا لەوێوە ڕەت دەبووم. رووم وەرچەرخاند تا تابووتەکە نەبینم. بۆم باس کردن کە من چوار ساڵان بووم بینیم ئێسک و پروسکی (ئانیکا)ی هاوسێمان لەگۆڕ دەهێننە دەرەوە. لەو ڕۆژەوە تا ئەمڕۆ نەمتوانیوە لە مردوو بنۆڕم. ترس سەراپای بوونم دادەگرێ. (ئانیکا)ی بێ کەزیی و

پرچ، بێ چاو و بێ لێو لەبەرامبەرمدا دەردەکەوێ و دێتە پێشی تا بمگرێ و لەسەر ڕانێ دامنیشێنێ. هەڵبەت دەزانم کە شتێکی ئاوها ڕاست نییە، بەڵام ئەوەش دەزانم کە شتێک هەیە لە خودی حەقیقەت ڕاستەقینەترە. بەم بەڵگەیە هەر کاتێ تەرمێک دەبینم، ترس دام دەگرێ و گوڕ دەدەمە هەنگاوەکانم.

دەوروبەرم بەڕەز و باغی زەیتوون گەمارۆ درابوو. هێشتا تری ڕنیی دەستی پێ نەکردبوو. هێشووە ترێ سەریان بەخاکەوە نابوو. هەوا بۆنی گەڵا هەنجیری لێ دەهات. پیرێژنێکی گچکە هاتەپێشی. ڕاوەستا. دووسێ گەڵا هەنجیر کە لەسەر زەمیلەکەی بوو، لادا و دوو هەنجیری هەڵگرت و پێی دام.

پرسیم: "داپیرە دەمناسیت؟"

بەسەرسوڕمانەوە تەماشای کردم و گوتی: "نە. کوڕەکەم، چما دەبێ بتناسم ئەوجا دەتوانم شتێکت بەش بەم؟ تو بونیادەمیت و منیش هەروا. ئەدی ئەوە بەس نییە؟" وای گوت و بەدەم پێکەنینێکی کچانەوە شەلەشەل ڕێگەی خۆی بەرەو میگالو کاسترۆ گرتەبەر.

هەنگوین لەهەنجیرەکانەوە دەچۆڕا. وا بزانم ئەوە بەتامترین هەنجیرێ بووە کە لە تەمەنما خواردبێتم. بەدەم خواردنیانەوە قسەکانی داپیرە تەڕوبرییان پێ دەبەخشیم: "تو بونیادەمیت و منیش هەروا، دەی ئەوەش بەسە!"

سێبەرێک لەپاڵ سێبەرەکەما کەوت. ئاوڕم دایەوە و قەشەیەکی کاسولیکم بینێ. تەماشای کردم و زەردەخەنەیەکی هاتی. دەستی هێنایە پێش و گوتی: "ئابە موونیە(*)، حەز دەکەیت پێکەوە پیاسەیەک بکەین؟ من زوبانی نوێی گریکیی نازانم، گریکیی کۆن بەڵەدم: ئەی خوداوەند، سروودی تووڕەی مەرگاوی ئەخیلوسی فرزەندی پلائوس بچڕە... "

منیش بەگریکیی کۆن بۆم تەواوکرد: "... کە هەزاران دەرد و غەمی بۆ گریکییەکان هێنا (**)..."

بەدەم ڕۆیشتنەوە پێدەکەنین و شیعرە نەمرەکانمان بۆ یەکدی دەخوێندنەوە. دواتر

(*) Abbe Mugnier.

(**) یەکەمین بەیتی ئەلیازە، شاکاری هۆمەر. و. ف

سەرنجم دا ئەم قەشەیەی کە لە کاتێ پێکەنین و شیعر خوێندنەوەدا چەپکێ قژی ماش و برنجیی بەسەر نێوچەوانیدا دەکەوی، ناوبانگی بەپیرۆزی و هۆشیاریی دەرکردووە. لە پاریس خەڵکانێکی زۆری بێ ئیمانی هێنابووە سەر ڕێ. بەزەینێکی پڕ لە هۆشەوە دونیای تەی دەکرد، لەگەڵ ژنە قەیرەکانا دەدوا و نوکتەی بۆ دەگێڕانەوە. بەڵام لەودیو ئەم ڕوخسارە بزێو و خۆشخوڵق و پڕ جووڵەیەوە، مەسیحی لەخاچدراو، وەکی گابەردێک بێ جووڵە و پتەو قەدێ ڕاست کردبۆوە. نا، مەسیحی لەخاچدراو نا، بەڵکو مەسیحێ زیندووبۆوە.

پاسەوانی کنوسوس، بۆ بەخێرهێنان و ڕانومایکردنمان هاتە پێش. ئەو پاسەوانە، کرێتییەکی ساکار و خۆش مەشرەب بوو. شەرواڵێکی دەڵبی کرێتیی لە پێدا و گۆچانێکی درێژی بەدەستەوە، ناوی (داود) بوو. وەک پاسەوان و ڕێنوێن لە کنوسوس شتی زۆر فێر ببوو. بەجۆرێک لەبارەی ئەو کۆشکەوە دەدوا وەک ئەوەی ماڵی خۆی بێ. وەک خانەخوێ پێشوازی لێ کردین. لەپێشمانەوە دەرۆیشت و بەئاماژەی گۆچانەکەی بەشە جیاجیاکانی خەڵوەتگەکەی پیشان دەداین.

– " ئەوەی بەرامبەرتان حەوشەی گەورەی پادشایە، شەست مەتر بەبیست و نۆ مەترە. ئێرە ئەمبارە بەکووپەڵە گەورە نەخشێنراوەکانییەوە. (شا) دانەوێڵەکەی لێرە ئەمبار دەکرد تا ڕەعییەتەکەی خۆی پێ خۆراک بدات." لەبنی کووپەڵەکانا تڵپەی شەراب و ڕۆن زەیتوون، دەنکە خورما، گەنم و جۆ و نیسکمان بینی. کەوتنەوەی ئاگرە مەزنەکان هەموو شتێکی کردبووە خەڵووز.

چووینە نهۆمی سەرووتر: لەهەموو لایەکەوە کۆڵەگەی کورت و ئەستوور بەڕەنگی ڕەش و وەنەوشەیی. لەڕاڕەوەکاندا نیگاری قەڵغان و گامان بینی کە لەسەر دیوارە گڵێنەکان کێشرابوون. گەیشتینە بانیژە بەرزەکە. دیمەنی ئاشنا بەچواردەورمانا ڕاخرابوو. لە ناوەندی ئاسۆی یوکتاسدا سەری نوستووی زیۆس هەبوو. کۆشک نیوەوێران، نیوە دەسپیاهێنراو، دوای هەزاران ساڵ جارێکی تر لەژێر هەتاوی پیاوانەی کرێتدا، بەوپەڕی شکۆوە دەدرەوشایەوە. لەم کۆشکەدا بیناسازیی هاوسەنگی گریکستان نابینی. لێرە ئەندێشە و دڵفرێنیی و گەمەی ئازادیی، قودرەتی داهێنەرانەی بەشەر حوکمڕانی دەکرد. ئەم کۆشکە، وردە وردە وەک ئەندامێکی

زیندوو، وەکی درەخت گەشەی کرد و ڕەونەقی پەیداکرد. بەنەخشەیەکی جێگیر و پێشوەخت داڕێژراو ڕۆنەنرا. بەبەرفراوانکردن، گەمە و هاوئاهەنگکردنی خواستە هەمیشە تازەبووەکانی زەمەن نەشئەونومای کرد. لێرە لۆژیکی وشک و بێ ئەفسوون ڕێنوێنی بونیادەم نەبوو. ئەقڵ بەبایەخ بوو، بەڵام وەک خزمەتگوزار، نەک وەک سەروەر. سەروەر شتێکی تر، یاخۆ کەسێکی تر بوو. چ ناوێک لەو سەروەرە بنێین؟

ڕووم کردە قەشە، ڕای خۆم پێ گوت و داوای ڕای ئەوم کرد.

بەزەردەخەنەیەکەوە وەڵامی دامەوە: "دەتەوێ بزانیت سەروەر کێ بوو؟ چاوەڕێیت قەشە چ وەڵامێکت بداتەوە جگە لەوەی بڵێ: سەروەر خودا بوو. خودای کرێت سەروەر بوو. ئەو دەست و ئەقڵی ئەوانی ڕانومایی کرد و ئەوانیش کەوتنە ئەفراندن. خودا وەستای بیناکە بوو. ئەم خودایەی کرێت وەک زەریایەک دوورگەکەی لە ئامێزگرتبێ، چوستوچالاک و زیتەڵە و خۆشخوڵق بوو. هەر لەبەر ئەمەشە کە دیمەن و کۆشک و نیگار و زەریا، هاوئاهەنگیی و یەکانگیرییەکی ئاوها بێ خەوشیان هەیە!"

بەپێپلیکانە بەردینەکاندا هاتینە خوارێ و بەبێدەنگیی کەوتینە تەماشای نیگاری سەر دیوارەکان: گا، گوڵە سۆسەن، ماسی لە زەریای شیندا، ماسییە تەیرەکان کە باڵەکانیان کردبوونەوە تا بەسەر ترۆپکی شەپۆلەکاندا باز بدەن، وەک بڵێی ئاو – توخمی دایکانەیان – دەستی نابێتە بینیان و ئەمانیش بیانەوێ لەفەزایەکی ناسکتردا هەناسە بدەن. لەبەر دەرکی تەماشاخانەکەدا ڕاوەستاین. لێرەدا کابرای ڕێنوێن ئاگری گرت و برووسکەیەک لەشانازیی بەڕوخسارییەوە ڕەنگی دایەوە. گوتی: "لەم شوێنەدا شەڕە گا ئەنجام دەدرا. بەڵام شەڕەگای کرێت وەک شەڕەگای ئیسپانیا دڕندانە نەبوو. وەک بیستوومە لە ئیسپانیا، گایان دەکوشت و ڕیخۆڵەی ئەسپەکانیان دەهێنایە دەرەوە. بەڵام لێرە شەڕەگا پێشبڕکێیەک بوو خوێنی تێدا نەدەڕژا. مرۆڤ و گا گەمەیان لەگەڵ یەکدیدا دەکرد. پاڵەوانی شەڕەگا، قۆچی گاکەی دەگرت، گا تووڕە دەبوو، سەری بەرەو ژوور تەکان دەدا. ئەمەش دەبووە هۆی ئەوەی پاڵەوانی شەڕەگا بەیەک باز خۆی هەڵبداتە سەرپشتث گا. پاشان گوژمێکی تری دەدا و لەودیو گاکەوە لەسەر عەرد خۆی دەگرتەوە. ئیدی لەویانەدا کیژۆڵەیەک چاوەڕێی دەکرد تا لە ئامێزی بگرێ."

قەشە دیقەتی سەکۆی بەردینی شوێنی دانیشتنی تەماشاخانەکەی دەدا. پێدەچوو لە هەوڵی ئەوەدابێ کە نهێنی شاراوەی پێشبڕکێی ئیلاهی ئاشکراکات. قسەکانی کابرای پاسەوانم بۆ ڕاڤە کرد. باسکیم گرت و درێژەمان بەگەڕانەکەمان دا. لەبەرخۆیەوە گوتی: "گەمەکردن لەگەڵ خوداوەند، بێ ئەوەی خوێنی تێدا بڕێژرێ، بێ ئەندازە دژوار و زەحمەتە!"

لەپاڵ کۆڵەگەیەکی چوارگۆشەدا ڕاوەستاین. بەژوور کۆڵەگەکەوە وێنەی پیرۆزی تەوری دوو دەم هەڵکۆڵرابوو. قەشە دەستەکانی نایە نێو یەکدی، لەسەر ئەژنۆ چەمییەوە و وەک دۆعا بخوێنی لێوەکانی جووڵاند. بەسەرسوڕمانەوە پرسیم: "دوعا دەخوێنی؟" وەڵامی دامەوە: "هاوڕێی جحێڵم، هەڵبەت دۆعا دەخوێنم. هەر نەژادێک و هەر نەوەیەک دەمامکی تایبەتی خۆی دەداتە خودا، بەڵام لەودیو هەموو دەمامکەکانەوە، هەمیشە هەمان خودای نەگۆڕ هەیە!"

ساتێک بێدەنگ بوو، پاشان لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "مێدالێ پیرۆزی ئێمە خاچە. باوو باپیرانی تۆ تەوری دوو دەم مێدالیای پیرۆزیان بوو. بەڵام من هێما تێپەڕەکان بەلاوە دەنێم و لە پشت خاچ و تەوری دوو دەمەوە خودای یەکتا دەبینم. دەیبینم و دەکەومە پەرستنی!"

من ئەو دەمە زۆر جاحێڵ بووم. لەوە حاڵی نەبووم، بەڵام ساڵانێک دواتر زەینم توانی ئەو وشانە بگرێ و توول بڕیان کات. منیش ڕوخساری نەمر و نەگۆڕی خودام لەودیو هێما مەزەبییەکانەوە بینین. لەو کاتەوە بەدوا، کاتێ زەینم بەرفراوانتر و دڵم ئازاتر بوو، لەودیو ڕوخسارەکان شتێکی تریشم بینی – بێ سەروبەریی، تاریکاییەکی ترسناک و بزۆز –. ئەو ڕۆژە لە کنۆسۆس، ئەو قەشە پیرۆزە، بێ ئەوەی مەبەستێکی لەو جۆرەی هەبێ، ڕێگەیەکی بۆ من کردەوە. ئەو ڕێگەیەم گرتەبەر، بەڵام لە ویستگەکەی ئەودا ڕانەوەستام. لەژێر دەسەڵاتی پەیجۆرییەکی شەیتانانەدا، بەرەو پێشتر ڕۆیشتم و خەرەندی نهێنیئامێزم کەشف کرد.

لەنێوان دوو کۆڵەگەدا لەسەر عەردەکە دانیشتم. ئاسمان ئاگرین و هەروەکی پۆلی پرشنگی دەدا. لەباخی زەیتوونەکانی چواردەوری کۆشکەوە، دەنگی سیسرک گوێی بونیادەمی کەڕ دەکرد. پاسەوان پاڵی بەکۆڵەگەکەوە دا، کیسە تووتنەکەی لەبەر پشتێنەکەی دەرهێنا و سیغارێکی پێچایەوە. هیچ کاممان قسەمان نەدەکرد، ئاخر

هەستمان بەپیرۆزیی کات و شوێنەکە دەکرد و دەمانزانیێ کە تەنی بێدەنگیی جوانە. دوو کۆتر بەژوور سەرمانەوە هەڵفڕین و لەسەر یەکێ لە کۆڵەگەکان نیشتنەوە. ئەوانە مەلی پیرۆزی خودای مەزنی کرێتییەکان بوون، گا بەسەر کۆڵەگەیەکەوە دەنیشتنەوە و گا خواوەند لەنێوان مەمکە پڕ شیرەکانیدا دەینیشاندنەوە.

بەئەسپایی گوتم: "کۆترەکان..." وەک بڵێی بترسم لەوەی لەدەنگم بسڵەمنەوە و هەڵفڕن.

قەشە پەنجەی نایە سەر لێوی و بەچرپە گوتی: "بێدەنگ!"

گەرچی زەینم لێوالێو بوو لە پرسیار، بەڵام هیچم نەگوت. هەمدیس نیگاری سەر دیوارەکان بەبەرچاوانمدا ڕەت بوون: چاوانی گەورەی بادامیی، هالەی پەرچەمی ڕەش، خانمانی دەسەڵاتدار بەسینگ و مەمکی ڕووت و لێوانی هەوەسبازییانەوە، مەلەکان – کەڵەبابی بیابان و کەو – مەیموونی شین، شازادەکان بەپەڕی تاوس بەقژی سەرەوە، گای پیرۆزی کێویی، کیژۆڵەی ڕۆحانی بەماری پیرۆزی شۆڕبۆوە بەباسکەکانیانەوە، کوڕانی تازە باڵقبوو لەباخچە پڕ شکۆفەکاندا، شادیی، دەسەڵات، توانا، دونیایەکی پڕ لە نهێنیی، ئاتلانتیس(*) ێک کە لەقووڵایی خاکی کرێتەوە سەری هێنابووە دەرێ. ئەم دونیایە بەچاوانی ڕەش و گەورەیەوە تەماشای دەکردین، بەڵام هێشتا لێوەکانی کڵۆم درابوون.

لەخۆم پرسی: "ئاخۆ ئەمە چ جۆرە دونیایەکە؟ کەنگێ دەم بۆ قسە هەڵدێنێتەوە؟ لێرە، بەسەر ئەم خاکەوە کە ئەمێستا پێی لەسەر دادەنێین، ئەو باو و باپیرانە چ کارێکێ ئاشکرایان ئەنجام داوە؟"

کرێت یەکەمین پردی نێوان ئەوروپا، ئاسیا و ئەفەریقا بوو. کرێت لە ئەوروپای تاریکی ئەوکاتدا یەکەمین شوێنی بوو کە ڕووناکی شارستانێتیی تێدا پرشنگی دا. هەر لێرەش بوو ڕۆحی گرێکیی ئەرکی لەچارەنووسراوی خۆی ئەنجام دا: لێرە لە کرێت، پەیکەرە زل و زەبەلاح و بێ جووڵەکانی میسر و ئاشوور، چکۆڵە و فریوێنەر بوون، بەو جەستانەوە کە دەجووڵان، بەو دەمانەوە کە پێدەکەنین، شێوە و قامەتی

(*) Atlantiis دورگەیەک کە دەڵێن پێشتر لە خۆرئاوای جەبەل تاریق هەبووە و لە ئەنجامی بومەلەرزەدا ڕۆچۆتە قووڵایی ئۆقیانووس. و. ف

خوداوەند، شێوە و قامەتی ئینسانیان بەخۆوە دەگرت. مرۆڤایەتییەکی نوێ و ڕەسەن، پڕ لە چالاکیی، دڵفڕێنی و جوانیی خۆرهەڵاتیی لەسەر خاکی کرێت هەناسەی دەدا و گەمەی دەکرد، مرۆڤایەتییەک جیاوازی لەگەڵ ئەو گرێکییانەدا هەبوو کە دواتر هاتن.

هەروا کە تەماشای چوار دەوری خۆم دەکرد، لە گردۆڵکە بچووکەکان، لە دار زەیتوونی نیمچە ڕووتەن، لە دارسەرووی باریکەلەم دەنۆڕی کە لەنێوان گاشەبەردەکانەوە قەدیان هێنابووە دەرێ و کەمێک دەشنانەوە، هەروا کە گوێم بۆ دەنگی خۆش و گوێنەوازی زەنگۆڵەی گەلەبزنێکی نادیار ڕادێراو و شنەی عەتراوی زەریام هەڵدەمژت کە تەپۆڵکەکانی دەتەنی، ڕازی دێرینی کرێت قووڵتر لەجاران دزەی دەکردە ناخمەوە و پەنهانییەکەی کەمتر و کەمتر دەبۆوە. ئەم نهێنییە سەروکاری لەگەڵ مەسەلە سەروو ڕۆژانەییەکانا نییە، بەڵکو پێوەندە لەگەڵ مەسەلە ڕۆژانییەکانا بەتەواوی وردەکاریەکانیانەوە، بەتەواوی وردەکاریی مەسەلەگەلی پەیوەست بەتازەبوونەوەی ژیانی ئینسانەوە لەسەر عەرد.

قەشە پرسی: "بیر لە چ دەکەیتەوە؟"

– لە کرێت.

– منیش بیرم لە کرێت دەکردەوە، لە کرێت و لە ڕۆحم... گەر هەمدیس لە دایک ببمەوە، ئەوا حەزدەکەم هەمدیس ڕووناکیی لێرە، لەسەر ئەم خاکە ببینم. جۆرە سیحرێکی شاراوە لێرە هەیە... وەرە، باشترە بگەڕێینەوە.

هەستاین و دوا نیگامان بەڕامانەوە لەو دیمەنە سەیر و نائاساییەدا. من هەمدیس ئەو دیمەنەم دەبینییەوە، بەڵام قەشە بەهەناسە هەڵکێشانەوە لەبەرخۆیەوە گوتی: "خوداحافیز، بۆ دواجار خوداحافیز!" وای گوت و دەستی بۆ کۆڵەگە و حەوشە و نیگاری سەر دیوارەکان تەکان دا و لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "خوداحافیز. قەشەیەکی کاسۆلیک لەوپەڕی دونیاوە بۆ دۆعا خوێندن بۆ دیدەنی ئێوە هات. دۆعای خوێند و وا هەنووکەش خوداحافیزیی دەکات!"

ڕێی گەڕانەوەمان گرتەبەر. ڕێی گەرم و خۆڵاویی قەشەیان ماندوو کردبوو. لە خانەقایەکی بچووک لامان دا کە لەو ڕۆژانی هەینییانەدا دەروێشەکان سەما و زیکریان تێدا دەکرد. دەرگاکە کەوانەیێ و ڕەنگی سەوز بوو، بەژوور دەرگاکەشەوە

دەستێکی برۆنزیی – نیشانەی پیرۆزیی ئیسلام _ هەڵواسرابوو. چووینە حەوشە ساکارەکەی خانەقا کە بەخڕە بەردی سپی بەردڕێژکرابوو. لە هەر چوار لای حەوشەدا ئینجانە و لاولاو، لەناوەڕاستیشدا داردێمشتی تەژی بەمیوە. لەژێر سێبەری ئەو درەختەدا ڕاوەستاین تا هەناسەیەک وەرگرین. دەروێشێک لەهۆدەکەیەوە ئێمەی بینی، نزیک بۆوە و بەئاماژەی سڵاو، دەستی نایە سەر سینگ و لێو و نێوچەوانی. جبەیەکی شینی لەبەردا و کڵاوێکی خوری سپی لەسەردا. ڕیشی درێژ و شەبەقڕەنگ، گوارەیەکی زیوین لە گوێی ڕاستیدا بوو، دەستی بەیەکدا ماڵیی. منداڵێکی قەڵەو و پا پەتێ، کورسی بۆ هێناین. دانیشتین. دەروێش لەبارەی گوڵی ئینجانەکان و لەبارەی زەریاوە کە لەنێوان گەڵای داردێمشتەکەوە دەدرەوشایەوە، سەری قسانی دامەزراند. دواجار لەبارەی سەماوە دوا:

– گەر کەسێ سەما نەزانێ، ئەوا ناشتوانێ نوێژ بکات. مەلایکەتەکان دەمیان هەیە بەڵام ناتوانن بئاخڤن. ئەوانە بەزوبانی سەما لەگەڵ خوداوەند دەدوێن.

قەشە پرسی: "مورشید... چ ناوێک لە خوداوەند دەنێی؟"

دەروێش وەڵامی دایەوە: "خوداوەند ناوی نییە. خوداوەند لەچوارچێوەی ناودا جێی نابێتەوە. ناو زیندانە. بەڵام خوداوەند ئازادە."

قەشە پێی داگرت: "باشە، گەر مەسەلەکە پێویستی بەناوانی خوداوەندبێ و تۆ بتەوێ ناوێکی لێ بنێیت، ناوی چی لێ دەنێیت؟"

دەروێش سەری داگرت و لە فیکرەوە چوو. دواجار گوتی: "هووە، ناوی دەنێم هووە، نەک خوداوەند..."

قەشە بەشپرزەییەوە لەبەرخۆوە گوتی: "ڕاست دەکات!"

منداڵەکە هەمدیس دەرکەوتەوە. ئەمجارەیان لەسەر سینییەک قاوە و ئاوی سارد و دوو بۆڵی گەورە ترێی هێنا. جووتێک کۆتر لەسەربان عەشقبازییان دەکرد و دەیانگماند. ئایا ئەم جووتە کۆترە، هەمان ئەو جووتە کۆترە نەبوون کە لە کنۆسۆس بینیبوومانن؟

ساتێک کە بێدەنگ بووین، هەوای خانەقا پڕ لە هەناسەبڕکێی ئاهی عاشقانە بوو. تەماشای قەشەم کرد، چاوی لەکۆتر و ئاسمانی پشت سەریان بڕیبوو، فرمێسک لە چاوانیدا قەتیس مابوو.

زانی تەماشای دەکەم. زەردەخەنەیەکی هاتی و گوتی: "دونیا جوانە، بەڵێ، دونیا لەسەر زەمینە هەتاوییەکاندا، لەهەر شوێنی ئاسمانی شین و کۆتر و ترێ هەبێ دونیا جوانە. بەمەرجێ دار دێمشتێکیش بەژوور سەرتەوە بێ!"

بەوپەڕی ئاسوودەییەوە دەنک دەنک ترێی دەخوارد. هەستت دەکرد حەزناکات ئەو لەحزەیە کۆتایی بێ.

گوتی: "گەر دڵنیابام دەچمە بەهەشت، ئەوا داوام لە خودا دەکرد مۆڵەتم بدا بەدرێژترین ڕێگەدا بچمە بەهەشت."

لەحەوشێ خانەقادا، هێند هەستمان بەبەختەوەریی دەکرد، کە ئیدی نەماندەتوانی بڕۆین. دەروێشەکانی تر لەهۆدەکانەوە هاتنە دەرێ. دەروێشە جحێڵەکان ڕەنگ پەڕیو و چاوانیان ئاگرین، ئاخر ئەوان لە هەوڵی نائومێدانەی وەدەسهێنانی ڕێگای خودادا بوون. بەڵام دەروێشە پیرەکان کە هەڵبەت ڕێگای خودایان دۆزیبۆوە، ڕوخساریان نوورانی و چاوانیان پڕ بوو لە نوور. بەچیچکانەوە بەچوار دەورماندا دانیشتن. هەندێکیان تەسبیحەکانیان دەرهێنا و بەئارامیی کەوتنە تەسبیحات و بەچاوانێکی تەژی لەپرسیار لە قەشەی مەسیحییان دەنۆڕێ. هەندێکی تریان سەبیلە درێژەکانیان دەرهێنا، چاویان تا نیوە لێک نا و خۆشحاڵ و ئاسوودە کەوتنە کێشانێ سەبیلەکانیان.

قەشە لەبەرخۆیەوە گوتی: "چ لەزەتێکە! نووری خودا لێرەش، لەودیو تەواوی ئەم ڕوخسارانەوە، چ ڕووناک دەدرەوشێتەوە!"

دەستی بەشانمدا دا و بەتکاوە گوتی: "دەروێشەکان لە تاقم و فیرقەی مەزهەبین، تکا دەکەم لێیان بپرسە سەر بەکام تەریقەتن!"

پیرترین دەروێش، کە ڕیشێکی درێژ و سپیی هەبوو، سەبیلەکەی لەسەر ئەژنۆی دانا و وەڵامی دایەوە: "هەژاریی، نەداریی و نەبوونیی تەواوەتیی و ڕۆیشتن بەرەو لای خودا بەڕێگەیەکی بەگوڵ پۆشراودا. پێکەنین و سەما و شادیی، ئەو فریشتانەن کە دەستی ئێمە دەگرن و ڕێنوێنیمان دەکەن."

قەشە هەمدیس ڕووی تێ کردم: "لێیان بپرسە چۆن خۆیان بۆ بەردەم خودا ئامادە دەکەن؟ لە ڕێی ڕۆژووەوە؟"

دەروێشێکی جاحێڵ بەپێکەنینەوە گوتی: "نا، نا، ئێمە دەخۆین و دەخۆینەوە و

سوپاسیّ خوداش دەکەین کە ئاو و خۆراکیّ بەئینسان عەتا فەرمووە."

قەشە پرسی: "باشە چۆن؟"

دەروێشیّ ڕیش سپییّ وەڵامی دایەوە: "بەسەما!"

قەشە گوتی: "بەسەما؟ بۆچی؟!"

– لەبەرئەوەی سەما نەفس دەکوژێ. کاتیّ نەفسیش دەکوژرێ، ئیدیّ هیچ کۆسپیّ لەبەردەم پەیوەندی گرتن بەخوداوە نامێنیّ.

چاوانی قەشە برووسکەی دا. بەحەپەساویی دەستی دەروێشی پیری گوشی و گوتی: "فیرقەی مەزهبیی قەدیس فرانسیسکۆس(*)! قەدیس فرانسیسکۆسیش هەر وای دەکرد، بەسەما لەسەر عەردەوە بۆ ئاسمان هەڵدەگڕا. دەیگوت:(ئێمە جگە لە مەیموونەکانی خودا هیچی تر نین. ئێمە بۆ ئەوە لەدایک بووین تا دڵی ئینسان سارێژ بکەین و بیخەینە وەجد.) بەم جۆرە هاوڕێی جحێڵم، جارێکی تر دەبینی کە هەمان خودای نەگۆڕ لەمیاندایە!"

ئازایەتیی ڕەتکردنەوەی ئەو قسەیەم دایە بەرخۆم و گوتم: "گەر وایە، ئەدی بۆچ میسیۆنەرانی مەزهبیی بەهەموو لایەکی دونیادا دەگەڕێن و هەوڵ دەدەن خەڵکی قەناعەت پیّ بکەن کە دەمامکی خوداکانی خۆیان بدڕێنن و لەجێی ئەو، دەمامکی بێگانە، دەمامکی خودای ئێمە دانێن؟"

قەشە لە جێی خۆی هەستا و گوتی: "وەڵامی ئەم پرسیارە زۆر زەحمەتە. بەئومێدی خودا، گەر بۆ تەواوکردنی خوێندن بۆ پاریس هاتیت، وەرە بۆلام!" پاشان بەزەردەخەنەیەکی فێڵبازانەوە گوتی: "دەشیّ تا ئەو کاتە وەڵامێکم پەیدا کردبیّ!" خواحافیزیمان لە دەروێشەکان کرد. بەزەردەخەنە و ڕێزەوە بەڕێیان کردین. کە گەیشتینە بەردەرگا، قەشە گوتی: "تکا دەکەم پێیان بڵیّ ئێمە هەمووما خودایەکی یەکتا دەپەرستین. پێیان بڵیّ منیش دەروێشێکم بەڵام لە جبەیەکی ڕەشدا."

*

(*) یەکێک لە ڕۆمانەکانی کازانتزاکیس بەناونیشانی (فرانسیسکۆس قەدیسی من). و. ک

زیارەتکردنی گرێکستان

بابم بەڵێنی دابوو گەر نمرەیەکی بەرز بێنم، ئەوا خەرجی سەفەرێکی یەک ساڵەم بکێشیّ. ئەوە خەڵاتێکی گەورە بوو بۆیە بەدڵ و گیان دەمخوێند. یەکیّ لە هاوڕێ کرێتییەکانم کە ئەقڵێکی شەیتانانەی هەبوو، لەگەڵ مندا ئیمتیحانی دەدا. ڕۆژی تاقیکردنەوە هات. هەردووکمان بەنیگەرانیی و ترسەوە ڕێی زانکۆمان گرتەبەر. هەرچییەک فێرببووم بیرم چووبۆوە. زەینم بەتاڵ، ترس باڵی بەسەردا کێشابووم.

هاوڕێکەم پرسی: "هیچت بیرماوە؟"

– هیچ شتیّ!

– منیش هەروا. دەڵێی چی بۆ مەیخانەیەک بڕۆین و بەر لەتاقیکردنەوە خۆمان سەرخۆش کەین. باوکیشم هەر بەسەرخۆشیی بۆ جەنگ دەچوو!

– دەی با بڕۆین!

خواردمانەوە و هەستی شادومانی دایگرتین.

هاوڕێکەم پرسی: "دونیا چۆن دەبینی؟"

– بەدووان دەیبینم!

– منیش بەدووان دەیبینم، دەتوانیت بڕۆیت؟

هەستام و چەند هەنگاوێکم نا. وەڵامیم دایەوە: "بەڵیّ!"

– کەواتە باشترە بڕۆین، ئەی یاسای ڕۆمی بلەرزە!

یەکەم جار قۆڵ لە قۆڵی یەکدا کەوتینە ڕێ، بەڵام پاشان هەریەکەمان ئازایەتیی دایە بەرخۆ و لەسەر قاچی خۆمان لەسەر ڕۆیشتن بەردەوام بووین.

هاوارم کرد: "هێی باخۆس(*)، ئەی جەنگاوەری من! چەکوشی بماڵە بەسەری (ژوستینین)(**) و یاساکانیدا. ساردی کەوە و تەختی عەردی کە!"

(*) باخۆس Bacchus یان دیونیزیۆس، خواوەندی شەراب لە ئەفسانەکانی گرێکدا. و.ف

(*) Justinian دوایین ئیمپراتۆری گەورەی مێژووی ڕۆما. ناوبانگی وی بەو یاسایانەوەیە کە دایڕشتوون. و. ف

هاوڕێکەم گوتی: "بۆچی داوای یارمەتی لە باخۆس دەکەیت، خۆ ئێمە بیرەمان خواردۆتەوە نەک شەراب!"

– دڵنیایت؟

– گەر باوەڕناکەیت فەرموو با بگەڕێینەوە و بپرسین!

گەڕاینەوە.

بیرە فرۆشەکە کە خەریک بوو لە پێکەنینا ژانی دەکرد، گوتی:

– بیرە، بیرە، بیرەتان خواردەوە! ئەی ئەلعان بۆ کوێ تەشریف دەبەن؟

– دەچین تاقیکردنەوەی مافناسێ بدەین.

گوتی: "ڕاوەستن، منیش هەر بۆ پێکەنین دێم!"

بەرکۆشەکەی لەناوقەدی کردەوە و بەدوامانا کەوتەڕێ. مامۆستاکان چاوەڕێمان بوون. بەڕیز لە جێگەکانی خۆیانا دانیشتبوون و لە مێش و مەگەز دەچوون. لە مۆخی ئێمەیشەوە ئاگر دەچۆڕا، هەر بەحەواوە پرسیارەکانیانمان دەگرتنەوە و بەخەمساردییەکی ئاوێتە بەئازایەتیی وەڵاممان دەدانەوە، هەر بۆ زۆڵێتییش چەند زاراوەیەکی لاتینیمان تێکەڵاوی وەڵامەکانمان دەکردن. زوبانمان لێکدا لێکدا لە زارماندا دەهات و دەچوو. دواجار من و هاوڕێکەم بەنومرەیەکی بەرز لەو تاقیکردنەوەیەدا دەرچووین.

خۆشحاڵیمان وەسف نەدەکرا. هاوڕێکەم بیرێ لەوە کردەوە نووسینگەیەک لەکرێت بکاتەوە و خوو بداتە سیاسەت. منیش خۆشحاڵ بووم بەوەی کە دواجار، دەرگای سەفەرم بەڕوودا واڵا دەبوو. ئاخر یەکێ لە گەورەترین خواستەکانی ژیانم سەفەر بووە: بینین و دەستلێدانی وڵاتانی دوور، مەلەکردن لە زەریا دوورەکانا، گەڕان بەدونیادا، بینینی عەردەکان، بینینی زەریاکان، بینینی خەڵکان و فیکری نوێ، بینینی هەموو شتێ بۆ یەکەمین جار و دوایەمین جار، ڕامانێکی لەسەرخۆ و تولانیی، پاشان پێڵوو لێکنان و هەستکردن بەم حەمکە سەروەتەی کە ئارام یاخۆ بەخوڕ دەڕژێتە ناخمەوە تا سەرەنجام زەمەن دەیپاڵێوی و شیلەی خەم و شادومانییەکانی لێ دەگرێ. پێموایە ئەم کیمیای دڵە چێژێکی مەزنە کە شایانی هەموو مرۆڤێکە.

کەناریی، هەمان ئەو مەلەی بابم کە وەک دیاریی ساڵی تازە پێی بەخشیبووم،

ساڵانێک لەوەوبەر مردار ببۆوە. نا، مردار نەببۆوە. شەرمەزارم کە وام گوت، بەڵکو وەک بونیادەم، گیانی تەسلیم بەکردگار کردبۆوە. یان چاکتر بڵێم، نەغمەی خۆی سپاردبۆوە بەخودا. لە باخچەی حەوشە بەخاکمان سپارد. خوشکەکەم گریا. بەڵام من ئارام بووم، لەبەرئەوەی دەمزانی مادامەکی زیندووم، ناهێڵم لەبەین بچێ. بۆیە کاتێ گڵم دەکرد بەسەریدا، لەبەر خۆوە دەمگوت: "ناهێڵم لەبەین بچیت. ئێمە پێکەوە دەژین و پێکیشەوە سەفەر دەکەین!"

کە گەورەتربووم و کرێتم جێ هێشت و بەدونیادا کەوتمە گەڕان، هەمیشە هەستم دەکرد کە ئەو کەنارییە لەسەر تەوقی سەرم هەڵنیشتووە و گۆرانی دەچڕێ. تەرجیعبەندیی گۆرانییەکەشی هەریەکێ بوو: (هەستە با بڕۆین، بۆچی لێرە دانیشتووین؟ ئێمە مەلین نەک هێلکە شەیتانۆکە.. دەی هەستە، با بڕۆین!) سەرم ببووە گۆیەکی خاکیی، کەنارییەکە بەسەر تەوەرەکەیەوە هەڵنیشتبوو، گەرووی گەرمی بەرەو ئاسمان ڕایەڵ دەکرد و سترانی دەچڕێ.

دەگێڕنەوە کە لە سەردەمانی زوودا، ژنانی سیغەیی ئەندەروونەیەک، ئێواران دوای حەمامکردن و عەتر لەخۆدان، لەباخی حەرەمسەراکەدا بەڕیز ڕادەوەستان. سوڵتان دەهاتە خوارێ تا یەکێکیان هەڵبژێرێ. دەستەسڕێکی گچکەی بەدەستەوە دەگرت و دەیخستە بن باڵی ژنەکانەوە و پاشان بۆنی دەکرد. ژنێکی هەڵدەبژارد کە ئەو شەوە بۆنی عەترەکەی لە کەپوویدا لەژنەکانی تر خۆشتر بووبێ.

منیش وڵاتانی جۆراوجۆر، وەک ژنانی سیغەیی لە بەرامبەرمدا ڕیزیان بەستبوو. بەپەلە و پەرۆشییەوە چاوم بەنەخشەکەدا دەگێڕا، بۆ کوێ ڕۆیشتبام؟ یەکەم جار کام کیشوەر، کام ئۆقیانوسم بینیبا؟ تەواوێ وڵاتان دەستیان ڕاگرتبوو، بانگیان دەکردم. سوپاس بۆ خودا کە دونیا بەرفراوان و تەمەنی مرۆڤیش درێژ، ئەو تەمبەڵانەشی کە پیشەیان خەوش دۆزینەوەیە هەرچێ دەڵێن با بیڵێن، من دەرفەتم هەیە تەواوی وڵاتان ببینم.

ئەدی بۆچی لە گرێکستانەوە دەست پێ نەکەم!

*

زیارەتەکەم بۆ گرێکستان سێ مانگی خایاند. هەنووکەش دوای تێپەڕبوونی هەموو

ئەو سالانە، بەوەیادهێنانەوەی چیا و دوورگە و گوند و دەیر و هێلەکانی کەنار، دڵم لە نائارامیی و خوشحاڵیدا ڕادەچڵەکی. سەفەرکردن بۆ گریکستان و بینینی، چێژێکی مەزنی هەیە. چێژی مەزن و عەزاب.

گرێکستان گەڕام و هێورهێور هەموو شتێکم بەچاوانم بینین و بەدەستەکانم لەمسم کردن کە فیکری ڕووت توانای بینین و لەمسکردنیانی نییە: شێوازی پێوەندیی قودرەت و دڵفرێنیی. پێموانییە ئەم دوو هەوێنی کامڵییە، ئارس(*) و ئەفرۆدێت(**)، لە هیچ جێگەیەکی تر وەک سەرزەمینی بێ ڕووپۆش و هەمیشە دەم بەپێکەنینی گرێکستان، ئاوها سازگار یەکانگیر بووبێتن. هەندێ لەناوچەکانی گرێکستان مۆن و بەخۆدا نازن، هەندێکی تریان تەژی لە ناسکییەکی ژنانەن، هەندێ ناوچەی تریش جیددی و لەهەمان کاتیشا دەم بەپێکەنین و میهرەبان. بەڵام بەڕۆح فوودراون و لەڕێی پەرستگە و ئەفسانەوە، یان لە ڕێی قارەمانەوە، ڕۆحێکی گونجاو بەهەریەک لەوانە سپێردراوە. لەبەر ئەم هۆیەیە گەر گەشتیارێکی گرێکیی چاوی بینین و زەینی بیرکردنەوەی هەبێ، ئەوا لەزنجیرەیەکی نەپچڕاو و سیحراویدا، لە سەرکەوتنێکی ڕۆحییەوە بۆ سەرکەوتنێکی ڕۆحی تر سەفەر دەکات. لە گرێکستان بونیادەم باوەڕ دەهێنێ بەوەی کە ڕۆح بەردەوامیی و نۆبەرەی ماددەیە و ئەفسانەش گوزارشتێکی سادە و یەکانگیرە لەواقیعی هەستپێکراو. ئاخر سالانێکی زۆر درێژە ڕۆح پێی ناوەتە سەر بەردەکانی گرێکستان و بۆ هەر کوێیەک بڕۆی جێگەپێ مەلەکوتییەکانی دەدۆزیتەوە.

زۆر ناوچەی جۆراوجۆری گرێکستان ماهیەتێکی دووانەییان هەیە و ئەو سۆزەش کە لێیان بەرزدەبێتەوە، بەهەمان شێوە ماهییەتێکی دووانەیی هەیە. گرژی و هاوگونجاویی لەپاڵ یەکدا ڕاوەستاون، تەواوکەری یەکدین و وەک ژن و مێرد یەکانگیری یەکتربوون. ئەسپارتا یەکێ لەسەرچاوەکانی ئەم گرژی و هاوگونجاوییەیە. تایژتوس لەبەرامبەرتایە، یاسا داڕێژەری ڕق و نەفرەتئامێز، پڕ لە

(*) Ares خواوەندی جەنگ.

(**) Aphrodite خواوەندی ئەڤین. بەجووتبوونی ئارس و ئەفرۆدێت هارمۆنی لەدایک دەبێت کە واتە هاوگونجان.

گاشەبەرد و خەرەند. بەڵام لەخوارەوە لەبەر پێتدا، دەشتێکی بەبەرەکەت و گومانایی، وەک ژنێکی عاشق دامێنی ڕاخستووە. لەلایەک تایژتوس، چیای (تور)ێ گرێکستان، ئەو جێیەی کە خواوەندی بێڕوحمث قەوم، یاسا ڕەقوتەق و توندوتیژەکانث لێ دەخوێنێتەوە:(ژیان جەنگە، دونیا گۆڕەپانث جەنگ و وەزیفەی تۆیش سەرکەوتنە. مەخەوە. مەپەرژێرە سەرخۆت. پێمەکەنە. قسە مەکە. تەنها ئامانجث ژیانث تۆ جەنگینە. کەواتە دەی بجەنگە!) لەلایەکی تر لەخوار تایژتۆسەوە هێلین، ڕێک ئەو کاتەی کە دەتەوێت ببیتە قەلەندەر و ڕوو لەخۆشی و شیرینیی عەرد وەرگێڕیت، کوتوپڕ هەناسەی هێلین وەک دارلیمۆیەکی بەگوڵپۆشراو ئەفسوونت دەکات.

سەرسامم لەوەی ئاخۆ ئەم دەشتەی ئەسپارتا خۆی ئاوها ناسک و تەڕ و هەوەسبازە؟ ئاخۆ بۆنی گوڵاڵە سوورەکانی ئاوها سەرخۆشکەرن، یان دەشێ ئەم سیحرە لە جەستەی ماچکراو و سەربەدەرەوە بووی هێلینەوە بەرزبێتەوە؟ بەدڵنیاییەوە ئیروتاس شۆخیی و نازدارییەکەی ئەمڕۆی نەدەبوو گەر لە ئەفسانەی نەمری هێلیندا خوڕەی نەهاتبا. لای هیچ کەس شاراوە نییە کە سەرزەمینەکان، زەریا و ڕووبارەکان بەناوی گەورە و خۆشەویست پێکەوە گرێ دەدرێن و لە دڵماندا خوڕەیان دێ. بەدرێژایی کەنارە ناچیزەکانی ئیروتاس پیاسە بکە، هەست دەکەیت دەست و بیرت لە عەبیری ژنێکێ خەیاڵییەوە دەئاڵێ کە واقیعیتر و هەستپێکراوترە لەو ژنەی خۆشتدەوێ. ئەمڕۆ وا خەریکە دونیا لە خوێندا غەرق دەبێ، لە دۆزەخی پڕ لە بێ سەروبەریی ئێستادا، خرۆشانەکان هاتوونەتە جۆش. کەچی لەگەڵ ئەوەشدا، هێلین لە گۆڕەپانی شیعرە بەرز و بڵندەکانیدا، نەمرو دەستلێنەدراو و بێ جووڵە لەجێی خۆی ڕاوەستاوە و زەمەن بەبەردەمیدا ڕەت دەبێ.

خاک بۆندار بوو. دڵۆپە شەونم بەگوڵی دارلیمۆکانەوە شۆڕ ببۆوە و لەبەر ڕۆشنایی هەتاودا سەمای دەکرد. کوتوپڕ شنەیەکی فێنک هەڵی دەکرد. گوڵە لیمۆیەک بەر تەوێڵم کەوت و شەونم لە ڕوخساری دام. لەرزێ ڕۆچووە گیانمەوە، وەک بڵێی دەستێکی نادیارم بەرکەوتبێ. تەواوی عەرد لە هێلینێکی تازە حەمامکردوو، دەم بەپێکەنین و دەم بەگریان دەچوو. ڕووپۆشەکەی کە بەگوڵی لیمۆ چنرابوو،

لەڕوخساری ببۆوە و ئەمیش دەستی بەدەمییەوە گرتبوو. لەکاتێکدا کە سات بەسات پاقیژەیی تازە دەبۆوە، ڕەدووی بەهێزترین پیاو دەکەوت. هەر کە قاچێ هەڵدەبڕیی، قولەپی وەک بەفر سپییەکەی وەدیاردەکەوت، پاژنە خڕەکانی لەخوێندا بریقەیان دەدایەوە.

چ بەسەر هێلیندا دەهات گەر بەهەناسەی هۆمەر نەخەملّیبا؟ هەمان شتێ بەسەر دەهات کە بەسەر هەزاران هەزار شۆخە ژنی تردا هاتووە. دەهاتە دونیا و لە بەین دەچوو. دەرفێنرا، هەر بەو شێوەیەی تا ئەلعانیش کیژانی شۆخ لە ئاواییە کوێستانییەکانی ئێمەدا دەرفێنرێن. تەنانەت گەر ئەو ڕفاندنەش جەنگی لێ کەوتبایەوە، ئەوا جەنگ و ژن و کوشتار، گەر شاعیر دەستی بەڕزگارکردنیان ڕانەگەییبا، ئەوا لە بەین دەچوون. شاعیر هێلینێ ڕزگارکرد، ئیروتاس، ئەم ڕووبارە، نەمرییەکەی قەرزارباری هۆمەرە. زەردەخەنەی هێلین تەواوی فەزای ئەسپارتای تەنیوە. زیاتر لەمەش پێی لێ هەڵبڕیوە و ڕۆچۆتە نێو هامشۆی خوێنمانەوە. هەر پیاوێک وەک گۆشتی قوربانیی بەشێکی لەو ئازایەتییە بۆ خۆی بردووە، هەتا ئەمڕۆش هەر ژنێک شکۆ و گەورەیی وی پرشنگ پێدەدا. هێلین بۆتە هاواری ئەڤین. سەدەکان تەی دەکات، لەهەر پیاوێکدا ئارەزووی ماچ و نەمریی بێدار دەکاتەوە. هەرژنێک لەئامێز دەگرین، تەنانەت ساکارترین ژن، دەبێتە هێلینێک بۆ خۆی!

بەبەرەکەتی بوونی ئەم شاژنە ئەسپارتییە، هەوەسی سێکسوالّیی، پێناسەی بەرزێ نەجابەت لە خۆ دەگرێ. حەسرەتێ شاراوە بۆ هاوئامێزییەکێ بزربوو، ئاژەڵێ دڕندەی ناخمان ڕام دەکات. کاتێ دەگرین یاخۆ هاوار دەکەین، هێلین چەنگێکی ئەفسووناویی دەڕژێنێتە ئەو پێکە تاڵەی کە هەڵی دەدەین. ئیدی ئازاری خۆ لەبیردەکەین. ئاخر وی گوڵێکی بەدەستەوەیە مار دوور دەخاتەوە، منداڵانی ناشیرین بەبەرکەوتنی وی جوان دەبنەوە. سوارەی سەر بزنی ڕێوڕەسمی دێرینی باخۆس، لنگەفرتێ دەکات و ئیدی تەواوی دونیا دەبێتە ڕەزستان. ڕۆژێکیان کاتی (ستیزنیکۆروس) ی شاعیری دێرین، لە یەکێ لە غەزەڵەکانیدا قسەیەکی ناشایستەی لەبارەی ئەوەوە گوت، یەکسەر کوێرایی داهات. پاشان لەرزۆک و ژێوان عودەکەی هەڵگرت، لە جێژنە گەورەکانا بەرامبەر گرێکییەکان ڕادەوەستاو پاشگەزنامە بەناوبانگەکەی خۆی بێژا:

هێلین... ئەوەی لەبارەی تۆوە گوتم، ڕاست نییە
تۆ قەتاوقات لە کەشتییە تیژڕۆکانا دانەنیشتوویت و
هەرگیزاو هەرگیز نەگەییویتە قەڵای تەڕوا.

دەگریاو دەستی بۆ یارمەتی ڕایەڵ دەکرد، ئیدی یەکسەر ڕۆشنایی لەنێو فرمێسکەکانیا هاتەدەرێ و لە گۆشەی چاوانیدا قەتیس ما.

باوو باپیرانمان بەشانازیی هێلینەوە، پێشبڕکێی جوانیی (هێلینیا)یان ڕێک دەخست. هەرچۆنێ بێ، عەرد گۆڕەپانێکی پێشبڕکێیە و (هێلین)یش سەرکەوتنێکە کە کەس تیایدا براوە نابێ. ئاخر ئەو لەودیو ژیانەوەیە. خۆ دەشێ بوونی نەبێ و لەبنەڕەتدا لە تارماییەک زیاتر نەبێ. لە یەکێ لە مەزەبە نهێنییەکاندا، دەگوترێ کە (ئاکاییەکان) لە تەڕوا لە پێناوی هێلینی ڕاستەقینەدا نەجەنگیون، بەڵکو لە تەڕوا تەنها تارماییەکەی دۆزراوەتەوە، هێلینێ ڕاستەقینە پەنای بردۆتە بەر میسر و لەوێ لە پەرستگەیەکی پیرۆزدا خۆی شاردۆتەوە. لەوێ ماوەتەوە بێ ئەوەی چ هەناسەیەکی پیسی بەشەری بەرکەوێ. کێ چوزانێ، دەشێ ئێمەیش لەسەر ئەم عەردە تەنها لەپێناو تارمایی هێلیندا بجەنگین و بگرین و یەکتری بکوژین. چوزانم، دەشێ تارمایی هێلین بەخوێنێک کە لەمیانەی چەندین سەدەوە نۆشیویەتی، بتوانێ هەمدیس بۆ ژیان بگەڕێتەوە. ئەی مەگەر تارماییەکان بەنۆشینی خوێنی بونیادەمی زیندوو لە هادیس بۆ ژیان نەگەڕاونەتەوە؟ دەشێ دواجار تارماییێ هێلین ڕۆچێتەوە جەستەی و ئێمەیش ڕۆژێ لە ڕۆژان بتوانین جەستەی واقیعیی و گەرم و گوڕێ هێلین لە ئامێز بگرین، دەشێ.

تایژتۆسی جەنگاوەری دڕندە و هێلینی ژنی. بۆنکردنی عەتری هێلین لەنێو گوڵاڵە سوورەکانێ ئیروتاسدا، هۆشی لەبەر نەهێشتبووم. هەستم بەشەرمەزاریی دەکرد. ڕۆژێکیان بەرەبەیان چووم بۆ چیای تایژتۆس تا هەوایەکی پیاوانە هەڵمژم.

پاقژیی چیا، بۆنی دارکاج، گاشەبەردی ئاگرین، ئەو شەهێنانەی بەژوور سەرمەوە پیاسەیان دەکرد، خەڵوەتی قووڵ، هەمووان پۆل پۆل دەهاتن و ئازایەتییان پێ دەبەخشیم. چەند سەعاتێک بەشادومانیی بەکێوەکەدا هەڵزنیم. بەڵام دەمەونیوەڕۆ، هەوری ڕەش بەئاسمانەوە وەدیارکەوت. نەوای خنکێنەری هەورەگرمە هاتە گوێ.

بەپەلە ڕێی گەڕانەوەم گرتەبەر. هەستم دەکرد زریان لەدوامەوە هەنگاودەنێ. لە بەردێکەوە دەپەڕیمەوە سەر بەردێکی تر. لەگەڵ زریاندا لە پێشبڕکێدا بووم، هەوڵم دەدا پێشی بدەمەوە. کوتوپڕ، دارکاجەکان لەرزین، دونیا تاریک و پشتێنی برووسکە گەمارۆی دام. ببوومە دیلی گەردەلوول. بەدەمدا خۆم بەعەردا دا تا نەکەوم. چاوانم لێکنان و چاوەڕێ بووم. کوتوپڕ زریانەکە هێوربۆوە، با خستێ و ئاوێزەی گەورەی ئاو لە ئاسمانەوە ڕژا. بۆنی عەتری شیوەران و پونگە و ڕێحان لەهەوادا بڵاوبۆوە. هەڵم لە تەواوی چیاکەوە هەڵدەسا.

هەستامەوە و کەوتمەوە دابەزین. باران قامچی بەڕوخسار و قژ و سەر و دەستمدا دەکێشا و منیش لەزەتم دەبرد. زیۆس بەهەمموو هێزییەوە بەسەر ژنەکەدا، واتە عەرددا، دادەبەزی و عەردیش بەقاقای پێکەنینەوە خۆی دەکردەوە و ئاوی نێرەی لەخۆدا جێگە دەکردەوە.

بەزوویی ئاسمان بووە ساماڵ. زریان، دابەزینی توندوتیژی ڕوحلقودس بوو. هەنووکە کوکوختی هەواڵی خۆشکردنەوەی بارانی ڕادەگەیاند. لەهەمان لەحزەدا خۆر ڕۆنیشت. لەو دووری دوورەوە، لەبەر پێمدا، وێرانەکانی قەڵای (فرانک ڕابر)م بەسەر گردۆڵکەیەکەوە لە (میسترا) بینی کە باران شتبوویەوە. تەواوی ئاسمان ڕەنگێکی ئاڵتونیی و سەوزی پۆشیبوو.

*

ڕۆژێ دواتر، بەنێو باخ و دارسەرووەکاندا بۆ دیدەنێ میسترا، (بۆمبی) گرێکستان چووم. ئەم گردۆڵکە پیرۆزە، زێدی گرێکستانی نوێ، بەسیحرە ئاشکرا و پەنهانەکەیەوە، سەرچڵترین ڕۆح دەخاتە داوەوە – دارلیمۆ و پرتەقاڵ، کۆڵانی باریک و پێچاوپێچ، منداڵانی نیوەڕووت کە لە شەقامەکاندا گەمان دەکەن، ژنگەلێک کە دەچن بۆ جەنگ، کچگەلێک کە لەژێر درەختی پڕ شکۆفەدا دانیشتوون و خەریکی چنینن. ژیان هەمدیس چنگ بەخاکدا دەکاتەوە و هەوڵ دەدا سەرلەنوێ بەگردۆڵکەی باپیراندا هەڵگژێ. ئەم ناوچە سەوز و ئاوەدانە، یەکەمین ناوچەی میسترایە. گەر بچیتە پێشتر، ناوچەیەکی قاقڕ و بێ درەخت و تەم و مژاویت دێتە ڕێ. بەڕەتبوون بەنێو داروپەردووی خانووی داڕووخادا دەگەیتە کڵێسای ئەفسوونایی و

هەتاوبردووی بیزانسی، دەگەیتە کڵێساکانی پریولپتوس، متیرۆپلی، ئاجیۆتیۆدوری، ئاپیندیکۆ و پانداناسا. ئێرە دووەمین ناوچەی میسترایە.

تینووم بوو. بۆ کڵێسای پانداناسا ڕۆیشتم تا ڕاهیبەکان چۆڕی ئاوم بدەنێ. حەوشی کڵێساکە بریقەی دەدایەوە. هۆدەگەلی ساکار و گەچکاریکراو. بەتانیی چنراو لەسەر قەنەفەکان ڕاخراو. ژنە ڕاهیبەکان بەپەلە بەپیرمەوە هاتن. هەندێکیان جاحێڵ و ژمارەیەکی تریان بەهۆی ڕۆماتیزمەوە وەکی تەختە وشک هەڵگەڕابوون. هەموویان ڕەنگیان پەڕی بوو، لەبەرئەوەی بۆ گوزەراندنی ژیان دەبوو سەخت کار بکەن. ئاخر ئەوان شەوانە نانوون و خەریکێ عیبادەت دەبن، قەتاوقەت تێر بەزگی خۆیان ناخۆن. هەرکاتێ دەستیشیان بەتاڵ بێ، ئەوا سەریان بەسەر کارە دەستییەکانیانا شۆڕدەکەنەوە و دەکەونە چنینکاری: گوڵێ سووری ورد بەدەزووی سوورێ ئاوریشمین، خاچ، سەومەعە، ئینجانەی پڕ لەمێخەک، دارسەرووی گچکە. ئەو چنینیکارییانەیان لەبەردەمتا ڕادەخەن، وەک بڵێی جازییەکانیانت پیشان دەن. ئیدی خەم داتدەگرێ، ئاخر ئەوان تەنها زەردەخەنە دەیانگرێ، چ ناڵێن، بەڵام دەزانیت چ زاوایەک لە گۆڕێ نییە!

درەوشانەوەی پاندانانسا لەو بوومەلێڵە سەوزە هەنگوینییەدا، لە پەرییەکی عاجی بیزانسیێ دەچوو. پەرییەک بەری حەوسەڵە و ئەڤین، تا لەپەنای هەناسەی پیرۆزی مەریەمی پاقیژەدا ئۆقرە بگرێ. ئەم کڵێسایە، لەبەردێ بناغەوە تا چەمینەوەی گومبەزەکەی، خاوەن چ یەکانگیری و دڵڕفێنی و سێنترالیەتێکە! سەراپای ئەم پەرستگە سیحراوییە، وەک پەیکەرێکی زیندوو و گەرم هەناسە دەدا. سەرجەم بەردەکان، وێنە و ڕاهیبەکان، وەک بەشی پێکهێنەری ئەم کڵێسایە یەکانگیری یەکدی بوون. وەک بڵێی هەموویان پێکەوە لەنیوەڕۆیەکدا و لە هەمان ڕوحمەوە هاتبێتنە دونیا.

هاوگونجان و لێکحاڵیبوونێکی ئاوها گەرمی ئینسانیی لە وێنە بیزانسییەکانا، دوور لە چاوەڕوانیم بوو. پێشتر، تەنها شێوەی زاهیدانە و زبرم بینیبۆوە کە تۆماری بەپیتی سوور نووسراو بەدەستەوە، بانگیان دەکردین تا لە سروشت ببێزرێین و بدەینە بیابان، بمرین تا ڕزگارمان ببێ. بەڵام لێرە ڕەنگی بەشکۆ و وێنەی دڵڕفێن

هەبوون. مەسیح، بەسوار ئاژەڵێکی هاکەزاییەوە، میهرەبان و زەردەخەنە لەسەر لێو خۆی بەئۆرشەلیمدا دەکرد، قوتابییەکانی بەگەڵای دارخورماوە لەدوایەوە دەڕۆیشتن، خەڵکیی بەچاوانی تەژی لە جەزبەوە تەماشایان دەکرد، وەک بڵێی لە هەورێک بنۆڕن کە بەئاسماندا ڕەت دەبێ و پاشان دەڕەوێتەوە. ئەو فریشتەیەش کە لە (ئافندیکۆ) بینیم، جەنگاوەرێکی جوان بوو بەڕەنگی سەوز، قژە لوولەکەی بەقردێلەیەکی پان بەستبوو. بەهەنگاوی خێرا و ئەژنۆی تۆکمەیەوە بەزاوایەک دەچوو بۆ... بڕوا، هەر بەڕاست بەئاوها پەرۆشی و خێراییەک بۆکوێ دەڕۆیشت؟

لەهەمان وەختدا زەنگەکە بەنەغمەی نەرم و گوێنەوازی، ساتەوەختی هاتنی شەوی (هەینی خەمین)ی ڕاگەیاند. چوومە ناو کڵێساکەوە. لە ناوەڕاستدا مەزاری گوڵبارانێ مەسیح، پۆشراو بەگوڵەلیمۆ، ئەوەی کە بەردەوام دەمرێ و هەمیشە هەڵدەستێتەوە، لەسەر گوڵە لیمۆ ڕاکشابوو. زەمانی (ئەو)یان بەئەدۆنیس بانگ دەکرد و هەنووکەش ناویان ناوە مەسیح. ژنانی ڕەنگپەڕیو و ڕەشپۆش بازنەیەکیان بەدەوریدا دروست کردبوو، بەسەریدا نەوی بوونەوە و شیوەنیان بۆ دەکرد. تەواوی کڵێسا وەک شانەی هەنگوین بۆنی مێوی لێ دەهات. ژنە کاهینییەکانی تر، (ملیسا)(*) کانی ترم هاتنەوە یاد لە پەرستگەی (ئارتمیس)(**) لە (ئیفس)(***) و پەرستگەی ئەپۆلۆ لە دیلفی کە لە مێو و پەڕ ڕۆنرابوون.

کوتوپڕ شیوەنی ژنان بەرزبۆوە. نەمدەزانی کە عەزاب هێزێکە مرۆڤ زیندوو دەکاتەوە، بەڵام لێرە لە فەرمانڕەوایەتی هێلیندا، دڵم ئارەزووی شیوەنی نەبوو. هێشتا تاریک دانەهاتبوو. هەستام و بەسەر ئەم گردەدا کەوتمەوە سەرکەوتن. دەرگا گەورەکە کرابۆوە و حەوشەکان چۆڵ و هۆڵ. بەپێپلیکانە داڕووخاوەکانا چوومە سەری و گەیشتمە بورج و حەسارەکان. پۆلێک قژقرە سەرسام بەبینینی من، دایان لە شەقەی باڵ و فڕین. تەماشای دەشتە بەپیتەکەی خوارەوەم کرد و لەو دووکەڵە ورد

(*) Melissa: ١- چەند خانمێکی قارەمان بەناوی ملیسا بەناوبانگ بوون. لەوانە: ملیسا، خوشکی ئامالتە کە بەمنداڵیی خۆراکی داوەتە زیۆس. ٢- ملیسا: یەکێ لە پیرێژنە کاهینەکانی دیمتر. ملیسا واتە: هەنگ. (فەرهەنگی ئەفسانەکانی گریک و ڕۆم) و.ف

(**) ئارتمیس: خواوەندی پیت کە پەرستگایەکی لە ئیفس هەیە.

(***) ئیفس: شارێکە لە ئاسیای گچکە. و. ف

دەبوومەوە کە لەگوڵخەنی کوختە نزمەکانەوە هەڵدەسا. جیرەجیرەی گالیسکەیەک هاتە گوێم و گۆرانییەکی پڕ جۆش و خرۆش. فەزای دەوروبەرم دەینالاند. هەوا پڕ دەبوو لە تارمایی. کیژۆڵانی کەزی و پرچ خورمایی، سینیۆراگەلی فرانکیی لەگۆڕ دەهاتنەدەر، هەروا شوالیەگەلی زرێپۆشیش، شوالیەگەلێک کە لە ڕۆڵی ڕزگارکەردا لە(پلۆپۆنز)ەوە بۆ ئێرە دەهاتن و کیژانی گرێکییان دەکردە ژنی خۆ. خوێنی گرێکیی لەدەمارەکانیاندا دەکەوتە گەڕ و زێدی خۆیان لەیاد دەچۆوە. لە سای ژنانی ئەسمەر و قژ ڕەش و چاوگەشی ئێمەوە بەسەر سەرکەوتووانا زاڵ دەبوون.

*

چەند ڕۆژێک دواتر، دیمەنێکی تر حاڵی لێ هێنام. لە شیوێکی وشک و برینگەوە ڕەت دەبیت کە دارچنار سێبەری بەسەردا کردووە و قەوزە گوڵبارانی کردووە، بەچیایەکی ڕووتەندا هەڵدەگژێی کە بۆنی پونگە و شیوەرانی گرتووە، چیایەک چۆڵ لە ئاوایی، چۆڵ لە خەڵک و مەڕ و بزن. کە دادەبەزیت، لەو دیو پێچێکەوە، کوتوپڕ لەدڵێ پلوپونزدا پەرستگەی ئەپۆلۆ دەبینیت کە لەبەردەمتدا قەدی ڕاست کردۆتەوە. بەردی بناغەکەی هەر هەمان بەردێ خۆڵەمێشیی ڕەنگی کێوەکەیە. ئەو ساتەی لەبەرامبەریدا ڕادەوەستیت، پەیوەندیی نێوان پەرستگە و خەڵوەتگەکە هەست پێدەکەیت. بەشێک لەچیاکە دەمێنی کە بەگاشە بەردەکانی خۆیەوە هاتۆتە سەری و بۆ خۆیشی یەک گابەردی گەورەیە، بەڵام گابەردێک کە ڕۆح لە بەرزاییەکەیەوە پەڕیوەتەوە. جۆری داتاشین و دانانی کۆڵەگەی ئەم پەرستگەیە، گوزارشتە لە جەوهەری ئەو هەموو بێ پەردەیی و لاکەوتییە. واپێدەچی پەرستگەکە، کەللەسەری دیمەنەکەی دەوروبەری بێ. لێرە، هونەرمەندی پێشینان کە بەردەوامیی بەخش و ڕاڤەکەری دیمەنەکەیە بەکامڵیی، لەسەرسامییدا تەنگەنەفەست ناکات، بەڵکو بەدرێژایی ڕێگەیەکی بەشەرییی، هێند ئارام و لێزانانە بەرەو ترۆپکت پەلکێش دەکات کە لەکاتی هەڵگژاندا تەنگەنەفەس نابیت. وەک بڵێی تەواوی چیاکە لەناخی قەوارەی تاریکێ خۆیدا، ملیۆنەها ساڵ بێت هاتبێتە زوبان و لە ئارەزووی دەربڕینی هەستی نێو قووڵایی ناخیدا بووبێ. ئیدی ئەو ساتەوەختەی ئەم پەرستگەیە بووە هێ خۆی، ئارام بۆوە. هەستی بەئارامیی کرد - بەواتایەکی تر، مانایەکی دۆزییەوە، مانای خۆی و ئیدی خەنیی بوو.

گەشت و گەڕانی هەر ڕۆژی بەسەر زەمینی گرێکستاندا، زیاتر لەجاران سەرنجی ڕادەکێشام بۆ ئەوەی کە شارستانێتیی گرێکستان، ئەستێرەی تابانی هەڵواسراوی نێوان نیوە ڕێگەی عەردو ئاسمان نەبووە، بەڵکو درەختێک بووە کە ڕەگی بەقووڵایی خاکدا ڕۆچووە، خۆراکی لە خاکەوە وەرگرتووە و کردوویە بەگوڵ، هەرچی زیاتر خۆی لە خاک تێر کردووە، ڕەنگی گوڵی گەشتر و بۆنی گوڵی خۆشتر بووە. ساکاریی و هاوسەنگیی و ئارامیی شکۆداری پێشینان، بەری چاکەخوازی سروشتیی و دڵپاکیی نەژادی ساکار و هاوسەنگ نەبوون، بەڵکو ئەوانە بەری زۆرانبازییەکی سەخت بوون و دەستکەوتی شەڕێکی خوێناویی و خەتەرناک بوون. ئارامیی گرێکستان، پێچاوپێچ و خەمینە. هاوسەنگیی نێوان هێزە تووڕە و ناکۆکەکانە کە دوای زۆرانبازییەکی درێژخایەن و پڕ لە عەزاب، ملیان بۆ ئاشتی دا و گەیشتنە خاڵێک کە سۆفییەکی بێزانسی بەهاسان (ناتەقەلا) effortlessness ناوی بردووە. بەمانایەکی تر واتە ترۆپکێ تەقەلا.

ڕووناکیی هەوێنێکە کە چیا و ئاوایی خاکی گرێکستانی لە فەزادا ڕاگرتووە و نامادیی کردووە. لە ئیتاڵیا ڕووناکی نەرم و ژنانەیە، لە ئەیۆنیا فێنک و پڕ لە نائارامیی خۆرهەڵاتییانەیە، لە میسر چڕ و هەستییە، بەڵام لە گرێکستان ڕووناکیی مەلەکوتێکە بۆ خۆی. لە تینی ئەم ڕووناکییەدا، بونیادەم توانی یاسا بەسەر تێکەڵپێکەڵییدا بەرقەرارکات و یەک کەون بدۆزێتەوە، ئاخر کەونیش واتە هاوئاهەنگیی.

پیرێژنێکی گچکە لە کوختی پاسەوانی تەنیشت پەرستگەکە هاتە دەرەوە، دوو دەنک هەنجیر و بۆڵە ترێیەکی بەدەستەوەبوو. میوەکان نۆبەرەبوون و پیرێژن حەزی دەکرد وەک دیاریی بەمنی ببەخشی. پیرێژنێکی میهرەبان و ڕووخۆش بوو، هەڵبەت لە جحێڵیدا ژنێکی خوێن گەرم بووە.

پرسیم: "ناوت چییە؟"

– ماریا!

کە تەماشای کرد خەریکم ناوەکەی یاداشت دەکەم، دەستە چرچەوەبووەکەی هێنایە پێش و بەناز و عیشوەیەکی کچانەوە گوتی: "ماریتسا! ماریتسا!"

بەو هۆیەی کە ناوەکەی لە ڕێگەی نووسینەوە نەمر دەبوو، حەزی دەکرد ناوە خۆماڵییەکەشی بپارێزی. ئەم ناوە، ساتەوەختە شیرینەکانی ژیانی لە یادەوەریدا دەژیانەوە.

ترساو لەوەی نەبادا گوێم لە ناوەکەی نەبووبێ، هەمدیس گوتی: "ناوم ماریتسایە!"

خۆشحاڵ بووم کە دەمبینی هێشتا هێزی ژنانە تەنانەت لەم جەستە داکەوتووەشدا ڕەگی هەیە.

پرسیم: "ئەرێ ئەم حەمکە شتەی دەوروبەرمان چین؟"

– مەگەر نابینێ؟ مشتێ بەردن!

– ئەدی بۆچی خەڵکی لەوپەڕی دونیاوە دێن ئەم بەردانە ببینن؟

پیرێژن بۆ ساتێک دوودڵ بوو، پاشان دەنگی نزم کردەوە و پرسی: تۆ غەریبەیت؟

– نا، گرێکیم!

شانی هەڵتەکاند و بەپێکەنینەوە گوتی: "غەریبە گێلەکان!"

ئەوە یەکەم جار نەبوو کە ئەم پیرێژنگەلی پاسەوانی پەرستگە دێرینانە، یاخۆ پیرێژنگەلی پاسەوانی کڵێسای بەناوبانگی خاوەن پەیکەری موجیزەئامێزانەم دەبینی کە لەڕووی بێ حورمەتییەوە، بەقەدیسان یاخۆ بەپەیکەرە مەڕمەڕینە دێرینەکان پێدەکەنین. هەرچۆنێ بێ هاودەمی ئەوانەن، لەکۆنیشەوە گوتراوە: دووریی و دۆستیی(*).

هەروا کە بۆڵە ترێ ترش و شیرینەکەم تام دەکرد، ماریتیسای بەساڵاچوو بەشادومانییەوە تەماشای دەکردم. ویستم سەر بخەمە سەری، لێم پرسی: "ئەی لەبارەی سیاسەتەوە چ دەڵێی؟"

بەشانازییەکی چاوەڕواننەکراوەوە وەڵامی دایەوە: "کوڕەکەم، چ بڵێم، ئێمە لەسەر ئەم ترۆپکە لە دونیا دابڕاوین، قیل و قالی ئەوانە نابییەین!"

مەبەستی لە (ئێمە) خۆی و پەرستگاکە بوو، (دابڕاوین)یشی بەنەغمەیەک دەربڕی کە مانای (باشتر)ی دەگەیاند. خۆشحاڵ بووم. قسەکەی پیرێژن زیاتر لە پەرستگەکە دڵمی پڕ لەشادومانیی کرد.

(*) لە دەقەکەدا: ئاشنایی مایەی نەفرەتە. و. ف

بەژێر کۆڵەگەکانا سەر دەکەوتمە سەرێ و دەهاتمەوە خوار. دوو ڕۆژ لەوەوبەر باران باریبوو، هێشتا پاشماوەی باران، بێ جووڵە و ڕۆشن، لە چاڵە مەڕمەڕە شکاوەکاندا جێمابوو. چەمیمەوە و هەورێ سپیم بینی کە وەک تارمایی بەسەر ڕووی ئاودا تێدەپەڕی. لەشوێنێکدا خوێندبوومەوە کە لەخۆرهەڵاتی دووردا، بەهەمان شێوە خودایان لەچاڵی پڕ لەئاودا کە هەور بەسەریانا ڕەت بووە، پەرستووە.

کاتێک دەگەڕامەوە دەشت، پیرەمێردێکم بینی لەسەر بەردەکان کەوتبووە سەر ئەژنۆ. بەسەر چاڵێکدا چەمیبۆوە و لە تێپەڕبوونی ئاوی دەنۆڕی. نەشوەیەکی بەیاننەکراو ڕوخساری پۆشیبوو. پێدەچوو لووت و دەم و گۆنای مەحف بووبن. جگە لەدوو چاو چ شتێکی تر بەڕوخساریەوە نەمابوو، ئەو دوو چاوەش شوێنپێی ئاویان هەڵدەگرت کە بەنێو گاشەبەردەکاندا ڕەت دەبوو. بەرەو لای ڕۆیشتم و پرسیم: "پیرەمێرد، ئەرێ لەوێدا چ دەبینیت؟"

بێ ئەوەی سەری بەرزکاتەوە یاخۆ چاو لە ئاوەکە وەرگێڕی، وەڵامی دامەوە: "تێپەڕبوونی عومرم!"

*

لە گریکستان، چیا و ڕووبار و زەریا و دۆڵەکان (ئینسانیی) دەبن. بەزوبانێکی نزیک بەزوبانی ئینسان لەگەڵ بونیادەمدا دەپەیڤن. بونیادەم هەراسان و بێزار ناکەن. بەڵکو دەبنە هاوڕێ و هاوکاری. هاواری تووڕە و نائارامی خۆرهەڵات، بەرەتبوون بەڕۆشنایی گریکستاندا ناسک دەبێتەوە. کاتێک ئینسانیی دەبێ، دەبێتە – لۆگۆس– ئەقڵ. گریکستان بەتەقەلای زۆر، هەموو شتێ لەبێژەنگی خۆی دەدا: ئاژەڵ بەئینسان، کۆیلایەتیی خۆرهەڵاتیی بەئازادیی، مەستیی دڕندانە بەعەقڵگەرایی و هۆشیاریی، بەخششی ڕوخسار بەبێ ڕوخساریی و پێوانە بەناپێوانە، هاوسەنگ کردنیش بەهێزی نابینا لە کاتی شەڕدا: ئاوهایە مەئموریەتی ئەو زەریا و عەردە زۆر گورز چەشتووەی کە ناوێ گریکستانە.

گەشت و گەڕان بەگریکستاندا، چێژێکی واقعیی و سەروەتێکی گەورەیە. خاکی گریکستان هێند بەخوێن و ئارەقە و فرمێسک ئاوێتە بووە و چیاکانی گریکستان هێند شاهیدی هەڵگژانی ئینسان بوون، کە ئیدی بیرکردنەوە لەو حەقیقەتە ئەژنۆت سست دەکات کە لێرە، لەسەر ئەم چیاو لەم کەنارانەدا، چارەنووسی نەژادی سپیی، چارەنووسێ تەواوێ بەشەرییەت لەخەتەردا بووە. هەڵبەت لەیەکێ لەم کەنارانەدا بووە کە گواستنەوەی موجیزەئاسای لە ئاژەڵەوە بۆ بەئینسان بوون ڕووی داوە. بێگومان لەجێگایەکی ئاوهادا، (ئەشتارت)ی هەزار مەمک لە ئاسیای ناوەند لەنگەرێ گرت و گریکییەکان، ئەم پەیکەرە دارینە دڕندەیەیان هەڵگرت و ڕوخسارە ئاژەڵییەکەیان لێ سڕییەوە، تەنها دوو مەمکیان لێ هێشتەوە و جەستەیەکی ئینسانیی شکۆداریان پێ بەخشی. گریکییەکان لەئاسیای گچکە، ئەشتارتیان هەڵگرت، ئەشتارت: غەریزەی کێویی، مەستیی زۆر بلێ، هاواری دڕندانە، غەریزەیان گۆڕی بەئەڤین، قەپاڵیان گۆڕی بەماچ، زۆر بلێییان گۆڕی بۆ وێرد و دۆعای مەزەبیی، هاواریان گۆڕی بەگۆرانی ژێرلێوی عاشق. ئەشتارتیان کرد بەئەفرۆدێت.

سروشتی مەلەکوتی و جوگرافیایی گریکستان، ئەرک و بەرپرسیارییەکی عاریفانەی لە ئەستۆیە. چونکە دوو ڕووداوی کاریگەر هەمیشە لە عەردو زەریاکانیدا پێک دەگەن. هەمیشە دوو سروشتی مەلەکوتیی و جوگرافیایی لەبەر گەردەلوولدا بوون. ئەم سروشتە چارەنووسسازە، کاریگەرییەکی بونیادیی بەسەر چارەنووسی گریکستان و چارەنووسی سەراپای دونیاوە جێهێشتووە.

تەنیای تەنیا، بەگۆچانێکی لە دار زەیتوون دروستکراو و کۆڵەپشتێکەوە سەراپای گریکستان گەڕام و تەماشام کرد، بۆنم کرد و دەستم لێوەدا. هەروا کە گریکستان لە ناخمدا ڕۆدەنیشت، هەستم دەکرد کە جەوهەری عیرفانیی عەرد و زەریاکەی ڕێتمیکە. دیمەنی گریکستان لەهەر ساتێکدا لە گۆڕاندایە و لەهەمان کاتیشدا چەسپاوە. جوانییەکەی دەبزوێ و تازە دەبێتەوە.

یەکانگیرییەکی پتەو و لەهەمان کاتیشدا گۆڕانکارییەکەی بەردەوام لەنوێ بوونەوەدایە. سەرسامم لەوەی ئاخۆ هەمان نەغمە بەسەر هونەری گریکییە دێرینەکانەوە فەرمانڕەوا نەبووە؟ ئەم هونەرە لەتیشکی نیگا و ئەڤین و لێکحاڵیبوون و بەخشینی گوزارشتێکی هەستپێکراو بەدونیای بینراوی دەوروبەری، پێی ناوەتە گۆڕەپانی بوونەوە. لە پەیکەرێکی قۆناغی گەورەی کلاسیک ورد بەرەوە: دەبینیت بێ جووڵە نییە، بەڵکە لەرەی هەستپێکراوی ژیان لەخۆی گرتووە. وەک ئەو شەهێنەی کە

له ترۆپکی فڕینی خۆیدا بۆ ساتێک ڕادەوەستی، باڵ لێک دەدا و کەچی لەبەرچاوی ئێمەدا بێ جووڵە خۆ دەنوێنی. پەیکەرە دێرینەکان بەتەرزێکی هەستپێکراو دەجووڵێن و دەژین. لە ساتەوەختێکی ئەبەدیدا، گا بەردەوامیی دەبەخشنە کولتووری هونەریی و گا ئاڕاستەی ئایندەی هونەر ئامادە دەکەن. سووڕانەوەی سێ لایەنەی زەمەن لەهاوسەنگیی تەواودا دەپارێزن.

گرێکییەکان لەڕێی بەرخۆدانەوە هەر ناوچەیەکیان پیرۆز دەکرد و هەریەکەیان دەهێنایە ژێر فەرمانی مانایەکی والاوە کە جەوهەری پێکهاتەیان بوو. لە ڕێی جوانیی و ئەڤینی دیسپلینکراوەوە، ماهییەتی فیزیایی هەر ناوچەیەکیان دەکردە جەوهەرێکی میتافیزیکیی. گیا و خاک و بەردیان وەلا دەنا و ڕۆحی ساردی هەر ناوچەیەکیان لە قوولایی خاکدا دەدۆزییەوە. ئەو گیانەیان گا لە پەرستگەیەکێ دلڕفێندا، گا لە ئەفسانەیەکدا، هەندێک جاری تریش لە خوداوەندیکی دەم بەپێکەنین و سروشتیدا بەرجەستە کرد.

بەدرێژایی چەندین سەعات لە دیمەنی پیرۆزی ئۆڵۆمپ ورد دەبوومەوە – لە ئارامییە ئەشرافی و فانتاسییەکەی، لە زناری تەڕوتازە و میواندۆست کە بناری چیاکانی دەوروبەری لە بەلای وشکە (با)ێ باکوور و بای قامچی وەشێنی باشوور پاراستوویانە و تەنها لای خۆرئاواوە ڕووەو ئاو دایانناوە. جێیەک کە شنەی فێنکی زەریای لێوە هەڵدەکا و بەئاڕاستەی (ئالفیوس) بەرەو سەرەوە دەچێ. چ خەڵوەتگەیەکی تر لە گرێکستان، بەهاوگونجان و تۆپزییەکی ئاوهاوە هەستی ئارامی و هاوئاهەنگیی ناورووژێنی. گرێکییە دێرینەکان بەڕوانینێکی پتەوەوە ئەم خەڵوەتگەیەیان کردە جێگایەک تا گەلانی گرێکستان هەر چوار ساڵ جارێک برایانە دیدەنیی بکەن. بەمەبەستێکی ئاوهاوە لێواولێویان لە ماناو ئارامیی کرد و قودرەتیان زێدە کرد تا بتوانێ هەر جۆرە سازشێک ڕەت بکاتەوە.

دەمارگیریی و ڕق و شەڕی ناوخۆ گرێکستانی لەبەریەک هەڵوەشاند. دیموکراتەکان، ئاریستۆکراسەکان، زاڵمەکان یەکتریان لەناوبرد. ڕێگا بنبەستەکان، دوورگە لاکەوتەکان، هێڵی لاکەوتەی کەنار و دەوڵەتۆچکە سەربەخۆکان، هەموو پێکەوە جەستەیەکی چەند سەرەیان خوڵقاند کە حوکمدراو بوو بەڕقی بەرامبەر و هەستوسۆزی بەلرفەی نێو هەر سنگێک. کوتوپڕ، هەر چوار ساڵ جارێک

پەیامهێنانی گوڵ بەسەر، هەر کە هاوین دادەهات، لەم زنارە پیرۆزەوە دەکەوتنە ڕێ و بەپەلە تا ئەوپەڕی سنووری گرێکستان دەڕۆیشتن. مانگی پیرۆزی پێشبڕکێیان ڕادەگەیاند، بانگەشەی ئاگربڕی گشتییان دەدا، دۆست و دوژمنیان بانگهێشت دەکردن تا بۆ ئۆڵۆمپ بێن و بەشداری لەو پێشبڕکێیانەدا بکەن.

لە تەواوی پلوپونز و گرێکستان، لە مەکەدۆنیا، تسالی، ئیپیرۆس و تراسەوە، لە کەنارەکانی زەریای ڕەش، ئاسیای ناوەند، میسرو قەیرەوانەوە، لە ماکناگراسیا و سیسیلەوە، پاڵەوانان و بینەران دەهاتن و تەماشای پێشبڕکێکەیان دەکرد. ڕێگە بەکۆیلە و تاوانبار و غەریبە و ژن نەدەدرا، تەنها گرێکیگەلی ئازاد مافی هاتنە ژوورەوەیان هەبوو.

چ خەڵکێک ئاوها کامڵ لە بەهای ئاشکراو شاراوەی وەرزش حاڵی نەببوون. لە کاتێکدا ژیان لەگەڵ هەراوزەنای هەوڵەکانێ ڕۆژانە بۆ زاڵبوون بەسەر دوژمنانی دەوروبەریدا یەکانگیر دەبێ – هێزی سروشتیی، ئاژەڵانی کێویی، برسێتیی، تینوێتیی، نەخۆشیی– خۆشبەختانە هەندێ جار گوڕێکی زۆری لێ دەمێنێتەوە و هەوڵ دەدا ئەم گوڕە لە وەرزشدا سەرف کات. شارستانێتی لەساتەوەختی دەستپێکردنی وەرزشەوە دەست پێ دەکات. مادامەکێ ژیان لەهەوڵدایە بۆ مانەوە تا خۆی لە ئازاری دوژمن بپارێزێ و لەسەر عەرد بمێنێتەوە– شارستانێتیی لە دایک نابێ. شارستانێتیی کاتێ لەدایک دەبێ کە ژیان لە خواستە بەراییەکان تێر بووبێ و لەهەوڵی سەر پەرژان بەتۆزی دەسبەتاڵیدا بێت.

ئەدی چۆناوچۆنیی ئەو دەسبەتاڵییە بەکارببرێ؟ چۆناوچۆنیی لەنێوان چین و توێژە کۆمەلایەتییە جۆراوجۆرەکانا دابەش بکرێ؟ چۆناوچۆنیی تا ڕادەی کۆتایی بۆی زیادبکرێ و لە بێژەنگ بدرێ؟ لەسەر بناغەی یەکلاکردنەوەی ئەم جۆرە مەسەلانە، دەتوانرێ بەها و جەوهەرێ شارستانێتیی هەر نەژاد و قۆناغێک بنرخدێ–.

بەنێو وێرانەکانی ئاڵیتسدا سەر دەکەوتم و دەهاتمە خوارێ و بەچێژەوە لەو بەردە سەدەفییانەم دەنۆڕی کە بینای پەرستگەکەیان پێ ڕۆنرابوو. مەسیحییەکان ئەم بەردانەیان شکاندبوون، بومەلەرزەکانیش وێرانیان کردبوون. باران و لافاوی ئالفی درەوشانەوە سەرسوڕهێنەرەکەیان لەبەین بردبوون. پەیکەرەکان سووتابوون و تەنێ

گەچەکەیان مابۆوە، چەند دانەیەک مابوونەوە، ئەو ژمارەیەش بۆ خۆراکدانی ئەقڵمان بەس بوون. دووسێ چڵە ڕێحان لە درزێکەوە سەریان هێنابووە دەرێ، دەگوترا ئەو جێگەیە مەنزڵی پەیکەری لە ئاڵتوون و عاج دروستکراوی فیدیاس بووە، چڵە ڕێحانەیەکم لێکردەوە و پەنجەکانم تەژی لە بۆی نەمریی بوون.

ئەم شوێنە عیرفانییە گۆڕەپانی بەرخۆدانی ئینسان بووە، بەڵام بەر لەو خوداکان زۆرانبازی خۆیان لێ کردبوو. زیۆس لەگەڵ (کرۆنوس)ێ باوکیدا جەنگی تا قودرەت و دەسەڵاتەکانی وی بۆخۆی کۆنترۆڵ کات. ئاپۆڵۆ خواوەندی ڕووناکیی لە پێشبڕکێی ڕاکردندا لە (هیریس) و لە پێشبڕکێی بۆکسێندا لە (هورمز)ێ بردەوە _ ئیدی ئەقڵ بەسەر زەمەن و ڕووناکیی بەسەر هێزی تاریک و فریودەر و توندوتیژدا سەرکەوت. دوای خوداکان، دەبوو قارەمانان بۆ زۆرانبازیی بێنە ئێرە. (پلۆپس) لەئاسیاوە هات و (ئۆنامۆس) ێ خوێنخۆر و دڕندەی تەختی عەرد کرد، پاشان (هیپودامیا)ی کیژە ئەسپ ڕامکەری کردە ژنی خۆی. شارستانێتیی پێشکەوتووی (ئۆنیان)[*]ی پڕشکۆ و دڵڕفێن، شکستێ بەخەڵکانی بێ کولتووری ئەم ناوچەیە هێنا. ئەسپی خستە خزمەتی ئینسانەوە و قودرەتی مرۆڤی توندوتۆڵ کرد. (هیراکلیس[**]) قارەمانێکی تر، دوای پاکژکردنەوەی تەویلەکانی (ئۆژیاس[***])، بۆ ئێرە هات تا بەشانازی (زیۆس)ی خوداوەندی نوێوە، قوربانیی گەورەی بۆ بکاتە دیاری. لە خۆڵەمێشی قوربانییەکان میحرابێکی ڕۆنا و یەکەمین پێشبڕکێی (ئۆلۆمپ)ی ڕاگەیاند. ئەم میحرابە پیرۆزە بەخۆڵەمێشی قوربانیی نوێ بەرزتربۆوە و ئۆلۆمپیا بووە کوورەیەک کە تیایدا نەژادە جۆربەجۆرەکانی گریکستان، جەستە برۆنزییەکانی خۆیان خارا کرد.

(*) Ionin

(**) هەرقل

(***) ئۆژیاس Augias: گوێی نەدەدایە پاککردنەوەی تەویلەکان لە پاشەڕۆ و پیسایی ئاژەڵان. ئۆریستە بۆ سووکایەتی پێکردنی هیراکلیس، ئەو کارەی بەو سپارد. (هیراکلیس)یش بەگۆڕینی ئاراستەی رووباری ئالفی بەرەو تەویلەکان، بەڵێنی خۆی بەئەنجام گەیاند. بەڵام ئۆژیاس کە بەڵێنی دابوو بەشێ لە وڵاتەکەی خۆی بە هراکلیس بسپێرێ، ئەو قەولەی شکاند. (بە کورتی لە فەرهەنگی ئەفسانەکانی یۆنان و ڕۆم)ەوە. و. ف

ئەوانە ئەم کارەیان لەپێناو لەشجوانیدا نەدەکرد. گریکییەکان هەرگیز هونەریان لە پێناو هونەردا بەکار نەهێناوە. هەمیشە مەبەستێک لەودیو جوانییەوە هەبووە: مەبەستی لەخزمەت ژیاندا بوون. جەستەی بەهێز و جوانیان بۆ ئەوە دەویست تا ببێتە قاڵبی ئەقڵێکی هاوسەنگ و ساخ. ئامانجی گەورەش لەودیو ئەم ئامانجەوە، بەرگریکردن بووە لە پۆلیس، واتە (شار).

لای گریکییەکان، وەرزش بۆ ژیانی هەر شارنشینێک وەک ئەندامێکی کۆمەڵگە، پێویست بوو. شارنشینی حیسابیی کەسێک بوو کە بەئامادەبوونی بەردەوام لە وەرزشگەکاندا دەیتوانی جەستەی بەهێز و هاوئاهەنگ کات، بەواتایەکی دی دەیتوانی جەستەی جوان کا و بۆ بەرگریکردن لە هاوڕەگەزی خۆی ئامادەی کات. بەدیقەتدان لە پەیکەرێکی سەردەمی کلاسیک، یەکسەر بۆت دەردەکەوێ کە ئەو ئینسانەی پەیکەرەکەی بۆ ڕۆنراوە ئازاد بووە یاخۆ کۆیلە. جەستەی گوزارشتکەری ئەوەیە. نیشانەکانی ئینسانی ئازاد ئەمانەن: ئارامیی، عەشقێکی تەواو دیسپلینکراو، جەستەی جوان و بەهێز. کۆیلە هەمیشە بەجووڵەی شپرزە و شیرازە پچڕاو و جەستەی قەڵەو یان خەمبار وێنا دەکرێ. دیۆنیزیۆس خوداوەندی مەستیی، ئارام لە جێگەیەکدا ڕاوەستاوە، (سیلین)[*] و (ساتیرەکان)[**] مەست و وێران دەوریان داوە، واتە کۆیلە و خزمەتکارەکانی، بەخەمساردی سەرگەرمی سەما ناجۆرەکانی خۆیانن.

ئامانجی باڵای گریکییەکان، هاوئاهەنگکردنی ئەقڵ و جەستە بووە. پێیانوابوو گەشەی نابەجێی یەکێ لەو دووانە بۆ زەرەر گەیاندن بەویتر تشتێکی دڕندانەیە.

(*) سیلین Silene ناوی سەرجەم ئەو ساتیرانەیە کە دەگەنە تەمەنی پیریی، بەڵام یەکێ لەساتیرەکان کە بەپێی ڕیوایەتە دێرینەکان، دیۆنیزیۆسی پەروەردە کردووە، ناوی سیلین بووە. ئەم سیلینە زۆر ناشیرین بووە، کەپوو کوڵ و پان، لێوی ئەستورو چاوانی وەک چاوی گا، خاوەن ورگێکی زل. سیلین هەمیشە سەرخۆش بوو، بەزەحمەت دەیتوانی هاوسەنگی خۆی بەسەر گوێدرێژەوە ڕاگرێ. و.ف

(**) ساتیرەکان Satyrs هاوڕێیان و موریدانی دیۆنیزیۆس. کلکی درێژ و کۆڵکنی وەک کلکی ئەسپیان هەبووە، وایان دەنواند کە هەمیشە لە هاوینەهەوارەکانا سەرگەرمی سەما و پێ کوتانن. و. ف

کاتێ گرێکستان بەرەو نشێوی تیاچوون هەڵدێرا، جەستەی قارەمانیش گەشەی نابەجێی خۆی دەست پێ کرد و ئەقڵی لەناوبرد. (یۆرپید)(*) یەکەمین کەسێ بوو کە دەنگێ نارەزایی هەڵبڕی. وی ڕایگەیاند: ڕۆح بەدەست قارەمانبازییەوە لە خەتەردایە. (گالن)(**) یش دوای ئەو هەجوونامەکەی خۆی هۆنییەوە:(ئەوانە دەخۆن، دەخۆنەوە، دەخەون، پیسایی نێو ورگیان خاڵیی دەکەنەوە و لە خۆڵ و زەلکاودا تل دەدەن – بنۆڕە، چۆن قارەمانان ڕۆژگار دەگوزەرێنن!) هیراکلیسی شەهیدی گەورە، ئەوەی لە سالانی پڕ شانازیدا لەقۆناغە جۆراوجۆرەکانی تێپەڕاند و ئەقڵ و بەدەنی گەیاندە هاوئاهەنگییەکی کامڵ، وردە وردە بۆ مەخلۆقێکی ناوزگ بۆگەن و بەدمەست و گاخۆری چەکل دابەزی. هونەرمەندانیش کە لە قۆناغە مەزنەکانا، نموونەی ئامانجی شێوەجەحێڵییان خولقاندبوو، هەنووکە بەواقیعگەراییەکی ناکامڵ، کەوتبوونە نمایشکردنی جەستەی تەمبەڵ و کێویی.

لە گرێکستان، وەک هەر جێگایەکی تر، هەر کە واقعیگەرایی لەزەیندا ڕۆ دەنیشێت، ئیدی شارستانێتی ڕووەو لێکبەرهەڵوەشان دەچێ. بەم جۆرە، دەگەینە قۆناغی واقیعگەرا، قۆناغی زۆر بلێی و بێ ئیمانی هیلینستی کە لە ئامانجە سەروو ئینسانییەکان داماڵراوە. لە بێ سەروبەرییەوە بۆ پارتنۆن، دووبارە لەپارتۆنەوە بۆ بێ سەروبەریی– نەغمەی مەزن و بێ ڕوحم، شیرازەی هەست و سۆزەکان دەپچڕێ. ئینسانی ئازاد هێز و توانا دیسپلینکراوەکانی خۆی لەدەست دەدا و جڵەوی غەریزەی لەدەست بەر دەبێ. خرۆشان، هەست، واقیعگەرایی... جۆرێک نائارامیی عاریفانە و هیستریایی ڕوخسار دادەپۆشێ. خەونە ترسناکە ئەفسانەییەکان دەبنە شتگەلی زینەتیی. ئەفرۆدێت وەک ژنێکی ئاسایی جلوبەرگ دەپۆشێ، زیۆس مەکر و ناسکیی لەخۆدەگرێ، هیراکلیس بۆ ئاستێکی نزمی ئاژەلانە دادەبەزێ. دوای جەنگی پلوپونز، لەتوپەت بوونێ گرێکستان دەستی پێ کرد. ئیمان بەسەر زەمینی باوان لەبەین چوو، خۆبەزلزانینی ئیندیڤیدوالی زاڵ بوو. لە دیمەنی شانۆنامەکانا ئیدی کەسێتی یەکەم خوداوەند یاخۆ جاحێڵێکی خاوەن ئامانج نەبوو، بەڵکو شارنشینێکی

(*) Euripides شاعیر و درامانووسی ناوداری گرێکیی.

(**) Galen

دەوڵەمەند و پارەدار بوو بەلەزەت و هەوا و هەوەسی شەهوانییەوە – پوول پەرستێکی بەدگومان و هەوەسباز. پێشتر ئامادەگی جێی کامڵیی گرتبوو، بەڵام هەنووکە خۆش سەلیقەیی جێی بەئامادەگیی چۆڵ کردبوو. هونەر دەبێتە هەمبانەی مندالان و ژیانی بەعیشوە و دیمەنی واقیعگەرا. ئینسانیش دەبێتە دڕندە یاخۆ دانا.

بەو گردەدا سەردەکەوتم کە بەمۆزەخانەیەک کۆتایی دەهات. پەلەم بوو پەیکەری (هورمز) شاکاری (پراکسیتس)(*) و دوانزە قۆناغی(**) هیراکلیس و دوو بەردەنیگاری دەگمەنی جێماوی سەردیوارەکە ببینم. پەلەم بوو، وەک بڵێی بترسم لەوەی بەر لەگەیشتنم، عەرد ئەم شاکارە جێماوانەش قووت بدا. بۆچێ؟ دەشێ لەبەر ئەوەبێ کە هەوڵی بەرزی ئینسان، سەرپێچی لە یاسا نائینسانییەکانی ئەبەدییەت دەکات. (بەم پێیە، ژیان و هەوڵی ئێمە، ڕەنگی خەم و قارەمانێتیی لەخۆدەگرێ. ساتەوەختێکی زیاترمان لەبەردەمدا نییە، باشترە ئەو ساتەوەختە بۆ ئەبەدییەت بگۆڕین. ئاخر شێوەیەکی تری ئەبەدییەت بوونی نییە).

هەر کە گەیشتمە هۆڵی گەورەی مۆزەخانەکە، دڵم ئارام بۆوە. ئەپۆلۆ، هیراکلیس، نایک، سانتورەکان، لاپیتەکان بەئارامی لەڕۆشنایی بەرەبەیاندا دەدرەوشانەوە و هێشتا زیندوو بوون. خۆشحاڵ بووم. دونیای ئێمە پابەندی یاسای سەروو ئینسانییە. لەم سەردەمە مەرگبارەدا کە بەحوکمی چارەنووس تیایدا ژیان بەسەر دەبەین، هەست دەکەین لە هەر ساتێکدا بۆی هەیە بۆمبی بکەوێتە خوارەوە و ئازیزترین یادەوەریی ئینسان بکاتە قەرەبرووت. هەنووکە بەبینینی شاکارێکی هونەریی هەستی چێژ وەرگرتنمان لەگەڵ مەترسیی دابڕانی هەمیشەییدا یەکانگیر

(*) Praxiteles بە ناوبانگترین پەیکەرسازی ئەتیکی. و.ف

(**) دوانزە قۆناغ: ڕاڤەی فەرمانێکە کە هێرالکیس بەبڕیاری ئۆرسیتەی ئامۆزای ئەنجامی داوە، لە ڕوانگەی عیرفانییەوە، کارەکانی ئەو بۆ پیشاندانی (تاقیکردنەوەکانی ڕۆح) بوو، کە وردە وردە لە کۆیلەیی جەستە و هەوەس ئازاد دەبی و خۆی بەقۆناغی بالایی دەگەیەنی. ناوی لاپیتەکان: شێری نمە، ئەژدیهای لورن، بەرازی ئەریمانت، ئاسکە مێی سرینی، مەلانی دەریاچەی ئیستمفال، تەویلەکانی ئۆژیاس، گای کرێت، ماینەکانی دیومد،، کەمەربەندی شاژنە هیپۆلیتە، گاوانی گریون، سەگی سەربەر، سێوی زێڕینی هەسپریدەکان. (فەرهەنگی ئەفسانەکانی گریک و ڕۆم.) و. ف.

دەبێ، مەترسییەک کە باڵی بەسەر کارە هونەرییەکەدا کێشاوە.

بە تەماشاکردنی دوو بەردەنیگارە گەورەکەی سەر دیوارەکە، بێ سێودوو پەی بەگوتەی حەکیمێکێ خۆرهەڵاتی دوور دەبەیت کە دەبێژێ: "هونەر نمایشکردنی جەستە نییە، بەڵکو وەدیارخستنی هێزەکانی خوڵقێنەری جەستەیە!" لێرە لەژێر ئاستێکێ تەنکدا، بەتایبەتیی لە بەردەنیگارەکەی خۆرئاوادا، ئەو هێزە خوڵقێنەرانە دەبینرێ. تازە میواندارییەکە تەواو بووە. سانتۆرە مەستەکان سەریان خستۆتە سەر ژنە لاپیتەکان. یەکێکیان دێتە پێشێ و ژنێک لە باوەش دەگرێ، لە هەمان کاتیشدا بەدەستە زلەکانی مەمکی دەگوشێ. پێدەچێ ژنەکە بەهۆی ئازار و هەروەها بەهۆی لەزەتێکی شاراوە و لە وەسف بەدەرەوە لە هۆش خۆی چووبی. لە شوێنێکی تردا، جەنگاوەران قەپاڵ لە یەک دەگرن یاخۆ چەقۆ دەوەشێنن. لەژێر کاریگەریی زاڵبوونی هەستی زەبروزەنگدا، گیانەوەر لەکۆت ئازادە. گۆڕەپانی جەنگە دێرینەکان، لەنێوان ئادەمیزاد و بونیادەمی لەمەیموون چوودا، لەبەرچاوماندا زیندوو دەبێتەوە. بەڵام ئارامییەکی عاریفانە باڵ بەسەر ئەم هەموو شەیداییە سەرسوڕهێنەر و کێوییەدا دەکێشی. لەبەرئەوەی لەنێو خەڵکی خرۆشاو و دوور لەچاوی جەنگاوەراندا، ئاپۆلۆ بەوپەڕی ئارامیی ڕاوەستاوە و دەستی ڕاستی بەشێوەیەکی ئاسۆیی ڕایەڵ کردووە.

گەرچی خوڵقێنەری ئەم دیمەنە گەورەیە لە بێ ئەزموونیی هونەرمەندی کۆنی تێپەڕاندووە، بەڵام هێشتا بەکامڵیی هونەری کلاسیک نەگەیشتووە. وی هێشتا گرفتاری جەنگە، نەگەییوەتە ترۆپکێک و بۆ لە ئامێزگرتنی سەرکەوتن لە ئارەزوویەکی ئاگرین و نائارامدا قولپ دەدا. تایەکی هاوسەنگییەکەی شکاندووە، بەڵام دەستی نەگەییوەتە تاکەی تر و بەئاڕاستەی دوا ئامانج بەرەو پێش دەچێ. گەر ئەم بەردەنیگاری سەر دیوارە بەقووڵیی ڕامانچڵەکێنی، لەبەر ئەوەیە کە هێشتا بەترۆپکی بەرزی بەشەریی، ترۆپکی کامڵیی نەگەیشتووە. هێشتا دەتوانرێ پاڵەوانی ڕەنجدیدە و جەنگاوەر بناسرێتەوە.

لێرە چێژێکی تریش هەیە. لەسەر ئەم بەردەنیگارە، زنجیرەی پلەوپایەکان دەناسرێتەوە: ئینسانی ئازاد، ژن، کۆیلە، ئاژەڵ. خوداوەند لە ناوەڕاستدا، ڕێک و ئارام و باوەڕبەخۆ ڕاوەستاوە. وەحشەتی دەوروبەری خۆی دەبینی، بەڵام هیچی

بەخەیاڵدا نایەت. لەهەمان کاتیشدا بەرامبەر قین و ئەڤینی خۆی خەمسارد نییە. بەئارامیی دەست ڕایەڵ دەکات و سەرکەوتن عەتا دەکات. پیاوانی ئازاد- لاپیتەکان- یش نیشانەی ئینسانیان بەڕوخسارەوەیە. نایکەنە هەرا، ناخرۆشێن، بەڵام هەرچییەک بن ئینسانن. لێوەلەرە و لۆچی برۆ ئازاریان وەدیار دەخا. ژنان ئازارێکی زیاتر دەچێژن، بەڵام ئازارەکانیان لەگەڵ هەوەسێکی تاریکدا یەکانگیر دەبێ. لە کەوتنە نێو جەنگی نێرە دێوێکی ترسناک خۆشحاڵن، شادومانن لەوەی خوێن لە پێناوی ئەماندا دەڕێژرێ. لەلایەکی تر کۆیلەکان دەسووڕێنەوە و تەماشای خەڵکانی تر دەکەن. نائارام و خۆیان پێ کۆنترۆڵ ناکرێ. زەمانی کە ئەم بەردەنیگارە خوڵقێنرا، شێوە ڕاکشاوەکانی پەراوێز نەیدەتوانی نمایشگەری خوداکان بێ. خوداکان هەرگیز شکۆی پیرۆزی خۆیان فەرامۆش ناکەن. دواجار سانتورەکانمان هەن. ئاژەڵگەلی بەڕەڵا و مەست، بەقیژە قیژ و هاوار هاوارەوە خۆیان بەسەر ژنان و کوڕاندا دەدەن. ئەقڵیان لەدەستداوە و بەم پێیە هێزێک نییە گوڕ و قودرەتیان بەنەزم جڵەوکات، یاخۆ گەورەیی بداتە هەست و سۆزیان.

ساتەوەختێکی سەرسوڕهێنە. تەواوی یەقینەکانی ژیان، تایبەتمەندییەکانی خۆیان دەست لێنەدراو پاراستووە. لەم ساتە مەڕمەڕییەدا، تەواوی توخمەکان لەپێکەوە ژیانێکی ئاشتییانەدان: باوەڕبەخۆبوونی خودایی، زەبتوڕەبتی ئینسانی ئازاد، سەرکێشیی ئاژەڵ، نیشاندانی واقیعگەرایانەی کۆیلە. چەند نەوە دواتر، دوو توخمی تر لە توخمە ناچیزەکان، هاتنە مەیدان. خرۆشانی واقعیگەرایی پێدەگەیی و هەم ئینسانی ئازاد و هەم خوداوەندەکانیشی مەسخ دەکرد. ئیدی جڵەوی هونەر دەپچڕا، گوڕی دەدایە خۆ و هەمدیس دەکەوتەوە.

ئەم بەردەنیگارە لەزەتێکی ترمان پێ دەبەخشێ. لەکاتێ تەماشاکردنیدا پرسیاری زۆر بەزەینماندا ڕەت دەبێ. دوای ئەوەی هێزی گرێکستان ئێرانییەکانی شکست پێ هێنا و شەپۆلێکی ئارامیی و شانازیی و قودرەت باڵی بەسەر زەمینی گرێکستاندا کێشا، ئەم بەردەنیگارە کێشرا. گرێکستان هەستی بەقودرەتی خۆی کرد، دونیای دەوروبەر و ناخی تازەبوونەوە، ڕووناکییەکی نوێ ئینسانەکانی ڕووناک کردەوە. هەنووکە دەبوو هەموو شتەکانی تریش نوێ ببنەوە: کڵێسا، پەیکەرەکان، تابلۆکان، شیعرەکان. دەبوو بەشانازیی سەرکەوتنی گرێکستان بەسەر بەربەرەکانا،

یادەوەرییەکی نەمر بخوڵقێنرێ. دەبوو ئەم یادەوەرییە چ شێوەیەکی پەیکەرسازیی بپۆشێ؟

هونەرمەندی گەورە لەودیو ڕووداوە واقیعی و ڕۆژانەییەکان دەنۆڕی و ڕەمزە نەمر و نەگۆڕەکان دەبینێ. لەودیو چالاکییە بێ سەروبەر و زۆرجار بێ بناغەی ئینسانەکانەوە، ڕووداوی گەورە دەناسێتەوە کە ڕۆحی ئینسان بەدەستی شەپۆلەکانی خۆی دەسپێری. ڕووداوە تێپەڕەکان لەنێو فەزایەکی ئەبەدیی دەنێ. ئەم هونەرمەندە گەورەیە، نمایشی واقیعگەرایانە وەک مەسخ و کاریکاتێرێ نەمریێ دەبینێ.

بەهەمان بەڵگە، نەک تەنها پەیکەرسازان، بەڵکو تەواوی گەورە هونەرمەندانی کلاسیکی گریکستان، لە پێناو زەمانەتی نەمریی و یادەوەریی سەرکەوتندا، مێژوویان لە پانتاییەکی باڵاو هێمای میتۆلۆژیادا ڕەنگ پێ دەدایەوە. لەبری پێشاندانی گریکیگەلی هاوچەرخ لە شەڕی دژ بەفارسەکاندا، هاتن لاپیت و سانتۆرەکانیان بۆ نمایش کردین. لەودیو لاپیت و سانتۆرەکانەوە دوو دوژمنی گەورە و ئەزەلیی دەبینین: ئەقڵ و دڕندە، شارستانێتی و دڕندەیی. بەم جۆرە، ڕووداوی مێژوویی کە لەسەردەمانێکی دیاریکراودا ڕوودەدا، لە چنگی زەمەن هەڵدێ و بەتەواوی نەژاد و خەونە دێرینەکانی ئەو نەژادەوە دەچەسپی. دواجار لە دەستی نەژادیش هەڵدێ و دەبێتە یادەوەرییەکی نەمر و ئینسانیی. لەڕێگەی بەرز و گەورە ڕاگرتنی هێماسازییەوە، شانازییەکانی گریکستان، بۆ هەموو مرۆڤایەتیی دەبێتە شانازیی.

هەموو ئەوە هەمدیس بەسەر دوانزە (میتوپ)(*) یشدا، کە پەرستگەی زێوسیان ڕازاندۆتەوە، دەچەسپێ. میتوپەکان نیشاندەری دوانزە نەبەردەکەی هیراکلیسن. تەنانەت بەو حاڵ و وەزعە تێشکاو و لەبەینچووەی ئێستایانەوە بەدیواری مۆزەخانەکەوە، بەقووڵی ئادەمیزاد ڕادەچڵەکێنن و زەین دەگەیەننە ترۆپکی شانازیی. ئاتینا ئەقڵی ئینسانیی، جاحێڵ و بەهێز لەپاڵ هیراکلیسی پاڵەواندا ڕاوەستاوە و

(*) دوانزە میتوپ، کیژانی ئازوپوس Asopps خوداوەندی ڕووبارێک بەهەمان ناو و Metope کیژی Ladon ن. و. ف

یارمەتی دەدات. هەڵبەت ساتێک لەوەوبەر، لەئەکرۆپۆلیسەوە قەڵەمبازێکی بۆ ماراتۆن و سیلامیس داوە تا بەهانای گریکییەکانەوە بچێ. دوورتر لە میتوپەکان، لەسەر گابەردێک دانیشتووە، تەقەلاکانی کەمێک ماندوویان کردووە، بەڵام لەخۆباییە. بنۆڕە چۆن چاوی بڕیوەتە قارەمانان کە بەسەرکەوتنەوە دەگەڕێتەوە و مەلەکانی (ئیستمفالوس)(*) ی وەک غەنیمەت بۆ دەکاتە دیاریی. کەمێک دوورتر، بنۆڕە چۆن بەخۆشحاڵییەوە دەست ڕایەڵ دەکا و هەروا کە لەپشت قارەمانەوە ڕاوەستاوە، بۆ لەکۆڵگرتنی دونیا یارمەتی دەدات.

گەرچی هونەرمەند خوازیاری ڕێزنان بووە لە گریکییەکانی سەردەمی خۆی، بەڵام ئەم ڕێز و گەورەیییەی پێشکەشی هیراکلیس، باپیرەی مەزن و سەرداری گەل کرد. گوایە سەرگوزەشتەی ئەم ڕێز و گەورەیییەی ئاوهاییە: نەوەی ئێمە سەرکەوتنی بەدەست نەهێنا، بەڵکو هۆشیاری و زرنگیی گەل بەدەستی هێنا. باپیرەی ئێمە، قارەمانی سەرسەخت و خاوەن ئیرادە، ئەوەی بەچنگ وەدەست هێنا. بەم جۆرە، بەتەرزێکی ڕەمزیی، ئەم ڕێزلێنانە بەرفراوانتر دەبێ، تەواوی جۆرەکانی ئینسانی ئازاد لەخۆدەگرێ. دەڵێ: ئێمەی گریکییەکان ئەم سەرکەوتنەمان بەدەست نەهێنا، تەنها نەژادی ئێمە نەبوو کە ئەم سەرکەوتنەی بەدەست هێنا، بەڵکو سەرکەوتن موڵکی هەر ئادەمیزادێکە کە بەتێپەڕاندنی قۆناغە جۆراوجۆرەکانی، هەوڵی دا لە ئاژەڵان و دڕندەکان و مەرگ بەرێتەوە.

لە مۆزەخانەکە هاتمە دەرێ و چوومە هەیوانی سێبەری دارکاج لێراخراو. دڵتەنگییەکی ناکاو چنگی لە ڕۆحم گیر کرد. بیرم کردەوە: ئاخۆ ئێمەی ئادەمیزادی نوێ دەتوانین دەستمان بەخەونی قارەمانیی هاوسەنگ و ئارامی گریکییە دێرینەکاندا ڕابگا؟ هەر گەشتیارێک دوای ڕزگارکردنی خۆی لە دەستی ئەم خەونە، دوای هاتنە دەرەوەی لە مۆزەخانەکە و ڕووبەڕووبونەوەی لەگەڵ هەتاودا، دەبێ

(*) مەلانی ئیستمفالوس (مەلانی دەریاچەی ئیستمفال) لە یەکێ لە دارستانە چڕەکانی ئیستمفال دەژیان، میوەی باخەکانیان دەخوارد و زەرەر و زیانێکی گەورەشیان لە بەروبومەکانی تر دەدا. هەربۆیە ئۆریستە، هیراکلیسی بۆ لەناوبردنیان ڕاسپارد و ئەویش هەموویانی بە تیر قەتڵوعام کرد. فەرهەنگی ئەفسانەی گریک و ڕۆم. و. ف

بەدڵەڕاوکێوە ئەم پرسیارە سەرەکییە لەخۆی بکات. بەڵام بۆ ئێمەی گریکیی، ئەم خەمە دوو جەمسەرییە، لەبەرئەوەی خۆمان بەنەوەی گریکییە دێرینەکان دەزانین. لەم ڕووەوە، خۆشیمان بێ و ترشیمان بێ ئەو ئەرکە لەسەر شانمان هەست پێ دەکەین کە وەکی باپیرە مەزنەکانمان بین – تەنانەت زیاتریش لەوە – ئەرکی هەر کوڕێک بۆ تێپەڕاندن لە باوانی.

*

چەند خۆش بوو گەر گریکیی توانیبای وڵاتەکەی گەڕابا و دەنگی تیژ و تووڕەی ژێر خاکی نەژنەفتبا!_ بەڵام گەشت و گەڕان بۆ گریکییەک بەگریکستاندا تا ئاستێک ئەشکەنجەیەکی ئەفسووناویی و بڕست لێبڕە. لەسەر خاڵێک لەسەر عەردی گریکستان ڕادەوەستیت و هەست دەکەیت کە دڵەڕاوکێ تەواوی بوونت لە خۆ دەگرێ. ئەم خاڵە، گۆڕێکی قووڵە و تەرم لە پاڵ تەرمدا دەنگی جۆراوجۆریان لێ بەرزدەبێتەوە و بانگت دەکەن. ئاخر چونکە دەنگ تاقە بەشێکی جەستەیە کە بەنەمریی دەمێنێتەوە(*). لە نێو ئەوە دەنگانەدا دەبێ کامیان هەڵبژێریت؟ هەرکامەیان ڕۆحێکە بۆ خۆی، هەر ڕۆحێکیش پەرۆشی قاڵبی جەستەی خۆیەتی، ئیدی دڵت بەشپرزەیییەکی زۆرەوە گوێ ڕادەدێرێ. دوودڵە لە بڕیاردانداﻥ، لەبەرئەوەی زۆر جار ئازیزترین ڕۆح، شایستەترینیان نییە.

بیرم دێ نیوەڕۆیەکیان لەژێر درەختێکدا بەدرێژایی کەناری ئیروتاس، لەنێوان ئەسپارت و میسترادا ڕاوەستام. هەستم بەو زۆرانبازییە دێرینەی نێوان ئەقڵ و دڵ دەکرد. دڵم هەوسار پچڕاو بۆ پێشەوە غاری دەدا تا (کۆستانتین پالویولوگ)ی ئیمپراتۆڕێ بیزانسی بۆ ژیان بگەڕێنێتەوە. ڕەوڕەوەی زەمەن بۆ شەشی ژانویەی ساڵی ١٤٤٩ ی زایینی، بۆ ئەو ڕۆژەی لێرە، لە بەرزاییەکانی میسترادا تاجی تەمەن کورت و بەخوێن سووری بیزانسی قەبوڵ کرد، بگەڕێنێتەوە. تینوتاوی باپیرەگەلێکی بێ شومار، نائارامیی نەژادگەلێکی بێ شومار، هانمان دەدەن تا دوای ئارەزووەکانی دڵ بکەوین. بەڵام ئەقڵی دڵ بەرد بەرگری دەنوێنێ. هەروا کە بەتووڕەیی لە ئەسپارت دەنۆڕی، دەیەوێ ئیمپراتۆر بەدەستی غارەتی زەمەن بسپێرێ و پێوەندی لەگەڵ

(*) دەنگ، دەنگ، دەنگ، تەنها دەنگە کە دەمێنێتەوە. فروغ فروخزاد

لاوانی دڵ وەک بەردی ئەسپارتیدا دامەزرێنی – چونکە ئارەزووی ئەقڵ ڕێک شتێکە کە داوای ئەم ساتەوەختە ترسناکەمان لێ دەکات، ساتەوەختێکی ترسناک کە بەحوکمی چارەنووس تیایدا لەدایک بووین. گەر خوازیاری ئەوەین ژیانمان بەسەمەر بێ، ئەوا دەبێ بڕیاری بدەین کە لەگەڵ نەغمەی خەتەرناکی سەردەمەکەماندا هاوئاهەنگ بێ.

کاتێ گریکییەک بەگریکستاندا دەگەڕێ، سەفەرەکەی وی دەبێتە گەڕانێکی تاقەت پڕووکێن بۆ بینینەوەی ئەرکی خۆی. ئەدێ چۆن خۆی بەشایانی باپیرانمان بزانێ؟ چۆناوچۆنی بتوانێ دابونەریتی میللی، بێ ئەوەی ببێتە مایەی ڕوو ڕەشیی بۆی، درێژە پێ بدات؟ هەست بەقورسایی بەرپرسیارییەکی گران و نائارام بەکۆڵییەوە، دەکات. هەر گریکییەکی زیندوو هەست بەو قورساییە دەکات. خودی ئەم ناوە هێزێکی دوور لە شکان و ئەفسووناویێ هەیە. هەر کەسێ لە گریکستاندا هاتبێتە دونیا، هەست دەکات کە ئەرکی درێژەپێدانی ئەفسانەی نەمریی گریکستانی لەسەر شانە.

هیچ ناوچەیەک لە نیشتمانی وی لە گریکستانی ئەمڕۆدا نییە کە هەستی بێ لایەنی لەناسینی جوانییدا بورووژێنێ. هەر ناوچەیەک ناوێکی هەیە: ماراتۆن، سالامیس، ترموپیلا، میسترا. هەر ناوێک بەیادەوەرییەکەوە گرێدراوە: لێرە دۆڕاین، لەوێ سەرکەوتین. کوتوپڕ هەر ناوچەیەک بۆ ڕووداوی بەرینی خەمناکی مێژوو دەگۆڕدرێ و سەراپای گیانی زیارەتکاری گریکیی دەخاتە زاری و فوغان. هەر ناوچەیەکی گریکستان، بەهۆی ئامێتەبوونی بەسەرکەوتن و شکست و تەژی بوونی بەبەرخۆدانی بەشەری، دەگاتە ترۆپکی بەرزی وانەیەکی دەورێشانە کە بۆ ئێمە هەڵاتن لێی شتێکی مەحاڵە. دەبێتە هاوارێک و بیستنی ئەو هاوارەش ئەرکی ئێمەیە.

لە ڕاستیدا بارودۆخی گریکستان خەمگینە. ئەرکێک دەخاتە سەر شانی هەر گریکییەک کە هەڵگرتنی ئەو ئەرکە هەم خەتەرناک و هەم بێ ئەندازەیش کێشەیە. ئێمە بەرپرسیارییەکی زۆر سەختمان لەئەستۆیە. ئاخر هێزی نوێ لەخۆرئاواوە ڕاست دەبێتەوە، گریکستانیش لەبەرئەوەی بەردەوام لەنێوان ئەو دوو هەوڵە بەرامبەرەدا بووە، جارێکی تر دەبێتەوە بەگەرداو: خۆرئاوا، بەپەیڕەوکردنی سوننەتی ئەقڵ و گەڕانی ئەزموونیی، بەرەو پێش دێ تا دونیا داگیرکات. خۆرهەڵاتیش کە

هێزی خەتەرناک و نیوەئاگا تێوەی دەژەنن، بەرەو پێشدێ تا دونیا داگیرکات. گرێکستانیش لەناوەڕاستدایە. ئاخر ئێرە دووڕێیانی جوگرافیایی و مەلەکوتیی دونیایە. جارێکی تر ئەرکی ئاشتکردنەوەی ئەم دوو تەقەلا هیۆلاییەی دەکەوێتە ئەستۆ و ئەمەش واتە دۆزینەوەی ڕێگەی خۆی.

ئەمە چارەنووسێکی پیرۆز و زۆر تاڵە. لە کۆتایی زیارەتەکەمدا، زەینم تەژی لەپرسیاری غەمگین و چاوەڕێنەکراو بوو. لەجوانییەوە دەستمان پێکردبوو، گەیشتبووینە ئازارەکانی سەردەم و ئەرکی ئەمڕۆی هەر گرێکییەک. ئەوڕۆ هەر ئینسانێک کە زیندووە، هەر ئینسانێک کە بیردەکاتەوە، کە خۆشەویستیێ دەکا و دەجەنگێ، ئیدی ناتوانی بەلار و لەنجەوە هەنگاو هەڵێنێ و بیپەرژێتە سەر ستایشکردنێ جوانیێ. بەرخۆدان وەکی بڵێسەیەکی سووتێنەر ئاگر دەخاتەوە و ئیدی شتێ نییە ناوی ئاسایش و دڵارامیی بێ. هەرکەسێ هاوشان لەگەڵ مرۆڤایەتیدا بجەنگێ و بسووتێ ـ گەلی گرێکیش کە زیاتر لە هەموان جەنگیوە و سووتاوە–چارەنووسی ئەمەیە.

*

گەشتەکەم کۆتایی هات. چاوانم لێوڕێژ لە گرێکستان بوو. پێدەچوو لەو سێ مانگەدا زەینم پێگەییبێ. پێموایە بەنرخترین غەنیمەتی ئەم جەنگە فیکرییە ئەمانە بوون:

ئاشکراتر لە پەیامی مێژوویی گرێکستان گەیشتم و حاڵی بووم لەوەی کە دەسکەوتی باڵای گرێکستان جوانیی نییە، بەڵکو بەرخۆدانە لەپێناو ئازادیدا. قووڵتر هەستم بەچارەنووسی خەمگینی گرێکستان و ئەو ئەرکە قورسەی کە بەکۆڵی هەر گرێکییەکەوەیە، کرد.

پێموایە دوا بەدوای زیارەتکردنم لە گرێکستان، بۆ چوونە ژوورەوەی تافی کامڵبوون، زەینم تاڕادەی پێوست کامڵ ببوو. ئاخر ئەوە جوانیی نەبوو کە بەرەو دەروازەی کامڵبوون ڕێنوێنیی دەکردم، بەڵکو بەرپرسیاریی بوو.

دوای گەڕانەوەم لە سەفەرە سێ مانگییەکەم، کاتێ خۆم بەماڵی بابمدا کردەوە، ئەمە ئەو میوە تاڵە بوو کە لەگەڵ خۆم هێنابوومەوە.

*

ئیتاڵیا

بۆ ماڵی بابم گەڕامەوە. لەنێو بێدەنگیی میهرەبانانەی دایکم و لەژێر نیگای گرژومۆنی بابمدا، ماجەرای گەشتەکەم وەبیر خۆ دەهێنانەوە و شادی و خەمەکانیم ڕێک دەخستن. نەمدەتوانی گوێ لەبەرپرسیارێتیم بخەوێنم، چونکە ئیدی هەنووکە دەنگێکم لە ناخمڕا دۆزیبۆوە. عەرد هاتبووە قسە، مردووەکان زیندوو ببوونەوە و گرێکستانیان لەشێوەی کرێتێکی مەزندا لەلام خولْقاندبوو. گرێکستانیش بەردەوام لەپێناوی ئازادیدا جەنگیوە (ئاخر قەدەری وابووە بجەنگی). ئەدی لە هەلومەرجێکی ئاوهادا ئەرکی من چ بوو؟ ئەرکی من ئەوە بوو کە هاوکاری بم و لە پاڵیدا بەدڵ و بەگیان بجەنگم.

بەڵام ئازادیم لەکێ و لەچیی سەندبا؟ ئەوە پرسیارێکی قورس بوو، نەمدەتوانی وەڵامی بدەمەوە، بەڵام بەباشیی هەستم بەشتێک دەکرد: ئەویش ئەوەبوو کە کارم ئەوە نەبوو بدەمە شاخ، چەک هەڵگرم و دژی تورک بجەنگم. چەکی من جۆرێکی تر بوو. بێ لەوە، هێشتا نەمدەتوانی شوناسی دوژمنەکانم بکەم. بەڵام زۆر بەچاکی شتێکم لا ڕوون بوو: هەر بڕیارێکم دابا، شەرافەتمەندانە جێبەجێم دەکرد، لە ئیرادە و غیرەتی خۆم دڵنیا بووم.

ئەو ڕووداوەتان لە یادە کە مامۆستای ئایین لای بابم شکاتی لێ کردم. خۆم لەوێ بووم و گوێم لێ بوو. بابم وەڵامی دایەوە: "تەنها لە دوو حاڵەتدا مەسەلەکە پێوەندی بەمنەوە هەیە، گەر درۆ بکا یاخۆ بیراز بکری. تەنها ئەو دووە و هیچی تر. جگە لەوە، هەنووکە ئەو ئیدی پیاوێکە بۆ خۆی، لێگەڕێ با هەرچی پێخۆشە ئەوە بکات." ئەو وشانە بەقووڵیی لەزەینمدا ڕۆچوون. گەر ئەو وشانەم نەژنەفتبان، وا بزانم ژیانم ڕێگەیەکی تری دەگرتەبەر. وەک بڵێی هێزێکی تاریک و غەریزەیەکی شاراوە، غەریزەی گورگێ بۆ تەربیەتدانی بێچووەکەی، بابمی بۆ پەروەردەکردنی کوڕەکەی ڕانومایی دەکرد!

پێم لەماڵ نەدەنایە دەر. هەنووکە بێ هاوڕێ بووم. (ئەنجومەنی هاوڕێیان)یش کۆلارەیەک بوو (با) بردبووی. بەوەلانانی هەواوهەوەسی نوێ کە دوای گەڕانەوەم لە

سەفەرەکەی گریکستان ئازاریان دەدام، خۆم بەخوێندنەوەی ڕێنیسانسی ئیتاڵیا و ئەو ڕۆحە مەزنانەوە سەرقاڵ کرد کە ئەو ڕێنیسانسەیان خوڵقاندبوو. لەبەرئەوە بڕیارم دا بۆ ئیتاڵیا بڕۆم و لەوێ باقی ئەو پارەیە خەرج کەم کە بابم وەک خەڵاتێک بۆ سەفەرێکی یەک ساڵە پێی دابووم.

بەوجۆرە، هەمدیس بەیانییەک خۆم لەئامێزی ماڵەوە هێنایەدەر. دایکم بەگریانەوە پرسی: "تا کەی کۆڵ لەسەفەر نادەیت.. ئاخر تا کەی؟" دەمویست وەڵامی بدەمەوە: "تا ئەو کاتەی زیندووم. دایە، تا ئەو کاتەی زیندووم!" بەڵام خۆم گرت. دەستیم ماچ کرد و خۆم بەفەراوانیی زەریا سپارد.

جحێڵێکی بیست و پێنج ساڵان بیت و لەوپەڕی لەشساغیشدا بیت، کەسێکی تایبەتت، چ پیاو و چ ژن خۆشنەوێ، بەپێی پیادە و تەنیای تەنیا بەکۆڵەپشتێکەوە ئەمسەر تا ئەوسەری ئیتاڵیا بگەڕێی، بەهار بێ و پاشان هاوین و ئەوکات پاییز و زستانی لێواولێو لە باران و میوە، ئارەزووی بەختەوەرییەکی لەمە گەورەتر، ئارەزوویەکی سەرەڕۆیانەیە.

وا بزانم لە هیچم کەم نەبوو. هەر سێ ئاژەڵی دڕندە – جەستە، زەین و ڕۆح – وەک یەک لەزەتیان دەبرد، هەرسێکیان قایل بوون و برسێتییان دامرکابۆوە. لەتەواوی ماوەی ئەو مانگی هەنگوینییەدا لەگەڵ ڕۆحم، هەستم دەکرد کە جەستە و زەین و ڕۆح لەیەک قوڕ شێلراون. تەنها کاتێک کە بونیادەم پیر دەبێ، یاخۆ گیرۆدەی نەخۆشیی یا نەگبەتییەک دەبێ، ئەوسا ئەو سێیە لێک دەترازێن و دەکەونە دوژمنایەتیکردنی یەکدی. گا جەستە دەیەوێ فەرمانڕەوایی بکا، گا ڕۆح ئاڵای یاخیبوون بەرز دەکاتەوە و هەوڵێ خۆدەربازکردن دەدا. (زەین)یش داماوانە لەقوژبنێکدا هەڵدەترووشکێ، ددان بەخۆیدا دەگرێ و دەکەوێتە تۆمارکردنی ئەو لێکبەرهەڵوەشانە. وەختێ جحێڵ و بەهێزیت، ئەو توخمە سێیینەیە، برایانە یەکانگیری یەکدی دەبن و لەیەک مەمک شیر دەمژن.

چاوانم لێک دەنێم. جحێڵیی دەگەڕێتەوە، هاوئاهەنگیێ لەناخمدا دەژێتەوە، کەنار و چیاکان لەوپەڕی تەڕو تازەییاندا بەبەرچاوانمدا ڕەت دەبن. هەروا ئاواییەکانیش بەبورجی باریکی کڵێسا و گۆڕەپانی چکۆڵەی سێبەرداریان، دارچنار، فووارە،

سەکۆی بەردین و پیرەمێردگەلێک کە دەمەوخۆرنشینان دەست لەسەر کەمەی گۆچان دادەنیشن و بەکاوەخۆ دەدوێن. هەوای دەوروبەر و ژوور سەریان دێرین هێندەی زەمەن. خودایە وەختێ بۆ یەکەم جار، تابلۆ بەناوبانگەکانم بینین، دڵی تینووم چ تەپەتەپێکی پێ کەوت! بەئەژنۆی سستەوە، هێند لەبەر دەروازەکەدا ڕاوەستام، کە ئیدی دڵی داخورپاوم لە لەرزین کەوت و توانیم بەرگەی ئەو حەمکە جوانییە بگرم. هەمان جۆر بەزیرەکیی خۆم پەیم بەوەبرد کە جوانیی بێ ڕوحمە. تۆ سەیری ناکەیت، کەچی ئەو تەماشات دەکا و هیچت بەش نادات.

بەپەلە لەشارێکەوە بۆ شارێکی تر دەچووم. هەموو جێگەیەک هەر نەقاشیی و پەیکەر و کڵێسا و کۆشک بوو. وای لەو هەموو تامەزرۆیی و پەرۆشبوونە! برسێتی و تینوێتیم دانەدەمرکایەوە. شنەیەکی عاشقانە خۆی لە لاجانگەکانم هەڵدەسوو. ئیدی چ کاتێ لەژیانمدا چێژێکی جەستەیی ئاوها سەراپاگیرتر لەچێژیی لەگەڵ ژندا جووتبوون، لە لەزەتی فیکر، یاخۆ لە لەزەتی بەخوداوە پەیوەستبوون، هەست پێنەکردبوو. لەبەر ئەوەی پێشتر گرینگیپێدانێکی ئاوها بێ غەل و غەش کۆنترۆڵی نەکردبووم، بۆیە لەزەتم لە بینین و بیستن و دەست تێوەدان دەبرد. دونیای ناوەوە لەگەڵ دونیای دەرەوەدا یەکێک بوون. دەستم تێوەدەدا، گەرم و بۆنی جەستەمی لێ دەهات. گەر لەو دەورو زەمانەدا، دروستکردنی خوداوەندیان بەمن سپاردبا، ئەوا ئەوم بەبەدەنێکی گەنجانەی تازە شکۆفە کردووەوە دەخوڵقاند – وەک پەیکەری دێرینی کۆرۆس(*)– کچێنییەکی چڕ لەسەر گۆناکانی، ئەژنۆی توندوتۆڵ و تۆکمە، نێوقەدی باریک و وەک بڵێی دونیا گۆلکێک بێ بەسەر شانییەوە.

لێرە لە ئیتاڵیا سێوی ژیان کرمی نەبوو. گریکستان تەواو جیاواز بوو. دیدەنیم بۆ گریکستان زۆرجار بەسۆ بووە، لەبەرئەوەی ئەو خاکە زیاد لەپێویست لەمنەوە نزیک بوو، خاکی خۆم بوو، چاک بەعەزابەکانێ ئاشنا بووم. ئەو ئازارانەیم لەودیو ڕوخسارە قەشەنگەکەیەوە دەبینین و ئازارم بەئازارەکانیەوە دەچەشت. بەڵام ئیتاڵیا، خاکێکی بێگانە بوو، خاوەن عەزابی تایبەتیی خۆی بوو، بەڵام من لێی بەئاگا نەبووم. خۆ گەر لێشی بەئاگابام، ئەوا وەک ئازارەکانی گریکستان پەرێشانیان نەدەکردم.

(*) Kouros پەیکەری کوڕێکی جاحێڵ بەڕاوەستانەوە. و. ف

ئێره برینێک بەسەر ڕوخساره جوانەکەیەوه نەبوو، نازانم خۆی وابوو یاخۆ من وام هەست دەکرد کە ئاوهایە.

من کوڕه لادێییەکی ساکار و تازه هەڵچووبووم کە بۆ یەکەم جار، تەنها و ئازاد، پێم دەنایە وڵاتێکی غەریبەوه. هێند شادومانیم مەزن بوو، کە هەندێ جار هەستی ترسم تێدا دەورووژا . لەبەرئەوەی چاک دەمزانی خوداوەندەکان مەخلوقاتی بەخیلن. بۆیە خۆشحاڵبوون و پەیبردن بەو خۆشحاڵییە لەخۆبایی بوون بوو. لەپێناو پووچەڵکردنەوەی کاریگەریی چاوی پیس، کاری هەزەلیانەم دەکرد تا لەخۆشحاڵییەکەم کەم کەمەوه. بیرم دێ لە فلۆرەنسا خۆشحاڵیی و شادومانیم بەڕادەیەک بوو کە سەرنجم دا مافی بەخشراو بەئینسان لە ڕادەبەدەره، هەر بۆیە جووتێ پێڵاوی زۆر تەسکم کڕی، بۆ بەیانی لەپام کردن و هێند ئەزیەتی پامیان دەدا کە نەمدەتوانی ڕێبکەم – وەک قژقڕه هەڵدەقونیمەوه– بەدرێژایی ئەو بەیانییە تا نیوەڕۆ، لەعەزابدا بووم. بەڵام کاتێ پێڵاوەکەم گۆڕی و پاش نیوەڕۆ بۆ پیاسە چووم، خودایە هەستم بە چ لەزەتێک کرد! سووکەڵە ڕێم دەکرد، هەڵدەفڕیم. هەمدیس دونیا دەبۆوه بەبەهەشت. بەدرێژایی کەنارەکانی (ئارنۆ) هەنگاوم دەنا، لەپردەکان دەپەڕیمەوه و بۆ (سان مینیاتۆ) دەچووم. دەمەو عەسر، شنەیەکی فێنک هەڵی دەکرد، لەژێر دوا تیشکەکانی خۆردا جلکی بەری خەڵکی، بەپۆشاکی ئاڵتوونیی دەچوو. بۆ سبەینێ بەیانی، پێڵاوه تەسکەکانم لەپا کردنەوه و جارێکی تر لەگەڵ عەزابدا ئاوێته دەبوومەوه. ئیدی بیانوویە بەدەستەوه نەما بۆ دەست تێوەردان. ئاخر ئیدی پاک لە پاک بووین.

هەموو تشتێ ساکارییەکی منداڵانەی هەبوو. چ کێشە و گرفتێک ئازاری نەدەدام. سێوی ژیان تۆزقاڵێک کرمێ نەبوو. ڕواڵەتەکان بەس بوون. لەهەوڵی گەڕان بەدوای چ شتێکدا نەبووم لەودیو ڕواڵەتەکانەوه. هونەرمەندێک لەگریکستانی دێریندا، نیگارێکی لەسەر پەردەیەک کێشا و وێنەکێشێکی ڕکەبەری خۆی داوەت کرد تا حوکم بەسەر نیگارەکەیدا بدا .

– پەردەکە لادە تا تابلۆکە ببینم!

هونەرمەندەکە وەڵامی دایەوه: "پەردەکە خودی تابلۆکەیە!"

منیش پەردەی چیاکان، درەختەکان، ئۆقیانووسەکان و خەڵک، کە هەنووکە

لەبەردەممدا دەمبینین، تابلۆ بوون و بەچێژێکی پاقیژه و تێر نەبووەوه لەزەتم لێ وەردەگرتن.

یاخیبوونی ئەووەڵین ساڵەکانی هەرزەکارییم ڕەویبۆوه. لە مەزەندە ناچیزەکان، لەوانەی کە ڕۆنرابوون لەسەر ئەوەی کە عەرد ناوەندی کەون نییە و بونیادەم نەوەی ئاژەڵە و وی بۆ خۆی ئاژەڵێکی ئاقڵتر و نەمرتره لەباوانی، تێپەڕاندبوو. بەڵام سەبارەت بە(ژن)، ئەوەی هاتبوو بۆ ساتێک دڵی ڕاچڵەکاندبووم، هەمان ئەو ساتەی کە ئەوم لەسەر کاغەز نابوو، هەمدیس گەڕابۆوه تا ژیانم لێ تاڵ بکات. هەر ئەندازەیەک کە ئەقڵم بکەوێتە سەلماندنی ئەوەی کە ژنان هەمان بەهای پیاوانیان هەیە و خاوەنی یەک ڕۆحن، دڵی دێرینەی ناخم، دڵی ئەفریقاییم کە ئەقڵی بەئەوروپایی بووی سەرزەنشت دەکا و دانووی لەگەڵیدا ناکوڵێ، پاڵ بەژنانەوه دەنێ و لە پشت بەستن یاخۆ مۆڵەتدان پێیان کە بەقووڵایی ناخمدا ڕۆبچن و بکەونە ژێر دەسەڵاتییەوه، بەربەرەکانیی دەنوێنێ. ژنان زینەتی پیاوانن و زۆربەی جارانیش نەخۆشی و پێداویستین.

(کۆستاندیس) دێتەوه یادم، ئەو پاسەوانە کرێتییە کێوییەی کە وەک دەروێش دەژیا و سێبەری ژنی بەر تیر دەدا . کوتوپڕ هەواڵ بڵاوبۆوه کە کۆستاندیس دەیەوێ ژن بێنێ.

پێم گوت: "کۆستاندیس، چ دەبیستم؟ ئەرێ ڕاستە دەتەوێ ژن بێنی؟" لەوەڵامدا گوتی: "باشە گەورەم، ئەدی چ بکەم؟ بیرم کردەوه ئەگەرەکو سەرمام بێ ئەی کێ کەڵەشاخێکم لێ بگرێ؟"

کەسێکی تر لەعومری پەنجا ساڵیدا بووه خاوەنی ژن و منداڵ، لەوبارەیەوه پێی گوتم: "باشە کوڕی خۆم چیم کردبا؟ عەرزی کوڕی خۆمی بکەم کە منیش وەکی خەڵکانی تر حەز دەکەم مووی لوولی نەرم لەسەر سەرینەکەم هەبێ!"

هەروەکو گوتمان: گا پێداویستی و گا زینەت.

لە تەواوی ئەو ماوەی مانگی هەنگوینییەدا، لە ئیتاڵیادا ئازاد بووم و چ کێشەیەکی فەلسەفی یاخۆ نیگەرانییەکی سۆزداریم نەبوو.

لەگەڵ ئەوەشدا، هەنووکە کاتێ دەمەوێ دوای هەموو ئەو ساڵانە، ئەو لەزەتە

بژێنمەوە، سەرم سوڕدەمێ. دەبینم لەزەتی ئەقڵانیتر دزەیان کردۆتە ناخمەوە، لەگەڵمدا یەکانگیر بوون و ئیدی لەوە دەرچوون یادەوەریی بن. لە زەینمەوە چوونەتە خوێنمەوە و لەوێ وەکی غەریزەی سروشتیی دەست بەکاربوون. کاتێ بڕیارێک دەدەم، دواتر دێتەوە بیرم کە بڕیاردەرەکە من نەبووم، بەڵکو کاریگەریی فلان تابلۆ، یان فلان بورجی قۆناغی ڕێنیسانس، یاخۆ فلان شیعری دانتی بووە کە لەیەکی لە شەقامە باریکەکانی ناوچەیەکی قەدیمیی فلۆرەنسادا هەڵکۆڵراوە.

ئەوەی بەسەر تەختەڕەشی زەینمەوە تۆمارکراوە، چێژی ئەقڵانیی نییە، بەڵکو چێژی عەردیی تر و نزیکترە لە گەرم و گوڕیی ئینسانەوە. ئەو چێژانە بەمیهرەبانیی و خەمێکی مەزنەوە لێم دەنۆڕن. لەو هەموو بەزم و ڕووداوەی تافی جحێڵیی، جگە لەدەستکەوتێکی کەم هیچی تر نەماوەتەوە: گوڵاڵەسورەیەک کە لەپەرژینی باخچەیەکدا لە (پالێرمۆ) بەژاکاویی بینیم، کچۆڵەیەکی پا پەتی کە لەکۆڵانێکی پیسی ناپۆڵیدا مڵومۆی دەکرد، پشیلەیەکی ڕەش، بەخاڵی سپی گەورەوە کە لەسەر تاقی پەنجەرەیەکی بەسەبکی گوتیک ڕۆنراو لە (ڤێرونا) هەڵتروشکابوو. چۆنییەتی گوڵەوەچنیکردنی یادەوەرییەکانی ئادەمیزاد لەنێو یادەوەرییە جۆراوجۆرەکانا، لەشتە سەیروسەمەرەکانی زەمانەیە. ئەرێ ئەو سەرکردە گەورەیە کێ بوو کە لە نوێنێ مردندا بەقەهرەوە گوتی:

– لە ژیانمدا، ئارەزووی سێ تشتم هەبوون کە هەلی ئەوەم بۆ نەڕەخسا بەدەستیان بێنم: ماڵێکی گچکە لە گوێ زەریا، کەنارییەک لە قەفەسدا و ئینجانەیەک ڕێحان!

لەنێو یادەوەرییەکانی سەفەرەکەی ئیتاڵیامدا، دوو یادەوەریی تاڵ لەناخمدا ڕۆنیشتوون. دوو یادەوەریی پڕ لە سەرزەنشت کە تا مردن لە ئێخەم نابنەوە گەرچی خەتاکەش لەمنەوە نەبوو.

یادەوەریی یەکەمیان ئەمەیە: خەریک بوو شەو دادەهات. بەدرێژایی ڕۆژ باران بەلێزمە باریبوو. وەک مشکی تەڕ خۆم گەیاندە گوندێکی گچکەی (کالابریا)، لەدووی ئاگردانێک دەگەڕام تا خۆم وشک بکەمەوە و لەقوژبنێکدا بنووم. کۆڵانەکان چۆڵ و دەرگاکان داخراو. سەگەکان تاقە مەخلوقاتێک بوون کە بۆنی غەریبەیان دەکرد و لە سووچی حەوشی ماڵەکانەوە پێی دەوەڕین. جوتیارانی ئەو ناوچەیە، کێویی و دژە

مرۆ و بەرامبەر بەخەڵکانێ غەریبە خانەگومان بوون. لەبەر دەرگاکانا دەوەستام، دەستم ڕایەڵ دەکرد، بەڵام نەمدەوێرا لێیان بدەم.

باپیرەی خوالێخۆشبووم لەکوێ بوو کە هەموو ئێوارەیەک، چرایەکی هەڵدەگرت و بۆ دۆزینەوەی غەریبەیەک ئاوایی لەپێوەدەدا. کە دەیدۆزییەوە، ئەوسا لەگەڵ خۆی بۆ ماڵەوەی دەهێنایەوە، پێشوازییەکی باشی لێ دەکرد و بەیانیش بەپیاڵەیەک شەراب و لەتێ نان بەڕێی دەکرد. حەیف کە ئاوها باپیرەیەک لێرە، لەگوندەکانی (کالابریا) نەبوو.

کوتوپڕ لەوسەری گوندەوە، دەرگایەکم بینی لەسەر پشت بوو. سەرم داگرت و سەیرێکی ناوەوەم کرد. سەرانسەر تاریکیی بوو. لەسەری ئەو سەرەوە ئاگرێک کرابۆوە و پیرێژنێک بەدیارییەوە هەڵترووشکابوو. پێدەچوو چێشت لێبنێ. جگە لە قرچەقرچێ سووتانی دار، چ دەنگێ نەدەبیسترا. بۆنی دارەکە خۆش بوو، دەبێ دار کاج بووبێ. لەدەرگاکەوە ئاودیو بووم و چوومە ژووری. خۆم لەمێزێکی گەورەدا کە لە ناوەڕاستی ژوورەکەدا دانرابوو. دواجار خۆم گەیاندە لای ئاگرەکە و لەسەر کورسییەک دانیشتم. پیرێژنەکە لەسەر کورسییەکی تر دانیشتبوو، بەکەوچکێکی دار چێشتەکەی تێک دەدا، بێ ئەوەی ئاوڕبداتەوە، سەرنجێکی خێرای لێ دام، بەڵام هیچی نەگوت.

چاکەتەکەم داکەند و کەوتمە وشک کردنەوەی. هەستم دەکرد بەختەوەریی وەک گەرما، لەپێوپلمەوە هەڵدەسی و بەڕان و سینگمدا بەرز دەبێتەوە. لەحەژمەت برسێتیی، پەرۆش و بەئیشتیاوە بۆنی ئەو هەڵمەم هەڵدەمژت کە لەچێشتەکەوە هەڵدەسا. بۆنی پاقلەی کوڵاو بوو، بۆنەکەی بێ ئەندازە خۆش بوو، جارێکی تریش بۆم دەرکەوت کە بەختەوەریی زەمینیی بەقەد و باڵای ئینساندا لکاوە. بەختەوەریی مەلێکی دەگمەنە کە گا لە ئاسماندا بەدوایدا دەگەڕێین و گا لەزەینماندا. بەختەوەریی مەلێکی ماڵییە و لەحەوشی ماڵەکانمانا نیشتۆتەوە.

پیرێژن هەستا و دوو قاپی شۆربای لەدۆڵابەکە دەرهێنان. پڕی کردن و ماڵەکە لێواولێو لەبۆنی پاقلە بوو. چراکەی بەرز کردەوە و لەسەر مێزەکەی دانا. پاشان دوو کەوچکی دار و نانێکی جۆی هێنا. بەرامبەر یەک دانیشتین. خاچی کێشا و بەپەلە

تەماشایەکی کردم، تێگەیشتم. منیش نیشانەی خاچم کێشا و کەوتینە خواردن. هەردووکمان برسیمان بوو، قوڕوقەپمان لێ کردبوو. بڕیارم دابوو زار هەڵنەهێنمەوە تا بزانم چ ڕوودەدا. لەخۆم دەپرسی ناشێ لاڵ بێ، یان ڕەنگە شێت بێ، یەکێ لەو شێتە هێمن و میهرەبانانەی کە لەقەدیسان دەچن.

کە شێومان کرد، لەلای ڕاستی مێزی نانخواردنەوە لەسەر قەنەفەیەک جێگەیەکی بۆ ڕاخستم. ڕاکشام. خۆیشی لەسەر قەنەفەیەکی تر ڕاکشا. لەدەرەوە باران شەستی دەکرد. تا ماوەیەک دەنگی خوڕەخوڕی بارانم لەسەربان دەژنەفت کە ئامێتەی هەناسەی ئارامی پیرێژنەکە دەبوو. هەڵبەت ماندوو بوو، لەبەرئەوەی هەر کە سەری نایە سەر سەرین، خەو بردییەوە. منیش وردە وردە بەئاوازی خوڕەی باران و هەناسەی ڕیتمیکی پیرێژن خەوم لێکەوت. کاتێ خەبەرم بۆوە، تیشکی خۆر لە درزی دەرگاکەوە هاتبووە ژوورەوە.

پیرێژن هەستابوو، شیری دەکوڵاند. ئیدی لەبەر ڕووناکیی کەمڕەنگی بەیاندا لێی وردبوومەوە. پیرێژنێکی کۆم و پەژمووردە، پێکانی هێند ئاوسابوون کە هەر هەنگاوێکی دەنا، تۆزێ دەوەستا تا هەناسە وەربگری. بەڵام چاوانی، بەڵێ چاوانی ڕەش و گەورەی، لێوانلێو لەپرشنگی تەڕوتازەیی جحێڵیی بوون. بەخۆم گوت: دەبێ لەتافی لاویدا چ شۆخێ بووبێ؟ نەفرەتم کرد لەچارەنووسی ئینسان، لەو سەرەنجامە زەلیلانەیەی.

هەمدیس بەرامبەر یەک دانیشتین و کەوتینە شیر خواردنەوە. ئەوسا هەستام و کۆڵەپشتەکەم نایە کۆڵ. جزدانەکەم دەرهێنا، بەڵام پیرێژن ڕەنگی تا بناگوێی سوورهەڵگەڕا.

دەستی هێنایە پێش و لەبەر خۆیەوە گوتی: "نە.، نە!"

هەروا کە بەسەرسوڕمانەوە تەماشایم دەکرد، کوتوپڕ تەواوی ڕوخسارە چرچۆڵەکەی گەشایەوە. گوتی: "خواحافیز، خواحافیز، خودا ئاگای لێت بێ، هیوادارم بەرامبەر ئەو چاکەیەی لەگەڵت کردم، خودا پاداشتی خێرت بداتەوە. لەو دەمەوەی کە مێردەکەم مردووە، هەرگیز ئاوها قووڵ خەوم لێ نەکەوتووە!"

*

ئەمەش یادەوەریی دووەمە کە لە یەکەمیان تاڵترە:

دەمەو بەهار بوو کە گەیشتمە (ئاسیزی)، پیرۆزترین شاری ئیتاڵیا. باخچەکان، سەربانەکان، حەوشی ماڵان، خودی هەوا تەژی بەئامادەیی پەنهانی هەژارە گچکە و ئازیزەکەی خوداوەند(*) بوو. ڕۆژی یەکشەممە بوو، زەنگە گەورەکانی کڵێسای ئەم هەژاری خوداوەندە کەوتبوونە زرینگە و زەنگەکانی ئاوازی شیرینی دەیری (قەدیس کلارا) یش لە گۆڕەپانە بچووکەکەی بەرامبەردا وەڵامیان دەدانەوە. ئەو دووە، قەدیس کلارا و قەدیس فرانسیسکۆس، کە پیرۆزیی و مەرگ دەنگی نەمرییان پێ بەخشیبوون و توندوتۆڵ و تۆکمە یەکانگیری یەکدی ببوون.

– باوکە فرانسیسکۆس کەنگی لەدەیر بۆ دیدەنی ئێمەی خوشکانی بێچارە دێیت؟

– هەر کاتێ دڕکەکان بڕازێنەوە بەگوڵی سپی دێم، بنۆڕە! هەنووکە دڕکەکان نەمرانە چرۆ دەکەن و دوو کۆتری خودایش هەمیشە بەئاسمانی (ئاسیزی)دا باڵ لێکدەدەن!

بەشەقامە باریکەکاندا هەڵدەگەڕام. دەرگاکان دەکرانەوە و ژنان دەهاتنە دەرەوە؟ ژنانی تازە حەمامکردوو، بۆن و کرێم لەخۆداو، پرچ و کەزی شانەکراو، پەلە و خۆشحاڵ بەرەو کڵێسا دەڕۆیشتن – تا ببینن و ببینرێن. کاتێ بەهار، لەسەر زەمینەکانی هەتاودا، کڵێسا ژووری میوانی خودایە. هاوڕێیانی ئەو، ژن و پیاو وەکو یەک، بەرەو ئەوێ دەڕۆن، لەسەر کورسییەکان دادەنیشن، ساتێ لەگەڵ خوداوەنددا دەئاخڤن و ساتێکی تریش لەگەڵ کەسەکەی پاڵیاندا سەری قسە دادەمەزرێنن. خزمەتکاری خودا، بەپێڵاوی سپی و جبەی ڕەش یاخۆ سوورەوە دێت و دەچێ. زەنگ لێدەدا و بەنەغمەیەکی شیرین دەکەوێتە ستایشکردنی قەدیس فرانسیسکۆسی خاوەن ماڵ. پاشان میوانەکان هەڵدەستن، خواحافیزیی دەکەن و بەرەو دەرگاکە دەچن. ئیدی ئەوان دیدەنی قەدیسیان کردووە و وا هەنووکەش دیدەنییەکە تەواو. ئاسمان بەوپەڕی ئاسوودەییەوە پێدەکەنی و لەخوارەوەش، لەسەر عەرد، دەرگای مەیخانەکان دەکرێنەوە.

نامەیەکم بۆ (کۆنتیس ئێریچتا) پێبوو، بەو نامەیە دەمتوانی لەماڵە خۆشەکەیدا

(*) مەبەست لە قەدیس (فرانسیسکۆس) ە.

بژیم. پێشتر باسی خاتوو ئێریچتایان بۆ کردبووم: خانمێکی نەجیبزادەی بەتەمەن کە بەتاقی تەنیا لەگەڵ (ئێرمیلیندا)[*]، کارەکەرە وەفادارەکەیدا دەژی و لەڕادەبەدەر بەناسینم خۆشحاڵ دەبێ.

خاتوو ئێریچتا کە سەردەمانێک شاجوانی ئاسیزیی بوو، لەبیست و شەشساڵیدا بێوەژن دەکەوێ. لەوکاتەوە بەدوا بە چ پیاوێک ئاشنا نەبیبوو. خاوەن موڵکێکی زۆر بوو لە زەیتوون و ڕەز و مێو. پێشان بەسواری ماینێکەوە بۆ سەردانی زەوی و زارەکەی دەچوو، بەڵام هەنووکە پیر ببوو، تاقەت و حەوسەڵەی ئەوەی نەمابوو. هەمیشە سەرمای بوو، بەغەمباریی لەبەر ئاگردانەکەدا دادەنیشت و بەدەگمەن قسانی دەکرد. وەک بڵێی لەداوێنپاکیی خۆی ژێوانبی. پێیان گوتبووم: بەجۆرێک لەگەڵیدا بدوی و لێی بنۆڕە، هەروەک ئەوەی هێشتا تەمەنی بیست و شەش ساڵان بێ، خۆشحاڵی کە، گەرچی تازە درەنگیشە!

ڕۆژێکی خۆشی بەهار بوو. پەرەسێلکەکان گەڕابوونەوە، کێڵگەکان لێواولێو لەگوڵە مرواری چکۆڵە و سپی بوون. شنە هەم گەرم و هەم بۆنخۆش. بەڵام لەکۆشکی گەورەدا هێشتا ئاگر هەر داگیرسابوو، کۆنتیسی پیر لەسەر کورسییەکەی لەپاڵ ئاگرەکەدا دانیشتبوو. سەرپۆشێکی شینی ئاوریشمی بەسەر پرچە سپییەکەیدا دابوو. هەروا کە نامەکەی لەسەر ئەژنۆی دانا، ئاوڕی دایەوە تا تەماشام کات. بەهۆی سەرکەوتن بەسەر پێپلیکانەکاندا، شەلاڵی ئارەقە ببووم و قۆپچەکانی کراسەکەم تا خوارەوە کرابوونەوە. ئەژنۆکانم – پانتۆڵێکی کورتم لەبەردا بوو– بەهۆی بڵێسەی ئاگرەکەوە برووسکەی دەدا. تەمەنم بیست و پێنج ساڵان بوو.

کۆنتیس، بەزەردەخەنەوە گوتی: "وەی وەی.. کوتوپڕ تەواوی گرێکستان هاتۆتە ماڵەکەوە، خۆش هاتیت!"

ئەرمیلیندا کە دواجار بەخت چووبووە پێشوازی و جازی لەخانمەکەی وەردەگرت، هاتە ژوورێ و لەسەر سینییەک شیر و کەرەو نان و میوەی هێنا و سینییەکەی لەسەر تەپڵەکێک دانا.

(*) ئێرمیلیندا Ermelinda لەرۆمانی (فرانسیسکۆس، قەدیسی من) دا، کارەکەری خاتوو کلارایە. و. ک

کۆنتیس گوتی: "زۆر خۆشحاڵم، ئیتر تەنیا نیم."

وەڵامم دایەوە: "هەروا منیش. لێرە کە دانیشتووم، لەمانای نەجابەت و جوانیی و میهرەبانیی دەگەم."

گۆنای ڕەنگپەڕیوی کۆنتیس سوورهەڵگەڕا، بەڵام هیچی نەگوت. پرشنگی بڵێسەیەکم لەچاوانیدا بینی. بێگومان لەگلەیی و تووڕەییدا، لە دڵی خۆیدا دەڵێ: نەفرەت لە نەجابەت و جوانیی و میهرەبانیی! تەنها جحێڵیی بەعەمەل دێ و ئیدی هیچی تر نا!

ژوورێکی گەورەی پێ دام، کە تەختەنوێنێکی پانوپۆڕی بەچەرچەفێکی مەخمەڵییەوە تێدابوو. دوو پەنجەرەی گەورە بەڕووی شەقامدا دەکرانەوە. دەمتوانی لەوێوە حەوشی دەیری قەدیس کلارای بەرامبەرمان ببینم. ڕاهیبەکان بەکڵاوە شۆڕەکانیانەوە، بەبێدەنگیی دەهاتن و دەچوون. بورج، ساپیتە و حەوشەی دەیر پڕ بوو لەکۆتر. تەواوی دەیرەکە، وەک کۆترێکی مێی گەورە، بەئەڤینەوە دەیگماند. ڕۆژێکیان کۆنتیس لێی پرسیم: "ڕاهیبەکان دەیانەوێ لەگەڵ ئەو کۆترانەدا چ بکەن! شەرم شتێکی باشە. مەگەر ئەو کۆترانە نابینن و گمەیان نابیستن؟ مەگەر سەرنج نادەن چەندێک حەیابەرەیە؟ پێویستە ئەو کۆترانە بەرەڵاکەن، یاخۆ سەریان ببڕن و گۆشتەکەیان بخۆن تا ڕزگاریان بێ لێیان و هەروەها ئێمەیش ڕزگارمان بێ لێیان!"

سێ مانگ لە ئاسیزیی مامەوە. قەدیس فرانسیسکۆس و کۆنتیس مۆڵەتی ڕۆیشتنیان نەدەدام. ئاخر بۆ کوێ چووبام؟ گەر ئامانجی ژیان بەختیاریی بێ، ئیتر بۆچی ڕۆیشتبام؟ لەکوێ دەمتوانی هاودەمێکی ئازیزتر و بەوەفاتر لەقەدیس فرانسیسکۆس پەیداکەم کە هەموو ڕۆژێ لە ماڵەکەی خۆیدا بۆ دیدەنی دەچووم؟ لەکوێ دەمتوانی هاوڕێیەکی دڵڕفێنتر لە کۆنتیس، ئەو قەدیس کلارا زیندووە بدۆزمەوە؟ بەدرێژایی ڕۆژ لە (ئامبریا) پیاسەم دەکرد و شوێنپێی قەدیسم لەنێو دارنارنج و ڕەزەکانا هەڵدەگرت. بەهار لەشێوەی چەپکە گوڵی سوور، زەرد و سپیی بەفرینی فیرقەی فرانسیسەکاندا دەهاتە بەرچاوم: قەدیس فرانسیسکۆس لەگەڵ گوڵەکانی هاوڕێیدا، جارێکی تر لەخاکی ئاسیزییەوە هەڵدەسایە سەر پێ تا سڵاو لە (هەتاوی برا) بکا، سڵاو لە (بای برا) و (خوشکە ئاگر) و (ئاوی برا) ی خەنیی و

گچکەشمان بکا. سڵاو لە کۆنتیس و کوڕە خۆشحاڵە کرێتییەکەی لایەوە بکات.

عەسرانی هەموو ڕۆژێک خۆشحاڵ و قاییل، بۆ ماڵەوە دەگەڕامەوە. ئاگر کرابۆوە. کۆنتیس بەجلکێکی جوانەوە، بەڕوخساری پۆدرە کراوەوە، لەسەر کورسییە نزمەکەی، دەست لەبن هەنگڵ چاوەڕێی دەکرد. هەمیشە، خەمبار و بێدەنگ بەچاوانی داخراوەوە دادەنیشت. بەڵام ئەوساتەی کە دەنگی دەرگای دەژنەفت و بەتەپەی پێی منی دەزانی، چاوانی دەکردنەوە، ئاماژەی بۆ کورسییەکەی تەنیشتی دەکرد و دەستی بەسەر ئەژنۆکانمدا دەهێنا.

– بدوێ، بدوێ، زار هەڵبێنەوە و مەوەستە. ئەمە تەنها شادومانییەکە کە هەمە!

منیش زارم هەڵدەهێنایەوە و دەکەوتمە قسان. قسە لەبارەی کرێت، لە بارەی باب و دایکم، ژنانی دراوسێ، شەڕەکانی کرێت لەپێناو وەدەستهێنانی ئازادییدا، لەبارەی شازادە ژۆرژ، ئەو کاتەی پێی نایە خاکی کرێتەوە. تەواوی دوورگەکە، بەدارمۆرت و داردێمشت ئارایشتکرابوو، لەبارەی جەنگاوەرە پیرەکان– بەڕیشی سپی و درێژ و بەجەستەی بەشمشێر پێکراویانەوە– دەچەمینەوە تا دەستی شازادەی گرێکستان ماچکەن، بەسەریەکدا دەتلیسانەوە، توانای بینینیان نەبوو، لەبەرئەوەی چاوانیان نوقمی فرمێسک ببوو. هەندێ جاریش لەبارەی کچە ئێرلەندییەکەوە بۆ کۆنتیس دەدووام، لەبارەی چوونمان بۆ (پسیلۆریتی)، لەبارەی ئەوەوە کە لەکڵێسا چکۆڵەکەی ئەوێ چیمانکرد و چۆن لەیەکتری جیابووینەوە.

کۆنتیس سەرسوڕماوانە دەیپرسی: "بەڵام چۆن؟ چۆن؟ مەگەر ئەو کیژە داماوە خۆشبەختی نەدەکردیت؟"

– با... زۆر بەختەوەر بووم.

– ئەی کەواتە بۆچی؟

– کۆنتیس، تەواو لەبەر ئەمە بوو.

– تێناگەم؟

– ئاخر ئەو خۆشبەختییە زیاتر بوو لەخواستی کوڕێکی جحێڵ، لە خەتەردا بووم.

– لە خەتەری چیدا؟

– خەتەری یەکی لەم دووە: یان خووم بەو خۆشبەختییەوە دەگرت کە ئیدی بەو

شێوەیە مەزنی و شکۆییم لەدەست دەدا، یاخۆ خووم پێوە نەدەگرت و هەمیشە دەمپەرست، بەو شێوەیەش تەواوێک خۆم دەدۆڕاند. جارێکیان هەنگێکم بینی لەناو هەنگوینەکەیدا خنکابوو، دەی منیش دەرسم لەوە وەرگرت.

کۆنتیس لە فیکرەوە دەچوو. دواجار دەیگوت: "تۆ پیاویت، تەنها ئەو مەسەلەیەت لە زەیندا نییە، شتی تریش هەن، بەڵام ئێمەی ژنان...."

عەسری ئەو ڕۆژە، قسەی ترمان نەکرد. هەردووکمان لەبێدەنگیدا تا نیوەشەو چاومان لەئاگرەکە بڕیبوو.

جارێکیان ئەرمیلیندای هەنارد تا بپرسی: "مۆڵەت دەفەرموون پاش نیوەڕۆی ئەمڕۆ کۆنتیس دیدەنیتان بکات؟" چوومە دەرێ تا گوڵ و شیرینیی بکڕم. پاشان گەڕامەوە و چاوەڕێم کرد. لە سەعاتی دیاریکراودا بەترس و لەرزەوە لە دەرگای دا، دەرگاکەم لێ کردەوە و هاتە ژوورەوە.

لە شەرما تا بنا گوێ سوور هەڵگەڕابوو، وەک بڵێی کچۆڵەیەکی پازدە ساڵان بێ و یەکەم جار بێ لەگەڵ کوڕێکدا بچێتە دەرەوە. ماوەیەکی درێژ لە حاڵەتێکی بێهۆشیدا مایەوە و نەیتوانی قسان بکا. ئەوسا چاوانی بڕییە عەردەکە و بەوشەی پچڕپچڕ وەڵامی پرسیارەکانمی دەدایەوە. دڵم ڕیشاڵ ڕیشاڵ دەبوو. بنۆڕە چۆن شەرم و کچێنی هەمدیس دێنەوە و لەبوونی ژنێکی ڕاستەقینەدا، بەنەرمیی دەمێننەوە و لەوپەڕی پیرییدا پرشنگێکی نائومێدانە و تاڵی پێ دەبەخشن.

ئەو ڕۆژەی کە ئیدی دەبوو بڕۆم، کۆنتیس دەستی کردە ملم و سوێندی دام کە جارێکی تر سەر لە ئاسیزیی بدەمەوە و بیبینم. گوتی: "هەرچی زووتر، زووتر.." هەوڵی دا پێبکەنێ بەڵام نەیتوانی و فرمێسک زایە چاوانی. گوتی: "زوو وەرەوە، چونکە دەشێ تا ئەو کاتە کۆچم کردبێ!"

هەرگیز وشەی (مردن)ێ بەزاردا نەدەهات.

سوێندەکەم نەشکاند. چەند ساڵ دواتر، لە (دون دێونیژی) ئیعترافگەرەکەی کۆنتیسەوە برووسکەیەکم بەدەس گەییشت، نووسیبووی: "وەرە، کۆنتیس لەوەدایە کۆچ بکات!"

لە ئیسپانیا بووم. برووسکەیەکم کرد و یەکسەر بەڕێکەوتم.

لەکاتێکدا کە چەپکی گوڵی سپیم بەدەستەوە بوو، بەدەستێکی لەرزۆک لەدەرگای کۆشکەکەیم دا. لەدڵی خۆدا دەمگوت: "بڵێی زیندوو بێ یاخۆ مردبێ؟" ئەرمیلیندا دەرگاکەی کردەوە، بەڵام نەموێرا هیچی لێ بپرسم. گوڵەکانم پێ دا. گوتی: "کۆنتیس چاوەڕێتانە، لەسەر تەختە نوێنەکەیەتی، ئیدی لەپێ کەوتووە!"

لەسەر تەختەنوێنەکەی دانیشتبوو. پرچی شانەکراو، زێڕو زیوەکانی لەخۆی دابوو. کەمێ کرێمی لەگۆنای ساویبوو، پارچەیەک قوماشی سووری بۆ شاردنەوەی چرچی و لۆچیی بەملیەوە بەستبوو. باوەشی کردەوە، خۆم هاویشتە نێو باوەشی، پاشان لەلێواری تەختەنوێنەکەیدا دانیشتم و کەوتمە تەماشاکردنی.

لە هەشتا ساڵیشدا چ جوان بوو، چ شۆخییی و دڵەڕاوکێیەک لەچاوانیدا دەدرەوشانەوە!

بەئەسپایی گوتی: "لەوەدام کۆچ بکەم!"

دەمویست زار هەڵبێنمەوە و قسەکەی نەسەلمێنم و تەسەللای بدەمەوە، بەڵام ئەو دڵی دامەوە و دەستی گرتم، وەک بڵێی خوداحافیزیم لێ بکات.

هەمدیس بەچرپەوە گوتی: "لەوەدام کۆچ بکەم!"

شەو داهاتبوو. ئەرمیلیندا هاتە ژوورێ تا چراکان داگیرسێنێ، بەڵام کۆنتیس ڕێگەی نەدا. لەو تاریکوڕوونەدا، دەمتوانێ بریقەی کزێ ڕوخساری ببینم. چاوانێ ببوونە دوو چاڵێ گەورەی پڕ لە شەو. هەر کە تاریکیی زیاتر بوو، هەستم کرد کۆنتیس ئارام و نائومێدانە لە کۆچکردندایە.

چەند سەعاتێ دواتر، دەمەو نیوەشەو ئیدی کۆنتیس کۆچی کرد.

*

هاوڕێ شاعیرەکەم..

کیۆی ئاتوس

چەند زەحمەتە بۆ ڕۆح خۆی لە جەستە، دونیا، کێو، زەریا، شار و خەڵک جیاکاتەوە. ئاخر ڕۆح وەک هەشت پێیەک وایە و ئەوانە هەموو پێیەکانی ئەون.

ئیتاڵیا پڕی کرد بەڕۆحمدا و ڕۆحیشم پڕی کرد بەئیتاڵیادا. هەنووکە ببووینە یەک و ئەستەم بوو لەیەک جیابینەوە، یەکانگیری یەکدی ببووین. لە ڕاستیدا لەسەر ئەم عەردە چ شتێک نییە هێندەی ڕۆحی ئینسان دونیاخۆرتر بێ. دونیای دەرخوارد بدە ئەوجا هەر تێر نابێ، گا داگیر دەکا و گا داگیر دەکرێ، هەتا زیاتریش داگیرکا ڕووبەری دەسەڵاتەکەی پێ تەنگە. تەنگەنەفەس دەبێ و پشووی سوار. هەوڵ دەدا دونیا کۆنترۆڵ کا، تا بتوانێ بەئازادیی هەناسە بدات.

ئەووەڵین سەفەری نۆبەرەم بۆ ئەورووپای خۆرئاوا ئاوهایی بوو. سنوورەکان لەناخمرا مەحف دەبوون. بۆم دەرکەوت کە دونیا دەوڵەمەندتر و بەرفراوانترە لەگرێکستان. دەکرێ جوانیی و ڕەنج و هێزیش خاوەن ڕوخسارێکی تر بن، جیاواز لەو ڕوخسارەی کە کرێت و گرێکستان پۆشیویانە.

هەروا کە چاوم دەبڕییە ئەو جەستەگەلە جوانەی نیگارەکانی ڕێنیسانس، کە بەنەمرییەکی ڕوواڵەتیی پرشنگیان دەدا، دیسان و هەمدیسان پەژارە و تووڕەیییەکی ئۆقرە لێبڕ لەناخمرا دەهەژا. ئاخر هەموو ئەو لەشولارە مەلەکوتیانەی کە پاساو بوون بۆ خولقاندنی ئەم وێنە و پەیکەرانە، هەنووکە گشتیان لەژێر خاکدا ڕزیبوون و ئامێتەی خۆڵ ببوون، چونکە هەموو جوانیی و گەورەیی ئینسان وەک پرشنگێکی ڕووناکیی، هەر تەنها ساتێک لەبەرامبەر تیشکی خۆردا خۆی پێ ڕادەگیرێ و دوایی لەناو دەچێ. دوو برینی قووڵ هەمدیس لەناخمدا دەمیان کردەوە. دوای ئەم سەفەرە، هەموو کات جوانیی لەسەر لێوەکانم سووکە چێژێکی مەرگیشی جێ هێشتووە. هەر بەو هۆیەوە ڕۆحم دەوڵەمەندتر بوو، سەرچاوەیەکی تری بۆ یاخیبوون چنگ کەوت. چونکە ڕۆحی کاڵی گەنجێتیی، بەهاسانی گۆڕینی جوانیی بەعەدەم پێ قەبوڵ ناکرێ، ئەوە لەکاتێکدا کە خوداوەند لەقوژبنێکدا ڕاوەستاوە و بیری دەچێ دەست

هەڵبڕێ و ئەو جوانییە نەمر بکات. بونیادەمی گەنج بەخۆی دەڵێ: "گەر توانیبام، ئەوا بەدەست و دڵێکی فەراوانەوە نەمریی و ژیانی بێ کۆتاییم دەبەخشییەوە و قەت لێ نەدەگەڕام پەیکەرێکی جوان، یاخۆ ڕۆحێکی جەسوور و ئازا ببێتە خاک. ئەمە ئیتر چۆن سروشتێکە کە جوان و دزێو، ئازاو خوێڕی وەک یەک دەتەپێنێتە چاڵێکەوە و دڵڕەقانە ژێر پێیان دەنێ و دەیانکاتە خاک و خۆڵ؟ دەی ئەم سروشتە یان سروشتێکی دادپەروەر نییە، یاخود قودرەتی ڕەهای نییە، یاخۆ ئەوەتە تێناگات!" بونیادەمی گەنج زۆرجار بێ ئەوەی بەخۆی بزانێ، بەدزییەوە لەناخی خۆیدا دەکەوێتە داتاشینی کەسێک کە نابێتە هۆی شەرمەزار بوونی دڵی.

جارێکیان لە (ئێرنێست ڕێنان) یان پرسی: "بیروڕات چییە سەبارەت بەنەمریی ڕۆح؟" ئەو پیرەمێردە مەرد و ڕەندە لە وەڵامدا گوتی: "چ پاساوێک بۆ ئەوە نابینم کە من یاخۆ بەقاڵێک نەمر بین. بەڵام پاساو بۆ ئەوە دەبینم کە بۆچ نابێ ڕۆحگەلی مەزن کاتێ لەش جێدێڵن بمرن!"

ئاوها بەبرینداریی بۆ گرێکستان گەڕامەوە. لە ئاگری ئەو زەبروزەنگە فیکرێ و نائارامییە ڕۆحییەدا دەسووتام کە هێشتا گوماناویی و ناخی دەهەژاندم. نەمدەزانی لەگەڵ ژیانمدا چ بکەم. بەر لەهەر شتێک دەمویست وەڵامێک بۆ پرسیارگەلە بێ زەمەنەکان بدۆزمەوە، دوای ئەوە بڕیارم دەدا کە دەبم بە چی. بەخۆمم دەگوت: تا سەر دەرنەکەم لە ئامانجی مەزنی ژیانی ئینسان لەسەر ئەم خاکە، ئیدی چۆناوچۆنیێ دەتوانم لەئامانجێ کاتیی و هەنووکەیی ژیانێ خۆم تێبگەم؟ تا ئامانجێک بۆ ژیانی خۆم دەستنیشان نەکەم چۆناوچۆنیی دەتوانم دەست پێ بکەم؟ زۆریش بەدوای ئەوەوە نەبووم کە ئامانجێکی ئەوتۆ بۆ ژیان بدۆزمەوە، چونکە پێموابوو شتێکی لەوجۆرە مەحاڵ و بێهوودەیە. تەنها بەشوێن ئامانجێکی واوە بووم کە لەگەڵ خواستە ڕۆحی و فیکرییەکەمدا بێتەوە. ئەو کاتانە زۆریش ڕاستیی و ناڕاستیی ئەو ئامانجەم پێ گرینگ نەبوو. بەڵکو گرینگ ئەوەبوو کە ئامانجێکی هاوئاهەنگ بەبوونم بخوڵقێنم و بەم تەرزە ویست و توانا تایبەتییەکانم تا ئەو جێیەی کە دەکرێ و دەست دەدا فەراوان کەم. بەم شێوەیە بوو کە دواجار دەمتوانی بەشێوەیەکی هاوئاهەنگ هاریکاری گشتگیرییەتی کەون بکەم.

گەر بوونی ئەم سەودا فەلسەفییانەی تافی جحێڵیی نەخۆشیی بێ، دەی ئەوا من ئەو کاتە زۆر خەراپ نەخۆش بووم.

ئەسینا چۆڵ و هۆڵ، فیکر و خەیاڵێ ڕۆژانە زەین و دڵێ هاوڕێکانمێ وشک هەڵگەڕاندبوو.

یەکێ لەو هاوڕێیانە دەیگوت: "ئێمە دەرفەتی بیرکردنەوەمان نەماوە!" یەکێکی تریان دەیگوت: "ئێمە چ دەرفەتێکمان بۆ خۆشەویستیی نییە!" سێیەمیان بەپێکەنینەوە هەڵی دەدایە و دەیگوت: "کەواتە تۆ لە دووی ئامانجی ژیانیت؟ فەقیر، بۆ دەبێ بۆی نیگەران بیت!"

ئەو وەڵامەم بیرکەوتەوە کە جوتیارێک دایمەوە کاتی لەبارەی ناوی تەیرێکەوە پرسیارم لێ کرد. وی بەتەوسەوە سەیرێکی کردم و گوتی: "فەقیر، زۆر بۆی دامەچۆ. گۆشتی ئەو مەلە ناخورێ!"

هاوڕێیەک بەرەو پیرم هات، گاڵتەجاڕانە تەماشای کردم و بەگۆرانیی گوتنەوە گوتی:

گۆرانییەکت بۆ دەڵێم
خۆشترین گۆرانییەک کە بیزانم:
بخۆ و برێ
بخۆرەوە و هەڵمیزێ.
ئا ئەمەیە ژیانی ئینسان!

ڕووناکبیرانیش هەر خەریکی دەمارگیریی و ململانێی تورەهات و لەپاشەملە زەمکردنی یەکتر و لووت بەرزیی بوون. من ئەوکات دەستم کردبووە نووسین تا ڕۆچنی بۆ دەربازبوونی هاوارەکانی ناخم بدۆزمەوە، تا بەشکم بتوانم بەر بەتەقینەوەی خۆم بگرم. وا ڕاهاتبووم بۆ یانەی ئەدەبیی خەتەر و مەزنی (پوورەی هەنگ) لە گۆڕەپانی (دیکسامینی) سەردەکەوتم. لەوێ لە سووچێکدا دادەنیشتم و گوێم ڕادەدێرا. چەنەبازییم نەدەکرد، سەرم بەمەیخانەدا نەدەکرد، یاری کاغەزێنم نەدەکرد، ئیدی کەس چارەی نەدەویستم. سێ تراژیدیای ئەووەڵینم لە ناوەوەمڕا قەوارەی خۆیان وەردەگرت. شیعرەکانی داهاتووم هێشتا موزیک بوون، لەشەڕی

ئەوەدا بوون لەسنووری نەغمە تێپەڕێن و ببنە وشە.

سێ کەسێتی گەورە: ئۆدیسە، نیسفۆرس فۆکاس و مەسیح لەناوەوەمرا هەوڵیان دەدا سیمای خۆیان بدۆزنەوە و لە ناخمرا بێنە دەرێ و خۆقوتارکەن، بۆ ئەوەی هەم خۆیان ئازادکەن و هەم منیش بتوانم ئازاد بم. سەراپای ژیانم کەوتبووە ژێر پرشنگی کەسایەتیی ئەو قارەمانە مەزنانەوە. دەشێ ئەمە لەبەرئەوە بووبێ کە لەمنداڵیدا بەسەرهاتی قەدیسەکانم بەتاسە و خولیاوە خوێندبوونەوە و هیوام ئەوەبوو ببمە یەکێ لەوان، پاش ئەوەش بەهەمان خولیاو تاسەوە ژیانی خۆم بۆ خوێندنەوەی ژیاننامەی قارەمانگەل و ڕزگارکەران و داهێنەران و دۆنکیشۆتگەلەکان تەرخان کرد. هەر کاتێ بەڕێکەوت کەسێتییەک، قارەمانێتیی تێکەڵ بەدەست و داوێنپاکی و پیرۆزییەوە گرێ دابا، ئیدی من ئەو کەسێتییەم دەکردە نموونەی باڵاو حەزم دەکرد منیش وەک ئەوبام. بەڵام کاتێ بینیم ناتوانم نە ببمە قەدیس و نە بەقارەمان، ئیدی ناچار هەوڵم دا بەنووسین ڕێگەیەک بۆ دڵدانەوە و تەسەللادانەوەی خۆم لەو نەتوانینەم بدۆزمەوە.

زۆرجاران بەخۆم دەگوت: "تۆ بزنە لاتێکی دەستەمۆیت. هەوڵ دەدەم پێبکەنم، تا دەستنەکەمە شێوەن. بەڵێ ئەی ڕۆحی پیر و بەستەزمان، تۆ بزنە لاتێکی دەستەمۆیت. برسیتە، کەچی لەبری خواردنەوەی شەراب و خواردنی چێشت و گۆشت، پەڕە کاغەزێکێ سپێ هەڵدەگریت و وشەی شەراب و نان و گۆشتی لەسەر دەنووسیت و ئەوجا دەکەوێتە خواردنی!"

کوتوپڕ، ڕۆژێکیان ڕۆشناییەک لەتاریکیدا درەوشایەوە. لە(کیفیسیا) لەخانوویەکی گچکەدا نیشتەجێ بووم کە بەدارکاج دەورە درابوو. ئەز هیچ کات دژە کۆمەڵ نەبووم، بەڵکو لەڕاستیدا هەمیشە خەڵکیم (لەدوورەوە) خۆشویستوون. خۆ گەر کەسێکیش بۆ دیدەنیم بێت، ئەوا هەستی میواندارێتیی کرێتییانەم دەبزووێ و تا بۆم بکرابێ، میواندا

ریی ئەو هاوڕەگەزەی خۆم دەکەم. ماوەیەکی درێژ گوێ بۆ قسەکانی ڕادەدێرم. دەچمە ناو دونیای قسە و باسەکانییەوە، خۆ گەر یارمەتییەکیشم لەدەست بێ، ئەوا بەخۆشحاڵییەوە لەخزمەتیا دەبم. جا ئەگەر وتووێژ و پێوەندییەکە درێژە بکێشێ،

ئیدی دەچمەوە ناو خۆم و بێزوو بەتەنیاییەوە دەکەم. خەڵکی پێیانوایە کە من پێویستم بەوان نییە و دەتوانم بێ دەمودۆ لەگەڵیاندا هەڵکەم، ئەمە بەتاوانێک دەزانن و لێم نابوورن. کەسانێکی کەم شک دەبەم کە بێ ئەوەی هەست بەوەڕسیی بکەم، بتوانم تا قیامەت لەگەڵیاندا بژیم.

بەڵام ڕۆژێکیان ڕۆشناییەک درەوشایەوە. ئەو ڕۆژە لە (کیفیسیا) لەگەڵ کابرایەکی جاحێڵی هاوتەمەنی خۆم یەکترمان بینی کە زۆرم خۆشدەویست و ڕێزێکی زۆریشم لێ دەنا. وی لە ڕیزی ئەو کەسانە بوو کە بەبینینیان خۆشحاڵ دەبووم و بەنەبینینیان دڵتەنگ. لەو کەسانە بوو کە بەپەنجەی دەست دەژمێردران، بێ ئەندازە قۆز و ئێسک سووک بوو، خۆیشی ئەمەی دەزانی. ئەوەیشی دەزانی کە شاعیرێکی لیریکبێژی گەورەیە. شیعرێکی بەرز و مەزنی نووسی بوو کە دەیان جار خوێندبوومەوە. لەشێوازی نەزم، هەڵگۆزانی وشە، فەزای شیعر و هاوئاهەنگیی ئەفسووناویی ئەو شیعرە چێژێکم وەردەگرت هەر مەپرسە. نەسەبی ئەم شاعیرە دەچۆوە سەر هەڵۆ. لە ئەووەڵین باڵ لەیەکدانیدا گەیشتبووە دوندی شیعر، کاتێکیش دوای شیعر دەستی دایە نەسر نووسین، تێگەیشتم کە هەر بەڕاستیی هەڵۆیەکی ڕەسەنە. چونکە لەکاتی نیشتنەوە و ڕۆیشتن بەسەر عەرددا، هەستم دەکرد لەشی قورسە و دەست و پای ڕۆیشتنی نییە. وی هەر بەڕاستی هەڵۆ و جێگەشی هەر سینگی ئاسمان بوو. ئەو شاعیرە باڵێ هەبوو، زەینێکی وشکهەڵگەڕاو و زەمینیی نەبوو. جێگە دوور و تاریکەکانیشێ دەبینین. بە(وێنە) بیری دەکردەوە، لای وی دیمەنی شاعیرانەی بابەتە مەنتیقییەکان کەم و کورتیی نەدەگرتە خۆی. کاتێ پێی لەکەوشی تەسکی ئیستیدلالدا گیری کردبا و نەیتوانیبا خۆی دەربازکا، ئەوا وێنەیەکی بریقەدار لەسەر پەردەی زەینی دەکەوتە درەوشانەوە. گەر وایش نەبا، ئەوا لە قاقای پێکەنینی دەدا و بەگاڵتەوگەپ خۆی لەو تەنگژەیە دەرباز دەکرد. بەڵام هەیبەتێکی شاهانەی هەبوو. کاتێ دەتبینی چۆن لەکاتی ئاخاوتنا چاوە شینەکانی دەدرەوشێنەوە بەنەشئە، یاخۆ کاتێ گوێت لێ دەبوو کە چۆن لەکاتی خوێندنەوەی شیعرەکانیدا پەنجەرەکانی دەهێنایە لەرە، ئیدی لەشاعیرە کۆنەکانی گرێکستانی دێرین دەگەیشتیت، ئەو شاعیرانەی کە بەتاجێک گەلامێو یان گوڵەوەنەوشەوە لەکۆشکێکەوە خۆیان بەکۆشکێکی تردا دەکرد و گوێگرە سەرکێشەکانی خۆیان

بەشیعرەکانیان کەوی دەکرد. هەر لەو ساتەوەی ئەم کوڕە جحێڵەم بینی، هەستم کرد کە ئەو جێی شانازی نەژادی بەشەرە.

دەمودەست بووینە هاوڕێ. هێند لەیەکتر جیاواز بووین کە ئیدی تێگەیشتین پێویستمان بەیەکترە و هەردوو پێکەوە ئینسانێکی کامڵ پێکدێنین. من تووڕە و کەمدوو. زەینم بەتەرزێک لێوڕێژ لەپرسیار و ناخم وەها ببووە کێشمەکێشی فەلسەفیی کە ئیدی بەڕواڵەتەکان هەڵنەدەخەڵەتام، ئاخر لەودیو هەر سیمایەکی جوانەوە کەللەسەرێکم دەدیت. لەسافیلکەیی داماڵرابووم و متمانەم بە چ شتێ نەبوو. بەشازادەیی لەدایک نەببووم بەڵام هەوڵم دەدا ببمە شازادە. کەچی ئەو هاوڕێ شاعیرە کەیفساز و بەرزەفڕ و متمانە بەخۆ بوو. بڕوای بەنەمریی خۆی هەبوو. دڵنیابوو لەوەی کە بەشازادەیی لەدایک بووە و ئیدی مەراقی شازادەبوونی نەبوو. چ تامەزرۆی ئەوەش نەبوو بگاتە ترۆپک. دڵنیابوو لەوەی زۆر لەوەو پێشتر گەییوەتە ئەوێ. کەسی لەخۆی بەبەرزتر نەدەزانی. قەت خۆیشی لەگەڵ هونەرمەندە گەورەکانا (چ زیندوو چ مردوو) بەراورد نەدەکرد. ئەم سافیلکەیییە بڕوا بەخۆبوون و هێزێکی مەزنی پێ بەخشیبوو.

جارێکیان بەسەرهاتی مێشهەنگەکانم بۆ گێڕایەوە کە چۆن لەڕۆژی زەماوەندیانا، شاهەنگی دایکە هەڵدەفڕی و گرووپێک هەنگی نێرەیش دەکەونە دوای. لە ئەنجامدا یەکێ لە نێرەکان سەر دەکەوێ، ئیدی زاوا لەگەڵ شاهەنگی دایکە جووت دەبێ و ئەوانی تریش یەکەیەکە لەسەر عەردەکە بەلادا دێن و دەمرن. هەروەها پێمگوت: "عاشقان کە بەموراد دەگەن دەمرن، چونکە چێژی شەوی زاوایەتیی دەچێژن، وەک بڵێی لەو کاتەدا هەموویان بووبنە یەک!"

بەڵام هاوڕێکەم قاقا پێکەنی و گوتی: "من تێناگەم تۆ باسی چ دەکەیت! زاوا دەبێ خۆم بم، تەنها خۆم و کەسیتر نا!"

بەپێکەنینەوە پێمگوت: "ڕۆح لە وشەی (من)دا جێی نابێتەوە. ڕۆح بەوشەی (ئێمە) دەخوێنرێتەوە." گوتەی عاریفێکم وەبیرهێنایەوە کە دەڵێ: "کاتێ خەڵک سەرکەوتنی وەدەست دێنن، هەست دەکەم تاج لەسەری من دەنرێ!"

وردە وردە کە باشتر ناسیم، پێمگوت: "ئانجیلۆس، دەزانیت گەورەترین جیاوازی

نێوان من و تۆ ئەوەیە، تۆ پێتوایە ڕێگەی ڕزگارییت دۆزیوەتەوە، هەر ئەو بۆچوونەش ڕزگارت دەکات، منیش پێموایە چ ڕزگاربوونێک لەئارادا نییە و هەر ئەوەش دەبێتە هۆی ڕزگارییم!"

بەڵام لەگەڵ ئەمانەشدا، جۆرە لاوازییەک لەناخیدا خۆی لەبۆسە نابوو. بێ ئەندازە حەزی بەوە بوو کە خەڵکی خۆشیان بوێ و پێیدا هەڵبڵێن. دەمامکێک بەڕوخسارییەوە بوو، ئەو هەموو سەرکەوتوویی و پشت بەخۆبەستنەی لەژێریدا حەشاردابوو. گەر بتتوانیبا ئەو دەمامکەت لابردبا، ئەوا بەگزادەیەکی زیز و پەشێوت دەبینی کە دەستی نیازی بۆ لای هەموو کەس درێژ بوو. ڕۆژێکیان یەکێ لە هاوڕێکانی پێیگوتم: "وی سوڵتان نییە، بەڵکو لاسایی سوڵتان دەکاتەوە!"

زۆر کەس لە ڕووی ئیرەیی یان ڕقێکەوە کە بەرامبەر لەخۆباییبوونەکەی هەیانبوو، بەئەکتەر و تەڵەکەباز ناویان دەبرد. دەیانگوت: "باوەڕی بەهیچ نییە و تەواوی گوتە و کردارەکانیشی درۆو ڕووکەشن. ئەو تاوسێکە کە پەڕوپۆ ڕەنگاوڕەنگەکانی گیف کردۆتەوە، بەڵام کاتێ پەڕەکانی هەڵدەکێشێ، ئیدی مامرێکی هاکەزایی لێ دەمێنێتەوە!"

نەخێر، ئەو فشەباز و درۆزن نەبوو. ڕواڵەتی ژیانی دەرەوەی: قسەی زل، خۆ هەڵکێشان، دڵنیابوون لەوەی کە لە دونیادا بێ هاوتایە و هەر کاتێ بیەوێ دەتوانێ موجیزە بنوێنێ، ئەوانە هەمووی لەگەڵ ڕاستگۆیی ڕەها و متمانەی قووڵی ناوەوەیدا دەهاتنەوە.

بەبێ هاوتایی خۆیەوە خۆی نەدەنواند، بەڵکو لە دڵەوە باوەڕی بەوە هەبوو. تەواوێک دڵنیابوو کە ئەگەر دەستیش بخاتە ناو ئاگرەوە دەستی ناسووتی، یان گەر لەگەرمەی شەڕدا بچێتە مەیدانی جەنگەوە گوللەیەکی بەرناکەوێ. لەخواردندا زۆرخۆر و شانازیشی بەو زۆرخۆرییەی خۆیەوە دەکرد، چونکە پێیوابوو ئەوەی دەیخوا دەیکاتە ڕۆح و گیان. بەپێکەنینەوە دەیگوت: "بەڵام سەبارەت بەخەڵکانی تر..."

ڕۆژێکیان لە گەڕەکە دێرینەکەی ئەسینا پیاسەمان دەکرد. بەدەم پیاسەوە گوتی: "هێند هەست بەبوونی بالایی لەناخمڕا دەکەم کە ئەگەر هەر ئێستا دەستم لێبدەیت، کڵپە دەسەنم!"

هیچم نەگوت. هەر کە بێدەنگ بینیمی، گوتی: "چییە، بڕوام پێ ناکەیت؟ دەی تاقی کەوە، دەستم تێوە بدە!" وای گوت و دەستی بۆ ڕاگرتم.

نەمویست تەریقی بکەمەوە. گوتم: "بڕوات پێ دەکەم، ئیتر چ پێویست بەوە دەکا تاقیت کەمەوە؟"

دڵنیابووم کە کڵپە دەسەنی. بڵێی دڵنیا بووبم؟ کێ چوزانێ... حاڵی حازر ژێوانم کە تاقیم نەکردەوە. ئاخر ئەنجیلۆس و فشەکردن؟ گەر دەمامکی خاکێتیی و خۆنەویستیێ بەڕوخسارەوەبا، بەدووڕووم دادەنا. بەڵام ئەو ڕاستگۆترین مرۆڤی دونیا بوو. ڕۆژێکیان لەڕووداوێکدا کە لەسنووری جەفەنگ و پێکەنینی تێپەڕاند و ئاراستەیەکی خەتەرناک و ئاگرین و دێوانەیی وەرگرت، ئەوەم پێ سەلما.

پێکەوە لە خانوویەکی لادێی گوێ زەریا کە بەدارسەوڵ گەمارۆ درابوو، دەژیاین. پیاسەی دوورودرێژمان پێکەوە دەکرد، دانتی و تەورات و هۆمەرمان دەخوێندەوە. ئەو بەدەنگێکی دلێرانە شیعرەکانی خۆی بۆ دەخوێندمەوە. یەکەمین ڕۆژەکانی هاوڕێیەتیمان بوو. خەنی بووم بەوەی کەسێکم دۆزیبۆوە کە لە دوندی بەرزی ئاواتدا نەبێ هەناسە نادات. پێکەوە دونیامان دەڕووخاند و سەرلەنوێ ڕۆمان دەنایەوە. هەردووکمان دەمانزانی کە ڕۆح تاکە هێزی بێ بەرەنگارە، بەجیاوازی ئەوەوە کە ئەو تەنها سەبارەت بەڕۆحی خۆی وا بیری دەکردەوە و من هەموو ڕۆحی ئینسانم پێ بەو جۆرە بوو.

ئێوارەیەکی درەنگی ڕۆژێکیان هەر بەدەم پیاسەکردنەوە لەبەر دەرگای ماڵەوەدا ڕاوەستابووین و لەزەریامان دەنۆڕی. پۆستەچی گوند هات و نامەیەکی لەجانتاکەی دەرهێنا و بەهاوڕێکەی دام. پاشان سەری بردە بنا گوێی و بەترس و شڵەژانەوە گوتی: "بەستەیەکی گەورەشت بۆ هاتووە!"

بەڵام هاوڕێکەم گوێی لێ نەبوو. بەدەم خوێندنەوەی نامەکەوە ڕوخساری سوورهەڵگەڕا. پاشان نامەکەی بەمن دا و گوتی: "بیخوێنەوە!" نامەکەم وەرگرت و خوێندمەوە. نووسرابوو: (بوزای چکۆڵەی ئازیزم! بەرگدرووەکەی هاوسێمان مرد، وا بۆت دەنێرم تکایە ڕۆحی بەبەردا بکەوە!) نامەکە ئیمزای ژنەکەی خۆی پێوەبوو.

ئانجیلۆس بەترسەوە تەماشایەکی کردم و گوتی: "تۆ پێتوایە من... بڵێی زەحمەت بێ؟"

بەشان هەڵتەکاندنەوە گوتم: "نازانم، بەڵام بەهەرحاڵ، بەڵێ زۆر زەحمەتە!"

پۆستەچییەکە پەلەی بوو، گوتی: "ئەدی چی لەو بەستە گەورەیە بکەم؟" هاوڕێکەم وەڵامی دایەوە: "بۆم بێنە!" ئاوڕی دایەوە و هەمدیس تەماشای کردم. پێمـوایە چاوەڕوانی ئەوەبوو ئافەرینی کەم. بەڵام من زۆر حەپەسا بووم و هیچم پێ نەگوترا.

لەنێو بێدەنگیدا چاوەڕوانی بەستەکە بووین. خۆر خەریکبوو دادەچوو، ڕەنگێکی سووری تۆخ بەسەر زەریادا ڕاکشابوو. هاوڕێکەم بەدەم چاوەڕوانییەوە لێوێ دەکرۆژت.

زۆری پێ نەچوو دوو پیاوی لادێیی دەرکەوتن. تابووتێکیان بەسەر شانەوە بوو کە کابرای بەرگدرووی تێدابوو. ئانجیلۆس زۆر جوامێرانە گوتی: "ئادەی بۆم بەرنە سەرەوە!" ڕوخسارە گەشەکەی ڕەش داگیرسابوو.

جارێکی تر ئاوڕی دایەوە و تەماشای کردم و بەنیگەرانییەوە گوتی: "چ دەڵێی؟ بڵێی بتوانم؟ تۆ بڵێی ئەوەم لەدەست بێ؟" وەڵامیم دایەوە: "تۆ هەوڵێ خۆت بدە، منیش دەچم پیاسەیەک دەکەم!"

درێژایی کەنار زەریام گرتەبەر. بۆنی سەوڵ و زەریام هەڵدەمژت و بەخۆم دەگوت: "ئەلعان ساخ دەبێتەوە ئاخۆ ئەو هاوڕێیەم فشەکەر و تەڵەکەبازە یاخۆ ڕۆحێکی چاوقایمە و سەروکاری لەگەڵ مەحاڵدا هەیە و وەدی بێنێ. لەبەرامبەر وەدیهێنانی شتێکی مەحاڵدا چی لەدەست بێ؟ بڵێی چ بکات؟ بڵێی هەوڵ بدا مردووەکە زیندوو بکاتەوە؟ یاخۆ لە حەیوەت ئابڕووچوون وەک ڕێوییەکی فێڵباز دەخزێتە نێو جێگەکەی و خۆی دەکا بەنوستوو، ئەمشەو دەبینین!"

دڵم کەوتبووە تەپەتەپ. خێراتر هەنگاوم دەنا و لەوەی کە ڕۆحی هاوڕێکەم بەم شێوەیە لەبەرامبەرمدا کەوتبووە بەر ئەزموون و تاقیکردنەوە، موچوڕکەم پیادەهات.

خۆر خۆی کێشابووە ژێر باڵی ئاسۆ و خوێندنی خەمین و ئارامی بایەقوشەکان لەنێو جەنگەڵی سەوڵەکانەوە سەری هەڵدا و دەهاتە گوێ. لووتکەی کێوە دوورەکان وردە وردە لەتاریکیدا بزر دەبوون.

بەئەنقەست درێژەم بەپیاسەکەم دا. ئاخر بیری گەڕانەوە بۆ ماڵەوە ئازاری دەدام. بەر لەهەر شتێ بوونی تەرمێک لەماڵەوە ئەشکەنجەی دەدام. هیچ کاتێ نەمتوانیوە

تەرمێک ببینم و موچوڕکەی ترس و بێزاریم پێدا نەیەت. دوای ئەوەش حەزم دەکرد تا ئەو جێگەیەی پێمدەکرێ پەیبردن بەهەڵسوکەوتی هاوڕێکەم لەو ساتەوەختە قەیراناوییەدا دوا بخەم.

کاتێ گەڕامەوە ماڵەوە، ژووری هاوڕێکەم کە لەنهۆمی سەرەوەی ژوورەکەی منەوە بوو، لەڕووناکیدا پرشنگی دەدا. چونکە ئیشتیای خواردنم نەبوو، بۆیە چوومە نێو جێگەکەم. بەڵام ئاخۆ چۆن دەمتوانی بنووم!

بەدرێژایی شەو دەنگی نووزە و جیڕەجیڕی قەرەوێڵە لە گوێمدا دەزرنگایەوە. پاشان دەنگی تەپەی پێ بەدرێژایی و پانتایی ژوورەکە. هەمدیس نووزە و هاوارهاوار و جیڕەجیڕی قەرەوێڵە. بەردەوام گوێم لێ بوو هاوڕێکەم هەناسەیەکی قووڵی هەڵدەمژت و پەنجەرەکەی دەکردەوە، وەک بڵێی خەریک بێ بخنکێ و پێویستی بەهەڵمژتنی هەوا بێ. تاریک و لێڵەی بەربەیان، لەشەکەتیی خۆمدا خەو بردمییەوە. کە وەئاگا بوومەوە و چوومە خوارەوە، کات درەنگێ کردبوو. هاوڕێکەم لەسەر مێزەکە دانیشتبوو. شیرەکەی دەست لێنەدراو لەبەردەمیدا بوو. بەبینینی ڕاچڵەکیم، ڕەنگێ مردووێ لێ نیشتبوو. دەم و لێوێ خوڵەمێشیی دەچۆوە، دەوری چاوانی شین هەڵگەڕاو. هیچم نەگوت، واقوڕماو لەلایەوە دانیشتم و چاوەڕێ بووم. خەریک بوو دردۆنگیی دەیخواردم.

دواجار هاتە زوبان: "من هەوڵی خۆم دا!" وەک ئەوەی بیەوێ دەرەتانێک بۆ خۆی بکاتەوە، گوتی: "لەبیرتە کە (ئەلیەشع) پێغەمبەر مردووەکەی زیندوو کردەوە(*)؟ لەسەر تەرمەکە ڕاکشا، دەمی لەنێو دەمی مردووەکە نا، بەهاوار هاوارەوە هەناسەی خۆی بەسینگی مردووەکەدا کرد، دەی منیش هەر وام کرد!" بۆ ساتێک بێدەنگ بوو، پاشان درێژەی بەقسەکانی دا: "بەدرێژایی شەو، بەدرێژایی شەو، بەڵام بێهوودە بوو!"

بەسەرسوڕمان و ستایشەوە لە هاوڕێکەم دەنۆڕی. هەر بەڕاستی ئەو پێی نابووە

(*) ١- ئەلیەشەع: پێغەمبەرێکی عیبرییە و لە لایەنگیرانی ئەلیجایە. ئەلیجا پێغەمبەرێکی سەدەی نۆیەمی بەر لە زایینە. و.ع ٢- کتێبی ئەهدی ئەتیق، دەروازەی چوارەم، کتێبی دووەم، پادشایان. و. ف

گۆڕەپانی جەفەنگەوە، بەڵام لەوەش بەرزەفڕتر و گەیشتبووە هەرێمی دێوانەیی، ئێستایش لاواز و لەپێ کەوتوو، گەڕابۆوە و لەتەنیشتمەوە دانیشتبوو.

لەجێی خۆی هەستا و بۆ لای دەرگاکە چوو. بەدەم سڕینی ئارەقەی نێوچەوانییەوە کەوەک دەنکە مرواریی لەسەر تەختی تەوێڵیی زەنگۆڵەی بەستبوو، چاوانی لە زەریا بڕیبوو.

ڕووی کردە من و گوتی: "ئێستا دەبێ چ بکەین؟"

وەڵامم دایەوە: "بەقەشەی گوند ڕاگەیەنە تا بێت بەخاکی بسپێرن. خۆیشمان دەچین بۆ گوێ زەریا پیاسەیەک دەکەین!"

دەستم- هەر چەندە کە دەلەرزێ- نایە سەرشانی. کەوش و گۆرەوییەکانمان داکەندن و بەدرێژایی گوێ ئاوەکە خۆمان دا بەدەم زەریاوە و ئاهێکمان وەبەر هاتەوە. هەرچەند کە ئەو هیچی نەدەگوت، بەڵام من هەستم دەکرد فێنکایێ ئاوەکە و نەوازشی شەپۆلەکان کوڵ و کۆیان دادەمرکاندەوە.

دواجار، ورتەیەکی لێوەهات و گوتی: "شەرم دەکەم... کەواتە ڕۆح قادیری ڕەها نییە؟"

وەڵامیم دایەوە: "هێشتا نا، بەڵام دەبێتە قادیری ڕەها. تۆ بۆ گەیشتن بەئاواتی ئەوپەڕی سنوورەکانی مرۆڤایەتیی، کارێکی زۆر سەرکێشانەت لێوەشایەوە. داننان بەبێ ترس و نائومێدیی بەم سنوورانەشدا هەر کارێکی سەرکێشانەیە. ئێمە بڕیارمان داوە بەسەر دیوارەکان برووخێنین، بێگومان گەلێ سەر لەم ڕێگەیەدا دەشکێن، بەڵام ڕۆژێک دێ دیوارەکان داڕمێن."

خرە بەردێکی هەڵگرت و فڕێی دایە نێو زەریا و گوتی: "ئەو سەرەی دیوارەکان دەڕووخێنێ، دەبێ سەری من بێ! ئەمە ویست و خواستی منە!" ئەوجا بەنەڕەنەڕەوە درێژەی بەقسەکانی دا: "تەنها سەری من، نە سەری هیچ کەسێکی تر!"

زەردەخەنەم هاتێ. ئەم (هێ من، هی من) و (من، من) کردنانە ببووە زیندانی ئەو برادەرە. ببووە چاڵە قووڵکەیەکی بێ دەرگاو پەنجەرە.

بەدەم هەوڵدان بۆ هێورکردنەوەی، پرسیم: "دەزانیت بەرزترین ترۆپکێک کە ئینسان بتوانێ بیگاتێ چییە؟ زاڵبوونە بەسەر خۆدا، زاڵبوونە بەسەر (من) دا.

ئانجیلۆس بەگەیشتن بەو ترۆپکەیە کە ڕزگار دەبین!"

هیچی نەگوت، بەڵام هەروەک شێت پاژنەپێی بەسەر شەپۆلەکاندا دەکوتا. فەزای نێوانمان سیخناخ بوو.

گوتی: "وا باشترە بگەڕێینەوە، من ماندووم!"

ماندوو نەبوو، بەڵکو تووڕە بوو.

لەگەڕانەوەدا کەسمان لەگەڵ ئەویدیمان نەدەدوا. بەپەلە ڕێگەمان دەبڕی. شنەبایەک هەڵی کردبوو. زەریا دەینالاند. هەوا شێدار و سوێر.

کاتێ گەیشتینەوە ماڵەوە، هەوڵم دا ئەو ڕووداوە نامۆبارەکە ئەفسووناوییکەم. بەرەو کتێبخانە گەورەکەی ئەو هاوڕێیە ڕۆیشتم و گوتم: "چاو دەنووقێنم و کتێبێک هەڵدەگرم، هەرچی کتێب بیڵی بەقسەی دەکەین!"

هاوڕێکەم بەتووڕەیییەوە گوتی: "کتێب چیمان پێ دەڵێ؟"

– پێمان دەڵێ بەیانی چ بکەین!

چاوم نووقاند و بەپەلەکوتی کتێبێکم هەڵگرت. ئەو کتێبەکەی لێ ڕفاندم و کردییەوە.

ئەلبومێکی گەورەی پڕ لەوێنە بوو: دەیر، قەشەگەل، منارەی کڵێسا، سنۆبەر، هۆدەی سەر گابەردەکانی گوێ هەڵدێرەکان و زەریای کەفچڕێن لە خوارەوە.

هاوارم لێ هەستا: "کێوێ ئاتوس!"

ڕوخساری هاوڕێکەم گەشایەوە و هاواری کرد: "ڕێک هەمان ئەو شتەی کە من دەمخواست. ساڵەهای ساڵە ئەوەم دەوێ. یەڵڵا با بڕۆین."

ئامێزی بۆ کردمەوە و توند لەباوەشی گرتم و بەخۆیەوە گوشیمی. پرسی: "ئامادەیت؟ پێت چۆنە پۆستاڵە قەبەکانمان لەپێ کەین، ئەی مەگەر ئێمە دێو نین؟ با، ئێمە دێوین. کەواتە وەرە، با ئەو پۆستاڵانە لەپێ کەین و بەوانەوە پێ بنێینە سەر کێوێ پیرۆز!"

*

باران دەباری. ترۆپکی کێوی ئاتوس لەودیو تەمتومانێکی چڕەوە خۆی حەشاردابوو. زەریا ئارام و لێڵ. لە نێوان داربەڕووەکانا کە بەهۆی بارانەوە ڕەش

دەچوونەوە، کڵێسایەکی سپی دەدرەوشایەوە. ئاسمان تا سەر درەختەکان نەوی بوو. باران بەردەوام و ئارام دەباری، لەو جۆرە بارانە بوو کە عەردی تێر ئاو دەکرد. پێنج شەش قەشەی خوساو بەباران، وەک دارسنۆبەر لە لەنگەرگەکە ڕاوەستابوون.

لە بەلەمێکدا کە ئێمەی بۆ بەندەری دافنە، بەندەرە گچکەکەی کێوی پیرۆز دەبرد، دوو ڕاهیب لەتەنیشتمانەوە دانیشتبوون و قسانیان دەکرد. گەنجەکەیان ڕیشێکی تەنکی هەبوو، کۆڵەپشتێکی قورسی بەکۆڵەوە بوو، دەیگوت: "لەگەڵ بیستنی سروودی ئەودا، دونیات لەبیر دەچێتەوە. نەغمەی ئەو سرووده لە دایک و باب شیرینترە!"

ئەویکەیان گوتی: "بەمن دەڵێی؟ ئێمە لە کڵێساکەمانا مەلێکی (توکا)(*)مان هەیە کە بەسروودی (ئەی پەروەردگار، لەبەردەم بارەگاکەتا گریام) و سروودی (مەسیح هەستاوەتەوە) دەتخاتە سەرە سووڕە. ئێمە ئەو تەیرە بەباوە توکا بانگ دەکەین. لەگەڵمانا دێتە کڵێسا و هەموو ڕۆژەکانی پارێزیش بەڕۆژوو دەبێ!"

– باوە لاڤرێندیۆس، کەواتە ئەو مەلە نابێ مەلێ توکا بێ،

نا... ئەوە مەلی توکا نییە!

پێمان نایە خاکی پیرۆزەوە. ئەو ڕەهبانگەلەی لەبەندەر ڕاوەستابوون، بەچاوانێکی تیژەوە هەموو ئەو کەسانەیان هەڵدەسەنگاندن کە دادەبەزین، نەبادا ژنێک بەپۆشاکی پیاوانەوە لەنێو موسافیرەکانا خۆی شاردبێتەوە. لەهەزار ساڵ لەمەوبەرەوە، لەوکاتەوەی کێوی پیرۆز وەقفی مەریەمی پاقیژە کرابوو، هیچ ژنێک بۆی نەبوو پا بنێتە سەر ئەم خاکە پیرۆزە. هەناسەی ژن هەوای ئێرەی ئاڵوودە نەکردبوو. تەنانەت دوور لەهەناسەی ئاژەڵی مێیینەشەوە بوو، ئاژەڵی وەک گامێش، بزن، مامر و پشیلە.

دوو ڕاهیبە هاوسەفەرەکەمان کە وەک دوو هێستری بارکراو بەدوامانەوە بوون، هەنگاوەکانیان خێراترکرد تا بەئێمە بگەنەوە.

ڕاهیبە گەنجەکەیان بەبزەوە پرسی: "بۆ تەوواف دەچن؟ دەک سۆزی مەریەمی پاقیژە یار و یاوەرتان بێ!"

قەلەندەران شێت و شەیدای ئاخافتنن. ئەو جووتە بەگەرمی باسی موجیزە، باسی

(*) توکا Toukan مەلێکی ڕەنگاوڕەنگ و خاوەن دەنووکێکی درێژو پانە، لە ناوچە گەرمەسێرییەکانی ئەمریکا دەژی. و. ک

شمەکە پیرۆزەکان، باسی ئەو پیاوچاکانەیان دەکرد کە لەگوێ گاشەبەردەکاندا دەستی پاڕانەوەیان بۆ ئاسمان هەڵبڕیوە.

گەنجەکەیان گوتی: "تا ئەو ڕۆژەی ئەمانە دەستی نزایان ڕووەو ئاسمان بێ، لەڕووخانی دونیا مەترسن. ئەوانە ئەم دونیایەیان ڕاگرتووە و ناهێڵن بنەوێ!"

پرسیم: "ئەرێ ڕاستە تا ئێستا هیچ ژنێک نەیتوانیوە پێ بنێتە ئەم خاکەوە؟"

ڕاهیبە پیرەکە بەدەم هەڵدانی تفێکەوە ڕووەو ئاسمان، بەپرتەپرتەوە گوتی: "شەیتان دوور کەوێ!"

پاشان گوتی: "هەرگیز، هەرگیز! ناو بەناو ئەگەر ژنێکی فێڵباز لەپۆشاکی پیاوانەدا بتوانێ تا بەندەریش بێ، ئەوا ئەو پێنج شەش ڕاهیبە ئێشکچییە، خێرا پێی دەزانن و دەیگەڕێننەوە."

هاوڕێکەم بەپێکەنینەوە گوتی: "باشە چۆن دەزانن ئەوانە ژنن؟"

ڕاهیبە گەنجەکە وەڵامی دایەوە: "بەبۆنەکەیاندا. لەم باوەیە بپرسە، کاتی خۆی ئەمیش ئێشکچی بووە!"

هاوڕێکەم ڕووی کردەوە ڕاهیبی پیر و گوتی: "باوکی پیرۆز، مەگەر بۆنێ ژن جیاوازی هەیە؟ ئەرێ بۆنیان چۆنە؟"

پیرەمێرد وەڵامی دایەوە: "وەک بۆنی کەلاکی گەنیو!" وای گوت و هەنگاوەکانی خێراترکرد.

باران خەریک بوو خۆشی دەکردەوە. بێگومان (با)یەک لە بەرزاییەکاندا هەڵیکردبوو. هەورەکانی ڕاونابوو. خۆر وەدیارکەوت. کوتوپڕ عەرد کە هێشتا فرمێسک لەچاوانیدا قەتیس مابوو، زەردەخەنەیەک لەسەر لێوی نەخشی و پەلکە زێڕینەیەکی کەمڕەنگ لەگەڵ خۆرەکەدا بەئاسماندا شۆڕبۆوە و پەیمانی برایەتیی نێوان ئاسمان و عەردی بەباران خوساوی تۆکمەتر کرد.

جووتە ڕاهیب بەدەم خاچ لەسەر سینگ کێشانەوە، بەسەرسوڕمانەوە گوتیان: "پشتێنەی مەریەمی پاقیژە!"

بەپاڵپشتی گۆچانە لەداربەڕوو دروستکراوەکانمان، بەکۆڵ و باری سەرشانمانەوە، بەجاددەیەکی بەردڕێژ کراودا کە بەرەو (کاریاس) دەچوو، سەرکەوتین و لەتەواوی

ڕێگەدا بەنێو جەنگەڵێکی ئاخنراو لەداری نیوە گەلا وەریوی بەڕوو و بستە و دارچناری گەلا پاندا تێپەڕین. هەوا بۆنی بخووری دەدا، یاخۆ ئێمە لامان وابوو. وامان هەست دەکرد لەنێو کڵێسایەکی گەورەداین کە لە زەریا و کوێستان و جەنگەڵی داربەڕوو پێکهاتووە و لەبری گومەزیش ئاسمانی بۆ کراوە بەمیچ.

ڕووم کردە هاوڕێکەم و دەمویست ئەو بێدەنگییە قورسە بشکێنم کە بەسەر شانمەوە هەستم پێ دەکرد.

پێشنیارم کرد: "ئەرێ بۆ نەختێ قسان نەکەین؟"

ئەویش بەئارامیی دای بەسەر شانمدا و گوتی: "قسان دەکەین، بەڵام بەبێدەنگیی: بەزوبانی فریشتەکان!"

پاشان کوتوپڕ وەک شیر هەڵچوو. گوتی: "دەتەوێ قسەی چ بکەین؟ کە جوانە! دڵمان باڵی دەرکردووە و حەزدەکا بفڕێ. ئەو ڕێگەیەی گرتوومانەتە بەر دەچێتەوە سەر بەهەشت؟ هەمووی هەر قسە.. قسە.. قسە. دە بەسە بێدەنگبە!"

جووتێک مەلێ توکا لەسەر دارگوێزێک دەرپەڕین و هەڵفڕین. چڵە تەڕەکان لەرینەوە و چەند دڵۆپێ باران بەڕوخسارمدا پژا.

ڕاهیبی پیر گوتی: "دونیای مەلەکانیش ڕاهیبی تایبەت بەخۆیان هەیە. توکاکان ئەو ڕاهیبانەن. کێویے پیرۆز پڕە لەو تەیرە."

ڕاهیبە گەنجەکە پرسی: "باوکە لاڤرێندیۆس ئەی ئەستێرەکان چێ؟ ئەوانیش ڕاهیبی تایبەت بەخۆیان هەن؟"

– براکەم، هەموو ئەم ئەستێرانە ڕۆژێک لە ڕۆژان ڕاهیب بوون. لێرە، لەسەر ئەم عەردە لەگەڵ ئایینی مەسیحدا پەیمانیان بەستووە، پاشان شەهید بوون و چوونەتە نێو سینگی ئیبراهیمەوە. بەس بۆ ئەوەی بیرت بکەوێتەوە پێت دەڵێم ئاسمان سینگی ئیبراهیمە!"

لە هەمان کاتدا کە گوێم بۆ قسەی ئەو جووتە ڕادێرابوو، ستایشی ڕۆحی ئینسانم دەکرد، هەر ئەو هێزەی کە بەهەموو توانای خۆیەوە توانیویەتی هەموو شتێ ئاڵوگۆڕ پێ بکاو باڵی سیحراوی خۆی بەسەریدا بکێشێ. ئیمانداران ئاسمان و عەردیان هان داوە تاکو بەدەوری ئەستێرەیەکی سەرەکی و هەمیشەیی – واتە مەسیح – تاقە

مرۆڤیّ نەگۆڕدا بگەڕن و لە خزمەتیدا بن.

بۆ ئەوانە مەسیح مەزنترین وەڵامە. هەموو شتێک دەردەکەوێ، ڕووناک دەبێتەوە و دێتە ژێر ڕکێفی یاسا و ئیدی ڕۆح دەحەوێتەوە. تەنها کافران پرسیار دەکەن، ئەوانەی کە دەجەنگن، ڕێ ون دەکەن و دەکەونە نێو چاڵەقوڵکەی نائومێدییەوە.

بەڵام چەند ڕۆژ دوای گەیشتنمان بەکێوی پیرۆز، زاهیدێکی شێتۆکە شتێکی گوت کە بووە مایەی سەرسوڕمانم. ئەو زاهیدە بەشێوە شێتێتییەکی سەرخۆشانە لەئەشکەوتێکی گوێ زەریادا دەژیا.

بۆ ئەوەی سەر بکەمە سەری، پێمگوت: "فەقیر، وادیارە ئەقڵت لەدەست داوە!"

پێکەنی و لەوەڵامدا گوتی: "ڕاستە من ئەقڵم لەدەست داوە، بەڵام لەبەرامبەردا خوداوەندم بەدەست هێناوە. یان واباشترە بڵێم بەهەشتم کڕیوە. تۆیش پێتوانییە کارێکی باشم کردبێ؟"

پاش کەمێ بێدەنگیی، گوتی: "بەس بۆ ئاگاداریت، با شتێکی تریش بڵێم. پادشایەک هەبوو لە ئەندەروونە(*)کەیدا سێسەد و شەست و پێنج ژنی هەبوون، خۆیشی قۆز و حەزی بەخواردن و ڕابواردن بوو. ڕۆژێکیان چوو بۆ کڵێسایەک و زاهیدێکی بینی. بەبەزەیییەوە پێی گوت: (چ خۆبەختکردنێکی گەورەت نواندووە!) زاهید وەڵامی دایەوە: (خۆبەختکردنی تۆ گەورەترە!)

– (چۆن؟)

– (چونکە من وازم لە دونیای فانیی هێناوە، کەچی تۆ وازت لەدونیای نەمریی هێناوە!)"

لەشوێنێکەوە، لە پشت داربەڕووەکانەوە زەنگ لێدرا و نوێژی شێوان ڕاگەیانرا. لە کاتێکدا کە لە کەلێک ئاودیو بووین، ئاوایی ڕاهیبەکانمان لێ دەرکەوت. هەنگاوەکانمان خێراتر کرد.

لە بەقاڵ و سەوزەفرۆش و چێشتلێنەرەوە بیگرە تا چەرچی و کەناس، هەر هەموویان ڕاهیب بوون. گوندێکی ناخۆش و خەمبار کە بونیادەم دڵی تێیدا دەتەقی. بێ ژن، بێ منداڵ، بێ پێکەنین. هیچی تێدا نەبوو جگە لەڕیشی ڕەش، بۆر، قاوەیی،

(*) ئەندەروونە: حەرەمسەرا.

سپیی وەک بەفر، هەندێک نووک تیژ، هەندێک ڕیشاڵ ڕیشاڵ وەک پەلکی گسک، هەندێک پڕ و چڕ، لوول و تێکئاڵاو، وەک کەلەرمێکی پتەو و ساخ.

چووینە (پرۆتاتۆن)، جێگەی کارگێڕانی بیست دەیری ئەو ناوچەیە. ئەوانەی ئەوێ لەسەر تەختی دەسەڵاتدارێتی خۆیانەوە زیت زیت بەچاوانێکی ئازاردەرانە و گوماناوییەوە تەماشایان دەکردین. خۆمان ناساند: "دوو مەسیحیی لە خوداترس کە خولیای حەقیقەتین و بۆ عیبادەت هاتووین. بەر لەچەشتنی ئازاری دونیا، بەر لەزەماوەند، بۆ باغی پاقیژە هاتووین تا عینایەتی خۆیمان پێ عەتا بفەرموێ و ڕێنوێنمان بێ. ئێمە موحتاجین و بەئومێدی عینایەتی ئەوەوە هاتووین!"

هاوڕێکەم کە بەدەنگێکی لەخۆبایی و هەستێکی بەرزی شاعیرانە دەدوا، سات بەسات زیاتر ئاگری دەگرت. ڕاهیبەکان بەدەمی داپچڕاوەوە گوێیان بۆ ڕادێرابوو، هەندێکیشیان ڕیشی خۆیان هەڵدەگڵۆفت. هەرچێ هاوڕێکەم زیاتر دەئاخڤی، زیاتر لەمەبەستی تێدەگەیشتم و باشتر لەهۆی سەرەکی هاتنمان بۆ کێوی پیرۆز حاڵیی دەبووم. هەڵبەت هاوڕێکەشم لەو مانایە نەگەیشتبوو، بەڵکو لەکاتی ئاخافتندا پەی بەوە دەبرد.

ڕاهیبەکان سەریان بردە بناگوێی یەکتر و کەوتنە سرتە سرت. پاشان هەموو پێکەوە هەستان و مۆڵەتنامەیەکیان پێ داین کە بەهۆیەوە بۆمان هەبوو سەردانی تەواوی سەومەعە و خەڵوەتگاکان بکەین و تیایاندا بپارێینەوە، تا ئەو دەمەی مەریەمی پاقیژە بەزەیی پێماندا دێتەوە و بەئاماژەیەک تێمان دەگەیەنێ کە نیازەکەمان هاتۆتە دی و بۆمان هەیە لەوێ بمێنینەوە.

سەفەرەکەمان دەستی پێ کرد. سەرمەست و خۆشحاڵ لەم سەومەعەوە بۆ ئەو سەومەعە و لەموجیزەیەکەوە بۆ موجیزەیەکی تر دەچووین. وەکی ئیماندارانی دێرین بەدەنگێکی وەک بڵمە بڵم سەبارەت بەخودا و چارەنووسی ئینسان و ئەرکی تایبەتی خۆمان دەدواین. من دەفتەرێکی یاداشتم پێبوو، هەموو ڕۆژێ ئێواران ڕووداوەکانی ئەو ڕۆژەم تێدا دەنووسی. حاڵێ حازر دوای چل ساڵ، زەمەن ئەو دەفتەرەی زەرد هەڵگەڕاندووە. بەڵام کاتێ لاپەڕەکانی هەڵدەدەمەوە، ئەو ڕۆژگارە مەلەکوتی و دەگمەنانەم لەلا تازە دەبنەوە. هەر وشەیەک، تەنانەت بێ بایەخترین وشەش، دیسان

ئاگری حەز و ئاوات لەناخمدا هەڵدەگیرسێنێتەوە. دڵەڕاوکێکانی تافی لاویم دەبووژێنێتەوە، هەروەها ئەو نەخشە دێوانەیی ئامێزانەش کە من و هاوڕێکەم بۆ ڕزگارکردنی ڕۆحمان دامانڕشتبوو، ڕزگار کردنی ڕۆحمان لە هەر هەموو سەرکێشیی گەنجانە و نەجابەت و سافیلکەیییەکەی.

*

سەومەعەی ئیڤیرۆن Iviron

نۆزدەیەمی نۆڤەمبەر

پیاسەی بەیانیان لە کەنار زەریا. کانییەکی گچکەی ئاوی پیرۆز و نوێژخانەیەکی بچووکیش لە تەنیشتیدا، بەئەیکۆنێکی مەریەمی پاقیژەوە لەنوێژخانەکەدا کە خەریکە خوێن بەگۆناکانیا دێتەخوار. وێنەی دوو ڕاهیبی ماسیگر لە کاتی تۆڕ دەرکێشانا، ماسییەکان لەناو تۆڕەکەدا لەسەما و هەڵبەزینەوەدا.

گەڕانەوە بۆ سەومەعە. حەزرەتی خاتوونی دەروازە(*)، وای چ موجیزەیەک بوو! چاوانێکی درشت و خەمین، دەمێکی گچکە و گردوکۆ، چەناگەیەکی پتەو- شادومانیی، غەم، تەواوی چێژ و ئازاری مرۆڤایەتیی.

لە شەودا. چ ساتێکی مەلەکوتیی بوو کاتێ لە زەریامان دەنۆڕی. زەریا لەناو سپێتییدا شەپۆلی دەدا و هەناسەی ساردی هەڵدەکێشا، مانگێکی گەورەشی بەژوور سەرەوە. هاوڕێکەم دەیگوت، ئەمشەو مانگ ئەوپەڕی پیاوەتیی دەنوێنێ: ئاخر ئەبەدییەتی ڕووناک کردۆتەوە.

پاڵمان بەیەکەوە دا و بەچرپە پێکەوە دەدواین. دەمانگوت پێویستە بڕیارێکی شۆڕشگێڕانە بدەین، پێویستە لەهەر ساتەوەختێکدا ئەبەدییەت ئەزموون بکەین.

بەهەر لایەکدا دەڕۆیشتین، ڕاهیبێکی ڕەنگپەڕیو و بێدەنگ بەشوێنمانەوە بوو. مەخلوقێکی نەخۆش دیار بوو کە دەکۆکی، تفی دەکردەوە و بەردەوام خۆی دەخوراند. بەڵام سیمای لەخۆشحاڵیدا پرشنگی دەدا.

هاوڕێکەم دەیگوت: "لەوانەیە شێت بێ!"

(*) The Portaisissa

من دەمگوت: "لەوانەیە قەدیس بێ، ئەی نابینی چۆن ڕوخساری دەدرەوشێتەوە؟ هەر دەڵێی خۆر بەسەریدا پرشنگ دەدا!"

جارێکیان ڕاوەستاین تا ئەویشمان پێگەیشتەوە، گوتی: "من پاپا لاڤرێندۆسم. ئەو پیاوە حەپ و حۆلەم کە لەوانەیە هەندێ شتتان لەبارەمەوە بیستبێ!"

هاوڕێکەم گوتی: "تۆ مرۆڤێکی بەختەوەریت، چونکە هەر لەم دونیایەدا چوویتە بەهەشت. ئەها چۆن سیمات دەدرەوشێتەوە!"

ڕاهیب خاچێکی کێشا و گوتی: "سوپاس بۆ خودا، ئەوەی خەڵک بەدێوانەیی دەزانن، من بەبەهەشتم داناوە. بەڵام لەکاتی کردنەوەی دەرگاکەدا تووشی چەرمەسەریی بووم!"

– کام دەرگا؟

– هێی براله، دەرگای بەهەشت. سەرەتا کە هاتمە ئەم سەومەعەیە هەڵلەرزیم و لە ترسا گریام. بەخەیاڵی بەهەشتەوە دەگریام. بەخەیاڵی دۆزەخەوە دەگریام. بەڵام ڕۆژێکیان کە لەخەو هەستام بەخۆم گوت: (ئەرێ من بۆ بگریم؟ مەگەر خودا خاوەنی ئێمە نییە؟ مەگەر ئێمە ڕۆڵەی خۆی نین؟ دەی باشە، ئیتر بۆ دەبێ بترسم؟) ئیدی لەو ڕۆژە بەدواوە بەگێلەپیاوم ناو دەبەن!

لەتێ نانە ڕەقەی لەژێر جلکەکەیدا دەرهێنا و بەئێمەی دا. گوتی: "ئەمە نانی فریشتەکانە. ها مناڵینە بیخۆن. بیخۆن، بەشکەم ئێوەش باڵ دەرکەن!"

سەومەعەی ستاڤرۆنیکیتا Stavonikita

بیست و یەکی نۆڤەمبەر

ئەم سەومەعەیە زۆر لە ئاستی زەریا بەرزترە. دەرکەوانێکی پیری هەیە خەڵکی کرێتە.

دەستی گرتم و گوتی: "پێم بڵێ بزانم تۆ کێیت؟"

– کرێتییەک!

– وەرە ژوورێ.

لە یەکێک لەحوجرەکانا چەند گەنجێکی تازە پێگەیشتوو خەریکی فێربوونی

مـوزیکی بێـزانسی بوون. مـیلۆدییـه بـەراییـیـەکـانیـان بەدەنگێکی بـەرز دەژەند. کەلەپووریان وەک چرایەکی داگیرساو بەدەستە چڵکن و مندالآنەکانیان گرتبوو.

لەسـەر قـەڵای سـەومـەعـەکەوە کە سـەیری زەریـات دەکرد وەک کـەوانێکی گـەورە و مەزن دەینواند، کەوانێکی زۆر زل و گەورە کە لەڕادەبەدەر کشابێ.

هەر لەو سـەومـەعـەیەدا، تۆزێک ئەولاتر، سـەری دوانزە سـاڵەیی مـەسـیح، تەژی لە لێک حـاڵیبوون و شکۆی مـەلەکوتیی. بێ پەروا، بەنـێوچـەوانی هـەڵایسـاو، سـینگێکی گۆشـتن و سپیی، چاوانی قووڵ و ڕاماو. هەر بەڕاستیی کوڕە شایستەکەی (خـاتوونی دەروازە) بوو. ئـەیکـۆنێکی تر. وێـنەیەکی گـەورەی قـەدیس نیکۆلا لە ئۆریسـتـرز. سەدەفێکی گەورە بەنێوچەوانییەوە، ئاوی زەریا لە لەپی دەستەکانییەوە دەچکێ.

لەگەڵ دەرکەوانە کرێتییەکەدا کەوتمە دەمودۆ.

– چۆن بوو بوویتە ڕاهیب؟

– ڕۆژێکیان پوورم کتێبی پیرۆزی بۆ دەخوێندمەوە و گوتی: دونیا بێ بایەخە.

نابێ پاپا فـیلیمـۆن یش لەبیر بکەم. لەسـەر سفـرەکە مـیوانداری دەکردین. باڵای باریک چون شمشێری دیمەشقیی. وەک فریشتـە نوور لە جەستـەیەوە دەچکا. حەزی لە مـیـوانداریی و پێـشـوازیکردنی خـەڵکیی بوو، هێند حـەزی بەوەبوو کـە ئـیـدی نەیدەتوانی خۆشحاڵییەکەی بشارێتەوە و هـەمیشە بزە لەسـەر لێوی بوو.

لێم پرسی: "کەنگێ نۆرەی من دێ خوداوەند ببینم؟"

وەڵامی دایەوە: "زۆر هـاسانە. چاوانت هـەڵبڕە، دەیبینی!"

سەومەعەی پانتۆکراتۆرۆس Pantocratoros

بەر لەتاریک و لێڵـەی بەیان نەغمەیەکی سیحراوی لە حـەوشی سەومەعـەکەوە دەهاتە گـوێ. نەغـمـەیـەکی زۆر نـەرم و نیـان بوو. بەرەو پەنجـەرەکـە ڕام کرد و لـەو تاریک و ڕوونی بەربەیانـەدا ڕاهیـبێکم بینی کە چارشـێوێکی درێـژ و ڕەشـی بەسـەریدا دابوو. بەچەکوشێکی بچووک بەدارئامێر(*)ێکدا دەیکێشا و ئەو ئاوازە خـۆشـەی دەخولڵقاند.

(*) Semantron ئامـێرێکە لە ئاسن یاخۆ تەختـە کە لەسـەردەمی ئیمـپراتۆرانـی ڕۆم لە کڵێـسا ئەرتەدۆکسییەکاندا لە بری ناقوس بەکارهێنراوە. و. ف

هـێور هـێـور بەدەوری حـەوشـەکەدا دەگـەڕا. لەهـۆدەیـەکەوە بۆ هـۆدەیەکی تر دەچوو تا برادەرەکانی بۆ نوێژی بەیانی خەبەرکاتەوە.

هـاوڕێکەشم کـە خـەبـەری ببۆوە، هاتە تەنیـشت من و لەبەر پەنجـەرەکەدا ئانیشکی دادا. ئێـمـە کـە بەجـووتـە ئـەفسـوون ببـووین، گـوێمـان بۆ ئاوازی ئەو ئامـێـرە سـەرنج ئاسـایـە ڕادەدێرا. کـاتـێ ئاوازەکـە تـەواو بوو، خـۆمـان گـۆڕی و بەرەو نوێژخـانەکـە چووین. تەواوێک تـاریکیی باڵی کـێـشـابوو، تـەنیـا دوو چـرای پیـوسـۆز لـەبەردەم وێنەکانی مـەسیح و مەریەمی پاقیژەدا دەسووتان. هـەوا تەژی بەبۆنی مێو و بخووری گوڵی سوور بوو.

وێردی بەرەبەیان نـەرم و ئارام وەک خشـەی گـەڵای دار و هـەناسـەی زەریا دەسـتی پێ کـرد. عابید بەمـۆمێـکەوە هـەموو هـۆدەکـانی بەسـەر کردنەوە تا دڵنیابێ لەوەی کە هـەموو برایان هـاتوون. پاشـان ئاوی پیرۆزی بەنێوچەوانی ڕاهیبـەکاندا پرژاند. دوای تەواوبوونی ڕێوڕەسـمەکە، من و هـاوڕێکەم سەبارەت بەژیانی ئەم سـەومەعـەیە سـەری قسـەمـان دامـەزراند. چ ڕیتـمـێکی پیـرۆز. بەرهـەمێ چەنـدەها نـەوەی نەناسـراو. بەڵام ئەلعان لەم بوخچـەیەدا سـەدەفێک کە ئەم مرواریـیەی هێنابووە بوون و ڕازاندبوویەوە، خۆی مـردبوو. پێکەوە سوێندمـان خوارد: "دەبێ ڕێوڕەسـمێکی نوێ بەئایینی خودا و خـوداپەرستیی ببەخشین، جارێکی تر گیـانی خولڵقاندنی بەبەردا بکەین، ئاخـر ئێمـە هـەر بۆ ئەم مەبەستە بۆ کێوی پیرۆز هـاتووین."

سـەومـەعەی ڤاتۆپێدی Vatopedi

لە بەرەبەیانێکی پڕ لە ڕەحـمەت و ئەڤینی خـوداییدا، لە بەرەبەیانێکدا کـە هـەر ئێسـتا لە ئاسمـانەوە هـاتبوو، لەم سـەومەعەیە نزیـک بووینەوە. پێنجەمین ڕۆژی خـولڵقاندنە و هێشتا خوداوەند لە دروستکردن نەبۆتەوە تا ئیشەکەی لێ خـەراپ بکەن.

خۆرهـەڵات هێدی هێدی وەکی گوڵەباخ دەپشکوت. هـەورە سـارۆفیـمەکان گوڵئاسا وەک فریشتـەی منداڵ لەودیـو ئاسۆوە دەردەکەوتن و وردە وردە گـەورە دەبوونـەوە و وا پێدەچوو لەسـەر عەرد خـەریکی نیشتنەوە بن. مـەلێکی توکا لەچەقی ڕێگەدا نیشتبۆوە و لە ئێمـەی دەنۆڕی، هـێشـتا شـەونم بەباڵەکـانییـەوە بوو. بەڵام وەک بڵـێی مەلی توکا

نەبێ، بەڵکو ڕۆحێکی میهرەبان بێ کە ئێمە بناسێ. نە لێمان دەترساو نە لەسەر ڕێگەکەشمان لا دەچوو. بایەقوشێکی وردیلە لەسەر تاشەبەردێک هەڵکورماو و ڕووناکییەکە گێژی کردبوو. کشومات لەجێی خۆی نەدەبزاوت و چاوەڕێی داهاتنی تاریکیی دەکرد.

ئێمە نەدەدواین. هەردووکمان هەستمان دەکرد کە دەنگی ئادەمیزاد هەر چەندە ناسک و چپەئامێزیش بێ، لێرە دەنگدانەوەیەکی ناخۆش و نالەباری هەیە و ئەو پەردە سیحراوییە دەدڕێنێ کە ئێمەی لەئامێز گرتووە. لەگەڵ ڕۆیشتن و لادانی پەلکە شۆڕەکانی دارکاجدا، دڵۆپی شەونمی بەرەبەیان لەدەست و ڕوخسارمان دەپرژا.

لەخۆشحاڵییدا خەریک بوو دەتاسام. ڕووم کردە هاوڕێکەم و دەمویست زار هەڵبێنمەوە و پێی بڵێم: "هەر بەڕاست، کە بەچێژە!" بەڵام نەموێرا. دەمزانی هەر کە بێمە گۆ ئیدی ئەو تەلیسمە دەشکێ.

لەبیرمە ڕۆژێکیان پاش نیوەڕۆ لە تایەژتوس ڕێوییەکم دیت، ملێ نابوو بەلارەوە و خەرامان دەڕۆیی. کلکە تووکنەکەی قیت ڕاگرتبوو، سێبەرە درێژ و ئەرخەوانییەکەی دەکەوتە سەر بەردەکان. متەقم لەخۆ بڕی نەبا هەستم پێبکا و بڕەوێتەوە. بەڵام نەمتوانی بەر لەخۆشحاڵبوونم بگرم و بەئاستەم نووزەیەکم لێوەهات. ڕێویێ گوێی لێم بوو، تێی تەقاند و بزر بوو. بەرلەوەی بزانم لەکوێوە بۆی دەرچووە، بۆم دەرکەوت کە شادومانیش هەمیشە لەژیانی مرۆڤدا ئاوهاییە.

لەپڕ دەنگی گفتوگۆ و پێکەنین هات. سەرەنجام گەیشتبووینە دەیرەکە. دوو ڕاهیبی چاک لەوەڕاو لەبەر دەرگای دەرەوە لەسەر سەکۆیەکی بەردین دانیشتبوون و سەریان خستبووە سەر دەرکەوانەکە.

هەروەک مارمان بینیبی، لەجێی خۆماندا وشک بووین. هاوڕێکەم تەماشای کردم. سەرێکی ڕاوەشاند و گوتی: "لە خەون و خەیاڵ زیاتر چ شتێکی تر نەبوو. بۆ ساتێک وام دەزانی چ ئادەمیزادێک بوونی نییە!"

وەڵامیم دایەوە: "حەیف! ئەوە بەهەشتی ڕاستەقینە بوو. ئەوە زۆر لە بەهەشتەکەی تر باڵاتر بوو. لە بری ژن و پیاو، دوو هاوڕێ لەژێر درەختەکانی خودادا پیاسەیان دەکرد و ئیدی سەیرکە ئەلعان لەبەهەشت دەرکراین. فریشتەیەکی شمشێر بەدەست دەری نەکردین، بەڵکو مرۆڤێک وەدەری نāین کە چەکدار بوو بەچەکی دەنگ!"

ڕاهیبەکان لەگەڵ ڕابواردندا بەدەرکەوانەکە، هەرا هەرایان دەهات. وەخت بوو لەپێکەنینا ژانیان دەکرد. بەڵام هەر کە ئێمەیان بینی، بێدەنگ بوون. هەستان و دەستێکیان لەسەر زگ و دەستەکەی تریشیان بۆ ماچکردن بۆ لای ئێمە ڕاگرت.

گوتیان: "بەخێر بێن. خودا ئاگادارتان بێ!"

هاوڕێکەم کە تەماشای ورگی زل و ڕوومەتە سوور هەڵگەڕاوەکانیانی دەکرد، گوتی: "باوکە پیرۆزەکان، پێدەچێ بۆ خۆتان خۆش ڕابوێرن!" لە داخی ئەوەی کە لەو بەهەشتەیان دەرکردبووین، لێیان نەدەبوورا.

ڕاهیبێک کە ڕیشێکی زەردی هەبوو، هەڵی دایە و گوتی: "ئێمە چاوپۆشیمان لەم دونیا درۆیینەیە و لەچێژەکانی کردووە!"

زارمان هەڵنەهێنایەوە. بەڵام ڕاهیبەکەی تر کە ڕیشێکی ڕەشی پێوەبوو، کەوتە قروسکە قروسک و گوتی: "بۆ وا غەریب سەیرمان دەکەن؟ عیبادەت لە گۆشت وزە بەخشترە!"

لێمان نێزیکتر بوونەوە. دەمیان بۆنی سیرێکی وای لێ دەهات کە بەرگە نەدەگیرا.

ئێمە کە دەمانویست ئەم دوو ڕاهیبە سیر خۆرەمان لە کۆڵ ببنەوە، گوتمان: "وا باشە بچینە ژوورێ و خەریکی عیبادەت بین."

خانەخوێ کە ڕاهیبێکی چاوشین، خودان ڕیشێکی سپی و ئاوریشمین، پێستێکی سوور بەچەشنی گوڵاڵە سوورە بوو، بەپیرمانەوە هات. پاش ئەوەی بەخێری هێناین، پێشمان کەوت و ئێمەش بەدوایدا.

دەیرێکی دەوڵەمەند بوو. شارێک بوو بۆ خۆی، بەمیوانخانەیەوە، بەدەرگا و پەنجەرەی تازە ڕەنگکراویەوە، بەکارەبا و باغ و باغاتی ڕووەو زەریایەوە. ڕاهیبەکان فراوینیان کردبوو. لەدەرەوەی هۆدەکانیانا خۆیان لەبەر خۆر هەڵخستبوو تا بەشکەم خواردنەکەیان باشتر بەگیان بکەوێ. چووینە ناو کڵێساکە و سەری ڕێز و نەوازشمان بۆ وێنەی مەریەمی پاقیژە دانەواند. خانەخوێ قوتوویەکی گرانبەهای لەکەلوپەلی پیرۆزکراو هێنایە بەردەممان و سەرقەپاخەکەی کردەوە. هەیاسەی پیرۆزی پاکیژەمان ماچ کرد.

لەبیرمە هێشتا کە منداڵ بووم، دوو ڕاهیب هەیاسەی پیرۆزیان بۆ کرێت هێنابوو.

کڵێسای قەدیس میناس پڕ بوو لە خەڵک کە بۆ عیبادەت هاتبوون. هوروژمیان دەبرد و توورەکەی ڕاهیبەکانیان پڕ لە لیرەی زێڕ و گوارە و ئەنگوستیلە دەکرد. من هیچم نەبوو پێشکەشی کەم، گیرفانەکانم گەڕام، قەڵەمێکم پێبوو ئاخنیمە توورەکەکەوە.

چووینە حەوشە و بەو پێپلیکانانەدا سەرکەوتین کە دەچۆوە سەر میوانخانەکە. چێشتێکی چەور و نەرم و پڕ لە نیعمەتی ئیلاهییان بۆ لێنابووین. هاوڕێکەم کە حەزی لە خواردن بوو، گوتی: "لێرە باش بۆمان دەچێتە سەر. دەڵێی ڕاهیبەکانی دەیری ڤانۆپیدین!"

گوتم: "وەرە با لە سلامەتی پرۆدرۆمۆس(*)ی هەژار بخۆینەوە. ئەو برسییە داماوەش کاتێ خواردنی ڕاهیبی دەیرەکانی دەکەوتەوە یاد، ئیرەیی پێ دەبردن. لە حەژمەتا ئاو دەزایە دەمی. ئیدی دەکەوتە چ گازندەگەلێک لە ئیمپراتۆرەکەی! ئەو شیعرەیت لە یادە؟"

– هەڵبەت لە یادمە.

ئیمپراتۆر.. کاتێ سەرەک دەیرەکانم دەکەونە بیر
لەسەرخۆ دەچم و هۆش لە سەرمدا نامێنێ
وا خۆیان چاکترین ماسی دەتەپێننە هەمبانەکەی ورگیانەوە
ماسییە گەنیوێکیش دەدەنە من
هێند شەراب دەخۆنەوە، دەبنە عارەبانە
کەچی ئەوا زگە هەژارەکەی منیش
سرکە هەڵیدەقرچێنێ!

هاوڕێکەم لەقاقای پێکەنینی دا، بەڵام دەستبەجێ هاتەوە سەرخۆ و گوتی: "پێکەنین شوورەییە. ئەم دەیرە ڕقم هەڵدەستێنێ. مەگەر ڕاهیبەکانت نەدیوە؟ هەموویان چاک لەوەڕاون. گەر مەسیح بهاتبایەوە سەر عەرد و ڕێی بکەوتبایە ئێرە، ئەوسا دەمدی چۆن قامچی بەسەر سەریانەوە هەڵدەسووڕاند. دەڵێم وا باشترە لێرە بڕۆین!"

(*) تیۆدۆر پرۆدرۆمۆس Theodore Prodromos ی ناسراو بەپرۆدرامۆس ی هەژار، شاعیرێکی بێزانسی بوو، ساڵی ١١٦٠ ی زایینی کۆچیی دوایی کردووە. و. ئینگلیزی

– بۆ کوێ؟ نەک هەر ئەم دەیرە، بەڵکو تەواوی دونیا ڕقمان هەڵدەستێنێ. بۆ؟ مەگەر هەستی پێناکەیت؟ لەهەموو شوێنێ خەڵکانێک هەن بێ شێو سەر دەنێنەوە و خەڵکانێکی تریش ورگیان ئاخنیوە و دەم و فلقیان دەلێسنەوە. لەهەموو جێیەک گورگ و مەڕ هەن. یاسایەک هەیە کە هێشتا لەتەواوی دونیادا وەک خۆی ماوەتەوە، یان دەبێ بخۆی یاخود دەبێ بخورێیت. یاسای جەنگەڵ!

– واتە چ ڕزگارییەک لەئارادا نییە؟ چما چ گیانەوەرێک نییە لەگەڵ میهرەبانییدا، هێندەش بەهێز بێ کە نە گیانەوەری تر بخوا و نە هیتریش بتوانن بیخۆن؟

– نا. بەڵام دەشێ ڕۆژێک لەڕۆژان، هەزاران ساڵ لەمەوبەر، گیانەوەرێک هەوڵی ئەنجامدانی ئامانجێکی ئاوهای دابێ، بەڵام تا ئەلعان بەو ئامانجە نەگەیشتووە.

– کام ئاژەڵ؟

– مەیموون. ئێمە هێشتا لەنیوەی ڕێگەداین. چاوەڕێ کە، ئارام بگرە!

– خودا دەتوانێ ئارام بگرێ، لەبەر ئەوەی نەمرە. زەمەن بەلای ئەوەوە چ بایەخێکی هەیە؟ بەڵام ئەدی ئینسان؟

وەڵامم دایەوە: "مرۆڤیش نەمرە، بەڵام هەموو بوونی نا. بەڵکو بەشە نەمرەکەی. مەبەستم ناوەوەیەتی، دەتوانێ چاوەڕێ بکات!"

لەسەر سفرە هەستاین و چووین بۆ ڕۆخی زەریا. خۆر بەرەو ئاوابوون دەچوو. خشە لە گەڵایەکیشەوە نەدەهات. جووتێ نەوڕەس بەسینگی سپی بەفر ئاسایانەوە، لەسەر سینگی زەریا سەوڵیان لێدەدا.

هاوڕێکەم لەکاتێکدا کە بەچاوی ڕێز و ئافەرینەوە تەماشای دەکردن، گوتی: "دەبێ ژن و مێرد بن!"

من گوتم: "یان دەشێ دوو هاوڕێ بن!"

بۆ ئەوەی لە یەکیان هەڵبڕم، دەنکە زیخێکم لەسەر عەردەکە هەڵگرت و تێم گرتن.

*

ئەلعان کە لەتەمەنی پیریدا بەسەر ئەم یاداشتانەدا دەچمەوە و بەرخۆدانە دۆنکیشۆتییەکانمان وەبیرخۆ دێنمەوە – ڕمی ڕزیو، قەڵغانی کرمخواردوو، کڵاوە ئاسنینی فافۆن، ئەقڵێکی لێواولێو لەنەجابەت و بەخۆدا ناز – کاتێ ئەوانە وەبیر خۆ

دێنمەوە ناتوانم زەردەخەنە بمگری. خۆشبەحاڵی ئەو گەنجەی کە پێی وایە ئەرکی ڕۆنانی دونیایەکی نوێ و هەرچی زیاتر هاوگونجاندنییەتی لەگەڵ مەزنایەتی و یەکسانی و ویستەکانی دڵیدا. حەیف و مەخابن بۆ ئەو کەسەیش کە بێ دێوانەیی دەست بەژیان دەکات.

بەکێوی پیرۆزدا دەگەڕاین. هەر چەند پتر هەوای ئەوێمان هەڵدەمژت، دڵمان پتر ئاگری دەگرت و دڵە خورپەمان زیاتر دەبوو. وەی چ بڕیارگەلێکمان دەدا و چ پەیمانگەلێکمان دەبەست! چەند سووکوسۆڵ بەسەر گابەردەکاندا بازمان دەدا و لەدەیرێکەوە خۆمان بەدەیرێکی تردا دەکرد، هەستمان دەکرد نەک هەر بەخەیاڵ، بەڵکو بەتەواوی جەستەمان باڵی فریشتەکانمان لێ ڕواوە. ئەمەش ڕێک ئەو فەزایەیە کە گا شێتێتیی بەرهەم دێنێ و گا پیرۆزیی و قارەمانێتیی. بەڵام دواتر لەژێر داروپەردووی ساڵاندا، نە من و نە هاوڕێکەم ئیتر باسی ئەو ساتە پیرۆز و دۆنکیشۆتیانەمان نەکرد. هەستمان بەشەرم دەکرد. نەک لەبەرئەوەی ئەو بڵێسەیەمان تێدا دامرکابۆوە، بەڵکو چونکە بالای ئێمە لەچاو بالای ئاواتەکانمان چەند پەنجەیەک کورتی هێنابوو. ئێمە هێشتا دەمانویست دونیایەکی نوێ و باشتر ڕۆنێین، بەڵام تێگەیشتین کە ناتوانین. من دانم بەو نەتوانینەدا نا، بەڵام هاوڕێکەم لەتەواوی ژیانیدا دەیشاردەوە. هەر لەبەر ئەمەیش لەناوەوەڕا پتر لەمن عەزابی دەکێشا و گینگڵێ دەدا.

ساڵانێک دواتر، کاتێ دەیری (ئێسپێتساتی)مان جێدەهێشت و مانگ چواردە و تەواوێک بەپەژارەوە بەسەر زەریادا هەڵدەهات، ڕووم کردە هاوڕێکەم و گوتم: "ئانجیلۆس، لەبیرتە؟" کە وام گوت، ڕەنگی پەڕی. زانی مانگی کێوی (ئاتوس)م بیر کەوتۆتەوە.

لەکاتێکدا کە دەستی نایە سەر دەمم و بێدەنگی کردم، هەنگاوەکانی خێراتر کرد.

ئێستا جارێکی تر سەر بەسەر یادداشتە دێرینەکانما شۆڕ دەکەمەوە و هەمدیس خەریکی هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی دەبم.

دەیری کاراکالو Karakallou

هەور دوند و داوێنی (ئاتوس)ی پۆشی بوو. ناوچەیەکی فەراوان لەناوەڕاستا بێ هەور مابۆوە و بەفر بەسپێتیی ئەڵماس دەدرەوشایەوە. باران دایکرد، بارانێکی بەخوڕ. ڕێنوێنەکەمان پێش کەوت و بەتفەنگەکەی فیشەکێکی تەقاند. زرینگەی زەنگی سەومەعەکە، بەشادومانیی لەودیو سنۆبەرەکانەوە دەبیسترا. عابید خاچێکی درێژی بەدەستەوە بوو وەکی ئاماژە بۆ وەزیفەکەی، بەگۆچانێکی درێژەوە و لەگەڵ ڕەعیەتەکەیدا لەبەر دەرگاکە ڕاوەستابوو تا بەخێرمان بێنێ.

چووینە هۆڵی نانخواردن. هۆڵێکی تەنگ و و درێژکۆلە بوو، کۆڵەگەکانی بەڕەنگی ڕەش و شین ڕەنگ کرابوون. عابید ڕیشی ڕەش، مۆن و کەمدوو، لەلای سەرەوە دانیشت. وێنەی مەسیحێکی تووڕە و مۆن کە بەڕەنگی ڕەش و سەوز وێنە کێشرابوو، بەژوور سەرییەوە هەڵواسرابوو. لەسەر مینبەرێکی بچووک، قاریئی کە ڕاهیبێکی زەردەڵ و کەمتەمەن بوو، بەسەرهاتی قەدیسەکانی دەخوێندەوە. هەمووان بەسەر دەفری خواردنەکانا چەمانەوە. کەس ورتەی لێوەنەدەهات. عابید دەمی لەخواردنەکە نەدەدا. لەپڕ سێ جاران لە زەنگێکی بچووکی لای ڕاستییەوەی دا. ڕاهیبەکان بەپارووی نیوە جووراو لەدەمدا، قنجەپێ هەستانە سەرپێ. خزمەتکارەکە ڕایکردە پێشەوە، لەبەرپێی عابیددا چۆکی دادا و عابیدیش دەستی بەسەریدا هێنا و بەرەکەتی دا. پاشان قاریئیش هەمان شتی کرد و داوای لێبوردنی کرد بەوەی کە نەیتوانیوە وەک پێویست سەربوردەکە بەباشی بخوێنێتەوە. ئەوسا پارچەیەک نانیان لەسەر سینییەکی بچووک هێنایە ژوورەوە و هەر کامە لە ڕەهبانەکان تۆزێکیان لێ قرتاند و وەکی نانی پیرۆ(*) هەڵمەقووتیان کرد.

ئەو شەوە تا بەیانی نەنووستین و قسانمان دەکرد. باسی ئەوەمان دەکرد کە ئیتر کاتی ئەوە هاتووە بەشێوەیەکی نوێ مەسیحمان خۆشبوێ. ڕۆژی پێشتر ڕاهیبێکمان بینی لەدەرەوەی گۆڕستانی دەیرەکە ڕاوەستابوو، کاتێ لێمان پرسی: "بۆچی وێنەکانی ناو گۆڕستانەکە هەموو مەسیحیان بەلەخاچدراوی پیشان داوە، کە

(*) ئەو نانەیە کە وەک نیعمەتی خودا بەسەر نوێژکەرە ئەرتەدۆکسییەکاندا دابەش دەکرێت. و. ع

خۆی وا ڕەوایە مەسیح لە کاتی هەستانەوە لەگۆڕدا پیشان بدرێ؟" کە وامان گوت، لێمان تووڕە بوو، گوتی: "مەسیحی ئێمە، مەسیحی لەخاچدراوە. قەت لە ئینجیلەکانا دیوتانە عیسا پێبکەنێ؟ ئەو هەمیشە هەناسەی هەڵدەکێشا و قامچی لێ دەدرا و دەگریا، چونکە ئەو هەمیشە لەخاچ دەدرا!"

هەنووکەش کە خەومان لێ زڕابوو، دەمانگوت: کاتی ئەوە هاتووە مەسیح بخەینە پێکەنین. تازە ئیدی دەبێ فاتیحای قامچێ و گریان و لەخاچدان بخوێنین. پێویستە مەسیح خوداوەند بەهێز و شادومانەکانی گرێکستان لەناخی خۆیدا یەکانگیرکات. دەبێ هەموویان لەخۆیدا بتوێنێتەوە. کاتی ئەوە هاتووە مەسیحی جوولەکەکان ببێتە گرێکی.

هاوڕێکەم دەستی هەڵێنا وەک ئەوەی سوێند بخوا، گوتی: "ئەوە ئێمەین کە دەبێ ئەم حەقیقەتە بهێنینە دی!"

منیش بەش بەحاڵێ خۆم گوتم: "وایە، وایە!"

لەو ساتەدا پێموابوو چ شتێ نییە بتوانێ بەرەنگاریێ ڕۆحێ ئینسان بێتەوە.

هاوڕێکەم نەڕاندی: "ئێمە هەرگیز لەیەکدی جیا نابینەوە. وەک دوو گا، گاسن لە خۆمان دەبەستین و عەرد دەکێڵین!"

سالانێ دواتر تێگەیشتین کە ئێمە وەکی گا، گاسنمان لە خۆمان بەستبوو، بەڵام هەوامان کێڵا بوو!

دەیری فیلۆسیۆ Philotheou

پیاسەیەکی زۆر خۆش لەتەمومژدا. چنارە ناسک و باڵابەرزەکان. ڕاهیبێکی یاخی بەنێوی یوانیکیۆس، کە دەمێ وەک ئاشەهارە لەکاردا بوو. هەمیشە لەبارەی یەکێ لە خوشکەکانیەوە دەدوا کە جنۆکە دەستی لێ وەشاندبوو. کەچی پێدەچوو شەیتان چووبێتە لەشی خۆیەوە، نەک دانەیەک بەڵکو دووان. یەکێکیانی ناو نابوو (حێجا) و بەویتریشیانی دەگوت (ئیسماعیل). ئەم دوو بوونەوەرە نەفرەتلێکراوە هەمیشە لەگەڵ خوداوەند، لەگەڵ یوانیکیۆسدا ڕکەبەرییان بوو. ئەوان دەیانویست لەڕۆژانی پارێزدا گۆشت بخۆن. نەقیزەیان لەیوانیکیۆسەوە دەژەند تا شەوانە بەئەسپایی لە

پێپلیکانەکان بچێتە خواری و خۆی بەموبەقدا بکا و پاشماوەی خواردنی شێو بخوا. سەروو ئەمەش بەیانیان کاتی زرینگەی زەنگی نوێژ دەهات، حێجا و ئیسماعیل هاواریان لێ هەڵدەسا و دەیانگوت: "من نایەم، من نایەم!"

بەرەو حەوشەی دەیرەکە ڕۆیشتین. لەنێوان خڕە بەردەکانی حەوشەدا، گژوگیا لە سەرهەڵدانا بوو. دیوارەکانی دەوروبەر و هۆدەکانیش بەهۆی شێ و تەڕونمییەوە ڕەش داگەڕابوون. نوێژخانەکە لەناوەڕاستدا بوو. چووینە نوێژخانەکە تا بەرامبەر وێنەی موجیزەئاسای خاتوونی پاقیژەی میهرەبانی ماچ، دۆعا بکەین. گۆنای میهرەبانی بەشێوەیەکی لەوەسفبەدەر نابوو بەگۆنای عیسای کۆرپەی نوستووەوە و چاوە خەمینەکانی لەشوێنێکی نادیار ڕامابوون.

ڕاهیبی کە ڕێنوێنمان بوو، گوتی: "باش سەرنجی چاوەکانی پاقیژە بدەن. چ دەبینن؟"

چووینە پێش و دیقەتمان دا.

هەردووکمان گوتمان: "هیچ نابینین!"

ڕاهیب بەمۆنییەکەوە تەماشای کردین و گوتی: "هەر کەسێ ئیمانی هەبێ ئەوا مەسیحی لەخاچدراویان تێدا دەبینێ!"

پاشان سەرقەپاخی قوتوویەکی زیوینی ئەشیای پیرۆزکراوی هەڵدایەوە کە ئێسقانێکی درێژی تێدابوو.

– بکەونە عیبادەت! باسکی ڕاستی (کریسۆستۆم)(*)ە، خاچ بکێشن!

(*) کریسۆستۆم Chrysostom یەکێکە لە قەشە گەورەکانی دونیای مەسیحییەت کە بەباوکی کڵێسای ئەرتەدۆکس ناوبانگی دەرکردووە. لە ساڵێ ٣٤٤ زایینی لە ئەنتاکیە لەدایک بووە و لە ساڵی ٣٩٧ ی زایینی کراوە بەسەرۆک و قەشەی کوستانتینیە. لە کوستانتینیە بنکەیەکی خێرخوازی ڕۆنا و دژایەتی دونیاپەرستیی ڕۆحانییە پایە بەرزەکان و داوێن پیسیی ئیمپراتۆری دەکرد. لە ساڵی ٤٠٤ ێ زایینی دوور خرایەوە بۆ قەوقاز و تا ئەوی بەپێی پیادە ڕۆیشت. لە ساڵێ ٤٠٧ ێ زایینی کۆچی دوایی کرد. لە پاش مەرگی نازناوی موقەددەسی پێ درا و تاهەنووکەش لەپز شیرینی و قسە ڕەوانیی وی لە کتێبی مەسیحییەکانا هەر باس دەکرێ و نازناوەکەشی هەر لەوەوە هاتووە. وشەی کریسۆستۆم بەزوبانی گریکیی واتە (دەم زێڕین). لە سروودی دوانزەهەمی (بەهەشت)ی دانتیدا ناوی هاتووە. و. ف

دەیری ئاجیا لاڤراس Aghia Lavras

سەر لە بەیانی بوو کە چووین. دڵەڕاوکەی بینینی (لاڤراس)ێ مەزن و بەناوبانگمان هەبوو: دەیرێک کە ئیمپراتۆری بەدبەخت (نسیفورس فوکاس) ڕۆینابوو. ئەو تامەزرۆ بوو تاجی پادشایەتی فڕێ دا و وەک زاهیدێک لەپەنا ئەم دەیرەدا بژێت. بەڵام لەلایەکی تریشەوە زۆر حەزی لە ژن بوو، هەر ئەوەش بووە هۆی ئەوەی ڕۆژ بەڕۆژ بۆ دەیرچوونەکەی دوا بکەوێ، تاوەکو یەکێک لە ئەمەکدارترین هاوڕێکانی، بەشمشێرێکەوە هات و سەری لە لەشی جیاکردەوە. گەیشتینە دەیرەکە. جووتێ سنۆبەر لەحەوشەکەدا بوون، یەکێکیان (سان ئاتاناسیۆس)ی ئیعتراف وەرگری (نسیفورس فوکاس) ناشتبووی، ئەوی تریشیان موریدەکەی کە ناوی (ئیمیسیۆس) بوو. (ئاتوس) ترۆپک بەفرین، وەک (هێزی بێ هاوتا[*]) بەسەر دەیرەکەدا دەینۆڕی.

بۆ ژووری شمەکی پیرۆز و جلوبەرگی کاهینەکانیانی کلێسایان بردین و بەشانازییەوە گەنجینەگەلی دەیرەکەیان پیشان داین: کاسە سەری (سان بازیل)ی گەورە، شەویلکەی (تیۆدرۆستراتێلاتێس)، باسکی چەپی (کریسۆستۆم) و گەلێ ئێسکی جۆراوجۆری تر. قوتوویەکی جوانی پڕ لەخاچیان کردەوە، بەبەردی گرانبەها و مرواری ڕازابۆوە و هونەری هەڵکۆڵینی تێدا بەکار هاتبوو. ناو قوتووەکە پارچەیەکی گەورە لە خاچە ڕاستەقینەکەی مەسیحی تێدابوو. ڕاهیب لەحاست شکۆی ئەم شتانەدا لێوەلەرەی پێ کەوتبوو. وتەی مەسیحییەکی ڕاستەقینەم وەبیرهاتەوە کە گوتوویەتی: "هەموو پارچە دارێک خاچە، چونکە دەتوانی خاچی لێ دروست کەیت!"[**] ئینجا جلوبەرگی سەربازی (نیفۆروس فوکاس)یان پیشان داین. جلکەکان لە زێڕ بوون و بەگوڵەباخ و سۆسەن مەلیلەدۆزیی کرابوون. هەروەها تاجە زێڕینەکەی بەزێڕوزیوی سەوز و سوور ڕازابۆوە و کتێبی پیرۆز بەدەسخەتی خۆی، بڕێکی زۆریش دەفتەری ژمێریاریی کە مۆرکە لێی دابوون.

من و هاوڕێکەم تەژی لە ستایش ببووین. بەڵام ئەمانەش تاری دڵمانی نەدەهێنایە

(*) لەکلێسا خۆرهەڵاتییەکاندا، مەسیح گۆی زەوی بەدەستە چەپی گرتووە و دونیا بەرەکەت دەدا. و.ع

(**) ئەمە قسەی قەدیس فرانسیسکۆسە. و. ک

خرۆش. لەبەردەم دەرگای کتێبخانەدا بۆنی دوو داری (گیزگل)ی تازە چرۆ کردووم باشتر لەهەر شتێ بەسوپاسێکی فەراوانەوە وەبیر دێ. تەواوی لەشم هەروا بۆنێ ئەو دار (گیزگل)ەی کە ئەو هەمووە خۆشم دەوێ– ئەو بۆنە دڵگیر و توندەی کە مەستێ هێنەرتر لە شەراب و ژن و شکۆی دونیایە– هەڵدەمژت. لێواولێو بووم لە تەڕو تازەیی.

ڕۆژێ دواتر بەیانییەکەی، پێش خۆرکەوتن، بەرەو دوندی کێوی ئاتوس بەڕێ کەوتین. هێشتا دەنگی سەنج نەدەبیسترا و مەلەکان وەخەبەر نەهاتبوون. ئاسمان ساماڵ و شیریی ڕەنگ. ئەستێرەی گەلاوێژ لەدوورەوە وەک سەرافیم[*]ێکی شەش باڵ بەسەر بەرزایی خۆر هەڵاتەوە دەدرەوشایەوە.

پاپا لۆوکاسی کوڵەبنە بەقاچی چەماوەوە –پێشمەرگەی دێرین– هەنووکە پێشمان کەوتبوو تا ڕێگەمان پیشان دا. جارجارە دەوەستا تا سەبارەت بەزەریا، سەبارەت بەشەڕ و شۆڕ لەگەڵ تورکاندا بۆمان بدوێ. ژیانی ڕابردووی وەک ئەفسانەی دێوودرنجان لەناخیدا مابۆوە. دەتگوت ئەو ژیانەی پێشووی لە هەسارەیەکی فراوانتر و پڕ مەترسیتر، لە هەسارەیەکی تەژی لەهاوار و نەفرەت و ژندا ڕووی داوە.

پەیتا پەیتا بەسەرهاتی خۆی دەگێڕایەوە و زیندووی دەکردەوە و هەستی شادومانیی دایدەگرت. لەگەڵ ئەوەشدا کە حاشای لەژیانی ڕابردووی کردبوو، بەڵام یەکە بەیەکەیانی لە جبەکەیدا پێچابۆوە و لەگەڵ خۆیدا کۆڵکێشی دەکردن.

هەنووکە، لەژێر دارسنۆبەرێکی گەورەدا ڕاوەستا. دڵی بۆ قسە و باس کەوتبووە فرتە فرت.

– کوڕینە وا باشترە لێرەدا پشوویەک بدەین و تۆزێ قسان بکەین، خەریکە دڵم دەتەقی!

کیسەیەک تووتنی لەژێر چاکی جبەکەی دەرهێنا و سیگارێکی پێچایەوە و ئینجا سەری قسانی دامەزراند:

(*) سەرافیم: بوونەرەرگەلێک بەشەش باڵ و دەست و پێ و خاوەن دەنگی ئینسانیی. (ئەشعیا پێغەمبەر) لە ئەندێشەی خۆدا ئەو بوونەوەرانەی بینیوە کە بەدەوری عەرشی خودادا پیاسە دەکەن. و. ف

– هەر ئەم زەلامەی کە ئێستا لەم جبەیەدا بەرامبەر خۆتان دەیبینن، ڕۆژگارێ بەلیۆنیداس، بەقارەمان لیۆنیداس کالیمنۆسی مایەی ترسی تورک، بانگ دەکرام. ئەوکات پێشمەرگە بووم، بەڵام ئاخۆ ئەدی چۆن بوو جبەم پۆشی؟ ئەمەیان با بمێنێ بۆ کاتێکی تر. هێندە بەسە بڵێم کە هیچ کات پێشمەرگەکەی ناخم بیانوو ناگرێ. ئەدی بۆچی بیانوو بگرێ کە من بەخواردن و شەراب، وەک ئەوەی ئاغا بێ، تێری بکەم؟ (لۆکاس) لەگەڵ ڕاهیبەکانی تردا نان و زەیتوون دەخوا، بەڵام کاتێ دەچێتە هۆدەکەی خۆی، ئەوسا دەرگاکە دادەخا و سفرە بۆ لیۆنیداس ڕادەخا و دەکەوێتە گۆشت خواردن. بینیتان ئێمە یەک کەس نین، بەڵکو دوو کەسین. تێگەیشتن؟ هەر دەمویست ئەمەتان پێ بڵێم. ددانتان بەتاوان وەک تۆبە وایە. من قسەی خۆم کرد و هەست دەکەم باری شانم سووکەڵە بووە. ئەلعان وا چاکە بەڕێ کەوین!

هاوڕێکەم کە لەپێکەنینا ژانی کردبوو، گوتی: "ئافەرین قارەمان لۆوکاس، هەر بەڕاستی دەستت نەڕزێ. بەڵام پێتوانییە کە ئەمە ئیشی شەیتان بێ؟"

ڕاهیب بەسەگێتی چاوێکی داگرت، گوتی: "بێگومان. بێگومان بەیانیان دەکەومە وەها گومانێکەوە، بەڵام تا شێوان ئەو گومانەم بیردەچێتەوە!"

گوتم: "بۆ ئەوەی لەبیرت بێ ئەوا گرێیەک لەدەستەسڕەکەت بدە!"

مژێکی قووڵی لە سیگارەکەی دا و دووکەڵەکەی لە کەپوویەوە دەرکرد و گوتی: "ئاخر دەسەسڕم نییە!"

هەمدیس کەوتینەوە هەڵزنین. سەوڵ، سنۆبەر، خەرەندگەلی ترسناک. زەریا کە ئەمڕۆ ئارام بوو، لەو خوارەوە لەژێر تیشکی هێمنی بەرەبەیاندا ڕاکشابوو. ڕووناکیی کە بەرەو زیادبوون دەچوو. دەمانتوانی دوورگەکانی ئیمبرۆس، لیمنۆس و سامۆسراس لەدوورەوە ببینین. پێدەچوو لەهەوادا مەلە بکەن و ئاو جورئەت نەکا توخنیان کەوێ.

گەیشتینە ناو بەفر. پاپا لۆکاس بەپارێزەوە و بەهێواشی هەنگاوی دەنا. ئێمە هەڵدەخلیسکاین و دەکەوتین. بەئەسپایی و ترسەوە بەسەر بەفر و شەختەدا دەڕۆیشتین. کێو زۆردار و ترسناک و نائینسانیی بوو. هاوڕێکەم کە لەپێشمەوە دەڕۆیشت، کوتوپڕ ڕاوەستا و دانەوێوە، سەیرێکی خەرەندە قووڵ و بێ بنەکەی کرد.

سەرەسووڕەی پێکەوت. ڕووی کردە من و بەورتەورتە گوتی:

– وا باشترە بگەڕێینەوە!

بەتانووتەوە تەماشایەکیم کرد و گوتم: "جا عەیب نییە؟" ئاخر من زۆر حەزم دەکرد بگەمە ترۆپک.

بەسەرشۆڕییەوە گوتی: "با، با، عەیبە. دەی بۆ پێشەوە!"

هەمدیسان بەرەو سەرەوە بەڕێ کەوتین. کاتێ پێمان نایە سەر دوندی کێوەکە، خۆر لەئاسۆ هاتبووە دەر. هەردووکمان هەناسەبڕکێمان بوو، بەڵام ڕوخسارمان دەدرەوشایەوە، لەبەرئەوەی ئامانجمان ئەنگاوتبوو.

بۆ عیبادەت چووینە نوێژخانەیەکی بچووکەوە تا کورتە نوێژێک بۆ تەجەلای مەسیح بکەین. لەم ماوەیەدا باوکە لۆوکاس بەچەخماخەکەی و پووش و پەڵاشی کە لەسەر ڕێگەکە کۆی کردبۆوە، ئاگری کردەوە. لەهەگبەکەی تۆزێک قاوەی دەرهێنا و کوڵاندی. شنەبایەک هەڵی کرد.

لە حەژمەت سەرما، لە پشت گابەردێکی گەورەوە هەڵکورمابووین و تەماشای زەریای مات و بێ بناری پێشمان و دوورگە سەرئاو کەوتووەکانمان دەکرد، هەروەها سەیری ئەو دوور دوورانە کە کێوە غەریبەکان قەبارەیەکی قوڕقوشمییان بەهەوا بەخشیبوو.

باوکە لۆوکاس گوتی: "دەڵێن لەم دوندە پیرۆزەوە دەتوانیت کوستانتینیە ببینیت!" وای گوت و چاوێ بڕییە خۆرهەڵات تا بەشکەم ئەو پایتەختە پادشایەتییە ببینێ.

– باوکە لۆوکاس، تۆ تا ئێستا بینیوتە؟

ڕاهیب هەناسەیەکی هەڵکێشا و گوتی: "نا، شایانی ئەوە نەبووم بیبینم. وەک بڵێی تەنیا چاوی لەش بەس نەبێ، بەڵکو پێویستە چاوێکی ترت هەبێ، چاوی ڕۆح! حەیفێک ڕۆحێ من نزیکبینە!"

گوتم: "بەڵام تۆ توانای بینینی خودات هەیە!"

ڕاهیب وەڵامی دامەوە: "بینینی خودا پێویستی بەچاو نییە. ئەو لە جگەر و (سی)ش لێمان نزیکترە."(*)

(*) ئەو قسەیە چەند لەم ئایەتەی قورئان دەچێت: انا اقرب الیکم من حبل الورید. و. ف

له هەموو ئەو ماوەیەدا هاوڕێکەم مات و بێدەنگ بوو. هەڵبەت نەیدەتوانی له جەستەی خۆش بێ کە بۆ ساتێک ترس دایگرتبوو. لەوە زیاتر نەیتوانی خۆی ڕابگرێ. دەستی هێنایە پێشی و بەگوڕ دەستی گرتم و گوتی: "تکا دەکەم ببووره. سوێند دەخۆم جارێکی تر دووباره نابێتەوه."

ئایۆسافیۆ Iosaphioio

شانزەیەمی دیسامبەر

ئەوڕۆمان لە ستۆدیۆی نەقاشیی بەنێوبانگی ئایۆسافیۆدا بەسەر برد. (دە) ڕاهیبی وێنەکێش لەو ستۆدیۆیەدان. هەر هەفتەیەک، یەکێکیان کاروباری ناوماڵ و گسکدان و شت شۆردن و چێشتلێنان دەگرێتە ئەستۆ و ئەوانیتر خەریکێ وێنە کێشانن.

لەم ستۆدیۆیەدا، مەسیحگەلی زوڵف شانەکراو و تێر و تەسەل، پاقیژەگەلی شۆخ و شەنگ و تەڕلان، قەدیسانی گۆنا سوور و قانیع و بەتاڵ لەپیرۆزیی بەرهەم دێن و لەشێوەی وێنەدا بۆ ئەوپەڕی سنوورەکانی دونیای مەسیحییەت بڵاو دەبنەوە.

ڕاهیبەکان خەڵکانی ساکار و میوان دۆستن. حەزیان بەخواردنی باش، شەرابی چاک و گوربەی خەسیوە. دوای ژەمی شێو چەند سەعاتێک بەدەوری ئاگردا دانیشتین و کەوتینە دەمودۆ. قسەکانی ئێمە سەبارەت بەم دونیا بوو، کەچی ئەوان سەبارەت بەو دونیا قسانیان دەکرد. باوکە ئاکاکیوس، ڕاهیبێکی کورتەبنە و قەڵەو و قاچ ئاوساوبوو، تەواوی ئەو ڕۆژە هەر لەبەیانییەوە خەریکی کێشانی وێنەی قەدیس ئەنتۆنیۆس ببوو، هەنووکەش بەدەم دەستهێنان بەسەر گوربە ڕەشە قەڵەوەکەی سەر کۆشیدا، زۆر بەگوڕ باسی ئەو زاهیدە موقەدەسەی دەکرد:

– ڕۆژێکیان کەنیشکی دەچێ بۆ لای زاهید و پێی دەڵێ: هەموو فەرمانەکانی خودام بەجێ هێناوە، هەموو کات پشت بەخودا دەبەستم، ئاخۆ خودا دەرگاکانی بەهەشتم بۆ دەکاتەوە؟ قەدیس ئەنتۆنیۆس لێی دەپرسی: ئایا هەژاریی بۆتە سەروەتت؟

– نا باوکە!

– ئەی ڕیسواییت بووەتە شەرەفی تۆ؟

– نا باوکە!

– دوژمنت بۆتە دۆست؟

– نا باوکە!

– کەواتە کچم بگەڕێرەوە و خەریکبە. چونکە حاڵی حازر خاوەنی هیچ نیت!

هەروا کە لە ئاکاکیۆسم دەنۆڕی، هەر ئەوەی کە لەبەر زۆرخۆریی و تینی ئاگرەکە و یادەوەریی ئەو زاهیدە ترسناکە شەلاڵ لە ئارەقە ببوو. لەدڵی خۆدا گوتم: "بڵێی بەدرێژایی ئەورۆ چ ئانتۆنیۆسێکێ گۆنا سووری وێنەکێشابێ؟"

هەستێکێ ئەهریمەنانە هانی دەدام پێی بڵێم: "هەستە بگەڕێرەوە و خەریکبە. چونکە هێشتا خاوەنێ هیچ نیت!"

بەڵام هیچم نەگوت!

توێژاڵێک لەچەورێ و خووگرتن و ترسنۆکیی گەمارۆی ڕۆحیان دابوو. ئەلعانیش گەر ڕۆح لەقووڵایی زیندانەکەیەوە هەر ئارەزوویەکی با، ئەوا چەورێ و خووگرتن و ترسنۆکیی شتێکی تەواو پێچەوانەیان لەوە ئەنجام دەدا کە ڕۆحی گەرەکی بوو. هەر بۆیە، لە ترسنۆکییەوە هیچم نەگوت.

ئەو شەوە کە چووینە ناو جێگە، مەسەلەکەم بۆ هاوڕێکەم گێڕایەوە.

ئەو بۆ دڵخۆشیدانەوەم گوتی: "وایش نییە. بێگومان لەڕووی ڕێزگرتنەوە بووە نەک ترسنۆکیی. بەزەیی نەیهێشتووە کەسێکی ناسکی وەک ئەو پیاوە دڵگیرکەیت، یان ڕەنگە لەبەر ئەوە هیچت نەگوتووە کە قسەکەی تۆ دەوای دەردەکە ناکات!"

بەناڕەزایی دەربڕینەوە گوتم: "نا، نا، خۆ گەر واشبێ وەک تۆ دەیڵێی، دەبێ بەسەر ئەو تۆزە چاکەخوازییانەی تۆ باسیان دەکەی– ڕێزنان، بەزەیی، بەرژەوەندیی– دا سەرکەوین. ئاخر ئەو چاکەخوازییە گچکانە زیاتر لەخراپەکارییە گەورەکان دەمترسێن، چونکە بەڕواڵەت جوان و لەبەردڵن و زۆر ساناتر فریومان دەدەن. دەبێ بڵێم لەبەر ترسنۆکیی هیچم نەگوت، لەبەر ئەوەی دەمەوێ ڕۆحم شەرمەندەکەم و لە دووبارەبوونەوەی کارێکی ئاوها بەری پێ بگرم!"

بۆ ڕۆژی دوایی، لەهەیوانی شووشەبەندی خەڵوەتگەکەدا، لەنێو قەدیسگەلی ڕوومەت ئاڵ و پاقیژەگەلی خڕوخەپانی وێنەکێشراودا، لەگەڵ (دە) هونەرمەندی

جبەپۆشدا شیرمان خواردەوە و نانێ برِشتەی گەنممان خوارد. خۆرەتاوی زستان هێدی هێدی لەگەڵ بۆنی خۆشی سنۆبەردا لەپەنجەرە گەورەکانەوە دەهاتە ژوورەوە. قسانمان دەکرد و پێدەکەنین. ئێرە کێوی ئاتوس نەبوو، لێرە مەسیح هەستابۆوە و لەگەڵ ئێمەدا پێدەکەنی.

کاتێ رِەهبانەکان، موجیزەگەلی قەدیسەکانیان دەگێرِایەوە و چاوانیان لەئیمان، یان بێ ئیمانیدا دەیدا لەیەک، روخساریان ئارنگی دەدا.

پاپا ئاکاپیۆس دەستی رایەڵ کرد و یەکێک لەوێنەکانی پیشان داین کە بەدیوارەکەی بەرامبەرمانەوە هەڵواسرابوو. وی لە هونەرمەندەکانی تر جحێڵتربوو. ریشی بریقەدار و رِەش و لێوەکانی سووربوو. بەدەم هەڵگوتن بەکارەکەیدا گوتی:

– ئەمە زاهیدێ گەورە (ئارسنیۆس)ە. ئەو ژنەی لەبەر پێیدا چۆکی داداوە بانوویەکی قەشەنگ و بەگزادەی رِۆمە کە دەشت و کێو و زەریای بریوە تا لەبەردەمیدا کرنۆش ببات. بەڵام ببینن کە ئەو چۆن بەپەنجە ئاماژە بۆ زەریا دەکا و نێوچەوانی تێکناوە – دەمەوێ ئەوە پیشان دەم کە ئەو چۆن بەتوورِەییەوە ئەو ژنە لە خۆی دەتارێنی – پێی دەڵێ: برِۆ و بەکەسیش مەڵێ منت بینیوە، چونکە ئیدی لەمەولا زەریا دەبێتە رِێی کانی و ژنان بەلێشاو روو دەکەنە خەڵوەتخانەکەم! ژنەیش بەتکا و رِەجاوە دەڵێ: باوکە دۆعام بۆ بکە! زاهید لەوەڵامدا دەڵێ: ژنەکە، لە قاپی خودا دەپارِێمەوە کە من لەدەست یادی تۆ غافڵ کات!"

شێوەکار، رووی کردە ئێمە و بەنیگایەکی دزێوانەوە پرسی: "لەقاپی خودا دەپارِێمەوە کە من لە دەست یادی تۆ غافڵ کات، یەعنی چی؟"

بێدەنگ بووین چونکە لە مەبەستی رِاهیب حاڵێ نەبووین.

– یەعنی جوانیی ئەو ژنە زاهیدی ورووژاندبوو. لەبەرئەوە لەخودا دەپارِایەوە لە یادی ئەو ژنە غافڵی کات!" هاورِێکەم لەکاتێکدا کە چاوێکی لە رِاهیب داگرت، گوتی: "ئەدی باشە لەبیری کرد؟"

رِاهیب گوتی: "شتی وا دەبێ؟" بەڵام هەر کە بینی هاباکوکی پیر نیگا خەنجەر ئاساکانی دەبرِێتە چاوانی، لە قسەکانی ژێوان بۆوە و لێوە سوورەکەی خۆی گەست.

دەیری سانت پاوڵ Saint Paul

بە بەلەم بۆ ئەو دەیرە چووین. چەند بە شکۆ بوو! زەریای هەزار رِەنگ – شینی کاڵ و سەوز – لەگەڵ رِەنگی پیرۆزەییدا. گاشەبەردی هەڵواسراو وەک پلی خوێن. ئەشکەوتی رِەش. کۆترە کێوی و پاشان ناکاو لمی سپیی رِاخراو.

ئەمرِۆ هاورِێکەم سەر و دڵ خۆش بوو، قاقای پێکەنینەکەی بەلەمەکەی دەلەرانەوە. پێمگوت: "دەوری چینییەکی توورِە ببینە!" ئەویش بەخێراییەکی سەر سورِهێنەوە رِیزی وشەی بەخەیاڵ چینیی لەزاری هەڵرِشت. هێند کەیفم پێی ساز بوو کە لە بەلەمەکەدا جێم نەدەبۆوە. پێمگوت: "ئێستا عارەبییانە عیشق بکە!" ئەویش بەخرۆشانەوە کەوتە دەربرِینی عیشقی خۆی بەرامبەر ژنە عارەبێکی نادیار. بەم شێوەیە بەخێرایی برووسکە، گەیشتینە بەندەری سەومەعەکە و ملی هەورازی سەخت و دژوارمان گرتە بەر.

دەرکەوانەکە خەڵکی سیفالۆنیا(*) بوو. پیرەمێردێکی نارِەسەن و تانەباز بوو. بۆ کات بەسەربردن، بەرِۆژ لەبەر دەرگاکە دادەنیشت و بەچەقۆ شتگەلێکی دادەتاشی کە لە مەسیح و قەدیس و شەیتان دەچوون. بەوردی هەڵیسەنگاندین و بەبزەوە پرسی: "بێ ئەقڵینە، ئەوە لێرە چ دەکەن؟"

– پیرەمێرد، بۆ عیبادەت هاتووین!

– لە کوێ؟ ناشێ مێشکتان کای تیابێ؟

– لە دەیر!

– کام دەیر، کام دەیر؟ چ دەیرێک لە ئارادا نییە. بەقسەم کەن، بگەرِێنەوە باوەشی دونیا!

دەممان بووە تەڵەی تەقیو و لێی رِامایین. هەر بەرِاستی دیار بوو بۆمان بەداخ بوو.

پاش ئەوە هەڵی دایە و گوتی: "گاڵتەدەکەم. فەرموو بێنە ژوورەوە، بەخێربێن!"

(*) دوورگەی سیفالۆنیا، دوورگەیەک کە بەناوی (سیفالۆس) هوە ناونراوە. سیفالۆس چیرۆکێکی درێژی لەگەڵ (بورکریس)ی ژنیدا سەبارەت بەگومان و دڵپیسیی هەیە کە بەکوشتنی ژنەکەی و ئاوارەبوونی خۆی کۆتایی هات. و. ع

چووینە ژوورێ و لەهۆدەکانی چواردەوری حەوشەکەمان ڕووانی. ڕاهیب بەتانووتەوە گوتی: "لەپووره هەنگەکەی خودا بنۆڕن. تەماشای هۆدەکان بکەن. ڕۆژانێک ئێره جێی مێشهەنگ بوو، جێگەی ئەو هەنگانەی کە هەنگوین دروست دەکەن. وا ئەلعانیش بووەتە جێگەی نێره هەنگان. وای... وای لە چزووەکانیان!"

پاشان بەپێکەنینەوە قسەکەی تەواو کرد: "خودا ڕوحمتان پێ بکات!"

ئێمە دوو لێوەمان نەکرد. بەڵام لە دڵەوە زیز بووین. چما ئەم دەیره مەزنە تا ئەم ڕادەیە پاکێتیی و پیرۆزیی خۆی لەدەست داوە؟ ئاخۆ هەر پێڵووە بەتاڵەکان بۆ ڕاهیبەکان ماونەتەوە و پەپوولە پیرۆزەکان پێڵوویان چۆڵ کردووە و فڕیون؟

بەپێوپلی شەکەتەوە بەپێپلیکانە بەردینەکانا سەرکەوتین کە دەچۆوە ژووری میوانخانە. هاوڕێکەم وەک بەزەیی پیامدا بێتەوە، باسکی گرتم و گوتی: "پەلە مەکە. هیوابڕاو مەبە. مادامەکی ورەی ڕۆحمان بەرز و ڕێگەی تێکشکانی نەگرتبێتەبەر، نیگەران مەبە. چونکە بەتێکشکانی ورەی چەند ڕۆحێک ئیدی دونیاش دەڕووخێ. ئەمانە کۆڵەگەی دونیان. هەرچەند لەپەنجەژمێرێک زیاترنین، بەڵام دەی ئەوەش کیفایەتە!"

ئینجا بەتوندی ڕایتەکاندم و بەپێکەنینەوە گوتی: "هێی مۆسۆلینی داماو، بەرخۆدانت هەبێ!"

چووینە هۆڵەکە. ئەندامان، پێنج شەش کەسی کەتە و چوارشانە کە دەستیان بەشێوەی خاچ لەسەر سینگ دانابوو، بەدەوری عابیددا دانیشتبوون.

عابید لەسەر تەختێک لەنێوەڕاستیانا دانیشتبوو. زەلامێکی قورس و بەڕێز بوو بەڕیشێکی ڕەشی لوول، سیمایەکی ژنانە، دەست و پەنجەی سپی و کڵاوێکی ڕەشی ئاوریشمینی لەسەردا. دەستی بەنازەوە ڕایەڵ کرد تا ماچی کەین. پاشان سەبارەت بەبارودۆخی دونیا پرسیاری لێ کردین.

یەکێ لە ئەندامان پرسی: "لە ئینگلستان چ باسە؟ ئەدی لەئەڵمانیا؟ پێتانوایە شەڕێکمان لە پێشبێ؟"

ئەوی کەیان لەکاتێکدا کە چاوی لەوەی تەنیشتی دەقرتاند، گوتی: "ئینشەڵڵا، هیوادارم ئەڵمانەکان ڕیسوابن!"

هەر کە ئەمەی گوت، یەکێکی قەڵەو و کەتەیان تێدابوو، قنجەپی هەستا و گوتی: "ئەڵمانەکان، هەموو ئینگلیزەکان و فەڕەنسی و ڕووسەکانیش وەک پاروو دەپێچنەوە. گەر درۆم کرد لووتم ببڕن. ئاخر ئەڵمانیا مەسیحی سەردەمە، دونیا ڕزگار دەکات!"

عابید لە کاتێکدا کە دەستە سپیکەلانەکەی بەدەمییەوە گرتبوو تا بەر لە پێکەنینەکەی بگرێ، گوتی: "جێرمانۆس دانیشە!"

ئینجا ڕووی کردە ئێمە و گوتی: "زۆر گوێی مەدەنی، ناوی جێرمانۆسە و مانای وایە لایەنگرێ ئاڵمانە. ئەوە برادەران پێی ڕادەبوێرن!"

بەڵام لەکاتێکدا کە خەریک بوو وتووێژەکە ڕیتمێکی گونجاوی بەخۆوە دەگرت، دەرگای ژوورەکە کەوتە سەر گازەرای پشت و ڕاهیبێکی وشک و ڕەقەڵە و درێژ بەسەری داتلێشاوەوە خۆی بەژووردا کرد. خوێن بەڕیش و جبە شڕ و دڕاوەکەیدا دەچۆڕا.

هاواری کرد: "عابیدی پیرۆز، بنۆڕە دژە مەسیحەکان چییان لێ کردووم، تەنها لەبەرئەوەی لەڕۆژی هەڵبژاردندا دەنگم بەتۆ داوە."

عابید بەڕەنگ هەڵبزڕکاوییەوە هەستایە سەرپێ و نەڕاندی: "ونبە لەبەر چاوم، مەگەر نابینی میوانمان هەیە؟"

ڕاهیب بەنیاز نەبوو بچێتە دەرێ. کڵاوەکەی داگرت. کڵاوێکی شیتاڵ شیتاڵ کە خوێنی لێ دەتکا.

– دەمەوێ ئەم کڵاوە بەدەیرەکەی قەدیس پاوڵدا هەڵواسم تا بزانێ چۆن دەیرەکەی بەرەو داڕووخان و داڕمان دەڕوا!

ئەندامان بەپەشۆکاوییەوە هەستان و هەرچێ سەرزەنشتیان کرد سوودی نەبوو. تا وردە وردە بەرەو دەرەوە ڕایانکێشا. ئێمەیش لەم بێنەوبەردەیەدا، هەڵمان قۆستەوە و بەنێو ڕاهیبەکانا خۆمان دەرباز کرد و بۆی دەرچووین.

چووینە دالانەکە و بێدەنگ سەروخوارمان دەکرد و دەگەڕاین. دەرکەوانەکە هەستی پێ کردین و تێگەیشت. دەستی لە قەدیس و زوڕییەت تاشین هەڵگرت و بەقاقای پێکەنینەوە بۆ لامان هات.

گوتی: "برادەرینە نیگەران مەبن. خۆ ئێوەش باوکە (ئینۆسێنت)[*]تان بینێ، بینیتان چۆن سەریم دادڕ دادڕ کردبوو! بەڵام هەمدیس چاک دەبێتەوە. مەترسن، یەکەم جاری نییە!"

هاورێکەم پرسی: "بۆ لەم دەیرەدا ئەم شتانە زۆر ڕوودەدەن؟ یان باشتر بڵێم، ئایا شەیتان هاتۆتە ئێرەیش؟"

– ئەدێ چۆن کوڕم، چما ئێوە چۆن بیردەکەنەوە؟ هەرچێ بکەی شەیتان بەجۆرێک خۆییت پێدەگەیەنێ. هەبوو نەبوو دەیرێک هەبوو، سێسەد و شەست و پێنج ڕاهیبی تێدابوو. هەر ڕاهیبێ سێ دەست جلێ شەڕ و سێ ئەسپێ هەبوو. ئەسپێ سپی، یەکێ سوور، یەکێ ڕەش. ڕۆژێ سێ کەڕەت پاسەوانیی دەیرەکەیان دەکرد تا بەر لە هاتنەژوورەوەی شەیتان بگرن: بەیانیان بەئەسپی سپییەوە، دوای نیوەڕوان بەئەسپێ سوورەوە، شەوانەیش بەئەسپێ ڕەشەوە.

– دەی، شەیتان توانێ وەژوور کەوێ؟

ڕاهیبی دزێو پێکەنێ، گوتی: "ئەوە بەڕاستتە؟ هەمان کات کە ئەوان بەسەر ئەسپەوە پاسەوانیی دەیرەکەیان دەکرد، شەیتان لەژوورەوە لەسەر تەختەکەی عابید دانیشتبوو. ئاخر شەیتان هەر خودی عابید بوو!"

هاورێکەم پرسی: "ئەدێ تۆ قەدیسی دەرکەوان، تا ئێستا شەیتانت بینیوە؟"

– هەڵبەت بینیومە!

– قلافەتێ چۆنە؟

– خڕ و خەپانێکێ بێ ڕیش، جوانکیلە و ناسک، تەمەن دوانزەساڵان!

تەماشایەکێ هەردووکمانێ کرد و چاوێکێ داگرت. گوتی:

– "لام وایە عابیدە موقەدەسەکەی ئێمەتان بینێ. بەڕای ئێوە چۆن زەلامێک بوو؟ لە دوعای خێرێ بێ بەرێ نەبن!" ئەمەی گوت و لە کاتێکدا کە خەریک بوو لە پێکەنینا ژانی دەکرد، هەمدیس لەودیو دەرگاکەوە بزربوو.

هەر پێنج شەش ڕاهیبەکە هاتن و دەورەیان لێ داین. بۆ ئەوەی سەرێ داقڵیشاوی (ئینۆسێنت)مان لەبیربەرنەوە، بەرەو بارەگای پیرۆزێ دەیرەکەیان بردین تا کەلوپەلێ

(*) ئینوسنت Innocent واتە مەعسوم و دڵساف. و. ف

پیرۆزمان پیشان بدەن – هەندێ ئێسقان و هەدیەی (مۆغەکان)[*]– زێڕ و بخوور و داری عوود و سیسعومبەر– داوایان لێ کردین بۆنیان کەین. گوتیان گەرچی سەدان ساڵ بەسەر ئەم هەدیانەدا تێدەپەڕێ، کەچی هێشتا بۆن و بەرامەی خۆیان لە دەست نەداوە و ئەمەش خۆی لەخۆیدا موجیزەیەکی گەورەیە! لەوێ هاتینە دەرەوە و چووینەوە حەوشە. دەرکەوانەکە چاوی کردین و بەئیشارەت بانگیکردین. چووین بۆ لای. بەپێکەنینەوە گوتی: "بۆنیان خۆش بوو، وایە؟ موجیزەگەلێ گەورە! ئەگەر قۆڵۆنیای بەسەرا بکەن، بۆنی قۆڵۆنیای لێ دێ، نەوتی پێدا بکەی، بۆنی نەوتی لێ دێ. ئەدی ناڵێم موجیزەی گەورە! ئەمرۆ بۆنی چییان لێ دەهات؟"

هاورێکەم گوتی: "بۆنی سوورە گوڵ!"

– کەواتە بێگومان گوڵاویان بەسەردا کردوون!

ئەو کوتە دارەی دەنوشتاندەوە کە خەریکێ هەڵکۆڵینی بوو، هێند پێکەنی کە ئیدی بەپشتا کەوت.

– دەی یەڵڵا ئێستا بقوچێن، ئەگینا بزانن لەگەڵ ئێوەدا دواوم، تووشی گێچەڵێک دەبم. ئەوان بە شێتم دادەنێن و منیش ئەوان بەفشەکەر. شەیتانیش دار بەڕۆحی هەموومانا دەدات!

دەیری دیونیزیۆ Dionusio

بەرەبەیان بوو بەبەلەم بۆ ئەم دەیرە چووین.

گەمیەوانەکەمان (باوکە پێندیکێت) دەیگوت کە ئەم دەیرە خەمناکترین دەیری کێوی پیرۆزە. هەرچەندێک دڵت شاد بووبێ، لێرە نەتتوانیوە پێبکەنیت. لەم دەیرەدا چەندی شەرابت خواردبایەوە، سەرخۆش نەدەبوویت. دار دێمشتێک لەم دەیرەدا هەبوو کە لەحەوشە ڕووێنرابوو.

گەر باش سەرنجت دابا، دەتبینی مەسیح بەهەموو گەڵاکانی ئەو درەختەوە لە خاچ دراوە.

(*) مۆغەکان: مەبەست لەو سێ زەردەشتییەیە کە کاتی لەدایکبوونی حەزرەتی عیسا، ئەستێرەی ئەویان لە خۆرهەڵاتدا بینیبوو، ئیدی بۆ پەرستنی وی دەچنە ئۆرشەلیم. و. ف

قەشەیەکمان لەگەڵ بوو، بۆ (دافنە) دەڕۆیشت و ئێرەی جێدەهێشت. گوتی: "باوکە پێندیکێت، هەموو ئەم دونیایە خاچێکە کە مەسیحی لەسەر لەخاچ دراوە. نەک هەر بەگەڵای ئەو دارەوە، بەڵکو بەمن و بەتۆ و بەتەواوی بەردەکانی ئەم عەردەوە!"

ئەمە ئیتر لە حەوسەڵەی من بەدەر بوو!

– قەشە بمبوورە، من لە هەموو جێیەک مەسیح لەهەستانەوەدا دەبینم!

قەشە سەری ڕاوەشاند و گوتی: "کوڕم تۆ زۆر بەپەلەیت. ئێمە مەسیحی هەستاوە دەبینین، بەڵام دوای مردنمان. ئەم تونێلە خاکییە، ئەلعان و مادامەکی زیندووین هەمووی هەر لەخاچدانە!"

دۆلفینێک بەئارامیی لەئاوەکە هاتە دەرەوە. سەرپشتی نەرمی لەژێر تیشکی خۆردا بریقەیدەهات. هەمدیس خۆی بەئاوەکەدا کردەوە. دیسان هاتەوە دەرەوە و شادومانانە هەڵدەبەزییەوە. زەریای بەرفەراوان لەژێر ڕکێفیدا بوو. لەناکاو دۆلفینێکی تر لەدوورەوە دەرکەوت و هەر کامەیان پەلەی بەیەک گەیشتنیان بوو. بەدیداری یەکتر شادبوونەوە. ئەوسا شان بەشانی یەک بەکلکەلەقی و سەما سینگی ئاوەکەیان شەقار کرد و کەوتنە مەلە.

لە خۆشحاڵیدا ڕۆحم لە لەشما جێی نەدەبۆوە. دەستم هەڵێنا و ئەو جووتە دولفینەم پیشان دان و بەسەربەرزییەوە پرسیم: "چما مەسیح لەخاچ دراوە یان هەستاوەتەوە؟ ئەو جووتە دۆڵفینە چیمان پێ دەڵێن؟"

بەڵام تازە گەیشتبووینە دیۆنیزیۆ و جەنابی قەشە دەرفەتی نەبوو وەڵامم بداتەوە.

کاتێ پێمان نایە حەوشی دەیرەکەوە، وەختەبوو لەترسا دڵمان بووەستێ. هەستمان دەکرد بەزیندانیی هەتاهەتایی حوکم دراوین و هاتووینەتە بەندیخانەیەکی تەڕ و تووش و تاریکەوە. کۆڵەگەکان کورت و ڕەش بوون، تاقی بەینەکانیان نارنجییەکێ تۆخ. هەموو ئینجێکی دیوارەکان بەوێنەی وەرگیراو لە (ئیلهامەکانی یۆحەننا) پۆشرابوون: شەیتانەکان، ئاگری دۆزەخ، سۆزانیگەلێک کە ڕووباری خوێن بەنێوان مەمکەکانیاندا دەهاتە خوار، دێوی دۆزەخیی شاخدار، هەوەسی کڵێسا بۆ تۆقاندنی خەڵک و هێنانیان بۆ بەهەشت، نەک لەڕێگەی ئەڤینەوە، بەڵکە لەڕێگەی ترس و تۆقاندنەوە.

خانەخوێ گەییشت. کە ئێمەی بینی بەحەپەساوییەوە چاومان بڕیوەتە وێنەکان،

لێوە باریک و زەردەکانی کە ئاژاوەگێڕییان لێ دەباری، لە یەک هەڵبڕی – لە دیتنی دوو کەسێ تەڕپۆش و بەختیار لە تافی لاویدا، ناخی پڕ لەڕق و نەفرەت بوو. گوتی: "جوان چاوتان بکەنەوە. عینجە و فینجە مەنوێنن. باش سەیرکەن! جەستەی بونیادەم لێوانلێو لەئاگر و دێو و قەحپەیە. ئەو چەپەڵییەی دەیبینن دۆزەخ نییە، بەڵکو گەدە و گیپاڵ و ناوزگی ئینسانە!"

هاوڕێکەم بەناڕەزاییەوە گوتی: "ئینسان لەسەر شێوەی جوان خەڵق کراوە، کەواتە ئەم چەپەڵییە نییە، بەڵکو شتێکی ترە!"

ڕاهیب نەڕاندی: "شتێکی تر بوو، بەڵام ئێستا وا نییە. ئێوە لە دونیایەکدا دەژین کە ڕۆحیش بووەتە جەستە. گوناه بەبەر مەمکی خۆیەوە ناوە و شیری دەداتێ!"

پرسیم: "ئەدی چار؟ چما چ دەرگایەک بۆ ڕزگاربوون نەماوەتەوە؟"

– با، با، بەڵام دەرگایەکی تەسک و ترووسک. دەرگایەکی تاریک و پڕ مەترسیی، دەرگایەک کە بەهاسانی زەلامی پیادا ناچێ!

– مەبەستت کام دەرگایە؟

– بنۆڕن!

دەستی ڕایەڵ کرد و دەرگای دەیرەکەی پیشان داین.

هاوڕێکەم کە ڕقی لە قسەکانی ڕاهیب هەستابوو، گوتی: "حاڵی حازر ئامادەنین، مەگەر لە دواڕۆژدا کە پیر و پەککەوتە بووین. ئاخر جەستەیش دەستکردی خودایە!"

بزەیەکی تاڵ لەسەر لێوی ڕاهیب نەخشی و قیڕاندی: "جەستە دەستکردی شەیتانە. کاتی ئەوە هاتووە تێبگەن ڕۆح دەستکردی خودایە!" بەدەم ئالاندنی جبەکەی لەخۆیەوە، لەژێر یەکێک لەتاقە نارنجییەکاندا بزر بوو.

لە ناوەڕاستی حەوشەدا بەتەنیاماینەوە.

هاوڕێکەم گوتی: "وا چاکە بڕۆین، دیارە مەسیح لێرە ناژی!"

دەرگای دووسێ هۆدە کرانەوە. ڕەهبانگەلس لەپەیکەری ئێسکیی چوو، وەدیارکەوتن. تەماشایان دەکردین، پرتە و بۆڵەیەکیان لێوە هات و هەمدیس دەرگاکانیان داخستنەوە.

هاوڕێکەم دووبارەی کردەوە: "وا چاکە بڕۆین. ئەڤین لێرە بەدی ناکرێ!"

پرسیم: "چۆن؟ مەگەر بۆیان بەداخ نیت؟ پێت چۆنە چەند ڕۆژێک لێرە بمێنینەوە و باسی مەسیحی ڕاستەقینەیان بۆ بکەین؟"

– بۆ ئەمانە؟ قەت شتی وانابێت. هەوڵێکی بێهوودەیە!

– هیچ شتێ بێهوودە نییە. گریمان نەمانتوانی ڕزگاریان کەین، خۆ کارێکی مەحاڵمان کردووە!

هاوڕێکەم کە بەسەرسوڕمانەوە سەیری دەکردم، گوتی: "بەڕاستتە؟"

من کە دڵتەنگییەکی ناکاو خۆی لە ڕۆحمەوە پێچابوو، لەوەڵامدا گوتم: "چ دەبوو گەر بمزانیبا! چ دەبوو گەر بمتوانیبا ئەو کارەم کردبا! دڵم دەڵێ گەر بەڕاستیی پیاویت، لێرە بمێنەوە و جەنگ ڕاگەیەنە. بەڵام بەداخەوە ئەقڵ –شەیتان– مۆڵەتم نادات"

دوو ڕاهیب دانیان بەجەرگی خۆیاندا ناو لێمان نزیک بوونەوە، هاتن و ئێمەیان بردە ژوورەوە. بەدەوری دەیرەکەدا گەڕانیانین. وێنەی دێوێک کە سەری بەرازی پێوەبوو. وێنەی قەدیس کریستۆفەرمان بەسەر دیوارەکەوە بینی. وێنەی ددانەکانیان پیشان داین کە بەددانی دێو دەچوون. پاشان ناچاریان کردین کڕنۆش بۆ بازۆڵەی ڕاستی یەحیای غوسڵدەر بەرین. لە هۆڵی نانخواردندا، وێنەی دوو سەرافیمی سوور و ئاگرین، هەر یەکەیان جووتی ڕم بەدەستەوە. پێوپلە سپیکەڵانەکانیان لەسەر عەردێکی سەوز بوو. لەسەر دیواری لای چەپەوە وێنەی پاقیژە لەنێوان دوو فریشتەدا دانیشتبوو. لە دوو لاوە وێنەی درەختی سەوزی ڕووناک هەبوو. تەیرەکان لەسەر پەلکی درەختەکان هەڵنیشتبوون. لەپشت هەرکام لەفریشتەکانەوە دارسنەوبەرێکی باریک دانرابوو. وێنەی (قودرەتی بێ هاوتا) لەسەر گومەزەکە کێشرابوو. قردێلەیەک بەدەمییەوە و چەند پیتی درشتی سووری لەسەر نووسرابوو.

ڕاهیبەکان ئاماژەیان بۆ مەسیح کرد و گوتیان: "دەتوانن ئەو پیتانە بخوێننەوە: (یەکترتان خۆشبوێ!) ئەم وشانە بەسەر گۆچانە وشک هەڵاتەیەکیشدا بخوێنیت، شین دەبێ و چرۆ دەکات. ئێمە هەموومان شوێنمان دۆزەخە!"

گۆڕستانەکە هاکەزایی و ئەفسوونکەر بوو. لەبەرهەیوانێک دەچوو بەسەر زەریادا بنۆڕێ. تەنها پێنج شەش خاچی دارینی تێدابوو کە بەهۆی با و خوێوە پرتوکابوون.

ناکاو پۆلێک کۆتری سپی بەسەر سەرمانا هەڵفڕین. لە دووی ئاو بوون. یەکێ لە

ڕاهیبەکان، بەچاوانێکی لێوانلێو لە کوشتن و برسێتییەوە وەک ئەوەی بیەوی بیانگرێ دەستی هەڵێنا. لە هەمان کاتدا کە لەتاو برسێتیی ددانەکرەی پێ کەوتبوو، بەبۆڵەبۆڵ گوتی: "خودایە، چ دەبوو گەر تفەنگێکم پێبووایە!"

*

دواجار دیدەنییەکەمان کۆتایی دەهات. چەند ڕۆژ بەر لەگەڕانەوە، خۆم بۆ (کارولیا) ڕۆیشتم: کارولیا ئەو خەڵوەتگە کێوییەیە کە لەنێوان دوو گابەرددا ڕۆنراوە و بەسەر زەریادا دەنۆڕی. لەوێ لەو ئەشکەوتانەدا کێویترین و موقەدەسترین زاهیدگەلی (کێوی پیرۆز) دەژین. هەر یەکەیان دوور لەویتر لە ئەشکەوتێکدا نوێژ بۆ پاککردنەوەی گوناهەکانی دونیا دەکات. هەڵبژاردنی ئەو دووریی و تەنیاییە بۆ ئەوەیە نەبا بەبینینی ئادەمیزادێکی تر هەستی ئارامیی دایانبگرێ. هەر کامەیان زەمیلەیەکی گچکەی لەگوێ ئەشکەوتەکەیدا داناوە. ئەو گەمییانەی کە بەڕێکەوت واوە دێن، لەتێ نان و چەند دەنکێ زەیتون دەخەنە ناو زەمیلەکانەوە تا ئەم زاهیدانە لەبرسانا نەمرن. زۆر لەم زاهیدە کێوییانە بەرەو شێتیی دەچوون. پێیانوابوو باڵی چکۆڵەیان لێ ڕوواوە، بەهەڵدێرەکەدا دەفڕن و دەکەونە خوارەوە، هەر بۆیە ئەو کەنارەی خوارەوە پڕە لە ئێسک و پرووسک.

ئەو دەمە، ڕاهیبێک کە ناوی ماکاریۆس بوو، لەنێو ئەو قەلەندرانەدا دەژیا. پیرۆزیی و پاقژیی ئەم ڕاهیبە دەنگی دابۆوە. لەبەر بینینی ئەو بوو کە بەرەو کارۆلینا چووم. هەر ئەو کاتەی پێم نابووە (کێوی پیرۆز)، بڕیاری ئەوەم دابوو لەبەردەم ئەم زاتە گەورەیەدا سەری کڕنوش دانەوێنم و دەستی ماچ کەم و لای ئەو دان بەتاوانەکانما بنێم. نا – بەتاوانەکانمدا نا – پێموانییە تا ئەو کاتە تاوانێکی ئەوتۆم کردبێ، بەڵکو دان بنێم بەسەرکێشییەکی ئەهریمەنانەدا کە گەلێ جار دەچووە بن کلێشەم تا سووکایەتیی بە(حەوت فەرزە[*]ێ پیرۆز) و (دە وەسیەت)ەکە بکەم و بەلای تۆمارکردنی وەسێتە تایبەتییەکانی خۆمەوە بچم.

(*) ئەم فەریزەتانە، بەگوێرەی ڕیوایەتێک، لە سەدەی دوانزەیەمدا کە لەلایەن (پیتەر لومبارد)ەوە نووسراون، بریتین لە: غوسڵی تەعمید، تەسدیق، شێوی پیرۆزی ڕەببانیی، تۆببە، چەورکردن، نەزم، نیکاح. و. ف

لای نیوەڕۆ گەیشتمە خەڵوەتگەکان. هەریەک لەو خەڵوەتگانە کونێکی ڕەش بوو لەڕۆخی گابەردەکانا و هەریەکەشیان خاچی ئاسنینی خۆی لەدڵێ بەردda داکوتیبوو. لە یەکێ لەو خەڵوەتگانەوە پەیکەرێکی ئێسکیی هاتە دەرەوە و زەندەقم چوو. دەتگوت قیامەتە و ئەم پەیکەرە ئێسکییە بەرلەوەی جلکی گۆشت بپۆشێ، لەژێر عەرد هاتۆتە دەرێ. ترس و نەفرەت سەراپای بوونی لەخۆگرت و لەهەمان کاتیشدا ستایشێکی شاراوە و ڕانەگەیەنراو لەخۆوەی پێچام. نەمویرا لێی نزیک بکەومەوە. ناچار لەدوورەوە پرسیاری ڕێگام لێ کرد. بێ ئەوەی دوولێوە بکا، دەستە وشکهەڵاتەکەی ڕایەڵ کرد و ئەشکەوتێکی ڕەشی بەلێواری گاشەبەردێکەوە پیشان دام.

دیسان ملەی هەورازم گرتەوەبەر. تەڵەزمی بەرد پێوپلی بریندار دەکردم. کە گەیشتمە ئەشکەوتەکە، دانەویم تا سەیری ناوەوە بکەم. تاریکییەکی تەواو، بۆنی خۆڵ و بوخوور پۆنگی خواردبۆوە. وردە وردە توانیم گۆزەیەکی گچکە لە قەڵەشی بەردێکدا لەلای ڕاستەوە بەدی بکەم. جگە لەوە هیچی تری لێ نەبوو. هاتمە سەرئەوەی هاوارکەم، بەڵام بێدەنگی لە قووڵایی ئەو تاریکییەدا هێند بەلامەوە پیرۆز و ترسێنەر بوو کە نەمتوانی هاوار بکەم. هەستم کرد دەنگی ئینسان لێرە، کوفرە و تاوان. دواجار چاوم بەتاریکاییەکە ڕاهات. هەروا کە بەنیگای تیژەوە چاوم بڕیبووە ناوەوە، پرشنگێکی فسفۆڕییم بینی– ڕوخسارێکی ڕەنگپەڕیو و دوو دەستی لاواز کە لەقووڵایی ئەشکەوتەکەدا دەجووڵانەوە و دەنگێکی خۆش دەهاتە گوێم:

– خۆش هاتیت!

غیرەتم دایە بەرخۆم. چوومە ژوورەوە و بۆ لای دەنگەکە چووم. زاهید لەسەر عەردەکە کرووشکەی کردبوو. سەری هەڵێنا و لەو تاریک و لێڵەدا توانیم ڕوخساری ببینم کە لەقووڵایی جوانییەکی لەڕادەبەدەردا دەدرەوشایەوە – سەرێکی بێ قژ، چاوانێکی بەقووڵدا چوو– برسێتیی و شەونخونیی بڕستیان لێ بڕیبوو. هەموو قژی وەریو و سەری وەک کەللەسەر دەبریسکایەوە.

لەکاتێکدا کە بۆ ماچکردنی دەستی دانەویم. گوتم: "باوکە.. بەرەکەتم دە!"

ماوەیەکی درێژ هیچ کاممان دوولێوەمان نەکرد. بەتاسە و تامەزرۆییەوە لەو ڕۆحەم دەنۆڕی کە پەردەی جەستەی دڕاندبوو. ئەو جەستەیەی کە باڵ سست دەکا و

لێناگەڕێ ڕۆح بەرەو ئاسمان لە شەقەی باڵ بدات و بفڕێ. ئاخر ڕۆح دڕندەیەکی بێبەزەیی و مرۆخۆرە، زاهیدی هەر بەجاری خواردبوو.

نەمدەزانی چ بڵێم و لەکوێوە دەست پێ کەم. ئەو جەستە پەڕپووتەی بەرامبەرم لەگۆڕەپانس جەنگ دەچوو دوای کوشتارێکی بێڕوحمانە. جێچنگ و ددانی شەیتانم پێوە دەبینی. سەرەنجام ورەم بەخۆدا و پرسیم: "باوکە ماکاریۆس، هێشتا لەگەڵ شەیتاندا دەجەنگیت؟"

– ئیتر نا.. ڕۆڵە. هەنووکە پیر بووم و ئەویش لەگەڵ مندا پیر بووە. چ توانایەکی نەماوە... من ئیدی دەجەنگم!

بەسەرسوڕمانەوە گوتم: "لەگەڵ خوداوەند؟ چما بەتەماشیت بیبەیتەوە؟"

– کوڕم هیوادارم بدۆڕێم. هێشتا ئێسقانەکانم وەک خۆیانن و خۆبەدەستەوە نادەن!

– باوکە، ژیانی تۆ ژیانێکی زۆر سەختە. منیش دەمەوێ ڕزگار بم. باشە.. ئاخۆ چ ڕێگەیەکی تر نییە؟

زاهید بزەیەکی دڵسۆزانە کەوتە سەر لێوی و گوتی: "ڕێگەیەکی دڵپەسەندتر؟"

– باوکە، ڕێگەیەکی مرۆڤانەتر!

– تەنها ڕێگەیەک هەیە. یەک ڕێگە!

– ئەو ڕێگەیە کامەیە؟

– هەڵگژان! هەڵگژان بەڕیزی پێپلیکانەدا. لە زگی تێرەوە بۆ برسێتیی، لە گەرووی تەڕەوە بۆ تینوێتی، لەشادومانییەوە بۆ عەزاب. ئاخر خوداوەند لەسەر ترۆپکی برسێتیی و تینوێتیی و عەزاب دانیشتووە. شەیتانیش لەسەر تەختی ئاسوودەیی پاڵی لێ داوەتەوە. هەڵبژێرە!"

– من هێشتا گەنجم. دونیا جوانە. دەرفەتی تەواوم هەیە بۆ هەڵبژاردن!

زاهید بەپێنج ئێسکی دەستی، ئەژنۆمی گوشی و گوتی:

– کوڕم هەستە لەخەو. هەستە لەخەو بەرلەوەی مەرگ لەخەوت هەستێنی!

لەرزێک ڕۆچووە گیانمەوە. بۆ ئەوەی غیرەتم بێتەوە بەر، هەمدیس گوتم:

– ئاخر من گەنجم!

– مەرگ جوانگەلی خۆش دەوێ. دۆزەخ گەنجەکانی خۆش دەوێ. ژیان مۆمێکی کزەڵەیە بەئاسانی دەکوژێتەوە. ئاگاداربە، لەخەو ڕاچەنە!

ساتێک بێدەنگ بوو. پاشان گوتی: "ئامادەیت؟" من کە لێوڕێژ ببووم لەڕق و لاساریی، هاوارم کرد: "نا!"

– ئەمە سەرەڕۆیی گەنجێتییە! وادەڵێیت و پێشتوایە ئەوە تشتێکە کە شایانی خۆپێوە بادانە. هاوار مەکە، دەترسیت؟

– کێ هەیە نەترسێ؟ بەڵێ دەترسم. باوکی پیرۆز ئەدێ تۆ؟ چما تۆ ناترسیت؟ برسێتی و تینوێتیی و عەزابت چەشتوون، خەریکیت بەبەرزترین پلە دەگەیت، دەرگای بەهەشتت لێ دەرکەوتووە. بەڵام ئاخۆ ئەم دەرگایە دەکرێتەوە و دەتکەنە ژوورەوە؟ دڵنیایت؟

دوو دڵۆپ فرمێسک لەچاوانییەوە خزینە خوارەوە، هەناسەیەکی هەڵکێشا و ئینجا دوای تۆزێک بێدەنگیی، گوتی: "متمانەم بەمیهرەبانیی خودا هەیە. هەر ئەمەشە گوناهەکانی ئینسان دەبەزێنێ و لێیان خۆش دەبێ!"

– منیش متمانەم بەمیهرەبانیی خودا هەیە. یان باشتر بڵێم لەوانەیە هەرئەمەش ببێتە هۆی ئەوەی کە لە سەرەڕۆیی گەنجان خۆشبێ!

– هاوار بەماڵمان گەر تەنها پشت بەمیهرەبانیی خودا ببەستین. لەو حاڵەتەدا چاکە و خەراپە شان بەشانی یەکتر دەچنە بەهەشت!

– باوکە پێتوانییە میهرەبانیی خودا هێندە بەرفەراوانبی کە شتێ لەو جۆرەش ڕێی تێچێ؟

هەر کە ئەو قسەیەم بەزاردا هات، تیشکی بیرۆکەیەک (بیرۆکەیەکی موقەدەس، لەوانەشە ناموقەدەس، لەمێشکمدا پرشنگی دا) بیرۆکەی ئەوەی کاتێ ڕزگاریی تەواوەتی بەڕێوەیە، کاتیی ئارامیی تەواوەتی بەڕێوەیە، کاتی ئاگری دۆزەخ دەکوژێتەوە و شەیتان (کوڕە لاسارەکە) بەرەو ئاسمان هەڵدەگژێ، لەوێ چاوبەفرمێسک دەستی (باوک)ی ماچ دەکا و هاوار دەکا:(گوناهم کرد!) ئیدی باوکیش ئامێزی بۆ دەگرێتەوە و دەڵێ: (سڵاو کوڕەکەم! بەخێربێیتەوە. بمبوورە لەو قەدەرەوەم گلاندی و ئازارمدایت!)

نەموێرا ڕاستەوخۆ ئەو بیرۆکەیە دەربڕم. لەبری ئەوە ڕێگەیەکی پێچاوپێچم بۆ گوتنی گرتەبەر:

– باوکە... بیستوومە قەدیسێک – ئەلعان یادم نییە کامیان بووە – لە بەهەشتا ئۆقرەی لەبەر هەڵدەگیرێ. خودا گوێی لە ئاه و ناڵەی دەبێ. بانگی دەکا و لێی دەپرسی:(چییە؟ چ باسە؟ ئاه و ناڵەی چیتە؟ مەگەر بەختەوەر نیت؟)

قەدیس وەڵامی دەداتەوە:(چۆن دەتوانم بەختەوەربم لەکاتێکدا کە لەناوجەرگەی بەهەشتا جۆگەلەی فرمێسک ببینم!)

– (چ جۆگەلەیەک؟)

– (جۆگەلەی فرمێسکی دۆزەخییەکان!)

زاهید بەدەستە لەرزۆکەکانی خاچی کێشا و بەدەنگێکی مردووانەوە پرسی: "تۆ کێیت؟ شەیتانیت؟ دەک کوێراییت دایە! دوورکەوە لێم!"

سێ جاری تر خاچی کێشا و تفی کردەوە و هەمدیس گوتی: "شەیتان کوێربیت، دوورکەوە!" ئەمجار دەنگی بەگوڕتر بوو.

لەو بوولێڵەیەدا ئەژنۆیم – کە دەدرەوشایەوە – نەوازش کرد، دەستم تەزی.

گوتم: "باوکە، من نەهاتوومەتە ئێرە ئیغوات بکەم. من شەیتان نیم، بەڵکو گەنجێکم دەمەوێ وەک باپیرە جوتیارەکەم بەسادەیی و سافیلکەیی و بەبێ چ پرسیارکردنێک باوەڕبێنم. بەڵام ناتوانم!"

– هەش بەحاڵت ڕۆڵەی چارەڕەش. ئەقڵ دەتخوا. (خود) دەتخوا. (من) دەتخوا. چما دەزانی هەر ئەو شەیتانەی بەرگری لێدەکەیت و دەتەوێ ڕزگاری کەیت چۆن کەوتە دۆزەخەوە؟ ئەوکاتە بوو کە ئەو فریشتە نزیکە ڕووی کردە خودا و گوتی:(من!) بەڵێ، بەڵێ ئەی کوڕی گەنج، گوێ ڕادێرە و باش لەمێشکتا تۆماریکە: تەنها یەک شت لەئاگری ئازاری خودادا دەسووتی ئەویش (من)ە. بەڵێ من، نەفرەتی خودای لێبێ.

بەلاسارییەوە سەرم ڕاوەشاند و گوتم: "بەڵام هەر لەڕێگای ئەم (من)ەوە بوو، هەر لە ڕێگای ئەم هوشیاربوونە بە(خود)ەوە بوو کە ئینسان خۆی لەئاژەڵ جیاکردەوە. باوکە ماکاریوس بەکەمی دامەنێ!"

– ئاخر هەر لە ڕێی ئەم بەخۆئاگاییيەوە بوو کە ئینسان لەخودا جیابۆوە. هەمووشتێ لەسەرەتادا لەگەڵ خوادادا یەک بوو. هەموو شتێ لە ئامێزی خودادا دڵنیا و خۆشنوود بوو: شتی وەک (من)، (ئەو)، (هێ تۆ) و (هێ من) لەئارادا نەبوو. دووانەیی نەبوو، یەکیی هەبوو. یەک کەون، یەک بوون. ئەمە خودی بەهەشت بوو. ئەمە و هیچیتر. سەرەتای هەموومان لێرەوە بوو. ئەمە شتێکە کە ڕۆح بیری دێ و ئاواتەخوازێ گەڕانەوەیەتی. پیرۆزبێ مەرگ! ئەدی پێتوایە مەرگ چییە؟ مەرگ ئێسترێکە سواری دەبین و دەڕۆین!

ئەو هەر دەیگوت و هەرچەندیش زیاتری دەگوت، سیمای ڕووناکتر دەبۆوە. بزەیەکی دڵنیا و شیرین لەسەر لێوانی دەنەخشی و هەموو ڕوخساری دەگرتەوە. دەتتوانی هەست بکەیت چۆتە بەهەشت. پرسیم: "باوکە بۆچی، بۆچی بزەت دێ؟"

– ئەدی چۆن خۆم ڕاگرم و بزەم نەیەت؟ کوڕم من خۆشحاڵم. هەر ڕۆژ و هەر ساتێک تەپەی پێی ئێسترەکە دەبییەم. دەنگی نزیکبوونەوەی مەرگ دەبییەم!"

بەم هەموو شاخ و داخەدا هەڵگەڕابووم تا لەبەردەم ئەم زەلامە کێوییەدا کە ژیانی تەلاقدابوو دان بەتاوانەکانمدا بنێم. بەڵام بۆمدەرکەوت هێشتا زووە. هێشتا ژیان لە ناخمڕا نەببووە هەڵم. ئەم دونیا بینراوەم زۆر خۆشدەویست. شەیتان لەمێشکمدا ورشەیەکی سەرنجڕاکێشی هەبوو. هێشتا لەپرشنگی نابیناکەری خوداوەند مەحف نەببوو. بەخۆمگوت: "دواتر دان بەتاوانەکانمدا دەنێم، ئەو کاتەی کە پیر و پەککەوتە دەبم و شەیتانیش لەناخمدا پیر و پەککەوتە دەبێ ددان بەتاوانەکانمدا دەنێم!"

هەستام. پیرەمێرد سەری هەڵێنا و پرسی: "دەڕۆیت؟ بەخت یاوەرت بێ. خودات لەگەڵ بێ!"

پاش تاوێک بەگاڵتەپێکردنەوە گوتی: "سڵاوم بەدونیا بگەیەنە!"

لەوەڵامدا گوتم: "سڵاوی منیش بەبەهەشت بگەیەنە و بێژە: هەڵە لە ئێمەوە نییە، بەڵکو خەتای خۆیەتی چونکە دونیای جوان خەڵق کردووە!"

*

بەمەیشەوە، هەموو ڕەهبانەکان خۆشحاڵ و دڵنیا نەبوون. هەمووشیان متمانەیان بەخۆیان نەبوو. یەکێکیانم بەتایبەت دێتەوە بیر: باوکە ئیگناتیوس. هەموو شەوی دوای ئەوەی ڕەهبانەکان دەنووستن و لە ژووری میوان جێیان دەهێشتین، من و

هاوڕێکەم سەری قسەمان دادەمەزراند و لەزۆر شت دەدواین. لەپێوەندییە گەورە ڕۆحییەکانمان و لەو ڕێگا جۆراوجۆرانەی کە ئینسان بۆ گەیشتن بەخودا دەیانگرێتەبەر. بێ لەوەش هەوڵماندەدا ناوەڕۆکێکی پاقژ تر بەم دونیایە ببەخشین کە لە کەلامی قەشە و ڕەهبانەکانا ببووە شتێکی تووڕەهات. جارێکیان لەگەرمەی قسەکردنا بووین، هەڵبەت نیوەشەو بوو، کوتوپڕ لەقوژبنێکی تاریکەوە دەنگێک بەخرۆشانەوە باڵیگرتەوە.

– خودایە، توانای ئەوەم بدەرێ لێرە بمێنمەوە و تا ئەبەد گوێت بۆ ڕادێرم. جگە لەوە بەهەشتێکی ترم ناوێت!

ئەو دەنگە هی باوکە ئیگیناتیوس بوو. لە تاریکایییەکەدا بەکزیی کروشکەی کردبوو، گوێی لەئێمە ڕادێرابوو. بێگومان بەتەواوێ لەقسەکانمان نەدەگەیشت، بەڵام وشەگەلی (خودا)، (ئەڤین)، (ئەرک) کە بەردەوام لە وتووێژەکانمانا دووبارە دەبۆوە و هەروەها نەوا و نەغمەی دەنگمان، دەروونیان هێنابووە جۆش و خرۆش. لەوانەشە دیمەنی ڕوخساری ڕەنگپەڕیومان لەبەر پرشنگی چراکەدا ئەو جۆش و خرۆشەی پێبەخشیبێ.

پێکەوە بووینە برادەر. لەو شەوە بەدواوە، لای ئێمە دەمایەوە. دوولێوەی نەدەکرد و تەنها گوێی ڕادەدێرا. تێگەیشتین کە چەندە تامەزرۆی ژنەفتنی گوتنێکە جیاواز لەگوتنی ڕەهبانەکان. شەوی گەڕانەوەمان بانگی کردمە حوجرەکەی خۆی. درەنگانێ بوو، هاوڕێکەم لەبەر شەکەتیی خەوی لێکەوتبوو.

گوتی: "گەرەکمە لای تۆ دان بەتاوانەکانمدا بنێم. دانیشە!!"

ئەسکەملێکی دامێ و دانیشتم. دیقەتیم دا، ڕیشە تەنک و سپییەکەی لەژێر تریفەی مانگەشەودا پرشنگی دەدا. جبە ڕەشەکەی لە کۆنیدا سەوز دەینواند و پرتوکا بوو. لەبەر چڵک و چەوریی بریقەی دەهات. گوپەکانی قوپاو و سیمای وەک عەردێکی قاقڕ پڕ لە قەڵەش و چرچ و لۆچ بوو. برۆ ئەستوور و نووک باریکەکانی وەک خێوەتێکی ڕەش بەسەر چاوە بەقووڵاچووەکانیدا هەڵدرابوو. بۆنی بخوور و ڕۆن زەیتونی ترشاوی لێ دەهات. پەنجە گەورەی پێی ڕاستی لەپێڵاوە دڕاوو ناقوڵاکەیەوە هاتبووە دەرەوە.

بۆ ماوەیەکی درێژ ورتەی لێوە نەهات. وەک ئەوەی لەو بڕیارەی دابووی ژێوان بووبێتەوە.

سەرەنجام گوتی: "توخودا ئارامبە و گوێم بۆ ڕادێرە تا ددان پێدانانەکەم کۆتایی دێ. نە هیچ بڵێ و نە جێشم بهێڵە. بەزەییت پێمدا بێتەوە!"

لێوە لەرەی پێکەوتبوو. پرسی: "قاوە دەخۆیتەوە؟" وەک ئەوەی بیەوێ ئەوساتە دژوارە دوابخات. بێئەوەی چاوەڕێی وەڵامی من بێ، لەسەر تەختەنوێنە ڕوتەڵەکەی دانیشت و بەگومان و دوودڵییەوە کەوتە هەڵگلۆفتنی ڕیشی. زۆر دڵم پێی سووتا.

گوتم: "باوکە ئیگناتیوس، دوودڵ مەبە. من پیاوێکێ خەراپ نیم و شتێک لەڕەنج و عەزابی ئینسان تێگەیشتووم. بەسەربەستیی قسان بکە. باری شانی خۆت سووککە!"

گوتی: "قسە لەبارەی ڕەنج و ئازارەوە نییە– لەپڕ دەنگە قرخنەکەی گڕتر بوو– بەڵکو قسە لەبارەی لەزەتەوەیە. ئاخۆ لەزەت بەنەفرەتکراوە یاخۆ پیرۆز؟ ساڵەهای ساڵە بۆ دیتنەوەی ئەم مانایە ئازاری خۆم دەدەم، بەڵام هیچم بەهیچ نەکردووە. هەر لەبەر ئەوە بوو تۆم بانگ کرد. پێویستم بەیارمەتییە. تێم دەگەیت؟"

کە ئەم وشانەی لەزار هاتنەدەر، سفرەی دڵی ڕاخرا. ئیدی گومان و دوودڵییەکەی پێشووی ڕەوییەوە. هەروا کە خاچی کێشا و چاوی بڕییە چرا خەڵاتییەکەی بەرامبەری کە لەپاڵ وێنەی مەسیحدا دەسووتا، گوتی:

– کوڕم، ساڵەهای ساڵ هەوڵم دا خودا ببینم، بەڵام شکستم هێنا. ساڵەها توێڵی کرنووشم ناوەتە سەر عەرد – بڕوانە دەستم چۆن توێخی هەڵداوە – پاش ئەوەش ساڵەها کڕوزاومەتەوە و هاوارمکردووە: ئەرێ باشە کە شایانی ئەوە نیم خودا ببینم، دەبا هەست بەئامادەگیی نەبینراوی بکەم تا بۆ ساتێک شادومان بم و بزانم کە منیش مەسیحییەکم و ژیانی ڕەهبانیم لە دەیردا بەفێڕۆ نەچووە. هاوارم دەکرد، دەگریام، بەڕۆژوو دەبووم، بەڵام بێهودە بوو. دڵم نەیدەتوانی دەرگای خۆی واڵاکا و خودا بۆ ژوورەوە بەخێربێنێ. شەیتان دەرگای دڵمی کڵۆمدابوو، کلیلەکەشی بەدەستەوە بوو!

سەری هەڵهێنا و تەماشایەکی کردم. گوتی: "باشە ئەدی من بۆچی ئەم بەسەرهاتە

بۆ تۆ دەگێڕمەوە؟" وەک بڵێی سەرزەنشتم بکات، گوتی: "تۆ کێیت؟ لەکوێوە هاتوویت؟ لەم کێوە پیرۆزەدا چ دەکەیت؟ بۆ دەبێ من متمانەت پێبکەم و نهێنیی خۆمت لەلا بەرهەڵداکەم؟ نهێنییەک کە تاوێکی تر دەیژنەفیت، نهێنییەک کەلای ئیعتراف وەرگرەکەی خۆیشم نەمدرکاندووە و بەسەر شانمەوە قورساییێ دەکاو بەرەو دۆزەخم پەلکێش دەکات؟ بۆ؟ بۆ؟"

بەحەپەساوییەوە تەماشای دەکردم و چاوەڕێی وەڵام بوو.

لەوەڵامدا گوتم: "ڕەنگە ویستی خودابێ باوکە ئیگناتیوس، ڕەنگە خودا منی بۆ کێوی پیرۆز ناردبێ تا قسەکانی تۆ ببییەم. ئەدی چۆن دەتەوێ ئەقڵی ئینسان سەر لەو ڕێگایانە دەربکات کە خودا هەڵیاندەبژێرێ بۆ سووککردنی ئەو باری سەر شانەی کە تۆ لەبارەیەوە دەپەیڤیت!"

ڕاهیب سەری داخست و بۆماوەیەک نوقمی زەریای ئەندێشە بوو. پاشان گوتی: "بۆی هەیە...."

ئەمجار کە نەختێ جورئەتی پەیداکردبوو، بێ بڕانەوە هەڵی دایە و گوتی: "ساڵەهای ساڵ خۆم ئەشکەنجە دا و هەستم دەکرد ژیانم بەهەدەر دەچێ. عیبادەت و ڕۆژوو گرتن و تەنیایی گرێکوێرەی ژیانمیان نەکردەوە. گومانێکی خەتەرناک باڵی بەسەردا کێشام، گومانی ئەوەی دەشێ ئەمە ئەو ڕێگەیە نەبێ کە دەمباتەوە لای خودا. دەبێ ڕێگایەکی تر بێ، بەڵام کام ڕێگا؟ لەم حەیس و بەیسەدا بوو ڕۆژێکیان زاهیدێکی موقەدەس فەرمانی پێ دام کە بەناوی سەرپەرشتیاری سامانی بەدەیر بەخشراو بچمە (سالونیکا). وەرز وەرزی هاوین بوو، کات کاتی خەرمان، دەبوو لەوێ بام تا جوتیارەکان فێڵمان لێ نەکەن.

بیست و یەک ساڵ بوو پێم لەدەیر نەنابووە دەرەوە. خەڵکم لەگەڵ منداڵەکانیانا نەبینیبوون. نە پێکەنینی بەر گوێم کەوتبوو، نە چاویشم بەژنی کەوتبوو. هەوای دەشت و دەر قرچەی دەهات. تەمەنم نزیکەی چل ساڵێک دەبوو. بیست و یەک ساڵی زیندانیی بووم و هەنووکە دەرکێ زیندانەکەم کرابۆوە و هەوای تازەم هەڵدەمژت.

دیتنی منداڵانم بیرچووبۆوە کە لەناو خاکوخۆڵدا خۆ دەگەوزێنن و گەمان دەکەن، دیتنی ژنانم بیرچووبۆوە کە گۆزە لەسەرشان دەنێن و بەرەو کانی دەچن، دیتنی

گەنجانم بیرچووبۆوە کە چڵە ڕێحانە لە پەناگوێ دەنێن و لە مەیخانان شەراب دەخۆنەوە. بینیم ژنێک لەبەردەرگای خانە خەڵاتییەکەدا شیر دەداتە ساواکەی ئامێزی. بۆ ساتێک پێم وابوو ئەو ژنە مەریەمی پاقیژەیە– خودایە تۆبە – دەمویست کڕنۆشی بۆ ببەم. ئاخر بیست ساڵ دەبوو ژنم نەدیتبوو، وەک پێمگوتیت ئەقڵم تێکچوو بوو!

بەڵام هەرکە ژنەکە منی بینی، دوگمەی کراسەکەی داخست و مەمکۆڵانی حەشاردا. پاشان بۆ ماچکردنی دەستم دانەوێوە و گوتی: (باوکە خۆش هاتیت، دۆعای خێرم بۆبکە!) بەڵام من بێ ئەوەی بزانم بۆچێ، لێی تووڕە بووم. دەستم کشانەوە و بەسەریدا نەڕاندم:(لەهەر شوێنێ پیاوان دەتبینن، شیر مەدەرە منداڵەکەت. یاڵڵا بڕۆ ژوورەوە!)

لە شەرما سوور هەڵگەڕا و لەچکەکەی تا سەر دەمی هێنایە خوار. پاشان بەترس و لەرزەوە و بێ ئەوەی وستە بکات، چووە ماڵەوە.

ڕاهیب چاوانێ لێکنان. دیاربوو دەیویست بەر دەرگا و ژن و دوگمەی کراوە بهێنێتەوە پێش چاوێ.

بینیم بێدەنگییەکەی زۆرێ خایاند. گوتم: "دەی، دوایێ چێ؟"

ڕاهیب وەڵامی دامەوە: "لێرەوەیە کە هەڵگژان دەست پێدەکات: هەڵگژان بۆ سەرەوە، مەبەستم لەڕۆچوونە. پێشتر لەسەر ئەوە ڕێک کەوتبووین کە بێ ئەوەی قسەم پێ ببڕیت یان بەجێم بێڵیت گوێ بدەیتە قسەکانم. گوناهی من نەبوو، بەڵکو گوناهی شەیتان بوو، نا.. گوناهی شەیتانیش نەبوو، هەموو شتێک کاری خودایە. کتێبی پیرۆز دەڵێ: (کاتێ گەڵایەک لەدرەخت دەبێتەوە، ئەوە کاری خودایە و ئەمری خودای لەسەر بووە) کە ئەمە دەڵێم، بۆ ئەوەیە ویژدانی خۆم هێورکەمەوە، بەڵام ئیدی بۆم هێور ناکرێتەوە. بەڕۆژ هیچ ناڵێ، بەڵام شەوانە لێم ڕاست دەبێتەوە و دەکەوێتە هاوار هاوار و دەڵێ: هەمووی خەتای تۆیە!

لەبارەی ئەو ژنەوە قسەم بۆکردیت کە لەبەر دەرگاکەدا مەمکی دەدایە ساواکەی. هەر لەو ساتەوەی مەمکیم دیت، ئیتر ئۆقرەم لێ هەڵگیرا. زاهیدێکی گەورە کە ئەویش قەدیس ئەنتۆنیۆسە، گوتوویەتی: (گەر لەساتەوەختی هێمنایەتیدا بیت و

دەنگی پەرەسێلکەیەکیش ببیەیت، ئیدی دڵت ناتوانی هەمان ئارامیی پێشووی خۆی بەدەست بهێنێتەوە.) دەی کەواتە کاتی دەنگی پەرەسێلکەیەک دڵ بهێنیتە خورپە، ئیدی سنگ و مەمکی ڕووتی ژنێک چ دەکات؟ ئەوەت لەبیربێ کە کاتێ چوونم بۆ دەیر هێشتا گەنج بووم و بە چ ژنێک ئاشنا نەببووم. بۆچێ بڵێم ئاشنا نەببووم؟ بەڵکو دەڵێم دەستم بەر ژن نەکەوتبوو.

باشە چیم کردبا؟ چۆناوچۆنیی شەیتانم لەخۆم دوورخستبا؟ خۆم هاویشتە باوەشی عیبادەت و ڕۆژوو. بەقامچییەک کە هی لێدانی گا بوو لەکاتی گێرەکردنا، بەر دەبوومە جەستەی خۆم تا هەموو جەستەم دەبووە یەک برینی گەورە. بەڵام بێهودە بوو. هەر کە فتیلەی چرا تۆزێک دادەکشا و کاتی نووستن دەهات، ئیدی مەمکۆڵەیەکی سپی دەهاتە پێش چاوم کە لەتاریکیدا ئارنگی دەهات. شەوێکیان خەونێکی ناخۆشی وەهام دیت کە ئێستایش وەبیرهێنانەوەی موچڕکم پیادێنێ!"

کوتوپڕ زمانی گیرا و دەمی وشکهەڵات. بەڵام من بێڕوحمانە زۆرم لێ دەکرد کە خەونەکەیم بۆ بگێڕێتەوە. وچانێکی دا و ئارەقەی نێوچەوانی سڕی:

– خەونم بەمەمکێکێ سپییەوە بینی. خەونم بەلەشێک یاخۆ ژنێکەوە نەبینی. لەقووڵایی تاریکییدا مەمکێکی سپی، منیش بەجبە و کڵاو و ڕیشەوە بەو مەمکەدا نووسابووم و دەممژت!

وەک گوێلکێک ئاهێکی هەڵکێشا و بێدەنگ بوو. بێڕوحمانە گوتم: "دەی، دەی، بەردەوامبە!" ئاخر ویستی بیستن لەمندا بەسەر لوتف و میهرەبانیدا زاڵ ببوو. مەسەلەکە لەپەیجۆرییەوە نەبوو، بەڵکو لە دڵسۆزییەوە بوو بۆ ئەو قوڕبەسەرەی کە لەئارەزووی قسەکردندا دەسووتا و کەچی نەیشیدەتوانی بئاخڤێ.

ڕاهیب کە بەتکا و لالانەوەوە تەماشای دەکردم، پرسی: "بۆ ئەوەندە زۆرم لێ دەکەی؟ مەگەر ڕوحمت نییە؟"

گوتم: "نا!" بەڵام لە دڵەوە شەرم دایگرتم و گوتم: "با.. با.. دڵم پێت دەسووتێ، هەر لەبەرئەوەش زۆرت لێ دەکەم. خۆت دەبینی چۆن دوای قسەکردن دەحەوێیتەوە!"

– ڕاستە. بەڵێ. کاتێ دەدوێم دەحەوێمەوە. کەواتە گوێ ڕادێرە. ئەم ژنەی کە یەکەمین ڕۆژ لەبەر دەرگاکەدا بینیم، هەموو ئێوارانێک سینییەک خواردن و پیاڵەیەک

شەرابی بۆ دەهێنام. سەرەتا خواردنەکەم دەخوارد، بەڵام دواتر بۆ ماوەی چەند ڕۆژێک دەمم تێ وەنەدا. بەیانیان کاتێ بۆ بردنەوەی سینییەکە دەهات، بۆ ساتێک بەگومانەوە ڕادەوەستا، وەک ئەوەی بیەوێ تێبگا لەوەی بۆچی خواردنەکە ناخۆم. بەڵام نەیدەوێرا هیچ بپرسێ. وەلحاڵ شەوێکیان یەکشەممە بوو، ڕۆژێ پێشوو کاری مەزرا هیلاکی نەکردبوو. سەرشۆڕاو و جلکی یەکشەممە لەبەرکراو. هەوای دەرەوە گەرم. نەختێک یەخەی کراسەکەی کردبۆوە و کەمێک گەردنی وەدیار خستبوو. ڕۆنی داردێمشتی لەسەر دابی ژنانی گوند لەپرچەکانی ساوییبوو. بۆنێکی خۆشی لێ دەهات. نەمدەزانی بۆچی ئەو بۆنە کڵێسای لەڕۆژانی جەژنی پاکدا وەبیرم دەهێنایەوە، بەتایبەتیی کە کڵێسامان بەدارمۆرت دەڕازاندەوە و گەڵای دار دێمشتمان بەحەوشەدا بڵاودەکردەوە، ئیدی هەموو شوێنێک، تەنانەت هەواش بۆنی دار دێمشت و ڕابوونەوەی دەدا.

سینی خواردن و شەرابەکەی نایە سەرمێزەکە و جورئەتی دایە بەرخۆ. کێ چووزانێ؟ ڕەنگە بەهۆی حەمامکردنەکەیەوە بووبێ یاخۆ دەشێ بەهۆی پشوودانەکەیەوە بووبێ؟ ئاخر حەمام و عەتر و کراسی یەخە ئاوەڵا، بەهەموو دەتوانن یارمەتی شەیتان بدەن تا ئینسانێک بخاتە ئاگری دۆزەخەوە. وەلحاڵ ئەمجار غیرەتێ نایە بەرخۆ و نەچووە دەرەوە، لە جێگەی خۆیدا ڕاوەستا.

پرسی: (باوکە ئیگناتیوس، ئەم چەند ڕۆژە بۆ شێوت نەکردووە؟) دەنگی لێواولێو لەسۆز و گرنگیپێدان بوو. ڕاستت دەوێ دەتگوت ساواکەی چەند ڕۆژێکە شیری نەخواردووە و نیگەرانی ئەوەیە نەبا نەخۆش بێت!

وەڵامیم نەدایەوە، کەچی ئەو نەڕۆیشت. دەزانیت بۆ؟ تۆ هێشتا گەنجیت و تێناگەیت. لەبەر ئەوە نەڕۆیشت چونکە شەیتانی ناو ڕەحمی ژن ناخەوێ، واز ناهێنێ!

گوتی: (باوکە ئیگناتیوس، ئاگات لە تەندروستیی خۆت بێت، ئاخر جەستەش دەسکردی خودایە و ئێمە دەبێ خواردنی بۆ دابین کەین!)

لەبەرخۆوە گوتم: (شەیتان دوورکەوە، کوێراییت دایێت شەیتان!)

سەریشم هەڵنەهێنا تا تەماشای کەم.

لەپڕ وەک ئاوبردوویەک هاوارم کرد: (دوورکەوە لێرە!)

ژنەکە بزڕکاو بەرەو دەرگاکە ڕای کرد. هەر کە هەستم کرد لەدەرگاکە نێزیک دەبێتەوە. منیش بزڕکام. نیگەران بووم لەوەی جێم بێڵێ، خۆم گەیاندێ و لەدواوە قژیم گرت. چراکەم کوژاندەوە تا (لەخاچدراو) نەمبینێ. ڕووناکیی ڕەوییەوە. تاریکی زێد و ماڵی شەیتانە. هەروا کە بسک و قژیم لە دەستەوە ئالاندبوو، بەسەر تەختەنوێنەکەدا دام. وەک گوێرەکە دەممرخاند و ئەو هیچی نەدەگوت. مەمکیم هەڵدەگلۆفت و بەیەک تەکان چێ دوگمە بەکراسەکەیەوە هەبوو ترازاندمن.

لەو کاتەوە چەند ساڵ تێپەڕیوە؟ سی ساڵ؟ چل ساڵ؟ نا، چ زەمەنێک تێنەپەڕیوە، کات لەجێی خۆیدا وێستاوە. قەت لەژیانتا شاهیدی ڕاوەستانی زەمەن بوویت؟ دەی من شاهیدی ڕاوەستانی زەمەن بووم. سی ساڵی ڕەبەقە من خەریکی کردنەوەی دوگمەگەلی کراسەکەی ئەوم و ئێستایش کۆتایێ پێ نەهاتووە. هەر دوگمە دەکەمەوە و کەچێ دەبینم دوگمەیەکی تر ماوە بیترازێنم!

تاکو سپێدەی بەیان نەمهێشت بڕوات. خودای میهرەبان چ چێژێک بوو! چ هێمنایەتییەک! چ هەستانەوەیەک! بەدرێژایی ژیانم لەخاچ درابووم، کەچی ئەوشەوە ڕابوومەوە. بەڵام شتێکی تر هەبوو، بەشە ترسناکەکەی، ئەو بەشەی کە دەمخاتە سەر ئەو بڕوایەی بووەتە مایەی گوناهەکەم. هەر بۆیە بانگیشم کردیتە حوجرەکەم تا ئەم گرێکوێرەیەم بۆ بکەیتەوە. ئەو بەشە ترسناک و تۆقێنەرە ئەمەیە: بۆ یەکەم جار هەستم کرد کە خوداوەند لێم نزیک بۆتەوە، بەئامێزی واڵاوە لێم نزیک بۆتەوە. وەی چەند هەستم بەسوپاسگوزاریی دەکرد! بەدرێژایی ئەو شەوە تا سپێدە چ وێردێکم خوێند و دڵم چۆن کەوتە سەرگازەرای پشت و خۆشی لێ هاتە ژوورەوە! بۆ یەکەم جار لەژیانمدا، بۆ یەکەمجار لەژیانی بێڕوحم و نائینسانیدا تێگەیشتم کە خودا چەندێک میهرەبانە. کە خودا چەندێک ئینسانی خۆش دەوێ و بەزەیی پێیدا دێتەوە بەوەی ژنی بەو هەموو دڵفڕێنییەوە بۆ خوڵقاندووە تا لە دڵنیاترین و نزیکترین ڕێگەوە ڕێنومایییمان بەرەو بەهەشت بکات. ئاخر ژن لە نوێژ و ڕۆژوو بەهێزترە– خودایە تۆبە– ژن تەنانەت لە چاکەخوازییش بەهێزترە!

بێدەنگ بوو. بەزوبانهێنانی ئەو وشانە بڕستی لێ بڕیبوو. هەروا کە بەترسەوە سەیری (لەخاچدراو)ی دەکرد، دوو دڵۆپ فرمێسک بەسەر گۆنایدا هەڵخلیسکانە خوار.

هاواری کرد:"مەسیحەکەم، بمبوورە!"وای گوت و چاوی نووقاند تا وێنەکە نەبینێ.

بەڵام زوو بەخۆیدا هاتەوە، چاوی هەڵبڕی و تەماشای کردم. دەمویست شتێک بڵێم. نەمدەزانی گەرەکمە چ بڵێم، بەڵام نەشمدەتوانی بەرگەی بێدەنگیی بگرم و ئەو فرمێسکانەی لەو چاوە پیرانەوە خلۆر دەبوونەوە ئۆقرەیان لێ بڕیبووم.

بەڵام پێش ئەوەی زار هەڵبێنمەوە و شتێک بەزوبانمدا بێ، دەستی ڕایەڵ کرد، وەک ئەوەی لەسەر لێوم داینێ، گوتی:

– پەلە مەکە، قسەکانم تەواو نەبوون. لەسپێدەی بەیاندا، ژنە بەپەلە هەستا. جلکەکانی لەبەرکردەوە، پاشان بەئەسپایی دەرگاکەی کردەوە و ڕۆیشت. من لەسەر پشت پاڵ کەوتم، چاوانم لێکنان و کوڵی گریانم بەربوو. بەڵام فرمێسکەکان لە جۆری ئەو فرمێسکە تاڵ و دڵتەزێنانە نەبوون کە لەحوجرەکەمدا ڕشتبوومن، بەڵکو ئەو فرمێسکانە هێندە شیرین بوون کە لەباسکردن نایەن. چونکە هەستم دەکرد خودا لەژوورەکەی مندایە و خۆی بەسەر سەرینەکەمدا داوە. گەر دەستم گێڕابا، ئەوا دڵنیام دەستم بەر خودا دەکەوت. بەڵام من وەک (تۆماس)(*) خانەگومان نەبووم، پێویستم بەدەستگێڕان نەبوو. ئاخر ژنێک، نەک نوێژ و ڕۆژوو، بەڵێ ژنێک بەهەشتی هێنابووە ژوورەکەمەوە. خودا پاداشتی خێری بداتەوە.

لەو شەوەوە، بەدرێژایی سی یان چل ساڵ، هەمیشە لەبەرخۆوە دەڵێم: "ئاخۆ دەکرێ گوناهیش لە خزمەتی خودا بێ؟ ئا، دەزانم چ دەڵێیت! ئەوەی کە هەمووان دەیڵێن:(گەر تۆبەت کردبێ!) بەڵام من تۆبەم نەکرد. بەڕاشکاوی ئەمە دەڵێم، دەبا هەورە بروسکەی خودا لێمدا و بمکاتە خۆڵەمێش، تۆبەم نەکردووە و تۆبەش ناکەم. گەر بۆم دەستبدا جارێکیتریش ئەوکارە دەکەمەوە!

کڵاوەکەی داگرت تا سەری بخورێنێت. قژە چەرمووەکەی ڕژایە خوارەوە و سیمای داپۆشی. بۆ چەند ساتێک کەوتە زەریای قووڵی ئەندێشەوە. مەزەندەم کرد کە ئیدی دوودڵە لەوەی زیاتر لەوە درێژەی بداتێ. بەڵام دواجار بڕیاری خۆی دا.

گوتی: "دەکرێ ئەوەی من کردوومە گوناه نەبووبێ؟ بەڵام گەر گوناه نەبووبێ ئەی مانای یەکەمین گوناه، گوناهی مار و سێوی لێکراوە لەدرەختی حەرام چییە؟

(*) تۆماس: Thomas یەکێک لە دوانزە قوتابییەکەی مەسیح. و. ف

تێناگەم. هەر بۆ ئەمە بانگمکردیتە ئێرە. گوتم بەشکم تۆ حاڵی بوویت. بەو دوو سێ ئێسکەوە کە بەلەشمەوە ماوە بەژیانەوە نووساوم. بەر لە مردن دەمەوێ تێبگەم... بۆ هیچ ناڵێی؟ کوڕم، دەڵێی تۆیش وەک من ڕێ دەرنابەیت!"

دەمتوانی چ بڵێم؟ ئاخۆ گوناه لەخزمەت خودادایە؟ یەکەمجار بوو ئەم پرسیارەم ڕووبەڕوو دەبۆوە. ئایا هاوشان لەگەڵ ڕێگەی چاکەخوازییدا، ڕێگەیەکی فەراوانتر و ساناتر هەیە کە ڕێگەی گوناهە و دەتوانی بەرەو خودا ڕێنوێنیمان بکات؟

وەڵامیم دایەوە: "باوکە ئیگناتیوس، من هێشتا جاحێڵم. دەرفەتێکی وام بۆ گوناهکردن و عەزابکێشان نەبووە. بۆیە ناتوانم وەڵامی ئەم پرسیارەت بدەمەوە. نامەوێ ئەقڵم بکەمە داوەر، چونکە متمانەم پێی نییە. متمانە بەدڵیشم ناکەم. ئاخر یەکیان هەمیشە تاوانبار دەکا و ئەویتریشیان هەمیشە دەبوورێ. بەچیدا بزانم هەق بەکامیانە؟ ئەقڵ دەڵێ: (باوکە ئیگناتیوس، ئەم ڕێگەی گوناهەی کە گوتت بەرەو خودات دەبا و گوایە ڕێگەیەکی خۆش و گونجاوە، من پێم پەسەند نییە!) لەلایەکیترەوە دڵ دەڵێ: (مەحاڵە شەڕانگێزیی و زۆرداریی خودوەندا بگاتە ڕادەیەک کە ئازاری شەهیدبوون و برسێتیی و ڕووتیی و نزمایەتیی بۆ ئینسان بخوازێ. بەواتایەکی تر ئایا تەنها بۆ شێت و کەفتەگەلان هەیە پا بنێنە ماڵەکەی؟ من ئەم ڕێگەیەش ئەفەرۆز دەکەم!) کەواتە باوکە ئیگناتیوس، چاوت لێیە بەچ دەرەنجامێک دەگەین کاتێ باوەڕ بەڕاست و دروستیی هەردوو ڕێگەکە دەهێنین!"

هەروا کە قسانم دەکرد، بۆ خۆم بیرم دەکردەوە بێ ئەوەی ئەو بیرە بهێنمە سەر زوبان: ئایینی نوێ! ئایینی نوێ!... ئەوەی تێی نەدەگەیشتم ئەوەبوو کە ئەم ئایینە نوێیە چۆناوچۆنیێ چاکە و خەراپە خانەبەند دەکات! نەمدەتوانی پەی بەو مەسەلەیە بەرم. ئەوەی کە جار دوای جار بەخۆمم دەگوت، ئەمە بوو: ئاینێکی نوێ شتێکی زۆر پێویستە. بەڵام کێ ئەم ئایینە نوێیەمان پێ دەبەخشێ؟

پەنجەرەی گچکەی حوجرەکە بەڕۆشناییەکی کز ڕووناک دەبۆوە. لەحەوشی دەیرەکەوە دەنگی ڕیتمی دارئامێر دەهات کە لەژوورێکەوە دەچوو بۆ ژوورێکیتر و ڕاهیبەکانی بۆ نوێژی بەیان بانگێشتدەکرد.

باوکە ئیگناتیوس بەسەرسوڕمانەوە لەکڵاوڕۆژنەکەی ڕووانی و گوتی: "چ زوو ڕۆژ بۆوە..." خۆی کێشایە قوژبنێک و لەکاتێکدا کە بەهۆی پشت ئێشەوە دەینرکاند،

دانەوێوە. گۆزەیەکی گچکەی زەیتی هەڵگرت و بۆلای ئەیکۆنەکەی مەسیح چوو، تۆزێک زەیتی کردە ناو چرا خەڵاتییە هەڵواسراوەکەی بەرامبەر ئەیکۆنەکە. چراکە تینێکی تێ هاتەوە و سیمای مەسیح، ئەو سیما ڕەنگ زەردە ئازار چەشتەی کە خوێنی تاجی دڕکاوی بەسەر برۆ و گۆناکانیا دەهاتە خوارەوە، ڕووناک بۆوە.

ڕاهیب ماوەیەکی درێژ لەو سیمایە ڕاما و پاشان ڕووی کردە من، هەناسەیەکی هەڵکێشاو گوتی: "کەواتە چ وەڵامێکت نەبوو بمدەیتەوە. هیچ شتێک؟" دەنگی سەرزەنشت ئامێز بوو، یان وا دەردەکەوت کە ئاوها بێ. لەسەر کورسییەکە هەستام و لە پاڵ ڕاهیبدا ڕاوەستام و لەگەڵیدا کەوتمە تەماشای ئەیکۆنەکەی لەخاچدراو. ماندوو ببووم و حەزمدەکرد بخزێمە ناو جێگە. وەڵامیمدایەوە: "هیچ شتێک!"

ڕاهیب گوتی: "باشە قەیدی ناکات!" وای گوت و گۆچانەکەی هەڵگرت تا بۆ نوێژی بەیان بچێت. پاشان جارێکی تریش بۆ ڕاز و نیاز لە بەرامبەر ئەیکۆنەکەدا ڕاوەستایەوە تا دۆعا بخوێنێ. سیمای تێکشکاو و پەژمووردەی لەژێر تیشکی چراکەدا ئارنگی دەدا. قامکی هەڵێنا و ئاماژەی بۆ ئەیکۆنەکە کرد و گوتی: "ئەو وەڵامی دامەوە!"

هەر لەم کاتەدا تەقەیەک لەدەرگای حوجرەکە درا و دەنگێک گوتی: "باوکە ئیگناتیوس...."

ڕاهیب وەڵامی دایەوە: "باوکی پیرۆزمان ئەوا دێم!" وای گوت و دەسکی دەرگاکەی بادا!

*

هەنووکە کاتێ یادداشتەکانم هەڵدەدەمەوە، بۆم دەردەکەوێ کە هیچ شتێک لەبەین ناچێ. بەڵکو هەموو شتێک لە قوڵاییمڕا خەوی لێ کەوتووە. هەنووکە بنۆڕە چۆن هەموو شتێک بەخەبەر دێ و لەتوێ توێی لاپەڕە کۆن و دڕاوەکانا کە بەچاکییش ناخوێندرێنەوە، سەر هەڵدەدەن تا جارێکی تر لێم ببنەوە بەدەیر و ڕەهبان، بەنیگار و زەریا. هاوڕێکەیشم هەمان شێوە وەک خۆی بۆشناخ، لەهەڕەتی لاوییدا، بەپێکەنینە هۆمەرییەکەی و بەچاوە شینە هەڵۆ ئاساکانیی و بەسینگی ئاخنراو لەشیعر، سەر لەتوێی خاک دەردێنێ. وی زیاتر لەتوانای ئینسان بۆ وەرگرتن، بەخشی و فرەتریش

لەتوانای ئینسان بۆ بەخشین داوای کرد. ئەو تەنیا و خەمین مرد و جگە لەخەندەیەکی تاڵی ڕۆحێکی بریندار و خاوەن غرور هیچی تری لێ جێ نەما. ئەو وەک نەیزەکێک وەها بوو کە بۆ ساتێک تاریکیی شەق کرد و پاشان خۆیشی فەوتا. هەموو ئێمەیش هەروا دەفەوتێین و عەردیش هەر بەو جۆرە دەفەوتێ. بەڵام ئەم حەقیقەتە هیچ تەسەللایەکمان ناداتەوە، چ بیانوویەکیش نابێ بۆ (ئەو) کە دروستمان دەکا و دەمانفەوتێنێ.

ماوەی چل ڕۆژ بەکێوی پیرۆزدا گەڕا بووین. سەرەنجام، کاتێ گەشتەکەمان کۆتایی هات و ئێوارەی جێژنی لەدایکبوون بەنیازی گەڕانەوە بۆ دەفنە چووین، لەوێ موجیزەیەکی سەیر و چاوەڕواننەکراومان بینی: گەرچی لە چلەی زستاندا بووین، کەچی لە باخچەیەکی چکۆڵە و هاکەزاییدا، دارچوالەیەک چرۆی کردبوو.

باسکی هاوڕێکەم گرت و ئاماژەم بۆ دارچوالەکە کرد و گوتم: "ئانجیلۆس! بەدرێژایی گەشتەکەمان گەلێ پرسیاری ناسک دڵیان ئازارداوین، هەنووکە بڕوانە وەڵامەکانیان!"

هاوڕێکەم سەیرێکی دارچوالە چرۆکردووەکەی کرد و خاچی کێشا. پێدەچوو لەبەرامبەر پەیکەرێکی موجیزەنوێندا دۆعا بکا. ماوەیەکی درێژ هەروا مایەوە بێ ئەوەی متەقی لێوە بێت. پاشان زۆر بەهێمنیی، وەک ئەوەی لەگەڵ خۆیدا بدوێ، گوتی:

– وا شیعرێک بۆسەر لێوم هەڵدەقوڵێ، پۆستەرە شیعرێک!

هەمدیس تەماشای دارچوالەکەی کردەوە.

بەدارچوالەم گوت:

خوشکێ لە بارەی خوداوەند

بۆم بدوێ

کە ئەوەم گوت:

دارچوالە چرۆی کرد و پشکووت.

*

ئۆرشەلیم

کاتێ سەرلەنوێ بۆ تەنیاییەکەم گەڕامەوە، چاوانم لێکنان و لەخۆم پرسی کە دواجار لەکێوی پیرۆز چیم بۆ ماوەتەوە. لەو هەموو چێژ و ئەزموونە ڕاچڵەکێنەرە، لەو هەموو پرسیارەی کە من و هاوڕێکەمیان عەزاب دەدا، دواجار چ شتی لەناخما ڕۆنیشتووە؟ کە چوومە کێوی پیرۆز بەدوای چیدا دەگەڕام و لەوێ چیم دەستکەوت؟

ئەو دوو زامەی لەتافی هەرزەکاریمدا لێم ناسۆر ببوون– واتە ئەوکاتەی کە مامۆستاکەم دوو نهێنی گەورەی بۆ ئاشکراکردم بەوەی عەرد ناوەندی کەون نییە و ئینسانیش مەخلوقی هەڵبژێردراو و ڕاستەوخۆ نازڵبووی خودا نییە – دوو برین بوون کە ساڵەها بوو دەمیان لێکنابوو، کەچی لە کێوی پیرۆز سەرلەنوێ هاتنەوە سۆ. دوو عەزابی فەلسەفیی: لەکوێوە هاتووین و بۆ کوێ دەڕۆین؟ مەسیح وەڵامێکی دابۆوە. وی هەتوانێکی هێنابوو کە گەلێک برینی سارێژ دەکرد. بەڵام ئاخۆ ئەو هەتوانە دەیتوانی برینەکانی من سارێژکات؟ دارئامێر و نوێژی بەیانیان و وێرد خوێندن – ڕیتمی غەیبی ژیانی زاهیدانە– بۆ ماوەیەکی کەم ئازارەکانمیان هێور کردبۆوە. بەئاشنابوونیشم بەبەرخۆدانی مەسیح لەلایەکی ترەوە، هەستم دەکرد کە خوێنێ ئازایەتی و شیرینیی و ئومێد لەبەرخۆدانەکەمدا دەجمی. بەڵام هەر زوو ئەو سیحرە ڕەوییەوە و سەرلەنوێ ڕۆحم تەنیا و بێکەس کەوتەوە. ئەرێ بۆچی؟ مەگەر لەچیی کەم بوو؟ غەریبیی کێی دەکرد؟ کاتێک ڕۆحم بۆ کێوێ پیرۆز چوو، بەشوێن چیدا دەگەڕا و لەوێ نەیتوانی چ شتێک بەدەست بێنێ؟

بەتێپەڕبوونی ساڵان، هێورهێور تێگەیشتم لەوەی من بۆ دۆزینەوەی شتێک بۆ کێوی پیرۆز چوو بووم کە هەموو تەمەنم بەدوایدا گەڕاوم. بۆ ئەوێ ڕۆیشتبووم تا هاوڕێ یان دوژمنێکی گەورە– نەک بەقەد خۆم، بەڵکو لەخۆم گەورەتر– بدۆزمەوە تا لەگەڵ مندا بێتە مەیدانی جەنگ. ژنێک نا، ئەندێشەیەک نا، بەڵکو شتێکی تر، کەسێکی تر. ئاخر ڕۆحی من لەو کەس و لەو شتەی کەم بوو. بۆیە هەستم دەکرد کە ڕۆحم پشووسوار و بێ ئۆقرەیە!

دواتر– لەکاتی دیدارەکەدا نا– تێگەیشتم کە نەمتوانیوە لە کێوی ئاتوس، ئەو

کەسە و ئەو تشتە بدۆزمەوە. پێم سەیرە ئەوە بەرێ تەواوی سەفەرەکەم بۆ کێوی ئاتوس بووبێ!

لەو کاتەدا کە بەکێوی ئاتوسدا دەگەڕام، تاقە شتێک کە دۆزیمەوە، بەرخۆدەرێکی بەئەزموون بوو (یاخۆ لە سەرەتادا بەلای منەوە ئاوها بوو) کە دەستە بریندارەکانی بۆ ڕەهبانەکان ڕایەڵ دەکرد. لەپێوپلە خاوسەکەیەوە خوێن دەچۆڕا، گۆنای لەبرسا قووپی بوو، جەستە لاوازەکەی لەژێر جلکە دڕاوەکەیەوە دیاربوو. بەچاوانێکی فرمێسک تێزاو و لەکاتێکدا کە لەسەرمادا چۆقەی ددانی دەهات، لەدەرگاکانی دەدا و کەس دەرگای لێ نەدەکردەوە. لەدەیرێکەوە بۆ دەیرێکی تر کەوتبوونە شوێنی و سەگەلیش ڕاویان دەنا و پێی دەوەڕین. دەمەو ئێوارەیەکیان بینیم پاڵی بە بەردێکەوە دا و لەزەریای لاکەوتە ڕامابوو. لەودیو دارسنۆبەرێکەوە خۆم حەشاردا و چاودێرییم دەکرد. ماوەیەکی درێژ بێدەنگ و لەجێی خۆی نەبزووت، بەڵام ئیتر گەییە تینی و پڕ بەگەروو هاواری کرد: (تەنانەت ڕێوییەکانیش کونێکیان هەیە تیایدا بسرەون، بەڵام من هیچ کوێم نییە.) برووسکەیەک لەمێشکی دام، ناسیمەوە(*). بەڕاکردن چوومە پێش تا دەستی ماچ کەم. لەمنداڵیمەوە تا ئەلعان ئەوم خۆشویستووە. ئەوا ئێستایش هەموو شوێنێکی بەدوادا دەگەڕام، بەڵام دیارنەما بوو. بەخەم و پەژارەوە لەسەر ئەو بەردە دانیشتم کە ئەوێ لەسەر دانیشتبوو. ئای.. چ دەبوو گەر بمتوانیبا دەرکێ دڵم بۆ کردبایەوە و لێوەی بهاتبایە ژوورێ تا ئیدی نە سەرمای با و نە بێ خانە و لانەش با. (پراکلیوس)ی فەیلەسووفم بیرکەوتەوە. ئاخر ئەو لەسەردەمێکدا دەژیا کە ئیدی مرۆڤەکان متمانەیان بەخواوەندەکانی ئۆڵۆمپ نەماو و لەخۆیانیان دەتاراندن. پراکلیوس لەنێو کوختێکدا لە بناری ئاکرۆپلیس، نوستبوو، لەناکاوێکڕا تەقەی دەرگا هات. ڕاچەنی، هەستا و بەرەو لای دەرگاکە ڕای کرد. (ئەسینا)ی بینی کە بەتەواوی شکۆی خۆیەوە لەبەر دەرگاکەدا ڕاوەستاوە. گوتی: "پراکلیوس، بۆ هەر کوێ دەڕۆم دەست بەڕوومەوە دەنێن، هاتووم تا لە هەنییەی تۆدا پەنا بگرم!"

چ دەبوو ئەگەر مەسیحیش توانیبای لە دڵی منا پەنای گرتبا!

کاتێ لەکێوی ئاتوس گەڕامەوە، بۆ یەکەم جار هەستم کرد کە مەسیح، برسی و

(*) ڕاناوەکە HIM بەپیتی گەورە نووسراوە، ئەمەش واتە مەسیح یان (خودا). و. ع

ئاوارە دەسووڕێتەوە و لەخەتەردایە، ئیدی ئەلعانیش نۆرەی ڕزگارکردنی – بەدەستی ئینسان – هاتووە.

پەژارە و سۆزێکی فراوان دایانگرتم. بێزار لە ژیانی ئارام و بێ خورپە، ڕێی دەشتودەرم گرتەبەر. چەندین ڕۆژ گەڕام و شاخەکانی مەکدۆنیام لەپێوەدا. سەرەنجام گوندێکی تاریک و وێران و نەفرەتلێکراوم دۆزییەوە. کوڵبەی پڕ لەپەپین، ڕەوێک منداڵ و بەرازی گەوزاو لەزەلکاودا. پیاوان بەمۆنییەکەوە تەماشایان دەکردم. سڵاوم لێ کردن، وەڵامیان نەدامەوە. ژنان هەر کە منیان بینی دەرگاکانیان لەو دیوەوە داخست.

بەخۆم گوت: "ئێرە جێگەی منە. ئەی ڕۆحی من، تۆ لێرە لەم گوندە ترسناکە و لەنێو ئەم خەڵکە ترسناکانەدا دەتوانیت توانای خۆڕاگریی خۆت بسەلمێنیت!" بەرخۆدەری بریندار لەخەیاڵم دەرنەچوو بوو. بەهەنجەتی گۆشەگیریی و بەهێزکردنی جەستە، بڕیارم دا زستان لەو گوندەدا بەرمە سەر.

دوای عەزاب و ماندووییییەکی زۆر توانیم شوانێکی پیر تێبگەیەنم کە پیاو کوژ و سیخوڕ، یاخۆ شێت نیم. ئیدی قایل بوو لە قوژبنێکی کوڵبەکەیدا جێگەم کاتەوە و هەموو ڕۆژێکیش چۆڕێ شیر و نەختێ نانم بداتێ. دار لەو گوندەدا زۆر بوو، بەردەوام لەبەر ئاگردا دادەنیشتم و دەمخوێندەوە. جگە لە ئینجیلەکان و هۆمەر، هیچی ترم پێنەبوو.

هەندێ جار وتەکانی مەسیحم لەبارەی ئەڤین و لەخۆبوردنەوە دەخوێندنەوە و هەندێ جاری تریش شیعرە نەمرەکانی شێخ و باوکی گرێکییەکان(*). پێویستە ئارام و میهرەبان و لە خۆبوردووبیت، کە زللەیەکیان لەلای ڕاستت دا، ئەوا لای چەپیشت بۆیان ڕاگرە، ژیانی ئەم دونیا بێ بایەخە، ژیانی ڕاستەقینە ئەوەتا لە ئاسمانە. یەکەمیان ئاوها ئەمری دەکرد. دەبێ بەهێز بیت، ژن و جەنگ و شەرابت خۆشبوێ، دەبێ بکوژێ و بکوژرێی تا شکۆ و مەزنایەتی ئینسان دانەبەزێ، ژیانی ئەم دونیات خۆشبوێ، ژیانی کۆیلەیی لەژیانی پادشایەتی لە (هادیس) باشترە. ئەمەشیان باپیرەی گرێکستان پێی دەگوتم.

(*) مەبەست لە هۆمەرە. و. ف

ئاکی(*)یەکان لەملاولای زەینمەوە ڕاست دەبوونەوە، ئاکییەکان بەکەپووی زل، زرێی قاچ، ڕانی کوڵکن، ڕیشی نووک درێژ، قژی درێژ و چەور، بۆنی شەراب و سیرەوە. هێلینیش بەسەر دیوارەکانا – نەمر و پاقیژە – دەگەڕا. لەڕووناکیدا ئارنگی دەدا و پەڵەیەک چییە بەلەشییەوە نەبوو جگە لەپاژنەی پێکانی کە خەڵتانی خوێن بوون. خواوەندەکانیش لەسەر ئەسکەملەکانی خۆیان لەسەر هەورەکان پاڵیان دابۆوە و کاتیان بەتەماشا کردنێ خەڵکییەوە کە یەکتریان سەردەبڕی، دەبردە سەر.

لێرە، لەو خەڵوەتەی خۆمدا، گوێم هەڵدەخست و دەنگی ئەو دوو سایرێن(**)ەم دەژنەفت. چنگاڵیان لە ناخم گیرکردبوو. هەردووکیان ئەفسوونیان دەکردم و نەمدەزانیط ئێسک و پرووسکم بەتارمایی کامیان ببەخشم.

دەرەوە بەفر بوو. لەپەنجەرە گچکەکەوە تەماشای دەرەوەم دەکرد و سەرنجم دەدا کە چۆن کلووە بەفر، ناشیرینیی گوند دادەپۆشێ. هەموو بەیانییەک مەڕ و بەرغەل بەلامدا تێدەپەڕین و لە زرنگەی زەنگۆڵەکانیان وەئاگا دەبوومەوە. لەناو جێگەکەم هەڵدەسام و لەڕێگە بەبەفر پۆشراوەکانەوە لەگەڵیاندا سەردەکەوتم و لەگەڵ شوانەکەدا چەند وشەیەکمان لەبارەی هەژاریی و سەرما و ئەو مەڕانەی کە دەمرن ئاڵوگۆڕ دەکرد. بەدرێژایی تەمەنم گوێم لێ نەبووە شوانێک لەبارەی تشتی دڵڕفێنەوە بدوێ، بەڵکو هەمیشە لەبارەی هەژاریی و سەرما و مەڕی مردووەوە سەری قسان دادەمەزرێنن.

ڕۆژێکیان بەفرێکی قورس هەموو شوێنێکی داپۆشیبوو. زەنگەکانی ئاوایی بەنەوایەکی ماتەمەوە لێدران. بێگومان کەسێک مردبوو. خەڵکی گوند خۆیان لەماڵەوە زیندانی کردبوو. بەردەوام زەنگۆڵەی هێسترێک بێدەنگییەکەی دەشڵەقاند. لەپەنجەرەکەوە قژقڕەکانم دەبینین کە لەتاو برسێتیی لەملا بۆ ئەولا هەڵدەفڕین. ئاگرێکم کردبۆوە. گەرمایی ئاگرەکە وەک دایکێکی میهرەبان لەئامێزی خۆیدا

(*) مەبەست لە خەڵکی گرێکستانە. و.ف

(**) سایرێنەکان دوو فریشتەی زەریایین کە نیوەی لەشیان وەک ژن و نیوەکەی تریشی لەشی باڵندەیە. بۆیەکەم جار ناویان لە ئۆدێسەدا هاتووە کە گوایە دەنگی چەنگ (قیسارە) و گۆرانی چڕینیان هێند ئەفسووناویی بووە کە گوێگری لە هۆش خۆ بردووە. فەرهەنگی ئەفسانەکانی کریک و ڕۆم. و. ف

گوشیبوومی. هەستم دەکرد بەختەوەرم. بەڵام کوتوپڕ وەک ئەوەی بەختەوەریی گوناه و خیانەتێکی گەورە بێ، گریانێکی بەکوڵ لەناخمەوە هەڵقوڵا – گریانێکی هێور، گریانێکی هێور و خۆش– دەتگوت دایکێک لەپرسەی کوڕەکەیدا، دەلاوێنێتەوە.

ئەوە یەکەم جار نەبوو کە دەنگی ئەم گریانەم لە ناوەوەمڕا دەژنەفت. هەر کاتێ هەستم بەپەژارە دەکرد، گریانەکەم هێورتر دەبۆوە و دەنگێ بەویزەی مێشهەنگێکی دوور دەچوو. بەڵام کاتێک شادومان بام، ئەوا ناخم دەکولا. لەترسا هاوارم دەکرد: "کێیە لەناخمدا دەگریێ؟ هۆی چییە؟ ئەدی من چ هەڵەیەکم لێوەشاوەتەوە؟"

شەو داهاتبوو. هەروا کە لەئاگرەکە ڕامابووم، دڵم نەیدەویست بچێتە ژێر زەبری ئەو ناڵەو گریانەوە. ئاخر بۆچ دەبێ شیوەن کەم و بگریم؟ خۆ خەمێکی قورس دەستێ نەناوەتە ڕۆحم. هێمنایەتی و گەرمام هەن، هەوای دێهاتیی ماڵەکە بۆنی پونگە و بەهێی لێ دێ. لەبەر ئاگردا دانیشتووم و هۆمەر دەخوێنمەوە، من خۆشحاڵم. هاوارم کرد: "من خۆشحاڵم. ئەدی لەچیم کەمە؟ لەهیچ. ئەی کەواتە چییە یان کێیە لە ناخمڕا دەگری؟ چیی گەرەکە؟ چیی لێم دەوێ؟"

بۆ ساتێک هەستم دەکرد لە دەرگا دەدرێ. هەستام و کردمەوە، بەڵام کەس نەبوو. ئاسمان تەواوێک ساماڵ و ئەستێرەکان وەک پەنگری هەڵایساو دەسووتان. دانەویم، لەژێر ڕۆشنایی ئەستێراندا ڕێگە بەبەفر پۆشراوەکەم دایە بەر ڕێژنەی سەرنج تا بەشکم بەڕێکەوت شوێن پێیەک بدۆزمەوە. بەڵام هیچم نەبینی. دەستم خستە پەنا گوێ و گوێم هەڵخست. لەولا گوندەوە سەگێک مەلوولانە دەیقروسکاند. بێگومان (چیرۆن)ی بینیوە کە لەوێوە بەسەر بەفرەکەدا ڕۆیشتووە. دوو ڕۆژ لەوەوبەر شوانێکی پیر، بەڵام کەتە و بەڕوواڵەت نەمر، هەڵخلیسکابووە زنارێکی عاسییەوە. سەرانسەرێ ئەمڕۆ گیانی دابوو. تەواوی خەڵکی گوند لەتاو ئازاری گیاندانی ئەو بۆڕۆ ببوون. بەڵام ئێستا ئیتر لە ناڵەناڵ کەوتبوو، جگە لە سەگەکەی کە بەخەمینیی دەیقروسکاند، چ دەنگێکی دی نەدەبیسترا.

موچوڕکێکم پێداهات. بەخۆم گوت: دەبێ مردبێ. مردن تووڕەی دەکردم. هێشتا وشەگەلی تەسەللادەرەوە سەبارەت بەژیانی دووەم و سەبارەت بەو دونیا نەیاندەتوانی فریوم بدەن. بەڵام لەلایەکی تریشەوە توانای ئەوەم نەبوو بێ ترس لەگەڵ مەرگ ڕووبەڕوو ببمەوە.

جارێکی تر دەستەودامێنێ هۆمەر بوومەوە. گوایە هەر تەنها دەمتوانی لەئامێزی ئەم بابە گەورە پیرەدا ئۆقرە بگرم. شیعرگەلێ نەمر هەمدیس وەک شەپۆل بەسەریەکدا دەگلان و بەلاجانگەکانمدا دەهاتنە خوارەوە. بەدرێژایێ سەدەکان، کرچە کرچێ نێزەی خواوەندەکان و ئینسانەکانم دەژنەفت. (هێلین)م بەسەر دیوارە تەروادەییەکەوە دەبینێ کە پیاسەی دەکرد و پیرەمێردانێ شار گەمارۆیان دابوو. بەبینینێ وی هەوڵم دەدا مەرگ لەبیر خۆم بەرمەوە. بەڵام هۆش و گۆشم لای مەرگ بوو. بەخۆمدەگوت: "ئاخ، چ دەبوو گەر دڵێ ئادەمیزاد قادیرێ ڕەهابا و توانیبای لەگەڵ مەرگدا جەنگیبا! چ دەبوو گەر وەک مەریەمێ مەگدەلییە – مەریەمێ مەگدەلییەی سۆزانیی– با و توانیبای تەرمێ دڵدارەکەی ڕاپەڕاندبایەوە!"

هەستم بەپەژارەیەکێ گەورە لەسەر دڵم دەکرد. مەخابن! چۆن توانیبام بەنۆرەی خۆم (ئەو)م ڕاپەڕاندبایەوە و دڵم ئارامێ گرتبا! هەستم دەکرد (ئەو) تەنها جەنازەیەکە کە لە ناوەوەمڕا ڕاکشاوە و بەردەوام دەگریێ. (ئەو) لەتەقەلای هەستانەوەدا بوو، بەڵام بەبێ یارمەتێ ئادەمیزاد نەیدەتوانی. لەم ڕووەوە هەستێ بەبێزارییەکی توند دەکرد بەرامبەرم. ئاخر چۆن دەمتوانێ ڕزگارم کردبا و _ خۆیشم ڕزگارم با؟

ئەگەر باپیرەم لە جێی من با، ئەوا سوار بەلەمەکەی دەبوو، چارۆکەی هەڵدەدا تاکو لە گەرووەکاندا کەشتییە جەنگییەکانی تورکان تێکوپێک بشکێنێ. ئاخر باپیرەم تورک و جوولەکەی وەک یەک بەبەرپرسیاری لەخاچدانی مەسیح دەزانین. بەم شێوەیە ڕقی دادەمرکایەوە و ئارام دەبۆوە. ئەگەر بابیشم لە جێی من با، ئەوا سواری ئەسپەکەی دەبوو، هێرشی دەکردە سەر کافران و کە شەو لەشەڕ دەگەڕایەوە مێزەری سپی بەخوێن سووری دوژمنانی مەسیحی لەگەڵ خۆ دەهێنایەوە و بەژێر ئەیکۆنەکەی مەسیحدا هەڵیدەواسین. بەمجۆرە ئەویش سوکنایی دەهات و هەستی دەکرد مەسیح لە دڵی ویدا ڕادەبێ و هەڵدەسێتەوە. ئاخر بابم جەنگاوەر بوو، جەنگیش بۆ ئەو ڕێبازی ڕزگارکردن و ڕزگاربوون بوو.

بەڵام من – بنکڕی بنەماڵە– چیم کردبا؟

لەسەر دوندی کوێستانەکانی کرێت، ناو بەناو، هەرچەندە بەدەگمەن، ڕێدەکەوێ کە لەبنەماڵەی زەبەلاحەکانا منداڵێکی سیسەڵە لەدایک دەبێ. باوکە پیرەکەی سەیرێکی

دەکات بەڵام هیچی لێ تێناگا. جارێکی تر تەماشای دەکاتەوە و نازانی ئاخۆ ئەم تڵپەی نابارە چۆن لەپشتی ئەمەوە هاتووە؟ کورە دڕندەکانی تری بانگدەکا بۆ کۆبوونەوە و ڕاوێژ تا بەشکەم ئەوان بزانن سەبارەت بەمە شتێک بکەن. پیرەمێرد بەسەریانا دەنەڕێنێ و دەڵێ: "ئەمە هۆی ڕیسوایی بنەماڵەکەمانە. کوڕینە پێم بڵێن چ بکەین؟ ناتوانێ ببێتە شوان، ئیدی چۆن دەتوانێ خۆی بکا بەپشتیردا و مەڕ بدزێ؟ ناتوانێ ببێتە جەنگاوەریش، لەبەرئەوەی کوشتن ئازاری دەدا. ئەمە مایەی ڕیسوایێ بنەماڵەکەمانە، دەی با لێگەڕێین ببێتە مامۆستای قوتابخانە!"

مەخابن منیش مامۆستای بنەماڵەکەمان بووم. بەڵام بۆ دەبێ ڕووی خۆم لەم چارەنووسە وەرگێڕم؟ پێویستە شانی بدەمەبەر. چەندێک باووباپیرانم زیادەڕۆییان لە گچکەکردنەوەمدا کردبێ، خۆ منیش چەکی خۆم هەیە و بۆ شەڕ دەڕۆم.

لە دەرەوە بەفر دەباری. خودا بەبەخششی فەراوانی خۆی، ناشیرینیی دونیای بەبەفر دادەپۆشی. شڕوشیتاڵی هەڵواسراو بەدیواری کوڵبەکەدا ببوونە پێستەی سپی بەنرخ و تەڵانە دڕکە نوستووەکانیش چرۆیان دەکرد. جارناجارێ قیژەی منداڵێک، وەڕینی سەگێک یاخۆ دەنگی پیاوێکت دەژنەفت. بەڵام هەمدیس هەموو تشتێک کپ دەبۆوە و ئەوسا جگە لەبێدەنگیی، جگە لەدەنگی خودا، چ دەنگێکی تر نەدەبیسترا.

لەکاتێکدا کە کوتەدارێکم دەخستە نێو ئاگرەکەوە و باوەشێکیش گەڵای داردێمشتم بۆ بۆنخۆشکردنی تێ دەهاویشت، دیسان سەرم بەسەر هۆمەردا شۆڕ دەکردەوە. بەڵام ئیدی بیرم لای ئاکاییەکان و تروایییەکان و خودایانی ئۆلۆمپ نەبوو. دیمەنی بەخۆرەتاو شۆردراو، وەک پەپوولە لەپێش چاومدا دەکەوتە سەما و بزر دەبوو. جارێکیتر دەنگی گریانیی ناخی خۆم دەژنەفت.

وی لە مەرقەدەکەیدا بەئارامیی نوستبوو. چاوەڕێی حەوارییەکان بوو تا بێن و بەردەکە لابەرن. لەتاریکیدا دانەون و بانگی کەن تا هەمدیس لەسەر عەرد هەستێتەوە. بەڵام هیچ کەس نەهاتبوو، ئەویش دڵئێشاو دەگریا.

هەروا لەو بڵێسانە ڕامابووم کە بەرەو دامرکاندنەوە دەچوون، حەواریەکانم بینین بەپەشۆکاوییەوە لە باڵەخانەیەکدا کۆببوونەوە و دەیانگوت: (مەولامان مردووە، بەڵێ مردووە.) چاوەڕێ بوون شەو دابێ تا ئۆرشەلیم جێ بێڵن و هەریەکە بەلایەکدا بڕۆن.

بەڵام ژنێک هەستایە سەرپا، تەنها ئەو بوو کە مردنی (مەولا)ی پێ نەدەسەلما، ئاخر چونکە مەسیح لەناخی دڵی ویدا ڕاببوو. لەسپێدەی بەیاندا پێخاوس و قژ ژاکاو و نیوەڕووت بەرەو مەرقەدەکە ڕای کرد. دڵنیابوو کە مەسیح دەبینێ و بینیشی. دڵنیابوو کە مەسیح ڕادەبی و ڕایشیپەڕان. هاواری دەکرد: (مەولاکەم...!) و ئیدی مەولا لە گۆڕەکەیدا دەنگەکەی دەژنەفت. هەڵدەستایە سەر پا و لە سپێدەی بەیاندا بەسەر گژوگیای بەهارییدا دەکەوتە پیاسە.

*

زەینم لێوانلێو لەو خەونی ڕابوونەوەیە دەبوو. سووکە تایەکی تەنک و خۆش لەسەر پێڵووم دەنیشت و خوێن هوروژمی بۆ لاجانگەکانم دەهێنا. کاتێک ڕەشەبایەک هەڵدەکات، هەورەکان دەڕەونەوە، سەرلەنوێ یەک دەگرنەوە، شێوەی ئینسان و ئاژەڵ و کەشتی لەخۆدەگرن و شێوەگۆڕکێ دەکەن. هەروا کە لەبەر ئاگرەکەدا کسکەم کردبوو، زەینی منیش وەک ڕەشەبا هەڵی دەکرد و خەونەکانی ناوەوەمی دەڕەواندنەوە. قەبارەی دەگۆڕین و دەیکردنە ڕوخساری ئینسانەکان. بەڵام ئەم ڕوخسارانە بەخێرایی لەسەرمدا وەک بازنەی دوکەڵ دەڕەوینەوە. مەگەر ئەوەی کە وشەکان – سەرەتا بەگومان و ترس و لەرزەوە و پاشان هێدی هێدی دڵنیاتر و بێ پەرواتر– دەهاتن و ڕوخسارەکانیان جێگیر دەکرد. تێگەیشتم: بای تۆوپەڕێن کە لە ناخمدا هەڵی کردبوو، تۆوێکی پیتاندبوو، ببووە کۆرپەڵە و بەئومێدی لەدایکبوون پەلەقاژەیی بوو.

قەڵەمم هەڵگرت و کەوتمە نووسین تا لە ئازار ڕزگاربم، تا بژیم!

لە سەرەتاوە دەستم پێ نەکرد. یەکەمین کەس مەگدەلییە بوو کە نیگەران و چاو بەفرمێسک و سەروپرچ ژاکاو دەرپەڕێ. بەر لەسپێدە ڕاچەنیو و وەخەبەرهاتبوو. بێ شک لەخەونیدا (مەولا)ی بینیبوو. وەک ڕاوچییەک کە نێچیرەکەی لە بۆسە بنێ کەوتە بانگکردن:

وەی چەند دڵڕفێنە! هەوا بۆنی عەترێکی وای گرتووە
کە ناتوانم سەرهەڵێنم.
دە هەستەوە دڵەکەم، سەر لەنوێ بکەوە ترپە
تا عەرد ناچار بکەیت بکرێتەوە!

شان و ملی لە قوڕم وەک باڵ تەپ و کوتیانە
بەڵام سپێدە خاو و خلیچکە و
حەیف، کە جەستەش چەند قورس!
ئەی ڕۆح، بەرلەوەی جلکەکانم بپۆشم و بڕۆم
پەلە مەکە، سەیرم کە چلۆن وەکی تازە بووک
خۆم دەڕازێنمەوە و دەست لە خەنە دەگرم
چاوانم بەسورمە دەڕێژم و بڕۆم بەوسمە دەڕەنگێنم
چونکە هەروا کە ئاسمانی شکۆدار
بە ئارامیی لە قەفەسەی سینەمدا لێدەدا
ئەڤینیش عەرد دێنێتە جۆش و
منیش بەکڕنۆشەوە (وشە)م هەروەک بلێی
پیاوێک بێ
بەشادیی و شیوەنەوە قەبوڵە
کاتێکیش بەڕێگە بەگوڵ پۆشراوەکاندا
دەگەمە سەر قەبرەکەت... ئەی مەسیح
وەک ژنێک کە دڵدارەکەی دەری کردبێ
ئەژنۆ بێڕەنگەکانت لە ئامێز دەگرم
بۆ ئەوەی هەرگیز جێم نەهێڵێت
هەر دەدوێم و باوەش بەئەژنۆ ڕەنگپەڕیوەکانتدا دەکەم
ئەی مەسیح.. با خەڵکیش پشتت بەربدەن
بەڵام تۆ هەرگیز نامریت
چونکە مەمکەکانم پڕن لە ئاوێ ژیان
ئەز ئەم ئاوەت پێ دەبەخشم و
جارێکی تر هەڵدەگژێیتەوە بۆ سەر عەرد
لەگەڵ مندا، لەنێو چیمەن و گوڵاندا پیاسە دەکەیت.
منیش وەک پاسارییەکی عاشق
کە لەکاتی بارینی بەفردا بەسەر پەلکی

دارچوالەوە هەڵدەنیشێ و
سەرمەستانە دەخوێنێ
منیش ئاوها دەنووکم ڕووەو ئاسمان دەکەمەوە
تا پەلکی درەختەکە چرۆ دەکا
هەر دەخوێنم!

*

نەمدەتوانی بنووم. پەلەم بوو، چونکە هەنووکە دەمویست ئەو ڕوخسارانەی بۆ ساتێک مابوونەوە – پێغەمبەران، مەگدەلییە و مەسیح، تەمتومانێک کە دەبێتە وێنە و درۆیەک کە دەبێتە ڕاست، ڕۆحێک کە لە هێلانەکەیەوە لەسەر بەرزترین پەلکی هیوا دەخوێنێ– لەکاتی خۆیدا بیانگرم و بەوشەگەلی تۆکمە و بەهێز بۆ هەمیشە بیانپارێزم.

لەکۆتایی چەندین شەو و ڕۆژدا دەسنووسێ شانۆنامەکەم لەسەر ئەژنۆ و لەبەردەمی خۆمدا بینی. توندوتۆڵ گرتبووم، لە کوڕێک دەچوو کە دایکی دوای هاتنە دونیای، توندتوند بەباوەشی خۆیەوەی گرتبێ.

*

ڕۆژانی پارێز هاتبوون و جەژنی پاک بەڕێوە بوو. بۆ پیاسە بۆ کێڵگەکان دەچووم. دونیا ببووە بەهەشت، بەفری چیای ئۆلۆمپ لەژێر تیشکی خۆردا دەدرەوشایەوە و کێڵگەکان لەڕەنگێکی سەوزی کاڵدا شەپۆلیاندەدا. پەرەسێلکەکان وەک مەکۆی جۆلایی بەهاریان بەئاسماندا دەچنی. وردە گوڵی کێوی بەڕەنگی سپی و زەردەوە، بەسەرە وردیلەکانیان خۆڵیان لەسەر خۆیان لادەبرد، لەژێر تیشکی خۆرەتاودا سەریان قوت کردبۆوە تا لەدونیا بنۆڕن. دیارە کەسێک بەردی قەبرەکانی لەسەریان لابردبوو: ئاخر ئەوان ڕاببوونەوە. کێ ڕابووبێتەوە؟ بێگومان ژیان، ژیانی هەزار ڕوخسار: ژیانێک کە ئاوێ گوڵە، ئاوێک پاسارییە، ئاوێک بەرسیلەی گەییوە، ئاوێکی تریش گەنمە.

هەروا کە بەکێڵگە بەگوڵ پۆشراوەکاندا دەگەڕام، سەرەگێژییەکی تەنک، کات و شوێنی دەوروبەری لێ تێک دەدام. وەک ئەوە وابوو لە فەلەستین پیاسە بکەم نەک

گرێکستان. دەمتوانی جێگەپی خوێناوییەکانی مەسیح بەسەر خاکوخۆڵی پەنماوی بەهارەوە ببینم و چیا پیرۆزەکانی کەرمیل(*)، جیلبوا(**) و تابور(***) لەدەوروبەرمدا قەدیان ڕاست کردبۆوە. ئەم لاسکانەی سەریان لە عەرد هێنابووە دەر تا بالآیان بەبالآی ئینسان بگەیەنن لاسکی گوڵەگەنم نەبوون، بەڵکو ئەوانە مەسیح بوون کە سەریان لەگۆڕ هێنابووە دەرێ. ئەو گولآنە، گولآڵە سوورە نەبوون، بەڵکو خوێنی پیرۆزی مەسیح بوون.

جارێکیان کەسێک لە حاخام ناهمەنی پرسی: "مەبەستت لەم هەموو مەوعیزەیە چییە لەبارەی ڕۆیشتنەوە بۆ فەلەستین؟ لەڕاستیدا فەلەستین تەنها خەیاڵێکە، ئامانجێکی دوورە کە دەبێ ڕۆژێ لەڕۆژان ڕۆحگەلی یەهود بیگەنێ." ناهمەن تووڕە بوو، لەکاتێکدا کە گۆچانەکەی بەعەرددا دەدا، نەڕاندی: "نا، نا، کاتێ دەڵێم فەلەستین مەبەستم لەبەرد و سەوزایی و خاکەکەیەتی. فەلەستین خەیاڵێک نییە، بەڵکو بەرد و سەوزایی و خاکە. جێگایەکە کە دەبێ بۆی بچین!"

بەخۆم گوت: "ئەوی جێگایەکە کە دەبێ بۆی بچم. تا جەستەی گەرمی فەلەستین ببینم و دەستی تێوەبدەم. بەوە دانەسەکنێم کە تەنها بەدەم پیاسە و گەڕانەوە لە شاخ و مەزراکانی گرێکستاندا لەزەتی لێ بکەم. دەمەوێ سەر زەمینی کە مەسیح پێی ناوەتە سەر و ئەو بەردانەی دەستی لێداون و هەوایەک کە هەڵی مژتووە، منیش پا بنێمە سەری و دەستی لێ بدەم و هەواکەی هەڵمژم. شوێنپێی ئەو دڵۆپە خوێنانە هەڵبگرم کە ڕێگەی ئەوی لەنێو ئینسانەکانا دیاری کردووە. بەڵێ، دەبێ بڕۆم، ڕەنگە لەوێ لە فەلەستین ئەو تشتە بدۆزمەوە کە لەکێوی پیرۆز بێهودە لە دووی گەڕاوم!"

جارێکی تر، بای سەفەر لە زەینمدا هەڵی دەکرد. ئەرێ تا کەنگێ ئەو بایە هەر هەڵدەکا؟ ئینشاڵڵا تا مردن. چەند لەزەتبەخشە هەڵبڕان لە عەردی قاقڕ و سەفەرکردن. چەند لەزەتبەخشە پساندنی ئەو تاڵە دەزووەی کە لەگەڵ یەقیندا گرێمان دەدا و ئینجا بڕیاری سەفەر دەدەین! چەند لەزەتبەخشە تەماشاکردنی

(*) Carmel
(**) Gilboa
(***) Tabor

دوواوە و بینینی ئینسانەکان و ئەو کێوانەی خۆشمان دەوێن کاتێ لە دوورایییەکانا بزر دەبن!

هەفتەی پیرۆز دەهات. لە سەرتاسەری دونیای مەسیحییەتدا مەسیح لەخاچ دەدرا. ئەو پێنج زامە نەمرە سەرلەنوێ دەمیان دەکردەوە. دڵی – مەریەمی مەگدەلییە– دەهاتە پێشی تا لەگەڵ مردندا زۆران بگری. چەند بەختەوەرانەیە پیاوێک دڵی منداڵێکی هەبێ و لەماوەی هەفتەی پیرۆزدا ئازار بچێژێ: توانای خورد و خەوی نەبی و کاتی لەنوێژەکانی جێژندا جەستەی بەگوڵی لیمۆ پۆشراوی خوداوەندێک دەبینی کە لەسەر خاچ گینگڵ دەدا و ناتوانی بەر بەلافاوی فرمێسک بگرێ. خاوەن چ خۆشبەختییەکی لەوە گەورەترە کیژۆڵەیەکی خۆشبوێ و بەهاریش لەپەنجەرە کراوەکانی کەڵێساوە بێتە ژوورێ و لە نیوەڕۆی (هەینی پاک)دا لەگەڵ ئەووەڵین ئەڤینیدا بێت بۆ کڵێسا و بەماچکردنی پێی (لەخاچدراو) بکەوێتە دۆعاو نزا و لە ترسی گەنجێتییەکەی هەڵبلەرزی، چونکە پێیوایە تاوان دەکا کاتی لەسەر لێوی بەلێوی ژنێک دەگات.

هۆمەرم داخست و دەستی باپیرەی نەمرم ماچ کرد. بەلآم نەموێرا سەر هەڵبڕم و چاو لەچاوانی ببڕم. لەخزمەتیدا هەراسان و شەرمەزار بووم، چونکە باش دەمزانی لەو ساتەدا، بەپشتگوێخستنی ئەو و بردنی دوژمنە گەورەکەی (کتێبی پیرۆز) لەگەڵ خۆمدا، خیانەتی لێ دەکەم.

هێشتا عەرد و ئاسمان وەئاگا نەهاتبوونەوە، تەنها کەڵەشێرێک لەسەربان ملی بەرەو خۆرهەلآت قوت کردبۆوە و بانگی خۆری دەکرد دەرکەوی. ئاخر شەو درێژەی کێشا بوو.

وەکی دز دەرگاکەم کردەوە، وەک بڵێی بترسم باپیرە گوێی لەجیرەی دەرگاکە بێت. ڕێگەی بەندەرم گرتەبەر. کۆمەڵێ ژن و پیاو لەگوندەکانیانەوە هاتبوون تا وەک من بەرەو سەفەری فەلەستین بڕۆن و لەسەر مەزاری پیرۆز بکەونە وێرد و دۆعا و نزا. هەرگیز سەر لەئێوارەی بەرێکەوتنم یاد ناچێتەوە – هێمنایەتی و شیرینی و میهرەبانییەکەی– نمە نمە باران دەباری، گەر سەرت بەرەو ئاسمان هەڵبڕیبا، ئەوا ڕوخساری خوداوەندت دەبینی کە بەفرمێسک پۆشرا بوو.

لەکەشتییەکەدا لێفە و بەتانیی چەور و چڵکن و بەڕەنگی جۆراوجۆر لەسەر عەردەکەی ڕاخرابوون. کۆمەڵێک پیرێژن زەمیلەکانیان دەکردەوە و خەریکی شت جوین دەبوون. هەوا بۆنی ماسی و پیازی گرتبوو. لەنێوەڕاستا پیاوێکی بەڕوواڵەت دانای گۆنا سووری بالابەرزی قژ ماش و برنجیی ڕاوەستابوو. بەدەم لەراندنەوەی جبەکەیەوە بۆ پێش و دوواوە، بەدەنگێکی بەرز و بەسۆز داستانی مەسیحی دەخوێندەوە– ژیان و ئازارەکانی مەسیح – چۆن زاوا هاتووە بۆ ئۆرشەلیم، پاشان چۆن لەگەڵ قوتابییەکانیدا دوایین شێوی کردووە، چۆناوچۆنی قوتابییە خایینەکەی بەپەلە ڕۆیشتووە، پاشان چۆن عیسا بەکێوی زەیتووندا هەڵزناوە و ئارەقە وەک (پلی خوێن) لە هەنیەی چۆڕاوە.

پیرێژنە گچکە و ڕەشپۆشەکان ئاخیان هەڵدەکێشا، سەریان بۆ پێش و دواوە دەلەقاند و لەهەمان حاڵدا کە وەک پەز ئارام و بێدەنگ کاوێژیان دەکرد، بەهەستێکی قووڵەوە گوێیان ڕادەدێرا. خودا لە دڵە ساکارەکانیانا جارێکی تر دەبووە جەستە، لەخاچ دەدرا و مرۆڤایەتی ڕزگار دەکرد. شوانێکی گەنج پشتی کردبووە پیرێژنەکان و بەوردیی گوێی ڕادێرابوو، بەدەم گوێڕادێرانەوە دانەویبۆوە و بەقەڵەمبرەکەی وێنەی سەرێ چۆلەکەیەکی لەسەر کەمەی گۆچانەکەی هەڵدەکۆڵی.

کوتوپڕ کاتێک گەرووی گڕاوی مەسیح بەجۆرێکی تاقەت پڕووکێن تینوێتیی زۆری بۆ دەهێنێ و هاوار دەکات: "تینوومە!" ئیدی ژنێکی گەنج و تۆزێک قەڵەو بەجۆرێک هەژا کە قنجەپێ هەستایە سەرپێ و هاواری کرد: "وەیش.. کوڕەکەم!" وای چەند ورووژام بەبیستنی هاواری دایکانە و قووڵی ئەو ژنە، چەند وروژام کاتی گوێم لێی بوو کە بەکوڕی خۆی بانگ دەکرد.

هەنووکە زەریای (ئیژە)مان جێ دەهێشت و دەگەیشتینە خۆرهەلاتی نزیک. ئەفریقا لەلای ڕاستمانەوە – هەرچەندە نادیار– بەئارامیی لێی ڕاکشابوو، قوبروس لە بەشی ڕاستی ئاسۆوە بوو. زەریای ئاگرین دەدرەوشایەوە. دوو پەپوولە بەسەر چارۆکەی کەشتییەکەوە دەفڕین. تەیرێکی گچکە و برسیی کە شوێنمان کەوتبوو، وەک تیرێک لە کەوان دەرپەڕی و پەپوولەیەکیانی گرت و خواردی. کچێکی ناسکی ڕەنگپەڕیو کە ئەوەی بینی زریکاندی. یەکی پێیگوت: "بیر خۆتی بەرەوە، یاسای

سروشت ئاوهایە. بۆ پێتوایە خوداوەندیش زەعیفەیەک بێ؟"

لەسەر زەمینێکی بەهەتاوبرژاو نێزیک دەبووینەوە کە ڕۆژی لەڕۆژان لەوێ و لە کوڵبەیەکی هەژارانە و گچکەدا لە (ناسرە) کڵپەیەک بڵێسەی سەندبوو، کڵپەیەک کەدڵی ئینسانی سووتاند و دووبارە ژیانی پێ بەخشییەوە. ئەمڕۆیش ژیان جارێکی تر، وەک دوو هەزار ساڵ لەمەوبەر لەگەندەڵیدایە. بەلام ئەو گیروگرفتانەی کەئەمڕۆ هاوسەنگیی نێوان دڵ و مێشک دەشێوێنن، تەنکترن و چارەسەرکردنیشیان ئەستەمتر و خوێناویترە. ئەوکات پەیامێکی ساکار و دڵڕفێن سەری هەڵدا و ڕزگاریی وەک وەرزی بەهار باڵی بەسەر عەردا کێشا. پەیام لەوە ساکارتر و دڵڕفێنتر نەبۆتەوە. ئێستایش ڕەنگە ئەو پەیامە بتوانێ وزەی ڕزگارکردنمانی هەبێ. کێ چوزانێ؟ لەبەر ئەمە بوو بۆ ئۆرشەلیم دەچووین تاجارێکی تر گوێ لە کوڕی مەریەم ڕادێرین!

شەوبوو. لەسەر سەحنەی کەشتییەکە ڕاکشام تا بنووم، بەلام دەمەقڕەیەکی توند لە ئەمبارەکەوە دەهات. دوو گوێم هەبوو دووانی تریشم بۆ بیستنی ئەو دەمەقڕێیە قەرز کرد. یەکێکیان کە هەر لە چۆنییەتی دەنگیڕا دەتتوانی مەزەندەی جحێڵبوونی بکەیت، بەگوڕ و تینەوە گومڕایی و زوڵم و زۆری ژیانی ئابووریی و کۆمەلایەتیی ئێستای ڕیسوا دەکرد. دەیگوت: "جەماوەر برسی دەبن کەچی بەرپرس و زۆرداران سەروەت و سامان کەڵەکە دەکەن!" دەیگوت: "ژنان خۆیان دەفرۆشن، کەچی قەشەگەل باوەڕناکەن!" دەیگوت: "بەهەشت و دۆزەخ هەردووکیان لێرەن لەسەر ئەم عەردە. ژیانێکی تر بوونی نییە، پێویستە لێرە دادپەروەری و بەختەوەریی بدۆزینەوە!" لە هەموو لایەکەوە هاوار بەرز دەبۆوە: "بەڵێ، بەڵێ، ڕاست دەکەیت! ئاگر و تەور!" تەنها یەک کەس هەوڵی دا بەرپەرچی ئەو قسانە بداتەوە. بەتۆنی دەنگیدا ناسیمەوە، ئەویش مجێورەکەی هاوسەفەرمان بوو. بەلام دەنگی لەنێو هاوار هاوار و پێکەنینی خەڵکەکەدا بزر دەبوو.

بەتاسوق و پەرۆشییەوە گوێم ڕادەدێرا. ئەمباری ئەم کەشتییە لەژێرزەمینێکی تازە دەچوو کە جارێکی تر کۆیلەکانی تێدا گردبووبێتنەوە – کۆیلەگەلێ ئەمڕۆیی– تا جارێکی تر سیستێمی دونیا تێکوپێک بدەنەوە. شتێکی ترسناک بوو. ئامانجی ئەم سەفەرەی ئێمە ستایشی ڕوخساری خوڕەم و ئاشنای خودا بوو، ڕوخسارێکی پڕ لە

میهرەبانی و عەزاب، ڕوخسارێکی پڕ لەهومێد بۆ ژیانێکی نەمر. پیرێژنە گچکەکان نان و مۆم و فرمێسک و عیبادەتیان بۆ دەبرد. لە هۆدە نمرە یەکەکانیشدا خەڵکانی بێ خایلە و بێ ئیمان لە سیاسەت دەدوان یاخۆ دەنووستن. کەچی لێرە، لە ژێرەوە، ئێمە تۆوی تیۆرێکی گەردوونیی نوێ و خەتەرناکمان وەک دیارییەکی ترسناک لەگەڵ خۆدا دەبرد.

دونیای خۆشەویست و پیرۆز لە مەترسیدا بوو. دونیایەکی تر، دونیایەکێ لێواولێو لەقوڕولیتە و بڵێسە، کە لەخاک و دڵێ ئینسانەوە سەرێ دەهێنایە دەر، لەژێرزەمینی کەشتییەکەدا خۆی حەشاردابوو. هەر بەلەمێکی دەسکەوتبا، سەردەکەوت و سەفەری دەکرد.

بەیانی ڕۆژی دواتر، وردە وردە سەر زەمینی مەوعود وەدیار دەکەوت. سەرەتا هێڵێ دوور و نادیار لەئاسۆدا، پاشان چیا نزمەکانی یەهودیە(*)، یەکەم جار بەڕەنگی خۆڵەمێشیی و ئینجا بەشینێکی کاڵ کە دواجار تیشکی بەزەبری خۆر لەخۆیدا نوقمی دەکردن و دیار نەدەمان. پیرێژنە گچکەکان وەخۆ دەکەوتن. بوخچەکانیان دەپێچانەوە و لەکاتێکدا کە دەسماڵە ڕەشەکانیان بەسەریاندا دەدایەوە، خاچیان دەکێشا و دەگریان. لم، باخ، ژنگەلێ چارە ڕەش و چڵکن، هەرمێی دڕکدار و خورما. ڕۆیشتن بەرەو شارێ پیرۆز بەترومبێلی شڕ و لێدانی کوتوپڕی سامناکی دڵ. دیوارەکان، بانیژەکانی جەنگ، بورج و قەڵاگەل، بۆنی تەپاڵە، بەهارات و میوەی گەنیو. دزداشە گەل، پرتەوبۆڵە و ورتەورت. سێبەری هەموو پێغەمبەرە کوژراوەکان لەخاکەوە هەڵدەسان. بەردگەلێ بەخوێن شەلاڵ، زیندوو دەبوونەوە و هاواریان دەکرد:

"ئۆرشەلیم!"

*

نامەوێ و جورئەت ناکەم هەفتەی پیرۆز وەبیرخۆ بێنمەوە. لەماوەی ئەو حەوت ڕۆژەدا هەموو ڕووداوە دڵتەزێنەکانی ئینسان خۆیان دەنواند– ئومێدو ئەڤین، خیانەت و لەخۆبردوویی، هاواری: (خودایە، خودایە، بۆچی بەتەنها جێت هێشتم؟)، (نەک

(*) 13 کم باکووری یافا. پێشینان بە(یەهودیە) دەناسراو دواتر ناونرا (عەبباسییە). و. ع

هەر مەسیح، بەڵکو هەر مرۆڤێکی پاک و دادپەروەر خیانەتی لێ دەکری، قامچی دەخوا و لەخاچدەدری، بەبی ئەوەی خودا دەستی یارمەتی بۆ ڕایەڵ کا.) لەڕاستیدا ئەگەر دڵی میهرەبانی ژن نەبا، ئەوا خودا تا هەتاهەتایە پیاوی لەنێو گۆڕدا جێدەهێشت. ئاخر ڕزگاریی ئێمە بەتاڵێک دەزووەوە، بەهاواری ئەڤینەوە بەندە.

شەو لەدوای شەو تێدەپەڕێ تا سەرەنجام سپێدەی پیرۆزی جەژنی پاک هات. کڵێسای ڕابوون وەک پوورە هەنگێکی زۆر گەورە جمەی دەهات. بۆنی مێو و ئارەقەی ئینسانی لێ دەهات. بن باخەڵگەلی سپیی، قاوەیی و ڕەشی ئارەقەکردووی ژن و پیاوگەلێک کە ئەو شەوە لەژێر بانیژەی پەرستگەکەدا نوستبوون و چاوەڕێی ساتی خولقێنەری کەون بوون کە تیایدا ڕووناکیی پیرۆز لەمەرقەدی مەسیحەوە دێتەدەر. لەهەموو شوێنێ بۆنێ ناخۆشی مێو و ڕۆنی ترشاو دەگەییە کەپوو. لەژێر ئەیکۆنە پیرۆزەکاندا، قاوە لە دەفری چکۆڵەدا دەکولێ و ژنان بۆ شیردانی ساواکانیان مەمکیان دەردەهێنا. ژنە زنجییەکان دووگی ئاژەڵیان لە کەزی و پرچیان ساویبوو، هەر بۆیە بۆنی پەزیان لێ دەهات. مێردەکانیشیان بۆنی ناخۆشی بزن.

پۆل پۆل زیارەتکاران دەگەیشتن. لەپەرستگەکە ڕێ بەر ڕێدار نەدەکەوت. هەندێک بەسەر عامودەکانا هەڵزنیبوون و ژمارەیەکی تر لەسەر کورسی دانیشتبوون. هەندێکی تریش چووبوونە شوێنی ژنانەوە و بەچاوە خرۆشاوەکانیان لەو گۆڕە بچووکەیان لەکڵێساکەدا دەنۆڕێ کە دەرکەوتنی ڕۆشنایی پیرۆز تیایدا لەئانوساتدا بوو. حەبەشیی و عارەبە بیابان نشینەکان، زنجییە تەڕبوش بەسەرەکان بەدزداشەی ڕەنگاوڕەنگ و چاوانی فرمێسک تێزاو و کڵپە سەندوویانەوە – هەموو نەژادی ئینسان _ هاواریان دەکرد، پێدەکەنین و هەناسەیان هەڵدەکێشا. کوڕێکی گەنج لەهۆشخۆی چوو. دەست بەدەست بۆ حەوشەیان برد. قەشەیەکێ پیر و لاواز لەسەر وردە بەردی حەوشە کەوت و کەفێ دەچڕاند.

لەناکاوڕا خەڵکەکە بێدەنگ بوو. هەوا تەژی لەچاوگەلی ئاگرین بوو. پەتریارک بەجلکی زێڕکەفتەوە وەدیارکەوت. تەنیا و بێدەنگ سەری داخست و بەژێر مەرقەدی موتەهەردا بەرەو ناوەڕاستی کڵێسا هەنگاوی نا. جوتیاران بەدەمی داپچڕاوەوە ڕادەوەستان، دایکان منداڵەکانیان دەنایە سەر شانیان تا ئەوانیش بتوانن ببینن.

هەر چرکەیەک وەک دڵۆپێکی درشت بەسەر سەرمانا دەکەوت. ئیدی تیشکێک لەمەرقەدی پیرۆزەوە دەردەپەڕی و پەتریارک بەگوورزێک مۆمی سپی داگیرساوەوە دەهاتە دەرەوە. لەچاوترووکانێکدا کڵێسا لەخوار بۆ سەر نوقمی بڵێسە دەبوو، تەواوی ئامادەبووان، هەریەکەیان مۆمی سپی بەدەستەوە و بەرەو لای پەتریارک دەچوونە پێش تا بەشکەم بەفەیزی نووردا ڕابگەن. دەستیان دەخستە ناو بڵێسەکەوە و پاشان لەدەم و چاو و سنگیان هەڵدەسوو. ژنان دەیانقریشکاند، پیاوان دەکەوتنە هەلەکە سەما. تا بچنە دەرەوە، بەهاوار هاوارەوە بەرەو دەرگاکە شاڵاویان دەبرد.

کڵێسا چۆڵ بوو. هەرا و زەنایەکی سامناک، جەماوەری خرۆشاو، جلوبەرگی ڕەنگاوڕەنگ – هەموو ئەوە لەخەونێکی سەیر دەچوو. بەڵام کە سەیری عەردی کڵێساکەم دەکرد، دڵنیا دەبووم لەوەی کە تەواوی ئەم خەونە ڕاست بووە. چونکە لەسەر سەنگچنەکەی بەر پێمان پاشماوەی حاڵەتی جەزبەم دەبینی: توێکڵە پرتەقاڵ، ناوکە زەیتون و شووشەی شکاو.

چوومە حەوشە تا هەوایەکی تازە هەڵمژم. پڕ بەدڵ حەزم دەکرد پەرستگەکە جێ بێڵم و بچمە کێوە چۆڵ و سەرکەشەکانی بەرامبەرم تا جگە لەخۆر و مانگ و بەرد، هیچ شتێکی تر نەبینم و ئینجا هەر بڕۆم و بڕۆم. لە گێژەنی ئەو هەموو سەرمەستی و لەخۆبوونەوەیەدا کە ئیماندارانی بەپەلە بوون بۆ بانگکردنی مەسیح – ئەمرپێکردنی– کە لە گۆڕدا ڕابێ، دڵم لغاو کردبوو، نەمهێشتبوو سەرخۆش بێ. ئاخر ڕۆحیش وەک جەستە شەرمێ تایبەت بەخۆی هەیە و لەبەر چاوتا ڕووت نابێتەوە. بەڵام هەرکە بەتەنیا مامەوە، هاوارم بۆ خۆم کرد: "بۆ دوور! بۆ بیابان! لەوێ خوداوەند وەک بایەکێ سووتێنەر هەڵدەکات. لەوێ خۆم ڕووت دەکەمەوە و (ئەو) هان دەدەم کە بمسووتێنێ!"

خوداوەند دەڵێ: "خانمێ ڕۆح، ڕاوەستە، مەڕۆ!"

– خودایە، چیت لێم دەوێ؟

– خانمی ڕۆح، دەمەوێ خۆت ڕووت کەیتەوە!

– خودایە، چۆن داوای شتی وام لێ دەکەیت؟ ئاخر من شەرم دەکەم!

– خانمی ڕۆح، چ پەردەیەک، تەنانەت ناسکە تۆڕێکیش نابێ لەنێوانمانا بێت.

کەواتە خانمی ڕۆح، دەبی خۆت ڕووت کەیتەوە!

– خودایە ئەوا خۆم ڕووت دەکەمەوە، دەی بمبە!

هەروا بەدەم چرینی ئەم قسە نەمرانەی ڕۆحی عاشقێ خوداوە، بەرەو (بەحرلەییت) بەڕێ کەوتم. تامەزرۆی بینینی ئەو زرێبارە بووم کە ئەو دوو شارە گوناهبارە دروستیان کردبوو. گابەردی ڕەساسی، زەرد و سوور هەڵمیان لێ هەڵدەسا کاتێ خۆری تووڕە و لینج لێی دەدان. لێکدا لێکدا پریشکی بایەکی سووتێنەر دەم و ڕۆحی پڕ دەکردم لە لم. بەردەکان هەر ئەوە نەبوو کڵپە بسەنن. نە گوڵێک، نە دڵۆپە ئاوێک، نە باڵندەیەکی دەنگخۆش کە بەچرینی گۆرانییەک ڕێبواران بەخێربێنێ یاخۆ شوێنیان بکەوێ. تەنها خوداوەند وەک شمشێرێک بەژوور سەرمەوە هەڵواسرابوو.

ڕۆحم ڕاچڵەکی و بەخۆم گوت: "ئەم خودایە مەسیح نییە. ئەمە کوڕە میهرەبان و لەپز شیرینەکەی مەریەم نییە. ئەمە (یەهوە)یە، یەهوەی سامناک و مرۆخۆر. من لەدووێ ئەویان دەگەڕام کەچی ئەمیانم دۆزییەوە. ئەدی چۆن دەتوانم لە حەوزەی تاریک و سنوور نەبڕی سکوتی وی دەرباز بم؟"

هەرچی زیاتر بیابان قووتی دەدام، سەرم پتر گڕی دەگرت. هاوارم لەخودا دەکرد کە خۆیم پیشان دا و لەتەکمدا بئاخڤێ. ئەی مەگەر خۆی بەئینسانی نەخوڵقاندبووم؟ مەگەر ئینسان ئاژەڵێک نییە کە پرسیار دەکا؟ دەی باشە، من پرسیارم هەبوو. ئەویش دەبوو وەڵامم بداتەوە. لەو (با) سووتێنەرەدا ئیعتیرافئامێزانە لێم پرسی: "خودایە، لە ساتەوەختێکی دژواردام. دەبێ چ بکەم؟ پشکۆیەک بخەرە دەممەوە، وشەیەک، وشەیەکی ساکار کە ڕزگارکەرم بێت. لەبەر ئەمە خزاومەتە ئەم بیرە قووڵەوە. ئەم بیرەی کە تیایدا بەهۆی ڕووناکیی زۆرەوە بەشەوارە کەوتووم، بۆ ئەوەی لەگەڵت بئاخڤم، خۆتم پیشان دە!"

چاوەڕێم کرد و چاوەڕێم کرد، چ وەڵامێک نەبوو.

لەتافی منداڵییم بەمەلاوە، هەر کاتی لەحەوشی ماڵی خۆمان ژیاننامەی (قەدیسان)م دەخوێندەوە، وەخت بوو لە تاسەی دیدەنیکردنی ئەم عەردەدا بسووتێم کە حاڵی حازر پێم ناوەتە سەر: تاسەیەکی سووتێنەر بۆ پێخستنە سەر ئەو بەرد و خاکەی کە مەسیح پێی نابووە سەر، تاسەیەکی سووتێنەر بۆ بیستنی دەنگی.

هەمیشە قسەیەکم هەبوو کە دەبا پێی بێژم. (ئەمێستاش هەمان قسەم هەیە) بێگومان بەزەیی پێمدا دەیتەوە. وەڵامم دەداتەوە؟ بەڵێ. وەڵام دەداتەوە! ڕەوڕەوەی دونیا بەرەو پێشەوە دەچێ، پرسیار و عەزاب و شەیتانەکانی خۆی دەگۆڕێ. دەبێ مەسیح وشەیەکێ نوێی هەبێ بۆ شیفابەخشین بەبرینە تازەکان، بۆ ئەوەی ڕوخسارێکی نوێ و پیاوانەتر بەئەڤین ببەخشێ.

ئاوها لەگەڵ خۆمدا دەدوام و دەڕۆیشتم، هەمان هەوای ئەو بیابانەم هەڵدەمژت کە لە بلێسە و لم پێکهاتووە و پێغەمبەرەکانیش هەڵیانمژتووە. هەروا کە گەیشتمە قووڵایی زنارەکە، کوتوپڕ (بەحرولەییت) ئارام و خۆڵەمێش ئاسا وەکی قورقوشمێکی جۆشدراو و لێوڕێژ لەئاوی لیخن و ڕەشداگیرساو لەبەردەممدا کەوتە دەرەوشانەوە. ڕووباری ئوردون بەڕەنگی سەوزو شین، وەک لقێک لە (بەحرولەییت) بەنێو قامیش و سوورە چنارەکانا بەرەو فەلەستین دەکشا. تاقمێک پیاوی دزداشە لەبەر خاچیان دەکێشا. لەکاتێکدا ئەوان خۆیان بەئاوی موفەڕکدا دەکرد و دەبوونە حاجێ، قەشەیەک لە کەناری چۆمدا ڕاوەستاو و بالۆرەی دبێژا.

لەبەری ڕووبارەکەوە و لەژێر سایپیتەیەکی قامیشدا، مەیخانەیەک ڕۆنرابوو. لەکاتێکدا کە گرامافۆنێکی زۆر کۆن گۆرانی ئامان ئامانی لێدەدا، کابرای مەیخانەچیی کە پیاوێکی قەڵەو و خڕپلانە و دزداشەیەکی چەوری لەبەردابوو، جگەری بەرخی دەبرژاند و گۆرانی گرامافۆنەکەی دەگوتەوە.

هەنگاوەکانم خێراتر کرد. لە کەناری (بەحرولەییت)دا دەگەڕام و سەرلەنوێ پێم دەنایەوە بیابان. چاوانی نیگەران و ترس تێزاوم لەئاوە مردووەکە بڕیبوو. وەک بڵێی چاوانم بیانەوی هەردوو شاری نوقومبوو، لەقووڵاییڕا ببینن. هەروا کە ڕامابووم، قامچی برووسکەیەک کسپەی لەسەر شانی خەیاڵم هەستاند. خۆم بینیم، بینیم کە پێی قەدەر بەتووڕەیییەوە هەردوو شاری (سودوم و گۆمورە)(*)ی پلیشاندەوە و نوقمی زەریای بێ بنی کردن. دڵم لەلێدان کەوت. ئاخر ڕۆژێک دێ سودوم و

(*) سودوم و گۆمۆڕە Sodom and Gomorran دوو شاری دێرینی فەلەستین کە خەڵکەکەی بە بەدڕەوشتی و بەدکاریی بەناوبانگ بوون. بەگوێرە ی ڕیوایەتی تەورات برووسکە لەم دوو شارەی دا و وێرانی کردن. و. ف

گۆمۆرەی ئێمەش بەپای قەدەری قودرەت بپلیشێنرێنەوە و ئەم دونیایەی کە پێدەکەنی و دەجەنگی و خودای لەبیرکردووە، دەبێتە (بەحرولەییت)ێکی دی. لەکۆتایی هەر سەردەمێکدا وا ڕێکەوتووە کە پای خودا هەم شارگەلی بەدڕەوشتان و هەم شارگەلی بیریارانی پلیشاندۆتەوە.

ترس ڕۆچووە گیانمەوە. (ئاخر جاروبار وا هەست دەکەم ئەم دونیایە سودوم و گۆمۆرەیەکی ترە بەرلەوەی خودا بەسەریدا بڕواو بیپلیشێنێتەوە. پێمواییە دەکری دەنگی ترسناکی پێی خودا بیبەین کاتی نێزیک دەبێتەوە.)

لەسەر تەپۆڵکەیەکی لم ڕاوەستام و بۆ ماوەیەکی درێژ لەو ئاوە بەنەفرەت بووە ڕامام، ئاوێک کەهەوڵی دەدا هەردوو شاری ئەفسوونگەر و تاوانبار لەقووڵایی ڕەشاییدا هەڵکێشی. حەزم دەکرد بۆ ساتێکیش بێ سەرلەنوی لەبەر تیشکی خۆردا ببریسکێنەوە. هێندە بەس بوو نیگام کردبان، ئیدی پێڵووم لێکنابا و سەرلەنوی دیار نەمابان.

سودوم و گۆمۆرە بەدرێژایی بەستەری ڕووبارەکە وەک دوو سۆزانی، کە خەریکی ماچکردنی یەکتر بن، ڕاکشابوون. پیاو لەگەڵ پیاو و ژن لەگەڵ ژن و پیاوان لەگەڵ ماین و ژنان لەگەڵ گا دا ئاوێزانی یەکتر دەبوون. هەمووان تا سنووری ئینتەللاکردن لە درەختی ژیان و لە درەختی ماریفەیان دەخوارد. کاتێک پەیکەرە پیرۆزەکانیان شکاندن، بینییان جگە لەدار و بەرد چیدیکە نەبوون، کاتێک ئەندێشەکانیان شکاندن، بینییان پڕ بوون لەهەوا. کە لە خودا نزیک و نزیکتر بوونەوە. گوتیان: "ئەم خودایە باوکی ترس نییە، بەڵکو ڕۆڵەی ترسە!" ئیدێ ترسیان شکا. لەسەر هەر چوار دەروازەی شار بەپیتی زەرد و درشت نووسییان: (چ خوداوەندێک لێرە نییە!) دەستەواژەی خوداوەند لێرە نییە مانای چ بوو؟ مانای ئەوە بوو کە چ سانسۆرێک لەسەر غەریزەمان نییە. کاری چاک پاداشت و کارێ خەراپ سزای نییە، نە چاکەخوازیی هەیە و نە شەرم هەیە و نە دادپەروەریی، واتە ئێمە هەموومان گوڵە گورگ و دەڵە گورگێن لەحاڵەتی ناوەکوتێدا(*).

خوداوەند تووڕە بوو. بانگی ئیبراهیمی کرد: "ئیبراهیم!"

(*) ترۆپکی چێژی سێکسوالیی لای ئاژەڵی مێ. و. ک

– پەروەردگار، ئەمرکە!

– ئەی ئیبراهیم، مەڕ و وشتر و سەگ و خزمەتکار و کەنیزەک و ژن و کوڕەکەت ببە و بڕۆ، بڕۆ.. من گەیشتوومەتە بڕیارێک!

– گەورەم (گەیشتوومەتە بڕیارێک) لە کەلامی تۆدا واتە (بڕیارم داوە بکوژم)!

– ئاخر مێشکیان زیاد لەپێویست سەرەڕۆ بووە، دڵیان زیاد لەپێویست شادومان بووە، ورگیان پتر لە ئەندازە هەڵاوساوە، قێزم لێیان دێتەوە. لە ئاسن و بەرد خانوو ڕۆدەنێن وەک بڵێی نەمر بن. کووره بەکاردێنن و ئاگری تێدادەکەنەوە و ئاسن دەتوێننەوە. من بیابانەکەم وەک مرۆیەکی گەڕوگول، لەسەر عەرد داناوە. بۆچی؟ چونکە ئیرادەم وای خواستووە! کەچی خەڵکەکەی سودوم و گومۆرە ئاویان بۆ ڕاکێشاوە و کێڵاویانە و کردوویانەتە باغ. توخمە نەمرەکانی ئاو و ئاسن و بەرد و ئاگریان خستۆتە ژێر کۆنترۆڵی خۆیانەوە. ئیدی من لێیان وەڕس بووم و گەییوەتە تینم. لەدرەختی ماریفەیان خوارد، سێویان ڕنێ و ئیدی مەرگیان شتێکی حەتمییە!

– خودایە، دەبێ هەموویان بمرن؟

– هەر هەموویان! ئەی مەگەر من قادیرێ ڕەها نیم؟

– خودایە، تۆ قادیری ڕەها نیت لەبەر ئەوەی دادپەروەریت. ئاخر ناعەدالەتیی و عەیب و عەبەست لێ نایەت!

– ئێوە، ئێوەی کرمگەلی سەر لەژێر خاک دەرهانیو، لەخاکەوە تێن تێهاتوو، لەخاکبوو. ئێوە کەنگێ عەدل و ناعەدل، سەروەریی و شوورەیی، مەنتیق و نامەنتیق دەفامن؟ حیکمەتی کامڵی من کەنگی لەبازنەی دەرکی ئێوەدا جێی دەبێتەوە! گەر ڕاستەوخۆ ڕووبەرووێ ببنەوە دەتۆقێن!

– تۆ خاوەنی عەرد و ئاسمانیت. ژیان و مەرگت لە پاڵ یەکدا بەدەستێک ڕاگرتووە و هەڵیان دەبژێریت. من لە کرمێک زیاتر نیم، لە ئاو و خاکم. بەڵام تۆ ڕۆحێ خۆت پێ بەخشیوم و ڕۆحت بەبەری ئاو و گڵدا کردووە. هەر بۆیە جورئەتی ئەوەم هەیە بدوێم! هەزاران ئینسان لە سودوم و گومۆرە هەن کە دەخۆن، دەخۆنەوە، لاف لێدەدەن، پێدەکەنن، گاڵتە دەکەن، دەزێن و دەزێنن. هەزاران ئەقڵ هەن هەر وەک مار هەڵدەستنە سەر کلک و بەفیکەیەک ژەهرێ خۆیان بەرەو ئاسمان هەڵدەدەن. بەڵام

گەر لەنێو ئەو هەمووەدا چل ڕۆحی چاکەخواز هەبێ، گەورەم ئایا ئەوانیش دەسووتێنیت؟

– ناویان بێنە. ئەو چل کەسە کێن؟

– پەروەردگاری من، ئەی گەر بیست کەس بن چی؟ بیست ڕۆحی چاکەخواز؟

– ناویان بێنە، تا بیانژمێرم!

– پەروەردگاری من، ئەی ئەگەر (دە) کەس بن؟ (دە) ڕۆحێ چاکەخواز! ئەی ئەگەر پێنج کەس بن؟

– ئیبراهیم، ئەو دەمە سەرەڕۆیەت داخە!

– پەروەردگار بەزەییت هەبێ. تۆ نەک هەر بەتەنها دادپەوەریت، بەڵکو میهرەبانیشیت. هاوار بەماڵمان گەر تۆ تەنها قادیری ڕەها بایت، ئەوسا هەموومان تەفروتوونا دەبووین. بەڵام ئەی پەروەردگار تۆ میهرەبانیت. هەر بۆیە ئادەمیزاد هێشتا دەتوانێ لەسەر پای خۆی ڕاوەستێ!

– کڕنۆش مەبە، دەست مەهێنە بۆ گرتنی ئەژنۆم. من ئەژنۆم نییە. بێهوودەیە، مەکڕووزێرەوە و مەناڵێنە. من دڵم نییە. من سەرسەختم، هیچ شتێک لە من ناچێ، هیچ دەستێک ناتوانێ شوێنی خۆیم لەسەر جێبێڵێ. من بڕیاری خۆم داوە: سودوم و گۆمورە دەسووتێنم!

– پەروەردگارم پەلە مەکە. کاتێ مەسەلەکە کوشتن بێ پەلە مەکە. ڕەوا نییە، ئارام بگرە یەکێکم دۆزییەوە!

– ئەی کرمی چنگ لە خۆڵ گیرکردوو، کێت دۆزییەوە؟

– ئینسانێکی پاک!

– کێ؟

– لووت، کوڕەکەی هاروونی برام.

هەروا کە بێجووڵە لەسەر تەپۆڵکەکە ڕاوەستابووم، هەستم دەکرد خوێن هوروژم بۆ هەنییەم دێنێ. لە ناوەوەمرا دەنگی خوداوەندم دەژنەفت کە لەگەڵ دەنگی ئینساندا دەستەویەخە لێک ئاڵابوون. بۆ ساتێک وا پێدەچوو کە هەوا قەبارەی گرتبێ و ئیدی لووت پێخاوس و توورە، بەڕیشی بژ و گڕێک بەهەنیەیەوە لەبەرامبەرمدا ڕاوەستابێ.

بەڵام ئەم (لۆوت)ە، ئیدی ئەو کۆیلەیە نەبوو کە لەتەوراتدا باس کراوە. بەڵکو (لۆوت)ێکی تایبەت بەخۆم بوو. یاخیگەرێک بوو کە سەرپێچێ فەرمانێ خودای بۆ هەڵاتن و خۆدەربازکردن دەکرد. لەبەرامبەردا بەزەیی بەهەردوو شارە دڵڕفێن و تاوانبارەکەدا دەهاتەوە و بەویستی خۆی، خۆی لەنێو ئاگر دەنا و لەگەڵ ئەواندا تیادەچوو.

بەدەنگی بەرز بانگی ئیبراهیمی کرد: "بە(ئەو) بڵێ من لێرە ناڕۆم. من سودوم و گومۆرەم. ئەمەی پێ بڵێ و پێشێ بڵێ من ناڕۆم. چما ئەدی خۆی ناڵێ و شانازی بەوەوە ناکات کە منی ئازاد خوڵقاندووە؟ کەواتە هەرچیم پێ خۆش بێ ئەوە دەکەم. دەی کەواتە من ناڕۆم!"

– ئەی یاخیگەر، من ناچمە ژێر باری ئەوەوە. ماڵئاوا!

– ماڵئاوا ئەی چاوگەی پیری فەزیڵەت، ماڵئاوا ئەی بەرخۆڵەی خودا! بەئاغاکەت بڵێ کە (لۆوت)ی پیر سلاوت لێ دەکا.

هەنووکە خۆرئاوا ببوو. ڕووناکیی دڵڕفێنتر و لاجانگەم هێور ببۆوە. هەناسەیەکم هەڵمژت، وەک بڵێی تازە لەمەیدانی بەرخۆدانێکی سەخت هاتبێتمەوە. ئاوڕێکم لەدواوە دایەوە. ئەدی چۆن یاخیگەرێکی ئاوها لەناخمدا سەری هەڵدابوو؟ ترسناک بوو، ئەم ڕۆحە دڕندە و کۆڵنەدەرە، لەودیو لەکام پەنهانخانەی بوونمدا خۆی حەشاردابوو؟ لەگەڵ ئیبراهیم، ئەو باوکە ئیماندار و ملکەچەدا بووم، ئەدی ئێستا چۆن بوو کە دەستبەرداری دەبووم؟ چۆن بوو کتێبی پیرۆزم نابووە ژێرپێ تا– لۆوت– ێکیتر بخوڵقێنم و لەتەکیدا یەکانگیر ببم؟ شەیتانی چەقاوەسوو لە پەنهانخانەی بوونمدا کسکەی کردبوو. چاوەڕێ بوو ساتێک سەرم لێ بشێوێ و کلیلەکانم بیرچێ و خۆی هەڵیانگرێ و دەرگای (تەڵە) کە بکاتەوە و باز بۆ ڕووناکیی بدات. ئەوسا ڕەفتارێکی چاوقایمانە بەرامبەر بەخوداوەند، بەرامبەر ئەو دوژمنە ئەبەدییەی خۆی بنوێنێ.

بەپێویستم دەزانی ناخم پاقژ بکەمەوە و – گورگ و مەیموون و ژن– ی لێ دەرکەم، چاکەخوازییە گچکەکان و چێژە گچکەکان و سەرکەوتنەکانی لێ دەرکەم. تا کڵپەیەکم لێ بمێنێتەوە و ئەویش بەرەو ئاسمان هەڵگژێ. هەنووکە کە ببوومە پیاو،

چیم کردبا جگە لەوەدیهێنانی ئەو شتەی کە بەمنداڵیی لە حەوشی ماڵی خۆماندا بەئاواتم خواستبوو. ئاخر بونیادەم تەنێ جارێک دێتە دونیاوە و ئیدی هەلێکی ترم بۆ نارەخسێتەوە.

*

کە گەڕامەوە ئۆرشەلیم، شەو داهاتبوو. ئەستێرەکان لە هێشووە ئاگر دەچوون کە بەژوور سەری خەڵکەوە هەڵواسرابن، بەڵام هیچ کەس لە ئۆرشەلیم سەری هەڵنەدەهێنا تا بیانبینێ و لە ترسا بتۆقێ. خایلەگەلی ڕۆژانە، پەیوەندییە گچکەکان، خواردن و کتێبی گیرفان و ژن، بەسەر ترسی گەورەدا زاڵ ببوون. بەم جۆرە خەڵکی هێشتا دەیانتوانی لەسەر فەرامۆشکردن بەردەوام بن و درێژە بەژیان بدەن.

هەروا کە لەسەر قەرەوێڵەکەم تلاوتلم دەکرد، بەخۆم دەگوت کاتی ئەوە هاتووە بڕیار بدەم ئەو شتە تەواو بکەم کە بەمنداڵیی هێشتا شیری خودا بەلێومەوە بوو، پێشبینیم کردبوو.

کاتێ لە کێوی ئاتوس بووم، ڕاهیبێ دەستی گرتم و لە لەپی دەستم ڕاما. گوتی: "دەمەوێ بەختت بۆ بگرمەوە!" لەڕاستیدا ڕوخساری هەر لەڕوخساری قەرەج دەچوو: ڕەش و پێست ئەستوور، دەمولچی شۆڕ و چاوانی پرشنگی ئاگریان دەدا. بەپێکەنینەوە گوتم: "بڕوام بەسیحر و جادووی تۆ نییە!"

وەڵامی دامەوە: "قەیدی ناکات. گرینگ ئەوەیە خۆم بڕوام پێیەتی!"

لەهێڵ و ئەستێرە و خاچ و چرچولۆچەکانی لەپێ دەستم وردبۆوە. پاش لێوردبوونەوەیەکی زۆر، گوتی: "خۆت هەڵمەقورتێنە ناو ئیشوکاری خەڵکی. تۆ بۆ کردەوە دروست نەبوویت. خۆت دوورە پەرێز ڕاگرە. تۆ ناتوانێ ململانێی خەڵکی بکەیت. چونکە هەر لەکاتی ململانێکەدا بیر لەوە دەکەیتەوە کە ڕەنگە هەق بەدوژمنەکەت بێ. پاش ئەوەش هەر بەلایەکت بەسەر بێنێ دەیبەخشیت. تێگەیشتیت!"

گوتم: "دەی بەردەوامبە!" قسەکانی تا ڕادەیەک ڕایانچڵەکاندبووم. چونکە دەمبیینی کە گەرچی ئەم ڕاهیبە قەت منی نەبینیبوو، کەچی ڕاستی دەکرد.

جارێکی تر بەوردیی لە لەپی دەستی ڕوانیم:

– خایلەگەلی یەکجار زۆر وەک خۆرە کەوتوونەتە گیانت. خواستەکانت زۆرن و زۆریش پرسیار دەکەیت. تۆ خەریکە ناوجەرگی خۆت دەخۆیت. بەڵام ئەم ئامۆژگارییەم لە گوێ بگرە: بۆ دۆزینەوەی وەڵام زۆر خۆت تووشی مەراق مەکە. پێویستە بەدوای دۆزینەوەی وەڵامدا نەچیتە دەرەوە، بەڵکو ئەو خۆی بۆ دۆزینەوەت دێ. بەگوێم بکە و ئاسوودە خەیاڵبە. وا خەریکە دێ. لێگەڕێ با قسەیەکی مورشیدەکەشمت بۆ بگێڕمەوە: ڕاهیبی بەدرێژایی تەمەنی بەدوای خوداوەنددا دەگەڕا. لەدوا هەناسەکانی گیان دەرچوونا تێگەیشت کە بەدرێژایی ئەو هەموو ساڵانە، خوداوەند بەدوای ئەمدا گەڕاوە!

جارێکی تر بۆ دەستم دانەوێوە و بەدوو چاوانی زەقەوە لێم ڕاما و گوتی: "لە پیریدا دەبیتە ڕاهیب. پێمەکەنە. تۆ دەبیتە ڕاهیب!"

هەندێ جار پێشبینییەکی درۆ دێتە دی. پێویستە بەسادەیی باوەڕی پێ بهێنرێ. ئەوە پێشبینییەکی تری بیرخستمەوە کە کاتی خۆی مامانەکەم لەساتی لەدایکبوونما دابوومییە بەر ڕووناکیی و گوتبووی:(ئەم منداڵە ڕۆژێک لە ڕۆژان دەبێتە ڕاهیب!)

ترس باڵێ بەسەرا کێشام و هاوارم کرد: "نا، نا، نامەوێ ببمە ڕاهیب!" وام گوت و دەستم کێشایەوە، وەک ئەوەی هەستم بەخەتەرێک کردبێ.

پێماوابوو دوای هەموو ئەو ساڵانە، قسەکانی ئەو ڕاهیبەم بیرچووبۆوە. بەڵام ئەمشەو کوتوپڕ قسەکانی لەنێو زەینمدا هەڵقوڵانەوە. هەوڵم دا پێیبکەنم، بەڵام نەمتوانی. وەک بڵێی قسەکانی ڕاهیب بەدرێژایی ئەو ماوەیە بەنهێنیی ئیشیان تێداکردبێتم و بۆ شوێنێکیان بردبێتم کە خۆم نەمدەویست بۆی بچم. ئاخر ئیتر مەسەلەکە لەوە دەرچوو بوو پێکەنیناویی بێ!

چاوانم لێکنان. گوتم بەشکەم خەو بمباتەوە و ڕزگاربم. لەناکاو بوومە یاخییەک کە لەشەقامەکانی شارێکی گەورەدا ڕاودەنرام. دەسگیر دەکرام، دادگایی دەکرام و حوکمی مەرگیان بەسەردا دەدام. جەللاد دەیگرتم و پێش خۆی دەدام. خۆیشی لە دوامەوە تەور بەسەر شانەوە دەهات. کەوتمە ڕاکردن. جەللاد بەهانکەهانک پرسی: "بۆ ڕا دەکەیت؟" گوتم: "پەلەمە!" کە قسەکەم تەواوکرد، شنەیەکی گەرم هەڵی کرد و جەللاد لەچاوانم بزر بوو. ئەوە جەللاد نەبوو، بەڵکو پەڵەهەورێکی ڕەش بوو کە ڕەوییبۆوە. دەمویست لەڕاکردن بەردەوام بم، بەڵام نەمتوانی. کێوێک لەبەردەممدا

قووت بۆوە و ڕێگاکەی لێ داخستم. گابەردێکی تیژ و یەک پارچە چەخماخ. ئاڵایەکی سوور بەترۆپکەکەیەوە دەشەکایەوە. بەخۆم گوت: "ئەگەر نیازی پێشڤەچوونم هەیە، ئەوا دەبێ بێرەدا سەرکەوم!" کەواتە دەی. بەناوی خودا، بۆ پێشەوە. خاچم کێشا و بەچیاکەدا کەوتمە هەڵزنین. پۆستاڵەکەم بەبزماری گەورە بزمارڕێژ کرابوو. کە بزمارەکان بەر بەردە چەخماخەکە دەکەوتن، پریشکی ئاگریان لێ دەبۆوە. سەردەکەوتم و هەر سەردەکەوتم، هەڵدەخزیم، دەکەوتم، هەمدیس تینم تێ دەهاتەوە و نەختێکی تر سەردەکەوتم. هەر کە لە ترۆپک نزیک و نزیکتر دەبوومەوە، دەمبینی کە ئەوە ئاڵا نەبوو، بەڵکو بڵێسە بووە. لە سەرکەوتن بەردەوام دەبووم و چاوم لەسەر ترۆپک بوو. نا، ئاگریش نەبوو، هەنووکە بەڕوونیی دەمبینی خوداوەند بوو. بەڵام نەک خوداوەندێ باوک، بەڵکو خوداوەندێکی تر، یەهوەی ترسناک لەوێ چاوەڕێم بوو.

لەشم نیشتە سەر ئارەقەیەکێ سارد. بۆ ساتێک ویستم بگەڕێمەوە، بەڵام پێم شوورەیێ بوو. بەچرپە بەخۆم گوت: "تازە ڕاوەستان بێهوودەیە. بۆ پێشەوە!" دەنگێکێ ژنانە لەناوەوەمڕا پرسی: "دەترسیت؟" نەڕاندم: "بەڵێ، دەترسم!" هاوارەکەم هێند بەرز و بەسۆ بوو کە ئیدێ لە خەو ڕاچەنیم.

لەسەر قەرەوێڵەکەم دانیشتم. خەون هێشتا لەنێوان پێڵووەکانمدا بریسکەی دەهات. بەخەونەکەمدا چوومەوە، هەمدیس پێیداچوومەوە، بەڵام نەمتوانی لێکی بدەمەوە. یاخیگەر بۆ؟ جەللاد بۆ؟ بۆ ئاڵا؟ ئەدی بۆ ئاگر و خوداوەند؟ سەرم ڕاوەشاند. بەخۆم گوت: کاتی لەپرسیارکردن دەوەستین وەڵام خۆی دێ! وام گوت و هێور بوومەوە. وەڵام کاتێ دێ کە پرسیار لە ئەقڵێ فرەوێژمانەوە بۆ دڵ و لاکەلەکەمان دادەبەزێ. (ئەی چاوگەی گەوارا، داباره بەسەر تینووواندا. ئاوی تۆ بەڕووی ئەوانەدا بەستراوە کە قسان دەکەن، بەڕووی ئەوانەشدا کراوەیە کە بێدەنگییان هەڵبژاردووە. ئەی سەرچاوە، ئەوەی مۆری بێدەنگی لەلێوی دەدا، دێت و تۆ دەدۆزێتەوە و دەتنۆشێ.) ئەم گوتە دێرین و نەمرە ئەمڕۆ بە ستایشەوە هاتە سەر زارم.

گرووپێکی مەزەبی بەژێر پەنجەرەی ژوورەکەمدا تێدەپەڕین. هەوا تەژی لەبۆنی بخوور و گۆرانیی بوو. کوتوپڕ هەستم بەخۆشحاڵیێ کرد. بڕیارێکی نهێنیی

لەناخمدا، لە تاریکیدا دەدرا. هێشتا نەمدەتوانی سیمای بناسمەوە، بەڵام ئیمانم هەبوو.

هەستام، جلکەکانم پۆشیی و پەنجەرەکەم کردەوە. لەئاسمانەوە ئاگر دەباری. ڕێگەکەی خوارەوە لە خەڵکانی جۆراوجۆر جمەی دەهات و هەمووش پەلەیان بوو. هەوا لێوانلێو بوو لەبۆنی بخوور و میوەی ڕزیو و چڵک و کێمی خەست و قورسی بونیادەم. ژنێکی عارەبی قەڵەو سەبەتەیەک گەرمەکابە(*)ی نابووە سەر سەر و بەدەنگێکی ناقۆڵا کڕیاری بانگ دەکرد. ددانەکانی لەبەر تیشکی هەتاودا بەوێنەی سپێتیی ئەڵماس ورشەیان دەهات. شتن و لەکەپووە قۆقزەکانیانەوە ژەهر دەڕژا. قەشە کاسۆلیک و ئەرتەدۆکس و ئەرمەنەکان بەلای یەکدیدا دەڕۆیشتن و سڵاویان لەیەکتر نەدەکرد، مەسیح بەدەستی ئەوانەوە بۆ ئاڵای ڕق نزم ببۆوە.

بەکۆڵانەکەدا بەرەو خوار بوومەوە و پیاسەیەکم بەناو شاردا کرد. هەموو شتێکم بۆ دووایین جار سەیرکرد و ماڵئاواییم لێ کرد. لە جامخانەی دوکانێکا پەیکەرێکی کۆنی کێوی سینام بینی. قەدیس کاترین تاجی پادشایەتیی لەسەر، لەناوەڕاستا وەستابوو. لەملاولاشیەوە هەردوو کێوی سینا و قەدیس ئیپستم، وەک دوو باڵی مەزن لەسەر شانەکانی ڕووا بوون. پەڕێکی بەدەستێکەوە گرتبوو، بەدەستەکەی تریشی شاخێکی نەوازش دەکرد کە ببووە هۆکاری شەهیدبوونی. لەژێرەوە بەخەتی گرێکی کۆن نووسرابوو:(ئێوە ئەی کێوە لەبن نەهاتووەکان، ئێوە چ بایەخێکتان هەیە؟ شانازیی بەچیتانەوە دەکەن؟ بەوەوە کە بەگژوگیا پۆشراون، یاخۆ درەختتان زۆرە یان پڕ لە شێرن؟ تەنها و تەنها کێوێک هەیە کە تەژی لەدرەخت، پۆشراو بەتەموژ، بەتەقوا، عاسی، شکۆمەند، بەئاکار، خاوێن، ئاسمانیی، مەلەکوتیی، فریشتە ئاسا و خوداییە: ئەو کێوەش کێوی سینایە. ئەو کێوەی کە خودا پێینایە سەر!"

تا ماوەیەکی زۆر نەمتوانی چاو لە پەیکەرەکە هەڵگرم. تا زیاتر لێی ڕادەمام، زیاتر دڵنیا دەبووم لەوەی کە ئەگەر پتر لەو خەونەمدا خۆم ڕاگرتبا و هاوارم نەکردبا

(*) گەرمەکابە: گەنمە شامییە بەساخیی. لەسەر مەقەڵی دەیبرژێنن و لە سوێراوی دەنێن، تامێکی تایبەت و خۆشی هەیە. لە بادینان زووڕەت و لە موکریان سەرداریی و هەروەها گەرمە کابەشی پێدەگوترێت.

(دەترسم!) و خەبەرم نەبایەتەوە، ئەوا ئەو کێوەی پیایدا سەردەکەوتم دەبووە جووتێک باڵ. چونکە ئەو کێوەی کە یەکپارچە بەردی چەخماخ و پریشک بوو، ڕێی هەڵگژانی بەرخۆدانم بوو. بەهەڵگژانم پێیدا، بەرخۆدانەکەم دەبووە باڵ و لەگەڵ هەرشتێکی سەر ترۆپک: ئاڵای سوور یان بڵێسە، یاخۆ خوداوەنددا یەکانگیر دەبووم.

خەون و ئاواتگەلی منداڵانە و پێشبینییە تەمومژاوییەکان لەگەڵ واقیعی ئەو وێنەیەی سینای پێش چاوانمدا یەکانگیر دەبوون. کوتوپڕ بڕیارەکەی ناخم ڕوخساری خۆی دۆزییەوە. بەدەنگی بەرز گوتم: "ئەمەیە ڕێگەی من. ئەوەم دۆزییەوە کە پێویستە بیکەم: دەچم بۆ کێوی سینا. لەوێ چاوانم دەکرێنەوە."

*

بیابان... کێوی سینا

ساڵەهای ساڵ (سینا) ئەو کێوەی خودا پێی نابووە سەر، لەزەینمدا وەک دوندێکی دوورە دەست درەوشابۆوە. بەر لەدەیری بەناوبانگ کە لەسەر پنچکە گیایەک لەئاگردا سووتا، بەڵام لەبەین نەچوو، ڕۆنراوە. زەریای سوور، (ئەرەبیا پێترا(*)) بەندەری بچووکی (ڕایسۆ) لەڕێگەمدا بوون، ئینجا سەفەرێکی درێژ بەسواری وشترەوە بەناو بیابان و کێوی ترسناکی نائینسانیدا، جێگایەک کە قەومی بەنی ئیسراییل ساڵانێکی زۆریان بەشکۆ و گلەیی و گازندەوە تێدا بردبووە سەر.

(جەلیل) بەئەفسوونی ئەفسانەییەوە، بەشاخ و هەردی هاوئاهەنگەوە، بەزەریای شین و زەریاچەی باریک و عیشوەگەرەوە، بەبزەوە لەودیو (یەسوع)ەوە ڕاخرا بوو. وەک لێکچوونی شێوەی دایکێک لە کوڕەکەی، ئاوها شێوەی ئەویش لە یەسوع دەچوو. ڕاڤەیەکی ساکار و ڕۆشن لەپەراوێزی ئینجیلدایە: لە (جەلیل)، خودا خۆی لەشێوەی ئینسانێکی ئارام و بێ بەهانە و ڕووخۆشدا، وەک ئینسانێکی جوان ئاشکرا دەکا. بەڵام هەمیشە تەوراتم بەلاوە سازگارتر بووە و جیددیتر وەڵامی

(*) ئەرەبیا پێترا Arabia Petra واتە عارەبستانی بەردین. پیترا عارەبییەکەی (بەترا)یە، پایتەختی مەملەکەتی نەبەتییەکان، وێرانەکانی ئەو شارە لە دۆڵی موسا یاخۆ لای چیای هارونەوە لە مەملەکەتی ئوردونی هاشمی دەبینرێن. و. ف

داخوازییە ڕۆحییەکانی داومەتەوە. هەرکاتێ ئەم کتێبە پیرۆزە پڕ لە ڕق و برووسکەیەم موتالا کردووە، کتێبێک کە کاتێ دەستی لێوە دەدەیت هەڵمی لێ هەڵدەسێ، تەواوێک وەک ئەو کێوەی کە خودا پێی نابووە سەر. ئارەزوویەکی بەتین بۆ ڕۆیشتن و بینینی ئەو دوندگەلەی کە ئەم کتێبەی لێ هاتۆتە خوارەوە، لە ناوەوەمڕا چنگە کرێی کردووە، تا ئەم ترۆپکانە بەچاو ببینم و دەستیان تێوە بدەم.

جارێکیان لە باخچەیەکدا، کورتە گفتوگۆیەکی تەژی لە تووڕەییم لەگەڵ کیژێکدا بۆ هاتە پێش کە هەرگیز بیرم ناچێتەوە. من گوتم: (لە هەرچی شیعر و هونەر و کتێبە بێزارم. هەموویانم بەلاوە بێ ناوەڕۆکن. قەبارەیەکی کارتۆنین. تەواوێک وەک ئەوەی کە تۆ برسیت بێ و لە بری نان و شەراب و گۆشت، لیستی خواردەمەنی بخەنە بەر دەستت و تۆیش وەک بزن کاغەزەکە بجوویت!)

نەمزانی بۆچی تووڕە بووم. دەشێ لەبەر ئەوە بووبێ کە حەزم دەکرد دەستم بەو کیژە ڕاگەیشتبا، بەڵام نەمدەتوانی.

لەکیژە جوتیارێکی ڕووسیی دەچوو: ڕەنگ بزرکاو و دەم پەل و ئێسکی ڕوخساری دەرپەڕیو. کە تەماشایم دەکرد، تووڕەیییەکەم زێدەتر دەبوو. گوڵەباخێکم بەدەستەوە بوو، کەوتمە پەڕ پەڕ کردنی.

– ئاوها ڕۆحگەلی لاوازی ئێمە وەک بزن برسێتیی خۆی دادەمرکێنێتەوە!

کیژۆڵەکە زیرەکانە چاوێکی لێ داگرتم و بەبزەوە وەڵامی دامەوە:(بەتووڕەیی لەگەڵم دەدوێیت گەرچی من لە گەڵیشتا کۆکم. تەنها کتێبی ڕاستەقینە تەوراتە. چونکە لە کاغەز دروست نەکراوە. هەمووی گۆشت و ئێسکە و خوێنی لێ دەچۆڕێ. بەبڕوای من ئینجیلەکان لە پیاڵەیەک چای دارچین دەچن کە بەدەردی خەڵکانی سافیلکە و کەفتەکار دەخۆن. عیسا هەر بەڕاستی یەک مەڕ بوو. لەڕۆژی جێژنی پاکدا لەسەر چیمەنی سەوز سەریان بڕی بێ ئەوەی چ بەرخۆدانێک بنوێنێ. ملکەچ و دەستەمۆ تەنها دەیباعاند. خودای من (یەهوە)یە، یەهوەی تووڕە و سەنگین، پێستی ئاژەڵی کێویی لەبەردا، ئاژەڵێک کە خۆی کوشتوویەتی، وەک زەلامێکی کێویی کە تەشوێی بەبەر پشتوێن و لە بیابانەوە دێ، یەهوە بەو تەشوێیە دڵم شەقار شەقار دەکا و دێتە ژوورەوە!)

ساتێک بێدەنگ بوو. کوڵمەکانی هەڵایسابوون. بەڵام بڵێسە دانەمرکابۆوە. درێژەی بەقسەکانی دا:(لەبیرتە یەهوە چۆن لەگەڵ ئینساندا دەپەیڤێ؟ ئەی بینیوتە کە چۆن ئینسان و کێوەکان لەنێو لەپی دەستیدا دەتوێنێتەوە و چۆن عەرشی مەلەکوتیی لەژێر پێیدا نوقووم دەبێ؟ ئینسان هاوار دەکا، دەگری، لە ئەشکەوتەکاندا خۆی دەشارێتەوە، لە چاڵەکاندا پەنا دەگرێ، هەوڵ دەدا ڕاکا، بەڵام یەهوە وەک خەنجەرێک لەدڵیدا نێژراوە!)

جارێکی تر هەم کچە و هەم منیش بێدەنگ بووین، بەڵام من لەقووڵایی دڵمڕا هەستم بەسوێی خەنجەرەکە دەکرد.

ئەو ڕۆژە یەکەمین ئارەزووم بۆ بینین و دەستلێدانی بەستەری ڕووبارێک کە خودا لەکاتی تێپەڕبوونیدا بەبیاباندا شەقاری کردبوو، کڵپەی سەند. ئارەزووی ئەوەی بچمە ناوییەوە وەک چوونی مرۆڤێک بۆ ناو بێشەی شێر. هەنووکەیش سوپاس بۆ خودا کە ئەو ساتە ڕەخسابوو تا ئەم برسێتییە نوێیەشم دامرکێنمەوە.

سەفەرەکەم لە خەونێکی خێرا، لە خەونێکی ئاگرین و جادوویی دەچوو، لە ئۆرشەلیمەوە بۆ سویس، پاشان لە سویسەوە بۆ ڕایسۆ و بەندەری ئارابیا پیترا و لەوێشەوە بەرەو کێوی سینا. چیاکان شینی کاڵ و ئاوەکان مەیلە و سەوز، بەندەر فراوان و کراوە بەبەلەمی سوور و زەرد و ڕەشەوە، ژمارەیەک کوختی داتەپیویش بەدرێژایی کەنار زەریا.

چ ئارامییەکی مەزن! دوو وشتر لای بەندەرەوە وەدیارکەوتن. بۆ ساتێک سەریان بەرەو لای زەریا وەرگێڕا و بەچەند هەنگاوی زل زل و ڕیتمیک لەنێو کوختەکانا بزر بوون.

بەلەمێک بەچارۆکەی سپییەوە هاتبوو من ببات. ڕاهیبێکی منداڵکارەی قەڵەو لە بەلەمەکەدا بوو. باپیرانی سینای دانیشتووی قاهیرە، هەواڵی هاتنمیان ڕاگەیاندبوو. هەر کە پێم نایە سەر زیخ و چەوی زبر، دڵم لە شادیدا کەوتە سەما. تۆ بڵێی ئەم هەمووە خەون بێ؟ هێڵی کەنار پڕ لە سەدەفی گەورە گەورە بوو. خانووەکان لەو دارانەی کە لە زەریا دەرهێنرا بوون، لە مەرجان و ئیسفینجە بەردینە، لە پێستی ئەستێرەی زەریایی و کیسەڵی زەبەلاح ڕۆنرابوون. چەند جوتیارێک لەکەناری

لەنگەرگەکەدا ڕاوەستابوون، دزداشە سپییەکانیان، زێدەتر پێستە ڕەشەکەیانی بەرجەستە دەکرد. کچۆڵەیەکی ڕەشتاڵە بەجلکێکی ورشەدارەوە وەک گوڵەکاغەزیی لەسەر لمەکە گەمەی دەکرد.

نەختێ ئەولاتر چەند خانوویەکی ئەوروپایی دەبینران کە لەدار ڕۆنرابوون، بەبانیژە و چەتری ڕەنگاوڕەنگی گەورەوە، باغگەلی بووکەشووشەیی ئاسا و قوتووی تەنەکە بەملاولادا بڵاو ببوونەوە. دوو ژنی ئینگلیز لەبەر هەیوانێکی سەوزدا دانیشتبوون. لەم بیابانە گەرمەدا، بێ ئەندازە بێ ڕەنگ و هەڵپڕووکاو دیار بوون، وەک لەهۆشخۆ چووبێتن وەها بوو.

ئەو ڕاهیبەی هاتبوو من ببات، گوتی کە حاجییەکان لە مەککە دەگەڕێنەوە، لێرە لە (ڕایسۆ) بۆ تاقیکردنەوەی تەندروستیی ڕادەگیرێن. لەو کاتانەدا ئەم گوێ زەریا چۆڵوهۆڵە تەژی لە هەزاران حاجی دەبێت. دەبێتە هاتوهاوار و ساز و زوڕنا ژەنینێک نەبێتەوە. حاجییەکان لەسەر چۆک دادەنیشن و دەکەونە خوێندنەوەی قورئان.

گەیشتینە (بەخشێنراو)ەکانی باپیرانی سینا لە ڕایسۆ. ئیتر لێرەوە بەسواری وشتر بەرەو سینا دەکەوتینە ڕێ. چەندین هۆدە بەدەوراندەوری حەوشە گەورەکەدا هەبوون. چەندین ژووری تایبەتیی میوان، قوتابخانەیەکی کوڕانە، قوتابخانەیەکی کچانە، چەند ئەمبار و ئاشپەزخانە و تەویلەش لە حەوشە هەبوون. نوێژخانەکە کەوتبووە ناوەڕاستی حەوشەوە. بەڵام گەورەترین موجیزە لەم بیابانی عارەبستانەدا، دڵی بەسۆز و پڕ لە میهری (ئارکی مەندرەیت تیۆدۆسیۆس)ی سەرپەرشتیاری دەیرەکە بوو. گرێکییەکان بەدەگمەن ڕێیان دەکەوتە ئەم بەرەهووتە، تیۆدۆسیۆسیش هێلینییەکی باڵابەرز و شکۆمەند بوو، خەڵکی (تیسوموس)ی ئاسیای ناوەند بوو. بەجۆرێک بەخێرهاتنی کردم، دەتگوت بەخێرهاتنی خودی گرێکستان دەکات.

هەموو ڕێوڕەسمی ئاهەنگی میواندارییی پیرۆزیان بۆ بەڕێوە بردم. ڕێوڕەسمێک کە تەواو پێی ئاشنا بووم: کەوچکێک مرەبا، قاوەی تورکی لەگەڵ پەرداخێک ئاوی سارد، مێزی خواردنی شاهانە بەڕوومێزی سپی و بۆنخۆشەوە، ڕوخساری پێشوازیکەران لەشادومانییدا ورشەی دەهات.

دەمتوانی لە پەنجەرەکەوە زەریای سوور ببینم کە پرشنگی دەدا و شاخەکانی (تیباید) لە دوورەوە دەبینران کە نوقووم لە ڕووناکیی بوون. لەگەڵ سەرپەرشتیاردا

لەبارەی (هەفتا خورما[*]) وە سەری قسانم دامەزراند، ئەوەی کە لەتەوراتدا باسی دەکا یەهودییەکان لەکاتی تێپەڕین بەزەریای سووردا لەم گوندە گچکەیە دۆزیویانەتەوە. سەبارەت بە(دوازدە کانی) بەجۆرێک پرسیارم لەکابرا کرد، وەک ئەوەی حاڵ و ئەحواڵی ئازیزانی دوورە وڵاتی لێ بپرسم. گەلێک شادومان بووم کاتێ پێی گوتم کە بێشەی دارخورماکە هەر ماوە و کانییەکانیش هێشتا هەر ئاویان لێ هەڵدەقوڵێت.

لە ژیانمدا گەلێ جاران تامی بەختەوەریی لەم چەشنەم کردووە. جامێک ئاوی سارد پاش هیلاکیی دوای سەفەر، ماڵێکی ساکار و دڵڕفێن، دڵی ئینسانێکی نەناسراو کە لە گۆشەیەکی پەرت لەم دونیایەدا دەژی و چاوەڕێی غەریبەیەک دەکات. کاتێکیش ئەو غەریبەیە دێت، ئیدی لەخۆشیدا دڵی دەکەوێتە سەما، چونکە ئینسانێکی دۆزیوەتەوە کە میواندارییی دەکا و خۆشی دەوێ. ئاخر ئەوەی دەبەخشێ شادومانترە لەو کەسەی کە وەردەگرێ.

لەگەڵ بەرپرسیاری بەخشێنراودا، پێکەوە نانمان خوارد و وەکی دوو هاوڕێ کە بەبینینی یەکدی گەلێک خۆشحاڵ بن، کەوتینە قسان. لەم بیابانەدا زۆر پرسیار مێشکی ئەویان وروژاندبوو کە حەزی دەکرد من وەڵامیان بدەمەوە. گەلێک تشتم لەبارەی شارە گەورەکان، بێ بڕوایی و عەزابی مرۆڤی سەردەم، غرووری ساماندارن، بێ وەزعیی هەژاران و بێ خێروبێریی نەجیبزادان بۆ باس کرد. پاشان باسی ئەو ئاڵوگۆڕانەم بۆ کرد کە لە ڕووسیا ڕووی دابوو.

بەنیگەرانییەوە پرسی: "باشە ئەم ڕووسانە بڕوایان بەخودا هەیە؟"

– نا، بڕوایان بەئینسان هەیە.

بە سووکایەتییەوە گوتی: "بڕوایان بەو کرمانە هەیە؟"

منیش کە کوتوپڕ کەللەڕەقییم هانی دابووم داکۆکیی لەو کرمانە بکەم، زۆر سەرسەختانە گوتم: "بەڵێ باوکە تیۆدوسیۆس، بڕوایان بەو کرمانە هەیە!"

(*) لە دەروازەی پازدەی (سفرالخروج)دا باسی (حەفتا دارخورما و دوازدە کانی) کراوە بەم شێوەیە: (پاشان هاتن بۆ ئیلیم و لەوێ دوازدە کانی و حەفتا دارخورمای لێ بوو.. لەوێ لای ئاوەکە لایان دا.) و. ع

خواستێکی شەیتانانە لە ناوەوەمڕا وروژابوو. مارەکە بەدرەختی ماریفەتدا هەڵدەگژا و دەیفیشکاند. ڕاهیبیش بەتاسووقەوە گوێی بۆ ڕادێرابووم.

بەم شێوەیە، بەڕاکێشانی دڵی ئەم قەلەندەرە بەرەو ئەزموون و هەڵگێڕانەوەی دڵنیاییەکەی بەدڵەڕاوکێ، بەباشترین شێوە پاداشتی میوانداریەکەیم دەدایەوە.

تۆعمە و مەنسور و عەواد سێ وشترەوان بوون، هاتن. دزداشەی ڕەنگاوڕەنگ لەبەردا و عەگالی چنراو بەمووە وشتر لەسەردا و خەنجەر بەبەر پشتوێن. ئەوان لە عارەبە بیابان نشینەکان بوون. هاتبوون بەچاوی بچووکی هەڵۆئاسا و پێوپلی باریکیانەوە، لەو سێ شەو و ڕۆژەدا کە دەچووم بۆ دەیر و ئەگەر مەترسییەکم ڕووبەڕوو بێتەوە، بەرگریم لێ بکەن و هاوڕێ و پاسەوانم بن. مێژووی کۆن دەڵێ خەڵکی بەدو چاویان دوو هێندە لەئێمە تیژترە و لە دووریی سێ میلەوە بۆن دەکەن و دەزانن ئەوە چ جۆرە دارێکە کە دەسووتێ. هەروەها جێگەپێی پیاو و ژن، تەنانەت شوێنپێی ژن، بێوەژن، کچ و ژنی دووگیان لەیەک جیادەکەنەوە.

بەدانانی دەستیان لەسەر دەم و تەوێڵ و سینگیان سڵاویان لێ کردین. لە حەوشە و لەو دیویانەوە سێ وشتری بارکراو ئامادە بوون: خواردەمەنی پێویست و پەتۆ و چادریان لێ بار کردبوون. چەند وشەیەکی عارەبیش کە بۆ ئەم سەفەرە سێ ڕۆژییە پێویست بێ، فێر ببووم وەک: خوبز، مای، نار، الله.

وشترەکان کەوتنە سەر ئەژنۆ. چاوە درەوشاوەکانیان جوان، بەڵام چۆڵوهۆڵ لە میهرەبانیی. ڕەشمەکانیان بەگوڵینگەی خوری پڕتەقاڵیی و ڕەش ڕازابۆوە.

سەرپەرشتیار بەزوبانێکی فەرماندەرانە گوتی: "ئا چەند دەنکە خورمای نەگەییو بدەنە ئەو وشترانە تا دەمیان شیرین بێ!" وای گوت و ڕاهیبی جحێڵ کە هەردوو مستی پڕ لە خورما بوو، پەلە پەل لێیان چووە پێش.

من و سەرپەرشتیار باوەشمان بەیەکدا کرد. هێندەی نەمابوو چاوانمان پڕ لە فرمێسک بێ. لێک جیابووینەوە. لەودیو بەخشێنراوی دەیرەوە بیابان دەستی پێ دەکرد. بیابانێکی خۆڵەمێشیی و بێدەنگ و قاقڕ.

جووڵەی ڕیتمیک و دڵنیای وشتر، جەستەت بەرەو پێش دەبا و خوێنت بەڕیتمی ئەم شەپۆلدانە ڕادێ و ڕۆحیشت خوو بەهەمان جووڵەوە دەگرێ. زەمەن خۆی لەو

دابەشکارییە ئەندازەییانە قوتار دەکا کە زەینی هۆشیار و تەنکی خۆرئاوا لەناویدا ڕۆی بردووە. بەڵام لێرە و لەگەڵ لەرەی (کەشتی بیابان)دا، زەمەن لە زیندانی تۆکمەی ماتماتیک ڕزگاری دەبێ. زەمەن دەبێتە ماددەیەکی شل کە دابەشکردنی مەحاڵ دەبێ: سەرەگێژەیەکی سووکەڵە و سەرمەستانەیش ئەندێشە بەئاشکراکردن و موزیک دەگۆڕێت.

کاتێ بۆ ماوەی چەند سەعاتێک خۆم دایە دەست ئەم جووڵە ڕیتمیکە، تێگەیشتم کە بۆچی خەڵکی ئەنادۆڵ لەکاتی خوێندنەوەی قورئاندا، وەک ئەوەی بەسواری وشترەوە بن، بۆ پێش و دوواوە خۆیان ڕادەژەنن. ئاخر ئەوان بەم شێوەیە جووڵەیەکی یەکتا و سەرمەستانە دەبەخشنە ڕۆحی خۆیان کە بەرەو بیابانی گەورە و نادیار، بەرەو جەزبە، ڕێنوێنییان دەکات.

تا چاو بڕکا ڕووبەرێکی تۆفانزا و گوڵڕەنگ لە پێشمانەوە ڕاخرابوو. وام زانی زەریایە. عارەبەکان لێکتر نزیک دەبوونەوە، بەنهێنی بەگوێی یەکدیدا دەیانچرپاند و هەمدیس لەیەکتری جوێ دەبوونەوە. ملی ڕێگەمان گرتەوەبەر. زەریا نەبوو، هەموو ئەو ڕووبەرە گوڵڕەنگە بیابان بوو کە گەردەلوولێکی خەتەرناک پێکیدا دەدا و ڕەنگی گڵێ دەبەخشییە لمی سووتێنەر. زۆرێ نەخایاند چووینە ناو گەردەلوولی لمەوە. هەناسەبڕکێمان پێکەوت. تۆعمە وازی لە گۆرانی گوتن هێنا و هەرسێکیان عەباکانیان لەخۆیانەوە ئاڵاند و دەم و کەپوی خۆیان پێ داپۆشی.

لم هەڵدەسایەوە و بەدەموچاو و دەستماندا دەیدا و بریندای دەکرد. وشترەکان بەملاولاودا دەکەوتن و هاوسەنگیی خۆیان پێ ڕانەدەگیرا. گەرچی سێ سەعات بوو لە تۆفانی لمدا بووین، بەڵام لەدڵەوە خۆشحاڵ بووم کە ئەم گەردەلوولە خەتەرناکەیشم بۆ سەر ئەزموونەکانم زیاد کرد.

خۆر لەوەدا بوو ئاوابی. گەردەلوولمان جێ هێشتبوو، ئیدی دواجار لەکێوەکان نزیک دەبووینەوە. کەم کەم ڕەنگێ بیابان مۆر هەڵدەگەڕا و بەسێبەر دەپۆشرا.

تۆعمە کە پێشەنگی کاروان بوو، ڕاوەستا و فەرمانی وەستانی دا. وشترەکان پڕمانیان و ئەژنۆی قاچی ڕاستیان دادا و ئینجا لەسەر دوو پێی پاشەوە خۆیان بەعەردا دا. خۆ بەعەرددانەکەیان هەر دەتگوت زرمەی داڕووخانێ خانووە.

بارەکانمان داگرتن و ڕەشماڵمان هەڵدا. عەواد گورزێک چیلکەوچوێڵی کۆمەڵ کردبوو کە لەڕێگادا بەدیقەتەوە کۆی کردبۆوە، پاشان ئاگری تێ بەردا. مەنسور لە یەکێک لەتێرەکانا گۆشت و ئارد و برنج و کەرەی دەرهێنا و کەوتە چێشت لێنان. تۆعمەیش ئاو و ئاردی گەنمەشامی تێکەڵ کرد. هەویرەکەی لەناو تاوەیەکدا پان کردەوە و نانی بۆ برژاندین. لەم حەیسوبەیسەدا بۆنی خۆشی پلاو بڵاوببۆوە، لەدەوری ئاگرەکە کۆبووینەوە. نانمان خوارد. چامان دەم کرد. ئینجا بەدەم سەیرکردنی ئەستێرە بێ ئۆقرە هەڵواسراوەکانی ژوور سەرمان و ڕامان لەئاگری بەخۆڵەمێش بووەوە کەوتینە سیگارکێشان.

هەستێکی سەیر بەخۆشنوودیی تەواوی جەستەمی داگرت. بەڵام هەوڵم دا هەموو ئەو ڕۆمانسییەتە– عارەبستان و بیابان و بیاباننشین– لەناخمدا کۆنترۆڵ کەم و سەرزەنشتی دڵم بکەم کە ئاوها هەژاو لێی دەدا.

لەکاتێکدا کە لەنێو ڕەشماڵەکەدا ڕاکشا بووم و چاوانم لێکنان، ورتەورتی کپ و نهێنیئامێزی بیابان لەسەرمدا کەوتە هاژە. لەدەرەوەی ڕەشماڵەکە، وشترەکان کاوێژیان دەکرد، تەقەی شەویلاگەکانیان دەگەییە گوێم. سەرانسەری بیابانیش وەک وشترەکان کاوێژی دەکرد.

سپێدەی ڕۆژی دواتر، سەفەرەکەمان بەنێو شاخوداخدا دەست پێکردەوە، بەنێو ئەو شاخوداخە چۆڵ و ڕووتەن و قاقڕانەی کە ڕقیان لە ئینسان و لەخۆیان دەتاراندن. گا کەوێکی بۆر لەنێو چاڵە بەردێکدا باڵەکانی لێک دەدا، گا قەلەڕەشێک بەژوور سەرمانەوە دەفڕی و دەسووڕایەوە وەک ئەوەی بیەوێ بۆنکا تا بزانێ بۆگەنمان کردەوە یان نا، تا هێرشمان بۆ بێنی.

بەدرێژایی ڕۆژ لەگەڵ ڕیتمێ ڕێڕۆیشتنی وشترەکان و گۆرانییە هێمن و یەک نەزمەکەی تۆعمەدا، خۆر وەکی ئاگر لێی دەداین. هەوا لەسەر بەردەکان و بەژوور سەرمانەوە دەلەرییەوە.

بە هەمان ئەو ڕێگەیەدا دەڕۆیشتین کە سێ هەزارساڵ لەمەوبەر قەومی بەنی ئیسرایيل بۆ هەڵهاتن لەسەر زەمینی بەپیتی فیرعەون گرتبوویانە بەر. ئەم چۆڵەوانییە ترسناکەی ئێمەی پێدا دەڕۆیشتین، کارگەیەک بوو کە بەنی ئیسرایيلی

تیادا تینوو ببوون و تیایدا ئازاریان چەشتبوو، هەر لەوێشدا پێگەیشتبوون. بەچاوانێکی نیگەرانەوە لە یەکە بەیەکەی گابەردەکانم دەنۆڕی، دەچوومە ناو دۆڵە پێچاوپێچەکانەوە کە لووتکەی درەوشاوەی کێوی لەزەینمدا دەنەخشاند. بیرم کەوتەوە کە چۆن ڕۆژێکیان لە کەناری گرێکستاندا چەندین سەعات بەناو ئەشکەوتێکی پڕ لەچلوورەی بلوورین و گابەردا ڕۆیشتبووم کە لەژێر تیشکی لایتە دەستییەکەدا پرشنگێکی سووریان هەبوو. ئەو ئەشکەوتە ڕۆژانێک مناڵدانی ڕووبارێکی گەورە بووە و پاشان وشکی کردووە، لەبەرئەوەی ڕووبارەکە بەدرێژایی سەدەکان ڕەوتی خۆی گۆڕیوە. ئەندێشەیەک لە زەینمدا پرشنگی دا بەوەی هەمان شت بەسەر ئەم زنارە عاسییەدا هاتووە کە ئەلعان لەژێر هەتاودا پیایدا دەڕۆین. – یەهوەی بێ ڕوحم – ئەم زنجیرە شاخەی هەڵکەندووە تا بتوانێ لێیەوە ڕەت ببێ.

بەر لەتێپەڕبوون بەم بەرەهوتەدا، یەهوە ناسنامەی خۆی ئاشکرا نەکردبوو، چونکە هێشتا گەلەکەی دیاریی نەکرابوو. (ئێلوهیم)(*)ە جۆراوجۆرەکان یەک نەبوون. ڕۆحگەلێکێ بێ شومار بوون و سەرگەردان لەهەوادا، نە ناویان هەبوو، نە دەتوانرا ببینرێن. ئەوان بوون ڕۆحی ژیانیان دەدەماندە دونیاوە و وەچەیان دەخستەوە، ئەوان بوون لەئاسمانەوە دادەبەزین و خۆیان بەسەر ژناندا دەدا، کوشتاریان دەکرد، دەیانگرماند، دەیانشریخاند و لەشێوەی برووسکەدا بۆ سەر عەرد دادەبەزین. ئەوانە نیشتمانیان نەبوو، سەر بەهیچ کەس و هیچ خێڵێک نەبوون. بەڵام وردە وردە گۆشتیان گرت و بینران و پەرستگەیان بۆ خۆیان لەسەر گابەردەکان ڕۆنا. ئیدی خەڵکەکە چەورییان بەسەر ئەو بەردانەدا سڕی و قوربانییان سەربڕی و خوێنیان بەگابەردەکانا ساوی. ئیدی ئینسان هەر شتێکی ئازیزی خۆی شک بردبا – کوڕە نۆبەرەکەی یاخۆ کچە تاقانەکەی - ناچار بوو بۆ خودای خۆی بکاتە قوربانیی تا بەشکەم بەزەیی و عینایەتی وی پێ عەتا بفەرمووێ.

لەمیانەی چەند سەدەیەک لە پێشڤەچوونی ئەو قەومەدا، بونیادەم هێور هێور خۆی دەگونجاند و شارستانیی دەبوو. هەروا خوداوەندیش هێور دەبۆوە و

(*) ئیلۆهیم: Elohim ناوێکی عیبرییە بۆ خودا لە چەند بڕگەیەکی تەوراتدا بەکارهێنراوە کە دەگەڕێتەوە بۆ دوا قۆناغەکانی مێژووی تەوراتیی. و. ع

شارستانیی دەبوو. هەنووکە لە بری ئینسان، ئاژەڵیان بۆ دەکردە قوربانیی. ڕوخسارگەلی ئاشنای وەک: مار، شەهێن، گوێرەکەی زێڕین(*) و هەرەمگەلی باڵداریان(**) پێ دەبەخشی. بەم جۆرە لەم عەردە بەپیتەی میسردا خودای بەنی ئیسراییل کەوتە دامرکاندنەوەی ڕق و تووڕەیی خۆی. بەڵام کوتوپڕ فیرعەونە نەیارەکان هاتن و ڕەگ وڕیشەی بەنی ئیسرایلیان لەسەر ئەو عەردە بەپیتە هەڵکەند و لە بیابانی عارەبستاندا تووڕیان دا. ئیدی برسێتی و تینوێتیی دەستیان پێ کرد، هەروا بێزاریی و یاخیی بوونیش سەریان هەڵدا. بێگومان لەم دەوروبەرەدا بووە کە ڕۆژێک لەکاتی نیوەڕۆدا، لەتاو برسێتیێ و تینوێتیی هاواریان لێ هەستاوە و گوتوویانە: "خۆزیا ئەو کاتەی لە میسر بووین و بەدەوری مەنجەڵە گۆشتا دادەنیشتین و تا سنووری ئینتەلاکردن چێشتمان دەخوارد، خۆزیا هەر ئەو کاتە مردباین!" ئیدی موسا بەتووڕەیی و نائومێدییەوە دەس هەڵدێنی و هاوار دەکات: "خودایا چیی لەگەڵ ئەم قەومە ناشکورەدا بکەم؟ هەر ئەلعان بەرد هەڵدەگرن و دەکەونە بەردباران کردنم."

ئینجا خودا بەسەر قەومەکەیدا دانەوێوە و قسەکانیانی ژنەفت. گا خۆراکی ئاسمانیی بۆ دەناردن و گا شمشێر بۆ لەتوکوت کردنیان. هەرچی زیاتریش لەبیاباندا ڕۆدەچوون، خوداش ڕۆژ بەڕۆژ تووڕەتر و ڕق ئەستوورتر مامڵەی دەکردن. شەوانە دەبووە ئاگر و بەسەریاندا دەباری، بەڕۆژیش دەبووە ئەستونگەیەک دوکەڵ و دەچووە تابووتی پەیمانەوە. (لاویەکان)(***) بەترسەوە هەڵیان دەگرت، هەر دەستێک بەرێ کەوتبا دەبووە خۆڵەمێش. تا دەهات زیاتر قلافەتێ ئاشکرا دەبوو. توندوتیژ و نموودی توندوتیژێ ئیسراییلی بەخۆوە دەگرت. ئەو ئیدی کۆمەڵە ڕۆحێکی بێ ناو و

(*) هەمان ئەو شتەیە کە لە کلتووری ئسلامییدا گوێرەکەی سامەری پێ دەڵێن. و.ف

(**) بوونەوەرێکی ئەفسانەییە لە میتۆلۆژیای گریکییدا کە جەستەی شێر و باڵی تەیر و مەمک و سەری ژنی هەیە. و. ع

(***) s Levite خزمەتکارانی بیت المقدس و نیسبەتە بۆ خێڵی (لاوی) عیبریی. لە تەوراتیشدا بە(لاوی) ناوبراون و یەکێک بوون لە قەومەکانی میسر کە لەوێ دەرکراون و خزمەت و پاراستنی پەرستگاکان و تابووتی بەڵێن (ئەو باوڵەی کە پەیمانەکەی خودای تێدا بوو) بەوان سپێررابوو. و. ع

نەبینراو نەبوو کە بێ لانە لە هەوادا پەرتەوازە بووبێ، ئەو خوداوەندی سەرانسەری عەرد نەبوو، بەڵکو ئەو یەهوە بوو: خودای ڕقهەڵگر و تۆڵەستێن و خوێنخۆری قەومێکی تاقانە، خوداوەندی قەومی بەنی ئیسراییل بوو. ئەو ناچار بوو کە ڕقهەڵگر و تۆڵەستێن و خوێنخۆربێ، چونکە بەهەلومەرجێکی دژواردا تێدەپەڕی. لەگەڵ ئەمالیک(*) و میدیانییەکان(**) و بیاباندا لەشەڕدا بوو. دەبا لەڕێگەی عەزاب و زرنگیی و کوشتارەوە، بەسەریاندا سەرکەوێ و خۆی ڕزگارکات.

ئەم دۆڵە قاقڕ و بێبەر و نائینسانییەی پیایدا دەڕۆیشتین، کێلانێ سامناکی یەهوە بووە، وی بەنەعرەتەلێدانەوە لێرەوە تێپەڕی بوو.

چۆن دەکرێ بونیادەم بەباشیی قەومی بەنی ئیسراییل بناسێ گەر بەم بیابانە سامناکەدا تێنەپەڕی و تاقی نەکاتەوە؟ ئێمە سێ ڕۆژی لەسەریەک بەسواری وشترەوە بەم بیابانەدا بەڕێوە بووین. گەرووت لە تینوێتیدا دەسووتێ و سەرت لەگێژەوە دەچێ و لەکاتی داگەڕان بەدۆڵی خز و پێچاوپێچدا مێشکت وەک فڕفرۆکە دەخولێتەوە. قەومێک کە بۆ ماوەی چل ساڵ لەم کوورەیەدا خارا بووبێ، کێ دەتوانێ ناوی لەناو ناواندا بسڕێتەوە؟ شادومان بووم بەبینینی ئەو گابەردە سامناکانەی کە فەزیلەتی قەومی یەهودی لەسەر هاتبووە بوون: بەرخۆدان، هێزی ئیرادە، سەرسەختیی و توانایان بۆ بەرگەگرتن. بالاتر لەمانە خوداوەندێک کە گۆشتی لەگۆشتی ئەوان و بلێسەی لە بلێسەی ئەوان پێکهاتبوو، ئەو خوداوەندی کە هاواریان لێ کردبوو: (خۆراکمان بدە، دوژمنانمان بکوژە، ڕێنوێنمانبە بەرەو سەر زەمینێ مەوعود!)

قەومی یەهود قەرزارباری ئەم بیابانەن لەتوانای هەمیشەییان بۆ مانەوە و بۆ ئەو چاکەخوازیی و خراپەکارییانەی کە کۆنترۆڵی دونیایان پێکرد. ئەمڕۆیش، لەم قۆناغە گرژ و نالەبار و تۆڵەستێن و توندوتیژەدا کە پیایدا تێدەپەڕین، پێدەچێ جارێکی تر یەهود گەلی هەڵبژێردراوی خودا بێ بۆ چوونە دەرەوەی ترسناک لەعەردی کۆیلە.

سەرەنجام لەو پاش نیوەڕۆیەدا خەریک بوو دەگەیشتینە دەیری سینا. بەسەر

(*) Amalekites

(**) Midianites

بەرزاییەکەی (میدیانی)دا سەرکەوتبووین کە زیاتر لە پێنچ هەزار پێ بەرز بوو. شەوی ڕابوردوومان لە قەبرسانێکی موسوڵمانان ڕۆژ کردبۆوە. لەبەردەم مەزاری (شێخ)دا چادرمان هەڵدابوو. سپێدەی بەیان لەخەو هەستاین. سەرما بڕندە بوو، بەفر چادرەکەمانی داپۆشیبوو. دەتگوت لە تەواوی پێدەشتەکەدا مافورێک بەسپێتیی ئەڵماس، لەبەردەممان‌دا ڕاخراوە. لەبنمیچی کوختە ڕووخاوێکی گۆڕستانەکەدا چەند دارێکمان دەرکێشا و ئاگرێکمان کردەوە. ئاگر بڵێسەی دەدا و بۆ ئەوەی گەرممان بێتەوە هەر چوارمان بەدەوری ئاگرەکەدا هەڵکورماین. وشترەکانیش نزیک بوونەوە و ملیان بەسەرماندا شۆڕکردەوە. ئارەقی خورمامان خواردەوە و چامان دەم کرد. ئینجا بەدووەکان حەسیرێکیان لەسەر بەفرەکە ڕاخست و لەکاتێکدا کە ڕوخسارە باریک و هەتاوبردووەکەیان کردە مەککە، کەوتنە نوێژکردن.

نوقمی جەزبە بوون و ڕوخساریان ئارنگی دەدا. بەچاوی ڕێزێکی مەزنەوە لەو سێ جەستە برسێتی و عەزاب چەشتووەم دەنۆڕین کە ئاوها تێر ببوون. مەنسور و تۆعمە و عەواد بەجۆرێک هەڵگژابوون، کە ئیدی دەرکی بەهەشتیان بەڕوودا کرابۆوە و چووبوونە ژوورێ. ئەوە بەهەشتی تایبەتیی خۆیان بوو. بەهەشتی پیاوچاکانی: بەهەشتی خۆر، وشترگەلی سپی، گامێشی لەوەڕاو لەچەمەنزاری سەوزدا، خێمەی ڕەنگاوڕەنگ و ژنانێک کە لە دەرەوەی خێمەکاندا لەسەر ئەژنۆ دانیشتبوون. ژنانێک کە کاتێ پێدەکەنین سەریان بۆ دواوە دەگێڕایەوە، ژنانێکی بازنگی ئاڵتون لەمەچەک و پاوانە لە پا، ژنانێکی چاوان بەکل و پرچ و کەزی خەنەکراو و دوو خاڵ لەسەر گۆنا کوتراو. لەولایشەوە هەڵم لە چێشتەکەیان بەرزدەبۆوە: پڵاو لەگەڵ ماست، خورما، نانی گەنم، گۆزەیەک ئاوی سارد، سێ خێمەی گەورەتر لە خێمەکانی تر، سی و سێ وشتری خێراتر لە وشترەکانی تر، سێ سەد و سی و سێ ژنی ئەفسووناوی تر لەژنەکانی تر: خێمەکان و وشترەکان و ژنەکان بۆ مەنسور و تۆعمە و عەواد.

نوێژ تەواو بوو. بەهەشت دەرگاکانی داخست، بەدووەکانیش بۆ سەر بەرزاییەکانی (میدیانی) گەڕانەوە. بەبێدەنگیی لەئاگرەکە نزیک بوونەوە و بەجۆش و خرۆشەوە کەوتنەوە کاروبارە هیچەکانی ڕۆژانەیان. ئاخر مەگەر چەندێک ئەم ژیانە درێژە دەکێشێ؟ بەهەشت کۆتاییە. هەر بۆیە ئەو کەسە باشترە کە خۆی لەسەر ئارامگرتن ڕاهێنا.

دەستم بۆلای تۆعمە ڕایەڵ کرد کە لەلای ڕاستمەوە دانیشتبوو. گوتم: (الله اکبر، اشهد ان لا اله الا الله. اشهد أن محمدا ڕسول الله.) تۆعمە لە سەرسوڕماندا ڕاچڵەکی، وەک بڵێی نهێنییەکەیم ئاشکراکردبێ. بەڕوخسارێکی لێوانلێو لەشادومانی تەماشای کردم و دەستی گوشیم.

کەوتینەوە ڕێ. بەپێی پیادە دەڕۆیشتم. ئیدی حەوسەڵەی جووڵەی هێور و ئارامی وشترەکانم نەبوو. چیاگەلێک لە بەردە چەخماخی سوور و سەوز لەهەردوو لامانەوە قەدیان ڕاست کردبۆوە. وەخت و ناوەخت مەلێکی چکۆڵەی ڕەش بەکاکۆڵێکی ورد و سپییەوە بەژوور سەرماندا تێدەپەڕی. لەوسەری ڕێگاکەوە کاروانێکی وشتر وەدیارکەوت. بەدووەکان لەخۆشحاڵیدا هاواریان کرد و ڕاوەستاین.

دوو وشترەوانی پێشەنگی کاروانەکە نزیک بوونەوە و گوتیان: "سەلامون عەلەیکوم." تەوقەیان لەگەڵ وشترەوانەکانی ئێمەدا کرد و ماچ و مووچیان کرد. ئیدی بەدەنگێکی نزم و هێور سەرێ قسە بۆ هەواڵپرسینێ ئاسایی و دێرینە دامەزرا :(وەزعێ ئێوە چۆنە؟ ژنان خەریکێ چین؟ وشترەکان چۆنن؟ لە کوێوە دێن و بۆ کوێ دەچن؟) وشەگەلی (سەلام) و (الله) لێکدا لێکدا لەزاریان دەهاتەدەر. ئەم دیدارە بیابانییەی ئەوان مانایەکی بەرزو پیرۆزی وای بەخۆوە دەگرت کە دەبوو ببێتە سەر مەشقی دیداری ئینسان لەگەڵ ئینساندا.

من لەقوڵایی دڵەوە ستایشی ئەم کوڕانەی بیابان دەکەم. بنۆڕە چۆن دەژین– بەچەند دەنکێک خورما، مستێ گەنم، کوپێک قاوە– کەچی جەستەیان چاپووک و پێوپلیان باریک وەکی پێوپلی بزنە کێویی و چاوانیشیان تیژ بەوێنەی چاوی شەهێن. ئەوانە دەست کورتترین خەڵکانێ ئەم دونیایەن و لەهەمان کاتیشدا میواندۆستترینیانن. برسێتییان هەر چەندێک بێ تا ڕادەی تێربوون ناخۆن. کەمێک قاوە و نەختێک شەکر و مستێک خورما لای خۆیان گل دەدەنەوە تا بەڕێبوارێکی ببەخشن. لە ڕایسۆ سەرپەشتیاری دەیرەکە بۆی گێڕامەوە کە چۆن ژنێکی کورتەبالای بەدو ڕاوەستاوە و لە گەشتیارێکی ئینگلیز ورد بۆتەوە کە قوتوویەک خواردنی کردۆتەوە و کەوتۆتە خواردنی. کابرای ئینگلیز پارووەیەکی بەش داوە، بەڵام ئەم عیزەتی نەفسی ڕێگەی نەداوە وەری بگرێ، پاشان کوتوپڕ برسێتیی زۆری بۆ هێناوە و لەهۆش خۆی چووە و بووراوەتەوە.

یەکەمین ئەڤینی بەدو خۆشەویستییەتی بۆ وشترەکەی. کاتێ یەکێ لە وشترەکان گچکەترین نرکەی دەکرد، گوێچکەی تۆعمە و مەنسور و عەواد لەحەژمەتا دەکەوتە لەرەو ڕادەوەستان. هۆڕەکەی سەر پشتیان ڕێک دەکردەوە، پاشان چاویان بەژێر زگ و ژێر پێیدا دەگێڕا و هەرچەندێک ئالفیان شک بردبا لەبەردەمیدا دایاندەنا. ئێوارانیش هۆڕەکەیان دادەگرت و بەتانی خورییان بەپشتیدا دەدا. پاشان ڕاخەرێکیان لەسەر عەردەکە دادەخست و زۆر بەوردی خواردنی وشترەکانیان لە شتی پیس دەبژارد.

شیعرێکی کۆنی عارەبیی هەیە ئاوها ستایشی ئەو هاوڕێ ئازیزەی بەدو دەکا:

وشتر بەبیاباندا دەڕوا و دەچێتە پێش
وشتر تۆکمەیە وەک داری تابووت
ڕانێ هەر دەڵێی دەروازەیەکی بەرز
ئاسەوارێ قایش لە لاکەلەکەیدا
هەر دەڵێی دەریاچەی وشکی پڕ لە چەوە
دەست لە سمتیەوە بدە، وا دەزانیت
دەستت لە بڕبەنگەوە داوە
بە پردێک دەچێ کە میعماری گرێکیی ڕۆینابێ و
خشتپۆشی کردبێ.

بە پەلە بەسەر چیاکاندا هەڵدەگژاین. پەرۆشییەکی سووتێنەر هانی دەداین کە دواجار بگەینە دەیر. تۆزێک ئاو لە ئەستێرکێکی سروشتیدا، چەند دارخورمایەک، کوختێکی بەردین و ئەولاتریش خاچە دارینەیەکی لەسەر گابەردێکدا دانراو. کوتوپڕ توعمە دەستی هەڵبڕی و هاواری کرد: "دەیر!"

لەخوارمانەوە، لەنێوان دوو چیای بەرزدا، دەیری سینای بەدیواری بڵند گەمارۆدراو وەدیارکەوت. لە قووڵایی دڵەوە تامەزرۆی بینینی ئەم ساتەوەختە ببووم، کەچی هەنووکە کە بەری ئەو هەموو هەوڵەم لەنێو دەستدا بوو، بێ هات و هاوار و بەئارامیێ، خۆشحاڵیی خۆم دەردەبڕی. بگرە هەنگاوەکانیشم خێراتر نەکرد. بۆ ساتێک هەستم دەکرد کە شتێک هانم دەدا بگەڕێمەوە، لەزەتێکی سەرسەختانە

لەناوەوەمرا پرشنگی دەدا کە میوەی ئارەزووم لێ نەکەمەوە و نەیخۆم. بەڵام لەناکاوێکرا شنەیەکی گەرم هەڵی کرد و بۆنێ درەختانی پڕ لەشکۆفەی بۆ هێنام. ئیدی ئینسانەکەی ناوەوەم بردییەوە و بەرەو پێش ڕۆیشتم.

هەنووکە دەمتوانی ئاشکراتر ڕوخساری دەیرەکە ببینم، دەمتوانی ئاشکراتر دیوار و بورج و نوێژخانە و دار سەرووەکانی ببینم. گەیشتینە باخچەی ڕاهیب کە کەوتبووە ئەمدیوی شووراکانەوە. بەپەرژینەکەدا سەرکەوتم و دار زەیتون و پرتەقاڵ و گوێز و هەنجیر و چڕە دارچوالەی پیرۆزیشم بینین. هەموو ئەوانە لێرە، لە دڵی بیاباندا و لەژێر هەتاودا دەدرەوشانەوە. بەو گەرما فێنکە و بەو بۆنی عەترە و بەویزەویزی مێشولە بچووکەکانییەوە، ئیدی ئێرە بەهەشت بوو!

ماوەیەکی درێژ تامی ئەم ڕوخسارەم چەشت. ڕوخسارێکی ڕەزاسووک کە مرۆڤەکانی خۆش دەوێ و لەخاک و ئاو و ئارەقە دروست بووە. لەمیانەی سێ ڕۆژی ڕابوردوودا لەگەڵ ڕوویەکی تریدا ڕوبەڕوو ببوومەوە، ڕوویەکی ترسناک و تاریک کە تەنها لە بەردی چەخماخ دروست بووە. لەدڵی خۆدا گوتم: "ئەم ئاگرەی کە دەسووتێنی، ئەم بەردە چەخماخە توندوتۆڵەی کە ڕێگە نادات خواستە ئینسانییەکانی لەسەر نەخش ببێ، ئەمە خودای ڕاستەقینەیە!" بەڵام ئەلعان کە بەسەر پەرژینەکەدا دانەویبوومەوە و لەو باخچە پڕ شکۆفەیەم دەنۆڕی، بەخرۆشەوە وتەی زاهیدم بەهاوار گوت کە خوداوەند ڕاچەنین و فرمێسکێکی میهرەبانە.

بوزا دەڵێ: "دوو جۆر موجیزە هەن: موجیزەکانی جەستە و موجیزەکانی ڕۆح. من بڕوام بەدووەمیان هەیە نەک بەیەکەمیان!" دەیری سینا موجیزەی ڕۆحە. ئەم دەیرە لەناوەڕاستی بیابانی نائینسانیی و بەچواردەوری بیرەئاوێکدا دروست کراوە و خێڵی زوبان و مەزەب جیاوازی لەدەور کۆبوونەتەوە، ئەم دەیرە ماوەی چواردە سەدەیە وەک قەڵایەک سەری هەڵبڕیوە و لەبەرامبەر هێزە سروشتی و مرۆییەکاندا بەرگری نواندووە. بەشانازییەوە بیرم لەوە کردەوە کە ویژدانێکی باڵای ئینسانیی لێرە هەیە، لێرە چاکەخوازیی ئینسانیی، سەری بەبیابان نەوی کردووە.

بەزەحمەت توانیم جڵەوێ شادومانیم بگرم. پێم عەردێ نەدەگرت. لێرە لەنێوان ترۆپکی تەوراتیی و تەپۆڵکەی بەرزی (عەهدی عەتیق)دا بووم. لەخۆرئاوادا (چیای مەعریفە) ڕاکشابوو، لەهەمان ئەو جێگایەی کە موسا مارە مسینەکەی لێ ڕادەهێنا.

لەو دیوەوە زێدی ئەمالیکەکان و چیاکانی (ئاموریت)، لای باکوریشەوە شاخەکانی (کیدار) و (ئەدومیە) و (تیمان) کە تا بیابانی (مواب) دەگەیشتن. لای باشووریش تەنگەی (فاران) و زەریای سوور، دواجار بەرەو لای خۆرئاوا، زنجیرە چیاکانی سینا بەترۆپکی پیرۆزەوە، ئەو ترۆپکەی کە موسا لەوێدا لەگەڵ خودا ئاخافت. دوورتریش چیای قەدیس کاترین. باخچەی دەیرەکە لەنێوان خۆر و بەفردا دەدرەوشایەوە. دارزەیتوونەکان هێور هێور خشەی گەڵاکانیان دەهات، پرتەقاڵەکان لەنێوان پەلکەکاندا پرشنگیاندەدا، دارسنۆبەرەکان عاریفانە قەدیان ڕاست کردبۆوە و ڕەش دەچوونەوە. بۆنی دارچواڵە چرۆکردووەکان وەک هەناسەی ئاسمان، هێور و هاوسەنگ دەهات و زەین و کەپووی بونیادەمیان تەژی لەدڵخۆشیی دەکرد.

لەڕاستیدا ئەم دەیرە قەڵایە، چۆناوچۆنی توانیبووی خۆی لەبەرامبەر هەناسەی ورووژێنەری ئەم (با) بەهارییەدا ڕاگرێ؟ بەدرێژایی سەدە یەک لەدوای یەکەکان چۆناوچۆنیێ بەناخێ عەردا ڕۆنەچووە؟

*

لەدەروازەی بڵندەوە خۆم بەدەیرەکەدا کرد. نوێژخانەکە لەناوەڕاستی حەوشێکی گەورەدا و مزگەوتێکی بچووک بەمنارەیەکی باریکەوە لە تەنیشتیدا. دواجار لێرە خاچ و هیلال یەکانگیر دەبوون. دەوروبەری حەوشەکە بەبەفر پۆشراو و وەکی ئەڵماس دەدرەوشایەوە. ژوور و هۆدەی میوانان و ئەمبارەکانی لێ بوون. سێ ڕاهیب خۆیان دابووە بەر هەتاو و خۆیان گەرم دەکردەوە. ماوەیەکی درێژ لەجێی خۆم ڕاوەستام و بەپەرۆشەوە گوێم بۆ قسەکانیان ڕادێرا. قسەکانیان لەسکوتێ مەزنی فەزادا دەنگی دەدایەوە. هەریەکەیان دەیویست بئاخڤێ و باری شانی خۆی سووک کات. یەکێکیان لەبارەی ئەو موجیزانەوە دەدوا کە لەئەمریکا بینیبوونی: کەشتیگەلی بوخاریی، ئاپارتمانی بەرز، ژنان، ڕووناکیی پرشنگدار لەشەودا. ئەویتریان باسی ئەوەی دەکرد کە چۆناوچۆنیی بەرخ لەزێدەکەیدا دەبرژێنرێ. سێیەمیشیان باسی موجیزەکانی قەدیس کاترینی دەکرد کە چۆن فریشتەکان لە ئەسکەندەرییەوە هێناویانە بۆ ئێرە، بۆ سەرترۆپکێ چیاکەی و چۆن بونیادەم دەتوانێ جێگەپێکانی بەسەر گاشەبەردەکانەوە بناسێتەوە.

بۆ سەر بورجەکە سەرکەوتم تا تەماشایەکی دەوروبەر بکەم. ڕاهیبێکی گەنج و ڕەنگپەڕیو بینیمی و بەڕاکردن بۆ بەخێرهێنانم هات. دەرکەوت تەمەنی هەژدە ساڵانە و خەڵکی کرێتە. بەهۆی هەتاوەوە گەندەمووی تازەهاتووی لاجانگی بەڕەنگێکی تەنکی خورمایی دەینوواند. هەروا کە لەبارەی زێدی خۆمانەوە سەری قسانمان دامەزراند، پیرەمێردێکی نوورانیی و ئارام، کە تەمەنی دەوروبەری هەشتا ساڵێک دەبوو، بەهانکە هانک لێمان نزیکبۆوە. سەرێ لە گوێ قەبر دەلەزری و تەمەنناى خێر یان شەڕی لەدەستدا بوو. هەناوی چۆڵوهۆڵ و بەو جۆرەی لێهاتبوو کە بوزا دەیویست.

سێ قۆڵیی لەسەر ئەسکەملێکێ درێژ لەبەر هەتاودا دانیشتین. ڕاهیبێ گەنج مستێ خورمای لەژێر جلکەکەیدا دەرهێنا و دایە دەستم. هێشتا گەرمایی جەستەی بەخورماکەوە بوو. پیرەمێرد دەستی بەئەژنۆمدا هێنا و کەوتە گێڕانەوەی ئەوەی چۆن دەیرەکە ڕۆنراوە و چۆناوچۆنی بەدرێژایی سەدەکان بەرگەی گرتووە. هەروا کە لەبەر هەتاو و لەنێوان ئەم چیا ئەفسانەییانەدا دانیشتبووم، حەکایەتی دەیرەکە بەلامەوە، وەک ساکاریی و ڕاستەقینەیی حەکایەتی دێوو درنجان دەینواند:

– ئیمپراتۆر (جوستنیان) ئەم دەیرەی بەدەوری بیرەئاوێکدا ڕۆنا کە کیژانی ییترۆ[*] مەڕەکانیان لێ ئاو دەدا، ڕێک لەو جێگەیەدا کە پنچک سووتا بەڵام لە بەین نەچوو. جوستنیان دووسەد خێزانی لە(بونتوس) و میسرەوە هەنارد تا لەنزیک دەیرەکەدا نیشتەجێ بن و ببنە خزمەتکار و پارێزەری. سەدەیەک دواتر، پێغەمبەر هات و دیدەنی کێوی سینای کرد[**]. هێشتا شوێنپێی وشترەکەی بەسەر لەوحی چەخماخە سوورەکەوە ماوەتەوە. ڕەهبانەکان بەشکۆ و ڕێزێکی فرەوە بەخێریانهێناوە کە بۆتە مایەی خۆشحاڵیی پێغەمبەر- و بووە هۆی ئەوەی کە ئیمتیازاتی گەورە بەدەیر ببەخشی. هەموو ئەم بەسەرهاتە بەدەسخەتی کوفیی

(*) Jethro خەزووری موسا. و.ف

(**) هاتنی محەممەد پێغەمبەر(د.خ) بۆ کێوی سینا ڕاست نییە و هیچ بناغەیەکی مێژوویی نییە. بەڵام کازانتزاکیس لێرەدا قسەی خەڵکانی تر بەسەلیقەیەکی وردی ڕۆماننووسییەوە دەگێڕێتەوە. ئاشکرایە ئەوەی کەسێتییەک لە کارێکی ئەدەبییدا دەیڵێ، بەزەرووڕەت دەربڕی ڕا و زانیاریی نووسەری کارە ئەدەبییەکە نییە. و.ع

لەسەر پێستە ئاسک نووسراوەتەوە. لەپی دەستی بۆ ئیمزاکردن بەکارهێناوە، هەڵبەتە ئەو نەیدەزانی بنووسی. لەو ئیمتیازیانەدا هاتووە: (ئەگەر ڕاهیبێکی کێوی سینا لە دەشت یان لەسەحرا، لە شاخ یان لەئەشکەوت پەنا بگری، ئەوا من لەگەڵیدام و لەهەر جۆرە ئازارێک دەیپارێزم. لەسەر ڕاهیبەکانی کێوی سینا دێمە دەنگ لەهەر کوێیەک بن – لەسەر وشکایی بن یان لە زەریا، لەخۆرهەڵات بن یان لەخۆرئاوا، لەباکوور بن یان لەباشوور – ئەوان ناچاری باجدان نین، بۆ خزمەتی ئیجباریی بانگ ناکرێن، زەکات لەسەر بەروبوومەکانیان نییە. باڵی ڕەحمەت بەسەر سەریانەوە دەشەکێتەوە.)

هەروا کە پێرەمێرد دەدوا، دەنگی لەو هەموو بەریەککەوتنە ئینسانییەدا هێند دەلەرزی کە گیانی بەبەری چیا و دیوارە بیزانسییەکانی دەوروبەرمدا دەکرد، فەزا تەژی لە قەدیس و شەهید دەبوو. جحێڵە کرێتییەکە بەدەمی داپچڕاوەوە گوێی بۆ ئەو ئەفسانە موجیزەئاسایە ڕادەدێرا و نوقمی جەزبە دەبوو. لەخواریشەوە لەحەوشە، ڕاهیبەکان لە هۆدەکانیان هاتبوونە دەری تا ئەو گەنمە بکێشن کە عارەبەکان هێنابوویان. دەرگای موبەقەکە کرابۆوە و دەمتوانی لێیەوە مێزێکی درێژکۆلە ببینم کە پڕ بوو لە قرژاڵی سوور و گەورەی زەریایی. ڕاهیبێکی ڕەنگپەڕیو خۆی لەبەتانییەکی قاوەیییەوە پێچابوو، وێنەی سەدەفێکی زلی زەریایی دەکێشا.

پیرەمێرد بەپێکەنینەوە گوتی:"ئەوە باوکە (پاکومیوس)ی شێتۆکەیە و وێنە دەکێشێ!". منیش کە دەمویست بەرگری لە هەموو هونەرمەندان بکەم، گوتم: " ئەدی خۆ لوقا پێغەمبەریش هەر وێنەکیش بووە!"

– کوڕەکەم ئەوە وەسوەسەیەکی خەتەرناکە،. خودا لێت بەدوورکات. دەبێ پێغەمبەر بیت بۆ ئەوەی بتوانیت بەرگە بگریت!

ڕاستی دەکرد بۆیە من بێدەنگ بووم. هەستام و بۆ حەوشە دابەزیم. ڕاهیبەکان وەک منداڵ لە بەفرەکەدا کەوتبوونە شەڕە تۆپەڵ. بەبارینێ بەفر خەنی بوون، چونکە ئەمە ئەوەی دەگەیاند کە گژوگیا لە بیاباندا شین دەبی و مەڕ و بزن لێی دەخۆن و خەڵکیی دەتوانن نان بەشێ خۆیان دابین کەن.

چەند کۆیلەیەک هاتبوون و لەپاڵ دیواری دەیرەکەدا دانیشتبوون. جگەرەیان دەکێشا، کرنۆشیان دەبرد و دەدوان. چەند ژنێکی پیسوپۆخڵ و پێخاوس و

ڕەشپۆشیان لەنێودا بوون. پەرچەمیان بەسەر نێوچەوانیاندا دابوو، وەک گوڵینکەی ڕەشمە هۆنیبوویانەوە. ڕوخساریان لە کەپووەوە بەرەو خوار بەزنجیری باریک کە سەدەف و پارەی وردی زیوین بەکۆتایی هەر یەکێکیانەوە کرابوو، پۆشیبوو. هەر یەکێک لەژنەکان کراسەکەیان هەڵدایەوە و منداڵێکیان دەرهێنا و بەرامبەر خۆیان لەسەر بەردەکە دایاننا. هەمووان چاوەڕێ بوون ڕاهیبەکان بێن و بەشە ڕزقی خۆیانیان بدەنێ: سێ کولێرەی گچکە بۆ هەر پیاوێک و دوو کولێرە بۆ هەر ژن و منداڵێک. دەشبوو هەر کەس خۆی بۆ وەرگرتنی کولێرەکانی بێت. هەر بۆیە چەند سەعاتێک لەوەوبەر لەخێوەتەکانیان هاتبوونە دەرەوە تا لەکاتی خۆیدا بگەن. بەڵام برسێتییان بەو کولێرە گچکانە دانەدەمرکایەوە. ناچار کوللەشیان کۆدەکردنەوە، وشکیان دەکردنەوە و دەیانکوتین و دەیانکردنە نان.

بەبینینی ئەو برادەرە کۆیلانە تەواوێک نیگەران بووم. ئاخر ئەوانە لەچەندین سەدە لەوەوبەرەوە، بەدەورێ ئەم شورا بیزانسییانەدا کۆبوونەتەوە و وەک بەرد کولێرەیان بۆ هەڵدەدرێ. لەڕێی هەرەشە و گوڕەشەی دەیرەوە دەژین و دەمرن. ئەمرۆیش هەروەک دەورانی (پیترۆ) کیژان تەنها مەڕ دەلەوەڕێنن. هیچ کەس مەزاحیمیان نابێ. کاتێ دوو گەنج عاشقی یەکتر دەبن، شەوانە بەنهێنی دەچنە کێوەکان. کوڕەکە دەکەوێتە نەی ژەنین و کەنیشکەیش گۆرانی دەچڕی و لەتەواوی ئەو ماوەیەدا هیچکامیان دەستی بەر ئەویتریان ناکەوێ. پاشان کوڕەکە بەمەبەستی کڕینی دوڵبەرەکەی لەچیا دادەبەزێ. خەزووری ئایندەی لەدەرەوەی خێوەتەکە دادەنیشێ، کچە دەگاتە جێ و ئەم عەباکەی خۆی بەسەر کیژەکەدا دەدات. باوکی کوڕە و (شێخ)یش دەگەنە جێ. باوکی کچە و کوڕە، گەڵا خورمایەک دەگرن و دوو کەرتی دەکەن. پاشان باوکی کچە دەڵێ: "هەزار لیرە(*)م بەرامبەر کچەکەم دەوێ!"

شێخ بەسەر سوڕمانەوە دەڵێ: "هەزار لیرە! کچەکەت دوو هەزار لیرەش دێنێ و زاواش ئامادەیە ئەو بڕە لیرەیە بدات... بەڵام لەبەر خاترێ من پێنج سەد لیرە وەرە خوارەوە."

(*) لە دەقە ئینگلیزییەکەدا پاوەند Pound بەکارهاتووە، کە خۆی دەشێت جونەیە یاخود دینار بێت.. بەڵام لە هەر دوو دەقە فارسی و عارەبییەکەدا لیرە بەکارهاتووە. و. ک

باوکی کچە وەڵام دەداتەوە: "ئەمە پێنج سەد لیرەش لەبەر خاتری شێخ."

لەم حەیس و بەیسەدا، خزم و خوێش یەک یەک گەیشتوونەتە جێ و چوار مشقی لەبەردەم خێوەتەکەدا دانیشتوون. لەوکاتەدا هەمووان هەڵدەسنە سەرپێ.

– لەبەر خاتری من پێنج سەد لیرەی تریش وەرە خوارەوە!

– سەد لیرەی تر!

– پەنجا لیرەی تر!

– بیست وپێنج لیرەی تریش!

تا دواجار بڕە پارەکە بۆ یەک لیرە دادەبەزی. ڕێک لەو کاتەدا ژنان کە لە قوژبنێکدا خەریکی گەنمەشامی هاڕین، دەکەونە هەلهەلە کێشان.

باوکی کچە هەڵدەسێتە سەرپێ و دەڵێ: "لەبەر خاتری ئەم ژنانەی کە گەنمەشامی دەهاڕن، کچەکەم بەنیو لیرە دەدەم!"

ئیدی شەوێ زەماوەند، هەمووان دەخۆن و دەخۆنەوە و سەما دەکەن.

بەم جۆرە، داب و نەریتێ بیابان بەدرێژایێ هەزارەها ساڵ وەک خۆی ماوەتەوە.

*

کرێتییە جحێڵەکە هات و گوتی: "باوکانی پیرۆز لەهۆڵی پێشوازیی چاوەڕێت دەکەن، بفەرموو!"

نزیکەی بیست ڕاهیب لە هۆڵی گەورەی پێشوازی دانیشتبوون. بەپەیجۆرییەوە سەیریان دەکردم. ویستم دەستی یەکە بەیەکەیان ماچ کەم، بەڵام لەبەرئەوەی ژمارەیان زۆر بوو تەنها دەستی (عابید)م ماچ کرد. عابید لاواز و مۆن، بێ دوولێوەکردن لەناوەڕاستدا دانیشتبوو. جارێکی تریش قاوە، کەوچکی مرەبا، پەرداخێک شەرابی خورما و قسەوباسی هاکەزایی وەک: خەڵکی کوێی؟ کێیت؟ خۆش هاتیت.

عابید، ئەو داربەڕووە پیرەی کە هەورەبروسکەی خودا کردبوویە خەڵووز، تەماشای دەکردم. بەڵام دڵنیابووم نامبینێ. ئاخر چاوانی تاریک داهاتبوون. چیدی بەئاشکرا دونیای بینراوی بۆ لەیەکتر جیا نەدەکرایەوە. هەنووکە ئیدی دونیای نەبینراوی دەدیت. تەماشای دەکردم و لەودیومەوە شارگەلێ گەورەی دەبینی،

(دونیا)یەکی دەبینی کە لە زەلکاوی گوناه و فیز و چەقاوەسوویی و مەرگدا پەلەقاژێی بوو.

پێمگوت: "من لە تەنگژەیەکی گەورەدام و هیوادارم مۆڵەتم بدەنێ کە چەند ڕۆژێک لە دەیر بمێنمەوە تا بەشکم ڕۆحم هێوربێتەوە و بگاتە بڕیارێک!"

عابید پرسی: "دەتەوێ خوداوەند بدۆزیتەوە؟" ئەلعان بۆم دەرکەوت کە بۆ یەکەم جار دەمبینێ. ئاخر پێشتر تەنها تەماشای کردبووم.

وەڵامیم دایەوە: "دەمەوێ دەنگێ ببییەم. دەخوازم داوای لێ بکەم پێم بڵێ کام ڕێگە بگرمەبەر. ئاخر تەنها لە بیاباندایە کە ڕۆح دەتوانێ دەنگی خوداوەند ببیەت!"

عابید گوتی: "لێرە لەبیابان هەموو دەنگەکان دەبیسترێن: بەتایبەتیێ دوو دەنگ کە جیاکردنەوەیان لەیەکتری زەحمەتە، ئەوانیش دەنگی مرۆڤ و دەنگی شەیتانە. کوڕم وریابە!"

دوو ڕاهیب هاتنە ژوورەوە تا ئەم حاجییە تازەیە ببینن و بەخێری بێنن. یەکێکیان بەرپرسی میوانداریی بوو. زەلامێکی قەڵەو و خودان ڕیشێکی لوول و چاوانێکی شین و خەندان. کارەکەی بریتی بوو لە سەرپەرشتیکردنی بیانییەکان. ڕاهیبەکەی تر زەردەخەنەیەکی خەمین و گاڵتەجاڕییانەی لەسەر لێو بوو. باڵای بەرز، ڕیش و سمێڵ و برۆی سپی وەکی بەفر. قامک و نینۆکە درێژەکانیشی هەر سپیی. ئەو لەگەڵم نەدووا، بەڵکو تەنها بەزەردەخەنەوە دیقەتی دەدام، نازانم زەردەخەنە بوو یان مەسخەرە؟ لەو ساتەدا نەمدەزانی، چەند ڕۆژ دواتر تێگەیشتم.

عابید هەستا. دەستی بۆ ڕایەڵ کردم و گوتی: "خودا بکا ئەوەی تا ئێستا بێهوودە لەدونیادا بەدوویدا گەڕاویت، لەبیاباندا بیدۆزیتەوە."

ڕاهیبی ڕای کرد تا دەرگاکەی بۆ بکاتەوە. عابید بەهەنگاوی قورس کەوتەڕێ و دیارنەما.

ئەو ڕاهیبەی بەرپرسیاری کاروباری میوانداریی بوو، بەرەولام هات و گوتی: "وەختی شێوە. تکایە بفەرموون بۆ هۆڵی نانخواردن."

ڕاهیبەکان بەدەوری مێزێکی درێژکۆلەدا دانیشتبوون و عابید لەسەرووی هەمووانەوە. ڕاهیبی خزمەتچی شێوی هێنا. قرژاڵی سوورەوەکراو و سەوزە لەگەڵ کولێرەیەک و پەرداخێک شەراب بۆ هەر کەسێک. باوکەکان کەوتنە خواردن. کەس

دوو لێوەی نەدەکرد. خەتیب سەرکەوتە سەر مینبەرێکی نزم و بەدەنگێکی خۆش کەوتە ڕاڤەکردنی وانەی ئەو ڕۆژە: گەڕانەوەی کوڕە لاسارەکە.

چەندین جار و لە چەندین دەیرێ جۆراوجۆردا، گوێم لەو ئاوازە ڕیتمیکە مەزەبییەی سەر سفرە ببوو. ئاخر لەم ڕێیەوە ژەمە خواردنەکە گرینگییەکێ تایبەتیی عیرفانیی وەردەگرت. جارێکیان خاخامێک گوتی: "مرۆڤێ ئیماندار لەکاتێ خواردنا، گیانی ناو خواردنەکە ئازاد دەکات!"

خەتیب بەدەنگێکی قووڵ لەبارەی کوڕە لاسارەکەوە دەدوا: لەبارەی عەزاب و ڕیسواییەکانییەوە دوور لە ماڵە باب، لەبارەی ئەوەوە کە چۆناوچۆنی وەک بەراز خڕنووکی خواردووە و چۆناوچۆنی ڕۆژێکیان ئیدی پرزەی لێ بڕاوە و بەرە لای بابی گەڕاوەتەوە.

لەمیانەی گوێڕادێران بۆ ئەم سروتە ئیمانداریيە مەسیحییەدا، بەخۆم دەگوت: "لە دەیرێکی تردا، کە زیاتر یەکانگیریی لەگەڵ نائارامیی و یاخیگەرێتی ڕۆحیی سەردەمدا هەبێ، ئاکامێکێ شکۆدار، وەک ئەمەی خوارەوە، لەو بەسەرهاتە دەکەوێتەوە:

کوڕە لاسارەکە شەکەت و تێکشکاو بۆ ماڵە هێمنەکەی بابی دەگەڕێتەوە. لەو شەوەدا کە لەسەر جێگەی گەرم و نەرم ڕادەکشێ تا بنوێ، دەرگاکە بەئەسپای دەکرێتەوە و برا گچکەکەی دێتە ژوورێ و دەڵێ: (دەمەوێ بڕۆم، ماڵە بابم لێ بۆتە زیندان!) برای تێکشکاو بەبیستنی ئەو قسانە خۆشحاڵ دەبێ. براکەی لەئامێز دەگرێ و دەکەوێتە ئامۆژگاریکردنی کە پێویستە چ بکا و ئاراستەی کام ڕێگە بگرێتەبەر. زۆری لێ دەکا لەم ئازاتر و باوەڕ بەخۆتر بێ و هەرگیز خەیاڵی گەڕانەوە بۆ (تەویلە)ی باب لە کەللەی نەدا. (ئاخر ئەو بەماڵە بابی دەگوت تەویلە)، براکەی تا بەردەرگا بەڕێ دەکا و تۆقەی لەگەڵ دەکات. بیردەکاتەوە و لەدڵی خۆیدا دەڵێ: براکەم لەمن بەهێزتر دەبێ و ناگەڕێتەوە!

*

چۆناوچۆنی دەتوانم یەکەمین شەوێک لەبیرکەم کە لە قەڵا بیابانییەکەی خودادا ڕۆژم کردەوە؟ بێدەنگیی تەژیی لەتارمایی بوو. وەک ئەوەی کەوتبێتمە بنی بیرێکی

وشک و تاریکەوە، بێدەنگیی لەهەرچوار لاوە گەمارۆی دابووم. پاشان لەناکاوێکڕا بووە دەنگ و ڕۆحێ هێنامە لەرە.

– ئەوە لێرە، لەماڵەکەی مندا چ دەکەیت؟ تۆ پاک و شەرافەتمەند نیت. نیگات بەملاولادا دەفڕی. من متمانەم پێت نییە. تۆ لەهەر ساتێکدا بێ ئامادەی خیانەت کردنیت. ئیمانت تێکەڵەیەکی ناموقەدەسە لە بێ ئیمانیی. ئاخر تۆ نازانیت کە خودا لەکۆتایی هەر ڕێگەیەکدا دانیشتووە، بەڵام تۆ هەمیشە پەلەتە و هەمیشە لەنیوەی ڕێگەدا ناهومێد دەبیت و ڕێگەیەکی تر دەگریتەبەر. خەڵکانی ئاسایی (سایرین)[*] ە کانیان بۆ نابینری و ناتوانن گۆرانیی لەفەزادا ببیەن. کەڕو کوێر و داماوانە لە ئەمباری عەرددا دادەنیشن و سەوڵ لێدەدەن. بەڵام دەستبژێرەکان، ناخوداکان، دەنگی (سایرین)ێک لەناخیانڕا، لە قووڵایی ڕۆحیانڕا دەبیەن و ئازایانە شوێنپێی ئەو دەنگە هەڵدەگرن. پێتوایە جگە لەمە چ شتێکی تر نرخ دەداتە ژیان؟ بەڵام ناخودا فەقیر و خانەگومانەکان، دەنگی (سایرین) دەبیەن و باوەڕ ناکەن. خۆیان لە پشت خۆپارێزیی و ترسنۆکییەوە مەڵاس دەدەن و بەدرێژایی تەمەنیان بیانووە ئەرێنیی و بیانووە نەرێنییەکان بەتەرازووی وردی شیکاریی دەکێشن. خوداش کە نازانێ لە کوێیان دابنێ و حەزیش ناکات بیانکاتە زینەت بۆ دۆزەخ، یاخۆ بەهەشتیان پێ ئاڵوودە بکا، لەبەرئەوە فەرمان دەدا لنگەوقووچ لە فەزادا لەنێوان پاقژیی و گەندەڵییدا بمێننەوە.

دەنگەکە نەما. چاوەڕێم کرد. سەر ڕوومەتەکانم لە شەرم و تووڕەییدا سوور هەڵگەڕابوون. پاشان لەجێگەیەکەوە، کە نازانم لە خودی بیابانەوە بوو یان نا – هێزم تێ هاتەوە تا سەری نارەزایی و یاخیبوون هەڵبڕم.

– ئەز گەیشتوومەتە کۆتایی و لەکۆتایی هەر ڕێگەیەکیشدا هەڵدێری نهێنیئامێزم دۆزیوەتەوە.

– تۆ ناتوانیت لەوە زیاتر بڕۆیت. هەڵدێری نهێنیئامێز ناوێکە دەیدەینە هەموو ئەو شتانەی کە ناتوانین پردیان لەسەر ڕاکێشین. ئەگینا چ هەڵدێرێک بوونی نییە. ڕێگەکەیش کۆتایی نییە، بەڵکو تەنها ڕۆحی ئینسان هەیە کە شتەکان بەگوێرەی

(*) لە پەراوێزەکانی پێشوودا ئاماژەی بۆ کراوە.

ئازایەتی و ترسنۆکیی خۆی ناو دەنێ. مەسیح و بوزا و موسا، هەموویان هەڵدێری نهێنیئامێزیان دۆزیوەتەوە. بەڵام پردیان بەسەردا لێداوە و لێی پەڕیونەتەوە. چەندین سەدەیە و تا ئێستا جەماوەری خەڵک لەدوایانەوە دەپەڕنەوە.

– هەندێ کەس بەفەرمانی خودا دەبنە قارەمان، هەندێکی تریش بەبەرخۆدانی خۆیان. دەی من تێدەکۆشم!

پێکەنینێکی ترسناک لەدەوروبەر و لەناوەوەمڕا تەقییەوە.

– قارەمان؟ بەڵام بوون بەقەرەمان واتە خۆسپاردن بەڕیتمێک کە ئینسان لە تاکێتیی تێدەپەڕێنێ. بەڵام تۆ هێشتا لێوانلێویت لەنیگەرانی و تەمبەڵیی. نەتوانینت بۆ زاڵبوون بەسەر فەوزای ناوەوەت و دەستەپاچەییت لەخوڵقاندنی (وشە)ی کامڵ و هاوگونجاو، وات لێ دەکا سەرزەنشتی خۆت بکەیت و بڵێیت: (فۆرمە کۆنەکان زۆر سنووردارن!) بەڵام ئەگەر تۆ لەفیکر و لە کردەوەدا لەمە زیاتر پێ هەڵگریت، ئەوا دەتوانیت بگەیتە سنوورەکانێ قارەمانێتیی. دەتوانیت بگەیتە ئەو مەرزانەی کە (دە) ڕۆحێ وەک ڕۆحێ خۆت لەناویدا جێگەیان دەبێتەوە و دەتوانن کاربکەن. گەر خواستەکانت لە ڕەمزە ناسراوە ئاسمانییەکانەوە وەربگریت، ئەوا دەتوانی کەشتی ئەزموونە تایبەتییەکانی خۆت بخەیتە جووڵە و شکڵێکێ ئەمڕۆیی بەئینسان ببەخشیت. دەی ئەمەش ئەو شتەیە کە بەدوایدا دەگەڕێیت، بەڵام هێشتا نەتدۆزیوەتەوە!

– تۆ بێ ویژدانیت. ڕوحم بێ و لە دڵتا نییە. هۆ ئەی دەنگی دڵڕەق، پێشتریش هەر گوێم لەتۆ بووە. هەر کاتێ لە دووڕێیانێکدا ڕاوەستابم و لەبیری هەڵبژاردنی ئەو ڕێگەیەدا بووبم کە پێویستە بیگرمەبەر، گوێم لە تۆ بووە!

– هەمیشەیش هەرکاتێ ڕابکەیت، گوێت لێم دەبێ!

– قەت ڕام نەکردووە. هەمیشە بەرەو پێشڤەچووم و هەرشتێ خۆشم ویستووە، جێم هێشتووە و دڵم دوو کەرت بووە.

– تا کەنگێ هەر ئاوها دەکەیت؟

– تا ئەو کاتەی دەگەمە هەڵگژان. لەوێ دەحەوێمەوە!

– چ هەڵگژانێک بوونی نییە، تەنها ترۆپکەکان هەن. چ حەوانەوەیەک نییە، تەنها

بەرخۆدان هەیە. بۆ سەرت سوڕماوە؟ بۆچی ئاوها بەچاوانێکی زەقەوە تەماشام دەکەیت؟ هێشتا نامناسیتەوە؟ پێتوایە من دەنگی خودام؟ نەخێر، من دەنگی خودی تۆم. هەمیشە لە تەکتا دەڕۆم و هەرگیز بەرتنادەم. هاوار بەماڵم گەر تۆم بۆ خۆت جێ هێشتبا! جارێکیان، ئەو جارەی کە بەتووڕەیی لە نهێنینیخانەی بوونتەوە بازم دایە دەرەوە، ناوێکت لێ نام. ئەو ناوەم لای خۆم پاراست لەبەرئەوەی خۆشم ویست. ئاخر من – هاوڕێی سەفەری تۆ، مێیە پڵنگ– م!

دەنگەکە نەما. بەناسینی ئەو، هەستی دڵنیایی دایگرتم. ئاخر بۆچ دەبێ لەو مێیە پڵنگە بترسم. ئێمە هەمیشە پێکەوە سەفەر دەکەین. هەموو شتێکمان بینیوە و پێکەوە لەزەتمان لە شتەکان بردووە. هەردووکمان پێکەوە لەوڵاتە بێگانەکاندا خواردوومانە و خواردوومانەتەوە و عەزابمان کێشاوە. پێکەوە تامی شار و ژن و ئەندێشەکانمان کردوون. کاتێ بۆ هۆدە بێدەنگەکەمان کە پڕ لە غەنیمەت و پۆشراوە بە برین، دەگەڕێینەوە، ئەم مێیە پڵنگە بەئەسپایێ بۆ لانەکەی لەتەوقێ سەرمدا، کە بێشەی ئەوە، گەڕاوەتەوە. خۆی بەملاولای کەللەسەرمەوە نووساندووە و چنگاڵەکانی بەنێو مۆخمدا ڕۆ بردووە. ئیدی ئەوسا دوو قۆڵیی، بێ ئەوەی هیچ کاممان دوولێوە بکا، بەئەندێشەی بینینەکانماندا ڕۆچووین و ئارەزووی بینینی ئەو شتانەمان کردوون کە پێویستە بیانبینین.

ئێمە خەنین چونکە دونیای بینراو و نەبینراو لوغزێکی قووڵ و نەکراوەن، لەژوور تێگەیشتنەوەن، لەودیوی ئەقڵەوەن، لەودیوی ئارەزووەوەن، لەودیوی یەقینەوەن. من و مێیە پڵنگێ هاوڕێی سەفەرم، پێکەوە دەئاخڤین و پێدەکەنین، لەبەرئەوەی سەرسەختین و برسێتییمان بەهیچ ناشکێت. گەرچی دڵنیاین دەمەوعەسرێک چنگی خۆڵ دەخۆین و تێر دەبین، ئەوسا بەتێر نەخۆریی خۆمان پێدەکەنین.

ئەی ڕۆحی ئینسان، هاورێی سەفەرم، ئەی مێیە پڵنگ: وای چەند بەچێژە بژین و عەردمان خۆش بوێ و بەبێ ترس لە مەرگ بنۆڕین.

تاریک و ڕوونی بەیان هەستام. حەزم لە پیاسەیەکی بیابان بوو. ئەستێرەی بەیان هێشتا دیار و ڕووناکییەکێ تەنک ترۆپکێ چیاکانی داگیرکردبوو. کەوەکان لەخەو هەستابوون، لەهەموو بیاباندا ئەو دوندە پیرۆزەی کە (یەهوە)ی لەسەر دابەزیبوو، نەغمەی قاقپەقاق دەنگی دەدایەوە. ئاسمان ساماڵ و بەفرە کەڵەکەبووەکانێ

خوارەوە تواوبوونەوە و لم هەڵیمژتبوون، بەڵام بەفرێ سەر چیاکان لەژێر یەکەمین رۆشنایێ خۆردا، هێشتا بەڕەنگێکێ پەمەیێ دەدرەوشایەوە. چ دەنگێ نەدەبیسترا، ئاو چ سۆراغێکێ نەبوو، چ گژوگیایەکێ سەوز نەبوو، تەنێ گۆشەگیرییەکێ نائینسانییانە هەبوو کە لە لم رۆنرابوو.

هەڵبەت تەنها دوو جۆر لەخەڵکیێ دەتوانن لەم بیابانەدا بەرگە بگرن: ئەوانیش شێت و پێغەمبەرانن. لێرە ئەقڵ لەترسا تێک ناچێ، بەڵکو لەسامێ پیرۆزدا تێک دەچێ: گا هەرەس دێنێ و خۆڕاگریی خۆی لەدەست دەدا، گا بەرەو باڵا دەکشێ، بەرەو ئاسمان هەڵدەگژێ و ڕووبەڕوو سرووش دەبینێ. دەست لەچمکی جبە کڵپە سەندووەکەیەوە دەدا بێ ئەوەی بسووتێ، گوێی لەقسەکانێ دەبێ، کە قسەکانێ وەرگرت، ئەوسا دەیانخاتە قووڵایێ هۆشیاریێ ئینسانەوە.

تەنێ لەبیاباندایە کە شاهیدی لەدایکبوونێ ئەم ڕۆحە دڕندە و دەستەمۆ نەبووانە دەبین، ڕۆحگەلێک کە تەنانەت دژێ سرووشتیش هەڵدەگەڕێنەوە و بێ ترس لەبەرامبەریدا ڕادەوەستن. خوداوەند دەیانبینێ و شانازییان پێوەدەکات، چونکە ئیدێ دڵنیایە کە فووەکەی لەڕۆحێ ئەواندا بەهەدەر نەچووە. دڵنیایە کە لەواندا، سازشێ بۆ ئەوە نەکردووە ببێتە ئینسان.

جارێکیان، دوو پێغەمبەر بەبیاباندا دەڕۆن و دەبێتە دەمەقاڵێیان. یەکێکیان دەڵێ: خوداوەند ئاگرە. ئەویتریشیان دەڵێ: خوداوەند شانە هەنگوینە. سەرەڕای ئەو هەموو دەمەقاڵێ و هاتوهاوارە، کەچێ هیچکامیان ناتوانێ ئەویتر بهێنێتە سەر باوەڕێ خۆی.

دواجار، یەکەمیان لەوپەڕێ هەژاندا ئاماژە بۆ کێوەکەی بەرامبەرێ دەکاو دەڵێ: "کە حەقیقەت دەڵێم، ئەو کێوە دەکەوێتە لەرزە!"

هێشتا قسەکەی تەواو نەکردووە، کێوەکە دەکەوێتە لەرزە.

پێغەمبەرێ دووەم بەسووکایەتی پێکردنێکەوە وەڵامی دەداتەوە:

– جا ئەوە کەی بەڵگەیە!

پێغەمبەرێ یەکەم دەڵێ: "کە حەقیقەت دەڵێم، مەلایکەتێک لەئاسمان دێتە خوارەوە و پێوپلم دەشوات!"

هێشتا قسەکەی تەواو نەکردووە مەلایکەتێک دێتە خوارەوە و دەکەوێتە شتنێ پێوپلی.

بەڵام پێغەمبەرێ دووەم، بەشان هەڵتەکاندنەوە دەڵێ: "دەی ئەمەش بەڵگە نییە!"

پێغەمبەرێ یەکەم دەڵێ: "کە حەقیقەت دەڵێم، خوداوەند دەڵێ: ئەمە حەقە!"

هێشتا قسەکەی تەواونەکردووە، دەنگێک لەئاسماندا دەنگ دەداتەوە و دەڵێ: "ئەمە حەقە!"

بەڵام پێغەمبەرێ دووەم هەمدیس شان هەڵدەتەکێنێتەوە و دەڵێ: "ئەمەش بەڵگە نییە!"

ڕێک لەو کاتەدا، ئەلیاس بەئاسماندا تێدەپەڕێ. کاتێ خوداوەندێ بینێ پێدەکەنێ، لێی نزیک دەبێتەوە و دەپرسی: "خودایە ئەوە بەچیی پێدەکەنێ؟"

خوداوەند وەڵام دەداتەوە: "ئەلیاس، لەبەرئەوەی خۆشحاڵم. لەخوارەوە، لەسەر عەرد دوو نەفەر دەبینم سەرگەرمێ دەمەقاڵێن. ئەوانە کوڕانێ ڕاستەقینەی خۆمن!"

هەروا کە بەڕێگادا دەڕۆیشتم، ئەندێشەم تەژی لەم دوو پێغەمبەرە سەرسەختە بوو، وەک بڵێی هێشتا جێپێکانیان بەسەر لمەکەوە ببینم. بەخۆم گوت: "بەختەوەرە ئەو باوکەی کە شایستەی ئەوە بێ کوڕی ئاوهای هەبێ! بەختەوەرە ئەو بیابانەی کە دەبینێ شێری ئاوها بەسەریدا دەڕۆن."

*

بۆ سبەینێ، لەگەڵ باوە ئاگاپێوس و باوە پاکۆمیۆسێ وێنەکێشدا، چووینە ترۆپکی پیرۆز کە لەوێ موسا ڕووبەڕوو خودای بینیوە و قسانێ لەگەڵ کردووە. هێڵێ ئاسۆیێ کێوەکە لەدوورەوە لەیاڵێ بەرازێکێ کێوێ دەچوو. کتێبێ پیرۆز دەپرسی: "ئێوە ئەی کێوەکانی تر، ئەی کێوانێ پۆشراو بەگژوگیا، پڕ لەمەڕ و پەنیر، ئێوە چ بەهایەکتان هەیە؟ تەنها و تەنها کێوێکێ واقیعیێ هەیە، ئەویش کێوێ سینایە کە خودای لێ دابەزێ و هەنووکە وی لەوێ نیشتەجێیە!"

(یەهوە) سەرکردەی خەتەرناکی بەنی ئیسرایل، وەکی ئاگر چوارمشقی لەسەر ترۆپکی ئەم ئۆڵۆمپە عیبرییە دانیشت و کێوەکەی وا لێ کرد ببێتە هەڵم. نە کەس دەیتوانی دەستی لێوەبدا و نە کەسیش دەیتوانی ڕووبەڕوو چاو لەچاوانی ببڕی. هەر

کەسێ دەیبینی دەمرد. یەهوە یەکسان بوو بەئاگر. قەومی یەهود هەر شتێکیان دەخستە ئاگرەکەوە ئەم دەیسووتاند. لەسەروو هەموو شتێکەوە حەزی بەوە بوو منداڵەکانی ئەو قەومە لە بڵێسەی خۆیدا بسووتێنێ.

بەکێوەکەدا سەرکەوتین کە لە دامێنەوە تا ترۆپک ٣١٠٠ پلەیە. لەکاتی سەرکەوتندا بەلای دەرگایەکی نزمی کەوانەییدا تێپەڕین کە لە گابەرد دروست ببوو. لەو دەور و زەمانەدا کە خەڵکی لەدەستێوەدانی ترۆپکی سینا دەترسان، ئیعتیرافگەرێک لێرەدا دادەنیشت و گوێی بۆ ددانپیانانی ئەو خەڵکانە ڕادەدێرا. هەر کەسێ بەسەر ئەم کێوەی خودادا هەڵگژابا، دەبوو خاوەن دوو دەستی پاقژ و دڵێکی بێگەرد با، ئەگینا ئەو ترۆپکە دەیکوشت. ئەمڕۆ ئەو دەروازەیە پشتگوێ خراوە. دەستگەلی پیس و دڵگەلی گوناهبار دەتوانن بێ ترس لێرەوە تێپەڕن، ئاخر چونکە ئیدی ئەو ترۆپکە کەس ناکوژێ.

لە دەروازەکە تێپەڕ بووین.

سەرووتر، ئەشکەوتێک بوو لەوێدا (یەشاع) پێغەمبەر وەحییە مەزنەکانی بۆ هاتبوونە خوارەوە. چووبووە ئەشکەوتەکەوە و کەلامی خودای بۆ نازیل ببوو: (سبەینێ بڕۆ و لەحزووری خودادا ڕاوەستە، گەردەلوولێکی بەهێزت بەسەرا هەڵدەکا کە شاخەکان لەبنەوە هەڵدەکەنێ و گاشە بەردەکان تێکوپێک دەشکێنێ، بەڵام خودا لەو ڕەشەبایەدا نییە. دوای ڕەشەباکە بوومەلەرزەیەک ڕوودەدا، بەڵام خودا لەو بوومەلەرزەیەدا نییە. دوای بوومەلەرزە، ئاگرێک پێدەبێ، بەڵام خودا لەو ئاگرەشدا نییە. دوای ئاگرەکە، شنەیەکی فێنک و خۆش هەڵدەکات، دەی خودا لەو شنەیەدایە(*)!)

ڕۆح ئاوها دێ. دوای گەردەلوول و بوومەلەرزە و ئاگر: شنەیەکی خۆش و فێنک. لەم ڕۆژگارەی ئێمەشدا ڕۆح هەر ئاوها دێ. ئێمە بەزەمەنی بوومەلەرزەدا تێدەپەڕین، پاشان نۆرەی ئاگر دێ و دواجار کەنگێ؟ دوای چەند نەوە؟ شنەیەکی خۆش و فێنک هەڵدەکات.

لە ژوور ئەم ئەشکەوتەوە، پاکومیۆس ڕاوەستا و ئاماژەی بۆ لێواری تاوێرە

(*) بەدەسکارییەوە لە ئەهدی ئەتیقەوە. کتێبی یەکەمی پادشایان، دەروازەی نۆزدەیەم.

بەردێک کرد و گوتی: "ئەو ڕۆژەی کە بەنی ئیسراییل لەگەڵ زەبەلاحەکاندا کەوتنە جەنگ، موسا لێرەدا ڕاوەستا. مادامەکی دەستەکانی بەرز ڕاگرتبوو، بەنی ئیسراییل لەسەرکەوتنا بوون. بەڵام کاتێک ماندوو بوو، دەستەکانی داگرت، ئیدی زەبەلاحەکان غیرەت گرتنی. ئینجا (هارون) و (حور) هاتن و دەستس موسایان بەرز کردەوە، تا سەرەنجام دوا جەنگاوەری دوژمن بەنووکی شمشێر بەزێنرا(*)."

تەواوی ئەم ئەفسانانە لەڕۆحە ساکارەکەی پاکومێوسدا گرینگییەکی دەگمەنیان هەبوو. بەچاوانێکی زەقەوە تەماشای دەکرد وەک بڵێی لەبارەی هیولاگەلی پیرۆزەوە- دایناسۆرگەل و مەگاترێومگەل-ەوە بدوێ کە هێشتا بەچیاکاندا دێن و دەچن و خاوەن دڵە بێگەردەکان دەتوانن بیانبینن.

باوە (ئاگاپیۆس)ی لاواز و باریکەلە، بەگورجوگۆڵیی گەنجێک ڕێنوێنیی دەکردین. دوولێوەی نەدەکرد. لە زۆربڵێیێ پاکومیۆس قەڵس ببوو، دەیویست هەرچێ زووتره خۆی بگەیەنێتە ترۆپک.

کاتێ پێم نایە سەر ترۆپکی پیرۆز، دڵم کەوتە تەپە تەپ. چاوانم لەوەوبەر هەرگیز دیمەنێکی ئاوها بەشکۆ و تراژیدیایی نەبینیبوو. خوارەوەمان (ئارابیا پیترا) بوو بەچیا ئەرخەوانییەکانییەوە. لەو دوورەشەوە، زنجیرە شاخە شینەکانی (ئارابیا فلیکس) بوو. زەریای سەوزیش وەک مرواری دەدرەوشایەوە. لای خۆرئاواوە، بیابان لەژێر خۆردا هەڵمی لێ هەڵدەسا و لەودیویشەوە، دوور دوور، شاخەکانی ئەفریقیا بوو. بەخۆم گوت: "لێرەدایە ڕۆحی ئینسانی باوەڕبەخۆ، یاخۆ ڕۆحێ ئینسانی نائومێد، ئەوپەڕی بەختەوەریی دەدۆزێتەوە."

خۆمان بەنوێژخانەیەکی گچکەی سەر دوندەکەدا کرد. پاکومیۆس بەنینۆک کەوتە کڕاندنی دیوارەکان تا بەشکم پاشماوەی بەردەنیگاری دێرینیان لەسەر بدۆزێتەوە. بەشێوە زوبانێکی شەلاڵ لە سەرکەوتن ئاماژەی بۆ ستوونی بیزانسی گچکەی پەنجەرەکان کە داڕووخا بوون، کرد و بەشانازییەوە بانگی کردم تا هێمای ڕوحلقودس ببینم: جووتێک کۆتری بیزانسی دەنووکیان لە دەنووکی یەکتر دا. باوکە پاکومیۆس لەهەوڵی دۆزینەوەی ژیانی دێرین و سەرلەنوێ ڕۆنانەوەیدا بوو. حەزی

(*) ئەهدی ئەتیق. سیفری خروج، دەروازەی هەژدەهەم.

نەدەکرد ڕابردوو تێپەڕی. لێرە، لەسەر ئەم ترۆپکەی کە خودا وەک بڵێسەیەکی نەمر لێی دابەزیوە، ڕۆحی هەڵکۆڵینی ئاسەوارناسیی قەڵسی دەکردم. ڕووم کردە ڕاهیبەکە و پرسیم: "باوە پاکومیۆس، بەڕای تۆ خوداوەند لە چ دەچێ؟"

بەگومانەوە تەماشایەکی کردم و دوای ساتێک بیرکردنەوە وەڵامی دایەوە: "لەباوکێک دەچێ کە منداڵەکانی خۆی خۆش دەوێن!"

هاوارم کرد: "چ شەرمەزارییەکە! لێرە، لەسەر ترۆپکی کێوی سینا، چۆن دەوێریت ئاوها لەبارەی خوداوەند بدوێیت؟ مەگەر کتێبی پیرۆزت موتاڵا نەکردووە؟ ئاخر خوداوەند خودای ئاگرێ بوون سووتێنەرە!"

– بۆ ئەمەم پێدەڵێیت؟

– بۆ ئەوەی لێگەڕێیت ئەو هەموو ئەم شتانە بسووتێنی. مەبەستم لە ڕابردووە. پاکومیۆس شوێنپێی ئاگری خوداوەند هەڵگرە و خۆڵەمێشەکان کۆمەکەرەوە!

دواجار، باوە ئاگاپیۆس لێوی هەڵێنا و گوتی: "گوی لەئامۆژگاریم بگرە و بەباسکردنی ماهییەتی خوداوەند، خۆت ئەزییەت مەدە. یاری بەئاگر مەکە ئەگینا دەسووتێیت. هەوڵ مەدە خوداوەند ببینیت ئەگینا کوێراییت دایەت!"

ئەوجا جانتاکەی کردەوە و لەناویدا دوو کۆتری برژاو و دوو قرژاڵی زەریایێ و بڕێک گوێز و خورما و گۆزەیەکی دارینی پڕ لەئارەقی خورما و کولێرەیەکێ گەورەی گەنمێ دەرهێنا.

– بفەرموون، خواردنەکە ئامادەیە!

کوتوپڕ زانیمان کە چەندمان برسییە. خواردنەکەمان لەسەر سەکۆیەکی بەردین دانا. وەک دەیانگوت هێشتا دەتوانرێ جێپێی موسا بەسەر ئەم سەکۆیەوە ببینرێ. سەکۆیەکی داچووی ڕێک وەک تابووتی منداڵێکی چکۆڵە. پاکومیۆس دوو کۆترە عاشقەکەی نیگارەبەردەکەی لەبیرخۆ بردەوە و بەئیشتیایەکی فرەوە هوروژمی بۆ کۆترە برژاوەکان برد. پێشتر چ کەسێکم نەبینیبوو وەک ئەو لەکاتی خواردندا بەئاوها حیرسێک چاو و دەست و ددانی بەکاربێنی. تەنانەت ئێسقانە گچکەکانیشی لەبەردەمی خۆیدا کۆکردنەوە و کەوتە کراندنەوەیان.

بەپێکەنینەوە گوتم: "باوە پاکومیۆس، کۆترەکانیش ڕۆحیان تێ هاتۆتەوە. بڕۆ

نوێژخانەکە تا ببینیت لەوێ نەماون!"

پاکومیۆس گوتی: "بۆ پێدەکەنیت؟ هەموو شتێک دەبێ!"

ئاگاپیۆس کە خۆی لە نەوسنیی پاکومیۆس نەگەیاندبوو، گوتی: "بەڵێ! گەر ڕوحلقودس کۆتربا، ئەوا ئەویشت دەخوارد!" لەکاتێکدا کە خاچی دەکێشا، بەدەم هەناسە هەڵکێشانەوە چاوی بڕییە بیابان.

لێم پرسی: "باوە ئاگاپیۆس، بۆچی هەناسە هەڵدەکێشیت؟" پەرۆش بووم زیاتر لەبارەی ئەم ڕاهیبە سەرسەختەوە شت بزانم کە بەو پیرییە ئاوها گورج و گۆڵ بەکێوەکەدا هەڵزنیبوو.

وەڵامی دامەوە: "کوڕەکەم، چۆن دەتوانم هەناسە هەڵنەکێشم کە دەست و پێ و دڵم بەزەلکاو پۆشرابێ؟ ئیتر کاتی ئەوەیە دواجار لەحزووری دادی خودادا ئامادەبم. بەڵام بە چ دەست و پا و بە چ ڕوویەکەوە؟ ئاخر دەستەکانم خوێناوین و قاچوقولم قوڕ و لیتاوییە. کێ دەتوانێ بۆم پاک کاتەوە؟"

پاکومیۆس بۆ تەسەللادانەوەی گوتی: "باوکە ئاکاپیوس، مەسیح پاکیان دەکاتەوە. ئەگینا بۆچی دادەبەزییە سەر عەرد؟ پێویستە پێی بڵێی: ئەی مەسیح، ئەمە دەست و ئەمەش پێوپلم، دەی فەرموو بیانشۆ!"

من پێکەنیم. ئاخر ئیشی خوداوەند ئەمەیە کە پێوپلمان بشوا؟

پاکومیۆس بەبێزارییەوە گوتی: " بۆ پێدەکەنیت؟"

وەڵامیم دایەوە: "باوە پاکومیۆس بەیارمەتی. بەمەسەلێک وەڵامت دەدەمەوە. هەبوو نەبوو پادشایەک لەدوورگەی عارەبستان هەبوو کە زۆر فێڵباز بوو. ئەم پادشایە هەموو بەیانییەک بەر لەخۆرهەڵاتن کۆیلەکانی خۆی کۆدەکردنەوە تا فەرمانی هەتاوکەوتنی نەدابا، نەیدەهێشت بچنە سەر ئیشەکانیان. ڕۆژێکیان حەکیمێکی پیر دەچێتە لای و پێی دەڵێ:(خاوەن شکۆ مەگەر نازانیت خۆر چاوەڕێی فەرمانی تۆ نییە؟) پادشا وەڵامی دەداتەوە: (دەزانم، مامۆستا پیرەکەمان دەزانم. بەڵام گەر خۆر نەبووایەتە کەرەستەیەکی دەستی من، پێم بڵێ ئەوسا چۆن خۆرێکمان دەبوو؟) دەی باوە پاکومیۆس، ئێستا تێگەیشتیت؟"

بەڵام کاتێک من قسەم دەکرد، پاکومیۆس ئێسقانێکی وردی دۆزیبۆوە کە تۆزێک

گۆشتی پێوەمابوو. کەوتبووە کڕاندنەوەی و وەڵامی نەدامەوە.

بۆ ئەوەی باسەکە بگۆڕم، ڕووم کردە باوە ئاگاپێوس و لێم پرسی: "باوە ئاگاپیۆس، چۆن بوو بوویتە ڕاهیب؟"

– چۆن بوومە ڕاهیب؟ ئەوە حەزی من نەبوو، بەڵکو حەزی خودا بوو. کاتێک تەمەنم بووە بیست سالان، پەرۆشییەکی گەورەم بۆ پۆشینی جبەی ڕاهیبی تێدا وروژا. بەڵام شەیتان کۆسپی لەڕێگە دادەنام. لێم دەپرسیت چ کۆسپێک؟ باشە.. منیش هەر ئەمەت پێدەڵێم: کاروبارەکانم بەباشیی بەڕێوە دەچوون. پارەم پەیدا دەکرد. پارە پەیداکردن یەعنی چی؟ یەعنی لەبیرکردنی خودا. بەڵێندەر بووم و پرد و خانووم ڕۆدەنان و ڕێگام ڕادەکێشا و پارەیەکی زۆرم چنگ دەکەوت. بەخۆم دەگوت: هەر کاتێ پارەم بەدەستەوە نەما، ئەوسا دەڕۆم و دەبمە ڕاهیب. ئەوسا خودا بەزەیی پێمدا دێتەوە. لەموزایەدەدا تەنانەت جلکەکانی بەریشم دانا. گوتم: سوپاس بۆ خودا. هەموو داوێکی پەیوەندیم لەگەڵ دونیادا پچڕا و لەدونیا گۆشەگیر بووم. میزەڵانت بینیوە کە پەتەکەی دەپچڕی چۆن بەحەوادا دەچێ؟ دەی منیش هەر ئاوها تەرکی دونیام کرد!

ڕوخسارە ڕەنگپەڕیوەکەی سوور داگەڕا. بیری کەوتەوە کە خۆی لەدونیا دابڕیوە و هەستی خۆشحاڵیی دایگرت.

– ئاوهابوو هاتم بۆ ئێرە، ئاخر نەمدەزانی بۆ کوێ بچم. خودا بەڕەحمەتی فراوانی خۆی دەستی گرتم و بۆ ئێرەی هێنام. هاتم، بەڵام هێشتا گەنج و بەقەڵافەت بووم. حاڵ و وەزعی ئێستاکێم مەبینە. هەنووکە پیربووم و وەکی مێوژ هەڵچروسکاوم. بەڵام ئەو کاتانە، هێشتا خوێن لەناوەوەمڕا قوڵپی دەدا. نەمدەتوانیی دەستەوئەژنۆ بم و بێ ئیش دانیشم. عیبادەت تەسەللای نەدەدام، هەر بۆیە تێهەڵچووم. جاددەم ڕاکێشا. تەواوی ئەو جاددانەی کە پێیاندا هاتین هی منن. لێرە جاددە ڕاکێشان ئیشی سەرەکی من بوو. ئاخر من بۆ ئاوها کارێک هاتوومەتە دونیا. خۆ گەر بچمە بەهەشت، ئەوا بەو جاددانەدا دەچم کە خۆم ڕامکێشاون!

پێکەنی و ویستی گاڵتە بەو خەونانەی خۆی بکات. گوتی: "ترِحێو! بەهەشت! ئەدی توخودا ئا بەم وەزعەوە بونیادەم دەچێتە بەهەشت؟"

پاکومیۆس، کە زۆرخۆریی مرِی کردبوو، بەتانییەکی لەخۆوە پێچاو و خەوی لێکەوتبوو. قسەکانی ئەودوای ئاگاپیۆیسی گوێ لێبوو، چاوانی کردنەوە و بەدەنگێکی زوڵاڵ گوتی: "ئاگاپیۆس، دڵ لەدڵ مەدە، دەچیتە بەهەشت!"

ئاگاپیۆس پێکەنی و گوتی: "هەموو شتێک لای تۆ تەواوە. چ ترسێکت نییە. تۆ بەڕەنگ و فڵچە بەهەشت دروست دەکەیت و پاشان دەچیتە ناوی. بەڵام ئەدی من چ بکەم؟ ئای خودایە! من هەر دەبێ ڕۆبنێم و ڕۆبنێم و ڕۆبنێم. پێویستە لەسەرم تا بەر دەرگای بەهەشت ڕێگە ڕاکێشم و تا ئەوێ بکەمە جاددە، ئەگینا نامکەنە ژوورێ. هەر کەس بەقەد هیممەتی خۆی خانوو ڕۆدەنێ!"

پاشان ڕووی کردە من و پرسی: " ئەدی تۆ چۆن؟"

– من؟ من پێشتر چوومەتە بەهەشت. لە مەزەندەی مندا بەهەشت دەبینم کێوێکە بەرز، نوێژخانەیەکی گچکە بەترۆپکەکەیەوەتی. لەدەرەوەی نوێژخانەکە سەکۆیەکی بەردین هەیە و گۆزەیەک ئارەقی خورما، دوو کۆتری برژاو، بڕێک گوێز و خورما لەسەر سەکۆکەن. دوو پیاوی میهرەبانیشم لەگەڵدان و هەموومان لەبارەی بەهەشتەوە دەدوێین!

بەڵام پاکومیۆس هەڵدەلەرزی. توندتر بەتانییەکەی لەخۆوە پێچاو هەستایە سەرپێ. لێوی شین هەڵگەڕا بوو. دانەوێوە و گۆزەکەی هەڵگرت و پاشماوەی ئارەقەکەی چۆڕبڕ کرد.

– بۆ خاتری خودا هەستن با بڕۆین، لێرە لە سەرمادا ڕەق دەبینەوە!

وای گوت و کەوتە دابەزین.

*

ئەو شەوە لەژوورەکەمدا بەتاقی تەنیا لاپەڕەکانی تەوراتم هەڵدەدانەوە و زەینم لێواولێو لەوێنەی بیابان بوو. هەڵبەت هیچ کەس پەناگەی لە بیاباندا هەڵنەبژاردووە. مەگەر یەک کەس، ئەو کەسەش نە دەبوورێ، نە زەردەخەنە دەیگرێ، نە بەزەیی دەجووڵێ. ترس فەرمانڕەوای بیابان نییە، تینوێتی و برسێتیی و شەکەتییش نین، مردنیش نییە، بەڵکو فەرمانڕەوای بیابان خودایە.

هەروا کە لەزەریای تەوراتدا، ئەو پنچکەی کە کڵپە دەسەنێ بەڵام ناسووتێ،

ڕۆچوو بووم، واپێدەچوو کە هەمدیس چووبێتمە ئەو دۆڵە ترسناکەی کە یەهوە لەنێوان چیاکاندا شەقی کردبوو تا لێوەی تێپەڕێ. کتێبی پیرۆز لەزنجیرە شاخێک دەچوو بەترۆپکی زۆرەوە کە پێغەمبەران بەنەعرەتە کێشان و بەستراو بەگوریس و پێچراو لەجلکێ شڕ، لەسەریان دابەزیون.

هەروا کە بەسەر کتێبی پیرۆزدا چەمابوومەوە و لەگەڵ هەر لاپەڕەیەکدا کە دەمخوێندەوە، لە دوندێکەوە بازم دەدایە سەر دوندێکی تر، بیری ئەو کیژەم کەوتەوە کە جارێکیان بەورووژانەوە باسی هەرزەکارێکی دڕ و قۆزی بۆ دەکردم کە سەرەڕای نارەزایێ خەڵک، کەچی خودا بەپادشا هەڵیبژاردبوو. (سامۆییل)، ئەو پێغەمبەرە پیرەی بەرامبەر ئەو بڕیارە لاسارێ نواند و بووە بازیچەی دەستی خودا، دڵێ پڕ لەپەژارە و گومان کردم. کاغەزم هەڵگرت و کەوتمە نووسین تا دڵم هێورکەمەوە. ئاخر پێشتر بۆم ساخ ببۆوە نووسین ئەو کەرەستە ترسنۆکانەیەیە کە دەکری مرۆڤ بۆ هێورکردنەوەی خەمەکانی پەنای بۆ بەرێ.

*

– سامۆیل!

پێغەمبەری پیر بەقایشە چەرم و جلکە چرچ و لۆچەکەیەوە لەشاری دەنۆڕی، هاواری خودای نەدەژنەفت. خۆر باڵێک لەئاسۆ هەڵکشابوو. (جلجال) ی گوناهبار لەو دووری دوورەوە، لەخوارەوە، لەنێوان گابەردە سوورەکانی چیای (کەرمل) دا، بەدارخورمایسەوە پیر بوویت؟ مەگەر گوێت لە دەنگم نییە؟"

سامۆیل ڕاچڵەکی. برۆ چرەکانی لەتووڕەییدا هاتنەوە یەک و ڕیشە درێژ و دوو پەلکەکەی جوولا. گوێی وەکی سەدەفی زەریا فیکەی دەکێشا. لەعنەت لەهەناویدا وەکی مایینێکی چەموش دەیحیلاند. دەستی بۆ ئەو شارەی کە پێدەکەنێ و گۆرانیی دەگوت و وەک پوورەهەنگ ویزە ویزی بوو ڕایەڵ کرد و نەڕاندی: "لەعنەتی من لەهەموو ئەو کەسانە بێ کە پێدەکەنن. لەعنەتی من لەهەموو ئەو قوربانییە ناشەرعییانە بێ کە ڕوخساری ئاسمانیان ڕەشداگەڕاندووە، لەعنەتی من لەو ژنە بێ کە پاژنەی قاپقاپەکەی بەبەردی شەقامەکاندا دەکوتی! ئەی خوداوەند. چما بروسکە لە لەپی دەستە برۆنزییەکانتدا کوژاوەتەوە؟ ئەم بەڵا پیرۆزەت بەسەر جەستەی بێ خەوشی پادشاکەماندا هێنا کەچی لەکاتێکدا ئەو وەک گوێچکەماسی کەفی دەچڕاند

و وەک کیسەڵ هانکە هانکی بوو، بەلادا هات و کەوتە سەر عەرد. بۆچێ؟ چی لێ کردبوویت؟ من پرسیارت لێ دەکەم، وەڵامم بدەوە! کەواتە گەر دادپەروەریت، ئەوا تاعونێک بۆ هەموو بەشەرییەت بنێرە، تۆوێ پیاوەتیی لەپەراسوویان دەربێنە و بەگاشەبەردیدا بماڵە!"

دەنگی خوداوەند بۆ جارێ سێیەم، وەک هەورەگرمە دەنگی دایەوە: "سامۆیل بێدەنگبە! سامۆییل گوێم بۆ ڕادێرە!"

جەستەی پێغەمبەر کەوتە هەڵلەرزین. هەروا کە پاڵی بەگابەردێکی خوێناوییەوە، کە قوربانییەکانی خودای لەسەر سەربڕابوون، دادا تا نەکەوی، هەر سێ هاوارەکەی خودای بەیەکجار گوێ لێبوو. باوەشی بۆ سەرەوە کردەوە و گوتی: "ئەی خوداوەند.. ئەمەتام لێرە!"

– سامۆییل، گۆزەکەت پڕ لە زەیتی پێغەمبەرێتیی بکە و بۆ بەیتلەحم بڕۆ!

– بەڵام ئاخر بەیتلەحم زۆر دوورە. سەدەیەک کۆیلایەتیکردنی تۆ پێوپلی پێوە نەهێشتووم. ئەی خوداوەند کەسێکی تر بدۆزەوە، من ئیتر توانام نەماوە!

– من لەگەڵ جەستەدا نادوێم. ڕقم لێیەتی و دەستی لێوە نادەم. من لەگەڵ سامۆیلدا دەدوێم!

– ئەی خوداوەند بدوێ، ئەمەتام لێرە!

– سامۆیل، گۆزەکەت پڕ لەزەیتی پێغەمبەرێتیی بکە و بڕۆ بۆ بەیتلەحم. بێ لێوهەڵهێنانەوە، بێ ئەوەی بهێڵێت کەست لەگەڵدا بێ، لە دەرگای ماڵی (یەسی)[*] بدە!

– ئاخر من پێشتر قەت بۆ بەیتلەحم نەچووم. ئیتر چۆن ماڵی (یەسی)م بۆ دەدۆزرێتەوە!

– دەرگای ماڵەکەیانم بەجێپەنجەی خوێناویی نیشانە کردووە. لەدەرگای ماڵەکەی بدە و لەنێو حەوت کوڕەکەیدا یەکێکیان هەڵبژێرە!

– ئەی خوداوەند کامیان هەڵبژێرم؟ چاوانم تاریکداهاتوون و ناتوانم بەباشی ببینم!

(*)Jesse

– کاتێ لە بەرامبەریدا ڕادەوەستیت، دڵت وەک گولکێک دەبۆڕێنی. ئەمە ئەو کوڕەیانە کە دەبێ هەڵیبژێریت. قژی لادە، تەوقە سەری بدۆزەوە، ئینجا بەناونیشانی پادشای ئیسراییل تەوقە سەرێ بۆ چەورکە!

– بەڵام ئاخر شاول(*) پێدەزانی و لەگەڕانەوەمدا بۆسەیەکم بۆ دەنێتەوە و دەمکوژێ!

– من چ باکم بەوە هەیە! من هیچ ژیانی بەندەکانی خۆمم پێگرنگ نییە، دەی بکەوە ڕێ!

– نەخێر، ناڕۆم!

– سامۆیل، ئارەقەی ڕوخسارت بسڕە. ددانت توند لەسەر یەک دانێ تا چۆقەیان نەیەت، ئەوسا لەگەڵ من، لەگەڵ خوداوەند بدوێ! سامۆیل منگە منگێ چیتە، بەئاشکرا بدوێ!

– منگەمنگ ناکەم، گوتم ناڕۆم!

– هێواشتر بدوێ، هاوار دەکەیت وەک ئەوەی بترسیت. بۆچی ناڕۆیت؟ من دڵنیام سامۆیل وەڵامم دەداتەوە. دەترسیت؟

– نا، ناترسم. خۆشەویستیی ڕێگەم نادا بڕۆم. ئاخر من بووم (شاول)م وەک پادشای ئیسراییل چەورکرد. لەکوڕەکانم زیاترم خۆشدەویست. ڕۆحی خۆم دەماندۆتە نێو لێوە ڕەنگ پەڕیوەکانییەوە. ڕۆحی پێغەمبەرێتیی، ڕۆحی من بوو کە بەناوبانگیی کرد. ئەو ئیدی جەستە و ڕۆحی منە. خیانەتی لێ ناکەم!

– بۆچێ بێدەنگ بوویت؟ ئاخۆ بەم خێراییە دڵی سامۆییل چۆڵ بووە؟

– ئەی خوداوەند، تۆ قادیری ڕەهایت. گەمەم پێ مەکە، بمکوژە! چ چارەیەکی ترت نییە، بمکوژە!

چاوانی سامۆیل خوێنیان تێ زا. چنگێ بەگابەردەکەدا کرد و چاوەڕێ بوو. هەمدیس نەڕاندی: "بمکوژە! بمکوژە!

– سامۆییل..!

(*) Saul

هەنووکە دەنگی خوداوەند میهرەبانانەتر بوو، پێدەچوو تکای لێ بکات. بەڵام پێغەمبەری پیر توورەتر و کەللەڕەقتر دەبوو.

– بمکوژە! بمکوژە! چ چارەیەکی ترت نییە!

وەڵام نەبوو. نیوەڕۆ تێپەڕی و خۆر خلۆر بۆوە. کوڕێکی ڕەشتاڵە و پێپەتی وەدیارکەوت. بەکوێرە ڕێگەکەدا سەرکەوت و بەترسەوە لەپێغەمبەر نزیک بۆوە، وەک ئەوەی لە لێوارێ خەرەندێک نزیک بێتەوە. ژەمە خواردنەکەی پێغەمبەر، کە بریتیی بوو لە خورما و هەنگوین و نان و گۆزەیەک ئاو، لە سێبەری گابەردەکەدا دانا و پاشان بەپەلەپەل و بەهەناسەبڕکێوە لەکێوەکە دابەزی. چۆوە ناو شار و خۆی خزاندە کوختە پەڕپووتەکەیانەوە. دایکی دانەوێوە و لەئامێزی گرت. بەدەنگێکی لەرزۆکەوە پرسی: "هێشتا هەر...؟ هێشتا هەر......؟"

کوڕەکە وەڵامی دایەوە: "بەڵێ، هێشتا هەر لەجەنگدایە!"

خۆر کەوتە ئەودیو کێوەکانەوە. ئەستێرەی ئێوارە دەرکەوت و وەک سەرەبزوتکێک بەژوور شاری گوناهباردا هەڵواسرا. ژنێکی ڕەنگپەڕیو لەودیوی پەردەوە ئەستێرەکەی بینی و قیژاندی: "هەر ئەلعان دەکەوی و دونیا دەسووتێنێ!"

ئەستێرەکان لەئاسماندا گەمەیان دەکرد و بەژوور پرچە درێژەکانی پێغەمبەرەوە دەدرەوشانەوە، گوێ قوڵاغ بەسەر ڕەوڕەوەیەکی نەبینراوەوە دەسووڕانەوە. هەروا کە لەنێویاندا ڕاوەستابوو هەڵدەلەرزی، ئەستێرەکان خۆیان بەپرچیدا دەکرد و وەک دەنکە تەرزە بەر لاجانگەکانێ دەکەوتن.

لە تاریک و روونی بەیاندا، سامۆییل کەوتە ورتەورت: "خودایا.. خودایا!" لەوە زیاتر نەیتوانی هیچی تر بڵێ.

گۆزەکەی داگرت. لە زەیتێ پێغەمبەرێتیی پڕی کرد، دەستی دایە گۆچانەکەی و بەچیاکەدا کەوتە دابەزین. پێکانیی باڵیان دەرکردبوو. دڵۆپە شەونم وەک ئەستێران بەسەر ڕیشە سپییەکەیەوە پرشنگی دەدا. دوو منداڵ کە لەسەر پێپلیکانەی یەکەمین ماڵ سەرگەرمی وازیی بوون، بەبینینی جلکی چرچ و لۆچ و مێزەرە سەوزەکەی پێغەمبەر ڕایان دەکرد و هاواریان دەکرد: "واهات.. واهات...!"

سەگەکان کلکیان کلافەکرد و لەپەنا و پەسێرەکاندا هەڵترووشکان. گۆلکێک کە

ملێ نابووە سەر عەردەکە بۆڕاندی. ڕەشەبانگ کردنەوە. سامۆییل لەکاتێکدا کە گۆچانەکەی بەبەردا دەکێشا، بەهەنگاوێ گەورەوە بەشاردا تێدەپەڕی. لەبەرخۆیەوە دەیگوت: "هەست دەکەم جەنگێک وەک تاعون، ژوور سەری خەڵکی تەنیوە!"

دوو شوان کە سەر و گۆچانێکی درێژیان بەدەستەوە بوو، لەڕێگاکەدا دەرکەوتن. هەر کە پێغەمبەریان بینێ کڕنوشیان بۆ برد.

– خودایا، ئەمرم پێبکە تا بەگۆچان مێشکیان بپژێنم. لەگەڵ دڵمدا بدوێ، من ئامادەم!

بەڵام چ دەنگێک نەهات، ئەمیش لە کاتێکدا کە لەعنەتی لەتوخمی بەشەر دەکرد، ڕێگەی خۆی گرتەوە بەر.

خۆر هەڵایساو و تەپوتۆز لە ژێر پێیدا بەرز دەبۆوە و وەک هەور خۆی لێیەوە دەئاڵاند. هەستی بەتینوێتییەکی ناکاو دەکرد و هاواری دەکرد: "خودایە، شتێکم بدەرێ بیخۆمەوە!"

دەنگێکی ئارام، دەنگێکی میهرەبان لەتەنیشتییەوە، دەنگێکی سازگار وەکی خوڕەی ئاو، گوتی: "بخۆرەوە!"

ئاوڕی دایەوە و بینی ئاو لە قەڵەشی بەردێکەوە دەتکێ و لەچاڵێکدا کۆبۆتەوە. دانەوێوە. سمێڵێ لادا و دەمێ بەئاوەکەوە نا. فێنکایی ئاو تا پاژنەپێی پەرش بۆوە و گوڕێ تێ هاتەوە.

هەمدیس کەوتەوە ڕێ. خۆر داچوو. پاڵێ بەقەدی دارخورمایەکەوە دا، دەستی ڕاستێ خستە ژێر گۆنای و خەوێکی قووڵی لێ کەوت. چەقەڵەکان لەدەوری کۆبوونەوە. بەڵام کاتێک بۆنیان پێوەکرد، لەترسا تێیان قوچاند. ئەستێرەکان وەک شمشێر بەژوور سەرییەوە هەڵواسرابوون. بەرەبەیان خەبەری بۆوە و سەرلەنوێ کەوتەوە ڕێ.

ڕۆژێ سێیەم، دەشت لەمیانی باریکە ڕێی شاخەکانەوە وەدیارکەوت. ڕووباری ئوردون لەناوەندی دەشتەکەدا وەک مارێکی تێر و خاو و خلیچک، وەک مارێکی پەڵەپەڵەی سەوز دەدرەوشایەوە. سێ ڕۆژی تر تێپەڕی و پاشان خانووەکانی بەیتلەحم، سپیی وەکی ئەڵماس لەودیو دارخورماکانەوە کەوتنە ورشە ورش.

پۆلێک کۆتر بەسەر سەری پێغەمبەردا تێپەڕین. بۆ ساتێک لە فڕین کەوتن و پاشان بەترسەوە وەک تیر بەرەو شار لە شەقەی باڵیان دا.

لەدەروازە گەورەکەی باکوری شاردا، لەنێو بۆدڕی مەڕوماڵات و کوێر و گەڕ و گولەکاندا کە سواڵی نانیان دەکرد، پیرەمێردان لەچاوەڕوانیی پێغەمبەردا ڕاوەستابوون. زەندەقچووانە لەنێوخۆیاندا کەوتبوونە ورتەورت و دەیانگوت: "پەتای گەڕیی لەناوماندا بڵاودەبێتەوە! خودا دانابەزێتە سەر عەرد تەنها بۆ ئەوە نەبێ کە مەخڵوقەکانی خۆی وێران کات!"

پیرترینیان پێی بەجەرگی خۆیدانا، هەنگاوێک چووە پێشێ و گوتی: "من قسانی لەگەڵ دەکەم!"

پێغەمبەر لەگەڵ هەورێک تەپوتۆزدا گەیشت و (با) جلکە چرچ و لۆچەکەی وەک ئاڵای هەلاهەلای جەنگ، بەملاولادا دەبرد.

– چیت بۆ هێناوین؟ ئاشتی یان کوشتار؟

پێغەمبەر لەهەمان کاتدا کە دەستی ڕایەڵ کرد، وەڵامی دایەوە: "ئاشتیێ. بچنەوە ماڵێ خۆتان و شەقامەکان چۆڵ کەن. دەمەوێ بەتەنیا پیایاندا تێپەڕم!"

شەقامەکان چۆڵ کران و دەرگاکان داخران. سامۆیل لەگەڵ تێپەڕینیدا یەکە یەکە دەرگاکانی بەوردی دەپشکنین و پەنجەی پێدا دەهێنان. لە قەراغ گوند، بەسەر دەرگای دوا ماڵەوە، جێپەنجە خوێناییەکەی ناسییەوە. لەدەرگای دا. خانووەکە لەرزێ و (یەسی) پیر بەترسەوە هەستایە سەرپێ تا دەرگاکە بکاتەوە.

– یەسی ماڵت لە ئەماندا بێ و هەر حەوت کوڕەکەیشت لەعافییەت. هیوادارم بووکەکانت کوڕت بۆ بخەنەوە. خودا یار و یاوەرت بێ.

یەسی شەویلەی خوارەوەی لەرزی و وەڵامی دایەوە: "مەشیئەت، مەشیئەتی ئەوە!"

پیاوێک لەبەر دەرگاکە دەرکەوت. سامۆییل ئاوڕی دایەوە و بەبینینی خۆشحاڵ بوو. پیاوێکی کەتە و قژی ڕەش و لوول، سینگیپان و کوڵکن، قاچی ئەستوور وەک دوو ستوونگەی برۆنز.

(یەسی) بەشانازییەوە گوتی: "ئەمە (ئەلیاب)ی کوڕە گەورەمە!"

سامۆییل هیچی نەگوت. چاوەڕێی هاواری دڵی بوو. ئەقڵی دەیگوت: دەبێ خۆی

بێ، بێگومان خۆیەتی خودایا.. بۆ قسە ناکەیت؟

ماوەیەکی درێژ چاوەڕێی کرد. بەڵام کوتوپڕ دەنگێکی ترسناک لەناخیدا تەقییەوە: "ئەم چەنەبازییە چییە؟ ئەقڵت ئەوی هەڵبژاردووە. ڕاستە؟ بەڵام من ئەوم ناوی، ئەوم ناوێ. من دڵ تاقی دەکەمەوە، قووڵایی دڵ دەگەڕێم و بەبڕەبڕەی پشتا ڕۆدەچم، مۆخی ئێسکەکان وەزن دەکەم. من ئەوم ناوێ!"

سامۆیل فەرماندەرانە گوتی: "کوڕی دووەمت بێنە!" ڕەنگێ لێوی پەڕی بوو.

کوڕی دووەم هات. بەڵام ئەمجارەش دڵی سامۆییل لەجێی خۆی مایەوە و جووڵەی نەکرد:

– ئەو نییە، ئەو نییە!

هەروا کە بەچاوگێڕان بەپشت، ئەژنۆ، نێوچەوان، برۆ و دەم و ددانس یەکەیەکەیاندا– وەک ئەوەی بەرانە کێوێ بن– هەر شەشیانی ڕەت کردنەوە، هاواری کرد: "ئەو نییە، ئەونییە، ئەو نییە!"

هێند شەکەت بوو کە ئیدی لە پێ کەوت و لەبەر دەرگاکەدا هەرەسی هێنا.

لەحەژمەت ئازار هاواری کرد: "خودایا، فریوت دام، تۆ هەمیشە فێڵباز و بێ بەزەییت. ڕوحم بەبەشەرییەت ناکەیت، دەرکەوە! من سامۆیلم، بانگت دەکەم! بۆ قسە ناکەیت؟"

(یەسی) شڵەژاو هات بۆ لای. گوتی: "هێشتا (داود)ی کوڕە گچکەم ماوە، ئەو لای پەزەکانە!"

– بنێرە بەدوایدا!

باوکی گوتی: "ئەلیاب برۆ براکەت بانگ کەوە!"

ئەلیاب نێوچەوانی گرژ کرد. باوک زەندەقچووانە کوڕی دووەمی بانگ کرد: "ئەبیناداب برۆ براکەت بانگ کەوە!"

ئەمیش نەچوو، هیچکام لە براکان نەچوون.

سامۆییل لەبەر دەرگاکە هەستا. گوتی: "دەرگاکە بکەوە، خۆم دەڕۆم."

پیرەمێرد لێی پرسی: "دەتەوی شێوەیت بۆ هەڵدەم تا بتوانیت بیناسیتەوە؟"

– نا.. لە باب و دایکێ باشتر دەیناسمەوە!

پاشان، لەکاتێکدا کە پێی لە بەردەکان هەڵدەنگوت بەدامێنی گردەکەدا سەرکەوت. بەدەم سەرکەوتنەوە هاواریدەکرد: "نامەوی، نامەوی!"

لەو ساتەوەختەدا گەنجێکی بینی کە لەنێو مەڕەکانیدا ڕاوەستاو و قژە سوورەکەی وەک خۆری سپێدە دەدرەوشایەوە. لەجێی خۆیدا تاسا. وەک گۆلکێک بۆڕاندێ.

فەرماندەرانە بانگی کرد: "داود... ئا وەرە ئێرە!"

داود وەڵامی دایەوە: "خۆت وەرە! من ناتوانم مەڕەکانم جێ بێڵم!"

سامۆیل هەروا کە لێوانلێو لەڕق دەچووە پێش، نەڕاندی: "خۆیەتی.. خۆیەتی!"

کە گەیشتە لای، شانی گرت. پەنجەی بەپشتیدا ڕۆ برد و دەستێ بەقاچیدا هێنا و لەوێوە گەڕایەوە بۆ سەری.

داود بەتووڕەیی سەری بردە دواوە و گوتی: "تۆ کێیت؟ بۆچی دەمپشکنیت؟"

– من سامۆیلم، بەندەی خوداوەند، خوداوەند پێم دەڵێ برۆ و منیش دەڕۆم، پێم دەڵێ هاوار بکە و منیش هاوار دەکەم. من پێی ئەو، دەمی ئەو، دەستی ئەو و سێبەری ئەوم لەسەر عەرد. دەی سەرت دانەوێنە!

هەر کە تەوقی سەری کوڕەی بینی، زەیتی پیرۆزی پێداڕشت.

– من ڕقم لێتە، تۆم ناوێت، کەسێکی ترم خۆش دەوێت. بەڵام (با)ی خوداوەند بەژوور سەرمەوە هەڵی کردووە و بڕوانە چۆن پێچەوانەی ویستی خۆم دەست هەڵدەبڕم و زەیتی پێغەمبەرایەتی بەتەوقی سەرتا دەڕێژم. داود پادشای چەورکراوی ئیسراییلە! داود پادشای چەورکراوی ئیسراییلە! داود پادشای چەورکراوی ئیسراییلە!

وای گوت و ئینجا گۆزەی زەیتی پیرۆزی بەبەردێکدا کێشا و شکاندی.

– ئەی خوداوەند، تۆیش دڵی ئێمەت ئاوها شکاند. ئیدی من نامەوی بەزیندوویی بمێنم!

ئەوسا حەوت قەلەڕەش لە قووڵایی ئاسمانەوە هاتنەدەر. لەبازنەیەکی چکۆڵەدا بەژوور سەرییەوە دەفڕین و چاوەڕێ بوون. پێغەمبەر مێزەرە سەوزەکەی داگرت و وەک کفن لەسەر عەردەکە ڕایخست. قەلەڕەشەکان نزیکتر بوونەوە و زیاتر

ئازایەتییان هاتەبەر. پێغەمبەر دەم و چاوی خۆی بەجبە شڕەکەی داپۆشی و ئیدی دوای ئەوە جووڵەی نەکرد.

*

بەئاوها دونیابینییەکەوە لەبارەی مرۆڤێک کە بێهوودە سەرپێچی خودا دەکات، خەون بۆ دووری ڕفاندم و بێ هیچ بەرگرییەک خۆم بەدەستگەلێکی نەبینراو سپارد. بەو جۆرە، ئەو شەوە کە زۆری لێ دەترسام، بەخۆشیی و بەبێ بینینی چ خەونێک تێپەڕی.

کە گزنگیدا تەواوێک خۆشحاڵ دابەزیمە حەوشە. ڕاهیبەکان لەو تاریکوڕوونەدا لەتارمایی هەڵهاتوو دەچوون و پاشان یەکە یەکە لەنوێژخانەکەدا بزر دەبوون. لەگەڵیاندا چوومە ژوورەوە تا لەسەر ئەسکەملێک دانیشم و گوێ بۆ نزای بەیانی ڕادێرم. دوو پیوسۆز بەرامبەر میحرابەکە دەسووتان– جگە لەوە چ ڕووناکییەکی تر نەبوو– بەڵام لەو تاریکاییەدا دەمتوانی قلافەتی عەزابدیدەی مەسیح و ڕوخساری میهرەبان و خەمینی پاقیژەی پیرۆز لەپاڵیدا ببینم. هەوا تەژی لەبۆنی مۆم و بخوور بوو. پەلکی داردێمشتی تایبەت بەجێژنی پاک، هێشتا لەسەر بەردەکانی عەردەکە پەرش بوو.

بەخۆم گوت: "چ بەختەوەرییەک لێرەدایە و چ گۆشەگیرییەک! چەند دوورە دونیای پڕ واتەوات؟ ئەدی بۆچی لەژێر باڵێ مەسیح ڕاکەم و کوێوە بچم؟ بۆچێ لەدڵسۆزیی و شادییە گچکەکانا غەرق بم؟ سەدەفەکە لێرەیە، سەدەفێک کە مرواریی گەورەکەی تێدایە. کۆنترۆڵی جەستە و ڕۆحی خۆم دەکەم. تەواوێ ئەو پەلکە ناچیزانە دەقرتێنم کە دەبنە مایەی وشکهەڵگەڕانی تاج. جگە لە تاج چ شتی لە من جێ نامێنێ و پاشان باڵ دەگرم. تێکۆشەرێکی مەزنم بەرامبەرە و منیش شوێنپێی هەڵدەگرم. تێکۆشەرێک کە بەرەو هەڵگژانێکی خەتەرناک دەڕوا و منیش لەگەڵ ویدا هەڵدەگژم!"

لەبەر ڕۆشنایی نەرم ونیانیی پیوسۆزەکاندا، دیقەتم دایە قلافەتی عەزابدیدە و پتەوی مەسیح. بینینی ئەو دەستە ناسکانەی کە توندتوند دونیایان گرتبوو نەیاندەهێشت ڕۆبچێتە نێو بێ سەروبەرییەوە. بۆم دەرکەوت مەسیح لێرە، لەسەر عەرد و بەدرێژایی ژیانمان بەندەرێک نەبووە کە ئینسان بتوانێ لەنگەری خۆی

تێدابگرێ، بەڵکو بەندەرێک بووە کە بونیادەم لێیەوە چارۆکەی خۆی هەڵداوە، لەکەنار دوور کەوتۆتەوە و بەگژ زەریایەکی تووش و تۆفاناوییدا چۆتەوە و بەدرێژایی تەمەن بۆ ئەوە تێکۆشاوە کە لە خوداوەندا لەنگەر بگرێ. مەسیح کۆتایی نییە بەڵکو سەرەتایە. ئەو (بەخێربێی) نییە بەڵکو (خوداحافیز) ە. ئەو لە هەورە مەلەلییەکاندا ڕانەکشاوە، بەڵکو چاوانی لەئەستێرەی تەوەر بڕیوە و دەست بەسووکانەوە نووساو، وەکی ئێمە شەپۆلەکان خۆیانی پێدا دەکێشن. هەر لەبەر ئەمە بوو کە خۆشمویست، هەر لەبەر ئەمە بوو کە شوێنپێیم هەڵگرت.

ئەوەی لەسەروو هەموو شتێکەوە بەرەو لای خۆی ڕایکێشام و ئومێدم پێی بەست، ئەوەیە کە بە چ بەرخۆدان و ئازایەتییەکی پاڵەوانانەوە، ئەو ئینسانە – ئینسانێک کە خۆی لەمەسیحدا دۆزییەوە – کەوتە ڕێ تا بەخودا بگا و لەگەڵیدا یەکانگیر بێ. یەکانگیربوونێک کە ئیدی ناکرێ لەت بکرێ. جگە لەمە چ ڕێگەیەکی تر بەرەو خودا نییە. بەشوێنپێیهەڵگرتنی ڕێگە خوێناوییەکەی مەسیح، پێویستە لەسەرمان تێبکۆشین کە ئینسانەکەی ناخمان بۆ ڕۆح بگۆڕین تا ئیدی لەگەڵ خوداوەندا یەکانگیر ببین.

ئەم سروشتە دوانەییەی (مەسیح)(*)م هەمیشە پێ نهێنییەکی قووڵ و شاراوە بووە. بەتایبەتیی تامەزرۆیی ئینسانیی و سەروو ئینسانیی مەسیح بۆ گەیشتن بەخوداوەند، یان وردتر، گەڕانەوە بەرەو لای خوداوەند و خۆیەکانگیرکردن لەگەڵیدا. ئەم نوستالیژیا نهێنیئامێز و لە هەمان کاتدا واقیعییە، برینی قووڵی کردە بوونمەوە، بەڵام هەمدیس چاوگەی تری تیامدا تەقاندەوە.

هەر لە سەرەتای تافی لاویمەوە، ئازاری سەرەکیی و سەرچاوەی تێکڕای خەم و دڵخۆشییەکانم لەجەنگی هەمیشەیی و دڕندانەی نێوان ڕۆح و جەستەوە سەرچاوەی گرتووە.

لە ناوەوەمڕا، هێزە تاریک و ئەزەلییەکانێ ئیبلیس، ئینسانیی و بەر لە ئینسانیی بوون و هێزە درەوشاوەکانی خوداوەندیش هەر ئینسانیێ و بەر لە ئینسانیێ بوون.

(*) لێرەوە تا چەند لاپەڕەیەکی تر وەک خۆی لە پێشەکی (دواین وەسوەسەی مەسیح)دا هاتووە. و. ف

ڕۆحیشم گۆڕەپانی جەنگی نێوان ئەم دوو سوپایە بووە.

ئەم شپرزەییە شپرزەییەکی گیانکێشەر بوو. جەستەمم خۆشدەویست بەڵام نەمدەویست فەنا بێ. ڕۆحم خۆشدەویست بەڵام نەمدەویست بۆگەن کا. ئیدی کەوتمە جەنگەوە تا ئەم دوو هێزە دژ بەیەک و خۆڵقێنەرەی دونیا ئاشت کەمەوە، کەوتمە جەنگەوە تا لەو دوو هێزە بگەیەنم کە ئەوان دوژمنی یەکتر نین، بەڵکو هاوکاری یەکترن. کەوتمە جەنگەوە تا بەیەکانگیریی یەکتر خۆشنوود بن و منیش لەگەڵیاندا خۆشنوود بم.

هەر بونیادەمێک هەم ڕۆحە و هەم جەستە. لەبەرئەوە لوغزی مەسیح، لوغزی ئاینێکی تایبەتیی نییە، بەڵکو گشتیی و جیهانییە. ململانێی نێوان خوداوەند و ئینسان، هاوشان لەگەڵ خواستی یەکانگیریی، لەناخی هەر کەسێکدا دەتەقێتەوە. ئەم ململانێیە، زۆر جار کەمخایەن و نائاگایانەیە. ڕۆحی لاواز ناتوانێ بۆ ماوەیەکی درێژ خۆی لەبەر مقاوەمەتی جەستەدا ڕابگرێ: ڕۆح قورس دەبێ و دەبێتە گۆشت و کۆتایی بەبەرخۆدان دێ. بەڵام لەنێو ئینسانە بەرپرسیارەکاندا، ئەوانەی کە بەشەو و ڕۆژ چاویان لە (ئەرکی باڵا) بڕیوە، ململانێی نێوان ڕۆح و جەستە بەتەرزێکی بێڕوحمانە دەتەقێتەوە و دەشێ تا مردن درێژە بکێشێ.

هەرچەندێک ڕۆح و جەستە قودرەتمەندتر بن، ململانێکەش بەهەمان ڕادە بەسەمەر تر و دوا یەکانگیربوونەکەیش دەوڵەمەندتر دەبێ. خودا ڕۆحی زەبون و جەستەی تەمبەڵی خۆش ناوێ. ڕۆح دەیەوێ لەگەڵ جەستەیەکی تۆکمە و تەژی لە مقاوەمەتدا بکەوێتە ململانێ. ڕۆح مەلێکی گۆشتخۆری هەمیشە برسییە: جەستە دەخوا و بەهەرسکردنێ مەحفی دەکا.

بەرخۆدان و ململانێی نێوان ڕۆح و جەستە، یاخیبوون و مقاوەمەت، سازش و خۆبەدەستەوەدان، دواجار – ئامانجێ باڵای ململانێکە – یەکانگیربوونە لەگەڵ خوداوەند دا. ئەمە ئەو هەڵگژانەیە کە مەسیح دەستی دایێ و بەشوێنپێهەڵگرتنی ڕێگە خوێناوییەکەی، ئێمەیش هان دەدا کە بەئاوها هەڵگژانێک هەستین.

ڕۆیشتن بەرەو ئەو دوندە بەرزەی کە مەسیح، یەکەمین کۆرپەی ڕزگاریی پێی نایە سەر، ئەرکی باڵای ئینسانی بەرخۆدەرە. بەڵام چۆن دەست پێبکەین؟

ئەگەر بمانەوێ گوری ڕێڕۆیشتن بەڕێگەی ویدا پەیداکەین، ئەوا دەبێ ناسینێکی قووڵمان لەبارەی ململانێکەیەوە هەبی و سەرلەنوی ئازارەکانی بژێنینەوە: هەر لە سەرکەوتنییەوە بەسەر تەڵە دانراوەکانی سەر عەردا تا قوربانیدانیبەشادومانییە گچکە و گەورەکانی ئینسان و هەڵگژانی لە قوربانییەکەوە بۆ قوربانییەکی تر و لە نەبەردێکەوە بۆ نەبەردێکی تر تا گەیشتن بەترۆپکی شەهادەت و خاچ.

من هەرگیز پێشتر بەو توندوتیژییە شوێنپێی سەفەری خوێناویی مەسیحم بەجەلجەتادا، وەک ئەو ڕۆژان و شەوانەی کە لە ئۆرشەلیم و جەلیل و کەناری بەحرلەیت بووم، هەڵنەگرتووە(*). هیچ کاتێک بەلێکحاڵیبوون و عیشقێکی ئاوهاوە ژیان و موسیبەتەکانیم ئەزموون نەکردوون. هەرگیز پێشتر بەشیرینیی و عەزابێکی ئاوهاوە هەستم بەخوێنی مەسیح نەکردووە کە دڵۆپ دڵۆپ دەڕژێتە دڵم.

لەبەرئەوەی بۆ هەڵگژان بەخاچدا، کە ترۆپکی قوربانییە، بۆ هەڵگژان بەرەو لای خوداوەند، کە ترۆپکی مەعنەوییەتە، مەسیح بەتەواوی ئەو قۆناغانەدا تێپەڕیوە کە ئینسانی کۆڵنەدەر پیایاندا تێدەپەڕی. هەر بۆیە ئازارەکانیمان پێ ئاشنان، بەزەییمان پێیدادێتەوە و سەرکەوتنی هێجگاریی وی سەرکەوتنی تایبەتی ئێمەیە کە لەئایندەدا وەدەستی دێنین.

ئەم لایەنە لە سروشتط مەسیح کە بەشێوەیەکی قووڵ سروشتێکێ ئینسانییە، یارمەتیمان دەدا تێیبگەین و خۆشمان بوێ و شوێنپێی ئازارەکانط هەڵبگرین، هەر وەک ئەوەی ئازارط خۆمان بن. گەر ئەم توخمە بەشەرییە گەرمە لەناخی ویدا نەبا، ئەوا نەیدەتوانی بەو هەموو میهرەبانیی و دڵنیاییەوە ژێی دڵمان بهێنێتە لەرە و ببێتە نموونەی ژیانمان. کاتێ تێدەکۆشین، ئەویش لە تێکۆشاندا دەبینین و بەبینینی گورمان تێ دێتەوە. تێدەگەین کە ئێمە لەدونیادا تەنیا نین، بەڵکو ئەومان هەیە کە لە پاڵماندا دەجەنگی.

سات بەساتی ژیانی مەسیح ململانی و سەرکەوتنە. وی بەسەر جادووی

(*) ئەم ڕستەیە لە پێشەکی ڕۆمانی (دوایین وەسوەسەی مەسیح)دا بەم شێوەیەیە: من هەرگیز پێشتر بەو توندوتیژییە شوێنپێی سەفەری خوێناوی مەسیحم بە جەلجەتادا، وەک ئەو ڕۆژان و شەوانەی کە خەریکی نووسینی (دوایین وەسوەسەی مەسیح) بووم، هەڵنەگرتووە. و. ف

نەبینراوی لەزەتە ساکارە بەشەرییەکاندا زاڵ بوو، بەسەر وەسوەسەدا سەرکەوت و بەگۆڕینی زەرڕە بەزەرڕەی گۆشتی جەستەی بەخوێنی ڕۆح، کەوتە هەڵگژان. هەر کۆسپێکی سەر ڕێگای سەفەرەکەی بووە دەرفەتێک بۆ وەدیهێنانی سەرکەوتنی زیاتر و بووە نیشانەی ئەو سەرکەوتنە. ئێمە هەنووکە نموونەیەکمان لەبەردەمدایە، نموونەیەک کە ڕێگەمان بۆ دەکاتەوە و هێزمان پێ دەبەخشێ.

لەنێوان ئاسمان و عەرد، لەناخی دڵی ئێمە و هەر مەخلوقێکی زیندوودا هەناسەیەک هەیە – هاوارێکی مەزن– کە لەهەڵکردندایەوە و ناوە خودا. ژیانی ڕووەک تەمەننای دەکرد لە کەنار ئاوە مەنگەکاندا درێژە بەخەوێ قووڵ و بێ جووڵەی خۆی بدات، بەڵام هاوار لە ناخیدا تەقییەوە و بەتوندی ڕەگەکانی هێنایە لەرزە: (بۆ دوور برۆ! عەرد جێبێڵە، بکەوە ڕێ!) گەر درەخت بیتوانیبا بیرکاتەوە و حوکم بدا، ئەوا هاواری دەکرد: (نامەوی، من بۆ ئەنجامدانی چ شتی دەنێریت؟ تۆ داوای مەحاڵم لێ دەکەیت!)

بەڵام هاوارەکە بێڕەحمانە لەڕاتەکاندنی ڕەگی درەختەکە بەردەوام دەبی و دەڵێ: (بۆ دوور، عەرد جێبێڵە و بکەوەڕێ!)

هەزارەها ملیۆن ساڵ بەو شێوەیە هاواری کردووە. هەنووکە بنۆڕە، لەئاکامی خواست و بەرخۆداندا، ژیان لەدرەختی بێجووڵە هاتەدەرەوە و ئازاد بوو.

ئاژەڵان وەدیارکەوتن – کرمەکان – لە ئاو و لە زەلکاوەکاندا جێی خۆیان خۆش کرد. گوتیان: (ئێرە بۆ ئێمە زۆر چاکە، خاوەن ئاشتی و ئارامیین. ئیدی لێرە ناجووڵێین!)

بەڵام هاواری ترسناک بێڕەحمانە بەسەریاندا داکەوت :(زەلکاو جێبێڵن، ڕابن.. باشتر لە خۆتان بێننە دونیا!)

– نامانەوێ! ناتوانین!

– ئێوە ناتوانن، بەڵام من دەتوانم، یاڵڵا هەستن!

ئیدی بنۆڕە! دوای هەزارەها ملیۆن ساڵ، ئینسان دەرکەوت لەکاتێکدا کە خۆی بەسەر قاچە نەرمەکانیەوە ڕانەدەگرت.

ئینسان یەک سانتورە. ناڵە ئەسپییەکانی ڕەگیان لە ئەرزدا هەیە، بەڵام لەناوقەد بەرەو سەرەوەیدا، هاوارێکی بێڕوحم هەیە و عەزابی دەدا. وی جارێکی تر بۆ ماوەی هەزاران ملیۆن ساڵ جەنگیوە تا وەک شمشێر خۆی لە کالانە ئاژەڵییەکەی دەرکێشی. هێشتاکەش هەر دەجەنگی – ئەمەش جەنگی تازەی ئەوە– تا خۆی لە کالانە مرۆڤانەکەی دەرکێشی. ئینسان لە نائومێدیدا هاواردەکا:(دەتوانم کوێوە بچم؟ ئاخر ئیدی گەیشتوومەتە ترۆپک، ئیدی لەودیوەوە هەڵدێرە!) هاوارەکە وەڵامی دەداتەوە:(من لەو دیوەوەم، هەستە!) هەموو شتێک سانتورە، گەر ئاوها نەبا، ئەوا دونیا لە زەلکاوێکی بێ جووڵە و تورەهاتدا ڕۆدەچوو.

هەروا کە سەعات دوای سەعات لە بیابانی دەوروبەری دەیرەکەدا پیاسەم دەکرد، خوداوەند هێور هێور خۆی لە دەستی قەشەکان ڕزگار دەکرد. لەو کاتەوە ئیدی بەلای منەوە بووە ئەو هاوارە.

بەتێپەڕینی ڕۆژەکان لەم گۆشەگیرییە مەلەکوتییەدا، دڵم ئارام بۆوە. پێدەچوو پڕپڕ بووبێ لە وەڵام. ئیدی پرسیارم نەدەکرد، ئاخر گەیشتبوومە یەقین. هەموو شتێک: لە کوێوە هاتووین، بۆ کوی دەچین، ئامانج لەبوونمان لەسەر عەرد چییە، لەم خەڵوەتە خوداییەدا ساکار و خودان یەقین بوو. هێور هێور خوێنم خووی بەو ڕیتمە خوداییەوە گرت.

نوێژی بەیانی، شێوی پیرۆزی ڕەبانی، نوێژی شێوان، مەزامیرەکان، هەڵهاتنی خۆری بەیانی و ئاوابوونی لە ئێوارەدا، کۆئەستێرە کە هەموو شەوێک وەک چلچرا بەژوور دەیرەکەوە شۆڕدەبوونەوە: هەموو شتێک گوێڕایەڵ و ملکەچێ یاسا ئەزەلییەکان، دەهاتن و دەچوون و هەمان ڕیتمی خودایان دەبەخشییە خوێنی ئینسان. دونیام وەک درەختێک دەبینی، سپیدارێکی تۆکمە، منیش وەک گەڵایەکی سەوز کە لاسکی ناسکی خۆم بەچڵێکییەوە نووساندبی لەکاتی هەڵکردنی (با) ی خودادا، لەگەڵ هەموو درەختەکەدا ڕادەپەڕیم و دەکەوتمە سەما.

لەگەڵ ڕۆحمدا دەدوام و بەعەزابەوە لێم دەپرسی: ئیمانت هەیە؟ ئاخۆ ئامادەیی ئەوەت هەیە کە تەواوی بوونت بخەیتە گەڕ؟ ئامادەیت؟

ئەوەی من دەمویست، هاوگونجان بوو لەگەڵ ئەو سیستێمە توندوتیژەدا، تا خۆم

لەو سوپایەدا ناونووس بکەم کە بەرەو داگیرکردنی خەونی باڵا دەچوو، تا منیش سواری کەشتی(*) مەسیحییەت بم و شانبەشانی زاهید و قەلەندەر و قارەمانانی ساکاری ئەم کەشتییە، چارۆکەی سوور هەڵدەم، تا مێوی نهێنیئامێزی خوانی پیرۆزێ ڕەببانی لە قەدە ڕەسەنەکەوە چرۆ دەکا و وەک چەتەی زەریا خوریێ زێرینی نەمریی لەسەر شانی خودا دەفڕێنم. ئەوەی دەمویست ئەوەبوو کە منیش بەنۆرەی خۆم، بەسەر تووڕەهات و لەزەت و مەرگدا زاڵ بم.

هەموو ڕۆژێک چەند سەعاتێک بەبیاباندا دەگەڕام و دەمزانی کە بڕیارێکی نهێنیی خۆی لەمندا دوادەخا، بڕیارێک کە هێشتا جورئەت ناکا ناوی خۆی ئاشکراکات. عەسران کە دەگەڕامەوە، ڕاهیبەکانم لە دەرەوەی هۆدەکانیان دەبینێ، تینێ گەرمای ڕۆژ دەشکا و ئیدی فێنکایی شەویان هەڵدەمژت.

گۆشەگیریی بۆ ڕۆحێک کە لەئەڤینی گەورەدا نەسووتی، گۆشەگیرییەکی وێرانکەرە. گەر ڕاهیبێک لە گۆشەگیریی خۆیدا نەتوانێ تاڕادەی شێتبوون خودای خۆشبویێ ئەوا تیادەچی. ئاخر چەند ڕاهیبێک شێت ببوون. ئەو برادەرانە نە بیریان لەشتێک دەکردەوە و نە ئارەزوویەکیان لە کەللەدا بوو. بەچاوانێکی نیوە داخراوەوە بەیەک ڕیز لەحەوشە دادەنیشتن و چاوەڕێی ئەوەیان دەکرد کە کەنگێ خۆیان بەنوێژخانەکەدا بکەن و کەی بۆ هۆڵێ نانخواردن بڕۆن و کەی بەرەو هۆدەکانی خۆیان بچنەوە. ئەمە هەموو شتێک و تەواو. ئەوانە زەینیان تاریکداهاتبوو، ددانیان وەریو و پشت ئێشەیان گرتبوو. ئینسان نەبوون، هەروەها ئاژەڵیش نەبوون، هێشتا نەببوونە مەلاییکەت. نە پیاو بوون و نەژن، نە زیندوو بوون و نە مردوو. بەڵکو لە دۆخێکی مەستانە و بەباسکی خاچئاساوە چاوەڕێی مەرگ بوون، تەواوێک وەک ئەو نەمامە ڕووت و قووتانەی کە چاوەڕێی هاتنی بەهار دەکەن.

یەکێک لەو ڕاهیبانە بەردەوام باسی ژنەکەی دەکرد و لێکدا لێکدا تفی ڕۆ دەکرد. یەکێکی تریان دەفتەرێکی یاداشت و پاکەتێک قەڵەمبۆیە لەژێر جلکەکەیدا بوو.

(*) لە دەقەکەدا، لە جێگەی وشەی Ship (کەشتی)، Argo ئارگۆ بەکارهاتووە. لە ئەفسانەکانی گرێکدا، جاسۆن Jason، بۆ وەدەستهێنانی (خوری زێڕین) Golden Fleece، کە هەژدیهایەک دەیپاراست، لەگەڵ لایەنگیرانیدا سوار کەشتی ئارگۆ دەبێت. و. ف

جارناجار دەری دەهێنا و هەمیشەیش یەک وێنەی دەکێشا: وێنەی مەسیح بەدوو مەمکەوە کە شیری دەداتە دایکی. سێیەمیشیان هەر کە ڕۆژ دەبۆوە دەچووە حەوشە و لەبەرئەوەی شەو لەخەودا شەیتانیی ببوو، لە حەوزەکە ئاوی بەخۆیدا دەکرد. ئەم ڕاهیبە هەمیشە لەحەوشە لەیەک شوێندا دادەنیشت و کتێبێکی داخراوی لەسەر ئەژنۆی دادەنا. ئەمە هەمان ئەو ڕاهیبە بوو کە یەکەمین ڕۆژی گەیشتنمان، لەگەڵ ڕاهیبی بەرپرسی میوانداریدا هاتە بارەگاکەی عابید. ئەم ڕاهیبە لەگەڵ کەس نەدەدوا، هەر کاتی دەهاتە حەوشە سەرێ هەڵدەبڕی و تەماشای دەکردم. هەندی جار زەردەخەنەیەکی میهرەبانانەی دەهاتی و هەندێ جاری تریش زەردەخەنەیەکی گاڵتەجاڕییانە. چەند کەڕەتێک، کاتێ بەبەردەمیدا تێدەپەڕیم، تەکانێکی بەخۆ دەدا تا هەستی و قسانم لەگەڵ کا، بەڵام هەمدیس دادەنیشتەوە و زەردەخەنەکەی سەر لێوی دەڕەوییەوە.

حەوت ڕۆژ لەم گۆشەگیرییە دا لەزەتم برد و خەنی بووم. ڕۆژی حەوتەم، بەرپرسیاری میوانداریی، خۆشحاڵ و دەم بەپێکەنین وەک خووی هەمیشەیی خۆی، هاتە ژوورەکەم.

– عابیدی پیرۆز ناردوومییە لات تا بزانم ڕۆحت لە چ قۆناغێکدایەوە و بڕیاری چیت داوە؟

وەڵامیم دایەوە: "دەستیان ماچ دەکەم. حەزدەکەم بەرلەوەی وەڵامیان بدەمەوە، بچم ددان بەگوناهەکانمدا بنێم!

ڕاهیبێ بەرپرسیاری میوانداریی بۆ ساتێک تیاما و ئەوسا لێی پرسیم: "حەز دەکەیت لەگەڵ ئێمەدا بمێنیتەوە؟"

– حەزدەکەم لەگەڵ خوداوەند دا بمێنمەوە. لێرە لە بیاباندا خودا لەهەر شوێنێکی تر، نزیکتر لەخۆم هەست پێ دەکەم. بەڵام بەداخەوە هێشتا تەواوی ئەو ڕەگ و ڕیشانەی کە منیان بەعەردەوە گرێداوە ڕیشەکێش نەبوون. لەحزووری عابیددا ئیعتیراف دەکەم و با ئەو خۆی بڕیار بدات!

– وریا بە، عابید چاوەڕوانیی شتی زۆری لە مرۆڤەکان هەیە!

– باوکە، منیش چاوەڕوانی شتی زۆرم لەخۆم هەیە. هەر لەبەر ئەوەشە ئەوەندە

دردۆنگم و جێگە بەخۆم ناگرم!

لەو ساتەدا کە دەرگاکەی کردەوە بچێتە دەرەوە، ڕاوەستا.

– باوکە (یەواکیم) نامەیەکی داومەتێ، دەیەوێ بتبینێ.

– باوکە یەواکیم؟

– هەمان ئەو پیرەمێردەی کە لەگەڵ مندا بۆ هۆڵی پێشوازیی هاتبوو تا بەخێرت بێنێ!

خۆشحاڵ بووم. دواجار لە ماهییەتی ئەم ڕاهیبە غەریب و بێدەنگە دەگەیشتم.

پرسیم: کەنگێ؟

– دەڵێت ئەمشەو. لە هۆدەکەی خۆی.

– زۆر باشە. پێی بڵێ لای دەبم.

– ڕۆژ و ڕۆژگارێک خاوەن پلەو پایە بووە. دانووی لەگەڵ کەسدا ناکوڵێ، تەنێ لەگەڵ خوداوەند دەئاخڤێ. ناوەکەی زانیویت و دەیەوێ بتبینێ، بەڕێزەوە لەگەڵیدا بدوێ!

بێ ئەوەی چاوەڕێی وەڵامم بێ، بەو قسانەوە لە دەرگاکەوە ئاودیو بوو.

ئارامم گرت تا بەتەواوی شەو درەنگدابێ و ڕاهیبەکان خەویان لێ بکەوێ. چرای هۆدەکان یەکە یەکە دەکوژانەوە. لەسەر نووکی پێ، بەڕاڕەوە درێژەکەدا دەڕۆیشتم تا گەیشتمە هۆدەکەی باوکە یەواکیم. ڕاوەستام تا هەناسەم وەبەر بێتەوە. پێدەچوو ڕامکردبێ کە ئاوها هەناسەبڕکێم پێکەوتبوو. چرا هەڵبوو. گوێم بەدەرگاکەوە نا و بەوردی گوێم ڕادێرا. سەراپا بێدەنگیی بوو. لەو کاتەی دەستم بەرزکردەوە تا لەدەرگاکە بدەم، دەرگای ژوورەکە کرایەوە و باوکە یەواکیم وەدیارکەوت. سەری ڕووت و قژە چەرمووەکەی بەسەر شانیدا پەخش ببوو. گوریسێکی ئەستوور و گرێ گرێی لەناوقەدییەوە پێچاو و پێشی پەتی بوو.

گوتی: "خۆش هاتیت، هیوادارم کەس نەیبینیبیت. وەرە ژوورەوە!"

دیوارەکان ڕووت و قووت. لەقوژبنێکدا دۆشەکەڵەیەکی باریکی پووش لەسەر دوو پای ئاسنین دانرابوو. دوو کورسی و مێزێکی گچکە و گۆزەیەک لە قەڵەشی دیوارەکەدا. کتێبێکی ئەستووری تەجلیدکراو لەسەر مێزەکە بوو. دیاربوو ئەوە چوار

ئینجیلەکە بوو. خاچێکی گەورە و دارین بەدیوارەکەی بەرامبەرەوە. وێنەی مەسیحیی لە خاچدراوی بەسەرەوە نەبوو، بەڵکو وێنەی مەسیحیی لەسەر بوو لەکاتی ڕابوونەوەدا.

چەند ڕیزێک سێو وەک تەسبیح کرابوون بەدەزووەوە و هەڵواسرابوون. هۆدەکە شەلاڵ لە بۆنی میوەی گەنیو بوو.

باوکە یەواکیم دەستی ڕایەڵ کرد. هۆدەکە هێند تەنگ بوو کە خەریک بوو دەستی لەمسەری دیوارەکەوە لەوبەری دەدا. بەزەردەخەنەیەکەوە گوتی: "ئێرە قۆزاخەکەی منە. خۆمم وەک کرمی ئاوریشم تێدا زیندانیی کردووە. چاوەڕێی ئەو ڕۆژە دەکەم کە بەپەپوولەیێ لێی بچمە دەرێ!"

وای گوت و سەری بادا. من ئەوم دەبینی لەلای چراکەوە ڕاوەستاو و ڕۆشنایی چراکە ڕوخسارە چرچولۆچەکەی ڕووناک دەکردەوە، دەمبینی لێوە ناسک و قڵیش قڵیشەکەی دەگەزێ. دەنگێ تەژی لە تاڵیی و تفتیی و گاڵتەجاڕیێ بوو.

– جگە لە باڵ، مەزەندە دەکەیت کرمی ئاوریشمی نەگبەت خەون بەچی ترەوە ببینێ؟

بێدەنگ بوو. ئاوڕی دایەوە و تەماشای کردم، گاڵتەجاڕییەکەی ڕەویبۆوە و ڕوانینەکەی ڕوانینی ئینسانێک بوو کە پێویستی بەیارمەتی بێ.

– تۆ چ دەڵێیت؟ بۆچێ کرمی ئاوریشم خەون بەباڵەوە دەبینێ؟ ئاخۆ ئەوە لە بەرائەتێکی سافیلکانەوەیە؟ یاخۆ لە چەقاوەسوویی؟ یان دەشێ لەبەرئەوەبێ شانەکانی بەهۆی ئەو بالانەوە کە خەریکە لەسەری دەڕوێن، دەبرژێنەوە؟"

جووڵەیەکی خێرای بەباسکی کرد، وەک ئەوەی ئیسفەنجێکی بەدەستەوە بێ و شتێکی پێ پاک بکاتەوە.

گوتی: "تا ئێرە و لەمە دوورتر نا. خەریکە وا زوو خۆمان بەئاوە قووڵەکانا دەکەین، وا نابێت! دەست بدەرە کورسییەک و دانیشە. بانگم کردیت تا شتێکی ترت پێ بڵێم. باشە، دانیشە و گوێ مەدەرە من، من ناتوانم دانیشم!" پێکەنی و لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "دەزانیت بیدعەیەک هەیە بەناوی: (هەمیشە لەسەر قاچبە!) سالانێکە، هەر لە منداڵیمەوە تا ئەلعان پەیڕەویێ لەو بیدعەیە دەکەم!"

– باوکە، بەڵام من ئەهلێ بیدعەیەکێ ترم کە دەڵێ:(هەمیشە نائارامبە!) هەر لە منداڵیمەوە تائێستا لەجەنگدام!

– لەگەڵ کێ؟

دوودڵیێ گرتمێ. کوتوپڕ ترسێک باڵێ بەسەردا کێشام. ڕاهیب لێی دووبارە کردمەوە: "لەگەڵ کێ؟" وای گوت و بەسەرمدا دانەوییەوە و دەنگێ نزم کردەوە و پرسی:

– لەگەڵ خوداوەند؟

– بەڵێ!

پیرەمێرد بێ ئەوەی هیچ بڵێ، لێم ورد بۆوە.

– باوکە دەشێت ئەمە نەخۆشیێ بێ؟ چۆن دەتوانم چاک ببمەوە؟

– ئومێدەوارم قەت چاک نەبیتەوە!

دەستێ هەڵبڕیی وەک ئەوەی بیەوێ بەرەکەتم بدا، یاخۆ بەنەفرەتم کات.

– وای بەحاڵت گەر ناچاربایت لەگەڵ دوژمنانێکێ هاوشانی خۆت، یان خوار خۆتدا جەنگیبایت. بەڵام مادامەکێ لەگەڵ خوداوەندا دەجەنگیت وای بەحاڵت گەر لەم نەخۆشییە چاک بیتەوە!"

بۆ ساتێک بێدەنگ بوو، پاشان درێژەی بەقسەکانی دا: "لێرە لە بیابان، زۆر جار خایلە دێتە بن کلێشەمان. شەوێکیان لەخەوندا، خایلەیەکی سەیر لێی دام. خۆم لە وێنەی حەکیمێکێ مەزندا لەئۆرشەلیم بینێ. دەمتوانێ نەخۆشیێ جۆراوجۆر شەفابدەم. بەڵام بەر لەهەر شتێک دەمتوانێ ڕۆحی شەڕانگێز لەجەستەی ئەو کەسانەدا دەرکێشم کە جنۆکە دەستێ لێ وەشاندبوون. خەڵکیێ لەهەموو لایەکێ فەلەستینەوە نەخۆشیان بۆ دەهێنام. ڕۆژێکیان مەریەم، ژنێ یوسف لە (ناسیرە) وە هات و (عیسا) ێ کوڕە دوانزە ساڵانەکەی لەگەڵ خۆی هێنابوو. بەسەر پێمدا کەوت و بەگریانەوە هاواری کرد:(ئەی حەکیمێ بەناوبانگ، ڕوحمم پێ بکە و کوڕەکەم چارەسەرکە. شەیتانگەلێکێ زۆر لەناخیدان!)

داوام لە باب و دایکی عیسا کرد بچنە دەرەوە. کە لەگەڵ عیسادا بەتەنێ ماینەوە، دەستم بەشانیدا هێنا و لێم پرسی: (کوڕەکەم چیتە؟ کوێت دێشێ؟)

عیسا ئاماژەی بۆ دڵی کرد و گوتی: (ئێرەم.. ئێرەم دێشێ!)

– (باشە، چیتە؟)

– (خەو و خۆراکم نین. ناتوانم کاربکەم. بەکۆڵانەکاندا دەگەڕێم و دەجەنگم!)

– (لەگەڵ کێ؟)

– (لەگەڵ خوداوەند. ئەدی مەزندە دەکەیت لەگەڵ کێی تردا بجەنگم؟)

مانگێک لای خۆم هێشتمەوە، نازم دەکێشا و بەمیهرەبانییەوە لەگەڵیدا دەدوام. داوو دەرمانێ گژوگیام دەرخوارد دەدا تاخەوێ لێ بکەوێ. لەدوکانێکی دارتاشیدا دامنا تا پیشەیەک فێر ببێ. پێکەوە دەچووین بۆ پیاسە و لەبارەی خوداوە قسانم بۆ دەکرد. وەک ئەوەی هاوڕێ و هاوسێیەک بێ و ئێواران بۆ لامان بێ و لەگەڵماندا لەبەر دەرگا دانیشێ و بئاخڤێ. چ شتێکی ئاڵۆز یان کاریگەر لەقسەکانمانا نەبوو. لەبارەی هەوا و کێڵگەی گەنم و ڕەز و کچگەلێکەوە دەدواین کە دەچوونە کانیی. لەکۆتایی ئەو مانگەدا یەسوع بەتەواوی چاک بۆوە. ئیدی لەگەڵ خودادا نەدەجەنگی و بووە ئینسانێکی وەکی ئینسانەکانی تر. پاشان چوو بۆ (جەلیل) و دواتر زانیم بەناوبانگترین دارتاشی ناسیرەی لێ دەرچووە!"

ڕاهیب تەماشایەکی کردم و پاشان لێی پرسیم: "تێگەیشتیت؟ یەسوع چاک بۆوە. لەبرێ ئەوەی دونیا ڕزگارکا، بووە چاکترین دارتاشی ناسیرە. کەواتە نەخۆشکەوتن و چاکبوونەوە یانێ چی؟ باشە – وا چاکترە بابەتەکە بگۆڕین– پێدەچێ ماندوو بیت. دانیشە!"

لەسەر کورسییەکە و لەژێر ئەیکۆنەکەدا دانیشتم. چاوم لەپێی پەتی ڕاهیب لەسەر عەردە بەرد ڕێژکراوەکە، لە ئێسکە ناسکەکانێ قاچوقولی، لەقۆزەنگی باریک و قامکە درێژ و ڕێکەکانی هەڵنەدەبڕی. ڕووناکیی چراکە، ڕەنگی بەوێنەی مەرمەڕێکی دێرین کە خۆر سووری هەڵگەڕاندبێ، دەرهێنابوو.

دوو هەنگاو بۆ دواوە گەڕایەوە. پاشان ئاوڕی دایەوە و لەبەردەممدا ڕاوەستا. دەستەکانی خاچئاسا لەسەر سینگی دانا بوو. بەدەنگێکی نەوازشکارانە، بەدەنگێک کە هەر وەک بڵێی قسە لەگەڵ منداڵێکدا بکا، گوتی: "باش سەیرم کە، نامناسیتەوە؟"

بەسەرسوڕمانەوە وەڵامیم دایەوە: "بەهەموو تەمەنم تۆم نەبینیوە!"

– هیچ شتێک لەیادەوەریی منداڵدا ناسڕرێتەوە. دڵنیام ڕوخسارم هێشتا لەجێگەیەکی قووڵی یادەوەریتایە. ئەم ڕوخسارە چرچولۆچە نا، بەڵکو ڕوخسارێکی تر– ڕوخسارێکی جوان و تۆکمە و پیاوانە. گوێ ڕادێرە: من هاوینێکیان لە کرێت بووم. ئەو کات تۆ تەمەنت نەگەیشتبووە پێنج ساڵان. من فرۆشیاری جوملە بووم و مامڵەی لیمۆ و خرنووک و مێوژم دەکرد. باوکت یەکێک بوو لەوەکیلەکانم، ئەری هێشتا لەژیاندا ماوە؟

– بەڵێ. بەڵام ئێستا پیرێکی پشت کۆماوەی ددان وەریوە. بەدرێژایی ڕۆژ دادەنیشی و دۆعانامە موتاڵا دەکات!

ڕاهیب دەستی هەڵبڕیی و نەڕاندی: "ئەمە ناعەدالەتییە. جەستەگەلی وەک جەستەی ئەو نابی نابووت بن. ئەو جۆرە جەستانە کە ئاوها دەڕۆن و عەرد لەژێر پێیاندا دەنگ دەداتەوە، دەبێ کوتوپڕ و بەیەکجار بکەون و بمرن. مەرگ ئیشی خودایە، ناوی خاڵێکە کەلەوێدا خودا دەست لە ئینسانەوە دەدا. بەڵام هەرەسهێنانی جەستە ئیشی خیانەتکارانە و ڕەزیلانەی شەیتانە. هەر بەڕاست چۆن دەبێ کاپتن میخاییل پیر و پەککەوتە بووبێ؟

ماوەیەک بێدەنگبوو. تووڕەیی ڕژابووە چاوانی. بەڵام زوو بەزوو هەناسەیەکی قووڵیدا و لەسەر قسەکانی بەردەوامبوو:

– باوکت مێوژ و خرنوک و لیمۆی بۆ دەکڕیم و منیش لەکەشتیەکانم بار دەکردن و بەرەو (تریستە) مم ڕەوانە دەکردن. ڕۆژگارم زۆر باش بوو. پارەیەی زۆرم دەستدەکەوت و وەکی ئاڵفی ورچ خەرجم دەکرد. ئاژەڵێکی کێویی بووم و لەخواردن و خواردنەوە و زیناکردن تێر نەدەبووم. ئاخر ڕۆحمم بەشەیتان فرۆشتبوو. جەستەم بێ کۆنترۆڵ و هەوسار پچڕاو. گاڵتەم بەخودا دەکرد و ناوی خێو و داهۆڵم لێنابوو کە جگە لەترساندنی چۆلەکەی بێمێشک و دوورخستنەوەیان لە کێڵگە چ کارێکیتری لێناوەشێتەوە. هەموو ئێوارانێک دوای تەواو بوونم لەئیش، تا ڕۆژ دەبۆوە بێشەرمانە خۆم دەهاویشتە باوەشێ عەیش و نۆش.

هەنووکە هەوڵ بدە بیر خۆتی بێنەرەوە: بەیانییەکیان زوو، تۆ لەبەردەم دوکانەکەی باوکتا ڕاوەستابوویت کە کوتوپڕ دەنگی گۆرانی و پێکەنین هاتە گوێت و

عارەبانەیەکێ چوار تایی بەخێراییەکی سەرسوڕهێن بەلاتا تێپەڕی. کە ئاوڕت دایەوە شەش ژنی مەست، لە گۆرانیبێژانی کافەکانت بینی کە بەدەم گوێز و هەنجیر گرتنە خەڵکییەوە، دەیانزریکاند و خەریک بوو لەپێکەنینا ژانیان دەکرد. عارەبانچییەکەش قلافەتێکی شاهانەی هەبوو، کڵاوێکی لەگەنیی بریقەداری لەسەردا، قامچی لە ئەسپەکان دەسرەواند و ئەسپەکانیش بەورووژانەوە دەیانحیلاند و غاریان دەدا. تۆ لەو کاتەدا ترسایت، وات زانێ ڕێک و ڕاست ڕووبەڕووی تۆ دێن، قیژانت و ڕاتکرد تا لەپشت باوکتەوە خۆت بشاریتەوە... بیرت دی؟ ئێستا بیرت کەوتەوە؟ دەی عارەبانچییە مەستەکە من بووم. کڵاوێکی لەگەنییم لەسەردا بوو، هەر بۆ ئەوەی بتترسێنم ڕاستەوخۆ قامچییەکەم گرتە تۆ و لە هەوادا وەشاندم. ئێستا بیرت دێتەوە؟

ئەوجا دانەوێوە و دەستی نایە سەر شانم و ڕایوەشاندم.

– ئەدی بیرت دێتەوە؟

من چاوانم نوقاندبوو. هەروا کە گوێم ڕادێرا بوو، هەوڵم دەدا یەکە یەکە پەردە کەڵەکەبووەکانی سەر ساڵانی تافی منداڵیم هەڵبدەمەوە. هێور هێور تاریکیی تەنک بۆوە، لەناکاوێکڕا چوار ئەسپ، ژنە گۆرانیبێژانی مەست، کڵاوی لەگەنیی و وژەی قامچی بەژوور سەرمەوە، لە قووڵایی یادەوەریمەوە دەرپەڕین.

هاوارم کرد: "بەڵێ، بەڵێ، بیرم دێتەوە. باوکە، ئەو پیاوە تۆ بوویت؟ تۆ؟"

ڕاهیبی پیر قسەکەمی نەژنەفت. پاڵی بەدیوارەکەوە دابۆوە و چاوانی نووقاندبوون. بەو شێوەیە و بەچاوانێکی نووقاوەوە درێژەی بەقسەکانی دا:

– بەیانییەکیان بۆم دەرکەوت کە ئیتر بەسە. مەودای جەستە زۆر فەراوان نییە. یەکسەر دەگاتە خاڵی کۆتایی. دەخۆیت، دەخۆیتەوە، ماچ دەکەیت... هەمدیس دەخۆیت، هەمدیس دەخۆیتەوە، هەمدیس ماچ دەکەیت. ئیدی چ شوێنێکی تر نییە بۆی بڕۆیت. دواجار بۆم دەرکەوت کە ئیتر بەسە. ڕۆحمم بیرکەوتەوە و سوار گالیسکەیەک بووم و بۆ دەیرێک لە کێوی ئاتوس ڕۆیشتم. سێ مانگ لەوێ مامەوە. عیبادەت، ڕۆژوو، نوێژی بەیانیی، خوانی پیرۆز، نانی جۆ، زەیتونی ترشاو و پاقلەی کوڵاو. هەر زوو قێزم لەهەموو ئەو شتانە هاتەوە. هەمدیس بەدوای

گالیسکەچییەکەدا ناردمەوە، هات و بردمی. بەڵام هەنووکە دەمتوانی لەم دونیایەدا چیم کردبا؟ ئاخر دونیا ئیدی یەک لەزەتی تری شک نەدەبرد پێمی ببەخشی، تەنانەت گوناهێکی نەچێژراویشی شک نەدەبرد. بۆ دەیر گەڕامەوە، بەڵام گالیسکەچییەکەم ڕاسپارد کە ئەمجارەیان لەنزیکترین گوند بمێنێتەوە، چونکە دەشێ پێویستم پێی بایەتەوە. لەڕاستیدا زۆری نەخایاند پێویستم پێی بۆوە. جارێکی تر لەدەیر هەڵاتم.

ژیانم کەوتبووە هەڵدێرەوە و ئیدی لەحەوسەڵەدا نەمابوو. لەنێوان ئاسمان و عەردا مابوومەوە، لەمیانەوە بۆ ئەویان هەڵدەدرام و هیچکامیشیان لای خۆی گلی نەدەدامەوە. بۆ لای زاهیدێکی پیر ڕۆیشتم کە دوور لە دەیرەکانەوە، لەئەشکەوتێکدا دەژیا و داوام لێ کرد گوی لە ددانپیانانەکانم ڕادێری:

– باوکی پیرۆز چ بکەم؟ ئامۆژگاریم بکە!

زاهیدی پیر دەستی نایە سەر سەرم و گوتی: کوڕەکەم، ئارامبە. پەلەمەکە. پەلەپەل یەکێکە لە تەڵەکانی شەیتان. ئارامبە!

– تا کەنگێ؟

– تا ئەو کاتەی ڕزگارییت تێدا پێدەگا. دەرفەت بدەرە بەرسیلە تا ئەوکاتەی دەبێتە تری!

– باوکە ئاخر چۆن بزانم کەنگێ بەرسیلە دەبێتە تری؟

– بەیانییەک هەڵدەسی و دەبینی دونیا گۆڕاوە. بەڵام کوڕەکەم لەڕاستیدا ئەوەی گۆڕاوە خۆتیت نەک دونیا. واتە ڕزگاریی لە تۆدا پێگەییوە. لەو ساتەوە خۆت بدەرە دەست خودا، ئیدی هەرگیز خیانەتی لێ ناکەیت!

ڕێک ئەمە ڕووی دا. بەیانییەکیان پەنجەرەی ژوورەکەم کردەوە. خۆر لەوەدا بوو گزنگی دەدا. ئەستێرەی سەحەر هێشتا لەئاسماندا ورشەی دەدا، زەریای ئارام، هەروا کەخۆی بەکەناردا دەکێشا، بەهێمنی و میهرەبانییەوە هەناسەی هەڵدەکێشا. هێشتا لەچلەی زستاندا بووین، کەچی دارئەزگیلێک، بەرامبەر پەنجەرەی هۆدەکەم شکۆفەی کردبوو. بۆنی تیژ و شیرین بوو وەکی هەنگوین. باران لەو شەوەدا باریبوو. گەڵاکان هێشتا دڵۆپ دڵۆپ ئاونگیان لێ دەتکا و تەواوی عەرد دەدرەوشایەوە. بەچرپە گوتم: خودایە، خودایە، ئەمە چ موجیزەیەکە! وام گوت و کوڵی گریانم بەر

بوو. ئەوکات تێگەیشتم کە ئیدی ڕزگاریێ هاتووە. ئیتر هاتم بۆ ئێرە، هاتم بۆ بیابان و لەم هۆدەیەدا، بەتەختەنوێنە شەق و شڕەکەی و بەگۆزە ئاوەکەی و بەدوو کورسییە گچکەکەیەوە خۆم لەچاڵ نا. هەنووکەیش چاوەڕێ دەکەم. چاوەڕێی چیی؟ خودایە تۆبە، هەر بەڕاستیی نازانم چاوەڕێی چ دەکەم. بەڵام ئەم مەسەلەیە ئازارم نادا، هەرچی دێ، بەخێربێ. پێموایە بەهەر شێوەیەک بێ سەرفراز دەردەچم. لە ڕاستیدا ئەگەر ئاخیرەتی هەبێ، ئەوا من لەدوا لەحزەدا تۆبەی خۆم کردووە. ئەدی مەگەر مەسیح بەڵێنی پێ نەداوین کە تەنانەت یەک چرکەیش بەر لە مەرگ، تۆبە دەبێتە مایەی ڕزگاریی؟ خۆ گەر چ ئاخیرەتێکیش لە گۆڕی نەبێ، ئەوا من لەزەتم لەم ژیانە بردووە. بەدەست شیلەکەیم گوشیوە و پاشان وەک تۆێکڵە لیمۆ بۆ پشتەوەم توورهەڵداوە. تێگەیشتیت؟ بیر لە چ دەکەیتەوە؟

– باوکە، بیرم لەوە دەکردەوە کە بۆچی ئەمشەو بۆ ژوورەکەت بانگ کردم. دڵنیام دەتەوێ جگە لەمە شتێکی ترم پێ بڵێیت!

گۆزەکەی لار کردەوە و پەرداخێ ئاوی تێ کرد و پاشان قومێکێ لێدا. لەبەرئەوەی ساڵانێکی زۆر بوو وازی لەخووی قسەکردن هێنابوو، بۆیە زوو زوو قوڕگی وشک دەبوو.

– هەڵبەت دەمویست شتێکی ترت پێ بڵێم، بەڵام دەبوو یەکەم جار بزانیت من کێم و چ بووم. تەنها بەو شێوەیە دەتوانیت لە قسەکانم بگەیت و دەتوانیت حەقی ئەوەم بدەیتێ ئەو قسانەت بۆ بکەم.

بۆ ساتێک بێدەنگ بوو، بەڵام دواتر هەروا بەدەم هەڵسەنگاندنی وشەکانییەوە، بەدەنگێکی لێوانلێو لە وروژان لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "تەنها حەق نا، بەڵکو ئەرک!"

سەرم هەڵبڕی تا تەماشای کەم. هەنووکە وەک کۆڵەگە ڕەپ و ڕاست لەناوەڕاستی هۆدەکەدا ڕاوەستابوو. لێی ورد دەبوومەوە و نوقمی سەرسوڕمان دەبووم. ئەرێ ئەم پیاوە لەڕێی جەنگینەوە لەگەڵ قادیری ڕەهادا، تامی چ لەزەت و چ حەقارەتگەلێکی چەشتووە و چ ئازایەتییەکێ نواندووە! سەرم سوڕما بوو لەوەی چۆن هاتۆتە بیابان بێ ئەوەی شتەکانێ بیربچنەوە، سەرم سوڕما بوو لەوەی چۆن بەئازایەتییەوە ڕێی

داوە کاروانێ گوناهەکانێ دووی کەون تا تەژی لەدڵنیایێ لەگەڵیاندا بەرەو لای خودا بێت.

بێدەنگ بوو. دیار بوو لەهەوڵێ ئەوەدا بوو وشەکانێ هەڵگۆزێ و بزانێ چۆناوچۆنیێ دەریانبڕێ کە هەستێ منێ پێ بریندار نەبێ. لەبەرئەوەی دەیبینێ تووڕەم و هەدادانم نییە و لەسەر کورسییەکە جێگە بەخۆم ناگرم.

دواجار گوتی: "حەزدەکەم ئەوە بزانیت کە لە تەواوێ چێژەکانێ دونیا– نەفرەت لە دونیا بێ کە خاوەن چێژێ بێ ئەژمارە– لەهەموویان زیاتر ڕێز لەجحێڵێێ دەگرم. لەکاتێکدا جحێڵێک لەمەترسیدا دەبینم، وا هەست دەکەم نۆبەرە گوڵی خودا، یاخۆ هەموو ژیان لەخەتەردایە. ئیدێ دەکەومە یارمەتیدانێ و تا ئەو شوێنەی بتوانم هەوڵ دەدەم ئەو جحێڵە لەفەنابوون بپارێزم. بەواتایەکی تر هەوڵ دەدەم نەهێڵم گومڕابێ و گوڵەکانێ هەڵوەرێ و بەر لەوادەی خۆی پیر ببێ. هەر بۆ ئەمەش بوو ئەمشەو بانگم کردیتە ئێرە!"

ڕاچڵەکیم. پرسیم: "مەگەر من لەخەتەردام؟"

نەمدەزانێ تووڕە ببم یاخۆ پێبکەنم.

پیرەمێرد بۆ هێورکردنەوەم، بەئەسپایی دەستی بۆ پێش و دوا دەبرد.

– تووڕەبە، پێبکەنە، بەڵام ورد گوێ ڕادێرە! لە ڕووی ئەزموونی تاڵی شەخسییەوە قسانت بۆ دەکەم. پێویستە لەسەرت گوێ ڕادێریت. حەوت ڕۆژە ئاگام لێتە وەکی پەروانەی شەو بەدەورێ بڵێسەی خودادا دەخولێیتەوە. من ڕێگە نادەم بسووتێیت، نا، تۆ نا.. دووبارەی دەکەمەوە جحێڵێێ. من بەزەییم بەگۆناکانتا دێتەوە کە هێشتا پۆشراو لە زیپکەن، بەزەییم بەلێوەکانتا دێتەوە کە هێشتا تامێ ماچیان نەچەشتووە و بەکوفر ئاڵوودە نەبوون. دڵم بۆ ڕۆحە ساکارەکەی تۆ دەسووتێ کە وەک تیر بۆ پێشەوە دەهاوێژرێ تا بەبینینێ پرشنگێ ڕۆشنایێ خودا، خۆی بسووتێنێ. بەڵام من ناهێڵم. تۆ بەلێوارێ خەرەندەوەیت، ناهێڵم هەڵدێررێیت!

– هەڵدێرێ کێ؟

– هەڵدێری خوداوەند!

بەگوتنی ئەو وشە خەتەرناکە هۆدەکە دەنگێکی لێوە هات. مەخلوقێکی نەبینراو

هاتبووە ژوورێ. هیچ کاتێ ئەو وشەیە کە هەمیشە بەبێ حورمەتیی هێنابوومە سەر زوبان، ترسێکی ئاوهای لەمندا نەورووژاندبوو. هەمان ئەو ترسەی کە لەتافی منداڵیدا بەبیستنی وشەی (یەهوە)، کە وەک بڵێی لەناو ئەشکەوتێکی تاریکیی پڕ لە ژاوەژاو بێتە دەرێ، هەستم پێ دەکرد. هەمان ترس جارێکی تر لەناخمدا ژیایەوە، هەمان ئەو ترسەی کە لەمنداڵییەوە تا ئێستا وشەی (کوشتار) لەمندا وورووژاندوویەتی.

لەسەر کورسییەکە هەستام و لەقوژبنێکدا هەڵترووشکام. بەورتە ورت گوتم: "باوکە بەردەوامبە، ورد گوێم بۆ ڕادێراویت!"

– خۆرەی نەخۆشییەکی گەورە ڕۆچۆتە ڕۆحتەوە. بەچاوە سووتێنەر و بەبرۆکانتا دەزانم کە هەمیشە هەڵبەز و دابەزیانە، بەدەستەکانتا دەزانم کە هەمیشە کوێرە کوێر لەهەوادا دەگەڕێن، هەر وەک ئەوەی کوێر بیت یاخۆ هەوا جەستەیەک بێ و تۆ دەستی لێوەبدەیت. ئاگادار بە، ئەم دڵەڕاوکێیە یان بەرەو شێتبوونت دەبا یاخۆ بەرەو کەماڵ!

هەستمدەکرد سەیرکردنەکەی ناوەوەم دەبڕێ و ناخم دەسووتێنێ.

– کام دڵەڕاوکێ؟ باوکە نازانم مەبەستت لە کام دڵەڕاوکێیە؟

– دڵەڕاوکێی قەدیس بوون. مەترسە، تۆ خۆت لەوە بێئاگایت، لەبەرئەوەی تێیدا دەژیت. بۆچی ئەمەت پێدەڵێم؟ بۆ ئەوەی بزانیت چ ڕێگەیەکت گرتۆتەبەر و چ ئاراستەیەکت هەڵبژاردووە. ئەمەت بۆیە پێدەڵێم تا نەهێڵم گومڕابیت. گەرچی تۆ دەستت داوەتە قورستترین هەڵگژان، بەڵام هێند پەلەی گەیشتن بەترۆپکتە کە پێتوایە دەتوانیت بەر لەتێپەڕین بەدامێن و بنارەکانی کێوەکەدا، بگەیتە ئەوێ. وەک ئەوەی هەڵۆیەکی تیژڕۆ بیت. بەڵام ئەوەت بیر نەچێ کە تۆ یەک ئینسانیت، یەک ئینسان. نە زیاتر و نە کەمتر. تۆ پێت هەیە نەک باڵ. بەڵێ دەزانم قەداسەت ئارەزووی بەرزی ئینسانە. دەی باشە، بەڵام سەرەتا دەبێ تێکڕا ئارەزووە ناچیزەکان ژێر پێ بنێین، دەبێ ڕقمان لە جەستە و ڕقمان لە تینوێتیی دەسەڵات و ئاڵتوون و یاخیبوون بێ. مەبەستم ئەوەیە پێویستە جحێڵیی و هەموو هەست و سۆزەکانی لەسەرمان بکەینەدەر. دەبێ هەموو ئەو بتانە لەناوەڕۆکەکانیان بەتاڵ کەینەوە و بڕوا بێنین بەوەی کە پڕ لە (با) و (کا) بوون، دەبێ خۆمان بەتاڵکەینەوە و خۆمان پاک کەینەوە

تا چیدی حەز لەوە نەکەین کە ئاورِ بۆ دواوە بدەینەوە. ئەو کاتەیە و تەنها ئەو کاتەیە کە دەشێ لەحزووری خودادا ئامادەبین. موجاهیدی ڕاستەقینە ئاوها هەڵسوکەوت دەکا!

وەڵامـیم دایەوە: "واز لە جەنگین لەگەڵ خوداوەند ناهێنم. تا دوا لەحزە کە لەبەردەمیدا ئامادە دەبم، هەر لەگەڵیدا دەجەنگم. پێمـوایە ئەمەیە قەدەری من: نەگەیشتن بەئامانج – کە قەت ناگەم – بەڵام جەنگین!"

ڕاهیب هاتە نزیکتر و بەمیهرەبانییەوە دەستی بەشانمدا هێنا.

– واز لە جەنگین مەهێنە. چ ڕێگەیەکی تر نییە باشتر لەمە. بەڵام وا مەزانە کە بۆ ئەوەی بەباوەڕ بەخۆبوونێکی زیاترەوە بجەنگیت ئەوا پێویستە ڕەگ و ڕیشە تاریکەکانی ناخت – مەبەستم لە غەریزەکانە– دەرکێشیت. دیداری ژنێک، تا ڕادەی مەرگ تۆ دەترسێنێ. پێی دەڵێیت: شەیتان. بەڵێ شەیتان. بەڵام گەر دەتەوێ بەسەر وەسوەسەدا زاڵ بیت، ئەوا تەنها ڕێگەیەک لەبەر دەمتایە: ئەویش ئەوەیە کە ئەو ژنە توند لەباوەش بگریت، بیچێژیت و فێربیت چۆن نزم لێی بنۆڕیت. ئەو کات ئیدی نایەتە بن کلێشەت و وەسوەسەت ناکا. ئەگەر نا، ئەوا گەر سەد ساڵیش بژیت و لەزەت لە ژن نەکەیت، ئەوا چ لە خەودا بیت و چ بەئاگا، بەسۆراغت دێ و خەون و ڕۆحت ئاڵوودە دەکا. جارێک گوتم و هەمدیس دەیڵێمەوە: هەر کەسێک غەریزەکانی ڕیشەکێش کا، ئەوا قودرەتی خۆی ڕیشەکێش کردووە. چونکە بەزەمەن و تێرکردن و دیسپلینەکە دەتوانرێ ئەم ماددە تاریکە بکرێتە ڕۆح!"

سەیرێکی ئەملاولای خۆی کرد و بەرەو لای پەنجەرەکە ڕۆیشت. وەک بڵێی بترسێ نەبا کەسێک گوێی هەڵخستبێ. پاشان هەروا کە لێم نزیک بۆوە، بەدەنگێکی نزم و وروژاو بەگوێمدا چرپاندی: "دەبێ شتێکی تریشت پێ بڵێم، هەر خۆمانین و کەس گوێی لێمان نییە!"

گوتم: "خوداوەند دەتوانێ گوێی لێمان بێ!"

– من لە خەڵک دەترسم. خودا تێدەگا و دەبوورێ، بەڵام خەڵک نا! نامەوێ لە هەر هەلومەرجێکدا بێ ئەم ئارامییەی لێرە لە بیابان وەدەستم هێناوە لە کیس خۆمی بدەم... کەواتە گوێ ڕادێرە و ئەوەی پێت دەڵێم بەویژدانی خۆتی بسپێرە. دڵنیام یارمەتیت دەدات.

بۆ تاوێک ڕاوەستا و بەچاوانێکی نیوە داخراوەوە لەمیانەی پێڵووەکانییەوە تەماشایەکی کردم، وەک بڵێی هەڵمسەنگێنێ.

چرپاندی: "دڵنیا نیم بتوانیت بەرگەی بگریت!"

بەنائارامیی وەڵامیم دایەوە: "بۆچی، بۆچی. باوکە بەئازادیی بدوێ!"

دەنگی زیاتر نزم کردەوە و گوتی: "مەلایکەتەکان... گوێت لێیە؟ مەلایکەتەکان چ شتێک نین جگە لە شەیتانگەلی پاکەوەبوو. ڕۆژێک... ئاخ.. چ دەبوو تەمەن بواری دابام ئەو ڕۆژەم بینیبا– ڕۆژێک دێ بونیادەم لەمە حاڵی دەبێ و ئیدی ئەو کات... "

سەری خستە بناگوێم، بۆ یەکەمین جار دەنگی دەلەرزی:

– ئیدی ئەو کات ئایینی مەسیح هەنگاوێک پێشڤەتر دەچێ. تەواوی بوونی ئینسانەکان لە ئامێز دەگرێ نەک نیوەیان، واتە ڕۆحیان. ڕەحمەتی مەسیح بەرفەراوان دەبێ و جەستەش وەک ڕۆح لەئامێز دەگرێ و بەرەکەتی دەدا. ئیدی دەبینی _ و مەوعیزە دەدا – کە ئەوانە دوژمنی یەکتر نین. بەڵکو هاوکاریی یەکترن. بەڵام هەنووکە چۆن؟ گەر خۆمان بەشەیتان بفرۆشین، ئەوا هانمان دەدا نکوڵیی لە ڕۆح بکەین، خۆ گەر خۆشمان بەخودا بفرۆشین ئەوا هانمان دەدا نکوڵی لە جەستە بکەین. کەنگێ مەسیح دڵی هێند فراوان دەبێ کە نەک تەنها بەزەیی بەڕۆح، بەڵکو بەزەیی بەجەستەشدا بێتەوە و ئەم دوو ئاژەڵە کێوییە دڕندەیە ئاشت کاتەوە؟

بەقووڵیێ کەوتمە ژێر کاریگەریی قسانەکانی.

– باوکە، سوپاس بۆ ئەو دیارییە گرانبەهایەی کە پێت بەخشیم.

– تا ئەلعان بەدوای گەنجێکدا گەڕاوم کە بەر لە مردنم ئەم ئەمانەتەی پێبسپێرم. فەرموو ئەم ئەمانەتە وەرگرە. ئەمە بەری تەواوی قوتابێتیمە بۆ جەستە و ڕۆح!

– تۆ بڵێیسەی تەواوی ژیانتم پێ دەسپێریت. ئاخۆ دەتوانم بۆ پێشتری ببەم و بیکەمە ڕووناکیی؟

– مەپرسە لەوەی کە ئاخۆ سەردەکەویت یان دەبەزیت. ئەمە هێند گرینگ نییە. ئەوەی گرینگە، هەوڵێ تۆیە بۆ پێشتربردنی. خودا ئەمەی خستۆتە سەر شانی ئێمە. سەرکەوتن و بەزین پەیوەندی بەخۆیەوە هەیە نەک ئێمە!

ماوەیەک هیچ کاممان دوو لێوەمان نەکرد. شەوێ بیابان بەدەنگە بێ ئەژمار و

شپرزەیی وورووژێنەکانییەوە بەبەر پەنجەرەی گچکەی ژوورەکەدا تێدەپەڕێ. لە دوورەوە لوورەی چەقەڵ دەگەییە گوێ، ئەوانیش لەژێر چەنگاڵی ئەڤین یاخۆ برسێتیدا بوون.

پیرەمێرد بەدەم خاچکێشانەوە بەچرپە گوتی: "ئەوە دەنگی بیابانە، دەنگی مێشەکەرانە و چەقەڵەکانە. دوورتریش، شێرەکانن. لەناو دەیرەکەدا، ڕاهیبەکان نوستوون و ئەستێرەکان لە ئاسمان بەژوور سەرمانەوەن. خوداش لەهەموو شوێنێکدایە!"

دەستی بۆ خوداحافیزیی ڕایەڵ کرد و گوتی: "کوڕەکەم، چ قسەیەکی ترم نییە!"

بەهەنگاوی هێور گەڕامەوە هۆدەکەم. زەینم ڕووناک و دڵم لەسەرخۆ لێی دەدا.

قسەکانی باوکە (یەواکیم) جامی ئاوی سازگار بوون و منیش تینوو. فێنکایی ئەو ئاوە تا ناو مۆخی ئێسکەکانم ڕۆچوو بوو.

بارو بنەم بەکۆڵ دادا و دەرگاکەم کردەوە. دڵنیابووم کە ڕۆژبۆتەوە، چونکە ئاسمان ڕەنگی شیریی و چکۆڵەترین ئەستێرەکانیش لە کوژانەوەدا بوون. لەخوارەوەش، لەدۆڵ و زنارەکەدا کەوێک دەیقاسپاند.

هەروا کە سپێدەی پیرۆزم بەرەو سییەکانم هەڵدەمژت، خاچم کێشا و بەچرپە گوتم: "بە ناوی خودا.."

جارێکی تر بەڕاڕەوەکەدا تێپەڕیم. هێشتا چرای ژوورەکەی پیرەمێرد هەر داگیرسابوو. لە دەرگاکەم دا، کردییەوە و تەماشای کردم. بەبینینێ کۆڵەپشتەکەم بزەیەکی هاتێ.

لەکاتێکدا کە بۆ دەست ماچکردنی دانەویم، گوتم: "باوکە، من دەڕۆم. بەرەکەتم بدە."

دەستی نایە سەر سەرم و گوتی:

– کوڕەکەم، خودا یار و یاوەرت بێ. خودات لەگەڵ بی.

*

شەکەت ببووم. ئاخر جحێڵ بووم و هەڵپە و نیگەرانیی جحێڵییش بارێکی قورسە و چ گوێ بەوە نادا کە توانا و حەوسەڵەی ئینسان سنووردارە. زۆر داوا دەکات بەڵام هیچی لەدەس نایەت. دوای هەوڵم بۆ گەیشتن بەو سنووردارییانە و دوای ماندووبوونم لەبەرخۆدان، گەرەکم بوو بۆ سەرزەمینی باوانم بگەڕێمەوە. دەمویست هەمدیس شاخەکانمان، ئالاهەڵگرەکانمان ببینمەوە بەئەرەقچن و پێکەنینەکانیانەوە و کەڕەتێکی تر گوێ ڕادێرمەوە بۆ باسی جەنگ و ئازادیی. دەمویست هەمدیس بەسەرزەمینی زێدەکەمدا بگەڕێم تا هێزم تێ بێتەوە.

بابم لێی پرسیم: "لەکوێوە دێیتەوە؟"

وەڵامیم دایەوە: "لەو دووری دوورانەوە!" وام گوت و چ شتێکم لەبارەی سەرکێشییەکەی ئەوجارەمەوە لە سینا باسنەکرد کە ئەوەندەی نەمابوو بەسوێندخواردنم بشکێتەوە. ئەوە دووەمین جار بوو کە هەوڵم بۆ قەدیس بوون بە با چوو بوو. گەر لەبیرتان بێ یەکەم جار لەتافی منداڵیمدا بوو، ئەوکاتەی چووم بۆ بەندەر و بەرەو لای ناخودای بەلەمەکە ڕامکرد کە خەریکی هەڵکردنی چارۆکەکەی بوو. تیایدا پاڕامەوە تا لەگەڵ خۆیدا بەرەو کێوی (ئاتوس)م بەرێ تا لەوێ ببمە ڕاهیب. کەچی ناخودا، کە خەریک بوو لەپێکەنینا ژانی دەکرد، بەهاوارهاوارەوە گوتی: "بۆ ماڵەوە، دەی بۆ ماڵەوە بگەڕێوە!" وەک ئەوەی جووجەڵە بم، دەستی بەیەکدادا تا لەو ناوە دوورم خاتەوە. هەمدیس هەمان تاس و هەمان حەمام. وا ئەمجارەیش هەمان شت دووبارە دەبۆوە. ئاخر باوکە یەواکیمیش هاواری دەکرد: "بگەڕێوە دونیا. لەم دەوروزەمانەدا، دونیا دەیری ڕاستەقینەیە. لەوێ دەبیتە ڕاهیب."

بۆ ئەوە گەڕامەوە نیشتیمان تا هێزم تێ بێتەوە. میگالۆ کاستروم جێهێشت و بەپێی پیادە ڕووم کردە گوندەکان. لەوێ لەگەڵ شوان و جوتیاراندا دەمخوارد و دەمخواردەوە. شەرمەزاریی دایدەگرتم کاتێ دەمبینی ژیانی تەمبەڵ و تەوەزەلانەی دەیر ڕێک پێچەوانەی ژیانە لە تەواوی سەرزەمینی کرێتدا، هەمان ئەو سەرزەمینەی کە بێ هەدادان لەگەڵ لافاو و نەهاتەساڵیی و تورکدا لەنەبەرددایە، هەستی

شەرمەزاریی دایدەگرتم. شەرمەزاربووم لەوەی کە ویستوومە پێچەوانەی خواستی خۆم هەڵسوکەوت بکەم و بەڕاهیب بوونم خیانەتی لێ بکەم. باوکە یەواکیم ڕاستی دەکرد. دونیا دەیری ڕاستەقینەی ئێمەیە، ڕاهیبی ڕاستەقینە کەسێکە کە لەگەڵ خەڵکیدا دەژی و لێرە لەگەڵ مرۆڤەکاندا کار دەکا. خوداوەند بەژوور هەورەکانەوە، لەسەر عەرشێک دانەنیشتووە، بەڵکو لێرە لەسەر ئەرز و شان بەشانی ئێمە دەجەنگێ. ئیدی گۆشەگیریی ڕێگەی ئینسانی تێکۆشەر نییە. عیبادەتی ڕاستەقینە، ئەو عیبادەتەی کە ڕێک دەتباتەوە ماڵی خودا و دەتکات بەژووردا، بریتییە لەکاری شەرافەتمەندانە. ئەوڕۆ جەنگاوەری ڕاستەقینە ئاوهایی عیبادەت دەکا.

جارێکیان کریتییەک پێی گوتم: کاتێ لەبەردەم دەروازەکانی ئاسماندا ڕادەوەستیت و بەڕووتدا ناکرێتەوە، ئەوا دەست بۆ تەقولبابەکە مەبە تا لە دەرگا بدەیت، بەڵکو تفەنگەکەت لە شانت داگرە و گوللەیەکی پێوەنێ!

– پێتوایە بەو جۆرە دەرگەوان بترسێ و دەروازەکانی ئاسمانت بەڕوودا بکاتەوە؟

– نا.. کوڕم، دەرگەوان ناترسێ، بەڵام دەروازەکانی ئاسمانت بەڕوودا دەکاتەوە چونکە ئیدی دەزانێ کە تۆ لەشەڕ گەڕاویتەوە!

هەمیشە لەژیانمدا قسەگەلێکم بەو قووڵییە لەجوتیاران بیستووە کە لە ڕووناکبیرێکم نەبیستووە. بەتایبەتی جوتیارە پیرەکانیان، ئەوانەیان کە هەموو تەمەنیان بەرخۆدان بووە و ئەلعانیش هەست و سۆزیان لەناوەوەیانڕا دامرکابۆوە و لەبەر دەرگای مەرگدا ڕاوەستابوون و بەمیهرەوە دوا ئاوڕیان لەدواوە دەدایەوە.

پاش نیوەڕۆی ڕۆژێکیان، لە کوێرەڕێیەکی چیا، بەپیرەمێردێک گەیشتم. پیرەمێردێکی لاواز و چرچۆڵ، قژی سپیی وەکی بەفر، شەرواڵێکی پینەپینەی لەبەردا و جووتێک کەوشی کون کونی لەپێدا. بەدابی شوانانی کریتیی، گۆچانەکەی نابووە نێوان هەردوو باڵی و هێور هێور بەردا و بەرد بەچیاکەدا هەڵدەزنی. لێکدا لێکدا ڕادەوەستا و ئاوڕی لە شاخ و دەشتی دوور و کەناری زەریا دەدایەوە کە لە دوورەوە، لەنێوان هەردوو بەری زنارەکەوە دیاربوون.

بانگم کرد: سڵاو باپیرە، ئەوە لێرە بەتەنێ چ دەکەیت؟

– کوڕەکەم، خەریکی خوداحافیزییم.

– لەم چۆڵەوانییەدا؟ من چ کەسێک لەم ناوەدا نابینم. باشە خوداحافیزیی لە کێ دەکەیت؟

پیرەمێرد بەتووڕەیی سەری ڕاوەشاند و گوتی: "کورە چۆڵەوانیی چیی؟ مەگەر زەریا و شاخەکان نابینیت؟ ئەدی چما خودا بۆچی چاوی پێ بەخشیوین؟ مەگەر جریوە جریوی مەلەکان بەژوور سەرتەوە نابییەیت؟ ئەدی چما خودا بۆچی گوێی پێ بەخشیوین؟ بە ئێرەت گوت چۆڵەوانیی؟ ئەمانە هاوڕێی منن. پێکەوە دەئاخڤین. بانگیان دەکەم و وەڵامم دەدەنەوە. من شوانم و دوو نەوەیە لەگەڵیاندا دەژیم و هەموو عومرم بەهاوڕێیەتیکردنی ئەوانەوە بەسەر بردووە. بەڵام ئیدی کاتی ئەوە هاتووە لەیەکتر جیابینەوە. ئاخر ئیدی خۆر ئاوا بووە."

وام دەزانی بەهۆی پیرییەوە چاوانی کز بوون، بۆیە گوتم: "بەڵام باپیرە، هێشتا تازە پاش نیوەڕۆیە، زۆری بۆ خۆرئاوا بوون ماوە!"

بەسەر ڕاوەشاندنەوە گوتی: "من خۆم دەزانم چ دەڵێم، من دەمەوێ پێت بڵێم ئیدی ئێوارەیە ئێوارە... خوداحافیز!"

– باپیرە، تۆ تەنانەت دەرەقەتی (ئیزراییل)یش دێیت!

پێکەنی و گوتی: خەمت نەبێ، پێشتر دەرەقەتی هاتووم. هەمان فێڵە کۆنەکەم بەکارهێنا، واتە لەڕێی نەترسان لێی دەرەقەتی هاتووم. دەی خوداحافیز! کوڕی ئازیزم، تۆیش دەرەقەتی بێ تا دۆعای خێری منت پێ ببڕێ!

نەمتوانی وازی لێ بێنم و لێگەڕێم بڕوات.

– باپیرە، ناوی خۆتم پێ بڵێ، دەمەوێ لە یادەوەریمدا بیت.

– مادامەکی وایە، دانەوە، بەردێک هەڵگرە و ناوی منی لێ بپرسە، پێت دەڵێ: من ناوم (ماسانۆس)ە، خەڵکی (کاڤروهۆری)م. دەی باشە، ئەوەندە بەسە، بمبوورە، وەک دەبینی پەلەمە، خوداحافیز!

وای گوت و بەچیاکەدا کەوتەوە هەڵزنین، لەکاتی هەڵزنینندا بەهۆی کزیی چاوانییەوە پێی هەڵدەنگاوت.

ڕاستە ناتوانین مەرگ ببەزێنین، بەڵام دەتوانین بەسەر ئەو ترسەدا زاڵ بین کە لەمەرگ هەمانە. ئەم چیاهەڵزنە پیرە، بەوپەڕی ئارامییەوە لەگەڵ مەرگدا ڕووبەڕوو

دەبێتەوە. چیاکان بوونەتە شورای پۆلایینی ڕۆحی. چ قاییل نەبوو لەبەردەم ئیزراییلدا بکەوێتە سەرچۆک. ئەوەی ئەو دەیویست دەرفەتێکی چەند ڕۆژە بوو کە تیایدا خوداحافیزیی لەهاوڕێ دێرینەکانی بکات، خوداحافیزیی لە هەوای پاک و شیوەران و لە بەرد.

بەڵام ڕۆژێکیان کە لەنزیک (پایستۆس)ەوە پیاسەم دەکرد، پیرەمێردێکی ترم بینی کە تەمەنی نزیکەی سەد ساڵێک دەبوو. لەبەردەم کوختە گچکەکەیدا خۆی بەهەتاو دابوو. چاوانی دەتگوت دوو برینی سوورن، ئاو بەدەم و کەپوویدا دەهاتە خوارەوە، بۆنی میز و تووتنی لێ دەهات.

کاتێک چوومە ئەو گوندە، یەکێک لە نەبیرە(*)کانی ئەو پیرەمێردە، بەپێکەنینەوە لەبارەی باپیرەیەوە قسانی بۆ کردبووم. هانی دام بچم و بیبینم و بزانم چۆناوچۆنی هەمدیس منداڵ بۆتەوە. ئەو پیرەمێردە هەموو عەسرانێک لای کانییەکەوە دادەنیشت و چاوەڕێی دەکرد تا کچگەل بۆ پڕکردنی گۆزەکانیان دەهاتن.

نەبیرەی ئەو پیرەمێردە پێی گوتم: "کاتێ باپیرەم گوێی لە تەپەی پێی کچگەل دەبێ، ملی قووت دەکاتەوە. ئاخر باپیرەم نیمچە کوێرە و ناتوانێ بەباشیی کیژەکان لەیەکتر جیاکاتەوە. بۆیە دەست ڕایەڵ دەکا و بانگیان دەکات: "هێی بزانم تۆ کێیت؟ کچەکەم گەر دەتەوێ دۆعای خێری منت بەنسیب بێت، وەرە ئێرە، نزیکم بەرەوە تا بتبینم!" ئیدی کیژەکە بەتریقە تریقەوە دەچێت بۆ لای. باپیرەم دەست بۆ ڕوخساری کیژەکە دەبا. وەک ئەوەی گەرەکی بێ بیخوا، دەست بۆ ڕوخساری دەبا. پاشان خەریکە دەستی بەرەو لاملی کیژەکە دەکشێنێ، بەڵام ئەو لێناگەڕێ، زریکەیەک دەکا و بەقاقای پێکەنینەوە هەڵدێ، هەڵدێ و ئیدی باپیرەم بەدەستانێکی کراوە و کوڵێک ئاخ و ئۆفەوە جێدێڵێ."

– وەی چ ئاخ و ئۆفێکی پێ دەکەوێ! خۆزیا لەوێ دەبیت و دەیبینیت! ئاخ و ئۆفەکەی لە بۆڕەی گایەکی کێویی دەچێ. ڕۆژێکیان لێم پرسی: "باپیرە ئەرێ ئەوە ئاخ و ئۆفی چیتە؟ چیت لێ قەوماوە؟" بەچاوانێکی فرمێسک تێزاوەوە وەڵامی دامەوە: "پێتوایە چیمە؟ مەگەر کوێریت؟ ئەدی نابینیت وا خەریکە دادەخزێمە گۆڕەوە

(*) نەبیرە: نەوەی نەوە. و. ک

و ئەم کەنیشکە جوانانەش جێدێڵم! ئاخ چ دەبوو پادشا بام و فەرمانی قەتڵوعامکردنی چتاقیانم دەرکردبا تا بمتوانیبا لەگەڵ خۆمدا بۆ ناو گۆڕم بردبان!"

دوای ئەوەی باپیرەم هەستێکی چڕی شەرمەزاریی دایدەگرێ، ئەوسا دەکەوێتە چڕینی (مانتنیا)، هەمیشەش بەدەنگە قرخنەکەی هەمان بڕگە دەڵێتەوە:

حەیفێک ئەو ڕۆژانە بەسەرچوون، ئەو ڕۆژە خۆشانە
ئای گەر توانیبام بمگەڕاندنایەتەوە دوا
تەنانەت گەر لەهەر ساڵێک ڕۆژێکیش با!

کاتێک ئەم قسانەی نەوەی ئەو پیرەمێردەم بیست، خۆم پێ ڕانەگیرا و ڕۆیشتم تا ئەم داربەڕووە تەمەن سەد ساڵەیە ببینم. کوختەکەیان پیشان دام، کە چووم بینیم لەبەر هەتاودا خۆی هەڵخستبوو تا گەرم دابێ. بۆ لای ڕۆیشتم و گوتم: "باپیرە بیستوومە عومرت سەد ساڵە، بڵێ بزانم لەم سەد ساڵەدا ژیان بەلاتەوە چۆن بووە؟"

چاوە هەڵاوساو و بێ پێڵووەکەی هەڵبڕی و گوتی: "کوڕەکەم هەروەک جامێک ئاوی سارد وا بووە!"

– باپیرە هێشتا هەر تینووتە؟

هەروەک ئەوەی بیەوێ شتێک بەنەفرەت کات، دەستی هەڵبڕی و گوتی: "هەی نەفرەت لەو کەسەی کە تینووی نییە!"

*

سێ ڕۆژ لە دەیرێکدا مامەوە. ئەو دەیرە بەسەر زەریای لیبییدا دەینۆڕی. من هەمیشە حەزم لەژیانی ناهاوئاهەنگ بەزەمەن لە دەیرەکاندا بووە. ڕیتمی دێرینەیان، ڕاهیبەکان بەچاوانی فێڵبازانە یاخۆ خەواڵوویان، بەورگی هەڵاوساو یاخۆ بەتاڵیان، بەدەستی زلیان کە جارێک داس یاخۆ بێڵیان پێیە و جارێکی تریش جامی پیرۆز و قاپی خواردنی خوانی خودایی. هەمیشە حەزم لەبۆنی بخوور بووە، لەنەغمەی نوێژی بەیانیی لە نوێژخانە (کە دوای نوێژ ڕاهیبەکان پەلەپەل دەکەونە خۆ تا خۆیان بگەیەننە هۆڵی خواردن کە بۆنی پاشەڕۆ و زەیتوونی ترشاوی گرتووە) حەزم لە قسەوباسی هێمنی ئێوارانی سەر بانیژەی دەیر و سکوتی نێوان ئەو قسانە بووە کە تەژی لە دەنگدانەوەی دووری دونیایە. بەدەگمەن لەبارەی مەسیحەوە دەدواین. ئاخر

ئیـدی ئەو وەک پێـشـەوایەکی بەزەبروزەنگ بـەڵام بزر هـەڵکشـابووە ئـاسـمـان و دەەستوپێوەندەکانی بەتەنیا لەکۆشکەکەیدا جێهێشتبوون، ئەمانیش بێشەرمانە دەرکی ئەمـبـاری زەخـیـرەکەیان شکاندووە و دابەزیونەتە ژێرزەمـینی شـەرابەکـە و لەسـەر تەختـەنوێنە نەرمـەکەی ڕاکشاون. واتە دوای دیارنـەمانی پشیلە، ئەوان وەکی مـشک کەوتبـوونە تیلـی لی لی... بەڵام ئای گـەر لەناکـاودا لەبەر دەرگا پەیدا بووایە، دەتبـینی چۆن مـێـزی ئەم جـبـە پۆشـانـەی قـلـپ دەکـردەوە و دەیخـسـتـنە چ هاوار هـاوارێک. دەتبینی ئەوسا چۆن کەوانی خودا دەکەوتە دەنگ!

ڕۆژێکیان لەگەڵ ڕاهیبێکدا لەبانیژەی دەیرەکە دانیشتبووین، قسەکانم بەلای ڕاهیبێکدا برد کە بێ ئەندازە خۆشم دەوێ، ئەویش (فرانسیسکۆسی ئاسیزیی)یە. ئەم ڕاهیبە هەرگیز ناوی ئەو قەدیسەی بەرگوێ نەکەوتبوو. کە ناوەکەی لەزاری منەوە بیست، ڕووی گرژ کرد (فرانسیسکۆس قەدیسێکی کاسۆلیک، بیدعەتکارێک بوو) بەڵام دواجار هەستی پەیجۆرانەی گرێکیی بردییەوە:

– زۆر باشە جەناب، فەرموو تۆ قسان بکە و من گوێ ڕادەدێرم!

وای گوت و دەستی نایە سەر ورگی و خۆی ئامادە کرد تا هەرچییەک بڵێم بەرپەرچمبداتەوە.

گوتم: "ئەم قەدیسە وا ڕاهاتبوو کە لە دۆعاکانیدا بەخودا بڵێ: خودایە، چۆناوچۆنی لەززەت لەبەهەشت وەرگرم لەکاتێکدا کە دەزانم دۆزەخ هەیە؟ ئەی خودای میهرەبان، یان ڕوحم بەنەفرەتلێکراوان بکە و ئەوانیش بخەرە بەهەشتەوە، یاخۆ ڕوخسەتم بدە منیش بچمە دۆزەخ و تەسەلایییان بدەمەوە. ئاخر من فیرقەیەک ڕۆدەنێم کە ئامانجی چوونە دۆزەخ و تەسەللادانەوەی غەزەب لێگیراوان بێ. خۆ گەر نەتوانین لە ئازارەکانیان کەم کەینەوە، ئەوا خۆیشمان لەدۆزەخدا دەمێنینەوە و لەگەڵ ئەواندا ئازار دەچێژین!"

ڕاهیب دایە قاقای پێکەنین و گوتی: "دە با ئێستا حەکایەتێکی خۆشت بۆ بگێڕمەوە. ڕۆژێک لەڕۆژان پادشایەک گەدایەکی بۆ شێو داوەت کرد. قاپێک زەیتوون و قاپێک کاڤیاری ڕەشی لەبەردەمیدا دانا. کابرای گەدا بێئەوەی سەیری قاپە زەیتوونەکە بکا، هوروژمی بۆ قاپە کاڤیارەکە برد و هەمووی خوارد. پادشا پێی

گوت: (کاکی برا، تۆزێک زەیتوونیش بخۆ!) گەدا وەڵامی دایەوە: (پادشا فەنیی بۆچی؟ چما کاڤیارەکە چ عەیبێکی هەیە!) ئێستا حاڵی بوویت؟ بەهەشت، بەهەشت کاڤیارە ڕەشەکەیە. ببوورە، بەڵام من پێموایە، هاوڕێکەی تۆ... فرانسیسکۆس، گوتت ناوی چ بوو؟ ئەویش یەکێکی ترە لەو کاسۆلیکە گێلەپیاوانە!"

ئەو ڕۆژەی ئەوێم جێدەهێشت، بەر لە سپێدە هەستام و بۆ نوێژی بەیانیی ڕۆیشتم. دەمویست گوێ بۆ ئەو نەغمە یەکتا و لەرەئامێزەی ڕاهیبەکان ڕادێرم کە لە حەزووری خودادا دەیانچڕی. دەمویست گوێ بۆ ئەو وشە کاریگەرە پڕ لە پەشیمانییانە ڕادێرم کە ئیماندارانی ڕۆژانی دێرین بەر لەسپێدە بەبەرقاپی خودادا دەیانپڕژاد و سڵاویان لێ دەکرد: "خودایە، خودای پەروەردگار، بەرەبەیان هاتوومەتە بەر دەرگات. ڕۆحم تینووی دیدارتە، لەسەر زەمینێکی قاقڕو تینووەوە، ئەو جێگەیەی ئاوی لێ نییە، جەستەم پەرۆشی دیدارتە!"

لەپاڵ پەنجەرەی نوێژخانەکەدا ڕاوەستام. لەوێوە زەریای لیبیم دەبینی کە لەنێو تەمومژی بەرەبەیاندا سپیی دەینوواند و تا ئەرزە لمینە گەرمەکانی ئەفریقا درێژ ببۆوە. مەلەکان لەگەڵ ڕاهیباندا بێدار ببوونەوە و گۆرانی تایبەتیی خۆیان دەچڕی تا سڵاو لەڕووناکیی بکەن. لەناوەڕاستی حەوشەکەدا ترۆپکی دارسەرووەکە نوقمی ڕووناکیی و لە پاڵیشیدا گەڵاکانی دارپرتەقاڵێک شەڵاڵی تاریکیی بوون.

سەنج لێدەر لە خەبەرکردنەوەی ڕاهیبەکان ببۆوە، لەکاتێکدا کە خۆی بەنوێژخانە نیوە تاریکەکەدا دەکرد، چارشێوە درێژ و ڕەشەکەی لابرد و سەنجەکەی لای دەرگاکەوە هەڵواسی. هەروا کە لەسێبەری ڕووناکی پاڵ دەرگاکەدا ڕاوەستابوو، ڕیشە لوول و ڕەشەکەی و پەرچەمە پەخشەکەی دروەشانەوەیەکی تایبەتییان هەبوو. ڕوخساری گەنمڕەنگ و بەژنی زراڤ و لە جحێڵییدا پرشنگی دەدا. مایەی شەرمەزاریی بوو کە جەستەیەکی وەک ئەو جەستەیە لەچارەی نەنووسرابوو ئاوێزانی ژنێک بێ و منداڵ بخاتەوە، هەڵبەت کوڕ و کیژەکانی دونیایان جوان دەکرد.

لە خەیاڵی ئەوەدا بووم کە چۆن زەرەر و زیانی دونیایی لەبەرژەوەندی خودادا نابێ، لەو کاتەدا ژنێک کە سەرپۆشێکی ڕەشی دابوو بەسەریدا، بەترس و لەرزەوە لای دەرگاکەوە وەدیارکەوت و ساوایەکی بەباوەشەوە بوو. ڕۆژی پێشتر عابید

بەزەردەخەنەیەکی فێڵبازانەوە ئاگاداری کردبوومەوە کە ئەگەر سبەینێ تازە بووکێک لە گوندێکی ئەم نزیکانەوە هات و داوای بەرەکەتدانی ساواکەی کرد، کێچێک نەکەمە کێوێک. ئاخر ئەو ژنە گەرەکییەتی ساواکەی لەچاوی بەد بپارێزێ.

ژنەکە لەپاڵ دەرگاکەدا چاوانی بڕیبووە ئەرزەکە و چاوەڕێ بوو تا نوێژی بەیانیی تەواوبێ و عابید بەئاوپرژێنی پیرۆزەوە بێتە لای. پێدەچوو هاتنی ئەو ژنە کەشی نوێژخانەکەی گۆڕیبێ و هەناسەی قورسی ڕەهبانییەت تێکەڵاوی هەناسەی ژنەکە بووبێت. ئاخر بەهاتنی وی، نوێژخانەکە بۆنی شیر و بۆنی زەیتی داردێمشتی گرتبوو کە لەسەر و پرچی تازەشۆراوی نۆبووکەوە هەڵدەسا. ڕێک لەو کاتەدا کە عابید کەوتە چڕینی وێردی خۆشنوودیی، دەنگە کزۆڵەکەی گوڕی تێ هاتەوە...(ئەو خواوەندی خودایە و لە ئێمە وەدیارکەوت، خۆش بەحاڵی کەسێک کە بەناوی ئەوەوە دێ!) ڕاهیبەکان لەجێگەکانی خۆیاندا بۆ پێشەوە چەمیبوونەوە، ئاوڕیان دەدایەوە و بەتیلەی چاو تەماشای لای دەرگاکەیان دەکرد. دوو سێیەکیان کەوتبوونە کۆکە کۆک. سەنج لێدەر بەرەو لای ژنەکە ڕۆیشت و شتێکی بەگوێیدا چرپاند، ژنەش بێئەوەی سەرهەڵبڕێ، دوو هەنگاو چووە پێشێ و لەسەر کورسییەکەی لای دەرگاکەوە دانیشت. لەوێوەڕا بونیادەم دەیتوانی هەست بکا کە ڕیتمی ئارامیی و هاوسەنگیی ڕەهبانەکان تێکچووە و هەمووان، بەمنیشەوە نەماندەتوانی چاوەڕێکەین نوێژەکە تەواو بێت.

ئیدی خۆر هەڵاتبوو. حەوشە پڕ لە ڕووناکیی و تیرۆژی خواروخێچ دەهاتە نوێژخانەکە و پەیکەری پیرۆز و هەروەها ڕوخسار و دەست و ڕوخساری ڕاهیبەکانی ڕووناک دەکردەوە. ئیدی ڕاهیبەکان لەسەر کورسییەکانیان هەستان و هەمووان بەئاخ و ئۆفەوە دەیانگوت: "خودایە سوپاس، خودایە سوپاس!" بەو جۆرە ڕێوڕەسمی نوێژی بەیانیی کۆتایی هات.

عابید جبەکەی پۆشیی و ئاوپرژێنی پیرۆزی هەڵگرت. سەنج لێدەر بەئاودانی پیرۆزەوە لەدوای عابیدەوە ڕاوەستا. لەکاتێکدا کە ژنەکە تەواوی جەستەی نوقمی ڕووناکیی ببوو، لەپاڵ دەرگاکەدا دانیشت. هەنووکە سەرپۆشە ڕەشەکەی داخزیبووە خوارێ و تەواوی ڕوخساری وەدیارکەوتبوو. لە عابیدی دەنۆڕی کە دەستی نابووە سەر سەری ساواکە و بەرەکەتی دەدا. پاشان دیقەتی سەنج لێدەری دەدا. چاوانی

ڕەش و خەمینی بەو جوانییە نهێنیی ئامێزەیانەوە، چاوانی حەزرەتی خاتوونی دەروازەی لە دەیری (ئیڤیرۆن)دا هێنامەوە یاد، بەهەمان قەشەنگیی و بەهەمان ئازاری دایکەوە بۆ کوڕ.

کوتوپڕ ساواکە کەوتە لنگەفرتێ و زریکە. دایک دوگمەی کراسەکەی ترازاند و مەمکی دەرهێنا تا شیر بداتە ساواکەی و ژیری کاتەوە. ساوا گۆی مەمکی دایکی گرت و هێوربۆوە. ئەوە ساتێک بوو کە هەرگیز یادم ناچێتەوە: مەمکۆڵەی تازە بووک خڕ و سپیی، پرشنگی دەدا. هەوا زیاتر و زیاتر بۆنی کەسکونی شیر و شیرینیی دەگرت و زەریای لیبیی کە هەنووکە شین دەچۆوە، لەودیو شانی ژنەکەوە درێژ ببۆوە. عابید زوبانی بووە تەڵەی تەقیو، بەڵام ئەوە تەنێ ساتێکی خایاند. خودا دەستوبرد فریای کەوت و ڕاهیب بێئەوەی خۆی شەرمەزارکات، کۆتایی بەنوێژەکە هێنا.

شەیتان چووە بن کلێشەم تا سەنج لێدەر بهێنمە قسان. لەحەوشە بوو. چووم بۆ لای، خۆیشم نەمدەزانی چیی پێ بڵێم.

– باوکە نیکۆدیمیۆس....

بەڵام ئەو بەپەلە هەنگاوی هەڵگرت و خۆی بەهۆدەکەیدا کرد.

دواتر بەپێی پیادە کەوتمەوە پیاسە و گەڕانی خۆم.

لەوکاتەوە چەند ساڵ تێپەڕیوە؟ چل؟ پەنجا؟ دەیرەکە لەیادەوەریمدا سڕڕاوەتەوە و لەبری ئەوە، جگە لە مەمکۆڵەی سپیی و خڕ و نەمری دایکەکە، چ شتێکی تر بەژوور زەریای لیبییەوە نادرەوشێتەوە.

ڕۆژی دواتر، ئەو کاتەی کە نزیکی گوندێک دەبوومەوە و شەوم بەسەردا هات، لەبەرئەوەی ڕێگەیەکی دوورو درێژم بەسەرزەمینێکی قاقڕ و بەردەڵاندا بڕیبوو، تەواوێک شەکەت و ماندوو بووم. گەرچی چ کەسێکم لەو گوندە نەدەناسی و تەنانەت نەیشمدەزانی گوندەکە ناوی چییە، بەڵام ئاسوودەخەیاڵ بووم و ئەوەم چ پێ گرنگ نەبوو. ئاخر دەمزانی لە گوندێکی کرێتدا، لەدەرگای هەر ماڵێک بدەیت، بەڕووتا دەکرێتەوە. بەشانازیی هاتنتەوە چێشتێکی خۆشت بۆ لێدەنرێ و لە باشترین نوێنیشدا دەنوویت. غەریبە لە کرێت هێشتا فریشتەیەکی نەناسراوە، تەواوی دڵ و دەرگاکانی بەڕوودا کراوەیە.

کاتێک گەیشتمە گوندەکە شەو داهاتبوو. دەرگاکان داخرابوون، سەگەکان لە حەوشەکانەوە بۆنی غەریبەیان دەکرد و دەکەوتنە وەڕین. ئاخر بۆ کوێ چووبام؟ لەکام دەرگام دابا؟ بێگومان دەرگای ماڵی قەشە. ئاخر ماڵەکەی وی پەناگەی غەریبانە. قەشەگەلی ئاواییەکانی ئێمە نەخوێندەوارن، لە باسە تێۆرییەکانی تایبەت بەئایینی مەسیحدا کۆڵن. بەڵام مەسیح لەدڵیانا دەژی. هەندێ جار بەچاوانی خۆیان دەیبینن.

دەرگایەک کرایەوە. پیرێژنێکی گچکە بەچرایەکەوە هاتەدەرێ تا بزانێ ئەم غەریبەیە کێیە کە بەم ناوەختە هاتۆتە گوند. بەدەنگێکی ئارام گوتم: "خانم، خودا عومرت درێژکا!– بەهێمنیی دەدوام نەبا بترسێ– من غەریبەم و چ شوێنێک شک نابەم لێی بنووم، لوتف دەکەیت ماڵی قەشەم پیشان بدەیت؟"

– بەچاوان. من چراکە دەگرم تا پێت هەڵنەنگوێ. خودا بەقوربانی ناوەکەی بم، خۆڵی بەهەندێک کەس بەخشیوە و بەهەندێکی تریش بەرد. نسیبی ئێمەمانان بەرد بوو. دەی چاوت لەبەر پێی خۆت بێ و وەرە!

بەچراکەوە پێشم کەوت. لە سووچی کۆڵانێکەوە داگەڕاین و گەیشتینە بەر دەرگایەکی کەوانیی. چرایەک بەدەرگاکەوە هەڵواسرابوو.

پیرێژن گوتی: "ئێرە ماڵی قەشەیە."

چراکەی هەڵبڕی، ڕووناکیی لەچاوانی دام و هەناسەیەکی هەڵکێشا. ویستی شتێک بڵێ بەڵام ژێوان بۆوە.

گوتم: "سوپاس خانمی بەڕێز، شەرمەزارم ئەزیەتم دایت. شەوباش!"

بەڵام ئەو تەماشای کردم و نەڕۆیشت.

– گەر بەماڵی هەژاران قایلیت، دەتوانیت ئەمشەو لە ماڵەکەی مندا ڕۆژکەیتەوە!

بەڵام ئیدی من لەدەرگای ماڵی قەشەم دابوو. دەنگی هەنگاونانێکی شەکەتانەم لە حەوشەکەوە هاتە گوێ. دەرگاکە کرایەوە، پیرەمێردێک بەڕیشێکی سپیی وەک بەفر و قژێکی بژەوە لە بەرامبەرمدا وەدیارکەوت. بێئەوەی لەناوم بپرسی و بزانێ چیم دەوێ، دەستی ڕایەڵ کرد.

– خۆش هاتیت. غەریبەیت؟ فەرموو وەرە ژوورێ!

کە چوومە ژوورەوە، دەنگەدەنگێکم هاتە گوێ. دەرگاکان دەکرانەوە و دادەخران و چەند ژنێک بەپەلە دەهاتنە ژوورەکەی ئەمدیو و دیارنەدەمان. قەشە فەرمووی لێ کردم لەسەر کەرەویتەکە دانیشم.

– وەزعی ژنەکەم زۆر باش نییە. لێی ببوورە. خۆم شێوت بۆ ئامادە دەکەم و جێی نووستنت بۆ ڕادەخەم.

دەنگی قەشە کپ و تەژی لە عەزاب بوو. سەیریم کرد، ڕەنگی پەڕیبوو، چاوانی وەک بڵێی بەهۆی گریانەوە ئاوساو و سوورهەڵگەڕابن. نانم خوارد و نوستم. کە ڕۆژ بۆوە قەشە بەسینییەک نان و پەنیر و شیرەوە هاتە ژوورێ. دەستم بۆ ڕایەڵ کرد و سوپاسم کرد و خوداحافیزیم لێ کرد.

گوتی: " کوڕەکەم لە ئەمانی خودادا بیت!"

ماڵی قەشەم جێهێشت. لەوسەری ئاوایی پیرەمێردێک وەدیارکەوت. دەستی بەسینگەوە گرت و سڵاوی لێ کردم. لێیپرسیم: "کوڕەکەم ئەمشەو لەکوێ بوویت؟"

– لەماڵی قەشە بووم!

پیرەمێرد هەناسەیەکی هەڵکێشا و گوتی: "هێی قەشەی بەستەزمان. ئەدی باشە سەرنجی چ شتێکت نەدا؟"

– سەرنج لە چی؟

– دوێنێ بەیانی کوڕەکەی مرد. کوڕە تاقانەکەی. ئەدی گوێت لە شیوەن و گریانی ژنان نەبوو؟

– نا، گوێم لە هیچ شتێک نەبوو، لە هیچ شتێک!

– ئەوە تەرمەکەیان بۆ ژوورەکەی ناوەڕاست گواستۆتەوە. هەڵبەت بۆیە شیوەنیان نەکردووە نەبا تۆ گوێت لێ بێ و نیگەران بیت... دەی سەفەرێکی خۆش!

چاوانم پڕ لە فرمێسک بوون.

پیرەمێرد بەسەرسوڕماویی پرسیی: "بۆچیی دەگریت؟ ئا... زانیم. تۆ هێشتا جحێڵیت و هێشتا بەمردن ڕانەهاتوویت. دەی سەفەرێکی خۆش!"

*

مانەوە لە کرێت شتێکی باشە، بەڵام تەنێ بۆ هێز تێهاتنەوە. دوای چەند مانگێکی

کەم هەمدیس هەناسەتەنگیی دایگرتمەوە. ڕێگەکان لەبەرچاوانمدا تەسکوتروسک بوونەوە، ماڵی بابم لێ هاتەوەیەک، ڕێحان و نەعنای حەوشە بۆنیان نەما. ڕۆحم لەدیمەنی داسەکنینی هاوڕێ دێرینەکانم چوو. سوێندم خوارد کە هەرگیز خۆم لەنێو چواردیواری نووسینگەیەکدا زیندانیی نەکەم و لەگەڵ ژیانی خۆش و ناچارییدا ڕانەیەم. خووم بەوەوە گرت کە بۆ بەندەر بڕۆم و لەزەریا بنۆڕم، وا پێدەچوو ئەوێ دەروازەیەک بێ بۆ ئازادی. وەی چ خۆش بوو ئەو دەرگایەت کردبایەوە و ڕاتکردبا!

مات و بێدەنگ بەماڵەکەدا دەهاتم و دەچووم. بابم تەماشای دەکردم و نێوچەوانی گرژ دەکرد. ڕۆژێکیان گوێم لێی بوو بەدایکمی گوت: "ئەرێ ئەم کوڕەی تۆ چییەتی؟ کام خۆرە داوییەتییە ڕۆحیی؟ لەبری ئەوەی تەماشای بەردەمی خۆی بکا و دەستی لە ئیشێک گیرکا، کەچی بەدووی شتێکی مەحاڵدا وێڵ بووە. پێی وایە دوو چۆلەکە بەسەر دارەوە لە چۆلەکەیەکی نێو دەست باشترە[*]. درۆزن بم گەر ئەم کوڕەی ئێمە وەکی ئەو شێتانە نەبێت کە لە حەکایەتی دێوو درنجاندا باسیان کراوە، وەک ئەوانەی سەرتاسەری ئەرز تەی دەکەن گوایە بەدوای ئاوی ژیاندا دەگەڕێن."

بەڵام ئیدی گۆزە شکاو و جامی بادە ڕژاو[**]. بابم چاوەڕوانی ئەوە بوو کە نووسینگەیەک بکەمەوە و لەگوندەکاندا شاهیدی غوسڵ و ڕێوڕەسمی ژنهێنان بم تا هاوڕێگەلێک پەیداکەم و بۆ پارلەمان هەڵبژێردرێم. هەروا لە ڕۆژنامە لۆکاڵییەکاندا شت بنووسم و نامیلکەیەک دەرکەم تیایدا ئەوە بخەمەڕوو کە خەریکە کرێت تیادەچێ و پێویستە نەوەی نوێ جڵەوی کاروبارەکان بگرێتە دەست.

دواجار ڕۆژێکیان بابم خۆی پێڕانەگیرا و لێی پرسیم: "ئەرێ بۆچیی هەر ئاوها دەسووڕێیتەوە و هیچ ناکەیت؟ کەنگێ نووسینگەیەک دەکەیتەوە و خۆت بەئیشێکەوە خەریک دەکەیت؟"

– هێشتا ئامادە نیم!

– هەمدیس پێویستت بەچییە؟

پێویستم بەهیچ نەبوو، هاوکاتیش پێویستم بەهەموو شتێک بوو. هێشتا

(*) لە دەقەکەدا: دوو مەل لە تەلاندا، بەهای مەلێکیان هەیە لەنێو دەستا. و. ف

(**) لەدەقەکەدا: بەڵام ئەو بەسەر شیری ڕژاودا دەگریا. و. ف

سەرچڵیی و حیرسی جحێڵیی ئازاریان دەدام. گۆشەگیرانی (تیبە) بەئارەزوویان بۆ ڕەهایی، لەناوەوەمرا لەجۆش و خرۆشدا بوون. هەنووکەش هەر بەو تەرزەن. هەروا موسافیرە گەورەکانیش کە بەسەفەرەکانی خۆیان دونیایان بەرین کرد.

غیرەتم دایە بەرخۆم و هەمدیس گوتم: "هێشتا ئامادەییم نییە. زانکۆی ئەسینا بەس نییە. من دەبێ درێژە بەخوێندنی باڵا بدەم."

– مەبەستت چییە؟

هیچم نەگوت. بابم لەجێگە هەمیشەییەکەی خۆی، لەسەر قەنەفەی بەر پەنجەرەکە، ڕووەو حەوشە دانیشتبوو. بێئەوەی تەماشام بکا، لێکدا لێکدا سیگاری دەپێچایەوە و دەیکردەوە. پاش نیوەڕۆی ڕۆژێکی یەکشەممە بوو، تیشکی خۆر لە شووشەی پەنجەرەکەوە لە ڕوخسارە مۆن و هەتاوبردووەکەی و لە سمێڵە ئەستوورەکەی دەدا، لەو زامەی نێوچەوانی دەدا کە بێگومان کاتی خۆی بەشمشێری تورک ئەنگێورا بوو.

هەنووکە سەری هەڵبڕی و دیقەتی دام. هەمدیس گوتی: "مەبەستت چییە؟ دەتەوێ بچیتە دەرەوە؟"

– بەڵێ!

– بۆ کوێ؟

– پاریس.

وابزانم لەکاتی وەڵامدانەوەدا دەنگم دەلەرزی.

بابم بۆ چەند ساتێک بێدەنگ بوو. دواجار گوتی: "ئەدی چاوەڕێی چیت؟ بۆ ناڕۆیت؟"

بابم کێویی و نەخوێندەوار بوو، بەڵام گەر مەسەلەکە پێوەندی بەخوێندن و گەشەی ئەقڵیی منەوە با، ئەوا چ دەستی نەدەهێنایە ڕێگەم. ڕۆژێکیان کە خوڵقی خۆش بوو، گوێم لێی بوو بەڕەفیقێکی خۆی گوت: "کێ لە ڕەزی نەفرەتیی و لەمێوژ و شەراب و زەیتی زەیتوون دەپرسی، هیچیانم پێ گرنگ نین! دەی با هەموو بەری ڕەنجم ببێتە کاغەز و مەرەکەب بۆ کوڕەکەم. من بڕوام پێیەتی."

بابم لەو پێناوەدا ئامادەی هەر تەرزە قوربانیدانێک بوو. دیار بوو لەپێناو

رزگـاربوونی خـۆیدا، تەواوێک ئومـێدەکـانی لەسـەر من هەڵچنیـبوو. ئاخر گـەر من رزگاربام، ئەوا ئەویش و تەواوی زێدەکەم رزگاریان دەبوو.

کە منداڵ بووم، جارێکیان پێم گوت: "گەرەکمە فێری زوبانی عیبریی بم تا بتوانم تەورات بەزوبانی ئەسڵی خۆی موتالآکەم." ئەو سەردەمە لە میگالۆ کاسترۆ خەڵکانی جوولەکە هەبوون. بابم حاخامی بانگ کرد و لەسەر ئەوە ڕێککەوتن کە بۆ فێربوونی زوبانی عیبریی هەفتەی سێ ڕۆژ بۆ لای بچم. بەڵام کاتێک خزم و خوێش بە مەسەلەکەیان زانی، ئیدی مووی سەریان ڕاست بۆوە و بەهەڵەداوان خۆیان گەیاندە لای بابم. بەهاوارهاوار و نەڕەنەڕ گوتیان: "ئەوە تۆ چ دەکەیت؟ مەگەر کوڕەکەت خۆش ناوێ؟ مەگەر گوایە نازانیت ئەو لەخاچدەرانە، لە ڕۆژانی هەینیی پاکدا منالآنی مەسیحیی دەخەنە ناو تەشتی بزمارەوە و خوێنیان دەمژن!"

دواجار بابم، لەتاو واتەواتی ئەوان و گریان و کڕووزانەوەی دایکم کۆڵی دا. ئیدی ڕۆژێکیان پێی گوتم: "چاک خۆمان لە سەرئێشەیەکی خەراپەوە گلاندووە. لەو فێربوونی عیبرییە گەڕێ. کە گەورە بوویت خۆت فێری دەبیت."

هەرکاتێک ویستبام زوبانێکی بیانیی فێربم، دەیگوت: "یاڵلا دەی، ئەدی چاوەڕێی چیت؟ بەڵام بەمەرجێک فالینەیەکی تر بپۆشیت!"

دیار بوو لاواز بووم و غەمی منی بوو. بەرلەوەی کرێت جێبێڵم، خۆم فێری سێ زوبانی بیانیی کردن و ئیدی ناچار بووم سێ فالینەی زیادە لەبەرکەم. کە چوومە زانکۆی ئەسینا دامکەندن.

هەمدیس گوتی: دەی چاوەڕێی چیت؟

لە خۆشحاڵییدا نەمدەزانی چ بکەم. دانەویم تا دەستی بگرم و ماچی کەم. بەڵام دەستی کێشایەوە و گوتی: "خۆ من قەشە نیم!"

ڕۆژی دواتر دەستی دایکم ماچ کرد. دۆعای خێری بۆ کردم و سوێندی دام لەبەر خۆشەویستیی خودا نەبمە کاسۆلیک. پاشان نوشتەیەکی کردە ملم کە پارچەیەک خاچی ڕاستەقینەی لەناودا بوو. پێدەچوو باپیرەم لە جەنگەکاندا ئەو نوشتەیەی وەکی گوللەبەند کردبێتە مل.

بابم تا بەندەر بەڕێی کردم. جارناجار بەنیگەرانیی و پەیجۆرییەوە بەتیلەی چاو

تەماشای دەکردم. نەیدەتوانی تێبگا من کێم، نەیدەتوانی تێبگا چیم دەوێ و بۆچیی لەبری ئەوەی لە کرێت داسەکنێم، کێچ کەوتۆتە کەوڵم و هەر ئەملاولامە.

خەریک بوو دەگەیشتینە بەندەر. کوتوپڕ گوتی: "وابزانم تۆ لەباپیرەت دەچیت. بابی دایکت نا، بەڵکو بابی خۆم. ئەو چەتەی زەریایە دەڵێم..."

دوای وچانێک لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "بەڵام ئەو هێرشی بۆ کەشتییەکان دەبرد، کوشت و کوشتار و تالآنکاریی دەکرد. ئەدی تۆ؟ تۆ هێرش بۆ کامە کەشتیی دەبەیت؟"

گەیشتینە بەندەر. دەستی گوشیم. سەرێکی لەقاند و گوتی: "خودات لەگەڵ بێ، بەهیوای بەختەوەریی... لەبیرت بێ بەدوای چییەوەیت!"

وای گوت و سەری ڕاوەشاند، ئاخر ئەو هەرگیز لە کوڕە تاقانەکەی ڕازیی نەبوو.

هەر بەڕاست، من هێرشم بۆ کامە کەشتیی دەبرد؟

*

پاریس... نیچە
شەهیدی مەزن

سپێدە، نمەنمە باران دەباری. ڕوخسارم نابوو بەپەنجەرەی گالیسکەکەوە و لەودیو تۆڕی ڕووناکی بارانەوە (پاریس)م دەبینی کە تێدەپەڕی، لەمیانەی گریاندا پێدەکەنی و بەخێرایی دەهێنام. پردەکانم دەبینین، ئاپارتمانگەلی چەند نهۆم و دوکەڵ زەدە، پارک و کڵێساگەل، داربەڕووی ڕووت و بێ گەڵا، خەڵکی کە پەلەپەل بەشەقامە پانوپۆڕ و ڕووناکەکاندا هەنگاویان دەنا. لەنێو داوە هەڵواسراوەکانی باراندا، ڕوخساری ئەفسووناویی و ئێسک سووکی پاریسم دەبینی کە لەنێو ئەو تاریکییەدا زەردەخەنەی دەهاتێ و پرشنگی دەدا، تەواوێک وەک وەدیارکەوتنی جۆلا لەودیو تاڵە دەزووەکانی مەکۆی جۆلاییەوە.

لەخۆم دەپرسی: "ئاخۆ دەبێ ئەم شارە چیی بۆ من پێ بێ؟ ئەم شارەی کە لەڕادەبەدەر تامەزرۆی دیداری بووم!" سەرزەنشتی ڕۆحی ئادەمیزادم دەکرد کە

ناتوانێ بۆ نیو سەعاتێکیش چییە پێشبینیی ئاینده بکات. ئاخۆ دەبێ ڕۆح دەستەوئەژنۆ دانیشێ و پاڵی لێ بداتەوە و چاوەڕێ کا تا ئەوەی لەدایک نەبووە لەدایک بێ؟ ئاخۆ دەبێ ئەویش وەک جەستە فشەڵ و بێ بونیاد بێ؟ سەرم سوڕمابوو لەوەی ئایا دەتوانم لەم شارە گەورەیەدا ئەو شتە بدۆزمەوە کە بەدوایدا دەگەڕێم؟ بەڵام هەر بەڕاست من بەدوای چییدا دەگەڕام و دەمویست چیی بدۆزمەوە؟ مانای وایە ئیدی ئەو مورشیدە تاجی دڕک لەسەرە ناتوانێ تینوێتیم بشکێنێ؟ ئەو مورشیدەی کە وەکی ڕێنوێنێک بەسەر ترۆپکی چیایەکی لە بەرد و خوێن ڕۆنراوەوە ڕاوەستاوە و ڕێگەی پیشان دەدام. ناشێ قسەی باوە یەواکیم بێ کە هانی دەدام گەر دەخوازم بچمە بەهەشت، ئەوا دەبێ بەدۆزەخ و بەرزەخی زەمینیدا تێپەڕم تا شادومانیی و ئازار و گوناه ئەزموون بکەم و پاش ئەوە لەڕێی گەیشتن بەڕزگاریی، لە شادومانیی و ئازار و گوناه تێپەڕێنم؟

ڕووناکیی کەمێک سەری بەرز کردبۆوە. خۆرێکی ڕوون خۆی بەم ئاسمانە غەریبەدا هەڵواسیبوو کە لە تەم و خەمۆکیی و هاوگونجاوییەکی لەوەسف بەدەر پێکهاتبوو. چەند دەستوپێ سپیی بوو ئەم گالیسکەچییە یاڵ درێژەی گریکستان(*) لەم غەریبییەدا. ئاخر لەو دووراییانەڕا، لە نیشتیمانی خۆیدا، هەموو شتێکی ڕووت دەکردەوە و هەمدیس لەژێر ڕووناکیی خۆیدا دەیپۆشاندەوە و ڕۆحی وا لێ دەکرد کە وەک جەستە بینراو و ڕاشکاوانە بدرەوشێتەوە. شەیتانگەل لە کونجی تاریکی خۆیانەوە دەهاتنەدەر، ڕوناکیی تا سەر ئێسکی قەترانییان ڕۆدەچوو، ئەوانیشی وەک ئینسانەکان دەکردە مەخلوقگەلی پاقژ و لەپڕ شیرین. بەڵام خۆر لێرە جیاواز بوو، واتە ڕوخساری ئەرز و ڕۆح جیاواز بوو. دەبوو فێر ببین تەوێڵی نیوە ڕووناک، زەردەخەنەی شاراوە و ناسکی جوانیی تازەمان خۆش بوێ.

هەروا کە بەحیرسەوە دیقەتم دابووە درەخت و ماڵەکان، دیقەتم دابووە ژنانی ئارایشتکراو و کڵێساگەلی خەمین، بەخۆمدەگوت: "ئەمە ڕوخساری نوێی خوداوەندە، ئیدی دادەنەومەوە و نوێژی بۆ دەکەم."

یەکەمین بەرکەوتی من لەگەڵ ئەم ڕوخسارە نوێیەی ئەرزدا، نەشوەیەک بوو کە

(*) مەبەست لە خۆرە. و. ع

چەندین ڕۆژ و بگرە چەند هەفتەیەک درێژەی کێشا. شەقامەکان، پارکەکان، کتێبخانەکان، مۆزەکان، کڵێساگەلی گۆتیی، ژنان و پیاوان لە سینەما و جاددەکاندا. بەفرێکی دڵگیر کەوتبووە بارین، ئەمانیش سەرخۆش بوون و لەبەرامبەر ڕۆحی سەرخۆشمدا دەسووڕانەوە تا دواجار سەرمەستیی دەڕەوییەوە و دونیا خۆی ئارام دەکردەوە و لە جووڵە دەکەوت.

ڕۆژێکیان لە کتێبخانەی (قەدیس جنڤیاڤ)(*) سەرم بەسەر موتاڵاکردنی کتێبێکدا شۆڕکردبۆوە. کیژێک هات بۆ لام. کتێبێکی بەدەستەوە بوو وێنەی پیاوێکی تێدابوو. لەپی دەستی لەخوار وێنەکەوە دانا بوو تا ناوەکەی بشارێتەوە. کیژەکە بەسەرمدا دانەوێوە و بەسەرسوڕمانەوە دیقەتی دام. پاشان ئاماژەی بۆ وێنەکە کرد. لێی پرسیم:

– ئەوە کێیە؟

شانم لەقاند و وەڵامیم دایەوە: "لەکوێوە بزانم؟"

– ئەوە وێنەی تۆیە! بە موو جیاوازیتان نییە. سەیری نێوچەوان، برۆی پڕ و چاوە بەقووڵاچووەکانی بکە. تاقە جیاوازی ئەوەیە کە وی سمێڵێکی ئەستوور و شۆڕی هەیە و تۆ نیتە.

تەماشای وێنەکەم کرد و ڕاچڵەکیم.

هەروا کە هەوڵم دەدا دەستی کیژەکە لەسەر وێنەکە لابەرم، گوتم: "باشە، وێنەی کێیە؟"

– ناینناسیت؟ یەکەمجارە دەیبینیت؟ وێنەی (نیچە) یە!

نیچە! ناویم بیستبوو، بەڵام چ کتێبێکیم نەخوێندبۆوە.

– لەدایکبوونی تراژیدیا(**) یان زەرادەشت(***)ت نەخوێندۆتەوە کە دەربارەی گەڕانەوەی نەمریی و سۆپەرمانە؟

بە شەرمەوە گوتم: "هیچیان... هیچیان!"

(*) Bibliotheque Sainte - Genevieve

(**) The Birth of Tragedy

(***) Zarathustra مەبەست لە کتێبی (ئاوهای گوت زەرادەشت)ە. و. ف

کیژەکە گوتی: "لێرە بە!" وای گوت و بەڕاکردن ڕۆیشت، دوای ساتێک بەکتێبی زەرادەشتەوە گەڕایەوە.

بەپێکەنینەوە گوتی: "گەر خاوەنی ئەقڵ بیت و ئەو ئەقڵەش برسیی بێ، ئەوا ئەم کتێبە ئەقڵت بەهێز دەکا و خۆراکی دەدات!"

*

ئەو ساتەوەختە یەکێک بوو لە چارەنووسسازترین ساتەوەختەکانی ژیانم. بەهۆی دەخاڵەتی کیژێکی نەناسیاوی زانکۆوە، قەدەر لە کتێبخانەی سانت جنڤیاڤ بۆسەیەکی بۆ نابوومەوە. ئەو دژە مەسیحە، ئەو جەنگاوەرە ئاگرینە لەخوێندا شەلاڵە لێرە چاوەڕێی دەکردم.

سەرەتا تەواوێک زەندەقی بردم. ئاخر ئەو خاوەنی هەموو شتێک بوو، خاوەنی چنگاڵ و ددان و باڵی ئیبلیس، سەرکێشی و چەتوونیی، زەینێکی سەرچڵ، تووڕەیییەکی شێتانە بۆ وێرانکردن، گاڵتەجاڕیی و گومان و پێکەنینی کوفرامێز، ئەو هەموو ئەمانەی هەبوون.

بەڵام کوفر و خۆبەزلزانییەکەی ڕایانچڵەکاندم. مەترسیی سەرمەستی کردم. بەترس و ئومێدەوە خۆم فڕێدایە نێو کتێبەکەیەوە. واپێدەچوو ڕێم کەوتبێتە ناو دارستانێکی خەتەرناکی پڕ لە دڕندەی برسیی و گژوگیای سەرگێژکەرەوە.

ڕۆژانە نەمدەتوانی چاوەڕێی تەواوبوونی وانەکانم لە سۆربۆن بکەم و تا شەو ددان بەخۆدا بگرم. دەمویست هەرچیی زووترە خۆم بگەیەنمەوە ماڵەوە و کتێبەکانی بخوێنمەوە. کتێبەکانی لەسەر مێزەکەم هەڵچنرابوون. پەلەم بوو لە بەرخۆدانەکەیدا بەشداربم. هێور هێور بەدەنگی ڕاهاتم، بە هەناسە تەنگییەکەی، بەهاوارە پڕ لە ئازارەکانی ڕاهاتم. تا هەنووکە نەمدەزانی کە ئەم دژە مەسیحە – ئەلعان ئەوەم هەڵگۆزیوە– تەواوێک وەک مەسیح بەرخۆدان دەنوێنێ و عەزاب دەچێژێ و هەندێ جاریش لە ساتەوەختە کارەساتاوییەکاندا ڕوخساریشیان دەبێتە یەک ڕوخسار.

گوتەکانیم پێ گومڕایانە و سۆپەرمانەکەشی بکوژی خوداوەند بوو. بەڵام ئەم یاخیگەرە خاوەن سیحرێکی پەنهان بوو. سیحری پەیڤەکانی بونیادەمی گێژ و مەست دەکرد، دڵیان دەخستییە سەما. لەڕاستیدا فیکری وی سەمایەکی

دیۆنیزیۆسیی بوو، لە نائومێدترین ساتەوەختی تراژیدیی ئینسانی و ژوور ئینسانیدا خوداوەندێکی شیفابەخش بەسەرکەوتنەوە هەڵدەسایە سەرپا. ناچار بووم عەزاب و نەخوەت و سەفای وی ستایش کەم، هەروەها سەرسامیش بووم بەو دڵۆپە خوێنانەی کە بەسەر برۆکانیدا چۆڕاوگەیان بەستبوو. وەک بڵێی ئەم دژە مەسیحەش تاجی دڕکی بەسەرەوە بێ.

بە تەرزێکی نائاگایانە، ئەم دوو ڕوخسارە، واتە ئەم مەسیح و دژە مەسیحە، وردە وردە لەزەینمدا یەکانگیر دەبوون. کەواتە بڵێی ڕاست بێ کە ئەم دووە دوژمنی هەمیشەیی یەکدی نەبوون؟ ئاخۆ شەیتان دوژمنی خودا نەبوو؟ ئاخۆ دواجار شەڕ لە خزمەتی خێردایە و هاوکاریی دەکات؟ بەمرووری زەمەن، هەروا کە کارەکانی ئەم پێغەمبەرە دژە خوداوەندم موتالا دەکرد، پلەپلە گەیشتمە یەکانگیرییەکی سۆفییانەی سافیلکانە. پلەی یەکەم لە سەرەتادا وەک بەخۆم دەگوت: خێر و شەڕ دوژمنی یەکدین. پلەی دووەم و سەرەوە: خێرو شەڕ هاوکاری یەکترن، دوا پلە، دوا پلەیەک کە حاڵی حازر توانیم بیگەمێ ئەمە بوو: خێر و شەڕ یەکێکن. لەم پلەیەدا ڕاوەستام، لەو بەدگومانییە لەرز دایگرتم کە لە ئەقڵمدا پرشنگی دا، لەرزم لێ هات: ئاخر دەشێ ئەم قەدیسە کافرە بیەوێت هانم بدا تا ببمە بەشداری کوفرەکەی!

تەواوی زستانم بەم شەڕەوە بەسەر برد. بە مرووری زەمەن گۆڕەپانی ئەم جەنگە گچکەتر بۆوە. هەناسەی دوژمنم هەڵدەمژت. هەناسەی قووڵ و ئازاراویی لە دوورایییەکی زۆرەوە، تا ڕق بەلایەکدا کەوت و بێئەوەی بەخۆم بزانم جەنگەکە بووە ئامێز بۆ کردنەوە. پێشتر لەهەموو ژیانمدا بەئاوها بەڵگە و سەرسوڕمانێکەوە هەستم نەکردبوو بەوەی کە ڕق بەتێپەڕینی بەلێکحاڵیبوون و سۆز و هاودڵییدا دەتوانێ ببێتە ئەڤین. بەخۆم گوت: دەکرێ لە جەنگی نێوان خێر و شەڕیشدا هەمان شت ڕووبدا، وەک بڵێی لە پێشان یەکێک بووبن و پاشان لێک جیابووبێتنەوە و ئەلعانیش لەجەنگدا بن تا هەمدیس یەکانگیر ببنەوە. بەڵام دیاربوو زەمەنی ئاشتی تەواوەتیی نەهاتبوو. لەگەڵ ئەمەشدا، دەمتوانی لەمیانەی ئەزموونی خۆمەوە حوکمی ئەوە بدەم کە ئاوها زەمەنێک دەڕەخسێ، واتە ڕۆژێک دێ کە ددان بە خەسم و بەشداریکردنە ئازادانەکەیدا لەم پێکهاتە مەزنەی کە ناونراوە کەونی هاوئاهەنگ _ کۆسمۆس، دەنرێ. بەمانایەکی تر هاوئاهەنگیی و یەکانگیریی– هارمۆنیی.

ئەی شەهیدی مەزن، ئەوەی بەر لەهەموو شتێک ڕایتەکاندم، ژیانە تراژیدییە پیرۆزەکەت بوو. نەخۆشیی دوژمنێکی گەورە و هاوڕێیەکی گەورەت بوو، تا مردن بەرامبەرت وەفادار مایەوە. هەرگیز دەرفەتی حەوانەوە و ئەوەی پێنەدایت کە وەک خۆت بمێنیتەوە. هەرگیز ڕێگەی نەدایت بڵێیت: ئێرەم باشە، لێرە ناڕۆم. تۆ بڵێیسە بوویت، کڵپەت سەند، کوژایتەوە، لەدوای خۆتەوە خۆڵەمێشەکەت جێهێشت و ڕۆیشتیت!

بەڵێ دەزانم لەکوێوە دێم
تینووم هەروەک بڵێسە
دەسووتێم و دەسووتێنم
دەستم بەر هەر شتێک بکەوێ دەبێتە ڕووناکی و
هەر شتێکیش لەدوای خۆمەوە جێبێڵم
دەبێتە ڕەژوو
هەر بەراست... ئەز بڵێسەم.

کە بەهار هات، هەوا کەمێک گەرمتر بوو، بڕیارم دا دیدەنیت بکەم تا شوێنپێی دڵۆپە خوێنە گەرمەکانی تۆ لەسەر ترۆپکەکانی بەرخۆدان و شەهیدبوونی قارەمانانەت هەڵگرم.

سەرلەبەیانییەکی باراناویی، بەنێو تەمومژ و لەنێو کۆڵانە تەنگەبەر و قوڕاوییەکانی گوندەکەتانا بەدواتا دەگەڕام. پاشان ماڵی دایکتم لە شارۆچکەیەکی ئەولاتر بینییەوە. شارۆچکەیەک بەکڵێسا گۆتی و بڵندەکانییەوە. لەمیانەی نۆرەتا توندوتیژەکانتا، پەنات بۆ ئەو ماڵە دەبرد و لەوێ پەنات دەگرت. ئینجا شەقامە مەلەکوتییەکانم بەدرێژایی کۆرنیشی جەنەوا بینین، هەمان ئەو شوێنەی کە تۆ چێژێکی گەورەت لە زەریا و شیرینیی ئاسمان و خەڵکە خۆنەویستەکانی دەبرد. ئاخر تۆ هێند میهرەبان و خۆنەویست و هەژار و شادومان بوویت کە پیرێژنانی دەرودراوسێ ناویان نابوویت قەدیس. بیرت دێ، لە سەرەتاوە نەخشەی ئەوەت دادەڕشت کە ژیانێکی زۆر ساکار و هێمن بگریتەبەر...(نیازمە بەشێوەیەک سەربەخۆ بم کە سەربەخۆیی من نەبێتە مایەی ئازاردانی هیچ کەس، غرووڕێکی شاراوە و

نەوازشکارانەم هەبێ. بێ خەم بنووم، خۆم لە شەراب خواردنەوە بەدوورگرم، بەدەستی خۆم خواردنی هەژارانەم ئامادەکەم، هاوڕێگەلی بەناوبانگ و خۆسەپێنەرم نەبێ، لە ژنان نەنۆڕم، ڕۆژنامە نەخوێنمەوە، بەدوای ناوو ناوبانگدا نەچم، تەنێ لەگەڵ خەڵکانی ڕیزپەڕدا هەستم و دانیشم. خۆ گەر کەسێکی ڕیزپەڕم دەس نەکەوت، ئەوا لەگەڵ خەڵکانی ئاساییدا تێکەڵ بم.)

تەواوێک سەرسام بووم کاتێک لەژێر خۆرەتاوێکی بەهارییدا لە (ئەنگادین)، لەنێوان (سیلسماریا) و (سیلڤا پلانا)دا بەدوای ئەو بەردە شێوە قووچەکییەدا دەگەڕام کە لەوێ بۆ یەکەمجار خەونی (گەڕانەوەی نەمریی) بوونی لەخۆ گرتیت. بەناڵە و گریانەوە هاوارت کرد: گەرچی ژیانم تاڵە و بەرگە ناگیرێت، بەڵام با هەر بەبەرەکەت بێ و هیوادارم هەر دووبارە و دووبارە بێتەوە! چونکە لەزەتی تاڵی قارەمانانەت دەچەشت، لەزەتێک کە بەلای ڕۆحە نەوییەکانەوە لە شەهادەت دەچوو: بینینی هەڵدێرەکەی بەردەمت و بەرەو پێشڤەچوون بێئەوەی ترس سازشت پێ بکات.

ترۆپکەکانی دەوروبەرم لەژێر هەتاودا هەڵمێکی شینیان دەردەدا. لە دوورەوەڕا دەنگێکم دەژنەفت و بینیم لە ناکاوێکڕا چیایەک بەفر هەرەسی هێنا. بیرم هاتەوە هاوڕێکەت چیی بۆ نووسیبوویت. بۆی نووسیبوویت: (کە کتێبەکانت دەخوێنمەوە، وا هەست دەکەم لە دوورەوە تافە تافی قەڵبەزە دەبیەم!)

لە ڕێگەمدا بەناو سیلسماریا دا، کاتێک لە پردێکی بچووک دەپەڕیمەوە کە بەگۆڕستانێکی هاکەزایی کۆتایی دەهات، لەرزەلەرز بەلای ڕاستدا لام کردەوە، تەواوێک وەک هەستپێکردنی زەردەشت لەلاتەوە، منیش هەمان شێوە هەستم دەکرد سێبەرەکەم بووەتە دووان و تۆ لە تەنیشتمەوە دەڕۆیت.

ئەی شەهیدی مەزن، تەواوی جەنگ و میحنەتەکانت لەزەینمدا وەدیاردەکەون. کاتێک کە لێوڕێژ بوویت لە جحێڵیی و ئارەزوو، هەمیشە پاڵەوانانت دەخستە بەر لێزمەی پرسیار تا ئەو پاڵەوانە هەڵبژێریت کە دڵت قۆرخ دەکات. ئیدی ئەو ڕۆژە هات کە لەگەڵ شۆپێنهاوەر، ئەو بەرەهمەنەی باکووردا ڕووبەڕوو بیتەوە. لەبەر پێیدا دانیشتی و کەوتیتە دۆزینەوەی خەونی قارەمانی و نائومێدانەی ژیان: دونیا خوڵقێنراوی خودی خۆمە. هەموو شتێک، چ دیار و چ نادیار، خەونێکی

فریودەرانەیە. جگە لە ئیرادە چ شتێکی تر بوونی نییە، ئەویش ئیرادەیەکی نابینا، بێ سەرەتا، بێ کۆتایی، بێ ئامانج، سەرەڕۆ، نە ئەقڵیی و نە نائەقڵیی، بەڵکو هیۆلایی. کاتێک دەکەوێتە چوارچێوەی زەمەن و شوێنەوە، دەبێتە شێوەگەلی بێ شومار. ئەم شێوانە دەسڕێتەوە، پاشان شێوەی نوێ دەخوڵقێنێ و هەمدیس دەیانپلیشێنێتەوە و تا هەتا هەتایە بەم شێوەیە بەردەوام دەبێ. شتێک نییە بەناوی پێشڤەچوون. چارەنووس لەژێر فەرمانی ئەقڵدا نییە. ئایین و ڕەوشت و فیکرە مەزنەکان تەسەللایەکی بێ نرخن و تەنێ بەکەڵکی ترسنۆک و گێلۆکەکان دێن. ئینسانی بەهێز کە ئەمە دەزانێ، ئەوسا بەئارامیی ڕووبەڕووی زنجیرەیەک وەهم لەدونیادا دەبێتەوە و بەبینینی دەمامکی چەند شێوە و تەمەن کورتی مایا(*) دڵشاد دەبێ.

ئەی پەیامبەری ئایندەی ئینسانی باڵا، هەموو ئەوەی کە پێشتر پێشبینیت کردبوو، هەنووکە بەوێنەی تیۆرییەکی تۆکمە و چنراو وەدیار دەکەوێتەوە و دەگاتە ترۆپکی خەونی قارەمانیی. شاعیر و فەیلەسووف و جەنگاوەر کە پێشتر لەنێو دڵتا بەشەڕهاتبوون دەبنە برا. ئیدی زاهیدی جەحێڵ، لە موزیک و گۆشەگیریی و پیاسە درێژەکانیدا بۆ ماوەیەکی دیاریکراو تامی بەختەوەریی دەچێژێ.

جارێکیان کە لە چیا بارانێک بەلێزمە بەسەرتا دای کرد، نووسیت: "چی لە واتا ئەخلاقییەکان بکەم؟ چی لە ئەمە بکە و ئەوە مەکە بکەم؟ برووسکە و تۆفان و تەرزە شتێکی ترن، هێزی ئازاد و خاڵیین لە وانەی ئەخلاقیی. چەند بەختەوەر و بەهێزن ئەو قودرەتانەی کە دوورن لە گوشاری فیکر!"

ڕۆژێکیان لە بەهاری جەحێڵییدا، کاتێک قەدەر تۆی لەگەڵ مورشیدەکەی ترت، دوای شۆپێنهاوەر بەیەک ناساند، ڕۆحت تەژی بوو لە تاڵی و تفتیی. ئەو پیاوە (ڤاگنەر) بوو، پیاوێک کە گەورەترین لەزەتی ژیانی پێ بەخشیت.

(*) Maya لە بنەڕەتدا هێزی سیحر و جادووە، لە کۆتایی دونیادا هێزی مایا لە کار دەوەستێ و هەموو شتێک دەگەڕێتەوە بۆ ئەسڵی خۆی. مایا نە واقیعییە و نە ناواقیعیی، نە بوونە و نە عەدەم، لە هەمان کاتدا نەبوون و عەدەمیشە. مایا مەرزی نێوان وەدیارکەوتنی بوون و دیارنەمانی بوونە. و. ف

ساتەوەختێکی مەزن بوو. تەمەنت بیست و پێنج ساڵان بوو، هەڵسوکەوتت ئارام و شکۆدار و چاوانت ئاگرین و بەقووڵاچوو. ڤاگنەر تەمەنی پەنجا و نۆ ساڵان بوو، لە ترۆپکی هێزدا، تەژی لە خەون و کار، هێزێکی سروشتیی بوو کە بەسەر سەری نەوەی نوێدا تەقییەوە. بەجحێڵانی دەگوت: "شانۆیەکم دەوێ تیایدا بەئازادی بکەومە داهێنان، وەرن و ئەوەم بدەنێ. خەڵکێکم دەوێ لە قسەکانم بگەن، دەی ئێوە ببنە خەڵکی من! یارمەتیم بدەن، ئەرکی ئێوەیە یارمەتیم بدەن، من بەرەو باڵاییبوونتان دەبەم!"

هونەر تاقە ڕێگەی ڕزگاریی بوو. ڤاگنەر ئاوها بۆ (شا لویس)ی نووسی: (هونەر لەنومایشکردنی ژیاندا بەشێوەی گەمە، ترسناکترین لایەنەکانی ئەو ژیانە دەکاتە وێنەی جوان. بەو جۆرە بەرەو باڵاییمان دەبا و سەبووریمان دەداتەوە.)

بەوردیی گوێت ڕادەدێرا و وشەکانی مامۆستات دەکردە گۆشت و خوێن و لەپاڵیدا دەجەنگایت. سەرنجی فەیلەسووفانی پێش (سوکرات)ت دەدا. ناکاو لەئەرزەوە، قۆناغێکی گەورە و قارەمانانە لەپێش چاوانتدا وەدیارکەوت، قۆناغێکی پڕ لە پریشکی بەسیرەت و خەرافەی ترسناک و بیری تراژیدییانە و ڕۆحگەلی خەمین کە هەڵدێریان بەئەفسانەگەلی شادیهێن دادەپۆشی و بەسەریدا زاڵ دەبوون. ئێرە ئیدی گریکستانی ئەفسانەیی نەبوو کە مامۆستایانی قوتابخانە بۆیان وێنا کردبووین، بەڵکو سەرزەمینێکی بەختەوەر و هاوسەنگ بوو کە بەئارامییەکی دڵسافانە و زەردەخەنەئامێزەوە ڕووبەڕووی گریان و مەرگ دەبۆوە. ئەم ئارامییە لە کۆتاییدا دەهات: ئەمەش بەری درەختێک بوو کە کەوتبووە ژاکان. بەر لەهاتنی ئارامیی، بێ سەروبەریی لە سینگی گریکستاندا نەعرەتەی دەکێشا. خوداوەندێکی کێویی– دیۆنیزیۆس– لە چیا و ئەشکەوتەکاندا، ژنان و پیاوانی بۆ سەمایەکی شێتانە ڕادەکێشا. تەواوی گریکستان وەکی مایناد(*) سەمای دەکرد.

بەتین و تاوی ئەقڵی تراژیک، هەنووکە هەوڵت دەدا کەرت کەرتیی خەونەکەت لە گشتێکدا جێگە بکەیتەوە. ئاپۆڵۆ و دیۆنیزیۆس، دوانەیەکی پیرۆز بوون کە

(*) Maenad لە ئەفسانەی گریکییدا ماینادەکان لەگەڵ دیۆنیزیۆسدان. تاجی لاولاو بەسەرو ڕمی تایبەتیی یاخۆ جامیان بەدەستەوە بووە و گوزارشتکەری ڕۆحی بەدمەستیی بوون. و. ف

تراژیدیایان هێنایە دونیا. ئاپۆڵۆ خەونی هاوئاهەنگی و جوانیی دونیا دەبینێ. بێ جووڵە، لەئابڵوقەی ئیندیڤادیۆلییەتی خۆیدا دەمێنێتەوە، هێور و دڵنیا لەنێو زەریای بەلرفەی دیاردەکاندا ڕادەوەستێ و چێژ لەو شەپۆلانە دەبینێ کە دەرژێنە خەونەکانییەوە. نیگای لێوڕێژە لە نوور. تەنانەت کاتێک خەم یان تووڕەیی کۆنترۆڵی دەکەن، هاوسەنگیی مەلەکوتییانەی لەق نابێ.

دیۆنیزیۆس گەمارۆی ئیندیڤادیۆلییەت تێکوپێک دەدا. خۆی هەڵدەداتە ناو زەریای دیاردەکان و شوێنپێی شەپۆلە ترسناک و ڕەنگاوڕەنگەکان هەڵدەگرێ. ئیدی ئینسان و گیانەوەرانی کێویی دەبنە برا، مەرگ لەشێوەی یەکێک لە دەمامکەکانی ژیاندا وەدیار دەردەکەوێ. وەهمی (چەند شێوە) دوو کەرت دەبێ و ئیدی خۆمان ڕوبەڕووی حەقیقەت دەبینینەوە. کام حەقیقەت؟ حەقیقەتی ئەوەی ئێمە هەموومان یەکێکین، هەموومان پێکەوە خوداوەند دەخوڵقێنین، حەقیقەتی ئەوەی کە خوداوەند سەلەفی ئینسان نییە بەڵکو وەچەیەتی.

گرێکییەکان لەپاڵ قەڵای ئاپۆڵۆدا، لەسەرەتادا هەوڵیان دا شوورایەک لەبەردەم ئەم هێزە جڵەو نەبووە دیۆنیزیۆسییەدا هەڵچنن کە لەئەرز و زەریاوە دەهات تا خۆی بگەیەنێتە سەرزەمینی گرێکستان. بەڵام نەیانتوانی بەتەواوەتیی دیۆنیزیۆس کەوی بکەن. ئیدی پاشان پێکەوە بوونە هاوڕێ و تراژیدیایان خوڵقاند.

دێوە دیۆنیزیۆسییەکان لە دڕەندەیی داماڵران و ویقاری ڕووگیری خەون نوقمی شکۆی کردن. بەڵام دیۆنیزیۆس وەک پاڵەوانی هەمیشەیی و تاقانەی تراژیدیا مایەوە. تەواوی قارەمان و ژنە قارەمانانی تراژیدیا دەمامکی ئەم خوداوەندەن، ئەوان زەردەخەنە و فرمێسکی ناسکن و بەشکۆی ئاپۆلۆنیی دەدرەوشێنەوە.

پاشان تراژیدیای گرێکیی لەناکاو مەحف بوو. شیکاریی لۆژیکانە کوشتی. سۆکرات بەدیالێکتیکی خۆی، هۆشیاریی ئەپۆلۆنیی و مەستیی دیۆنیزیۆسییانەی لەناوبرد. تراژیدیا لای یۆربیدس، لەبری سۆزی خواوەندانە، بۆ ئاستێکی ئینسانیی دابەزی و بووە مەوعیزەیەکی سۆفیستایی بۆ بانگەشەی بیری نوێ. ئیدی جەوهەرە تراژیدییەکە ڕەوییەوەو بزر بوو.

بەڵام مەستی دیۆنیزیۆسیی وەک خۆی مایەوە و لە سوننەتە نهێنیی و ساتەوەختی نەشوە مەزنەکانی ژیانی مرۆڤدا درێژەی بەمانەوەی خۆی دا. بەسەرسوڕمانەوە

لەخۆت دەپرسی ئاخۆ هەمدیس خۆی لە قلافەتی بالای هونەردا دەڕازێنێتەوە؟ ئایا ڕۆحی سۆکراتیی- بەواتایەکی تر زانست- هەتا هەتایە دیۆنیزیۆس بەزنجیرکراویی دەهێڵێتەوە؟ یاخۆ هەنووکە کە ئەقڵی ئینسان پەی بە سنوورەکانی خۆی بردووە، دەشێ شارستانییەتێکی نوێ کە سۆکرات ڕوخساری بێ- سوکراتێک کە دواجار موزیکی دەژەند – وەدیارکەوێ؟

تا ئەم قۆناغە، ئامانجی شارستانییەتی ئێمە بیریاری ئەسکەندەرییە بوو. بەڵام تاجی سەر سەری زانست لەق ببوو. ڕۆحی دیۆنیزیۆسیانە هەمیشە لەڕاچەنیندا بوو. موزیکی ئەڵمانیایی لە (باخ)ەوە تا ڤاگنەر ڕاگەیەنەری ئەو ڕاچەنینە بوو. سپێدەی شارستانییەتێکی تراژیکی نوێ لە وەدیارکەوتندا بوو. تراژیدیا لە ئەزموونی لەدایکبوونێکی تردا بوو. ئیدی چۆن ئەم دونیا وەهمییە، چۆن ئەو بەرەهوتە تاریک و نووتەکەی شۆپینهاوەر گۆڕا و چۆناوچۆنی هەموو شتە بێ گیان و مردووەکان کەوتنە ناو گەرداوی ڕەخنەی ئەڵمانیاییەوە!

پێغەمبەری جحێڵ هاواری کرد:(بەڵێ هاوڕێیانم! فێربن وەک من باوەڕ بەژیانی دیۆنیزیۆسیی و لەدایکبوونەوەی تراژیدیای دیۆنیزیۆسیی بێنن. سەردەمی سۆکراتیی کۆتایی هات! ڕمی باخۆس بەدەستەوە بگرن، تاجی لاولاو لەسەر نێن، بوێرن ببنە ئینسانی تراژیک، خۆتان بۆ جەنگی مەزن ئامادەکەن، باوەڕتان بەدیۆنیزیۆسی خودای خۆتان هەبێ!)

ئەی نیچە، ئاوها بوو ئەو ئومێدگەلەی کە لەسەر کارەکانی ڤاگنەر هەڵتچنیبوون.

شارستانی تراژیدیایی نوێ لە ئەڵمانیاوە هەڵدەقوڵی. ئەسخیلۆسی نوێ زرپ و زیندوو لەپێش چاوانتا دەجەنگی. وی سەرگەرمی ئەفراندن و دەیخواست کۆمەکی بکەین.

بەڵام پێشبینییەکانی تۆ چ وەڵامێکیان نەورووژان. لێکۆڵەرەوان تەحقیریان دەکردیت و نەوەی نوێش بێ جووڵە. گینگڵت دەدا و گومان چەنگاڵی بەبوونتا دەکرد. بەڕادەیەک کە ئیدی کەوتیتە گومان لەوەی ئینسانی هاوچەرخ بگاتە بالایی. نەخۆش کەوتیت و قوتابییەکانیشت لە زانکۆ دەسبەردارت بوون.

ئازارێک دڵی دەگوشیت. شاعیرەکەی ناخت هەڵدێرەکەی بەگوڵی هونەر دەپۆشاند،

بەڵام فەیلەسووفەکەی ناخت کە بەبەهای مەرگ ئارەزووی فێربوونی هەبوو، ڕقی لەهەر تەرزە ئارامییەک بوو بەئارامیی هونەریشەوە. یەکەمیان– شاعیرەکە _ دەیخوڵقاند و ئومێدی دەژیانەوە، دووەمیشیان – فەیلەسووفەکە – ڕاڤەو شیکاریی دەکرد و نائومێدیی دەژیانەوە. ئەقڵی ڕەخنەییت بتەکانی دەشکاند. هەمیشە لەخۆت دەپرسیی:(هونەری ڤاگنەر چ بەهایەکی هەیە؟ هونەرێکی بێ شێوە و بێ باوەڕ، ئەوە چ نەبوو جگە لە سۆفیستاییەکی بەتاڵ لە سەرمەستیی و نەجابەتی پیرۆز، ڕێک وەک هونەرەکەی یۆربیدس. هونەرێک کە تەنێ بەکەڵکی خەڵکانی فێدار و تەڵەکەباز و پەککەوتوو دێ!) هەنووکە نیمچە خوداوەندەکەی تۆ بۆ مەرزی مرۆڤێکی ڕیاکار هاتبووە خوار. فریوی دابوویت، لەسەر بەڵێنی خۆی نەبوو. هەنووکە کاری لەسەر بابەتە مەسیحییەکان دەکرد و ئۆپرای (پارسیفاڵ)[*]ی دەنووسی. قارەمان– هەمان ئەو کەسەی کە بەڵێنی دا ئەفسانەی نوێ بخوڵقێنێ و پڵنگی ئەقڵ بەگالیسکەکەی دیۆنیزیۆسەوە ببەستێ– تێکوپێک شکاو لەبەر پێی خاچدا کەوتبوو.

هونەر حەقیقەتی ترسناک بەوێنەی جوان دەپۆشێ، هەر بۆیە دەبێتە تەسەللای ترسنۆکان. ئەمە بوو هاواری تازەی تۆ. بەڵام ئێمە چیمان کردبا؟ دەبێ حەقیقەت بدۆزینەوە گەر ئەو دۆزینەوەیە بە بەهای وێرانبوونی دونیاش بێ!

ئەم هاوارە نوێیە، پێچەوانەی هاواری یەکەم بوو. ڕەخنەگرەکەی ناخت بەسەر شاعیردا سەرکەوت و حەقیقەت جوانیی بەزاند. بەڵام هەنووکە شۆپینهاوەریش نەیدەتوانی برینی خواستە زەینییەکانت هەتوان کات. ژیان نە بەتەنها ئیرادە بۆ ژیان کردن بوو، بەڵکو ئیرادە بوو بۆ دەسەڵاتکردن. ژیان پاراستنی خود دەرمان ناکا، بەڵکو ئارەزووی پاوانخوازیی و کۆنترۆڵکردنی هەیە.

هونەر چیدی ئامانجی ژیان نەبوو. بەڵکو پشوویەکی کەمخایەن بوو لە جەنگی ژیاندا. مەعریفە باڵاتر لەشیعر و سۆکراتیش گەورەتر لە ئەسخیلۆس. گەرچیی حەقیقەت مەرگبارە، بەڵام لە درەوشاوەترین و بەسەمەرترین درۆکان باڵاترە.

بەدڵێکی شکاو و جەستەیەکی نەخۆشەوە، دەرگا بەدەرگا و کێو بەکێو دەگەڕایت. گەرما لەپەلوپۆی دەخستیت، بەفر چاوانتی دەبرژاندەوە، با ئەعسابی بەر قامچیی

(*) Parsifal ئۆپرای پارسیفال لە ستایشی مەسیحییەت و بەزەیی و ئەڤینی عاریفانەدا. و.ف

دەدایت. بەهۆی بێ خەوییەوە خووت بە بەکارهێنانی ماددەی هێورکەرەوەوە گرت. لە ژووری ساردو ناخۆش و پەڕپووتدا دەژیایت. بەڵام بەشانازییەوە دەتگوت: ئینسانی نەخۆش بۆی نییە نەفرەت لەژیان بکا. سروودی خۆشنوودی و لەشساخیی، سرک و درەوشاوە لەناخی ئازارەکانتەوە هەڵدەقوڵی.

هەستت دەکرد تۆوێکی مەزن لەناختا شین دەبێ و هەناوت دەجوێ. ڕۆژێکیان لە ئەنگادین پیاسەت دەکرد، لەناکاوێکڕا ڕاوەستایت. کاتێ بیرت لەوە کردەوە کە زەمەن بێ سنوورە و ماددەیش سنووردار، ترس سەراپاتی لەخۆگرت. بۆیە دەبێ بەناچاریی ساتەوەختێکی نوێ بەڕێوەبێ کە تەواوی پێکهێنەرەکانی ماددە، ڕێک وەکی پێشوو، هەمدیس لەدایک ببنەوە. دوای هەزاران سەدە، کەسێکی وەک تۆ – لە راستیدا خودی تۆ– هەمدیس لەسەر هەمان ئەم گردۆڵکەیە ڕادەوەستێ و هەمان بیرۆکەی بۆ دێ. ئەمە تەنێ یەک کەڕەت ڕوونادات، بەڵکو ژمارەیەکی بێ شومار جار. بەم جۆرە چ ئومێدێک نییە بەئایندەیەکی باشتر، چ ڕزگارییەک لەگۆڕێ نییە، بۆ هەتا هەتایە و بەهەمان جۆر و بەشێوەیەکی یەکسان بەدەوری ڕەوڕەوەی زەمەندا دەسووڕێینەوە. بەم ڕێگەیە، تەنانەت زوو تێپەڕترین شتەکانیش بەنەمریی دەگەن و ناچیزەترین کردارەکانمان گرینگییەکی لەڕادەبەدەر وەدەس دێنن.

لە نەشوەی ئازاردا غەرق دەبوویت. گەڕانەوەی نەمریی، مانای ئەوە بوو کە عەزابی تۆ بێ کۆتایی و عەزابی دونیاش بێ چارەسەر. بەڵام غرووری زاهیدانەت هانی دایت کە بەخۆشنوودییەوە دەرگا بەڕووی شەهادەتدا واڵاکەیت.

بەخۆت دەگوت: "دەبێ شاکارێکی نوێ بخوڵقێنرێ، ئەرکی منە بیخوڵقێنم تا ئینجیلێکی تر بە بەشەرییەت ڕاگەیەنم. بەڵام لە چ قاڵبێکدا؟ سیستەمی فەلسەفی؟ نا! ئاخر فیکر دەبوو بەسەبکی غەزەل سەرکا. داستان؟ پێشبینیی؟ لەناکاوێکڕا فۆرمی زەردەشت لە زەینتدا پرشنگی دا.

لەمیانەی ئەم ئازارە چێژبەخشەدا بوو کە (لوسالوم) تۆی دۆزییەوە. ئەم سلاڤە ئاگرینە بەزەینێکی تەژی لە وورووژان و پەیجۆرییەوە لەبەرامبەر تۆی شەهیدی گەورەدا کڕنۆشی برد و لەدڵەوەڕا گوێی بۆ ڕادێرایت. تۆ سەخاوەتمەندانە ڕۆحی خۆت پێ دا، ئەوێکیش کە هەرگیز تینوێتیی نەدەشکا، بەزەردەخەنەوە تا دوایین

دڵۆپی لێ نۆشی. چەند ساڵێک دەبوو دەروازەی دڵت بەئاوها دڵنیاییەکەوە نەکردبۆوە، بڵێسەی تین و تاو و سەمەرێک کە ژنان لە ڕۆحی ئێمەدا پێی دەکەن، لەڕۆحتا پێنەببوو. هەستت کرد دڵت لەژێر زریّ جەنگییەکەتا دەتوێتەوە. ئەو دەمەوئێوارەیەی خۆت کرد بەهۆدە زاهیدانەییەکەتا، بۆ یەکەمین جار فەزای ژیانت بۆنی ژنی گرت و ئەو بۆنەت تا قووڵایی ڕۆحت هەڵمژت.

ئەی زاهید، شیرینترین ڕاچەنین تا ئەو چیایانەی کە پەنات تیایاندا گرت بەدواتا هاتن. بەئارامیی چاوەڕێی گەیشتنی نامەی ئەو ژنە بوویت. ڕۆژێکیان چوار بەیت شیعری بۆ ناردیت، تۆیش هەروا کە وەک کوڕێکی تەمەن بیست ساڵان دڵت وەخورپە کەوت، لەژێر دارسنەوبەرە لاکەوتەکانا کەوتیتە خوێندنەوەی:

ئەسیری چەنگاڵ و چاوانی تۆ
چۆناوچۆنی دەتوانرێت خۆ دەرباز بکرێت؟
گەر ببمە ئەسیری تۆ، ناخوازم هەڵبێم
پێم وانییە تەنێ بەوێرانکردنەوە بووەستیت
دەزانم تۆ بەسەر هەموو مەخلۆقێکی زەمینیدا تێدەپەڕیت
چ شتێک لەسەر عەرد نامێنێ دەستی لێوەنەدەیت
ژیان بەبێ تۆ دەکرێ جوان بکرێت
بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا... تۆ زۆر شایستەی ئەوەیت بژیت.

پاشان یەکسەر ڕۆژانی شوومی جودایی هاتن. ئەو ژنەت تۆقاند. دەتگوت دارستانێکیت شەوت بەسەردا هاتبێ. لەو تاریکاییەی تۆدا، ئەو ژنە نەیتوانی خوداوەندی گچکە ببینێ کە زەردەخەنەی بۆ دەکرد و قامکی نابووە سەر زاری. سەرلەنوێ شەهید بوویتەوە، نەخۆشی و گۆشەگیریی و بێدەنگیی هاتنەوە وێزەت. لە درەختێک دەچوویت کە لەژێر باری میوەدا چەمابێتەوە و خواخوای دەسگەلێکی بێ، بێن و میوەکانی بڕنن. چەندێک لەوسەری ڕێگەکان دەوەستایت و لە شارەکانی ئینسانت دەنۆڕی، کەچیی کەسێک نەدەهات. لە گۆشەگیریتدا هاوارت دەکرد: "ئاخۆ چ کەسێک نییە خۆشی بوێم؟ چ کەسێک نییە سووکایەتی و گاڵتەم پێ بکا؟ کوانێ کڵێسا نەفرەتەکانیم بەسەردا داباڕێنێ؟ کوانێ دەوڵەت سەرم بپەڕێنێ؟ من هاوار

دەکەم و هاوارەکەم، ئەریّ کەس گوێی لێم نییە؟"

ئۆف لەم تەنیایی و هیجرانی یارە! ئومێدێکی نوێ لەناوەوەتڕا پرشنگی دا- تۆوێکی نوێ، سۆپەرمان - سۆپەرمان بوو کە ئامانجی دونیای پێکدەهێنا. ئەو بوو کە ڕزگاریی لە لەپی دەستیدا و ئەو بوو وەڵامی پرسیارە دێرینەکانتی دەدایەوە. وەڵامی ئەو پرسیارەی کە ئاخۆ دەکرێ ئینسانی هاوچەرخ بەباڵایی بگات؟ بەڵێ دەشێ، ئینسان دەتوانێ بەباڵایی بگات. مەسیح ئەم باڵاییەی بەئینسان نەدەدا، وەک ئەوەی ڤاگنەر لە کارە نوێیەکەیدا وەعزی بۆ دەدا، بەڵکو لەڕێگەی خودی ئینسانەوە، لەڕێگەی فەزڵ و هەوڵەکانی ئۆرستۆکراتییەتی نوێوە ئینسان دەیتوانی سۆپەرمان وەدی بێنێ. گەڕانەوەی نەمریی چنگی لەگەرووت نابوو. سۆپەرمان(*)ێکی نوێ بوو کە دەیتوانی بەسەر ترسی ژیاندا زاڵ بێ. هونەر نا، بەڵکو هێز. ئەی دۆنکیشۆت، تۆ خوداوەندت بەئاشێکی هەوایی زانی و کەوتیتە وێرانکردنی.

هاوارت کرد: "خوداوەند مرد!" وات گوت و ئێمەت هێنایە لێواری خەرەند. تەنێ ئومێدێک هەیە، ئەویش ئەوەیە کە ئینسان پێویستە لە سروشتی خۆی ئەولاوەتر بڕوا و سۆپەرمان بخوڵقێنێ. ئەمە ئەو کاتەیە کە ئیدارەی تەواوەتیی و ڕێکخستنی سەراپاگیریی کەونی دەکەوێتە ئەستۆ و گوڕی هەڵگرتنی ئەرکێکی ئاوهای دەبێ. خوداوەند مرد و عەرشەکەی چۆڵ وهۆڵ. ئێمە پاڵ بەباڵشتەکەی ئەو دەدەینەوە. چما ئیدی هەنووکە ئێمە لەدونیادا تەنیاین؟ چما ئاغاکەی سەرێ مردووە؟ باشتر. لەمەولا کاردەکەین، نەک لەبەرئەوەی ئەو ئەمرمان پێ دەکا، نەک لەبەر ئەوەیش کە لێی دەترسین یاخۆ ئومێدمان پێیەتی، بەڵکو لەبەرئەوەی خۆمان دەمانەوێ کار بکەین.

(گەڕانەوەی نەمریی) چۆڵوهۆڵ لە ئومێد و سۆپەرمانیش ئومێدی مەزن. ئەدی چۆناوچۆنی دەتوانرێ ئەم دوو دونیابینییە دژ بەیەکە ئاشت بکرێنەوە؟ ئەمە ئازارێکە بەدەر لە وەسف. لەوکاتەوە بەدوا ڕۆحت بەسەر گەرداوی دێوانەییەوە باڵی لێکدەدا. زەردەشت تەنێ وەک هاوارێک مایەوە. ئەم شیعرە تراژیکەت بەنیوەناچڵیی جێهێشت

(*) Chimera ئاژەڵێکی خەیاڵیی کە لە شێر و بزنەمێ دەچوو. هەندێ جار لە شێوەی ئاژەڵێکدا بەسەری شێر و لەشی بزن و کلکی هەژدیها بەرجەستەیان دەکرد، هەندێ جاری تریش بەسەری شێر و سەری بزن. و. ف

و هەنووکە هەوڵت دەدا بەشێوەیەکی زانستیی بیسەلمێنیت کە جەوهەری ژیان ئیرادەیە بۆ قودرەت.

هاوارت کرد:(ئەورووپا لە نابووت بووندایە. دەبێ خۆ تەسلیمی پرەنسیپی توندوتیژانەی ڕابەرەکانی بکات. ڕەوشتی باوی ئەمڕۆ ڕەوشتی کۆیلەکانە. پیلانێکە کە لاوازەکان دژی بەهێزەکان چنیویانە، مێگەل دژی شوان هۆنیویانەتەوە. کۆیلەکان موزیرانە بەهاکانیان بۆ سوودی خۆیان ئاوەژوو کردۆتەوە. بەهێز بووەتە خوێڕیی و لاواز و نەخۆشیش بووەتە چاک. ئاخر ئەو کۆیلەگەلە بەرگەی عەزاب ناگرن. ئەوانە مرۆدۆست و مەسیحیی و سۆسیالیستن. تەنێ سۆپەرمانە دەتوانێ دەستووری نوێ دابڕێژێ و ئامانجی بالا و نوێ بە جەماوەر ببەخشێ.)

ماهییەتی ئەم ئامانجانە، ڕێکخستنی گونجاوی خەڵکانی دەسبژێر و ڕەشەخەڵک، ڕۆڵی جەنگ لەم قۆناغە تراژیکییە نوێیەی مێژووی ئەورووپادا: ئەمانە لەو کێشانە بوون کە لە دوایەمین ساڵانی لەشساخیتدا شەکەتیان کردبوویت. کاتێک نەتتوانی وەڵامیان بدەیتەوە، هەمدیس سەرلەنوێ خۆت بۆ قەسیدە دیۆنیزیۆسییەکان تەرخان کردەوە. بەرەشبینانەترین پێشبینی سترانی قو(*)ت چڕی:

خۆر ڕۆدەنیشێ
ئیدی تینووت نابێ
ئەی دڵی سووتاوم
ئەمڕۆ تەڕووبڕییەک هەیە لە فەزادا
هەست بەهەناسەی نێو زاری نەناسان دەکەم
سەرمای مەزن بەڕێوەیە...
هەوا سەیر و پاقژە
ئاخۆ ئەمشەو
سەرنجێکی گاڵتەجاڕانە و فریودەرانەی نەدام؟
ئەی دڵی ئازای من... هەر بەهێز بە

(*) قو: باڵندەیەکە لە قاز سپیتر و گەورەترە. هەژار موکریانیی، فەرهەنگی هەمبانە بۆرینە.

مەپرسە بۆ
ئەمە ئێوارەی ژیانمە
خۆر ڕۆدەنیشێ.

ئەوەی ئینسان مۆڵەتی بینینی نییە، تۆ بینیت و لەودیو حەوسەڵەی ئینسان و لەگوێ خەرەندا سەمات کرد و پاشان تیایدا نوقووم بوویت.

تاریکیی دەستوبرد ئەقڵی کۆنترۆڵ کردیت. ئەم تاریکاییە، یانزە ساڵ، تا کاتی مردنتی خایاند. هەندێ جار کتێبێکت بەدەستەوە دەگرت و دەتپرسیی:(منیش کتێبی نایابم نووسیی... وایە؟) کاتێ وێنەی ڤاگنەریان پیشان دایت، گوتت:(ئەم پیاوەم زۆر خۆشدەویست!)

*

هەرگیز هاوارێکی لەمە جەرگبڕتر لە سینگی ئینسانەوە بەرز نەبۆوە. هەرگیز بەتوندوتیژییەکی ئاوهاوە ژیانی قەدیسێک، تەنانەت لەتافی منداڵیشدا، کاتێک ئەفسانە پیرۆزەکانم موتالا دەکرد، ئەزموون نەکردبوو. پێموایە دوای کۆتایی هاتنی دیدەنییەکەم لە جەلجەتای نوێ و گەڕانەوەم بۆ پاریس، دڵم (زیاتر لەزەینم) گۆڕابوو. بەتوندوتیژییەکی ئاوهاوە عەزابەکانی ئەم شەهیدە گەورە و بێ ئیمانە ژیابووم و هەروا کە ئاسەواری شوێنپێ خوێناوییەکەیم هەڵگرتبوو، زامە دێرینەکانم بەجۆرێکی وا کولابوونەوە کە شەرمم لە ژیانی ڕێک و تۆکمە و ترسنۆکانەی خۆم دەکرد، ژیانێک کە ئازایەتیی ئەوەی نەبوو پەردەکانی دوای خۆی وێران کا و بەتاقی تەنێ بەرەو گۆڕەپانی ئازایەتی و نائومێدیی ڕەها بچێ. ئەدی ئەم پێغەمبەرە چی کردبوو؟ داوای لێ کردین بەپلەی یەکەم چ بکەین؟ پێی گوتین حاشا لە تەواوی تەسەللاکان کەین. حاشا، لە زێدی باوان، لە ئەخلاق و لە حەقیقەتەکان. لەو کاتەیدا کە تەنیا و بێ هاودەم دەمێنینەوە، جگە لە توانای خۆمان پەنا بۆ چ شتێکی تر نەبەین و بکەوینە فۆرمۆڵەکردنی دونیایەک کە دواجار دڵمانی پێ شەرمەزار نەبێ. خەتەرناکترین ڕێگە کامەیە؟ دەی من ئەوەیانم دەوێ. گێژەن لەکوێوە بێ ڕێگەی من بەرەو ئەوێیە. ئازایانەترین لەززەت چییە؟ بریتییە لە قەبوڵکردنی بەرپرسیارییەتی تەواو!

هەروا کە بەژێر داربەڕووەکانی پاریسدا، یاخۆ بەکەناری ڕووبارە بەناوبانگەکەیدا

پیاسەم دەکرد، هەندێ جار لەناکاوێکڕا سێبەرەکەی ئەوم لەپاڵ خۆمدا هەست پێ دەکرد. تا خۆرئاوابوون بێدەنگ لەپاڵ یەکدیدا دەڕۆیشتین. هەمیشە تەنگەنەفەس و بۆنی گۆگردی لێ دەهات. وادەهات بەخەیاڵمدا کە لە دۆزەخ گەڕابێتەوە. هەناسە لە سینەمدا دەگیرا و دەکەوتمە هەناسەبڕکێ. بەڵام چیدی نەدەجەنگاین، بەڵکو ببووینە هاوڕێ. تەماشای دەکردم و ڕوخساری خۆمم لە بیلبیلەی چاوانیدا دەبینی. هەرچۆنێک بوو عەزابێکی ساریی بوو. هەموو شپرزەییەکانیم بۆ گوێزرابۆوە. لەپاڵ ویدا شەڕی خۆم بۆ هاوڕەنگکردنی ناهاوڕەنگ دەس پێ کردبوو– ئاشتکردنەوەی ئومێدی ڕەها لەگەڵ نائومێدیی ڕەها و کردنەوەی دەرگایەک بۆ ئەوسەری ئەقڵ و یەقین–.

ئێوارەیەکیان کاتێک خۆر لەئاوابووندا و دەمانویست لەیەکتر جیابینەوە، ئەوێک کە هەرگیز لەگەڵمدا نەدەدوا، ڕووی تێ کردم و گوتی: "منم دیۆنیزیۆسی لەخاچدراو، منم نەک ئەو..." دەنگی تەژی لە حەسەدو ڕق و ئەڤین بوو.

ڕۆژی دواتر کە گوێم بۆ دەنگە ئەفسووناوییەکەی بریگسۆن ڕادێرا، دڵم هێور بۆوە. وشەکانی سرووتێکی ئەفسووناویی بوون کە دەرگایەکی گچکەیان لە قووڵایی تاریکیدا واڵا دەکرد و لێدەگەڕان ڕووناکیی بۆ دەرەوە بڕژێ. بەڵام زام و خوێن و ئاه و ناڵەی مەزن، تەواوی ئەو توخمانەی کە جحێڵیی وەک توخمی ئەفسوونکار دەیانبینێ، بزر بوون. ئیدی خووم بەوەوە گرت کە بچمە دەرەوە و هەمدیس لەژێر داربەڕووەکاندا بکەومە پیاسە تا ئەو کەسەی تر ببینم، ئەو کەسەی کە بریندار دەکات.

ئەو ڕۆژانە هەرگیز زام بەقووڵیی ڕۆنەچووە بوونمەوە. دەبوومە شەریکە ئازاری، بەڵام بەتەرزێکی ڕووکەش. هەروەکی قەدیس فرانسیسکۆس. کاتێک پێغەمبەری کێویی برینێکی ناسۆر لە جەستەی پەیدا دەبوو، سۆی برینەکەی دەگەییە جەستەی منیش. پێستم ڕەش و شین هەڵدەگەڕا، هەر ئەوەندەو تەواو. دواتر بوو زامەکانم دەمیان کردەوە، واتە ئەو کاتەی کە مەلایکەتی عەزاب – وەک ئەوەی کە وی پێشبینیی کردبوو– بەسەر خەڵکیدا دابەزی. بەڵێ، بیرم دێتەوە دواتر، دوای چەندین ساڵ لە لەندەن. هەمدیس وەرزی پاییز بوو، لە باخێکدا لەسەر سەکۆیەک

دانیشتبووم. فەزا لێواولێو بوو لەترس. سۆپەرمان لە گۆشەیەکی دونیادا لەدایک ببوو. بەورێکی چنگ بەخوێن لە جێگەیەکی ئەم دونیایەدا پێی وابوو کە وی سۆپەرمانە. ئیدی لە لانەکەیدا خۆی بۆ دابین نەدەکرا و تاسەی دەسەڵاتخوازیی قۆرخی کردبوو. جەنگیزخان ئەنگوستیلەیەکی ئاسنینی کردبووە پەنجە کە ئەم وشانەی لەسەر هەڵکۆڵرابوو:(ڕاستی ڕوستی) واتە (هێز حەقە). سەدەی ئێمەیش هەمان ئەنگوستیلەی کردبووە پەنجە. دێوی سەردەمەکەی ئێمە لەو پادشا ئەفریقییە ئەفسانەییە دەچوو کە لەگەڵ دوازدە ژن و دوازدە گۆرانیبێژ و بەبیست و چوار بەرمیل شەرابەوە بۆ بەرزترین قەڵا لەقەڵاکانی سەردەکەوت. ئەم پادشایە درێژ وەک بورج و قەڵەو وەک بەراز و کوڵکن بوو وەکی مەیموون. تەواوی شار لە سەما و گۆرانیدا دەکەوتە لەرزە. کوختە دێرینەکان دەڕووخان. پادشا سەرەتا سەمای دەکرد، پاشان کە شەکەت دەبوو لەسەر بەردێک دادەنیشت و دەیدایە قاقای پێکەنین. کە لەپێکەنین ماندوو دەبوو، ئەوسا دەکەوتە باوێشکدان و هەر بۆ سەرگەرمیی خۆی، یەکە یەکە ژن و گۆرانیبێژ و بەرمیلی بەتاڵی شەرابەکانی لە قەڵاکەوە فڕێ دەدانە خوارەوە. بەڵام بەوەشەوە هێشتا هەر دڵی هێور نەدەبۆوە و ئیدی دەکەوتە لاواندنەوەی ئێش و ئازاری لە سەبووریی نەهاتووی پادشایان.

منداڵێکی ڕۆژنامەفرۆش هات و بەدەنگی بەرز دوا هەواڵەکانی جەنگی دەخوێندەوە. خەڵکیی لە شەقامەکاندا دڵیان لە مستیاندا بوو. وا پێدەچوو دڵیان لە لێدان کەوتبێ. هەندێکیان بەپەلە ڕێگەی ماڵەوەیان دەگرتەبەر، وەک ئەوەی بیانەوێ دڵنیا بن لەوەی کە هێشتا منداڵەکانیان زیندوون!

تارماییەک هات و لەلامەوە دانیشت. کە سەیریم کرد لەرز دایگرتم. خۆی بوو. ئەوە کێ بوو ئەو کەسەی کە هاواری کرد: جەوهەری ژیان بریتییە لە پەرۆشبوون بۆ پاوانخوازیی و کۆنترۆڵکردن. تەنێ قودرەتە کە شایانی حەقە؟ کێ پێشبینیی سۆپەرمانی کرد و لەگەڵ پێشبینیکردنیدا لەگەڵ خۆیدا هێنای؟ سۆپەرمان هاتبوو، پێغەمبەرە ترسنۆکەکەشی لێرە بوو، هەوڵی دەدا خۆی لەژێر پاییزە درەختێکدا وەشارێ.

ئەوە ئەووەڵین جار بوو کە هەستم بەئاوها هاوسۆزییەکی تراژیکییانە لەگەڵیدا

دەکرد. چونکە یەکەمین جار بوو بەڕۆشنیی دەمبینی کە هەموومان شمشاڵی شوانێکی نادیارین، فوومان پێدادەکا و نەغمە خۆشەکەی خۆیمان پێ دەژەنێ. نەک ئەو نەغمەیەی خۆمان حەزمان بەبیستنییەتی.

لەچاوانی بەقووڵاچوو، برۆی چڕ و سمێڵە شۆڕەکەیم ڕوانی و بەئەسپایی پێیم گوت: "سۆپەرمان هاتووە. ئەمە ئەوەبوو کە تۆ دەتویست؟"

وەک وەحشێکی بریندار کە لە هەوڵی خۆحەشاردانداب‌ێ، خۆی گرمۆڵە کرد. دەنگی پڕ لە شانازی و ئازاراویی لەو دونیای ترەوە دەنگی دایەوە: "بەڵێ!"

لەو کاتەدا هەستمدەکرد کە چۆن دڵی دوو کەرت دەبێ.

– تۆ ئەوەت چاند، ئەلعان بنۆڕە چیت دووریوەتەوە ... ئەمەت پێ خۆشە؟

هەمدیس لەو دونیای ترەوە هاوارێکی نائومێدانە و بە سۆ بەرزبۆوە: "بەڵێ!"

ئەمجارەش تەنیا کەوتمەوە و لەسەر سەکۆکە هەستام تا باخەکە جێبێڵم. ڕێک لەو ساتەدا بۆمب هاوێژێک لەئاسمانی ئەو شارە تاریکەدا گرماندی. فڕۆکە بوو، فڕۆکەیەک کە لیۆناردۆ داڤینشی لەشێوەی باڵندەیەکی قاقزینی میهرەباندا مەزەندەی دەکرد کە لەکاتی هاویندا، بەفر لە دوندی بەرزی چیاکانەوە هەڵدەگرێ و بەسەر شارەکاندا دەیپرژێنێ تا فێنکیان بکاتەوە. ئەلعانیش بەباری بۆمبەوە بەژوور سەرمانەوە تێدەپەڕی.

بیرم کردەوە کە بەهەمان شێوە – لەکاتێکدا کە هێشتا پێغەمبەری ئاشتیخوازی جەنگم لەزەیندابوو– ئەندێشەکان هەروەک بولبولانی سپێدە، لەزەینی ئینسانەوە بەرز دەبنەوە، بەڵام هەر کە سەرنجی چاوچنۆکانەی مرۆڤیان بەردەکەوێ، ئیدی دەبنە دەعباگەلی برسیی و مرۆخۆر. ئەم پێغەمبەرە بەدبەختە، نائومێدانە هاواری نارەزایەتیی لێ بەرز دەبێتەوە کە:(ویستی من ئەمە نەبوو!) بەڵام دەعباکان بەهەراو زەناوە بەژوور سەریدا تێدەپەڕن و جنێوی پێدەدەن.

لەم ساتەوەختە برسی و قەیراناوییەی جحێڵیمدا، نیچە خۆراکێکی بەهێزی وەکی خۆراکی شێری دەرخوارد دابووم. ئاخر من لەناز و نیعمەتدا گەورە ببووم و ئەلعانیش هەم ئینسانی هاوچەرخ کە خۆی لەهەلومەرجێکی نەویدا بینیبۆوە و هەم مەسیح کە ئینسان نەوی کردبۆوە، لە هەلومەرجێکی زۆر سنووورداردا بینیمن. لە

تووڕەییدا هاوارم کرد: ئاخ لە دەغەڵبازیی مەزەب کە پاداشت و سزای حەواڵەی ئاخیرەت کردووە تا ترسنۆک و کۆیلە و خەمینان تەسەللا بداتەوە کە بەئارامییەوە سەر بۆ ئاغاکانیان نەوی کەن و بێ هیچ ئاخ و ئۆفێک بەرگەی ژیانی ئەم دونیا بگرن. چ بازاڕێکی جوولەکانەیە کە لەم دونیا فلسێک دادەنێیت و لەو دونیا هەزارەها فلس(*) وەردەگریت! چ دەغەڵبازیی و بەرتیلخۆریی و گێلێتییەکە. نەخێر، ئەو ئینسانە ئازاد نییە گەر بەهیوای بەهەشت بژێ و زەندەقی لە دۆزەخ چووبێ. ئای چەند شەرمەزارین گەر ئاوها لە مەیخانەکانی ئومێد و ژێرزەمینەکانی ترسدا سەرگەرمی مەست بوون بین. چ ساڵانێک ژیابووم و لەمە نەگەیشتبووم، دەبوو پێغەمبەری وەحشیی بێت و چاوانم بکاتەوە!

تا هەنووکە بەڕێوەبردنی تەواوی ئینسانمان بەخودا سپاردبوو. ئاخۆ دەکرا نۆرەی ئینسان بۆ لەکۆڵگرتنی بەرپرسیاریی– نۆرەمان بۆ خولقاندنی دونیایەکی تایبەت بەخۆمان، بەئارەقەی نێوچەوانمان– هاتبێ؟ شنەیەکی ئەهریمەنانەی سەرچڵیی لەمابەینی لاجانگەکانمەوە هەڵی کرد. هاوارم کرد: کاتی ئەوە هاتووە کە ئینسان دەبێ تەواوی خەون و ئومێدەکان بە گیان قەبوڵ کات و بێ ئەوەی چاوەڕێی کۆمەکی خودا بێ، نەزم و نیزام لە تێکەڵپێکەڵیی هەڵگۆزێ. بەواتایەکی تر، تێکەڵپێکەڵیی بگۆڕێ بەکەونێکی هارمۆنیی. دەبوو پارێزگاری بەئازادیی شەخسیی خۆمانەوە بکەین و بەهێز و خۆگرتوو لەسەری بمێنینەوە، تا بەڵکو ئەو ساتە وەختەبێ کە هاوارە بێدەنگەکان دەکەینە پەیامێکی ساکار و دروست، دەیکەینە هەوڵێکی مژدەبەخش و لەم شەپۆلە جیهانگیرییەی ئێستادا، خۆمان لەسەر پێی خۆمان دەبینین.

ئەم مژدەیەم وەک نەغمەیەکی دوور و یەکەمین شنەی بەهاریی دەژنەفت. دڵم لەدارچواڵە دەچوو. لەو درەختەی کە زستان سەرگەرمی قامچیی لێدانێتیی و ئاسمانەکەی ژوور سەریشی تاریک، کەچیی هەر لەگەڵ وەرگرتنی سیگناڵی نهێنیی هاتنی بەهاردا، شەلاڵ لە شکۆفە دەبێ و لەبەر چاوانماندا وەدیاردەکەوێ. ئەم

(*) لە دەقە ئینگلیزییەکەدا فارزەنگ بەکارهاتووە کە دراوێکی بەریتانییە و بەهایەکی زۆر کەمی هەیە. لە هەردوو دەقە عارەبیی و فارسییەکەدا فارزەنگ و شاهی بەکارهاتوون. و. ک

درەختە زستانانیش نوقمی شکۆفەیە، گەرچی لەبەر باڕێزەشدا دەلەرزێ. دڵی شکۆفەکردووی منیش بەهەمان شێوە دەلەرزی. دەشێ باڕێزەیەک هەڵبکا و هیچی پێوەنەهێڵێ. بەڵام قەیدی ناکا، وی ئەرکی خۆی بەئەنجام گەیاندووە. پڕ بەگەرووی هاواری کردووە کە بەهەرتک چاوانی خۆی بەهاری بینیوە.

شەوێکیان خەونێکم بینی. لە سەراپای ژیانمدا خەون هەمیشە ڕێنوێنێکی بەڵەد بووە. تەواوی کێشە و گیروگرفتێکم کە لە حاڵەتی بێدارییدا ئەقڵیان ئازارداوم و لەدووی ڕێگەچارەیەکی ساکار و دڵنیابووم بۆیان، لەخەونەکانمدا یەکلایی بوونەتەوە. ئاخر خەونەکان کاژی زیادەگەرییەکان لەخۆ دادەماڵن و دەبنە کاکڵەیەکی ساکار و ئیدی ئەم کاکڵەیەش ئازاد دەبێ. لەتەواوی ئەم ماوەیەدا، وەک (سان سیباستیان) ببوومە جێنیشانەی تیرەکانی ئەم دوا پێغەمبەرەی (گەڕانەوەی نەمریی) یە. زەینم لەمیانەی تاریکاییەک کە کۆنترۆڵی کردووین و دەمانتاسێنێ، بێهوودە هەوڵی دەدا تا بناغەی ئەرکی ئینسان بدۆزێتەوە. پاشان شەوێکیان خەونێکم بینی. واپێدەچوو لە کەناری زەریا ڕاوەستابم و لەدوور بنۆڕم. ئۆقیانووس شینێکی شەبەق ڕەنگ و لێوانلێو لە ترس و تووڕەیی بوو. ئاسمان ڕەش و قورس و ترسناک، چ شنەیەک نەدەهات، بێدەنگیی و یەک ڕیتمیی شتگەلێک بوون ترسناک. خەریک بوو هەناسەم لەبەردەبڕا، نەمدەتوانی هەناسە بدەم، کوتوپڕ چارۆکەیەکی سپیی و تەنک لەو دەلاقە تەنگەوە کە هێشتا لەنێوان زەریا و ئاسماندا بوو پرشنگی دا. بەلەمێکی گچکە لەمیانەی هێمنییەکی تاسێنەردا لەنێوان ئەو دوو تاریکاییەدا پرشنگی دەدا و بەخێراییەکی شێتانە دەهاتە پێش. چارۆکەکەی هێند پڕ لە هەوا بوو کە خەریک بوو دەدڕا. دەستم بەرەو لای ڕایەڵ کرد و هاوارم کرد:(وای دڵم!) وام گوت و ئیدی خەبەرم بۆوە.

ئەو خەونە یارمەتییەکی فرەی لە ژیاندا داوم. مایەی شەرمەزاریی بوو کە نەمدەتوانی بەدوای باوکی ئومێد و نائومێدکەردا بگەڕێم و لە مانای شاراوەی خەونەکەم خەبەری بدەمێ. چما ئەدی ئەمە هەتوان نەبوو بۆ سارێژکردنی تەواوی نیگەرانییەکانی؟ مەگەر ئەوە نەبوو کە لەمیانەی نائومێدیی ڕەهادا کۆمەکی لەم بەلەمە بێ پەروایە دەخواست؟ ئەم بەلەمە بێ پەروایەی کە بە بای خۆی دەڕۆیشت و

خاوەن ڕۆشنایی تایبەتیی خۆی و چ پێویستییەکی بە کەس نەبوو؟

جارەهای جار، لە ساتەوەختە دژوار و قەیراناوییەکاندا، کاتێک کە هەموو شتێکی چواردەورم تاریک دادەهاتن و ئازیزترین هاوڕێ و ئازیزترین ئومێدەکانم دەسبەردارم دەبوون، ئەی مەگەر ئەوە من نەبووم کە لەو ساتەوەختانەدا چاوانم لێک دەنان و ئەو بەلەمە گچکەیەم لەنێو پێڵووەکانمدا دەبینییەوە؟ ئیدی دڵم ئازایەتیی وەبەردەهاتەوە و هەڵدەبەزییەوە و هاواری دەکرد: چارۆکە بەرزکەوە و مەترسە! وام دەگوت و دڵم تاریکیی شەقار دەکرد!

برینگەلێک کە نیچە کردنییە ناخمەوە برینگەلی قووڵ و پیرۆز بوون. هەتوانە سۆفییەکانی بیرگسۆن نەیاندەتوانی ئەو برینانە سارێژ بکەن. بەشێوەیەکی کاتیی هێوریان دەکردنەوە بەڵام هەر زوو دەهاتنەوە سۆ و خوێنیان لێ دەچۆڕا. ئاخر لەبەرئەوەی جحێڵ بووم، حەزی قووڵم برین بوو نەک هەتوان.

لەم قۆناغەدا بوو کە جەنگی من لەگەڵ نادیاردا بووە جەنگێکی هۆشیارانەو بێ ڕوحمانە.

لەو سالانەی بەراییدا، تووڕەیی بوونمی قۆرخ کردبوو. وەبیرم دێتەوە حەوسەڵەی بەرگەکرتنی ئاگربازییەکانی بوونی ئینسانیم نەبوو: ژیان لەلام بۆ ساتێک کڵپەی دەسەند، لەشێوەی پزیسکی ڕەنگاوڕەنگ و بێ شومار لە فەزادا پەخش دەبۆوە، ئیدی پاشان بۆ یەکجاریی مەحف دەبوو. کێ دایدەگیرساند؟ کێ ئەو حەمکە سیحر و جوانییەی پێ دەدا و پاشان لەناکاوێکڕا بێ بەزەییانە دەیکوژاندەوە؟ هاوارم دەکرد:(نا، من ئەمەم پێ قەبوڵ نییە. ڕێگەیەک دەدۆزمەوە کە بەر بەکوژاندنەوە بگرێ!) ئاخر چونکە بەزەییم بەڕۆحی ئینساندا دەهاتەوە و بە وەدەسهێنراوەکانی سەرسام بووم. ئاخۆ ئەم کرمی ئاوریشمە خاووخلیچکە چۆناوچۆنی دەیتوانیی ئاوریشمێکی ئاوها مەلەکوتیی لە ناخیدا دەردا؟

کرمی ئاوریشم بەتەماعترین کرمە. لە زگ و دەم زیاتر چ شتێکی تری نییە. ئەم بۆرییە پیسە دوو کونییە، دەخوا و دەڕێ و هەمدیس دەخوا، پاشان کوتوپڕ تەواوی خۆراکەکانی دەکاتە ئاوریشم. ئینسانیش هەر ئاوهایە. عەرد و ئاسمان دەدرەوشێنەوە، ئەندێشەکان بە بەهای گرانترین جۆری ئاوریشم دەدرەوشێنەوە کە

ئینسان پێی پۆشیون، کەچی لەناکاوڕا پێیەکی زل دێ و کرمی موجیزە نوێن دەپلیشێنێتەوە.

سافیلکەیی و ناز و نیعمەتی منداڵیی بەبا چوون. هەنووکە دەمزانی کە ئاسمان بێ سەروبەرییەکی ڕەشە و تەژییە لە بێدەنگی و بێ باکیی. بینیبووم لەناو گۆڕدا چ بەسەر جوانی و جحێڵیدا دێ. ئیدی دڵم چ تەسەللایەکی ئومێدە لەبەردڵان و ترسنۆکەکانی قەبووڵ نەبوو.

هێورهێور و بەهەنگاوی دردۆنگانە لە خەرەند نزیک دەبوومەوە. بەڵام سەرنجم هێشتا نابەڵەد و نەمدەتوانی چاو لە چاوانی ببڕم. ڕۆحم هێشتا جۆشی دەدا و جێگیر نەببوو. گا هەڵدەسایە سەر پا و بەباوەڕێکی گەنجانەوە ڕووبەڕووی قەدەری ئینسان دەبۆوە، گا پاشەکشەی دەکرد و ڕەشبینییەکی ڕۆمانسییانە دایدەگرت.

دوای ماوەیەکی زۆر زۆر زۆر، ئەوجا توانیم بەئەژنۆی پتەوەوە لەسەر لێواری خەرەند ڕاوەستم و بێ ترس و بێ هیچ لاسارییەک لە گەرداو بنۆڕم.

*

چ شەوانێکی مەلەکوتیم لە کار و خوێندنەوە لەو ژوورە چکۆڵەیەدا، دوور لە یاران و دوور لە نیشتیمان گوزەراند! ناو بەناو هاوار و پێکەنین و نیوەشەوان گۆرانی عاشقانەم لە شەقامەکانی خوارەوە دەژنەفت. هەندێ جاری تریش تەنێ هەر بەفری سپی و هێور بوو کە لەسەر سەربانەکان دەنیشت. لەبەر زۆپا و لەژێر ڕووناکی گڵۆپدا کە تا درەنگانێ دادەگیرسا، سەرم بەسەر کتێباندا شۆڕدەکردەوە و نەبەردە فیکرییەکانی بەشەرییەتم دەژیاندەوە.

بەئاوها ئەندێشەگەلێکی پێشینەوە، ئەندێشەگەلی هەڵگۆزراو لە جحێڵیی و لە هەمان کاتدا لە پیرییش، ئەو ساڵانەم بەڕێ کردن کە لەپاریس نیشتەجێ بووم. خاوەن ماڵەکەم بەجۆرێک لە جۆرەکان لێم کەوتە گومانەوە و بێزاریی بەڕوخسارییەوە وەدیارکەوت. بەتیلەی چاو دیقەتی دەدام و ساردوسڕ وەڵامی سڵاوەکانمی دەدایەوە. ئیدی ڕۆژێکیان لەوەندە زیاتر خۆی پێ ڕانەگیرا و هاواری لێ بەرزبۆوە: "جەناب تا کەنگێ ئەم وەزعە بەردەوام دەبێ؟"

– کام وەزع؟

– ئەوەی کە عەسران زوو دەگەڕێیتەوە ماڵەوە. هیچ کەس، چ پیاو و چ ژن سەردانت ناکەن، شەوانیش تا درەنگانێ گڵۆپی ژوورەکەت هەر داگیرساوە. ئەدی تۆ پێتوایە ئەم دۆخە ئاسایی بێ؟

– بەڵام ئاخر من بەدرێژایی ڕۆژ لە زانکۆم و شەوانەیش دەخوێنمەوە و دەنووسم. چما ئەمە قەدەغەیە؟

– نەخێر. بەڵام کرێچییەکانی تر شکاتیان لێ کردوویت. تۆ شتێکت لەبن سەردایە. ئەم نەزاکەت و گۆشەگیریی و بێدەنگییە لەخۆڕایی نییە. وای خودایە، نە هاوڕێیەک، نە ژنێک. هەڵبەت تۆ نەخۆشیت، بەڵێ بێگومان نەخۆشیت. لەگەڵ ڕێزی زۆرمدا ناچارم بڵێم ئەم ماستە بێ موو نییە. بمبوورە، نابێ ئەم بارودۆخە درێژە بکێشێ!

یەکەم جار خەریک بوو هەڵچم، بەڵام یەکەندەردوو تێگەیشتم کە خاوەن ماڵ لەسەر حەقە. کاتێ بونیادەم لە کۆمەڵگەیەکی نائەخلاقیی و بێ سەروبەرەدا، بەنەزاکەت و سروشتیی بێ و ژنان و پیاوان سەردانی نەکەن، ئەوا سەرپێچی یاسای کردووە. ناکرێ لە کەسێکی ئاوها ببووردرێ. لەوێوە کە ژیانی منیش هەمیشە زۆر ساکار بووە، خەڵکیی ئەوەیان بەخەتەرناک و سەخت لێکداوەتەوە. ئاخر قسە و هەڵسوکەوتم هەرچۆنێک بووبێ، بەپێچەوانەوە لێکدراوەتەوە و هەمیشە هەوڵدراوە پەی بە پەنهان و شاراوەکان ببرێ.

دواتر، تەنانەت ئازیزترین هاوڕێم نەیتوانی ساکارییەکی لەو جۆرەی قەبووڵ بێ. کاتێ قەبووڵیشی کرد، پێی وابوو ساکارییەکی ئاوها شتێکە بەدەر لە حەوسەڵە و بەرگەگرتن. شەوێکیان لە حەوشە دانیشتبووم و لە ئەستێرانم دەنۆڕی. ئاخر ئاسمانی پڕ لەئەستێرە هەمیشە بەلامەوە دڵ ڕووشێنەرترین و نائارامترین دیمەن بووە. چ شتێکی نەداومەتێ، جگە لە ترس هیچ شتێ. هەر کە تەماشای ئەستێرانم کردوون، ئیدی ترس چنگاڵی بەدڵمدا کردووە. هاوڕێکەم هاتە حەوشە و بەسەرسامییەوە پرسیی: (ئەوە چ دەکەیت لێرە؟) پاشان گوتی: (ئاه، قسە ناکەیت.. بۆچیی؟) ئەوسا نزیکتربۆوە، بەسەرما دانەوی و دڵۆپی درشتی فرمێسکی بینی کە بەگۆنامدا دەهاتە خوارەوە. کە ئەوەی بینی دایە قاقای پێکەنین و هاواری کرد: (هێی درۆزن! ڕیاکار! دەتەوێ واخۆت بنوێنیت کە سەیرکردنی ئەستێران کاریگەرە و

ئەوەتا تۆی هێناوەتە گریان. بەڵام ئەی یەسوعیی، تۆ ناتوانیت فریوم دەیت. هەڵبەت لە خەیاڵی یەکێ لەم کۆترە مێیانەدایت کە بەدەورتا باڵەفڕە و کلکە لەقێیانە!)

پاش ئەمە، جارێکی تریشیان لە ڕوسیا (پانایت ئیستراتیی)(*)م ناسیی و پێکەوە بۆ گرێکستان گەڕاینەوە. بەدرێژایی سەفەر لێم خورد دەبۆوە، بەردەوام سەیری دەکردم و بۆی هەڵنەدەهاتم. لەیٔ مسینا لە وبارەیەوە لەڕۆژنامەوانێکی پرسیبوو، ڕۆژنامەوانەکە وەڵامی دابۆوە:(بەخودا چ بڵێم؟ وی پیاوێکی ئاسایی نییە!) پانایتی بەستەزمان بەدردۆنگییەوە پرسیبووی:(ئاخر چ دەکا؟) ڕۆژنامەوانەکە وەڵامی دابۆوە: (ڕێک ئەمە کێشەکەیە، هیچ شتێک ناکا. تەنانەت جگەرەش ناکێشێ!)

ژیانم ئاوها بوو لە پاریس لەمیانەی ئەو سێ ساڵەدا کە لەوێ بووم. بێوەی و پەرۆش، بێ چ جۆرە سەرچڵییەک، بێ عەشقبازیی، بێ مەیخۆریی لەگەڵ قوتابیان، بێ چ پلانی سیاسیی یاخۆ فیکریی. دواجار تەنانەت ژنەی خاوەن ماڵییش لەگەڵم ڕاهات. ئەو پێی وابوو پەی بەنهێنیم بردووە و ئیدی لە نەزاکەت و ساکاریی ژیانم گەیشتووە، ژیانێک کە پێشتر پێی نامۆ بووە.

گوێم لێی بوو بە ژنێکی هاوسێیانی گوت، کە ئەویش بەیانی و ئێوارە بەنیگەرانییەوە لێم خورد دەبۆوە: "هەبێ و نەبێ لە وڵاتەکەی خۆیدا سەر بەمەزەبێکی ئایینییە و ئەم بەستەزمانەش دەیەوێ شتێک بکا، بەڵام ئەو مەزەبە ڕێگەی پێ نادا و شتی وا لەو ئایینەدا حەرامە!" هاوسێکەی بەتووڕەیی پرسیی: "باشە گەر ئەو ئایینە ئاوهایە، ئەدی بۆچیی وازی لێ ناهێنێ؟" خاوەن ماڵ وەڵامی دایەوە: "دەی باشە، تاقە ڕێگەچارەشی هەر ئەمەیە!"

جانتاکەم پێچابۆوە و لەوەدا بوو بڕۆم کە لەگەڵ (سۆزانا)ی کچیدا هاتە ژوورەکەم. ئەو ژنە کە شێتی دردۆنگ کردنم بوو، پرسی: "هەنووکە کە گەرەکتە بڕۆیت، کچەکەم ماچ کە!" کاتێک کچەکە بینی لێی نزیک دەبمەوە، بەناڕەزاییەوە گوتی: "نامەوێ نێوچەوانم ماچ کەیت!"

– ئەدی کوێت ماچ کەم؟

(*) Panait Istrati لە فەسڵی ڕووسیادا، بەدیداری کازانتزاکیس لەگەڵ پانایت ئیستراتیدا ئاشنا دەبین.

– فەقیر، هەرکوێیەکت پێ خۆشە!

ژنەکە کە خەریک بوو لەتاو پێکەنین دەکەوت بەپشتا، هاواری کرد: "گێلە، دەمی ماچ کە!"

دانەویمەوە و گۆنایم ماچ کرد.

*

بەرلەوەی پاریس جێبێڵم، ئێوارەی ڕۆژێکیان بۆ کڵێسای نۆتەردام ڕۆیشتم تا خوداحافیزی لێ بکەم. یەکەمین جار کە ئەم کڵێسایەم بینی لەڕادەبەدەر ڕاپچڵەکاندم و لەم بارەیەوە هەمیشە سوپاسگوزاریم. گومەزی کڵێساکانی ئێمە یەکانگیریی نێوان سنووردار و بێ سنوور، نێوان ئینسان و خودا وەبیری ئینسان دێننەوە. پەرستگاکە بەتەرزێک لە ئەرزەوە بەرەو ژوور هەڵکشاوە کە پێدەچێ بیەوێ خۆی بگەیەنێتە ئاسمان. بەڵام ئەم جەسارەتە لەناکاوێکڕا دەبێتە خۆنەویستیی و لەهەمبەر ڕەهایی مەحاڵدا سەر نەویی دەکا و (قودرەتی بێ هاوتا) لەژێر گومبەزەکەیدا دەنەخشێنێ.

کڵێسای گۆتیک حاڵ و وەزعێکی تری هەیە. نۆتەردام بەتەرزێک لە ئەرزەوە هەڵدەگژێ کە واپێدەچێ بیەوێ تەواوی بەردەکانی بکاتە تیرێکی تیژ و وەک برووسکەبرێ بۆ ئاسمانی بهاوێژێ. لەم بیناسازییە پیرۆزەدا هەموو شتێک ڕووەو هەڵگژانە و دەبێتە تیر. لێرە ئیدی چ خەبەرێک لە لۆژیکی لاکێشە و چوارگۆشەی سەبکی گرێکیی نییە، لۆژیکێ کە لە سەروو تێکەڵپێکەڵییەوە، نەزمێکی ئینسانیی پێکدێنێ و هاوسەنگییەک لەنێوان جوانیی و حەزدا دروست دەکا و پێوەندییەکی ماقووڵ لەنێوان ئینسان و خودادا هەڵدەچنێ. لێرە لە بری ئەوە سەرگەرمی شتێکین ناماقووڵ، جۆرێک دێوانەیی هەڵگۆزراوە لە غەیب کە ئینسانەکان ئامادە دەکات و هانیان دەدا هێرش بەرنە سەر بیابانی پڕ خەتەر و شینباو تا پریشکی مەزن – واتە خودا– لەسەر ئەرز دابەزێنن.

کێ چوزانێ، دەشێ عیبادەت و ڕۆحی ئینسان ئاوهایی بن. بەمۆڵدانی ترس و ئومێدە ئینسانییەکانی خۆمان، دەبێ ئەوانە وەکی تیر بەرەو ترۆپکە دوورە دەست و ئینسانییەکان بهاوێژین. ڕۆحی ئینسان لاسار و لەخۆباییە، هاوارێکە لەنێوان

بێدەنگیی ترسنۆکانە و بەدەر لە حەوسەڵە و بەرگەگرتن، ڕمێکە توند و پتەو کە ناهێڵێ ئاسمانمان بەسەردا بڕووخێ.

بە دیقەتدانی ئەم تیرەی کە بێ ترس بەناخی ئاسماندا هەڵدەگژێ، هەستم دەکرد ڕۆحم توند و تۆکمەتر دەبێ و دەبێتە تیر.

کوتوپڕ لەخۆشیدا هاوارێکم کرد. ئاخۆ هاواری نیچەش هەر ئاوهایی نەبوو؟ ئاخۆ هاواری ئەو تیرێک نەبوو کە بەرەو ئاسمان هاوێژرا؟ ئەدی برووسکەبڕێک نەبوو کە تەمای بوو خوداوەند دەسگیرکا و لەسەر عەرشەکەی دایگرێ؟

چ هەستێکی بەختەوەریی دایگرتم کاتێ خۆرنشینان ئاوها لەژێر کەوانە گۆتییە بەرزەکاندا پیاسەم دەکرد و شەلاڵ دەبووم لەم ڕۆحە زەردەشتییەی کە لە بەرد و ئاسن و زەخرەفەی ڕەنگاوڕەنگ و دەنگدانەوەی ئەرگەنونی نادیار و مەلەکوتیی پێکهاتووە.

ئاوها هێور هێور، بە دڵێکی تەژی لە پرسیار و ترس و ئومێدەوە، خوداحافیزییم لە پاریس کرد. دەڕۆیشتم و ئیدی دڵم ئارامی و دڵنیایی خۆی لەدەس دابوو. ئەو زاهیدە کێ بوو کە دەیگوت:(ئارام دادەنیشیت و دڵت ئارامە، بەڵام گەر دەنگی پەڕەسێلکەیەکیش ببیەیت، ئیدی دڵت هەمان ئارامیی پێشووی وەدەس ناهێنێتەوە!) ئەدی من چم گوتبا؟ منێک کە دڵم هاواری شەهێنێکی کێویی ژنەڤتبوو؟

پاریسم جێهێشت و زامەکانی دەست و پێ و ئەملاولام – تەواوی زامەکانی لەخاچدان– سارێژ ببوون. بەڵام لەجێی ئەو زامانە، ڕۆحم بەتەرزێکی ترسناک ئازاری دەدام و لەناخمەوە یاخیگەرانە و خوێناویی هەڵدەسایە سەرپێ.

هەمیشە هەر کاتێک بەیەقینێک گەیشتبم، ئارامیی و دڵنیاییم تەمەن کورت بوون. گومان و دڵەڕاوکێی نوێ لەم یەقینە نوێیەوە هەڵقوڵیون و ناچار بووم سەر لەنوێ نەبەردێکی تر دەس پێ بکەم تا لە یەقینەکەی پێشوو ڕزگاربم و یەقینێکی تازە بدۆزمەوە. تا ئیدی دواجار ئەم یەقینە نوێیەش کۆن دەبێ و دەبێتە نایەقین. کەواتە چۆن دەتوانین پێناسەی نایەقین بکەین؟ نایەقین دایکی یەقینی نوێیە.

نیچە فێری کردم دڵ بەتیۆرە گەشبینەکان خۆش نەکەم. دەمزانی دڵی ژنانەی ئینسان گەرەکی بەتەسەللادانەوەی هەمیشەیی هەیە. پێداویستییەک کە ئەقڵ، ئەو

سۆفیستە مەکربازە هەمیشە لە بەخشینیدا ئامادەی کۆمەکە. هێدی هێدی هەستم دەکرد کە هەر ئاینێک بەڵێنی وەدیهێنانی خواستە مرۆییەکان بدا، ئەو ئایینە پەناگەی خەڵکانی ترسنۆکە و شایانی ئینسانی ڕاستەقینە نییە. لەخۆم دەپرسی: ئایا ڕێگەی مەسیح ڕێگەیەک بوو دەچۆوە سەر ڕزگاریی ئینسان یاخۆ تەنێ حەکایەتێکی توندوتۆڵ چنراوە کە بەزیرەکیی و مەهارەتێکی فرەوە بەڵێنی بەهەشت و نەمریی دەداتە ئیمانداران تا هەرگیز نەتوانن لەوە بگەن کە ئەم بەهەشتە جگە لە پێچەوانەبوونەوەی تینوێتیی خۆمان چ شتێکی تر نییە. چونکە دوای مەرگە کە دەتوانین لەم بارەیەوە دڵنیابین و هیچ کەسیش لەزێدی مردووانەوە نەگەڕاوەتەوە تا ئەوەمان بۆ بسەلمێنێ.

هەر بۆیە پێویستە نائومێدانەترین دونیابینی هەڵبژێرین، خۆ چ باشتر گەر بەڕێکەوت خۆمان فریودابێ و ئومێدێک هەبێ. بەم تەرزە ڕۆحی ئینسان ڕیسوا نابێ و نە خودا و نە شەیتان ناتوانن بەو قسەیەی کە گوایە ڕۆح وەک مرۆیەکی حەشیشەخۆر نەشئە دەیگرێ و بەهۆی سافیلکەیی و ترسنۆکیی خۆیەوە بەهەشتێکی خەیاڵیی دەخوڵقێنێ تا هەڵدێری پێ داپۆشێ، سووکایەتیی بەڕۆحی ئینسان بکەن. ئیمانی بەتاڵ لەئومێد، نەک ڕاستەقینەترین بەڵکو ئازایانەترین ئیمانە. ئومێدی میتافیزیکیی بەلامەوە چەشتە تەڵەیەکی چەورە کە ئینسانی واقیعی دەمی بۆ نابا. شتێکم دەویست لە هەموو شتەکانی تر قورستر. شتێک پڕ بەبالای ئینسان، ئینسانێک کە ناناڵێنێ و پاشەکشێ ناکاو بەتکا و پاڕانەوەوە تێناپەڕێ. بەڵێ، من ئەوەم دەویست. سەد ئافەرین بۆ نیچە، ئەو بوو غیرەتی دامە بەر بڵێم: ئەمە ئەوە بوو کە من گەرەکم بوو!

کڵێسای مەسیح، لەو هەلومەرجەدا کە قەشەگەل بۆیان دروست کردووە، بەلامەوە تەویلەیەکە کە تیایدا هەزاران مەڕی ترساو شەو و ڕۆژ دەباعێنن. شەو و ڕۆژ یەکدی پاڵ دەدەن و مل درێژدەکەن تا ئەو دەست و چەقۆیە بلێسنەوە کە سەریان دەبڕێ. ژمارەیەکیان لەترسی برژانی هەتاهەتایی ناو ئاگر زەندەقیان چووە، ژمارەیەکی تریشیان پەلەیانە زوو بکوژرێن تا جاویدانە لە چەمەنزارە بەهارییەکاندا بکەونە لەوەڕین.

بەڵام ئینسانی ڕاستەقینە مەڕ نییە. سەگی پاسەوانیی یان گورگ یاخۆ شوانیش

نییە. بەڵکو پادشایەکە کە دەسەڵاتەکەی لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرێ و دەڕوا. چونکە دەزانێ بەرەو کوێ دەڕوا، بۆیە کە دەگاتە لێواری خەرەند، تاجە مقەبابییەکە لەسەری دادەگرێ و بۆ دووری تووڕ هەڵدەدا. پاشان لە دەسەڵاتەکەی دادەماڵرێ. وەک غەوواسێک ڕووت دەبێتەوە، دەست و پێ جووت دەکا و بەسەرا خۆی هەڵدەداتە خوارەوە و فەنا دەبێ. بەسەرسامییەوە لەخۆم دەپرسی: ئاخۆ منیش دەتوانم بەئاوها نیگای ئارام و ئازایانەوە چاو لە چاوانی خەرەند ببڕم؟

سەرسامم کە تۆ بڵێی هاوارێکی ئاوها پێشتر لەسەر ئەرز بیسترابێ! هاوارێکی لەخۆباییانە کە گاڵتەی بەئومێد بێ! تەنانەت نیچەش بۆ ساتەوەختێک زەندەقی چوو. گەڕانەوەی نەمریی ڕایچڵەکاند بەوەی شەهادەتێکی لەکۆتایی نەهاتووە. لە ناخی ترسی خۆیدا، ئومێدی گەورە– ڕزگارکەری ئایندە، سۆپەرمان– ی فۆرمۆڵە کرد. بەڵام سۆپەرمانیش بەهەشتێکی ترە، سەرابێکی ترە کە مرۆڤی بەستەزمان و کڵۆڵ فریودەدا و ئامادەی دەکا تاخۆی لەبەردەم ژیان و مەرگدا ڕاگرێ.

*

ڤێنا... نەخۆشکەوتنم

جەستەم هێند شەکەت و ڕۆحم هێند تەنگ بوو کە لەواگۆنی قەتارەکەدا ناچاربووم پێڵوو لێکنێم و ئەو وڵاتانە نەبینم کە پیایاندا ڕەت دەبووم. ئاخر کەوانەکە هێندە کشابوو کە دەنگی جیرەی سیمەکەیم دەژنەڤت. ئیتر لەوەدا بوو بپچڕێ.

لاجانگەکانم و دەمارەکانی ملم بەتوندی لێیان دەدا. هەستم دەکرد گوڕ و هێز لە مێشک و پشت و بنەپێم دەنیشێ و دەڕەوێتەوە. بەخۆم دەگوت: "کەواتە مەرگ ئاوهایە!" ئارام و لەڕادەبەدەر میهرەبان، تەواوێک وەک خۆکردن بە حەمامێکی گەرمدا و بڕینی دەمار. ژنێک منداڵێکی بەباوەشەوە بوو، دەرگاکەی کردەوە تا بێتە ئەو واگۆنەوە کە منی تیادا بەتەنیا ڕاکشابووم. کاتێ بینیمی، بەپەلە دەرگاکەی داخستەوە و ڕای کرد. واهات بەخەیاڵمدا، کە دەشێ سەرم بووبێتە کەللەسەر، بۆیە ئەو ژنە بەو ڕادەیە ترساوە.

گەورەم، چەند خۆشە مەرگ ئەقڵی نەپێکابام، وەک ئەوەی دەرحەق بەتۆ کردی.

کاتێک گەیشتینە ڤێنا تەواوی گوڕ و هێزم خستەکار تا لە قەتارەکە دابەزم و ڕۆژنامەیەک بکڕم. بەڵام هەڵخلیسکام، سەرم بەر عامودێکی ئاسن کەوت و بوورامەوە و تەختی ئەرزەکە بووم.

دوای ئەوە چ شتێکم بیرنایەتەوە. کە چاوانم کردەوە خۆم لە نەخۆشخانە بینییەوە. شەو بوو، گلۆپێکی گچکەی شین بەژوور سەرمەوە داگیرسابوو. سەرم پێچرابوو. تارماییەکی سپی بەدوو باڵی شینەوە، لەهەر لاجانگەیەکیدا باڵێک، بەرەو لام هات، دەستە فێنک و میهرەبانەکەی لەسەر دڵم دانا و زەردەخەنەیەکی هاتێ. بەئارامیی گوتی: "بنوو!"

چاوانم لێکنان. خەو، خەوێکی سەیر و قورس هەمدیس لەخۆیەوە پێچام. هەستم دەکرد ڕۆچوومەتە نێو قوڕقوشمەوە، دەست و قاچم هێند قورس ببوون کە نەمدەتوانی بیانجووڵێنم، وەک بڵێی باڵەکانی ڕۆحم بەیەکەوە لکابن.

ئەو ڕۆژانەی نەخۆشیی لە جێگەدا خستمی، سەراپا بریتیی بوون لە خەوی قووڵ. چەندین ڕۆژ زاد نەچووە دەمم. خەریک بوو دەتوامەوە. نەمدەتوانی لەجێگەکەم هەستم و بجووڵێم. ڕۆژانە هەستم دەکرد هێور هێور لەنێو قەدەوە تا سینگ و تا گەروو لەنێو زەلکاوێکی نەرم و شلەتێندا کە بۆنی گەڵای ڕزیوی لێ دەهات، ڕۆدەچم. هەستم دەکرد کە هەبێ و نەبێ ئەمە مەرگە.

لێکدا لێکدا سەرم بەرزدەکردەوە. لەم کاتانەدا کە هەمدیس ڕۆشنایی دەڕژایەوە هۆشیاریم. سیستەرەکەم بانگ دەکرد. ئەویش بەباڵە سپییەکانی لاجانگ و قەڵەم و کاغەز بەدەست و ئامادە بۆ نووسین دەهات. زەینم دەکەوتە کار و بەرگریی دەکرد و پڕکێشی دەنواند کە هاوشان لەگەڵ ئەندامەکانی تری جەستەمدا لەزەلکاودا ڕۆنەچێت. سیستەرەکەم وا ڕاهێنابوو بێت و هەندێ وشەی پێ بڵێم _ هەندێ هایکۆ(*) یان هەر تشتێکی تر کە ئەم هیۆلایە دەیگوت _ و بینووسێ. زۆر لەو هایکۆیانە هیچ نەبوون. بەڵام دوای هاتنەدەرەوەم لە زەلکاوی مەرگ، هەندێ بڕگەی تریانم خستنە نێو نووسینەکانمەوە.

سیستەرەکە لەکاتێکدا کە دەستی دەگرتم و زەردەخەنەی دەهاتێ، دەیگوت:

(*) هایکۆ: فۆرمێکی شیعریی ژاپۆنییە کە لە سێ بەیتی بێ سەروا پێکهاتووە. و. ع

"ئامادەم!" هەمیشە کاغەزەکەی لەسەر ئەژنۆی دادەنا و دەینووسی. دەستە باریک و سپییەکانیم لەبیرە. چاوانم دەنووقاندن و دەمگوت بنووسە: "سڵاو ئەی پیاو، ئەی کەڵەشێری گچکەی پەڕی قاچوقول هەڵپاچراو! ڕاستە – گرنگ نییە خەڵکیی چ دەڵێن – گەر تۆ نەقووقێنی خۆر هەڵنایەت!"

سیستەرەکە پێدەکەنی و دەیگوت: "ئەرێ لەم وڕێنەی (تا)یەدا، چ دەهۆنییەوە!"

بنووسە: "گەر دڵم بکەنەوە، چیایەکی بەرزو هەڵەموت دەبیننەوە کە ئینسانێکی تەنهای پێدا هەڵدەگژێ!"

ئەمەش بنووسە: "ئەی دارچوالەی پەرێشان، گەر هەنووکە لە دڵی زستاندا چرۆ بکەیت، بەفر دێ و نابووتت دەکات. هەموو بەهارانێک دارچوالە وەڵام دەداتەوە: دەی با بێت!"

سیستەرەکە کە دەیبینی ڕەنگم پەڕیوە، دەیگوت: "ئیدی ئەمڕۆ بەسە!" دەمگوت: " نا، نا، ئەمەش بنووسە: دەخوازم ئەقڵ ببینم کە لە دەرگای ئاسمان دەدا و سواڵ لە خوداوەند دەکات، خوداوەنیش دەرگای بەڕوودا ناکاتەوە و لەتێک نانی ناداتێ!"

سیستەرەکە بەحیرسەوە دەیگوت: " بەسە... بەسە!"

– نا، نا، ئەمەش بنووسە، تا کە مردم، خەڵکیی لەوێ، لە گرێکستان بزانن: بۆ هەر کوێ بڕۆم و لە هەر کوێ نیشتەجێ بم، گرێکستانم وەک گەڵای داردێمشت بەددان هەڵگرتووە!"

چاوانم دەنووقاند. زەینم بەتاڵ دەبۆوە. بەچرپە دەمگوت: "خوشکێ ماندووم!" وام دەگوت و هەمدیس لە زەلکاودا ڕۆ دەچوومەوە.

چێژ و بەرزایی و نشێوییەکانی ژیانم، خەڵکانێک کە خۆشم دەویستن، وڵاتگەلێک کە بینیبوومن، هەموو لەسەرمدا مەلەیان دەکرد. بۆ ساتێک دەهاتنەوە یەک، پاشان دەرەوینەوە و نەدەمان. هەوری تر بەرز دەبۆوە، گا لە لاجانگەی ڕاستەوە و گا لای چەپ. ئاخر ئەوە بەو ئاراستەیەوە بەند بوو کە (با) لێوەی هەڵی دەکرد.

ڕۆژێکیان لە گێژەنی تا دا، (پاقیژەی هەنگاو ئاڵتوونیی)م هاتەوە یاد(*). ئەوە دەیرێکی کرێتییە کە بەسەر زەریای لیبییدا دەنۆڕێ. وای چ ڕۆژێک بوو! چ خۆرێکی

(*) Virgin of the Golden Steps

دڵڕفێنی بەهاریی! چلۆن زەریا دەدرەوشایەوە و بەرەو کەناری مەغریبیی خۆی دەکوتا. عابیدیش پیرەمێردێکی کورتەباڵا و چوست و چالاک و بەخۆ، ڕیش سپیی و سمێڵ قنج، تا بڵێی خۆش مەشرەب. منی بۆ بینینی گۆڕستانی دەیرەکە برد. گۆڕی ڕاهیبەکانی پیشان دام کە لەسەر گابەردەکانی گوێ ئاوەکە هەڵکەنرابوون. هەرکاتێ لافاو هەڵدەسا، زەریا هوروژمی بۆ خاچە دارینە ڕەشەکان دەبرد. ئاکام تەواوی ئەو ناوانە سڕرابوونەوە کە لەسەر خاچەکان هەڵکۆڵرابوون. دەمویست بگەڕێمەوە، لەبەرئەوەی گەڕانم بەناو گۆڕەکانا پێ شتێکی بێزەوەر بوو، بەڵام عابید توند باسکی گرتم و بەپێکەنینەوە گوتی:

– وەرە، کوڕە ئازاکەم وەرە. مەترسە. خەڵکی دەڵێن: ئینسان ئاژەڵێکە بیر لە مەرگ دەکاتەوە. بەڵام من وا ناڵێم، نا، بەڵکو من دەڵێم: ئینسان ئاژەڵێکە بیر لە بەردەوامیی ژیان دەکاتەوە. دەی وەرە و بنۆڕە!

لای گۆڕێکی هەڵکەنراو و بەتاڵ ڕاوەستا. گوتی: "ئەمە گۆڕی منە. کوڕی خۆم مەترسە. نزیک بەرەوە. هێشتا بەتاڵە، بەڵام دواجار هەر پڕ دەبێتەوە. وەرە و تەماشاکە!"

وای گوت و لە قاقای پێکەنینی دا. ئەو خۆی گۆڕەکەی بەپاچ هەڵکەندبوو، کێلی قەبرەکەشی ئامادەکردبوو. گوتی: "بنۆڕە چیم لێ نووسیوە، بۆ دانانەویتەوە و بیبینیت؟ پێم گوتیت ترس بەسە!" ئەوسا کەوتە سەر چۆک، خۆڵەکەی لەسەر نووسینەکە لابرد و خوێندییەوە: "هێی مەرگ، من لێت ناترسم!" تەماشای کردم. تەنانەت گوێچکەکانیشی پێدەکەنین. گوتی: "ئەدی بۆ دەبێ لە مەرگ، لەم ڕەندە پیرە بترسم. ئەو بۆ خۆی هێسترە، سواری دەبم و ناچاری دەکەم تا لای خوداوەندم بەرێ!"

پێموایە برێک لە دەوڵەمەندترین ساتەکانی ئینسان، ئازادترینیان لە قەیدی زەمەن و شوێن و لۆژیک، ساتەوەختەکانی (تا) ن.

ناوەڕاستی بەهار بوو کە دواجار توانیم لە نەخۆشخانە بێمە دەرێ و پێ بنێمەوە ڕووناکیی. گوڵەیاس لە باغەکانا چرۆیان کردبوو. ژنان جلکی ڕەنگاوڕەنگی گوڵگوڵییان پۆشیبوو. کیژان و کوڕان لەژێر درەختە تازە سەوز بووەکاندا، لەگەڵ یەکدیدا چپەچپیان بوو. وەک بڵێی نهێنی گەورەیان پێ بێ و بیانەوێ بەیەکدی بڵێن.

ئەو پاش نیوەڕۆیەی کە لە نەخۆشخانە مەرەخەسیان کردم، شنەیەکی فێنک هەڵی کردبوو کە بۆنی کەزی و بۆنی ڕوخساری تازە ئارایشتکراوی ژنانی لەگەڵ خۆیدا هەڵگرتبوو. لێکدا لێکدا بەخۆم دەگوت: "ئەمە عەردە، ئەمە دونیای ژێرەوەیە. چەند خۆشە زیندوو بیت و هەر پێنج هەستەکەت ئیش بکەن – ئەو پێنج دەروازەیەی کە دونیایان لێوە دێتە ژووریٚ– چەند قەشەنگە بڵێیت دونیا جوانە و خۆشم دەویٚ."

عەردی بەهەتاو شۆراو، هەستێکی نازکی تیامدا دەخولڤاند و تا ڕادەیەکی فرە وروژاندبوومی. هەستم دەکرد تازەکیی لەدایک بووم و بۆ ساتێک بۆ دونیای ژێریٚ دابەزیبووم. ئیدی ترس دایگرتبووم، ڕاپەڕیبووم و چاوانم کردبوونەوە و جارێکی دی خۆم لەبەر ڕووناکیی ئاشنا و پیرۆزدا بینیبۆوە کە وا لەژێر درەختەکاندا پیاسە دەکەم و گوێم بۆ قسە و بۆ پێکەنینی خەڵکیی ڕادێراوە.

هێور هێور هەنگاوم دەنا. هێشتا ئەژنۆم دەلەرزی. سەرەگێژییەکی نەرم و خۆش و ڕەنگاوڕەنگ وەکی تەمومژی سپێدان زەینمی لەخۆوە پێچابوو. لەودیو ئەم تەمومژەوە، دونیام دەبینی نیوەی توندوتۆڵ و نیوەکەی تری لە خەون چنرابوو. پەیکەرێکم کەوتەوە بیر کە جارێکیان – نازانم لەکام کلێسا – بینیبووم. وێنەکە لە دوو ئاست پێکهاتبوو، لەئاستی خوارەوە، قەدیس ژیۆرژی بەهێز و کاکۆڵ زەرد، بەسەر ئەسپێکی سەرکەشەوە ڕمەکەی لە جەستەی ئاژەڵێکی ترسناک و گەوزاو و کەفکردوو ڕۆبرد بوو کە دەمی ڕەنگاوڕەنگی کردبۆوە و خەریکی خواردنی بوو. هەمان نەبەرد لەئاستی سەرووی وێنەکەشدا هەبوو، ئەوە نەبیٚ کە قەدیس ژیۆرژ و ئەسپ و ئاژەڵەکە لەهەورێکی تەنک خولڤابوون و خەریک بوو لە هەوادا دەڕەوینەوە و دیار نەدەمان. هەروا کە بەئەژنۆی لەرزۆکەوە بەباغ و شەقامەکانی ڤێنادا تێدەپەڕیم، ئەم ئاستەی سەرەوەی وێنەکەم دەبینی کە لە تابلۆی دونیادا کێشراوە و نیگەرانی ئەوە بووم نەبادا (با) یەک هەڵکا و بیرەوێنێتەوە.

لەکوێوە بمزانیبا لەمیانەی چەند ڕۆژێکی کەمدا ئەو بایە هەڵدەکا و بەڕاستی ئەو وێنەیە پەرت دەکات.

ڤێنا شارێکی ئەفسووناویی و سەرنجڕاکێشە. بونیادەم هەمیشە وەک دوڵبەرێک وەیادی دێنێتەوە. دوڵبەرێکی قەشەنگ و بەناز و لەخۆبایی. دوڵبەرێک کە دەزانیٚ

چۆن جلک دەپۆشیٚ و چۆناوچۆنی خۆی ڕووت دەکاتەوە. دەزانیٚ چۆن خۆی بەدەستەوە دەدا و چۆناوچۆنی خیانەت دەکا: نەک لەڕووی ڕق یان ئەڤینەوە، بەڵکە لەڕووی گاڵتەوە. دوڵبەرێک کە نارِوا، بەڵکو سەما دەکا. بانگ ناکا بەڵکو گۆرانیی دەچڕیٚ. دەیبینیت بەدرێژایی کەنارەکانی دانووب لەسەر پشت ڕاکشاوە. باران تەڕی دەکا و بەفر دایدەپۆشیٚ و خۆر گەرمی دەکاتەوە. دەیبینی – چ شتێکی نییە لێی حەشار بدا _ و هاواردەکا: تالیا، ئەگلایا، یوفروسین– ڤێنا – چوار خواوەندەکەی جوانیی(*).

چەند ڕۆژی دوای گەڕانەوەم بۆ ژیان، لەزەتم لەم شارە دەم بەپێکەنینە برد. لەزەتم برد لە ڕۆشنایی، لە بۆنی ئەرز، لە گفتوگۆی خەڵک و لە سەروو ئەمانەیشەوە لەزەتم لەئاوی سازگار و لە نانی بەتام و لە میوە برد. لەبانیژەی ژوورەکەمدا ڕادەوەستام و چاوانم لێکدەنان، گوێم بۆ ژاوەژاوی دونیا ڕادەدێرا. دونیا دەتگوت پوورە هەنگە، پڕ لە کرێکار و نێرە هەنگ و هەنگوین. شنەی بەهاران وەک دەستێکی فێنک و میهرەبان خۆی لە ڕوخسارم هەڵدەسوو.

بەڵام هەروا کە جەستەم پڕ و گیانم هەمدیس جڵەوی دەگرتەوە دەست، هێور هێور تەواوی ئەو لەزەتانەم پووچ و تووڕەهات دەهاتنە پێش چاو. پێچەوانەی خواستە قووڵەکانم بوون. مرۆڤ وای هەست دەکرد کەسێک تەواوی پیاوان و ژنانی ئێرە ختووکە دەدا، ئەمە پێکەنینی بەردەوامیانی ڕاڤە دەکرد. بەڵام من ئینسانم پیٚ ئاژەڵێکی میتافیزیکی بوو. ئەوکات ئەنجامگیریم لەبارەی ئینسانەوە ئاوهایی بوو: پێکەنین، بیٚ باکیی و گۆرانیی بەلامەوە جۆرێک بوون لەخیانەت و چاوقاییمی. بابم بیرکەوتەوە کە پێکەنینی بەجۆرێک لە چاوقاییمی دادەنا، هەرچەندە نەشیدەزانی بۆ. بەڵام من هۆکەیم دەزانی و ئەمەش تەنیٚ هەنگاوێک بوو لەگرەو بردنەوەی کوڕ لە باوک.

دەنگی گڕ و بێڕوحمانەی پێغەمبەری خەمین کە خۆشمدەویست، تا ڕادەیەکی زۆر

(*) خۆیان سیٚ خواوەندی جوانیین و خوشکی یەکدین. گریکییەکان بەپێدەری جوانیی و نازدارییان داناون. ئەوان دەستە خوشکی ئەفرۆدێت بوون و بەرپرسیاری ڕازاندنەوەی بوون. کازانتزاکیس لێرەدا ناوی (ڤێنا) شی بۆ زیاد کردوون. و. ع

ئاشکرا لەناخمدا دەنگی دەدایەوە. ئەم دەنگەی ناخ نەعرەتەی دەکێشا: (شەرمەزارییە! ئەمە ئەو ئەقڵە توندوتۆڵە شێرانەیەیە کە دەرخواردم دایت؟ ئەی مەگەر فێرم نەکردیت کە لەبەرامبەر دڵدانەوەدا سەر نەوی نەکەیت؟ تەنێ کۆیلە و ترسنۆکانن کە ئومێدیان هەیە – وا باشترە ئەم واقیعییەتەیان قەبوڵ بێ. دونیا بۆسەیەکە کە شەیتان، دەینێتەوە. سازش مەکە، نەکەیت دەم بۆ چەشتەتەڵەکەی بەریت. لەبری ئەوە لە برسا بمرە!)

پاشان بەدەنگێکی میهرەبانتر و مەحرەمانە دەیگوت: (من ترسام و شکستم هێنا، تۆ دەبێ بیبەیتەوە!)

هەندێ جاری تر ئەم دەنگە، بەچرپە و تەنزئامێز بەرز دەبۆوە: (مەبەستت چییە لەم بەخۆدا نازین و بانگەشەکردنە بەوەی بەدوای مەحاڵەوەیت و باوەڕت بەئاینێکە کە سەر بۆ تەسەللادانەوە دانانەوێنێ، کەچی هەمیشە لەو مەیخانانەی ئومێد– لە کڵێساکاندا – خەریکی خۆ مەست کردنیت. لە حزووری ناسیریدا سوژدە دەبەیت و دەستی سواڵ ڕایەڵ دەکەیت و دەڵێی: خودایە ڕزگارم کە؟ بەتاقی تەنێ بکەوە ڕێ! بچۆرە پێش! بگەرە کۆتایی ڕێگە. لەوێ خەرەند دەبینی. لێی بنۆڕە، هەموو داوایەکی من لەتۆ ئەوەیە کە لە خەرەند بنۆڕیت بەبێ ئەوەی زەندەقت بچێ، ئەمەو هیچی تر نا. خۆیشم هەروام دەکرد. بەڵام ئەقڵم هەرەسی هێنا. تۆ با ئەقڵت تۆکمە و جێگیر بێ. لەمن ئەولاوەتر بچۆ!)

دڵی ئینسان نهێنییەکی تاریک و لەکردنەوە نەهاتووە. گۆزەیەکی کون کونە بەدەمێکی هەمیشە کراوەوە. گەر تەواوی ڕووبارەکانی دونیای بکەیتە سەر، هەمدیس هەر خاڵی و تینوو دەبێتەوە. گەورەترین ئومێدەکان بۆی پڕ نەکران، ئاخۆ هەنووکە بەگەورەترین نائومێدییەکان پڕ دەبێ؟

ئەمە ئەو ئاراستەیە بوو کە دەنگی بێ ڕوحم هەمیشە هانی دەدام بیگرمەبەر. مەزەندەم دەکرد هەوڵ دەدا بەشوێنپێی هەنگاوەکانی چ کەسێکدا بمنێرێ، هەنگاوگەلێک کە تۆکمە و دڵنیا بەرەو خەرەند دەچنە پێش. ئەم ڕێڕۆیشتنە گا خێرا و گا سست نییە، بەڵکو بەهاوسەنگیی و بەشکۆیەکی شاهانەوەیە. دەنگەکە لێکدا لێکدا دەیگوت: (ئەوە دوایەمین ڕزگارکەر کە بونیادەم لەترس و ئومێد و خوداکان

قوتار دەکات. دوای کەوە! من خۆم نەمتوانی ئەوە بکەم، لەبەر ئەوەی سۆپەرمان لەکاتێکدا ئومێدێکی گەورەی پێبوو بۆم، تێپەڕی و ئیدی منیش ڕێگەم لێ بزر بوو. چ دەرفەتێکم شک نەدەبرد تیایدا بیهێنمە لاوە و لەگەڵیدا پێکبێم. بەڵام سۆپەرمانی ناسیریی بهێنە لاوە و ئەو شتە بەدی بێنە کە من نەمتوانی بەدی بێنم: ئازادیی ڕەها!).

دەنگەکە بەم تەرزە بێ ڕوحم و سەرسەختانەیە، بەحیرسەوە هەوڵی دەدا و هێور هێور پێغەمبەری ڕزگاریی، ڕەها و کامڵ، بێ هەرا لەناخمرا هەڵدەسایە سەرپێ. هەناوم ببووە گوڵە نیلۆفەر و ئەو چوارمشقی بەو دوو ڕەوڕەوە عاریفانەیەیەوە کە لەسەر بنی پێی هەڵکۆڵرابوو، دانیشت. قامکەکانی لێزانانە پێکدا دەچوو، لولەکێکی ڕەش وەک چاوی سێیەم لەنێوان برۆکانیدا بوو. زەردەخەنە ئەهریمەنانە و ئارامەکەی لە لێوانی نازکییەوە تا گوێ زلەکانی و لەوێشەوە تا هەنیەی درێژ ببۆوە، پاشان وەکی هەنگوین داچۆڕابووە خوارێ و هەموو جەستەی داپۆشیبوو. گەیشتبووە بنی پێی و ئیدی لەوێڕا دوو ڕەوڕەوەکە کەوتبوونە جووڵە، وەک بڵێی پەرۆشی دەرچوون بن.

*

بووزا! سالانێک لەوەوبەر ژیاننامە و پەیامە نائومێدانەکەیم خوێندبۆوە بەڵام هەموویم بیرچووبوونەوە. ئاشکرایە ئەودەم هێشتا منداڵ بووم بۆیە سەرنجی ڕانەکێشابووم. پاشان دەنگی ویم پێ دەنگێکی نامۆ و ئەفسووناویی بوو کە لەقووڵایی ئاسیاوە، لەجەنگەڵی پڕ لە مار و گیاساڵمەی سەرگێژکەرەوە دەهات. بەڵام منی گێژ نەدەکرد. دەنگێکی ئاشنا و پڕ شیلە لەناخمەوەڕا بانگی دەکردم و بەدڵنیاییەوە دەچوومە پێش تا دیدەنیی بکەم. بەڵام هەنووکە لەمیانەی قاقای پێکەنینی ئەم شارەدا، هەمدیس دەنگی وی وەکی شمشاڵێکی نامۆ و ئەفسووناویی دەڕژایە گوێم. وەی کە چۆن چاوم لێکنا و بەخێرم هێنا! هەنووکە دەنگەکە ئاشناتر بوو. وەک بڵێی هەرگیز لە ناخمدا کپ نەبووبێ، بەڵکو تەنێ دەنگی شەیپووری ڕۆژی حەشری مەسیحییەت دایپۆشیبوو.

چ گومانی تێدا نییە کە خۆراکی شێرانەی شەیتانیی گوڕی پێ بەخشیبووم، چونکە ئیدی شەرمم دەکرد لەهەوڵدان بۆ داپۆشینی خەرەند بەپەردەی ئاڵووالا.

هێشتا نەمدەوێرا بێ کەڵەک لە ئاو بدەم و ڕووبەڕووی خەرەند وەک ئەوەی هەیە – ڕووت و تاسێنەر – ببمەوە. مەسیح لە نێوانی من و خەرەنددا دڵسۆزانە دەستەکانی ڕایەڵ کردبوو تا نەهێڵێ خەرەند ببینم و لێی بترسم.

کەوتمە ورووژاندن و ئازاردانی ڕۆحم. گەرچی ڕۆحم خوازیاری خۆپێچان لە جەستە و بەخشینی دەم و دەستی بوو تا دونیایان پێ ماچ کا و دەستیان تێوەبدا، گەرچی ئیدی نەیدەویست بەچاوی دوژمنەوە تەماشای پاسەوانی جەستە بکات، بەڵکو لەبری ئەوە ببێتە هاوڕێی و دەست لەدەستی یەکدیدا سەفەر بکەن و تەنها لەگۆڕدا لەیەکتر جیاوەبن – گەرچی ڕۆح خوازیاری ئەو هەمووە بوو، بەڵام من ڕێگەم لێ گرتبوو. کام من؟ دێوەکەی ناخم، دێوێکی نوێ – بووزا. ئەم دێوە هەمیشە هاواری دەکرد:(ئارەزوو بڵێسەیە، عیشق بڵێسەیە، چاکەخوازیی و ئومێد و من و تۆ و بەهەشت و دۆزەخ بڵێسەن. تەنهاو تەنها شتێک لەڕووناکییە: چاوپۆشین لە بڵێسە. بڵێسەگەلێک کە تۆ دەسووتێنێ، وەریانبگرە، وەریانبگرە و بیانکەرە ڕووناکیی. ئینجا ڕووناکییەکە بکوژێنەرەوە!)

لە هیندوستان کاتێک کاری ڕۆژانە کۆتایی دێت و سێبەر دەکەوێتە سەربان و کۆڵانی گوند و سینگی خەڵک، جادووگەرێکی پیر(*) بەمەبەستی پیاسەیەک لە گوند لەکوختەکەی دێتەدەر. (نەی)ێکی ئەفسووناویی لەسەر لێوی و دەرگا بەدەرگا دەگەڕێ. نەغمەیەکی شیرین و لایلایەئامێز وەک سیحرێکی شەفابەخش دەژەنێ. ئەو نەغمەیە ناوی – نەغمەی پڵنگ _ ە و دەڵێن زامی ڕۆژانە هەتوان دەکات. ئەمە ئەو نەغمەیە بوو کە ئارەزووی ژنەفتنیم بوو. جا بۆ ئەوەی بەو مەرامە بگەم، دەرگای ژوورەکەم لەسەرخۆم کلۆم دا و شەو و ڕۆژ سەرم بەسەر کتێبی ئەستوور ئەستووردا شۆڕ دەکردەوە و دەکەوتمە موتاڵای سرووتەکانی بووزا و وانەکانی.

(لە هەرەتی جحێڵیمدا، بەقژە ڕەش و لوولەکەمەوە، لە ترۆپکی لەززەتی جحێڵیمدا، لە ئەووەڵین شانازیی هێزی پیاوەتیدا سەرم سفر کرد. جبەیەکی زەردم پۆشی و دەرگای ماڵەکەم کردەوە و ڕووم لە بیابان کرد!)

لێرەوە شەڕەکانی تەریقەتی زاهیدانە دەستیان پێ کرد.(باسکم دەتگوت قامیشی

(*) وەدەرنەری ڕۆحە شەڕانگێزەکان. و. ع

وشکهەڵاتەیە. بەیانی و بەیانی خۆراکم تەنها دەنکێ برنج بوو، پێت وانەبێ برنجی ئەوکات لە هی ئێستا گەورەتر بووبێ، هەروەکی یەکن. سمتم وەک قاچی وشتر و برِبرِەی پشتم وەک تەسبیح و ئێسکیشم هەروەک بیچمی گوندێکی وێران دەرپەڕیبوو. ڕووناکی چاوانم دەتگوت درەوشانەوەی ئاوە لە بنی بیرێکی قووڵدا. سەرم لە کوولەکەیەکی گەورە دەچوو کە لەبەر هەتاودا وشک دەبێ و دەرزێ!)

بەڵام ڕزگاریی لەم ڕێگە سەختە زاهیدانەیە نەکەوتەوە. بووزا بۆ گوند گەڕایەوە. خواردی و خواردییەوە. بەئارامیی– نە بەختەوەر و نە خەمبار– لەژێر درەختێکدا دانیشت و گوتی: (هەڵناسم. هەڵناسم، تا ڕزگاریی نەدۆزمەوە لەژێر ئەم درەختە هەڵناسم!)

بەڕوانینی ڕوون و ڕۆحێکی پاقیژە لە ژەنگ، فەنای بینی. بینی ژیان لەسەر عەرد دێت و دیارنامێنێ. خوداوەندانی بینی کە وەک هەور لە ئاسماندا دەڕەونەوە. تەواوی بازنەکەی بینی و پاشان پاڵی بەدرەختەکەوە دا. هەرکە ئەوەی کرد، شکۆفەگەلی درەختەکە بەسەر کاکۆڵ و ئەژنۆیدا کەوتن و پەیامی مەزنیش بەسەر زەینیدا.

ئاوڕی بۆ چەپ و ڕاست، بۆ پێشەوە و پاشەوە دایەوە. خودی ئەو بوو لە درِندە و ئادەمییان و خوداوەندا نەعرەتەی دەکێشا. ئەڤین باڵی بەسەردا کێشا، ئەڤین و هاوسۆزیی بۆ خودی خۆی کە بەسەراپای دونیادا بڵاوببۆوە و لەکێشمەکێشدا بوو. تەواوی عەزابی عەرد، تەواوی عەزابی ئینسان عەزابی خودی ئەو بوون. (ئینسانێک لەم جەستە ناسکەدا– لەم تێکەڵەی خوێن و ئێسک و مۆخ و گۆشت و بەڵغەم و هێلکە و ئارەقە و فرمێسک و پاشەڕۆیەدا – چۆناوچۆنی دەتوانێ دڵشاد بێ؟ ئینسانێک لەم جەستەیەدا کە حەسەد و نەخۆشیی و پیریی و مەرگ حوکمی دەکەن چۆناوچۆنی دەتوانێ بەختەوەر بێ؟ هەموو شتێک _ گیا و حەشەرە و ئاژەڵ و ئینسان– ڕووە و فەنابوون دەڕۆن. لە دواوە بنۆڕە، لەوانە بنۆڕە کە ئیتر نین. لەپێشەوە بنۆڕە، لەوانە بنۆڕە کە هێشتا لەدایک نەبوون. ئینسان وەک دانەوێڵە شین دەبێ، وەک دانەوێڵە دەکەوێ و سەرلەنوێ چرۆ دەکاتەوە. ئۆقیانووسە بێ سنوورەکان وشک دەکەن، چیاکان دادەڕمێن، ئەستێرەی تەوەر دادەگیرسێ و دەکوژێتەوە و مەحف دەبن...)

هاوسۆزیی ڕێنوێنی سەرراستی سەفەری بووزاییە. لەڕێگەی هاوسۆزییەوە

خۆمان لەجەستەمان قوتار دەکەین، پەردەکە دەدڕێنین و یەکانگیری عەدەم دەبین.(ئێمە هەموومان یەکێکین، ئەم یەکەش ئازار دەچێژێ، پێویستە ڕزگاریکەین. تەنانەت گەر یەک دڵۆپی لەرزۆکی ئاو ئازار بچێژێ، منیش ئازار دەچێژم!)

(چوار حەقیقەتە بالاکە) لەزەینمدا چرۆ دەکەن. دونیا تۆڕێکە تێی کەوتووین. مەرگ ڕزگارمان ناکا لەبەرئەوەی سەرلەنوێ لەدایک دەبینەوە. وەرن تا بەسەر تینوێتیدا زاڵ بین، وەرن تا ئارەزوو ڕیشەکێش کەین، وەرن تا هەناومان بەتاڵ کەین! مەڵێ:(دەمەوێ بمرم) یان (نامەوێ بمرم)، بەڵکو بڵێ: (چ شتێکم ناوێ!) با زەینت لەژوور ئومێد و ئارەزووەوە بێ. ئەوجا لەکاتێکدا کە هێشتا لەم دونیایەدایت و دەتوانیت بچییە نەشوەی جوانی عەدەمەوە، بەدەست و بازووت، ڕەوڕەوەی لەدایکبوونێکی تر ڕادەگریت!

هەرگیز ڕوخساری بووزا بەئاوها ڕووناکییەکی پرشنگدارەوە لەبەرامبەرمدا قەدی ڕاست نەکردبۆوە. پێشتر کاتێک (نێرڤانا)م بەهاویەکسانی نەمریی دادەنا، بووزام دەبینی وەک ژەنەراڵێک لە ژەنەراڵەکانی تری ئومێد کە سوپاکەی پێچەوانەی ئاراستەی ڕەوتی دونیا پێشڕەویی پێ دەکا. تازە تێدەگەیشتم کە بووزا ئینسان هان دەدا بەمەرگ قایل بێ، لە چارەبەدەریی خۆش بوێ، دڵ بەگۆڕانکارییە جیهانییەکان هاوئاهەنگ کات، بەبینینی ڕاکەراکەی مادده و زەین و یەکگرتن و لەدایکبوون و فەنابوونیان بڵێ: ئەمە ئەوەیە من دەمەوێ!

لەنێو هەموو ئەوانەدا کە لەسەر عەرد لەدایک بوون، بووزا لە ترۆپکدایە. وی ڕۆحێکە پاقژ و ساخ، بێ ترس و بێ ئازار، پڕ لەبەزەیی و حیکمەت، دەست ڕایەڵ دەکا و بەزەردەخەنەیەکی شکۆدارەوە ڕێگەی ڕزگاریی دەکاتەوە. بێ پەروا تەواوی بوونەوەران شوێنپێی هەڵدەگرن. هەروا کە ئازادانە خۆیان تەسلیمی لەچارەبەدەریی دەکەن، هەروەک کارژۆڵە کە دەخوازێ شیری دایکی بمژێ، دەکەونە هەڵبەز و دابەز. هەر ئینسان نا، بەڵکو تەواوی بوونەوەران: ئینسان، ئاژەڵ، درەختەکان. بەپێچەوانەی مەسیحەوە، بووزا تەنێ ئینسان دەسچن ناکا، بەڵکو ئەو هاوسۆزیی بۆ هەموو شتێک هەیە و ڕزگاریی بەهەموو شتێک دەبەخشێ.

چەندین ڕۆژ و چەندین هەفتە لەم سەرکێشییە نوێیەدا ڕۆچووم. دڵی ئینسان چ خەرەندێکە! لێدانی دڵ چۆن ڕێگە پێشبینیی نەکراوەکان دەگرێتەبەر! کەواتە ئایا

دەشێ تەواوی ئەڤین و پەرۆشیم بۆ نەمریی بەرەو عەدەمی ڕەها پەلکێشم کات! خۆ ناشێ نەمریی و عەدەم یەک شت بن؟

کاتێ بووزا لەژێر درەختەکە، ئەو شوێنەی کە حەوت ساڵ تیایدا لەدووی ڕزگاریی دەگەڕا، هەستا، کەوتە ڕێ و هەنووکە ڕەها، لەگۆڕەپانی شارێکی گەورەدا چوارمشقی لێی دانیشت. کەوتە ئاخافتن و ئیدی بەگزادە و بازرگان و جەنگاوەران لەدەوری کۆبوونەوە و ئەمیش پەیڤی ڕزگاریی بەگوێدا دەدان. یەکەمجار تەواوی ئەو کافرانە گاڵتەیان پێ دەکرد. بەڵام هێور هێور هەستیان دەکرد هەناویان بەتاڵ دەبێ و لە ئارەزوو پاقژ دەبێتەوە. وردە وردە جلکە ڕەنگاوڕەنگە سپی و سوور و شینەکانیان وەکی جبەکەی بووزا زەرد هەڵدەگەڕا. بەهەمان شێوە منیش هەستم دەکرد هەناوم چۆڵ دەبێ و زەینم جبەی زەرد دەپۆشێ.

شەوێکیان بەمەبەستی پیاسە چووم بۆ (پراتێر)(*) کە یەکێکە لەباخە گەورەکانی ڤێنا. کیژێک لە گروهی خوشکانی ئارایشتکراو بەرەو لام هات. لە ترسا هەنگاوەکانم خێراکرد، بەڵام ئەو پێشی دامەوە و باسکی گرتم. بۆنی قورسی وەنەوشەی لێ دەهات. لەژێر ڕووناکیدا دەمتوانی چاوانی شین و لێوی سوور و سینگ و مەمکی نیوە ڕووتی ببینم.

بەدەم چاو داگرتنەوە بەچرپە گوتی: "وەرە لەگەڵم!"

وەک ئەوەی لە خەتەرێکدا بم، هاوارم کرد: "نا... نا!"

قۆڵی بەردام و گوتی: "بۆچی؟"

– ببوورە کاتم نییە!

کیژەکە بەبەزەیییەوە تەماشای کردم و گوتی: "شێت بوویت؟ تۆ کێیت؟ ڕاهیببیت؟ کەس نامانبینێ!"

دەمویست بڵێم: "بووزا دەمانبینێ!" بەڵام ددانم بەخۆدا گرت. لەو کاتەدا کیژەکە چاوی بەکەسێکی تر کەوت، بەرەو لای ڕای کرد. هەناسەیەکی قووڵم هەڵمژت. هەستم دەکرد لە خەتەرێکی گەورە ڕزگارم بووە، بەپەلە بۆ ژوورەکەم گەڕامەوە.

خۆم لەزەریای بووزادا نوقووم کرد. زەینم ببووە گوڵەبەڕۆژە و بووزاش بەخۆر.

(*) Prater

هەروا کە سەری لە ئاسۆ دەردەهێنا، دەگەیشتە نیوەڕۆ بەرەو ئاوابوون دەچوو، من هەر بەدوایەوە بووم. جارێکیان پیرەمێردێکی ڕۆمیلیایی پێی گوتم:(ئاو دەنوێ، بەڵام ڕۆح نانوێ!) بەڵام ئەو ڕۆژانە وا پێدەچوو ڕۆحم لە خەوێکی پیرۆزدا نوقووم بووبێ و لەزەریای ئارامی بووزادا غەرق بووبێ. ڕێک وەک ئەوەی کە خەون دەبینی و دەزانیت خەون دەبینی و ئیدی تەواوی ئەوەی لەخەوندا دەیبینی، چ باش و چ خەراپ، شادیی و ترس و خەمت تێدا ناوروژێنێ. لەبەرئەوەی دڵنیایت وەئاگا دێیتەوە و هەموو شتێک دەڕەوێتەوە. منیش بێ ئەوەی ترس یاخۆ شادیی دامگرن، بێ تۆزقاڵێک شپرزەیی، لە تارماییەکانم دەنۆڕین کە بەپێش چاوانمدا تێدەپەڕین.

بۆ ئەوەی بەر لە ڕەوینەوەی خێرای ئەم وێنە خەوناوییانە بگرم و بۆ ئەوەی لە ڕێگەی وشەوە تۆکمەیی زێدەتر بەرزگاری تەواوەتیی ببەخشم، کەوتمە نووسینی وتووێژێک لەنێوان بووزا و ئاناندا(*)ی موریدی ئازیزیدا.

*

وەحشییەکان لە چیاکانەوە دابەزیبوون و شاریان گەمارۆدابوو. بووزا دەم بەزەردەخەنە لەژێر درەختێکی شکۆفە کردوودا دانیشتبوو. ئاناندا سەری نابووە سەر ئەژنۆی بووزا و چاوانی لێکنابوو تا نەهێڵێ دیمەنی خەونئالوودی دونیا فیکری گومڕا کات. کۆمەڵێک لە گوێگران بەدەوریاندا دانیشتبوون و گەرەکیان بوو ببنە مورید. گەرەکیان بوو قسان لەبارەی ڕزگارییەوە ببیەن. بەڵام لەو کاتەیدا کە زانییان وەحشییەکان جەنگیان هەڵایساندووە، ئیدی حەماسەت گرتبوونی.

هاواریان دەکرد: "هەستە مەولا! بۆ بەرپەرچدانەوەی وەحشییان ڕابەرمان بە. دواتر نهێنیی ئازادیمان پێ بڵێ!"

بووزا سەری ڕاوەشاند و گوتی: "نا، من نایەم!"

خەڵکەکە بەتووڕەیی هاواریان کرد: "هیلاکیت؟ دەترسیت؟"

(*) ئاناندا لە هەمان ئەو ڕۆژەدا لەدایک بووە کە بوزای تێدا لەدایک بووە، هەروەها ژن و ئەسپ و درەخت و یاوەرەکەشی. وی خاوەن ژنێکی جوان و زۆر هۆگری بوو. بۆیە بووزا پێویستی بەوە بوو کە ئاناندا بەزنجیرەیەک ئەزمووندا ببات (بردنی بۆ بەهەشت و دۆزەخ) تا ئیمانی بەزوهد و ئایینی بوزیی پێ بێنێ. پاشان بووە یەکێک لە باشترین یاوەرانی. و. ع

بووزا بەدەنگێک کە لەشەکەتیی و ترس و ورەی نیشتیمانپەروەریی تێپەڕاندبوو، وەڵامی دانەوە: "من ئیدی سەفەرەکەم گەیاندۆتە کۆتایی!"

ئەوان هاواریان کرد: "باشە، با خۆمان بڕۆین و بەرگری لەسەر زەمینی باوانمان بکەین!" بووزا دەستی بۆ بەرەکەتدانیان هەڵبڕی. گوتی: "بڕۆن و دۆعای منتان لەگەڵ بێ. ئاخر من بۆ ئەو جێگەیە ڕۆیشتووم کە ئەنگۆی بۆ دەڕۆن. ڕۆیشتووم و گەڕاومەتەوە. ئیدی لەژێر ئەم درەختە شکۆفە کردووەدا دادەنیشم و چاوەڕێی گەڕانەوەی ئێوە دەکەم. تەنێ ئەوکاتەی هەمووان لەژێر ئەم درەختە شکۆفەکردووەدا دادەنیشین، هەر قسەیەک من دەیڵێم و هەر قسەیەک ئێوە دەیڵێن، بۆ هەمووان هەڵگری یەک مانا دەبێ. بەڵام هەنووکە هێشتا زۆر زووە، من شتێک دەڵێم و ئەنگۆ لە شتێکی تر حاڵیی دەبن. ئاخر ئێمە یەک زوبان نادوێین، کەواتە تا ئەو کاتەی یەکتر دەبینینەوە، سەفەرێکی خۆشتان بۆ بەئاوات دەخوازم!"

سارییۆتا گوتی: "مامۆستا من تێناگەم. هەمدیس بەزوبانی لوغز لە تەکماندا دەئاخڤیت!"

– سارییۆتا کاتێ دەگەڕێیتەوە تێدەگەیت. وەک گوتم هێشتا زۆر زووە. ساڵەهای ساڵ ژیان و عەزابی بەشەرییەتم بەگیان کڕیوە. ساڵەهای ساڵ پڕ بووم و پڕ بووم و پێگەیشتووم. هاوڕێکانم، بەر لەوە هەرگیز بەئاوها ئازادییەک نەگەییبووم. ئەدی بۆچیی بەم ئازادییە گەییم؟ لەبەر ئەوەی بڕیارێکی مەزنم دابوو.

ئاناندا پرسی: "بڕیاری مەزن؟" سەری هەڵبڕی و دانەوییەوە تا پای پیرۆزی بوزا ماچ کات.

گوتییەوە: "مامۆستا، چ بڕیارێک؟"

– ناخوازم ڕۆحم بەخوداوەند، بەوەی ئێوە ناوتان ناوە خوداوەند بفرۆشم. ناخوازم ڕۆحم بەشەیتان، بەوەی ئێوە ناوتان ناوە شەیتان بفرۆشم. نامەوێ خۆم بەهیچ کەس بفرۆشم. من ئازادم! خۆش بەحاڵی ئەو کەسەی کە لە چنگی شەیتان ئازاد دەبێ. ئەو، تەنێ ئەوە کە ئازادیی دەدۆزێتەوە!"

سارییۆتا کە ئارەقە بەهەنیەیدا چۆڕاوگەی بەستبوو، پرسی: "ئازادیی لە چیی؟ ئازادیی لە چیی؟ مامۆستا هێشتا وشەگەلێک بەسەر زارتەوەن، دەتسووتێنن!"

– ساریپۆتا نا، نامسووتێن، بەڵکو فێنکم دەکەنەوە. بمبەخشە. بەڵام نازانم ئاخۆ بەرگەی ژنەڤتنی ئەم وشانە دەگریت و زەندەقت ناچێ؟

ساریپۆتا گوتی: "مامۆستا، ئێمە لەوەداین بۆ جەنگ برۆین و ڕەنگە ئیتر نەگەڕێینەوە. دەشێ دووبارە نەتانبینینەوە. ئەم دوایین وشانەمان پێڕاگەیەنە. ئازادیی لە چیی؟"

هێور و قورس، وەک هەڵدێررانی جەستەیەک بۆ ناو خەرەند، وشەکان لە زاری کلۆمدراوی بووزاوە بەربوونەوە:

– لە ئازادیی!

ساریپۆتا بەسەرسوڕمانەوە پرسی: "لە ئازادیی؟ ئازادبوون لە ئازادیی؟ مامۆستا من تێناگەم!"

– ساریپۆتا چ باشتر! ئاخر گەر تێبگەیت زەندەقت دەچێ. لەگەڵ ئەمەشدا ئەی هاوڕێیانی من، دەمەوێ بزانن شێوەی ئازادیی من ئاوهاییە. من لە ئازادیی ئازاد بووم!"

بێدەنگ بوو، بەڵام ئیدی نەیدەتوانی خۆی کۆنترۆڵ کات.

– دەمەوێ بزانن کە هەر شێوەیەکی تری ئازادیی کۆیلەیییە. گەر هەمدیس لەدایک بام، ئەوا لەپێناو ئەم ئازادییە گەورەیەدا، لەپێناو ئازادبوون لە ئازادیی دەجەنگیم. بەڵام هێندە بەسە. هەنووکە قسەکردن بۆ ئێمە گەلێک زووە. کاتێک لە جەنگ دەگەڕێنەوە – ئەگەر گەڕانەوە – ئەوسا هەموو شتێک بەیەکتر دەڵێین. ماڵئاوا."

هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا. کاتێ بینی موریدەکانی دوودڵن لە ڕۆیشتن، زەردەخەنەیەکی هاتێ و پرسیی: "بۆ ڕاوەستاون؟ هێشتا ئەرکی سەرشانی ئێوە جەنگە. کەواتە دەی، دەی بۆ جەنگ... ماڵئاوا."

ساریپۆتا گوتی: "مامۆستا ماڵئاوا. دەی با برۆین. بەئومێدی خودا!"

ئاناندا لە جێگەکەی نەجوولا. بووزا بەئاسوودەییەوە بەتیلەی چاو دیقەتی دەدا.

موریدی ئازیز کە تا بناگوێی سوور هەڵگەڕابوو، گوتی: مامۆستا من دەمەوێ لای تۆ بمێنمەوە.

– ئاناندای ئازیز، لەبەر ترس؟

– مامۆستا لەبەر عیشق!

– هاوڕێی وەفادارم، ئاخر ئیدی عیشق بەس نییە!"

– مامۆستا ئەمە دەزانم. کە دەدوایت، خۆم بینیم بلێسە زاری دەلێسایتەوە!

– ئاناندا ئەوە بلێسە نەبووە، بەڵکو وشەکانی خۆم بوون. هاوڕێی جەحێڵ و وەفادارم، لەم وشە سەروو ئینسانیانە دەگەیت؟

– بەڵێ پێم وایە تێیان دەگەم، هەر بۆیە لە تەکتا دەمێنمەوە.

– چییان لێ تێدەگەیت؟

– کۆیلەیە ئەو کەسەی کە بڵێ ئازادیی بوونی نییە. لەبەرئەوەی هەر ساتێک هەموو وشەیەک لە وشەکانی و هەموو کارێک لە کارەکانی هەڵدەسەنگێنێ. بەترس و لەرزەوە لەخۆی دەپرسی: ئاخۆ ڕزگارم بێ یاخۆ نەفرەتم بەسەردا داباریێ؟ بەرەو بەهەشت دەڕۆم یاخۆ بەرەو دۆزەخ؟ ئاخر ڕۆحێک ئومێدی هەبێ چۆن دەتوانێ ئازاد بێ؟ هەر کەسێ ئومێدەوار بێ، ئەوا لە ژیانی خۆی و لە دونیای ئاخیرەت دەترسێ. بێ چ بڕیارێک لەنێوان ئەرزو ئاسماندا ماوەتەوە و چاوەڕێی شانس یاخۆ ڕەحمەتی خودا دەبێ!

بووزا دەستی بەقژە ڕەشەکەی ئاناندادا هێنا و گوتی: "بمێنەرەوە!"

لە کاتێکدا بووزا هێور و بەمیهرەبانییەوە دەستی بەقژی موریدە ئازیزەکەیدا دەهێنا، ماوەیەک لەژێر درەختە شکۆفە کردووەکەدا بێدەنگ بوون.

– ئازادیی واتە ئازادبوون لە هەموو ڕزگارکەران. ئەمەیە ترۆپکی بەرزی ئازادیی. واتە جێگەیەک کە ئینسان بەزەحمەت دەتوانێ هەناسەی تێدا بدا. ئایا دەتوانیت بەرگە بگریت؟

ئاناندا سەری داگرت و هیچی نەگوت.

– بەواتایەکی تر، هەنووکە تێدەگەیت ڕزگارکەری تەواو چ کەسێکە...

بووزا بۆ ساتێک بێدەنگ بوو. پاشان لە کاتێکدا کە غونچەیەکی لە نێوان پەنجەکانیدا دەوڵی کە لە درەختەکە کەوتبووە خوارێ، گوتی: "ڕزگارکەری تەواو ئەو کەسەیە کە بەشەرییەت لە ئازادیی ئازاد دەکات!"

*

بەبیست و شەش پیتە ئەبجەدییەکە ئەو ڕێگەیەم شەق کرد کە دەچۆوە سەر ئازادیی. هەنووکە دەمزانی، دەمزانی و هەر لەبەر ئەم هۆیە ئارام و بێ ترس لە دونیام دەنۆڕی، لەبەرئەوەی کە ئیدی نەیدەتوانی فریوم بدا. لەپەنجەرەکەوە بۆ دەرەوە دادەهاتمەوە و لەپیاوان و ژنان و ئوتومبێلەکان و لە مەغازەی پڕ لە گۆشت و شیرەمەنی و مەی و میوە و کتێبم دەنۆڕین و زەردەخەنەم دەهاتێ. هەموو ئەوانە چ نەبوون جگە لە هەوری ڕەنگاوڕەنگ. شنەیەکی فێنک هەڵی دەکرد و هەمووی دەڕەواندنەوە. ئاخر قودرەتی شەیتان ئەوانەی خوڵقاندبوو. هەنووکە بۆ یەک دوو سەعاتێک برسێتیی و تینوێتیی ئینسان دزەی کردبووە ناویانەوە، لەودیوەوە شنەیەک هەڵی دەکرد و وێرانی دەکردن.

کە چوومە سەر جاددە، تێکەڵ بەشەپۆلێک خەڵک بووم کە هەمووان بەخێراییەکی زۆر ڕایان دەکرد. منیش لەگەڵیاندا ڕامدەکرد. ئیدی لە چ شتێک نەدەترسام. بەخۆم دەگوت: "ئەوانە تارماین، تەمتومانێکن لە دڵۆپە شەونم. ئەدی بۆچیی لێیان بترسم؟ بۆچ نابێ لەگەڵیاندا بڕۆم و بزانم چ دەکەن؟" گەیشتینە سینەمایەک بەڕووناکییە سوور و شین و سەوزەکانییەوە. چووینە ژوورێ و لەسەر کورسییە مەخمەلییەکان دانیشتین. لەوسەری هۆڵەکەوە پەردەیەکی ڕووناک هەبوو کە سێبەرەکان بەخێرایی لەسەری دەهاتن و دەچوون. ئەدی ئەم سێبەرانە چییان دەکرد؟ ماچیان دەکرد و دەیانکوشت و دەکوژران. کیژێکم لەلاوە دانیشتبوو. دەمی بۆنی دارچینی لێ دەهات. کە هەناسەی دەدا هەستم دەکرد سینگی بەرز دەبێتەوە. جاربەجار قاچی بەر قاچم دەکەوت. لەرزێک ڕۆچووە گیانمەوە بەڵام دوور نەکەوتمەوە. لای کردەوە و بۆ ساتێک تەماشای کردم. لەو نیمچە ڕووناکییەی هۆڵەکەدا پێموابوو زەردەخەنەکەی سەر لێویم بینیوە.

زۆر زوو لە تەماشای ئەو سێبەرانە بێزار بووم و بەمەبەستی جێهێشتنی هۆڵەکە لەجێگەکەم هەستام. کچەکەش هەستا. لەچوونە دەرەوەدا هەمدیس لای کردەوە و زەردەخەنەیەکی بۆ کردم. سەری قسەمان دامەزراند. هەروا کە مانگ بەژوور سەرمانەوە پرشنگی دەدا، ڕێگەی باخێکمان گرتەبەر و لەسەر سەکۆیەکی گچکە دانیشتین. هاوین بوو. شەو هەروەکی هەنگوین شیرین. گوڵەیاس هەوای پڕ لەبۆنی

عەتر کردبوو. جووتەکان(*) بەوێدا تێدەپەڕین. ئەوانی تریش لەسەر چیمەنەکە ڕاکشابوون و یەکتریان لەئامێزگرتبوو. بولبولێک کە خۆی لەنێوان دوو گوڵەیاسدا حەشاردابوو، کەوتە خوێندن و دڵم لەلێدان کەوت. ئەوە مەل نەبوو، هەڵبەت شەیتانێکی فێڵباز بوو. وابزانم لەکاتی هەڵگژان بەچیای پسیلوریتیدا ئەو دەنگەم ژنەفتبوو، دەشمزانی دەیگوت چیی. دەستم ڕایەڵ کرد و لەسەر پرچی کیژەکە دامنا.

لێم پرسیی: "ناوت چییە؟"

بەپێکەنینەوە وەڵامی دایەوە: "فرێدا! پێویست بەپرسیار ناکا، ناوم ژنە!"

هەمان سات شتێکی خەتەر لە زارم دەرچوو. ئەوەی گوتم قسەی من نەبوو، بەڵکو هی ئەوی تر بوو. هی باوکیشم نەبوو کە ڕقی لە ژن بوو، قسەی ئەو کەسەی تر بوو. ئەو کاتەی ئەو قسانەم بەزاردا هاتن، ترس سەراپای بوونمی لەخۆوە پێچا. بەڵام ئیدی کات درەنگ بوو.

– فرێدا ئەمشەو لەگەڵم دەبیت؟

کیژەکە بەهێمنیی وەڵامی دایەوە: "ئەمشەو نا، ناتوانم. سبەینێ."

هەستم بەحەوانەوە کرد. بەپەلە هەستام. جیابووینەوە و خێرا بۆ ژوورەکەم گەڕامەوە. پاشان شتێکی زۆر سەیر ڕووی دا کە تا ئێستایش کاتێ وەبیرم دێتەوە لەرز دامدەگرێ. هەر بەراست ڕۆحی ئینسان نابووت نابێ، پڕە لە بەرەکەت و شکۆ، بەڵام جەستەیەکی بەخۆیەوە گوشیوە کە ڕۆژ بەڕۆژ بۆگەنتر دەکات. لەڕێی گەڕانەوەدا بۆ ژوورەکەم، وژەی هەڵگژانی خوێنم بۆ سەرم دەژنەفت. ڕۆحم تووڕە و کاتێ هەستی کردبوو دەخلیسکێتە گوناهەوە، لێوڕێژ لە بێزاری و تووڕەیی هەستابووە سەرپێ و بۆ ساتێک هەدادانی نەبوو. لێکدا لێکدا خوێن بۆ سەرێ بەرزدەبۆوە و لە روخسارمدا کۆدەبۆوە. تا هێور هێور هەستم دەکرد کە لێو و گۆنا و نێوچەوانم زامدار بوون. چاوانم هێند چکۆڵە ببوونەوە کە هێندەی دوو کونیان لێ مابۆوە و زۆر بەزەحمەت دەمتوانی ببینم.

لەترم دەدا و پەلەم بوو زوو خۆم بگەیەنمەوەماڵەوە و وەزعی خۆم لە ئاوێنەدا تەماشاکەم.

(*) مەبەست لە نێر و مێیە. مەرج نییە ژن و مێرد بن. و. ع

دواجار کاتێ گەیشتم و گڵۆپەکەم داگیرساند و تەماشای ئاوێنەم کرد، لەترسا هاوارم لێ هەستا. بینیم تەواوی ڕوخسارم بەشێوەیەکی ترسناک هەڵاوساو و شێواو بوو. چاوانم بەزەحمەت لەمیانەی دوو کوتە گۆشتی سوورەوە دیار و دەمم ببووە باریکە قەیتانێک کە نەدەکرایەوە. فریدام کەوتەوە بیر. ئاخر بەوەزعێکی ئاوها نەفرەتاوییەوە چۆن دەمتوانی بیبینم؟ برووسکەیەکم بەم وشانە بۆ کرد: "سبەی ناتوانم بێم، دووسبەی دێم!" شەلاڵ لە نائومێدیی، خۆم بەسەر تەختە نوێنەکەدا دا. لەخۆم پرسی: "بڵێی ئەمە چ نەخۆشییەک بێ؟ گەڕییە؟"

کە منداڵ بووم، زۆر جاران لە کرێت گەڕەکانم بەڕوخساری ئاوساو و قڵیش قڵیش و سوور وەکی خوێن دەبینین. هەنووکە هاتەوە بیرم کە ئەوکات ترسێکی وەهایان تێدا چاندبووم کە ڕۆژێکیان گوتم: "گەر پادشا بام، ئەوا هەموو گەڕەکانم دەگرتن و بەردم بەملیانەوە شەتەک دەدا و دەمخستنە زەریاوە!" دەشێ ئەو نەبینراوە، یەکێک لە نەبینراوەکان، ئەو قسە نائینسانییەی منی بیرکەوتبێتەوە و لە تۆڵەی ئەوەدا ئەم نەخۆشییە ترسناکەی بۆ ڕەوانە کردبم!

ئەو شەوە بۆ ساتێک خەو نەچووە چاوانم. پەرۆشی هاتنی سپێدە بووم. بەخۆم دەگوت و بەوە دڵخۆشیی خۆم دەدایەوە کە ڕەنگە تا هاتنی سپێدە نەخۆشییەکە بەریدابم. لێکدا لێکدا دەستم لە دەم و چاومەوە دەدا تا بزانم ئاخۆ ئاوساوییەکەم نیشتۆتەوە یان نا. کاتێ سپێدەی دا، لە تەختەنوێنەکە بازم دایە خوارێ و خۆم گەیاندە بەر ئاوێنەکە. دەمامکێکی ترسناک لە گۆشت ڕوخساری پۆشیبووم. پێستی دەموچاوم قڵیش قڵیش و ئاوێکی سپی مەیلە و زەردی لێ دەهاتە دەرەوە. مرۆڤ نەبووم، بەڵکو شەیتانێک بووم بۆ خۆم.

خزمەتچییەکەم بانگ کرد تا برووسکەکەی بدەمێ. هەر ئەو ساتەی دەرگاکەی کردەوە و منی بینی، زریکەیەکی کرد و ڕوخساری لەنێوان هەرتک دەستیدا حەشاردا. بێ ئەوەی بوێرێ نزیکم بێتەوە، برووسکەکەی ڕفاند و ڕۆیشت. ڕۆژێک و دووان و سیان و هەفتەیەک و دوو هەفتە تێپەڕین. هەموو ڕۆژێک و لەترسی ئەوەی نەبا فریدا بێ بۆ لام و بەو وەزعەوە بمبینێ، هەمان برووسکەم بۆ دەنارد: "ئەمڕۆ ناتوانم بێم، سبەینێ دێم!"

تۆزقاڵێک هەستم بەئازار نەدەکرد، بەڵام لەکاتی خواردندا نەمدەتوانی زار هەڵبێنمەوە. خۆراکم تەنێ شیر و شەربەتی لیمۆ بوو کە بەقامیش دەمخواردەوە. دواجار ئیدی بڕستم لێ بڕا. چەند کتێبێکی تایبەت بەدەروونناسی، هی (ولییەم ستیکیل)ی قوتابی بەنێوبانگی فرۆیدم خوێندبوونەوە. ڕۆیشتم بەدوایدا گەڕام. دەروونم منی دووچاری ئەم نەخۆشییە کردبوو بەبێ ئەوەی هۆکارەکەی بزانم. مەزەندەم کردبوو هەموو ئەو شتانە لەبن سەری دەروونمدان.

مامۆستای دانا گوێی بۆ ددانپیانانەکانم ڕادێرا. حەکایەتی ژیانم بۆ گێڕایەوە کە چۆن لە تافی هەرزەکارییەوە بەرەو ژوور، بەدوای ڕزگارییدا گەڕاوم و چۆن ساڵانێک بەدوای مەسیحدا ڕۆیشتووم و چۆناوچۆنی دواجار ئایینەکەیم زۆر پێ ساکار و گەشبینانە بووە و چۆن دەسبەرداری بووم و لە بری وی شوێنپێی بووزام هەڵگرتووە.

پرۆفیسۆر زەردەخەنەیەکی هاتێ و گوتی: "گەڕان بەدوای سەرەتا و کۆتایی دونیادا نەخۆشییە. ئینسانی سروشتیی دەژی، هەوڵ دەدات، خەم و شادیی ئەزموون دەکات، ژن دێنێ و منداڵ دەخاتەوە و کاتی خۆی بەپرسیاری لەکوێ و بۆ کوێ و بۆچییەوە بەهەدەر نادات. بەڵام تۆ چیرۆکەکەت تەواو نەکرد، هێشتا شتێکم لێ دەشاریتەوە، ددان بەهەموو شتێکدا بنێ!"

ئینجا ئەوەشم بۆ گێڕایەوە کە چۆن فریدام ناسیوە و وادەیەکمان بۆ یەکتر بینین داناوە.

ئوستاد دای لە قاقای پێکەنینێکی بەرز و گاڵتەئامێز. بەتووڕەیی تەماشایم دەکرد. ڕقم لێی دەبۆوە چونکە نهێنییەکانمی لەژێر زەڕەبینەکەیدا دەپشکنی و لەهەوڵی ئەوەدا بوو بەگوشار دەرگا داخراوەکانی ناوەوەم بکاتەوە.

گوتی: "بەسە، بەسە. تا لە ڤێنا بیت ئەم دەمامکە بەڕوخسارتەوە دەمێنێ. ئەو نەخۆشییەی دووچاری بوویت پێی دەگوترێ (دەردە زاهید). لەم سەردەمەی ئێمەدا ئەم نەخۆشییە زۆر دەگمەنە. چونکە ئەوڕۆ کام جەستە هەیە گوێڕایەڵی ڕۆح بێ؟ ئایا هەرگیز ئەفسانەی قەدیسانت خوێندۆتەوە؟ ئەو زاهیدەت بیردێتەوە کە بیابانی (تیبس)ی جێهێشت و بەهەڵەداوان خۆی گەیاندە نێزیکترین شار، چونکە لە ناکاوێکڕا دێوی زینا سواری کۆڵی ببوو. هەستی دەکرد ئیدی ناچار دەبێ لەگەڵ

ژنێکدا بنوێ. ڕای دەکرد و هەر ڕای دەکرد، بەڵام هەروا کە دەیویست لە دەروازەی شارەوە بچێتە ژوورێ، سەیری خۆی کرد و بەترسەوە بینی گەڕیی داوێتییە جەستەی. بەڵام ئەوە گەڕیی نەبوو، هەمان ئەو نەخۆشییە بوو کە ئەلعان تۆ دووچاری بوویت. ئاخر بەڕوخسارێکی ئاوها دزێوەوە چۆن دەیتوانی لەگەڵ ژنێکدا ڕووبەڕوو بێتەوە؟ چ ژنێک هەیە حەزکا دەستی لێوەبدا؟ هەر بۆیە بەپەلە بەرەو بیابان، بۆ سەومەعەکەی خۆی گەڕایەوە و سوپاسی خودای کرد کە لەگوناهێک ڕزگاریکرد. خوداش لێی بوورا و نەخۆشییەکەی لە جەستەیدا نەهێشت. ئێستا تێگەیشتیت؟ تۆ کە لە دونیابینیی بووزادا غەرق بوویت، ئیدی ڕۆحی تۆ نووستن لەگەڵ ژندا بەگوناهێک دادەنێ کە لێخۆشبوونی نییە. هەر بۆیە مۆڵەت بەجەستە نادا لە گوناهێکی ئاوهاوە بگلێ. لەم سەردەمەی ئێمەدا ڕۆحگەلی لەم جۆرە دەگمەنن. بەدرێژایی ئەوسالانەی کە لەدەروونناسیدا کاردەکەم، تەنها یەک حاڵەتی هاوشێوەی ئەمەم بینیوە، ئەویش خانمێکی تا بڵێی ئیماندار و داوێنپاکی ڤێنایی بوو. ئەم ژنە مێردەکەی زۆر خۆشدەویست، بەڵام ئەو لەبەرەی جەنگ دەبێ کە بەرێکەوت کوڕێکی جاحێڵ دەبینێ و عاشقی دەبێ. شەوێکیان لەوەدا بوو خۆی بەدەست کوڕەی جاحێڵەوە بدا کە ڕۆحی یاخیی دەبێ و قەد ڕاست دەکاتەوە. ئیدی ڕوخساری هاوشێوەی ڕوخساری تۆ ناشیرین و هەڵدەئاوسێ. نائومێدانە سەردانی کردم. دڵنیام کردەوە هەر لەگەڵ گەڕانەوەی مێردەکەیدا چاک دەبێتەوە. لەڕاستیدا هەر لەگەڵ گەڕانەوەی مێردەکەیدا، بەواتایەکی تر، هەر لەگەڵ لاچوونی خەتەری گوناهدا، ڕوخساری ئەو خانمە جوانیی جارانی بۆ گەڕایەوە. بۆ تۆیش هەر هەمان شتە. لەگەڵ جێهێشتنی ڤێنا و دەسبەرداربوون لە فرێدا، چاکدەبیتەوە."

قسەکانی بەئەقڵمدا نەچوون. هەروا لە کاتێکدا کە بەحاڵەتی ورووژانێکی سەرسەختانەوە لە کلینیکەکە دەچوومە دەرێ، بەخۆم گوت: "ئەمە خەرافاتی عیلمە، لەڤێنا دەمێنمەوە و وەزعم باش دەبێ!"

مانگێکی تر مامەوە بەڵام دەمامکەکە لە ڕوخسارم دانەماڵرا. بەردەوامیش برووسکەم بۆ فرێدا دەکرد: "ئەمڕۆ ناتوانم بێم، سبەی دێم!" هەڵبەت قەت ئەو سبەینێیە نەهات. بەیانییەکیان کە ئیدی تەواوێک وەزعم ناجۆر بوو، بڕیاری سەفەرم دا. لە تەختەنوێنەکە دابەزیم. جانتاکەم هەڵگرت، بەپێپلیکانەکاندا هاتمە خوارەوە،

چوومە سەر جادده و ڕێگەی وێستگەی قەتارم گرتەبەر. بەیانی زوو بوو. شنەیەکی فێنک هەڵی کردبوو. کرێکاران، پیاو و ژن پۆل پۆل بەرەو کار دەچوون. هێشتا بابۆڵەی خواردنەکانیان دەجوو. هێشتا ڕووناکی خۆر لە جاددەکانی نەدابوو. چەند پەنجەرەیەک کرابوونەوە. شار لەدەمی بێداربوونەوەدا بوو. خوڵقم ئارام و بەهەنگاوی هێور دەڕۆیشتم. منیش ڕێک هەر وەکو شار خەریک بوو بێدار دەبوومەوە. هەروا کە دەچوومە پێش هەستم دەکرد قورسایی سەر ڕوخسارم دادەگیرێ. چاوانم ئازاد دەبن. هەنووکە دەیانتوانی ببینن. ئاوساویی لچ و لێوم نیشتەوە و وەکی منداڵێک کەوتمە فیکەکێشان. شنەیەکی فێنک وەک دەستێکی میهرەبان خۆی بەسەر ڕوخسارمدا دەهێنا. کە گەیشتمە وێستگەی قەتار، ئاوێنە گچکەکەی گیرفانم دەرهێنا تا تەماشای خۆمی تێدا بکەم. وەی چ خۆشییەک! چ شانسێک! هەڵاوساویی ڕوخسارم بەتەواوەتی نیشتبۆوە. ڕوخساری پێشووم- لووت و دەم و گۆنا- کرابوونەوە. ئاخر شەیتان تێی قووچاندبوو. جارێکی تر ببوومەوە بەئینسان.

لەو ڕۆژەوە پەیم بەوە برد کە ڕۆحی ئینسان چاوگەیەکی ترسناک و خەتەری ئاژاوەکانە. هەموو ئێمە، بێ ئەوەی بەخۆمان بزانین هەڵگری هێزێکی تەقینەوەیی گەورەین لە گۆشت و بەز. خەراپتر لەمە ئەوەیە خۆمان نامانەوێ بزانین، چونکە ئەوکات ناپاکی و ترسنۆکیی و درۆزنیی بیانووەکانی خۆیان بزر دەکەن. ئیدی ناتوانین لەودیو دەمامکی وەهمیی لاوازی و بێ توانایی ئینسانەوە خۆحەشاردەین. گەر ناپاک و ترسنۆک و درۆزنین، دەبێ خۆمان بەرپرسیارێتییان هەڵگرین، چونکە گەرچی ئێمە هێزێکی بەگوڕمان لەناخدایە، لەبەرئەوەی نەبا نابووتمان کا، بەڵام جورئەتی خستنەگەڕیمان نییە. لە بری ئەوە ڕێگەیەکی ئارام و ئاسوودە دەگرینە بەر و لێدەگەڕێین ئەم هێزە هێور هێور دامرکێتەوە و ببێتە گۆشت و بەز. چەند ترسناکە بێ خەبەربوون لەوەی کە خاوەنی هێزێکی ئاوهاین! گەر بەوەمان زانیبا ئەوا شانازیمان بەڕۆحی خۆمانەوە دەکرد. لەتەواوی ئاسمان و لە سەراپای ئەرزدا، چ شتێکی تر نییە هێندەی ڕۆحی ئینسان لە خوداوەند بچێ.

*

بەرلین

ڤێنام جێهێشت و بۆ بەرلین ڕۆیشتم. هەرچەند بووزا زۆر لەتینوێتییەکانی ناوەوەمی شکاندبوو، بەڵام نەیتوانیبوو تینوێتیم بۆ سەفەر و بینینی سەرزەمین و زەریاکان، ئەوەی کە لەتوانامدا هەیە، دامرکێنێتەوە. ئاخر ئەو شتێکی پێبەخشیم کە خۆی ناوی نابوو چاوی فیل، واتە توانای بینینی هەموو شتێک بۆ یەکەمجار و ماڵئاوایی لێکردنیان، توانای بینینی هەموو شتێک بۆ دووایەمین جار و ماڵئاوایی لێکردنیان.

هەمیشە بەخۆم دەگوت دونیا تارماییە و مرۆڤەکانیش تارمایین. ئەوانە بوونەوەرانی شەونمیین، فەرزەندانی بێ پێگەی شەونم. بووزا، ئەو خۆرە ڕەشە هەڵاتبوو، ئەوانیش توابوونەوە و بەرەو زناری عەدەم شۆڕبببوونەوە. بەڵام هاوسۆزیی، هاوسۆزیی و ئەڤین باڵیان بەسەر ڕۆحمدا کێشا. چ دەبوو گەر بمتوانیبا ساتێکی تر ئەم تارماییانە لە کەناری خەونەکانما گلدابایەوە و نەهێڵم لەناوبچن! هەستم دەکرد دوا ترپەی دڵم خۆی لەجبەی زەردەوە نەپێچاوە، هێشتا ترپەیەکی سووری تۆخ مابۆوە و سەرسەختانە لێی دەدا. ملی نەدەدا و لێنەدەگەڕا بووزا بەتەواوی داگیرم کا. کرێتییەک لە ناخمدا دەستی نارەزایی بەرزکردبۆوە و قایل نەدەبوو یەک فلسی مس وەک باج بداتە ئەو داگیرکەرە ئاشتیخوازە.

لە بەرلین بوو کە پەیم بەهەموو ئەمانە برد. هەنووکەش کاتێک چاوانم لێکدەنێم و گوناهەکانم – گوناهە کوژەرەکانی یەکێ لە پەیڕەوانی بووزا – لەو شارە دزێوەدا وەبیردێتەوە، یادەوەریم پڕ لە پێکەنین و وشەگەلی ئاگرین دەبێ. پڕ لە شەوانی گەرموگوڕ کە بێ ئەندێشەی خەون تێپەڕین. پڕ لە داربەڕوو و دارئاڵباڵووی شکۆفەکردوو، پڕ لە چاوانی هەمیشە برسیی یەهودیی، پڕ لە بۆنی تیژی بن باڵی ژن دەبێ و ئیدی ناتوانم شتەکان لەشوێنی گونجاوی خۆیاندا دابنێم.

پەڕەپەڕە دەفتەری زەردهەڵگەڕاوی یادەوەرییەکانم هەڵدەدەمەوە و هەوڵ دەدەم وەبیرخۆمی بهێنمەوە کە ئاخۆ کامەیان یەکەم و کامەیان دواتر ڕووی دا. چ سوێندێکمان خوارد و هۆی جیابوونەوە چ بوو. بەڕاستیی مەزنە قودرەتی پیتەکانی ئەلفوبێ، هەمان ئەو بیست و شەش سەربازە وردیلەیەی کە لە گوێ خەرەندا

ڕادەوەستن تا گەر بۆ ماوەیەکی کورتیش بێ پارێزگاریی لە دڵی ئینسان بکەن و بەر لە هەڵدێران و نوقومبوونی لەچاوانی ڕەش و بێ بنی بووزادا بگرن.

*

دووەمی ئۆکتۆبەر

هەنووکە سێ ڕۆژە بەنێو شەقامە بێکۆتایی و یەک ڕەنگەکانی بەرلیندا دەگەڕێم. داربەڕووەکان ڕووت بوونەتەوە و بایەکی گەلێک سارد هەڵی کردووە. دڵم بووەتە شەختە. ئەمڕۆ لای دەروازەیەکی گەورەوە تێپەڕیم کە بەپیتی درشت لە سەروویەوە نووسرابوو: (کۆنگرەی ڕیفۆرمی پەروەردەیی). بەفر دەباری و سەرمام بوو. چوومە ژوورەوە. هۆڵەکە جمەی لە ژن و پیاو و مامۆستا دەهات. گەڕام بۆ جێگەیەک لێی دانیشم. لە ناکاوێکڕا بلووسێکی پڕتەقاڵیم بینی کە لەنێو چاکەتە بۆر و ڕەشەکاندا پرشنگی دەهات. چۆن ڕەنگی گوڵ مێروو بۆ لای خۆی کێش دەکات، ئاوها منیش بەرەو لای ئەو کیژە بلووس ڕەنگ پڕتەقاڵیی پۆشە کێش بووم. کورسییەکەی لایەوە چۆڵ بوو. دانیشتم. یەکێ لەمامۆستاکان بەتەرزێکی پێکەنیناویی دادەهاتەوە و ڕاست دەبۆوە، نەعرەتەیدەکێشا، نەختێک ئاوی دەخواردەوە و کەمێک هێور دەبۆوە، پاشان هەمدیس ئاگری دەگرتەوە. تەواوی قسەکانی لەبارەی ئەوەوە بوو کە چۆن گەرەکییەتی بەرنامەی قوتابخانەکان بگۆڕێ و نەوەیەکی نوێی ئەڵمانیایی دروست بکات کە گاڵتە بەژیان و مەرگ بکەن. ئاخر ئەمیش ڕزگارکەرێکی تر بوو کە دەیویست دونیا بەوێرانکردنی ڕزگارکات.

لام بەلای کیژەکەدا کردەوە. کەزیی ڕەشێکی قەترانیی و چاوانی گەورە و ڕەش و بادامیی و کەپوویشی کەمێک چەماوە. پێستی ئەسمەر بەڕەنگی کەهرەمانی دێرین، چەند پەڵەیەکی تەنک بەڕوخسارییەوە بوو. بۆی دانەویمەوە و لێم پرسی: "بزانم دەزانیت خەڵکی کوێم؟"

تا بناگوێ سوور هەڵگەڕاو وەڵامی دامەوە: "سەرزەمینی هەتاو!"

– ڕاستە. لێرە خەریکە دەخنکێم. دەڵێی چیی بچینە دەرێ و پیاسەیەک بکەین؟

– بەڵێ، با بڕۆین!

که چووینه دەرەوە، وەک منداڵێک یارییەکی نوێیان پێ بەخشیبێ کەوتە هەڵبەز و دابەز و پێکەنین.

– ناوم ساریتایە، جوولەکەم و شیعر دەنووسم.

چووینە باخێکەوە. گەڵای ورد لەسەر عەردەکە ڕژاو و لەژێر پێماندا خرمەیان دەهات. دەستم نایە سەر پرچی. گەرم و نەرم و نیان بوو وەکی مەلەل. بێ سرتە ڕاوەستا و گەردنی درێژکرد وەک ئەوەی گوێ بۆ شتێک ڕادێرێ. گوتی: "دەستت هێز دەبەخشێ. هەر دەڵێی گۆزەیەکم کە لە کانیی پڕ کرابم لە ئاو!" کات پاش نیوەڕۆ بوو. گوتم: "باشترە بڕۆین شتێک بخۆین. شۆربایەکی خەست و لەکوڵ بۆ ئەوەی گەرم ببینەوە."

– ڕۆژووی یەهودییانە. خواردن گوناهە. منیش وەک تۆ برسی و سەرمامە، بەڵام خواردن گوناهە!"

– کەواتە وەرە با گوناه بکەین تا دواتر بتوانین تۆبە بکەین و خودای تۆ، یەهودای ترسناک لێمان ببوورێ!

پێدەچوو نیگەران بووبێ، لەبەرئەوەی کە ئاوها بەتانووتەوە ناوی خوداکەیم بردبوو.

– دەی فەرموو بزانم خوداوەندی ئێوە کێیە؟

پرسیارەکەی لەرزێکی ڕۆبردە جەستەمەوە. هەستم دەکرد بەرامبەر خوداوەندی خۆیشم دووچاری گوناه بووم. بەدرێژایی ئەوکاتە بیرم چووبۆوە کە ئەم ڕوخسارە و ئەم کەزییە و ئەم پێستە کەهرەمانییە جگە لە تارمایی چ شتێکی تر نییە و بۆ ڕەواندنەوەی فووم نەکردبوو. ئاخر نەمویستبوو فوو بکەم.

کیژۆڵەکە بەپێکەنینەوە پرسیی: "دیۆنیزیۆس؟ مەینۆشی گەورە؟"

– نا، نا. کەسێکی تر، کەسێکی ترسناکتر لە یەهوەی خوداوەندی تۆ... مەپرسە!

دەبوو لەهەمان ساتدا هەستم و بڕۆم، بەڵام بەزەییم بەحاڵی لەشی خۆم و جەستەی ئەودا هاتەوە و مامەوە.

بۆ ئەوەی خەیاڵی بەرەو لایەکی تر ببەم، گوتم: "ئادەی یەکێ لە شیعرەکانت بخوێنەوە!"

ڕوخساری پرشنگی دا. دەنگی نەوازشئامێز و بڕندە بوو:

ئەی نەفیکراوان کە هێشتا پەیتان بەوە نەبردووە
مەنفایە نیشتیمان
کاتێ کە پێ دەنێینە شارگەلی نوێوە
نیشتیمان وەک خوشکێ لەلامانەوە دەڕوا
ئەی ئەو نەفیکراوانەی هێشتا پەیتان بەوە نەبردووە
گەر لە دڵە نەفیکراوەکانمانا
زەردەخەنەیەکمان پێ ببەخشرێ
ئیدی غەزەلی غەزەلان دەس پێ دەکا!

چاوانی پڕ لە فرمێسک ببوون. پرسیم: "دەگریت؟"

وەڵامی دامەوە: "دەست لە هەر کوێی جەستەی یەهودییانەوە بدەیت، دەستت بەر برینێک دەکەوێ!"

*

سێی ئۆکتۆبەر:

چ دەبوو گەر ئینسان بیتوانیبا هەمیشە سەرمەست بمایەتەوە! چ دەبوو گەر دیۆنیزیۆس قادیری ڕەهابا! بەڵام سەرمەستیی بەخێرایی لەبەین دەچێ، زەین ڕووناک دەبێتەوە و جەستەی گەرم و تۆکمە دەبێتەوە بەتارمایی. ڕۆژی دواتر زەینم بێدار ببۆوە. بەرق و زەبروزەنگەوە تەماشای دەکردم و هاواری دەکرد:(هەی زەندیق، هەی خایین، هەی پەیمان شکێن. شەرمەزارم لەگەڵ تۆدا دەژیم و سەفەردەکەم. دەشێ بووزا بتوانێ لێت ببورێ، بەڵام من ناتوانم. وای گەر جارێکی تر پێ بخەیتە بۆسەی کیژۆڵە ڕەنگ پرتەقاڵیی پۆشەکەوە!)

لەگەڵ ئەمەشدا یەکەمین شتێ کە لەو بەیانییەدا کردم، ئەوە بوو کە هەمان ڕێگەی لای ئەوم گرتەبەر و بۆ هۆڵی کۆنگرە گەڕامەوە. سەرنجم دا، کیژەی پرتەقاڵیی پۆش چ ئەسەری نییە. گەرچی دەمویست شادومان بم، بەڵام نەمتوانی. هەمدیس قسەی توڕەهاتم لەهۆڵەکەدا بەرگوێ دەکەوت. زۆربەی گوێگرەکان بۆ هێورکردنەوەی برسێتیی خۆیان سێویان دەخوارد، ژمارەیەکیش دانەویبوونەوە و خەریکی تێبینی و

سەرەقەڵەم نووسین بوون. کوتوپڕ لەدواوە هەستم بە شتێک کرد، شتێک وەک هەناسەی گەرم، ڕوخسارێک بەدوامدا دەگەڕا و لەسەرم دەگیرسایەوە. ئاوڕم دایەوە و لەوسەری هۆڵەکەوە بینیم. شاڵێکی زەیتوونیی تۆخ و درەوشاوەی پۆشیبوو. لەبەرئەوەی هۆڵەکە سارد بوو، ئێخەی پاڵتۆ خوورییەکەی بەرزکردبۆوە. زەردەخەنەیەکی بۆ کردم. ڕوخساری وەک پەیکەرێکی مەڕمەڕینی بەر هەتاو پرشنگی دەدا.

ئیدی بۆ بینینی ئاوڕم نەدایەوە، هەوڵم دا بچمە دەرەوە. بەڵام لەڕاڕەوەکە خۆی گەیاندمێ و نامیلەکەیەکی شیعرەکانی پێ دام. کەوتە پێکەنین و هەڵبەز و دابەز. سەرمەستیی ڕۆژی پێشووی تێدا نەڕەوییبۆوە. بەڵام نیگەرانی لێجیابوونەوەی و جێهێشتنی بووم. بۆ ساتێک کە دانەویمەوە و بۆ خوداحافیزیی دەستم بۆ لای ڕایەڵ کرد. سەرنجم دا بەچاوانێکی پڕ لەپرسیار و گوماناویی کە سێبەرێک لەترس باڵی بەسەردا کێشابوو، سەیرم دەکا. جەستەی چکۆڵەتر و چەماوەتر دیاربوو، چووبۆوە ناو خۆی. بەزەییم پێیدا هاتەوە و لەحەیوەتا دەستم نایە سەر پشتی و شانە لاوازەکانیم گوشی. لەتاو ئازار و خۆشی زریکاندی.

خۆی ڕاپسکاند و ویستی ڕاکا. پرسیی: "بۆ ئازارم دەدەیت؟"

– لەبەرئەوەی تۆ لەقوڕێکی تر دروست بوویت و خواوەندێکی ترت هەیە. لەبەرئەوەش بەدرێژایی شەو بیرم لێ کردیتەوە. دەمویست پرسیارگەلێکت لێ بکەم، بەڵام دەبێ بەڕاستیی وەڵامم بدەیتەوە.

– بۆچ ڕاستیی ناڵێم؟ من لە ڕاستیی گوتن ناترسم. من جوولەکەم.

– خوداوەندیی تۆ فەرمانت پێ دەکا چ بکەیت؟ چ ئەرکێکت دەخاتە سەرشان؟ دەمەوێ بەرلەوەی لەمە زیاتر پێوەندییەکەمان پەرەبسێنێ، ئەمە بزانم!"

– ڕق! ئەمە یەکەمین ئەرکە. ئیسراحەتت کرد؟"

لەناکاوڕا ڕوخساری گرژ بوو. گەرچی لێوە گۆشتنەکانی ئیدی قسەیان نەدەگوت، بەڵام هەر دەلەرزین. لەودیو ڕوخسارە ئەسمەر و جوانەکەیەوە دوو چاوی زەرد و شەویلەی زلی مێ پڵنگێ وەدیارکەوتن. هەمدیس بەگاڵتەجاڕیی و بەچرپە گوتی: "هەنووکە ئیسراحەتت کرد؟"

قسەکەی بووزام بیرکەوتەوە کە دەبێژێ:(گەر وەڵامی ڕق بەڕق بدەینەوە، ئەوا هەرگیز دونیا ڕزگاری نابێت لە ڕق!)

وەڵامیم دایەوە: "ڕق ئەو خزمەتکارەیە کە لەپێشەوە دەڕوا و ڕێگە پاک دەکاتەوە تا سەروەری پێدا بڕوا!"

– سەروەر کێیە؟

– ئەڤین!

کیژەی جوو بەگاڵتەجاڕییەوە پێکەنی. گوتی: "ئەوە مەسیحەکەی تۆیە کە ئاوها دەباعێنێ. بەڵام یەهوەکەی ئێمە ئەمردەکا: گەر کەسێک ددانێکی شکاندیت، تۆیش تەواوی ددانەکانی بشکێنە! تۆ بەرخیت و منیش دەڵە گورگێکی زامدار. ئێمە هەرگیز ناتوانین تێکەڵاو بین. زۆر جوانە کە بەرلەوەی یەکتر ماچ کەین درکمان بەو مەسەلەیە کرد!"

– دونیا چ خەراپەیەکی بەرامبەر کردوویت؟ بۆچ دەتەوێ وێرانی کەیت؟

– من گومانم هەیە تۆ پێشتر برسیی بوویبیت. نا، تۆ برسێتیت نەچەشتووە، لەژێر پردا نەنووستوویت، هەرگیز لە قەسابخانەیەکی نەخشە بۆداڕێژراودا دایکت سەرنەبڕراوە. بەکورتیی تۆ مافی ئەوەت نییە بپرسیت. ئەم دونیایە – دونیاکەی تۆ– زاڵم و گەندەڵە، بەڵام دڵی ئێمە ئاوهایی نییە. دەمەوێ کۆمەکی هاوڕێکانم کەم تا وێرانی کەن و دونیایەکی تری لەسەر ڕۆنێن، دونیایەک کە دڵمانی تێدا سەرشۆڕ نەبێ!

بەژێر درەختە ڕووتەنەکاندا دەڕۆیشتین. هێشتا چەند گەڵایەک بەپەلکی درەختەکانەوە مابوون. بەڵام بایەکی توند ئەوانیشی لێدەکردنەوە و بە سەر و شانی ئێمەدا دەکەوتن. کیژەی جوو هەڵدەلەرزی. دەسکێشەکانی کون کون بوون. بلووسەکەی تەنک و پاژنەی پێڵاوەکانی لەوەدا بوو بەری بدا. بۆ ساتێک بەتیلەی چاو سەیرێکی چاوانیم کرد و بەترسەوە بینیم لەمن دەنۆڕن و لە ڕقدا هەڵایساون.

دەبێ چ بەسەر ئەم کیژەدا هاتبێ کە بەڕقێکی ئاوهاوە دەدوێ؟ بەخۆم گوت: "ڕەنگە بۆ ساتێک ترسابێ کە نەبا لەبەرەی دوژمن عاشقی پیاوێک بووبێ!"

دەم و لێوی لەتاو سەرما شین هەڵگەڕابوو. چۆقەی ددانی دەهات. بەشەرمەوە

پاڵتۆکەم لەبەری خۆم داکەند و بەر لەوەی هەڵبێ بەپەلە بەشانیدا دام. بەرقەوە سڵەمییەوە و هەوڵی دا پاڵتۆکە لەسەر شانی داگرێ، بەڵام من توند گرتم و تکام لێ کرد داینەگرێ.

ڕاوەستا. وەک بڵێی هەناسەی تەنگ بووبێ. دەستی لەبەرەنگاریی هەڵگرت. هەستم دەکرد گەرمایی جەستەم لەڕێی پاڵتۆکەوە هێورهێور و بەقووڵیی ڕۆدەچێتە جەستەیەوە. هەمدیس لێوی سوور هەڵگەڕا. وردە وردە ڕوخساری هەمان جوانیی پێشووی وەدەس هێنایەوە. خۆی پێوە ڕاگرتم. پێدەچوو ئەژنۆی سڕ بووبێ.

بەچرپە گوتی: "گەرمبوونەوە شتێکی باشە، کە گەرمت دەبێتەوە وا هەست دەکەیت ژیان لەگۆڕاندایە!"

خەریک بوو چاوانم پڕ لە فرمێسک دەبوون. لەفیکرەوە چووم: "تۆزێک گەرما، تیکەیەک نان، ساپیتەیەک بەژوور سەرەوە، قسەیەکی خۆش و ئیدی ڕق دەرەوێتەوە!"

گەیشتبووینە ماڵەکەی.

پرسیم: "کەنگێ بتبینمەوە؟"

گوتی: "ها پاڵتۆکەت بگرە. ئەلعان تێگەیشتم کەسێک پاڵتۆیەکی فەرووی لەبەردابێ، بۆچی وەکی تۆ دەئاخڤێ! ها بیگرە، دڵم خەریکە لەلێدان دەکەوێ!"

– ساریتا دڵت نا، بەڵکو ڕقت!

– جیاوازیی نییە، پیرۆزبێ سەرما و برسێتیی. من بێ ئەوانە لەخۆشیدا نوقووم دەبم. بەواتایەکی تر دەمرم و دەبمە جەنازە. خوداحافیز!"

دەستی بۆ ڕانەگرتم. جانتاکەی کردەوە و کلیلەکەی دەرهێنا تا دەرگاکە بکاتەوە.

هەمدیس گوتم: "کەنگێ بتبینمەوە؟"

ڕوخساری هەمدیس دەمامکی زەردی ڕقی پۆشییەوە، بێ ئەوەی وەڵام بداتەوە دەرگاکەی کردەوە و لە تاریکییدا بزر بوو.

ئیدی جارێکی تر نەمبینییەوە.

لە ژوورەکەمدا خۆم بەند کرد. دڵم ببووە هەمبانەیەک کرمی ئاوریشم. دونیا لەناکاوێکڕا دووبارە گۆشت و ئێسکی پۆشییەوە. وا پێدەچوو لە ڕاستیدا بوونی هەبێ. تینوێتییە پێنجانەکە لەجەستەمدا کرابوونەوە و کەوتمە بانگکردنی بووزا تا

بێ و شەیتانی لێ وەدەرنێ. کاتی خۆی قەدیسێکی گەورە دوای چل ساڵ زوهد نەیتوانیبوو بگاتە خودا. شتێک هەبوو لەڕێگەیدا دەوەستا و نەیدەهێشت بگاتە خوداوەند. دوای ئەو چل ساڵە، ئەوسا تێگەیشت ئەو ڕێگرە گۆزەیەکی گچکە بووە کە لەرادەبەدەر خۆشی ویستووە، چونکە ئەو ئاوەی سارد دەکرد کە تێی دەکرد. گۆزەکەی شکاند و یەکسەر یەکانگیری خوداوەند بوو. دەمزانی، دەمزانی سەبارەت بەمنیش، پیرە گۆزە جەستەی پڕ لەزەتی کیژۆڵەکە بوو. ئاخر گەر منیش ویستبام لەگەڵ خوداوەندا یەکانگیربم، ئەوا دەبوو ئەم جەستەیەم لە ناوبردبا کە چەقی ڕێگەی لێ گرتبووم. کاتێ هەنگێکی بێگانە دزە دەکاتە شانەیەکەوە تا هەنگوینەکەی بەتاڵان بەرێ، هەنگگەلی کرێکار هێرشی بۆ دەبەن، جەستەی لەتۆڕێک مێوی بۆنخۆشەوە دەپێچن و دەیخنکێنن. تۆڕی مێوینی من لە وشە و شیعر و سەروا پێکهاتووە. بەم قاقزە پیرۆزانە ساریتام دەپێچایەوە و نەمدەهێشت هەنگوینەکەم بەتاڵان بەرێ.

خوێن بۆ لاجانگەکانم جما. خەیاڵە پەرتەکانم کۆکردنەوە و هەوڵم دا گوڕ و هێزم لەسەر جەستەیەک، دەنگێک، دوو چاوی ڕەشی گومانارویی چڕ بکەمەوە. دەمویست هەموو ئەوانە وەدەرنێم، چونکە لە بووزایان جوێ دەکردمەوە.

*

وشەکانم کۆکردنەوە و خۆم پێشیان کەوتم و بۆ جەنگ چووم. کەوتمە نووسین، بەڵام هەرچەندێک زیاتر نووسیبام، مەبەستەکەم زیاتر لێ دوور دەکەوتەوە و پەرۆشیم زێدەتر دەبوو. ئیدی ساریتا دوور و دوورتر دەکەوتەوە، چکۆڵە و چکۆڵەتر دەبۆوە و دیارنەدەما. پێپلیکانەیەک لەبەردەممدا پرشنگی دا، پێپلیکانەیەکی شێوە بەردین کە جێگەپێی سووری بەسەرەوە و ئینسانێکی پێدا هەڵدەگژا – پیتی هیرۆگلیفی ساکار کە بەکەمترین هێڵ ڕەسم کرابوو– ژیانی خۆمم تێدا ناسییەوە. بەکردنەوەی نهێنییەکانی بۆم دەرکەوت کە چ سافیلکانە و بە چ ئومێدێکەوە کەوتوومەتە ڕێ. وێستگەگەلی جۆراوجۆر کە بەشێوەیەکی کاتیی پەنام تێیاندا گرتبوو تا هەناسەم بێتەوە بەر و هەمدیس هێزم تێ بێتەوە. کامیان بوون – خود، نەژاد، بەشەرییەت، چۆناوچۆنی کوتوپڕ ترۆپکی بەرزم لەژوور سەرمەوە بینی– (بێدەنگیی)، بووزا.

دواجار سەرنجی ئەو پەرۆشییەم دا کە لەناوەوەمڕا قوڵپی دەدا: پەرۆشیی

خۆقوتارکردنی هەتاهەتایی لە فریوەکان، فریوە زەمینیی و ئاسمانییەکان و پێشڕەویکردن بۆ گەیشتن بەم ترۆپکە دوور و چۆڵە. کاتێ پەڕە نووسراوەکانم کە لەسەر ئەرزەکە بڵاوببوونەوە، کۆکردنەوە و خوێندمنەوە، ترس باڵی بەسەر بوونمدا کێشا. ئاخر من ویستبووم بەنووسینی دۆعایەک ساریتا لەناوبەرم، کەچیی لە بری ئەوە دۆعایەکم نووسیبوو بۆ ڕزگاربوون لەهەموو کەون. بووزا دڵنیا و بێ جووڵە لەسەر ترۆپکەکە دانیشتبوو، لە هەوڵەکانمی دەنۆڕی و بەسۆز و میهرەبانییەوە زەردەخەنەی دەهاتێ.

دوای ئەوەی پرسیارە دێرینەکانم ڕێکخستنەوە، دوای ئەوەی وشەکانم دۆزینەوە و وەڵامەکانم دانان، هەستێکم لە ئارامیی تێ ڕژا. هەستام و چوومە دەرێ تا هەوایەک هەڵمژم و بایەکی باڵی خۆم بدەم. شەو داهاتبوو. هەڵبەت خەڵکی شێویان کردبوو. بەفر و باران نەدەبارین، هەر بۆیە خەڵکیی ڕژابوونە شەقامەکان. گڵۆپی ڕەنگاوڕەنگم بەدەروازەیەکی گەورەوە بینی، بانگەشەی ڕەنگاوڕەنگ کە لێیان نووسرابوو: (سەما لە جاوەوە). لە ناوەوە دەنگی مۆسیقایەکی بەشکۆ و تەژی لەسۆز دەگەیییە گوێ. ژن و پیاو خۆیان دەکرد بەژووردا. منیش چوومە ژوورەوە.

سەماو ئاسمانی پڕ لە ئەستێرە هەمیشە لە ترۆپکی هەر هەموو ئەو دیمەنانەدا بوون کە نەشئەیان بەڕۆحم بەخشیون. هەرگیز شەراب، ژن، تەنانەت ئەندێشەکانیش وەک ئەو دووانە جەستەمیان ئاوها قووڵ نەورووژاندووە. بۆیە دوای ئەو هەموو ڕۆژانە لە ڕۆژووی زاهیدانە، خۆشحاڵ بووم کە ئەمشەو نەک تەنێ جەستەم دەحەوێتەوە و خۆشنوود دەبێ، بەڵکو زەین و ڕۆحم لەگەڵمدا خۆشنوود دەبن- ئەو سێ هاوسەفەرە هەرسێکیان پێکەوە.

کە چوومە هۆڵەکەوە، سەما دەستی پێ کردبوو. گڵۆپەکان کوژابوونەوە، جگە لە تیشکێکی شین و سەوزی تاریک کە تەختەی شانۆکەی ڕووناک دەکردەوە و کردبوویە بنی زەریایەکی خۆرهەڵاتیی. هەرزەکارێکی ڕەش و باریک ئەندام کە جلکێکی سەوزی ئاڵتوونیی لەبەردا و زێڕو زیوی سەیر و سەرسوڕهێنی لەخۆ دابوو – وەک مێروویەکی نێر لەهاوینە وەرزی جووتبووندا – لەبەردەم ژنێکی گەنمڕەنگ و ئێسک سووکدا سەمای دەکرد و جوانیی لەشی خۆی بۆ نمایش دەکرد. ژنەکە بێ جووڵە ڕاوەستابوو.

وەی چ هێز و چ سیحرێکی هەبوو! تەنها ئەو شایانی ئەوە بوو کە لەگەڵ ئەم ژنەدا جووت بێ و کوڕێکی لێی ببێ تا ئەم هەموو هێز و چاپووکیی و سیحرە لە بری ئەوەی بەفیرۆ بچن، بۆ ئەو کوڕە بگوێزرێتەوە. ژنەکە بێ جووڵە ڕاوەستابوو، تەماشای ئەوی دەکرد، هەڵی دەسەنگاند و هەوڵی دەدا بڕیار بدا. ئیدی لە ناکاوێکڕا بڕیاری دا و خۆی بەسەما سپارد. هەرزەکارەکە زەندەقچووانە چووە لاوە. هەنووکە نۆرەی ئەم بوو کە بێ جووڵە و ئەفسوونبوو ڕاوەستێ و لە ژنەکە بنۆڕێ. ژنە لەبەردەم هەرزەکارە زەندەقچووەکەدا سەمای دەکرد، باسکی دەکردەوە، سەرپۆشەکەی وەلا دەنا بەجۆرێک کە جەستەی گا لە ڕەنگێکی سەوزی شینباودا پرشنگی دەدا و گا دیار نەدەما. لێی نزیک دەبۆوە، واخۆی پیشان دەدا گەرەکییەتی خۆی لە ئامێزیی بنێ. ئەویش هاوارێکی سەرکەوتنی دەکێشا و ئامێزی دەکردەوە، بەڵام ژنەکە لە چاوترووکانێکدا لێی هەڵدەهات.

لە هەر جەولەیەکی سەمادا، دەمامکی زووتێپەڕ لەروخساری مەل و ئاژەڵ و ئینسان دەکەون و لەودیو هەموو ئەم دەمامکانەوە هەمیشە هەمان ڕوخسار وەدیاردەکەوێ، ڕوخساری نەمری ئەڤین. بەتەماشا کردنی ئەم جووتە جاوەیییە، لەخۆم دەپرسیی: "ئاخۆ لەودیو ئەم سەمای ئەڤینەوە سەمایەکی دی هەیە – بۆ نموونە سەمای خوداوەند- کە بتوانێ لە جەولەی خۆیدا ئەم دەمامکی ئەڤینە لابەرێ؟" بەسەرسوڕمانەوە دەمپرسی: "بڵێی ئەوکات چ ڕوخسارێکی ترسناک وەدیارکەوێ؟" هەوڵم دەدا دوا ڕوخسار لەودیو هەر دەمامکێکەوە ببینمەوە، بەڵام نەمدەتوانی. بەسەرسوڕمانەوە دەمپرسی ئاخۆ ئەم دوا ڕوخسارە، هەوای بەتاڵ- ڕوخساری بووزا- دەبێ؟ دوو سەماکەرەکە، ژنەو پیاوەکە، هەنووکە یەکدییان لەئامێز و باسک لەنێو باسکی یەکتردا سەمایان دەکرد. لە هەوادا بازیان دەدا، دەکەوتن، هەمدیس بەرز دەبوونەوە و لەمیانەی نەشوەی ئارەزوودا هەوڵیان دەدا لە سنوورەکانی ئینسان ئەولاوەتر بچن.

لە هۆڵەکە هاتمەدەرێ و تا دوای نیوەشەو بەشەقامەکاندا پیاسەم دەکرد. بەفر پرووشەی دەکرد. بەهەستێک لە ئارامیی بەخێرم دەهێنا، لەبەرئەوەی لێوە هەڵایساوەکەمیان فێنک دەکردەوە. پرسیاری نوێ لەناوەوەمڕا هەڵدەگژان. ئاخر سەماکەی ئەو شەوە، سەرچاوە دێرینەکانی لەهەناومڕا تەقاندبۆوە، سەرچاوەگەلێک

که پێموابوو وشک هەڵگەڕاون. بۆم دەرکەوت هەناوی کرێتیی بەو هاسانییە بەتاڵ نابێتەوە. لە ناوەوەمڕا باوانی ترسناک هەبوون کە وەک پێویست گۆشتیان نەخواردبوو، شەرابیان نەنۆشیبوو، ژنیان ماچ نەکردبوو، هەنووکەش بەزەبروزەنگەوە ڕادەپەڕین تا بەر لە مردنی من و – خۆیان – بگرن. هەر بەراست بووزا چ ئیشێکی لە کرێت هەبوو؟ دەکرا چ ئومێدێکی لە کرێت هەبێ؟

لەژێر ڕووناکیی گڵۆپەکانی شەقامدا لەکلووی بەفر ورد دەبوومەوە. ئەو ژن و پیاوە جاوەییەیان وەبیر دەهێنامەوە کە ئەو ئێوارەیە بینیبوومن. ژمارەیەکی بێ شومار ژن و پیاویان وەبیر دەهێنامەوە کە نومایشی سەما– ڕاوەدوونان و شەڕ و هەوەس– یان دووبارە دەکردەوە و لەدوایەمین جووڵەدا یەکانگیری یەکدی دەبوون تا کوڕێک دروست کەن و نەمریی خۆیان مسۆگەرکەن. ئاخر شکاندنی تینوێتی نەمریی قورسترە لە شکاندنی تینوێتیی مەرگ.

تەواوێک شەکەت ڕاکشام تا بنووم. وەک هەمیشە کاتێک زەینم بێداربێ، پرسیارەکان ئازاری دەدەن و ناتوانێ خۆی لێیان قووتارکات، خۆشبەختانە ئیدی خەو دێ و پرسیارەکان ساکار دەکاتەوە و دەیانکاتە حەکایەت. ئاوهایە ترۆپکی ماددەی نووستووی حەقیقەت وەختێک کە چرۆ دەکات.

لە خەونمدا بەسەر شاخێکدا هەڵدەگژام. بەدابی شوانانی کرێتیی گۆچانەکەم نابووە سەر شان و گۆرانیم دەگوت. بیرم دێ گۆرانییەکی فۆلکلۆریی بوو کە زۆرم حەز لێی بوو:

تۆوی بیبەرم لەسەر لێوی مارگارۆ چاند
پەلک و گەڵای کرد، بەرزبۆوە، پێگەیی
هەنووکە گرێکییان لێی دەکەنەوە و
تورکان دەیگوێزنەوە
مارگارۆش بەبڵاوکردنەوەی قاچ و هەڵگژانی
درەوی دەکا.

لەناکاوێکڕا پیرەمێردێک لە ئەشکەوتێکەوە هاتەدەر. سەرقۆڵەکانی بەرزکردبوونەوە و دەست و پلی قوڕاویی بوو. پەنجەی نایە سەر زاری تا بێدەنگ بم. بە نەغمەیەکی

فەرماندەرانە گوتی: "بەسە گۆرانیی چڕین، من پێویستم بەبێدەنگیی هەیە. مەگەر نابینی خەریکی ئیشم؟"

وای گوت و ئاماژەی بۆ دەستەکانی کرد.

پرسیم: "چ دروست دەکەیت؟"

– مەگەر چاوت نییە؟ لەم ئەشکەوتەدا قوڕی ڕزگاربوو دەشێلم!

هاوارم کرد: "ڕزگاربوو؟ کێیە ڕزگاربوو؟" وام گوت و هەمدیس برینە دێرینەکان لە ناخمڕا هاتنەوە سوێ.

پیرەمێرد گوتی: "ڕزگاربوو ئەو کەسەیە کە لە گشتگیریی بەئاگایە و خۆشی دەوێ و تێیدا دەژی!" وای گوت و بەپەلە خۆی بەئەشکەوتەکەدا کردەوە.

ئەو کەسەی لەگشتتگیریی بەئاگایە و خۆشی دەوێ و تێیدا دەژی!

بە درێژایی ڕۆژ ئەو قسانەم دەگوتنەوە و لە دووبارە گوتنەوەیان هیلاک نەدەبووم.

بەسەرسوڕمانەوە پرسیم: "ئاخۆ ئەمە دەنگی خوداوەند بوو؟ دەنگێک کە تەنها شەوان، ئەو وەختەی زەینی چەنەباز زار لێکدەنێ، دەژنەفرێ؟"

ئاخر من هەمیشە باوەڕم بەو ئامۆژگارییانە بووە کە سەعاتەکانی زوڵمەت دەمانکات. هەڵبەت شەو قووڵتر و پیرۆزترە لەڕۆژی سافیلکە. شەو بەزەیی بەئینساندا دێتەوە.

چەند ڕۆژ تێپەڕین و ئەو دوو دێوە بێخەوە، بەڵێ و نا، لەناخمڕا یەکیان دەهێناو دەبرد. هەر کاتێ وەڵامێ بۆ ئەو پرسیارانەی کە ئازارم دەدەن دەدۆزمەوە، هەمیشە بەناڕەحەتی بەخۆمیان دەسەلمێنم. لەبەرئەوەی دەزانم کە هەڵبەت ئەم وەڵامە پرسیاری نوێ دەخاتەوە. بەم جۆرە ڕاوەدوونانێک کە ئەم دوو دێوە لە ناخمڕا دەیکەن، ڕاوەدوونانێکی بێ کۆتاییە. واپێدەچێ هەموو وەڵامێک پرسیاری ئایندەیی لە تانوپۆی یەقینە کاتییەکەیدا حەشاردابێ. هەر بۆیە هەمیشە بەئارامیی نا، بەڵکو بەنائارامییەکی شاراوەوە لە هاتنی دەنۆڕم.

مەسیح تۆوی بووزای لە قووڵایی بوونی خۆیدا حەشاردابوو. بەسەرسوڕمانەوە پرسیم: ئاخۆ بووزا چیی لەژێر جبە زەردەکەیدا حەشارداوە؟

*

یەکشەممەیەکی باراناویی، بەکاوەخۆ بەمۆزەخانەیەکدا دەگەڕام و تەماشای دەمامکگەلێکی تۆکمەی ئەفریقاییم دەکرد کە لە دار و پێستەی ئاژەڵ و کەللەسەری ئینسان دروست کرابوون. لە هەوڵدانمدا بۆ کردنەوەی نهێنیی ئەو دەمامکانە، بەخۆم دەگوت: دەمامک ڕوخساری ڕاستەقینەی ئێمەیە. ئەم هیۆلا دەموپل خوێناویی و لچ شۆڕ و چاو ترسناکانە ئێمەین. لەودیو ڕوخساری جوانی ژنێکەوە کە خۆشمان دەوێ دەمامکێکی ناشیرین دەلوورێنێ، لەودیو دونیای تێکەڵپێکەڵیی و لەودیو ڕوخساری میهرەبانی مەسیحیشەوە بووزا. هەندێ جار لە ساتە سەرسوڕهێنەکانی ئەڤین و ڕق و مەرگدا، سیحری فریودەرانە مەحف دەبێ و سیمای سەرسوڕهێنەری حەقیقەت دەبینین. لەرزێکم تێ هات و کیژۆڵە ئێرلەندییەکەی ناو نوێژخانە گچکەکەی سەر کێوەکەم بیرکەوتەوە. هەرکە لێوم نایە سەر لێوی، ئیدی وەک بڵێی ڕوخساری بگەنێ و شلەیەکی لێ بێتە دەرێ و مەیموونێکی ترسناک و فێدار و نەخۆشم لێ دەرکەوێ و گیانم تەژی لە ترس و نەفرەت بکا. لەو ڕۆژەوە، گەرچی بەزەحمەت خۆم لەرووتکردنەوەی ڕوخسارە ڕاستەقینەکانی بەشەرییەت بەدوور گرتووە، لەبەرئەوەی ئەوکات ڕێزو لێکحاڵیبوون دیار نامێنن، واخۆم پیشان دەدەم باوەڕم بەڕوخسارەکانی بەشەرییەت هەیە و لەم ڕێگەیەوە دەتوانم لەگەڵ هاوڕەگەزەکانی خۆمدا بژیم.

ئەم خەڵکەی ئەفریقیا کە دەمامکەکانیان داتاشیبوو، هەموو ڕۆژێک بەر لەهەڵاتنی خۆر بەنێزیکترین گردۆڵکەدا سەردەکەوتن و دەپاڕانەوە و داوایان لە خۆر دەکرد کە هەڵبێ. ئەوان لەوە تۆقیبوون نەبادا جارێکی تر خۆر هەڵنەیەت. لای ئەوان باران پڕ لەرۆحگەلی نێرینە بوو کە ڕۆچووبوونە عەردەوە و بەپیتیان دەکرد، شەوقی برووسکەش نیگای تووڕەی سەروەری نادیار بوو. گەلای درەختان تەواوێک وەک ئینسان دەئاخڤین، هەندێک لەپیرێژنان لە زوبانیان دەگەیشتن. کاتێ خەڵکی ئەم ناوچەیە لە ڕووبارێک دەپەڕینەوە، ئەو ڕووبارە بەرەو لای خۆی کێشی دەکردن تا غەرقیان بکا، بەڵام ئەوان بەکۆکردنەوەی تەواوی هێزی خۆیان و بەوپەڕی خێرایی دەپەڕینەوە و کاتێ دەگەیشتنە بەستەری ڕووبارەکە دەیاندا لەقاقای پێکەنین چونکە بەسەلامەتی پەڕیونەتەوە. هەموو شتەکان دەئاخڤین، برسیی دەبوون، دەیانژنەفت، نێرومێ بوون و جووت دەبوون. هەوا لێوڕێژ لە ڕۆحی مردووان دەبوو. خەڵکەکە بۆ

ئەوەی ڕۆحی ئەو مردووانە لەسەر ڕێگەی خۆیان لابەرن، قۆڵیان ڕایەڵ دەکرد و بەدەوری خۆیاندا دەیانسووڕاندەوە. لەبەر ئەمەبوو کە دەیانتوانی لەمدیو ڕووکەشەوە حەقیقەت بەم ئاشکراییە ببینن و لەودیو ڕوخساری زووتێپەڕیشەوە دەمامکی نەمریی هەڵگرن.

کیژۆڵەیەک هات و لەلامەوە ڕاوەستا. ئەویش وەک من کەوتە تەماشای دەمامکەکان. خەریک بوو لە مۆزەخانەکە بچمە دەرێ. چونکە کاتێ تەنیام و لەشتێکی سەرنجڕاکێش دەنۆڕم، گەر کەسێکی تر بێ و لەهەمان ئەو شتەی من بنۆڕێ، ئەوا بێزار دەبم و ئیدی من حەوسەڵەی تەماشاکردنی شتەکەم نامێنێ. کیژۆڵەکە گۆشتن و کورتەباڵا بوو، خاوەن سینگێکی بەرز و چەناگەیەکی تۆکمە و کەپوویەکی هەڵۆیی و چاوانێک بوو بەبرژانگی گەورەوە.

لای کردەوە و سەرنجێکی دام و لێم ڕاما. پێدەچوو وەک دەمامکێک لە منیش بنۆڕێ.

پرسیی: "ئەفریقاییت؟"

بەپێکەنینەوە گوتم: "بەتەواویی ئەفریقایی نیم. تەنها دڵم ئەفریقاییە!"

گوتی: "ڕوخسارت، دەستیشت ئەفریقایین. من جوولەکەم!"

بۆ ئەوەی سەر بنێمە سەری گوتم: "ئێوە میللەتێکی ترسناکن، خەتەرن. میللەتێکن وا پێدەچێ بتانەوێ دونیا ڕزگارکەن. چما ئێوە هێشتا چاوەڕێی مەسیحن؟"

– نا، نا، ئەو هاتووە؟

– مەسیح؟

– بەڵێ مەسیح!

هەمدیس پێکەنیم: "کەی؟ لەکوێ؟ ناوی چییە؟"

– لینین!

کوتوپڕ دەنگی گڕ و چاوانی خەمین بوون.

لینین! وا پێدەچوو تەواوی دەمامکەکانی بەردەمم بۆ ساتێک بجوولێن و شەویلەکانی خۆیان لێک بترازێنن. کیژۆڵەکە بەبێدەنگیی لە ئاسمانی ڕەشی دەرەوەی دەنۆڕی.

بەخۆم گوت: بەڵێ، (لینین) یش ڕزگارکەرێکی دی بوو، ڕزگارکەرێکی نوێی تر بوو کە کۆیلە و برسیی و ستەمدیدان خولّقاندیان تا گوڕی ئەوەیان پێ ببەخشێ بەرگەی کۆیلایەتیی و برسێتیی و ستەم بگرن. دەمامکێکی تری نوێ بوو بۆ ئومێد و نائومێدیی بەشەرییەت.

– من مەسیحێکی تر دەناسم کە ئینسان لە برسێتیی و تێریی ڕزگاردەکات، هەروا لەزوڵم و لە دادپەوەرییش قوتاری دەکات. لەهەموو ئەمانەش گرینگتر، لە هەموو مەسیحەکانی تریشی ڕزگار دەکات!

– ناوی...

– بووزا!

بەبێزارییەوە زەردەخەنەیەکی هاتێ. پاشان بەنەغمەیەکی تووڕە گوتی: "ناویم بیستووە. ئاخر مەسیحەکەی تۆ تارماییە، بەڵام ئەوەی من لە گۆشت و خوێنە!"

لە ناکاوێکڕا هەڵبەزییەوە. بۆنی تیژی ئارەقەی جەستەی لەیەخەی کراوەی کراسەکەیەوە هەڵدەسا. بۆ ساتێک چاوانم قورس بوون.

دەستم بەباسکیدا هێنا و گوتم: "تووڕە مەبە. تۆ ژنیت و منیش پیاو، دەتوانین لێکحاڵی ببین!"

بەچاوانێکی نیوە کراوەوە تەماشای دەکردم. بڕۆی دەلەرزی.

بەدەم سەیرکردنی دەمامکەکانەوە، بەدەم سەیریکردنی خوداگەلی تەختەیی و بەدەم هەڵمژتنی بۆنی سەیر و نامۆی دەوروبەرمانەوە گوتی: "ئەم جێگەیە هەر دەڵێی قەبرسانە. خەریکم دەبوورێمەوە. لە دەرەوە باران دەبارێ. وەرە با بڕۆین و تەڕ بین!"

لەو بارانەدا، چەند سەعاتێک بەژێر درەختە بەژن زراڤەکانی باخدا پیاسەمان کرد. ئەو کیژۆڵەیە چەند ڕۆژێک لەوەوبەر لە ڕوسیا _ لە بەهەشت _ گەڕابۆوە و سەراپای بوونی لە ئەڤین و ڕقدا تاوی سەندبوو. ناوی (ئەتیکا) بوو. گوێم بۆ ڕادێرا. سەرەتا بەرپەرچم دایەوە، بەڵام زوو بەزوو بۆم دەرکەوت کە ئیمان لەجێگایەکی باڵای سەری ئینساندا حوکم دەکا کە ئەقڵ ناتوانێ دەستی بیگاتێ.

بۆیە ئیدی لێوم هەڵنەهێنایەوە و لێگەڕام بەئارەزووی خۆی دونیا وێران بکا و ڕۆی بنێتەوە.

ئێوارە داهاتبوو. ڕێبواران کەم ببوونەوە، گڵۆپەکان داگیرسان. پێدەچوو کوتوپڕ خەڵک و ماڵ و درەختەکان لەژێر بارانی ڕووناکدا نوقوم بووبن.

کیژۆڵەکە خۆی بەباسکمەوە گرت و گوتی: "ماندووم. وا باشترە بچینەوە ماڵەکەی من!"

باخەکەمان جێهێشت و بەنێو کۆڵانە باریکەکاندا کەوتینە ڕێ و گەیشتینە گەڕەکی کرێکاران.

– لە ماڵەوە سێ هاوڕێم دەبینیت. ئەم ئێوارەیە پێکەوە چا دەخۆینەوە. یەکێکیان شێوەکارە. لەگەڵ ڕەنگەکاندا شەڕییەتی. شتێک دروست دەکا و پاشان تێکوپێکی دەداتەوە. هەمیشە دەگەڕێ، بەڵام نازانێ بۆچی دەگەڕێ. دەڵێ ئەو کاتەی دەیدۆزمەوە ئەوجا دەزانم بۆچی گەڕاوم. ئەم هاوڕێیەم ناوی (دینا) یە و جوولەکەیە. هاوڕێکەی تریشم ئەکتەرە. ئەویش وەک دینا دەگەڕێ، دەچێتە ناو هەموو ئەو کاراکتەرانەوە کە ڕۆڵەکانیان دەبینێ. بەڵام کاتێ نواندنەکەی کۆتایی دێ و لێیان دەچێتە دەرێ، ئیدی خۆی شەلوکوت دەکات. ئەم هاوڕێیەشم ناویی (لیا) یە و ئەمیش هەر جوولەکەیە. هاوڕێی سێیەم کیژۆڵەیەکی گەلێک جوانە، بەڵام تا بڵێی نازنازیی و بێ کەڵکە. باوکە دەوڵەمەندەکەی بەم دەست پارەی دەداتێ، ئەمیش بەو دەست جلکی شەوی پێ دەکڕێ، بۆن دەکڕێ، لەگەڵ هەر پیاوێکدا بیەوێ دەنوێ. ئەم هاوڕێیەشم ناوی (روسا)یە و جوولەکە نییە، خەڵکی ڤێنایە، خۆشم دەوێ. نازانم بۆ!"

بۆ ساتێک بێدەنگ بوو. هەمدیس گوتی: "ڕەنگە لەبەرئەوە خۆشم بوێ کە حەزبکەم وەک ئەو بم... کێ چوزانێ!"

وا خۆم پیشان دا گوێم لێی نەبووە، بەڵام لەقولاییمڕا زۆر خۆشحاڵ بووم کە دەنگی جاویدانیی ژنم دەژنەفت کە بەسەر بیر و تیۆرەکانی تایبەت بەڕووخاندنی دونیا و سەرلەنوێ ڕۆنانەوەیدا هەڵدەگژا.

هاوڕێکانی لەوێ بوون. ڕوسا شیرینیی و میوەی هێنابوو. سفرەی ڕازاندبۆوە و چاوەڕێ بوون. ڕوسا لەسەر قەنەفەکە ڕاکشا و سووراوی دەکرد. دووانەکەی تریش بەحیرس و تووڕەییەوە ڕۆژنامەیەکیان لەبەردەمیاندا ڕاخستبوو دەیانخوێندەوە.

خەڵکی هەمدیس وورووژابوونەوە و دونیا تاوی سەندبوو.

بەتەماشاکردنی ئەم چوار مەخلوقە درندەیەی دەوروبەرم، بەخۆم گوت: "سوپاس بۆ ئەو قەدەرەی کە هەمیشە دەمخاتە ناو جوولەکەوە. پێموایە لەناو ئەمانەدا باشتر هەڵدەکەم وەک لە مەسیحییەکان!"

کاتێک خۆمان بەژووردا کرد، سێ کیژۆڵەکە هاوارێکیان کرد. ئاخر چاوەڕێی ئەوە نەبوون پیاوێک خۆی بەماڵدا بکا.

ئەتیکا بەپێکەنینەوە گوتی: "تەنانەت ناشزانم ناوی چییە. لە مۆزەخانەی ئیتنۆلۆژی دۆزیومەتەوە. ئەمیش دەمامکێکە!"

ڕۆسا دانیشتنەکەی ڕێککردەوە و هەوا پڕ لەبۆنی عەتر بوو. بۆنی هەناسەی گەرم و جحێڵیی نائارام نارەحەتی دەکردم. نازانم بۆ، بەڵام بوونم لەنێو ئەو هەموو سینگ و مەمکە ژنانەیەدا، بوونم لەنێو ئەو هەموو چاوە گوماناویی و لێوە ڕەنگینانەدا پڕی لە شەرم و ترس دەکردم. وام پێ باشتر بوو ئەوێ جێ بێڵم. بەڵام چایان هێنا. لەسەر سەرینەکان لە ئەرزەکەدا دانیشتین و ئەژنۆمان بەریەک دەکەوت. هەنووکە دوای ئەو هەموو ساڵانە، جگە لە ئەتیکا چ شتێکی ترم لەو ئێوارەیە بیرنایەتەوە – ئێوارەیەک کە زۆر قورس لەسەرم کەوت – تەنێ ئەتیکام بیردێتەوە کە زۆر بەپەرۆشەوە لەبارەی مۆسکۆوە، لەبارەی پایتەختی سووری دونیاوە دەدوا. باسی ئەوێندەرێی دەکرد و ڕۆساش پێدەکەنی. دوای چا خواردنەوە هەمدیس کەوتەوە سووراوکردن. دوو کچەکەی تریش بەدوو چاوی ئەبڵەقەوە سەیریان دەکرد و هیچیان نەدەگوت.

شەو داهات. سێ کیژەکە بەنیازی ڕۆیشتن هەستان. منیش هەستام. بەڵام ئەتیکا دەستی گوشیم و ئاماژەی بۆ کردم بمێنمەوە. منیش مامەوە. ئەو شەوە بووزا لە ناخمدا ڕەنگی پەڕی. ئیدی ئەوکات بۆم دەرکەوت کە دونیا تارمایی نییە، جەستەی ژن گەرم و تۆکمەیە و تەژییە بەتاوی ژیان و مەرگ چ بوونێکی نییە.

شەوانێکی زۆر لەلای ئەتیکا مامەوە. چ قسەیەکی لەبارەی خۆشەویستییەوە نەدەکرد. ئاخر دڵ زاتی نەدەکرد گەمەی پیرۆز و ڕووتی ئێمە بەئاه و سوێند تێکوپێک بدا. هەنووکە جگە لە جەستە چ شتێکی تر لە ئارادا نەبوو. وەک ئاژەڵ

دەجەنگین و پاشان شەکەت و خۆشحاڵ لە خەودا ڕۆدەچووین. لێکدا لێکدا دەمگوت: " ئاه.. بووزا.. بووزا !" وام دەگوت و پێدەکەنیم.

چ ئارامبەخشە کاتێک جەستە بەنەوازشە ڕۆحییەکان ئاڵوودە نەبووبێ و پاقیژە و تۆکمە وەک ئاژەڵێک لەسەر عەرد مابێتەوە. ئاخر مەسیحییەت پێوەندی ژن و پیاوی خەراپ کرد کاتێ بەهای (گوناه)ی بەو پێوەندییەوە لکاند. پێشتر ئەو پێوەندییە پیرۆز بوو، خۆبەدەستەوەدانێکی خۆش بوو بەئیرادەی خوداوەند. بەڵام لە ڕۆحی زەندەقچووی مەسیحییدا کەوتە نێو گەرداوی گوناهەوە. بەر لە مەسیح، سێکس سێوە لاسوورەیەک بوو، پاشان مەسیح هات و کرمێکی کردە ناو ئەو سێوە و ئیدی ئەوسا کەوتە داخرماندنی.

بەسەرسامییەوە لەم کیژۆڵە هەڵایساوەم دەنۆڕی. بەدرێژایی شەو درندەیەکی برسیی و مرۆخۆری وەهابوو کە هەر زەڕەیەکی ڕۆحی دەبووە جەستە. بەدرێژایی ڕۆژیش بڵێسەیەک بوو لەوپەڕی پاقژییدا. ئەم کیژۆڵەیە ژنێکی دەگمەنی تری وەیادهێنامەوە کە ئەویش وەک ئەم، یان هەمووی جەستە بوو یاخۆ هەمووی ڕۆح. ئەو ژنە (قەدیس تیرێزا) بوو. ڕۆژێکیان ڕاهیبەکان بینییان بەئیشتیاوە کەوێکی برژاو دەخوا. ڕاهیبە سافیلکەکان بۆی کەوتنە تۆمەت هەڵبەستن. بەڵام قەدیس تیرێزا پێکەنی و گوتی: "لە کاتی عیبادەت کردندا عیبادەت بکەن و لە کاتی کەو خواردنیشدا کەو بخۆن!" ئەو ژنە بەدڵ و بەگیان خۆی بەدەست کردارەکانییەوە دەدا و بەپەرۆشییەکی یەکسانەوە ڕۆح و جەستەی خۆراک دەدا.

ئەتیکا بەدرێژایی شەو گەمەی لەتەکمدا دەکرد. بەڵام کە ڕۆژ دەبۆوە نێوچەوانی بەیەکدا دەدا و بەڕقەوە تەماشای دەکردم. هەمیشە لێی دەپرسیم: "شەرمەزارنیت لەوەی خۆشحاڵ و دەوڵەمەندیت؟ شەرمەزار نیت لەوەی نە برسیت، نە زستانان لەسەرمادا هەڵدەلەرزیت، نەپێڵاوەکەت هەلاهەلایە؟ شەرمەزارنیت لەوەی بەشەقامەکاندا دەڕۆیت و بەخۆت دەڵێیت: دونیا جوانە و خۆشمەدەوێ؟" منیش پێم دەگوت: "من ناڵێم دونیا جوانە و خۆشمدەوێ، بەڵکو دەڵێم دونیا زنجیرەیەک تارماییە. برسێتیی و سەرماو پێڵاو– هەلاهەلابێ یان نا – تارماین، شنەبایەکیان بەسەردا هەڵدەکا و هەموویان دەڕەونەوە. من وا دەڵێم!"

بەتووڕەییەکی شەیتانەوە هێرشی بۆ دەهێنام و دەمی دەگرتم: "بێدەنگبە! ئیتر نامەوێ وشەیەکی تر ببیستم. کەواتە دەبێ ڕاست بێ کە ئێوەی دەوڵەمەندان هەمووتان دڵتان نییە بۆیە هەست بەبەزەیی ناکەن؟ چما ئێوە چاوتان دەبینێ. فەرموو وەرە سەیرکە!"

لەگەڵ خۆیدا بۆ گەڕەکێکی هەژارنشینی دەبردم. هەمووان لەوێ ئەویان دەناسی. دەچووینە ناو کوختە دارووخاوەکانەوە و دایکانی چاو بەفرمێسک و منداڵانی برسیی و پیرەمێردانی بێکاری پیشان دەدام کە دانیشتبوون و لەبێدەنگیدا لێوی خۆیان دەکرۆژت. کاتێ پرسیارێکم لێ دەکردن، سەراپا دیقەتیان دەدام و پاشان ڕوویان وەردەگێڕا.

لە ئەتیکام دەپرسیی: " بۆچیی نادوێن؟ بۆچیی؟"

– دەدوێن، هاواردەکەن، بەڵام کەنگێ نموونەی وەک ئەنگۆ دەتوانن دەنگیان ببیەن. لەگەڵ ئەمەشدا خەمت نەبێ، ڕۆژێک دێ دەنگیان ببیەیت!

چاوی دەبڕییە چاوانم تا بەڵکو کاریگەریی عەزابی بەشەرییەت لە روخسارمدا بخوێنێتەوە. بەڵام من بەگاڵتەجاڕییەوە وەڵامم دەدایەوە: "مایەی شەرمەزارییە کە منیش بۆ شیرینکردنی دەمم نوقوڵێک نەمژم، نوقوڵێک لەو بەرهەمە بەتامانەی کە هونەری شیرینسازیی بەشەرییەت: خودا، نیشتیمان یاخۆ کارڵ مارکسی هاوڕێی ئازیزت بەرهەمی هێناون. جارێکیان بەبەختەوەرترین مرۆڤی دونیا ئاشنابووم، دوو نوقوڵی پێکەوە نابووە زاری: مەسیح و مارکس. لەبەر ئەوەی وی مەسیحییەکی توندڕۆ و مارکسییەکی توندڕۆ بوو، توانیبووی تەواوی کێشەکانی ژیانی چارەسەرکات، کێشە ئەرزیی و ئاسمانییەکان!"

قەریحەی نوکتەبازییم کرابۆوە بەڵام کە دەئاخڤیم هەستم دەکرد تاڵیی و سۆز قورساییان خستۆتە سەر ڕۆحم. بەڵام بەهۆی هەستی درۆزنانەی عیززەتی نەفسەوە ئەو هەستەم دەشاردەوە. سوور بووم لەسەر بەرپەرچدانەوە و شانازیی بەپەنا نەبردن بۆ تەسەللا بەنوقوڵ مژین.

–" من ئەوها تەسەللاگەلێکم حەز پێ نییە. ئاخر هەرجۆرە مەزەبێک بەڵێنی پاداشت و بەختەوەریی بدا، بەلای منەوە تەسەللادانەوەیەکی ترسنۆکانەیە کە

شایانی خەڵکانی خەڵەفاو و ئیفلیج و ناکامڵە!"

بە تووڕەیی وەڵامی دامەوە: "من نەخەڵەفاوم، ئیفلیج و ناکامڵیش نیم. واز لە لەخۆباییبوون بێنە. ئاخر بووزاکەی تۆیش وەک ئەوانی تر نوقوڵە. شتێکی تر، ئیتر نامەوێ گوێم لەقسەت بێ و ناشمەوێ بتبینم!"

بە تووڕەیی سەری بۆ دواوە وەردەگێڕا و قۆڵی بەردەدام و دەڕۆیشت!

بەڵام لای ئێوارە، زەردەخەنە دەڕژایەوە سەر لێوە گۆشتنەکەی و دەیگوت: "بەدرێژایی ڕۆژ هەرچیمان گوتووە نەخشی سەر ئاو بووە، ئەلعان ئیتر نۆرەی شەوە!"

بەیانیان لەیەکتر جیادەبووینەوە. ئەو دەچوو بۆ کارگە و منیش بەتاقی تەنیا بەنێو گەڕەکە هەژارنشینەکاندا دەگەڕام. ئیدی نەمدەویست لەگەڵ ئاتیکادا بۆ ئەوێ بڕۆم. ئاخر کاتێک لەگەڵ ئەودا دەبووم، عیززەتی نەفسم دەیخستمە بەرگری و دڵمی بەکڵۆمدراویی دەهێشتەوە. بەڵام کە بەتەنیا دەچووم، عەزابی ئینسان لە تارمایێتیی دەکەوت. ئیدی دونیا سێبەر نەبوو، بەڵکو جەستەیەکی واقیعی و برسیی بوو کە دەینالاند و خوێنی لێ دەچۆڕا.

خودایە، هەموو ئەوە مەدەرە ئینسان کە دەتوانێ بەرگەی بگرێ! هەرگیز نەمدەزانی ئەم هەموو عەزاب و برسێتیی و زوڵمە لەدونیادا هەن. تا ئەوکات قەت ئاوها لە نزیکەوە لەگەڵ ڕوخساری ترسناکی نەبوونییدا ڕووبەڕوو نەببوومەوە. تابلۆی یاساگەلی تر لێرە حوکمی دەکرد و یەکەمین ئەرکیشی ڕق بوو. دەبوو (دە) وەسیەتەکە لێرە بگۆڕدرێن، لە پێشدا گۆڕدرا بوون. ئەڤین، ڕق، جەنگ و ڕەوشت مانای نوێیان لەخۆگرتبوو. ڕۆژێکیان ژنێکی لاوازم بینی لەسەر شۆستەیەک کەوتبوو، لەجلکە دڕاوەکانییەوە عەورەتی دیاربوو، بەزەییم پیایدا هاتەوە، ڕاوەستام تا پێی بڵێم: خوشکێ خۆت داپۆشە، گوتم: "عەورەتت داپۆشە!" ئەویش شانی هەڵتەکاند و بەپێکەنینێکی گاڵتەجاڕییانەوە گوتی: "من برسیمە و تۆ لەبارەی عەورەت داپۆشینەوە دەدوێی. ئاخر ئابڕوو هی دەوڵەمەندانە!"

ئیدی بەرگەی ئەم حەمکە ترسەم نەدەگرت، گۆنا قوپاو بەهۆی برسێتییەوە، منالانی باریک و بنێس کە لە زبڵەکاندا بەدوای پاشماوەی خۆراکدا دەگەڕان، زگیان

سەوزباو و هەڵاوساو، پێوپلیان برێتیی بوو لە ئێسکێکی لە پێستی زەردەوە پێچراو. ژمارەیەکیان خۆیان بەگۆچانەوە ڕاگرتبوو، لەبەرئەوەی قاچیان لەدوویان نەدەهات. هەندێکیشیان تازەکیی ڕیشیان لێ ڕوا بوو.

لەوەندە زیاتر بڕستی بینینی ئەو وەزعەم نەبوو. ڕووم بەلایەکی تردا وەردەگێڕا، چونکە هەستم بەشەرمەزاریی دەکرد.

*

ئەمەم باش لەبیرە: بەر لەبەزەیی هاتنەوە بەبەشەرییەتدا، ئەو شەرمە ناوەکییەم هەست پێ دەکرد. شەرمەزار بووم لەدیتنی عەزابی بەشەرییەت و هەوڵم دەدا تەواوی ئەو ترسە بکەمە دیمەنێکی زووتێپەڕ و بێهوودە. بەخۆم دەگوت ئەمە هەمووی ڕاست نییە. ئاخر نەدەبوو وەک کەسێکی سافیلکە بەرەو گومڕایی بچم و باوەڕ بێنم. نا، برسێتی و تێریی، دڵتەنگی و شادیی، ژیان و مەرگ هەر هەمووی تارمایی بوون! ئەمەم دەگوت و دووبارەم دەکردەوە. بەڵام بەبینینی برسێتیی و بەبینینی منداڵانی گریاو و ژنانی گۆنا چرچ و چاوانی لێوڕێژ لە عەزاب و ڕق، دڵم هێور هێور وەکی مۆم دەتوایەوە. بەورووژانێکی فرەوە لەم ئاڵوگۆڕە پێشبینی نەکراوەی ناخم دەنۆڕی. سەرەتا شەرم لە دڵمدا ترپەی دەهات و دوای ئەویش بەزەیی. هەستم دەکرد ئازاری خەڵکانی تر ئازاری منە، پاشان تووڕەیی دەهات و دوایی تینوێتیی و دواتر دادپەروەریی و... لەژوور هەموو ئەمانەشەوە هەستی بەرپرسیاریی. بەخۆم دەگوت: "شایانی سەرزەنشتم کە ئەم هەموو برسێتیی و زوڵمە لەدونیادا هەن. من بەرپرسیاری ئەوەم!"

دەبوو چیم کردبا؟ بۆم دەرکەوت ئەرکەکەم دەگۆڕدرێ. دونیا بەرفەراوان دەبوو. پێداویستیی لەوە گەورەتر بوو بتوانرێ کۆنترۆڵ بکرێ. ئەرک لە جەستەیەکی گچکە و ڕۆحێکی چکۆڵەدا هەستی بەدیلێتی و هەناسەتەنگیی دەکرد. ئاخر دەبوو چ بکرێ؟ دەبوو کام ئاراستە بگیرێتەبەر؟ لە قووڵایی ناخمڕا دەمزانی دەبێ چ بکەم؟ بەڵام جورئەتی دۆزینەوەیم نەبوو. واپێدەچوو ئەم ئاراستەیە پێچەوانەی سروشتم بووبێ و دڵنیاش نەبووم کە ئینسان بەهۆی ئەڤین و هەوڵەوە بتوانێ لەسروشتی خۆی تێپەڕێنێ. بەڵام بیرم لەمەسەلەکە دەکردەوە. بەسەرسوڕمانەوە لەخۆم دەپرسی:

"ئاخۆ ئینسان ئەم هەموو هێزە خولڵقێنەرەی هەیە؟ گەر هەیبێ ئەوا چ بیانوویەکی بەدەستەوە نامێنێ ئەگەر لە ساتە قەیراناوییەکاندا هەوڵی تێکشکاندنی سنوورەکانی خۆی نەدا!"

لەو ڕۆژە سەختانەدا، کاتێ دژی چارەنووسی خۆم لە هەوڵدا بووم تا لەخۆمی تووڕەهات تێپەڕێنم و لەپێناو سارێژکردنی ڕەنجی ئینساندا پێشوازی لە ئازار بکەم، نموونەی باڵای قوربانیی و ئەڤین بەزەینمدا دەهات – گوایە گەرەکیی بوو ڕێگەم پیشان بدا – یەکێ لەگوتەکانیم بیرکەوتەوە کە دەڵێ:(پێویستە لەسەرمان هەمیشە سەرنجی هاواری ئینسان بدەین کاتێ داوای یارمەتیی دەکات.)

یەکەم جار، کاتێک لە سەردانەکەمدا بۆ ئیتاڵیا، چوومە کۆڵانە باریکەکانی (ئاسیزیی)یەوە و زرینگەی زەنگی خۆشنوودانەی ناقووسەکانم لە بورجی کڵێسای قەدیس فرانسیسکۆس– گەدای خودا– و لە دەیرە چکۆڵەکەی قەدیس (کلارا)وە هاتەگوێ، بەختەوەرییەک کە لەوەسفکردن نایەت، دایگرتم. لەکۆشکەکەی کۆنتیسە ئەریچتا نیشتەجێ بووم و چەند مانگێک لەم شارە پیرۆزە مامەوە و حەزم نەدەکرد جێی بێڵم. هەنووکەش لەم ڕۆژە دژوارانەدا کە ڕۆحم دەجەنگی تا نەختێک باڵ لەیەکدا، دڵم کرایەوە و ئاسیزی لێ هاتە دەر. لەم ڕۆژە قەیراناوییانەدا، (بێرناردۆن)(*) کوڕە جلک دڕاو و پێ پەتییەکە لەناو ڕووناکییەوە هاتەدەر، هەنگاوی بۆ پێشەوەنا و بەدەست ئاماژەی بۆ ڕێگەکەم کرد. ڕێگە نەبوو، بەڵکو پێپلیکانەیەکی بەردین و لێژ بوو، بەڵام سەراپای فەزای دەوروبەری شەڵاڵ بوو لە بۆنی خۆشی تەقەدوس.

ئەو ڕۆژەم بیرکەوتەوە کە بە(ڤێرنا)، بەکێوی شەهادەت و شکۆی فرانسیسکۆسدا هەڵدەگژام. بایەکی توند و سارد هەڵی کردبوو. زنارەکان خۆڵەمێشیی و ڕووتەن، چۆڵ لە سەوزایی و گژوگیا. درەختە زڕەکان ڕەش داگەڕابوون. ناوچەکە لە خەم و عەزاب و کولەمەرگیدا دەینالاند. چ شتێک ئەسەری نەبوو جگە لە هەژاری و ڕووتوڕەجاڵیی و تەنیایی. تاریکیی نێزیک دەبۆوە، ڕووناکیی پەراگەندە و بێ پرشنگ، ترۆپک لەپێش چاوانمدا هەڵکشابوو. بێهوودە هەوڵم دەدا ئارەزووم چڕکەمەوە و

(*) بێرناردۆن، مەبەست لە قەدیس فرانسیسکۆسە. و. ک

هەمــوو هێـزم بخــەمــەگــەڕ. هەسـتم دەکـرد ترس کـۆنتـرۆڵی جــەســتــەی برسی و بەشەختەبووم دەکا، جەستەیەک کە شەو خەریک بوو لەم چۆڵەوانییەدا قووتی دەدا. پاشان کوتوپڕ موجیزە ڕووی دا. پێدەچوو ئەم ناوچە نامرۆیی و بێ شکۆفەی گوڵەی دەوروبەرم، جێگۆڕکێ بکا و بەهەنگاوی عیرفانیانە هەڵگژا بێت. هەستم دەکرد لێرە، لە دەوروبەرمدا هەژاریی – هەژاریی فرانسیسکۆس– توندوتیژ بوو لەسەر جەستە، بێ بەزەیی بوو بەرامبەر ئاکاری ئینسان و چێژە کاتییەکانی.

هەمان قەدیس بوو کە کەوتە زوهد. نکوڵی لەهەستی پێنجانە دەکرد. بەڵام کاتێک مڵچەمڵچی شەیتانی ناخی دەژنەفت، خۆڵەمێشی دەکردە خواردنەکەی خۆیەوە. لەچلەی زستاندا، لەجۆگەلە شەختەبەندەکاندا شەونخوونیی دەکێشا، برسیی و سەرمای دەبوو، هێندە جەستە قوڕاوییەکەی ئازار دابوو کە لەنێو نوێنی مەرگدا بەزەیی بەجەستەیدا دەهاتەوە، ڕووی تێ کرد و گوتی: "برای گوێدرێژم، بمبوورە کە زۆرم عەزبدایت!"

بەڵام ئەو هەژارییە، هەژارییەکی فرانسیسکۆسیی بوو: دڵنیا لە سەر و سامانی خۆی، دڵنیا لەو بەهارە عیرفانییەی کە دەیهێناو دڵنیا لەو هاوینە گەرم و تەژی لەمیوەیەی کە لەناخی ئەم بەهارەدا حەشاری دابوو. عەسری ئەمڕۆش چیای ڕووتەنی ڤێرنا، کوتوپڕ لەقووڵایی زەینمدا نهێنییەکانی دەکردنەوە و دەبووە دیمەنێکی ئەفسووناویی لە بەهەشتی ناوەوەمان: بەهەشتێکی پڕ بەرەکەت، بۆندار، پڕ لە هەنگ و پەپوولە. منیش هەنووکە هەمدیس بەو چیا گۆڕاوەدا هەڵدەگژام و هاوارم دەکرد: خوشکە ڤێرنا، ئەی خوشکی هەژاریی ناوتان بەرەکەت!

بەهار هات. چۆناوچۆنی دەمتوانی ئێرە جێ بێڵم؟ لەکۆشکی کۆنتیسە ئەریچتادا بەرامبەر دەیری گچکەی قەدیس کلارا بەبەختەوەریی دەژیام. قەت ئاوها بەقووڵیی هاوگونجانی نێوان قەدیس فرانسیسکۆس و بەهارم ئەزموون نەکردبوو، لەبەرئەوەی لەمیانەی سێ دروشمەکەی هەژاریی و پاقژیی و تاعەتی فیرقەی فرانسیسکۆسییەکاندا، هیچیان وەک پاقیژەیی بەهار لەهاوئاهەنگیی تەواودا نییە بەڕۆحی ڕەسەن و هەمیشە لەدایکبووەوەی فرانسیسکۆس. لەناوچەکانی تردا، بەهاران چەندەها چاوی ڕۆحی ئەفسوون و حەسرەتدیدەی ئینسان بەیادەوەریی

جحێڵیی، بە ژنێک کە خۆشی دەوێ، بە کیژە گچکەکەی دەپشکون. چەندەها جار بێزاریی دەورووژێنێ کە بۆچی تا ئەم ڕادەیە سروشت سەرلەنوێ دەبووژێنێتەوە کەچیی ئینسان ناتوانێ جحێڵیی بگەڕێنێتەوە؟ چەندەها جار ڕۆحی ئینسان هان دەدا ئیرەیی بەزنار و چیاکان بەرێ لەبەرئەوەی چاوەڕوانی مەرگ نین و پیریی ناناسن. بەڵام بەهار لەئاسیزییدا قڵافەتی فرانسیسکۆسی لەخۆدەگرت. ئەم خاکی (ئەمبریا)(*)یە، خاکێک کە بەختی وەبەرهێنانی ئاوها میوەیەکی هەیە، بەرفەراوانتر و دەوڵەمەندتر دەبێ. دەرگا بەڕووی بەهارانی دووانە و سییانەدا دەخاتە سەر پشت کە تیایدا هەر گوڵێکی ئاسیزی، بێئەوەی چارەنووسی بەختەوەرانەی ون کات، دەگاتە ترۆپکی ڕوخساری پیرۆزی پشکووتنی ڕۆحی ئینسان.

فرانسیسکۆس لەو یەکەمین کەسانە بوو. یەکەمین سونبولێک بوو کە لەبیابانی سەدەکانی ناوەڕاستدا ڕوا. دڵی ساکار و بەختەوەر و پاقژ، چاوانی هەروەک چاوی منداڵ و شاعیر هەمیشە دونیایان بۆ یەکەمین جار دەبینی. ئاخۆ دەبێ فرانسیسکۆس چەند جاران لەمێروویەک، لەگوڵێکی هاکەزایی، لەسەرچاوەی ئاوێک ورد بووبێتەوە و چاوانی پڕ بووبن لە فرمێسک؟ دەبێ چەند جاران بەخۆی گوتبێ: (وەی ئەمە چ دیمەنێکە! چ لەزەتێکە! گوڵ و ئاو و مێرووگەل چ نهێنییگەلێکی مەلەکوتین؟) دوای ئەو هەموو سەدەیە، فرانسیسکۆس یەکەمین کەسێک بوو کە دونیای بەچاوانێکی پاقیژەوە بینی. تەواوی زرێ قورس و ناقۆڵاکانی سکۆلاستیکی(**) سەدەکانی ناوەڕاست داکەوتن و ئیدی جەستە و ڕۆح ڕووتوقووت مانەوە و کەوتنە بەر شنە شنی بەهار.

چەند مانگێک دواتر، بۆ دووەمین جار ئاسیزییم بینی. ئیدی نەمدەتوانی لێی دوور بکەومەوە. مێرگی ئەمبیریا بەڕەزی پڕ بەرەکەت و باغی هەنجیر و زەیتوونستانەکانیەوە هەنووکە تەژی لە میوە بوو. بەدرێژایی ڕێگەکە هەر دەڕۆیشتم و جارێکی دی لەگوندێکەوە بۆ گوندێکی تر دەچووم و بەهێورییەکی بێدەنگەوە لەزەتم

(*) هەرێمێک لە ئیتاڵیا. و. ک

(**) فەلسەفەیەک کە لەسەدەکانی ناوەڕاستدا برەوی بوو. لە هەرە تایبەتمەندییەکانی ئەو فەلسەفەیە تەرخانکردنی فەلسەفە بوو لە خزمەت لاهووتدا. لە دیارترین پێشڕەوانی ئەم فەلسەفەیە تۆما ئەکوینی بوو.

لەو خاکە بەبژوێنە دەبرد: ئەرزێکی پیرۆز و پاقیژە کە بەخۆبەدەستەوەدانەوە خۆی لەبەر ئازاری کێلان و بێلدا ڕاگرتووە و هەنووکەش بەباوەشی پڕ لە میوە و بەئاسوودەییەوە لێی ڕاکشابوو. هەستت دەکرد بۆیە ئاسوودە و ئارامە چونکە ئەرکی سەرشانی خۆی ئەنجام داوە. بەهۆی گوێڕایەڵییەوە بۆ ڕێساکانی نەمریی، بەتێپەڕینی بەتەواوی قۆناغەکانی ڕامان و ئازاردا، ئارام و باوەڕبەخۆ، توانیبووی ئەم بەرە بەبەرەکەتەی فەزیلەتی خۆی بچنێتەوە.

کوتوپڕ، بێ چ هەوڵێکی ئاگایانە، جارێکی دی مانای قووڵی (تاعەت)، سێیەمین دروشمی فیرقەی فرانسیسکۆسیەکانم ئەزموون دەکرد. تاعەت بۆ ئاماژەی توندوتیژ و خۆڕەهاکردن بەدەست هێزەکانی سەروو دەوروبەر و ناخمانەوە، هێزە دیار و نادیارەکان، بەباوەڕێکی پتەو بەوەی ئەمانە هەموو شتێک دەزانن و ئێمە چ شتێک نازانین – ئەمەیە تاقە ڕێگەی گەیشتن بەبڕشتیی. ئیدی ڕێگەکانی تر زڕ و فریودەرن، چونکە ڕێنوێنیمان بۆ چ جێگەیەک ناکەن و دوای گومڕاییە بێ هودەکان هەمدیس دەمانبەنەوە بۆ خودە داماو و نەفرەتییەکانمان.

ئاوها بوو فرانسیسکۆس لەم سەرزەمینەوە کە عاشقی بوو، سەری هەڵێنا. بینیم لەسەر عەرد ڕاکشابوو، تەواوێک وەک ئەو بەیانییە زووەی ڕەهبانەکان بینییان لە باخەکەی قەدیس کلارا ڕاکشاوە و بەدەم گیاندانەوە سروودی سوپاسگوزاریی بۆ خۆر و ئاو و ئاگر دەچڕێ. ئاخر ئەو ئیدی بەختەوەر بوو. خۆی بەیاسای نەمرییەوە گرێدابوو. دەستی پڕ لە میوە و وەکی کرێکارێکی میهرەبان بەرەو لای خودای خۆی دەگەڕایەوە.

لەمیانەی ئەو مانگانەدا، کاتێ بەکۆڵان و کێڵگەکانی ئاسیزیدا دەگەڕام، یاخۆ لە تابلۆکانی کۆشکە مەزنەکەی ئەم گەدایە ورد دەبوومەوە، بیرم دێ هەوڵم دەدا چەندێک لەتوانامدا بێ بەبەهارێکی ئاوها یان بەپاییزێکی وەکی وی ئاشنابم. وەی ئەو سالانە چ سالانێکی سرک و پڕ لەپەرۆشیی بوون! هەموو بەیانییەک خۆشحاڵ و نائومێد هەر لەسپێدەوە دەچوومە دەرێ و بەو دەڤەرە پیرۆزەدا دەگەڕام. هەستم هەر وەک هەستی جحێلانی تر بوو، وەک هەستی ئەو جحێڵە ئەسپارتییە بوو کە گۆشتی ڕووتی جەستەی دەنایە بەردەم ڕێوی و لەگەڵ کوت کوتکردنی جەستەشیدا نە

قسەیەکی دەکرد و نەهاوارێکی لێ بەرزبۆوە، بەڵکو ئازاری دەچەشت و شانازی بەوەوە دەکرد کە توانیویەتی بەسەر ئازارەکانیدا سەرکەوێ.

بەڵام بێئەوەی خۆم بمەوێ، ڕوخسارم نهێنیی هەوڵ و عەزابمی ئاشکرا کردبوو. چونکە ڕۆژێکیان کە بەتێپەڕین بەدەروازەی قەدیس کلارادا شارم جێدەهێشت، پیاوێکی بالابەرز و باریکەلە – کە قژە زەردەکەی ماش و برنجیی ببوو– هاتە سەر ڕێگەم. گەرچی زۆر جاران ئەو پیاوەم بینیبوو وەک من بەم دەڤەرەدا پیاسەی دەکرد، بەڵام چ قسەیەکمان لەگەڵ یەکدیدا نەکردبوو. هەر کاتێ بەیەک گەیشتبووین، لە ڕووی ئەدەبەوە زەردەخەنەمان بۆ یەکتر کردبوو، پاشان هەریەکەمان بەڕێگەی خۆیدا ڕۆیشتبوو. وەک بڵێی هیچ کاممان نەیویستبێ تەنیایی و ئارامیی ئەویتر تێکوپێک بدات.

بەڵام ئەمڕۆ بەیانی، ئەم پیاوە غەریب و نەناسە ڕاوەستا، تەماشایەکی کردم و پاش ساتێک دوودڵیی، پرسیی: "حەز دەکەیت پێکەوە پیاسەیەک بکەین؟"

– بەڵێ حەز دەکەم.

دوای ئەوەی چەند هەنگاوێکمان نا، گوتم: "من خەڵکی گرێکستانم. بۆ ئاسیزیی هاتم و عاشقی قەدیس فرانسیسکۆس بووم!"

وەڵامی دامەوە: "منیش خەڵکی ئەوسەری ئەوروپام. خەڵکی دانیمارکم. منیش هەر عاشقی فرانسیسکۆس بووم. سالانێکە لێرە لە ئاسیزیی دەژیم. ناتوانم جێی بێڵم. ناوم جۆرگێنسێنە."

راچڵەکیم و گوتم: "هەمان ئەو کەسەی ئەو کتێبە نایابەی لەبارەی قەدیس فرانسیسکۆسەوە نووسیوە؟"

جۆرگێنسێن زەردەخەنەیەکی تاڵی هاتێ و سەری بەنیشانەی بەڵێ ڕاوەشاند: "کێ دەتوانێ حەقی تەواو بەفرانسیسکۆس بدا؟ تەنانەت (دانتی) یش نەیتوانی. سروودی یازدەیەمی پارادیزۆ(*)ت خوێندۆتەوە؟"

خەنیی بووم. ئاخر ڕێک لەو ڕۆژانەدا ئەڤینێکی مەزنم بۆ ئەو فەسڵە تێدا خولقابوو. هەروا لە پیاسەکانی تەنیاییمدا بەشەقامەکانی ئاسیزی یاخۆ

(*) بەهەشت، بەشێکی کۆمیدیای خودایی، شاکاری دانتی. و.ع

ئاواییـیـەکـانی دەوروبەردا، بەزۆریـی سێ بەیتـی یەکـەمی ئەو سـروودەم لـەبەرخـۆوە دەگوتەوە:

ئەی هـەتوانی نائاقڵانەی فانییان
چ درۆزنانەیە بیانووگەلێک کە
واتان لێدەکا باڵەکانتان ڕووەو زەلکاو لێکدەن!

کـوتوپڕ بـەژێر باڵی شـیـعـر و لـە هـاوئاهـەنگیـیـەکی برایانـەدا، پێکەوە کـەوتینـە خوێندنەوەی ئـەم شیـعرە قـووڵە. ڕێگەیەکی بەرزمـان گرتەبەر کە بـەسـەر خـوانی پڕ لەنیـعـمـەتی ڕەز و چڕە زەیـتونسـتـانەکاندا دەینـۆڕی. هـەنووکـە خـۆر دیـار و دونیـای ڕووناک کـردبۆوە و پڕی لـە سـێبـەری درێژ درێژ کـردبوو. مـاوەیەک بێدەنـگ بووین. دواجار هـاوڕێکەم لای بۆ کردمەوە و پرسـی: "بۆچی فرانسیسکۆست خۆشدەوێ؟"

بەڵام یەکسـەر لە پرسیارەکەی ژێوان بۆوە و گوتـی: "بمبوورە، ئاگام لەخۆم نەبوو!"

وەڵامـیم دایەوە: "ئەوم لەبەر دوو هـۆ خـۆشـدەوێ. یەکـەمـیـان لەبەر ئەوەی شـاعـیـرە، یەکێکە لە گەورەترین شـاعـیرانی پێش ڕێنیـسـانس. بەداهـاتنەوە بەسـەر نـاچیـزەترین مەخلۆقاتەکانی خوداوەندا، توخمی نەمریی ناخیانی، واتە نەغمەیانی دەژنەفت!"

جورگێنسێن پرسـی: "ئەی هۆی دووەم؟"

– دووەمیـان، ئەوم خۆشدەوێ لەبەرئەوەی لەڕێی ئەڤین و تەریقەتی زوهدەوە، ڕۆحی توانیویەتی واقیـعییـەت ببەزێنێ. برسێتیی، سـەرمـا، نەخۆشیی، گاڵتـەجاڕیی، زوڵم و زۆر و دزێویی– هـەمـوو ئەو شـتـانەی کـە مـرۆگـەلی بێ باڵ ناویان ناوە واقیـعییـەت–. هەروەها توانیویەتیی لە گۆڕینی ئەم واقیعییەتە بەخەونێکی بەچێژ و هـەستپێکراو و ڕاستـەقینەتر لە خـودی حـەقیـقـەت، سـەرکـەوتن وەدەست بێنـێ. وی ئەو نـهێنییـانەی کەشف دەکرد کە کیمیاگەرانی سەدەکانی ناوەڕاست بەپەرۆشـەوە لەدووی دەگەڕان، واتە گـۆڕینی ناچیـزەترین کـانزا بـەزێڕی سـاخ.. چۆن؟ چونکە کـیـمـیـا لای فرانسیـسکۆس شـتێک نەبوو مـەحـاڵ و بـەدەر لە ئینسـان کە بە بەیەکدادانی یاسـا سـروشـتییـەکان بتـوانرێ دەس بخرێ، بەڵکو کیـمیـا خـودی دڵـی وی بوو. بەم پێیـە لەڕێی ئـەم مـوجیـزەی کیمیا عیرفـانییـەوە واقیـعییـەتی دەستـەمۆ دەکرد، مرۆڤـایەتی لەچنگاڵی ناچاریی ڕزگـار دەکـرد و تەواوی جـەسـتـەی دەکـردە ڕۆح. قـەدیس

فرانسیـسکۆس بۆ من ژەنەراڵێکی مـەزنە کـە لەشکری ئینسـانی بۆ سـەرکـەوتنێکی نامەرجدار ڕێنوێنیی دەکات!

– هـەر ئەمە؟

وەڵامـیم دایەوە: "دەزانم دەتەوێ پرسـیـاری چیم لێ بکەیت. نـا، چ شـتـێکی تر نـا. ژەنەراڵ و شـاعیر، لەو دووە زیاتر چ شتێکی تر نا!"

هـەمدیس بێدەنگ بووینـەوە. بەڵام جۆرگـێنسـێن خـێرا گـوتـی: "ئەمـە بەس نیـیـە!" خـەریک بوو وەڵام بدەمـەوە، بەڵام ددانم بەخـۆدا گرت. ئاخر دەترسـام نەبا قسـەیەکی خـەراپ بەزارمدا بێ. جۆرگێنسێن وەک بلـێی قسـەیەکی نەگوتراو تەواوکات، گـوتـی: "لەبەر ئەمـەیە ڕوخسـارت ئاوهـا مـاندوو دیارە. تۆ هێـشـتـا لەملمـلانێـدایت، دەسـتت بەڕزگـاریی نەگـەییـوە، ئەم ملمـلانێیـەش ڕۆژ بەڕۆژ شـەکـەتت دەکا. هـەر لەبەر ئەم هۆیەش بوو ئەم بەیانییە ڕامگرتیت و لەگەڵتدا سەری قسانم دامەزراند!"

بەدەنگێکی خۆنەویستانە، دەنگێک پڕ لە تووڕەیی و گاڵتەجاڕیی لێم پرسیی: "ئاخۆ تۆ دەتوانیت لەو ململانێیەدا یارمەتیم بدەیت؟"

هـەسـتم بەشـەرم دەکـرد. ئاخـر هـەندێ جـار بـەرلەوەی ڕۆحـمـان دەرفـەتی کۆنترۆڵکردنی جەستەی هـەبێ، قسە لەزارمانەوە دەردەپەڕێ.

جۆرگێنسێن گوتی: "خۆت کۆنترۆڵ کە. من نـاتوانم یارمەتیت بدەم. لەسـەر هـەموو مرۆڤێک پێویستە کە ڕێگەی تایبەت بەخۆی بدۆزێتـەوە و خۆی ڕزگار بکا. لە چی؟ لە زووتێپەڕ، لە زووتێپەڕ خۆی ڕزگار بکا و نەمریی بدۆزێتەوە."

هێشتـا تووڕەیی بەری نەدابووم. گوتم: "بەڕوخسـاری هێمن و ڕێڕۆیشـتنی ئارام و دڵنیـا و دەنگی هـەمیشـە خۆشـتدا وا پێدەچێ ڕێگەی خـۆت دۆزیبێتەوە. چ گومـانی تێدا نییە کـە بەهاوسـۆزیی و دەشێ بەبەزەییشـەوە لە ئێمـەمـانان، ئێمەمانانێک کە هێشـتـا لەملمـلانێدابن، بنۆڕیت. دەشێ تایبـەتمەند بەسیفـاتی هـاوسـەنگەوە لەدایک بوویت و هـەرگیز تامی ململانێت نەچەشتبێ!"

جۆرگێنسێن ڕاوەستاو بـۆ ساتێک سـەیری کردم. ئەمـجار بەحیرسـەوە دەسـتی بۆ ڕایەڵ کردم و قۆڵی گرتم، وەک بلێی دەستی خنکاوێک بگرێ.

گـوتی: "تۆ هێـشـتـا جـحێڵیت. خـۆنەویسـتیت کـەمـە. هێـشـتـا داوای یارمـەتیکردن

بەشایانی شان و شەوکەتی خۆت نازانیت. ڕوخسەتم بدە شتێکت پێ بڵێم: نا، من تایبەتمەند نەهاتوومەتە دونیا. گەلێک باش لە مانای عەزاب و بەرخۆدان و لەخۆبایی بوون دەگەم. ڕۆمانگەلێکی پڕ لەهەست و ئەڤین و گاڵتەجاڕیم نووسیون. ئیدی لەگەڵ ڕۆژاندا هونەرم زۆر پێ سنووردار بوو. خۆم بۆ زانست تەرخان کرد و بوومە لایەنگیری توندڕۆیی داریونیزم و هەر بیرێکی دژە مەسیحییەت. دەمویست حوکمەت، کڵێسا، ڕەوشت و تەواوی کۆتەکان بپسێنم. ئیدی لەسەر عەرشەکەم لە دڵی ژیاندا دانیشتم و جەنگم دژی دوژمنی دێرین ڕاگەیاند: دوژمنی دێرین ناوێک بوو کە لە خوداوەندم نابوو. دەمنووسیی، لە هەموو جێگەیەک نوتقم دەدا. ئاڵا بەدەست ڕام دەکرد و هەر ڕام دەکرد. بەڵام لە ناکاوێکرا ڕاوەستام و بێدەنگ بووم. نەخۆشییەکی نەناسراو و پێشبینی نەکراو چنگاڵی بەدڵمدا کرد. سەرچاوەکەیم نەدەزانی، دەشێ لە تەواوی هەموو ئەو ماوەیەدا هەر لەناخمدا بووبێ و چاوەڕێی هاتنی ڕۆڵەکەی خۆی بووبێ. بۆ ئەوەی لەهاوڕێیان و لەئاکارە دێرینەکانی خۆم ڕاکەم، دانیمارکم جێهێشت و سەفەرم بۆ گرێکستان کرد و لەوێوە چوومە ئیتاڵیا و پاشان بۆ ئاسیزی هاتم."

زەردەخەنەیەکی هاتێ و پاشان گوتی: "ئەوە بەر لە سی ساڵ بوو. ئەو سی ساڵەم لێرە، لەژێر سایەی فرانسیسکۆسدا گوزەراند. سوپاس بۆ خودا!"

لەناوەوەڕا ورووژابووم. گوتم: "ئەدی پاشان؟ من جگە لە فرانسیسکۆس چ کتێبێکی تری تۆم نەخوێندۆتەوە!"

– ئەمە باشتر. کتێبێکی سەفەرنامەم چاپ کردووە و تیایدا لەو هەستە دەدوێم کە لە کاتی بینینی شارە دێرینەکان بەکۆشک و کڵێسا و تابلۆکانیانەوە تێمدا ورووژاوە. پێشتر چووبووم بۆ دەیری فیرقەی (بەندیکت)، بەڵام ترسام و ڕۆژی دواتر یەکسەر گەڕامەوە. گەرچی کە ڕێوڕەسمی عیبادەتی ڕەهبانان بۆ من جیلوەیەکی سەرنجڕاکێشی هەبووە و پێچەوانەی شێوازی ژیانم بووە، هەرچەند بۆ یەکەمین جار توانای ئەوەی پێ بەخشیبووم پێم بسەلمێ کام ڕێگە دەچێتەوە سەر بەختەوەریی، بەڵام لەگرتنەبەری ئەو ڕێگەیەدا دوودڵ بووم!"

جۆرگێنسێن ئاوڕی دایەوە و بەخەنیبوونێکی فرەوە ئاماژەی بۆ ئاسیزی پیرۆز

بەدیوارگەلی دێرینی ڕۆکاگراند و ئەکرۆپۆلۆس و کڵێسای مەزن و لەقەڵاچووی قەدیس فرانسیسکۆسەوە، کرد. پرسیی: "مۆڵەت دەدەیت بگەڕێینەوە و بیبینین؟"

گەڕاینەوە و ئەو ڕێگەیەمان گرتەبەر کە دەچۆوە ئاسیزی. جوتیارانی لاواز و چاوان هەڵایساو بەلاماندا تێدەپەڕین. لە دواوە (گا) کان، گای سپیی و بەئەمبیریا ناسراو، لەژێر قورسایی گاسندا خاووخلیچک دەڕۆیشتن و قۆچە چەماوەکانیان بەگوڵە گەنم ڕازابۆوە. کیژە جوتیارێکی قژ ڕەش و شەبەقڕەنگ سڵاوی لێ کردین: Pax et bonum جورگێنسێنیش بەشێوازی مەزەبیی فیرقەی فرانسیسکۆسیی، سڵاوەکەی سەندەوە. پاشان ئاماژەی بۆ کۆشکی مەزنی سەڵتەنەتیی لەدامێنی ئاسیزیدا کرد. نوێژخانە گچکەکەی فرانسیسکۆس (پۆرتیۆنکولا)ی لەناودا بوو. گوتی: "لەوێ لە پۆرتیۆنکولا، بەتەماشاکردنی قەدیس و بینینی پێنج زامەکەی جەستەی، بۆ یەکەمجار بەتەرزێکی خۆنەویستانە کڕنۆشم برد. بەڵام هەستم بەشەرم کرد، بەتووڕەیی هەستامەوە سەرپا و ئەوێم جێهێشت. هەمیشە بەتووڕەیی لەخۆم دەپرسیی: "چی وای لێ کردم سوژدە بەرم؟ چیم بەسەر هاتووە؟ بەڵام لە هەمان کاتدا ئارامییەکی لە ڕادەبەدەر سەراپای بوونمی لەخۆگرت. هەمدیس لەخۆم پرسی: بۆچی؟ بۆچ دەبێ ئاوها ئارامییەک هەست پێ بکەم؟ لەراستیدا ئەم بەختەوەرییە لە هەموو ئەو لەزەتانەی تێپەڕاندبوو کە تا ئەو ساتە تامم کردبوون. لەگەڵ ئەمەشدا، شتێک لەناخمدا هەبوو کە نەیدەویست باوەڕ بێنێ. ڕقی لەهەر شتێک بوو کە لەسەروو سروشتەوە بێ، باوەڕ و متمانەی تەنێ بەیەک شت هەبوو: بەئەقڵی ئینسان و ئەوەی ئەقڵ دەیگوت. ئەمە بوو کە لەبەر دەرکی دڵمدا ڕاوەستا و نەیدەهێشت موجیزەی لێ بێتە ژوورەوە!"

هەر کە بینیم سەرلەنوێ بێدەنگ بوو، بەنائارامیی پرسیم: "باشە دوایی چۆن ڕزگارییت بەرەو ڕوو هات؟"

– وەک هەمیشە ئارام و بێ هاتوبات، تەواوێک وەک گەیینی میوە و شیرین و ئاودار بوونی، دڵی منیش هەر ئاوها شیرین و ئاودار بوو. کوتوپڕ هەموو شتێک بەلامەوە ساکار و یەقیناویی وەدیارکەوت، ئازار و دوودڵیی و شەڕەکان بنەبڕ بوون. لەبەر پێی فرانسیسکۆسدا دانیشتم و چوومە بەهەشت. فرانسیسکۆس، خودی فرانسیسکۆس– برای دەرکەوانی بەهەشت– دەرگاکەی لێ کردمەوە.

دواجار له ئاسیزی نێزیک بووینەوە. خۆر بەسەر قەڵا خوێناویی و نیوە وێرانەکەی شاردا پرشنگی دەدا. زەنگی گچکە و گوێنەوازی قەدیس کلارا، شادمان و وەک کەوی چیایان دەیقاسپاند.

جۆرگێنسێن گوتی: "دەبێ بمبووریت کە لەبارەی خۆمەوە زۆر دوام. ئەو قسانەم بەددانپیانان لێ وەرگرە. ئاخر تەمەنم لە تۆ زیاترە و چێژ لەوە دەبینم لای خەڵکانێک ئیعتیراف کەم کە بەتەمەن لە خۆم گچکەترن، چونکە دەشێ ئەمە تاقە جۆرێکی ددانپیانان بێ کە کەڵکی هەبێ."

بۆ ئەوەی ورووژانی خۆم حەشاردەم، بەپێکەنینەوە گوتم: "وەی چ دەبوو گەر هەر بەڕاستیی فرانسیسکۆس دەرکەوان با! چ خۆشییەک! قەدیسان و گوناهباران و باوەڕداران و کافران، تەنانەت ڕێگەی بەملیۆنێرەکانیش دەدا بچنە بەهەشت. بەڵێ، ڕێگەی بەنەفرەتاویترین بوونەوەریش دەدا. ڕێگەی بەمشک و کرم و کەمتیارەکانیش دەدا."

جورگێنسێن بێئەوەی زەردەخەنە بیگرێ، گوتی: "ئەوکات دەبووە ئاژاوە. نەک هەر ئاژاوە، بەڵکو دەبووە ناعەدالەتییش!"

بەژێر دەروازەی قەڵاکەدا تێدەپەڕین. دەیری قەدیس کلارا لای چەپمانەوە و ئەو خانووەش کە منی لێ دەژیام لەلای ڕاستمانەوە.

هاوڕێکەم گوتی: "لەتەکتا دێم تا سڵاوێک لە کۆنتیسەی پیر بکەم. یەکەمین جارم لەیادە کە بینیم، شۆخترین ژنە خانەدانی ئاسیزی بوو. بەگەنجی بێوەژن کەوت و ئیدی هەرگیز شووی نەکردەوە. بیرم دێ بەسواری ئەسپێکی سپییەوە بۆ سەردانی مولکەکانی- زەیتونستان و ڕەزەکانی- دەچوو. گەر لەڕۆژگاری سان فرانسیسکۆسدا ژیابا، ئەوا دەبووە قەدیس کلاراکەی وی."

- باوەڕ ناکەم هەمان باوەڕی مەزەبی تۆی هەبێ."

جۆرگێنسێن وەڵامی دامەوە: "ئەی مەگەر ڕوخساری نابینی چەندێک نوورانییە!"

بەپێپلیکانەکاندا سەرکەوتین. هەوای کۆشکە گەورەکە سارد و لە ژوورەکەی کۆنتیسە ئاگرێک پێکرابوو. ئارمێلیندای کارەکەری خەریکی ئامادەکردنی سفرە و هێنانی قاوە و شیر و نانی گەنم بوو بۆ خانمەکەی. کە ئێمەی بینی دوو فنجانی تریشی دانا.

دانیشتین.

بەڵێ، هەر بەراستی لە روخساری ساڵخوردەی ئۆرستۆکراتیانەیەوە نوور پرشنگی دەدا. چاوانی ڕەش و گەورەی پارێزراو بوون لە غەدری زەمەن. دەرگای ئەوسەری باخەکە کرایەوە، تەلانێکی شکۆفەکردووی گوڵەباخ لەژێر تیشکی هەتاودا دەدرەوشایەوە. کۆنتیسە پرسی: "ئێوە هەردووکتان بەو بەیانی زووە بۆ کوێ چوون؟ دڵنیام لەبارەی قەدیس فرانسیسکۆسەوە دەدوان!"

جۆرگێنسێن بەپێکەنینەوە تەماشایەکی کردم و گوتی: "ئەدی تۆ لەکوێوە دەزانیت؟"

کۆنتیسە پێکەنی و گوتی: "چونکە ساتێک لەمەوبەر، کاتێک چوومە باخچەکە، لە دوورەوە ئێوەم بینی کە بەرەو ئێرە دەهاتن، هەردووکتان بڵێسەتان تێوە ئالابوو!"

*

چەند ڕووناک ئەو ڕۆژانەم بەتەواوی وردەکارییەکانیانەوە وەبیردێنەوە. من داوای یارمەتیم لە فرانسیسکۆس نەکردبوو، کەچی ئەو لە پێشمەوە ڕای دەکرد تا ڕێنوێنیم کات. چ دەبوو گەر گوڕم تێدابا! ئاخر کە لە دوورەوە دەمبینی باوەشی بەگەڕەکاندا دەکرد، دڵ تێکەڵاتن و ترس باڵیان بەسەر بوونمدا دەکێشا. کاتێک دەمبینی بەپێی پەتی دەگەڕا و مەوعیزەی دەدا و لەهەمان کاتیشدا خەڵکیی هوهایان لێ دەکێشا و بەردبارانیان دەکرد و ئەمیش نوور لە روخسارییەوە پرشنگی دەدا، ئیدی دڵم دەکەوتە بەرگریی. لەگەڵ ئاگاییمدا بەناچیزەییم، بەخۆم دەگوت: هەموو شتێک و ئەوە نا، باشتر وایە ئینسان لە شەهیدبوونێکی ناکاودا تیابچێ. ئاخر ڕووبەڕووبوونەوەی بەردەوام لەگەڵ سووکایەتیی و گاڵتەجاڕیدا لەسەروو حەوسەڵەی منەوە بوو.

هەمیشە پێوەندی ڕاستەوخۆم بەخەڵکەوە، پەستی و بێزاریی لێ کەوتۆتەوە. خەنیی دەبووم بەپێی توانای خۆم یارمەتییان بدەم بەڵام لەدوورەوە. هەمووانم خۆشدەویستن و هاوسۆزیم بۆ هەمووان هەبوو، بەڵام لەدوورەوە. هەر کاتێک لێیان نێزیک بوومەتەوە مەحاڵ بووە بتوانم خۆم لەبەر زوبان درێژییاندا ڕاگرم. ئەوانیش هەمان هەستیان دەکرد و ئیدی جیادەبووینەوە. من ئەڤینێکی بەلرفەم بۆ بێدەنگی و تەنیایی هەیە. دەتوانم بەسەعات لە ئاگر یاخۆ لەزەریا بنۆڕم، بێئەوەی پێویستم بە چ هاودەمێکی تر هەبێ.

ئەم دووە هەمیشە یارانی بەوەفا و ئازیزم بوون. هەر کاتێ عاشقی ژنێک یاخۆ ئەندێشەیەک بووبم، لەبەر ئەوە بووە کە لە ژناندا سیفەتی سەرەکیی ئاگر و زەریام بینیوەتەوە.

زیاتر لەمە (وام بەخۆم دەگوت تا پاساو بۆ نەتوانینم بێنمەوە لە گرتنەبەری ڕێی هەڵگژانەکەی فرانسیسکۆس) چۆناوچۆنی ئەم گەدای خودایە، ئەم دۆن کیشۆتە ئاسمانییە، بەهەمان ساکاری و سافیلکەییەوە، بەهەمان سەفا و ئەڤینەوە – دەتوانێ لەم سەردەمی مەمون[*] و مولوخ[**]ەی تیایدا دەژین، هەمدیس لەسەر ئەرز دەرکەوێتەوە؟

ئەمەم دووبارە و دووبارە دەهێنایەوە سەر زوبان تا تەسەللای خۆم بدەمەوە. نەمدەزانی گەدایەکی نوێی خودا لەسەر عەرد دەرکەوتۆتەوە و ئەو گەڕانەی دەوریان داوە لەزنجییەکان بوون. گەر لەو ڕۆژە قەیراناویی و یەکلاکەرەوانەدا لە بەرلین کە هانی دەدام لە وروژانی بووزایی بێمەدەر و بەرەو ناخی جووڵەی شۆڕشگێڕانە هەنگاوبنێم، سەرنجم لێدابا، ئەوا زیاتر لەترسنۆکیی خۆم شەرمەزار دەبووم. دوای ئەوە بەماوەیەکی زۆر سەرنجم لێدا . ئەوە کاتێک بوو کە ئیدی نەمدەتوانی. دەشێ لە بەرژەوەندیشم نەبووبێ ڕەوتی ژیانی خۆم بگۆڕم. ئاخر ڕێگەیەکی تەواو جیاوازم بۆ ئەنجامدانی ئەرکی سەرشانم گرتبووە بەر.

لەو پاش نیوەڕۆیەی مانگی ئابدا، کاتێ ئەو باریکەڕێیەم گرتەبەر کە بەگوندی گونزباخ لە دارستانەکانی ئالستیا کۆتایی دەهات، لێوڕێژ بووم لە وروژان. قەدیس فرانسیسکۆسی سەردەمەکەی ئێمە[***] خۆی دەرگاکەی کردەوە و دەستی بۆ ڕایەڵ کردم. دەنگی قووڵ و گەرم، دیقەتی دەدام و لەودیو سمێڵە ماش و برنجی و

(*) مەمون: زاراوەیەکی سریانییە بەمانای دەوڵەت. ئەهریمەنی تەماع و ساماندۆستیی. و.ع

(**) مۆلۆخ: خواوەندێکی سامییە کە دەبوو بۆ پەرستنی، منداڵانی بۆ سەر بڕدرێن. ئەم بتە لە مس دروستکراو و لەسەر کورسییەکی مسین دادەنیشێنرا . کورسی و بتەکە کلۆر بوون و لەو کلۆراییەدا ئاگر دەکرایەوە و هەر کە پلەی گەرماکەی دەگەیشتە ڕادەی سووربوونەوە، قوربانییەکەی دەخرایە سەر و یەکەندەردوو دەبرژا . و. ع

(***) کازانتزاکیس ڕۆمانی (فرانسیسکۆس... قەدیس ی من)ی پێشکەش بە ئالبێرت شوایتزەر کردووە و بەفرانسیسکۆس، کوڕی ئەم سەردەمەی ئێمە ناوی بردووە.

پڕەکەیەوە زەردەخەنەیەکی هاتێ. بینیبووم جەنگاوەرانی کرێتیی ڕێک وەک ئەو بوون، تەژی لە میهرەبانیی و لە ئیرادەیەکی پۆڵایین.

قەدەر وای خواست ئەم ساتەوەختە پیرۆز بێت. دەرکی دڵمان بەڕووی یەکتردا دەکردەوە. تا شەو پێکەوە دەماینەوە و لەبارەی مەسیح، هۆمەر، گەڕەکان و (سیپاستیان باخ)ەوە دەدواین. دەمەو ئێوارە بەرەو کلێسا گچکەکەی گوند دەکەوتینە ڕێ.

بەدرێژایی ڕێگە پێیدەگوتم: "وا باشترە بێدەنگ بین!" وروژانێکی قووڵ ڕوخسارە گرژەکەی پۆشیبوو.

بەرەو ئۆرگەکە دەچوو تا مۆسیقای باخ بژەنێ. دادەنیشت... وابزانم ئەو ساتەوەختە لە بەختەوەرترین ساتەوەختەکانی ژیانم بوو.

لە ڕێی گەڕانەوەدا، گوڵە کێوییەکم لەگوێ جاددەکە بینی، ڕاوەستام تا لێی بکەمەوە. دەستی گرتم و گوتی: "لێی مەکەرەوە. ئاخر ئەو گوڵە زیندووە. دەبێ حورمەتی ژیان بگریت!"

مێرووولەیەک بەیەخەی چاکەتەکەیدا دەچووە سەرێ و دەهاتە خوار. بەمیهرەبانییەکی لەڕادەبەدەرەوە مێرووولەکەی گرت و لەسەر ئەرزەکە، لە جێگەیەک کە کەس پێی پێدا نەنێ، داینا . گەرچی هیچی نەگوت، بەڵام گوتەی (مێرووولەی برا) بەسەر زارییەوە بوو. ئەمە گوتەیەک بوو لەو گوتە خۆشانەی کە لە ئاسیزی باوانییەوە بۆی مابۆوە.

کە شەو داهات لەیەکتر جیابووینەوە و من بۆ تەنیایی خۆم گەڕامەوە. بەڵام هەرگیز ئەو ڕۆژەی مانگی ئابم لەبیرەوەریدا نەسڕرایەوە. ئیدی من تەنیا نەبووم. بەڵکو ئەم تێکۆشەرە، بەدڵنیاییەکی تۆکمە و بەهەنگاوی پتەو و جحێڵانەوە لەگەڵمدا ڕێی دەکرد. گەرچی ڕێگەی ئەو ڕێگەی من نەبوو، بەڵام تەماشاکردنی وی کە ئاوها بەباوەڕ و سەرسەختانە بەمیعراجی خۆیدا هەڵدەگژا، بۆ من تەسەللایەکی مەزن و وانەیەکی باڵا بوو. ئیدی لەو ڕۆژەوە بەدوا، باوەڕم بەوە هێنا کە ژیانی قەدیس فرانسیسکۆس حەکایەتی دێوودرنجان نییە. لەوە بەدوا دڵنیابووم لەوەی کە هێشتا ئینسان دەتوانێ لەسەر ئەرز موجیزە بخوڵقێنێ. ئاخر من موجیزەم بینیبوو، دەستم

تێوەدابوو، لە تەکیدا دوابووم، ئێمە پێکەوە پێکەنیبووین و هەر پێکیشەوە بێدەنگ ببووین.

لەو ڕۆژەوە بەدوا، دڵم هەرگیز نەیتوانیوە ئەو دوو ڕوخسارە لەیەکتر جیاکاتەوە. ئەو دوو ڕوخسارە ئەفسوونگەرەی کە لەزەمەنی فانیی سڕڕابوونەوە و یەککگرتنێکی لەجیابوونەوە نەهاتوو لە ئەبەدییەتدا، واتە لەسینگی خوداوەندا، یەکانگیری یەکدی ببوون. ئاخر ئەو دووە وەک دوو برا لەیەک دەچن: قەدیس فرانسیسکۆس و ئالبێرت شوایتزەر(*).

هەردووکیان ئەڤینێکی میهرەبانانە و پڕ شەوق و شۆڕیان لەگەڵ سروشتدا هەیە. شەو و ڕۆژ سروودی سوپاسگوزاریی بۆ خۆری برا و مانگ و زەریا و ئاگری خوشک لە دڵیاندا دەنگ دەداتەوە. هەریەکەیان گەڵایەکی بەسەر پەنجەکانی گرتووە و لەگەڵ بەرزکردنەوەیدا بۆ ڕووناکیی، موجیزەی هەموو گەردوون لەناویدا دەبینێ.

هەردووکیان هەستێکی ناسک و پڕ دڵسۆزیی نەوعدۆستییان بۆ ئینسان _ مار و مێروو- هەموو ئەوانەی دەژین و هەناسە دەدەن، هەیە. هەردووکیان بەچاوی تەقەددوسەوە لە ژیان دەنۆڕن. هەردووکیان کاتێ بەسەر بوونەوەری زیندوودا دادێنەوە و وێنەی ئەفرێنەر بەتەواوی کەماڵەوە لە چاوانیاندا دەبینن، ئیدی لەخۆشییاندا لەرز دایاندەگرێ. لە مار و مێروو و ئینسان دەنۆڕن، دەگەنە ئەوەی (گەیشتنێکی خۆشحاڵانە) کە هەموو شتەکان برای یەکدین.

سۆزو میهرەبانیی (لە پۆشاکی کاردا) بۆ هەر شتێک کە ئازار بچێژێ لای ئەو دووانە یەکسانە. هەردووکیان گەڕەکانیان هەڵبژارد، قووڵترین و ترسناکترین هەڵدێری کوێرەوەریی و عەزاب: یەکێکیان گەڕە سپی پێستەکان و ئەوی تریشیان گەڕە ڕەش پێستەکانی ئەفریقیا. گوتم سۆز و میهرەبانیی، بەڵام زاراوەی (میتا) شیاوترە. ئاخر تەنێ ئەم زاراوە بووزاییيە دەتوانێ بەڕاستیی گوزارشتکەری ئازاری هەستێک بێ کە عەزابی ئینسان لەو دوو برایەدا دەوروژێنێ. لە میهرەبانیی و سۆزدا دوالیزمێک هەیە، کەسێک کە ئازار دەچێژێ و کەسێکیش کە سۆزی

(*) ئالبێرت شوایتزەر ١٨٧٥- ١٩٦٥ پزیشک و مۆسیقار و پیاوێکی ئایینی فەرەنسایی کە نەخۆشخانەیەکی لە گابۆن ڕۆنا و ساڵی ١٩٥٢ خەڵاتی نۆبڵی وەرگرت. و. ع

بەرامبەری هەیە. لەلایەکی تر، لە میتادا هاوگونجانێکی وەها هەیە. کاتێک گەڕێک دەبینم هەست دەکەم خۆم گەڕم. (سری السقتی) سۆفی سەدەی نۆیەم لەم بارەیەوە دەڵێ: "لەنێوان دوو کەسدا چ ئەڤینێکی تەواو بوونی نییە، کاتێک نەبێ کە هەریەکەیان ئەوی تر بە(ئەی من) بانگ بکا."

دێوانەیی مەلەکوتیی لە هەردووکیاندا یەکسانە – چاوپۆشین لەهەوەسەکانی ژیان، قوربانیدان بەمرواری گچکە لەپێناوی مرواریی گەورەدا، دوورکەوتنەوە لەڕێگەی هەموار کە بەبەختەوەریی هەرزان کۆتایی دێ و هەڵبژاردنی ڕێگەی ناهەموار و بەردەڵان کە لەنێو دوو هەڵدێرەوە بەرەو ترۆپکی دێوانەیی مەلەکوتیی هەڵدەگژێ- دێوانەیی هەڵبژاردنی ئازادانەی مەحاڵ.

خۆش تەبعیی بێ فرتوفێڵ لەهەردووکیاندا یەکسانە: پێکەنین لەدڵی چاکەخوازییەوە دەتکێ، خۆشحاڵیی، کیژی ئازیزی ڕۆح شەڵاڵە لە نیعمەت، قودرەتی دیتن و قەبوڵکردنی واقیعییەتی ڕۆژانە بەمیهرەبانیی و لێکحاڵیبوونەوە. ئەسپارتییە مۆنەکان میحرابێکیان بۆ خودای پێکەنین ڕۆنا. ئاخر بێ ئاڵووالایی ڕەها هەمیشە کۆمەک لە پێکەنین دەخوازێ، چونکە تەنێ پێکەنینە کە لەتوانایدایە یارمەتی ڕۆحێکی قووڵ بدا تا بەرگەی ژیان بگرێ. خودا دڵی شادی بەم دوو برایە عەتا فەرمووە، هەر لەبەرئەمەیە ئەوان بەشادییەوە بەرەو ترۆپکی هەوڵی خۆیان، بەرەو خودا سەفەر دەکەن.

هەردووکیان عیشقێکی پڕ شۆڕیان بۆ موزیک هەیە. ئەوەی (تۆماس)ی خەڵکی سیلانۆ لەبارەی یەکێکیانەوە گوتی، لەبارەی ئەوی تریشیانەوە بە تەواوەتی ڕاستە: (پەردەیەکی گەلێک تەنک برا فرانسیسکۆس لە ئەبەدییەت جیادەکاتەوە. بۆیە وی هەمیشە نەغمەی خواوەندانەی لەم پەردە تەنکەوە دەژنەفت.) بەگوێڕادێران بۆ ئەم نەغمەیە، هەردووکیان پڕ لەچێژ و نەشوە دەبوون: (فریشتەگەلێک کە لە خەونەکانمدا ڤیولا دەژەنن، گەر تەنێ یەک جاری تر کەوانەکانیان بەسەر ژێکانیاندا هێنابا، ئەوا هێند بەختەوەر دەبووم کە ئیدی ڕۆحم خۆی لە دیلیی جەستە ئازاد دەکرد!) یەکەمیان وای دەگوت، دڵنیام دووەمیشیان لە کاتی ژەنینی مۆسیقای (باخ)دا بەختەوەرییەکی ئاوها لەخۆوەی پێچاوە.

هەردووکیان کیمیایان هەیە، ئەوەی کە ناچیزەترین کانزا دەکاتە زێڕ و زێڕیش دەگۆڕێتە جەوهەری ڕۆح. ئەوان نەخۆشیی، برسێتیی، سەرما، زوڵم و زۆر، درزێویی– واقیعییەت لە ترسناکترین ڕوخساریدا– وەردەگرن و دەیگۆڕنە واقیعییەتێکی واقیعیتر کە هەناسەی ڕۆح تیایدا هەڵیکردبێ. نا، هەناسەی ڕۆح نا، بەڵکو هەناسەی ئەڤین– خۆری ئەڤین لەدڵی ئەواندا– وەک خۆری ئاسمانی ئیمپریاتۆریەتە مەزنەکان هەرگیز ئاوا نابێ.

*

بەڵام زۆر درەنگ لەهەموو ئەمانە تێگەیشتم. لەو ڕۆژە قەیراناوییانەدا لە بەرلین، لەو شتانە حاڵی نەببووم. کاتێ موجیزەی ئینسانیم لە گوندەکەی وی، لە ئالستیا بینی، پەنجەکانم مەرەکەباویی بوون. دێوانەییەکی قووڵ منی بۆ گۆڕینی ژیان بە وشە و لێکچوواندن و سەروا ڕاکێشابوو. بۆ ئاستی کاغەز ڕەشکەرەوەیەکی تورەهات دابەزیبووم (هەنووکەش نازانم چۆن). ئەوەی بەسەرمدا هات تەواوێک هەمان ئەو شتە بوو کە زیاتر لەهەر شتێکی تر ڕقم لێی بوو، واتە دامرکاندنەوەی برسێتیم بە کاغەز.

ئەم دوو هەژاری خودایە دەیانتوانی لە تاقە بوارێکی ساکار بەڵام زۆر بەنرخدا یارمەتیم بدەن. واتە پیشانم بدەن ئینسان دەتوانێ و پێویستە لەسەری بگاتە دوورترین خاڵی ئەو ڕێگەیەی کە هەڵیبژاردووە (کێ چوزانێ، دەشێ لەوسەری ڕێگەدا بەرخۆدەرانی جۆراوجۆر بەیەک بگەن) بەم پێیە ئەوانم بۆ ببوونە نموونە: نموونەگەلی بەرزی سەرڕاستیی، ئارامیی و ئومێد. خودا پاداشتی خێریان بداتەوە. چونکە ئەم دوو بەرخۆدەرە فێریان کردم تەنها لە ڕێگەی ئومێدەوە دەتوانین ئەو شتە وەدی بهێنین کە لەودیو ئومێدەوەیە.

ئەوانم کردە ڕێنوێنی خۆم و هەوڵم دا بەسەر سروشتی خۆمدا زاڵ بم. ڕێگەیەکم گرتەبەر کە میهرەبانیی و تووڕەیی و وشە بڕندەکانی ئەتیکا لەبەردەممدا ڕاخرابوو. ماوەیەک هەر وام کرد و ژێوانیش نیم. کاتێ بۆ ڕێگەی سروشتیی خۆم گەڕامەوە، هەستم دەکرد کە دڵم پڕ لە عەزابی ئینسان بووە و تاقە ڕێگەی خۆ ڕزگارکردنیش، ڕزگاریی ئەوانی ترە. یان هەوڵە بۆ ڕزگارکردنی ئەوانی تر _ دەی ئەمەش بەسە –.

هەروەها بۆم دەرکەوت کە دونیا واقیعییە نەک تارمایی، ڕۆحی ئینسانیش پۆشراوە بەجەستە – نەک بەو تەرزەی بووزا دەیگوت – پۆشرا بێ بە با.

بەڵام لەو کاتەدا کە هەوڵم دەدا بڕیاری خۆم بدەم، ئەقڵم بەرەنگارییەکی توندی دەنواند. ئاخر هێشتا خۆی لە جبە زەردەکەی بووزاوە پێچابوو. هێشتا بەدڵمی دەگوت: بێهوودەیە هەوڵدان بۆ ئەو شتەی کە دەتەوێ ئەنجامی بدەیت. ئەو دونیایەی تۆ دەتەوێ، دونیایەک کە هیچ کەسێک برسی و سەرمای نەبێ و زوڵم و زۆر و عەزاب نەچێژێ، دونیایەکە بوونی نییە. بەڵام گوێم لێبوو دڵم لە قووڵایی بوونمەوە وەڵامی دەدایەوە: گەرچی دونیایەکی ئاوهایی بوونی نییە، بەڵام لەبەرئەوەی من دەمەوێ، ئەوا دێتە بوون. من ئەو دونیایەم دەوێ، لەگەڵ هەر ترپەیەکی دڵمدا دەمەوێ. من باوەڕم بەدونیایەکە کە بوونی نییە. بەڵام بەباوەڕبوون دەیخوڵقێنم. هەرچییەک بەقودرەتی تەواو ئارەزوومان نەکردبێ، عەددەمی ناودەنێین!

وەڵامەکەی دڵم خستمییە تین و تاو. گەر ئەوە ڕاست بێ، ئەوا ئینسان بەرپرسیارییەکی ترسناکی لەسەرشانە بۆ بەرەنگاربوونەوەی تەواوی زوڵم و زۆر و تەواوی نەنگییەکانی دونیا.

*

لە ماوەی چەند ڕۆژێکدا، ڕووداوەکان بەڕیتمێکی خێراتر دەچوونە پێش. دەشێ لەبەر ئەوە بووبێ کە دواجار ڕۆحی من ئامادە ببوو، ڕووداو بەدوای ڕووداودا دەهات و منی بۆ بەرەو پێشتر دەبرد. لە هەر کاتێکی تردا با، دەشیا تەنێ بەڕووداوی ڕووتم وەرگرتبان، بەڵام هەنووکە ببوونە گۆشتی جەستەم.

بەیانییەکیان، بەرلەوەی لە خەو هەستین، هاتوباتێکی کپمان هاتە گوێ. لەدوورەوە دەنگی بۆڕەبۆڕێکمان هاتە گوێ، وەک بڵێی لە دوورەوە گایەلێک بەرەو قەسابخانە ببەن و سووسەی پەڕۆ سوورەکەی ملیان کردبێ و ئیدی لە حەژمەتا کەوتبنە بۆڕاندن.

ئەتیکا لە تەختە نوێنەکەی بازی دا، پاڵتۆ شڕەکەی پۆشیی و بێئەوەی تەماشام کا بەپەلە بەپێپلیکانەکاندا چووە خوارەوە. وردە وردە دەنگی بۆڕە بۆڕەکە نێزیک دەبۆوە. بەرەو پەنجەرەکە ڕام کرد و کردمەوە، کلوکلو بەفرێکی تەنک دەباری. چیا و

زەریاکان لە گرێکستان لە ڕووناکیی بەرەبەیاندا دەدرەوشانەوە. بەڵام ڕووناکی لێرە، کە لەسەر چیمەنتۆ بە بەفر پۆشراوەکە دەخلیسکا، زامدار و قوڕاویی دەبوو.

نە ئینسانێک و نە سەگێک. شەقام تەواوێک چۆڵ. بەڵام لەدوورەوە، لە هەموو شوێنێکی فەزاوە، تەنها ئەم دەنگی بۆڕەبۆڕە بوو کە نزیک و نزیکتر دەبۆوە. چاوەڕێم کرد. وردە وردە جادە ڕووناک بۆوە. دوو قژقڕە هاتن و بێ هات و بات لەسەر درەختێکی بە بەفر پۆشراو نیشتنەوە. ئەوانیش هەر چاوەڕێ بوون.

لەناکاوێکڕا ژنێکی باڵابەرز و لاوازم بینی بە قژی ئاڵۆزکاوەوە بەرەو ئەوسەری شەقامەکە ڕای دەکرد. نەدەڕۆیشت، بەڵکو بازی دەدا. وەک بڵێی سەما بکات. ئاڵایەکی ڕەش بەژوور سەرییەوە دەشەکایەوە، ڕێک لەدوایەوە سوپایەک پیاو و ژن و منداڵ وەدیارکەوتن و لە ریزێکی درێژدا بەناو بەفرەکەدا هاتنە پێش. ڕووناکیی، تەپوتۆزاویی بەسەریاندا هەڵات. جگە لە ڕوخسارگەلی سپی و تووڕە، بەکونی ڕەشەوە لە جێی چاو، چ شتێکی ترت نەدەبینی. دەتگوت سوپایەک کەللە سەری کوێر و کرم خواردوون و هەر ئەلعان لە گۆڕ هاتوونەتە دەرێ.

هەنووکە ڕووناکیی تۆزێک زیاتر خۆی پەخش کرد. دەمتوانی ئاشکراتر دەرەوە ببینم. چەند دووکاندارێک لە دەرهێنانی کلیلەکانیاندا بوون تا دووکانەکانیان بکەنەوە. کە چاویان بەو سوپا دڕندەیە کەوت، دووبارە کلیلەکانیان نایەوە گیرفانیان و خۆیان لەپاڵ دیوارەکاندا پەنادا. ژنەکە ئەو دووکاندارانەی بینی. چووە سەر شۆستەکە و ئاڵا ڕەشەکەی بەژوور سەریانەوە دەشەکاندەوە. دەنگێکی زیقن هەوای شەق دەکرد: "برسیمانە!"

ڕێک هەر لەو کاتەدا سەری هەڵبڕی و منی لەبەر پەنجەرەکەدا بینی و دەمی داپچڕی. مەزەندەی ئەوەم کرد گەرەکییەتی چ بڵێ و ئیدی زەندەقم چوو. بێئەوەی خۆیشم بەتەواوی بزانم دەڵێم چی، هاوارم کرد: "بێدەنگ! بێدەنگ!"

پەنجەرەکەم داخست و لەپاڵ دیوارەکەدا خۆم حەشاردا. منیش ڕێک وەک دووکاندارەکان بووم. تەواوێک پەشۆکابووم. بەچرپە گوتم: "ئەوانە برسین... ئەوانە برسین. ئەوانە سوپای برسێتیین!"

بەدرێژایی ئەو ڕۆژە نەمتوانی– نەموێرا – بچمە دەرێ. دەترسام نەبا ژنەی ئاڵا

بەدەست ببینم. ئاخر ئیدی ئەمجارە بواری نەدەدام و وشەگەلە فیغاناویی و گورچکبڕەکانی بەسەردا دەباراندم. دەمزانی ئەو وشانە چین، هەر لەبەر ئەمە هەستم بەترس و شەرم دەکرد.

ئەتیکا لای نیوەڕۆ، ڕەنگ پەڕیو و شەکەت گەڕایەوە. پاڵتۆ شڕەکەی لەسەر ئەرزەکە فڕێدا و بەناو ژووره تەنگ و تروسکەکەدا کەوتە پیاسە. من لەقوژبنێکدا چیچکەم کردبوو. چاوەڕێ بووم. هەناسە قووڵەکانیم دەژنەفت. کوتوپڕ ئاوڕی دایەوە و ئاماژەی بۆ کردم و قیژاندی: "تۆ دەبێ سەرزەنشت بکرێی! تۆ و هەموو ئەو کەسانەی وەک تۆ کە لە یەک قوماشن، تۆ و هەموو ئەو کەسانەی بێوەی و خۆش خۆراک و بێ باکن. تۆ دەبوو لە مانای سەرما و برسێتیی گەیشتبایت، منداڵگەلێکت هەبان کە برسیی و سەرمایان با، بتویستبا کار بکەیت و کاریان پێ نەدابایت. من چاوەڕێی ئەمە بووم لەتۆ، نەک ئەم شار و ئەو شار کردن و دەم داپچڕین بەدیار مۆزەخانە و کڵێسای کۆنەوە، نەک نووکە نووککردن بەدیار تەماشاکردنی ئەستێرانەوە، گوایە لەبەرئەوەی ئەستێرەکان زۆر جوان و ترسناکن. فەقیر، ڕوانینت داگرە و لەو منداڵانەی بەرپێت بنۆڕە کە وا گیان دەدەن!"

بۆ ساتێک بێدەنگ بوو، پاشان گوتی: "تۆ شیعر دەڵێیت، لەبارەی هەژاریی و زوڵم و زۆر و ناپاکییەوە دەدوێی– واتە ئازایەتیی قسەکردنت هەیە – بەگۆڕینی ئازاری ئێمە بۆ جوانیی، خۆت لەشەڕی ئەو ئازارە ڕزگاردەکەیت. نەفرەت لە جوانیی کاتێک وا لەئینسانێک دەکا ئازاری ئینسانی بیر بچێتەوە!"

دوو دڵۆپە فرمێسک لە چاوانییەوە چۆڕانە خوار. لێی نزیک بوومەوە. دەمویست دەست بەسەریدا بهێنم و ئارامی کەمەوە. بەڵام ڕوخساری گرژ کردبوو. پاڵێکی پێوەنام و هاواری کرد: "دەستت لابە!" سەیرکردنێک سەیری کردم، نەک هەر پڕ بوو لە بێزاریی و سەرزەنشت، بەڵکو شەلاڵیش بوو لە ڕق.

خوێن هوروژمی بۆ سەرم هێنا و بەتووڕەیی هاوارم کرد: "ئەرێ دەتەوێ چ بکەم؟ من دەتوانم چ بکەم؟ وازم لێ بێنە!"

– نا، وازت لێ ناهێنم! تۆ گەرەکتە وازت لێ بێنم، حەز دەکەیت ڕاکەیت. بەڵام من وا ناکەم. ناتوانیت ڕقت تێدا بورووژێ؟ ها.. باشە من فێرت دەکەم. ناتوانیت

بجەنگیت؟ من فێرت دەکەم!

پێکەنینێک ڕوخساری پۆشیی. پێکەنین نەبوو، بەڵکو گرژیی ڕوخساری بوو. هەنگاوێک نزیکتر بۆوە.

– ئەو پەندە خۆرهەڵاتییەت بیستووە کە دەڵێ: ئەوەی سواری پڵنگ بێ، ئیدی ناتوانێ لێی دابەزێ؟ دەی تۆ سواری پڵنگ – من – بوویت و ئیدی قەت ناهێڵم دابەزیت!

بۆفیە گچکەکەی کردەوە، تۆزێک نان و کەرە و چەند سێوێکی دەرهێنان. تەپاخە نەوتییەکەی داگیرساند و چای دەمکرد. بێئەوەی قسان بکەین کەوتینە خواردن. لە بڕۆکانیم دەنۆڕی کە دەلەرزین. کووپی چاکەی بەرزکردەوە بەڵام بیری چوو بیخواتەوە. ئیدی دەستی لە هەوادا مایەوە، خەیاڵی لە جێگەیەکی تر بوو. ئەندێشەیەک ئازاری دەدا. منیش بەسەرشۆڕیی و شەرمەزاریی نانەکەم دەخوارد، چونکە هەستم دەکرد ئەم ژنە لە من بەهێزترە.

نانەکەمان خوارد. سەری هەڵبڕی و تەماشای کردم. هەنووکە چاوانی پرشنگیان دەدا و لێوی سوور هەڵگەڕابوو.

– بمبوورە کە ئاوها ناشیرین لەگەڵتدا دوام. ئاخر هەر ئەلعان لە سوپای برسێتیی گەڕابوومەوە!

هەستا، بەرەو لای پەنجەرەکە ڕۆیشت و پەردە هەلاهەلاکەی هەڵدایەوە. ڕووناکییەکی ئارام و میهرەبان ڕژایە ژوورەکەوە. تا تۆزێک بوار بکاتەوە، مێزە چکۆڵەکەی بردە ئەولاوە. پاشان چوو بۆ لای تەختەنوێنەکە و چەرچەفەکەی لابرد. بەتیلەی چاو تەماشایم دەکرد. قۆپچەی کراسەکەی ترازاند، ئاوڕی دایەوە و سەرنجێکی لێ دام.

بەپێکەنینەوە پرسیم: "خەوت دێ؟"

وەڵامی دایەوە: "نا!" ئەوسا بەدەنگێکی کپ گوتی: "وەرە!"

ڕۆژی دواتر، بەرەبەیان هەستا و بەپەلە جانتا چکۆڵەکەی کۆکردەوە. بەرەو لای تەختەنوێنەکە هات و خەبەری کردمەوە.

گوتی: "دەڕۆم!"

لەرز دایگرتم و پرسیم: "بۆ کوێ؟"

– بۆ جێگایەکی زۆر دوور. مەپرسە ئەو جێگەیە کوێیە. تا دیدارێکی تر ماڵئاوا!

– دیداری تر؟ کەنگێ؟

شانی هەڵتەکاند. شاڵەکەی توند بەسەرییەوە بەست. دانەوێوە و جانتاکەی هەڵگرت. پاشان تەماشای کردم. چاوە شینەکانی بێ پرشنگ و وشک، زەردەخەنە لەسەر لێوە گۆشتنەکەی بوو. گوتی: "سوپاس بۆ هەموو ئەو شەوانەی کە پێکەوە بووین. ئەرکی خۆمان بەتەواوەتی بەرامبەر بە جەستە بەجێ هێنا. فاتیحەی بووزا خوێنرا و وەدەرمانننا... بۆچ ئاوها سەیرم دەکەیت؟ ژێوانیت؟"

هیچم نەگوت. شەهدێکی تاڵ وەکی ژەک ڕۆنیشتبووە هەناومەوە. تێکڕای ئەو شەو و ڕۆژانە تێکەڵاوی ناخم ببوون و پڕیان لە عەزاب و لەزەت کردبووم.

هەمدیس پرسیی: "ژێوانیت؟"

گەیشتبووە لای دەرگاکە و خەریکی کردنەوەی بوو.

بەتووڕەیی وەڵامیم دایەوە: "بەڵێ ژێوانم. ئاخر تۆ قەڵای بووزات لە دڵمدا وێران کرد. ئیدی دڵم چۆڵ و هۆڵە!"

بەگاڵتەجاڕییەوە پێکەنی. گوتی: "بەڵێ. کەواتە تۆ پێویستت بە سەروەرێک هەیە... وایە؟"

– بەڵێ پێویستمە. سەروەر باشترە لە فەوزا. بووزا ڕیتمێکی بۆ ژیانم دانابوو. ئامانجێکی بۆ دەسنیشان کردبووم. شەیتانەکانی لەناوەوەمڕا جڵەو کردبوون. بەڵام هەنووکە...،

بڕۆی گرژ کرد. ئیدی پێنەدەکەنی.

گوتی: "هاوڕێ – یەکەمین جار بوو بەهاوڕێ بانگم کا – دڵت بەتاڵ بۆوە و پاقژیش بۆوە. هەنووکە ئامادەیە. من ئەمەم دەویست. من متمانەم پێتە. گوێ مەدەرە ئەو قسانەی کە لە ساتەوەختی تووڕەییدا گوتوومن. تۆ پیاوێکی شەریف و مرۆیەکی هاسان نیت. من متمانەم پێتە..."

تۆزێک لە فیکرەوە چوو. پاشان گوتی: "نا، باوەڕم بەتۆ نییە، بەڵکو باوەڕم بەهاواری ئەم سەدەیەمان هەیە. بێدەنگبە، ئەو هاوارە دەبییەیت. ماڵئاوا."

دەرگاکەی کردەوە و گوێم لەدەنگی هەنگاوەکانی بوو کە بەپێپلیکانەکاندا دەچووە خوار.

*

"بێدەنگبە، ئەو هاوارە دەبیـیەیت!" شەوان و ڕۆژانێکی زۆر ئەم وشانەی ئەتیکام لەگەڵدابوون. بێدەنگ دەبووم و بەوردیی گوێم ڕادەدێرا و هەوڵم دەدا ئەو هاوارە ببییەم. لەو کوڕانەدا ئامادە دەبووم کە لایەنگرانی ڕووس سازیان دەدا. کتێب و بڵاوکراوەکانیانم دەخوێندنەوە. شەوانە درەنگانێک بەگەڕەکە هەژارنشینەکانی بەرلیندا پیاسەم دەکرد. هەژاریی و ڕووت و ڕەجاڵییم دەبینین، وتووێژو دەنگوباسی شوومم دەژنەفت، هەوایەکی تەژی لە تووڕەییم هەڵدەمژت. یەکەمجار دڵتەنگی و هاوسۆزیی و پاشان تووڕەیی باڵیان بەسەرداکێشام و ئیدی دواجار یەقینە تاڵەکە یەخەگیرم بوو. یەقینی ئەوەی کە من خۆم بەرپرسیارم. ئەو کیژە یەهودییە ئاگرینە ڕاستی دەکرد. خەتای من بوو. بۆچی؟ چونکە ڕانەدەپەڕیم هاوارکەم، چونکە دەمبینی و بەزەییم دەورووژا و پاشان دەمودەست بیرم دەچۆوە، چونکە شەوانە ڕادەکشام و لەنوێنی گەرمدا دەنووستم بێئەوەی بیر لەو کەسانە بکەمەوە کە ساپیتەیەکیان بەژوور سەرەوە نەبوو.

یەکێک لە قوتابییەکانی فرانسیسکۆسی ئاسیزیی، لە شەوێکی چلەی زستاندا مامۆستاکەی دەبینێ کە ڕووتوقووت بەڕێگەدا دەڕوا و لەسەرمادا هەڵدەلەرزێ. بەسەرسوڕمانەوە دەڵێ: "باوکە فرانسیسکۆس، بۆچیی بەم ساردوسەرمایە ڕووتوقووت بەڕێگەدا دەڕۆیت؟" ئەویش وەڵامی دەداتەوە: "براکەم، لەبەرئەوەی لەم ساتەوەختەدا، هەزاران هەزار خوشک و برا سەرمایانە. بەتانییەک شک نابەم بیاندەمێ تا گەرمیان بێتەوە، بۆیە بەم شێوەیە دەبمە شەریکە سەرمایان!"

گوتەکانی گەدای خودام بیرهاتەوە. بەڵام هەنووکە تێدەگەم کە تەنێ شەریکبوون لە سەرمای خەڵکانی تردا بەس نییە، بەڵکو بونیادەم دەبێ هاوار بکا: "ئەی هەموو ئەو کەسانەی برسی و سەرماتانە، بۆ پێشەوە! بەتانیی زیادە زۆرە. بڕۆن بیهێنن و ڕووتوقووتیی خۆتانی پێداپۆشن."

وردە وردە کەوتمە پەی پێبردنی گرینگیی سەراپاگیر و ئینسانییانەی ئەو ئەزموونە

خوێناوییەی کە لەسەرزەمینی بەرفەراوان و ڕۆحی بەرفەراوانی ڕوسیادا ڕووی دەدا. زەینم بەلێبوردنەوە ئەو دروشمە شۆڕشگێڕانانەی قەبوڵ دەکرد کە پێشتر بەلامەوە لەوپەڕی سافیلکەیی و خەیاڵپڵاویدا بوون. لە سیمای برسیی و گۆنای قوپاو و مشتگەلی وێک هاتووم دەنۆڕین، پەیم بەتایبەتمەندی مەلەکوتیی ئینسان دەبرد: پەیم دەبرد بەباوەڕهێنانی وی بەئەفسانە و بەئارەزوو لێکردنیی و بەئامێتەکردنی بەخوێن و ئارەقە و فرمێسکی خۆی- ئاخر بەتەنێ فرمێسک بەس نییە، بەڵکو خوێن و ئارەقەش پێویستن- دواجار ئەوە ئینسانە کە ئەو ئەفسانەیە دەکاتە واقیع.

زەندەقم چوو. بۆ یەکەمین جار تێگەیشتم کە دەستێوەردانی ئینسان چەند خوڵقێنەر و بەرپرسیارییەکی تا چ ئەندازەیەک مەزنە. گەر واقیعییەت ئەو فۆرمە بەخۆوە نەگرێ کە ئێمە ئارەزووی دەکەین، ئەوا ئەوە ئێمە دەبین کە شایستەی سەرزەنشت دەبین. هەر شتێک بەقودرەتی تەواو ئارەزوومان نەکردبێ، ناومان ناوە عەدەم. ئارەزووێکە، بەخوێن و ئارەقە و فرمێسک ئامێتەی بکە، پاشان فۆرمی خۆی وەردەگرێ. ئاخر واقیعییەت چ نییە جگە لە وەهمێک کە لەژێر ڕکێفی خواست و عەزابی ئێمەدایە.

دڵم بۆ برسیی و ستەملێکراوان کەوتە لێدان. ئیدی جامی ئارامییان لێی دەڕژا و هێرشەکەیان دەس پێ کردبوو. پێدەچوو خوێنی کریتییانەم بۆنی شۆڕشی کردبێ، بۆیە ئاوها کەوتبووە قوڵپدان. هەمدیس ئازادیی و کۆیلایەتیم – ئەم دوو دوژمنە ئەزەلییە– لەبەردەممدا دەبینیی و کرێت لەناخمدا هەستابووە سەرپێ و هاواری خۆی دەکرد.

ناشێ ئەم هاوارە ئەوە بووبێ کە چاوەڕێی ژنەفتنی بووم؟ دەشێ. ئاخر لەساتەوەختە چارەنووسسازەکانی ژیانمدا، کرێت هەمیشە لەناخمدا هەستاوەتە سەرپێ و هاواری کردووە.

ئێوارەیەکیان، شەکەت لە بینینی دیمەنە ترسناکەکانی ڕۆژ، بەسەرمێزەکەمدا داهاتمەوە و کتێبێکم لەبارەی هونەری ڕێنیسانسەوە بینی. هەوڵم دا بەخوێندنەوەی ئەو کتێبە هەموو ئەو شتانە بیر خۆم بەرمەوە کە بەدرێژایی ڕۆژ بینیبووم و ئازاریان دابووم.

هونەر لە شەراب و ئەڤین و فیکر زیاتر توانای ڕاکێشانی ئینسان و ئامادەکردنی وی بۆ بیرچوونەوە هەیە. هونەر جێگەی ئەرک دەگرێتەوە. دەجەنگێ تا تێپەڕ بکاتە نەمر و ئینسانیش بکاتە جوانیی. چ خەم گەر (تەروا) ببوایەتە خۆڵەمێش و (پریام) و کوڕەکانی کوژرابان؟ گەر تەروا لەژیانی بەختەوەریی بەردەوام با و هۆمەر نەهاتبا کوشتار بکاتە شیعری جوان جوان، ئەوا دونیا کام ڕێگەی دەگرتەبەر و ڕۆحی ئینسان چ بێچارەتر دەبوو؟ پەیکەر، شیعر، تراژیدیا، نەقاشیی... ئەمانە یادەوەریی باڵان کە ئینسان لەسەر ئەرز خولّقاندوونی. باڵا و لە هەمان کاتیشدا خەتەرناک بۆ عەزابی ڕۆژانەی ئینسان. هونەر وامان لێ دەکا قێزمان لە شتی ڕۆژانەی وەک خواردن و تەنانەت دادپەروەرییش بێتەوە. ئاخر ئێمە لەیادمان دەچێتەوە ئەمەیە ئەو ڕیشەیەی کە گوڵی نەمریی خۆراک دەدا.

مەسیحییەکانی پێشوو لەسەر حەق بوون کە نەیاندەویست هونەرمەندەکانیان وێنەی مەریەمی پاقیژە بەجوانیی لە تابلۆکانیاندا بنەخشێنن. چونکە جوانیی وی فریومان دەدا و بیرمان دەباتەوە کە ئەو دایکی مەسیحە.

لە ناکاوێکڕا لە دەرگا درا، کردمەوە. برووسکەیەک لە مۆسکۆوە! لەسەرسوڕماندا چاوانم هەڵگلۆفتن و دووبارە و دووبارە خوێندمەوە. برووسکەکەم لەبەر ڕووناکیی گلۆپەکەدا ڕاگرت. هەڵگێڕ و داگێڕم کرد. وەک بڵێی نهێنییەکی خەتەری تێدابێ و بەرلەوەی چ بڕیارێک بدەم بمەوێ ئەو نهێنییە لەبەر ڕووناکیدا ئاشکرا بکەم. بەخۆم گوت: "دەشێ ئەم پارچە کاغەزە، نامەیەک بێ لەقەدەرەوە تا ژیانم بگۆڕێ. ئاخۆ لە بەرژەوەندیمە یاخۆ لەدژم؟ کێ دەتوانێ متمانە بەقەدەر بکا؟ کوێر نییە، بەڵام کوێر دەکات!"

بڕۆم یان نەڕۆم؟ برووسکەکە بانگهێشتێک بوو بۆ من تا سەفەر بۆ مۆسکۆ بکەم و وەک نوێنەری ڕۆشنبیرانی گرێکستان لە دەیەمین ساڵوەگەڕی شۆڕشی گەورەدا ئامادەبم. لە سەرانسەری دونیاوە، حاجییەکان هوروژمیان بۆ مەککەی سوور دەبرد. دەبێ کێ ناوی منی دابێ و ئەم داوەتنامەیەی بۆ ڕێکخستبم؟ ئەدی بۆچیی من هەڵبژێردراوم؟ سێ ڕۆژ دواتر حاڵی بووم. نامەیەکی کورتم لەمۆسکۆوە بەدەست گەیشت. داوەتنامەیەکی گاڵتەئامێز بوو لەئەتیکاوە: "سلاوت لێ بێ ئەی بووزایی

درۆزنی تێر، ئەی ئۆرستۆکراتیی، ئەی ئازارچەشتووی کەیفساز. تا ئەلعان بەدوای ڕوخساری باڵادا گەڕاویت و لەباڵایەکی درۆزنەوە بۆ باڵایەکی درۆزنی تر چوویت. هاوڕێی داماو، وەرە بۆ ئێرە، تا ڕوخساری ڕاستەقینەی خوداوەند، تا ڕوخساری ئینسان بدۆزیتەوە. گەر گەرەکتە ڕزگاربیت، ئەوا وەرە. دونیایەک کە دەخوازین ڕۆینێین هێشتا لە ئەووەڵەکەیدایەتی. تۆیش بەنۆرەی خۆت، دابێرەوە و بەردێک بخەرە سەر بەردێک. بووزا باشە، هەر بەڕاست باشە، بەڵام بۆ ڕیش سپییان!"

*

هەنووکە شەو داهاتبوو. هەستام و پەنجەرەکەم کردەوە. لەدەرەوە هەموو شتێک لە ئارامییدا بوو. بەفر خۆشی کردبۆوە. لەو هەوا ساردەدا زرنگەی لەگوێدا شیرینی زەنگێک لەبورجی کڵێسایەکەوە دەگەییە گوێ. درەختەکان لە شەقامەکانی خوارێدا پرشنگیان دەدا و بەچلوورە پۆشرابوون. هەروا کە سەرنجم لەتاریکایی شەودا بزر ببوو، کوتوپڕ ڕوسیا لەبەردەممدا ڕاخرا. بێ سنوور، کفنکراو بەسپیی، بەماڵۆچکەی گەرم و ڕووناک و بەگالیسکەگەلییەوە کە لەسەر بەفر دەخلیسکان. هەڵم لەکەپووی ئەسپەکانەوە دەهاتە دەرێ و تەنانەت زرنگەی زەنگۆڵە چکۆڵەکانی ملیانم دەژنەفت. لەدووریشەوە، لە ڕۆخی بەفرەکەدا، گومەزە زێڕینەکان دەدرەوشانەوە. خاچیان پێوە نەبوو، بەڵکو ئالاگەلی سوور بوون و دەتگوت بڵێسەی ئاگرن. ڕاهیبە شێتۆکەکەی (ئەتۆنیت)م بیرکەوتەوە کە پێیگوتم:(لەسەر تەوقە سەری هەر ئینسان و هەر شتێک هێشوویەک بڵێسە هەیە، گەر ئەو بڵێسانە دامرکێنەوە، ئەوا ئینسان و شتەکەش دەفەوتێن.) ڕاستی دەکرد، لەفیکرەوە چووم:(کەواتە لەسەر تەوقەسەری ڕوسیا هێشووگەلێک بڵێسە هەن، گەر ئەو بڵێسانە بکوژێنەوە، ئەوا ڕوسیاش دەفەوتێ.)

پەلە پەل پەنجەرەکەم داخست. بڕیارم دا بەرەو مۆسکۆ بکەومە ڕێ.

*

روسیا

موجیزە قۆچ لە واقیع دەدا، درزێکی تێ دەکا و دێتە ژووریٚ. کە وادەی هات، لینین خرتکە و پرتکەکانی پێچانەوە، دەسنووسەکانی کردنە بەستەیەک، دارو نەداری کردنە کۆڵەپشتێکەوە و ماڵئاوایی لەو پینەچییە سویسراییە کرد کە لە سویسرا ژوورێکی لە خانووەکەی ویدا بەکرێ گرتبوو.

خاوەن ماڵ هەروا کە دەستی لینین ی لەنێو دەستدا و بە بەزەییەوە دیقەتی وی دەدا، گوتی: "فیلادیمێر ئیلیچ بۆ کوێ دەچیت؟ خۆ شێت نەبوویت وا دەگەڕێیتەوە ڕوسیا؟ ئەدی لەوێ چ دەکەیت؟ پێتوایە لە ڕوسیا دەتوانیت ژوورێک بەکرێ بگریت یان کارێک بدۆزیتەوە؟ فلادیمێر ئیلیچ بەقسەم بکەو لێرە بۆ خۆت بەسلامەتی بژی!"

لینین وەڵامی دایەوە: "دەبێ بڕۆم!"

– دەبێ؟ بۆچیی؟

لینین هەمدیس بەئارامیی گوتی: "دەبێ بڕۆم."

– بەڵام ئاخر تۆ هەموو کرێکەت داوە و هێشتا نەبۆتە سەری مانگیش. دەبێ بزانیت باقی پارەکەت نادەمەوە.

لینین وەڵامیدایەوە: "گرینگ نییە، باقییەکە بۆ خۆت. من ناچارم بڕۆم."

وای گوت و ڕۆیشت. کلێتەیەکی گچکەی لەسەردا و کراسێکی کۆن و پاک و چاکەتێکی شڕی لەبەردا و پێی نایەوە خاکی ڕوسیا. سوپایەکی تاقە نەفەریی، کورتەباڵا، ڕەنگ پەڕیو و بێ چەک. لەبەرەی دژیشدا، عەردی بەرفراوانی ڕوسیا، مۆژیکگەلی شەڕانگێز، ئۆریستۆکراتیگەلی بەعەیش و نۆش، قەشەگەلی زاڵم، قەلا، کۆشک، زیندان، ڕازگە، یاسای کۆن، ڕەوشتی کۆن، قامچی و ئیمپراتۆریەتیی تا بینەقاقا چەکدار. ئەمیش بەخۆی و کلێتە گچکەکەی سەرییەوە لەوێدا ڕاوەستا. چاوانی مەنغۆلییانە و وردی بڕییە فەزا. بەڵام لەناوەوەیڕا ئەهریمەنێک کەوتبووە سەما و بەفیکەکێشان و ددان جیڕکردنەوەوە دەیگوت: "فیلادیمێر ئیلیچ، ئەمە هەمووی بۆ تۆ. من بەخۆڕایی هەموویت دەدەمێ. تەنێ ڕستەیەک بڵێ، ئەو ڕستە ئەفسووناوییە بڵێ کە ساڵەهای ساڵە بەگوێتا دەیخوێنم. ڕستەی (ئەی کرێکارانی

دونیا یەکگرن!) ئەو ڕستەیە بێژە و ئیدی هەرچیی قەیسەر و هەرچی قەشەی ڕیش بزنیی و پشتوێن ئاڵتوونیی و هەرچی ورگ ئاوساو و جوانپۆش هەیە هەموویان بەپشتا دەکەون. فیلادیمێر ئیلیچ، ئەوسا بەسەر لاشەکانیانا بڕۆ، کوڕە بۆ پێشەوە. بەسەر لاشەکانیانا بڕۆ و سەرکەوە، ئالای سوور بەکریملیندا داکوتە. بەچەکوش کەللەسەریان تێکوپێک بشکێنە. بەداس گەروویان هەلاهەلاکە!"

لینین هەروا کە بەمشتی وێکهاتووەوە گوێی بۆ ئەهریمەنەکەی ناخی ڕادێرابوو، پەیتا پەیتا دەیپرسی: "ئەدی تۆ کێیت؟ ناوی خۆتم پێ بڵێ! دەمەوێ بزانم تۆ کێیت؟"

ئەهریمەن وەڵامی دایەوە: "من موجیزەم!" وای دەگوت و ئیدی ڕوسیای بەر قۆچ دا.

تا هەنووکە تەنها چەند کەسێک، کە بەپەنجەکانی دەست دەژمێردرێن توانیویانە بەچاوانێکی ڕووناک و بێ غەرەز لەروسیا بنۆڕن. تا هەنووکە خەڵکیی نەیانتوانیوە لەروخساری چەند ڕەهەند و پڕ لەسێبەر و ڕووناکی ڕوسیادا، لە تەرزی دونیایەکی یەکانگیردا بنۆڕن. ئاخر کەلێنێکی گەورە ڕۆحی سلاڤیی لە ڕۆحی خۆرئاوایی جیادەکاتەوە. ڕوسیایی لەتوانایدایە ئەو دژە ناوەکییانە هاوئاهەنگ کات کە لەچاوی ئەقڵگەراییانەی ئەوروپاوە ناهاوگونجاوە. لای ئەوروپایی ئەرگیومێنتی لۆژیکیی لەسەروو هەموو بەهایەکەوەیە. ئەرگیومێنتخوازیی لای ئەوان لەژێر دەسەڵاتی پێوانەی ئەقڵیی بەهاکاندایە. بەڵام لای ڕوسیایی ڕۆح لەسەروو هەموو شتێکەوەیە. واتە ئەو هێزە تاریک و دەوڵەمەند و هاودژ و ئاڵۆزەی کە ئینسان بەرەو دەرەوەی سنوورەکانی ئەقڵ، بەرەو سۆزی توندوتیژیی و نا بەرپرسیارانە دەبا. ئاخر هێشتا هێزی نابینا و ئەفرێنەر لەودا لە بەیەکداهاتنێکی ئەقڵییانەدا بەرجەستە نەبوون. ڕوسیایی هێشتا توند بەئەرزەوە لکاوە کە لێوڕێژە لە ئەرز و تاریکاییەک کە دونیایان لێوە لەدایک دەبێ.

لە ڕوخساری لینین ڕامام، هەمان ڕوخساری پڕ لە ڕووناکیی و کڵپە. لەبەرامبەرم دا، هەوری تاریک – مۆژیک – م دەبینی کە ئەم زەینە سەرسەختە بەڵێنی دابوو حیسابیی بۆ بکا. بەتوندیی پەرۆش بووم ئەم دوو هاوڕێ و دوژمنە ئەزەلیی و قین لە دڵە – ڕۆح و ماددە – ببینم کە لەناو نەبەردگەی داخراوی کریملیندا کەوتبوونە گیانی یەکتر.

لێکدا لێکدا بەفر دەباری و سەراپای دەشتە کێڵراوەکانی دادەپۆشی. گەنم لەژێر بەفردا خۆراکی هەڵدەمژت. موژیکەکان – جوتیارانی ڕوس– ئارام و بێ پەلە، وەک بڵێی نەمر بن، دەهاتن و دەچوون. ناو بەناو قەلەڕەشێک هێور هێور لە شەققەی باڵی دەدا و بەرەو مەسکەنی ئینسان دەفڕی تا شتێکی بۆ خواردن دەسکەوی.

چەند سەعاتێک چاوەڕێی قەتار بووم. لە وێستگەکە دەورە درابووم بە: ڕوخسارگەلی مەغۆلیی، بەخاوەن چاوانی شۆڕ و ڕیشگەلی پڕ لە ناوکە کاڵەک، بەدوو ژنی فاڵگرەوە و جوتیارێکی ڕیش سپی کە چای دەکردە دەفرێکەوە و بەلەزەتێکی ئاژەڵانەوە هەڵی دەقوڕاند. دەورە درابووم بەدایکگەلی چینیی کە بەتانی پیسیان لەخۆوە پێچاو و ساواکانیان لە کۆڵی خۆ بەستبوو، یاخۆ وەکی کەنگەر بەگەردنیانا شۆڕیان کردبوونەوە. دەورە درابووم بەئاپۆرەی خەڵکانێک کە ئارەقەیان کردبۆوە و بۆنیان لێ دەهات. لەهەموو جێگەیەک هەوا بۆنی تەویلەی لێ دەهات، هەڵبەت وەک تەویلەکەی بەیتلەحم.

ڕۆژ گەیییە نیوەی ئاسمان و عەسر داهات و ئێمەیش هەر چاوەڕێین. ڕوخسارەکانی دەوروبەرم هێدیی و ئارام بوون. چ کەسێک ڕای نەدەکردە دەرێ تا بزانێ قەتارەکە هاتووە یان نا. هەمووان چاوەڕێ بوون. دڵنیابوون کە ئەمڕۆ یان سبەی قەتارەکە هەر دێ. ئاخر ئەو خەڵکانە کاتیان بەکاتژمێرەکانی مەچەکیان نەدەژمارد. دەیانزانی زەمەن مرۆیەکی خانەدانە، کۆنتێکی مەزنە، دەترسان بەربەرەکانێی بکەن.

دەمەو سپێدە، لەدوورەوە گوێمان لە تووتەی قەتارەکە بوو. خەڵکەکە هەمووی ڕاست بوونەوە و هەمدیس ئارام و بەکاوەخۆ، کەوتنە کۆکردنەوەی پریاسکەکانیان. پیرەمێردێک کە لەپاڵ مندا ڕاکشاو و بەدرێژایی شەو پرخەی دەهات، تەماشایەکی کردم و بەهەستێکی سەرکەوتووانەوە چاوێکی داگرت. وەک ئەوەی بڵێ: "باشە ئەی پیرەمێردە چکۆڵەکەم، نەهاتنی قەتارەکە ئەو هەموو بۆڵە بۆڵەی نەدەهێنا. ئەوەی نەدەهێنا کە ئاوها هەڵچیت و بەدرێژایی شەو چاو لێک نەنێی، دەی بنۆڕە ئەوا هات!"

هەمدیس بەفر. گوندەکان. کڵێساگەلی گچکە بەگومەزی سەوز و نوکدارەوە.

دووکەڵێکی بێ جووڵە بەژوور سەربانەکانەوە. قژقڕەی زیاتر، ئاسمانێکی دابەزیو، بەفر. دەمنۆڕی و دەمنۆڕی. چاوانم وەک چاوی خەڵکانێک کە لەبیابانە بێ سنوورەکاندا دەژین، قووڵاییەکی دوور و شینی لەخۆگرتبوو. دەمنۆڕی و کوتوپڕ لە دوورەوە لە بەرامبەر ئاسمانی ڕەش و خۆڵەمێشیی ڕەنگدا، گومەزگەلی خڕ و ئاڵتوونیی وەدیار دەکەوتن.

دەمەو نیوەڕۆ بوو. دواجار نزیک دەکەوتینەوە و ئیدی دەگەیشتینە قودسی نوێی خوداوەندی نوێ. دەگەیشتینە قودسی کرێکار. دەگەیشتینە مۆسکۆ، مۆسکۆی دڵی ڕوسیا و دەشێ دڵی ئەمڕۆش!

ئەتیکا لە وێستگەی قەتار چاوەڕێم بوو. هەر کە بینمیی، پێکەنی و گوتی: "ئاخرییەکەی بەتەڵەکەوە بوویت، بەڵام مەترسە. تەڵەیەکی گەورەیە. چەندێک بەناویدا بڕۆیت ڕایەڵەکانیت بۆ نادۆزرێتەوە. هەر ئەمەیشە مانای ئازادی. خۆشهاتیت!"

*

لە سپێدەوە تا مەغریب دەگەڕێم و بەچاوانێکی تینووەوە لە مۆسکۆ، لەم هیۆلا هەمەرەنگ و هەمەجۆرە دەنۆڕم. تەواوی خۆرهەڵات لەسەر بەفر هەڵڕژاوە: فرۆشیارە ئەنادۆڵییەکان بەمێزەری قورس بەسەر، چینییەکان بەگۆنای چرچ و مەیموون ئاسایانەوە، قایشی چەرم و بووکەشووشەی چکۆڵەی لە تەختە و کاغەز دروستکراو دەفرۆشن. ژنان و پیاوانێک کە بەحیرس و پەرۆشییەوە میوە و ماسیی برژاو و مەمکەمژە و پەیکەری بچووک بچووکی لینین دەفرۆشن و شۆستەکانیان کردۆتە زبڵخانە. کیژانی جحێڵی جگەرە بەلێو ڕۆژنامە دەفرۆشن، ژنانی کرێکاری سەرپۆشی سوور بەسەر، لە جاددەکە دەپەڕنەوە. ژنانی قەڵەو و مۆن بەچاو و گۆنای مەغۆلییانەوە. منداڵانی نیوەڕووت، کڵاوی فەرووی شێوە قووچەکییان لەسەردا. ئیفلیجگەلێک کە لەسەر شۆستەکە بەگاگۆڵکێ دەڕۆن و دەست لە ڕێبواران پان دەکەنەوە. جوتیاران بەڕیشی ئاڵۆزکاوەوە تێدەپەڕن و پێستەی ڕەنگ پرتەقاڵیی مانگایان بەدەستەوە. هەوای ئەو دەوروبەرە بۆنێکی وای لێ دێ کە پێدەچێ ڕەوێک مانگا لەوێوە تێپەڕیبێ.

کڵێساکان بەگومبەزی سەوز و زێڕپۆشکراو. ئەو ئاپارتمانانەی کە بەرەو ئاسمان

هەڵگژاون. ڕستەی ئەی کرێکارانی دونیا یەکگرن لە شەقام و کڵێسا و پاسەکان نووسراوە. بە خەتێکی سوور لە کڵێسایەکی گەورە نووسراوە:(ئایین ئەفیونی گەلانە.) دەمەو عەسر، لەسەروو ئەم هات و بات و ئاژاوەیەوە، لە ناکاوێکڕا زەنگی لە گوێدا خۆشیی ناقوسەکان دەڕژێنە گوێ کە تایبەت بەڕێوڕەسمی نوێژی ئێوارەیە. ئاخر نوێژی ئێوارە هێشتا لەگیانی دڵ زیندووواندا هەر زیندووە. هەراوزەنا: ئەمە یەکەمین تشتێکە کە سەرنجی بودەنیام لێرە لە مۆسکۆ بەلای خۆیدا ڕادەکێشێ.

ترس دووەمین تشتێکە کە سەرنج ڕادەکێشێ. لەهەر شارێکی تری دونیادا ناتوانیت ئەم ڕوخسارە گرژ و قۆچاخ و مۆنانە ببینیت. ناتوانیت ئەم چاوە ئاگرین و لێوە ترنجاو و چالاکییە بەتین و تاوانە ببینیت. وا هەست دەکەیت کەوتوویتەتە ناو شارێکی سەدەکانی ناوەڕاستەوە، شارێکی پڕ لە بورج و گۆڕەپانی جەنگ کە ئەسپ سوارانی زرێپۆش لەودیو دەرگا بەسەنگەرکراوەکانەوە خۆیان ناوەتەوە و چاوەڕێی شاڵاوی دوژمنن کە خەریکە نزیک دەبێتەوە. فەزا تەژییە ل ەئامادەباشییەکی دڕندانە بۆ جەنگ. ترس و ئومێدێکی مەزن بەژوورسەری خەڵکییەوەیە. شتێک لە فەزادا پیاسەدەکا و ترس دەوروژێنێ. فریشتەیەکی ئاگرین وا لەنێو هەموو چاوەکاندا و شمشێرێک وەک (کەمیر)(*)ی سەدەکانی ناوەڕاست بەبورجەکانی کریملیندا کراوە و لەسەر بورجێکی گۆتییەوە بەهەزاران چاو و بەهەزاران شمشێرەوە پاسەوانیی لە مۆسکۆ دەکەن.

کوتوپڕ لە گۆشەیەکەوە، گروپێک سەرباز بەڕوخساری تووڕە و ئەفسووناوییەوە دەڕژێنە شەقامەکان. شۆستەکە دەلەرێتەوە، ڕێبواران پەلەپەل ڕێگە بۆ سەربازەکان دەکەنەوە. ژنێکی قەڵەو و کورتەباڵا زەمیلەیەک سێوی پێیە، لە ترسا دەزریکێنێ و سێوە لاسوورەکانی بەناو بەفرەکەدا بڵاودەبنەوە. سەربازەکان بەهەنگاوی قورس دەڕۆن. کڵاوی نووکداری مەنغۆلییان لە سەردا و پاڵتۆی درێژ و خۆڵەمێشییان لەبەردا. ئەفسەرێک لە پێشیانەوە دەڕوات و یەکەمین کەسێکە دەکەوێتە چڕینی سروود. خۆم بینیم کە بە بەردەممدا تێپەڕیی، دەمی گرژ و دەمارەکانی هێند هەڵاوسابوون کە خەریک بوو دەترەکین. ئارەقە زەنگۆڵ زەنگۆڵ بەگۆنایدا دەڕژایە

(*) کەمیر: بوونەوەرێکی ئەفسانەییە. و. ع

خوار. ماوەیەک بەتەنێ سروودی چڕی. پێدەچوو بەدەم ڕۆیشتنەوە سەما بکا. بەتەنێ سروودی دەچڕیی و لەناکاوێکڕا سەربازەکانیش دەستیان پێ کرد و ئیدی شەقامی شەختەبەند بووە یەک پارچە بڵێسە و فەزا هەر وەکی گۆڕەپانی جەنگ تەژی بوو لە سەدا. سووکە موچوڕکەیەک بەبڕبڕەی پشتمدا ڕەت بوو، حەقیقەتی ئایندە – کێ چوزانێ؟ وەک پریشکی برووسکە جەستەمی بڕی. ڕوسەکان لە شارانی گەورە، لەندەن یان پاریس پەیدا دەبن و تالانیی دەکەن. ئەرێ چنگ بەخوێنترین و گۆشتخۆرترین دڕندە کامەیە؟ ئیمانی نوێ. ئەی گیاخۆرترین دڕندە کامەیە؟ ئیمانێک کە کۆن بووە. ئاخر ئێمە ئیدی چووبووینە گەدەی ئیمانی نوێوە.

ئەو ئێوارەیە بەخزمەتی (نیکۆلای کلیوۆف)(*)، عاریفترین شاعیرانی موژیک گەیشتم. هەڵبەت ئەو خۆی تەمەنی چل ساڵ بوو، بەڵام حەفتا ساڵە دیار بوو. دەنگی هێور و لێوڕێژ لە میهرەبانیی بوو.

بەشانازییەکی شاراوەوە پێی گوتم: "من یەکێکم لەو ڕوسانەی کە خۆم بە سیاسەت و تۆپخانەوە خەریک نەکردووە. من بەشێکم لەو کانە ئاڵتوونەی کە ئەیکۆن و حەکایەتی پەرییان دەخوڵقێنێ. ڕوسیای واقیعی بەبوونی ئێمەمانانەوە بەندە."

لە قسەکردن وەستا. پێدەچوو لەو ڕاشکاوییەی ژێوان بێ، بەڵام شانازی ناوەوەی بۆ دووری ڕفاندبوو. لەبەرئەوەی نەیدەتوانی ددان بەخۆیدا بگرێ، درێژەی بەقسەکانی دا: "گا و ورچ ناتوانن دەرگای چارەنووس بشکێنن، بەڵام دڵی کۆتر دەیشکێنێ!" ئەوسا پەرداخەکەی پڕ لە ڤۆدگا کرد و قوم قوم کەوتە نۆشینی. لە لەزەتی مەیەکەدا بەزمان تەقەی لە زاری هەڵدەساند. هەمدیس لە قسان ژێوان بۆوە، چاوانی تا نیوە لێکنا و تەماشایەکی کردم و گوتی: "گوێ لە قسەکانم مەگرە. نازانم چ دەڵێم. ئاخر من شاعیرم!"

*

شەوی ئەو ڕۆژە مەزنە: شۆڕشی ڕوسیا ئاهەنگی لەدایکبوونی خوێناویی خۆی دەگێڕا. زیارەتکارانی سپی و ڕەش و زەرد لە سەرانسەری دونیاوە هاتبوون. لە زەمانی کۆندا، گەلانی ڕەشی خۆرهەڵات بەهەمان شێوە دەڕژانە مەککە، نەژادی

(*) Nikolai Kliuev

زەردیش وەک پوورە هەنگ لە(بنارس) کۆدەبوونەوە. هەنووکە ئیدی ناوەندەکانی ئەرز گوێزرابوونەوە. ئەمڕۆ هەموو چاوەکان، چاوانی دۆست و دوژمن، بەخۆشیی یان بە تاڵیی، بەخۆشەویستیی یان بەرق، لە مۆسکۆیان دەنۆڕی.

لەنێوجەرگەی گۆڕەپانی سووردا، مەرقەدی پیرۆزی قودسی نوێ، مەندیلی بەفری ناوەتە سەر. هەزارەها زیارەتکار، لە گروپی بێ مەودای چوار کەسیدا، لەچاوەڕوانی کردنەوەی دەرگایەکی گچکەدان. ژن و پیاو و منداڵ لەدوورترین خاڵی دونیاوە هاتوون تا قەیسەری سوور ببینن کە بەزیندوویی لەژێر ئەرزدا ڕاکشاوە. چاوەڕێن تا ببینن و ڕێورەسمی ڕێزلێنانی بۆ بەجێ بێنن. منیش لەگەڵ ئەواندا هاتووم. کەس سرتەی لێوە نایەت. چەند سەعاتێک لەو بەفر و سەرمایەدا چاوەڕێین. لە مەرقەدی پیرۆز دەنۆڕین. کوتوپڕ پیاوێکی کەتە لەبەر دەرگا گچکەکەدا دەکەوێتە جووڵە. ئیدی پاسەوانی سوور دەرکی مەزارەکە دەکاتەوە.

خەڵکەکە چوار چوار، بەبێدەنگیی لە دەرگا ڕەشەکەوە ئاودیو دەبن و دیارنامێنن. منیش لەگەڵیاندا دیارنامێنم. هێور هێور ڕۆدەچینە ناخی ئەرز. هەوا شەڵاڵە لە هەناسە و بۆنی خەڵک. کوتوپڕ ڕوخساری ئەسمەر و سافیلکانەی دوو جوتیار کە لە پێشمەوەن، پرشنگ دەدا. وەک بڵێی خۆرێکی پەنهانیان لێ هەڵاتبێ. مل درێژ دەکەم، لەو دوورەوە، لەخوارەوە، دەتوانرێ شووشەیەکی گەورە ببینرێ کە لاشە پیرۆزەکەی داپۆشیوە. لەژێریدا سەرە ئەسڵەع و ڕەنگپەڕیوەکەی لینین دەدرەوشێتەوە. زرپ و زیندوو، بەبەدلە ڕەساسییە کرێکارییەکەیەوە ڕاکشاوە. ئاڵای سوور لەناوقەد بەرەو خواری داپۆشیوە، دەستی ڕاستی نووقاو و دەستی چەپیشی لەسەر دڵی. ڕوخساری بەڕەنگی گوڵ و دەم بەپێکەنین، ڕیشە کورتەکەی زەرد، ناو قەفەسە شووشەییەکە شەڵاڵە لە ئارامیی. جەماوەری ڕوس بەنەشوەوە لێی ورد دەبنەوە، چەند ساڵیش لەوەوبەر هەمان ڕوانینیان هەبوو کاتێ ڕوخساری زەرد و گوڵڕەنگی عیسایان لەتابلۆ ئاڵتوونیی و خاچئاساکاندا تەماشا کردبوو. ئاخر ئەم پیاوەیش عیسایەک بوو بۆ خۆی، بەڵام عیسایەکی سوور. جەوهەریان یەکێک بوو: جەوهەری جاویدانەیی ئینسان، خوڵقاو لەترس و ئومێد. جیاوازییەکە تەنها لە (ناو) دایە.

هاتمەدەرێ و نوقووم لە بیرکردنەوەدا بەرەو گۆڕەپانە بەبەفر پۆشراوەکە چووم. تەژی ببووم لە سەرسامیی و بەخۆم دەگوت: "ئەم پیاوە دوای ئەو هەموو بەرخۆدانەی

شایانی ئافەرینە. وەی چەند تێکۆشاو لە مەنفادا چەند بەرگەی هەژاریی و خیانەت و بوختانی گرت. تەنانەت ئازیزترین هاوڕێکانی، لە باوەڕ و سەرسەختییەکەی سڵەمینەوە و دەسبەرداری بوون." لەنێو ئەو کەڵلەسەرە ئەسڵەعەی کە لەژێر شووشەکەدا دەیبینم، لەودیو ئەو چاوە گچکانەی کە هەنووکە کوژاونەتەوە، ڕوسیا بەگوند و شار و دەشتی بێ شومار و بەڕووباری بێ پایان و خاووخلیچک و جاڕ و عەردی قاقڕییەوە کەوتبوونە هاوار و داوای ئازادییان دەکرد.

لەوێوە کە وی بەهێزترین و وەکیتریش بەرپرسیارترین ئینسانی ڕوسیا بوو، گوێی لێ ببوو کە ڕوسیا بانگی دەکا و ئەرکی ڕزگاربوونی خستۆتە ئەستۆی. گەر نەیویستبا ئەم ئەرکە ترسناک و چارەنووسسازە بنێتە سەر شانی ئەم بەهێزترین ڕۆحە، ئیدی چ پاساوێک نەبوو بۆ ئەوەی لەبەرخۆدان و خوێن و فرمێسکی خۆی بیخوڵقێنێ!

هەروا کە بەگۆڕەپانی سووردا دەهاتم و دەچووم و لە فیکرەوە چووبووم، ئەتیکا کە وەک ڕێنوێنی من دەسنیشان کرابوو، لێکدا لێکدا قسەی بۆ دەکردم و بەجحێڵیی و ئیمانی سەرسام بووم. ئاخر کە دەدوا تەواوی جەستەی دەبووە بڵێسە.

بە ناڕەزاییەوە گوتی: "هیچم لەبارەی لینینەوە لێ مەپرسە. دەتوانم لەوبارەیەوە چ بڵێم؟ دەتوانم لەکوێوە دەس پێ بکەم؟ ئاخر ئەو ئیدی لە ئینسان تێپەڕیوە، بۆتە دروشم. تایبەتمەندێتی ئینسانی لەدەس داوە و بۆتە ئەفسانە. ئەو زارۆکانەی کە لەساڵانی شۆڕشدا لەدایک بوون، بەمنداڵەکانی لینین بانگ دەکرێن. ئەو پیرەمێردە سەیرەی سەری ساڵان دێ و دیاری بۆ منداڵان دێنێ، ئیدی نە قەدیس نیکۆلاسە و نە قەدیس بازیل، بەڵکو ئەو پیرەمێردە لینینە. تەواوی جوتیار و پیرێژنە گچکەکان گەرەکیان بەتەسەللادەرەوە و پارێزەر و هێزێکی سەروو ئینسانی هەیە. ژنان پەیکەری پیرۆزی لینین بەمیحرابی تازەی خۆیاندا دەکەن و مۆمی بۆ دادەگیرسێنن. لە دوورترین گوندی ڕوسیادا، لە هەموو جێگایەک، هەر لە ئۆقیانووسی بەستەڵەکی باکوورەوە تا ناوچە مەدارییەکانی ئاسیای ناوەڕاست، خەڵکی عەووام- ماسیگران، جوتیاران، شوانان – شەوانە بەدەم قسە و پێکەنین و ئاه هەڵکێشانەوە وێنەی لینین هەڵدەکۆڵن. ژنان لەسەر جۆرەها قوماشی ئاوریشم دەیچنن و پیاوان لەسەر تەختە و منداڵانیش بە خەڵووز وێنەکەی لەسەر دیوار دەکێشن. جارێکیان وێنەیەکی خۆی

لەگوندێکی گچکەی ئۆکراینیاوە بۆ هات. وێنەکە مۆزایکێک بوو کە لە دەنکە گەنم دروستکراو و لێویشی لە بیبەری سوور بۆ کرابوو.

لینین بۆ هەموو ئێمە، بەخوێنەوار و نەخوێنەوارەوە بۆتە دروشم. ئەم ئینسانە مەزنە بەژوور ئەو جەماوەرەوە نییە کە ئەویان بەرهەم هێناوە، بەڵکو لە هەناوی ئەو خەڵکەوە هاتۆتەدەر، بەتاقە جیاوازییەک کە ئەوەی جەماوەر بەنائاشکرایی هوتافی بۆ دەکێشێ، ئەم لەشێوەی پەیامێکی هاوگونجاودا فۆرمۆڵەی کردووە. ئەو ساتەوەختەی ئەم پەیامەی تێدا فۆرمۆڵە دەکرێ، ئیدی ئەگەری بزربوون و لەبەینچوونی نییە، چونکە دەبێتە دروشم و دروشمیش واتە کار."

پرسیم: "ئەدی ستالین چۆن؟" پەرۆش بووم شتگەلێک لەبارەی ئەم پیاوەوە ببیەم، ئەم پیاوە دڕندە و سمێڵ زلە بەچاوانی فێڵبازانە و هێڵە قۆچاخ و هاوسەنگەکانی ڕوخسارییەوە. ئاخۆ بڵێی ستالین نەسەبی بچێتەوە سەر کامە هیۆلای پیرۆز.

ئەتیکا بۆ ساتێک بێدەنگ بوو. پێدەچوو وشەکانی ڕیزبەند بکا تا نەبا شتێکی زیادە بێژێ. هەستت دەکرد پێی ناوەتە ناوچەیەکی قەدەغەوە. دواجار وشە گونجاوەکانی دۆزینەوە و گوتی: "لینین ڕووناکییە، ترۆتسکی بڵێسەیە، بەڵام ستالین خاکە. خاکی قورسی ڕوسیایە. ئەو چنگی بەتۆوەکە، بەدەنکە گەنمەکەدا کرد. هەنووکە هەرچی ڕوبدا، چەند باران یان بەفر بباریّ یاخود نەباریّ، ئەو بەتۆوەکەوە چەسپاوە، بەری نادا تا دواجار دەیکاتە گوڵەگەنم. ئەم پیاوە بەحەوسەڵە و سەرسەخت و باوەڕبەخۆبووە، هێزێکی وای هەیە بۆ بەرگەگرتن کە ناچێتە ئەقڵەوە. ڕووداوێکت بۆ دەگێڕمەوە هی ڕۆژانی جحێڵیی، هی ئەو کاتەی کە لە تفلیس کرێکار دەبێ. لەم ڕووداوەوە تێدەگەیت مەبەستم لەم قسانەم چییە:

ئەو ڕۆژانە – ئەو ڕۆژانەی کە هەنووکە وەکی ئەفسانە دێنە پێش چاومان – کاتێ دۆقە زلەکان سەرخۆش دەبوون، جوتیارەکانیان لە کێڵگەکانیاندا ڕیزدەکردن و پەراوەی دەسڕاستییان لەسەر دەکردن. بەڵام کرێکاران ئیدی کەوتبوونە خۆڕێکخستن، پۆلیسی قەیسەریی هەڵی دەکوتایە سەر سەرانی چینی کرێکار و یان لەزیندانیان دەئاخنین، یان نەفی سیبریایان دەکردن، یاخۆ دەیانکوشتن. ڕۆژێکیان ئەو کرێکارانەی کە لە تفلیس باری واگۆنی قەتارەکانیان دادەگرت، مانیان گرت و گوتیان:(یان گوزەرانمان چاک کەن تا بتوانین وەک ئینسان بژین، یاخود دەست

لەکار دەکێشینەوە!) ئیدی پۆلیسیان بەسەرا داباری و نزیکەی پەنجا کەسێکیان لێ دەسگیرکردن و لە کێڵگەیەکی دەرەوەی تفلیسدا ڕیزیان کردن. سەربازانی قەیسەر ڕاوەستان، هەریەکەشیان قامچییەکی بزماراویی پێبوو.

کرێکاران یەک لەدوای یەک پشتیان ڕووت دەکرد و بەبەردەم ڕیزی سەربازاندا دەڕۆیشتن. هەر سەربازە بەهەموو هێزی خۆی قامچییەکەی دەوەشاند و خوێن فیچقەی دەکرد و ئیدی ئازار لەوەدا نەبوو بەرگە بگیرێ. زۆربەیان نەیانتوانی تا ئەوسەری ڕیزەکە بەرگە بگرن و بوورانەوە، هەندێکیشیان مردن.

نۆرەی ڕابەری کرێکاران هات. کراسەکەی داکەند و پشتی ڕووت کرد، بەڵام بۆ ئەوەی خۆی لەبەر ئەو ئەزموونە سەختەدا ڕابگرێ، دانەوێوە و تەڵە گیایەکی هەڵگرت و خستیە نێوان ددانییەوە. پاشان هێور و لەخۆبایی بەرەو ڕیزی سەربازەکان بەڕێکەوت. قامچیی بێڕەحمانە بەسەر جەستەیدا داباری. خوێن وەکی فووارە لە برینەکانیەوە فیچقەی کرد. بەڵام لێوی هەڵنەهێنایەوە و هاوارێکی نەکرد. سەربازان تووڕە ببوون و سوور بوون لەسەر تەمبێکردنی. هەر یەکەیان دوو سێ جار قامچییەکەی بۆ داهێنابۆوە، بەڵام ئەم نووزەیەکی لێ نەهاتبوو. بێ چەمینەوە و بێ ناڵەکردن تا ئەوسەری ڕیزەکە ڕۆیشت و کاتێ گەیشتە دوا سەرباز تەڵە گیاکەی لە دەمی دەرهێنا و بۆی ڕاگرت و گوتی: با بۆ یادگاریی من ئەمەت پێبێ. بنۆڕە، تەنانەت ددانیشم پێدانەناوە. ئەز ناوم ستالینە!"

ئەتیکا تەماشایەکی کردم. زەردەخەنەیەکی هاتێ و گوتی: "هەنووکە سالآنێکە هەر ڕوسیاییەک ئەو تەڵە گیایەی لەنێوان ددانیدا هەڵگرتووە و هەوڵی داوە ددانی پێدا نەنێ. تێگەیشتیت؟"

بەهەڵلەرزینەوە وەڵامیم دایەوە: "بەڵێ ژیان توندوتیژە. بێ ئەندازە توندو تیژە!"

ئەتیکا گوتی: "لەگەڵ ئەمەشدا ڕۆحی ئینسان توندوتیژترە!" وای گوت و وەک بڵێی بیەوێ ئازایەتیم بداتە بەر، باسکی گوشیم.

کە گوێم بۆ قسەکانی ئەتیکا ڕادێرابوو، سەرم هەڵبڕی. هەستم دەکرد هەناسەی دەوروبەر و ئەرز و جاڕەکان بەسەرمدا هەڵدەکا. بایەکی خۆرهەڵاتییانەی لێوڕێژ لە وێرانیی و ئەفراندن زەینمی خستبووە سەرە سووڕێ.

ئەوەی کە ڕۆژانە بێ ئەندازە ڕایدەچڵەکاندم ئەمە بوو: لەهەموو ژیانمدا پێشتر

ئەوها نادیارم نەدیتبوو، وەک ئەوەی لێرە لە ڕوسیای بەهاتوباتی دەشتە بە بەفر پۆشراوەکانیدا دەمبینی. مەبەستم لە نادیار، بەچەمکی مەزەبیی خود، یان هۆشیاری میتافیزیکیی یاخۆ بوونی ڕەهاو کامڵ نییە، بەڵکو مەبەستم لەو هێزە نهێنیئامێزەیە کە ئینسان وەک ڕێنوێن بەکاردێنێ– بەر لەئێمە ئاژەڵ و ڕووەک و ماددەی کانزایی بەکارهێناوە– و دەچێتە پێش، وەک ئەوەی مەبەستێکی هەبێ و ڕێگەیەکی تایبەتی گرتبێتەبەر. لێرە هەست دەکەیت هێزگەلی کوێر، خوڵقێنەری بینین و ڕووناکیی گەمارۆیان داویت.

لەودیو هەموو ئەرگیومێنتەکانەوە، لەودیو بێنەوبەردەی ڕۆشنفیکرانەوە، لەودیو خواستە ئابووری و بەرنامە سیاسییەکانەوە، لەسەروو سۆڤیەتەکان و کۆمیسارییەکانیشەوە، ئەوە ڕۆحی زەمانی ئێمەیە کە لێرە ئیش دەکا و ڕێنوێنیی دەکات. ڕۆحی خەفەتبار و مەست و بێبەزەیی ئەم سەردەمەمان، هەمووان، هەر لەناچیزەترین مۆژیکەوە تا کەسێتیی پیرۆزی لینین، چ ئاگا و چ نائاگا هاوکاریی دەکەن. ئەم ڕۆحە بالاترە لەسەرکردە و بالاترە لە روسیا، بەژوور سەریانەوە هەڵدەکا و لەدوای خۆیەوە جێیان دێڵێ و دونیا دەجووڵێنێ.

کاتێ بۆ ئەم تاقیگە ترسناکە هاتم، چەند پرسیارێکی فەلسەفیم لەو ئیماندارانە کرد کە ڕوسیای نوێیان ڕۆدەنا. ئاخر من هێشتا لەژێر کۆنترۆڵی پەیوەندیی بێهوودانەی شارنشینیدا بووم کە تێر دەخۆیت و کاتت بۆ گفتوگۆ و گەمە هەیە. دونیای (دیار)م نەدەبینی، دەمویست دونیای نادیار ببینم. ئاخر من لە چەمەنزارە بەنێرگز پۆشراوەکەی بووزاوە هاتبووم.

دەگێڕنەوە بەیانییەکیان سوکراتی پیر لە (ئەگور)(*) پیاسە دەکا و چاوەڕێی جحێڵێکە بێت و سەری قسەی لەگەڵدا دامەزرێنێ و ڕۆحی ببزوێنێ. بەڵام ئەو بەیانییە لە بری جحێڵێک، حەکیمێکی هیندوستانیی پیر دەبینێ. ئەم پیرەمێردە سالانێک لەوەوبەر بەپێی پیادە کەوتبووە ڕێ تا سوکرات بدۆزێتەوە. ئەو ساتەی کە سوکراتی بینی، خۆی فڕێدایە بەرپێی و گوتی:(بووزا، ئەی حەکیمی نێردراو لە دونیاوە، ئەی داگیرکەری ژیان و خولی کاملّیی، ئەی پادشای خواوەندان، ئەی ئەو

(*) گۆڕەپانی گشتیی لە شارەکانی گریکستان. و. ع

فیلە سپییەی کە هەنگاو هەڵدەهێنیت و پەردەی فریو و شانازیی هەلا هەلا دەکەیت، ئەی ئەو جەستەیەی کە لەودیو سنوورەکانی چاو و گوێوەیت، لەودیو بۆن و چەشتن و دەست لێدانەوەیت. دەی ئەو جامی سواڵەی کە بەدەستتەوەیەوە خوارکەوە و وەک قەترەیەک بمڕێژەوە ئۆقیانووسی عەدەم. ئەی ئوستاد، دەست ڕایەڵ کە و ڕێی موسیبەتی نەمرانەم پیشان دە!)

سوکرات بەئەدەبەوە ئەو زەردەخەنە گاڵتەجارییەی شاردەوە کە ئەو قسە هەمەجییانە تیایدا ورووژاندبوویان. وەڵامی دایەوە:(ئەی پیاوی غەریب، گەر باش حاڵیی بووبم، تۆ لەبارەی خودایان و نەمرییەوە دەدوێیت. بۆیە تۆ بۆ لای یەکێک لە هاوڕێکانم لە(ئیلۆسیس) دەبەم. وی پیاوێکی ڕۆحانییە و دەزانێ دونیا چۆن دروست بووە، دەزانێ ئێمە لەکوێوە دێین و بۆ کوێ دەڕۆین، دەزانێ ئەستێرەکان لە پلوپونز گەورەترن. جگە لەمانەش ئەو دەزانێ کە خوداوەند هێلکەیەکە و لە ئیربوس دەدرەوشێتەوە. جادووی سەرووی سپیشت فێردەکا... بەڵام من بەداخەوەم چ وەڵامێکم بۆت نییە. ئاخر بواری پەیوەندیی من تەنێ بەم دونیا و بەئینسانەوەیە.)

بەخۆم گوت: "گەر سبەینێ خۆم بەکریملیندا بکەم و ئەم پرسیارانەی کابرای هیندوستانیی لە ستالین بکەم، دەبێ چەند پێبکەنێ!"

*

سپێدەیە. لە پەنجەرەکەوە بۆ دەرەوە دادێمەوە. ئەستێرەی سەیروسەمەرە – داس و چەکوش و ئەستێرەی سوور– لە تاریکایی سپێداندا وەک فسفۆڕ لەبلووری ڕووناکییە ڕەنگاورەنگەکانیاندا پرشنگ دەدەن. هەوڵ دەدەم پیتە بەسوور نووسراوەکانی جیا بکەمەوە. هێور هێور ڕووناکیی زیاد دەبێ و دەخوێنمەوە: کرێکاران... حەوت سەعات... لینین... شۆڕشی جیهانیی.

بەپەلە خۆم دەگۆڕم. لە ڕاڕەوەکانی ئوتێلەکە و کە لە نهۆمێکەوە بۆ نهۆمێکی دی دادەبەزم، تەواوی گەلانی سەر ئەرز دەبینم. ئاپۆرەیەک لە کرێکارانی بانگێشتکراو. کرێکارانی بیر و کرێکارانی بازوو. بەنووسەرانی ژاپۆن ئاشنا دەبم. ڕۆژنامەوانانی ئێرانی و ئەفغانستانیی، دوو حاجی لە عارەبستانەوە، سێ قوتابی جحێڵ و دوو ژنی قەشەنگی هیندوستانیی کە شاڵیی پرتەقاڵیی ڕەنگی کشمیرییان داوە بەشانیاندا، دەبینم و بۆیان دەنووشتێمەوە. لەنهۆمی یەکەم چاکوچۆنی لەگەڵ دوو مەغۆلستانی و

سێ ژەنەراڵی گچکەی چینیدا دەکەم. لە ڕوانین و لە قسەیاندا خرۆشانی خەتەرناک و بەکەفوکوڵیی ئاسیایی هەست پێ دەکەم.

پێ هەڵدەگرین تا لەکاتی خۆیدا بگەینە ڕێوڕەسمەکە. کزەیەکی گەلێک سارد، ئاسمان خۆڵەمێشی و هەڵم لە زار و کەپووەوە دێتە دەرێ. گۆڕەپانی سوور جمەی دێ. لێپرسراوانی حکومەت بەڕیز لەژوور مەرقەدی پیرۆزی لینینەوە ڕاوەستاون. لە بەرامبەریاندا، بانگێشتکراوان لە سەرانسەری دونیاوە، لەسەر کورسی بەشێوەی پلەپلە و یەک لەدوای یەک دانراو، دانیشتوون. سەربازان بێ جووڵە لەریزی یەک وەستاون، جەماوەرییش لەدوایانەوە. وەک بومەلەرزەیەکی دوور، هاتوباتێکی چڕ و کپیان ناوەتەوە. ئەرز لەژێر پێماندا دەلەرزێ. کلێسای ئازیزی ئیڤانی ترسناک لەدواوە بەگومەزی جۆراوجۆر و ڕەنگاوڕەنگییەوە، دەڵێی تارماییییەکە لە تەمتومانی بەربەیاندا.

ژەنەراڵە چینییە گچکەکان بەمێدالەکانی سەر سینگیانەوە لەملاولامەوە دانیشتوون. هەروا ژمارەیەک ژن و پیاوی هیندوستانی، ڕووناکبیرانی ژاپۆنیی و ڕەش پێستێکی کەتەی گوارەی ئاڵتون لە گوێ، بەمیهرەبانییەوە لە یەکتر دەنۆڕین. زەردەخەنە دەمانگرێ و بەبێدەنگیی گوزارشت لە خۆشەویستیمان بۆ یەکتر دەکەین. شاعیرێکی ژاپۆنیی دەستم دەگوشێ. من تاقە وشەیەکی ژاپۆنیی بەڵەدم، ئەویش وشەی (کۆکۆرۆ)یە و واتە دڵ. بۆیە دەستم دەنێمە سەر دڵم و بەگوێیدا دەچرپێنم: کۆکۆرۆ! ئەویش هاوارێکی شادومانانەی لێ هەڵدەسێ و باوەشم پێدادەکا.

لەناکاوڕا شەیپوری سەربازیی. هەمووان هەڵدەسینە سەرپێ. ڕوخسارەکان پرشنگ دەدەن. سوارەی چەرکەسی(*) و قەوقازی و مەغۆلستانیی و کایموک(**)ەکان، بەجلکی خۆماڵیی و بە ڕم و ئاڵای ڕەنگاوڕەنگەوە لەدوای

(*) چەرکەسەکان: چەند تیرەیەکی گچکەن کە لە دێرزەماندا لەچەند ناوچەیەکی قەوقاز و کەناری خۆرهەڵاتی زەریای ڕەشدا نیشتەجێ بوون و پاشان زۆربەیان بۆ تورکیا و سوریا کۆچیان کردووە. و. ک

(**) خێڵەکانی کایموکی مەغۆلیی کە نیشتەجێی ناوچەکانی نێوان خۆرئاوای چین و دۆڵی ڕووباری ڤۆلگای نزیکن. و. ع

سەرکردەکەیانەوە دەڕۆن کە شمشێرێکی ڕووتی بەدەستەوەیەوە، لەبەرامبەر مەزاری لینیندا سڵاوی سەربازیی دەدەن و دیار نامێنن. هێزی پیادە، تۆپخانە، زەریاوانانی باڵتیک، زەریای ڕەش، هێزی ئاسمانیی، گاردی مۆسکۆ، کرێکاران بەکراسی چەرم و تفەنگە کوڵەکانیانەوە، کرێکارانی ژن بەدەسەسرِی سوور و تفەنگەکانی شانیانەوە پۆل پۆل دێن. پاشان نۆرە دەگاتە سەر ئاپۆرەی سەرسوڕهێنی خەڵک. دەڵێی سێ ڕووباری سوورن و بەکاوەخۆ لەو سێ ئاراستەیەی گۆڕەپانی مەزنەوە هەڵدەقوڵێن. یەکەمجار قوتابیان و پاشان پێشەنگان، دوای ئەمان کۆمۆنیستانی جحێڵ، جوتیاران، ئاسیاییگەل بەسواری وشترەوە، چینییەکان بەسوار هەژدیهای قوماشەوە کە شەویلەکانیان دادەخەن و دەکەنەوە. گۆیەکی گەورە بەسەر گالیسکەیەکەوە کە بەزنجیرێک بەستراوەتەوە و منداڵێک بەچەکوش بەزنجیرەکەدا دەکێشێ و دەیشکێنێ. پاشان چەند گالیسکەیەکی تر سەربازانی کەم ئەندامیان هەڵگرتووە کە خۆشحاڵن و گۆچانەکانیان لەهەوادا ڕادەوەشێنن. دایکان ساواکانیان بەباوەشەوە و تێدەپەڕن. چەند سەعاتێک تێدەپەڕێ و کوتوپڕ خۆر تەمومژ شەقار دەکا و ڕوخسارە جۆراوجۆرەکان پرشنگ دەدەن و چاوەکان تەژی لە بڵێسە دەبن. گۆڕەپانەکە بەهوتافکێشانی شادیی و بەهەنگاوی قورسی خەڵکەکە دەلەرزێ. ئەو هیندوستانییانەی لە بەردەم مندا ڕاوەستاون، شاڵە پرتەقاڵییەکانیان لە شانیان دەکەنەوە و بەژوور سەریانەوە ڕایدەوەشێنن.

لەملاولام دەنۆڕم. هەمووان دەگرین. هەمدیس دەنۆڕم، بەڵام چ شتێک نابینم. وەک خەڵکەکە چاوانم پڕ لە فرمێسک بوون. خۆم بەسەر ژەنەراڵە چینییەکەی ئەملامدا دەخەم و لەباوەشی دەگرم و هەردووکمان دەدەینە خوڕەی گریان. ڕەش پێستی گوارە لەگوێ بەرەو پێشێ ڕادەکا و هەردووکمان لە ئامێز دەگرێ. ئەویش هەم دەگری و هەم پێدەکەنێ. ئەرێ چەند سەعات ئەم سەرمەستییە خواوەندانەیە درێژەی کێشا؟ چەند سەدەی خایاند؟ ئەمە دووەمین مەزنترین و باڵاترین ڕۆژی ژیانی من بوو. یەکەمینیان ئەو ڕۆژە بوو کە شازادە ژۆرژی گریکستان پێینایە خاکی کرێتەوە. هەروا کە ژەنەراڵە چینییەکەم بەخۆمەوە دەگوشی و کابرای ڕەش پێستیش هەردووکمانی دەگوشیی، هەستم دەکرد سنوورەکان دەڕمێن و ناو و وڵات و

ڕەگەزەکان مەحف دەبن. ئاخر ئینسان بەگریان و پێکەنین و لەئامێزگرتن لەگەڵ ئەوی تردا یەکانگیر دەبێ. پریشکی برووسکەیەک زەینی ڕووناک کردبوونەوە و ئیدی بەچاوانی خۆیان دەیانبینی کە: هەموو ئینسانەکان برای یەکدین. منیش هەستم دەکرد دڵە چکۆڵەکەم وەک سەرزەمینی بەرفەراوانی ڕوسیا هاوار دەکات. سوێندم خوارد کە دەبێ دواجار ئامانجێکی سەراپاگیر بەژیانم ببەخشم. خۆم لەشێوازە جۆراوجۆرەکانی کۆیلایەتی ڕزگار بکەم و بەسەر ترس و درۆدا زاڵ بم و یارمەتی خەڵکیش بدەم تا خۆیان لەترس و درۆ قوتارکەن.

ماوەیەکی زۆر زۆرە بەشەر خەریکی زوڵم و زۆرە. دەی من لەئێستا بەدواوە سازش لەگەڵ ئەو زوڵم و زۆرەدا ناکەم. پێویستە هەوای پاک و گەمە و فێربوون ببەخشینە منداڵانی سەر ڕووی ئەرز. ئازادی و ئەڤین ببەخشینە ژن، ڕێز و میهرەبانیی بدەینە پیاوان و گەنمییش ببەخشینە دڵی ئینسان، بیبەخشینە ئەم ئەسپە شەکەتەی کە کلکە قونێیەتی.

بەخۆم دەگوت: "ئەمە دەنگی ڕوسیایە!" وام دەگوت و سوێندم دەخوارد کە دەبێ تا مردن شوێنپێی هەڵگرم.

ئەی عاشق، چ خەوشێ لە قسەکانمدا نەبوو. سوور بووم لەسەر ئەوەی کە ژیانم بکەمە قوربانیی. بۆ یەکەمین جار حاڵی بووم لەوەی دەبێ چ لەزەتێک بچێژن ئەو کەسانەی کە لە پێناوی فیکردا بەردباران دەکرێن و دەسووتێنرێن و لە خاچ دەدرێن. ئەوە یەکەمین جار بوو کە ئاوها بەقووڵیی مانای برایەتیی، مانای (هەموو ئینسانەکان یەکێکن) ئەزموون بکەم. پەیم بەوە دەبرد کە دیارییەک هەیە باڵاترە لە ژیان و هێزێکییش هەیە مەرگ تێکوپێک دەشکێنێ.

*

لە ژیانی قارەمانانە و پڕ میحنەتی (پانایێت ئیستراتی) ئاگاداربووم و ڕۆمانەکانیم خوێندبوونەوە کە تەژی لە ئەفسوونی خۆرهەڵاتییانە بوون. بەڵام تا هەنووکە خۆیم نەبینیبوو. ڕۆژێکیان پارچە کاغەزێکی لوولکراوم بەدەست گەیشت کە بەدەسخەتێکی درشت و بەپەلە لێی نووسرابوو: دیدەنیم کە. بابم گریکستانیی و دایکم ڕۆمانییە. ئەز پانایێت ئیستراتییم.

لە ئوتێلی پاساژ لە مۆسکۆ لە دەرگای ژوورەکەیم دا . شانازیی بینینی ئینسانێک کە مانای بەرخۆدانی دەزانی، لێوڕێژی لە خۆشحاڵیی کردبووم. توانیبووم بەسەر ئەو گومانەدا زاڵ بم کە هەر کاتێ بەکەسێک ئاشنا دەبم، لەخۆیمەوە دەپێچێ. هەر بۆیە بەدڵنیایی و باوەڕبەخۆبوونەوە بۆ دیداری پانایێت ئیستراتیی ڕۆیشتم. لە نوێنی نەخۆشیدا ڕاکشابوو. ئەو ساتەی منی بینی، ڕاست بۆوە و بەزوبانی گریکیی هاواری کرد: گەلێکم پێخۆشە دەتبینم. سوێند بەخودا زۆرم پێخۆشە دەتبینم.

یەکەمین یەکتر بینین، وەک ساتەوەختێکی چارەنووسساز، یەکتربینینێکی گەرموگوڕ بوو. هەریەکەمان بەجۆرێک لەویتری دەنۆڕی، وەک بڵێی بمانەوێ هەریەکەمان مەزەندەی شتێک لەوی ترماندا بکا – وەکی دوو مێرووله کە بەهەستەوەرەکانیان بەر یەکتر دەکەون– ڕوخساری شەکەتی ئیستراتیی لاواز و پڕ لە چرچولۆچ، قژە ماش و برنجی و بریقەدارەکەی وەک قژی منداڵێک بەبژیی بەنێوچەوانیدا کەوتبوو. چاوانی پرشنگیان دەدا و لێوڕێژ لە زرینگی و جوانیی بوون، لێویشی بەتەرزێکی هەوەسبازانە داکشابوو.

پێیگوتم: "ئەو گوتارەتم خوێندەوە و بەدڵم بوو کە ئەو ڕۆژە لەکۆنگرە نوتقت دابوو. چاکت بەو خۆرئاواییییە گێلۆکانە کردووە، حەقی خۆیانە. پێیان وایە دەتوانن بەقەڵەمە کورتەبنە و ئاشتیخوازانەکانیان بەر لە هەڵایسانی جەنگ بگرن. خۆ گەر جەنگیش هەڵایسا، پێیان وایە کرێکاران یاخی دەبن و چەکەکانیان دادەنێن. چ گێلێتییەکە! من ئەم کرێکارانە باش دەناسم. هەمدیس لە کوشتوکوشتار تێهەڵدەچنەوە. بەڵێ وەک گوتم چاکت پێ کردوون. بمانەوێ و نەمانەوێ جەنگێکی جیهانیی تر بەڕێوەیە، کەواتە واباشترە خۆمانی بۆ ئامادەکەین!"

ڕێک لە چاوانی نۆڕیم. دەستە لاوازەکەی ڕایەڵ کرد و نایە سەر ئەژنۆم. بەپێکەنینەوە گوتی: "پێیان گوتم تۆ سۆفیت، کەچی دەبینم چاوانێکی تیژت هەن و زگت تەنها بەهەوای پاقژ تێر نابێ. کەواتە مانای عیرفان ئەمەیە؟ باشە، ئەدی لەکوێوە بزانم؟ هەمووی قسەیە... دەی دەستت بێنە!"

هەردووکمان بەپێکەنینەوە دەستی یەکترمان گوشی. بەیەک گوژم لە تەختە نوێنەکەی دابەزی. بەجووڵەی خێرا و چالاک و چاوانی تکاکارانە و ئەفسووناویدا،

ئەم پیاوە لەپشیلەی کێویی دەچوو. تەپاخە نەوتییەکەی داگیرساند و قاوەجۆشەکەی خستە سەر.

بەنەغمەیەکی خزمەتچییانە بانگی کرد: "قاوەیەکی نیوە شیرین بێنە!" یادەوەریی گرێکییانەی تێدا بێدار ببۆوە و خوێنە سفالۆنیاییەکەی جۆشی سەندبوو. کەوتە چڕینی گۆرانیگەلێکی کۆن کە لە (برایلا)، لەو گەڕەکە گرێکیی نشینەدا بیستبووی:

ئای گەر پەپوولەیەک بام و

لە نزیک تۆوە فڕیبام....

گـرێکسـتـان لەناوەوەیڕا سـەری دەکـرد. هـەنووکـە کـوڕە لاسـارەکـە پـەرۆشـی گەڕانەوەی بوو بۆ زێدی باوان. کوتوپڕ لێوڕێژ لە هەڵچوون بڕیاری دا: "دەگەڕێمەوە گرێکستان!"

مـاندوو ببـوو. کـۆکـە کـۆک بۆ نـێو نوێنەکـەی گـەڕایەوە و قـومـێکی لـە قـاوەکـەی دا. لەنوێنەکەیدا دانیشت و جگەرەی بەجگەرە پێدەکرد. بە پەرتبوونێکی هاوسۆزییەوە کەوتە قسان لەبارەی ڕوسیا و لەبارەی کتێبەکەی و (ئەدریان زوگراڤی) پاڵەوانی سەرەکیی کتێبەکەیەوە کە ئازار دەچێژێ لەبەرئەوەی هەموو ژیانی بەدوای هاوڕێدا دەگەڕێ و نایدۆزێتەوە. ئاخر ئارەزووەکانی وی دیسپلین نەکراو و دڵی یاخیی و زەینی ناتوانێ بێ سەروبەریی ڕێکخا.

بەئەڤین و سۆزێکی زیاترەوە لە ئیستراتییم دەنۆڕی و هەستم دەکرد ژیانی لەبەرامبەر گۆڕانکاریی ڕیشەییدایە و تا هەنووکە بڕیاری نەداوە کام ڕێگە بگرێتەبەر. لێکدا لێکدا بەچاوانی ورد و کڵپە سەندوویەوە تەماشای دەکردم. وەک بڵێی داوای یارمەتیم لێ بکا.

بەپێکەنینەوە گوتم: "ئەدریان، پاڵەوانی کتێبەکانت خودی تۆن. ئێوە لەیەکدی دەچن، بەموو فەرقتان نییە. تۆ ئەو شۆڕشگێڕە نیت کە پێتوایە ویت. تۆ یاخیت! ئاخر مرۆڤی شۆڕشگێڕ میتۆد و یاسا و هاوئاهەنگیی لەکارەکانیدا هەیە، دڵی جڵەوگیر کردووە. بەڵام تۆ یاخیت و زەحمەتە بەلاتەوە بتوانیت پابەندی تاقە یەک ڕوانین بیت. هەنووکەش کە لە ڕوسیا گیرساویتەوە، پێویستە مەسەلەکان لەناوەوەتڕا ڕێکخەیت و بگەیتە بڕیارێک. تۆ بەرپرسیاریت لەوەی ئەمە بکەیت!"

وەک بڵێی دەستم نابێتە بینی، هاواری کرد: "لێم گەڕێ!" بەڵام پاش ساتێک بە نەغمەیەکی تەژی لە ئازار پرسی: "تۆ دڵنیایت؟"

وەک بمەوێ تەسەللای بدەمەوە، دەستە لاوازەکەیم خستە نێو دەستمەوە و گوتم: "ئەدریان زوگراڤی ڕۆمانیایی مردووە. کەواتە بژی ئەدریان زوگراڤی ڕوسیایی! پانایيت، هەنووکە ئیدی کاتی ئەوەیە لە برایلای تەنگ و ترووسک بێیتەدەر. ئاخر نیگەرانی و ئومێدی دونیا فەراوانتر بوون و ئادریانیش گەورەتر. لێگەڕێ با ڕیتمی ئیندیڤێدواڵی و ناهاوئاهەنگی وی لەگەڵ ڕیتمی جیهانیی ڕوسیادا یەکانگیر ببێ تا لە کۆتاییدا هاوگونجان و باوەڕ بەدەست بێنێ. ئیدی کاتی ئەوە هاتووە ئەو هاوسەنگییە بالایەی کە ساڵەهای ساڵە ئەدریان و – پانایيت – بێهوودە لەدووی دەگەڕێن ببێتە کردار. چونکە هەنووکە ئەم هاوسەنگییە دەتوانێ خۆی لەسەر چارەنووسی جەماوەری بەرخۆدەر و گەلێکی مەزن ڕۆبنێ نەک لەسەر چارەنووسی مۆلەقی تاقە یەک فەرد."

ئیستراتیی بەتووڕەیی هاواری کرد: "بەسە! چ شەیتانێک تۆی بۆ ئێرە هێنا؟ لێرە شەو و ڕۆژ لەسەر ئەم جێگەیەم بیرم لەو قسانە کردۆتەوە کە ئەلعان تۆ گۆت کرد. بەڵام لێم مەپرسە کە ئاخۆ دەتوانم. بەسەرمدا هاوارکە: بازدە! بەڵام لێم مەپرسە: دەتوانیت؟"

وەڵامیم دایەوە: "پانائیتی چکۆڵە، دەبینین. سۆز کۆنترۆڵت نەکا. بازدە، دەبینین کە دەتوانیت تا کوێ باز دەدەیت."

– خودایە ئاخر ئەمە گەمە نییە! چۆن دەتوانیت ئاوها بدوێی؟ ئاخر ئەمە مەسەلەی ژیان و مەرگە.

لە کاتی هەستاندا گوتم: "ژیان گەمەیە و هەروەها مەرگیش. ئەمە گەمەیە و بردنەوە و دۆڕاندنمان تەواوێک بەساتەوەختێکی وەک ئەمەوە گرێدراوە.

– بۆ هەستایت؟

– باشترە بڕۆم. بەداخەوە ماندووم کردیت!

– بۆ هیچ کوێ ناڕۆیت. لێرە دەمێنیتەوە. فراوین دەکەین و پاش نیوەڕۆ پێکەوە بۆ جێگایەک دەڕۆین.

– بۆ کوێ؟

– بۆ سەردانی گۆرکی. جوابی ناردووە و چاوەڕێم دەکا. ئەمڕۆ بۆ یەکەمجار ئەو ئیستراتییە ئەوروپاییە بەناوبانگە دەبینم.

دەنگە خەمینەکەی، ئیرەییەکی منداڵانەی بەرامبەر بەنموونەی مەزن وەدیار دەخست. لە تەختە نوێنەکەی بازی دا و جلکەکانی پۆشین. پاشان چووینە دەرێ و بەتوندی قۆڵی گرتبووم.

پێیگوتم: "ئێمە دەبینە هاوڕێ. بەڵێ، دەبینە هاوڕێ، چونکە وا هەست دەکەم پێویستم بەوەیە بۆکسێک بەکەپووتا بماڵم. بۆ خۆت واباشترە بزانیت کە من بەبێ بۆکس وەشاندن هەست بەهاوڕێیەتی ناکەم. پێویستە جارناجار شەڕێک بکەین و یەکێکمان کەللەی ئەوی ترمان بشکێنێ. گوێت لێیە؟ ئەمەیە مانای ئەڤین!"

خۆمان بەڕێستۆرانێکدا کرد و دانیشتین. شووشەیەکی گچکەی زەیتی زەیتوونی کردەوە کە وەک نوشتە کردبوویە ملی و زەیتەکەی بەسەر شۆربای گۆشتەکەدا ڕشت. پاشان زەرفێکی بچووکی لە گیرفانی هێلەکەکەی دەرهێنا کە پڕ بوو لە بیبەر و بڕێکی زۆری بەخواردنەکەدا کرد. بەدەم لێو لستنەوەوە گوتی: زەیت و بیبەر، لەسەر دابی برایلا!

بەئیشتیاوە کەوتینە خواردن. ئیستراتیی هێور هێور زوبانە گرێکییەکەی وەبیر خۆ دەهێنایەوە. هەر جارەی کە وشەیەکی بیر دەکەوتەوە، وەکی زارۆک دەستی بەیەکدا دەدا و هاواری دەکرد: "چۆنیت؟ چۆنیت؟ ئەمڕۆ چۆنیت؟"

بەڵام ئاگای لەخۆ و هەر چەند دەقیقە جارێک تەماشای کاتژمێرەکەی دەکرد. خزمەتچییەکەی بانگ کرد، چوار بوتڵ شەرابی نایابی ئەرمەنستانیی کڕی. گیرفانەکانی پاڵتۆکەی پڕ لە زەرفی بچووک بچووکی مەزە، قووتووە سیگارەکەی پڕ لە جگەرە کرد و ئیدی کەوتینە ڕێ.

ئیستراتیی حەجمینی نەبوو. ئاخر یەکەمین جار بوو گۆرکی مەزنی دەبینی. هەڵبەت مەزندەی ماچوموچ، سفرەی پڕ لە خۆراک، فرمێسک و پێکەنینی دەکرد. مەزندەی قسە لەدوای قسە و هەمدیس ماچوموچ و تا ناکۆتا.

گوتم: "پانایت چییە، حەجمینت نییە!"

وەڵامی نەدامەوە. بەتووڕەیی هەنگاوەکانی خێراترکرد.

گەیشتینە ئاپارتمانێکی گەورە و بەقاڵدرمەکاندا سەرکەوتین. بەتیلەی چاو لە هاوڕێکەم دەنۆڕی. لەزەتم لە سەیرکردنی جەستەی لاواز و باریک و دەستوپلە کرێکارییەکانی دەبرد کە هەڵبەت کاری زۆری پێ کردبوون. لەزەتم لە سەیرکردنی چاوە تینووەکانی دەبرد.

لێم پرسی: "ئەلعان کە دەتەوێ گۆرکی ببینیت، دەتوانیت خۆت کۆنترۆڵ کەیت؟ دەتوانیت دەست لە ماچوموچ و هاوار هاوار هەڵگریت؟"

بەتووڕەیی وەڵامی دامەوە: "نا! بۆ تۆ پێتوایە من کێم؟ پێتوایە ئینگلیزم؟ دەبێ چەند کەڕەتت پێ بڵێم کە ئەز گرێکستانیم، خەڵکی سفالۆنیام. من هاواردەکەم، ماچ دەکەم، دەبوورێمەوە. جەنابت گەر حەز دەکەیت ئەوا دەتوانیت دەوری ئینگلیزێک ببینیت..." پاش ساتێک گوتی: "حەزدەکەم تەنیا بم. بوونی ئێوە لە تەکمدا بێزارم دەکات."

ئیستراتی قسەکەی تەواو نەکردبوو کە لەناکاو گۆرکیمان لەسەر قاڵدرمەکان بینی و قونە سیگارێکی بەلێوەوە دەدرەوشایەوە. گۆرکی، کەتە و ئێسک درشت، شەویلەی بەقووڵاچوو، ئێسکی گۆنا دەرپەڕیو، چاوانی وردو شین و لێوانلێو لە نیگەرانیی و ڕەنج. دەمولێوێکی هێند خەمین، کە لەژیاندا کەسێکی ترم نەبینیوە بەو ئەندازەیە خەم لەسەر لێوی نیشتبێ.

ئیستراتیی کە گۆرکی بینی، سێ پێپلیکانەی بەگوژمێک بڕی و دەستی گرت. هاواری کرد: "پانایت ئیستراتی!" خەریک بوو بەسەر شانە پانەکانی گۆرکیدا بکەوێ. بەڵام گۆرکی بێئەوەی هیچ بڵێ، بەهێمنیی دەستی تۆقەی بۆ ڕایەڵ کرد. جۆرێک تەماشای ئیستراتیی دەکرد کە چکۆڵەترین نیشانەی لە شادومانیی یان پەیجۆریی تێدا نەبوو.

دوای تاوێک گوتی: "بفەرموون!"

لە نووسینگەیەکی بچووک دانیشتین کە پڕ لە خەڵک بوو. گۆرکی جگە لە زوبانی ڕووسیی چ زوبانێکی تر بەڵەد نەبوو، بۆیە دامەزراندنی سەری قسە لەگەڵیدا زەحمەت بوو. ئیستراتیی تەواوێک ورووژاو کەوتە قسەی حەلەق و مەلەق. قسەکانیم

بیر نین، بەڵام هەرگیز نەغمەی دەنگ و جووڵەی دەست و ڕوانینی چاوە هەڵایساوەکانیم لەیاد ناچێ.

گۆرکی بەلەپزێکی شیرین، هێور و بەکورتیی وەڵامی دەدایەوە و لێکدا لێکداش جگەرەی پێدەکرد. زەردەخەنە خەمینەکەی کەش و هەوایەکی قووڵ و چڕی تراژیدییانەی بەقسەکانی دەبەخشی. پیاوێکت تێدا دەبینی کە بەرگەی زۆر گرتووە و هەنووکەش هەر بەرگە دەگرێ. پیاوێک هێند دیمەنی ترسناکی بینیوە، کە هیچ شتێک، نە ئاهەنگ و نە هوتافەکانی ڕوسیا و نە ناوبانگ و شانازییەک کە وەدەستی هێنابوو نەیاندەتوانی کاری تێ بکەن. لەودیو چاوە شینەکانییەوە، خوڕخوڕ خەمێکی هێور و بێ هەتوان هەڵدەقوڵی.

گوتی: "بەلزاک مەزنترین مامۆستای من بووە. بیرم دێ کاتێک کارەکانیم دەخوێندنەوە، لاپەڕەکانم دەدایە بەر ڕووناکی و لێم دەنۆڕین و بەترسەوە هاوارم دەکرد: ئەرێ تاقە کەسێک ئەم هەموو گوڕ و هێزەی لەکوێ بوو؟ چلۆن توانیویەتی نهێنیی مەزن بدۆزێتەوە؟"

پرسیم: "ئەدی دۆستۆیڤسکیی و گۆگۆڵ چۆن؟"

– نا، نا.. لە نووسەرانی ڕوسیا تەنها یەک کەس، ئەویش لیسکۆف.

بۆ ساتێک بێدەنگ بوو، پاشان لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "بەڵام لەسەروو هەموو شتێکەوە ژیان. من ڕەنجێکی زۆرم کێشاوە و ئەڤینێکی فرەم بۆ هەموو ئەوانە هەیە کە ڕەنج و عەزاب دەچێژن. جگە لەمە چ شتێکی تر نا!"

بێدەنگ بوو. بەچاوانێکی نیوە نووقاوەوە کەوتبووە دوای دوکەڵی شینی سیگارەکەی.

پانابیت بوتڵە شەرابەکانی دەرهێنان و لەسەر مێزەکە داینان. ئینجا زەرفە مەزەکانیشی دەرهێنان. بەڵام جورئەتی کردنەوەیانی نەبوو. پێیوابوو کاتی نییە. ئاخر ئەو کەش و هەوایە ئەوە نەبوو کە خۆی بۆ ئامادەکردبوو. چاوەڕێی شتێک بوو تەواوێک پێچەوانەی ئەمە. چاوەڕێی ئەوە بوو کە خۆی و گۆرکی، ئەم دوو پاڵەوانە ڕەنجدیدەیە پێکەوە بخۆنەوە و بکەونە هاوارکردن، بەدەنگی بەرز بدوێن، گۆرانیی بڵێن و سەما بکەن و ئەرز لەژێر پێیاندا بلەرزێ. بەڵام گۆرکی غەرق لە زەریای

ئەزموونەکانیدا و هێشتا خاوەن ئومێدێکی ئەوتۆ نەبوو.

گۆرکی هەستا. چەند کەسێک لە جحێڵگەلی ئامادەی مەجلیسەکە بۆ لای خۆیان بانگیان کردبوو. بۆ نووسینگەکەی پاڵمان بۆ لایان چوو.

کە گۆرکی ڕۆیشت، پرسیم: "باشە پانابیت، ڕات بەرامبەر مامۆستا چییە؟"

ئیستراتی بەجووڵەیەکی گرژ، سەرقاپی یەکێ لە بوتڵەکانی هەڵپچڕی و گوتی: "پەرداخمان پێ نییە. دەتوانیت بەبوتڵەکە بخۆیتەوە؟"

– بەڵێ.

بوتڵە شەرابەکەم وەرگرت و گوتم: "لە خۆشیت پانابیت، ئینسان ئاژەڵی بیابانە. هەموو مرۆڤێک بەدۆزەخ گەمارۆدراوە، چ پردێکی لێ دیار نییە. پانابیتی چکۆڵە، نیگەران مەبە، چما ئەمەت نەزانیبوو؟"

بەنەفرەتەوە گوتی: "دەی زووکە بخۆرەوە. نۆرەمە. تینوومە!"

لێوی لستەوە. گوتی: "دەمزانی. بەڵام هەمیشە بیرم دەچێتەوە!"

– پانابیت هەر ئەمەش هەستی مەزنی تۆیە. وای بەحاڵت گەر نەتزانیبا، ئەوکات گێلۆکەیەکت لێ دەردەچوو. بەزانینیشت وای بەحاڵت گەر لەبیرت کردبا، ئەوکات ساردوسڕ و بێ هەست دەردەچوویت. بەڵام ئەلعان تۆ ئینسانێکی ڕاستەقینەیت. گەرم و گوڕ و لێوڕێژ لە بێهوودەیی هەتا مردن. کڵافەیەکیت لە ئومێد و تێکشکانەکان!

گوتی: "باشە... ئەمەش گۆرکی!" وای گوت و بوتڵەکانی نانەوە گیرفانی، زەرفە مەزەکانی کۆکردنەوە و ئەوێمان جێهێشت.

لە ڕێگە گوتی: "بەڕای من گۆرکی بێ ئەندازە ساردوسڕ بوو. ئەدی بەڕای تۆ چۆن بوو؟"

– بەڕای من بێ ئەندازە پڕ لە تاڵیی و تفتیی بوو. کەسێک بوو بێ سەبووریی.

پانابیت بەتووڕەیی بۆڵاندی: "ئاخر دەبوو هاوارکات، دەبوو بخواتەوە و بگری تا قورسایی سەر دڵی هەڵگیرێ!"

– جارێکیان ئازیزگەلی فەرمانڕەوایەکی موسوڵمان لە جەنگدا دەکوژرێن، فەرمانڕەواکە فەرمانێک بۆ قەبیلەکەی دەردەکا کە هیچ کەسێک بۆی نییە شین و

ڕۆڕۆ بكا تا نەبا باری خەمیان سووک بێ. پانایيت، ئەمە پڕ شانازییترین دیسپلینێكە كە ئینسان بەهۆیەوە دەتوانێ بەسەر خۆیدا بیسەپێنێ. دەی هەر لەبەر ئەوەشە گۆركیم بەو ڕادەیە خۆشویست.

*

ڕۆژی دواتر چووم بۆ كڵێسای گەورەی مۆسكۆ. ئەم پەرستگە گەورەیەی كە مایەی شانازیی ڕوسیای قەیسەریی بوو، چۆڵ وهۆڵ و تاریک و ساردوسڕ. ڕیزی ئاڵووالای قەدیسان بەهالەی چواردەوریانەوە، لە چۆڵەوانیی و تاریكیی زستاندا ببوونە شەختە. خانمێكی گچكە و پیری پاسەوانی سندووقی بەتاڵی خێری كڵێساكە، كە كوپیكێک زیاتر لە دەفری كۆمەكەكەیدا نەمابوو، هەناسەی ئەو خانمە وەک دوكەڵ لە دەم و كەپوویەوە دەهاتە دەرێ و ئەو هەناسانە ئەم حەمكە قەدیسە لە سەرمادا هەڵلەرزیوەی پێ گەرم نەدەكرایەوە.

كوتوپڕ دەنگی مەلایكەتانەی پیاوان و ژنانێكم دەهاتە گوێ كە لەنهۆمی سەرەوە و لە بەشی ژناندا وێردیان دەچڕی. لەو تاریكاییەدا گەڕام تا پێپلیكانەیەكی مەڕمەڕیم دۆزییەوە و پیایدا سەركەوتمە سەرێ. بەژوور سەرمەوە دەمتوانی لەو تاریكاییەدا دوو سێ پیرەمێرد و پیرێژن جیابكەمەوە كە شاڵیان لەخۆوە پێچاو و ئەوانیش بەهەناسەبڕكێ سەردەكەوتن.

كاتێ گەیشتمە دوا پێپلیكانە، خۆم لە نوێژخانەیەكی ئاڵتوونیدا بینییەوە كە مۆمی تێدا داگیرساو و خەڵكەكە سوژدەیان بردووە و میحرابەكەش پڕ لە خزمەتچی و قەشە و مەترانی جلكی ئاڵتوونیی و ئاوریشم پۆش بوو.

هەرگیز شیرینی و گەرمایی ئەو نوێژخانەیەم لەیاد ناچێ. پیاوەكان زۆربەیان پیرەمێرد بوون بەسمێڵی شۆڕەوە. پێدەچوو كاتی خۆی بەگزادە یاخۆ دەركەوانی ماڵی بەگزادان بووبن. ژنان سەرپۆشیی وەک بەفر سپییان دابوو بەسەریاندا، مەسیح خۆشخۆراک و سوور و سپی بەمیحرابەكەوە پرشنگی دەدا. سینگی پۆشرابوو بەمێدال – هەرتک دەستی هی ئینسان و چاوان و دڵیشی لە زێڕ و زیو.

لەنێو ئەو خەڵكە سوژدە بردووەدا بەڕاوەستاوی مامەوە. مەحاڵ بوو بتوانم هەست و سۆزم كۆنترۆڵ كەم. ئاخر ئەم كۆبوونەوەیە بە ماڵئاواییەكی بە سۆ دەچوو.

پێدەچوو ئازیزێک لەلایەن هاوڕێكانییەوە بۆ سەفەرێكی دوور و درێژ و خەتەرناک بەڕێ بكرێ. دوایین ئیمانداران زۆر خەمینانە ماڵئاواییان لە وێنەی خودای ئازیزی خۆیان دەكرد، بەڵام ئیماندارانی پێشوو بەتەرزێكی بێڕوحمانە هێرشیان دەبردە سەر بنەمای ترسناک و نوێی (نمایشی ڕاز)(*) و بتە كۆن و لەقەكانیان تێكوپێک دەشكاندن. ئێمە لە ساتەوەختێكی قەیراناویی و یەكلاكەرەوەدا دەژین كە تیایدا كۆن دەمرێ و نوێیەكی شەلاڵ بەخوێن لەدایک دەبێ.

ئەو قۆناغانەی ئێمەی پێدا تێدەپەڕین قۆناغگەلی دژوارن – ترسناكترن لەو قۆناغانەی كە منداڵ و وەچەكانی ئێمەیان پێدا تێدەپەڕن – لەگەڵ ئەمەشدا دژواریی هەمیشە بزوێنەری ژیان و وەئاگاهێنەری ئارەزووە باش و خەراپەكانمان بووە تا لەو بەربەستە تێپەڕین كە لەناكاوێكڕا لەبەردەمماندا قوت دەبێتەوە. بەم پێیە بەكۆكردنەوەی هێزمان هەندێ جار دەگەینە خاڵێكی زۆر دوورتر لەوەی كە هیوای بۆ دەخوازین. پێچەوانەی ئەمە یان بەنوستوویی دەمێنێتەوە یاخۆ ناڕازیی و بێ باک كاردەكات. بۆیە ئەم هێزە كۆكراوانە نە تەنێ هێزی ئێمەیە و نە تەنیاش هێزی بەشەرییە. ئاخر هێزگەلێک كە لەگەڵ بازدانی یەكەمدا لە ئێمەدا ڕزگار دەبێ، هێزێكی سێینەیە: هێزی كەسیی و هێزی مرۆیی و هێزی بەر لەمرۆیی. ئەو ساتەوەختەی بونیادەم وەک سپرینگ خۆی دێنێتەوە یەک تا خۆی بۆ بازدان ئامادەكات، تەواوی ژیانی دونیا لەناخماندا كۆدەبێتەوە و باز دەدا.

ئەمەش كاتێ ڕوودەدا، كە بەئاشكرا هەست بەساكارترین ڕاستییەكان دەكەین. ئەو ڕاستییانەی كە زۆرجاران لە ساتەوەختەكانی ئاسایش و بێ بوومیدا لەبیریان دەكەین. ئەو حەقیقەتەش ئەمەیە:(ئینسان نەمر نییە، بەڵكو لە خزمەتی شتێک یان كەسێكی نەمردایە!)

كە ڕێوڕەسمەكە تەواو بوو، دوایین ئیمانداران بەپێپلیكانە مەڕمەڕییەكەدا هاتنە

(*) لە دەقەكەدا Mystery نهێنییە، بەڵام لەبەرئەوەی بەپیتی گەورە نووسراوە، ئەوا مەبەست لە Mystery Play (نمایشی ڕاز)ە. ئەم نمایشە یەكێكە لە نمایشگەلە مەزهەبییەكانی سەدەكانی ناوەڕاست. لەم نمایشانەدا، چیرۆكەكانی كتێبی پیرۆز بەرجەستەدەكران، ئازارەكانی مەسیح، دابەزینی ئادەم و تۆفانی نوح لەو بابەتانەن كە سەرنجی شانۆنامەنووسانی سەدەكانی ناوەڕاستیان بەلای خۆیاندا ڕاكێشاوە. و. ف

خوارەوە. جحێڵێکی لاواز و ڕەنگپەڕیوم لێ نزیک بۆوە. ڕیشێکی تەنکی زەرد و چاوانێکی شین و ماندوو، لێکدا لێکدا دەکۆکی. سەری قسانی دامەزراند و بەوروژانەوە پرسی: "تۆ لە ئێمەیت؟ خیانەتت لە مەسیح نەکردووە؟"

وەڵامیم دایەوە: "گەر ئەو خیانەتم لێ نەکات، ئەوا من خیانەت لەو ناکەم!"

جحێڵەکە سەری لەو قسەیەم سووڕما. گوتی: "مەسیح هەرگیز خیانەت ناکا. بەڵکو ئەو تەنیا خیانەتی لێ دەکرێ. دەی با لەم قسانە گەڕێین، هەوای دەرەوە ساردە. باشترە بچینەوە ماڵەوە و چایەکی گەرم هەڵقوڕێنین."

بابی ئەو کوڕە لە بەگزادەکانی بەر لەشۆڕش بووە و خاوەن کۆشکێکی گەورە. بەڵام ئەلعان لە تەواوی کۆشکەکە تەنها دوو ژووری پێ بڕابوو، ژوورەکانی تر پڕ کرابوون لە خاوخێزانی کرێکاران. ئەو ژوورانەی ڕووەو خۆر بوون درابوون بەکرێکاران لەبەرئەوەی منداڵی چکۆڵەیان هەبوو. ئەم جحێڵە بۆ بەڕێکردنی گوزەران لەکارگەیەکدا ئیشی دەکرد. بەڵام خۆی شاعیر بوو، هەر کاتێ کەمترین وەختی بۆ ڕەخسابا شیعری دەنووسی. گوتی: "ئەلعان لەنووسینی قەسیدەیەکی درێژدام. قەسیدەکە وتووێژێکە لەنێوان مەسیح و کرێکارێکدا. بەیانییە، دەنگی شووتی کارگە دێ. لەدەرەوە بەفر دەبارێ و دونیا تا بڵێی ساردە. پیاوان و ژنان لەسەرمادا هەڵدەلەرزن و بەرەو کارگە ڕادەکەن. جەستەیان بەزەبری کار شێواوە. کرێکارەکە دەستی مەسیح دەگرێ و بەکارگە و کانە خەڵووز و بەندەرەکاندا دەیگەڕێنێ. مەسیح هەناسە هەڵدەکێشێ و دەپرسی:(ئەم هەموو نەفرەت لێکراوە بۆ؟ پێم بڵێ چییان کردووە؟)

کرێکارەکە وەڵامی دەداتەوە:(نازانم تۆ پێم بڵێ!)

پاشان مەسیح بۆ کوختە شێدار و بێ ئاگرەکەی دەبا. دەیبا بۆ ناو منداڵە برسی و چاو بەگریانەکانی. دەرگاکە دادەخا، قۆڵی مەسیح دەگرێ و هاواردەکا: (مەولا، بڵێ دەبێ ڕەفتارمان بەرامبەر قەیسەر چۆن بێ؟ مافی ئەو چییە کە بیدەینێ و مافی ئێمە چییە کە لێی بسەنین!)

جحێڵەکە بێدەنگ بوو. هەناسەی تەنگ ببوو. لێکدا لێکداش بەدردۆنگیی دەستی بەتوندیی بۆ پێش و دوا دەبرد.

پرسیم: "ئەدی باشە وەڵامی مەسیح چ بوو؟"

دوا ئیماندار بەترسەوە سەرنجێکی لە دەوروبەری خۆی دا و وەڵامی دامەوە: "نازانم. هێشتا نازانم. وردتر بڵێم لەمە زیاتر نازانم!" وای گوت و خۆی هاویشتە سەر ئەسکەملێکی هەڵوەشاو. دەموچاوی نایە نێوان هەرتک دەستی و ناڵە ناڵ پرسیی: "بۆچی؟ بۆچی؟"

لە فیکرەوە چووم کە ئەوەتا ئەمیش دەپرسی و چ وەڵامێکی دەست ناکەوێ. گومانم هەیە لەوەی مەسیح توانای وەڵامدانەوەی هەبێ. ئەدی چۆنە لە لینین بپرسی!

گوتم: "بۆچیی لە لینین ناپرسیت؟" بێئەوەی خۆم بمەوێ ئەم قسەیە بەتووڕەیی لە زارم هاتەدەر.

– لێم پرسیوە.

– باشە، ئەدی وەڵامی چ بوو؟

– "کرێکارانی دونیا یەککگرن!" بەتووڕەیی هەستامە سەرپێ و هاوارم کرد: ڤیلادیمێر ئیلیچ من لەبارەی ڕۆحەوە دەپرسم، لەبارەی خوداوە، لەبارەی نەمرییەوە!

– ئەدی دوایی؟

– لینین شانی هەڵتەکاند و پێکەنی. لەژێر لێوەوە گوتی: هەی بۆرژوایی... وای گوت و قونە سیغارەکەی بەپێڵاوەکانی کوژاندەوە.

جەنگەڵ گەورەیە، با لەبار
دەی کەوانەکەت هەڵگرە، ئەی (بی کۆ) بچۆ پێش
لێرەوە، لێرەوە، لێرەوە، لەوێوە
بەراز، کێ بەراز دەکوژێ
ئەی بێ کۆ، بێ کۆی هەژار
ئەی بێ کۆ، ئەی بێ کۆی هەژار
بەڵام کێ دەیخوا، ئەی بێ کۆی هەژار
دەی لەت لەتی کە، خۆت ناوسکەکەی دەخۆیت
بۆم! بۆم! فیلێک تلی دا لەسەر ئەرز
کێ کوشتی؟ بێ کۆ
ئەی بێ کۆی هەژار،
کێ عاجە گرانبەهاکانی بۆ خۆی دەبا؟

ئارام گره بێ کۆ، کلکیت بەردەکەوێ!
گۆرانیی گرگنەکان

*

بە مرووری زەمەن هەستم دەکرد، سیحری نهێنیئامێزی ڕوسیا زیاتر و زیاتر لە ناخمدا ڕۆ دەچێ. دیمەنی زستانی قوتب تاقە دیمەنێک نەبوو ئەفسوونی دەکردم، هەروا دیداری یەکەمینیشم نەبوو بەژیانی سلاڤیا. خەڵک، کۆشکەکان، کڵێساکان و ترویکا[*] و بۆلالایکا[**] و سەماکانی دەوروبەرم– بەڵکو شتێکی تر بوو، شتێکی قووڵتر و نهێنیی ئامێزتر. ئاخر لێرە، لەم کەش و هەوا ڕوسیاییەدا، هەستم دەکرد کە هەردوو هێزە بنەڕەتی و دونیازاکە، بەشێوەیەکی کراوە و ئاشکرا لەنەبەردان. فەزای جەنگ لە دەوروبەرتا هێند لە قووڵاییترا ڕۆدەچوو، کە ئیدی خۆشیت با و ترشیت با دەبوو خۆت بۆ ئامێزی یەکێ لەو دوو هێزە هاویشتبا و جەنگیبایت. ئەوەی من لەم بوونە کەمخایەنەی خۆدا چەشتبووم، لێرە لەسەر زەمینی بێ سنووری ڕوسیادا، ترسناک و بێبەزەیی بینیم. هەمان نەبەرد بوو بەهەمان دوژمنگەلی ئەزەلییەوە: ڕووناکی و تاریکیی. بەم پێیە هێور هێور لەگەڵ ململانێی ڕوسیادا یەکانگیربوو. ڕزگاریی ڕوسیا، بووە ڕزگاریی منیش. لەبەرئەوەی ڕووناکیی یەکێکە و کەرت ناکرێ، لەهەر کوێ ئەم سەرکەوێ یان تێکبشکێ، ئەوا لە ناخی تۆیشدا سەردەکەوێ یان تێکدەشکێ.

لەو ساتەوەختەی کە دواجار بەم ناسنامە ناوەکییە گەیشتم، چارەنووسی ڕوسیا بووە چارەنووسی من. لەپاڵیدا دەجەنگیم و ئازارم دەکێشا. هەنووکە لە مۆسکۆ هەستم بەهەناسە تەنگیی دەکرد و بڕیاری ڕۆیشتنم دا تا هەموو ئەم گۆڕەپانە گەورەیە ببینم– هەر لە (مورماتسک) ەوە لە ئۆقیانووسی بەستەڵەکی باکوور تا بوخارا و سەمەرقەند. لە لینینگرادەوە تا ڤیلادیڤوستوک– لە هەر کوێیەک کە دوژمنان و هاوپەیمانەکانی ئەووەڵین کەوتبوونە وێزەی یەکدی.

هەر ئینسانێک خاچی خۆی وا بەکۆڵەوە. هەر گەلێکیش بەهەمان شێوە. زۆرینە

(*) گالیسکەی ڕوسیایی کە سێ ئەسپ ڕایدەکێشێ. و. ع

(**) ئامێرێکی مۆسیقایی ڕوسییە و لە گیتار دەچێ. و. ع

تا ساتەوەختی مەرگ خاچەکەی خۆیان هەروا بەشانەوەیە و چ کەسێک نییە لە خاچیان بدا. بەختەوەرە ئەو کەسەی لەخاچ دەدرێ، چونکە تەنێ ئەوە کە لەزەت لە هەستانەوە دەبا. ڕوسیاش خەریک بوو لەخاچ دەدرا. کاتێ بەکۆمارە جیاجیا و بەگوندەکانیدا دەگەڕام، لە سەرسامییەکی پیرۆزدا لەرز دایدەگرتم. هەرگیز بەرخۆدان و عەزابێکی ئاوهام، هەرگیز ئومێدێکی ئاوهام بەسەر خاچەوە نەدیتبوو. بۆ یەکەمین جار پەیم بەوە دەبرد کە چەند زەحمەتە بۆ ئینسان بڕیار بدا هەنگاوێک بۆ تێکوپێکشکاندنی ئەڤینی پێشووی، خوداوەندی پێشووی، داب و نەریتی پێشووی بچێتە پێش. گەرچی هەموو ئەم شتانە ڕۆژێک لە ڕۆژان ڕۆح بوون و بەرەو هەڵگژان هانیان داوە، بەڵام بەمرووری زەمەن بوونەتە ماددەیەکی قورقوشمیی و لەنیوەی ڕێگەدا کەوتوون. هەنووکەش لەبەردەم تێپەڕینی هەناسە خوڵقێنەرە نوێکاندا ببوونە لەمپەر.

ملیۆنەها موژیک بەرگرییان دەنواند. حاڵیی نەدەبوون و نەیاندەویست ڕزگاربن. بزماریان گرتبوو بەدەستەوە و بە(دایک)دا دایاندەکوتی. کارکردن لەسەر ڕووی خاک، نەوە دوای نەوە کردبوونییە خاک و ڕقیان لە بلێسە دەبۆوە. کرێکارانی برسی و بریندار – هەموو لە بلێسە – جەماوەری ڕەشە خەڵکەکەیان گا بەزەبروزەنگ و گا بەمیهرەبانییەوە هان دەدا تا خۆیان بەڕێگەی ڕزگارییەوە پێوەست بکەن. میللەتانی دونیاش ــ هێور و تێر – بەدەوری ئۆردوگای ڕوسیادا، بەدەوری ئەو شوێنەدا کە ڕووناکی و تاریکیی تێدا کەوتبوونە گیانی یەکتر، ڕاوەستابوون. بەپێکەنینەوە دەیانگوت:(تەواو! ڕوسیا تەواو!) ئاخر ئەو زرنگ و تێرانە هەرگیز ناتوانن لەهێزە نادیار و ژیانزاکانی لەخاچدان بگەن. بەڵام وەک مەسیح دەڵێ: بۆ ئەوەی دەنکە گەنمێ ببێتە گوڵە گەنم، دەبێ بەئەرزدا ڕۆچێ و بمرێ. ڕوسیاش بەهەمان شێوە– وەک دەنکە گەنمێک، وەک فیکرێکی مەزن – گینگڵی دەدا و ڕەنجی دەکێشا.

لە یەکێ لە ئینجیلە ئەپۆکرینپیاکاندا[*] باسی ئەوە دەگێڕدرێتەوە کە چۆن

(*) ئەپۆکرپیا: جگە لە چوار ئینجیلەکە، ژمارەیەک ئینجیلی تر هەن کە نووسینیان نەدراوەتە پاڵ کەسێکی دیاریکراو و جێی متمانەی پروئستانتەکان نین. ئەم ئینجیلانە لە کتێبی پیرۆزدا بەناونیشانی ئەپۆکریپا هاتوون. و. ف

یۆحەننا، ئەو حەوارییە ئازیزە خەونێکی سەیر دەبینێ کە بەگریانەوە لەبەرامبەر لەخاچدراودا ڕاوەستاوە. خاچەکە لەتەختە دروست نەکراوە، بەڵکە لە ڕووناکیی. لە بەرامبەریشیدا لەخاچدراو تاقە کەسێک نییە، بەڵکو هەزاران پیاو و ژن و منداڵە و چتاقیشیان دەناڵێنن و دەگرین. ئیدی حەواریی ئازیز لەرز دایدەگرێ و ناتوانێ هیچ کام لەو ڕوخسارە بێ ئەژمارانە جوێ بکاتەوە. خەڵکەکە بەردەوام ڕادەکەن و دیارنامێنن. ژمارەیەکیان بۆ جاری دووەم دەگەڕێنەوە. پاشان لەناکاوێکڕا هەموو دیارنامێنن و جگە لە(هاوار) چ شتێکی تر بەلەخاچدراوی لەسەر خاچەکە نامێنێتەوە.

ئەم خەونە ئەوڕۆکە لەبەردەمماندا شەپۆلانێتی. بەڵام ڕزگارکەری ئەوڕۆ تاقە ئینسانێک نییە، بەڵکو سەراپای میللەتێکە. تەواوی ڕوسیا، ملیۆنەها ژن و پیاو و منداڵ لە خاچ دەدرێن و ئازار دەچێژن، دیارنامێنن و هەڵدەقوڵێنەوە. ناتوانیت ڕوخسارێکی دیاریکراو بناسییەوە. بەڵام لەنێو ئەم لێشاوی مەرگەدا، تەنی (هاوار)ە کە دەمێنێتەوە.

چ شتێکی تر پێویست نییە. چۆنێتی ڕزگاربوونی سەرلەنوێی دونیا ئاوهاییە. ئەمە واتە دیتنەوەی پاساوێکی تر بۆ ژیان. چونکە پاساوە کۆنەکە گوڕی مانەوەی تێدا نەماوە و ناتوانێ بونیادی بەرزی ئینسان بەسەر شانەوە هەڵگرێ. خۆش بەحاڵی کەسێک کە هاواری زەمەنی خۆی دەبییەت. ئاخر هەر زەمەنێک هاواری تایبەت بەخۆی هەیە و دەبێتە هاوکاری. تەنها ئەو کەسەیە دەتوانێ ڕزگاریی بەدەست بهێنێ.

ئێمە لە زەمەنی خۆماندا دەژین و دواجار نایبینین. بەڵام ئەگەر فیکری نوێ کە ئەوڕۆکە لە لەخاچداندایە، کڵپە بسەنێ و دونیا نوێ کاتەوە، ئەوا ئەوکات ئێمە دەچینە بازنەی یەکەمی ئاگرەوە. دوای چەند سەدەیەک ڕەنگە ئەم سەدەیەی ئێمە بەسەدەکانی ناوەڕاست ناوببرێ نەک ڕێنیسانس. سەدەکانی ناوەڕاست، بەدەربڕینێکی تر واتە تافی ڕاوەستان. شارستانییەتێک دەکوژێتەوە و هێزە خوڵقێنەرەکانی لەدەست دەدا و دەڕمێ. هەناسەیەکی نوێ، کە لەسینەی چینێکی نوێدا پۆنگی خواردۆتەوە، بەئەڤین و توانا و باوەڕەوە شارستانییەتێکی نوێی پێ ڕۆدەنرێ.

خوڵقاندنی ئەم شارستانییەتە نوێیە شتێکی ڕەها و وەدیهاتوو نییە. ئاخر لەکاری داهێنەرانەدا چ شتێک نییە پێشوەخت ڕەها و وەدیهاتوو بێ. دەشێ ئایندە کارەساتێکی لەخۆدا هەڵگرتبێ، دەشێ سازشێکی ترسنۆکانەش بێ، بەڵام هەمدیس دەشێ سەرکەوتن بێ بۆ هەناسەی ئەفرێنەر. بەم پێیە ئەم قۆناغە ڕاگوزەرییەمان قۆناغێکە کە تیایدا ژانی لەدایکبوونی شارستانییەتێک ئەزموون دەکەین کە لە تافی لەدایکبووندایە.

چ شتێک پێشوەخت ڕەها و بڕیاردراو نییە. بەم بەڵگەیە، هەر گەلێک، هەر تاکێک لەم زەمەنە مۆڵەق و شێوە نەگرتووەدا، بەرپرسیارییەتێکی گەورە، بەرپرسیارییەکی گەورەتر لە پێشووی لەسەر شانە. لەم قۆناغە مۆڵەق و پڕ لە ئەگەرانەشدایە کە بەهای بەشداربوونی گەلێک یاخۆ تاکێک شتێکە لە پێوانە نایەت.

کەواتە ئەرکی ئێمە چییە؟ ئەرکی ئێمە ئەوەیە وردبینانە ئەو ساتەوەختە مێژوو ییە دیاری کەین کە تیایدا دەژین. هۆشیارانە توانا بچووکەکانمان لە شەڕێکی دیاریکراودا بخەینەگەڕ. هەر چەندێک لەگەڵ تەوژمی پێشڕەودا هاوئاهەنگ بین، هێندە دەتوانین یارمەتی ئینسان بدەین لە هەڵگژانی سەخت و نادڵنیا و خەتەرناکیدا ڕووەو ڕزگاریی.

*

کاتێ سەردانەکەم کۆتایی پێ هێنا و چەند ڕۆژێک لە بوخارا مامەوە تا بحەوێمەوە، هەستم دەکرد دوای سەرما بێڕوحمەکەی سیبریا، دواجار هەتاوێکی دڵڕفێن بڕبڕەی پشت و ڕۆحم گەرم دادێنێ. دەمەونیوەڕۆ گەییبوومە ئەوێ. گەرما بەتین بوو، بەڵام جاددەکان ئاوڕشێن کرابوون و هەوا بۆنی یاسەمینی لێ دەهات. موسوڵمانان بەمێزەرە ڕەنگاوڕەنگەکانی سەریانەوە لەژێر کەپرەکاندا دانیشتبوون و شەربەتیان هەڵدەقوڕاند. جحێلانی قەڵەو بەکراسی قۆپچە ترازاوەوە لەسەر ئەسکەملێی بەرز لە چاخانەکاندا دانیشتبوون و گۆرانی بەسۆزی خۆرهەڵاتییانەیان دەچڕی. بێ ئەندازە هەستم بەتینوێتی و برسێتیی دەکرد. کاڵەکێکم کڕی و لەژێر سێبەری مزگەوتی (گوک قوببە)(*)ی بەنێوبانگدا دانیشتم. کاڵەکەکەم لەسەر ئەژنۆ

(*) گوک وشەیەکی تورکییە، واتە شین. و. ف

دانا و قاشم کرد و کەوتمە خواردنی. بۆن و شیرینییەکەی بۆ ناو ئێسکم ڕۆچوو. لە گوڵێکی ژاکاوی ڕێحان دەچووم. لە فێنکایی کاڵەکەکەدا غەرق بووم و گیانێکی تازەم تێ هاتەوە.

کیژێکی چکۆڵەی حەوت ساڵان بەبەردەممدا تێپەڕی. پرچی هۆنیبۆوە و لەدواوە بەژمارەیەکی زۆر قردێلەی زۆر بچووک پۆشرابوو کە سەدەف یان زەنگیانەی شین یاخۆ هیلالێکی چاوەزاری بە هەر یەکێکیانەوە کردبوو. کاتێ ئەو کیژە بەبەردەممدا تێپەڕی، سمتی وەک سمتی ژنێک دەلەرییەوە و هەوا تەژی لە بۆنی میسک دەبوو.

لای نیوەڕۆ، مەلای ڕیش سپی و مێزەری سەوز بەسەر ڕووەو ئاسمان دەستی نایە پەنا گوێی و ئەوجا بەدەنگێکی خۆش و جەهوریی کەوتە بانگکردنی ئیمانداران بۆ نوێژ. لەوکاتەیدا کە مەلا بانگی دەدا، لەقلەقێک لە زەریاچەی ئەو هەوا گەرمەدا سەوڵی لێدەدا و لەسەر قاچێک بەسەر نووکی منارەکەوە نیشتەوە.

دانیشتم و پراوپڕی گوێم دەمژنەفت و پڕاوپڕی چاوانم دەمبینی. لەزەتم لە کاڵەکە بۆندار و شیرینتر لە هەنگوینەکە دەبرد. بەختەوەریی دایگرتم. چاوانم لێکنان بەڵام لەترسی ئەوەی نەبا خەوم لێ بکەوێ و تەواوی ئەم بەختەوەرییەم لەکیس بچێ، چاوانم کردنەوە. (ریجستان) گۆڕەپانی بەناوبانگی بوخارا لەبەردەممدا چۆڵ وهۆڵ. ڕۆژێک لەڕۆژان، هەموو بەهارانێک، لەسەرزەمینە موسوڵمان نشینەکانەوە زیارەتکارانی دێوانە دەرژانە ئەم شارە و حەسەن و حوسەینیان دەلاواندەوە. قافڵەکانی داوودەرمان، سێو، خورما و سۆزانیگەلی پیرۆز دەگەیشتن. جحێڵان بەسەر ئەسپی سپی و کۆتری سپی بەدەستەوە دەهاتن. سەریان تاشراو و خۆڵەمێش و کا لێدراو. لەدوای ئەوانەوە ئیمانداران کفن پۆش و فێگرتوو کە شمشێریان دەدا لە کەللەی خۆیان تا خوێن بەسەر ڕیش و سمێڵ و کفنەکانیاندا چۆڕاوگەی دەبەست. چل ڕۆژ و چل شەو پرسەیان دەگرت و دەیانلاواندەوە: حەسەن! حوسەین! حەسەن! حوسەین! پاش ئەوە کە هێشتا تازیەدار و شەلاڵ لەخوێن بوون، لەژێر درەختە شکۆفە کردووەکاندا ڕادەکشان و سۆزانییە پیرۆزەکانیان لەخۆیان دوور دەخستەوە.

بەڵام گۆڕەپانی ڕیجستان، هەنووکە چۆڵ و هۆڵ و مزگەوتە سەیرە

ڕەنگاوڕەنگەکەش نیوە وێران. خەڵکەکە ببوونە تارمایی. کەڵەباب خوێندبووی و ئیدی ئەوان ڕەویبوونەوە.

ئەرێ ئینسان ئەو هەموو شێتگیرییە مەلەکوتییە و ئەو هاتوبات و تازیەدارییەی ئاراستەی کێ دەکرد؟ ئاخۆ مەبەست لەوە چ بوو؟

ڕۆحم لێوڕێژ لە تاڵ وتفتیی بوو. ئیدی لە زیندووکردنەوەی مردووان شەکەت ببووم. جا بۆ ئەوەی بتوانم بنووم و لێیان هەڵبێم، چاوانم لێکنان. خەونێکم دیت. لە خەونمدا، دوو لێوی پڕ لە ئاژاوە، دوو لێوی ژنانە، بەبێ ڕوخسار بەفەزاوە بوو. کەوتە جووڵە و دەنگێکم ژنەفت: "خودای تۆ کێیە؟" بێ سێو دوو وەڵامیم دایەوە: "بووزا !" بەڵام لێوەکە هەمدیس کەوتە جووڵە: "نا، نا. ئیپافۆس!(*)"

به گوژمێک هەستامە سەرپێ. هەموو ئەو خەم و خەفەتەی کە لەسێ مانگ لەوەوبەرەوە لە تاریکاییەکانی زەینمدا لە جووڵە دابوو، ئاشکرا بوو. دەرگای ناخم کرایەوە و بینیم. لە تەواوی ئەو ماوەیەدا، وەک ماری ناو درک لە ئازار و تەقەللادا بووم تا بتوانم کاژ فڕێدەم و کاژێکی نوێ بپۆشم. بێئەوەی بزانم بۆ، ئازارمدەکێشا. هەنووکە ئەم خەونەم بینیبوو: بووزا لە جلکی کۆندا و ئیپافۆس لە جلکی نوێدا.

ئیپافۆس، خوداوەندی تەماس کە جەستەی بەلاوە باشترە لە تارمایی و وەک گورگی حەکایەتەکان بۆ تێرکردنی ورگی چاوەڕێی بەڵێنی ئەوانیتر نییە. نە متمانەی بەچاو هەیە و نە بەگوێ. گەرەکییەتی لەمس بکات، دەست لە ئینسان و خاکەوە بدا، هەست بکات گەرمای ئەوانە ئامێتەی گەرمای جەستەی دەبێ، هەست بکا ئەوانەی لەگەڵدا یەکانگیر بوون. تەنانەت دەیەوێ ڕۆحیش بکاتە جەستە تا بتوانێ دەستی لێوەبدا. خوداوەندێک کە لەهەموو خوداوەندەکانی تر زیاتر جێی متمانەیە و لە هەمووشیان کردەترە. ئەو خوداوەندی کە بەسەر ئەرزدا هەنگاو دەنێ و ئەرزی خۆشدەوێ و ئارەزوو دەکا لەسەر شێوەی خۆی دروستی کاتەوە. ئەوە خودای من بوو.

ڕوسیا بێ قسە و بێ هاتوبات موجیزەی خۆی ئەنجام دابوو. وەک مارێک کە هێشتا کاژە نوێیەکەی گەشەی نەکردبێ، سەرمایەتی و دەخزێتە بەر هەتاو تا گەرم

(*) بەتەماسێکی زیۆس (ئایۆ)ی بۆ مرۆڤ گەڕاندەوە و لە ئیپافۆس بوو. وی کوڕی تەماسە. و. ع

دابێ. ڕۆحی منیش هەر وەک ئەو مارە خزابووە بەر هەتاوی نوێوە. کاتێ وەئاگا هاتمەوە، ئیدی ئەو کەسەی جاران نەبووم. چونکە پێشتر نەمدەزانی و هەنووکە دەمزانی. لێکدا لێکدا لەخۆم دەپرسی: ئاخر چۆناوچۆنی خەون دەتوانێ ژیانی ئینسان بگۆڕێ؟ منیش وەڵامیم دەدایەوە: ناتوانێ، بەڵکو تەنها ڕایدەگەیەنێ کە گۆڕانێک بەڕێوەیە!

ئەرێ ئینسان هەوڵە شێتگیرەکانی ئاراستەی چ شتێ دەکات؟ ئامانجی چییە؟ جاران زەردەخەنەیەکم دەهاتێ و وەڵامم دەدایەوە: زنجیرەیەک وەهم. دونیا بوونی نییە، زوڵم و برسێتی و شادومانیی و خەم و هەوڵ هیچیان نین. هەموو شتێ تارماییە و بەفوویەک دەڕەونەوە!

بەڵام ئەلعان، لێوڕێژ لە ئارامیی بەگوژمێک هەستاومەتە سەر پێ. تاریکیی خەریکە شان لەسەر گۆڕەپانی ڕیجستان دادەدا. سەرم هەڵبڕی: مەبەست چییە؟ مەپرسە! کەس نازانێ، تەنانەت خوداوەندیش نازانێ، چونکە ئەویش لەگەڵ ئێمەدا دەچێتە پێش. ئەویش لەگەڕاندایە و ژیانیشی وا لە خەتەردا. ئەویش خۆی بۆ بەرخۆدان سازداوە. برسێتی و زوڵم وان لە دڵدا، ئاپۆرەیەک تاریکیشیی تێدایە. ئەو شتانەشی دەیانبینی تارمایی نین. هەرچەندێک فوو بکەیت، ناڕەونەوە. ئەوانە گۆشت و ئێسکن. دەستیان لێوە بدە، بوونیان هەیە. ئەدی مەگەر هاوارێک لە فەزادا نابیەیت؟ ئەوانە هاوار دەکەن. هاواری چ دەکەن؟ یارمەتیی. ئەی هاواری کێ دەکەن؟ هاواری تۆ. هاواری هەموو ئینسانێک. هەستە سەرپێ. ئەرکی ئێمە پرسیارکردن نییە، ئەرکی ئێمە دەسخستنە نێو دەستی یەکتر و هەڵگژانە بەرەو میعراج.

*

لە کۆتایی ئەو سێ مانگەدا، کاتێ لە گەڕانەوەمدا بۆ گریکستان هەمدیس لە بەرلین و پاشان لە ڤیێنا لامدا، دونیا گۆڕابوو. نا، دونیا نا، بەڵکو چاوانی من. سەماگەلی برۆنزیی، موزیکی وەحشییانەی مۆدێرن، ژنان و پیاوانی ڕەنگ و کرێم لەخۆداو، زەردەخەنەی بڕندە و سووکایەتیپێکەر، هەوەسی زێڕ و ماچ، تەواوی ئەو شتانەی کە پێشتر بەلامەوە سەیر و وورووژێنەر بوون، هەنووکە مایەی ترس و دڵ تێکەڵاتنم بوون. دەمبینی ئەوانە پەیکگەلی شوومی مەرگ بوون. بۆنێکی ناخۆش

لەهەوادا بڵاو ببۆوە و پێدەچوو دونیا بگەنێ- هەڵبەت سەدوم و گمۆرەش هەمان بۆنی گەنیویان هەبووە.

(بۆمبای)یش بەر لەوەی ببێتە خۆڵەمێش ئاوها بۆنێکی لێ هاتووە. شەوێکیان بەشەقامە ڕووناکەکانی ڤیێنادا دەڕۆیشتم کە جمەی لە ژن و پێکەنین دەهات. هەستم دەکرد کوتوپڕ هەمدیس شاری بەنەفرەت بوو لە زەینمدا وەدیاردەکەوێتەوە. یەکەمین جار کە (بۆمبای)یم بینی، زۆر جحێڵ بووم و ئەوکات نەمدەتوانی ئەو پەیامە هەڵگۆزم کە بۆ ئێمەی پێبوو. هەروەها لە دوویشی نەگەڕام. ئاخر ئەوکات بەئەقڵمدا نەدەهات کە دەشێ ڕۆژێک لەڕۆژان چارەنووسی بۆمبای ببێتە چارەنووسی ئێمە. ئەوکات دونیا هێشتا لەپێش چاوانمدا تۆکمەو پتەو، خۆی بەشانی مەسیحەوە گرتبوو. بەڵام ئەی ئێستا؟ بڕیارم دا لەگەڕانەوەدا جارێکی تر بۆمبای ببینم.

ئاسمان کەمێک هەور بوو. گژوگیای بەهاریی بەر دەرگا و حەوشەکانی پۆشیبوو. شەقامەکان چۆڵ و هۆڵ و جێ مەیل و ئارەزووی من بوون. بەتاقی تەنێ و بەفیکەکێشانەوە لە شاری چۆڵدا کەوتمە پیاسە.

خانووەکان بێ دەرگا و بێ خاوەن لەسەرپشت بوون. مەیخانەکان، پەرستگەکان، شانۆ و حەمامەکان هەموو چۆڵ. بەڵام هێشتا وێنەی سەماکەری ڕووت و فریشتەکانی ئەڤین، بەنیگای گێلانەوە، وێنەی کەڵەباب و سەگ و وێنەی ئابڕووبەری پەیوەندیی سێکسواڵی نێوان ئینسان و ئاژەڵان، بەڕەنگێکی تاریک بەسەر دیوارەکانەوە مابوو.

لەناکاوێکڕا دەنگێک لەگوێما زرنگایەوە:(ئومێدەوارم خودا گوڕی ئەوەم بداتێ لە پاریس و لەندەن بەڕێگەدا بڕۆم و لەگەڵ هاوڕێیاندا بەڕووسی بئاخڤم!) لەرز دایگرتم. تەزووی نوقلانەیەکی ترسناک بەبڕبڕەی پشتمدا تێپەڕی.

ئەمبارەکانی بۆمبای پڕ، ژنەکانی برۆنزیی، نەزۆک و تازە حەمامکردوو. پیاوەکانی بێ باوەڕ، شەکەت و گاڵتەجاڕ. تەواوی خوداوەندەکانی نکوڵیکەری خودا – گریکستانیی، ئاسیایی، ئەفریقایی- لەوێدا جمەیان دەهات و وەک ڕەوێک کۆببوونەوە و ناپاکیی بەشێوەیەکی یەکسان دابەش کرابوو. فێڵبازانە پێدەکەنین و ئینسان و دیارییەکانیان دابەش دەکرد. تەواوی شار لەبەر پێی بورکانی (فیۆ)دا

لەسەر پشت ڕاکشاو و بێباکانە لە قاقای پێکەنینی دابوو.

چوومە سەر بەرزاییەک و تەماشام دەکرد. هەنووکە پاش ئەو هەموو ساڵ و ئەو هەموو بەرخۆدانە گەورانە، تێدەگەیشتم. پیرۆز بێ ئەم شارە گوناهکارە بۆ هێنانی ئەم پەیامەی کە دونیا هەمووی (بۆمبای)ە تاوێک بەر لەبورکان. ئاخر کەڵکی ئاوها دونیایەک چییە بەژنانی برۆنزیی و پیاوانی بێ باوەڕ و بەناپاکیی و نەخۆشیی و زوڵم و زۆرییەوە؟ بۆچی ئەو هەموو بازرگانە فێڵباز و خوێڕییە مرۆخۆر و قەشە خودافرۆش و بۆچی ئەم هەموو گەواد و خەسیوانە دەژین؟ بۆچ دەبێ تەواوی ئەم منداڵانە گەورە بن و لە مەیخانە و کارخانە و قەحپەخانەکاندا جێی باوکانیان بگرنەوە؟ تەواوی ئەم ماددەیە لەبەردەم تێپەڕینی ڕۆحدا دەبێتە لەمپەر. تەواوی ڕۆحێک کە ئەم دونیایە ڕۆژێک لەڕۆژان هەیبوو، لەخولْقاندنی شارستانیەتێکی پرشنگداردا، لە فیکر و ئایین و هونەر و پیشە و زانست و دەسکەوتدا خەرجی کرد. ئەم دونیایە هەنووکە گوڕ و هێزی چۆڕبڕ بووە. دەی با هەمەجییەکان بێن و ئەم ڕێگە نوێیە بکەنەوە و گوزەرگەیەکی تر بۆ ڕۆح لێدەن.

ژمارەیەکی هێجگار زۆر لە خەڵکانی چەوساوە و برسی دەبینم کە هێرش بۆ سەر سفرەی پڕ لەخۆراکی خەڵکانێک دەبەن کە هێندەیان خواردووە و هێندەیان خواردۆتەوە خەریکە دەترەکێن. خەون لەو کەسانەدا دەورووژێ کە هێرشەکە دەکەن. بەڵام ئەوانی تر، دانیشتووان، کوتوپڕ هاتوبات دەبییەن و ئاوڕدەدەنەوە. لە سەرەتادا پێدەکەنن، بەڵام پاشان ڕەنگیان دەپەڕێ، بەنیگەرانیی سەردادەگرن و تێدەگەن. تێدەگەن کە کۆیلە و خزمەتچییەکان، جوتیار و کرێکار و پێپەتییان شۆڕشیان هەڵایساندووە. ساتەوەختی پیرۆز! مەزنترین دەسکەوتەکانی فیکر و هونەر و کار، لەمیانەی زەمەنەکانی هەڵگژانە پڕ مەترسییەکانی ئینساندا وەدی هاتوون.

گەورەپیاوان بۆ بەرەنگاریی لەدەوری یەکدی کۆدەبنەوە و بەرەنگاریی دەنوێنن. بەڵام تەواوی هێزی جووڵەی سەردەمی ئێمە لە دژیانە. ئەوانە خواردوویانە و خواردوویانەتەوە و شارستانییەتیان ڕۆناوە و هێز و توانایان چۆڕ بڕ بووە. ئیدی ساتەوەختی وەدیهێنانی دوا شێوازی وەزیفەیانە: دەبێ مەحف بن!

هەر کە سفرەی نوێ ڕاخراو خۆراکی لەسەر دانرا، کۆیلەکان وردە وردە ڕووەو

قەڵەو بوون دەچن و ئیدی لە حەژمەت تێریی دەترەکێن. جەماوەرێکی زۆرلێکراوی تر لە خاکەوە سەر دەردێنێ و برسێتیی و خەونیش، هەردوو ژەنەراڵەکەی ڕۆح لە تەکیاندا. هەمدیس ڕێگە شەق دەکرێ. ئیدی ئەم ڕیتمە، بەبێ وچان تا ئەبەد درێژەی دەبێ.

ئەمە یاساکەیە. تەنێ لەم ڕێگەیەوەیە کە ژیان دەتوانێ خۆی تازە بکاتەوە و بەرەو پێش بچێ. تەواوی ئەندامە زیندووەکان (فیکر و شارستانییەتەکان ئەندامی زیندوون) هەست بەم پێداویستییە ناوەکییە بەگوژمە دەکەن، لەودیو ئەوەوە ئەم ئەرکە هەست پێدەکەن کە لە دەوروبەری خۆ و بەپێی توانای خۆ وەری بگرن و هەزمی کەن و گەر توانییان حوکمی دونیا بکەن. ئاخر فیکری نوێ برسیترین و دزێوترین گیانەوەرە.

بەڵام لە هەمان کاتدا، یاسایەکی تر دەکەوێتە کار: یاسایەکی بێبەزەیی کە هەرچەندێک ئەندامی زیندوو ئەرکی خۆی لە پاوانخوازی و فەرمانڕەوایی کردندا بەئەنجام بگەیەنێ، بەهەمان ڕادە و زیاتریش لە هەڵدێرانی نزیک دەبێتەوە. دەشێ غروور تاقە گوناهێک بێ کە هاوسەنگی جیهانیی بەگوناهێکی گەورە دادەنێ و نایبەخشێ. کامڵبوونی دەسەڵاتی ئەندامێک، وێرانبوونی حەتمی ئەو ئەندامەی لێ دەکەوێتەوە.

ئەم حەقیقەتە پەی پێ نەبراوەش هەیە: تەواوێک بەهۆی ئەوەوە کە ئەندامی زیندوو ئەرکی خۆی بەجێ هێناوە، نابووت دەبێ. خۆ گەر ئەرکەکەی نەگەیەنێتە کۆتایی، کاتێکی زیاتر درێژە بەژیان دەدا، بەبێ ئەوەی ببێتە ئەزیەت بۆ خەڵکانیت ر و بێ ئەوەش کە خەڵکانی تر ببنە مایەی نەفرەت بۆ ئەم.

وا پێدەچێ ئەم ئەرکە ڕووخێنەرە لە دڵی هەر ئەندامێکی زیندوودا شاراوە بێ تا ئەو کاتەی ئیشی خۆی تەواو و بێ کەموکوڕیی بەئەنجام دەگەیەنێ. یارمەتی دەدا لە دیار نەماندا تا نەبا ببێتە لەمپەر لەبەردەم ئەندامێکی زیندووی تردا کە دەستی ناڕەزایی هەڵبڕیوە و ئەمیش گەرەکییەتی بەنۆرەی خۆی حوکمی دونیا بکات. پێدەچێ چالاکییەکی مەزن و ڕووخێنەر لە هەموو گەردیلەیەک لە گەردیلەکانی ژیاندا هەبێ. وەک بڵێی هەموو گەردیلەیەک جەسارەتی ژیانی لەشێوە سەراپاگیرییەکەیدا

هەبێ و لە هەر ڕووبەڕووبوونەوەیەکدا ئامادەی تەقینەوە بێ. ژیان لەم ڕێگەیەوە پەرۆشییە ناوەکییەکانی خۆی ئازاد دەکا و بەرەو پێشەوە دەچێ.

ئەم یاسایە لە سەرەتاوە زاڵمانە خۆدەنوێنێ و تووڕەمان دەکا، بەڵام گەر دانەوینەوە و وردتر بنۆڕین، ئەوا لێوڕێژ لە ستایش دەبین. بە بەرەکەتی ئەم یاسایە هێزی وەحشیی قودرەتی باڵای خۆی لەدەست دەدا. ئینسانی بەدەسەڵات ئیدی دەسبەرداری لەخۆباییبوون دەبێ، چونکە لەکاتێکدا ئەم یاسایە هاوئاهەنگیی وی هان دەدا کە دەسەڵاتی خۆی تا دواسنوور بەکاربێنێ، لەلایەکی ترەوە وەبیری دێنێتەوە کە هەر ساتێک لە خزمەت بە(هەموو)دا بەرەو پێش دەچێ، بەرەو فەنابوونی خۆی بەرەو پێشەوە دەچێ.

ڕابەرە بۆڵشەویکەکان ئەمە نازانن و ناشبێ بیزانن. چارەنووس چاویانی بەستۆتەوە تا نەهێڵێ بزانن کوێوە دەچن. ئاخر گەر ببینن ئەوا تین و تاویان دادەمرکێ.

ئەز دەجەنگم تا تەواوی بازنەی چالاکیی ئینسان بەوپەڕیی توانامەوە لەپێوەبدەم. تا پێشبینیی بکەم کە کام (با) یە هەموو ئەم شەپۆلە ئینسانییانە بەرەو ژوور ڕادەماڵێ. بەسەر ئەو سەردەمەدا دادێمەوە کە تیایدا دەژیم– ئەو هیلالە ورد و هەست پێ نەکراوەی کە بازنەیەکی بەرفەراوانی هەیە. هەوڵ دەدەم لە ئەرکی ئەمڕۆ گۆشەنیگایەکی ڕووناک بەدەس بێنم. دەشێ ئەمە تاقە ڕێگەیەک بێ کە ئینسان لێیەوە بتوانێ شتێکی نەمر لە ساتەوەختی تێپەڕی ژیانی هەڵگرێتەوە. نەمر لەبەر ئەوەی هاوئاهەنگە لەگەڵ ڕیتمی نەمر.

بەقووڵیی هەست بەوە دەکەم کە ئینسان بەخۆسپاردنی بە هەوڵ، لە کانزاوە بۆ ڕووەک و لە ڕووەکەوە بۆ ئاژەڵ و لە ئاژەڵەوە بۆ ئینسان هەڵدەگژێ و پاشان لە پێناوی ئازادیدا تێدەکۆشێ. ئاخر تێکۆشەر لە هەر سەردەمێکی چارەنووسسازدا قلافەتێکی نوێ لەخۆ دەگرێ.

ئەمڕۆ ڕابەری پرۆلیتاریای ڕاپەڕیو، داوای داد و بەختەوەری و ئازادیی دەکات. دروشم دەداتە هاوڕێکانی و هانیان دەدات. کەچی چ کەسێک ئەو نهێنییە ترسناکەی لا نییە کە داد و بەختەوەری و ئازادیی زیاتر و زیاتر دوور دەکەونەوە.

زۆر شیاو و بەبەهایە گەر هەموو ئەو کەسانەی لەپێناو ئامانجێکدا دەجەنگن، باوەڕیان بەگەیشتنیان بەو ئامانجە هەبێ و بزانن هەر بەگەیشتنیان، بەختەوەریی سەرانسەری دونیا دادەپۆشێ. لەم ڕێگەیەوە ڕۆح دڵێکی بەهێز دەبینێتەوە و لەپێناو هەڵگژانی بێ کۆتاییدا ئازایەتیی دەیگرێ. مەسەلەکە تەواوێک لەوە دەچێ کە عارەبانچییەک گورزێک ئاڵف لەبەردەم ئەسپەکەیدا دانێ، ئەسپەکەش لەکاتی ڕاکێشانی عارەبانە قورسەکەدا، مل درێژ دەکا و هەوڵ دەدا لاسکێکی لێ بخوا، بەڵام ئاڵفەکە زیاتر لێی دوور دەکەوێتەوە. ئەسپەکە لە هەوڵی گەیشتن بەئاڵفەکەدا بەرەو پێش دەچێ و بەرەو لووتکە هەڵدەگژێ.

ستایشێکی قووڵ باڵی بەسەر بوونمدا کێشاوە. لەنێو ئەم ئاپۆرەی تاریکییانەدا، (هاواری نادیار) بەئاشکرا دەبینم کە هەڵدەگژێ و نەقیزەش لە مرۆڤایەتیی دەژەنێ تا لەگەڵیدا هەڵگژێ. گەر لە سەردەمێکی تردا ژیابام، ئەوا ئەم هاوارەم لەنێو ئاپۆرەی بەگزادە و هاولاتییان و پیشەوەران و بازرگانانی ڕاپەڕیودا دەبینی و دەبوومە هاوپەیمانیان. ئاخر ئینسانەکان کەوتوونەتە داوی شالاوێکەوە کە لەخۆیان بەهێزترە، شالاوێک کە بەرەو سەرێیان ڕاپێچ دەکا و هەر کاتێ شەکەتیش بوون، جێیان دێڵێ و ڕوودەکاتە کەرەستەیەکی خاوی تر کە هێشتا هێز و گوڕی خۆی لەدەست نەداوە.

ئەرکی ئێمەیە کە لە سەردەمی خۆماندا شوێنپێی ئەم هێرشە جاویدانییە هەڵگرین و کۆمەکی بکەین و هاوکاری بین. ئەوڕۆ زۆر لە کۆیلە و برسییان بەداوەوە بوون. ئەوڕۆ زۆریان کەرەستەی خاون. جەماوەر ناتوانێ لەم شالاوە بێبەزەییە بگات. بەگوێرەی زەینی گچکە و هاوگونجاو لەگەڵ خواستە ڕۆژانەییەکاندا، ناوی بچووک بچووکیان لەو شالاوە ناوە.

ناوی بەختەوەریی، یەکسانیی و ئاشتییان بەسەردا بڕیوە. بەڵام (تێکۆشەری نادیار) ئەم وەهمە فریودەرانەی کە جەماوەر دڵی خۆیانی پێ خۆش دەکەن، جێ دێڵێ و توندو بێبەزەییانە دەجەنگێ تا لە ئەقڵ و جەستەکان تێپەڕێنێ و لە تەواوی هاوارەکانی تووڕەیی و برسێتی، پەیامی ئازادیی بئافەرێنێ.

دانەوینەوە و ڕوانین بێ ئەندازە ترسناکە. دەشێ ئەوە زەندەقت بەرێ، چونکە پەی

بەنهێنییەکی ترسناک دەبەیت: نهێنیی ئەوەی (تێکۆشەر) ئینسانی پێ گرینگ نییە، بەڵکو بلێسەی پێ گرینگە کە ئاگر لە ئینسانەکان بەردەدا. ئاخر ڕێڕەوتی وی هێڵێکی سوورە کە کەڵلە سەری ئینسانەکان وەک دەنکە تەسبیح کون دەکات. دەی من شوێنپێی ئەو هێڵە سوورە هەڵدەگرم. لەمیانەی تەواوی شتەکانی دونیادا، تەنێ ئەم هێڵە سوورەیە کە جێگەی گرینگیی پێدانمە، گەرچی هەستیش دەکەم بەکەڵلە سەرمدا ڕەتدەبێ و کونی دەکا و دەیشکێنێ. بەئیرادەی ئازادانەی خۆم ناچاریی قەبوڵ دەکەم.

بەڵام وا باشترە لە سنوورگەلی ئینسانیدا ڕاوەستین، تەنێ لەنێو ئەم سنوورانەدایە دەتوانین کار بکەین و ئەرکی خۆمان ئەنجام بدەین. باشترە ئەولاوەتر نەچین چونکە دەگەینە لێوار و خەرەندیش لەوێدا دەمی داپچڕیوە. دەبێ لەوێدا تەژی لەترس ببین. بووزا، ئەو جادووگەرە مەزنە، ئەوەی کە بە فوویەک دونیا دەرەوێنێتەوە، بەزەردەخەنە ڕقاوییەکەیەوە لەگوێ هەڵدێر ڕاوەستاوە. بەڵام ئێمە نامانەوێ دونیا دیارنەمێنێ. هەمدیس ناشمانەوێ مەسیح دونیا بنێتە کوڵ و بۆ ئاسمانی بگوێزێتەوە. بەڵکو دەمانەوێ دونیا بژی و لێرە لەگەڵماندا تێبکۆشێ. ئێمە دونیامان خۆشدەوێ، تەواوێک وەک گۆزەگەرێک کە گۆزەکانی خۆشدەوێ و حەزی پێیانە. ئاخر چ کەرەستەیەکی تر شک نابەین ئیشی پێ بکەین. بەسەر ئەم هەراوزەنا و هاتوباتەوە، چ کێڵگەیەکی تر شک نابەین تۆوی بکەین و دواتر بکەوینە درەوی.

*

قەوقاز

هێشتا لە ئیتاڵیا بووم کە برووسکەیەکم لە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتییەوە لە ئەسینا بەدەست گەییشت و تیایدا داوام لێ کرابوو گەر قایل بم بەوەرگرتنی پۆستی بەڕێوەبەرێتیی گشتیی ئەو وەزارەتە، ئەوا دەبێ بە سەفەرێکی تایبەت بچمە قەوقاز، بچمە ئەو شوێنەی کە لەوێ سەدان هەزار گرێکستانیی لە خەتەردا بوون. دەبوو ڕێگەیەکم بینیبایەتەوە بۆ گواستنەوەی ئەو خەڵکانە بۆ گرێکستان و ڕزگارکردنیان.

ئەوە یەکەمین جار بوو لەژیانمدا دەرفەتێکی لەو چەشنەم بۆ دەرەخسا کە لەبری

ململانێی لەوە زیاتر لەگەڵ تیۆر و فیکر و مەسیحگەل و بووزاگەلدا، قۆڵی ئیشکردنی لەگەڵ خەڵکانی زیندووی لە گۆشت و خوێن خوڵقاودا لێ هەڵماڵم. خەنیی بووم. ئاخر ئیدی لەو شەڕە بۆکسە وەهمییە شەکەت ببووم. شەکەت ببووم لەم شوێنە و شوێنکردن بەکۆڵێک پرسیار و گەڕان بەدوای وەڵامەکانیاندا. پرسیارەکان هەمیشە خۆیان نزیک دەکردنەوە و وەڵامەکانیش هەردەم جێگۆڕکێیان بوو. پرسیار لەسەر پرسیار، مار لەسەر مار کەڵەکە ببوون و دەستیان نابووە بینم. ئیدی کاتی ئەوە هاتبوو بزانم ئاخۆ کار، کاتێ بەشمشێرەکەی گرێکوێرەکانی ژیان دەکاتەوە، دەتوانێ بەتەنێ وەڵامێک بداتەوە.

هۆیەکی تریش کە هانی دام ئەو مەئمورییەتەم قەبوڵ بێ، دڵسووتانی هەمیشەییم بوو بەگەلە لەخاچدراوەکەم. ئەو گەلەی کە هەمدیس لە چیاکانی پرۆمیسیۆس، لە قەوقاز لە خەتەردا دەژیا. هەمدیس (دەوڵەت) و (زەبروزەنگ) بزماریان بە جەستەی پرۆمیسیۆس، نا، بەڵکو بە جەستەی هەموو گرێکستاندا دادەکوتی و لە چیاکانی گرێکستاندا لە خاچیان دەدا. ئەمە خاچی گرێکستان بوو، هاواری دەکرد. هاواری بۆ خوداوەند نەدەبرد، بەڵکو هاواری بۆ ئینسان و ڕۆڵەکانی دەبرد ڕزگاری بکەن. بەم پێیە، بۆ یەکانگیرکردنی کارەساتەکانی ئەمڕۆ لەگەڵ ئازارە نەمرەکانی گرێکستاندا، بۆ بەرزکردنەوەی هەوراز و نشێوە تراژیدییە هاوچەرخەکان تا ئاستی سمبوڵەکان ئەم مەئمورییەتەم قەبوڵ کرد.

ئیتاڵیام جێ هێشت و لە ئەسینا لامدا. (دە) کەسم هەڵبژاردن کە زۆربەیان کرێتیی بوون و پێکەوە بەرەو قەوقاز کەوتینە ڕێ تا ڕێگەیەک بۆ ڕزگارکردنی ئەو هەزارەها گرێکستانییە بدۆزینەوە. لە باشوور کوردەکان هەر گرێکستانییەکیان گرتبا بزماریان بە پێیدا دادەکوتی. لە باکوور بەلشەویکەکان بەئاگر و تەورەوە بۆیان دابەزیبوون. گرێکیگەلی خەڵکی باتوم و سوخومی و تیفلیس و قارس. ڕووت و برسی و نەخۆش لەو ناوەندەدا گیرۆدە ببوون و چاوەڕێی مەرگیان دەکرد و تا دەهات تەوقی نێو ملیان زیاتر دەهاتەوەیەک. هەمدیس دەوڵەت لەلایەکەوە ڕاوەستاو و زەبروزەنگیش لە لایەکی تر – هاوپەیمانانی ئەزەلیی–.

چ خۆشە ڕۆیشتن بۆ ئامانجێکی سەخت و هاوکارانی چالاک و دڵسۆز بەدەوری

خۆتەوە ببینێت. کەناری گرێکستانمان جێهێشت. بەیانییەکیان کۆستەنتینییە لە ئاسۆوە بەڕەنگێکی کاڵ وەدیارکەوت.

بارانێکی خۆش دەباری. منارەگەلی سپی و دارسەرووگەلی ڕەش، وەکی ئەستونگەی شارێکی غەرقبوو تەمتومانیان شەقار دەکرد. قەدیس سۆفیا، کۆشکەکان و دیوارە نیوە وێرانەکانی پادشایەتیی لەبارانی هێور و نائومێددا بزر ببوون. هەمووان لەپێشی کەشتییەکەدا کۆببووینەوە و هەوڵمان دەدا ڕوانینمان تەمتومانە چڕەکە ببڕێ تا ببینین.

یەکێ لەهاوکارەکانم گوتی: "لەعنەتی لێبێ! قەحپەیە لەگەڵ تورکا دەنوێ!" وایگوت و چاوانی پڕ لە فرمێسک بوون.

ئەوی تر بە چرپە گوتی: "ڕۆژێ دێ دەبێتەوە بە هیی خۆمان!"

بەڵام دڵم چ خورپەی نەکرد. گەر لە هەلومەرجێکی تردا بەم ئاوە ئەفسانەیییەدا تێپەڕیبام، ئەوا زەینم بەحەکایەت و گۆرانی میللیی و ئارەزووە بەتین و تاوەکان کڵپەی دەسەند و هەستم بەفرمێسکی درشت و گەرم دەکرد کە لە پەیکەرەکەی مەریەمی پاقیژەوە دەڕژێتە نێو لەپی دەستم. بەڵام لەم ڕۆژەدا، تەواوی ئەو شارە ئەفسانەیییەم وەک وێنەی ئارەزوویەکی دوور دوور، وەک مەخڵوقێک لە تەمومژ و خەیاڵدا دەهاتە پێش چاو.

ماوەی دوو ڕۆژ، لە دوورەوە لە کۆستەنتینییەمان دەنۆڕی و چاوەڕێ بووین زەریا هێور بێتەوە و بەڕێکەوین. خۆشحاڵ بووم لەوەی کە باران لێ نەدەگەڕا ئەو شارە ببینم. خۆشحاڵ بووم کە پاسەوانە کەتە تورکەکان ڕێگەیان نەداین لە کەشتییەکە دابەزین و پێ بنێینە ئەو ئەرزە پیرۆزە تەتریک کراوەوە. ئاخر ئەوانە هەمووی لەگەڵ ڕوخساری خەمین و مۆنی ڕۆح و دڵی نەدی و بدیی گێلم هاوئاهەنگ بوون کە نەیدەویست ئازارەکانی بخاتە ڕوو.

باران بەخوڕتر و کۆستەنتینییەش تا دەهات ڕۆتر دەچوو. بەڵام پاشان زەریا ڕەنگێکی سەوزی ڕووناکی پۆشی و شەپۆلەکان وردە وردە هێور بوونەوە و ئیدی لە بەیانی ڕۆژی سێیەمدا بەڕێکەوتین. بە(بسفۆڕ)دا ڕەت بووین. باخە چڕەکان تا دەهات پەرتتر دەبوون و خانووەکانیش کەمتر. کەنارەکانی ئەورووپا لەلای

ڕاستمانەوە و کەنارەکانی ئاسیا لەلای چەپمانەوە ڕوخسارێکی وەحشیتریان بەخۆوە دەگرت. چووینە زەریای ترسناکی ڕەشەوە. هەمدیس بایەکی توند هەڵی کرد، بۆنی زەریای سوێرمان بەسەردا هات. شەپۆلەکان بەرەو پێشەوە گوژمیان دەدا و کەفچڕێنانە خۆیان کەوانەیی دەکردنەوە و وەکی ئەسپە سپییەکانی هۆمەر نەعرەتەیان دەکێشا. لە ژوورەکەمدا کۆبووینەوە. لەبارەی گرێکستانەوە دواین – گریکستانی نەمر و گورز لێدراو و خاوەن هەزارەها برین – لەبارەی ئەو ئەرکەوە دواین کە بۆی هاتبووین تا پاشان شەرمەزاری نەبین.

لێرەدا چ مەبەستم نییە نشێو و هەورازەکانی ئەرکەکەمان تۆمارکەم. خۆم و هاوکارەکانم مانگێکمان بەسەرردانی ئەو شار و گوندانەوە بەسەر برد کە گرێکییەکان تیایاندا پەرتەوازە ببوون. بەگورجستاندا تێپەڕین و چووینە ئەرمەنستان. لەهەمان ئەو ڕۆژانەدا، کوردەکان هەمدیس گرێکییەکانیان – ئەمجارە سێ کەس – دەسگیر کردبوون، پاشان وەک بارگیر ناڵیان بەپێیاندا داکوتیبوو. نزیکی قارس ببوونەوە. شەو و ڕۆژ گرمەی تۆپەکانیانمان دەژنەفت.

گوتم: "دەبێ یەکێکمان لە قارس بمێنێتەوە و وەک سەرگەورەیەک هەموو گرێکییەکان– بەپیاو و ژن و منداڵ و مەڕ و ماڵات و کەلوپەلەکانیانەوە _ کۆکاتەوە و بۆ بەندەری (باتوم)یان بگوێزێتەوە. من لەم بارەیەوە ڕاپۆرتم نووسیوە و داوام کردووە کەشتی بەباری خۆراک و جلک و داودەرمانەوە بنێردرێ و کەشتییەکانیش لەکاتی گەڕانەوەیاندا ئەو خەڵکانە هەڵگرن. کێ دەیەوێ لە قارس بمێنێتەوە و ئەو ئەرکە بگرێتە ئەستۆ؟ پێویستە چ هەڵەیەک ڕوونەدا، ئاخر ئەرکی ئەو کەسەی دەمێنێتەوە، ئەرکێکی خەتەرە!"

ڕیش سپییانی گرێکیی خەڵکی قارس لە دەورمان کۆببوونەوە و گوێیان بۆ قسەکانمان ڕادێرابوو. هەر (دە) هاوکارەکەم هاتنە پێشێ. هەموو دەیانویست بمێننەوە، ئازاترینیانم هەڵبژارد. وی هاوپۆلێکی دێرینم بوو کە لە جەنگەکانی پێشوودا بریندار ببوو. کەسێکی ئازا بوو، تەژی بوو لە سەرچڵی و بێباکیی، حەزی بە بەرەنگاربوونەوەی خەتەر بوو.

گوتم: "هیراکلیس تۆ بمێنەرەوە. هیوادارم خوداوەندی گرێکستان پشت و پەنات بێ."

بەپێکەنینەوە وەڵامی دایەوە: "گەر مردم گەردنم ئازاکەن. خودا پاداشتی خێرتان بداتەوە!"

تۆقەمان لەگەڵ کرد و جیابووینەوە. دوای چەند هەفتەیەک، تۆزوخۆڵاویی، ڕەشداگەڕاو وەک خەڵووز و جلک دڕاو، لە باتوم سەرو کەللەی پەیدابۆوە. لەپێشەوە دەڕۆیشت و لەدواشییەوە سوپایەکی گەورە لە گرێکییەکانی قارس بەگایەل و ئەسپ و کەلوپەلەکانیانەوە. قەشەش لە ناوەڕاستا بەئینجیلە بەرگ زیوییەکانەوە کە لە کلێساوە هێنابوونی، پیرەمێردان پەیکەرگەلی پیرۆزیان لە بن هەنگڵ نابوو. ئاخر ئەوانە ڕەگو ڕیشەی خۆیان هەڵکێشاو و دواجار ڕوویان دەکردە گرێکستانی ئازاد تا لەوێ ڕەگی نوێ بەخاکدا داکوتنەوە.

لەو ماوەیەدا ئێمەیش هەموو گرێکییەکانی گورجستانمان کۆکردبوونەوە. بەیانییەکیان گوێم لە هاوار و هوتافی شادیی و تەقوتۆقی تفەنگ بوو. بەرەو بەندەر ڕامکرد. یەکەمین کەشتی گرێکستانیی بۆ گواستنەوەیان گەیشتبوو.

چ بەرخۆدانێکی سەخت بوو! لەتاو شەکەتی و دردۆنگیی و بێ خەویی باریک و بنێس ببووین. جارناجار دزە سەرنجێکی خێرام دەگرتە چیای وەحشیی و ئەفسانەیی و دەشتی ئارام و خەڵکانی میهرەبانی ئێرە بەچاوانی گەورە و خۆرهەڵاتییانە و شیرینیی سەرکەش و ڕۆحی خەنی و بێپەروایانەوە. ئەوانە دەیانخواردەوە و سەمایان دەکرد و ماچیان دەکرد و بەشکۆیەکی مەزنەوە وەک مێرووی ڕەنگاوڕەنگ یەکتریان دەکوشت.

لەگەڵ ئەوەدا کە دەرفەتم نەبوو، خۆیشم حەزم نەدەکرد فیکرم لەسەر ئەو ئەرکە گەورەیەی کە لەپێناویدا هاتبووم، بەلایەکی تردا وەرگێڕم. پیاوان و ژنان و منداڵانی گچکەی برسی و نائومێدم دەبینین کە دەوریان دابووم و چاویان لە چاوانم بڕیبوو – چاوەڕێ بوون ڕزگارییان بۆ بێنم. ئیدی چۆناوچۆنی دەمتوانی خیانەتیان لێ بکەم؟ هەردەم پێم دەگوتن: "براینە مەترسن. چارەنووسی هەموومان بەیەکەوە گرێدراوە. لەگەڵ ئێوەدا یان ڕزگار دەبم یاخۆ تیادەچم!" هەندێ جار لە بارەی گەلە ستەمدیدەکەمانەوە بۆیان دەدوام. لەبارەی ئەو گەلەوە کە چەندین سەدە بەدڕندە و برسێتیی و هەژاریی و بومەلەرزە و ناکۆکیی گەمارۆدرا بوو. ئاخر ئەو هێزانە

ویستوویانە گرێکستان بسڕنەوە، بەڵام وی هەر نەمر بووە. بنۆڕن چۆن هەزارەها ساڵ ژیاوە و نەشونومای کردووە. ئەو خەڵکە بەسەزمانانە بەم جۆرە، بەبەرجەستەکردنی گرێکستان لەزەینیاندا، توانیویانە بەرگە بگرن.

تەنێ یەک ئێوارە بوو کە بەسەر لێواری خیانەتکردن لێیان گیرسامەوە. وا بەشەرمەوە دەکەومە گێڕانەوەی: ئێوارەی ڕۆژێکیان لە کەناری زەریا لە باتوم، لە باخێکی دڵڕفێن کە ئەرزەکەی چەوڕێژکراو و دەوراندەورەکەی بە دار حەیزەران پەرژینکراو و گوڵی سوور و شەپۆلاویی لەسەر پشکوتبوو. ئەو ڕۆژانە، دڵەڕاوکێیەکی قورس گینگڵی پێ دەدام. چ خەبەرێک لە کەشتی زیادە نەبوو. ئاخۆ دەهات یان نا؟ ئاخۆ هەموو ئەم ڕۆحانەی کە لەئەستۆم بوون ڕزگاریان دەبوو یان نا؟ چەند ڕۆژێک لەوەوبەر بە(جۆرجیانا باربارا نیکۆلایفنا) ئاشنا ببووم و ئێوارەی ئەو ڕۆژەش بۆ باخەکەی خۆی داوەتی کردبووم، چونکە دەیزانی لە چ وەزعێکدام و دڵی پێم سووتا. باربارا شۆخترین ژنێک بوو کە لە ژیانمدا بینیبێتم. نا... شۆخ نا، بەڵکو شتێک کە بەوشە دەرنابڕدرێ. چاوانی سەوز و بێ ئەندازە ئەفسووناویی وەک چاوی مار. دەنگی کەمێک خەمین، هەر هەمووی بەڵێن و نکوڵی و شیرینیی. کە لێم دەنۆڕی زەینم شپرزە دەبوو. مرەمرێکی نائینسانیی لە کەلەکەمەوە هەڵدەسا. چاڵی قووڵ و تاریک لەناوەوەمرا دەمیان دەکردنەوە و باپیرە کوڵکنەکانی لێ دەهاتنەدەر. کە چاویان بەباراباراا دەکەوت دەیانمڕاند.

منیش وەک ئەوان چاوم لە چاوانیی بڕی و بەخۆم گوت: ئیدی ئەم ساتەوەختە دووبارە نابێتەوە. هەمدیس ژنێکی وەک ئەمەش پەیدا نابێتەوە. هەزارەها هەزار ڕێکەوت و شانس و چارەنووس، ملیۆنەها ساڵ لە هەوڵی ئەوەدا بوون تا ئەم ژن و پیاوە بێننە دونیا تا لە کەنارێکی قەوقازیی و لەنێو باخێکی پڕ لە دار حەیزەرانی شکۆفە کردوودا یەکتر لەئامێز گرن. ئەدی چما لێگەڕابین ئەم ساتەوەختە مەلەکوتییەمان لەدەس چووبا؟

باربارا ئاوڕی دایەوە و بەچاوانێکی نیوە لێکنراوەوە گوتی: "نیکۆلای میخایلۆڤیچ، هاتوویت لەگەڵ خۆتدا بمبەیت؟"

زەندەقم چوو. ئاخر ئەو ژنە جورئەتی کردبوو ئەو شتە بێنێتە سەر زار کە من نەموێرابوو بیڵێم.

– بتبەم؟ ئەدی بۆ کوێت بەرم؟

– بۆ جێگایەک دوور لێرە. لە مێردەکەم بێزار بووم. من وا لێرە دەخنکێم و خەریکم دەژاکێم. نیکۆلای میخایلۆڤیچ بەزەییم بە جەستەمدا دێتەوە. وەرە، وەرە بۆ جێگەیەکی دوورم بەرە.

توند بەو کورسییەوە نووسابووم کە لەسەری دانیشتبووم. لە بەرامبەرماندا بەلەمێک لەنگەری گرتبوو، دەترسام نەبادا ڕاپەڕم و کەمەری باربارا بگرم و سوار بەلەمەکەی بکەم و ڕاکەین. لەگەڵ خۆمدا دەجەنگیم تا ئەوە نەکەم.

– بارابارا، ئەی ئەو ئەرکە چۆن کە بۆی هاتووم؟ ئاخر هەزاران کەس چاوەڕێن تا ڕزگاریان کەم.

بەجوولەیەکی برووسکەئاسا ئەو پەتە ئاوریشمییەی ترازاند کە بەقژییەوەی بەستبوو. پرچە شین ڕەنگەکەی بەسەر شانیدا پەخش بوو. بەتووڕەیی لچی هەڵقورتاند و بەگاڵتەجاڕییەوە گوتی: "ئەرک؟ ڕوخسەت بفەرموو تا پێت بڵێم تەنها یەک ئەرک هەیە. ئەویش ئەوەیە کە نەهێڵیت بەختەوەریی لەژێر دەستت هەڵبێ. دەبێ لە قژەوە بیگریت. نیکۆلای میخایلۆڤیچ دەی، قژم بگرە. کەس نامانبینێ!"

لەزەریام دەنۆڕی. لەناوەوەمڕا هەموو شەیتانەکان لە شەڕدا بوون. یەک فریشتەیان تێدانەبوو. قەدەر لەبەرامبەرمدا ڕاوەستاو و چاوڕێی دەکرد. ساتێکی درێژ تێپەڕی. پاشان باربارا لەناکاوێکڕا چوست و چالاک، بەڕەنگێکی پەڕیوەوە هەستایە سەرپێ. گوتی: "تازە درەنگە، نەتتوانی دەمودەست قایل بیت و قژم بگریت. خەریکی حسێبکردنی سوود و قازانج بوویت. تازە ئیدی درەنگە. تەنانەت گەر ڕازیش بیت، ئەوا من ڕازیی نابم. نیکۆلای میخایلۆڤیچ، لەسلامەتی تۆ دەخۆمەوە! ئافەرین، تۆ پیاوێکی چکۆڵە و شەریفیت، لەو نەوعەی کە بەکۆڵەگەی کۆمەڵ ناودەبرێ. بەسلامەتی و بەختەوەریی تۆ دەخۆمەوە!"

بەدەم گوتنی ئەو قسانەوە، پێکە پڕ لەبادە تاڵە ئەرمەنستانییەکەی چۆڕبڕ کرد.

هەنووکە دوای هەزاران ساڵ، لەتافی پیریدا، چاوانم لێک دەنێم و هەمدیس گوڵە حەیزەرانییەکان شکۆفە دەکەن و زەریای ڕەش خۆی بەلاجانگەمدا دەکێشێ. باربارا نیکۆلایفنا دێ و لەبەردەممدا دادەنیشێ. ئەمجارەیان لەسەر کورسیی نا، بەڵکو

بەچوار مشقی لەسەر چەوە سپییەکە. لێی دەنۆڕم و لەخۆم دەپرسم: "ئاخۆ هەڵە بووم کە لەو ساتەوەختە مەلەکوتییەدا بەقژ کێشم نەکرد؟"

هەناسە هەڵدەکێشم و وەڵامی خۆم دەدەمەوە: "نا، لە چ شتێ ژێوان نیم!"

*

دوای دوو هەفتە قەوقازم جێهێشت. دوایین ڕۆژەکان تا بڵێی ناخۆش بوون. کەشتییەکان کەوتبوونە گواستنەوەی خەڵک. ئیدی خەریک بوو بەری هەوڵەکەم دەچنییەوە. لەوکاتەوە دەمتوانی مەزەندەی گرێکییە زەحمەتکێشەکان بکەم کە لە مەکەدۆنیا و تراس – ئەو سەرزەمینە دێرینانەمان کە ژێر چەکمەی وەحشییان کەوتبوون – ڕەگ دادەکوتن. ئەو عەردانە پڕ دەکەن لە گەنم و تووتن و گرێکیی گچکە گچکە. دەبوو ئاسوودە بام. بەڵام خۆرەیەکی شاراوە دابوویە دڵم و هێورهێور دەیکرۆژت. هێشتا نەمدەتوانی بەڕۆشنیی ڕوخساری ئەو خۆرە تازەیە بناسمەوە. تەنێ تاڵاوەکەیم دەچەشت.

خەریک بوو سەردەکەوتمە سەر کەشتییەکە کە پیرەمێردێکی خەڵکی پۆنتۆس هات بۆ لام و گوتی: "دەڵێن لە پاریس خوێندنت تەواو کردووە. گەر ئاسایی بێ حەزدەکەم پرسیارێکت لێ بکەم. ئایا ئەو (لیدین)یانەی لەجەنگی تەروا بەشدارییان کرد گرێکیی بوون؟"

سەرم سوڕما. بەخەویش نەمدەبینی لەنێو ئەو هەموو مەسەلەیەدا، ئەمەیان ببێتە مایەی گینگڵی ئەو پیاوە.

وەڵامیم دایەوە: "گرێکیی؟ هەرگیز. ئەوانە لیدین بوون لە ئاسیای گچکە."

پیرەمێرد سەرێکی لەقاند و گوتی: "کەواتە خەڵکی ڕاست دەکەن کە تۆ نکوڵی لە سوننەتی نەتەوەییمان دەکەیت. بەدوعا!"

*

ئەمە دوایەمین دەنگ بوو کە لە قەوقاز بیستم.

دواتر زۆرجاران بیرم لەو پیرەمێردە دەکردەوە. وردە وردە تێگەیشتم کە زۆر گرینگ نییە کام کێشە، بێ جیاوازیی گەورە و بچووکییان – ئازارمان دەدەن، تاقە شتێ گرینگە، ئەویش ئەوەیە کە ئازار بچێژین و زەمینەیەک بۆ ئازار چەشتنمان

بدۆزینەوە. بەواتایەکی تر زەینمان ئامادەکەین تا ڕێگە نەدەین یەقین گێلمان کا، بجەنگین تا هەر دەرگایەکی داخراو بکەینەوە کە لەبەرامبەرماندا دەیبینین. ئەو کەسەی پەلەیەتی جێگیربێ و زەمینەیەکی سفت بدۆزێتەوە لەسەری ڕاوەستێ، بێئەوەی ئاپۆرەی دەمی کراوە و برسیی لەودیو ئەو خواردنەوە کە دەیخوا ببینێ، دەڵێ:(بە بێ یەقین ناتوانم بژیم!) ئەو کەسانەش کە بەویژدانێکی ئاسوودەوە ناخۆن و بەبێ مۆتەکە ناخەون و ناڵێن: ئەم دونیایە خاڵییە لە خەوش و با وەک خۆی بمێنێتەوە. هاواردەکەن:(نامەوێ و ناتوانم بەبێ نایەقین بژیم!) ئەو کەسانە خودا ئاگاداریان بێ، خوێی خوداوەندن. ئەوانەن کە ناهێڵن ڕۆح بگەنێ. کاتێ ئەو پیرەمێردەم بەدردۆنگییە پێکەنیناوییەکەیەوە بینی، پێکەنیم و گاڵتەم پێی هات. بەڵام براکەم، ئەی هاوخەباتم، هەنووکە گەر بمتوانیبا جارێکی تر بتبینمەوە، ئەوا خۆم فڕێدەدایە ئامێزتەوە!

*

کەشتییەکە پڕ لە خەڵکانێک بوو کە لە سەر زەمینەکانیان ڕیشەکێش کرابوون و منیش بەرەو گرێکستان بەڕێوە بووم تا لەوێ بیانڕوێنمەوە. ئینسان، ئەسپ، گا، تەشتی هەویر شێلان، بێشکە، پەیکەری پیرۆز، کتێبی پیرۆز، پاچ و خاکەناز. هەمووان لەدەست بەڵشەویک و کورد هەڵدەهاتن و بەرەو گرێکستانی ئازاد کۆچیان دەکرد. چ شەرمەزاریی نییە گەر بڵێم لە ناخەوەڕا ورووژابووم. هەستم دەکرد سانتورێکم و ئەم کەشتییەش بەئاپۆرەی سەرنشینەکانییەوە لە گەردنەوە بەرەو خوار جەستەمە.

زەریای ڕەش هەڵاوسانێکی ڕۆشنی تێ کەوت. شەپۆلی ڕەشی شینباو بۆنی شووتی لێ دەهات. لەلای چەپەوە کەنداو و چیاکانی پۆنتۆس کە ڕۆژێک لەڕۆژان هی ئێمە بوون، لەلای ڕاستیشەوە زەریای بەرین و درەوشاوە. قەوقاز لە ڕۆشناییدا دیارنەما بوو، بەڵام پیرەمێردان کۆمە کۆم لە دواوەی کەشتییەکەوە دانیشتبوون و نەیاندەتوانی چاو لەسەر ئاسۆی ئازیز هەڵگرن. قەوقاز دیار نەمابوو، لەتارماییەک زیاتر نەبوو، کەچی لە بیلبیلەی چاوی پیرەمێرداندا وەک خۆی ڕێک و ئاوا نەبوو ڕاوەستابوو. ئاخر بۆ ڕۆح بێ ئەندازە زەحمەتە دڵی لە زێدی خۆی، لە زەریا، لە چیا،

لە ئازیزان، لە خانووی ئازیز و هەژارانە و گچکەی ڕیشەکێش کات. ڕۆح جاڵجاڵۆکەیەکە و هەموو ئەوانە پێو پلی وین.

لە عەرشی کەشتییەکەدا لەسەر گوریسێک دانیشتم. ژنان و پیاوان، هەندێکیان خەڵکی قارس، ژمارەیەکیان خەڵکی سوخۆمی، ژمارەیەکی تر خەڵکی تایجان. ئازاریان بێ کۆتایی و هەریەکەیان هەڵپەی گێڕانەوەی حەکایەتی خۆی بوو تا بەشکم شتێک لە باری شانی خۆی سووک کات. گوێم ڕادەدێرا و لەبەرخۆوە بەرگەگرتنی نەژادی گرێکیم ستایش دەکرد. چونکە لە نێوەندی شین و گریان بۆ ئازیزە لەدەسچووەکانیان و بۆ ماڵە سووتاوەکانیان و بۆ ئەو برسێتیی و ترسەی ڕوبەڕووی ببوونەوە. لەپڕ یەکێکیان نوکتەیەکی دەگێڕایەوە و ئیدی دەمودەست تەواوی موسیبەتەکان دەڕەوینەوە و سەرلەنوێ سەرەکان بڵند دەبوونەوە. ژنێکی قەڵەو بۆ مێردە کوژراوەکەی کەوتبووە شیوەن. زەلامێکی کەتەی سمێڵ ڕەش و شۆڕ، دەستە زلەکەی ڕایەڵ کرد و بەشانی ژنەکەیدا کێشا. گوتی: "ماریوریستا، دەست لەگریان هەڵگرە. تەنانەت گەر دوو کەسیش لە دونیادا مابێ – گریمان من و تۆ– ئەوا سەرزەمینی گرێکستان پڕ دەبێتەوە لە منداڵ!" وای گوت و چاوێکی بەکەشتییەکەدا گێڕا و ئەوجا درێژەی بەقسەکانی دا: "براینە، دەزانن ئومێدی دونیا لەکوێدا نووستووە؟ ئێوە دەڵێن لە سەردا؟ نا... خوارتر! دەڵێن لەدڵدا؟ نا... براینە خوارتر! خوارتر!" پاشان سەرنجێکی خێرای لە ژنە مێرد کوژراوەکەدا و گوتی: "بەو خودایە قەسەم، گەر شەرمم لەم ژنە نەکردبا، هەر ئەلعان پیشانتانم دەدا ئومێدی دونیا لەکوێدا نوستووە. کەواتە ژنەکە، مەعز بۆ ڕەزای خودا مەگری!"

ژنان سوور هەڵگەران. پیاوان دایان لە قاقای پێکەنین و گوتیان: "تیۆدۆریس، هەر وێنەت نییە. خودا خێرت بنووسێ کە ئاوها ئێمەت هێنایە پێکەنین."

تەنها یەک کەس هەبوو کە لەولاوە دانیشتبوو قسانی نەدەکرد. ئەم پیاوە پێنەدەکەنی و لەبارەی ئازارەکانییەوە نەدەدوا. پێدەچوو نەیەوێ قورسایی سەر دڵی سووک کات. وی خاوەن جەستەیەکی کەتە و ملێکی وەکی ملی گا و دەستی زل و درێژ کە هەڵبەت تا ئەژنۆی دەگەیشتن، لە کراسە کراوەکەیەوە سینگە تووکنەکەی دیاربوو. لەهەموو ژیانمدا کەسێکی ترم نەبینیبوو هێندەی وی لە بەراز بچێ.

کاتێ خەڵکەکە بڵاوەیان لێکرد و ڕایەخەکانیان ڕاخست تا بنوون، ئەو پیاوە لە جێی خۆی نەبزووا. ملە ئەستوورەکەی بردبووە پێشێ و لە زەریای دەنۆڕی. چوومە لایەوە.

بۆ ئەوەی سەری قسانی لەگەڵدا دامەزرێنم، گوتم: "ئەدی تۆ هیچ قسەت نەکرد!" ئاوڕی دایەوە و تەماشای کردم. پاشان دەستی ڕایەڵ کرد، کرتە لە ئێسکەکانییەوە هەستا.

– قسان بکەم؟ چ بڵێم؟ لە بارەی ئازارەکانمەوە بدوێم و هێور ببمەوە؟ ئاخر من گەرەکم نییە هێور ببمەوە!"

بێدەنگ بوو. لە جێگەکەی هەستا. وەک بڵێی حەز نەکات بڕوا، هەمدیس دانیشتەوە. هەستم کرد لەگەڵ خۆیدا لەجەنگدایە. نەیدەویست بئاخڤێ. بەڵام دڵی لێوڕێژ بوو لە قسە. بەهۆی ئەوەوە کە شەو ڕاشکاو و ئێمەیش تەنیا بووین، بۆیە هەستی بۆ قسەکردن بزووا:

– چیا و دارستانەکانی قەوقازت بینین؟ ساڵەهای ساڵ بەتاقی تەنیا هەر هەموویانم لە پێوەداون. ناویان نابووم بەرازە کێویی چونکە هاونشینی کەس نەبووم. قەت نەدەچوومە چاخانە. پێم نەدەنایە کڵێسا. هەروەک گوتم، بەتاقی تەنێ بەدارستان و چیاکاندا دەگەڕام. بەرد بە بەردی چیاکانم لەپێوەداوە. کرێکاری کانەبەرد و خەڵووزەوان بووم و ڕووت و ڕەجاڵ و برسیی، بەڵام جحێڵ بووم. وەک گا بەهێز بووم و پێویستم بەکەس نەبوو. بەڵام ڕۆژێکیان کە بەچیاکاندا هەڵدەگژام، هەستم دەکرد هێز و گوڕم کوڵ دەدا و خەریکە دەمخنکێنێ. جا بۆ ئەوەی خۆم لە ترەکین ڕزگارکەم، کەوتمە هەڵکەندنی چیاکە و داتاشینی ئەستوونگە لە دارکاج و ڕۆنانی خانوو. خانووەکەم لەنزیک کانییەکەوە ڕۆنا، بەدەرگاو پەنجەرە و هەموو شتێکییەوە. لە گوندە نزیکەکانەوە، ژنان و پیاوان بۆ بینینی دەهاتن. مەی و خۆراکیان لەگەڵ خۆیاندا دەهێنان. بەڵام من لەسەر بەردێک دادەنیشتم و سەیری خانووەکەم دەکرد. کیژۆڵەیەک هات و لە پاڵمدا دانیشت. ئەویش تەماشای دەکرد. هەروا کە پێکەوە سەیری خانووەکەمان دەکرد، سەرەگێژەم پێ کەوت. بەیانی ڕۆژی دواتر بینیم ژنم هێناوە.

هەناسەیەکی هەڵکێشا.

– بەڵێ. خۆم بینی ژنم هێناوە. سەرەگێژییەکەم ڕەوییەوە. لەترۆپکی ئەو چیا بەرزانەوە ئەقڵم بۆ گەڕایەوە.

پێم گوت: "ژنەکە من ناتوانم خۆراکی تاقە نەفەرێک دابین کەم، ئیدی چۆن دەتوانم خۆراکی دوو کەس بدەم؟ چ جای منداڵەکان!"

گوتی: "خەمت نەبێ، وەرە با بچین بۆ کڵێسا."

– بچین بۆ کڵێسا چ بکەین؟ من نایەم.

– بەقسەم بکە با بڕۆین.

ڕۆیشتین. خاچمان کێشا و ئازایەتیمان تێ گەڕا.

ژنەکەم گوتی: "ئەلعانیش هەستە با بڕۆین لە کێڵگەکەماندا بکەوینە ئیش."

– کێڵگە؟ کام کێڵگە؟ مەبەستت لە بەردە؟

– بەردەکان ورد دەکەین و دەیانکەینە خۆڵ!

ڕۆیشتین. بەردمان ورد کرد و کردمانە خۆڵ و دانەوێڵەمان چاند.

ئەمجارەیان ژنەکەم گوتی: "ئەلعان واچاکترە بڕۆین و دار زەیتوونەکان قەڵەم کەین."

– کام دار زەیتوون؟ ئەو دارە وشکانە دەڵێی؟

– پێت دەڵێم بابڕۆین!

ڕۆیشتین. دارە وشکەکانمان قەڵەم کرد. ڕوانمان، قەڵەممان کردن، زگی خۆمان پڕ لە نان و زەیتی زەیتوون کرد. خودا لە باپیرەم خۆشبێ کە هەمیشە پێی دەگوتم: لە هەژاری و ڕووتوڕەجاڵیی مەترسە، بەو مەرجەی ژنێکی باشت هەبێ.

هەمدیس بێدەنگ بوو. لایەکی گوریسەکەی گرت و وەک پشیلەیەکی کێویی بەچنگ تێی کەوت. لەو تاریکاییەدا گوێم لە ددانە قرچێی بوو.

بەشپرزەییەوە لێم پرسی: "ئەی دوایی؟"

– بەسە، پێتوایە وەک ئەوانی تر ئازاری خۆم باس دەکەم؟

– ژنەکەت چیی لێ بەسەر هات؟

– گوتم بەسە!

سەری لەنێو ئەژنۆی نا و ئیدی هیچی تری نەگوت.

*

(فرمێسکی ئینسان دەتوانێ ئاشەکانی دونیا بگەڕێنێ، بەڵام ئاشی خوداوەندی بۆ ناگەڕێ!)

ئەم قسەیە پیرەمێردێکی سەد ساڵەی خەڵکی گوندێکی مەکەدۆنیا پێی گوتم کە لەبەردەم کوختە هەژارانەکەیدا کروشکەی کردبوو تا خۆی بەرهەتاو بدا و گەرم دابێ. سۆز و ئەڤین کیژانی ئینسانن نەک کیژانی خوداوەند. ئەم کەشتییە چ ئازارێکی لە رادەبەدەری لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرت و بۆ گریکستانی دەبرد! بەڵام زەمەن، ڕەحمەتی خودای لێ بێ، بەزەیی پیاماندا دێتەوە. زەمەن ئیسفەنجە و دەسڕێتەوە. گژوگیای بەهاریی خێرا کێلی گۆڕەکان دادەپۆشێ و بەهەناسەبڕکێوە هەڵگژانی خۆی دەست پێدەکاتەوە.

ئاسمان لێوانلێو بوو لە ئەستێرە. بورجە خۆشەویستەکەی من، بورجی دووپشک بەکلکی هەڵگەڕاوە و چاوانی سووروەوە لەزەریا هاتەدەر. عەزابی ئینسان لە دەوروبەرمدا و ئاسمانی تەژی بەئەستێرەش بەژوور سەرمەوە، لاڵ و نائینسانیی و تۆقێنەر. هەڵبەت تەواوی ئەو خاڵە تەنکانە مانایەکی شاراوەیان لەخۆدا هەڵگرتبوو. بێگومان ئەم (ئارگۆس) ە هەزار چاوە پاسەوانی نهێنییەکی ترسناک بوو. بەڵام کام نهێنی؟ نەمدەزانی. تاقە شتێ لە قووڵایی ناوەوەمرا هەستم پێ دەکرد ئەوە بوو کە ئەم نهێنییە چکۆڵەترین پەیوەندیی بەدڵی ئینسانەوە نییە. واپێدەچوو دوو دەسەڵاتدارێتی جودا لەگەردووندا هەبێ: دەسەڵاتدارێتی ئینسان و دەسەڵاتدارێتی خوداوەند.

بە ئاوها وتووێژ و ڕامانێکەوە، لەزەریای ڕەش تێپەڕین. هەمدیس کۆستانتینییەمان لە دوورەوە بینییەوە. ئەمجارەیان خۆی شتبوو بەهەتاو و تەژی بوو لە باغ و منارە و وێرانە. هاوسەفەرەکانم لەڕووی ورووژانێکی عاتیفییەوە خاچیان کێشا و بۆ ڕێزگرتن لە بەرامبەریدا نووشتانەوە. پیرەمێردێک لەپێشی کەشتییەکەدا کڕنۆشی برد و هاواری کرد: "دایکە، ورەت هەبێ دایکە!" کە گەیشتینە بەرامبەر

کەناری گریکستان، قەشە هاوسەفەرەکەی خەڵکی سوخۆمی، هەستایە سەرپێ و باسکە چرچ و لۆچەکەی بۆ ئاسمان هەڵبڕی و بەدەنگێکی بەرز، بەجۆرێک کە دەنگی بگاتە گوێی خوداوەند هاواری کرد: "خودایە، خودایە، گەلەکەت ڕزگارکە! یارمەتییان بدە تا لەخاکی نوێدا ڕەگ داکوتنەوە و بەرد و دار بکەنە کڵێسا و قوتابخانە و بەزوبانێک کە خۆشتدەوێ ناوت بەرز و پیرۆز ڕاگرن!"

بەکەنارەکانی تراس و مەکەدۆنیادا سووڕاینەوە، لە کێوی پیرۆز تێپەڕین و چووینە بەندەری سالونیکا. ئەرکەکەم یازدە مانگی خایاند. ئیدی پەیتا پەیتا کەشتیی، خەڵک و مەڕوماڵاتی لە قەوقازەوە هەڵدەگرت و خوێنێکی نوێ بەدەمارەکانی گریکستاندا دەکەوتە گەڕ. بۆ دەوروبەری مەکەدۆنیا و تراس چووم تا ئەو کێڵگە و گوندانە ببینم کە تورک دوای ڕۆیشتنیان جێیان هێشتبوون. خەڵکانی تر دەبوونە خاوەنیان و ئیدی دەکەوتنە کێڵان و تۆوکردن و ڕۆنان. پێموایە شەرعیترین چێژی ئینسان، هەوڵدان و بینینی بەری ماندووبوونەکەیەتی. جارێکیان ئەندازیارێکی کشتوکاڵیی رووسیی من و ئیستراتیی بۆ دەڤەرێکی بیابانیی نزیک ئیستراخان برد. باوەشی کردەوە و بە هەستێکی سەرکەوتووانەوە ئامێزی بە لمی بەردیندا کرد و گوتی: "هەزاران کرێکارم هەن. جۆرە گیایەکی ڕەگ درێژ دەڕوێنن کە باران و خاک بەخۆیەوە ڕادەگرێ. لەماوەی چەند ساڵێکی کەمدا هەموو ئەم بیابانە دەبێتە باغ. – چاوانی پرشنگیان دەدا– بنۆڕن! گوندو باغ و ئاو لە هەموو جێگەیەک، لە دەوروبەری خۆتاندا دەبینن."

ئیستراتی بەسەرسوڕمانەوە پرسیی: "لە کوێ؟ من هیچ شتێک نابینم!"

ئەندازیارە کشتوکاڵییەکە زەردەخەنەیەکی هاتێ و گوتی: "چەند ساڵێکی تر هەمووی دەبینیت!"

وای گوت و وەک ئەوەی سوێند بخوا، گۆچانەکەی بەلمەکەدا ڕۆ برد.

هەنووکە دەبینم ئەو ئەندازیارە ڕاستی دەکرد. منیش لە دەوروبەری خۆم دەنۆڕم. لەو وێرانەخاکە دەنۆڕم کە هاوسەفەرەکانم لەنێو خۆیاندا دابەشی دەکەن. دەنۆڕم و دەبینم پڕ لە خەڵک و باغ و ئاو دەبێ. زرینگەی زەنگ لە کڵێساکانی ئایندەوە دەبیستم. گەمە و پێکەنینی منداڵان لە حەوشی قوتابخانەکاندا دەبیستم. لێرە لە بەرامبەرمدا دارچوالەیەک چرۆی کردووە، دەبێ خۆمی بگەیەنمێ و پەلکێکی پڕ

شکۆفە لێکەمەوە. چونکە گەر بەدڵ و گیان باوەڕ بە شتێ بێنین کە بوونی نییە، ئەوا ئێمە ئەو شتە دەخولّقێنین. عەدەم شتێکە کە وەک پێویست ئارەزوومان نەکردووە و بەئەندازەیەک بەخوێنی خۆمان ئاومان نەداوە کە بتوانێ لە دەرکی تاریکی عەدەم تێپەڕێ.

دواجار هەموو شتێ کۆتایی هات. لەناکاوێکرا هەستم کرد چەندێک شەکەتم. نەمدەتوانی بەسەر پێوە خۆم ڕاگرم. نەمدەتوانی بخۆم یان بخەوم یاخۆ بخوێنمەوە. ئاخر شەکەت و کفت بووم. هەموو هێزم بۆ ئەو ئەرکانە خستبووە گەڕ کە خواستی گەورەی تێدا ئەنجام دەدراو خواستی گەورەش درێژەی کێشا. ڕۆح یارمەتی جەستەمی دابوو، نەیهێشتبوو بەلادا بکەوێ. بەڵام دەمودەست شەڕەکە کۆتایی پێهات. ئەم مۆڵدانی ناوەکیی هێزەش لەبەین چوو. ئیدی جەستە بێ بەرگری مایەوە و کەوت. بەڵام نەک پێش کۆتایی هاتنی ئەو ئەرکەی کە پێم سپێردرابوو. هەنووکە ئیدی ئازاد بووم. دەستم لەکار کێشایەوە و ئەوسا یەکسەر ڕووم بەلای کرێتدا وەرچەرخان. دەمویست هەمدیس بەسەر خاکەکەیدا بڕۆم و دەست لە چیاکانیەوە بدەم بۆ ئەوەی هێزم تێ بێتەوە.

*

کوڕە لاسارەکە دەگەڕێتەوە

کاتێ ئینسان دوای سالانێک گەڕان و هەوڵدان لە دەرەوە، بۆ زێدی باوانی دەگەڕێتەوە و پاڵ بەبەردی باپیرانەوە دەداتەوە و چاو بەشوێنگەلی ئاشنای تەژی بەڕۆحی نەتەوەیی و یادەوەری منداڵیی و خەونی جحێڵییدا دەگێڕێتەوە، جەستەی لەسەر ئارەقەیەکی سارد دەنیشێت.

گەڕانەوە بۆ زێدی باپیران، دڵمان دەهێنێتە خورپە، پێدەچێ لە سەرچڵیگەلێک گەڕابینەوە کە ناکرێ باسیان بکرێ، وەک بڵێی پێمان نابێتە ناوچەیەکی نوێ و مەحرەمەوە و کوتوپڕ لەمانەوەی کاتیماندا لە دەرەوە قورسێکمان لەسەر دڵمان هەست پێ کردبێ. ئەدی ئێمە چ ئیشێکمان بە بەرازگەلی بەڕووخۆری ئێرە هەیە؟ ئاوڕ لەدواوە دەدەینەوە و لەو زێدە دەنۆڕین کە جێمان هێشتووە و ئاه هەڵدەکێشین.

بە وەبیرهێنانەوەی گەرمایی و ئارامیی و ناز و نیعمەت، وەکی کوڕە لاسارەکە بۆ سینەی دایکایەتیی دەگەڕێینەوە. ئەم گەڕانەوەیە هەمیشە لەرزێکی نهێنیی لە مندا خولّقاندووە. وەک بڵێی بەرەو تامکردنی مەرگ چووبم. پێدەچوو دوای کێشمەکێش و دەسبڵاوییەکانی ژیان، بۆ زێدی باپیران بگەڕێمەوە. وەک بڵێی هێزی تاریک و نهێنیی، ئەنجامدانی ئەرکێکی تایبەتی بەئینسان سپاردبێ و هەنووکە لەگەڵ گەڕانەوەی ئەو ئینسانەدا، دەنگێکی بەزەبروزەنگ لەناخی عەردەکەیەوە بەرزبێتەوە و بپرسی: "ئەرکی خۆتت بەئەنجام گەیاند؟ دەی یاڵڵا ڕاپۆرتێک لەو ڕووەوە بخەرە ڕوو!"

ئەم ناخە ئەرزییە بەوردیی بەهای هەریەک لە ڕۆڵەکانی دەزانێ. هەر ڕۆحێکی دروستکراوی خۆی، هەرچەندێک بالاتربێ، ئەرکی قورستتری دەخاتە ئەستۆ – ڕزگارکردنی خۆی یان گەلەکەی یاخۆ دونیا– پلەوپایەی ڕۆحی ئینسان بەپابەندبوونی بەیەکێ لەو ئەرکانە لە مەحەک دەدرێ، یەکەم یان دووەم یاخۆ سێیەم.

سروشتییە هەر ئینسانێک ئەم هەڵگژانە ببینێ، هەڵگژانێک کە ڕۆحی وی، ئەرکی ئەنجامدانی لە ئەستۆدایە، بەشێوەیەکی زۆر قووڵ لەسەر زەمینی لەدایکبوونیدا هەڵکۆڵراوە. لەنێوان ئەم خاکەی کە ئێمەی لێ دروست بووە و لەنێوان ڕۆحماندا هاوپەیمانی و لێکحاڵیبوونێکی شاراوە هەیە. تەواوێک وەک ئەوەی کە ڕەگ فەرمانێکی نهێنیی بۆ درەخت دەنێرێ تا گوڵ بکا و بەر بگرێ. بەمجۆرە ئەو ڕەگانە پاساو بۆ بوونیان دەدۆزنەوە و لە سەفەرەکەیاندا دەگەنە ئەو ئامانجە. هەمدیس خاکی باپیرانیش ئەرکی دژوار دەخاتە ئەستۆی ئەو ڕۆحانەی کە دروستی کردوون. وا پێدەچێ ئەرز و ڕۆح لەیەک قوڕ شێلرابن و هەمان هێرش بەرن. ئیدی ئەوە ڕۆحە کە دواجار سەرکەوتنی تەواوەتی وەدەس دێنێ.

هەمیشە نکوڵیی کردن لە جحێڵیت ئەفەرۆزکە تا دوا قۆناغەکانی پیریی، بەدرێژایی ژیانت لە نەبەردابە بۆ گۆڕینی نەمامەکانی هەرزەکارییت بەدرەختێکی بەبەر. پێموایە ڕێگەی ئینسانی کامڵ ئەمەیە.

ڕۆح باش دەزانێ – گەرچی زۆر جاران وا خۆی پیشان دەدا شت لەبیر دەکا – کە دەبێ حیسابی خۆی بەخاکی باوان بدات، ناڵێم سەرزەمینی باوان، بەڵکو دەڵێم

خاکی باوان. ئاخر خاکی باوان واتایەکی قووڵتر، خۆنەویستانەتر و پڕ شکۆتری هەیە و لە ئێسکی دێرین و هاڕراو پێکهاتووە.

ئەوە ڕۆژی قیامەتی زەمینی و- بێ هاوتا- یە کە تیایدا کارەکانت هەڵدەسەنگێنرێ. گوێت لێدەبێ کە بێدەنگیی سەخت و دادوەرانە لە خاکی باوانتەوە بەرزدەبێتەوە و تۆیش لەرز داتدەگرێ. ئەدی دەتوانیت چ وەڵامێکی بدەیتەوە؟ لێو دەگەزیت و بەخۆت دەڵێی: ئای گەر توانیبام سەرلەنوێ ژیابام. بەڵام ئیدی تازە درەنگە، تەنێ یەکجار دەرفەتیان پێ داوین، تەنها جارێک بۆ هەتا و ئیدی دەرفەتی دووبارەمان نییە.

یادەوەرییەکانی منداڵییش کە لە هەموو ئاراستەیەکەوە باڵ دەگرن، ئازارەکە قووڵتر دەکەنەوە. توێکڵێکی ئەستوور گەمارۆی ڕۆحی بەرەو ژوور هەڵکشاومان دەدا و بەدروستکردنی کۆمیی و چرچولۆچ و ڕەفتاری دزێو، هێزی گەڕانی لێ دەسەنێتەوە. ئەم ڕۆحە کە لە هەرەتی جحێڵیدا پەرۆشیی ئەوە بوو کۆنترۆڵی دونیا بکا و قەڵای بە شکۆی جحێڵیی زۆر پێ تەنگ بوو، هەنووکە لەگۆشەی جەستەیەکی ژاکاو و چرچولۆچدا بەلەرزۆکیی کروشکەی کردووە. بێهودە حیکمەتی کۆن و نوێ هانی دەدەن بەحەوسەڵە و لێکحاڵیبوونەوە سەر بۆ یاسای ناچاریی نەوی کات. ئەم حیکمەتە لەمیانەی تەسەللادانەوەیەکی ترسنۆکانەدا پێی دەڵێ کە ڕووەک و ئاژەڵ و خودایان هەموو بەهەمان شێوە گوژم بۆ پێشەوە دەخۆنەوە، دەیبەنەوە، دەدۆڕێن و دەکەون. بەڵام ڕۆحی بیانووگر خۆی تەسلیمی ئاوها تەسەللادانەوەیەک ناکات. ئەدی بۆ وابکات؟ ئاخر وی بۆ ئەوە لەدایک بووە کە جەنگ دژی یاسای ناچاریی ڕاگەیەنێ.

گەڕانەوە بەرەو زێدی باوان ڕووداوێکی چارەنووسسازە. توێکڵی ئارام و فریودەر دەقڵیشێنێ و دەرگای تەڵەکە دەکرێتەوە، تەواوی ئەو قەوارانەی کە دەکرا ڕۆژێک لەڕۆژان هەبن و ئێمە کوشتمانن، تەواوی ئەو خودە باشترانەی کە دەمانتوانی ببینە ئەوان و بەهۆی تەمبەڵی و بێ شانسیی و ترسنۆکییەوە نەمانتوانی، وەک تارمایی دزێو هەمدیس گیانیان تێ دێتەوە و باز بۆ هۆشیاریمان دەدەن.

ئەم ئەزموونە قورسە کاتێک بەرگە نەگیراوتر دەبێ کە خاکی باوکێتیی سەرکێش و جڵەو نەکراوبێ و چیا و زەریاکانی و ڕۆحگەلێک کە لەئاوها بەرد و سوێرە ئاوێک

خولقاون، مۆڵەت نەدەنە کەسێک کە تەنانەت بۆ ساتێکیش جێگیر و ئارام بێ و بەئاسوودەیییەوە بڵێ:(بەسە!). ئەم کرێتە شتێکی زاڵمانە و نائینسانییانەی تێدایە، نازانم ئاخۆ ئایا ڕۆڵەکانی خۆشدەوێ بۆیە ئازاریان دەدات؟ ئەوەی دەیزانم ئەوەیە کە هێند قامچییان تێ دەسرەوێنێ تا خوێن لە جەستەیانەوە فیچقە دەکات.

ڕۆژێکیان لە شێخ جەلیلانی کوڕی حاریسەیان پرسیی: عارەب چ بکەن بۆ ئەوەی هەرەس نەهێنن؟ ئەویش وەڵام دەداتەوە:(هەموو شتێک بەدڵی خۆیان دەبێ مادامەکی شمشێر بەدەست و مێزەر بەسەر بۆ پێشەوە غار دەدەن) کە هەوای کرێت هەڵدەمژم و لە کرێتییەکان دەنۆڕم، چ خەڵکێکی تری سەر ئەرز نابینم وەک ئەوان موو بەموو ئەو وەسێتە لەخۆباییانە عارەبییەی پراکتیزە کردبێ.

لە چارەنووسسازترین ساتەوەختەکانی ژیاندا - کاتێ کەسێکی جحێڵ ئەگەرگەلێکی کراوە وەلادەنێ، تەنها یەکێکیان هەڵدەبژێرێ و بەچارەنووسی خۆیەوە گرێی دەدا و پاشان پێ دەنێتە تافی جحێڵییەوە - سێ ڕووداوی کرێتیی ڕۆحیان ڕزگار کردم.- نا، ڕۆحیان ڕزگار نەکردم، بەڵکو هەوڵیان دا ڕزگاری کەن- دەشێ ڕۆحی تریش ڕزگارکەن، هەر بۆیە لێم دەبوورن گەر باسیان کەم. ئەو سێ ڕووداوە زۆر ساکارن بەتوێکڵی ئەستووری جوتیارییەوە، بەڵام هەر کەسێ ئەو توێکڵە بشکێنێ، ئەوا تامی سێ بابۆڵە مۆخی شێرانە و حیسابیی دەکات.

*

ڕووداوی یەکەم: شوانێکی خەڵکی ئانۆگیا، ئانۆگیا گوندێکی دوورە دەست و قاقڕی دامێنی چیای پسیلۆریتییە. ئەو شوانە وا ڕاهاتبوو لەبارەی شتە سەیر و سەمەرەکانی میگالۆکاسترۆوە گوێ بۆ قسەی خەڵکی گوند ڕادێرێ. بۆیان دەگێڕایەوە کە دەتوانی لەو شارەدا تەواوی کەلوپەلەکانی دونیا پەیداکەیت: لۆبیا بەقاپ، ماسی کەپوور بەزەمیلە، ماسی ساردین بە بەرمیل. مەغازەگەل پڕ لە پێڵاو، مەغازەگەل کە تفەنگ و باروت و قەڵەم بڕ و خەنجەری لێ دەفرۆشن، نانەواخانەکان هەموو بەیانییەک باوەش باوەش کولێرەی سپی و تەنک دەبرژێنن، جگە لەمەش بەگوێرەی ڕیوایەتەکان ژنانێک بەشەو لەو شارەدا هەن، کە گەر دەستیان بۆ بەریت وەک کیژانی کرێتیی ناتکوژن. پێستی ئەو ژنانە سپی و بەتامە وەک کولێرە.

کاکەی شوان بەگوێرادێرانی بۆ ئەو موجیزانە، ئاو دەزایە دەمی و میگالۆکاسترۆ لە ئەندێشەیدا وەک بەهەشتی کرێت، تەژی لە ماسی کەپوور و تفەنگ و ژن دەدرەوشایەوە. گوێی ڕادەدێرا و گوێی ڕادەدێرا، نیوەڕۆیەکیان کە ئیدی بڕستی لێ بڕا، پشتێنەکەی توند کردەوە، پارزینگ(*)ە بەنەخش و نیگار چنراوەکەی کردە کۆڵ، گۆچانەکەی بەدەستەوە گرت و لە پسیلۆریتی ئاودیو بوو. لەماوەی چەند سەعاتێکدا گەیشتە میگالۆکاسترۆ. هێشتا دونیا ڕووناک و دەروازەی شار کراوە بوو. شوانە لەبەر دەرگاکەدا ڕاوەستا، هەنگاوێکی تر و ئیدی پێی دەنایە بەهەشت. بەڵام کوتوپڕ ڕۆحی ڕاپەڕی و لەسەر پێیان ڕاست بۆوە. پێدەچوو وا هەست کا کە هەناسەی بەئارەزوو قانگدرابێ، ئیدی ئەوەی ئەنجام نەدا کە ئارەزووی دەکرد، ئیدی ئازاد نەبوو. شوانەی کرێتیی بەشەرمەوە برۆی هێنایەوە یەک، ئاخر دەبوو بەرگری لە عیززەتی نەفسی خۆی بکات.

گوتی: "گەر بمەوێ دەچمە ژوورێ، گەر نەمەوێ ناچمە ژوورێ. کەواتە من ناچمە ژوورێ!"

وای گوت و ئەوسا پشتی کردە میگالۆ کاسترۆ و هەمدیس ڕێی چیای گرتەوە بەر.

*

ڕووداوی دووەم: جحێڵێکی قۆز و بەهێز لە گوندێکی تری کرێت، لە چیا سپییەکان مردبوو. چوار کەس لەنێزیکترین هاوڕێکانی هەستان و گوتیان: "ئەرێ باشتر نییە ئەمشەو بچین بەدیار جەنازەکەیەوە بمێنینەوە تا ژنانیش دەست لە شین و شەپۆڕ هەڵگرن؟"

هەر چواریان بەدەنگێکی خەمین گوتیان: "بەڵێ با بڕۆین!"

ئەو جحێڵەی مردبوو باشترین پالیکار(**)ی گوند بوو. تەمەنی بیست ساڵان و

(*) کۆڵەپشت.

(**) پالیکار وشەیەکی گریکییە واتە پیاوی ڕاستەقینە و حیسابیی. پیاوی ئازا و بەهێز و بەتوانا بۆ بەرگەگرتنی ئازار. ئەم نازناوە لە بنەڕەتدا بەو سەربازانەی هێزی پیادە دەدرا کە هاوڕێی سوارەیان دەکرد، بەڵام دواتر ئەم نازناوە بەهەموو سەربازێکی ئازا دەدرا، هەنووکەش بەهەر جحێڵێک دەڵێن پالیکار کە هەڵگری سیفاتی سەربازی ئازابێ. ئەم نازناوە لە گریکستانی ئەمڕۆدا ئەوپەڕی ستایشکردن دەگەیەنێ. و. ع

مەرگی وی خەنجەرێک بوو بەدڵی هاوڕێکانیدا ڕۆچووبوو. یەکێکیان گوتی: "ئەمڕۆ کەمێک عارەقیان بۆ هێناوم. عارەقی شاتووە. ئەم عارەقە تەنانەت مردووش زیندوو دەکاتەوە. کوڕینە چ دەڵێن، چۆنە ئەو عارەقە لەگەڵ خۆمدا بێنم؟"

– دایکی منیش ئەمڕۆ نانی کردووە، چ دەڵێن منیش چەند نانێک بێنم؟

– منیش کەمێک سوسیسی بەرازم هەیە، چۆنە شیشێکی لێ بێنم؟

چوارەمیشیان گوتی: "منیش پەرداخ و بڕێک بەرووڵە خەیار دێنم!"

ئەوسا هەریەکە شتی خۆی نایە ژێر کەپەنکەکەی و لەگەڵ داهاتنی شەودا خۆیان بەماڵی هاوڕێ کۆچکردووەکەیاندا کرد.

جەنازەکەیان لەنێو تابووتێکدا درێژ کردبوو. تابووتەکە لە ناوەڕاستی ژوورەکەدا لەسەر سێپایەک دانراو و بەڕێحان و شیوەران ڕازێنرابۆوە. پێی جەنازەکە ڕووەو دەرگاکە و ژنانیش بەدەوریدا شیوەنیان دەکرد و دەیانلاواندەوە.

چوار هاوڕێکە سڵاویان کرد و بەژنگەلیان گوت: "وا باشترە ئێوە بچن بنوون، ئێمە بەدیار جەنازەکەوە دەمێنینەوە!"

ژنان چوونە ژوورەکانی ناوەوە و دەرگاکانیان لەودیوەوە داخست. چوار هاوڕێکە لەسەر کورسی دانیشتن و عارەق و مەزەکانیان لای قاچیانەوە دانا و بەچاوانێکی پڕ لەفرمێسکەوە لەهاوڕێ کۆچکردووەکەیان دەنۆڕی. نیوسەعات تێپەڕی و پاشان سەعاتێک. دواجار یەکێکیان چاوی لەسەر جەنازەکە هەڵگرت.

– کوڕینە، ئەرێ پێکێ نەخۆینەوە؟

هەمووە وەڵامیان دایەوە: "بێگومان، ئاو بێنە و دەست بشۆ. ئەدی خۆ ئێمە نەمردووین، یاڵڵا دەی با بخۆینەوە!"

دانەوینەوە و دەستیاندایە مەزەکە. یەکێکیان بەسووتاندنی مقەبا سوسیسەکەی برژاند، ژووری مردووەکە سیخناخ بوو لە بۆنی خۆشی دووکەڵی گۆشت. ئەوسا پێکەکانیان تێ کرد و پەرداخەکانیان لە یەک دا.

– خودا لێی خۆشبێ. دەخۆینەوە بەسڵامەتی خۆمان!

– بەسڵامەتی! خودا لێی خۆشبێ!

پێکێک و دووان و سیان و مەزەکەیان هەموو خوارد و بوتڵەکەیان چۆڕبڕکرد و

هێور هێور نەشوە گرتنی.

هەمدیس لە جەنازەکە ورد بوونەوە. کوتوپڕ یەکێکیان ڕاپەڕی و هەستایە سەر پا و گوتی: "کوڕینە دەڵێن چی؟ – بەلاچاو سەیرێکی جەنازەکەی کرد – دەڵێن چیی بینێژین؟"

– باشە دەی!

ئیدی شەرواڵە دەڵبەکانیان هەڵکێشاو چمکێکیان لەژێر پشتوێنەکەیان نا، تا لەکاتی ڕاکردندا دەرەلنگەکەی لەقاچیان نەگیرێت. پاشان تابووتەکەیان ڕووەو دەرگای دەرەوە برد و دەرگای ڕووەو حەوشەیان کردەوە.

ئەوسا تفیان لە لەپی دەستی خۆ کرد و بەرەو ناشتنی جەنازەکە کەوتنەخۆ.

*

ئەمەش دوا ڕووداوە.

یەکشەممەیەکی جێژنی پاک، کەمێک بەر لە سپێدە، باوکە کاپاتۆس لەچیاکانی کرێت بەخێرایی برووسکە ڕادەکا و مەسیح زیندوو دەکاتەوە. پەلە پەلی وی لەبەر ئەوەیە کە ژمارەی گوندەکان زۆرن و جگە لەم، چ قەشەیەکی تر لەو ناوچەیەدا نییە. بۆیە دەبوو بەر لە سپێدە ڕێوڕەسمی زیندووبوونەوەی مەسیحی لە هەموو ئەو گوندانەدا بەئەنجامگەیاندبا. باوکە کاپاتۆس قۆڵی لێ هەڵکردبوو. لەژێر قورسایی جبە ڕەهبانییەکەی و ئینجیلە قورسە بەرگ زیوینەکەی دەستیدا، بەسەر چیای بەردەڵان و پۆشراو بەدڕک و داڵدا هەڵدەگژا. بە هەناسەبڕکێوە بەدرێژایی ئەو بەرەبەیانییە هەر ڕادەکا. دەگاتە هەر گوندێک و هاوار دەکا: "کریستۆس ئانیستی(*) – واتە مەسیح هەستاوەتەوە – پاشان بەزوبانێکی بەپەلاس بووەوە بەهەڵەداوان بەرەو گوندێکی تر دەکەوێتە ڕێ.

لەدوا گوند کە کەوتۆتە نێوان دوو گابەردەوە، خەڵکی لە کڵێسایەکی گچکەدا کۆبوونەتەوە. پیوسۆزەکانیان داگیرساندوون و پەیکەرەکان و سەر دەرگای کڵێساکەیان بەگەڵای داردێمشت و گوڵە مۆرت ڕازاندوونەتەوە. ئەو گەڵا و گوڵانەیان

(*) Christos Anesti

لە زنارە عاسییەکەی چیاوە هێناون، مۆمەکانیان بەدانەگیرساوی بەدەستەوەیە، چاوەڕێی (وشەی مەزن)ن تا مۆمەکان داگیرسێنن.

لەو بێدەنگییەدا خرمەی بەریەککەوتنی چەویان دەکەوێتە بەرگوێ. وا پێدەچێ ئەسپێک بەغار بەدامێنی چیادا هەڵگژێ و بەرد لەژێر پێیدا بترازێ.

– واهات... وا هات!

هەمووان دەڕژێنە دەرێ. خۆرهەڵات گوڵڕەنگ و ئاسمان بزەی دەهاتێ. دەنگی هەناسەبڕکێی قورس دێتە گوێ. سەگی پاسەمەڕ لەخۆشیدا دەکەوێتە وەڕین. پاشان کوتوپڕ لەودیو دارگوێزێکەوە، بەکراسێکی قۆپچە ترازاوەوە، شەڵاڵ لە ئارەقە، سوورهەڵگەڕاو بەهۆی ڕاکردنەوە، نوقوم لەو مەسیحگەلەی کە زیندووی کردبوونەوە، باوکە کاپاتۆسی پیر و کورتەبنە، بەسەر و قژی ئاڵۆزکاوەوە وەدیاردەکەوێ.

لە هەمان ئەو ساتەوەختەدا، خۆر خەریکە لەودیو چیاکەوە هەڵدێ. قەشە بازێک دەدا و لەبەردەم خەڵکی ئاواییدا خۆی دەگرێتەوە و باوەشی دەکاتەوە. هاوار دەکا: (کریستۆس ئانستاکاس)(**) ئاخر وشەی باو و دووبارەی (ئانستی) کوتوپڕ بەلایەوە بچووک و هەرزان و ناچیزە خۆ دەنوێنێ کە ئیدی ناتوانی (مزگێنیی مەزن) لە خۆبگرێ. وشەکە لەسەر زاری قەشە دەکشێ و مەودایەکی بەرینتر لە خۆدەگرێ. ئیدی یاساکانی زمانەوانیی پاشەکشێ دەکەن و لەبەردەم گوڕی ئەو هێزە مەزنەی ڕۆحدا تێکوپێک دەشکێن و یاسای نوێ دەخوڵقێن. ئیدی بنۆڕە! ئەم بەیانییە لە خوڵقاندنی وشەی نوێدا، کرێتیی پیر بۆ یەکەم جار هەستی کرد کە هەر بەڕاستیی مەسیح زیندوو دەکاتەوە، تەواوی بوونی وی و ئینج بەئینجی باڵا مەزنەکەی زیندوو دەکاتەوە.

*

عیشق بەئازادی، سەر نەویی نەکردن بۆ قەبوڵکردنی کۆیلایەتیی ڕۆحمان، تەنانەت لە بەرامبەر بەهەشتیشدا، گەمەکردنی ئازایانە لەسەروو ئەڤین و عەزابەوە، لەسەروو مەرگەوە، شکاندنی قاڵبە کۆنەکان، پیرۆزترین قاڵبەکان، کاتێ کە ئیدی جێگەت تیایاندا نابێتەوە – ئەمانە سێ هاوارە مەزنەکەی کرێتن.

(*) Christos Anestakas

ئەوەی لەم سێ ڕووداوەدا، ڕۆح تەژی لە چێژێکی پاقژ و ساخ دەکات، ئەوەیە کە لێرەدا فەیلەسووفان و ڕەوشتگەران نائاخڤن، ئەوانە نادوێن کە لەکاتی بێ ئیشیی و دوور لەهەر خەتەرێکدا تیۆرە دژوار و قورسەکانیان ڕادەگەیەنن. ئێمە لێرەدا لە بری ئەوانە سەروکارمان لەگەڵ خەڵکانی ساکار، لەگەڵ جوتیارانی کرێتیدا هەیە. سەروکارمان لەگەڵ ئەوانەدا هەیە کە شوێنپێی ئارەزووە ناوەکییەکانیان هەڵدەگرن و بێئەوەی لەهەناسە بکەون، بەبەرزترین ترۆپکدا هەڵدەگژێن کە ئینسان لە توانایدایە بیگاتێ. واتە ترۆپکی ئازادیی. واتە گاڵتەکردن بەمەرگ. واتە خولْقاندنی یاسای نوێ. لێرەدا بنچینە ڕەسەنەکەی ئینسان لەبەرچاوانماندا وەدیاردەکەوێ. بۆیە دەبینین چۆناوچۆنی ئەم وەحشە دوو پێیە بەگرتنەبەری ڕێگەگەلی جیاواز لە ڕێگەی ئەقلانیی، دەگاتە ئینسان بوون. بەم پێیە سەفەرەکەمان بەجەلجەتای دژواری ئەقلانیدا، لێوانلێو لە بەرپرسیاریی دەبێ، چونکە ئەلعان بەبینینی کرێتییەکان دەزانین کە ئەگەر لەرێگەی بەئینسان بووندا شکست بێنین، ئەوە تەنها و تەنها خۆمان خەتاباریـن، هەر لەبەر ئەمەش ئەو جۆرە والایە – ئینسان – بوونی هەیە. لەسەر ئەرز وەدیارکەوتووە و ئیدی چ پاساوێک بۆ ترسنۆکیی و کەوتنمان نییە. لەکرێت ئەو کەسەی هەوڵی فریودانی خۆی یان فریودانی خەڵکانی تر نادا، ئەوا خۆی ڕووبەڕوو لەبەردەم خواوەندی یەک مەمکی ئامازۆن(*)دا دەبینێتەوە. ئەم (خواوەندی بەرپرسیاریی) یە ڕووی خۆش پیشانی کەس نادا و لەسەر ئەژنۆی چ کەسێک – نە خودا و نە ئینسان – دانانیشێ.

*

ڕۆژانێکی زۆر بەو پەناگە ئازیزانەدا گەڕام کە جحێڵیم تیایاندا گوزەراندبوون. پیاسە لە کەناری زەریادا. بای فێنکی عەسران هەمان ئەو با فێنکە بوو کە جاران بەسەر قژە ڕەشەکەمدا هەڵی کردبوو. بۆنی یاسەمین و ڕێحان و شەوەر هەمان بۆن بوون. بۆنیان چ فەرقێکی نەکردبوو لەگەڵ بۆنیان لەگەڵ ئەو ڕۆژانەدا کە ئێواران بەکۆڵانە تەنگەبەرەکاندا تێدەپەڕیم و دەرگاکان کراوە بوون و کیژان لە حەوشە ئینجانەکانیان ئاو دەدان.

(*) ناوی گەلێکی ئەفسانەییـیە کە هەر هەمووی ژنی جەنگاوەرن. دەگوترێ ژنەکانی ئەو گەلە مەمکی چەپیان قرتاندووە تا بتوانن بەهاسانی کەوان ڕاکێشن. و. ع

شنە و بۆن و زەریا خاوەن جحێڵییەکی نەمر بوون، تەنها خانووەکان و هاوڕێکانی جارانم پیر ببوون. زۆر لەو هاوڕێیانەم نەناسینەوە، زۆریشیان منیان نەناسییەوە. بۆ ساتێک دیقەتیان دەدام – کەسێکم وەیادیان دەهێنایەوە– بەڵام کێ؟ وەختێ لە تێفکرین شەکەت دەبوون ئەوسا بەڕێگەی خۆیاندا دەڕۆیشتن. تەنها یەکێک لەو هاوڕێیانە بەبینینی من، بەسەرسوڕمانەوە ڕاوەستاو دەستی هەڵبڕی و هاواری کرد: "هاوڕێی دێرین ئەمە تۆیت؟ تەماشای خۆت کە، چ بووە؟"

ئەوە هاوڕێیەکی دێرینی گیانی بەگیانیم، سێیەمین ئەندامی ئەنجومەنی هاوڕێیان بوو. پێدەچوو حاڵوگوزەرانی باشبێ، پایپێکی بێ تووتنی بەدەمەوە بوو تا بۆنەکەی هەڵمژێ و بەو ڕێگەیە – بەفریودانی خۆی– واز لە جگەرە بێنێت. دیقەتی دام، پاشان بەتوندی باوەشی پێداکردم.

– چەندێک لاواز و ڕەش داگەڕاویت! گۆناکانت بەقووڵاچوون و نێوچەوانت پڕبووە لە چرچولۆچ، برۆت وەک درک تۆپەڵ بووە و ئاگر لە چاوانتەوە دەپژێ. چیت لێ بەسەرهاتووە؟ ئەرێ تاکەی دەسووتێی؟ تا کەنگێ دونیا لەپێوە دەدەی؟

– تا زیندوو بم! تا ئەو کاتەی کە ئیدی ناتوانم بگۆڕێم. ئەوسا خۆشگوزەران و مردوو، پایپێکی بێ تووتن بەدەممەوە دەگرم و ڕادەوەستم و لاقرتێ بەژیان دەکەم!

هاوڕێکەم گوتی: "یەعنی من پیرم؟ یەعنی مردووم؟" وای گوت و دایە قاقای پێکەنینێکی گاڵتەجاڕیانە.

هیچم نەگوت. ئاخر بیرکردنەوە لەم هاوڕێ دێرینەم، کوتوپڕ لێوڕێژی لە خەم و تووڕەیی کردم. ئەدی چۆناوچۆنی خۆشم ویستبوو؟ لەو ڕۆژە پڕ شکۆ و مەلەکوتییانەی جحێڵیدا کە تا بەرەبەیان شەقامەکانی میگالۆکاسترۆمان لەپێوەدەدا، وەی بە چ باوەڕ و کەفوکوڵێکەوە دونیامان وێران دەکرد و سەرلەنوێ ڕۆماندەنایەوە! لەناو چوارچێوەی تەنگی شارەکەماندا جێمان نەدەبۆوە، لەو فیکرانەدا جێمان نەدەبۆوە کە لە مامۆستاکانمانەوە فێریان دەبووین. مەحاڵ بوو بەلامانەوە داسەکنان لەژێر سێبەری لەزەت و چێژە هاکەزاییـیەکانی ئینساندا. هەمیشە دەمانگوت: وەرن با سنوورەکان تێکوپێک بشکێنین! بەڵام کام سنوور؟ نەماندەزانی کامە! تەنها باسکمان ڕایەڵ دەکرد، وەک بڵێی خەریک بین بخنکێین!

هەنووکە باسکی هاوڕێکەم شۆڕ و چ کێشەیەکی لە هەناسەداندا نەبوو. خۆ گەر هێشتا ئارەزوویەکی ناشەرعیی لە کەللەیدا مابێ، ئەوا هەوڵی دەدا بەکێشانی پایپی بێ تووتن ئەو ئارەزووە دامرکێنێتەوە.

*

هەر ئەو شەوەی گەیشتمەوە، بابم لێی پرسیم: "چۆن بوو چوویت بۆ ڕوسیا؟ بۆچی چوویت؟"

وای گوت و بەتووڕەیی تەماشای کردم. بەزەحمەت توانی جڵەوی تووڕەیی خۆی بگرێ. ئاخر ساڵانێکی زۆر چاوەڕێی ئەوە بووە نووسینگەیەک بکەمەوە و گوندەکان بگەڕێم و ببمە شاهیدی ڕێوڕەسمی غوسڵی تەعمید و عەرووسییەکان. ئیدی بەو جۆرە هاوڕێگەلێکی زۆرم لە دەور کۆدەبوونەوە و دەمتوانی لەو ڕێیەوە خۆم لە هەڵبژاردنی پارلەماندا کاندید بکەم. بەڵام ئەلعان دەیبینی دونیا لەپێوەدەدەم، سەرباری ئەوە، هەواڵ بڵاوبۆتەوە کە خەریکی کتێب نووسینیشم. دوایەمین جارێ کە بینیمی، لێی پرسیم: "چ جۆرە کتێبێ دەنووسیت؟ حەکایەت؟ نامەی دڵداریی؟ گۆرانی ئەمان ئەمان؟ نووسین تەنها کاری خەڵکانی خەسیو و قەشەکانە. چ شەرمەزارییەکە! وەرە واز لەم ئیشە بێنە. ئاخر تۆ پیاویت، دەسبەرە ئیشێ ئیشی پیاوان بێ!"

وا ئەلعانیش بەتیلەی چاو سەیرێکی کردم و گوتی: "ناشێ بوویبیتە بەلشەویک؟ ئەوانە نە خودایان هەیە و نە نیشتیمان و نەشەرەف. بێ باوەڕی وەک خۆیان هەر نییە!"

بەخۆم گوت هەنووکە کاتی ئەوەیە بۆی ڕوون کەمەوە کە لە ڕوسیا چ ڕوودەدا و لەوێ چ جۆرە دونیایەکی نوێ ڕۆدەنرێ. بۆیە بەزوبانێکی ساکار بۆم باس کرد کە ئیدی فەقیر و دەوڵەمەند لەروسیادا نییە. هەمووان کار دەکەن و دەخۆن. ئەلعان لەوێ ئاغا و کۆیلە نییە، هەر کەسێ بۆ خۆی ئاغایە. لەوێ ئینسانییەتی نوێ و ڕەوشتی باڵاو خێزانی نوێ دروست بوون. ئیدی ڕوسیا بۆتە پێشڕەو و ڕێنوێن، تەواوی دونیا لەوەدایە شوێنپێی ڕوسیا هەڵگرێ تا داد و بەختەوەریی باڵ بەسەر سەراپای ئەرزدا بکێشێ.

حەماسەت گرتبوومی و لەوەدەچوو نوتق بدەم. بابم بەبێدەنگیی گوێی ڕادێرابوو. لێکدا لێکدا سیگاری دەپێچایەوە و هەڵی دەوەشاندەوە بێئەوەی دایگیرسێنێ. بەخۆم گوت: "سوپاس بۆ خودا کە بابم تێدەگات!" لەناکاوێکڕا بەتووڕەیی دەستی هەڵبڕیی و ئیدی من بێدەنگ بووم.

سەرێکی ڕاوەشاند و گوتی: "هەموو قسەکانت چاک و بەرزن، بەڵام ئەی ئەگەر بکرێنە کردار چیی؟"

بە واتایەکی تر: بەردەوامبە! قسەبکە و قسە بکە گەر پێتوایە مەسەلەکە دەهێنێ، بەڵام ئەی نمەک بەحەرام، ئاگادار بە و قسەکانت نەکەیتە کردار.

وەی چەند حەزم دەکرد بمتوانیبا قسەکانم بکردنایەتە کردار! بەڵام ئەفسووس نەمدەتوانی. ئاخر هێزی مەزنی گەلەکەم لەمندا ڕەویبۆوە و کەشتی پڕ لە چەتەی زەریایی باپیرانم غەرق ببوو. کردار ببووە قسە و قسەش بەمەرەکەب. لەجیاتی ڕم هەڵگرتن و شەڕ هەڵایساندن، پەڕەمووچێکی چکۆڵەم گرتبوو بەدەستەوە و دەمنووسی. تێکەڵاوبوون لەگەڵ خەڵکیدا بێزاری دەکردم. هێزی ئەڤینی لێ زەوت دەکردم. تەنێ لە خەڵوەتی خۆم و ڕامان لە چارەنووسی ئینساندا بوو کە دڵم تەژی لە میهرەبانیی و ئومێد دەبوو.

بەوەشەوە، لەگەڵ گەڕانەوەمدا لە تاقیگەی جیهانزای ڕوسیا، ئازایەتیم تێ هاتەوە. هەنووکە بەخۆم دەگوت: ئینسان دەتوانێ بەسەر لاوازیی و بەسەر خەوشەکانیدا زاڵ بێ. ناتوانێ؟ هەڵبەت دەتوانێ. چەند شەرمەزارییە ئاوها بەتاڵ و حەتاڵ دانیشم و هەرچییەک کە سروشت دەمداتێ قەبوڵم بێ. ئیدی ئاڵای یاخیبوون بەرز دەکەمەوە.

ڕێک لەو ساتەوەختەدا کە پێویستم پێی بوو، مامێکی دەوڵەمەندم هات و بڕێک پارەی پێ دام تا بەقەولی خۆی، لە بری ئەم وڵاتە و وڵات کردنە بێهوودەیە، بەئیشێکەوە بنووسێم و نووسینگەیەکی پارێزەریی بکەمەوە و خۆم بۆ نوێنەرایەتی پارلەمان هەڵبژێرم. دەشێ ڕۆژێکیش داوام لێ بکرێ ببمە وەزیر و بەو شێوەیە ناوی خێزانەکەم بەرزکەمەوە. ئاخر من دوا کەسی ئەم بنەماڵەیە بووم کە بەسەواد بووم و دەمتوانی کتێبان بخوێنمەوە، بۆیە پێویست بوو بەو ئەرکە هەستم.

چەندینجار ئەو مەسەلەیەم لەگەڵ خۆمدا هێناوبرد. نا، هێشتا نەمدەتوانی خۆم لە نووسینگەیەکی پارێزەریدا زیندانی کەم چونکە دەتاسام. ڕێگەیەکی تر دەدۆزمەوە بۆ چوونە نێو ژیانی ئیشکردن. کام ڕێگە؟ نەمدەزانی. لە خەیاڵی خۆمدا، کرێکارانم کۆدەکردنەوە، پێکەوە دەستمان دەدایە ئیشێک، یەک جۆر خواردنمان دەخوارد، یەک جۆر جلکمان دەپۆشی، خاوەن کار و کرێکار لەمیانا نەبوو.

دوای گەڕانەوە لەروسیا، خۆیشم حەزم بەوە بوو هەوڵ بدەم لەکەری شەیتان بێمە خوارێ و لەگەڵ ئینساندا بکەومە کار.

ڕێک لەوکاتەدا– وەک ئەوەی قەدەر حەزی لە گەمە بێ– بەکرێکارێکی پیری کانەکان، بەناوی (ئەلیکسیس زۆربا) ئاشنا بووم.

*

زۆربا

خەون و سەفەر گەورەترین یارمەتیدەرانی ژیانم بوون. خەڵکێکی کەم نەبی (چ زیندوو چ مردوو) لە تێکۆشانمدا کۆمەکیان نەکردووم. گەر هەوڵ بدەم ئەو خەڵکانە دەسنیشان کەم کە کاریگەریی قووڵیان لە ناخمدا جێهێشتووە، دەشێ ناوی هۆمەر، بووزا، نیچە، برگسۆن و زۆربا بێنم. هۆمەر بۆ من چاوێکی ئارام و وردبین بوو کە بەشکۆ شیفابەخشەکەی دونیای ڕووناک دەکردەوە، بووزا چاوێکی ڕەنگ شەبەقیی و قووڵ بوو کە دونیا لەناویدا غەرق دەبوو، ئیدی پاشان ڕزگاریی وەدەس دەهێنا، برگسۆن لەو کێشە فەلسەفییانە ڕزگاری کردم کە لەتافی جحێڵیدا ئازاریان دەدام، نیچە شەهدی عەزابی نوێی بەرۆحم نۆشیی و فێری کردم چۆناوچۆنی شکست و تاڵوتفتیی و گومان بکەمە شانازیی، زۆرباش فێری کردم کە ژیانم خۆشبوێ و لە مەرگ نەترسێم.

گەر پرسیاری عومرم لەبارەی هەڵبژاردنی ڕێنوێنی ڕۆحیی، یان ئەوەی هیندۆسەکان پێی دەڵێن (گۆرۆ) و ڕاهیبەکانی چیای ئاتوس پێی دەڵێن (باوک) لێ بکرێ، ئەوا بەدڵنیاییەوە زۆربا بەڕێنوێنی ڕۆحیی خۆم هەڵدەبژێرم. لەبەرئەوەی وی خاوەن هەموو ئەو شتانە بوو کە خاوەن قەڵەمان بۆ ڕزگاریی پێویستییان پێیەتی.

ئەو خودان ڕوانینێکی خۆڕسکانە بوو کە وەک تیر نێچیرەکەی خۆی بەئاسمانەوە دەپێکا، بێهونەرییەکی ئەفرێنەر کە هەموو سپێدانێک نوێ دەبۆوە و گوڕی ئەوەی پێ دەبەخشی کە هەمیشە شتەکان بۆ یەکەم جار ببینێ و پاقیژەیی دەبەخشییە توخمە ڕۆژانە و هەمیشەییەکان: هەر لەهەوا و زەریا و ئاگرەوە تا ژن و نان. دەستێکی بەجموجووڵ، دڵێکی جحێڵ، خاوەن جورئەت بۆ ڕاپسکاندنی ڕۆحی خۆی، وەک بڵێی لە قووڵاییڕا خاوەن هێزێکی زۆرتربێ لەرۆحی خۆی. دواجاریش قاقای پێکەنینە هەمەجییانەکەی کە لە قووڵاییەکی قووڵترەوە لە ناخی ئینسان هەڵدەقوڵێ، قاقای پێکەنینێک کە لە ساتەوەختە قەیراناوییەکاندا لەسینگی پیری ئەودا دەتەقییەوە و تەواوی بەربەستەکانی: ڕەوشت، ئایین و نیشتیمانی ڕادەماڵین. بەربەستگەلێک کە ئینسان، ئەو مەخلوقە ترسنۆکە داماوە بەدەوری خۆیدا ڕۆیان دەنێ تا لە زەلکاوی ژیانە فەلاکەتبارەکەیدا دڵنیایی تەواوی پێ ببەخشێ.

هەر کاتێک ئەو کتێب و مامۆستایانەم وەبیر دێنەوە کە ساڵەهای ساڵ هەوڵیان دا بۆ قایلکردنی ڕۆحی برسیم چ خۆراکێکم دەرخوارد بدەن، پاشان کاتی (زۆربا)شم بیردێتەوە کە تەنها لەماوەی چەند مانگێکدا چ ڕۆحێکی تۆکمە و شێرانەی ڕژاندە گیانمەوە، ئیدی پێم زەحمەتە بتوانم بەرگەی ئەو تاڵی و تفتیی و تووڕەییە بگرم کە لەخۆیمەوە دەپێچێ.

کاتێ ئەو قسانەیم بیردێتەوە کە پێی گوتم، کاتێ ئەو سەمایانەیم بیردێتەوە کە بۆی کردم، کاتێ ئەو سەنتوورەیم بیردێتەوە کە بۆی ژەندم، چۆن دەتوانم دڵم ڕانەچڵەکێ؟ لەو کەنارەی کرێتدا لەگەڵ ژمارەیەک کرێکاری تردا بۆ ماوەی شەش مانگ عەردمان هەڵدەکەند گوایە بەدوای کانەخەڵووزی بەردیندا دەگەڕێین، بەڵام ئێمە هەردووکمان دەمانزانی ئەم ئامانجە تەپوتۆزێکە بۆ بەهەڵەبردنی چاوانی خەڵکی. بەدڵەڕاوکێوە چاوەڕێی ئاوابوونی خۆرمان دەکرد تا کرێکارەکان دەست لە ئیش هەڵگرن و هەردووکمان دوو قۆڵی سفرەی شێو لە کەناری زەریا ڕاخەین و ئەوسا بکەوینە خواردنی ژەمە دێهاتییە بەتامەکەمان و خواردنەوەی شەرابی خەستی کرێتیی و دامەزراندنی سەری قسە.

من بەدەگمەن زارم هەڵدەهێنایەوە. ئاخر (رۆشنبیر)ێک دەتوانێ چ بە(غەول)ێک بڵێ؟ بۆیە من هەر گوێم ڕادەدێراو ئەویش باسی گوندەکەی خۆی بۆ دەکردم کە

کەوتبووە دامێنی چیای (ئۆلۆمپ)ەوە، باسی بەفر و گورگ و قەدیس سۆفیا و خەڵووز و ژن و نیشتیمانپەروەریی و مردن، کاتێکیش ئیدی وشە بە هانایەوە نەدەهات و هەستی بەهەناسەتەنگیی دەکرد، ئەوا یەک قەڵەمبازی دەدا و لەسەر لم و وردە زیخی کەنار دەکەوتە سەما. باریک ئەندام و بەهێز، باڵابەرز و ڕێک، چاوانی ورد و گرد وەکی چاوانی تەیر، سەری نەوی دەکرد و سەمای دەکرد. هاواری دەکرد و پێ زلەکەی بەکەناردا دەکێشا و دەموچاوی بەئاوی زەریا تەڕ دەکردم.

گەر بەقسەی- قسە نا، بەڵکو هاوار- ی ئەوم کردبا، ئەوا ژیانم بەهایەکی وەدەس دەهێنا. ئەو شتەی کە ئەلعان وەکی بەنگکێشان تێیدا ڕۆدەچم و هەوڵ دەدەم بەقاقز و مەرەکەب بیناسم، ئەوکات بەخوێن و گۆشت و ئێسک ئەزموونیم دەکرد. بەڵام نەموێرا. زۆربام دەبینی نیوەشەوان سەمای دەکرد و نەعرەتەی دەکێشا. بانگی دەکردم تا منیش لە حەشارگەی ئەقڵ و عورف و عادەتەوە بازێک بدەم و لەگەڵیدا بەرەو سەفەرە گەورە بێ گەڕانەوەکان بچم. بەڵام من جووڵەم لە خۆ دەبڕی و لە جێگەی خۆدا هەڵدەلەرزیم.

لە ژیانمدا جارەهای جار شەرمەزار بووم، چونکە ڕۆحم دەرەقەتی ئەو کارە نەهاتووە کە حەماقەتی مەزن (جەوهەری ژیان) پێی سپاردووم، بەڵام ڕۆحم لە بەرامبەر هیچ کەسێکدا خۆی سەرشۆڕ نەبینیوە وەک ئەوەی لە بەرامبەر زۆربادا خۆی دەبینی.

پڕۆژەی کانەخەڵووز بە با چوو. من و زۆربا هەرچییەکمان توانی کردمان تا بەپێکەنین و گەمە و گفتوگۆ بەقووڵایی کارەسات بگەین. ئاخر ئێمە ئەرزمان بۆ دۆزینەوەی خەڵووز هەڵنەدەکەند. ئەوە دەمامکێک بوو بۆ چەواشەکردنی کاڵفام و خۆپارێزان، تا زۆربا گوتەنیی نەهێڵین بەر توێکڵە لیمۆمان بدەن. زۆربا لە کاتێکدا کە لەتاو پێکەنین خەریک بوو ژانی دەکرد، ئەو قسەیەی دەکرد و دەیگوت: "بەڵام ڕەیس (وی منی بەڕەیس بانگ دەکرد و پێدەکەنی) بەڵام ڕەیس، ئێمە خۆمان ئامانجی ترمان هەیە، ئامانجی مەزن."

لێم دەپرسی: "زۆربا، ئەو ئامانجانە چین؟"

– واپێدەچێ ئێمە بۆیە ئەرز هەڵدەکەنین تا بزانین چ شەیتانگەلێک لە ناوەوەمانڕا خۆیان حەشارداوە؟

لەماوەیەکی کەمدا توانیمان ئەو پارەیە تەخشان و پەخشانکەین کە مامی ئازیزم پێیدابووم تا گوایە نووسینگەیەکی پێ بکەمەوە. من و زۆربا کرێکارەکانمان ئیزن دان، بەرخێکمان برژاند، بەرمیلێکی چکۆڵەمان پڕ کرد لە شەراب، ئەوسا لەکەناری زەریا و لەبەردەم کانەکەدا، سفرەمان ڕاخست و کەوتینە خواردن و خواردنەوە. زۆربا سەنتورەکەی هەڵگرت، ملە پیرەکەی درێژکرد و کەوتە گۆرانی. خواردمان و خواردمانەوە. هەرگیز لەژیانمدا ورەو چالاکییەکی هاوشێوەی ئەوەم لەخۆم دا هەست پێ نەکردبوو.

پێکەوە هاوارمان دەکرد: "خودا لە کۆچکردووانی ئازیز خۆشبێ، خودا پڕۆژە جوانەمەرگەکەمان غەرقی ڕەحمەت کا و عومری درێژ بەخۆمان عەتا بفەرمووێ و کانە خەڵووزیش بەدۆزەخ!"

سپێدە لەیەکتر جوێبووینەوە. من کە بەتیری خوێناوی ڕۆح – چونکە نازانین چ ناوێکی تری لێ بنێین- زامێکی بە سۆم تێ ببوو، هەمدیس پەنام بۆ کاغەز و مەرەکەب بردەوە. زۆربا بەرەو باکوور ڕۆیشت و لە نزیکی (سکۆبلیچە) لە سیربستان نیشتەجێ بوو. هەڵبەت لەوێ کانەبەردێکی دۆزیبۆوە، کرێکارانی لەدەوری پڕۆژەکە کۆکردبوونەوە و دێنامێتی بۆ لێدانی تونێل بەنێو ئەرزدا بەکارهێنا، جاددەی ڕاکێشا، ئاوی هێنا و خانووی ڕۆنا. بەوەی کە پیرەمێردێکی تەژی بەچالاکی و ژیانیش بوو، بێوەژنێکی شۆخ و بەکەیفی بەناوی (لیوبا) هێنا و منداڵێکی لێی بوو.

ڕۆژێکیان برووسکەیەکیم پێ گەیشت. نووسیبووی: "بەردێکی سەوزی لەڕادەبەدەر جوانم دۆزیوەتەوە، هەر ئێستا بکەوە ڕێ. زۆربا."

ئەمە لەو کاتە دابوو کە یەکەمین هاتوباتی جەنگی دووەمی جیهانیی بەرگوێ دەکەوت. نوقلانەی تۆفانێک کە سەراپای ئەرزی دادەپۆشی، ملیۆنەها کەس بەمەزەندەکردنی ئەگەری نەهاتە ساڵ و قەتڵوعام و دێوانەیی لەرز دایگرتبوون. سەرجەم ئەهریمەنەکانی ناخی خەڵکی بێدار ببوونەوە و هەر هەمووشیان تینووی خوێن. لەو ڕۆژە سەختانەدا بوو کە برووسکەکەی زۆربام بەدەست گەیشت. سەرەتا تووڕە بووم. ئاخر وا خەریک بوو دونیا نغرۆ دەبوو، شەرەف و ڕۆح و ئینسان و ژیان لە خەتەردا بوون. لە وەزعێکی ئاوهادا برووسکەیەکم پێ بگا و بانگێشتم کا کە

هەزاران کیلۆمەتر بۆ بینینی بەردێکی جوانی سەوز ببڕم! بەخۆم گوت: "نەفرەت لەو جوانییە بێ! ئەمە بەڵگەی ئەوەیە کە ئەو کابرایە چ دڵی نییە و غەم بۆ ڕەنج و عەزابی خەڵک ناخوات!"

بەڵام کوتوپڕ ترسێک لەخۆوەی پێچام: کاتێ تووڕەییم دامرکایەوە، بەترسەوە پەیم بەوە برد کە بانگێکی تری نائینسانیی لە قووڵاییمڕا وەڵامی ئەو بانگە نائینسانییەی زۆربا دەداتەوە. هەڵۆیەکی چنگ بەخوێن لەناخمڕا هێلانەی چێ کردووە، هەڵۆیەک کە لە قووڵاییمڕا باڵ لێکدەدا تا هانم بۆ ئەو سەفەرە بدات.

ئەمجارەیش نەچووم. چونکە هەمدیس ترسام. گوێم بۆ ئەو بانگە غەیبیی و زاڵمانەیە ڕانەدێرا کە لە ناخمەوە بەرزدەبۆوە و بەو جۆرە شانم نەدایە بەر کارێکی خەتەر و نائەقڵانیی. ئاخر من هەر بەتەنێ گوێم لە دەنگی هاوسەنگ و ساردوسڕ و ئینسانیی مەنتیق ڕادێرابوو. قەڵەمم هەڵگرت و لە نامەیەکدا باسی ئەو وەزعەم بۆ زۆربا کرد.

ئەویش ئاوها وەڵامی دامەوە: "ڕەیس، تۆ هەر کاغەز ڕەشکەرەوەکەی جارانیت. تۆ هەلی عومرت لەبەردەمدا بوو تا بەردێکی جوانی سەوز ببینیت و لە کیس خۆتت دا و نەتبینی. دەی بەشەرەفم من زۆر جاران، کاتێ بێ ئیش دەبم، لەخۆم دەپرسم ئاخۆ دۆزەخ هەیە یان نا؟ بەڵام دوێنێ کە نامەکەی تۆم پێگەیشت بەخۆم گوت هەڵبەت دەبێ دۆزەخ هەبێ تا چەند کاغەز ڕەشکەرەوەیەکی وەکی تۆی تێ تووڕ بدرێ!"

سالانێکی زۆر تێپەڕین، سالانێکی ترسناک کە تیایاندا زەمەن وزەی خۆی کۆدەکردەوە و شێتیی لە کەللەی دەدا. سالانێک کە سنوورە جوگرافییەکان دەکەوتنە سەما و ڕووبەری وڵاتان وەک ئۆکۆردوێن دەکشان و دەهاتنەوەیەک. لەو ڕۆژانەدا پەیوەندیی نێوان من و زۆربا پچڕا. بەڵام جار ناجار پۆستکارتێکی بچووکیم بەدەست دەگەیشت. جارێکیان پۆستکارتێکیم لە سیربستانەوە بەدەست گەیشت. بۆی نووسیبووم: "هێشتا زیندووم. لێرە سەرمایەکە شەیتانیش دەیبەستێ، هەر لەبەر ئەمەبوو ناچار بووم ژن بێنم. کارتەکە هەڵگێڕەوە دەموچاوی دەبینی. ژنێکی وردئەندام و قەشەنگە. زگی کەمێک ئاوساوە، چونکە خەریکە زۆربایەکی گچکەم بۆ دێنێ. ژنەکەم ناوی (لیوبا)یە. ئەم پاڵتۆیەی لەبەرمدایە و یەخەکەی لە پێستە ڕێوییە،

دیاریی ئەوە. ماینێکی ڕەسەن و حەوت بەچکە بەرازیشی لەگەڵ خۆیدا هێناوە. لە دڵەوە ماچت دەکەم. ئەلیکسیس زۆربا. بوخچە نەکراوەکەی جاران."

جارێکی تر ئەرەقچنێکی ئاوریشمی لە سربستانەوە بۆ ناردم. زەنگێکی زیو بەگوڵنگەکەیەوە بوو. بۆی نووسیبووم: "ڕەییس! کاتێ خەریکی نووسینە قۆڕەکانتیت، ئەم ئەرەقچنە لەسەرکە. ئاخر منیش لەکاتی ئیشدا ئەرەقچنێکی وەک ئەمە لەسەر دەکەم، خەڵکی پێدەکەنن و دەپرسن: زۆربا چییە شێت بوویت؟ ئەو زەنگە چییە بەکڵاوەکەتەوە؟ بەڵام من پێدەکەنم و وەڵامیان نادەمەوە. ئاخر ڕەییس، هەر بەتەنێ ئێمە هەردووکمان دەزانین کە بۆچی زەنگ بەکڵاوەکانمانەوەیە!"

لەو ماوەیەدا هەمدیس خۆم بەکاغەز و مەرەکەبەوە گرێدایەوە. ئاخر ئیدی من زۆربام درەنگ ناسیبوو، ئیدی چ ڕزگاربوونێکم نەبوو، دەبوو مل بۆ قەدەریی ئەو باش کاتبییەی خۆم بدەم.

کەوتمە نووسین. بەڵام هەرچییەکم دەنووسیی– شیعر یان شانۆنامە یاخود ڕۆمان – هەمیشە نووسینەکەم بەبێ چ هەوڵێکی ئاگایانە لە منەوە، ڕەنگ و شێوەیەکی درامیی بەخۆوە دەگرت کە تەژی بوو لە هێزی بەشەڕهاتوو، پڕ لە ململانێ، پڕ لە تووڕەیی، پڕ لەشۆڕش، پڕ لەگەڕان بەدوای هاوسەنگییەکی بزربوودا، لێوڕێژ لە هەواڵی شووم و لێوانلێو لەو پزیسکانەی لە زریانێک نزیک دەبوونەوە. هەرچیی هەوڵم دەدا شێوەیەکی هاوسەنگ بەنووسینەکانم ببەخشم، کەچی خێرا ڕیتمێکی درامییان لەخۆدەگرت. دەنگێکی ئارام کە دەمویست بەرجەستەی کەم، بەپێچەوانەی ئارەزوومەوە دەبووە هاوار. بەهەمان بەڵگە، دوای تەواوبوونی نووسینێک و کاتێک سەرنجم دەدا دەمبینی کە ئەو نووسینە قورسایی سەر دڵمی هەڵنەگرتووە، ئیدی نائومێدانە دەکەوتمە نووسینێکی تر و هەمیشەش بەئومێدەوە بووم بتوانم لەنێوان هێزە تاریک و ڕووناکەکاندا – کە ئەوکات لە شەڕدا بوون – ئاشتیی بەرقەرارکەم و پەی بەو شێوەبەندییە ببەم کە لەگەڵ هاوئاهەنگیی ئایندەیاندا دەهاتەوە.

فۆرمی دراماییی لەڕێگەی بەرجەستەکردنی هێزە سەرکێشەکانی سەردەمەکەمان و ڕۆحمانەوە لە پاڵەوانانی کاری ئەدەبیدا، توانای ئەوە بەئەدەبیاتی داهێنەر دەدا کە ئەم هێزانە دیسپلین کات. هەوڵم دەدا بەئەمانەت و وردبینییەکی تەواوەوە، ئەو سەردەمە چارەنووسسازە ئەزموون کەم کە تیایدا لەدایک ببووم.

چینییەکان نەفرەتێکی سەیریان هەیە، دەڵێن:(نەفرەتت لێ بێ، هیوادارم لە سەردەمێکی چارەنووسسازدا لەدایک بیت!) ئێمە لە سەردەمێکی چارەنووسسازی لێوانلێو لە ئەزموونی دووبارە و ڕووداو و بەیەکدادانی جۆراوجۆردا لەدایک بووین. نەک وەک ڕابردوو پێکدادان لەنێوان چاکە و خەراپەدا، بەڵکو- ئەمەش لە هەمووی مەرگەساتترە – لەنێوان خودی چاکەخوازیدا. ئاخر چاکەخوازییە ناسراوە دێرینەکان خەریکە دەسەڵاتی خۆیان ون دەکەن. چیدی ناتوانن خواستە ئایینی، ئەخلاقی، ئەقڵیی و کۆمەڵایەتییەکانی ڕۆحی سەردەم وەڵام بدەنەوە. واپێدەچێ ڕۆحی ئینسان بەرینتر بووبێ و ئیدی نەتوانێ خۆی لە قاڵبە کۆنەکاندا بگونجێنێ.

شەڕێکی ناوخۆی خوێناویی لەنێوان ئەندامە ژیانییەکانی سەردەمەکەماندا هەڵایساوە، ئاگا یاخۆ نائاگا جەنگێک لەنێوان ئەندامە ژیانییەکانی هەر ئینسانێک لەگەڵ سەردەمەکەیدا هەڵایساوە: جەنگێکی ناوخۆ لەنێوان ئەفسانەی کۆن و ئەفسانەی نوێدا. ئەفسانەی کۆن کە پێشتر خودان دەسەڵاتی ڕەها بووە و ئەلعانیش هێزی پێ نەماوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەحیرسەوە هەوڵ دەدا پارێزگاری بەدەسەڵاتییەوە بەسەر ژیانماندا بکا و ڕۆڵی خۆی لە ڕێکخستنی ئەم ژیانەدا بهێڵێتەوە. ئەفسانەی نوێش کە هەوڵی داوە و هەنووکەش ناشییانە و بەبێ ڕێکخستن هەوڵ دەدا فەرمانڕەوایی ڕۆحمانکا. لەبەر ئەمەیە وادەکا کە هەموو ئینسانێکی زیندوو، بەهۆی ئەو چارەنووسە درامییەی زەمەنەکەیەوە ئینسانێک بێ لە ڕەنج و عەزاب.

ددانەکانی ڕەوڕەوەی چارەنووس بەر لە هەموو کەس هونەرمەند دەشێلن. جۆرە لێو و سەرپەنجەیەکی هەستیار هەن کە بەر لەتۆفان، لەوەدەچێ هەزاران سوژنیان پێدا ڕۆ ببرێ. ئاخر لێو و سەرپەنجەی هونەرمەند بەو جۆرەن. کاتێ هونەرمەند بەیەقینێکی تەواوەوە لەبارەی ئەو زریانەوە دەدوێ کە هوروژممان بۆ دێنێ، ئەوا ئەوەی دەئاخڤێ خەیاڵی هونەرمەند نییە، بەڵکو لێو و سەرپەنجەکانی وین کە یەکەمین پریشکەکانی زریانیان بەردەکەوێ. ئێمە دەبێ بەپاڵەوانێتییەوە خۆ تەسلیمی ئەو حەقیقەتە بکەین کە ئاشتی و خۆشیی و ئەوەی پێی دەگوترێ بەختەوەریی، مەسەلەگەلێکن هی سەردەمەکانی تر: هی ڕابردوو یاخود ئایندە. بەڵام

هی ئەم سەردەمەی ئێمە نین. سەردەمەکەی ئێمە لە دەمێکەوە چووەتە مەداری پەشێوییەوە.

بەڵام من بۆ دیسپلینکردنی ئەم پەشێوییە، بەبێ چ هەوڵێکی ئاگایانە لە شەڕدا بووم تا لەوە تێپەڕێنم و فۆرمی ڕزگاریی بدۆزمەوە (یا بیخوڵقێنم). لەهەموو نووسینەکانمدا، زەمینەی کارەکانم بەزەمەن و ئەفسانە دێرینەکان پۆشیوە. ئەوە بۆیە کە جەوهەری نووسینەکانم نوێ و زیندوو بووە، تانوپۆیان بەئازار و مەسەلەگەلی هەنووکەیی چنراون. بەڵام ئەم ئازارانە لەچاو ئومێدە مۆلەق و هێشتا نادیارەکاندا کە لە هەوڵی جێگیرکردنی ڕوخسارییاندا بووم، کەمتر ئازاریان داوم و ئەفسوونیان کردووم. ئاخر ترووسکەی ئەم ئومێدە مەزنانە توانای ئەوەمان پێ دەبەخشن تا ڕێک و ڕاست بەپێوە خۆمان ڕاگرین و بەدڵنیاییەوە لەوبەری زریان، لەبەردەم خۆماندا، لە چارەنووسی ئینسان بنۆڕین.

نیگەرانیم بۆ ئینسانی ئەمڕۆ لەو وەزعە لێکبەرهەڵوەشاوەیدا، کەمتر بووە لە نیگەرانیم بۆ ئینسانی ئایندە لەحاڵەتی دروستبوون و نەشونومایدا. هەمیشە لەبیری ئەوەدابووم کە ئەگەر هونەرمەندی داهێنەر تەواو و ڕاستگۆیانە گوزارشت لە وتووێژە قووڵەکانی ناخی بکا، ئەوا بەم کارەی یارمەتی ئینسانی ئایندە دەدا تا سەعاتێک بەر لە وادەی خۆی لەدایک بێ و ئیدی ئەم ئینسانەش نزیکتر دەبێ لەکامڵیی.

لەبەرئەمە بەئاشکراییەکی فرەوە، بەرپرسیارێتیی هونەرمەندی داهێنەرم ستایش کردووە. بەخۆم دەگوت: "حەقیقەت، تەواو و ئامادە و سەربەخۆ لەئینسان بوونی نییە. بەڵکو حەقیقەت بەهاوکاری ئینسان و بەهۆی بەشداریی ئەوەوە دەخوڵقێ. ئەم حەقیقەتەش ڕێژەییە بەگوێرەی بەهای ئینسان. کاتێ بەنووسین یان بەکار ڕێڕەوی ڕووبارێک دەکەینەوە، ئەوا حەقیقەت بەناو ئەو ڕێڕەوەدا دەڕوا و ئاراستەیەک وەردەگرێ کە ئەگەر دەستێوەردان و بەشداریی ئێمە نەبێ، ئەوا ئەو ئاقارە ناگرێتەبەر. هەڵبەت ئێمە بەرپرسیارێتی تەواو لە ئەستۆ ناگرین، بەڵام بەرپرسیارێتییەکی گەورەمان لەسەرشانە.

دەشێ نووسین لە سەردەمەکانی تردا چەمکێکی هونەرکاریی هەبووبێ: ڕۆژانی هاوسەنگیی و هاوگونجان. بەڵام نووسین ئەوڕۆکە ئەرکێکی خەتەرە. ئامانجی

نووسین خەڵەفاندنی ئەقڵەکان نییە بەحەکایەتیی دێوودرنج یاخود یارمەتیدانی ئەقڵەکان بۆ لەبیرکردن، بەڵکو ئامانجی نووسین وەدیهێنانی دۆخێکی یەکانگیرییە لەنێوان سەرجەم ئەو هێزە ڕووناکانەدا کە هێشتا لەم سەردەمە ڕاگوزەرییەی ئێمەشدا توانای ژیانیان هەیە. ئامانج لەنووسین هاندانی ئینسانە تا ئەوپەڕی وزەی خۆی بەکاربێنێ لەپێناو تێپەڕاندنی دڕندە شاراوەکانی ناخیدا.

لەتراژیدیای گریکستانی دێریندا، قارەمانان ئەندامانی پەرتەوازەی جەستەی دیۆنیزیۆس بوون و لەنێوان خۆیاندا لەکێشمەکێشدا بوون. پێکهەڵپژانیان بەهۆی پەرتەوازەییانەوە بوو. هەریەکەیان گوزارشتی لە بەشێکی خواوەندێتیی دەکرد، واتە هیچ کامیان خواوەندێکی تەواو نەبوون. دیۆنیزیۆس، خودای تەواو، بەنەبینراویی لە جەوهەری تراژیدیادا ڕادەوەستا و لەدایکبوونی چیرۆک و گەشە و ساتەوەختی ترۆپک و پاکژبوونەوە (کاساریس)ی بەڕێوەدەبرد. بەلای بینەری هۆشیارەوە، ئەندامانی پەرتەوازەی خواوەند، گەرچی لەناویەکدا لەپێکهەڵپژاندابوون، بەڵام بەنهێنیی لە قووڵایی ئەو بینەرەدا یەکانگیر و تەبا بوون. وی دەیزانی ئەم ئەندامانە جەستەی خواوەندی لەگەڵ پێکدەهێنن و لەناویەکدا بەتەرزێکی ڕاستەقینە تەبا و هاوگونجاون.

هەمیشە لەو باوەڕەدا بووم کە هاوئاهەنگیی ئایندە لە تراژیدیای ئەمڕۆدا دەبێ بەهەمان شێوە بەزۆور دوژمنایەتیی و جەنگەوە بشەکێتەوە و لەنێو قارەمانانی پەرتەوازە و دوژمن بەیەکدا بەکاملّیی بمێنێتەوە. ئاوها ئەرکێک لەرادەبەدەر قورسە و دەشێ هەر وەدیش نەیەت. ئێمە خۆمان لە ساتەوەختی نابووتی کەونیی و خوڵقاندنی کەونیی بینیوەتەوە کە تەنانەت مەزنترین هەوڵی فەردیی لەزۆر کاتدا نەزۆک دەکەوێتەوە. بەڵام خودی ئەم هەوڵە بێ سەمەرانە وەبەردێن، نەک بۆ ئێمە، بەڵکو بۆ ئەوانەی دوای ئێمە دێن، ڕێگە دەکاتەوە و کۆمەکی ئایندە دەکا تا لەو ڕێگەیەوە هەنگاو بنێ.

لەکاتی نووسیندا، چ لە سەفەر و چ لە ماڵەوە و لەناو خێزاندا، هەرگیز ئەم بەرپرسیارێتییە خەتەرە بەری نەداوم. سەرەتا تەنها وشە بوو، وشە بەر لە کردار– کوڕ، تەنها کوڕ _ خودا وەند بوو: ئەو وشە نوتفەیەی پێکەوە هەردوو دونیای بینراو و نەبینراو دەخوڵقێنێ.

هێور هێور، بەشۆر و شەوقێکی زیاترەوە، لە زەریای مەرەکەبدا ڕۆدەچووم. ئیدی سێبەرگەلی مەزن – ژولیانی مورتەد، نیسفۆرۆس فوکاس، کونستانتین بالیلۆگۆس و پرۆمیسیۆس– گەمارۆی چاڵی دڵیان دابووم و لەچاوەڕوانی دەرفەتێکدا بوون کە خوێنی گەرم بخۆنەوە تا بۆ ژیانیان بگەڕێنێتەوە. ئەم ڕۆحە مەزن و ئازار چەشتووانە لەژیانیاندا ڕووبەڕووی ڕەنج و ئەڤینێکی فرە ببوونەوە و بەتوندی بەرامبەر خوداوەند و چارەنووس ڕاوەستابوون. زۆر هەوڵم دا تا ئەم ڕۆحانە لەو دونیای تر دەربێنم، تا عەزاب و بەرخۆدانیان– کە عەزاب و بەرخۆدانی ئینسانە – لەبەردەم زیندووواندا بەرز و پیرۆز ڕاگرم و خۆیشم ئازایەتیم تێ بێ.

من دەزانم هەرگیز نووسینەکانم لەڕووی هونەرییەوە کامڵ نابن. چونکە من بەدەستی ئەنقەست هەوڵ دەدەم کە لە سنوورەکانی هونەر تێپەڕێنم. بەو جۆرەش هاوئاهەنگیی جەوهەری جوانیی دەشکێ. هەرچەندێک زیاتر نووسیم، قووڵتر پەیم بەوە برد کە لە نووسیندا هەوڵم بۆ جوانیی نەداوە، بەڵکو سەروبەری هەوڵم بۆ ڕزگاریی بووە. پێچەوانەی نووسەرێکی واقیعیی، لە بەکارهێنانی گوتەیەکی جوان یان سەجعێکی مەوزوون لەزەتم نەبردووە. ئاخر من ئینسانێک بووم لە ململانێ و عەزاب، ئینسانێک لە دووی ڕزگاریی. ویستوومە لەهاوار و نەعرەتەی باپیرانم قوتارم بێ و بیانکەمە مەخڵوقگەلی زیندوو. هەر لەبەر ئەمە بوو یارمەتیم لەو کەسێتییە مەزنانە دەخواست کە بەسەرفرازیی لە ئەزموونە سەخت و دژوارەکان هاتبوونەدەر. ویستوومە بەتەماشاکردنی توانای ڕۆحی ئینسانیی بۆ هەڵگژان بەسەر هەر شتێکدا، ئازایەتیم تێ بێ. ئەمە بوو ئەوەی زانیم و ئەوەی بینیم: هەمان جەنگی هەمیشەیی کە لە ناخی منداڵیمدا لە پێش چاوانمدا هەڵایسابوو، ئەو جەنگە هێشتا بێ وچان لە ناخم و لە دونیای دەرەوەدا درێژەی هەیە. ئەو جەنگە ببووە فاکتەری بێ پشووی هەموو ژیانم. لەبەر ئەمەیە کە لە تەواوی کارەکانما، ئەم دوو ململانێکەرە، تەنها ئەم دووە، هەمیشە کەسایەتی سەرەکیی بوون.

حەیفێک نووسین تاقە ئامرازێکە کە لەبەرخۆداندا شکم بردووە، دەی هەر لەبەر ئەمەش پەنام بۆ نووسین برد. کرێت و تورکیا، خێرو شەڕ، ڕووناکیی و تاریکیی بێ وچان لە ناخمدا لە ململانێدا بوون. ئامانجم لە نووسین، ئامانجێک کە سەرەتا

نائاگایانە و دواتر ئاگایانە بوو، ئەوە بوو کە بەهەموو توانامەوە یارمەتی کرێت و خێر و ڕووناکیی بدەم تا سەرکەون. ئامانجی من لە نووسین جوانیی نەبووە، بەڵکو ڕزگاریی بووە.

کاتێک هاتمە دونیا ئەم ململانێیە لەوپەڕیدا بوو، پێداویستی کۆمەککردن هێند هەنووکەیی بوو کە بەخێرایی توانیم پەیوەندی توندوتۆڵی نێوان خەباتی کەسیم و خەبات لە دونیای هاوچەرخدا هەڵگۆزم. هەردووکمان لە شەڕەکەماندا بۆ ڕزگاربوون لەیەک دەچووین، ڕزگاربوونی من لە باپیرە تاریکەکانم و ڕزگاربوونی دونیاش لە کۆنی تاوانبار. ئاخر هەردووکمان دەجەنگین تا ڕزگارمان بێ لە تاریکی.

جەنگی دووەمی جیهانیی هەڵایسابوو، شەڕ باڵی بەسەر سەرانسەری ئەرزدا کێشابوو. هەنووکە بەئاشکرا دەبینم کە هەر سەردەمێک شەیتانێکی تایبەتیی خۆی هەیە. فەرمانڕەوا ئەو دێوەیە نەک ئێمە. شەیتانی سەردەمەکەی ئێمە لەجۆرە خوێنخۆرەکانە. هەر وەختێ دونیا دەگەنێ و پێویستە ئیدی لەبەین بچێ، بارودۆخەکە بەو تەرزەی لێ دێ. پێدەچێ ئەقڵێکی نائینسانیی، سەروو ئینسانیی هەبێ کە یارمەتیی ڕۆح بدا تا خۆی لە ئینسانی گەنیو ڕزگارکا و هەڵگژێ. کاتێ ئەو دێوە مرۆڤخۆرە ئاگاداربێ لەوەی کە دونیایەک لە بەردەمیدایە، ئیدی وێرانیی بۆ ڕەوانە دەکات تا تەفروتووناى بکات و ڕێگە، ڕێگەی هەمیشە خوێناوی ڕۆح هەموار کات.

هەنووکە، بەبێ چ دەرفەتێک، دونیای چوار دەورم دەبینی و دەژنەفت کە نابووت دەبوو. هەموو ئینسانێک نابووتیی دونیای دەبینی. ڕۆحە پاقژەکان هەوڵی بەرەنگاربوونەوەیان دەدا، بەڵام دێوەکە پەڕوباڵیانی دەسووتاند.

کە جەنگ هەڵایسا، هەمدیس ڕێی چیاکانی کرێتم گرتەوە بەر. دەمزانی لەوێ ئارامیی و سەبووریی وەدەست ناهێنم. بەڵکو تاقە شتێ بەدەستی دێنم غروورێکە کە بونیادەم لە ساتەوەختە دژوارەکاندا گەرەکیەتی تا خۆی لە بێ بەهایی پێ قوتارکات. جارێکیان جەنگاوەرێکی پیرم بینی کە دوای نوێژی یەکشەممە لەسەر سەکۆی کڵێسا دانیشتبوو، لەبارەی ڕێوڕەسمی پیاوانەوە قسانی بۆ جحێڵان دەکرد تا ئازایەتییان بخاتە بەر. دەیگوت:(لە ترس بنۆڕن، گەر دەتوانن ڕێک چاو لەچاوانی ببڕن. ئیدی ئەوکات ترس دەترسێ و هەڵدێ.) هەر بۆیە منیش گۆچانەکەم هەڵگرت و

پارزینگەکەم لەکۆڵ نا و ڕووم کردە شاخ. ئەمە لەوکاتەدا بوو کە ئەڵمانەکان ڕێی خۆیان بۆ نەرویژ دەکردەوە و لە داگیرکردنیدا بوون. نیوەڕۆیەکیان بەدامێنی پسیلۆریتیدا تێدەپەڕیم، کەسێک لە قەدی شاخەکەوە بەدەنگێکی زیقن بانگی کردم: "هێی ئامۆزا، ئا قەیرێک ڕاوەستە. گەرەکمە پرسیارێکت عەرزکەم!"

کە سەرم هەڵبڕی، پیاوێکم بینی لە چیاکەوە شۆڕدەبۆوە. لەمبەرەوە بازی بۆ ئەوبەر دەدا و بەردەکانی ژێرپێی دەترازان و دەنگدانەوەیەکی گەورەیان دەخستەوە. پێدەچوو تەواوی شاخەکە لەتەکیدا هەرەس بێنێتە خوارەوە. هەنووکە دەمتوانی ببینم کە وی شوانێکی پیر و کەتەیە. ڕاوەستام و چاوەڕێیم کرد. لەخۆم پرسی: "دەبێ چیی لێم بوێ و ئەم هەموو پەرۆشییەی بۆ وەڵامی چ پرسیارێک بێ؟"

لێم نزیک بۆوە و لەسەر بەردێک ڕاوەستا. سینگی ڕووت و کوڵکن و هەڵمی لێ هەڵدەسا. بەهەناسەبڕکێوە پرسیی: "هێی ئامۆزا، ئەرێ وەزعی نەرویژ چۆنە؟" ئاخر بیستبووی وڵاتێک لە خەتەری دیلیدایە. هەڵبەت نەیدەزانی نەرویژ کام وڵاتە و کەوتۆتە کوێوە و چ جۆرە بونیادەمێکی لێ دەژین. تاقە شتێک کە دەیزانی ئەوە بوو: ئازادیی لە خەتەردایە.

وەڵامیم دایەوە: "باشترە باپیرە، جێی نیگەرانیی نییە!"

شوانەی پیر بەدەم خاچکێشانەوە، مڕاندی: "سوپاس بۆ خودا!"

پرسیم: "حەزت لە سیگار نییە؟"

– نا، چیی لە سیگار بکەم؟ مادامەکی نەرویژ باشە ئیدی ئەوەندەم بەسە!

وای گوت و گۆچانەکەی بادا، هەمدیس بەهەورازدا هەڵزنییەوە تا بەگایەلەکەی بگاتەوە.

بەخۆم گوت: هەر بەڕاستی هەوای گرێکستان پیرۆزە، هەر بەڕاستی ئازادی لێرە لەدایک بووە. ئاخر چ جوتیار و شوانێکی ترم نەبینیوە وەکی ئەم شوانە بەشڵەژان و پەرۆشییەکی ئاوهاوە خەم بەئەزموونی دژواری سەرزەمینێکی نەناسراوەوە بخوا کە لەپێناوی ئازادیدا دەجەنگێ. خەباتی نەرویژ ببووە خەباتی ئەم شوانە گرێکستانییە، لەبەرئەوەی ئازادیی بەلای ئەم شوانەوە وەکی کیژەکەی وابوو.

هەروا کە لە ئارامیی ژینگەی خێزانیدا دەمنووسی، پەیامی بەرخۆدانم دەخستە

ئەستۆم. هەوڵم دەدا ڕۆڵی خۆم لەو جەنگەدا ببینم. بەڵام ناوبەناو قەڵەم و کاغەزم وەلا دەنان تا ئەو ڕێگەیە بگرمەبەر کە بەدارزەیتوون و ڕەز گەمارۆ دراو و بە(کنۆسۆس) کۆتایی دەهات. سەرەتا کە ئەم موجیزە پێشبینیی نەکراوەی کرێت وەک هەڵقوڵینی کانی لە خاکەوە وەدیارکەوت، سەرەتا کە پێپلیکانەی بەردین، ستونگەکان، حەوشە و نیگارەکانی سەر دیوارم بینین، خۆشیی و خەمێک دایگرتم کە لەدەربڕین نایەت، خۆشیی و خەم بۆ دونیایەک کە وێران ببوو، خۆشیی و خەم بۆ چارەنووسیی پاڵەوانیەتییەکانی ئینسان: جێکردنەوەی خۆی لەڕووناکیدا بۆ چاوترووکانێک و پاشان ڕۆچوونێکی نەمرانە لە گەرداوی فەنابووندا.

هەروا کە لە ئەندێشەمدا کۆشکی پادشایەتیی ڕۆنرابۆوە، هەمدیس لەژێر هەتاوی کرێتدا قەدی ڕاست کردبۆوە، هەروا کە شەڕە گا و ژنان بەسینگ و مەمکی ڕووتەوە، لێو سووراو کراو و کەزیی لوول و پەخشان، هەموو ئەوانە بەسەر دیوارە نیوە وێرانەکانەوە زیندوو ببوونەوە، بەهەمان ئەندازەش قیامەتێک لە بەرامبەرما وەدیاردەکەوت. باپیرانی نەناسراو لە قووڵایی سەردەمەکانەوە سەریان بەرز دەکردەوە: پیاوانی لاڵ و کەیفساز و فێڵباز، ژنان بەئاوەڵکراسی چنراو بە ئەستێرەی ئاسمان و چنراو بە ئەستێرەی زەریا و چنراو بەگوڵی ئەرز و ماری ژەهراویی خوداوەنیش لە قۆڵ و باسکیانەوە ئاڵابوو.

بەڵام ڕۆژێکیان کە هەمدیس ئەم ڕێگە بە بەرەکەتەم گرتەبەر و گەیشتمە (چیای پیرۆزی قیامەت) و بەسەعات لەنێو ئەو موجیزە داڕووخاوانەدا کەوتمە پیاسە، تابلۆیەک زیاتر لە تابلۆکانی تر ڕایچڵەکاندم. وەک ئەوەی یەکەم جار بێ ببینم. بێ چ دوو دڵییەک، ترس و ئومێدەکانی ئێستای ڕۆحم وەڵامی ئەو تابلۆیەیان دەدایەوە. هەر لەبەر ئەمەش بوو ئەو ڕۆژە بۆ یەکەم جار پەیم بەمانا شاراوەکەی برد. ماسیی جۆراوجۆر بەکلکی بەرزیانەوە شاد و خۆشحاڵ لە ئاوەکەدا هەڵبەز و دابەزیان بوو. لە هەمان ساتدا، کوتوپڕ ماسییە باڵدارێک لە ناوەڕاستیانەوە باڵە گچکەکانی دەکردەوە، لە ئاوی زەریاکەدا خۆی ڕادەپسکاند تا هەوا هەڵمژێ. ئاخر کارێکی ئاوها لە سروشتی ماسێتیی ئەوەوە بەدوور بوو، بەڵام لە هەمان کاتیشدا نەیدەتوانی هەموو تەمەنی خۆی لە ئاودا بەسەربەرێ. لەبەرئەمە حەزی کردبوو لەچارەنووسی

خۆی ئەولاوەتر بچێ و بۆ ساتێکی تێپەڕ، بەگوێرەی توانای خۆی هەوا هەڵمژێ و ببێتە مەل. بەڵام ئیدی ئەمە بەس بوو، ئەو ساتەوەختە تێپەڕە ئەبەدییەت بوو. ئەمەیە مانای ئەبەدییەت.

کە سەیری ئەم ماسییە تەیرەم دەکرد، لەگەڵیدا هەستم بەهاودڵیی دەکرد و تەژی لە ورووژان دەبووم. وەک بڵێی تەماشای ڕۆحی خۆم بکەم کە هەزاران ساڵ لەوەوبەر بەدیواری ئەو کۆشکەوە وێنەکێشرابوو. بەچرپە گوتم: "ئەم ماسییە پیرۆزە کرێتە، ماسییەک کە خۆی ڕادەپسکێنێ تا لە ناچاریی تێپەڕێنێ و ئازادی هەڵمژێ." ئەدی مەگەر عیسا، Ichthys[*]، بەتێپەڕاندنی چارەنووسی بەشەریی و یەکانگیربوون لەگەڵ خوداوەند دا، بەواتایەکی تر، بەیەکانگیربوون لەگەڵ ئازادی ڕەهادا هەمان تشتی داوا نەکردووە؟ ئەی مەگەر هەموو ڕۆحێکی جەنگاوەر بەدوای هەمان تشتدا ناگەڕێ: تێکوپێکشکاندنی بەربەست و سنوورەکان؟ بەخۆم گوت: "بەخت یاوەری کرێت بووە تا یەکەمین جێگەی سەر ئەرز بێ کە دەشێ زێدی لەدایکبوونی ئەم ڕەمزەی ڕۆح بێ کە لە پێناوی ئازادیدا دەجەنگێ و دەمرێ." ئەمەیە ماسییە باڵدار، ڕۆحی ئینسانی بەرخۆدەر و تەسلیم نەبوو!

لە ئازایەتیی ماسییە باڵدارەکە ورد دەبوومەوە کە سەرکێشانە لەئاوەکە بازی دەدایە دەرێ. دیقەتی پیاوان و ژنانێکی شۆخ و شەنگ و ناوقەد باریکم دەدا کە لە گۆڕەپانی بەرد ڕێژکراودا لەگەڵ گادا گەمەیان دەکرد. لە مێیە شێرێکم دەنۆڕی کە لەنێو گوڵە سۆسەنەکاندا ڕاکشابوو. هەوڵم دەدا ئاماژە شاراوەکانیان لێک بدەمەوە. ئەرێ سەرچاوەی ئەو هەموو ئازایەتیی و خۆشحاڵییە چ بوو؟ باسکی داگیرکەرانەی ژن، ئەو باسکە ڕووتەی کە ماری ڕەشی تێوە ئاڵابوو، چ نوێژێکیان دەکرد و نوێژیان بۆ کێ دەکرد؟ ئەم تینوێتییە بێ کۆتاییە بۆ ژیان و ئەم زەردەخەنە ئازایانە و بێ ترسە لە بەرامبەر خەتەر و مەرگدا، سەرکێشی و سەرچڵیی مەرگباری باپیران و ڕووبەڕووبوونەوەیان لەگەڵ مەرگدا، لە مندا دەژیانەوە. وا پێدەچوو گا و ئینسان، مەرگ و ڕۆح لەگەڵ یەکدیدا هاوڕێ بن. هەردووکیان ڕووت، هەردووکیان وەک جەنگاوەر بەزەیتی بۆنخۆش چەورکراو، سەعاتێک، دوو سەعات تا ئاوابوونی خۆر

(*) ئەم وشەیە بنەچەکەی گریکییە. بەمانای ماسیی دێت. و. ف

گەمە دەکەن. شپرزە و تووڕە بەخۆم دەگوت: "لێرەدا، لەساتەوەختی ئەم ڕووبەڕووبوونەوەیەی نێوان کرێت و هەڵدێردا، نهێنی کرێت شاردراوەتەوە. پێویستە لەسەرم ئەو نهێنییە بدۆزمەوە.

مەسیح و بووزا و لینین لە قولاییمرا ڕەنگیان پەڕی بوو. خاکی کرێت هۆشی پێ نەهێشتبووم. هەنووکە بێ ئەوەی ئاوڕ بدەمەوە، سەرم هەڵبڕی تا بەپەرۆشی و ترسەوە چاو ببڕمە ترۆپکێکی نەبینراو کە هێشتا بەهەور پۆشرابوو. چاو ببڕمە ترۆپکی سینا کە خوداوەندی من لەوێ، چەکدار بەبلێسە و یاساگەلی بەزەبروزەنگ نیشتەجێ بوو. (دڵم وای پێدەگوتم).

هەستم دەکرد هێزی نوێ، بەرپرسیاریی نوێ ڕژاونەتە دەمارەکانمەوە. وا پێدەچوو کە ڕۆحم پێکەوە لەگەڵ خاکی کرێتدا، بەپێکەنین و فرمێسکی دێرینەتر شێلرابن. جارێکی دی سەرنجم دا خاکی کرێت چەندێک سفت و پتەو و بە چ دڵنیاییەکی پەنهانەوە پەیوەندیی خۆی بەرۆحەوە دەخاتە ڕوو. بەهەمان شێوە، گوڵیش هەمان هۆشیاری ناوەکیی بەو گڵە هەیە کە بەڕەگەکانیدا هەڵدەگژێ و دەیکاتە ڕەنگ و بۆن.

بینیم ڕۆحم وەک مینیاتۆری نهێنیئامێزی کرێت لە خوێنمدا ڕاخراوە و شێوەی چارۆکەیەکی سێ ستونگەی وەرگرتووە، لەهەمان سەدەکاندا و بەهەمان ترس و پەرۆشییەوە دەژیا و بەنێوان سێ کیشوەر و سی (با)ی بەزەبروزەنگ و نوتفەییدا – ئاسیای پیرۆز و ئەفریقیای هەلایساو و ئەوروپای هۆشیاردا – سەفەری دەکرد. هەنووکە پەرۆشیی ئاگایانە – یاخود نائاگایانە – ی ساڵەهای ساڵم بەپێداویستییەکی زیاترەوە لەناخمدا وەئاگابوونەوە. پەرۆشیی بۆ ئاشتکردنەوەی ئەم سێ ئارەزووە و هەوڵی ناهاوڕەنگ و گەیشتن بەپاڵەوانێتیی مەزن – گەیشتن بەپێکهاتن، واتە گەیشتن بەتاکی پیرۆز و سێیینە(*)یی.

ڕەمزی ئایینی (سێینەی پیرۆز) لە ناخمدا لە ئاستێکی تردا بووە ئاماژەیەکی کەمتر سیمبوڵیی، بووە واقیعێکی سوتێنەر و مەحکەم و ئەرکێکی خێرا و بالێ. لە ساتەوەختی جەزبەدا بەڵێنم بەخۆم دا کە (یان ئەمە یاخود هیچ!) بەفەرمانێکی

(*) لە دەقە فارسییەکەدا (ئوقنوم) بەکارهاتووە. ئەم وشەیە سریانییە و واتای کەس، قاڵب، ڕیشە و هۆی شتێک دەگەیەنێ. سێ ئوقنوم لای مەسیحییەکان واتە: باوک، کوڕ و ڕوح القدس. و. ک

سەرەوە ئەم سێیینەیەم بەئامادەکراویی بۆ نەهات، بەڵکو دەبوو خۆم ڕۆینێم. ئاخر ئەرکی من ئەمە بوو، ئەمەو چ شتێکی تر نا. بەخۆم گوت: "بێ هوودە نەبووە کە کرێت کەوتە نێوان ئەو سێ هەناسە مەزنەوە. بێ هۆ نەبوو کە ڕۆحم باری قەدەری کرێتیی لەکۆڵ نا. ئەرکی من ئەوە بوو تا هاواری کرێت لە ساتەکانی خەو و بێداریی وی لەگەڵ خەڵکەکەی، چیاکانی، زەریا کەفچڕێنەکانی دەوروبەری، جەستە و ڕۆحی وەرگرم و بیکەمە پەیامێکی یەکانگیر. ئەدی مەگەر ئەز کوڕی ئەو نەبووم؟ چما من لە خاکەکەی وی نەخوڵقابووم؟ هەنووکەش کە لەگەڵ دێرینترین شکۆیدا ڕووبەڕوو دەبوومەوە، ئەدی ئەو فەرمانی پێ نەدەدام کە مانای شاراوەی بەرخۆدانەکەی، هۆی هاوارە هەمیشەییەکەی لە میانەی سەدەکاندا، چۆنێتیی پەیامە تایبەتییە کرێتییانەکەی کە هەوڵی دەدا بەمرۆڤایەتیی بگەیەنێ، بدۆزمەوە؟

ڕێی ماڵەوەم گرتەبەر. کەنگێ لە چڕە دارزەیتوون و ڕەزەکانەوە تێپەڕیم؟ کەنگێ گەیشتمەوە میگالۆکاسترۆ و خۆم بەماڵدا کرد؟ بێئەوەی ئاگاداربم، ماسییە باڵدارەکە لێکدا لێکدا لەپێش چاوانمدا بازی دەدا. بەخۆم دەگوت: خۆزیا بمتوانیبا ڕۆحێکم خوڵقاندبا کە بیتوانیبا بۆ ساتەوەختێکی زووتێپەڕیش با بازی دابا و سنوورە مرۆییەکانی تێکوپێک شکاندبا. بیتوانیبا گەر بۆ ساتەوەختێکی زووتێپەڕیش با لە ناچاریی ڕایکردبا. شادومانیی و غەم و وەهمەکان و خوداوەند لە دوای خۆیەوە جێ بێڵێ و هەوایەکی پاقژ هەڵمژێ کە بەر هیچ عەردێک نەکەوتبێ و هیچ مرۆڤێک هەڵی نەمژتبێ.

نامەیەکم بۆ هاتبوو کە بەقردێلەی تازەباریی پێچراو و پوولی سیربستان لە زەرفەکەی درابوو. تێگەیشتم. بەدەستێکی لەرزۆک نامەکەم هەڵگرت. بۆچیی بیکەمەوە؟ ئاخر دەستوبرد مەزەندەی هەواڵە جەرگبڕەکەم کردبوو. بەچرپە گوتم: "مرد... مرد!" وام گوت و ئیدی دونیا تاریک داهات.

ماوەیەکی زۆر لە پەنجەرەکەوە لە هاتنی شەوم دەنۆڕی کە داوێنی ڕادەخست. بێگومان ئێوارە گوڵدانەکانی حەوشەیان ئاودابوو، ئەرز بۆنێکی خۆشیی لێ هەڵدەسا. ئەستێرەی شەو لەسەر پەلکێکی دڕکاویی ئەکاکیا وەک دڵۆپێک شەونم شۆڕ ببۆوە. بۆ ساتێک نامە خەمینەکەی دەستم لەبیرکرد.

کوتوپڕ هەستم کرد کە بەهەوڵدانم بۆ ڕامان لەجوانیی دونیا، هەوڵ دەدەم مەرگ لەبیرکەم. شەرمەزار لەو مەسەلەیە، بەجووڵەیەکی گرژ سەری زەرفەکەم دڕی. یەکەم جار وشەکان لەپێش چاوانمدا کەوتنە سەما. بەڵام هێور هێور لە سەما کەوتن و توانیم نامەکە بخوێنمەوە:

– ئەز مامۆستای گوندم و ئەم هەواڵە بەسۆیەتان پێڕادەگەیەنم سەبارەت بەئەلیکسیس زۆربا کە لێرە خاوەن کانەبەردێک بوو. یەکشەممەی ڕابردوو لە سەعات شەشی ئێوارەدا کۆچی دوایی کرد. لەکاتی گیانداندا بانگی کردم و گوتی:(مامۆستا نێزیکم بەرەوە، هاوڕێیەکم لە گرێکستان هەیە و ناوی فلانە، کە مردم نامەیەکی بۆ بنووسە و پێی بڵێ من تا دوا دەقیقە ئاگام لەخۆم بووە، بیرم لەو کردۆتەوە و لە هیچ کام لەو کارانەش ژێوان نیم کە کردوومن. پێی بڵێ ئومێدەوارم وەزعی باش بێ و ئەلعانیش ئیدی کاتی ئەوەیە هۆش بێنێتەوە بەر خۆی. گەر هەر قەشەیەک هات گوێ لە ددانپیانانەکانم بگرێ و دوعای غیفرانم بەسەردا بخوێنێ، بەو قەشەیە بڵێ هەرچیی زووە لەم ناوەدا نەمێنێ و هەر چەندێک دەیەوێ دەتوانێ بەنەفرەتم کات. لە ژیانمدا زۆر شتم کردوون، بەڵام هەنووکە تێدەگەم کە هەموو ئەو شتانە بەس نەبوون. ئاخر خەڵکانی وەک من پێویستە هەزارساڵ بژین. شەوباش!"

چاوانم لێکنان و دڵۆپە فرمێسکی گەرم، هێور هێور بەگۆنامدا ڕژایە خوار. بەچرپە گوتم: "ئەو مرد، ئەو مردووە، مردووە، زۆربا بەیەکجاریی ڕۆیشتووە. پێکەنین مرد، گۆرانی پچڕا، سەنتوور شکا، سەمای سەر خڕە بەردەکانی کەنار زەریا کۆتایی هات. ئەو زارەی لە پرسیارکردن نەدەکەوت هەنووکە پڕە لە خۆڵ. ئیدی لەمەولا چ دەستێکی لەو میهرەبانتر و چالاکتر شک نابرێ تا بەرد و زەریا و نان و ژن نەوازش کات!"

حەجمینم نەبوو، نەک لە غەمدا، بەڵکو لە تووڕەییدا. هاوارم دەکرد: "ئەمە زوڵمە، ئەمە زوڵمە! ڕۆحگەلی وەک ئەو نابێ بمرن. ئاخۆ ئایا ئەرز و ئاو و ئاگر و ڕێکەوت دەتوانن زۆربایەکی تر دروست کەن؟"

گەرچیی چەند مانگێک لە هەواڵی بێ ئاگا بووم، بەڵام چ نیگەران نەبووم. وەک بڵێی باوەڕم بەنەمریی وی هێنابێ. بەخۆم دەگوت: "ئەدی چۆن دەبێ سەرچاوەیەکی

ئاوها وشک کا؟ چۆن چیرۆن دەتوانێ ڕۆحێکی سەرکێشی وا ناچارکا کە قەپاڵ بەخاکدا بکات؟ ئاخۆ لە دوا ساتدا پێکەنینێ، سەمایەک، یان هەر فێڵێکی تری شک نەدەبرد تا چیرۆنی پێ فریو بدا و لەدەستی هەڵبێ؟"

بە درێژایی ئەو شەوە نەمتوانی چاوانم لێکنێم. یادەوەرییەکان بەخێرایی یەک لەدوای یەک ڕەوانە دەکران تا نیگەران و تەنگەنەفەس بەپێپلیکانەی زەینمدا سەرکەون. وەک بڵێی بیانەوێ زۆربا لە ئەرز و هەوادا کۆکەنەوە و نەهێڵن پەرتەوازە بێ. تەنانەت چکۆڵەترین ڕووداوی تایبەت بەو، ڕووناک و خێرا و شکۆدار، وەکی ماسیی ڕەنگاوڕەنگی نێو ئۆقیانووسێکی تەنکی هاوینە لە یادەوەریمدا دەدرەوشایەوە. پێدەچوو ئەوەی دەستی زۆربای بەرکەوتبێ ئیدی بووبێتە شتێکی نەمر.

بە درێژایی شەو لە بیری ئەوەدا بووم کە تۆ بڵێی بتوانم چ دوعایەک بخوێنم تا مەرگ – مەرگی وی– لە خۆمدا ئەفسوون بکەم؟

دەروازەکانی ناخم دەکەوتنە سەرپشت و یادەوەری تووڕە دەردەپەڕینە دەرێ و بێ ئارامانە هوروژمیان دەهێنا تا لەسەر دڵم کەڵەکە ببن. دەمیان دەکردنەوە و بانگیان دەکردم تا زۆربا لە ئەرز و زەریاو هەوادا کۆکەمەوە و بۆ ژیانی بگەڕێنمەوە. مەگەر ئەی ئەرکی دڵ ئەمە نەبوو؟ مەگەر ئەی خودا دڵی بۆ ئەوها مەبەستێک نەخوڵقاندووە: ژیاندنەوەی ئازیزان و گەڕاندنەوەیان بۆ ژیان؟

زیندووی کەوە!

لە ڕاستیدا دڵی ئینسان چاڵێکی قووڵ و داخراو و پڕ لە خوێنە. کاتێ دەکرێتەوە، تەواوی تارماییگەلی بێ تەسەللا و تینوو کە خۆشمانویستوون، بۆ تینوێتیی شکان و هەستانەوە هوروژم دێن. لە چواردەورماندا چڕتر دەبنەوە و هەوا تاریک دەکەن. باشە ئەدی بۆچی بۆ خواردنەوەی خوێنی دڵمان هوروژم دێن؟ چونکە دەزانن کە ئەمە تاقە زیندووبوونەوەیانە و لەودا نەبێ، چ هەستانەوەیەکی تریان نییە. لەو ڕۆژەدا، زۆربا لە پێشی تارماییەکانەوە بەهەنگاوی بەرین ڕای دەکرد، پاڵی پێوە دەنان و وەلاوەی دەنان، چونکە دەیزانی کە من ئەوم لە هەموو ئازیزانی ترم خۆشتر دەوێ.

که ڕۆژبۆوه بڕیاری خۆم دابوو. کوتوپڕ ئارام بوومەوه. وهک بڵێی ڕابوونهوه له پێشهوه، لهناوهوهمڕا دهستی پێ کردبێ. پێدهچوو دڵم مهگدهلییهک بێ و بهپهله بهرهو لای گۆڕ و زیندووبوونهوه ههنگاوی دهنا.

تا کاتێکی درهنگ لهنێو جێگهدا مامهوه. خۆری دهم بهپێکهنینی بههاریی هاتبووه ژوورهوه و نیگارهبهرده یادگارییهکهی ژوور تهختە نوێنهکهمی ڕووناک کردبۆوه. بابم ئهم نیگاره بهردهی دۆزیبۆوه و کاتێک منداڵ بووم بهژوور سهرمدا ههڵیواسیبوو. من بڕوام بهبهخت نییه، بهڵام بڕوام بهقهدهر و چارهنووس ههیه. ئهم نیگاره بهرده، نهێنیی ژیانم و دهشێ نهێنیی ژیانی (زۆربا)شی به ساکارییهکی سهرسوڕهێن کردبێتهوه. ئهم نیگاره بهرده بریتی بوو له نوسخهی بهردێکی ههڵکۆڵراوی سهر گۆڕێک که تیایدا جهنگاوهرێکی ڕووتوقووت که تهنانهت له ساتی مردنیشدا دهسبهرداری کڵاوه ئاسنینهکهی نهبووه. جهنگاوهرهکه ئهژنۆی ڕاستی لهسهر ئهرزهکه داناوه و بهههردوو دهست سینگی خۆی دهگوشێ و زهردهخهنهیهکی ئارام بهسهر لێوه کلۆمدراوهکهیهوه دهشنێتهوه. جووڵهی ئهم قارهمانه هێند ئهفسووناوییه که نازانیت ئهوهی دهیکا سهمایه یان مهرگ! خۆ ناشێ سهما و مهرگ پێکهوه بن؟

منیش که ئهو خۆره دهم بهپێکهنینه، ئهو خۆرهی که جهنگاوهری ڕووناک کردبۆوه و ئهوی بۆ ژیان گهڕاندبۆوه، گهرمی داهێنابووم، بهخۆم دهگوت: گهر مهرگیش بێ دهیکهینه سهما. ئهی دڵ، وهره من و تۆ خوێنمانی بدهینێ تا بهڵکو ژیانی تێ بێتهوه. وهره ههموو ههوڵێکمان بخهینه کار تا ئهم ئینسانه زۆرخۆره، مهیخۆره، ئیشکهره، مێباز و ئاوارهیه بۆ ساتێکی تر بژی. وای لهم سهماکهره قارهمانه که خاوهن چ ڕۆحێکی مهزن و جهستهیهکی بهتوانا و دهنگێکی ئازادانهیه، بهههموو ژیانم چ کهسێکی ترم نهبینیوه و نهناسیوه لهو بچێ.

*

کاتێ نهمامی ئۆدیسه له ناوهوهمڕا چرۆی کرد

ئهفسانهی زۆربا خهریک بوو لهناوهوهمڕا دهڕهنگی. سهرهتا شۆڕێکی مۆسیقایی بوو. ڕیتمێکی نوێ بوو. وهک بڵێی خوێن بهگوڕ بهنێو دهمارهکانمدا بێ و بچێ. ههستم دهکرد تام لێ هاتووه و سهرم گێژ دهخوا، ههستم بهتێکهڵهیهک لهشادیی و کهسهر دهکرد که لێکجیاکردنهوهی زهحمهت بوو. پێدهچوو بارستهیهکی نامۆی چارهگران هاتبێته خوێنمهوه و ههموو ئهندامانی جهستهم بۆ وهدهرنانی ههستابنه سهرپێ. بهڵام ئهو جهسته نامۆیه کهوتبووه بهرهنگاری، کهوتبووه تکاو ڕهجا، ڕهگی دادهکوتا، پڕی بهئهندامهکانی جهستهدا دهکرد و نهیدهویست بچێته دهر. ببووه تۆو، ببووه دهنکه گهنمێکی ڕهق. پێدهچوو وا ههست بکا که گوڵهگهنم و نانی حهپسبووی ناو ئهو تۆوه له خهتهردا بن و ئهمیش نائومێدانه بجهنگێ تا خۆی و – ئهوانیش – له فهنابوون بپارێزێ.

دهچوومه دهرێ و چهند سهعاتێک بهکێڵگهکاندا دهگهڕام، له زهریادا مهلهم دهکرد، دووباره و دووباره بۆ کنۆسۆس دهگهڕامهوه. وهکی ئهسپێک که خۆی ڕادهوهشێنێ و ههوڵ دهدا ئهو مێشه کهرانهیه له خۆی بکاتهوه که بهپێستییهوه نووساوه، ئاوها منیش خۆم ڕادهوهشاند و جووتهم دههاویشت. بهڵام بێ هووده بوو. تۆوهکه لێکدا لێکدا ڕهگی تازهی دادهکوتی و باڵی بهسهر بوونمدا دهکێشا.

ههر لهو دهمهدا دووهمین گۆڕانکاریی نهێنیی له ناخمدا دهستی پێدهکرد. به خۆراکدان و ئاودانی ئهو تۆوه به خوێنم، دهمکرده بهشێک له ههناوم و بهو پێیه بهههرسکردنی دهمخسته ژێر کۆنترۆڵی خۆمهوه. ئاخر ئهمه تاقه ڕێگهی ڕزگارییم بوو. تۆوێک کهوهک داگیرکهرێک هاتبووه بوونمهوه، دهبوو یهکانگیرم بێ تا ههردووکمان ببووینایهته براوه و دۆڕاو.

وشه و سهروا و لێکچوواندنهکان یهکهندهردوو چواردهوری تۆوهکهیان دهدا تا وهک نوتفهیهک خۆراکی بدهن. یادهوهرییه کاڵهکان ژیانیان تێ دههاتهوه، شادیی و کهسهری هاوئاوێته، پێکهنین و وتووێژی شاراوه بهرز دهبوونهوه. ڕۆژانی پێکهوهییمان وهک کۆتری سپیی نازدار بهبهردهممدا تێدهپهڕین. یادهوهرییهکان

چینێک باڵاتر لە حەقیقەت، دوو چین باڵاتر لە درۆ سەریان دەکرد. زۆربا وردە وردە شێوەی دەگۆڕاو دەبووە ئەفسانە.

شەوانە جورئەتی ئەوەم نەبوو بچمە سەر تەختە نوێنەکەم. هەستم دەکرد تۆوەکە لەکاتی نووستنی مندا کاردەکات. لە ئارامیی پیرۆزی شەودا بەهەموو جەستەم گوێم بۆ ڕادەدێرا. وەک کرمی ئاوریشم پەڕە پەڕەی دڵمی دەجووی و دەیویست بیانکاتە ئاوریشم.

شەوانە بەکۆڵانە تەنگەبەرەکانی میگالۆ کاستڕۆدا پیاسەم دەکرد. یادەوەرییە دێرینەکان لە هەر گۆشە و قوژبنێکەوە دەهاتنە دەر. خۆمم وەک منداڵێک دەبینی کە بەتاقی تەنیا ڕێدەکا و حەز ناکا لەگەڵ منداڵانی تردا گەمە بکا. پاشان خۆمم وەک هەرزەکارێک دەبینی کە لەگەڵ هاوڕێکانیدا بەسەر شورا ڤینیسیاییەکەدا پیاسە دەکات، ئەو شورا ڤینیسیاییەی کە بەسەر زەریادا دەینۆڕی. ئێوارەیە و شنەیەکی فێنک هەڵی کردووە، شنەیەکی تەژی بەخوێی زەریا، گوڵە یاسەمین لەبا خچە گچکەکانی دەرودراوسێوە، بۆن عەتری کچگەلێک کە ئەوانیش پیاسەیان دەکرد و پێدەکەنین و سەریان دەکردە سەرمان تا ئاوڕێک بدەینەوە و تەماشایان کەین، بەڵام ئێمە لەبارەی خودا و نەمریی یان مردوویی ڕۆحەوە دەدواین. هەر کاتێک مانگ دەبووە چواردە و پرشنگی دەدا، سەرمەستییەکی ئەفسووناوی باڵی بەسەر بوونمدا دەکێشا. دەرگا و خشتی سووری سەربانی خانووەکانیش سەرمەست دەبوون. بەرد و دار و سەرچاوە و بورجی ناقوسەکان جلکی قورسیان دادەکەند و لەژێر باری قورساییەک خۆیان ڕزگار دەکرد کە بەدرێژایی ڕۆژ پرزەی لێ بڕیبوون. هەنووکە ڕۆحیان لە ڕووتوقووتییەکی تەواو و لەژێر تریفەی مانگدا پرشنگی دەدا.

یەکەمین پاییزە باران دەباری. ئاسمان بۆ سەر ئەرز دادەبەزی. تۆوەکان سەریان لە پەناگەکانی خۆیانەوە دەهێنایە دەرێ و شاد و خەنیی چاوانیان لە ئاسمان دەبڕی. هەنووکە چوارچێوەی ماڵە بابم گەلێک پێ تەنگ بوو، تەنیای تەنیا خۆمدەگەیاندە خانوویەکی گچکە و چۆڵی یەکێک لە هاوڕێکانم. خانووەکە لە دەرەوەی شار و کەوتبووە کەناری زەریاوە. حەوشەیەکی بازنەیی هەبوو کە چواردەوری بەدیواری بەرز گیرابوو. دوو دار لیمۆ و دارسەروویەک و چەند ئینجانەی

ڕێحان و شیوەرانی تێدا بوو. دەرگای خانووەکە قورس و لە سێ چینکۆی تەختەیی و بەسێ چین دروست کرابوو کە کوتومت لە دەروازەی قەڵا دەچوو. کێلۆنی دەرگاکە بەڕادەیەک قورس بوو کە بۆ ڕاکێشانی دەبوو هەردوو دەست و تەواوی هێزی خۆت بخستبایە گەڕ. چ بەختەوەرییەک دایدەگرتم کاتێک کێلۆنەکەم ڕادەکێشا و دەرگاکەم دادەخست، ئیدی بەتەنێ دەمامەوە و چ کەسێ نەیدەتوانی پێ بنێتە خەڵوەتمەوە. بە سوپاسگوزارییەوە لە کێلۆنی دەرگاکەم دەنۆڕی و پێم دەگوت: "کاتێ دەچمە بەهەشت، توند لەبن هەنگڵی خۆمت دەنێم و لەگەڵ خۆم بۆ ئەوێندەرت دەبەم!" هەندێ کەس ئەو ئەشیایانە لەبن هەنگڵ دەنێن کە گوزەرانی ژیانیان پێ دابین کردووە، هەندێ کەسی تر ئەو ڕمانە هەڵدەگرن کە پێیان جەنگیون، خەڵکانێکی تر ئەو قەڵەمانە دەبەن کە پێیان نووسیون، خەڵکانێکی تریش دەستی دوڵبەرەکانیان دەگرن. دەی منیش ئەم کێلۆنە لەگەڵ خۆمدا دەبەم.

چ بەتامە تەنیا بیت و گوێ بۆ هەناسە هەڵکێشانی زەریا ڕادێریت. گوێ ڕادێریت بۆ داکردنی یەکەمین دڵۆپە باران بەسەر دارلیمۆ و دارسەرووی حەوشەدا و هەست بکەیت وا تۆوێک خەریکە هەناوت دەکرۆژێ.

زۆربا لە ناوەوەمرا وەک قۆزاخەیەکی پێچراو لە توێکڵێکی تۆکمە و تەنک ڕاکشابوو. جووڵەی نەدەکرد. بەڵام هەستم دەکرد شەو و ڕۆژ بزاوتێکی پڕ نهێنیی لەنێو ئەو قۆزاخەیەدا لەکاردایە. هێور هێور دەمارەکانی پڕ لە خوێن دەبوون و گۆشتی جەستەی نەرم دەبوو – توێکڵەکە لەهەر ساتێکدا بۆی هەبوو لای شانەکانییەوە درزی تێ بێ و باڵە ناکامڵ و نەکراوە و بێ تواناکانی وەدیارکەون. کرمێک لەنێو قۆزاخەکەدا ڕاکشابوو کە هەناسەیەکی شێتانەی کوتوپڕ و مەلەکوتیی تێ هاتبوو، خواخوای بوو لەشێوەی پەپوولەیەکدا بێتە دەرێ. منیش خوڕەی یەکەمین بارانم دەژنەفت، دەنگی قڵیشبردنی عەرد کە بارانی لەخۆیدا جێگە دەکردەوە، دەنگی دەنکە گەنم کە لەنێو خاکدا ئاوی دەخواردەوە و دەئاوسا و ڕەگە سەوزە تۆکمەکانی خۆی بەخاکەوە گرێدەدا، پاشان خاکەکەی لادەبرد و قەدی بەرەو ئاسمان هەڵدەبڕی تا گەنمەکە ببێتە نان و خەڵکیی بیخۆن بۆ ئەوەی بەزیندوویێتیی بمێنن و خوداوەند لە مردن ڕزگارکەن. بەوردیی گوێم ڕادەدێرا و دەنگی ڕۆحێکم دەژنەفت کە لەپاڵ هەر

تەڵێکی گچکەی گیادا وەستابوو تا لە گەشە و ئەنجامدانی ئەرکەکەی لەسەر ئەرز هانی بدات. لێرە لە قەڵای تەنیایی خۆمدا هەستم دەکرد کە تەنانەت ناچیزەترین مەخلۆقاتەکانی خودا – دەنکە گەنم، کرم، مێرووله – کوتوپڕ نەسەبی مەلەکوتیی خۆیان وەبیردێتەوە. دێوانەییەکی لە خوداوە نازیڵ بوو دەیانگرێ و دەکارن پلە بەپلە هەڵگژێن تا دەست لە غرووری خوداوەند بدەن و هاوشانی فریشتە و مەلایکەتەکان لەپاڵیدا ڕاوەستن، نەک هەر ئەوەندە، بەڵکو بۆ خۆشیان ببنە مەلایکەت.

کاتێ بەزۆربا ئاشنا بووم، ئەو کاتەی کە هێشتا سێبەرەکەی دەکەوتە سەر عەرد و زانیم نە جەستەی و نە گۆرانی و تەنانەت نە سەماکەشی هێند گەورە نەبوون کە جێگەی وییان تێدا بێتەوە، لەخۆم دەپرسی ئاخۆ بەدرز بردنی قۆزاخەکە چ جۆرە دڕندەیەک لەناخـــــەوە دێتـــەدەر؟ دردۆنگانە چاوەڕێ بووم. چ دڕندەیەک، چ بەرەهوتێکی برسیی، چ بڵێسەیەکی نەمر و نائومێد؟ بەخۆم دەگوت: "کاتێ کرم، کرمی ناچیزە گەرەکی بێ ببێتە پەپوولە، ئیدی دیارە کە زۆربا گەرەکییەتی ببێتە چی!"

ئەوانە ڕۆژانێکی پیرۆز بوون لەرامانی پیرۆز. باران دەباری، هەورەکان دەڕەوینەوە و خۆری تازەکیی خۆ شتوو وەدیار دەکەوت. گوڵە لیمۆ بەری دەگرت و لیمۆی سەوز و پیرۆز بەدرەختەکانەوە دەدرەوشانەوە. شەوانە ئەستێرەکان وەدیاردەکەوتن و بەژوور سەرمەوە دەگەڕان و لەلای خۆرئاواوە دەکەوتن. زەمەن وەک ئاوی زەمزەم خوڕەی دەهات. هەستم دەکرد سەرم بەدڵنیایی و ئازایەتییەوە وەکی کەشتییەکەی نوح بەسەر زەمەن و گەرداودا، تەژی لەهەموو جۆرە دووانەیەک، ئاژەڵان، مەلان، ئینسان و خوداوەندەکان– چارۆکەی هەڵداوە و دەچێتە پێش. هەموو یادەوەرییەکانم ڕێکخستنەوە، سەرلەنوێ بەهەموو گەشتەکانمدا سەفەرمکردەوە و هەموو ئەو ڕۆحگەلە مەزنانەم گەڕاندنەوە زەین کە لە ژیانمدا مۆمم بۆ داگیرساندبوون. ئیدی شەپۆل شەپۆل خوێنی خۆم بۆ خۆراکدانی تۆوەکەی ناخم دەبەخشیی و چاوەڕێ بووم. خۆراکی ئەو تۆوە هەنگوینێکی گرانبەها بوو کە دوای عومرێک هەڵمژتنی بۆنخۆشترین و ژەهراویترین گوڵ کۆم کردبۆوە. بۆ یەکەمین جار مانای واقیعی ئەڤینی باوکایەتیم دەچەشت و دەمزانی کوڕ چ سەرچاوەیەکی نەمرییە. تەواوێک

وەک ئەوەی کە مرواری مایەی نەخۆشیی سەدەف و لەهەمان کاتیشدا مەزنترین دەسکەوتێتیی، ئاوها منیش هەستم بەشپرزەیی و (تا)م لە خوێنمدا دەکرد و لە هەمان کاتیشدا پەیامێکی نهێنی لەو سەرچاوە قووڵانەوە کە لە چارەنووسسازترین ساتی ژیانمدا پێیان گەیشتبووم – یان لەوەدا بووم پێیان بگەم – دەهاتەدەر. چارەنووسم لەسەر بناغەی ئەم تۆوە، ئەم کوڕە دیاری دەکرا.

*

پاییز تێپەڕیی و زستان هات. لە کێڵگە کێڵراوەکانی دەوروبەری خەڵوەتگەکەمدا پیاسەم دەکرد و ورەی ئەو عەردە بێ گژوگیایەم ستایش دەکرد کە تۆوی لە ناخی خۆیدا دەپاراست و بەباوەڕ بەخۆبوونەوە چاوەڕێی هاتنی بەهاری دەکرد. منیش لەگەڵ خاکدا چاوەڕێم دەکرد، هەستم دەکرد جینسی خۆم گۆڕیوە، وەک بڵێی بووبێتمە ژن و وەک عەرد تۆوەکەم – وشە – خۆراک دەم و چاوەڕێ بم. بەخۆم دەگوت: چ دەبوو گەر بمتوانیبا تەواوی ئازار و ئومێدەکانم لەم وشەیەدا بەرجەستە کردبا و کاتێ دەرکی عەرد دەکەمەوە تا بڕۆم، ئەم کوڕەم لە دوای خۆم جێهێشتبا!"

زاهیدێکم بیرکەوتەوە کە ڕۆژێکیان لە چیای ئاتوس بینیبووم. گەڵای سپیدارێکی نابووە بەر ڕووناکی و دیقەتی لێ دەدا و هۆن هۆن فرمێسکیش لە چاوانییەوە دەڕژایە خوار. حەپەساو لەجێی خۆم ڕاوەستام و پرسیم: "باوکی پیرۆز، ئەرێ لەو گەڵایەدا چ دەبینی کە ئاوها تۆی هێناوەتە گریان؟"

وەڵامی دامەوە: "مەسیحی لەخاچدراو دەبینم!" وای گوت و گەڵاکەی ئەمدیو و ئەودیو کرد و ڕوخساری لە خۆشحاڵیدا پرشنگی دا.

ئەمجارەیان پرسیم: "ئەی هەنووکە چ دەبینی کە ئاوها خۆشحاڵیت؟"

– کوڕەکەم، مەسیحی ڕابوو دەبینم!

چ دەبوو گەر هونەرمەندیش بەهەمان شێوە توانیبای سەرلەبەری ئازار و ئومێدەکانی لەناچیزەترین بەشی دونیا– لە مێروو، سەدەف، دڵۆپە ئاودا – بینیبا. نەک تەنها عەزاب و ئومێدەکانی خۆی، بەڵکو عەزاب و ئومێدەکانی هەموو گەردوون. چ دەبوو گەر توانیبای لەهەر خورپەیەکی دڵدا، ئینسانی لەخاچدراو و ئینسانی ڕابووی بینیبا! چ دەبوو گەر پەی بەوە بردبا کە مێرووله و ئەستێرە و مارماسی و

ئەندێشەکان وەک ئێمە لەرەحمی هەمان دایکەوە هاتوونەتەدەر و تێگەیشتبا کە هەموومان عەزاب دەچێژین و هەر هەموومان چاوەڕێی هاتنی ڕۆژێکین چاوانمان بکەینەوە و ببینین هەموومان یەکێکین و – ئیدی ڕزگار ببین.

هەرگیز ئەو مانگە عیرفانییانەی چاوەڕوانیم لەیاد ناچێتەوە. خشەی گەڵێ لیمۆ، فڕینی هەنگ، ئارام نەگرتن و لێکدا لێکدا ئاه هەڵکێشانی زەریا و خۆکێشانی بەدەرگای ماڵەکەمدا، تێپەڕینی قژقڕەیەک بەسەربانداا – ئەمانە هەموو ئازاریان دەدام و کوڵی گریانیان بەردەدام. پێدەچوو خودایەک جەستەمی بەر قامچیی دابێ و جەستەم تەنانەت حەوسەڵەی هەڵکردنی شنەیەکی بەسەریدا نەمابێ. تا دواجار ئیدی ڕۆژێکیان نەمتوانی لەوە زیاتر بەرگە بگرم. ئاخر ئەزموونی سالآنی لەوەوبەرم فێری کردبووم کەتاقە ڕێگەی خۆرزگارکردنم لە ئازاری بەسۆ و شاگەشکە بوون و وەدەستهێنانەوەی ئازادیم ئەوەیە کە بەوشەگەلی سیحر ئەو ئازارە یاخود ئەو خۆشییە ئەفسوون کەم. لە وڵاتە گەرمەسێرییەکاندا، کرمێکی زۆر ورد و قەیتانیی، پێستی بونیادەم درز تێدەبا و دەیخوا. سیحرباز دەگاتە جێ و (نای) ە ئەفسوناوییەکەی دەردێنێ و دەیژەنێ. کرمی ئەفسوون بوو وەدیاردەکەوێ، وردە وردە خاو دەبێتەوە و دێتەدەر. ئاخر (نای) هونەریش هەر ئاوهایە.

ڕۆژانی ئارام و بەتیشکی هەتاو شۆراوی یانیوەری هاتبوون. ڕۆژانێک کە خودا بەمیهرەبانیی ڕەهای خۆی لەچلەی زستاندا دایناون تا مەلە زەریاییە بەستەزمان و گوناهەکان بتوانن بەدڵنیاییەوە لەو ڕۆژانەدا هێلکەکانیان لەسەر بەردەکان دانێن. لەو ڕۆژانەدا جارێکیان چووم بۆ زەریا و مەلەم کرد، لە ئاوی زەریا هاتمەدەر و خۆم بەهەتاو وشک کردەوە. بەهەموو تەمەنم تامی ئارامییەکی جەستەیی و بەختەوەرییەکی ڕۆحی ئاوهام نەچەشتبوو. گەڕامەوە ماڵەوە، پەڕەمووچەکەم هەڵگرت (ئاخر نایەکەی من ئەوەیە) و بەنەرمە لەرزێکەوە بەسەر کاغەزدا نوشتامەوە.

دەمنووسی و دەمکوژاندەوە. نەمدەتوانی وشەگەلی گونجاو بدۆزمەوە. گا وشەکان هیچ و بێ ڕۆح بوون و گا بەشێوەیەکی بێ مانا ئاڵووالآ و برێ جاری تریش ڕووتوقووت و پڕ لەهەوا و چۆڵ لەجەستەی گەرم. لەڕێی گەڕانەوەمدا لە زەریا دەمزانی دەمەوێ چ بڵێم، بەلآم وشە تەمبەڵ و جڵەو پساوەکان بۆ جێگەیەکی تریان

کێش دەکردم. دەسنووسەکەم بەخشڵ ڕازایەوە و لەو قاڵبە سەری کرد کە بۆم دارشتبوو. بێشەرمانە فەزا و زەمەنێکی زیاتری داگیرکرد. لێکدا لێکدا لەگۆڕاندابوو. نەمدەتوانی ڕوخساری دیاری کەم. ڕۆحیشم لەگەڵیدا دەگۆڕا و سەرلەنوێ دەگۆڕا و نەمدەتوانی ڕوخساری ئەویش دیاری کەم.

بێوودە هەوڵم دەدا زاراوەیەکی ساکار و بێ زێڕو زیو بدۆزمەوە، زاراوەیەک هەستم پڕ نەکا لە خشڵ و تێکوپێکی بدا. ئەرێ ئەو سۆفییە موسوڵمانە تینووە کێ بوو کە جامەکەی بۆ ناو بیرێک شۆڕ کردەوە تا ئاو هەڵگۆزێ و تینوێتیی خۆی پێ بشکێنێ؟ کاتێ جامەکەی هەڵکێشا و بینی پڕ بووە لە زێڕ، زێڕەکەی ڕۆکرد و هەمدیس جامەکەی شۆڕکردەوە و پاشان ڕایکێشایەوە و بینیی ئەمجارەش پڕ بووە لە زێڕ، ئەمیشی ڕۆکرد و گوتی: "خودایا، من دەزانم تۆ پڕیت لە کەنز، بەلآم تەنها تۆزێک ئاوم بدەرێ بیخۆمەوە، ئاخر من تینوومە!" جارێکی تر جامەکەی شۆڕ کردەوە و ئاوەکەی هەڵگۆزی و خواردییەوە. وشە پێویستە ئاوها بێ، بێ زێڕو زیو.

حاڵی بووم جارێ کاتی نووسین نەهاتووە، ئاخر هێشتا گۆڕانکاری نهێنیی ناو تۆوەکە کامڵ نەببوو. بۆیە قەڵەمم دانا.

بیرم دێ جارێکیان قۆزاخەیەکم لە قەدی دار زەیتوونێک کردەوە و لەنێو لەپی دەستمدا دامنا. لەنێو توێکڵە تەنکەکەیدا مەخڵوقێکی زیندووم بەرچاوکەوت کە دەجووڵایەوە. هەڵبەت پرۆسەی نهێنیی ناو قۆزاخەکە گەییبووە کۆتایی. پەپوولەی ئایندە کە هێشتا ئازاد نەببوو، بەلەرزێکی ئارامەوە چاوەڕێی ئەو ساتە پیرۆزە بوو کە بێتە دەرێ و سڵاو لە هەتاو بکا. پەلەی نەبوو، پشت ئەستوور بەڕووناکیی و هەوای گەرم و یاسای ئەبەدیی خودا چاوەڕێ بوو.

بەلآم من پەلەم بوو. دەمویست هەرچی زووترە شاهیدی ڕودانی موجیزە بم، دەمویست ببینم چۆن جەستە لە گۆڕ و کفن دێتە دەرێ و دەبێتە ڕۆح. دانەویمەوە و بەهەناسەم کەوتمە گەرمکردنی قۆزاخەکە، هەر هێندە و ئیدی زوو بەزوو درزێک کەوتە پشتی قۆزاخەکە و هێور هێور تەواوی کفنەکە لەسەرەوە بۆ خوارەوە قڵیشا. پەپوولەی ناکامڵ بەڕەنگێکی سەوزی تۆخ وەدیارکەوت. پەپوولەکە هێشتا گرمۆڵە و باڵەکانی نەکراوە و قاچەکانی بەزگییەوە نووسابوون. لەژێر هەناسەی گەرم و

بەردەوامی مندا بەئارامیی دەجوولا و زیندووتر خۆی دەنواند. یەکێک لەباڵەکانی کە لەرەنگی خونچەی سپیدار دەچوو، خۆی لە جەستەکە جیاکردەوە و کەوتە جووڵە. پەپوولەکە هەوڵی دەدا ئەو باڵەی زیاتر بکاتەوە، بەڵام بێوودە بوو. نیوەکراوە و لەرزۆک مایەوە. بەزوویی باڵەکەی تریش کەوتە جووڵە و هەوڵی دا بیکاتەوە، بەڵام نەیتوانی و ئەمیشیان بەنیوەکراوەیی و لەرزۆک مایەوە. منیش بەسەرچڵییەکی بونیادەمانەوە بەردەوام بووم لە گەرمکردنەوەی پەپوولەکە و باڵە ئیفلیجەکانی بەهەناسەم، بەڵام ئیدی باڵەکان لە جووڵە کەوتن و وەک بەرد بێ گیان و وشک هەڵگەڕان.

دڵم لێوڕێژ بوو لە کەسەر. ئاخر بەهۆی پەلەپەل و بەهۆی ئەوەوە کە غیرەتم دابووە بەرخۆم یاسای ئەبەدیی پێشێل کەم، پەپوولەکەم کوشتبوو. هەنووکە جەنازەیەک بەسەر لەپی دەستمەوە بوو. سالانێک تێپەڕیون، کەچی ئەو جەنازە گچکەیە گەورەترین بارێکە کە بەسەر کۆڵی ویژدانمەوە هەڵمگرتووە.

ئینسان پەلەیەتی. بەڵام خودا پەلەی نییە. لەبەر ئەمەیە کارەکانی ئینسان شێواو و ناتەواون و کارەکانی خوداش ڕێک و تەواو. بەچاوانێکی فرمێسکاوییەوە سوێندم خوارد کە ئیدی ئەم یاسا ئەبەدییە پێشێل نەکەم. وەک درەختێک قامچی با و خۆر و بارانم دەچەشت و بەباوەڕبەخۆبوونەوە چاوەڕێم دەکرد. ساتی پشکوتنی گوڵ و گەیینی میوە دەهات.

بەڵام بنۆڕە ئەوەتا لەهەمان لەحزەدا سوێندەکەم دەشکاند. گەرچی هێشتا قۆزاخەکەی زۆربا کامڵ نەببوو، کەچیی پەلەم بوو کفنەکەی بکەمەوە. تەواوی هەموو ئەو شتە هەڵیت و پڵیتانەم دڕاندن کە لەسەر کاغەز نووسیبوومن و چوومە دەرەوە تا لەنزیک زەریاوە ڕاکشێم.

ئەو قسەیەم بیرکەوتەوە کە جارێکیان زۆربا پێی گوتم: "من هەمیشە جۆرێک ڕەفتار دەکەم وەک ئەوەی نەمر بم!" ڕەفتاری خودا ئاوهایە. ئێمەیش خەڵکانی سەر ئەرز، دەبێ شوێنپێی وی هەڵگرین، بەڵام نەک لەڕووی خۆبەزلزانیی و لاسارییەوە، بەڵکو لەڕووی پەرۆشبوونی ڕۆحەوە بۆ بالایی. هەوڵدان بۆ لاساییکردنەوەی خودا، تاقە شێوازێکی ئێمەیە بۆ تێپەڕاندنی سنووردارییەکانی بەشەرییەت، تەنانەت گەر ئەو تێپەڕاندنەش لەساتێک زیاتر نەبی (ماسییە باڵدارەکە وەبیر خۆتان بێننەوە!). مادامەکیی ئێمە لە جەستەماندا حەپسین، مادامەکی ئێمە قۆزاخەین، ئەوا ئەو فەرمانگەلە سەختانەی کە لە لایەن خوداوە خراونەتە سەر شانی ئێمە بریتین لە: ئارام بگرە، ڕامێنە، باوەڕت هەبێ.

لە ئاوابوونی خۆرم دەنۆڕی. دوورگە چۆلوهۆڵەکەی بەرامبەر، گوڵڕەنگ و دەم بەپێکەنین، وەک گۆنای دوای ماچ پرشنگی دەدا. دەنگی تەیرە سترانچڕەکانم دەژنەفت کە شەکەت و ماندوو دوای ڕۆژێک لە ڕاو و گۆرانیی، خەواڵوو بۆ ماڵەوە دەگەڕانەوە تا بنوون. زوو بەزوو ئەستێرەکان هەڵدەهاتن تا جێگەی یەک بەیەکی تەیرەکان بگرنەوە، ڕەوڕەوەی شەو دەکەوتە سووڕانەوە. نیوەشەو دەهات، کازێوە دەهات و هەڵبەت خۆریش هەڵدێ و ڕەوڕەوەی ڕۆژیش دەکەوێتە سووڕانەوەی خۆی.

ریتمێکی مەلەکوتیی. تۆوەکانی ناو خاک، مەلان و ئەستێران هەموویان ملکەچی ئەم ڕیتمەن. تەنێ ئینسانە دەستی یاخیبوون هەڵدەبڕێ و دەیەوێ یاسا پێشێل کا و ملکەچیی بکاتە ئازادی. لەبەر ئەمەیە کە لەنێو هەموو مەخلوقەکانی خودادا تەنها ئینسانە کە گوناهی لێ دەوەشێتەوە. ئەدی گوناهکردن مانای چیی؟ یانی تێکوپێکدانی هاوگونجان و هاوئاهەنگیی (هارمۆنیی).

*

بە هەستکردنم بەوەی کە سەفەرێک حەوسەڵەی ئارامگرتنم پێ دەبەخشێ، لە بەلەمێکدا دانیشتم کە بەرەو دوورگە چکۆڵەکانی سانتۆرین، ناکسۆس، پارۆس و میکۆنیۆس دەچوو لە زەریای دڵڕفێنی ئیژە. گوتوومە و هەمدیس دەیڵێمەوە: یەکێک لە مەزنترین ئەو چێژانەی کە لەم دونیایەدا بەبونیادەم بەخشراوە، ئەوەیە بەهاران، کاتێ شنەیەک هەڵدەکات بەزەریای ئیژەدا سەفەر بکا. من هەرگیز نەمتوانیوە چ جیاوازییەک لەنێوان ئەوە و بەهەشتا بدۆزمەوە. چ لەزەتێکی ئاسمانیی تر یاخۆ زەمینیی تر دەتوانێ کە ئاوها لەگەڵ جەستە و ڕۆحی بونیادەمدا لەهاوئاهەنگیی تەواودا بێ؟ ئەم لەزەتە تا سنووری سەرمەستبوون دەچێ. بەڵام سوپاس بۆ خودا، لەوە تێناپەڕێ و بەم پێیە دونیای ئازیز و بینراو مەحف نابێ. بەپێچەوانەوە، نادیار وەدیاردەکەوێ، ئەوەی کە ناومان ناوە خودا و ئەبەدییەت و جوانیی، لە بەلەمەکەدا

دادەنیشن و لەتەکماندا سەفەردەکەن. لە ساتەوەختی ترسناکی مەرگدا، چاوانت لێکنێ، ئەگەر سانتۆرین و ناکسۆس و پارۆس و میکۆنۆست بینی ئەوا بێئەوەی بچیتە ناو گۆڕەوە یەکسەر خۆت بەبەهەشتا کردووە. سینگی ئیبراهیم و بەهەشتی نامادديی مەسیحییەت چییە لەچاو ئەم ئەبەدییەتە گریکییەی کە لە ئاو و گردۆڵکە و بای دڵڕفێنی باکوور خوڵقاوە؟

خەنیی بووم بەوەی کە ئینسانم، ئینسان و گریکستانیی. بەو پێیە دەمتوانیی زەریای ئیژە بە هیی خۆم بزانم، میراتیی باوانم و- بەشێوەیەکی غەریزیی و بەبێ دەستێوەردانی شێوێنەرانە لەلایەن فیکری ئەبستراکتەوە- دەمتوانی لەنێوان دوورگەکاندا لەبەختەوەرییەکەوە بۆ بەختەوەرییەکی تر چارۆکە هەڵدەم بەبێئەوەی لە سنووردارییەکانی ڕۆحم ئەولاوەتر بچم. ئەم دوورگە مەلەکوتییانە وەک تووکی نەرمی سینگی کەوێک پرشنگیان دەدا. لەژێر سێبەر و هەتاودا هەر ساتێک و بەرەنگێک وەدیاردەکەوتن، گا بەرەنگی قاوەییەکی تۆخ و گا درەوشاوە بەتەپونمێکی ئاڵتوونیی کە کازیوان بەگوڵی سوور و نیوەڕوان بەسۆسەنی پاک و مەغریبانیش بەوەنەوشەی گەرم ئارایشت کرابوو.

ئەم سەفەری مانگی هەنگوینیی ئاسایە دوو هەفتە درێژەی کێشا. کاتێ گەڕامەوە خانووە گچکەکەی کەنار زەریا، ئیدی زەینم گەڕابۆوە شوێنی خۆی و دڵیشم بەئارامیی لێی دەدا. مەسیح و بوزا و لینین، ئەو سێ چەتە زەرياییيە مەزن و ئازیزەی ژیانم بزر نەببوون، بەڵکو لە بوولێڵی یادەوەریدا وەکی هیرۆگلیفیایەکی زیننەتیی دەدرەوشانەوە.

لە تەواوی ماوەی سەفەردا، چکۆڵەترین مەشغەڵەتی زەینیی ئەقڵمی شلوێ نەکردبوو. چ خەونێکیشم نەبینی تا وەبیرم بێنێتەوە کە گرفتی داهێنانم هەیە و دەبا یەکلایی بکەمەوە، بەڵام نەمتوانیبوو. دونیام ساکار دەبینی و دەژنەفت و بۆن دەکرد. وەک بڵێی ڕۆحیشم بووبێتە جەستە و ئەویشم لە دۆخێکی تەندروستدا دەبینی و دەژنەفت و بۆن دەکرد.

ئەو دوو نیگارکێشەی سەردەمانی دێرین کێ بوون کە لەسەر ئەوەی کامیان دەتوانێ وردتر وێنەی دونیای بینراو بکێشێ، کێبەرکێی یەکتریان دەکرد؟ یەکەمیان

پەردەیەکی پیشانی ئەویتردا و گوتبووی: "ئەلعان پێت دەسەلمێنم من باشترم؟" دووەمیان گوتبووی: "باشە، پەردەکە لابەرە تا وێنەکە ببینم!" هونەرمەندی یەکەم بەپێکەنینەوە وەڵامی دابۆوە: "پەردەکە خودی وێنەکەیە!"

لەماوەی سەفەرەکەمدا بەزەریای ئیژەدا، بەقووڵی هەستم دەکرد کە لەراستیدا پەردەکە وێنەکەیە. چەندە بەستەزمانە ئەو کەسەی کە بۆ بینینی وێنەکە، پەردەکە لادەبا. ئاخر جگە لە فەوزا چ شتێکی تر نابینێ.

چەند ڕۆژێکی تریش غەرق لە بێدەنگییەکی گۆشەگیرانەدا مامەوە. وەرز وەرزی بەهار بوو. لەژێر دار لیمۆیەکی شکۆفە کردوودا دانیشتم و ئەو شیعرەم لەبەرخۆمەوە دەگوتەوە کە لە چیای ئاتوس بیستبووم:

دارچواله خوشکێ
لەبارەی خوداوە بۆم بدوێ!
کە وام گوت، دارچواله شکۆفەی کرد و
گوڵی گرت!

هەر بەڕاستیی پەردەکە بەشکۆفە و مەل و ئینسانەوە چنرابوو – دەبێ ئەمەش خوداوەند بێ. ئەم دونیایە، بەو جۆرەی سەردەمانێک پێموابوو پۆشاکی خوداوەند نییە، بەڵکو خودی خوداوەندە. شێوە و ناوەرۆکیان یەکێکە. لە حەجە ئیژەییيەکەم گەڕامەوە و ئەم یەقینە، ئەم غەنیمەتە گرانبەهایەم پێبوو. زۆربا ئەمەی دەزانی بەڵام نەیدەتوانی بیڵێ، بەڵکو ئەوەی بەسەما دەگوت. بەخۆم گوت: "چ دەبوو گەر بمتوانیبا ئەم سەمایەم بکردایەتە وشە!"

کوتوپڕ زەینم کرایەوە. بۆم دەرکەوت تەواوی ئەو سالانە لە دووی خودا بووم، کەچی سەرنجم نەداوە کە ڕێک و ڕاست لە بەردەممدا بووە. تەواوێک وەک دەسگیرانێک کە پێیوایە ئەڵقەی دەسگیرانییەکەی بزرکردووە و بەدردۆنگیی هەموو شوێنێکی لەدوو دەگەڕێ، کەچیی ئەڵقەکە وا لە پەنجەی خۆیدا. گۆشەگیریی و بێدەنگیی و زەریای ئیژە بەنهێنی و میهرەبانیی هاریکارییان دەکردم. زەمەنیش کە یەکێکی تر لە هاوکارانم بوو بەژوور سەرمدا تێدەپەڕی و تۆوەکەی لە ناخمدا دەترووکاند. شانبەشانی مەلان و ئەستێران خۆم بەرەوڕەوەی ئەبەدییەتەوە گرێداو و

هەنووکە پێموایە بۆ یەکەمجار لەژیانمدا هەستم کردبێ کە ئازادی ڕاستەقینە چییە: ئازادی ڕاستەقینە بریتییە لە تەوقی خوداوەند لە گەردنکردن – بەواتایەکی تر تەوقی هاوئاهەنگیی لەملکردن.

داهێنان وەک ئەڤین گەڕانێکی ئەفسوونگەرانەیە، لێوانلێوە لە بێ یەقینیی و خورپەی کۆتری دڵ. بەیانیی هەر ڕۆژێک بۆ ئەم گەڕانە عیرفانییە دەچوومەدەر، دڵم لەتاو شپرزەیی و پەیجۆریی دەکەوتە خورپە و لە غروورێکی ئەهریمەنانەی سەیر (کە نازانم چۆن و بۆچی) و لە خۆنەویستییەکی قووڵ و لە وەسفنەهاتوو دەچوو. چونکە بێئەوەی پێشتر ئەوەم لەزەیندا هەبێ، هەر لەیەکەم ڕۆژەوە بەترسەوە پەیم بەوە دەبرد کە لە دووی ڕاوکردنی کام مەلی نادیار – دەشێ نەبوو – بووم.

چیاکان پڕ لە کەو بوون و ڕێگەوبانەکانیش پڕ لە قومری و زەریاچەکانیش پڕ لە مراوی کێویی. بەڵام من بەلای ئەم هەموو گۆشتە بەتامەدا تێدەپەڕیم و هێڵنجم دەدا. ئاخر ئەز لەدووی ڕاوی مەلێک بووم کە نەدەگیرا و جارناجار لەقووڵایی دڵمدا دەنگی بەیەکدادانی باڵەکانیم دەژنەفت. مەلێک کە تەنها لە باڵ دروست ببوو، هەوڵم دەدا جەستە بدەمە ئەم مەلە تا بەشکەم بتوانم ڕاوی کەم.

سەرەتا نەمدەتوانی ناوێک لەم مەلە بنێم، دەشێ خۆم نەمویستبێ. چونکە باش دەمزانی ناو زیندانی ڕۆحە. وشە ڕۆح هێند دەگوشێ تا لە واژەیەکدا جێ یکاتەوە. ناچاری دەکا تا تەواوی تایبەتمەندییە گرانبەها و لەگوزارشت نەهاتووەکان کە ناتوانرێ ئاڵتەرناتیڤێکیان بۆ بدۆزرێتەوە، بباتە دەرەوەی سنووووری ئەم ناوەوە.

بەڵام زوو بەزوو پەیم بە وەبرد کە ئەم بێ ناوییە، پرۆسەی ڕاوەکە دژوار و دژوارتر دەکا. نەمدەتوانی شوێنگەی نێچیرەکەم بدۆزمەوە و داوێکی بۆ بنێمەوە. ئامادەیی نادیار لە هەموو شوێنێک پیاسەی دەکرد. ئینسان ناتوانێ پشتیوانی ئازادیی ڕەها بێ. ئاخر ئازادییەکی ئاوها بەرەو ئاژاوە ڕێنوێنیی دەکا. گەر بۆ ئینسان ڕەخسیبا بەئازادیی ڕەهاوە لەدایکبا، ئەوا گەر ویستبای کەڵکێکی لەسەر ئەرز هەبێ، یەکەمین ئەرکی بریتی دەبوو لە سنووردارکردنی ئەو ئازادییە. ئینسان دەتوانێ تەنها لە گۆڕەپانێکی دیاریکراو و سنووردااردا هەڵسووڕێ. لە کاتێکدا کە من لە خوازیارانی تێپەڕاندنی بێتوانایی ئینسان بووم، ئەوا دەبوو تەسلیمی ئەو بێتواناییە بام. بەم

پێیە و بەپەی بردنێکی تەواو و تاڵ بەوەی سنوورەکانی ئارەزووم بەرتەسک دەکەمەوە، ئەوا پێویست بوو ناوێک لەو مەلە نهێنییە بنێم کە نیازی ڕاوکردنیم هەبوو: ناوێکی بەپێی توانا خودان سنووری نەرم، بەپێی توانا خودان چوارچێوەی تەنک، بەشێوەیەک کە بتوانم گەر بەتەرزێکی نائاشکراش بێ، هەموو ڕووداوەکانی دواوە و دەوروبەری ببینم.

ئەم خواستە شەو و ڕۆژ بەنهێنیی لەناخمدا هەڵدەسووڕا. خۆشبەختانە زەینم ئاگای لەوە نەبوو. هەموو ئەوانە بەبێ ئاگاداریی ئەو ڕوویان دەدا. بەیانییەکیان وەئاگا بوومەوە و ناوی مەلی پێشبینیی نەکراو و خەتەرناک لە فەزادا درەوشایەوە. مەل نەبوو، بەڵکو هاوارێ بوو لە زارگەلی بێ شومارەوە. یەکەندەردوو ناسیمەوە، ئەم هاوارە هەمان ئەو شتە بوو کە لە دووی ڕاوکردنی بووم _ هاواری ئایندە، ئەو هاوارەی کە لەپێناویدا خۆم ئازار دەدا و شەڕم لە پێناویدا هەڵدەگیرساند. هاوارێک کە لەپێناویدا لەدایک ببووم. ئیدی شتەکانی تر- غەم و شادومانییەکانم، سەفەرەکانم، چاکەخوازیی و خەراپییەکانم، شتێک نەبوون جگە لە پێشڕەوییم بەرەو ئەو هاوار ە. مەسیح و بووزاو لینین وێستگە بوون و دەبوو پێیاندا تێپەڕم. ئەوان بوون دەسنیشانی تێپەڕینی مەلی نهێنییان دەکرد و لە ڕۆڵی تەپڵ لێدەردا، مەلی هاوار یان لەحەشارگەکەی هەڵدەفڕاند.

کەواتە ئایا چ شتێک بەهەدەر نەچوو بوو؟ پێدەچوو شپرزەییە فیکرییەکانم و لەم دەرگا و لەو دەرگادانەکانم هەریەکەیان بەجیا، کات بەفیڕۆدان بووبن: ئاکامێکی ئەقڵیی پەرت. بەڵام هەنووکە دەمبینی کە هەمووی پێکەوە هێڵێکی ڕێک و ڕاستیان پێکهێنابوو، ڕاستە هێڵێک کە تەنها بەلەم دەرگا و لەو دەرگادانەکان دەیتوانی لەسەر ئەم ئەرزە فانییە بچێتە پێش. خیانەتەکانم بەرامبەر فیکرە مەزنەکان دەستیان نابووە دەستی یەکدی و باوەڕێکی تۆکمەیان پێکهێنابوو- ئاخر دەسبەرداری فیکرە گەورەکان ببووم دوای ئەوەی پێیان ئەفسوون ببووم و بەتاڵ ببوونەوە لە ئیهام- پێدەچوو شانس(ناوی چیی لێ بنێین؟ شانس نا، بەڵکو چارەنووس) خاوەنی دوو چاو و خاوەنی میهرەبانیی بێ، دەستی گرتبووم و ڕانومایی دەکردم. هەنووکە دەزانم بەرەو کوێ ڕانومایی کردووم و چیی لێ چاوەڕێ

کردووم. هەڵبەت چاوەڕێی ئەوە بووە لێم کە هاوار ی ئایندە ببیەم، تەواوی هەوڵەکان بەکاربهێنم تا پێشبینیی ئەوە بکەم کە هاوارەکە چی لێم دەوێ و بۆچیی بانگم دەکا و بەرەو کوێ بانگێشتمان دەکا بڕۆین.

خوێن هوروژمی بۆ سەرم هێنا و لە خۆشییاندا کەوتە قوڵتە قوڵت. قەڵەمم هەڵگرت و لەسەری لاپەڕەکەوە هەوێنی خۆشنوودانەی دوایەمین کارێکم تۆمار کرد کە کەوتبوومە نووسینی:

"سڵاو ئەی ئینسان، ئەی کەڵەبابی چکۆڵەی پەڕی قاچوقول هەڵپاچراو. ڕاستە – گوێ مەدەرە ئەوەی خەڵکانی تر دەیڵێن – تا تۆ نەقوقێنیت خۆری کازیوان هەڵنایەت!"

*

بڵێسەیەکی فێنک و بزێو لەسەر تەوقی سەرم هێلانەی چێ کردبوو. هەستم دەکرد وەک پەڕێکی سوور لە فەزادا دەشنایەوە. مەلێکی نهێنیئامێز و نەغمەخوێن بوو، کڵاوە ئاسنینێکی ئاگرین بوو بەگوڕێکی ئەفسانەیییەوە تا تووڕەیی و ئومێدی جەنگاوەر زیاتر بکات. دڵم نائارامانە لێی دەدا و لە چڕکردنەوەی هێزی خۆیدا بوو. بەڵام بەبینینی گێژەنی (گێژەن یان خودا؟) بەرامبەر، زەندەقی چوو. جەستەی بەستەزمان گچکەترین ئامادەیی بۆ پێشڤەچوون نەبوو. لەو خانووە بچووک و ئارامەدا، لەگەڵ دارلیمۆ و زەریا و کێلۆنی قورسدا، بەئاسوودەیی پاڵی لێ دابۆوە و یەکبینە دەکشایە دواوە و دەیزریکاند. بەڵام خاوەن شکۆیەکی نادیار، بالاتر و ڕاستەقینەتر لە جەستەم، بەژوور سەرمەوە وەدیاردەکەوت و حوکمی دەکردم. من ببوومە کەشتی و ئامادە دەبووم تا سینگی زەریا شەق کەم. بووکی زەریا لە پێشی کەشتییەکەدا بزمارکوت ببوو، دەستێکی لەسەر مەمکی و دەستەکەی تریشی بەشێوەیەکی فەرماندەرانە:(بۆ پێشەوە!) دانابوو. ئەو نایک[*] ێک نەبوو، بەڵکو هاوار ی مەزن بوو، لەنێوان ئاسمان و زەریادا ڕێگەی پیشان دەدام.

تەواوی وشە و مەسەل و ئەو قسە خۆشانەی کە دەمزانین هاتنە ناو کەشتییەکە.

(*) خواوەندی سەرکەوتن لای گریک. ئەو بەرجەستەکردنی سەرکەوتنە. ئەویان بەباڵ و لەکاتێکدا کە بەخێراییەکی تیژڕەو دەفڕێ، وێنە دەکێشا . و. ع و ف

ئازیزترین هاوڕێکانم و ناهاوڕەنگترین جەنگاوەرگەلێکی ئازا کە لە ئەندێشەمدا شکم دەبردن، هەروا ئازووقە و بەرمیلە شەرابێکی زۆرم بردنە ناو کەشتییەکەوە. ژمارەیەکی باش لە خوداوەندانی دێرینم لەگەڵ خۆدا بردن کە ناشییانە لەسەر تەختە هەڵکۆڵرابوون تا لە بەسەر بردنی کاتدا یارمەتیم بدەن. چارۆکەکان پڕ لە هەوا بوون و ئیدی لەزەریامان دا .

دەبوو بەکام ئاراستەدا ڕۆیشتباین؟ چ شتێکم لە زەیندا نەبوو. لاجانگەکانم لەسەر پشت و (با) لە هەر چوارلاوە بەگوڕێکی یەکسان بەسەرمدا هەڵی دەکرد. تۆپەڵە قوڕێکی ڕەق – ئایندە– م لەنێوان پەنجەکانمدا گرتبوو، دەمشێلایەوە و شێوەی جیاجیام لێ دەردەهێنا– ئینسان، خوداوەند، شەیتان– پاشان تێکم دەدایەوە و سەرلەنوێ دروستم دەکردەوە. شێوەکان لەسەر پەنجەکانم دەخلیسکان و بۆ ساتێک لە هەوادا شێوەیان دەگرت و پاشان بۆ بێ سەروبەرەیی دەگەڕانەوە. پێتوانەبێ گەمەم دەکرد. گەمەم نەدەکرد، بەڵکو عەزابم دەچەشت – ئاخر هەوڵم دەدا ڕوخساری ڕۆحم بەو قوڕە ببەخشم.

بەوەی کە نەمدەزانی ڕوخساری ڕۆحم کامەیە و شێوەی چۆنە، بۆیە بەرخۆدانەکەم سەخت و نائومێدانە بوو. بەشێلانی قوڕەکە هەوڵم دەدا ئەو ڕوخسارە بدۆزمەوە. چ متمانەیەکم بەئەقڵ نەبوو، چونکە جگە لەجەستە و هێڵە سەرەتاییەکانی جەستە چ شتێکی تر ناناسێتەوە، ئەو بڵێسەیە نابینێ کە بەدووی جەستەدا پرشنگ دەدا و لە سەردا لرفە دەکا و وەک ئاڵا لە هەوادا دەشەکێتەوە. ڕۆحیش تەواوێک ئاوهایە، هەر بۆیە تەنها ڕوخسەتم بەهێزە عیرفانییەکاندا تا پەنجەکانم ڕانومایی بکەن.

سێ ڕۆژی لەسەر یەک، بێ دەنگ و بێ جووڵە وەک گەدایەکی هیندوستانیی دانیشتم و سەرلەنوێ ژیامەوە. چ شتێک لەبەین نەچووبوو، تەنانەت ناچیزەترینیان. دارهەنارێکی چرۆ کردوو لەنزیک (کالاماتا)، کاڵەکێکی بۆنخۆشی سانتۆرینی کە هێند گەورە بوو نەمدەتوانی لەبن هەنگڵی نێم، کیژۆڵەیەکی چکۆڵەی گەنمڕەنگ کە لە ناپۆلی یاسەمینی دەفرۆشت، تەقەتەقی قاپقاپی بێوەژنێک کە لەحەوشی ماڵەکەیدا و لەزەماوەندێک دا سەمای دەکرد، برۆی کەوانیی ژنێکی چەرکەسیی لە مۆسکۆ، هەموو ئەوانە لەدەرکی یادەوەریمەوە دەهاتنەدەرێ و تەژییان لە بەختەوەریی دەکردم.

شەوانە کە دەچوومە نێو جێگە، لە خەونەکانمدا دەکەوتمە دووی سەفەرەکانم. بەو جیاوازییەوە کە هەمان ئەو سەفەرانە لە هەوادا پیاسەیان دەکرد، لە حەقیقەت دادەماڵران و جەستەیەکی ڕۆح سووکتر و گرانبەهاتریان پێکدەهێنا.

ئاخۆ چ شتێکی ڕاستەقینەتر لە حەقیقەت بوونی هەیە؟ بەڵێ هەیە. ئەفسانە. ئەفسانەیە کە مانایەکی ئەزەلیی دەبەخشێتە حەقیقەتی زووتێپەڕ. هەنووکە تەواوی سەرگەردانییەکانم پێکەوە گرێدەدران و هاواهەنگ دەبوون و لەقاڵبی سەفەرێکی بەهاداردا وەدیاردەکەوتن. سەفەرێک کە ئاشکرا بوو کەنگێ دەستی پێ کردووە و بۆچی و بەرەو کوێ کەوتۆتە ڕێ. هەر خاڵێکی ڕاوەستان، زادەی هەوەسێکی بێ مانای شانس نەبوو، بەڵکو وەجێهێنانی نەخشەی چارەنووس بوو. هەموو سەفەرەکانم ببوونە هێڵێکی سوور کە بەئینسان دەستیان پێدەکرد و بۆ گەیشتن بەلووتکە– بەمانایەکی تر بۆ گەیشتن بەترۆپکی بەرزی هومێد – هەڵدەگڕا.

ڕۆژی چوارەم، هەروا کە دەجەنگیم تا ببینم ئەو هێڵە سوورەی پیشاندەری هەڵگڕانم بوو گەییوەتە کوێ، کوتوپڕ سەرسامییەکی پیرۆز سەراپای بوونمی لەخۆیەوە پێچا. ئەم هێڵە سوورە بەخوێنی من نەکێشرابوو. کەسێکی تر هەڵدەگڕا، کەسێکی تر خوێن لە برینەکانییەوە دەچۆڕا و نیشانەی سووری لەسەر عەرد و زەریا جێدەهێشت – کەسێکی بالاتر لەمن، باپیرانی کەتە و زل، جەنگاوەرانی زەریا و چیانشین. من چ شتێک نەبووم جگە لەسێبەری وی، سێبەرێکی وەفادار کە وەدووی دەکەوتم. ئاگام لێی نەبوو، بەڵکو تەنها ناو بەناو دەنگی هەناسەدانی یاخۆ قاقای پێکەنینە گرمە ئاساکەیم دەژنەفت. لە دەوروبەری خۆم دەنۆڕی و کەسم نەدەبینی، بەلام هەستم دەکرد کە هەناسەی مەزنی ویم بەژوور سەرەوەیە.

بەچاوانێکی لێوڕێژ لە ئامادەیی ئەو (چاوانی قوڕین نا، بەڵکو چاوانێکی تر) بەسەر پەڕە کاغەزەکانمدا چەمیمەوە. بەلام ئەلعان ئیدی کاغەزی سپی وەکی جاران ئاوێنەیەک نەبوو کە ڕوخسارم پێچەوانە بکاتەوە. بۆ یەکەمین جار ڕوخسارێکی ترم بینی، ڕوخساری هاوسەفەری مەزن. یەکەندەردوو ناسیمەوە. کلاوێکی ناخودایی بەسەرەوە، خاوەن سەرنجی تیژی هەڵۆ و ڕیشێکی کورت و لوول، چاوانی ورد و تیژ و فریودەر وەک چاوی مار، جووتێک برۆی گرێ گرێ وەک بڵێی بەسەرنج مەڕێک

کێشانە بکا کە دەکارێ بیدزێ، یان لەهەورێک ڕامابێ کە لێوڕێژبێ لە (با) و کوتوپڕ لەزەریاوە هاتبێتەدەرێ، یاخۆ هێزی خۆی بەقەد هێزی نەمران بگرێ بەرلەوەی بڕیاربدا کە چما کامەیان لە قازانجییەتی: ئازایەتیی یاخۆ فرتوفێڵ!

قودرەت لە روخساریدا چاوەڕێ بوو. بێ دەنگ و بێ جووڵە و ئامادەی دەرپەڕین. ئەو پاڵەوانێکە ڕێزی مەرگ دەگرێ و بەپەرێز و مەهارەتەوە و بێ هاوار و جنێو، زۆرانی لەگەڵدا دەگرێ و ڕێک چاو لە چاوانی دەبڕێ. هەرتک بە زەیت چەورکراو، هەرتک ڕووتوقووت لەڕووناکیدا کەوتوونەتە زۆران و یاسا ناسکەکانی زۆرانبازیی پەیڕەو دەکەن. گەرچی هاوسەفەر ی مەزن دەزانێ کە حەریفەکەی کێیە، کەچیی ناکەوێتە بۆسەی ترسەوە، بەڵکو سەر هەڵدەبڕێ و لە روخساری مەرگ دەنۆڕێ کە خوڕەی دێ و هەرجارەی ڕوخسارێکی جیاواز لەخۆدەگرێ. گا ڕوخساری ژنێک لە کەنارێکی لمین کە مەمکی خۆی گرتووە و گۆرانی دەچڕێ. گا ڕوخساری خوداوەندێک کە تۆفان بەرپادەکا و دەیەوێ ئەم غەرق کا. جارێکی تر لەشێوەی ستوونێکی بەرزی دووکەڵدا، لەسەر سەربانی ماڵەکەی–. لێو دەلێسێتەوە و لەزەت لە هەموو ڕوخسارەکانی مەرگ دەبا و زۆران لەگەڵ هەموویاندا دەگرێ و بەپەرۆشەوە هەر هەمووشیان لە ئامێز دەگرێ.

تۆ بوویت... تۆ! چما چ چارەیەکی تر هەبوو جگە لەوەی کە دەبوو یەکسەر بتناسمەوە ئەی ناخودای گرێکستان، ئەی باپیرەی خۆشەویست! تۆ بەو کلاوە ناخودایەتییەتەوە و بەو زەینە هەمیشە سەرکێش و برسییەتەوە کە ئەفسانەکان دەخولقێنێ و درۆ دەکەیتە کاری هونەریی. ئەی مێبازی سەرسەخت، ئەی تێکەڵەیەک لە حەزمی ئینسانیی و حەماقەتی مەلەکوتیی، ئەی ئەوەی کە بەغروورەوە لە کەشتیی گرێکستاندا ڕێک و پتەو ڕاوەستاویت و هەزارەها ساڵە کلاوە ئاسنینەکەت دانەگرتووە و هەزارەها ساڵی تریش دایناگریت! لە هەموو لایەکەوە دەتبینم و سەرم لە گێژەوە دەچێ. گا لە باوکێکی تەمەن سەد ساڵە دەچیت و گا لە جەنگاوەرێکی بەهێز و بالابەرز و قژ لوول و شینی شەلاڵ بەخوێی زەریا، گا لەمنداڵێک دەچیت کە هەردوو مەمکی ئاسمان و عەردی گرتووە و دەیانمژێ. لە هەموو لایەکەوە دەتبینم و هەوڵ دەدەم لەقاڵبی وشەیەکدا جێگەت کەمەوە تا ڕوخسارت بەدەستەوە بگرم و

ڕایگەیەنم: تۆم گرت. ئیدی ناتوانی لەدەستم هەڵبێیت! بەڵام تۆ وشەکە دەشکێنیت (ئاخر تۆ چۆن دەتوانیت لەناو وشەدا جێگە بەخۆت بگریت؟)، لە دەستم هەڵدێیت و گوێم لێتە لە فەزای ژوور سەرمدا پێدەکەنیت.

بۆسەی چ ناوگەلێکم بۆ نەنایتەوە تا بتگرم! تۆم بەم ناوانە بانگ دەکرد: خودای فێڵباز، خودای جەنگاوەر، خودای جادووگەر، خودای فریودەر، حەوت ڕۆح، چەند زەین، ئەقڵ ڕێویی، ئەقڵ چەند پەلک، ئەقڵ چەند تروێک، ئەقڵ ڕاست-چەپ، فریودەری دڵ، جەنگاوەری دڵ، ڕێنوێنی دڵ، ماڵ وێرانکەر، ڕۆح فریودەر، ڕابەری ڕۆح، جیهانگەڕ، کەوان زەین، قەڵاساز، قەڵاوێرانکەر، جەنگاوەری زەریا، سینە ئۆقیانووس، دۆلفین، ئادەمی پێنج ئەقڵ، ئیرادە پۆڵایین، پێشەوا، تەنیا، ڕاوچی، بەلەمی سێ ستوونی ئومێد!

جارێکیان لەو سەرەتایانەدا کە نەمدەناسیت، بۆ ئەوەی بەر بەڕۆیشتنت بگرم، بۆسەیەکم لەسەر ڕێگەت بۆ نایتەوە و پێموابوو ئەوە زیرەکانەترین داو، (ئیساکا)یە، کە نرابێتەوە. بەڵام تۆ لە قاقای پێکەنینت دا. هەناسەیەکی قووڵت دا و ئیساکا بووە هەزار پارچەوە. ئەوکات تێگەیشتم - بەلوتفی تۆ بوو - ئەی ڕزگارکەری نیشتیمان تێگەیشتم کە ئیساکا بوونی نییە. تەنها شتێ هەبێ زەریایە و بەلەمێک بەچکۆڵەیی جەستەی ئینسان کە بەلەمەوانەکەی ئەقڵە. ئەم بەلەمەوانە لە ژوورە ئێسقانییەکەی خۆیدا ڕادەوەستێ. وی کە هەم نێرە و هەم مێ، هەم تۆو دەوەشێنێ و هەم دەزێنێ: هەم غەم دەزێنێ و هەم شادیی، هەم جوانیی دەزێنێ و هەم چاکەخوازیی و سەرچڵییەکانیی و هەموو تارماییی خوێناویی و ئازیزەکانی دەزێنێ. وی بێ جووڵە ڕادەوەستێ و چاوانی لە قەڵبەزەی مەرگ دەبڕێ کە بەلەمە چکۆڵەکەی بەرەو لای خۆی ڕادەکێشێ و برسییانە هەر پێنج هەستەوەرە برسییەکانی بەسەر ئەرز و زەریادا ڕادەخا، بێ جووڵە لەجێگەی خۆیدا ڕادەوەستێ، هاواردەکا: "کوڕینە وەرن بۆ هەر شتێک کە دەرفەتمان بۆ وەچنگهێنانی هەبێ - جامێ ئاوی سارد، شنەیەک کە بەسەر لاجانگەکانماندا هەڵبکا، هەناسەی گەرمی ژن، فیکر، هەرچییەک لەسەر ڕێگەماندا بێ- بادەست وبرد بکەین، ئاخر ناتوانین بدۆڕێین."

عومرێک هەوڵم دابوو کەوانی ئەقڵم تا سنووری شکان ڕاکێشم، بۆ ئەوەی

فیکرێکی مەزن بخوڵقێنم کە بتوانێ مانایەکی نوێ ببەخشێتە ژیان، مانایەکی نوێ ببەخشێتە مەرگ و تەسەللایەکی ئینسان بداتەوە. هەنووکەش بنۆڕە! بەکۆمەکی کات و گۆشەگیریی و دارلیمۆی بەشکۆفە، ئەو فیکرە بەرگی حەکایەتی پۆشیبوو. وای چ خۆشییەک! ساتەوەختی پیرۆز هاتبوو. ئیدی کرمەکە ببووە پەپوولە.

حاخامێک-حاخام نوعمان- لەڕۆژگاری دێریندا ساڵانێک لەوەوبەر فێری کردبووم کەنگێ کاتی ئەوەیە لێو هەڵبێنمەوە و بدوێم و کەنگێ کاتی ئەوەیە قەڵەم هەڵگرم و بنووسم. ئەو کەسێکی خاکیی و خۆش مەشرەب و ئیماندار بوو. قوتابییەکانیشی فێرکردبوو کە چۆن دەتوانن خاکیی و خۆش مەشرەب و ئیمانداربن. بەڵام ڕۆژێکیان قوتابییەکانی کەوتن بەسەر پێیدا و بەگلەییەوە پێیان گوت:(حاخامی ئازیز، ئەرێ بۆچیی تۆیش وەک حاخام سادق نادوێیت، بۆچیی ناکەویتە خستنە ڕووی فیکری مەزن و دۆزینەوەی تیۆرەی گەورە تا خەڵکی بەگوێڕادێران بۆ قسەکانت سەرسام بن؟ ئاخۆ جگە لە قسەکردن بەزوبانێکی ساکار و حەکایەت گێڕانەوە وەک داپیران، چ شتێکی ترت لە دەس نایەت؟)

حاخامی میهرەبان زەردەخەنەیەکی هاتێ. ماوەیەکی درێژ وەڵامی نەدایەوە. دواجار زاری هەڵێنایەوە و گوتی:(ڕۆژێکیان گەزنەگەل لە پنچکە گوڵێکی سووریان پرسی: خانم! دەتوانیت نهێنی خۆتمان پێ بڵێیت کە بزانین چۆن گوڵ دروست دەکەیت؟ پنچکە گوڵەکە وەڵامی دانەوە: خوشکینە، نهێنیی من زۆر ساکارە، ئەز بەدرێژایی زستان بەحەوسەڵە و باوەڕ و ئەڤینەوە لە خاکدا کاردەکەم و تەنێ یەک تشتم لەزەیندایە ئەویش: گوڵی سوورە. باران بەر قامچیم دەدا، (با) گەڵاکانم دەژاکێنێ، بەفرم لەسەر کەڵەکە دەبێ، بەڵام من تەنێ خەیاڵم لای یەک تشتە، ئەویش گوڵی سوور! خوشکینە دەی نهێنیی من ئەوەیە!)

موریدەکانی حاخام گوتیان:(مامۆستا، حاڵی نەبووین.)

حاخام پێکەنی و گوتی:(خۆیشم بەتەواویی حاڵی نەبووم.)

- (باشە مامۆستا مەبەستت چییە؟)

- (پێموایە دەمویست بڵێم: کاتێک فیکرێک باڵیم بەسەردا دەکێشێ، ماوەیەکی درێژ بەحەوسەڵە و باوەڕ و ئەڤینەوە کاری تێدا دەکەم. کاتێ زار هەڵدێنمەوە -

کوڕەکانم ئەمە چ نهێنییەکە!– کاتێ زار هەڵدێنمەوە، فیکرەکە لەشێوەی حەکایەتدا دێتە دەرێ!)

هەمدیس پێکەنی و گوتی:(ئێمەی بونیادەم ئەوەمان ناوناوە حەکایەت و پنچکە گوڵیش ناوی ناوە گوڵی سوور!)

*

هەرگیز هەستم نەکردووە باوکم لەگەڵمدا میهرەبان بووبێ. ترسێک کە ئەو تیامدا دەیووروژاند هێند گەورە بوو کەهەموو شتەکانی تر– خۆشەویستیی و ڕێز و هۆگریی– لەناو دەبرد. قسەکانی ڕەق بوون و بێدەنگییەکەشی ڕەقتر. بەدەگمەن دەدوا. کاتێکیش زاری هەڵدەهێنایەوە، ئەوا قسەکانی هاوسەنگ و بەوردیی حیسابی بۆ چتاقیان دەکرد. ئیدی چ پاساوێکت بۆ سەرپێچی کردنی شک نەدەبرد. هەمیشە ئەو لەسەر حەق بوو، هەر ئەمەش وای لێ کردبوو کە هەڵوێستی سفت بێ. زۆرجاران بەخۆم دەگوت: "چ دەبوو گەر بۆ تەنها جارێکیش هەڵەیەکی کردبا. دەشیا ئەوکات ئازایەتیم بدایە بەرخۆم و ڕەخنەم لێ گرتبا. بەڵام ئەو هەرگیز دەرفەتێکی لەو جۆرەی پێ نەداوم، ئەمەش شتێکە کە هەرگیز بونیادەم ناتوانێ لەودا بیبوورێ. وی داربەڕوویەک بوو بەقەدێکی پتەوەوە، گەڵای پتەو، میوەی تاڵ و بێ گوڵ. تەواوی هێزەکانی دەوروبەری لووش دەدا و هەموو درەختێک لە سێبەری ویدا دەژاکان. منیش لە سێبەری ویدا دەژاکام. نەمدەویست لەنێو مەداری هەناسەیدا بژیم. کە جحێڵ بووم، ئاڵای یاخیی بوونم لەناوەوەمڕا بەرز دەکردەوە. ئامادەبووم خۆم لە سەرکێشیگەلی خەتەرناک بدەم. بەڵام هەرکاتێ بابمم دەکەوتەوە یاد، ئیدی ترسم لێ دەنیشت. هەر لەبەر ئەمەیە، لەترسی بابم ناچار بووم لەبری ئەوەی لەبواری کردەییدا ببمە تێکۆشەرێکی مەزن، لە بری ئەوە کەوتمە نووسینی هەموو ئەو شتانەی کە حەزم دەکرد بیان کەم. ئەوە باوکم بوو کە خوێنی کردمە مەرەکەب.

*

دوای سێ ڕۆژ، کاتێ بۆ ماڵە گچکەکەی کەنار زەریا گەڕامەوە، ئارامییەکی سروشتی و دەگمەنم لەخۆمدا هەست پێ دەکرد. قورسایی سێبەرێک لە شانم داگیرابوو. ئەو پەتە نهێنی و نادیارە پسابوو کە بەملکەچیی و ترسەوە گرێی دابووم.

هەنووکە دەمتوانی بئاخڤم و بنووسم و هەرچ شتێکم بوێ بیکەم. ناچار نەبووم حیسابی کەس بدەم. ئیدی پاسەوان ڕۆیشتبوو. ئەو چاوە نووقا بوو کە دەیبینی و نەدەبوورا. پەیماننامەی کۆیلایەتیی دڕا بوو. هەنووکە ئازاد و ڕەها بووم.

بەمەیشەوە کات زۆر درەنگ بوو. ئاخر ڕێگەیەکم گرتبووە بەر کە خۆم هەڵمنەبژاردبوو، بەڵکو ڕێگەکە منی هەڵبژاردبوو. هەموو ڕێگەکانی دواوە و پێشەوەم داخرابوون. لە بازنەی دابونەریتی چەسپاو و هاوسۆزیی و ڕقی چەسپاودا گیرم خواردبوو. ئیدی هەنووکە کاتی ئەوە بەسەرچوو بوو کە گۆڕانکاریی خێرا و ئاڵوگۆڕ لەشەڕگەکاندا بکرێ. ئەو ڕێگەیەی گرتبوومەبەر دەبوو بیگەیەنمە کۆتایی. ئەمەو چ شتێکی تر نا. بەڵام هەنووکە دەرفەتێکی مەزنم هەبوو. باری سەر شانم داگیرابوو. دواجار دەمتوانی بەئارامیی و بەو شێوەیەی خۆم دەمویست بەگۆرانی گوتنەوە، بەپێکەنینەوە، بەڕاوەستان و گەمە کردنەوە هەنگاو هەڵێنم، لە بەرامبەر هیچ کەسێکدا هەستم بەشەرم یان ترس نەدەکرد. لەژیانمدا تەنێ لەیەک کەس ترسا بووم: ئەویش لە بابم. ئیدی هەنووکە کێ هەبوو لێی بترسێم؟ کە منداڵ بووم کاتێ تەماشایم دەکرد وەک دێوێک دەمبینی. کە گەورەتر بووم هەموو شتێکی دەوروبەرم، بەئینسان و خانوو و درەختەکانەوە چکۆڵەتر بوونەوە. تەنێ بابم بوو بەو شێوەیە مایەوە کە بەمنداڵیی بینیبووم: یەک دێو لەبەرامبەرمدا خۆی ڕاست دەکردەوە و بەشی منی لە هەتاو دەبرد. هەوڵدانم بۆ ئەوەی لە ماڵە باب، لە بێشەی شێردا نەمێنمەوە، بێهوودە بوو. گەرچی ئاوارەییم کردە پیشە و سەفەرم کرد و خۆم هەڵدایە نێو سەرکێشیگەلی سەختی ئەقڵییەوە، کەچی سێبەری باوکم هەمیشە لەنێوان من و ڕووناکیدا لەجێگەی خۆی دەمایەوە. بۆیە من هەمیشە لە خۆرگیرانێکی هەمیشەییدا سەفەرم کردووە.

بڕێکی زۆر تاریکیی، بڕێکی زۆر لە بابم، لەبوونی مندا هەیە. بەدرێژایی ژیانم هەوڵم داوە ئەم تاریکاییە بکەمە ڕووناکیی. ئەوە هەوڵێکی سەخت و بێڕوحمانە بووە. گەر بۆ تاقەساتێک ماندووبام و ڕێگەم دابا دەرفەتێکی گچکە بکەوتایە دوژمنایەتییەکەوە، ئەوا تیادەچووم. گەر هەندێ جاریش براوە بام، ئەوا ئەو براوەییە وای چ ئازار و چ برینگەلێکی لێدەکەوتەوە! ئاخر من پاقژ لەدایک نەبووم، بەڵکو

جەنگیم تا پاقژ بم. بۆ من چاکەخوازیی بەری سروشتم نەبووە، بەڵکو بەری جەنگەکانم بووە. خودا ئەوەی پێ نەبەخشیوم، بەڵکو دەبوو هەوڵم دابا بەزەبری شمشێر لێم سەندبا. لای من خاکی چاکەخوازیی تەپۆڵکەیەک شیاکەیە کە شکڵ و شێوەی خۆی گۆڕیوە.

هەرگیز ئەم جەنگە نەبڕایەوە. تا ئێستا نە دۆڕاوم و نە بەتەواوییش بردوومەتەوە. هەمیشە لە جەنگدام. دەشێ لەهەر ساتێکدا بێ بەتەواویی تیاچم و دەشێ لە هەر ساتێکیشدا بێ بەتەواویی ڕزگارم بێ. ئەز هێشتا بەبەرزەخدا تێدەپەڕم کە بەباریکایی موو بەژوور خەرەندەوە دەشنێتەوە.

*

خۆم ڕووت کردەوە، خۆمدایە زەریا و مەلەم کرد. ئەو ڕۆژە هەستم بەنهێنی پیرۆزی فەریزەی غوسڵ لە ساکارییە نەمرەکەیدا کرد. تێگەیشتم کە بۆچی زۆر لە ئاینەکان ئاو و حەمام، بەمانایەکی دی غوسڵ، بەمەرجێکی پێشینە و حەتمیی ئەو سرووتانە دادەنێن کە کەسی هیدایەتکراو ژیانی نوێی پێ دەس پێ دەکات. ئاخر فێنکایی ئاو تا مۆخی ئێسکەکانی ڕۆدەچێ، بەڕۆح دەگا و ڕۆح بەبینینی ئاو وەک مەلێکی گچکەی زەریا شادومانانە باڵەکانی لێکدەدا، خۆی دەشوا و خەنیی دەبێ و دەبووژێتەوە. ئاوها ئاوی سادەی ڕۆژانە دەبێتە ئاوی نەمری ژیان و لەدایکبوونێکی نوێ دەبەخشێتە ئینسان. کاتێ کەسی هیدایەتکراو لە ئاو دێتەدەرێ، دونیا لەبەر چاوانیدا گۆڕاوە. دونیا نەگۆڕاوە، دونیا هەمیشە سەرسوڕهێن و ترسناک، گوناهبار و پڕ لەجوانییە، بەڵکو هەنووکە، دوای غوسڵ، ئەو چاوانە گۆڕاون کە دونیا دەبینن.

کە لەزەریا هاتمە دەرەوە، خۆر لەئاوابووندا بوو. دوو دوورگەی چۆڵ لە بەرامبەرمدا گوڵڕەنگ ببوون. وەک بڵێی ڕۆژ لە هەڵاتندا بێ. شەپۆلە دڵڕفێنەکان بەسەر چەوە سپییەکەدا بەئارامیی چپەچپیان بوو. تەواوی کەناری دێرین بەئاسوودەییەوە زەردەخەنەی دەهاتێ. بەلەمێکی ماسیگرتن بەسەوڵە بریقەدارەکانییەوە تێدەپەڕی. سەوڵەکان کە لە ئاوەکەیان دەدا و برینداریان دەکرد، ئاسەوارێکیان لە تەڵای تواوە لە شوێنی خۆیاندا جێدەهێشت. لەناو بەلەمەکەدا، ماسیگر بەتوندی ئاهی هەڵدەکێشا و دەنگی هەناسەی لەسکوتی ئێوارەدا لێوڕێژ لە

شکۆ و سۆزی شەهوانیی دەبوو. وی کە بێگومان جحێڵ و بێ هاودەم بوو، بەجوانیی زەریای هێند بەرگە نەگیراو دەبینی، کە ئیدی تەنێ ئاهەکانی دەیانتوانی ئەو جوانییە لەخۆیاندا جێگە بکەنەوە.

هەنووکە دوورگە بچووکەکان بەڕەنگی وەنەوشە بوون و زەریا تاریکتر دەبوو. مەلانی شەو بەدەم هەستکردن بەفێنکایی شەوەوە لەسەر پێڵووەکانیان، چاوانیان دەکردنەوە. برسیی بوون. دوو شەمشەمەکوێرە بەدەمی کراوەوە بەژوور سەرمەوە بەبێدەنگیی باڵیان لێکدەدا و بەدووی نێچیردا دەگەڕان. ئەوانە ڕۆژانێک مشک بوون – پسپۆڕان ئەمە نازانن بەڵکو جوتیاران دەیزانن– بەڵام خۆیان کردووە بەکڵێسادا، لە جەستەی مەسیحیان لە کولێرەی پیرۆزدا کرۆژتووە و ئیدی باڵیان لێ ڕواوە. لەو تاریک و ڕوونەدا جەستە مشک ئاساکانیانم تەماشادەکرد و هەمدیس هاوئاهەنگیی پەنهانی دونیا لێوڕێژی لە سەرسامیی دەکردم. بونیادەم و ئاژەڵان بەهەمان یاسای ساکار بەڕێوە دەبرێن. سەرکێشییەکانی ڕۆحی ئینسان و خوشکە شەمشەمە کوێرە یەکێکن. ڕۆحی ئینسانیش ڕۆژانێک مشک بووە. لە جەستەی مەسیحی خواردووە، لەشێوی ڕەببانیدا خودا شتێکی بەش داوە و ئیدی باڵی لێڕواوە.

چ ئاژەڵێک شک نابەم قێزەوەنتر لەمشک و چ مەلێک شک نابەم نەفرەتاویتر لە شەمشەمەکوێرە و چ قڵافەتێکی خوڵقاویش لەگۆشت و تووک و ئێسک شک نابەم ترسێنەرتر بێ لە جەستەی ئینسان. بەڵام بنۆڕە لەچۆنێتی گۆڕانی ئەو هەموو پیسییە کاتێ خوداوەند تیایاندا جێگیردەبێ – تۆوێک کە دەبێتە باڵ–

گەڕامەوە ماڵ. بەدرێژایی شەو ئەم ئەندێشەیە سەبووریی دەدامەوە. لای سپێدە بابم هاتە خەونم. ڕوخسارە بێجووڵەکەی پرشنگی دەدا و تەژی لە میهرەبانیی بوو. لەنێو چیمەنێکی سەوزدا بەرامبەرم ڕاوەستا، زۆر باڵابەرز و زۆر تەنک وەک ئەوەی لە هەور خوڵقابێ. هەروا کە دیقەتیم دەدا و بەخۆشحاڵیی خەریک بوو دەمم دەکردەوە بۆ ئەوەی ئەو وشە شیرینەی پێ بڵێم کە تا لە ژیاندا بوو پێم نەگوتبوو، ئیدی شنەیەکی فێنک هەڵی کرد– ئاخۆ ئەوە شنە بوو یاخود هەناسەی خۆم؟– هەورەکە جووڵاو تەنکتر بۆوە و شێوە ئینسانییەکەی پێشووی بزر کرد و وەکی شەونمی بەرەبەیان بەهەموو لایەکدا، بەسەر گژوگیاکەدا پرژا.

کاتێ وەئاگابوومەوە، هەتاو هاتبووە ژوورەکەم و ڕووی تەختە نوێنەکەی پۆشیبوو. خۆم بەباسکمەوە گرت تا لە پەنجەرەکەوە لە دەرەوە بنۆڕم. زەریا پێدەکەنی و مەمکە چکۆڵەکانی بەرز دەکردەوە تا تیشکی گەرم بتوانێ نەوازشیان کات. ئەمە ڕۆژێکی جوانی تر بوو. هەموو بەیانییەک دونیا سەرلەنوێ پاقیژەیی خۆی کەشف دەکا. پێدەچوو لەهەمان ساتدا گەرموگوڕ لەنێو دەستی خوداوەندەوە هاتبێتە دەر. ئاخر وی خاوەن چ یادەوەرییەک نییە. هەر بۆیە هەرگیز چرچ و لۆچیی لەسەر ڕوخساری دەرناکەوێ. نە بیری دێ ڕۆژی پێشوو چیی کردووە و نە سەبارەت بەوەیش کە دەبێ سبەینێ چ بکات، دەیکاتە هەرا. بەڵکو ساتەوەختی ئێستا لە شێوەی ئەبەدییەتدا ئەزموون دەکات. چ ساتەوەختێکی تر بوونی نییە. پێش و پاشیی ئەم ساتەوەختە، هیچ-ە.

لەبەر پەنجەرەکەدا دانیشتبووم تا هەتاو ڕاستەوخۆ لە سینەم بدا و ئیدی بەسەر پەڕە کاغەزی سپیدا دانەویمەوە. پەڕە کاغەزی سپی نەبوو، بەڵکو ئاوێنەیەک بوو کە تیایدا ڕوخساری خۆم دەبینی. دەمزانی ئەوەی دەینووسم ددانپیانانێکە. ساتەوەختی یەکلاکەرەوەی ڕۆژی قیامەتە. لەبەردەم دادوەری نادیاردا ڕادەوەستیت و دڵت بەبێ شەرم دەکەوێتە ڕاگەیاندنی گوناهەکانی: دزیم کردووە، خەڵکم کوشتووە، درۆم کردووە، زینام لەگەڵ ژنی دراوسێدا کردووە، سوپایەکی تەواوم لە خوداوەندان پێکهێناوە، سوژدەم بۆ بردوون، تێکوپێکم داونەتەوە، خوداوەندانی ترم ڕۆناون، جورئەتی ئەوەم هەبووە حەز بکەم لە ئینسان تێپەڕێنم و ئەو شتە بکەم کە تۆ نەتتوانیوە یاخود نەتویستووە بیکەیت، دەستم لەگەڵ تەواوی هێزە ڕووناک و تاریکەکاندا تێکەڵاو کردووە تا تۆ لە عەرشەکەت بهێنمە خوارەوە و خۆمی لەسەر دانیشم و یاسایەکی نوێ لەدونیادا بەرقەرارکەم- یاسایەک کە زوڵم و زۆر و برسێتیی تێدا کەمتربێ، چاکەخوازیی تێدا زیاتر و ئەڤینی تێکۆشەرانەی تێدا فرەتر.

هەستم دەکرد دڵم لەناخمرا هاواردەکات. گلەیی و گازەندەی زۆر بوو، سەرپێچی خودای دەکرد و ئیدی کاتی ئەوەی بوو کە ڕاپۆرتێک ئامادەکا و لە تووڕەیی و عەزابەکانیی ئاگاداری کا. گالیسکەی عومر بۆ پێشەوە خلۆر دەبۆوە و منیش

لەگەڵیدا بۆ پێشەوە خلۆر دەبوومەوە. دەبوو بدوێم و پاشان خاک زاری داخستبام. ئاخر هەر ئینسانێک هاوارێکی هەیە، هاواری خۆی کە دەیەوێ بەر لەمردن ئەو هاوارە بکێشێ. بۆیە پێویستە لەسەرمان، کات بەهەدەر نەدەین تا نەبا ئەجەل بوارمان نەدات. ڕاستە ئەم هاوارە بێهوودە لە فەزادا پەرش دەبێ و دەشێ چ گوێیەک نەبێ چ لەئاسمان و چ لەسەر عەرد بیژنەڤێ. بەڵام قەیدی ناکا. خۆ تۆ مەڕ نیت، بەڵکو تۆ ئینسانیت. ئینسانبوونیش واتە ئارام نەگرتن و هاوارکردن. کەواتە دەی هاوارکە!

بەخۆم دەگوت: مەترسە، مادامەکیی تۆ ئاژەڵێکی فانیت، ئەوا داڵغەی ئەوە لێمەدە کە ناتوانیت دەست وەردەیتە بەڕێوەبردنی گەردوونەوە. حەیفێک کە بەقودرەتی خۆت هۆشیار نیت، گەر هۆشیار بایت، ئەوا تا هەنووکە لە سنوورداریيەکانی مرۆڤت تێپەڕاندبوو!

*

بەهار هات و من هێشتا هەر دەجەنگیم و هەوڵم دەدا ئەو ماینە کێوییانە – وشەکان – ڕام کەم. گەرچیی هەزارەها و ملیۆنەها ساڵ لە پەیدابوونی یەکەمین ئینسان تێپەڕیوە، کەچی شێوازی لەبۆسەنانی (نادیار) و یاساگەلی ڕاوکردنی، هەر وەک خۆیەتی. هێشتا هەمان فێڵ بەکار دێنین، هەمان نوێژ دەکەین کە بەرژەوەندییەکی شەخسیی لە پشتەوەیە: دەپاڕێینەوە، هەڕەشە دەکەین، بەهەمان فێڵەوە بۆسە بۆ نادیار دەنێینەوە – لەبەرئەوەی کە ڕۆح ناتوانێ لەژێر باری قورسی جەستەدا باڵ لەیەک دا، بۆیە ناچارە شوێنپێی جەستە هەڵگرێ.

مرۆڤی سەرەتایی لە ئەشکەوتەکاندا هەوڵی دەدا وێنەی ئەو ئاژەڵە دڕندانە بکێشێ کە دەیویست ڕاویان کا. ئەوان بۆیە ئەم کارەیان دەکرد چونکە برسی بوون. چ مەبەستێکیان لە بەرهەمهێنانی هونەر یان جوانیی نەبوو. نیگار یاخۆ بەردکاریی شێوەی گیانەوەرەکە بۆ ئەوان وەک جادوو بوو، تەڵەیەکی سیحراویی بوو کە ئاژەڵە دڕندەکەی بۆ لای خۆی ڕادەکێشا و پێوەی دەبوو. بەم پێیە زۆر پێویست بوو وێنەکە بەپێی توانا لە ئۆرگیناڵەکە بچێ تا بەهاسانی بتوانرێ ئاژەڵەکە فریو بدرێ.

منیش بەهەمان شێوە وشەکانم وەکو تەڵە، بەتەواوی فێڵێکەوە کە بەڵەد بووم

دەنانەوە تا ئەو هاوار ە سرکە ڕام کەم کە یەکبینە بەبەردەممدا تێدەپەڕیی.

کوتوپڕ دیواری درزتێبووی کەشف و هەوڵ بەبێ سرتە ڕما. ڕێک وەک ئەو وەحشییانەی بەدۆزینەوەی ناوی خوداوەند یان ئەو شەیتانەی عەزابیان دەدا، دەتوانن لغاوی کەن و سواری بن و قامچی لێدەن و بۆ هەر جێگەیەکیان دەوێ بیبەن. منیش هەروا بەناونانی پاڵەوانەکەم هەستم دەکرد کە هێزی ئەوم تێدێ و چاو قاییمانە دەچمە پێش، تەواوێک وەک ئەوەی کە هێزی ئەسپ دزە دەکاتە سوارەکەی سەر پشتییەوە و هێزو گوڕی ئەوی تێدێ.

پەردەی هەموو شتێک لەپێش چاوانمدا هەڵدرایەوە – سێبەرگەلی خاڵیی کە لە حەسرەتی ئەوەدا بوون خوێنی خۆمیان بدەمێ تا بتوانن ببنە جەستە، سەفەر و سەرکێشییەکانی قارەمان، جەنگەکان، قەتڵوعامەکان، سووتانەکان، ئەڤین و ئەڤینداریەکان، ڕووبەڕووبوونەوەی نهێنییانە لەگەڵ ڕۆحگەلی مەزن، دواجاریش لەکۆتایی سەفەردا بەلەمێکی درێژکۆلە و باریکی وەک تابووت و لەنێو بەلەمەکەشدا دوو بەلەمەوانی پیر، دوو جەنگاوەری ساڵخوردە: چیرۆن و پاڵەوانەکەم. شەپۆلەکانی نێوەندی زەریای کرێتیی کە یەک بەدوای یەکدا دەهاتن و لەبەر هەتاودا پرشنگیان دەدا و پێدەکەنین و بەچرپە سەریان بەخرە بەردی کەناردا دەکێشا، دەبوونە بەیتی شیعر و قەڵەشی بەهەتاو شۆڕاوی زەینم لەخۆی دەگرتن و ئەمیش وەک کەناری کرێت دەکەوتە پێکەنین.

بە تێپەڕینی ڕۆژەکان و هەفتەکان، بەردەوام نیگەرانی هاتنی سپێدە بووم تا سەرلەنوێ سەر بەسەر پەڕە کاغەزی سپیدا شۆڕکەمەوە و بزانم ئەوڕۆکە پاڵەوانەکەم چ دەکات، گەرەکییەتی بۆ کوێ بچێ، چۆن لەگەڵ ئەو هێزە ڕووناک و تاریکانەدا زۆران دەگرێ کە لە خێوەتی ئاسۆوە هەڵدەکەن و هەوا دەکەنە چارۆکەکەیەوە. خۆیشم نەمدەزانی چ ڕوودەدات. چاوەڕێ بووم، ئەفسانەم لەناوەوەمڕا دەکردەوە تا فێر بم. بێ چ نەخشەیەکی زەینیی دەمنووسی. هێزی تر حوکمیان دەکردم، هێزگەلێک کە لەسەردا کۆنەببوونەوە، بەڵکو لە دەوروبەری کەلەکەدا. دەستمیان ڕێنوێنیی دەکرد و زەینیان ناچار دەکردم کە بەردەوام بێ و یاسا بەرقەرارکات.

هەرگیز لەوەوبەر ئازار و ئارامیی کپی کرمی ئاوریشمم بەهەستی لێکچوونێکی ئاوهاوە ئەزموون نەکردبوو. کاتێ تەواوی ئەو گەڵا تووانە هەرس دەکات کە خواردوونی و دەیانکاتە ئاوریشم، ئیدی قۆناغی داهێنان دەست پێدەکات. سەر بەملاولادا ڕادەوەشێنێ، هەناوی بەلەرزێکی گرژ بووەوە بۆ دەرەوە دەڕژێنێ، ئاوریشمەکە ڕست ڕست ڕادەکێشێ و بەتاقەت و حیکمەتێکی عاریفانەوە کفنی خۆی – سپی، ئاڵتوونیی، هەر هەمووی لە ماتریاڵی گرانبەها – دەچنێ.

پێموایە چ ئازارێکی شیرینتر و چ ئەرکێکی بەپەلەتر نییە لەوەی کە کرم ببێتە ئاوریشم و جەستەش ببێتە ڕۆح. چ بەرپرسیارییەکی تر نییە تا ئەم ڕادەیە هاوگونجاو بێ لەگەڵ ئەو یاسایانەدا کە کارگەکەی خوداوەند بەڕێوە دەبەن.

*

نیگای کرێتییانە

لە تەواوی ئەو ماوەیەدا کە مرۆڤ سەرگەرمی داهێنانە، نەخۆشی بەیانیانی ژنێک باڵی بەسەردا دەکێشێ کە کوڕەکەی بەهەناوی خۆی خۆراک دەدا. من لەو ساتانەدا دیداری خەڵکیم پێ مەحاڵە. گچکەترین دەنگ تەواوی جەستەم لەرز لێ دێنێ. وەک بڵێی ئاپۆلۆ بەر قامچیم بدا و دەمارە دەرپەڕیوەکانم بەهۆی بەرکەوتنیان بەهەوا زامدار ببن.

شیعرە هەشت بەیتییەکان بەهاتوباتەوە، بەیت لە دوای بەیت هەڵدەقوڵێن و وەک زەریا لەسەر پەڕە قاقزەکە پەرش دەبوون. بێ جووڵە لەسەر کورسییەکە دانیشتبووم و نەبەرد و میحنەتەکانی ئۆدیسەم ئەزموون دەکرد. وی بۆ سەفەرێکی بێ گەڕانەوە لەنگەری گرتبوو. هەنووکە دوورگە چکۆڵەکەی، ژنە گچکە و ناچیزەکەی، کوڕە سافیلکە و دڵسافەکەی زۆر بۆی بەپەرۆش بوون. بەبێزارییەوە خۆی بەسەفەر دەسپارد. لە (ئەسپارتا) ڕادەوەستا و (هیلین)ی دەڕفاند. هیلینیش سیوای لە ژیانی ئاسوودەیی ببۆوە. بۆ کرێت ڕۆیشت و بەپێوەندیکردن بە بەربەرەکانەوە کۆشکی گەندەڵبووی گڕ تێ بەردا. بەڵام خەریک بوو دەخنکا، تەنانەت ئەم دوورگەیەش دووچاری هەناسەتەنگیی دەکرد و هەمدیس ڕێی باشووری دەگرتەبەر. من خۆم لە کەشتییەکەی ویدا دانیشتبووم و لە تەکیدا سەفەرم دەکرد. پەیکەرێکی بووکی زەریا لە پێشی کەشتییەکەدا بوو. زەینم ببووە گۆیەکی تەواو، ببووە گۆیەکی خاکیی و بەمەرەکەبی سوور ئەو بەندەرانەمان لەسەری دیاریی دەکردن کە دەیانگەیشتینێ و ئەوانەش کە هێشتا پێیان نەگەیشتبووین- تاکۆتایی ئەرز-. هەموو شتێکم دەزانی، هەموو شتێکم دەبینی و ڕێگەکە بەڵەد بووم. ڕێگەی خەتەرناک لەناوەوەمرا بەئاشکراییەکی تەواو دەدرەوشایەوە. بەڵام ئاخۆ داخستنی تەواوی ئەو خەونە بە وشە، بێ ئەوەی تەنها قەترەیەک بڕژێتە دەرێ، چ بەرخۆدانێکی گەرەکە!

هونەرمەند لەگەڵ جەوهەرێکی ڕەق و نەبینراودا دەکەوێتە زۆران، جەوهەرێکی زۆر بالاتر لە خودی خۆی. تەنانەت گەورەترین براوەش لەو زۆرانەدا بەدۆڕاویی دێتەدەرێ. چونکە قووڵترین نهێنییەکانمان، تاقە نهێنییەک کە شیاوی دەربڕینە،

هەمیشە بەبەیاننەکراویی دەمێنێتەوە. ئەم نهێنییە هەرگیز تەسلیمی چوارچێوەی ماتریاڵیی هونەر نابێ. لەنێو ناخی هەر وشەیەکدا تەنگەنەفەس دەبین. بەبینینی درەختێکی چرۆکردوو یان پاڵەوانێک یان ژنێک یاخود ئەستێرەی بەیان هاواردەکەین:(ئاه!) بێ لەوانە چ شتێکی تر لەگەڵ شاگەشکەییماندا نایەتەوە. کاتێ کە دەکەوینە شیکارکردنی ئەم (ئاه)ە و دەخوازین بیکەینە فیکر و هونەر و بیبەخشینە ئینسان و لە فەنابوون قوتاری کەین، دەبینین چۆناوچۆنی بۆ ئاستی وشەگەلی برۆنزیی و بەباق و بریق، پڕ لەخۆپەرستی و جوانکاریی دادەبەزێت!

بەڵام حەیف چ ڕێگەیەکی تر بۆ گواستنەوەی ئەم (ئاه)ە نییە – تاقە بەشی نەمریی لە ئێمەدا – بۆ ئینسان. وشەکان! ئەفسووس کە بۆ من چ ڕێگەیەکی تر نەبوو. جگە لە بیست و شەش سەربازی قوڕقوشمین- بیست و شەش پیتی ئەلفوبێ- دەسەڵاتم بەسەر چ شتێکی تردا نەبوو. گوتم: نەفیرێکی گشتیی ڕادەگەیەنم و سوپایەک پێکەوە دەنێم و دژی مەرگ دەجەنگم.

چاک دەزانم کە مەرگ تێکناشکێت. بەڵام بەهای ئینسان لە سەرکەوتندا نییە، بەڵکە لەبەرخۆدانیدایە لەپێناوی سەرکەوتندا. ئەمەش دەزانم کە لەوەیتر سەختترە: بەهای ئینسان تەنانەت لەبەرخۆدان لە پێناوی سەرکەوتنیشدا نییە، بەڵکە بەهای ئینسان تەنها لەیەک شتدایە، ئەویش ئازایانە ژیان و مردن و سەر نەوینەکردنە بۆ هیچ جۆرە پاداشتێک. ئەم بنەمای سێیەمەش دەزانم کە ئەمیش لەوانی تر سەختترە: دڵنیابوون لە نەبوونی پاداشت نابێ زەندەقمان بەرێ، بەڵکو دەبێ لێوڕێژمان لە شادومانیی و شکۆ و جوامێریی بکات.

هەروا کە دەمنووسی، دەمبینی هەمیشە دوو وشە وەدیاردەکەوتن و نەیاندەویست دوور بکەونەوە، گەرچی من بۆ خۆم ئەوەم نەدەویست و لەڕاستیدا هەوڵم دەدا خۆمیان لێ بەدووربگرم. ئەو دوو وشەیە خوداوەند و هەڵگژان بوون. خوداوەند چییە؟ هیۆلای مەزنە یان ئومێدی مەزن یاخۆ یەقینی مەزن؟ یان دەشێ گومانی مەزن بێ؟ گەرچی ساڵەها بوو تێدەکۆشام، کەچی هێشتا نەمدەتوانی وەڵامێکی ئاشکرا بۆ ئەم پرسیارە تراژیدییە بدۆزمەوە. ئاخر وەڵامەکە لەناوەوەمرا هەمیشە بەپێی ئازایەتیی یان بڕوا یاخۆ ئەو ترسە دەگۆڕا کە ڕۆحم لەمیانەی ڕامانەکانیدا لەخودا هەستی پێ

دەکرد. هەرگیز تەواو دڵنیا نەبووم کە ئاخۆ دەبێ لەپاڵ کام یەک لەم سێ سایرینەوە: هیوا، ئومێد، یەقین – ڕاوەستم و ڕۆحمی پێ بسپێرم. ئاخر هەر سێ سترانەکە وەک یەک ئەفسوونیان دەکردم و هەرچەندێک زیاتر گوێم بۆ یەکێکیان ڕادێرابا، ئارەزووم بۆ پێشڕەویکردن کەمتر دەبۆوە. بەڵام لە تەواوی تەمەنمدا لە یەک تشت دڵنیابووم: ئەویش ئەوە بووە کە تەنها و تەنها ڕێگەیەک بەخوداوەند کۆتایی دێ ئەویش ڕێگەی هەڵگژانە نەک دابەزین، نەک ڕێگەی ئاسۆیی، بەڵکو تەنها هەڵگژان. بێتوانابیم لەجیاکردنەوەی ئاشکرای واتاکانی وشەی خوداوەند– وشەیەک کە بەهۆی زۆر بەکارهێنانییەوە چ بەهایەکی نەماوە– چەندین جار دووچاری دڵەڕاوکێی کردووم. بەڵام سەبارەت بەو ڕێگەیەی بەخوداوەند، یان بەمانایەکی تر بەترۆپکی بەرزی ئارەزووی ئینسان کۆتایی دێ، هەرگیز دوودڵیی داگیری نەکردووم.

ئەمەیش بڵێم، کە هەمیشە سێ مەخلوقی خودا ئەفسوونیان کردووم، کرم کە دەبێتە پەپوولە، تەیرە ماسیی کە لە ئاودا باز دەدا تا بەشکم لە سروشتی خۆی تێپەڕێنێ، کرمی ئاوریشمیش کە هەناوی خۆی دەکاتە ئاوریشم. لەگەڵ ئەو سێ بوونەوەرەدا، هەمیشە هەستم بەیەکانگیرییەکی عاریفانە کردووە، لەبەرئەوەی هەمیشە لەلای من سومبوڵ بوون بۆ ڕێگەی ڕۆحم. مەحاڵە بتوانم ئەو شاگەشکە بوونە گوزارشت لێ بکەم کە بۆ یەکەم جار بەبینینی هەڵکۆڵراوی قۆزاخە و پەپوولەیەک لەسەر دوو تای تەرازوویەکی ئاڵتوونیی لە قەبرسانی شاری (میس) دایگرتم. چێژێک کە بەبینینی ئەو هەڵکۆڵراوە تیامدا وروژا، لەوەسفکردن نایەت. پەرۆشیی قۆزاخە بۆ بەپەپوولە بوون، هەمیشە ڕەمزی بەپەلەترین و لەهەمان کاتدا ڕەواترین ئەرکی ئەو _ ئینسان _ بووە. خودا لەشێوەی کرمدا دەمانخولقێنێ، ئەوە ئەرکی ئێمەیە کە دەبێ هەوڵ بدەین ببینە پەپوولە.

کاتێ تەیرە ماسیم بەسەر نیگارەبەردەکانی (کنۆسۆس)ەوە بینی، خۆشیی و شاگەشکەبوونێکی هاوشێوەی ئەوە دایگرتم. بەو باڵانەی بۆ خۆی دروستی کردبوون، تەیرە ماسی بەسەر زەریادا دەسووڕایەوە. لەگەڵ باپیرە هێجگار دوورەکانمدا هەستم بەهاوشوناسی دەکرد. هەنووکە دوای هەزاران ساڵ شوێنپێیانم هەڵدەگرت: ئاخر منیش سەرزەمینی کرێتم دەکردە باڵ.

ڕۆژێکیان لە نوێژخانەی گوندێکی گچکەی یەکێ لەدوورگەکانی گرێکستاندا،

ئەیکۆنی پاقیژەم بینی (بینیم؟ دەشێ لە خەوندا بینیبێتم) کە ئیمانداران لە چوارچێوەیەکی دڕکیان نابوو. گەرای کرمی ئاوریشمیان بەسەر چوارچێوەکەیدا پەرش کردبوو، گەراکان ترووکابوون و کرمگەلی موجیزەنوێن ڕۆژانە گەلێ توویان خواردبوو. ئەو ڕۆژەی کە ئەیکۆنەکەم بینی، کرمەکان ئەرکی سەرشانیان بەجێ هێنابوو، گەڵا تووەکانیان هەرس کردبوو، کردبوویانە ئاوریشم و پاقیژەش بەقۆزاخەی سپی لەچوارچێوە گیرابوو. بەخۆم گوت: چ دەبوو گەر بمتوانیبا تا بەهارێ بەرامبەر پاقیژە بمامایەتەوە و کردنەوەی قۆزاخەکان و پەپوولە لوول خواردووە سپییەکان – بەقەولی جوتیاران ڕۆحگەلم – ببینیبان، کە بەچاوانی درەوشاوە و زۆر وردیان دایکی خوداوەند لە ئامێز دەگرن!

مەسیحییەکی ئیماندار پێم دەڵێ: "ئەوەی بینیوتە خەون نەبووە. ئاخر تۆ کرمت نەبینیوە، بەڵکو ئێمەی مرۆڤت بینیوە. کاتێ ئەرکی خۆمان لەسەر ئەرز بەجێ دێنین و دەچینە گۆڕەوە، لەوێشەوە لەشێوەی ڕۆحدا دێینە دەرێ و تا ئەبەد بەدەوری دایکی خوداوەند دا باڵ لێکدەدەین. خوداوەند چاوی پێ بەخشیوین تا بەو چاوانە و بەبینینی کرمی ئاوریشم ڕێنوێنیمان کا. ئاماژەی پیرۆز و پێغەمبەرانە بۆ ساتێک دڵمان دەشەپۆلێنێ. بەڵام زات ناکەین هەنگاوێکی تر هەڵێنین: باوەڕهێنان و گۆڕینی ئومێد بە یەقین!"

*

بۆ بەیانی دونیا ڕووناک و هەڵمی لێ هەڵدەسا. شەو زریانێکی توند هەڵی کردبوو، خاکی تینوو ئاوی ئاسمانی خواردبۆوە و بووژابۆوە. کە چوومە بەر پەنجەرەکە، بۆنی خۆشی ئەرز و زەریا گەیییە کەپووم. ئاسمان تازە خۆ شتوو، لە تیشکی هەتاودا بە سپێتیی ئەڵماس دەدرەوشایەوە. سینگی منیش وەک پارچە عەردێک تێر ئاو و بووژابۆوە. ئەویش وەکی خاکی تینوو، تەواوی زریانەکەی شەوی لە ئامێز گرتبوو. ئەو چێژەی هەستم پێ دەکرد هێند گەورە بوو کە پێم مەحاڵ بوو چەمینەوە بەسەر پەڕە کاغەزدا و گۆڕینی دونیا بۆ بتگەلی هەشت تەفعیلەیی. هەربۆیە دەرگاکەم کردەوە و چوومە دەرێ.

مانگی ئاب بوو، سەخیترین و خۆشەویستترین مانگ. وەک سەرگەورەی خێزانێک،

که بەباوەشێک میوەی ئاودارەوە، بەبێستانەکانی کاڵەک و بەڕەزەکاندا دەگەڕێ و دەموچاو و جلکەکانی شەراباویی بووە – ساتیرێکی پیرۆز بەدوو غەبغەبە و سێ ورگ و کلکێکی ستوونییەوە کە نەمرانە لە ڕەزەکەیدا، لە گرێکستاندا – ترێ ڕنیی دەکات.

ئەوانە چوار خوداوەندی خۆمانەن، خوداوەندانی ڕاستەقینە و نەمر. لەژێر هەتاوێکی ئاوهادا و بەرامبەر زەریایەکی ئاوها و لەنێوان ئاوها نەمرییەکدا، چۆن خودایانی تر – بەبێ ورگ، بێ شادیی، بێ گەڵامێو بەلاجانگەکانیانەوە، دەیانتوانی بێنە دونیاوە و چۆن دەیانتوانی بەختەوەر بن؟ کوڕان و کیژانی گرێکستان چۆن دەیانتوانی ئیمان بە بەهەشتێکی جیاواز لەم بەهەشتە ئەرزییە بهێنن؟

چووبوومە نێو ڕەزەکانەوە. کیژۆڵانی گچکە ترێیان دەڕنی. توند ڕوخساریان بەسەرپۆشی سپی پێچابوو تا خۆیان لەتیشکی سووتێنەری هەتاو بپارێزن. کاتێ ڕێبوارێک بەلایاندا تێدەپەڕی، سەریان هەڵدەبڕی و جگە لە دوو چاوی ورد و ڕەش چ شتێکی تر نابینی کە لە ڕووناکی خۆردا پرشنگ دەدەن و تەژی لە سێبەری پیاوانن.

لێگەڕام جەستەم هەر ڕێگەیەکی پێخۆشە ئەویان بگرێتەبەر. لەزەتێکی زۆرم دەبرد لەوەی کە جەستەم ڕێنوێنیم دەکا نەک خۆم. ئاخر متمانەم پێی بوو. کاتێ جەستە بەنووری گرێکستان شۆردرابێ، ئەوا ئیدی ماددەیەکی کەڕ و لاڵ و بێ گیان نییە. بەڵکو لێوڕێژە لە ڕۆحێک کە نوورانیی دەکات. خۆ گەر لێگەڕێیت سەربەستیی خۆی وەرگرێ، ئەوا دەتوانێ بڕیاری خۆی بدا و بەبێ دەستێوەردانی ئەقڵ ڕێگەی ڕاست بدۆزێتەوە. بەپێچەوانەوە، ڕۆح تارماییییەکی غەیبیی نییە، لە دڵنیایی و گەرمای جەستە بەهرەمەند بووە و چێژێکی شەهوانیی بەدونیا دەچێژێت. وەک بڵێی دەم و لووت و دەستی هەبێ و دونیایان پێ نەوازش کا. بەزۆریی ئینسان خاوەن ئارامیی نییە بۆ پارێزگاریی کردن لە تەواوی ئینسانییەتی خۆی. ئیدی خۆی دەکاتە پەند. گا ئارەزوو دەکا لە ڕۆحی ڕزگاری بێ و گا لە جەستەی، پێدەچێ بەهرەمەند بوون بەهەردووکیان سزایەکی توند بێ. بەڵام لێرە، لە گرێکستان، ئەم دوو پیرۆز و نەمرە دەتوانن وەک ئاوی سارد و گەرم تێکەڵاو بکرێن و ڕۆح شتێک لەجەستە وەربگرێ و جەستەش شتێک لە ڕۆح. هەردووکیان دەبنە هاوڕێ و بەم شێوەیە ئینسان دەتوانێ

ساخ و هەتکنەکراو بژێت و سەفەر بکات.

لە ڕێگە مەرکانە ئاوێکم بینی و ڕاوەستام. بەزنجیرێکی باریک جامێکی مسینی پێدا شۆڕببۆوە. تینووم بوو. ئاو تا قۆزەنگی پام بووژانمییەوە و کرتەی لە ئێسکم هەستاند. بۆ تاوێک لەژێر دارزەیتوونێکدا ڕاوەستام. سیسرکەکان زگیان نووساندبوو بەقەدی درەختەکەوە و دەیانزیکاند. کوتوپڕ بێدەنگ بوون. بەبینینی ئەم سیسرکە گەورەیە ترسیان لێ نیشت. دوو جووتیار بەلامدا تێپەڕین. بەرچنە ترێیان لە گوێدرێژە چکۆڵەکانیان بار کردبوو. بەدانانی دەستیان لەسەر سینگ سڵاویان لێ کردم. شیلەی ترێ بەڕیشیاندا هاتبووە خوارێ. ڕێگەکە هەر هەمووی بۆنی شیلەی ترێی لێ دەهات. لە بەرامبەرمدا دار سەروو و خاچگەلی ڕەشم دەبینین کە لەودیو دیواری سەومەعەیەکەوە هەڵکشابوون. ئەوێ شوێنی مردووان و بابیشم لەنێوانیاندا بوو. گەڵا زەیتوونێکم لێکردەوە و لەنێوان ددانمدا دامنا. زارم پڕ لە تاڵیی و تفتیی بوو.

لەژێر سێبەری دار زەیتوونەکە هاتمەدەرێ و هەمدیس کەوتمەوە ڕێ. ئەوسا تێگەیشتم کە جەستەم بۆ کوێم دەبا – بۆ لای باپیرە دێرینەکان بەچاوانی ورد و بادامییانەوە، بەلچولێوی ئەستوور و هەوەسباز و نێوقەدی باریک و بازنییانەوە، باپیرانێک کە هەزاران ساڵ لەمەوبەر ئازایانە لەگەڵ خوداوەندی قودرەتمەند، لەگەڵ گادا گەمەیان کردبوو.

پێموایە ئینسان هەرگیز ناتوانێ ترسێکی قووڵتر و ڕیشەییتر لەو ترسە دایبگرێ کاتێ بەسەر ئەو ئەرزەدا دەڕوا کە باپیرانی – ڕەگ و ڕیشەکانی– لەژێریدا ڕاکشاون. لەپێوپلتەوە ڕەگەکان درێژ بوونەتەوە و بۆ قووڵایی ئەرز ڕۆچوون و دەگەڕێن تا ئاوێتەی ڕەگ و ڕیشەی مەزن و نەمری مردووان بن. بۆنی توندی خاک و بەیبوون ناخت تەژی لە ئارامیی و ئارەزوو بۆ تەسلیمبوونێکی ئازایانە بەیاساکانی ئەبەدییەت دەکا. ئەگەر هێشتا میوەی شیرینی مەرگ لەناوەوەتڕا نەگەییبێ، ئەوا تووڕە دەبیت و ئاڵای یاخیبوون بەرزدەکەیتەوە. یاخیبوون لە مەحرومبوون لە ڕووناکیی، لە بەرخۆدان، لە گرفتە مەزنەکانی ژیان. لەم حاڵەتەدا بەخێراییییەکی تەواو بەسەر ئەم خاکەدا تێدەپەڕیت کە لە ئێسک و مۆخی باپیران پێکهاتووە و

دەرفەت نادەیتە پێوپلت ڕەگ بەخاکدا ڕۆبەرێ، ئیدی هەمدیس بۆ دەرەوە هەڵدەفڕێت و پێ دەنێیتەوە ڕووناکیی.

خرۆشانێک کە کاتێک بەسەر خاکی دێرینی کنۆسۆسدا دەڕۆیشتم، هەستم پێ دەکرد، هێند دەوڵەمەند و تەژی لە مەرگ و ژیان بوو، کە ئیدی نەمتوانی بەئاشکرا ڕاڤەی کەم و تێی بگەم.

لە بری غەم و مەرگ، لە بری ئارامیی، لە زارگەلی بەخاکببوەوە فەرمانی سەخت دەهاتەدەر. هەستم دەکرد کە مردووان بەشێوەی زنجیری درێژ بەپێوپلمدا هەڵواسراون – نەک بۆ ئەوەی دابەزمە تاریکاییی ساردەکەیانەوە، بەڵکو بەو مەبەستەی کە بتوانن دەست بەتشتێکەوە بگرن و لەگەڵمدا بێنە ڕووناکییەوە تا شەڕەکە هەڵایسێتەوە. شادومانیی و تینووێتییەکی هەرگیز نەشکاو، هاوکات گای زل کە لە چیمەنزارەکانی دونیای بەریندا دەیانبۆڕاند و خوێی زەریا و بۆنی گژوگیا، هەر هەمووو ئەوانە هەزاران ساڵە لەتوێی عەردەوە ڕۆچوونەتە خوارێ و ناهێڵن مردووان بمرن.

لەو زۆرانبازییەی (گا)م دەنۆڕی کە لەسەر دیوارەکان وێنە کێشرابوو: چوست و چالاکیی و دڵڕفێنیی ژن، هێزی بێ سنووری پیاو، شێوازی گەمەکردنیان لەگەڵ گای تووڕە و بەرەنگاربوونەوەیان لەگەڵیاندا بەڕوانینی ئازایانە. هەروەک ئەوەی لە ئایینە خۆرهەڵاتییەکاندا هەیە، گاکەیان لە ڕووی ئەڤینەوە نەدەکوشت تا لەگەڵیدا یەکانگیربن، لەڕووی ترس و جورئەتی سەیرکردنیشییەوە ئەم کارەیان نەدەکرد، لە بری ئەوە بەسەرسەختیی و ڕێز و بەبێ ڕق و کینە، تەنانەت دەشێ بە شوکرانەبژێریشەوە گەمەیان لەگەڵدا کردبێ، چونکە ئەم شەڕە پیرۆزە لەگەڵ گا دا، هێزی کرێتی تیژ دەکردەوە. چاپووکیی و جوانیی جەستە، نازکیی جووڵەی ئاگرین و هاوکات خوێنساردانە، دیسپلینیی ئیرادە و ئازایەتیی لەودا دەچاند تا بێئەوەی ترس کۆنترۆڵی کا، هێزی خۆی بەهێزی ترسناکی گا پێوانە بکا. بەمجۆرە کرێتییەکان ترسیان گۆڕی و کردیانە گەمەیەکی باڵا کە تیایدا چاکەخوازیی ئینسان بەبەرکەوتنی ڕاستەوخۆی بەقودرەتی نائەقڵانیی دەورووژا و گەمەکەی دەبردەوە – بردنەوەی بەبەهای نابووتبوونی گا بەدەست نەدەهێنا، چونکە ئەوی بەدوژمنی خۆی نەدەژمارد، بەڵکو وەکی هاوکارێک حیسابی بۆ دەکرد. ئاخر جەستە بەبێ گا نەیدەتوانی هێند پتەو و بەهێز بێ و ڕۆحیش نەیدەتوانی هێند ئازا بێ.

گەر ئینسان بیەوێ جورئەتی بینینی ئەم گایە و توانای ئاوها گەمەیەکی خەتەرناکی لەگەڵیدا هەبێ، ئەوا بێگومان پێویستی بەڕاهێنانێکی زۆری جەستە و ڕۆحی هەیە. بەڵام هەر کە لە ڕاهێنان دەبێتەوە و فێری هونەری گەمەکە دەبێ، ئیدی هەر جووڵەیەک لەجووڵەکانی ساکار و دڵنیا و سووکەڵە دەبێ. ئازایانە چاو لەچاوانی ترس دەبڕێ. هەروا کە لە نەبەردی هەڵکۆڵراوی سەر دیوارەکانم دەنۆڕی، بەدەم تەماشاکردنی ئەو شەڕە دێرینەی نێوان ئینسان و گاوە (کە ئەوڕۆ ناومان ناوە هێز)، بەخۆم دەگوت: "ئاوها بووە ڕوانینی کرێتییانە!"

لەناکاوێکڕا وەڵام باڵی بەسەر زەینمدا کێشا. نەک بەتەنێ زەینم، بەڵکو دڵ و هەناویشم. ئاخر من بەدوای ئەوەدا دەگەڕام و ئەوەم دەویست. دەبوو چاوانی ئۆدیسەییم تەژی لەم ڕوانینە کرێتییە بکەم. سەردەمی ئێمە سەردەمێکی تووڕە بوو. گا (هێزە ژێر زەمینییە تاریکەکان) بەلەسە ببوو. توێکڵی عەرد دەقڵیشا. ڕێز، هاوگونجان، هاوسەنگیی، بەختەوەریی، شیرینیی ژیان، ئەمانە هەموو چاکەخوازیی و شادیگەلێک بوون کە دەبوو ئازایەتیی ئەوە لەخۆدا ڕاببینین کە خوداحافیزییان لێ بکەین. ئەوانە هی سەردەمانی تر، هی ڕابردوو یاخۆ هی ئایندە بوون. ئاخر هەموو سەردەمێک خودان ڕوخساری تایبەتیی خۆیەتی. ڕوخساری سەردەمەکەی ئێمە تووڕە و ڕۆحە ناسکەکان جورئەتی ئەوەیان نییە ڕاستەوخۆ چاو لە چاوانی ببڕن.

ئۆدیسە، ئەوەی کە بەسەر شیعرەکانی منەوە چارۆکەی هەڵدابوو، ئەو کاتەی کە لەخۆباییییانە بەلێواری خەرەندەوە ڕاوەستا بوو – بەبێ ترس و ئومێد و هەروەها بەبێ سەرچڵییش– دەبوو بەئاوها ڕوانینێکی کرێتییانەوە هەڵدێری تەماشا کردبا.

لەو ڕۆژەوەی ئەوەم ناونا ڕۆژی ڕوانینی کرێتیی، ئیدی ژیانم گۆڕا. ڕۆحم لەوە گەیشت کە دەبێ لە کوێدا ڕاوەستێ و چۆناوچۆنی بنۆڕێ. مەسەلەگەلێکی ترسناک کە گینگڵیان پێدەدام، هێوربوونەوە و زەردەخەنەیان دەهاتێ. وەک بڵێی بەهار هاتبێ و لاولاوە کێوییەکان وەک دڕک و داڵی بەهاران تەژی بوو بێتن لەگوڵ. ئەوە گەڕانەوە بوو بۆ جحێڵییەکی پێشبینی نەکراو. وەک حەکیمێکی چینیی دەورانی کۆن، وا

پێدەچوو وەک پیرەمێردێکی کەفتەکار و بەڕیشی سپی چون بەفرەوە هاتبمە دونیا. بەتێپەڕینی سالآن، ڕەنگی ڕیشەکە گۆڕابێ و بوویێتە ماشوبرنجی و پاشان هێور هێور ڕەش بوویێتەوە و دواتر ڕووتابێتەوە و لە سالآنی پیریشمدا گەندە مووی نەرم لە ڕوخسارم ڕوابێ.

جحێڵیم جگە لە دڵەڕاوکە و مۆتەکە و پرسیار چ شتێکی تر نەبووە. سالآنی باڵقبوونیشم جگە لەوەلآمی پەرت چ شتێکی تر نەبوون. لە ئەستێرە و ئینسان و فیکرگەلەکانم دەنۆڕین – چ بێسەروبەرییەکە شوێنپێ هەڵگرتنی خوداوەند! چ عەزابێکە بوونی ئەو مەلە شینە بەچنگاڵە سوورەکەیەوە لەنێوانیاندا! ڕێگەیەکم دەگرتەبەر، دەگەییمە کۆتاییەکەی– خەرەند. زەندەقچووانە دەگەڕامەوە و ڕێگەیەکی ترم دەگرتەبەر. لەکۆتایی ڕێگەکەدا جارێکی تریش خەرەند. ئەوجا سەرلەنوێ پاشەکشە، سەفەرێکی نوێ و کوتوپڕ هەمان خەرەند دەمی لەبەردەممدا دادەپچڕی. تەواوی ڕێگەکانی ئەقڵ بەهەڵدێر کۆتاییان دەهات. جحێڵیی و باڵقبوونم لە فەزادا بەدەوری هەر دوو تەوەری ترس و ئومێددا سووڕابۆوە، بەلآم هەنووکە لە تافی پیرییدا بەئارامیی و بەبێ ترس لەبەرامبەر هەڵدێردا ڕادەوەستم. ئیدی ڕاناکەم، ئیدی خۆم زەلیل پیشان نادەم، نا، من نا، بەڵکو ئۆدیسەیەک کە خۆم خولْقاندوومە. ئەو دەخولْقێنم تا بەئارامیی ڕووبەڕووی هەڵدێر بێتەوە. لەکاتی خولْقاندنیدا هەوڵم داوە لەو بچم. ئاخر ئەوە خۆمم کە خولْقاوم. قورسایی هەر هەموو پەرۆشییەکانم خستۆتە سەرشانی ئەم ئۆدیسەیە. ئەو قالْبێک بوو دامڕشتووە تا ئینسانی ئایندەی تێ بڕژێ. هەموو ئەوەی خواستبووم و دەستم پێی نەگەییبوو، ئەو دەستی پێڕادەگات. سیحرێکە کە هەموو هێزە تاریک و ڕووناکەکانی خولْقێنەری ئایندە بەداوەوە دەکا. باوەڕ چیاکان دەلەرزێنێ. متمانەت پێی هەبێ و دێ. کێ دێ؟ ئۆدیسەیەک کە خولْقاندوومە. وی ئارکیتیپ(*) (نموونەی ئەزەلیی)یە.

ئەفرێنەر بەرپرسیارییەکی مەزنی لەسەرشانە. ئەو ڕێگەیەک دەکاتەوە کە دەکرێ ئایندە هانبدا و ناچاری بکا بڕیاری خۆی بدات.

لە زەریای کرێتم دەنۆڕی و لەو شەپۆلانەی بە شکۆوە هەڵدەگژان، بۆ ساتێک لەژێر

(*) وێنەی ئەزەلیی Archetype وێنەی نەوعی و نموونەی دێرینیشی پێ دەڵێن. و. ک

هەتاودا دەدرەوشانەوە و پەلەیان بوو تا بە ڕژانیان بەسەر زیخ و چەوی کەناردا، بەپێکەنینەوە ڕۆحیان تەسلیمی خولْقێنەر بکەنەوە. هەستم دەکرد خوێنم بەهاتنەدەرەوەی لەدڵ و بلآوبوونەوەی بەسەری پەنجە و ڕەگەکانی مووددا، شوێنپێی نەغمەی شەپۆلەکان هەڵدەگرێ. دەبوومە زەریایی، دەبوومە سەفەرێکی بێ کۆتایی و تەژیی لە سەرکێشیی دوور، دەبوومە قەسیدەیەکی لەخۆبایی و نائومێد کە بەچارۆکەی ڕەش و سوورەوە، بەژوور خەرەندەوە سەوڵی لێدەدا. بەترۆپکی شیعرەوە، کلآوی ناخودایی و لەژێر کلآوەکەشدا، نێوچەوانێکی گرژ و بەهەتاو سووتاو، دوو چاوی ڕەش و دەمێکی سپی بە خوێ، خوارتریش دوو دەستی زل و دێوئاسا کە سووکانەکەیان گرتبوو.

ئیدی ئەو نەیدەتوانی– ئێمە نەماندەتوانی– لەوە زیاتر لە زێدی تەنگ و ترووسکدا هەڵکا. سرکترین ڕۆحگەلی دوورگەکەمان هەڵبژارد و ئەوەی بتوانین لە ماڵەکانمان هەڵیگرین، هەڵمانگرت و سوار کەشتی بووین و ڕۆیشتین. بۆ کوێ؟ با هەڵدەکا و ڕێگەمان پیشان دەدا. بەرەو باشوور! بەرەو لای هیلین کە لە هەردوو بەری ئیرۆتاسەوە، کەوتبووە نێو مەینەتی و عەزابەوە و وەکی ئێمە دڵی لەژیانی دڵنیا و ئاسوودە گوشرابوو. بەرەو دوورگەی کرێت کە دەژاکا، چونکە قودرەت لە کەلەکەی فەرمانڕەواکانیدا بارگە و بنەی پێچابۆوە. لەناوەڕاستی زەریادا دەستی بەرزکردبۆوە و بەربەرەکانی بانگ دەکرد تا بەشکم منداڵی لێیان ببێ. بەرەو ئەفریقا، بەرەو کۆتایی عەرد، بەرەو بەفرە نەمرەکان، بەرەو مەرگ!

سەرەتا مەلە شینەکە بەچنگاڵە سوورەکانییەوە لە پێشەوە دەڕۆیشت. بەلآم بەزوویی شەکەت بوو، جێمان هێشت و بەبێ مەلی ڕێنوێن لە هەوای خاڵیدا بەئازادییماینەوە. جار ناجار ڕۆحگەلی گەورە و نەمر چنگیان لە گوریسی کەشتییەکە گیر دەکرد و دەکەوتنە چڕینی گۆرانی تا بەشکم بۆ لای خۆیانمان ڕاکێشن. بەلآم ئێمە دەماندا لە قاقای پێکەنین و ئەوانیش دەترسان و دەڕۆیشتن. هەندێ جار هاوارێکی ترسناکمان دەژنەفت کە لەبنی زەریاوە دەهاتەدەرێ: (ڕاوەستن! کوێوە دەچن؟ بەسە!) وایان دەگوت و ئێمەیش پاڵمان بەلێواری کەشتییەکەوە دەدایەوە و هاوارمان دەکرد: (نا، بەس نییە، بێدەنگ بن!) ئیدی

ئێوارەیەکیان مەرگ هات و لەسەر عەرشی کەشتییەکە کرووشکەی کرد. ئەویش وەک ئێمە پێستە ڕێوی لەبەردا و کڵاوێکی شینی بەگوڵینکەی سوورەوە لەسەردا. ڕیشی وەک بەفر سپی و ڕوخسار و سینگ و باسک و ڕانی پۆشرابوو لەزامی دێرین. بەمیهرەبانییەوە زەردەخەنەی بۆ کردین. تێگەیشتین. دواجار ئیدی لەکۆتایی سەفەرەکەمان نزیک دەبووینەوە.

لەسەر پشت لەسەر عەرشی کەشتییەکە ڕاکشاین. چاوانمان لێکنان و بینیمان بەژوور ئەو کیشوەر و زەریایانەوە کە پیایاندا تێپەڕیبووین، بەژوور ئەو ئینسانانەوە کە ڕووبەڕوویان ببووینەوە، بەژوور ئەو ژنانەوە کە ماچمان کردبوون، بەژوور عەرد و ئاو و ئاگر و جەستەوە، سەفەرێکی تر هەبوو. لەم سەفەرەدا کەشتییەکە لەهەور دروست کرابوو. کیشوەر و زەریا و خەڵکیش تاڵە دەزووی ئاوریشمین بوون و لە هەناومانەوە هاتبوونەدەر. سەرووتر، لە ئاستێکی بەرزتر لە هەموو ئەوانەوە، کەشتییە هەورەکەمان ڕەوییەوە و تاڵە دەزووە ئاوریشمییەکانیش پچڕان. تارماییەکانی دونیا بزر بوون و جگە لەخۆرێکی لاڵ و کوێر و بێجووڵە، خۆرێکی ڕەشتر لە ڕەشایی، چ شتێکی تر نەما. بەخۆمان گوت:(ڕەنگە خوداوەند بێ. کێ چوزانێ، ڕەنگە خوداوەند بێ!) هەوڵمان دەدا دەستی سڵاوی بۆ هەڵبڕین، بەڵام نەماندەتوانی!

*

کاتێ لە کەناری کرێتەکەمدا خەریکی نووسینی ئەم ئۆدیسەیە بووم، هێزە دۆزەخییەکان دووەمین شەڕی جیهانییان هەڵایساند. (با)ی شێتیی بەسەر ڕەگەزی مرۆڤایەتیدا دەیگڤاند، بناغەکانی عەرد دەلەرزین و دەقڵیشان. منیش بەسەر پەڕە کاغەزدا چەمیبوومەوە و گوێم بۆ هاتوباتی شەپۆلەکان و ئینسان و هێزە دۆزەخییەکان ڕادێرابوو، دەستەودامێنی ڕۆحم ببووم تا لەدەسەڵاتی ترس قوتارم بێ. هەموو هەوڵم بۆ ئەوە بوو تا ئەو ئینسانەی لەودیو کوشتار و فرمێسکەکانەوەیە، لەودیو ئینسانە مەیموونی ئەمڕۆوەیە، بە وشەی هاوسەنگ و هاوئاهەنگ بەرەو لای خۆم ڕاکێشم. گەرچی بەشێوەی تارماییەک لەنێوەندی هەوادا هەڵواسرابوو، کەچی هەستم دەکرد خوێنی خۆمی دەدەمێ. من بەتاڵدەبوومەوە و وی پڕ دەبوو. هێور هێور جەستەی دەکەوتە جووڵە و شێوەی دەگرت.

ڕۆ چووبووەمە خەونێکی قووڵەوە. قووڵترین ئاستەکانی حەقیقەت مەحف ببوو. هەمان ئەو ئاستە سفتەی کە لەبەرامبەر عەردا بوو، بەرزترین ئاستی حەقیقەت، ڕۆحی ئینسان، وەک ئاگرێک کە بایەکی توند بەسەریدا هەڵیکردبێ لە هەوادا کڵپەی سەندبوو.

بەدرێژایی ڕۆژ دەمنووسی و بەدرێژایی شەویش دەنووستم. هەرگیز لە ژیانمدا نەمتوانیوە شەوانە بنووسم. لە کاتژمێرێک دەچم کە بەخۆر ئیش بکات. بەبێ هەتاو بێدەنگ دەبم. ئاخر شەو بەخەون و بێدەنگییەکانی خۆیەوە، بەو دەرگا تاریکانەوە کە لەسەر ناخم دەیانخاتە سەر پشت، کاری ڕۆژی داهاتووم بۆ ئامادە دەکات.

دەسکەوتی گەورە لەم مەسەلەیەدا کاتە. کە خەڵکی دەبینم دەچن بۆ سەیران، یان بێ مەبەست پیاسە دەکەن، یاخۆ بەوتووێژی بێ کەڵک کاتی خۆیان بەفیڕۆ دەدەن، قەستمە بچمە گۆشەیەکی شەقام و وەکی سوالکەرێک دەست پان کەمەوە و بەپاڕانەوەوە بڵێم: "ئەی مەسیحییە میهرەبانەکان، خێرێکم پێ بکەن. نەختێک لەو کاتەی خۆتانم بدەنێ کە بەهەدەری دەدەن. سەعاتێک، دوو سەعات، هەرچەندێک خۆتان پێتان خۆشە بمدەنێ!"

*

دواجار خۆر بەرەو ئاوابوون دەچوو. باسکم خاچ ئاسا لەسەر یەک دانا و سەرم لەدواوە بە دیوارەکەوە نا و کەوتمە تەماشاکردنی خۆراوابوون. هەستم بەشادومانیی، خەم و شەکەتیی نەدەکرد. ئارامییەک دایگرتبووم و دەتگوت هەموو هەناوم بەتاڵ بۆتەوە، دەتگوت هەموو خوێنی جەستەم ڕژاوە، دەتگوت توێکڵێکی تۆکمە و تەنکم و سیسرکێک لەکاتی هێلکە جوقاندا لەسەر قەدی دارزەیتوونێک جێی هێشتووم. بەلەمێکی گچکە بەچارۆکەی سوورەوە لە ڕاوە ماسی دەگەڕایەوە. دەمتوانی ماسییە بریقەدارەکان لەسەر عەرشی بەلەمەکە ببینم. دوورگەیەکی چکۆڵە لە بەرامبەرمدا پڕ بوو لە وەنەوشە. نوێژخانەیەکی لەخاچدانی چۆڵ و چکۆڵە وەک هێلکەی مریشک بەترۆپکی چیاکەوە و بەسپێتیی ئەڵماس دەدرەوشایەوە. ڕووناکیی بەدیوارە بە بۆرەک سواغدراوەکانییەوە نووساو و حەزی نەدەکرد ئەوێ جێبێڵێ.

لەلای ڕاستمەوە گوێم لەدەنگی بەریەککەوتنی چەو بوو. کەسێک بەپەلە هەنگاوی بەسەر چەوەکەدا دەناو نزیک دەبۆوە. ئاوڕم دایەوە، کڵاوێکی ناخودایی لەو

تاریکاییـە ئەرخەوانیی ڕەنگەدا درەوشایەوە و بۆنی تیژی ئارەقەی ئینسان لەهەوادا بڵاوبۆوە. لەسەر ئەو سەکۆ بەردینەی لەسەری دانیشتبووم جێگەیم کردەوە تا لەپاڵمدا دانیشێ. گوتم:(خۆش هاتیت، چاوەڕێت بووم!)

دانەوێوە و بڕێک گـژوگـیـای زەریایی هەڵگرت کە شـەپۆلەکـان لەگـەڵ خـۆدا هێنابوویان. گژوکیاکەی نایە سەر لێوی.

گوتی: "بەدیدارت خۆشحاڵم."

شەو شین و مەلێکی کەرەک لە ئاسمانەوە دەهاتە خوارێ و خۆی بەزەریادا دەکرد. لە پشتمانەوە، لەسەر وشکایی، مەلانی شەو لەم دارزەیتوونەوە دەفڕینە سەر ئەو دارزەیتوون. دوو هاواری مەزن و نەمری ئەڤین و برسێتیی لەو بێدەنگییە ڕەشەدا دەنگیان دەدایەوە. ئاژەڵە چکۆڵەکان لەنێو تەلانەکاندا، ئەوانیش هەر برسییان بوو. ئەوانیش هەر گەرەکیان بەئەڤین بوو، نەغمەیەکی خەمین لەعەردەوە هەڵدەسا.

بێدەنگ ماینەوە. هەر کاممان ترپەی دڵی ئەویترمانی دەژنەفت. پێدەچوو تەواوی ئەو پەرۆشییە شاراوەیەی شەوانە، تەواوی ئەو دەنگە دژبەیەکانە، بەتێپەڕبوونیان بەهەناوماندا هاوئاهەنگ بووبن.

خۆشحاڵیی و خەنیی بوون هێند مەزن بوو کە کوتوپڕ کوڵی گریانم بەربوو. وشەگەلی دێرین و عیرفانیی لەناخمەوە هەڵقوڵین و لەسەر زارم نەخشین:

جگەرگۆشەکانم، مردن و ژیان وەک یەکن
غەم و شادیی هەروەک یەکن
لەنگەرگرتن و چارۆکە هەڵدان
سڵاو و خواحافیزییش وەکی یەکن!

لام بۆ لای هاوڕێ بێدەنگەکەی لای ڕاستم کردەوە و لێم پرسی: "ناخودا ئۆدیسە، ئەرێ حەرەکەت دەکەین؟ چما گەیشتین؟ پێدەچێ زەمەن ڕاوەستابێ و بووبێتە ئەبەدییەت. فەزا لە لەپی دەستمدا وەک تۆمارێکی کۆن کە وێنەی زەریا و وشکاییەکانی لەسەر کێشرابێ، لوول بووە. ڕەهایی– ئەوەی ناومان ناوە ڕەهایی و نائومێدانە دەست بۆ ئاسمان هەڵدەبڕین تا پێی بگەین – بۆتە چڵە ڕێحانەیەکی لاگوێم. چما بۆنی لە هەوادا ناکەیت؟"

هاوڕێکەم هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا، زەردەخەنەیەکی هاتێ و گوتی: "لە ڕەهاییدا بەڕەهایی گەیشتوویت!" دەنگی بە با ی زەریا گڕ ببوو– " لە ڕەهاییدا بەڕەهایی گەیشتوویت، ئەمەش بالاترین نەبەردی ئینسانە. خزمەتی تۆ لە حزووری ترس و ئومێددا تەواو بووە. بەسەر هەڵدێردا چەماویتەوە. لنگەوقووچ بوونی تارمایی دونیات بینیوە و زەندەقت نەچووە. هاوسەفەری ئازیزم، هەردووکمان بەسەر خەرەندا داهاتووینەتەوە و زەندەقیشمان نەچووە. بیرت دێ؟"

سەفەری ترسناک لەزەینمدا تەکانی دەدا. زەریا لەم لاجانگەمەوە بۆ ئەو لاجانگەم دەکەوتە شەپۆلان. یادەوەریم دەکشا و دەمنۆڕی. هەمدیس دەمنۆڕی و سەرلەنوێ لەزەتم دەبرد لەوەی کە چۆناوچۆنی خۆمان لە کوڕ و ژن و زێدی باوان و ژیانی ئاسوودە دادەبڕی و چاکەخوازیی و حەقیقەتمان لە دوای خۆمانەوە جێدەهێشت، چۆناوچۆنی بەنێوان سیسلا و کاربید(*)ی خوداوەند دا تێدەپەڕین بێئەوەی کەشتییەکەمان تێکوپێک بشکێ. بەچارۆکەی فوودراوەوە ڕومان دەکردە زەریای ئازاد و ئازایانە ڕێگەمان بەرەو هەڵدێر شەق دەکرد.

دەستم بەئەژنۆی هاوڕێکەمدا هێنا و گوتم: "سەفەرێکی جوان بوو، وا هەنووکە گەیشتین!"

بەسەرسوڕمانەوە پرسی: "گەیشتین؟ مەبەستت چییە!"

– دەزانم. مەبەستم لەوەیە کە هەنووکە حەرەکەت دەکەین!

– بەڵێ، هەنووکە حەرەکەت دەکەین. بێ بەلەم، بێ زەریا، بێ جەستە!

– ئازاد.

– نا، ئازاد لە ئازادیی. ئەودیو.

– ئەودیو؟ کوێ؟ لەمە ناگەم!

(*) سیسلاو کاربید، گاشەبەرد و تەپۆڵکەی ئاویی لە تەنگەی مسینای نێوان ئیتاڵیا و دوورگەی سیسیل کە لە زەمانی زوودا زەریاوانانی ڕووبەڕووی مەترسیی کردۆتەوە. لە ئەفسانەدا سیسیلا ژنێک بوو کە لە بەشی خوارەوەی جەستەیدا شەش سەگ هەبوون و هەر کەسێک لە نزیکیانەوە تێپەڕیبا هەلاهەلایان دەکرد. کاربید کیژی عەرد و پۆسیدیۆن، ڕۆژی سێ جار لە ئاوی زەریای دەنۆشیی و هەر هەموو کەشتییەکانی کەناری هەڵدەلووشی. و. ف

– ئەودیو ئازادیی، ئەی هاوسەفەرم ئازایەتیی بدەرە بەر خۆت!

– دەترسم لەدوای تۆوە بێم. توانام هەر هێندە بوو، ناتوانم لەمەندە زیاتر برۆم!

– باوکە گرینگ نییە. تۆ ئەرکی خۆت بەئەنجام گەیاند: کوڕێکی باشترت لەخۆت هێنایە دونیا. تۆ لێرەدا وەک بەلەمی فریاکەوتن بمێنەوە، من دوورتر دەڕۆم!

لەجێگەکەی هەستا. پشتێنەکەی توند کردەوە و لە تاریکایی دواوەی ڕوانی. ئەستێرەیەک بەپانتایی ئاسماندا بڵاوبۆوە و وەک فرمێسک بەگۆنای شەودا تکا. بایەک لە عەردەوە هەڵی کرد. شەپۆلەکان لە بێدەنگیدا وەک ئەسپ بێدار ببوونەوە و دەیانحیلاند. دەستی بۆ ڕایەڵ کردم.

وەک بڵێی ڕۆحم جێم بێڵێ، هاوارم کرد: "دەڕۆیت؟"

دانەوێوە، شانی ڕاست و پاشان چەپ و دواتر هەرتک چاوی ماچ کردم. لێوی تەڕ تەڕ بوو بە خوێی زەریا. زەردەخەنەیەکی هاتێ و دەنگی میهرەبان و بزێو:

– ئەو زاهیدە کێ بوو کە چل ساڵ بەدووی خوداوەند دا گەڕا و نەیدۆزییەوە؟ شتێکی تاریک کەوتبووە بەینەوە و نەیدەهێشت. بەڵام بەیانییەکیان بینی ئەوەی نەیهێشتووە خوداوەند بدۆزێتەوە، فەرەنجییەک بووە کە زۆری خۆشدەویست و نەیدەتوانی دەسبەرداری بێ. ئەوسا فەرەنجییەکەی فڕێ دا و یەکسەر خوداوەندی لەبەردەمی خۆیدا بینی. تۆیش ئەی هاوسەفەری ئازیز، فەرەنجییە کۆنەکەی منیت. خوداحافیز!"

زەندەقم چوو. پێدەچوو ئەم وشانەی دوایی لە دوورەوە، لە کەنارێکی ترەوە بێ. قنجەپێ هەستام و لە تاریکییدا بەدوایدا کەوتمە گەڕان.

کەس لەو ناوەدا نەبوو!

*

کۆتایی

باپیره گەوره[*]ی ئازیز، دەستەکانت ماچ دەکەم. شانی ڕاستت ماچ دەکەم. شانی چەپت ماچ دەکەم. ددان پیانانەکانم تەواو. ئیدی دەبێ خۆت حوکم بدەیت. وردەکارییەکانی ژیانی ڕۆژانەم نەگێڕاونەتەوە. ئاخر ئەوانە لە تڵپە زیاتر چ شتێکی تر نەبوون. تۆ خۆت هەموو ئەوانەت ڕۆکردە زبڵخانەی خەرەندەوە و دەی منیش هەروام کرد. ژیان بەغەمە گچکە و گەورەکانییەوە، بەشادومانییە گچکە و گەورەکانییەوە، گا برینداریان کردووم و گا نەوازش. ئەو شتە ڕۆژانەییانە دەسبەردارمان بوون و ئێمەیش دەسبەرداریان بووین. ئاخر شایانی ئەوە نەبوون زەحمەتی ئەوە بەخۆمان بدەین تا لە خەرەندەوە بۆ سەرەوەیان هەڵکێشین. دونیا هیچ لە دەست نادا گەر ئەو خەڵکانەی ناسیومن لە فەرامۆشیدا بمێننەوە. ئاشنابوونم بەهاوسەردەمەکانم کاریگەرییەکی ئەوتۆیان لەسەر ژیانم نەبووە. خەڵکانێکی زۆرم خۆشنەویستوون. ئەمەش لەبەرئەوە بووە کە یان نەمتوانیوە تێیان بگەم، یاخۆ لەبەر ئەوە بووە کە بەحەقارەتەوە تەماشام کردوون. دەشێ لەبەر ئەوەش بووبێ، بەخەڵکانێکی زۆر ئاشنا نەبووم کە شایستەی خۆشویستن بووبن. لەگەڵ ئەوەشدا ڕقم لەکەس نەبووە. بێئەوەی خۆم ویستبێتم چەند کەسێکیشم ئازارداون. ئاخر ئەوانە پەڕەسێلکە بوون و ویستوومە بیانکەمە هەڵۆ. هەوڵم داوە لە شتی ڕۆژانە قوتاریان کەم. بێئەوەی توانای بەرگەگرتنیانم کێشانە کردبێ، بەرەو پێشەوە بردوومن و ئیدی ئەوان لەسەر عەرد تێکوپێک شکاون. تەنێ مردووە نەمرەکان ئەفسوونیان کردووم: سایرینە مەزنەکان، مەسیح و بووزا و لینین. هەر لەهەمان بەرایی ژیانمەوە، لەبەر پێیاندا دانیشتم و گوێم بۆ غەزەڵی تەژی لە عیشقیان ڕادێرا. هەموو تەمەنم هەوڵم داوە، بێئەوەی نکوڵی لەهیچ کام لەم سایرینانە بکەم، خۆمیان لێ ڕەهاکەم. هەوڵم داوە تا ئەم سێ دەنگە دژ بەیەکە یەکانگیرکەم و بیانکەمە

* لەم فەسڵەوە وەدیاردەکەوێ کە ئەو باپیرەیەی کازانتزاکیس قسانی لەگەڵ دەکا و وەک ڕەمزێک بەکاریدەهێنێ، (ئیل گریکۆ)ی هونەرمەندی ئیسپانیایی بەڕەچەڵەک کرێتییە. ئەو هونەرمەندە لەساڵی ١٥٤١ لەدایک بووەو لە ١٦١٤ دا مردووە. و. ع

نەغمەیەکی هارمۆنیی.

ئەز ژنگەلێکم خۆشویستوون. بەخت لەگەڵم یار بوو کە بەدرێژایی سەفەر بەژنگەلێک ئاشنابووم. هیچ پیاوێک هێندەی ئەم ژنانە میهرەبان نەبووە لەگەڵمدا و هێند لە بەرخۆدانەکانمدا کۆمەکی نەکردووم، لەسەروو هەمووشیانەوە دوایەمین ژن. بەڵام ڕووپۆشێکم دابوو بەسەر ئەم جەستە ئەڤین زەدەیەدا لە هەمان ئەو ڕووپۆشەی کە کوڕانی نوح دابوویان بەسەر عەورەتی بابیاندا. من ئەفسانەی پێشینانمانم سەبارەت ئیرۆس و دەروون[**] خۆشدەوێ. هەڵبەت باپیرە تۆیش خۆشتویستووە. ئاخر مایەی شەرمەزاریی و خەتەرناکیشە کە چرایەک هەڵکەیت و تاریکیی بڕەوێنیتەوە و دوو جەستەی تێکئالاو ببینیت. تۆ ئەمەت دەزانی، تۆ کە (جیرۆنیما دی لاس کویڤاس)ی دوڵبەرت لەنێو تەمتومانی مەلەکوتیی ئەڤیندا حەشاردا، دەی منیش هەمان تشتم لەگەڵ جیرۆنیماکەی خۆمدا کرد. هاونەبەردی دلێر، کانییەکی سارد لە گۆشەگیرییە نائینسانییەکەماندا، ئارامییەکی مەزن! هەژاریی و ڕووت و ڕەجاڵیی– بەڵێ، کرێتییەکان ڕاست دەبێژن کە دەڵێن بەمەرجێک ژنێکی میهرەبانت هەبێ، ئەوا ڕووتوڕەجاڵیی چ نییە. ئێمە ژنگەلێکی میهرەبانمان هەبوون. ژنەکەی تۆ ناوی جیرۆنیما بوو، ئەوەی منیش ناوی هێلین. باپیرە، چ بەختێکی یار بوو. کاتێ کە سەیرمان دەکردن، چەند جار نەمانگوتووە: خۆزگەمان بەو ڕۆژەی کە تیایدا لەدایک بووین!

بەڵام ئێمە ڕێگەمان بەژنان، تەنانەت ڕێگەمان بەئازیزترینیشیان نەدا گومڕامان کەن. ڕێگە بەگوڵ پۆشراوەکەی ئەوانمان نەگرتەبەر، بەڵکو ئێمە ئەوانمان لەتەک

(**) لە ئەفسانەکانی گرێکستاندا ئاوها باسی حەکایەتی ئیرۆس Eros و دەروون Psyche دەکرێ: دەروون بۆی نییە شووەکەی خۆی ببینێ. هەر جۆرە هەوڵێک کە بۆ ئەو مەبەستەی دەدا، دەبێتە هۆی ئەوەی کە تا هەتایە ئەو لەدەستبدا. خوشکەکانی فێریدەکەن کە بەدزییەوە چرایەک لای خۆیەوە دانێ و شەوێ هەرکاتێ شووەکەی خەوی لێکەوت، چراکە بەرزکاتەوە و شووەکەی ببینێ. ئەویش ئەمە دەکا و دەبینێ جحێڵێکی جوان لەپاڵیا خەوی لێ کەوتووە. کە ئەوە دەبینێ دەخرۆشێ و لە حەژمەتا دەستی دەلەرزێ و دڵۆپێ زەیت لە چراکە دەڕژێ و بەر جحێڵەکە دەکەوێ. ئیرۆس لە ناکاوێکڕا وەئاگادێتەوە و هەڵدێ و ئیدی هەرگیز توخنی ئەو ناوە ناکەوێتەوە. و. ف

خۆماندا بردن. نا، لەتەک خۆماندا نەمانبردن، بەڵکو ئەو هاوڕێ جەربەزانەمان بەئیرادەی خۆیان شوێنپێی هەڵگژانی ئێمەیان هەڵگرت.

ئێمە بەدرێژایی تەمەن لەدووی شتێک بووین: خەونێکی توندوتیژ و دڕندانە و نەمر – جەوهەر. لەپێناوی ئەو خەونەدا چ ژەهرێکمان بەدەستی ئینسانەکان نەنۆشی و چ فرمێسک و چ خوێن و چ ئارەقەیەکمان نەڕشت! بەدرێژایی ژیانمان شەیتانێک (ئەرێ شەیتان یان فریشتە؟) ئارامیی لێ زەوت دەکردین! بەسەرماندا دەچەمایەوە، پێمانەوە دەنووسا و بەگوێماندا دەیچرپاند: (بێهوودەیە! بێهوودەیە! بێهوودە!) پێیوابوو دەتوانێ کۆڵمان پێ بدا، بەڵام ئێمە بەسەر تەکاندانێک لەخۆمانمان دوور دەخستەوە، ددانمان جیڕ دەکردەوە و وەڵاممان دەدایەوە:(کوتومت ئێمەیش هەر ئەمەمان دەوێ. ئێمە بۆ پاداشت کارناکەین، داوای کرێی ڕۆژانە ناکەین. لە فەزای خاڵیدا، لەودیو ئومێد و بەهەشتەوە دەجەنگین!)

ئەم جەوهەرە ناوی زۆری هەبوو. تەواوی ئەو ماوەیەی لە دووی بووین، بەردەوام دەمامکەکەی خۆی دەگۆڕی. هەندێ جار ناومان دەنا ئومێدی باڵا و هەندێ جاری تریش نائومێدیی باڵا، هەندێ جار ناومان دەنا ترۆپکی ڕۆحی ئینسان و هەندێ جاری تریش سەرابی بیابان، هەندێ جار ناومان دەنا مەلی شین و هەندێ جاری تر ئازادیی و هەندێ جاری تریش لەبازنەیەکی داخراو دەچوو کە دڵی ئینسان چەقەکەی بێ و نەمرییش چێوەکەی، بازنەیەک کە بەویستی خۆمان ناوێکی قورس و لێوڕێژمان لەتەواوی ئومێد و فرمێسکەکانی دونیا لێنا، ئەو ناوەش (خوداوەند) بوو.

هەر ئینسانێکی کامڵ، ناوەندێکی نهێنیئامێز لە ناخیدا، لەنێو دڵیدا هەیە کە هەموو شتەکانی تر بەدەوریدا دەسووڕێنەوە. ئەم سووڕانەوە نهێنیئامێزە یەکانگیریی بەبیر و کردارەکانی دەبەخشێ و یارمەتیی دەدا تا هاوئاهەنگی گەردوونیی بدۆزێتەوە یاخود بیخوڵقێنێ. ئەم ناوەندە لای هەندێ کەس ئەڤینە، لای هەندێکی تر میهرەبانیی یان جووانییە، لای ژمارەیەکی تر تینوێتییە بۆ مەعریفە یاخۆ پەرۆشییە بۆ زێڕ و زیو و دەسەڵات. بەهای ڕێژەیی شتەکانی تر هەڵدەسەنگێن و دەیخەنە ژێر فەرمانی ئەم خواستە سەنتراڵەوە. هەش بەسەری ئەو کەسەی کە هەست ناکا لەناووەیرا لەلایەن سوڵتانێکی دڵڕەقەوە حوکم دەکرێ. ژیانی مۆڵەق و

ناهاوسەنگیی ئەو کەسە، دەکەوێتە بەر زەبری (با)ی چوارینە.

باپیرە گەورە، ناوەندی ئێمەیش، ناوەندێک کە دونیای بینراوی دەنایە نێو گالیسکەیەکەوە و دەجەنگیی تا بەرەو باڵاترین پلەکانی ئازایەتیی و بەرپرسیارێتیی بەرزی کاتەوە، جەنگین بوو لەگەڵ خوداوەند. کام خوداوەند؟ ترۆپکی سەختی ڕۆحی ئینسان. ترۆپکێک کە یەکبینە لە هەوڵی ئەوە دابووین بیگەینێ و ئەویش بێو چان لەهەڵگژاندا بەرز و بەرزتر دەبۆوە. ڕۆژێکیان چەند ئاشنایەک بەگاڵتەپێکردنەوە لێیان پرسیم:(چما ئینسان لەگەڵ خوداوەند دا دەجەنگێ؟) هەر بەڕاست، ئەدی ئینسان لەگەڵ کێی تردا بجەنگێ؟

لەبەر ئەمەبوو کە هەر هەموو ژیانمان هەڵگژان بوو: هەڵگژان، خەرەند، گۆشەگیریی. لەگەڵ هاوسەنگەرانێکی زۆر و فیکری زۆردا کەوتینە ڕێ. هەروا کە هەڵدەگژاین و ترۆپک شوێنی خۆی دەگواستەوە و دوورتر دەکەوتەوە، ئیدی هاوسەنگەران و فیکر و ئومێدەکان ماڵئاواییان لێ کردین. بڕستیان لێ بڕا، نە خۆیان دەیانویست و نە گوڕی ئەوەشیان هەبوو لەوە زیاتر سەرکەون. ئیدی ئێمە بەتەنێ ماینەوە و چاوانیشمان لە جەوهەری بزۆز، لەترۆپکی گەڕۆک بڕیبوو. نە لەخۆبایی بوون و نە یەقینێکی سافیلکانەش خستینییە سەر ئەو باوەڕەی کە ڕۆژێک ترۆپک لە جووڵە دەوەستێ و ئێمەیش دەیگەینێ، نە ئەو باوەڕەشمان لا دروست بوو کە تەنانەت بیشگەینە سەر ترۆپک، لەوێ، لەو بەرزاییانە، بەختەوەریی و ڕەهایی و بەهەشت دەدۆزینەوە. ئاخر ئێمە هەڵدەگژاین، خودی هەڵگژان بۆ ئێمە بەختەوەریی و ڕەهایی و بەهەشت بوو.

سەرسامم بەڕۆحی ئینسان. چ هێزێک نییە نە لە ئاسمان و نە لەسەر عەرد لەو مەزنتر بێ. بێئەوەی بەخۆمان بزانین لە ناخی خۆماندا هەڵگری هێزێکی ڕەهاین. بەڵام ڕۆحمان لەژێر قورسایی گۆشت و بەزدا دەپلیشێنینەوە و دەمرین بێئەوەی بزانین ئێمە چین و دەتوانین چ بکەین. کام هێز هەیە لەسەر عەرد بتوانێ ڕاستەوخۆ لە سەرەتا و کۆتایی دونیا بنۆڕێ و کوێر نەبێ؟ وشە سەرەتا نەبوو (وەک ئەوەی کە ڕۆحگەلی پلیشاوەی ژێر قورسایی گۆشت و بەز وەعزی بۆدەدەن)، کاریش سەرەتا نەبوو، دەستی خوداوەندیش پڕ لە قوڕی ژیان بەخش نەبوو. بەڵکو ئاگر سەرەتا بوو.

له کۆتاییشدا نه نەمریی هەیه و نه پاداشت، نه بەهەشت هەیه و نه دۆزەخ، بەڵکو له کۆتاییدا ئاگر هەیه. باپیره گەورەی ئازیز، ئێمه بەنێوان ئەو دوو ئاگرەدا سەفەرمان کرد، بەگوێڕایەڵیی بۆ فەرمانی ئاگر و هاریکاریکردنی، کەوتینه جەنگین بۆ گۆڕینی جەسته بەبڵێسه، بۆ گۆڕینی فیکر بەبڵێسه، بۆ گۆڕینی ئومێد و نائومێدیی و شەرەف و عار و شکۆ بەبڵێسه. تۆ لەپێشەوه دەڕۆیشتیت و من شوێنت کەوتبووم. فێرت کردم که بڵێسەکەی ناخمان، بەپێچەوانەی سروشتی جەستەوه، بەلرفەیەکی گەورەوه بەبالای ساڵەکاندا کڵپه دەسەنێ. هەر بەو هۆیەوه بوو – ئەمەم له تۆدا بینی و هەر لەبەر ئەمەش پێت سەرسام بووم – هەر که پێت نایه ئاستانەی پیرییەوه، توندوتیژ تر بوویت و لەگەڵ نێزیکبوونەوەتدا له خەرەند، ئازاتر. جەستەی قەدیس و فەرمانڕەوایان و قەشەکانت خستە نێو بۆتەی نیگاتەوه و وەکی کانزا توانتنەوه و ژەنگت لێ داماڵین و زێڕی ساخت لێ دەرهێنان: ڕۆحی ئەوان، کام ڕۆح؟ بڵێسه. ئەوەت لەگەڵ ئەو کڵپه سووتێنەرەدا یەکانگیر کرد که لێی لەدایک بووین و دەیشمانکاته خۆڵەمێش.

واقیعبینەکان بەوه تاوانباریان دەکردین که ئێمه باڵه فریشتەئاساکان گەلێک گەوره پیشان دەدەین و دەخوازین تیر بۆ ئەودیو سنوورەکانی بەشەرییەت بهاوێژین. بەڵام ئێمه کەسانێک نەبووین که بمانەوێ تیر بۆ ئەودیو سنوورەکانی بەشەرییەت بهاوێژین. شەیتانێک له ناخمانڕا – با ناوی بنێین شەیتان، لەبەر ئەوەی وی ڕووناکیی هێنەره– هانی دەداین، ئەو بوو که ئارەزووی لەتێپەڕاندنی سنوورەکان و ڕۆیشتن بۆ جێگەیەک بوو که نەماندەزانی کوێیه. هەموو ئەوەی دەمانزانی ئەوەبوو: ئەوه ڕۆیشتنه بەرەو سەرووتر. وەکی قەدیس ژۆرژ که شازادەیەکی جاحێڵی دەنایه پاشکۆی ئەسپەکەی تا له شەڕی هەژدیها ڕزگاری کات. ئەم شەیتانه هەڵگری ژیان بوو، ژیانێک که له ناخی هەر مەخڵوقێکی زیندوودا لەمەترسیدا و لەپێناوی ڕزگارکردنی گیانی خۆیدا خەیاڵی لای هەڵاتن بوو. هەڵبەت مەیموونەکان بەهەمان شێوه هێزی گەردوونیان لەناخی خۆیاندا هەست پێ کردبوو، هێزێک که هانی دەدان لەسەر دوو پێ ڕاوەستن گەرچی لەحەژمەت ئازاریش دەیانقریشکاند. دوو پارچه داریان بەیەکدا دەماڵی تا پریشکه ئاگری لێ دەکەوتەوه، گەرچیی مەیمونەکانی تر گاڵتەیان پێ دەکردن. ئاوها بوو که ئینسانه مەیموون – ئینسان – لەدایک بوو.

باپیره گەوره، ئاوها بوو که هێزی نەمر و بێڕوحمیش لەسینگماندا کەوته لنگەفرتێ تا خۆی له ئینسان ڕەها بکا و بۆ ئەودیو ئینسان سەفەرکا. ئەدی تۆ پێتوایه بۆچی ئێمه لەنێو خەڵکیدا هێند گینگڵمان دەدا و عەزابمان دەچەشت؟ ئاخر ئەوان هاواریان دەکرد:(ئێمه لەوەنده زیاتر ناڕۆین، دەی باڵەکانتان جووت کەن و هێنده تیر مەگرنه ئەم قەدەرەی سەرێ. ئەنگۆ له خودا ناترسن و گوێ بۆ دەنگی ئەقڵ ڕانادێرن. دەی لەجێی خۆتان داسەکنێن!) بەڵام ئێمه هیچمان نەدەگوت، بەڵکو ئێمه کارمان دەکرد. لەسەر باڵەکانمان کارمان دەکرد و کەوانەکەی خۆمان ڕادەکێشا. ناخمان دەکردەوه تا ڕێگه بۆ تێپەڕینی شەیتان بکەینەوه.

ڕۆژێکیان پشکنەری گشتیی له (تۆلیدۆ) سەرزەنشتی کردیت و پێی گوتیت: "نه خۆشییم لەو فریشتانه دێ که وێنەیان دەکێشیت و نه له قەدیسەکان. ئاخر له بری ئەوەی خەڵکیی بۆ عیبادەت هان بدەن، سەرسامیان دەکەن. ئیدی ئەوکات جوانیی وەک لەمپەرێک دەکەوێته نێوان ڕۆح و خوداوه."

تۆ پێکەنیت و له دڵی خۆتا گوتت: "من ناخوازم وا له خەڵکی بکەم عیبادەت بکەن. کێ بەتۆی گوتووه که من دەمەوێ خەڵک بۆ عیبادەت هان بدەم؟" بەڵام چ قسەیەکت بەزاردا نەهات.

جارێکی تر، نیگارکێشێکی هاوڕێی خۆت، بەبینینی (تۆلیدۆ له تۆفان) سەری بادا و گوتی: "تۆ یاساکان ژێر پێ دەنێیت. ئەمه هونەر نییه. تۆ له سنوورەکانی ئەقڵت تێپەڕاندووه و چوویتەته نێو قەڵەمڕۆی دێوانەییەوه!"

زەردەخەنەیەکت هاتی (ئەرێ چۆن له تووڕەییدا نەترەکیت؟) و وەڵامت دایەوه: "کێ پێی گوتوویت من هونەر بەرهەم دێنم؟ من هونەر بەرهەم ناهێنم و جوانیشم چ پێ گرنگ نییه. ئەقڵ و یاساکان جێگەیان لەمندا نابێتەوه. من وەک تەیرەماسیی لەئاوه هێمنەکانەوه بۆ دەرەوه گوژم دەدەمه خۆم و دەچمه فەزایەکی ئەسیریی ترەوه که تەژییه له دێوانەیی!"

بۆ ساتێک بێدەنگ بوویت و له تۆلیدۆت ڕوانی که وێنەت کێشابوو: تۆلیدۆی پێچراو له هەوری ڕەشەوه، قڵیشبردوو بەهەوره گرمه، بەبورج و کڵێسا و کۆشکەکانییەوه که له جەسته بەردینەکانیان خۆیان ڕزگار کردووه تا وەک تارمایی

پۆشراو بەشکۆیەکی نائارام لە قوولایی ڕەشاییەوە بێنە دەرێ. لەوانەت دەنۆڕی و پەڕەکانی کەپووت دەکەوتنە لەرە. بۆنی گۆگردت کردبوو. دوای ئەوەی بۆ ساتێک لە بێدەنگیدا لەفیکرەوە چوویت، چنگت لە سینگت گیر کرد و لەحەژمەت ئازاری سەرت هاوارت کرد:(کام شەیتان لەناخمدایە؟ کێ ئاگری لە تۆلیدۆ بەردا؟ من هەوایەک هەڵدەمژم کە تەژییە لە دێوانەیی و مەرگ، مەبەستم لەوەیە تەژییە لە ئازادیی!)

تاقە کەسێک کە توانی لەو دێوانەییە مەلەکوتییە بگات، شاعیرێک بوو (گرینگ نییە ڕاهیبیش بووبی)، ئەویش باوکە (هۆرتینزیۆ فیلیکس پاراڤیسینۆ) بوو. ئەو تاریکایی ترسناکی بینی. هەورەگرمەی کێویی، باڵگەلی مەزن و قەدیسانی بینین کە جەستەیان تواوەوە و ببوونە مۆمی هەڵایساو. ڕۆژێکیان دەستە بۆیاوییەکانی گرتیت و ماچی کرد. گوتی: "تۆ بەفریش دەکەیتە بڵێسە. تۆ لە سروشت ئەولاوەتر چوویت و ڕۆح خانەگومان بووە لەوەی کە ئاخۆ دەبێ کامیان لەم دووە – مەخلوقی خوداوەند یان مەخلوقی تۆ– شایستەی ژیان بێ!" کە قسانی دەکرد، دەنگی دەلەرزی.

ئارام و بەزەردەخەنەوە گوێت بۆ سووکایەتیی پێکردن و بەشانوباڵ هەڵدانەکاندا ڕادەدێرا. گەر زۆر جار وا خۆت پیشان دابێ کە تووڕە بوویت، ئەوا ئەوکات تووڕەیی لە ڕوخسارتا تۆفانێکی ڕووکەش بووە و قوولایی بوونت بێ جووڵە بووە. چونکە تۆ لە نهێنیی مەزن ئاگاداربوویت، نە ترس و ئومێدت هەبوون و نە خۆفریودان. ئینسانەکان لەگەڵ خێر و شەڕ، لەگەڵ ئەو دوو تارماییە گەورەیەدا لە زۆراندان. (کێ چوزانێ، دەشێ ڕوخساری دوانەی خوداوەند بن). سافیلکەکان دەڵێن خێر و شەڕ دوژمنی یەکدین. هەندێکی تر پلەیەک لەوە زیاتر هەڵدەکشێن و دەڵێن: خێر و شەڕ هاوڕێن. هەندێکی تریش بەڕوانینێکی شەهێن ئاساوە لەگەمەی ژیان و مەرگ لەسەر ئەم توێکڵی عەردە دەنۆڕن و خۆشحاڵ لەهاوئاهەنگیی دەبێژن: خێرو شەڕ یەکێکن!

باپیرە گەورە، بەڵام ئێمە لەو نهێنییە بەئاگاین. ئێمە ئاشکرای دەکەین و چش گەر کەسیش باوەڕمان پێ نەکا! وا باشترە باوەڕ نەکەن. ئاخر ئینسانی لاواز ئەوەیە کە پێویستی بەتەسەللایە. گەر باوەڕ بهێنێ ئەوا لە ترسا زەندەقی دەچێ. کام نهێنیی؟ نهێنیی ئەوەی ئەم یەک ە چ بوونی نییە!

باپیرە گەورە، ڕۆژێکیان بۆ ماڵەکەت چووم لە تۆلیدۆ تا منیش ئەو قەدیس و

پێغەمبەر و بەگزادانە ببینم کە وێنەت کێشابوون. ئەوانەت لەژێر قورسایی جەستەدا ڕەها کردبوون و ئیدی ئامادەی ئەوە بوون ببنە بڵێسە. هەرگیز لەژیانمدا بڵێسەیەکی ئاوها بەلرفەترم نەبینیبوو. بەخۆم گوت:(ئاوها جەستە ژێردەکەوێ. ئاوهاییە ڕێگەی ڕەهاکردنی جەوهەری گرانبەها لە فەنابوون. نە قاچمان و نە دەستمان کە لە قوڕ دروست بوون، نە قژی زەرد یان ڕەشمان، بەڵکو جەوهەری گرانبەها کە لەناو ئەم مەشکەیەدا دەجەنگێ، هەندێ کەس پێی دەڵێن ڕۆح و هەندێ کەسی تر پێی دەڵێن بڵێسە.)

باپیرە گەورە، گەر هێشتا لە ژیاندا بایت، ئەوا بڕێک هەنگوین و پرتەقاڵم وەک دیاریی لە کرێتەوە بۆ دەهێنایت. (هاریدهیمۆس) ئەو کەمانچە ژەنە بەتوانایەشم بۆ دەهێنایت کە چڵە ڕێحانەی دەنایە لاگوێی، تا ئەو سێ گۆرانییەت بۆ بچڕێ کە گەلێک حەزت بە ژنەفتنیان بوو:

چارۆکەکە بڵندکە، باوەڕت لە ئامێز بگرە
ئیدی هەرچیی دەبێ با ببێ
چ خەم، گەر نەخشەیەک بگاتە ئەنجام
یان بمرێ!

*

کارێک لە پێشە، چارۆکە هەڵدە و لە زەریا مەترسە
جحێڵییت بەبێ قەترە فرمێسکێ
لەبەر پێیدا برێژە!

*

من کوڕی برووسکەم و نەوەی هەورەگرمە
بە ئارەزووی خۆم
برووسکە لێدەدەم و دەگرمێنم
بە ئارەزووی خۆم
تەرزە دەبارێنم!

*

بەڵام تۆ بوویتە بڵێسە. ئیدی دەتوانم لە کوێ بتدۆزمەوە؟ چۆناوچۆنی دەتوانم بتبینم؟ دەتوانم چ دیارییەکت بۆ بێنم تا کریێتت وەبیر بێنێتەوە و لە گۆڕەکەتا هەستیت؟ تەنێ بڵێسە دەتوانێ شایانی بینینی تۆی هەبێ. ئاخ گەر بمتوانیبا ببوومایەتە بڵێسە و بمبینیبایت!

سی و حەوت ساڵ لەم هۆدەیەدا کە ناوی تۆلیدۆیە دانیشتی. هەڵبەت سی و حەوت ساڵ پێت ناوەتە ئەم بانیژەیەی کە هەنووکە منی لێ ڕاوەستاوم. لێرەوە لە ڕووباری (تاگوس)ی لێڵت ڕوانیوە کە بەژێر پردی (ئەلکانتا)دا دەڕوا. لێیت ڕوانیوە کە هەڵدێ و دەچێتە پێش تا بڕژێتە ئۆقیانووسەوە و مەحف بێ. زەینت لەگەڵیدا ڕۆیشتووە و هەروەها ژیانیشت چووەتە پێش تا بڕژێتە مەرگەوە و مەحف بێ. هاوارگەلی تاڵ و یاخیگەرانە لە ناختەوە بەرزبۆتەوە. مشتت هێناوەتەوە یەک (ئاخت هەڵنەکێشاوە، بەڵکو تووڕە بوویت) و بەخۆت گوتووە:(تا ئەلعان چ کارێکم نەکردووە. ئاخر ڕۆح دەتوانێ بەڕەنگ و قوماش چ کارێک بەرەو پێش ببات؟ شیاوی من نییە کە لەمسەری دونیا دانیشم و ڕەنگەکان تێکەڵاو کەم و بەفڵچە وێنەی قەدیس و مەسیحگەلی لەخاچدراو بکێشم. ئەم وێنە لەبەرگرتنەوانە قورسایی سەرشانم سووک ناکەن. دونیا تەنگە، ژیان تەنگە، خودا تەنگە. ئەز دەبوو ئاگرم بەدەستەوە گرتبا _ ئاگر و زەریا و با و بەرد – تا دونیا بەو شێوەیە ڕۆبنێم کە دەمەوێ: دونیایەک شیاوی پلەوپایەی خۆم بێ!)

خۆر لە ئاوابووندا بوو، سەربانەکان ئاڵتوونیی ببوون، ڕووبار ڕەشداگەڕاو و ئەستێرەی ئێوارە بەژوور چیاکەوە هەڵاتبوو. چراکانی ماڵەکەت داگیرسابوون. (ماریا گومز)ی کارەکەری پیر و وەفادارت خەریکی ئامادەکردنی شێو بوو. جێرونیمای هاودەمی خەون و بێدارییەکانت هاتە هەیوان، تا نەبا بترسێیت، بەئەسپایی دەستی لە دەستتەوە دا و گوتی: "دونیا تاریک داهاتووە. بەدرێژایی ڕۆژ کارت کردووە و دەمت لەزادەوە نەداوە. ئەرێ بەزەییت بەجەستەدا نایەتەوە؟ وەرە...."

بەڵام هەنووکە ئیدی لەخوڵقاندنی دونیا کەوتبوویت و بەرەو کریێت باڵت گرتبوو. بەسەر چیاکانی کریێتدا دەڕۆیشتی و ئەو دەنگە میهرەبانەت نەدەژنەفت و ئەو دەستە سپییەت هەست پێ نەدەکرد. هێشتا تەمەنت نەگەییبووە بیست ساڵ. هەوا بۆنی

شیوەرانی لێ دەهات. بەچڕینی ئەو سێ گۆرانییەی کە حەزت پێیان بوو، دەسەسرێکی ڕیشاڵداری درێژت بەقژە ڕەشەکەتەوە بەست و گوڵێکی هەمیشە بەهارییت نایە لا گوێ و بۆ دەیری (ڤرۆندیسی) بەناوبانگ ڕۆیشتیت تا مەراسیمی (ژنهێنان لە قانا) وێنە بکێشیت کە عابید لێی داوا کردبوویت.

زەینت لێوانلێو لەڕەنگی شین و سوور و سەوز. بووک و زاوا لەسەر دوو کورسی بەرز دانیشتبوون. نەخشی هەڵۆی دووسەر لەسەر کورسییەکەیان کێشرابوو. خوانی عەرووسیی ئامادە و میوانەکان دەیانخوارد و دەیانخواردەوە. کەمانچەژەن لەناوەڕاستیاندا دانیشتبوو. کەمانچەی دەژەند و گۆرانی عەرووسیی دەچڕی. مەسیح هەستا –مەست و لێو سوور هەڵگەڕاو – پارەیەکی زیوینی نایە سەر نێوچەوانی کەمانچەژەن...

کوتوپڕ نەغمەیەکی ئازیز، وەک ئەوەی لە دووری دوورەوە بێ، هاتە گوێت. وەڵامیت دایەوە:(وا دێم !) بەزەردەخەنەوە، بەدوای ژنێکدا ڕۆیشتیت کە بەمیهرەبانییەوە تۆی بۆ عەرد دەگەڕاندەوە. بەڵام (ژنهێنان لە قانا) لە ناوەوەتڕا تان و پۆی چنیبوویت. کەمانچەی کریێتیی دەیژەنی و لە ناوەوەتڕا دەینالاند، ئیدی بنۆڕە کە ژەمە خواردنی ڕۆژانە وەک خوانی عەرووسیی لێهات، دوو مۆسیقاژەنت لای خۆت گلدانەوە. بەزاوا بانگت دەکردن تا لە کاتی خواردندا عوود و گیتارت بۆ بژەنن، تا خواردن و شەرابی هەژارانەت ببێتە خوانی عەرووسیی قانا. کاتێکیش دەستت لە سفرە کێشایەوە، هەستایت (ئەو وێنەیەیت بیرکەوتەوە کە لە خەیاڵتا کێشابووت) و بەسەخاوەتێکی پادشایانەوە دوو لیرەت نایە سەر نێوچەوانی مۆسیقاژەنەکان.

لەبەرئەوەی وەکی پادشا دەژیایت، ڕقت لە ڕەزیلیی و دەسبەڵاوانە هەموو ئەو پارەیەت خەرج دەکرد کە بەهونەرەکەت پەیدات دەکرد. دۆست و دوژمن سەرزەنشتیان دەکردیت و دەیانگوت:(خانووی بیست و چوار ژووریت بۆ چییە؟ مۆسیقاژەنت بۆ چییە؟ بۆ وەک خەڵکانی تر پەیکەرەکانت ناکەیتە کۆڵ و بچیت لە کڵێسا و دەیرەکاندا بیانفرۆشیت؟)

بەهەوەسباز و لووت بەرز و بوغزن بانگیان دەکردیت. گەر قسەیەک لەدژی تۆ بەزاردا هاتبا، ئەوا لە تووڕەییدا ئاگرت دەگرت. کاتێ نرخیان بۆ تابلۆکانت دادەنا،

تووڕە دەبوویت و دەتگوت: (تابلۆکانی من هی فرۆشتن نین. ئەوانە ناکڕدرێن. کاری هونەریی وەک کارەکانی من لەنرخدا جێگەیان نابێتەوە. ئەو کارانەتان بە ڕەهن لە لا دادەنێم. هەر کاتێ بمەوێ پارەکانتان دەدەمەوە و تابلۆکانی خۆم وەردەگرمەوە.)

دادوەران لێیان دەپرسیت:(خەڵکیی کوێیت؟ بۆچی بۆ تۆلیدۆ هاتوویت؟ تۆ کێیت؟) قسەکانیانت پێ دەبڕین و دەتگوت:(ناچار نیم وەڵام بدەمەوە و وەڵام نادەمەوە!) بەڵام کاتێ ناچاریان نەدەکردیت، ئەوا بەخەتێکی گەورە ناوی خۆت لەسەر تابلۆکان دەنووسی و بەشانازییەوە لە ژێریشیدا نازناوی (کریتیی)یت بۆ زیاد دەکرد.

کاتێ سوڵتان فیلیپ، ئەو کەپوو مارئاسایە بەبینینی تابلۆی (قەدیس مۆریس) کە بۆ ویت کێشابوو، زەندەقی چوو، ددانت بەخۆتا گرت و سازشت نەکرد بۆ ئەوەی ڕەنگەکانت ڕووناکتر بکەیتەوە. لە بری ئەوە پێچراو لە بڵێسە، تووڕەیی و شانازیی و هونەری سرکت لەگەڵ خۆت هەڵگرت و ڕێگات بەرەو تۆلیدۆ گرتەبەر.

چ ساتەوەختێکی مەزن بوو. ویژدانێکی پاقژ و گۆشەگیر لە تای تەرازوودا و یەک ئیمپراتۆریەتیش لە تاکەی تریدا. ئەوە تۆ بوویت، ئەوە ویژدانی ئینسان بوو کە تای تەرازووەکەی بەلای خۆیدا دەخست. ئەم ویژدانە دەتوانێ لە ڕۆژی قیامەتدا لە حزووری خودادا ڕاوەستێ و داوەریی نەکرێ. بەڵکو خۆی داوەریی خۆی بکات، لەبەرئەوەی پاقژی و ئازایەتیی ئینسان، تەنانەت خوداوەندەکانیش لێورێژ لەترس دەکات.

باپیرە گەورە بمبوورە کە نەمتوانی ددان بەخۆدا بگرم. ئەو ساتەوەختە پڕ شکۆیەی کە لە ئاستانەی (ئاسکۆراڵ)ەوە تێپەڕیت و سەرفرازانە کۆچت کرد و بەقێزەوە دەسبەرداری بەرژەوەندییە گەورە و گچکەکانی دونیا بوویت و لەدوای خۆتەوە جێت هێشتن، ئەو ساتەوەختە پڕ شکۆیە هێند پڕی کردم لە سەرسامیی و ستاییش کە جورئەتم کرد ئەو ساتەوەختە لە پۆشاکی شیعردا بڕازێنمەوە تا نەهێڵم بەهەدەر بچێ. ئەم لاواندنەوەیەم بەمەرەکەبی ڕەش و بەمەرەکەبی سوور نووسیی و بەفەزادا هەڵمواسی:

چەماوە بەسەر سەکۆیەکی بەردین و لەژێر هەتاوێکی
سووتێنەردا

پادشا – کرم – بەڕوانینی بەرینی
لە بەناکان دەنۆڕێ کە تابووتی چوارگۆشەی تەنیایی
بەدەوریدا دروست دەکەن
سەردابێک و کۆشکێک و قەبرێک
خارای کێویی، ڕەق و ڕووت
بەسەر بەردی زڕدا خرۆشا
دەمە کەفاوییەکەی دەقڵیشا و
ڕوخساری مۆم ئاسای سپی و
جەستە چرچ و لۆچەکەی سوڵتانی گوناهبار
هێور هێور دادەڕزا
کە کوتوپڕ لە ترۆپکی چیاوە
هەڵۆیەکی برسی، بەهاوارێکی شادومانانەوە
دابەزی بەسەر ئەو پەیکەرە نیوە گیانەدا
سی ساڵ بەرلەوە، بۆنی ئەو جەستە ڕزیوەی کردبوو
جحێڵی بۆشناخی کریتیی، لە زەینی خۆدا
فڕینی ئەو مەلە نێچیرڤانەی هەست پێ کردبوو
کە دەڕۆیشت تا چنگاڵ بکات بەجەستەی سوڵتانا
لە ئەشکەوتەکانی هەرتک گوێیدا هێشتا
گیڤەی قامچییەک دەنگی دەدایەوە
کە ئەوی لە پەرستگەی خەونەکانییەوە ڕاونابوو:
(سوڵتان تابلۆی سان مۆریسی ناوێ!)
هەوا کەوتە لەرە و، بڵێسە لە هەموو لایەکەوە کڵپەی سەند
چەک و فریشتە، سینگەکان لێوانلێو لە ئاگر، غەرق لە خوداوەند
نێزەکان سۆسەنی شۆڕاو بەخۆر
لەسەر بەردە کڵپە سەندووەکانەوە، گوڵ دەپشکوان

قەڵغانی لە مینا و زومروود و یاقووت
لەم میانەدا، ڕووناکیی وەک شێرێک بۆ نێچیر دەگەڕێ
ئەو هەمووە هەڵدەلووشێ
لە ئاسمان، جەنگاوەرانی دلێر
بەڕیز تێدەپەڕن وەک تارمایی لە تۆفانی ئەووەڵێندا
جحێڵان بەسەرقامکی گرژ و بەهێزیان
لە شیلەی هەلاڵەی گەرمی کێوانی کرێت بارستەیەک
دروست دەکەن
تا ئەبەد ناولەپیان بۆنی عەتر دەگرێ.
کات نیوەڕۆیە، هەتاو لەسەر بەردەکان دەدرەوشێتەوە
مەرجانی نازک مەخلۆقێکی تر دەبینێ
کە لەژێر ڕۆشناییدا، بەپەنهانی پرشنگ دەدا
ڕوخساری ڕووت و ئاسمانیی وەدیاردەکەوێ کە زەحمەتە
ببینرێ
وەک باڵی ژاکاو کە بەدەنگێکی بەرز، بکرێنەوە
دەکەوێتە لەرە، دەیر لەنێو دیوارەکانیدا وەدیاردەکەوێ
قەڵای سەنگینی ئینسان، جەستەی داڕزیو
بەڕووی ئاسماندا دەکرێتەوە پەنجەرەیەکی شین
فریشتەگەلێ لەشێوەی مەلدا تا ناخی ئەقڵ دادەبەزن
تووڕەییە ڕەشەکانی سوڵتان وەکی سێوە لاسوورە دەلەرێنەوە
بەژوور ئاسمانی پاقیژەوە
داڵی ئەقڵ بەبێدەنگیی بۆ سەر مۆخی پیاوی کرێتیی دادەبەزێ
فریشتەی مەزن، بەدەمی تەژی لە ئاگر.
منداڵان تێدەپەڕن، وەک پشکۆی دوای بارانی ئێواران
ڕاهیبان و کیژان و لۆردگەل

تێدەپەڕن بەگۆنای داکەوتووەوە،
دایکانێک خۆ قوربانیکەری ڕۆڵەکانیان: خوداوەندەکانیان
دەستانی جحێڵ لە سوێی سەرەتادا دەسووتێن
ئارەزووی شاراوە دەس دەنێتە گەرووی
بەزارێکی داپچڕاو و برسییەوە
قوماشی تابلۆ ئەسیرییەکە لە ئاسماندا ئەمدیو و ئەودیو دەکا
لەنێو مۆخیدا، ڕەنگە تیژ و چڕەکان دەڕژێن و
شادومانانە قوڵپ دەدەن، بەرلەوەی دەست بتوانێ بیانڕفێنێ.
فریشتەگەلی بازوو ئەستوور دادەبەزن
ئاپۆرەی نەیزەکەکان لە سەرەکاندا دەتەقنەوە
مەشخەڵ بەدەست، پەیامبەران دەچنە مۆخییەوە
لە گەڕانەوەدا، وەک ئالای سەر بەرەو خواری جەنگ
کلیلەکان لە دەستیاندا، ئاگرەکان و ئەو ڕەمزە پیرۆزە
جامێکی گەورەی نەخشی مار لەسەر کێشراو
جحێڵەکە هەست دەکا خوداوەندی بەسەردا نەویوە
کە وەک بارستەی ئاگر بەسەریدا دێتەخوار
دەزریکێنێ و جەستەشی بەسەر خاچەوە هەڵواسراو
ئەرز قوڵپ دەدا، وەک زوبانی شێر
عەتفی خودایی بەئیشتیایەکی تەواوەوە بەردە سووتێنەرەکان
دەلێسێتەوە
قەوارەیەکی ئاولەمەیی، لە سەمایەکی چالاک و پێچاوپێچدا
نێوقەدی جحێڵەکە لەخۆ دەگرێ.
سەرپەنجەکانی پریشک دەدەن و ئەویش یەک یەک
دایاندەگیرسێنێ بەبڵێسەی خامۆشی مۆمگەلێک بەرز
دوو بەقەد باڵای ئینسان.

بەپرشنگێکی نادونیایی
وەک هالەی مروارینی مانگ
ڕووی بەرینی خاک، لەرزە لەرز، تیشکرێژی دەکا:
(ئەم جەستەیە ڕەها دەکەم، لێگەڕێ با بشکێ
خودا، موگناتیسی بەرزی نێو هەورەکان
ڕامدەکێشێ بۆ هۆڵی سەمای ئەسیریی سێینە
بەڵام سوڵتان، ئەو بەرازە ژەهراوییە
لە کولانە مریشکی تەنگ و تاریکی خۆی وەدەرم دەنێ
ڕووناکیی دەبینێ و دەترسێ.
نەفرەتت لێ بێ! ماڵئاوا... بەڵام بزانە ئەی جەستە بێژەنگ
کە هونەر نە دەستەمۆبوونە و نە یاسا
بەڵکو شەیتانێکە قاڵبەکان تێکوپێک دەدا
من لێدەگەڕێم تا بە وێنەکێشە خەسیوە تووڕەهاتەکانت
تووکەبەری ژنان گسک دەیت!
ئاوها ئاخافت و ڕوو لە خۆر و خارا ڕاوەستا
چاوانی، ئەو دوو گەوهەرە تۆکمە گرانبەهایەی بڕییە
گاشە بەردەکانی عابیدنشین
هەلاڵەی بۆن کرد: کرێت، مێ پڵنگی ئازیز
هاتە پێشێ و لە تاریکایی چڕی ناخیدا کەوتە پیاسە
خەمی قورس، ئارەزووی گەورە و پیاوانە
لە سینگیدا وەک تەپڵ کەوتبووە زرمە
ئاپۆرەی هەنگان لەنێو گوڵانی شیوەراندا دەفڕین
ڤیرۆندیسی ئازیز دێتە سەرییەوە
پسیلۆریتی کڵپەی سەندووە و هەڵمی لێ هەڵدەسێ
شەختە، سەرچاوەی مەڕمەڕیی دەکا بەژێرەوە

پرد بەرەو سەرەوە قەد ڕاست دەکاتەوە، کەمانچە نەغمەی
بەسۆز دەژەنێ
لێوی تەڕ دەکا بەئاوی سوێری زەریا، هێشتا دەتوانێ لەگوێی
ڕۆحیدا بچرپێت:
– ئەی کەنزی شاراوە.
دەنگی مجێوری زاهید لە بەندەری کاسترۆ بەر لە سەفەری
زەریایی و
ئاگادارکردنەوەی یەک لەدوای یەکی مەولا پیرەکەی
کە گوتبووی:
" کریاکۆس تۆ بەبڵێسەی پێغەمبەرێتیی چەور کراوی
مەکەوە داوی سەروەت و سامان
مەبەرە کاسە لێسی دەرباری پادشایان
ڕێگەیەک بگرەبەر لەوەوبەر کەسی پێدا ڕەت نەبووبێ
وا بکەو بەرەو پێشەوە بڕۆ!"
ئەی دڵی لەخۆبایی و هەوەسباز
کاتێ ئومێدی فریودەر، سەخیی تەبعانە
خەونی شیرین و کۆیلانەی بەدیاریی دەدامێ
بۆچیی خۆت حەشاردا و
پاژنەی تووڕەی خۆت بەسەردا نەدام
تا وامان لێ بکەیت بڕۆین؟
ئەی دڵ بگەڕێوە، بۆ ماڵەوە بگەڕێوە!
وای دەگوت و ڕۆحی وەکی پڵنگێ هەدادانی نەبوو
گۆشەگیریی هەستایە پێ، توندو تۆڵ
خوداوەند وەک ئەستێرە بەنێوچەوانییەوە پرشنگی دا
لە دووی دەهات، ئاوڕی دایەوە و گەرەکی بوو ڕاکا

مانتینای جحێڵیی بەخش
تای تەرازووی ئیرادەی قورستر دەکرد:
(کارت لە پێشە، لە زەریا بدە و مەترسە
جحێڵیتیی بکەرە قوربان، بێئەوەی فرمێسکێ لە چاوانتەوە
برژێتە خوار!)
من و فرمێسک ڕشتن بۆ جحێڵیی؟ هەرگیز
ئارامیی تەنگەنەفەسم دەکا، حەوسەڵەم نەماوە
من و تۆ ئەی دڵ خوڵقاوین بۆ ئەوەی
بەهێزی بازوو باڵە بنەڕەتییەکانی ئازادیی والآ کەین و
ڕێگە بالآکان بگرینەبەر.
شمشێرێکمان بەدەستەوەیە لە نوور.
بەرەو رووی خۆر برۆ، رووەو کرێت
تا ئازادیی بدۆزیتەوە و گۆشەگیریی پیرۆز!
بەپەلە بەلای ڕاستدا دادەگەڕێ
بەرەو ماڵە بابی لە پەناگەی دوور
ترۆپکی سەرفرازیی، پسیلۆریتیی.
وەک مەندیلێک بەسەر زەمینییەوە دەلەرایەوە
پێدەشتی (میسارا) بەرین و سەوز ڕاکشاو
ئاشنا بە باغەکانی
بەڵام کوتوپڕ لەسەر پێیان ڕاوەستا
دوو دەستی ترسناک دەیگرن
دەنگی باڵەکان، دەنگی تۆفانئاسای باڵەکان دەبییەت و
ئاه... ئەی پرشنگی مەزن
چاوانی تەژی لە ئەستێرە دەبن!
بڵێسەی تارمایی ئاسا

سەوز و زێڕین، بەخێرایی کاسەی سەری لەخۆوە دەپێچێ و
گۆگرد، پزیسکێ لەگەڵ ڕەشەبای سووتێنەر
فریشتەی مەزن بەسەریدا باز دەدا
بای گەرمی باشوور، بەباڵی شەلآڵ لە بۆنی هەلآڵە
جحێڵەکە بەسینگی بەرینی خۆیەوە دەگوشێ
پێ بەعەرددا دەکێشێ و بەرەو سەرەوە هەڵدەگژێ
جحێڵەکە لە سێلآوی بەهوروژمی نووردا ڕەنگی دەپەڕێ
دەستەسرە کرێتییەکەی توند لە هەنییەی دەبەستێ
بەچاوانی ڕەشی کراوە و لێوی ئەستووری قوچاوەوە
لەو هەتاوە سووتێنەرە دەنۆڕێ،
کە قووڵترین چینەکانی عەردی تواندۆتەوە.
لاشەیەک لە مەزاری پرشنگی خۆردا، مێرووله بیناسازەکان
دەیشۆنەوە
چیاکان دەنەڕێن، ڕێگەکان دەچەمنەوە
سەر دەنێتە سەر سینگی فریشتە، ڕووناکیی درەو دەکا:
بەرزایی ئارەزوو
بالآی نەبینراوی ئەرز ڕادەبێ
هەنووکە سینگی ئەو فریشتەیەی کە لە ناخیدایە
بەسەر ترۆپکە پاکیژەکانییەوەی دادەنێ
بەتاقە هیوای سەربەستیی، سەربەستیی کێویی
سەرفەرازترین پەناگەی ئینسان
کرێتی بالآ، نیشتمانی ڕاز !

بەدرێژایی ڕۆژ بەکۆڵانە تەنگەبەرەکانی تۆلیدۆدا دەگەڕام. بۆنی گۆگردم لە هەوادا هەڵدەمژت، وەک بڵێی برووسکەیەک لێی دابێ. زیاتر لە سێ سەدە دوای تێپەڕینی تۆ، (با) هێشتا بۆنی ئاژەڵی کێویی لێ دەهات. پێدەچوو شێرێک بێرەدا تێپەڕیبێ.

چەند ترسناک و خۆشە بڕۆیت و هەست بکەیت کە ڕۆحێکی مەزن بەتووڕەیی بەژوور سەرتەوە باڵ لێک دەدا!

باپیرە گەورە، کاتێ شەوانە دەچوومە جێگە و ناخم پڕ لە هەناسەی تۆ دەبوو، ئیدی خەو دەهات و بۆ دوور هەڵی دەگرتم. خەو بوو یاخۆ بەلەمێکی سێ دینگە بەچارۆکەی هەڵدراوەوە؟ سەردەکەوتم، ئەو ساتەی ئاوڕم دەدایەوە تا لە ناخودا بپرسم بۆ کوێ دەچین، ئیدی ئێمە هەر لەو ساتەدا لە میگالۆکاسترۆ لەنگەرمان گرتبوو. بەردە ڕەشە ڤینیسیاییەکە لەژێر هەتاوی ئێوارەدا سوور دەچۆوە. ئالای (قەدیس مارکۆس) بەسەر بورجە مەزنەکەوە دەشەکایەوە، کۆڕنیشەکە شەلاڵ بوو بەبۆنی مەی و زەیتی زەیتون و لیمۆ و پرتەقاڵ. لەپاڵ دەروازەی بەندەرەوە، مەیخانەی جیرۆنیمۆ شەپۆلی دەدا لە ڤینیسیایی مەست و لە زەریاوانانی باشوور و لە ژنانی برۆنزیی کە جێژوانیان لەنگەرگاکە بوو. هەردووکمان لەودیو بەرمیلێکەوە دادەنیشتین. هێلکە شەیتانۆکە و قرژاڵی سوورەوەکراویان وەک مەزە بۆ دەهێناین. جار دوای جار پێکەکانمان هەڵدەدان و سەرلەنوێ پڕمان دەکردنەوە، هیچکاممان نەدەدواین، هەریەکەمان دیقەتی ئەوی ترمانی دەدا.

هەردووکمان جاحێڵ بووین، تۆ تەمەنت بیستساڵان و منیش حەڤدە ساڵ. گەرچی هەردووکمان هەمان کیژمان خۆشدەویست، کەچی بەشەڕ نەدەهاتین، ئاخر ئێمە دوو هاوڕێی گیانی بەگیانیی یەکتربووین. شەوانە هەریەکەمان لەبەر پەنجەرە داخراوەکەیدا ڕادەوەستا و بەگۆرانیی چڕین تەسکینی دڵی خۆمان دەدا. گۆرانییەکەمان لەگەڵ عودژەنینی تۆ و گیتارژەنینی مندا دەگوترا. دەنگمان ئامێتەی دەنگی یەکدی دەبوو. دەنگی تۆ قووڵ و پیاوانە و دەنگی منیش هێشتا زیقن. پاشان کیژەکەمان سەرپشک دەکرد کە لەمدیو پەنجەرە داخراوەکەیەوە بەئازادیی یەکێکمان هەڵبژێرێ. لای سپێدە لەیەکتر جیادەبووینەوە. تۆ بەبێ خەو، هەروەک ئاکاری خۆت فلچەت هەڵدەگرت و دەکەوتیتە وێنەکێشانی فریشتەگەلی باڵدار کە لە ناخی بلێسەوە دەهاتنەدەر. منیش کفت و شەکەت ڕووم دەکردەوە ماڵەوە، تا بنووم و لەخەوندا ببینم کە پەنجەرەکە دەکرێتەوە و سێوە لاسوورەیەک دەکەوێتە نێو لەپی دەستمەوە.

هەنووکە لە ناوەڕاستی مەیخانەکەدا، هەریەکەمان بێئەوەی بئاخڤێ لەویترمانی دەنۆڕی. چونکە تۆ دەتویست سپێدەی ڕۆژی دوایی بڕۆیت. خواردمانەوە تا سوێی لێکجیابوونەوە لەبیرخۆمان بەرینەوە.

نیوەی شەو ڕاشکا بوو کە هەستاین مەیخانەکە جێ بێڵین. بادەیەکی خەستی مالیڤێزییمان خواردبۆوە و زەینمان کرابۆوە و پەلی هاویشتبوو، تەواوی دونیای تەنیبوو.

پێم گوتیت: "برام مینیگی، دونیا هی خۆمانە، بابڕۆین!"

دەستمان نایە ناوقەدی یەکتر تا خۆمان ڕابگرین و نەکەوین. هەناسەکانتم لەسەر گۆنام هەست پێ دەکرد. لەخۆم دەپرسی: "تا کەی؟ تا کەی؟ چەند سەعاتێکی تر سپێدە دێ و ئەم هەناسە ئازیزە جێم دێڵێ و ئیدی هەرگیز نایدا لە گۆنام!" بەڵام من جحێڵ بووم، بەرگەی ئازارم دەگرت و فرمێسک نەزایە چاوانم.

لە دەروازەی بەندەر تێپەڕین. بەلای چەپدا داگەڕاین و بەدیوارە ڤینیسیاییەکانی دەوری شاردا سەرکەوتین. مانگ چواردە و خەمین بەژوور سەرمانەوە شۆڕ ببۆوە. تەنێ ئەستێرە گەورەکان دەیانتوانی خۆیان لەبەر تریفەیدا ڕاگرن و لەو ئاسمانە شیرییە بێدەنگەدا دەدرەوشانەوە. زەریای کرێت لای چەپمانەوە نەعرەتەی دەکێشا.

ئەی هاوسەفەری ئازیز، تۆ ڕاوەستایت و دەستت ڕایەڵ کرد. گوتت: "بنۆڕە، لە ئاوەکە بنۆڕە چۆن هوروژم دەبا تا دیوارەکان هەڵلووشێ و ڤینیسیاییەکان وەدەرنێ. ناتوانیت ببینیت؟ باش بنۆڕە، میناگی چکۆڵە ئەمانە شەپۆل نین– میناگی چکۆڵە ئەو نازناوە بوو کە بۆ کینایەت لێت نابووم– ئەوانە ئەسپن، گرۆی ترسناکی سوارەن!"

پێکەنیم و گوتم: "مینیگی، ئەوانە شەپۆلن، ئەسپ نین!"

شانت لەقاند و گوتت: "ئاخر تۆ بەدوو چاوانی قوڕین دەبینیت، بەڵام من بەهی تر دەبینم. تۆ جەستە دەبینیت، بەڵام من ڕۆح دەبینم!"

– دەشێ ئەمە دووپاتکەرەوەی ئەوە بێ کە ئێمە دوو هاوڕێی ئازیزین و ناخوازین لێک دابڕێین. ئاخۆ ڕۆح حەزدەکا جەستە جێ بێڵێ؟

لێکدابڕانمان بیرکەوتەوە و خەمی لێکدابڕان سینگی ڕیشاڵ ڕیشاڵ دەکردین.

باسکت گوشیم و گوتت: "وەرە، لەبارەی لێکدابڕانەوە مەدوێ!"

ماوەیەکی درێژ، بەژێر تریفەی مانگدا ڕۆیشتین، بەڵام خەیاڵمان هەر لای لێکدابڕان بوو. هەردووکمان هەوڵمان دەدا ئەوە بیر خۆمان بەرینەوە تا نەبا ببینە نێچیری فرمێسک، ئاخر شەرممان دەکرد بگرین. هەردووکمان ئەفسانەی قەدیسانمان خوێندبۆوە و بەخیلیمان بەخۆڕاگریی قەدیسان لەژێر زەبری ئازاری فیراقدا دەبرد. ئاخر ئەوانە گەرچی تا ئەبەد لێک دادەبڕان، لە ئازیزترین خۆشەویستانیان دادەبڕان، کەچیی دڵۆپە فرمێسکێ لە چاوانیانەوە نەدەڕژا. ئیدی ئێمەیش سوێندمان دەخوارد کە شوێنپێی ئەوان هەڵگرین.

بۆ ئەوەی بێدەنگییەکە بڕەوێنیتەوە، لێت پرسیم: "بیر لە چی دەکەیتەوە؟"

هەوڵم دەدا هەستەکانم حەشاردەم. وەڵامم دایتەوە: "لەهیچ! ها، ڕاستە، بیرم لەوە دەکردەوە کە چەند فراوانە ئەم زەریای کرێتە. بەڵام حەز دەکەم دابەزمە کەنار و تا دەخنکێم لەگەڵ شەپۆلەکاندا بجەنگم!"

وەڵامت دامەوە: "جحێڵیی پێی وایە نەمرە، بۆیە بەرەنگاری مردن دەبێتەوە!" وات گوت و دەستت گرتم. دەتویست نەهێڵیت بۆ کەنار دابەزم.

خەنیی بووم. دەست گوشینەکەت زۆر ئاشنایانە بوو. گەرچی ئازاری لێکدابڕانت لەلام زێدەتر دەبوو، بەڵام خۆم بێ باک پیشان دەدا و پێشنیارم کرد کە قسەکانمان بەلای شتە ڕۆژانەییەکاندا بەرین تا بۆ ساتێک خەمی لێکدابڕانمان لەبیرکەین.

لێم پرسیت: "ئەرێ مینیگی چۆن دەتوانیت لەسەرزەمینە دوورەکاندا بژێیت؟ تۆ نە کەس دەناسیت و نە کەس دەتناسێ و هێشتا ئەستێرەی بەختت هەڵنەهاتووە. ئەو پارەیەی کە (مانۆسۆس)ی براشت داوێتی پێت پارەیەکی زۆر نییە و منیش هەر خۆم دەزانم تۆ چەند دەسبڵاویت و لە چاوترووکانێکدا تەخشان و پەخشانی دەکەیت. ئەی دوای ئەوە؟ چما ناترسیت؟"

وەڵامت دامەوە: "خەمی منت نەبێ میناگی چکۆڵە. هەر چەندێ کەمم پێ بێ بەسە. هەرچەندێ زۆرم پێ بێ بەس نییە. تێدەگەیت چ دەڵێم؟"

– نا!

وەک منداڵێک پێکەنیت، گوتت: "خۆیشم تێناگەم. گرنگ ئەمە مەسەلەکەیە!

بەڵام تۆ سەرنجت دا کە حاڵم خەراپە. دەستت نایە سەر شانم تا تەسەللام بدەیتەوە. گوتت: "میناگی چکۆڵە، هیچم بەسەر نایەت. ئاخر ئامانجی مەزن لە زەینمدایە و هێزێکی مەزنیش وا لەدەستمدا. لەوێ، لە ئەوروپا، دەکەومە بەربەرەکانیکردنی ترسناکترین هێز. من دەڕۆم بۆ ئەوێ تا ڕۆحم ناچارکەم یان بیباتەوە یاخود تیاچێ. دەبینیت، دەبینیت، دەبینیت، بەر لە هەر شتێک، مەسەلەکە لەگەڵ – مەترسە – مەسەلەکە لەگەڵ مایکل ئەنجیلۆدا یەکلایی دەکەمەوە. چەند ڕۆژێک لەمەوبەر نوسخەیەکی گچکەی (ڕۆژی قیامەت)م بینی کە لە ڕۆما وێنەی کێشاوە. بەدڵم نەبوو!"

چاوانت لەبەر تریفەی مانگدا پریشگیان دەدا. دەنگت وشک هەڵاتبوو. داهاتیتەوە و بەردێکت هەڵگرت و گرتتە زەریا. وەک ئەوەی بتەوێ بە بەردبارانکردنی شەپۆلەکان، هێزی خۆت بنوێنیت.

– بۆچی ئاوها تەماشام دەکەیت؟ پێتوایە زۆرم خواردۆتەوە و سەرخۆش بووم؟ من سەرخۆش نیم. نا، من حەزناکەم سەرخۆش بم. ئەوە خودایە کە جەستە دەژێنێتەوە و سەرلەنوێ دونیا پڕدەکاتەوە لە جەستە. من هیچیانم پێ گرنگ نین. ئەز قیامەتێکی تر وێنە دەکێشم. وادەکەم. بەدوو ئاستیش دەیکەم. ئاستێکی نزم: گۆڕەکان – کراونەتەوە و کرمگەل بەقەبارەی جەستەی ئینسان، نیگەران و بەسەری بەرزەوە، وەک ئەوەی هەوا بۆن کەن، دێنە دەرێ. ئاستێکی بەرزیش: مەسیح– تەواوێک تەنیا، دادەنەوێتەوە و فوو بەکرمەکاندا دەکاو ئیدی هەوا لێوانلێو لە پەپوولە دەبێ. ئەمە مانای ژیانەوەیە. پێویستە کرمەکان ببنە پەپوولە، نەک تەنێ بەرەو لای ئێمە بگەڕێنەوە و ببنە کرمگەلی نەمر.

سەرم هەڵبڕی و لەبەر تریفەی سیحراویی مانگدا تەماشام دەکردیت. هەوای ژوور سەرە کڵپە سەندووەکەت سیخناخ بوو لە پەپوولە.

دەمویست لێو هەڵبێنمەوە و شتێ بڵێم (ئاخر ئەو ڕۆژی قیامەتەم بێ ئەندازە پێ هەرتەقە بوو) بەڵام تۆ وورووژابوویت و پەرۆش بوویت کە لەساتی گونجاودا نهێنییەکانی خۆتم لە لا بدرکێنیت. سپێدە لە هاتنا بوو، ناچاربووین دوای تاوێکی تر لێک دابڕێین. ئیدی باوەڕم نەدەکرد قسەکانت بۆ من بکەیت، بەڵکو هەنگاوت دەنا و

بۆ خۆت دەدوایت.

– ئەوان وێنەی ڕوحلقودس لەشێوەی کۆتردا دەکێشن کە بەسەر سەری حەوارییەکاندا دادەبەزێ. چ نەنگییەکە! ئاخۆ هەرگیز هەستیان نەکردووە کە ڕوحلقودس دەیانسووتێنێ؟ ئەو مەلە فەقیرەیان لەکوێ دۆزیوەتەوە کە بۆ خواردن دەشێ؟ چۆن دەتوانن لە شێوەی ڕوحلقودسدا پیشانمانی بدەن؟ نا، ڕوحلقودس کۆتر نییە، بەڵکو ئاگرە. ئاگرێکی مرۆخۆر کە ئینسان هەڵدەلووشێ، چەنگاڵەکانی لە سەری قەدیس و شەهید و تێکۆشەرە مەزنەکان گیردەکا و دەیانکاتە خۆڵەمێش. ئەوە ڕۆحە سەرشۆڕەکانن کە ڕوحلقودس بەکۆتر دادەنێن، پێیانوایە دەتوانن بیکوژن و بیخۆن!"

پاشان پێکەنیت و گوتت: "ڕۆژێک لە ڕۆژان – گەر خودا بخوازێ– وێنەی ڕوحلقودس بەسەر سەری حەوارییەکانەوە دەکێشم. ئەوکات ببینە!"

لە بێدەنگیدا نوقووم بوویت. پاشان بەخێرایی دەستت بۆ سەرەوە و بۆ خوارەوە تەکاندا. وەک ئەوەی وێنەی جێژنی گوڵڕێزان(*)ی ئایندە لە فەزادا بکێشێ.

لێم پرسیت: "ئایا دەتوانیت ئاگر بکەیتە ڕووناکیی؟" هەرکە وام گوت، دەسوبرد لەو وشانە ژێوان بوومەوە، چونکە ڕوخسارت ڕەش داگەڕا.

برۆت گرژ کرد و وەڵامت دامەوە: "ئاخ لە تۆ و لە دێوانەیی تۆ بۆ ڕووناکیی!" وات لێ کردم کە پێموابێ تووڕە بوویت: "پەلەی چیتە؟ ئەمە ئیشی تۆ نییە. ئاخر ئەمە عەردە و هەور نییە. عەردیش لە جەستەی بەگۆشت و بەز و ئێسک دروست بووە. وەرە تا ئەوە بکەینە بڵێسە. ئەمە ئەو شتەیە کە دەتوانین بیکەین و ناتوانین بێ لەوە چ شتێکی تر بکەین. ئەمە بەسە! ئاگر تەنانەت لە ڕەگی درەخت و گەڵاو لە جلکی شاهانە و گرانبەها و ئاوریشمیندا نوستووە، نوستووە و چاوەڕێی ئینسانە کە وەئاگای بێنێتەوە. ئاگر بێدارکەوە! ئەمە ئەرکی ئینسانە! بڵێسە ڕۆدەچێتە نێو بەرد و ئینسان و فریشتەکانەوە. ئەم بڵێسەیە ئەو تشتەیە کە گەرەکمە وێنەی بکێشم. نامەوێ وێنەی خۆڵەمێش بکێشم. من هونەرمەندم نەک زانای ئایینی. ئەو لەحزەیەی

(*) جەژنی گوڵڕێزان دەکەوێتە حەوتەمین هەفتەی دوای جەژنی پاکەوە کە تیایدا ڕوحلقودس بەسەر حەوارییەکانی مەسیحدا دادەبەزێت. و. ف

کە گەرەکمە وێنەی بکێشم لەحزەیەکە کە مەخلوقاتەکانی خودا لە ساتەوەختی سووتاندان، ڕێک بەر لەوەی ببنە خۆڵەمێش. ئای گەر لەساتی گونجاودا گەیشتبام، لەوەندە زیاترم ناوێ کە لەساتی گونجاودا بگەم. هەر بۆیە دەبینی هەناسەبڕکێمە و پەلەمە، گەرەکمە بەر لەوەی مەخلوقاتەکانی خودا ببنە خۆڵەمێش، من بگەم!"

هەستم کرد جەستەت تەنراوە بە بڵێسە. گوتم:

– ئەی هاوسەفەرم، هێور بەرەوە. من دەترسم!

– میناگی چکۆڵە مەترسە. ئاگر دایکە پاقیژەیە. ئەو هەڵگری کوڕە نەمرەکەیە؟ کام کوڕ؟ ڕووناکیی. دونیا بەرزەخە. ئێمە دەسووتێین. ئەوە ئەرکی بەهەشتە ئەو بڵێسەیەی کە ئامادەمان کردووە وەربگرێ و بیکاتە ڕووناکیی. وا باشترە لێگەڕێین بەهەشت ئەو کارە بکات.

هەمدیس بۆ ساتێک بێدەنگ بوویتەوە. بەڵام پاش چرکەیەک گوتت:(دەمەوێ بزانیت کە ئینسان بەم شێوەیە هاریکاریی خودا دەکات. هەندێ کەس پێم دەڵێن: ڕافیزیی. چ دەڵێن با بیڵێن. ئاخر من خاوەن کتێبی پیرۆزی خۆمم و کتێبەکەشم ئەو تشتە دەڵێ کە کتێبەکانی تر بیریان چووە یاخۆ نەیانوێراوە بیڵێن. دەیکەمەوە و لە سیفری خەلیقەتەوە دەیخوێنمەوە: خودا دونیای خوڵقاند و لە حەوتەمین ڕۆژدا حەوایەوە، لەم قۆناغەدا دوا مەخلوقی خۆی – ئینسان – ی بانگ کرد و پێی گوت: کوڕەکەم گەر بەرەکەتی منت مەتڵەبە ئەوا گوێم بۆ ڕادێرە. من دونیام خوڵقاند، بەڵام تەواوم نەکرد و بەنیوە ناچڵ بەجێمهێشت بۆ تۆ. تۆ درێژە بەخوڵقاندنی بدە. دونیا بسووتێنە، بیکەرە ئاگر و ئەوسا خۆڵەمێشەکەیم بۆ بێنە تا بیکەمە ڕووناکیی.)

لەژێر کاریگەریی هەوای پاقژ و ئەو وتووێژە ترسناکەدا کاریگەریی بادەکە بەری داین. لەسەر گاشە بەردێک دانیشتین و چاوانمان لە زەریا بڕی. لە ڕێڕەوتی خۆردا، ئاسمان لای ئاسۆوە سپیی دەچۆوە. لەژێریشمانەوە زەریا هێشتا تاریک و بەلرفە. مینیگی، کاتێ ڕووم تێ کردیت، وا پێدەچوو لە بڵێسە تەنرابیت.

گوتم: "تۆ ئەشکەنجەدەر و بێڕوحمیت، جەستە ئەشکەنجە دەدەیت تا ڕۆح ڕەهاکەیت!"

وەڵامت دامەوە: "تۆ ئەوە ناو دەنێیت ڕۆح و منیش ناوی دەنێم بڵێسە!"

– من جەستەم خۆشدەوێ. لای من جەستە پیرۆزە، ئاخر ئەویش هەر لە خوداوەیە. تووڕە مەبە گەر شتێکی تریشت پێ بڵێم: لە جەستەدا درەوشانەوەیەکی ڕۆحیی هەیە و لە ڕۆحیشدا کوڵک و مووی جەستە. ئەوانە وەک دوو کیژۆڵەی هاوڕێ و هاوسێ بەهاوسەنگییەکی هاوگونجاوەوە لەگەڵ یەکتریدا دەژین. تۆ ئەم هاوسەنگییە پیرۆزە تێکوپێک دەدەیت.

– هاوسەنگیی واتە زەلکاو، زەلکاوییش واتە مەرگ.

– بەڵام ژیان لەم بارەدا ڕەتکردنەوەیەکی هەمیشەیییە. تۆ شتێ ڕەت دەکەیتەوە کە توانیویەتی خۆی لەبەر تیاچووندا بگرێ و هاوسەنگیی پێک بێنێ. تۆ ئەمە تێکوپێک دەشکێنی و بەدوای نایەقیندا دەگەڕێیت.

– من بەدوای یەقیندا دەگەڕێم. دەمامکەکان دەدڕێنم و چینەکانی جەستە دادەماڵم. بەخۆم دەڵێم: شتێکی نەمر لەژێر گۆشتدا هەیە و ناکرێ جگە لەوە شتێکی تر بێ. ئەمە ئەوەیە کە بەدوایدا دەگەڕێم و ئەوەیە کە گەرەکمە وێنەی بکێشم. ئەوەی دەمێنێتەوە – گۆشت و دەمامک و جوانیی– بەشانازییەوە دەیدەمە (تیتیان)(*)مکان و (تینتۆریتۆ)(**)کان و هیوادارم چێژی لێ وەربگرن.

– دەتەوێ لە تیتیان و تینتۆریتۆیش تێپەڕێنیت؟ ئەو گۆرانییە کرێتییەت لە یاد نەچێ کە دەڵێ: گەر هێلانەکەت لە جێگەیەکی بەرزدا ڕۆنا، ئەوا پەلکەکەی ژێری دەشکێ!

سەرت ڕاوەشاند و گوتت: "نا، نامەوێ لە کەس تێپەڕێنم. من تەنیا و گۆشەگیرم."

– مینیگی زۆر بەخۆتا دەنازیت، وەکی ئیبلیس.

– نا، من لە رادەبەدەر تەنیام!

– هاوڕێی ئازیز ئاگاداربە! خودا لەخۆباییبوون و گۆشەگیریی سزا دەدات.

(*) Titian وێنەکێشێکی ئیتاڵییە، لە سەدەی حەڤدەیەمدا ژیاوە. لە کارە شێوەکارییەکانی: هەڵگژانی ڕوحولقودس بۆ مەریەمی پاکیزە، قیامەت، مەسیح بەتاجی دڕکەوە، جێژنی تەبشیر. و. ف

(**) Tintoretto وێنەکێشێکی ڤینیسیایی سەدەی حەڤدەیەمە. لەنێو کارە شێوەکارییەکانیدا، هەردوو تابلۆی (هەڵگژان بەجەلجەتا) و (لەخاچدان) ناوبانگێکی جیهانییان هەیە. و. ف

بێئەوەی وەڵام بدەیتەوە، دوا سەرنجت لەزەریای خرۆشاودا و ڕووت بەلای شاردا وەرگێڕا کە هێشتا لەشیرینەخەودا بوو. یەکەمین کەڵەباب قووقاندی. هەستایتە سەرپێ و گوتت: "وەرە، ئیدی سپێدەی دا."

هەمدیس دەستت نایەوە نێوقەدم و کەوتینەوە ڕێ. لەژێر لێوەوە بڵمەبڵمێکت دەکرد و دەمت دادەخست و دەکردەوە. ئاشکرا بوو دەتەوێ نهێنییەکم لە لا بدرکێنیت بەڵام دوودڵ بوویت. دواجار نەتتوانی ددان بەخۆتا بگریت و گوتت: "میناگی چکۆڵە، ئەوەی پێت دەڵێم مایەی نیگەرانییە. بمبوورە، وای دانێ سەرخۆشم!"

پێکەنیم و گوتم: "هەنووکە کە سەرخۆشیت دەرفەتی تەواوت هەیە هەموو ئەو شتانە بڵێی کە بەهۆشیاریی ناتوانیت بیانڵێیت. ئاخر ئەوە بادەی مالڤێزییە کە دەئاخڤێ نەک تۆ... باشە؟"

لە ڕووناکیی بێدەنگی سپێدەدا، دەنگت قووڵ و پڕ لە تاڵیی و تفتیی هاتە گوێم!

– شەوێکیان لە خوداوەندم پرسی: مەولا، کەنگێ لە ئیبلیس دەبووریت؟

خوداوەند وەڵامی دامەوە: هەر کاتێ کە ئەو لێم ببوورێ!

هاوڕێی جحێڵم تێدەگەیت؟ گەر ڕۆژێک لەڕۆژان لێت بپرسن گەورەترین هاوکاری خوداوەند کێیە، ئەوا دەبێ بڵێیت ئیبلیس. گەر لێت بپرسن ئەدی خەمینترین مەخلوقی خوداوەند کێیە، ئەوا دەبێ بڵێی ئیبلیس. دواجار گەر لێت بپرسن: ئەدی کوڕە لاسارەکە، ئەوەی کە بابی گوێرەکەی دابەستەی بۆ سەربڕی و بەئامێزی کراوەوە چاوەڕێی گەڕانەوەیەتی، کێیە، ئەوا دەبێ بڵێیت ئیبلیس!

ئەز شاراوەترین نهێنییەکانی خۆمت بۆ ئاشکرا دەکەم. چونکە دەمەوێ بزانیت گەر تاخیر بووم یاخۆ نەمتوانی هەموو ئەو شتانە ئەنجام دەم کە دەمەوێ ئەنجامیان دەم، ئەوا دەبێ تۆ درێژە بەبەرخۆدان بدەیت. بەبێ ترس درێژە بەو بەرخۆدانە بدە و ئەو وەسێتە لەبیر مەکە کە کرێتییەک بۆ کرێتییەکی تری دەکا:(جحێڵێتیی بکەرە قوربان، بەبێئەوەی دڵۆپە فرمێسکێ لە چاوانتەوە بڕژێتە خوار!) ئەمەیە مانای جوامێریی، ئەمەیە مانای ئازایەتیی ڕاستەقینە، ئەمەیە ئەوپەڕی ئارەزووی پیرۆز.

سوێند دەخۆیت؟ دەتوانیت ئەنجامی دەیت؟ کەمتەرخەمیی تێدا ناکەیت؟ ئاوڕ نادەیتەوە بۆ دواوە و بڵێیت: خۆشگوزەرانیی شتێکی جوانە، ئامێزی ژن و

شانازییش؟ بۆ نادوێیت؟"

– مینیگی، ئاخر ئەو بەرپرسیارییەی کە دەیخەیتە سەرشانم قورسە. چما ناکرێ ئەرکی سەرشانی ئینسان کەمێک سووکتر بێ؟

– بەڵێ دەکرێ. بەڵام بۆ من و تۆ نا! ئاخر سێ جۆر ڕۆح هەن و سێ جۆر نزا. یەکەم: خوداوەند من کەوانێکم وام لە دەستتا، ڕامکێشە تا نەڕزێم. دووەم: خوداوەند زۆرم ڕامەکێشە تا نەپچڕێم. سێیەم: زۆرم ڕاکێشە خوداوەند، دە لێگەڕێ با بپچڕێم! هەڵبژێرە!"

*

وەئاگا بوومەوە. زەنگەکانی کڵێسای (سانتۆ تۆمی)ی ئەو دەوروبەرە، وادەی نوێژی بەیانییان ڕادەگەیاند. ڕۆژ ببۆوە. هاوارەکان لە شەقامدا دەنگیان دەدایەوە. پاژنەی پێڵاوی ژنان بەر وردە زیخ دەکەوت، بارۆکەیەک بەدەنگێکی زیقن دەیقووقاند. تۆلیدۆ وەئاگا دەبۆوە. خەونەکانم هێشتا بە پێڵووەکانمەوە لکابوون. هێشتا نەمدەتوانی ئەو دوایین وشە بێڕوحمە ببیەم کە پڕی لە ترس و بێداری کردبووم: هەڵبژێرە!

باپیرە گەورەی ئازیز، ئەرێ لەو شەوەوە چەند تێپەڕیوە کە لەتۆلیدۆ نووستم و تۆ بەبۆنکردنی هاتنی کریتییەک بۆ هاوسێیەتیت، لەگۆڕەکەت هەستایت و بوویتە خەون و بەدوامدا گەڕایت؟ ساتێک یاخود سێ سەدە؟ ئاخر کێ دەتوانێ لە فەزای ئەڤیندا جیاوازی لەنێوان ساتێک و ئەبەدییەتێکدا بکا؟ لەو کاتەوە عومرێک تێپەڕیوە، قژی ڕەش سپیی بووە، لاجانگەکان داکەوتوون، چاوان تاریک بوون. هەرگیز نەمتوانیوە بزانم ئاخۆ کەوانەکە بەدەستی کێوە، بەدەستی خوداوەندەوە یان شەیتانەوە دنگەی هات. بەڵام خەنیی بووم بەهەستکردنم بەوەی کە هێزێکی زۆر گەورەتر و پاقژتر لە هێزی خۆم، هەمیشە بەتیروکەوان چەکدارم دەکا و یارمەتیم لە هاویشتنیدا دەدا. تەواوی تەختەکان لە خاچی ڕاستەقینەن، چونکە دەتوانرێ لە هەموو تەختەیەک خاچ دروست بکرێ. بەم جۆرە هەموو جەستەکان پیرۆزن، چونکە دەتوانرێ کەوانیان لێ دروست بکرێ. بەدرێژایی عومرم، کەوانێک بووم لەنێوان دوو دەستی بێڕوحم و

برسیدا. ئەو دەستە نەبینراوانە، چەندین جار کەوانیان کشاندووە و هەر کشاندووە تا کرتەی شکانیم ژنەفتووە! هەر هەموو جارەکانیش هاوارم کردووە: "با بپچڕێ!" ئاخر باپیرە گەورە، تۆ ئەمرت پێ کردبووم هەڵبژێرم و دەی منیش ئەوەم هەڵبژاردبوو.

هەڵمبژارد. ئەلعان، تاریکوڕوونی سپێدە تاریکیی بەباڵای گردۆڵکەکاندا دەبڕێ. سێبەرەکان درێژ بوونەتەوە، فەزا پڕ لە مردووان بووە. جەنگ لە تەواوبووندایە. ئەدی ئاخۆ بردوومەتەوە یان دۆڕاوم؟ تەنها شتێ دەیزانم ئەوەیە کە: جەستەم سەراپا زامە و کەچی من هێشتا هەر بەپێوە ڕاوەستاوم.

پڕم لە برین، هەموویشی وا لە سینەمدا. باپیرە گەورە، ئەوەی توانیم کردم. زیاتر لە توانای خۆم، تەواوێک بەو شێوەیەی کە ڕێنوێنیت کردم. نەمویستووە ببمە مایەی شەرمەزاریت. ئەلعانیش کە شەڕ کۆتایی پێ هاتووە، دێم و لە پاڵتا ڕادەکشێم، بۆ ئەوەی لەپاڵتا ببمە خۆڵ، بۆ ئەوەی هەردووکمان پێکەوە چاوەڕوانی ڕۆژی حەشر بکەین.

باپیرە گەورە، دەستەکانت ماچ دەکەم. شانی ڕاستت ماچ دەکەم. شانی چەپت ماچ دەکەم.

باپیرە گەورە

سڵاو!

*

ناوەڕۆک

سەرەتا 5

بەر لەپێشەکی 11

پێشەکی 13

پێشینان 22

باوک 30

دایک 34

کوڕ 43

قۆناغی خوێندنی سەرەتایی 55

مردنی باوە گەورە 68

کرێت لەبەرامبەر تورکیادا 73

ئەفسانەی قەدیسان 78

تاسەی هەڵاتن 83

کوشتار 96

ناکسۆس 104

ئازادیی 118

گرفتەکانی هەرزەکاریی 124

کیژە ئایرلەندی 146

ئەسینا 152

گەڕانەوە بۆ کرێت... کنۆسۆس 162

زیارەتکردنی گرێکستان 180

ئیتاڵیا 208

هاورێ شاعیرەکەم... کێوی ئاتوس 222

ئۆرشەلیم 283

بیابان... کێوی سینا 310

کرێت 372

پاریس... نیچە – شەهیدی مەزن 386

ڤیێنا... نەخۆشکەوتنم 415

بەرلین 437

روسیا 483

قەوقاز 571

کوڕە لاسارەکە دەگەڕێتەوە 535

زۆربا 547

کاتێ نەمامی ئۆدیسە لە ناوەوەمرا چرۆی کرد 566

نیگای کرێتییانە 593

کۆتایی 609